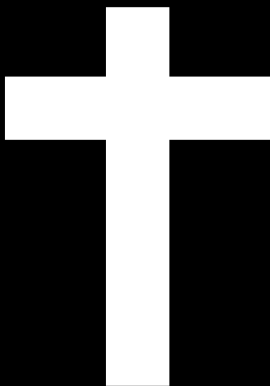

Se-nānā Diosē nanā
sā' me rá catūū
nimán ní' a

New Testament in Triqui, Copala (MX:trc:Triqui, Copala)

Se-nānā Diosē nanā sã' me rá catũũ nimán ní' a New Testament in Triqui, Copala (MX:trc:Triqui, Copala)

copyright © 1987 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Triqui, Copala

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Triqui, Copala [trc], Mexico

Copyright Information

© 1987, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Triqui, Copala

© 1987, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022

3a8f2838-fe9f-5490-8d78-a7bbfddab871

Contents

San Mateo	1
San Marcos	110
San Lucas	176
San Juan	286
Hechos	364
Romanos	461
I Corintios	506
II Corintios	550
Gálatas	577
Efesios	594
Filipenses	609
Colosenses	619
1 Tesalonicenses	629
2 Tesalonicenses	638
1 Timoteo	643
2 Timoteo	655
Tito	663
Filemón	668
Hebreos	671
Santiago	704
1 Pedro	714
2 Pedro	726
1 Juan	733
2 Juan	743
3 Juan	745
Judas	747
Apocalipsis	751

Nihánj me se-nana Jesucristó nana sa' cachrón síi cu'naj Mateo rihaan yanj a

Nana nihánj taj xna'anj che'é nij xii Jesucristó nij síi man gaa naá a

¹ Yanj nihánj me taj xna'anj che'é nij xii Jesucristó a. Vee xii Jesucristó me síi cu'naj David síi cane gaa naá, ne xii David me síi cu'naj Abraham síi cane gaa naá adonj.

² Dan me se síi cu'naj Abraham me rej síi cu'naj Isaac, ne Isaac me rej síi cu'naj Jacob, ne Jacob me rej nij tinuj síi cu'naj Judá, ³ ne Judá me rej síi cu'naj Fares ga síi cu'naj Zara, ne chana cu'naj Tamar me nii roj so' a. Ne Fares me rej síi cu'naj Esrom, ne Esrom me rej síi cu'naj Aram, ⁴ ne Aram me rej síi cu'naj Aminadab, ne Aminadab me rej síi cu'naj Naasón, ne Naasón me rej síi cu'naj Salmón, ⁵ ne Salmón me rej síi cu'naj Booz, ne nii Booz me chana cu'naj Rahab a. Ne Booz me rej síi cu'naj Obed, ne nii Obed me chana cu'naj Rut a. Ne Obed me rej síi cu'naj Isaí, ⁶ ne Isaí me rej síi cu'naj David, ne síi cu'naj David ro', me síi nicaj suun rey uun chij rihaan nij yuvij israelitá gaa cane so' adonj.

Ne David me rej síi cu'naj Salomón, ne nii Salomón me nica síi cu'naj Urías a. ⁷ Ne Salomón me rej síi cu'naj Roboam, ne Roboam me rej síi cu'naj Abías, ne Abías me rej síi cu'naj Asa a. ⁸ Ne Asa me rej síi cu'naj Josafat, ne Josafat me rej síi cu'naj Joram, ne Joram me rej síi cu'naj Uzías a. ⁹ Ne Uzías me rej síi cu'naj Jotam, ne Jotam me rej síi cu'naj Acaz, ne Acaz me rej síi cu'naj Ezequías a. ¹⁰ Ne Ezequías me rej síi cu'naj Manasés, ne Manasés me rej síi cu'naj Amón, ne Amón me rej síi cu'naj Josías a. ¹¹ Ne Josías me rej nij tinuj síi cu'naj Jeconías, ne cayáan nij so' yo' qui'yaj canaán nij síi man Babilonia rihaan nij yuvij israelitá, ne ca'anj nicaj nij so' man nij yuvij israelitá chiháan nij so' guun nij yuvij israelitá mozó rihaan nij so' adonj.

¹² Guun naá doj, ne guun Jeconías rej síi cu'naj Salatiel, ne Salatiel me rej síi cu'naj Zorobabel, ¹³ ne Zorobabel me rej síi cu'naj Abiud, ne Abiud me rej síi cu'naj Eliaquim, ne Eliaquim me rej síi cu'naj Azor, ¹⁴ ne Azor me rej síi cu'naj Sadoc, ne Sadoc me rej síi cu'naj Aquim, ne Aquim me rej síi cu'naj Eliud, ¹⁵ ne Eliud me rej síi cu'naj Eleazar, ne Eleazar me rej síi cu'naj Matán, ne Matán me rej síi cu'naj Jacob, ¹⁶ ne Jacob me rej síi cu'naj José, ne José me síi xcaj man chana cu'naj Mariá, ne no' me nii

sí cu'naj Jesús, ne sí ca'née Diose t̄inani man yuvi man rihaan chumi nihánj rihaan sayuun me Jesús adonj.

17 Dan me se asij sí cu'naj Abraham ndaa sí cu'naj David sí xca'anj xii sí cu'naj Jesucristó a. Ne asij sí cu'naj David ndaa ca'anj nicaj nij sí man Babilonia man nij yuvi israelitá chiháan nij so' sí yo'ó xca'anj xii sí cu'naj Jesucristó a. Ne asij ca'anj nicaj nij sí man Babilonia man nij yuvi israelitá chiháan nij so' ndaa ca'ngaa sí cu'naj Jesucristó, ne sí yo'ó xca'anj nij xii Jesucristó uún adonj.

Nana nihánj taj xna'anj daj guun gaa ca'ngaa Jesucristó rihaan chumi nihánj a

18 Ne nihánj me se vaa guun asij rque gaa ataa ca'ngaa Jesucristó a. Dan me se nii Jesucristó me chana cu'naj Mariá a. Gaa asino yaan guun ya rá no' ga sí cu'naj José se vaa xcay tuvi' roj so' a. Tzaj ne ataa cunu rcua'aan roj so' a. Tzaj ne xcay no' cuentá se vaa aj nari' no' ne'ej qui'yaj Nimán Diose a. 19 Dan me se sí cu'naj José me sí xcay man chana cu'naj Mariá, ne xcay so' cuentá se vaa aj nuú rque no' ne'ej a. Che'é dan nuchruj raa so', ne guun rá so' se vaa tanáj yuve so' man no' adonj. Dan me se sij vaa nica nimán me so', ne guun rá so' cataj xna'anj so' rihaan nij sí nica suun, tzaj ne guun vij rá so', ne ne ca'vej rá so' cuta' so' cacun' xraá chana cu'naj Mariá

rihaan nij sí nica suun a. 20 Dan me se nuchruj raa so' daj qui'yaj so', gaa ne rej nii ca'mii nej rihaan so' a. Dan me se cotoj so', ne naqui'yaa rihaan so' se vaa ca'na' yo'ó se-mozó sí 'nij ra'a man ní', ne cataj se-mozó sí 'nij ra'a man ní' rihaan so' a:

—Cunó so' ca'mii 'unj, José. 'O se ta'nij si'no' sí cu'naj David sí cane gaa naá mé so' adonj. Se cuchu'ví so' xcay so' man chana cu'naj Mariá ma'. Ne tumé no' cacun' ma'. Maan se nayón ne'ej rque no' qui'yaj Nimán Diose adonj. 21 Dan me se cuchruj no' ne'ej sno'o cunii, ne asa' cuchruj no' ne'ej, ne Jesús tucu'náj so' man ne'ej yo' á. Danj tucu'náj soj man so', che'é se guun so' sí t̄inani man nij tuvi' so' rihaan chrej chi'ii uun chij nimán nij so' adonj. —Danj ca'mii se-mozó sí 'nij ra'a man ní' rihaan sí cu'naj José a.

22 Nu' nihánj me se vaa qui'yaj sí 'nij ra'a man ní' a. Qui'yaj guee so' nu' nana cataj xna'anj so' gaa naá rihaan 'o sí nata' se-nana Diose rihaan yuvi, ne nihánj me nana ca'mii so' rihaan sí nata' se-nana Diose yo' a: 23 “Quene'en soj se vaa quinari' 'o chana yaan ne'ej, ne cuchruj no' ne'ej sno'o cunii, ne Emanuel cu'naj ne'ej adonj”. Danj ca'mii sí 'nij ra'a man ní' gaa naá rihaan sí nata' se-nana Diose, ne nana “Emanuel” taj se vaa cane ma'an Diose ga ní' adonj.

²⁴ Veé dan, ne quinanuû rá sí cu'naj José, ne qui'yaj so' nu' ndaa vaa cataj xna'anj se-mozó sí nij ra'a man ní rihaan so', ne xcaj so' man chana cu'naj Mariá a. ²⁵ Tzaj ne ne cotoj so' ga no' ndaa se quisíj cuchruj no' ne'ej sno'o cunii a. Ne tucu'náj José Jesús man ne'ej adonj.

2

Nana nihánj taj xna'anj che'é nij sí tucu'yón ndo'o che'é yati' a

¹ Dan me se ca'ngaa Jesucristó chuman' Belén chuman' naj estadó Judea, ne sí cu'naj Herodes me sí nicaj suun rey uun chij rihaan chuman' rej ca'ngaa Jesucristó a. Quisíj ca'ngaa Jesucristó, gaa ne ca'na' nij sí tucu'yón ndo'o che'é yati' chuman' cu'naj Jerusalén, ne nij sí cavii rej síj güii me nij so' a. ² Ne xná'anj nij so' man nij sí man Jerusalén, cataj nij so':

—Ne'ej guun sí nicaj suun rey guun chij rihaan nij yuvij israelitá ro', me rej ca'ngaa so' ga. Quene'en núj yati' taj xna'anj yo' se vaa ca'ngaa so' nanj á. Cavii yati' yo' xtá' rej síj güii, ne che'é dan ca'na' núj quina'vij núj rihaan so' adonj —taj nij sí tucu'yón ndo'o che'é yati' a.

³ Gaa ne cuchi' nana rihaan sí nicaj suun rey cu'naj Herodes se vaa xná'anj ndo'o nij sí tucu'yón ndo'o che'é yati' me rej ca'ngaa ne'ej yo', gaa ne cuchu'vi' ndo'o

so' se vaa cachij ne'ej yo', ne ca'nee ne'ej yo' se-suun so' ra'a so' vaa güii, rá so' a. Ne cuchu'vi' ndo'o nij sí man chuman' Jerusalén se vaa caxrii yuvaa Herodes man ma'an nij so' a. ⁴ Veé dan, ne cunuu chre' taran' nij xrej atá suun nocoo doj cunuu chre' nij sí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan nij yuvij cunuu chre' rihaan so', qui'yaj so', ne xná'anj Herodes man nij so' me rej ca'ngaa sí ca'nej Diose tinanii man yuvij man rihaan chumii rihaan sayuun a. ⁵ Gaa ne cataj nij so' rihaan Herodes a:

—Ca'ngaa so' chuman' Belén chuman' naj estadó Judea a —taj nij so' rihaan sí nicaj suun rey cu'naj Herodes a.

Danj ca'mii nij so' che'é nana nihánj nana cachrón sí nata' se-nana Diose rihaan yanj a: ⁶ “Ne ma'an so', chuman' Belén chuman' naj estadó Judea ro', chuman' sa' ndo'o 'nij ra'a man tuvi' chuman' naj estadó Judea mé so' á. Dan me se vaa sí guun chihanj man so', ne guun chij uxrá so', ne uxrá cutumé so' man nij yuvij israelitá yuvij cuné' 'unj canoco' manj a”. Nihánj me nana cachrón sí nata' se-nana Diose rihaan yanj gaa naá a.

⁷ Cuno sí nicaj suun Herodes nana ca'mii nij so', gaa ne ca'neé yuve so' nana rihaan nij sí tucu'yón ndo'o che'é yati' se vaa ca'na' nij so' rihaan Herodes a. Gaa

ne xná'anj Herodes man nij so' me yavii curuvi' naca yati' taj xna'anj che'é ne'ej yo', taj Herodes a. Gaa ne cataj xna'anj nij so' rihaan Herodes a. ⁸ Gaa ne ca'neé Herodes man nij so' ca'anj nij so' chuman' Belén, ne ca'ne' Herodes suun rihaan nij so', ne cataj Herodes:

—Nanó' uxrá soj man ne'ej yo', ne asa' nari' soj man ne'ej, ne cataj xna'anj soj rihanj me rej ne ne'ej yo', gaa ne ca'anj ma'anj quina'vij ma'anj rihaan ne'ej yo' adonj —taj Herodes rihaan nij sí tucu'yón ndo'o che'é yati', ca'mii ne so' rihaan nij sí tucu'yón ndo'o che'é yati' a.

⁹ Quisíj cuno nij so' nana cataj xna'anj sí nicaj suun rey rihaan nij so', gaa ne curihanj nij so', ca'anj nij so', gaa ne quene'en uún nij so' man yati' yo' a. Yati' aj quene'en nij so' rej síj güii me yati' yo', ne dan me se vaj yati' yo', ne yo'o canoco' nij so' man yati' yo', ndaa se canicun' yati' yo' rej xta' rej yanj ne'ej yo' a. ¹⁰ Gaa quene'en nij so' man yati' yo', gaa ne uxrá guun niha' rá nij so', ¹¹ gaa ne catúj nij so' rá ve' rej canicun' yati' xta', gaa ne nari' nij so' man ne'ej ga nii ne'ej chana cu'naj Mariá, gaa ne canicun' ruj nij so', ne quina'vij nij so' rihaan ne'ej yo' a. Veé dan, gaa ne nuxra' nij so' se-chrunj nij so', gaa ne rqué ndo'o nij so' rasuun sa' rihaan ne'ej yo' a. Dan me se aga' oró mii

do', squí cu'naj incienso do', squí cu'naj mirra do', rqué uún nij so' rihaan ne'ej yo' a. ¹² Ne rej nii ca'mii nej rihaan nij so', ne cataj xna'anj Diose rihaan nij so' se vaa se canicaj uún nij so' ca'anj nij so' rihaan sí nicaj suun rey cu'naj Herodes, taj nej rihaan nij so' a. Che'é dan yo'ó chrej canicaj nij so' quinan' nij so' chiháán nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'anj nicaj José ga Mariá man Jesucristó rej cu'naj Egiptó a

¹³ Quisíj quinan' nij sí tucu'yón ndo'o che'é yati', gaa ne rej nii ca'mii nej rihaan sí cu'naj José a. Dan me se naqui'yaa yo'o se-mozó sí 'nij ra'a man ní rihaan so', ne cataj se-mozó sí 'nij ra'a man ní rihaan so' a:

—Naxagaa so', ne nicaj so' man roj nii ne'ej, ne cunanj so' ca'anj so' rej cu'naj Egiptó, ne cayáán so' Egiptó ndaa güii ca'mii uún 'unj rihaan so' á. 'O se nano' ndo'o sí nicaj suun rey cu'naj Herodes man ne'ej, ne ticaví' so' man ne'ej yo' vaa taj so' adonj —taj se-mozó sí 'nij ra'a man ní rihaan sí cu'naj José a.

¹⁴ Gaa ne naxagaa sí cu'naj José, ne nicaj so' man roj nii ne'ej, ne rej nii cavii nij so' ca'anj nij rej so' Egiptó, ¹⁵ ne cane nij so' Egiptó yo' ndaa se cavi' sí nicaj suun rey cu'naj Herodes a.

Dan me se quisíj ya nu' nana ndaa vaa cataj xna'anj sí 'nij ra'a man ní rihaan

'o síí nata' se-nānā Diose gaa naá, se vaa cataj so': "Canacúun 'unj man ta'níj se vaa cavíj so' Egiptó ca'na' so' adonj". Danj taj Diose gaa naá che'é ta'níj so' Jesucristó adonj.

Nanā nihánj taj xna'anj se vaa cavi' ndo'o ne'ej man chuman' Belén, qui'yaj síí nicaj suun cu'naj Herodes a

¹⁶ Quisíj ca'anj nij rej Jesucristó rej cu'naj Egiptó, gaa ne xcaj síí nicaj suun rey cu'naj Herodes cuentá se vaa aj tiha' yu'unj nij síí tucu'yón che'é yati' man so', gaa ne ca'maan ndo'o rá so', ne che'é dan ca'ne' so' suun rihaan tanuu se vaa ticavi' tanuu man nu' ne'ej sno'o cunii yanj nu' anicaj chuman' Belén a. Ne'ej vaj víj yo' rej rque ro', cavi', taj so' a. Danj qui'yaj so', gaa ne cavi' ne'ej ca'mii yati' che'é taj nij síí tucu'yón che'é yati' rihaan so', rá so' a.

¹⁷ Danj qui'yaj so', ne quisíj ya nu' nanā cataj xna'anj síí nata' se-nānā Diose gaa naá síí cu'naj Jeremías, se vaa cataj so': ¹⁸ "Cunō nii ta'vee ndo'o chana man chuman' cu'naj Ramá a. Ase vaa chana cu'naj Raquel chana cane gaa naá gaa nij chana, ta'vee ndo'o nij no' che'é ta'níj nij no' a. Ne se ca'vej uxrá rá nij chana naqui'yaj niha' no' nimán no', che'é se navij ta'níj nij no' cavi' nanj adonj". Danj ca'mii síí cu'naj Jeremías gaa naá a.

Nanā nihánj taj xna'anj se vaa curihanj uún nij rej Jesu-

cristó rej cu'naj Egiptó, ca'anj nij so' chuman' Nazaret a

¹⁹ Gaa quisíj cavi' síí nicaj suun rey cu'naj Herodes, gaa ne naqui'yaa uún yo' se-mozó síí 'nij ra'a man ní' rihaan síí cu'naj José gaa yáán so' Egiptó gaa otoj so' rej nij a. ²⁰ Ne cataj xna'anj se-mozó síí 'nij ra'a man ní' rihaan José a:

—Naxagaa so', ne nicaj so' roj nij ne'ej, ne ca'anj so' rej cu'naj Israel á. 'O se yaj me se cavi' nij síí me rá ticavi' man ne'ej yaj nanj adonj—taj se-mozó síí 'nij ra'a man ní' rihaan síí cu'naj José a.

²¹ Gaa ne naxagaa síí cu'naj José, ne nicaj uún so' roj nij ne'ej ca'anj so' rej cu'naj Israel a. ²² Ne cuchi' nanā rihaan so' se vaa síí cu'naj Arquelao guun síí nicaj suun rey uun chij rihaan estadó Judea a. Dan me se nayón síí cu'naj Arquelao rihaan rej so' síí cu'naj Herodes a. Che'é dan cuchu'vi' ndo'o síí cu'naj José ca'anj so' estadó Judea, gaa ne ca'mii nej rihaan uún so' se vaa se ca'anj so' estadó Judea ma'. Che'é dan ca'anj so' estadó Galilea, ²³ ne cuchi' so' chuman' Nazaret, ne cayáán so' chuman' yo' a. Dan me se cayáán nij so' chuman' Nazaret, ne quisíj ya nu' nanā cataj nij síí nata' se-nānā Diose gaa naá, se vaa síí cavii Nazaret me síí ca'nej Diose tinanii man yuvij rihaan sayuun adonj. Inanj danj ca'mii nij síí nata' se-nānā Diose gaa naá yo' a.

3

*Nana nihánj taj xna'anj daj
vaa ca'mii natáj sí cu'naj Juan
sí cuta' ne yuvij a*

¹ Dan me se yo'o yáan Je-
sucristó chuman' Nazaret, ne
cavii sí cu'naj Juan tacaan
estadó Judea, ne ca'mii natáj
ndo'o so', ² cataj so':

—Nuchran' nimán soj, ne
tanáj soj chrej chi'ij ei. 'O
se nichrun' guun chij Diose
rihaan chumij nihánj nanj
adonj —taj so', a'mii natáj so'
a.

³ Síí nata' se-nana Diose ri-
haan yuvij gaa naá sí cu'naj
Isaías ro', cataj xna'anj che'é
sí cu'naj Juan, cataj so': “Nu-
cuaj ndo'o ca'mii natáj 'o so'
rej tacaan, ne cataj so' se vaa
nuchran'nimán yuvij, ne ve'é
ca'mii nij yuvij ga sí 'nij ra'a
man ní asa' ca'na' so' a”, taj
sí cu'naj Isaías gaa naá a.

⁴ Dan me se sí cu'naj Juan
me se nuu so' yatzíj nuj xcuu
camelló ne 'nij catuun so'
merque nuj, ne chá so' inanj
rquí, ne catzi' xtaan man
quij co'o so' adonj. ⁵ Ne
curihanj ndo'o yuvij man
chuman' Jerusalén do', yuvij
man nu' estadó Judea do',
yuvij man nij chuman' naj
tu'va chráa cu'naj Jordán do',
ca'na' rihaan sí cu'naj Juan,
⁶ gaa ne cata' ne nij yuvij rá
chráa cu'naj Jordán, qui'yaj
Juan a. Dan me se nata' ya nij
yuvij che'é nu' cacun' tumé
nij yuvij, gaa ne cata' ne nij
yuvij adonj.

⁷ Gaa ne quene'en sí cu'naj
Juan se vaa ca'na' ndo'o nij

síí fariseo do', nij síí saduceo
do', me rá nij so' cuta' ne Juan
man nij so' a. Gaa ne ca'mii
natáj so' rihaan nij so', cataj
so':

—Ase vaa xcuáa yuvaá vaa
soj á. Me síí cataj xna'anj
rihaan soj cunanj soj, ne
quinanij soj rihaan sayuun
qui'yaj Diose ga. Asa' ca'vee
quinanij soj rihaan sayuun,
qui'yaj inanj na cata' ne soj
ga. ⁸ Sese ya cunuu sa' nimán
soj, ne ca'anj soj qui'yaj soj
ndaá vaa 'yaj yuvij cunuu
sa' nimán á. ⁹ Ne tadó soj
sese quisij rá soj cataj soj
se vaa ta'níí ta'nij si'no sí
cu'naj Abraham síí cane gaa
naá me soj, ne ne tumé soj
cacun', cataj soj á. Se ca'mii
soj daj chihaa mij danj ma'.
Maan se cataj xna'anj 'unj
rihaan soj se vaa nuveé se
ya'anj tiha' ta'níí ta'nij si'no
sí cu'naj Abraham me soj
a ma'. Maan se sese Diose
rá, ne ca'vee nicaj Diose náá
guun yahij naj rihaan yo'óo
nihánj, ne qui'yaj Diose man
'o ta'níí ta'nij si'no sí cu'naj
Abraham adonj. Che'é dan
canoco' ya soj man Diose á.

¹⁰ 'O se nichrun' qui'yaj
Diose sayuun man nij síí
na'vej rá cunó rihaan so'
nanj á. Ase vaa síí oro' aga'
a'ne' chruun, ne oro' so' aga'
ca'ne' so' chruun ro', danj vaa
Diose cuano ei. Che'é dan
ase vaa 'yaj nii man chruun
ro', ta'nga' danj qui'yaj Diose
man nij síí ne uno rihaan so'
a. Dan me se a'ne' nii chruun
nuvi' chruj sa' raa, ne araa nii
man chruun yo' rihaan ya'an

a. Ta'nga' danj qui'yaj Diose man nij síí na'vej rá canoco' chrej sa' adonj.

11 "Unj nihánj me síí cuta' ne un man soj sij nuchran' nimán canoco' chrej sa' a. Tzaj ne vaa yo'ó síí ca'na', ne sij sca' doj guun so' rihanj a. Che'é dan me aj ne nó xcúnj nachej nuj correá 'nij tacanj so' ma'. Ne ca'na' so', ne ca'na' Nimán Diose ga so', ne caxrij ya'an so' man soj sij na'vej rá cunō rihaan Diose, ne cacaa soj adonj. 12 Dan me se ase vaa síí oro' chruun palá vaa so' cuano adonj. Dan me se síí nicaj chruun palá ro', rii nu' 'núú trigó naj rihaan yo'óó, ne naqui'yaj chre' so' man 'núú trigó sa', ne araa so' man 'núú trigó sa' rá ve', ne anicaj so' araa so' squij ni'ya xraá trigó rihaan ya'an a. Ne ase vaa síí nicaj palá man cuano ro', danj qui'yaj síí ca'na', ne naqui'yaj chre' so' man cunudanj nij síí cunuu sa' nimán, ne caraa so' man nij síí chi'ij rihaan ya'an, ne cacaa nij so' nu' cavii nu' ca'anj, ne daj chihaa mij se quina'áj ya'an yo' a man adonj. —Danj ca'mii síí cu'naj Juan rihaan nij yuvij yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cata' ne Jesucristó a

13 Gaa ne curihanj Jesucristó estadó Galilea ca'anj so' chraá cu'naj Jordán rihaan síí cu'naj Juan, ne cuta' ne Juan man Jesucristó, rá so' a. Dan me se cuchí' Jesucristó rihaan síí cu'naj Juan, 14 tzaj

ne veé dan me se ne ca'vej rá síí cu'naj Juan cuta' ne so' man Jesucristó ma'. Maan se cataj síí cu'naj Juan rihaan Jesucristó a:

—Me che'é 'ná' so' cuta' ne 'unj mán so' ga. Tananj ma'án so' me síí vaa che'é cuta' ne man ma'anj nanj á. Tzaj ne xa' 'unj me se ne nó xcúún 'unj cuta' nej mán so' ma' —taj síí cu'naj Juan rihaan Jesucristó a.

15 Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ca'vej so' cuta' ne so' manj ei. Danj qui'yaj ní', che'é se no xcúún ní' qui'yaj ní' nu' se vaa me rá Diose qui'yaj ní' adonj —taj Jesucristó rihaan síí cu'naj Juan, gaa ne ca'vej rá so', gaa ne cuta' ne so' man Jesucristó a.

16 Quisij cata' ne Jesucristó, gaa ne curihanj so' rá na, gaa ne taj ni'yón naxra' rej xta', ne quene'en so' se vaa nanij Nimán Diose rej xta', ne ase vaa cha'aan ro', vaa Nimán Diose, curuvi' yo' rej xta' nanij yo' raá Jesucristó a. 17 Gaa ne rej xta' ca'mii Diose rihaan Jesucristó, ne cuno nij síí nicun' ga Jesucristó nana ca'mii Diose, ne dan me se cataj Diose a:

—Ta'níí 'unj síí 'eē ndo'o raj man mé so', ne niha' ndo'o raj ni'yaj 'unj mán so' adonj —taj nana cavii rej xta' ca'mii Diose rihaan Jesucristó a.

4

Nana nihánj taj xna'anj se vaa guun ndo'o rá síí chree

tihá' yu'unj sí chree man Jesucristó a

¹ Gaa ne ca'anj Jesucristó rej tacaan, qui'yaj Nimán Diose, che'é rej ca'vee guun rá sí chree tihá' yu'unj sí chree man Jesucristó a.

² Ne vij chihaa ya güii quisij Jesucristó toco' Jesucristó x'naa man ma'an so' che'é se aráj guee so' rihaan Diose, gaa ne quina'aan ndo'o rque Jesucristó a. ³ Dan me se cuhi' sí chree rihaan Jesucristó, gaa ne guun rá so' tihá' yu'unj so' man Jesucristó, che'é se guun rá so' canoco' Jesucristó man so' adonj. Che'é dan cataj so' rihaan Jesucristó, ne:

—Sese ya ya ta'nij Diose mé so', ne cataj so' rihaan yahij nihánj se vaa guun yo' rachruún chá so' á —taj sí chree rihaan Jesucristó a.

⁴ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan sí chree a:

—Tzaj ne danj Diose taj: “Nuveé inanj se chá me se achiin rihaan yuvij, ne ca'vee cayáan sa' yuvij ma'. Tananj achiin cunudanj se-nana Diose cunq yuvij, ne ve'é cayáan yuvij ei”. Inanj danj taj danj Diose —taj Jesucristó rihaan sí chree yo' a.

⁵ Gaa ne ca'anj nicaj sí chree man Jesucristó chuman' guee chuman' Jerusalén, ne tacavii so' man Jesucristó raq nuví nocoo, ⁶ ne cataj so' rihaan so':

—Sese ya ta'nij Diose mé so', ne güej so', ne nanij guee so' rihaan yo'óó á. 'Q se danj Diose taj: “Yo'q a'ne' Diose

suun rihaan nij se-mozó so' se vaa cutumé nij so' mán so', ne caráan ra'a nij so' mán so', se gaa nanj caco' che'é so' yahija”. Inanj danj a'mii danj Diose —taj sí chree rihaan Jesucristó adonj.

⁷ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Tzaj ne ne nó xcúnj qui'yáj danj ma'. 'Q se taj uún danj Diose: “Se guun quiri'yunj so' man Diose sí 'nij ra'a man ní ne tihá' so' man so' ma'”. Inanj danj a'mii danj Diose rihaan ní adonj —taj Jesucristó rihaan sí chree a.

⁸ Gaa ne nicaj sí chree man Jesucristó ca'anj so' raq 'o quij xcaan ndo'o uún a. Ne tihaan so' man nu' chuman' man rihaan cunu' chumij rihaan Jesucristó, ne tihaan so' rihaan Jesucristó se vaa ve'é ndo'o vaa nu' chuman' yo' adonj. ⁹ Dan me se cataj uún sí chree rihaan Jesucristó a:

—Guun chij so' rihaan cunudanj chuman' naj rihaan chumij, qui'yáa 'unj, sese canicun' ruj so' quina'vij so' rihaan 'unj á —taj sí chree yo' rihaan Jesucristó a.

¹⁰ Gaa ne cataj xna'anj Jesucristó rihaan sí chree a:

—Naxuun yanij so' mán so', Satanás. 'Q se danj Diose taj: “Rihaan orún' Diose sí 'nij ra'a man ní canicun' ruj so', ne a 'ó rihaan tuví so' se ca'vee na'vij so' ma'”. Danj taj danj Diose adonj —taj Jesucristó rihaan sí chree yo' a.

¹¹ Gaa ne tanaj sí chree man so', ca'anj sí chree yo',

gaa ne cuchi' nij se-mozó Diose rihaan Jesucristó, rque nij so' me ma'an se cachiin rihaan Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'anj Jesucristó estadó cu'naj Galilea a

12 Cuchi' nana rihaan Jesucristó se vaa quita'aa nij tanuu man síí cu'naj Juan, caxrj tanuu taga' man so', ne che'é dan ca'anj Jesucristó estadó Galilea, 13 tzaj ne ne cayáán so' chuman' Nazaret ma'. Cavii so' chuman' Nazaret yo', ne ca'anj so' cayáán so' chuman' Capernaum chuman' naj tu'va na lacuaná a. Chuman' yo' naj rihaan to'óó nij ta'níí ta'nij si'nó síí cu'naj Zabulón do', síí cu'naj Neftalí do', síí man gaa naá yo' a.

14 Dan me se danj qui'yaj Jesucristó ca'anj so' rej yo', gaa ne guun ya nu' ndaa vaa cataj síí cu'naj Isaías síí nata' se-nana Diose gaa naá se vaa cataj so': 15 "To'óó nij ta'níí ta'nij si'nó Zabulón do', to'óó nij ta'níí ta'nij si'nó Neftalí do', me yo'óó naj tu'va na lacuaná rej rnej tu'va chráá cu'naj Jordán, ne estadó Galilea estadó yanj nij síí yanj me uún yo' a. 16 Ne nij síí man rej yo' ro', guun que'ee yo' ne quene'en uxrá nij so' rasuun che'é Diose ma'. Maan se ase vaa yuvii ne rej rmi' ro', danj vaa nij so' ne nij so' nanj adonj. 'O se vaa güii, ne cavi' uun nij so', ne danj uun ma'an, rá nij so' adonj. Tzaj ne ca'na' 'o

ya'an, ne cuchuguun rej yanj nij so', qui'yaj ya'an yo', ne ve'é ndo'o xcaj nij so' cuentá adonj". Yo' me se vaa cataj síí cu'naj Isaías gaa naá a.

17 Gaa ne guun che'e Jesucristó ca'mii natáj so' rihaan yuvii, ne cataj so':

—Nuchran' nimán soj ei. 'O se nichrun' quisij güii ca'na' Diose guun chij Diose rihaan chumii nihánj nanj adonj. —Inanj danj ca'mii natáj Jesucristó rihaan nij yuvii a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj Jesucristó rihaan ca'anj síí rii xcuaj se vaa canoco' nij so' man Jesucristó a

18 'O güii cachén Jesucristó tu'va na lacuaná cu'naj na Galilea, ne quene'en so' man roj tinuj roj so' a. Yo'o so' me síí cu'naj Simón, ne Pedro cu'naj yo'ó se-chuvii síí cu'naj Simón yo' a. Ne tinúú so' me síí cu'naj Andrés a. Dan me se gaa quene'en Jesucristó man roj so', ne nicun' roj so' tu'va na lacuaná, ne tiguíj roj so' nanj rque na, ne dan me se síí rii xcuaj me roj so' a. 19 Ne cataj Jesucristó rihaan roj so' a:

—Canoco' roj soj manj á. 'O se síí naquiyaj chre' xcuaj me roj soj, tzaj ne rej rihaan níí me se guun roj soj síí naquiyaj chre' yuvii, qui'yáj, ne canoco' nij yuvii manj a —taj Jesucristó rihaan roj tinuj roj so' a.

20 Ne nu' canicaj roj so' tanáj roj so' xnánj roj so', ne

canoco' roj so' man Jesucristó ca'anj roj so' nanj adonj.

²¹ Veé dan, ne cachéé nij so' doj, ne quene'en Jesucristó man yavíj roj tinuj roj so' a. Yo'q so' me síí cu'naj Jacobo, ne tinúú so' me síí cu'naj Juan, ne ta'níí síí cu'naj Zebedeo me roj tinuj roj so' a. Dan me se nuu roj so' rque rihoo chéé rihaan na ga rej roj so' síí cu'naj Zebedeo, ne naquiyaj sa' nij so' nanj rii xcuaj, ne canacúún Jesucristó man roj tinuj roj so' canoco' roj so' man Jesucristó a. ²² Veé dan, ne canicaj roj so' tanáj roj so' rihoo do', rej roj so' do', ne canoco' roj so' man Jesucristó ca'anj roj so' nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nahuun ndo'o yuvií, qui'yaj Jesucristó a

²³ Veé dan, ne cachéé Jesucristó nu' estadó Galilea, ne tucu'yón so' se-nana Diose man nij yuvií nuu chre' rá ve' tucu'yón nij yuvií israelitá se-tucuanj Moisés, ne ca'mii natáj so' nana sa' rihaan nij yuvií che'é yan guun chij Diose rihaan chumii nihánj me nana sa' ca'mii natáj so' a. Ne nahuun cunudanj nij yuvií ran' do', cunudanj nij yuvií ninaj do', qui'yaj so' a. ²⁴ Ne cuchi' nana che'é so' nu' estadó Siria, ga ne nicaj ndo'o nij yuvií tuvi' nij yuvií síí ran' ndo'o, ca'anj nij yuvií rej vaj Jesucristó a. Dan me se nij yuvií ran' ndo'o qui'yaj chi'ii do', nij yuvií a'ngaj ndo'o cúú man do', nij

yuvií nuu nana chree nimán do', nij yuvií snúú qui'yaj yavii do', nij yuvií na'vee cachee do', cuchi' rihaan Jesucristó, qui'yaj tuvi' nij yuvií, ne nahuun cunudanj nij so', qui'yaj Jesucristó nanj adonj. ²⁵ Veé dan, ne canoco' que'ee ndo'o yuvií man so', ne dan me se yuvií man estadó Galilea do', yuvií man rej cu'naj Chi' Chuman' do', yuvií man chuman' Jerusalén do', yuvií man estadó Judea do', yuvií man ndaa rnej tu'va chráá cu'naj Jordán do', canoco' man so' nanj adonj.

5

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cavii Jesucristó raq quií ga nij yuvií, ne nago' so' chrej man nij yuvií a

¹ Quene'en Jesucristó man ndo'o yuvií nu' anicaj x'núú so', ne che'é dan cavii so' ca'anj so' raq 'o quií, ne ndaa dan ca'anj cayáán so', ga ne cuchi' nij síí tucu'yón se-nana so' rihaan so' a.

Nana nihánj taj xna'anj me yuvií cavii sa' doj a

² Ga ne guun che'e Jesucristó tucu'yón Jesucristó rihaan nij so', cataj so':

³ —Cavii sa' taran' nij síí vaa nica' nimán adonj. 'O se nij so' me síí cayáán ga Diose güii guun chij Diose rihaan chumii nihánj adonj.

⁴ "Cavii sa' taran' nij síí nanó ndo'o rá adonj. 'O se guun niha' nimán ma'an nij so', qui'yaj Diose vaa güii adonj.

5 "Cavii sa' taran' nij sí ni'yanj a'mii adonj. 'O se guun to'óo ma'an nij so' man nu' chumii vaa güii adonj.

6 "Cavii sa' taran' nij sí me ndo'o rá cunuu sa' nimán adonj. 'O se cunuu sa' ma'an nij so' vaa güii, qui'yaj Diose adonj.

7 "Cavii sa' taran' nij sí 'ee rá man tuvi' adonj. 'O se cunuu 'ee rá Diose man ma'an nij so', ne taj sayuun quiran' nij so', qui'yaj Diose a man adonj.

8 "Cavii sa' taran' nij sí vaa sa' nimán adonj. 'O se quene'en ma'an nij so' man Diose vaa güii adonj.

9 "Cavii sa' taran' nij sí nacaj man sí me rá cunuj adonj. 'O se ase vaa Diose ro', danj gaa ma'an nij so' vaa güii adonj.

10 "Cavii sa' taran' nij sí ran' sayuun 'yaj tuvi' che'é se ve'é 'yaj sa' nij so' adonj. 'O se cayáan ma'an nij so' ga Diose güii guun chij Diose rihaan chumii nihánj adonj.

11 "Ne cavii sa' ndo'o soj sese ca'mii yuvii nana nij rihaan soj do', sese qui'yaj yuvii sayuun man soj do', sese ca'mii ne yuvii cataj yuvii se vaa tumé ndo'o soj cacun' do', che'é se me soj sí nocu' mán 'unj adonj. Ne quene'en soj se vaa ya cavii sa' soj adonj. 12 Gaa ne no xcúun soj guun niha' uxrá rá soj, che'é se uxrá naru'vee Diose rihaan soj asa' nucui' soj rej xta' adonj. 'O se ase vaa 'yaj nii sayuun man

soj ro', ta'nga' danj qui'yaj nii sayuun man nij sí nata' se-nana Diose rihaan yuvii gaa naá uún adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ase vaa yaan do', ase vaa ya'an chuguun do', danj vaa ní a

13 "Ase vaa yaan ga chraa ro', danj vaa soj ga chumii nihánj ei. Dan me se sese ne 'ne' chá yaan yo', gaa ne taj se qui'yá' cunuu sa' yaan gaa a ma'. Taj se gún' man yaan yo' gaa ma'. Maan se quirijij nii man yaan yo' xe', ne cachee uun yuvii xráa yaan yo' nanj ei. Ne danj vaa uún soj ei. Sese taj se gún' man soj rihaan chumii nihánj, ne daj chihaa mij se cavii sa' soj a man adonj.

14 "Ne ase vaa ya'an vaa soj chuguun soj rihaan chumii nihánj a. Ne'en soj se vaa sese naj 'o chuman' raá tacaan, ne quene'en cunudanj yuvii naj chuman' yo' raá tacaan ei. 15 Ne gaa rmi', ne a 'o yuvii uta' ya'an raá aga' ya'an ne axrij yuve nij so' rque 'o chrúun ma'. Sese rmi', ne achrón nii ya'an raá aga' ya'an ne uta' nii aga' yo' rej xta', ne daj a nij yuvii atúj rá ve' ro', chuguun ni'yaj nij so' adonj. 16 Ne veé danj vaa guee soj, ne ase vaa aga' ya'an ro', vaa soj rihaan chumii nihánj, ne sese sa' qui'yaj soj, ne sa' doj xcáj yuvii cuentá, qui'yaj soj ei. Che'é dan se guun na'aj soj quene'en yuvii daj vaa 'yaj soj ma'. Tananj guun niha'

rá soj quene'en yuvij se vaa ve'é 'yaj soj, ne che'é dan danj nanj ve'é ca'mij nij yuvij che'é Rej ní' Diose, qui'yaj soj nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa no xcuún ndo'o ní' cunó ní' se-nana Jesucristó a

17 "Se guun rá soj se vaa ca'ná' 'unj tirí' 'unj se-tucuanj Moisés tucuaán cuchruj so' gaa naá ma'. Se guun rá soj se vaa ca'ná' 'unj tirí' 'unj nana ca'mii natáj nij síí nata' se-nana Diose gaa naá ma'. Nuveé che'e yo' ca'naj ma'. Tananj ca'naj che'é rej quinavij quisij nu' tucuaán yo', gaa ne nari' nu' soj daj me rá Diose qui'yaj soj adonj.

18 Ya uxrá cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa gaa ataa navij chumij nihánj do', gaa ataa navij xta' nihánj do', ne qui'yaj Diose nu' se vaa me rá Diose qui'yaj Diose rihaan chumij nihánj, ne che'é dan se tanáj xco ní' a 'ó nana rqué Diose rihaan ní' canoco' ní' ma'. 19 Dan me se me ma'an 'o síí tiri' 'o nana le'ej a'mij nihánj ne ino vaa nana tihaa so' man nij tuvi' so', ne asa' guun chij Diose, ne guun so' síí le'ej uxrá rihaan Diose nanj adonj. Tzaj ne sese me ma'an 'o síí 'yaj ya ndaa vaa taj 'unj nihánj ne tihaa ya so' man tuvi' so' ndaa vaa taj 'unj nihánj, ne síí nihánj ro', me síí guun síí chij rej guun chij Diose vaa güii adonj.

20 "O se cataj xna'anj 'unj rihaan soj, ne sese nij síí naqui'yaj cuu se-tucuanj

Moisés rihaan yuvij ga nij síí fariseo me se 'yaj sa' nij so' rihaan yuvij, rá nij so', tzaj ne sese se qui'yaj sa' soj doj rihaan nij yuvij ndaa vaa 'yaj nij síí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés ga nij síí fariseo, gaa ne daj chihaa mij se cayáán soj ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumij nihánj a man adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa sese axrij yuvaq ní' man tuvi' ní', ne tumé ní' cacun' a

21 "Aj ne'en soj nana nihánj nana ca'na' rihaan nij síí man gaa naá ei: "Se ticavi' soj man yuvij ma'. Dan me se qui'yaj Diose sayuun man cunudanj yuvij ticavi' tuvi' adonj", me nana ca'na' rihaan nij so' a. 22 Tzaj ne 'unj nihánj me se cataj xna'anj 'unj, ne a me ma'an 'o síí ca'maan rá ni'yaj man tinúú, ne aj tumé so' cacun' rihaan Diose, ne veé danj qui'yaj Diose sayuun man so' uún adonj. Ne a me ma'an síí cataj rihaan tuvi': "Síí snúú rma'an mé so' ei", cataj so' rihaan tinúú so', ne aj tumé ndo'o so' cacun' rihaan Diose nanj adonj. Ne a me ma'an 'o síí cataj rihaan tuvi' se vaa mayán tuvi' so' me se vaa che'é ca'anj ma'an so' rihaan ya'an cacaa so' nanj adonj.

23 "Che'é dan me sese ca'anj nicaj so' rasuun rihaan chraan altar, rque so' rasuun guee rihaan Diose, rá so', ne sese ninuj rá so' se vaa qui'yáá so' cacun' man tinúú so', 24 ne se guun go' so'

rasuun yo' rihaan Diose ma'. Maan se cuchruj so' rasuun yo' rihaan yo'óó, ne ca'anj so' rej yanj tinúú so', gaa ne na'mii sa' so' ga so', gaa ne canicaj so' rej naj si'yáá so', gaa ne rque so' si'yáá so' rihaan Diose adonj.

25 "Ne so' me se sese vaa sí taj se vaa nij qui'yáá so' rihaan so', ne gaa tihaj vaj so' chrej ga so', ne ve'é ca'mii so' ga so', cataj so' rihaan so' se vaa: "Ca'ne' rá so', ne se cutá' so' cacun' xráj ma'", cataj so', ne ve'é ca'mii so' ga so' á. Ne sese se qui'yáá so' danj ve'é ca'mii so' ga so' gaa tihaj vaj roj soj chrej rihaan chumii nihánj, ne nicaj so' man so' ca'anj so' rihaan cuese, ne cuese yo' ro', tacuachén man so' ra'a sí tumé taga', ne so' me sí caxrii taga' man so', 26 ne yo' me se guun raan ndo'o so', ne ndaa navij naru'vee so' nu' cacun' qui'yáá so', gaa ne curihanj so' taga' nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa tumé ní' man ní' se qui'yaj ní' cacun' ga yo'ó chana a

27 "Aj ne'en soj nana nihánj a: "Orún' nica soj cotoj ga soj á", me nana ca'na' rihaan soj gaa naá a. 28 Ne cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa naj guun sí ni'yaj ni'yaj man yo'ó chana, ne che'é rej guun ndo'o rá so' cotoj so' ga no' ro', ase vaa nimán sí otoj ga yo'ó chana ro', ta'nga' danj vaa nimán sí ni'yaj ndo'o man yo'ó chana yo' nanj adonj. Ne tumé ya so' cacun' adonj.

29 Danj nanj uún, ne sese 'o rlij rihaan so' rej nuva' so' me rá qui'yaj cacun', ne táá a se quirii so' man yo', ne taj se 'yaj ma'. Ca'vee a doj quiri' orún' yo' ne se cacaa nu' nee man so' ma'. 30 Danj nanj uún, ne sese 'o ra'á so' rej nuva' so' me rá qui'yaj cacun', ne táá a se ca'ne' so' man yo', ne taj se 'yaj ma'. Ca'vee a doj ca'anj ni'ya orún' yo' ne se ca'anj ni'ya cunudanj nee man ma'án so' ma'.

Nana nihánj taj xna'anj che'é sí me rá quiri'ij nica a

31 "Ne gaa naá me se ca'na' nana nihánj a: "Sese me rá yo'ó so' quiri'ij so' nica so', ne naxcaj so' 'o yanj cataj xna'anj se vaa ya quiri'ij so' nica so' á". Danj vaa nana ca'na' rihaan nij yuvij ei. 32 Ne cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa sese quiri'ij yo'ó so' man nica so', ne sese nuvi' cacun' tumé no' se vaa cotoj no' ga yo'ó chii, ne ma'an sí ri'ij man no' qui'yaj tumé no' cacun' gaa ei. Ne che'é se quiri'ij nica chana man no', che'é dan xcaj no' yo'ó snó'o, ne ase vaa chana otoj ga naj guun snó'o ro', danj gaa ma'an no', qui'yaj sí quiri'ij man no' adonj. Ne sí xcaj man chana quiri'ij nica me se ase vaa sí otoj ga nica yo'ó snó'o ro', vaa uún so' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'mii ya ní' a

33 "Ne aj ne'en soj nana nihánj nana ca'na' rihaan nij sí man gaa naá adonj: "Sese cata' tu'vá so' rihaan

sí 'nij ra'a man ní' se vaa qui'yáá so', ne se ca'ne' rá so' qui'yáá so' danj ma'. Maan se ya qui'yáá so' nu' se vaa cataj xna'anj so' rihaan so', gaa ne ca'vee nanj adonj".
 34 Ne cuano nihánj ro', cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa asa' ca'mii soj 'o nana guun ya ya rá soj, ne daj chihaa mij se cuta' soj raá xta' ma'. 'O se xta' ro', nicun' ma'an Diose ya ya nanj adonj. 35 Ne raá chumij se cuta' soj ma'. 'O se chumij nihánj me rej taj tacóo Diose nanj adonj. Ne raá chuman' Jerusalén se cuta' soj ma'. Ése chuman' yo' ne ma'an Diose sí nicaj yu'unj man ní' nanj adonj. 36 Ne raá ma'an soj se cuta' soj ma'. 'O se se guun nucuaj soj naqui'yaj catzii soj yo'o yuvé raá soj, ne se guun nucuaj soj naqui'yaj maruu soj yo'o yuvé raá soj ma'. 37 Veé dan, ne sese ya a'mii soj, rá soj, ne cataj soj: "Ya ei". Ne sese ne ya vaa 'o nana, rá soj, ne cataj soj: "Ne ya ma'", cataj soj á. Inanj danj ca'mii soj ei. Sese nano' soj yo'ó nana, ne chi'ii vaa nimán soj nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj ní' rihaan yuvii 'yaj chi'ii rihaan ní' a

38 "Aj ne'en soj nana nihánj nana ca'na' gaa naá a: "Sese curihanj rlij rihaan so' qui'yaj tuví' so', ne ca'vee quirii so' rlij rihaan tuví' so' á. Ne sese curihanj cúu yán' so', qui'yaj tuví' so', ne ca'vee quirii so' cúu yan' tuví' so' á". Danj vaa nana ca'na' rihaan

yuvii nanj adonj. 39 Tzaj ne cuano nihánj ro', cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa se qui'yaj soj sayuun man sí 'yaj sayuun man soj ma'. Tananj sese vaa sí coxro nichrej xruú so', gaa ne ca'ne' rá so' coxro so' nichrej xruú so' uún ei. 40 Ne sese me rá yo'o so' cuta' so' cacun' xráa so' rihaan cuese ca'nee so' cotoó nuu so', ne go' un so' cotoó yo' do', ndaa se-roto so' do', go' so' man so' ei. 41 Ne sese ca'ne' yo'o so' suun rihaan so' ca'anj tanáj so' si'yaj so' yo'o kilómetro, ne ca'vej so' ca'anj tanáj so' si'yaj so' ndaa vij kilómetro ei. 42 Sese achiín yo'o so' rasuun mán so', ne go' so' se achiin man so' ei. Ne sese me rá yo'o so' racuúj so' sa'anj man so', ne se cataj so' se vaa taj vaj sa'anj ma'. Racuúj so' man so' ei.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj ní' gaa 'ee rá ní' man nij sí taj ri'yunj man ní' a

43 "Aj ne'en soj nana nihánj nana ca'na' gaa naá a: "Gaa 'ee rá so' man tuví' so', tzaj ne se guun gaa 'ee rá so' man nij sí taj ri'yunj mán so' ma'". Danj vaa nana ca'na' gaa naá nanj adonj. 44 Tzaj ne cuano nihánj me cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa no xcúun soj cunuun 'ee rá soj ni'yaj soj man nij sí taj ri'yunj man soj, ne cachinj ni'yaj soj rihaan Diose che'é nij sí 'yaj sayuun man soj á. 45 Gaa ne guun soj ta'nii Rej soj Diose sí nicun' xta' ei. 'O se Diose 'yaj síj güii,

ne o' naán rihaan to'óo nij síi chí'ii dō', rihaan to'óo nij síi sa' dō', 'yaj Diose, ne aman' rihaan to'óo nij síi 'yaj sa' dō', rihaan to'óo nij síi 'yaj chí'ii dō', 'yaj uún Diose adonj. ⁴⁶ 'Q se sese 'ee rá soj man inanj nij síi 'ee rá man soj, gaa ne me che'é naru'vee Diose rihaan soj, rá soj ga. 'Q se ne'en soj se vaa ndaa nij síi tiha' yu'unj man soj che'é puextó ro', 'ee rá nij so' man tuvi' ma'an nij so' adonj. ⁴⁷ Che'é dan, sese ve'é a'mii soj ga inanj tinúú soj, ne sa' doj vaa soj rihaan yo'óo nij yuvi, rá soj na'. Taj ma'. Ne ndaa nij síi ne ne'en daj vaa Diose ro', ne'en soj se vaa 'ee rá nij so' man tuvi' ma'an nij so' nanj á. ⁴⁸ Che'é dan sese nuveé sij tiha' yu'unj dō', sij yaníj dō', me soj, ne no xcuún soj guun soj síi vaa sa' inanj nimán adonj. Ne ase vaa síi sa' inanj me Diose ro', danj gaa ma'an soj, síi sa' inanj guun soj adonj.

6

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj ní' gaa rque ní' sa'anj man nij síi nique a

¹ "Ne cutumé soj man soj gaa 'yaj soj se sa' dō', se luj dō' á. Se guun rá soj quene'en yuvi man soj ne cataj nij yuvi che'é soj se vaa síi sa' inanj me soj ma'. Sese danj qui'yaj soj, ne daj chihaa míj se rque Rej soj síi nicun' xta' a doj rasuun sa' man soj a man adonj. ² Che'é dan sese me rá so' rque so' sa'anj man nij síi nique, ne se guun rá

so' ca'yanj nii chruun a'yánj qui'yáa so', ne ni'yaj yuvi go' so' sa'anj man síi nique, ne cataj nij yuvi se vaa ve'é qui'yáa so' ma'. 'Q se inanj danj 'yaj nij síi nucui' rá gaa vaj nij so' rá ve' tucu'yón ní' se-tucuanj Moisés dō', rihaan nij callé dō', ne uno cunudanj yuvi, 'yaj nij so' adonj. Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa aj ve'é ca'mii yuvi che'é nij so', tzaj ne a 'ó rasuun se quiri' uún nij so' a ma'. A 'ó xco' se naru'vee Diose rihaan nij so' man adonj. ³ Tzaj ne so' ro', sese me rá so' rque so' sa'anj man nij síi nique, ne se natá' so' rihaan yuvi daj 'yáa so' ma'. Dan me se daj chihaa míj se cataj xna'anj so' rihaan ra'á so' rej nichruún so' se vaa rque ra'á so' rej nuva' so' ma'. ⁴ Asa' quisíj rque yuve so' sa'anj yo', gaa ne orún' Réé so' Diose me síi quene'en daj qui'yaj yuve so', gaa ne so' me síi naru'vee rihaan so' quene'en cunudanj yuvi nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj ní' gaa achín ni'yaj ní' rihaan Diose a

⁵ "Ne gaa achín ni'yaj soj rihaan Diose, ne se qui'yaj soj se vaa 'yaj nij síi nucui' rá ma'. 'Q se niha' rá nij so' canicun' nij so' rá ve' tucu'yón yuvi se-tucuanj Moisés, ne niha' rá nij so' canicun' nij so' rej nuná tuvi' chrej ca'aan nocoo, ne achín ni'yaj nij so' rihaan Diose, tzaj ne inanj me rá nij so'

quene'en yuviij man nij so', ne ve'é ca'miij yuviij che'é nij so', rá nij so' adonj. Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa aj ve'é ca'miij yuviij che'é nij so', ne aj navij quirri' nij so' tu'vee nij so' vaa, ne a 'ó xco' se naruv'ee uún Diose rihaan nij so' a ma'.
 6 Tzaj ne so' ro', gaa me rá so' cachinj ni'yáá so' rihaan Diose, ne asino catuu so' rá ve', gaa ne caráán so' ta'yaa, gaa ne cachinj ni'yaj yuve so' rihaan Rej ní' Diose á. Ne Rej ní' Diose me síí ne'en se vaa achíin ni'yaj niganj so' rihaan so', ne naruv'ee so' rihaan so' adonj. 7 Ne gaa achíin ni'yaj soj rihaan Diose, ne se qui'yaj soj se vaa 'yaj nij síí ne ne'en daj vaa Diose ma'. Dan me se a'miij rma'an ndo'o nij so' nana, tzaj ne ne ne'en nij so' me taj nana yo' ma'. Maan che'é se a'miij a'miij nij so', che'é dan guun niha' rá Diose ne cunq Diose nu' nana a'miij nij so', rá nij so' nanj adonj. 8 Che'é dan se qui'yaj soj danj ma'. 'Q se asij ataa cachinj ni'yaj soj rihaan Rej soj Diose, ne aj ne'en so' nu' se vaa achiin man soj nanj adonj.

9 "Che'é dan asa' achíin ni'yaj soj, ne nihánj cataj soj á: "Ataj Chij síí nicun' xta', me rá núj xcay yuviij cuentá se vaa inanj sa' 'yáá so' a. 10 Ne me rá núj quisij güii guun chij so' rihaan chumiij nihánj, ne me rá núj qui'yaj yuviij nu' se vaa me rá so' qui'yaj yuviij a. Dan me se ase vaa 'yaj nij síí man xta' nu'

se vaa me rá so' qui'yaj nij so' ro', danj gaa qui'yaj núj sij man rihaan chumiij nihánj nu' se vaa me rá so' qui'yaj núj, rá núj a. 11 Ne rque so' nu' rasuun achiin rihaan núj cha núj cuan' á. 12 Ne caraá x'naa so' che'é xcúun taj xráá núj rihaan so' á. Dan me se ase vaa qui'yaj núj caráj x'naa núj che'é cacun' qui'yaj tuvi' núj rihaan núj ro', ta'nga' danj qui'yáá so' che'é ma'an núj caraá x'naa so' rihaan núj á. 13 Dan me se caráán ra'á so' xráá núj rihaan chrej chi'ii á. Ne tinanii so' man núj se guun qui'yaj núj cacun' a". Inanj danj ca'miij soj cachinj ni'yaj soj rihaan Diose adonj. 14 'Q se sese caraá x'naa soj che'é cacun' qui'yaj tuvi' soj rihaan soj, ne danj qui'yaj uún Rej soj síí nicun' xta', ne caraá x'naa so' rihaan soj uún adonj. 15 Tzaj ne sese se ca'vej rá soj caraá x'naa soj che'é cacun' qui'yaj tuvi' soj rihaan soj, ne daj chihaa mój se tinavij Rej soj Diose cacun' tumé ma'an soj a man adonj.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj ní' gaa caraá guee ní' rihaan Diose a

16 "Ne gaa toco' soj x'naa man soj che'é se aráj guee soj rihaan Diose, ne se qui'yaj soj ndaa vaa 'yaj nij síí nu-cui' rá ma'. Dan me se gaa aráj guee nij so', ne ase vaa rihaan síí nanó ndo'o rá ro', vaa rihaan nij so', 'yaj nij so', ne anó ndo'o nacaj rihaan nij so', 'yaj uún nij so', ne me inanj rá nij so' quene'en yuviij

man nij so' daj 'yaj nij so' gaa ne xcaj nij yuvī cuentá se vaa aráj gueē nij so' rihaan Diosē, rá nij so' nanj adonj. Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa aj quiri' nij so' tu'vee nij so' vaa, esē aj ve'é ca'mii yuvī che'é nij so' nanj adonj. Ne a'ó rasuun se quiri' nij so' rihaan Diosē a ma'.
 17 Tzaj ne soj ro', ino qui'yaj soj á. Gaa toco' soj x'naa man ma'an soj che'é se aráj gueē soj rihaan Diosē, ne canaan soj rihaan soj ne caxrii soj casté raá soj á. 18 Dan me se se guun rá soj quene'en yuvī se vaa aráj gueē soj a ma'. Ne ca'vee se taj vaj yuvī quene'en man soj aráj gueē soj, tzaj ne quene'en Rej soj Diosē daj 'yaj soj, ne so' me sí naru'vee rihaan soj nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa qui'yaj suun ní' che'é yan cumān si'yaj ní' rej xta' a

19 "Se qui'yaj suun soj cumān ndo'o si'yaj soj rihaan chumii nihánj ma'. 'O se rihaan chumii nihánj mán ndo'o xcuu xluú xij rasuun do', tacunj yoo do', chá si'yaj yuvī nihánj a. Ne vaa sí ituu atúj rá ve' ne 'yaj ituu si'yaj tuvi' uún a. 20 'O se taj che'é naqui'yaj ru'vee soj man soj nihánj ma'. Tananj qui'yaj suun ndo'o soj che'é yan cumān si'yaj soj rej xta' á. Dan me se xta' ro', taj se chá si'yaj soj ma'. Ne taj sí qui'yaj ituu si'yaj soj man adonj. 21 Ne sese inanj che'é rasuun man rihaan chumii

nihánj qui'yaj suun soj, gaa ne veé maan rihaan chumii nihánj quinaj nimán soj gaa nanj adonj. Ne sese inanj che'é rasuun man xta' ro', qui'yaj suun soj, gaa ne veé rej xta' ro', ca'anj nimán soj nanj adonj. Me rej ma'an araa sa' soj rasuun, ne veé rej danj vaj nimán soj nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa no xcuún ní' xcaj ní' cuentá daj qui'yaj ní' a

22 "Rlij rihaan ní' me ya'an nicaj yu'unj man ní' ei. Dan me se sese rlij rihaan ní' ro', ni'yaj yo' ne nuu sa' rá yo', gaa ne nu' nee man ní' ro', sa' vaa, ne adi' se chuguun aga' ya'an ro', danj chuguun man ní' gaa sa' rihaan ní' adonj. 23 Tzaj ne sese rlij rihaan ní' ro', ni'yaj yo' ne inanj uun chi'ii rá yo', gaa ne nu' nee man ní' ro', uun chi'ii rá, gaa ne adi' sí nicun' yan rmi' ne cunudanj man so' ro', rmi', ne danj vaa sí uun chi'ii rá, ne rmi' uxrá nu' man so' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa se guun nucuaj ní' ca'nej nucuaj ní' nimán ní' qui'yaj suun ní' se-suun Diosē, sese me rá ní' qui'yaj suun ní' che'é sa'anj a

24 "Taj vaj sí guun nucuaj qui'yaj suun sa' rihaan vij ru'vee ma'. Sese qui'yaj suun 'o so' rihaan vij ru'vee, ne nachri' so' ni'yaj so' man 'o ru'vee yo', ne caran' rá so' ni'yaj so' man yo'ó ru'vee yo' a. Se guun nucuaj so' caran' rá so' ni'yaj so' man vij

ru'vee ma'. Ne xa' soj, tzaj ne se ca'vee qui'yaj suun soj che'é Diose ne qui'yaj suun soj che'é nij rasuun man rihaan chumij nihanj a ma'.

Nana nihanj taj xna'anj se vaa ne nó xcúún ní' nano ndo'o rá ní' che'é se cha ní' do', che'é yatzíj cunuû ní' do' a

25 "Che'é dan cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa taj che'é nano ndo'o rá soj che'é soj ma'. Ne che'é dan se nanó rá soj che'é se cha soj do', che'é yan quirí' soj se caráán xráá soj do', se nanó rá soj ma'. Dan me se aj ne'en soj vaa i'na' soj, qui'yaj Diose, ne se guun nucuaj Diose rque Diose se cha soj, rá soj gaa a na'. Daj chihaa mij se guun danj rá soj ma'. Ne Diose me sí ca'vee rque se cha soj ei. Ne Diose me sí qui'yaj nee man soj, ne se guun nucuaj Diose rque Diose yatzíj caráán xráá soj, rá soj gaa a na'. Daj chihaa mij se guun danj rá soj ma'. Ne Diose me sí ca'vee rque se caráán xráá soj ei.

26 "Xcaj soj cuentá daj 'yaj nij xtâj vaj xta', ne ne unô nij xo' 'núú, ne ne rii nij xo' naa, ne ne araa nij xo' tan' rá cuchruu, tzaj ne Rej soj sí nicun' xta' ro', a'vee rque se chá nij xo' ei. Ne táá a soj, ne sa' doj vaa soj rihaan xtâj ne'en Diose a adonj. Ya sa' doj vaa soj chuguanj. 27 Ne nda' se nanó ndo'o rá soj che'é yan chre' vaa soj, tzaj ne a 'ó xco' se guun nucuaj soj cachij xcaan soj doj qui'yaj ma'an

soj ma'. Maan Diose ro', me sí ne'en daj gaa cachij soj, ne che'é dan taj che'é nano rá soj a ma'.

28 "Ne me che'é nanó rá soj che'é yatzíj caráán xráá soj ga. 'O se xcaj soj cuentá ni'yaj soj nij yâj man tacaan se vaa ve'é ndo'o vaa nij yâj man tacaan ei. Ne 'yaj suun nij yâj, tzaj ne ma'an Diose ro', me sí sa' ndo'o vaa qui'yaj man nij yâj adonj. Ne ne rii nij yâj yu'vej ma'. 29 Tzaj ne adi' se vaa sí ru'vee ne sa' uxrá vaa sagan' so' ro', vaa nij yatzíj nuu nij yâj adonj. Dan me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa sí cu'naj Salomón sí cane gaa naá, ne ve'é uxrá vaa yatzíj nuu so', qui'yaj cunudanj sa'anj vaa rihaan so', tzaj ne nij doj vaa yatzíj nuu so' rihaan nij yâj man tacaan yo', qui'yaj Diose adonj. 30 Dan me se danj nanj nij yâj man tacaan yo', tzaj ne sa' uxrá vaa nij yatzíj nuu nij yâj yo', 'yaj Diose, ne cuan' ro', man nij yâj tacaan, tzaj ne a'yuj ne ca'ne' nii man nu' coj do', yâj do', man tacaan, ne caraa nii man yo' rihaan ya'an, ne cacaa nu' nij yâj yo' nanj adonj. Ne a doj yu'vee taj nó yâj yo' a ma'. Táá a soj yuvii, ne se nanó rá soj ma'. Diose me sí rque sagan' soj adonj. Tzaj ne ne guun ya sa' rá soj se vaa Diose me sí racuíj ya man soj man adonj.

31 "Dan me se se nanó ndo'o rá soj cataj soj: "Me se cha ní' ga. Me se co'o ní' ga. Me se caráán xráá ní' ga". Se

guun rá soj danj ma'. ³² 'O se nij síi ne ne'en daj vaa Diose ro', inanj 'yaj suun ndo'o nij so' che'é rasuun man rihaan chumii nihánj adonj. Tzaj ne nu' rasuun achiin man soj ro', aj ne'en Rej soj síi nicun' xta' se vaa achiin nu' rasuun yo' man soj adonj. ³³ Che'é dan nano' soj rej daj qui'yaj soj ne guun chij Diose nimán soj ne cunu sa' nimán soj, gaa ne rque Diose nu' rasuun yo' man soj ei. ³⁴ Che'é dan se nanó rá soj che'é se vaa cachiiin rihaan soj a'yuj ma'. 'O se vaa sayuun 'na' daj a 'o 'o güii adonj. Che'é dan xcaj soj cuentá daj qui'yaj soj güii cuan', ne se nanó rá soj che'é se vaa qui'yaj soj güii a'yuj ma'.

7

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj ní' gaa ca'mii ní' ga tinúú ní' che'é cacun' tumé tinúú ní' a

¹ "Se guun niha' rá soj cuta' soj cacun' xráá tinúú soj, gaa ne taj cacun' cuta' Diose xráá ma'an soj man adonj. ² Dan me se sese guun niha' rá soj cuta' soj cacun' xráá tinúú soj, ne cuta' Diose cacun' yo' xráá ma'an soj ei. Ne sese se cuta' soj cacun' xráá tinúú soj, ne cunu 'ee rá Diose man ma'an soj uún nanj adonj. ³ Me che'é guun chree rá so' ni'yaj so' ni'ya nuu rihaan tinúú so' ga. Ne ne ni'yaj so' chruun manj nuu rihaan ma'an so' a. ⁴ Asa' ca'vee cataj so' rihaan tinúú so', "rque so' rihaan so' quirii

'unj ni'ya á". Se guun a doj cataj so' danj tihá' so' man tinúú so' ma'. 'O se ni'yaj so', ne chruun manj vaa guee nuu rihaan so' ei. ⁵ Síi nucui' rá mé so' ei. Asino quirii so' chruun manj nuu rihaan so', gaa ne ca'vee quirii so' ni'ya nuu rihaan tinúú so' adonj. Dan me se ase vaa aráán ni'ya rihaan yuvii ro', danj vaa aráán rihaan yuvii 'yaj cacun' ata' yuvii adonj.

⁶ "Tzaj ne ne'en soj se vaa ne nó xcúun soj go' soj rasuun guee man chuvee ma'. Ne se caraa soj chruj perlá tu'vee ndo'o rihaan xcaá ma'. 'O se chuvee yo' ro', canicaj ne cha' man soj, ne xcaá yo' ro', tuguáj che'é xcaá man se sa' yo', ne quinavij nu' yo' xtun', qui'yaj xcaá nanj adonj. Ne se sa' yo' me chrej noco' ní' adonj. Che'é dan sese na'vej uxrá rá yuvii cuno yuvii chrej nago' soj rihaan nij yuvii, ne ase vaa xcaá do', ase vaa chuvee do', danj vaa nij yuvii ei. Ne se nago' soj doj chrej sa' man nij yuvii 'yaj danj a ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa no xcúun ní' cachinj ni'yaj ní' rihaan Diose che'é rasuun achiin man ní' ei

⁷ "Cachinj soj se vaa achiin man soj rihaan Diose, ne so' me síi rque man soj, ne nano' soj rasuun achiin man soj, ne nari' soj rasuun yo', ne ase vaa 'yaj síi tica'mii ta'yaa tucúa tuvi' ro', danj qui'yaj soj ga Diose, ne ca'nuu Diose ta'yaa yo', ne rque Diose rasuun achiin man

soj adonj. ⁸ 'Q se síí achiín rasuun rihaan Diose ro', quirí' so' rasuun achiin man so', ne síí nano' rasuun achiin man ro', quirí' so' rasuun yo', ne síí tica'mii ta'yaa rej yanj Diose ro', ca'nuu Diose ta'yaa, ne quirí' síí tica'mii ta'yaa rasuun achiin man so' adonj. ⁹ Xcaj soj cuentá se vaa ma'an soj, nanj yuvii me soj, tzaj ne sese achiín ta'núí yo'o soj chraa chá yo' man soj, ne se ca'vee nano' soj yahij ne caxrii soj ston yo' ma'. ¹⁰ Ne sese achiín ta'núí soj nee xcuaj chá yo' man soj, ne se ca'vee nano' soj xcuáá ne caxrii soj ston so' ma'. ¹¹ Dan me se danj nanj soj, ne síí chí'ii nimán me soj, tzaj ne ne'en soj rque soj se sa' chá ta'núí soj ei. Che'é dan táá a Rej soj síí nicun' xtá', ne sij sa' inanj me so', ne so' me síí rque ya rasuun sa' man nij síí achiín rasuun man so' nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj ní' rihaan tuvi' ní' a

¹² "Dan me se daj se uun rá soj qui'yaj sa' yuvii rihaan soj ro', ta'nga' danj qui'yaj sa' soj rihaan tuvi' soj á. Sese danj qui'yaj soj rihaan tuvi' soj, ne síí uno nu' se-tucuanj Moisés me soj, ne síí uno nu' se-nana nij síí nata' se-nana Diose gaa naá me uún soj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj che'é vij chrej a

¹³ "Ase vaa vij chrej vaa rej vaa rihaan soj, ne dan me se chrej ca'aan me yo'o chrej yo', ne caxra' ndo'o vaa rej nayón yuvii, ne rihaan ya'an

ro', vaj chrej yo' nanj adonj. Ne man uxrá yuvii vaj chrej yo' ei. Se ca'anj soj chrej yo' ma'. Nanj vaa chrej ca'anj soj ei. Chrej catuun me chrej ca'anj soj, ¹⁴ ne chruj vaa rej nayón yuvii a. Sayuun ndo'o vaa vaj yuvii chrej yo', tzaj ne vaj chrej yo' rej gaa i'na' yuvii cayáán yuvii ga Diose nu' cavii nu' ca'anj adonj. Tzaj ne doj nij yuvii nari' chrej catuun nanj ei.

Nana nihánj taj xna'anj daj gaa qui'yaj ní' quene'en ní' daj vaa nimán yuvii a

¹⁵ "Vaa yuvii taj se vaa me nij so' síí nata' se-nana Diose, tzaj ne ne ya' a'mii nij so' ma'. Cütumé soj man soj, se gaa nanj qui'yaj nij so' sayuun man soj á. Dan me se vaa güii cuchí' nij so' rihaan soj, ne ase vaa matz-inj ro', danj gaa nij so' cuchí' nij so' rihaan soj, ne ni'yanj ndo'o ca'mii nij so' rihaan soj, tzaj ne nimán nij so' ro', ase vaa nimán xca'yanj ca'nu' ro', gaa nimán nij so', guun rá nij so' qui'yaj nij so' sayuun man soj nanj adonj. ¹⁶ Che'é dan xcaj soj cuentá ni'yaj soj man nij so' daj qui'yaj nij so', gaa ne quene'en nij soj daj vaa nimán nij so' ei. Uta nii chruj chá raá chruun tanj, rá soj na'. Taj ma'. Ne uta nii chruj chá raá coj yâj ya'aa, rá soj na'. Taj ma'. ¹⁷ Dan me se chruun sa' ro', mán chruj chá raá a. Ne chruun tanj ro', man chruj xnaj raá uún a. Sese cuchruu chruun, ne se cumán chruj sa' raá

chruun yo' a ma'. ¹⁸ Chruun sa' ro', se guun cumān chruj nij raa ma'. Ne chruun nij ro', se guun cumān chruj sa' raa ma'. Ase vaa chruun yo' ro', danj vaa nimán yuvi, ne ase vaa chruj yo' ro', danj vaa rasuun 'yaj yuvi adonj. ¹⁹ Ne sese nuvi' chruj sa' raa 'o chruun, ne a'ne' nii man chruun yo', ne axrj ya'an nii man chruun yo' nanj adonj. Ne ase vaa ran' chruun yo' ro', ta'nga' danj quirān' uún nij yuvi 'yaj se chi'ii nanj adonj. ²⁰ Dan me se sese xcaj soj cuentá ni'yaj soj man yuvi, gaa ne quene'en soj daj vaa nimán nij yuvi, gaa ne quene'en soj daj yuvi me nij so' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj me síi cayáán ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumi nihánj a

²¹ "Ne'en soj se vaa man ndo'o yuvi taj rihanj se vaa uno nij so' rihanj, tzaj ne tu'va rma'an ta'aj nij so' nanj á. Nuveé cunudanj nij síi taj ne'en manj ca'anj cayáán ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumi nihánj ma'. Tananj orún' me se inanj nij síi uno rihaan Réé 'unj síi nicun' xtá' me síi cayáán ga so' nanj adonj. ²² Ne güii ca'ne' 'unj cacun' che'é yuvi me se cumān ndo'o yuvi cataj rihaan 'unj: "Síi uno rihaan so' me núj, Señor. Aj nata' núj nana rqué so' man núj rihaan yuvi á. Ne cata' tu'va núj se-chuvií so', ne quirii núj nana chre nimán

yuvi á. Ne qui'yaj suun ndo'o núj suun sa' che'é so' adonj". Danj ca'mii nij yuvi yo' rihaan 'unj vaa güii nanj adonj. ²³ Gaa ne cataj yá 'unj rihaan nij yuvi a: "A 'o güii ne ne'éen 'unj man soj ma'. Maan síi 'yaj inanj cacun' me soj nanj adonj. Naxuun soj man soj rihanj á". Danj cataj 'unj rihaan nij síi 'yaj cacun' vaa güii nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj daj quirān' nij síi uno rihaan Jesucristó do', nij síi ne uno rihaan Jesucristó do' a

²⁴ "Dan me se a me ma'an síi uno sa' nana nihánj nana cataj xna'anj 'unj rihaan soj ne 'yaj so' ndaa vaa taj 'unj, ne ase vaa 'o síi cune' ve' tucua' rihaan yujej vaa so' ei. Síi cune' ve' yo' me se síi acaj ndo'o cuentá me so', ne cune' so' ve' yo' rihaan 'o yujej adonj. ²⁵ Gaa ne ca'na' maan, ne go' ndo'o maan raa ve', ne cavii ni'yoj chráá, ne ca'na' go' tacóo ve', ne ca'na' uxrá nana yuvaa, ne go' rihaan ve' yo' a. Tzaj ne ne canee ve' yo' a ma'. 'O se raan inanj ne ve' yo' rihaan yujej nanj adonj. ²⁶ Tzaj ne síi na'vej rá cunō nana nihánj nana cataj xna'anj 'unj rihaan soj me se ase vaa síi cune' ve' rihaan yo'óo vaa so' adonj. Ne síi ni'yōn rmi me so', ne cune' so' ve' rihaan yo'óo chruu, ²⁷ ne veé dan, gaa ca'na' uxrá maan yuvaa go' yo' xráá ve', ne cavii ni'yoj chráá, ne ca'na' na xee go' na xee tacóo ve', ne ca'na'

uxrá nana yuvaá ne go' xráá ve' yo' a. Veé dan, ne canee nu' ve' tucua' sítí ni'yón yo' nanj adonj. Che'é dan xcaj soj cuentá, ne ve'é cunō soj nana nihánj, ne se quiran' soj sayuun ma'. —Inanj nana nihánj ca'mii Jesucristó rihaan nij sítí tucuyón se-nana so' a.

²⁸ Veé dan, ne quisij tucuyón Jesucristó nu' nana nihánj rihaan nij yuvij, gaa ne caraya'anj ndo'o nij yuvij nocō' man so' che'é nana nihánj, nana cataj xna'anj Jesucristó rihaan nij so' a. ²⁹ 'O se xcaj nij yuvij cuentá se vaa ase vaa a'mii 'o sítí nicaj suun avii tu'va ro', vaa a'mii Jesucristó, rá nij so' a. Ne çu doj vaa se-nana so' ga se-nana nij sítí naqui'yaj çu se-tucuanj Moisés, rá nij so' a.

8

Nana nihánj taj xna'anj daj vaa nahuun sa' 'o sítí ran' luj ri'yuj, qui'yaj Jesucristó a

¹ Gaa ne nanij Jesucristó quij yo', ne cachéé ndo'o yuvij ga so' a.

² Dan me se cuchí' yo'ō sítí ran' luj ri'yuj rihaan Jesucristó, ne canicun' ruj so' rihaan Jesucristó, ne cataj so':

—Sese me rá so', ne ca'vee ca'neē so' chí'ij xráj, Señor —taj so' rihaan Jesucristó a.

³ Gaa ne cuta' Jesucristó ra'a Jesucristó raa sítí ran', ne cataj Jesucristó:

—Me raj qui'yáj danj ei. Nahuún so', qui'yáj adonj —taj Jesucristó rihaan so' a.

Nu' danj cataj Jesucristó, ne nu' quinavij luj xráá sítí ran' a. ⁴ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Cutumé so' mán so' se cataj xna'anj so' rihaan yuvij che'é se qui'yáá 'unj che'é so' ma'. Maan se cuchí' so' rihaan xrej, ne tijaán so' mán so' rihaan xrej se vaa nahuún so', ne rque so' rihaan Diose se vaa cataj sítí cu'naj Moisés gaa naá ndaa vaa nō xcúún so' rque so' rihaan Diose á. Gaa ne xcaj nij xrej cuentá se vaa nahuún so' qui'yáj adonj —taj Jesucristó rihaan sítí nahuun yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nahuun se-mozó yo'ō tanuu capitán, qui'yaj Jesucristó a

⁵ Dan me se cuchí' Jesucristó chuman' Capernaum, ne catúj so' chuman' yo', ne cuchí' yo'ō tanuu capitán rihaan so' a. Ne so' ro', me sítí rii ta'nga' rihaan 'o cientó tanuu adonj. Dan me se cachíín ni'yaj so' rihaan Jesucristó, ⁶ cataj so':

—Canó chí'ij man se-mozó 'unj, Señor. Ne ne nasqui' so' ma'. 'O se yo'ō naj so' rá ve', ne ran' uxrá so' sayuun, 'yaj chí'ij nanj á —taj tanuu capitán yo' rihaan Jesucristó a.

⁷ Ne cataj Jesucristó rihaan so':

—Ca'anj ní', gaa ne nahūun so', qui'yáj á —taj Jesucristó a.

⁸ Gaa ne cataj uún tanuu capitán yo':

—'Q se nuveé sij sa' mé 'unj ma'. Ne nó xcúún 'unj catuú so' rá ve' tucuaq qui'yáj a ma'. Maan se ca'ne' uun so' suun se vaa nahuun se-mozó 'unj, gaa ne nahuun ma'an so' adonj. ⁹ 'Q se vaa síi rii ta'nga' rihaan 'unj, ne rii ta'ngá' 'unj rihaan tanuu, ne taj xna'anj 'unj rihaan tanuu se vaa ca'anj nij so', ne 'anj nij so', ne taj xna'anj 'unj rihaan nij so' se vaa ca'na' nij so', ne 'na' nij so' rihaan 'unj, ne taj xna'anj 'unj daj qui'yaj nij so', ne veé danj 'yaj tanuu adonj. Ne ne'én 'unj se vaa ase vaa rii ta'ngá' 'unj rihaan nij tanuu noco' manj ro', danj rii ta'nga' guee so' rihaan chi'ii anó man yuvii nanj á —taj tanuu capitán yo' rihaan Jesucristó a.

¹⁰ Dan me se, gaa cuno Jesucristó nana ca'mii tanuu capitán yo', ne ca'anj rá Jesucristó, ne cataj so' rihaan nij síi noco' rej xco so' a:

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa taj vaj a 'ó rej ne naríj man yo'ó síi israelitá síi cuchumán ndo'ó rá nana a'mii 'unj ndaa vaa amán rá tanuu capitán nihánj a ma'. ¹¹ Ne cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa güii guun chij Diose rihaan chumii nihánj ro', ca'na' ndo'ó yuvii man cunu' chumii, ne çayáán nij so' rihaan se-mesa Diose, ne çá nij so' chraa ga síi cu'naj Abraham do', ga síi cu'naj Isaac do', ga síi cu'naj Jacob do', adonj. ¹² Ne nij síi israelitá ro', no xcúún nij so' cuchuman rá nij so' ni'yaj nij

so' manj, ne sese cuchuman rá nij so' ni'yaj nij so' manj, ne ca'vee cane nij so' uún ga Diose nanj á. Tzaj ne na'vej rá nij so' a man adonj. Che'é se na'vej rá nij so' qui'yaj nij so' danj, che'é dan quirij gan' ndo'ó nii man nij so' rej rmj', ne ta'vee uxrá nij so', ne ndaa çá rúj ma'an nij so' cúu yan' nij so' nanj adonj. Danj quiran' nij so' che'é se na'vej rá nij so' cuchuman rá nij so' ni'yaj nij so' manj nanj á —taj Jesucristó rihaan nij yuvii canoco' man so' a.

¹³ Canicaj uún Jesucristó cataj Jesucristó rihaan tanuu capitán:

—Ca'vee ca'anj so' yaj a. Ya cuchumán rá so' se vaa nahuun se-mozó so' qui'yáj a. Ne nahuun so' ei —taj Jesucristó rihaan so' a.

Ne veé maan orá yo' ro', nahuun se-mozó tanuu capitán yo', qui'yaj Jesucristó adonj.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj Jesucristó, nahuun nii chej Pedró do', que'ee uxrá yo'ó yuvii do', qui'yaj Jesucristó a

¹⁴ Gaa ne ca'anj Jesucristó tucua síi cu'naj Pedró, ne quene'en so' se vaa naj nii chej Pedró ran' no', ne caxríj uxrá cachi' man no' a. ¹⁵ Ne quita'aa Jesucristó ra'a no', gaa ne veé maan orá dan nahuun no', qui'yaj Jesucristó, ne naxagaa no', ne qui'yaj chuvii no' çá nij so' nanj adonj.

16 Rej ca'anj güii cuchi' yuvij rihaan Jesucristó a. Dan me se nicaj nij yuvij man que'ee uxrá síi nuu nana chree nimán, cuchi' nij yuvij rihaan Jesucristó, ne cataj xna'anj uun Jesucristó rihaan nij nana chree se vaa naxuun nij so' man nij so', gaa ne, veé dan, ne curihanj nij nana chree nimán nij yuvij, gaa ne cunuu sa' nimán nij yuvij yo' cuaj nanj adonj. Ne quinahuun sa' cunudanj nij síi ran', qui'yaj uún Jesucristó a.

17 Dan me se quisij ya nu' nana nihánj nana ca'mii síi cu'naj Isaías síi nata' se-nana Diose gaa naá, se vaa cataj so': "Ninaj ní, ne canó chi'ii man ní, tzaj ne nahuun ní, qui'yaj síi ca'na' vaa güii nanj adonj", taj síi cu'naj Isaías gaa nata' so' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'mii Jesucristó rihaan vij síi tihaj guun rá canoco' man so' a

18 Quene'en Jesucristó se vaa man ndo'o yuvij anicaj rej nicun' so' ni'yaj man so' a. Che'é dan ca'ne' so' suun rihaan nij síi tucu'yón se-nana so' se vaa ca'anj nij so' ga so' ndaa rnej na lacuaná cu'naj Galilea a.

19 Gaa ne cuchi' yo'o so' rihaan Jesucristó a. So' ro', me síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij adonj. Ne cataj so' rihaan Jesucristó a:

—Canocó' 'unj mán so' daj rej ma'an vaj so', maestro

—cataj so' rihaan Jesucristó a.

20 Gaa ne cataj ya Jesucristó se vaa ran' so' chée so' a:

—O se nij chunee ro', otoj sa' nij xo' rá yu'uj taj rque yo'óo, ne nij xtáj chée xtá' ro', vaa saca' nij xo' a. Ne xa' 'unj sij ca'née Diose nicaj yu'unj man yuvij, tzaj ne taj a 'ó rej quináa 'unj cotoj 'unj a ma' —taj Jesucristó rihaan so' a.

21 Ne vaa yo'ó síi tucu'yón se-nana Jesucristó cuchi' rihaan so', ne cataj so':

—Ca'vej so' nanj tucuj, ne ndaa cavi' réj, gaa ne cachin' 'unj man réj, gaa ne canocó' 'unj mán so', Señor —taj yo'ó so' a.

22 Tzaj ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ca'ne' rá so' cachin' ma'an nij síi cavi' nimán man tuvi' so' xngá á. Tzaj ne cuano nihánj ro', no xcúún so' yo'o canocó' so' manj adonj —taj Jesucristó rihaan yo'ó so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'ne' Jesucristó suun rihaan na do', rihaan nana do', se vaa canicun' yo' a

23 Gaa ne catúj Jesucristó rque rihoo chée rihaan na, gaa ne catúj nij síi tucu'yón se-nana so' rque rihoo ga so' a. 24 Veé dan, ne nasqui' nucuaj ndo'o rihaan na lacuaná, ne me ndo'o rá na yo' guun nucuaj yo' caráán yo' xráá rihoo a. Ne veé dan vaj Jesucristó, ne cotoj so' adonj. 25 Gaa ne ca'anj nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó rej naj so' cotoj so', ne narii

nij so' nej rihaan so', ne cataj nij so':

—Tinanii so' man ní' se cavi' nu' ní', man Señor —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

²⁶ Dan me se ma'an Jesucristó cataj, ne:

—Me che'é chu'vi' ndo'o nimán soj ga. Yo' me rej ataa cuchuman sa' rá soj ni'yaj soj manj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Gaa ne canicun' caya so', ne caxrj yuva so' man na do', man nana do' a. Gaa ne canicun' dínj uxrá rihaan na lacuaná yo', qui'yaj Jesucristó nanj adonj.

²⁷ Ne chucu'vi' nij snó'o yo' ni'yaj nij so' man Jesucristó, cataj nij so':

—Daj sij me sí' nihánj ga. 'O se ndaa nana ndaa na uno a'mii so' ason —taj nij so' rihaan tuvi' nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa quirii Jesucristó man nij nana chree nimán vij snó'o a

²⁸ Gaa ne cuchi' Jesucristó ndaa rnej na lacuaná yo' rej ne nij sí' man chuman' cu'naj Gadara a. Ne vaa yu'uj yuvej, rej cachin' nij yuvi' xngá a. Dan me se cavii vij snó'o yu'uj yuvej yo', ne cuchi' roj so' rihaan Jesucristó a. Roj so' me sí' nuu nana chree nimán, ne yuva ndo'o roj so' adonj. Che'é roj so' na'vee cachén yuvi' rej yo' a ma'. ²⁹ Dan me se caguáj roj so' rihaan Jesucristó, cataj roj so':

—Veé ne'en núj se vaa ta'nij Diöse mé so' á. Me che'é ca'ná' so' rej ne núj ga. Ca'ná'

so' qui'yáá so' sayuun man núj na'. 'O se ataa doj quisij güii qui'yáá so' sayuun man núj adonj —taj roj so' rihaan Jesucristó a.

³⁰ Dan me se rej xco roj so' ro', vaj que'ee xcáá chá coj man tacaan a. ³¹ Ne nij nana chree nuu nimán roj snó'o yo' ro', cachín ni'yaj nij so' rihaan Jesucristó, cataj nij so':

—Sese quirii so' man núj nimán roj snó'o nihánj, ne qui'yáá so' se ndo'o ca'nej so' man núj, catuu núj nimán xcáá yo' ruguanj —taj nij nana chree yo' rihaan Jesucristó a.

³² —Ca'anj soj cuaj á —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Gaa ne ca'anj nij so' catúj nij so' nimán xcáá yo', ne dan me se ruvaá uxrá tacaan nicun' tu'va na lacuaná rej vaj nij xcáá yo', ne gaa catúj nij nana chree nimán nij xcáá yo' me se cunanj ndo'o nij xo' ca'anj xo', ne veé danj vaj nij xo', ne quini' cunudanj nij xo' rque na, ne canó xráá nij xo', qui'yaj na nanj adonj.

³³ Ne nij sí' tumé xcáá yo' ro', cunanj nij so' ca'anj nij so' ndaa chuman', ne catúj nij so' chuman', ne cataj xna'anj nij so' rihaan nij sí' man chuman' yo' nu' se vaa quiran' roj snó'o do', nij xcáá do' a.

³⁴ Gaa ne curihanj cunudanj nij sí' man chuman' yo', guun rá nij so' nari' nij so' man Jesucristó a. Dan me se quene'en nij so' man so', ne cachín ni'yaj nij so' rihaan

so' se vaa cūrihanj so' rej yanj
nij so' ca'anj so' rej yanj a.

9

*Nana nihánj taj xna'anj se
vaa nahuun sa' 'o síí na'vee
cachēe, qui'yaj Jesucristó a*

¹ Gaa ne cavii Jesucristó ri-
hoo chéé rihaan na, ne ca'anj
so' chuman' cayáán so', ne
catúj so' chuman' yo' a. ² Ne
veé nicaj nii man 'o síí na'vee
cachēe táá rihaan yuvéé, ne
ca'na' nii rihaan Jesucristó a.
Ne quene'en Jesucristó se vaa
cuchumán uxrá rá nij yuvij
se vaa nahuun sa' síí na'vee
cachēe yo' qui'yaj so' a. Che'é
dan cataj so' rihaan síí ran'
yo' a:

—No xcúún so' guun niha'
rá so' che'é se navij cacun'
xráá so', nanj tinuj —taj
Jesucristó rihaan síí na'vee
cachēe yo' a.

³ Dan me se cane doj síí
naqui'yaj cuu se-tucuanj
Moisés rihaan yuvij rá ve'
ga Jesucristó, ne cataj nij so'
rihaan tuvi' nij so' a:

—Nij vaa nana ca'mii síí
nihánj rihaan Diose á. 'O se
orún' Diose no xcúún cataj
se vaa navij cacun' xráá yu-
vij á —taj nij síí tucu'yón
se-tucuanj Moisés ni'yaj nij
so' man Jesucristó a.

⁴ Ne quene'en Jesucristó
me nana guun rá nij so' ca'mij
nij so', ne che'é dan cataj so':

—Me che'é avii ndo'o nana
chi'ij raá soj ga. ⁵ Tu'va
ruma'án 'unj se vaa navij ca-
cun' xráá síí nihánj, rá soj a
na'. Ca'vee cataj un ní' navij

cacun' xráá síí nihánj na'. Ase
ca'vee doj cataj ní' naxagaa
so', ne cachēe so' cuaj, cataj
ní' xa'. ⁶ Dan me se me rá
'unj xcaj soj cuentá se vaa
síí ca'néé Diose nicaj yu'unj
man yuvij mej ne no xcúún
'unj tinavíí 'unj cacun' xráá
nij yuvij man rihaan chumij
nihánj adonj —taj Jesucristó
rihaan nij so' a.

Dan me se cataj Jesucristó
rihaan síí na'vee cachēe a:

—Nacue so' tuvée so', ne
nan' so' tucua' so' á —taj Je-
sucristó rihaan síí naj rihaan
yuvéé yo' a.

⁷ Gaa ne naxagaa so', ne
cavii so', ne quinan' so' tucua'
so' adonj. ⁸ Ne quene'en nij
yuvij se vaa nahuun sa' so',
qui'yaj Jesucristó, ne che'é
dan chucu'vi' nimán nij so',
quene'en nij so' Jesucristó,
ne ve'é ndo'o ca'mii nij so'
che'é Diose, se vaa guun nu-
cuaj Jesucristó racuj ndo'o
Jesucristó man yuvij, qui'yaj
Diose adonj.

*Nana nihánj taj xna'anj se
vaa cataj xna'anj Jesucristó ri-
haan síí cu'naj Mateo se vaa
canoco' so' man Jesucristó a*

⁹ Gaa ne cavii Jesucristó rej
yo', ne quene'en so' man yo'o
síí yanj 'o ve' a'néj nii puextó
man yuvij a. Mateo cu'naj síí
ne rej yo' a.

Dan me se cataj Jesucristó
rihaan so', ne:

—Canocó' so' manj, ca'anj
ní' á —taj Jesucristó rihaan
so' a.

Gaa ne naxumaan so', ne canoco' so' man Jesucristó, ca'anj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa me rá Jesucristó racujj so' man nij sí tumé cacun' a

¹⁰ Dan me se 'o güii cayáan Jesucristó rá ve', ne ca'na' ndo'o tuvi' so' sí a'néj puextó do', yo'ó nij sí tumé ndo'o cacun' do', ne catúj nij so' rá ve', ne ca'anj cayáan nij so' ga Jesucristó, ne dan me se man rcua'aan nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó do', ne chá cunudanj nij so' chraa a. ¹¹ Ne quene'en nij sí fariseo se vaa chá Jesucristó chraa ga nij sí a'néj puextó do', ga yo'ó nij sí tumé ndo'o cacun' do', ne xná'anj nij so' man nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó, cataj nij so':

—Sí tucu'yón nana rihaan soj ro', me che'é chá so' chraa ga nij sí a'néj puextó do', ga yo'ó nij sí tumé ndo'o cacun' do', rá núj a —taj nij sí fariseo rihaan nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó a.

¹² Ne cuno Jesucristó nana ca'mii nij so', ne cataj so' rihaan nij so' a:

—Sí vaa nucuaj ro', ne nano' nij so' man doctor ma'. Maan sí ran' ro', me sí nano' man doctor adonj. Gaa ne ase vaa sí ran' ro', danj vaa nij sí nihánj adonj. ¹³ 'Q se vaa che'é ca'anj soj tucu'yón soj daj taj nana nihánj nana no rihaan danj Diose á: “Ne uun niha' rá 'unj ni'yaj 'unj yuvij nago' xcuu rihaan 'unj ma'. Tananj uun niha' rá 'unj

ni'yaj 'unj yuvij 'ee rá man tuvi' adonj”. Inanj danj me se-nana Diose nana tucu'yón soj á. Dan me se xcaj soj cuentá se vaa ne ca'na' 'unj canacunj 'unj man sí sa' ma'. Che'é nij sí tumé cacun' ca'naj se vaa canoco' nij so' se-nanaj adonj. Tzaj ne sese sí sa' me soj, rá soj, ne nuveé sij canacunj 'unj man me soj ma'—taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj me che'é ne toco' nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó x'naa man ma'an nij so' a

¹⁴ Gaa ne nij sí tucu'yón se-nana sí cu'naj Juan cuchil rihaan Jesucristó, ne xná'anj nij so' man so', cataj nij so':

—Me che'é, ne toco' núj x'naa man ma'an núj che'é se aráj guee núj rihaan Diose, ne toco' nij sí fariseo x'naa man ma'an nij so' uún, tzaj ne nij sí tucu'yón se-nana so' me se ne toco' nij so' x'naa man ma'an nij so' ga —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

¹⁵ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ase vaa sí cuchruj sa'anj vaa 'unj, ne asa' ca'vee toco' nij sí man gaj x'naa man ma'an nij so', rá soj ga. Ase vaa sí cataj xcaj man chana ne man tuvi' so' do', danj vaa nij sí man nihánj cuano, ne anuú ndo'o cha'anj man nij so', ne se ca'vee toco' nij so' x'naa man ma'an nij so' ma'. Tzaj ne vaa güii, ne guun yanj 'unj rihaan nij so' qui'yaj yuvij, gaa ne nano' rá

nij síi nihánj, gaa ne toco' nij so' x'naa man ma'an nij so' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nij síi noco' tucuáán nga ro', se guun nucuaj nij so' cunō nij so' se-nana Jesucristó ma'

16 "Tzaj ne ase vaa yatzíj sin' vaa tucuáán nga noco' soj, ne se guun na'nej ní' mantá naca man yatzíj nga yo' ma'. 'O se sese qui'yaj ní' danj, ne güii quinanj yuvii yatzíj yo', gaa ne nagüej mantá naca yo', ne sese cuxuun yuvii man yatzíj yo', ne quisin' yo', gaa ne cunuu xij doj yu'uj aj taj man yatzíj nga yo' nanj adonj. 17 Ne

dan me se ase vaa nuj nga nuj araa nii na vinó vaa uún soj a. Ne se ca'vee tucu'yón 'unj se-tucuanj 'unj rihaan soj ma'. 'O se ase vaa na vinó naca vaa nana tucu'yón 'unj, ne se guun caraa yuvii na vinó naca rque nuj nga ma'. Sese danj qui'yaj yuvii, ne cuyanj na vinó cunuu xee na vinó, ne se cacua nuj nga ma'. Che'é dan canuu yo', ne cayanj na vinó rihaan yo'óó a. Che'é dan araa nii na vinó naca rque nuj naca, ne 'o mán sa' na vinó rque nuj yo' a. Che'é dan inanj rihaan síi naca síi ne noco' tucuáán nga tucu'yón 'unj se-nanaj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nana síi cu'naj Juan yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é chala cunii do', che'é chana chij do', nahuun sa', qui'yaj Jesucristó a

18 Asij ca'mii Jesucristó nana yo' rihaan nij síi tucu'yón se-nana síi cu'naj Juan, ne cuchi' 'o síi nicaj suun rihaan Jesucristó, ne canicun' ruj so', cachíin ni'yaj so' rihaan Jesucristó, cataj so':

—Cuanō cavi' ta'níj chala cunii a. Tzaj ne qui'yáá so' se ndo'o, ca'anj ní', ne cuta' so' ra'á so' xraá no', ne cunuu i'na' uún no' nanj ruguanj —taj so', cachíin ni'yaj so' rihaan Jesucristó a.

19 Gaa ne naxumaan Jesucristó, ne canoco' so' do', nij síi tucu'yón se-nana so' do', man síi nicaj suun yo' a.

20 Gaa ne ca'na' 'o chana rej xcō Jesucristó, ne quisíj 'o chuvij yo' xra' ton man chana yo', ne canó ra'a no' doj tu'va sagan' Jesucristó a. 21 'O se: "Sese canō ra'aj sagan' Jesucristó, ne nahuun sa' 'unj nanj adonj", guun rá no' a.

22 Gaa ne canicaj Jesucristó quene'en Jesucristó man no', ne cataj so':

—No xcúún so' guun niha' rá so', nocoj. 'O se che'é se amán rá so' ni'yaj so' manj ro', che'é dan nahuun sa' so' á —taj Jesucristó rihaan chana yo' a.

Ne veé maan orá dan nahuun sa' chana yo' adonj.

23 Gaa ne ca'anj Jesucristó ve' tucua síi nicaj suun yo', ne catúj so' rá ve', ne quene'en so' se vaa man síi o' chra' man rihuu flauta, ne quene'en so' se vaa man ndo'o yuvii rá ve', ne nanó ndo'o rá nij yuvii

che'é se cavi' chalā cunii yo' adonj. ²⁴ Gaa ne cataj so':

—Curihanj soj xe' á. 'O se ne cavi' chalā cunii nihánj ma'. Maan se otoj uun no' nanj á —taj Jesucristó rihaan nij yuvij man rá ve' yo' a.

Gaa ne ca'nga' nacoo nij yuvij ni'yaj nij so' man Jesucristó a.

²⁵ Gaa quisij quirii Jesucristó man cunudanj nij yuvij xe', ne catúj Jesucristó rej táá chalā cunii yo', ne quita'aa so' ra'a no', ne cunuu i'na' uún chalā cunii, ne naxagaa no' adonj. ²⁶ Ne cuchí' nana rihaan cunudanj nij yuvij man rej yo' che'é se vaa qui'yaj Jesucristó, se vaa cunuu i'na' chalā cunii yo' qui'yaj so' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa naxra' rihaan vij sí tuchrii, qui'yaj Jesucristó a

²⁷ Dan me se gaa cavii Jesucristó tucua' sí nicaj suun yo', ne canoco' vij sí tuchrii man so' a. Ne caguáj roj so', cataj roj so':

—Ne'en rój se vaa tuvi' sí cu'naj David sí cane gaa naá mé so' á. Che'é dan cunuu 'ee rá so' man rój ruguanj —taj roj so', caguáj roj so' a.

²⁸ Dan me se catúj Jesucristó rá ve', ne cuchí' roj sí tuchrii yo' rihaan so' a. Gaa ne cataj Jesucristó rihaan roj so':

—Amán rá roj soj se vaa guun nuca'áj naxra' rihaan roj soj qui'yáj na' —taj Jesucristó, xna'anj Jesucristó man roj so' a.

—Amán rá rój, Señor —taj roj so' rihaan Jesucristó a.

²⁹ Gaa ne cuta' ra'a Jesucristó rihaan roj so', ne cataj Jesucristó:

—Che'é se amán rá roj soj, ne che'é dan naxra' rihaan roj soj adonj —taj Jesucristó a.

³⁰ Veé dan, ne naxra' rihaan roj so' nanj adonj.

Gaa ne caxrij yuvaa Jesucristó rihaan roj so', ne cataj Jesucristó rihaan roj so' a:

—Cutumé uxrá roj soj man roj soj, ne a 'ó yuvij se cuno se vaa qui'yáa 'unj che'é roj soj á. —Dan me se nuca'áj ndo'o ca'mii Jesucristó nana yo' rihaan roj so' a.

³¹ Tzaj ne curihanj roj so' ca'anj roj so', ne uxrá nata' roj so' rihaan cunudanj nij yuvij man rej yo' che'é yan qui'yaj sa' Jesucristó che'é roj so' nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'vee ca'mii 'o sí ya'mii, qui'yaj Jesucristó a

³² Dan me se tanáj roj so' man Jesucristó, gaa ne ca'anj Jesucristó, gaa ne cuchí' yuvij rihaan so' a. Dan me se nicaj nij yuvij man 'o sí ya'mii cuchí' nij yuvij rihaan Jesucristó a. Sí ya'mii yo' me se nana chree nuú nimán so', ne che'é dan ne ca'mii so', qui'yaj nana chree yo' a.

³³ Dan me se quirii Jesucristó man nana chree yo' nimán so', gaa ne guun che'e sí ya'mii ca'mii so' nanj adonj. Veé dan quene'en nij yuvij, ne caraya'anj uxrá nij yuvij, ne cataj nij so':

—Xa' ní' sij israelitá, tzaj ne a 'o sít 'yaj danj ne quene'en ní' ma' —taj nij yuvij che'é Jesucristó a.

³⁴ Tzaj ne nij sít fariseo cataj me se:

—Guun nucuaj so' quirii so' man nana chree, che'é se a'mii so' ga ma'an sít chree uun chij adonj —taj nij sít fariseo, ca'mii ne nij so' che'é Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj Jesucristó gaa cunuu 'ee ndo'o rá so' man nij yuvij a

³⁵ Gaa ne ca'anj Jesucristó nu' nij chuman' nocoo nu' nij chuman' cunii nu', ne tucu'yón so' rihaan nij yuvij man rá ve' tucu'yón nij yuvij israelitá se-tucuanj Moisés, ne ca'mii natáj so' nana sa' che'é güii guun chij Diose rihaan chumii nihánj, ne nahuun sa' taran' nij sít ran' do', nij sít ninaj do', qui'yaj uún so' adonj. ³⁶ Ne quene'en so' man cunudanj nij yuvij, ne cunuu 'ee rá so' man nij yuvij yo' a. 'O se quene'en so' se vaa ase vaa matzinj vaj ma'an vaa nij yuvij, nuvi' sít tumé man nij so', ne aj quiran' ndo'o nij so' sayuun, ne ninaj ndo'o nij so' adonj. ³⁷ Gaa ne cataj so' rihaan nij sít tucu'yón se-nana so' a:

—Ya uxrá, ne vaa ndo'o suun rihaan ní', ne nij sít 'yaj suun me se doj nij so' nanj adonj. ³⁸ Ne cachinj ni'yaj ní' doj nij sít qui'yaj suun rihaan Diose sít uun chij 'nij ra'a suun, gaa ne ca'nej so' doj yuvij qui'yaj suun se-suun so'

adonj —taj Jesucristó rihaan nij sít tucu'yón se-nana so' a.

10

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'néé Jesucristó man chuvij nij sít tucu'yón se-nana so' ca'anj ca'mii natáj nij so' a

¹ Gaa ne canacúun Jesucristó man chuvij nij sít tucu'yón se-nana so', ne cuchi' nij so' rihaan so', ne go' so' rej nucuaj man nij so', gaa ne ca'vee qui'yaj canaán nij so' rihaan nij nana chree a. Dan me se guun nucuaj nij so' quirii nij so' man nij nana chree nimán yuvij, ne guun nucuaj nij so' nahuun sa' yuvij ran' do', yuvij ninaj do', qui'yaj uún nij so' a.

² Ne nihánj me se-chuvij chuvij nij apóstol cune' Jesucristó man nata' rihaan yuvij che'é so' a. Yo'ó so' me sít cu'naj Simón, ne Pedró cu'naj yo'ó se-chuvij sít cu'naj Simón a. Ne yo'ó so' me tinúu Simón, sít cu'naj Andrés a. Ne yo'ó so' me sít cu'naj Jacobo, ne ta'níi sít cu'naj Zebedeo me so' a. Ne yo'ó so' me tinúu Jacobo, sít cu'naj Juan a. ³ Ne vaa sít cu'naj Felipé vaa sít cu'naj Bartolomé vaa sít cu'naj Tomás vaa a. Ne yo'ó so' me sít cu'naj Mateo sít ca'nej puextó man yuvij a. Ne yo'ó so' me sít cu'naj Jacobo uún, ne ta'níi sít cu'naj Alfeo me so' a. Ne yo'ó so' me sít cu'naj Lebeo, ne Tadeo cu'naj yo'ó se-chuvij sít cu'naj Lebeo a. ⁴ Ne yo'ó so' me sít cu'naj

Simón uún, ne so' me tuvi' nij sí me rá cunu' ga gobiernó man Romá a. Ne yo'ó so' me sí cu'naj Judas Iscariote, ne so' me sí tacuachén man Jesucristó rihaan nij sí taj ri'yunj man Jesucristó a.

⁵ Dan me se ca'née Jesucristó man chuvij nij sn'ó'o yo', ne cataj xna'anj so' rihaan nij so' daj qui'yaj nij so' a:

—Se ca'anj nij soj rej man nij sí yanij ma'. Se ca'anj soj chiháán nij yuvij samaritana ma'. ⁶ Rihaan orún' nij yuvij israelitá ca'anj soj á. 'Q se ase vaa daán Diose matzinj vaa nij so', tzaj ne ca'anj ni'ya nij so', ne ne noco' sa' nij so' man Diose ma'. ⁷ Dan me se ca'anj soj, ne ca'mii natáj soj rihaan nij so', cataj soj: “Nichrun' quisij güii guun chij Diose rihaan chumiñ nihánj adonj”. Danj cataj soj á. ⁸ Nahuun sa' nij sí ran', qui'yaj soj, ne cunu i'na' uún nij sí cavi', qui'yaj soj, ne nahuun sa' nij sí ran' luj ri'uj, qui'yaj uún soj, ne quirii soj man nij nana chree nimán nij yuvij á. Cuanó nihánj me rquej rej nucuañ man soj qui'yaj soj danj a. Che'é dan nihánj me cataj xna'anj 'unj rihaan soj se ca'néj soj sa'anj man nij yuvij ma'.

⁹ “Se nano' soj aga' oró mii do', aga' platá catzii do', naj guun sa'anj do', caraa soj rque se-caxran' soj a ma'. ¹⁰ Se nicaj soj xnánj soj ma'. Se ca'anj vij cotoó ga soj ma'. Se qui'nij tacóó soj canj ma'. Ne chruun garroté se coró'

soj cachee soj ma'. Maan se gaa uun soj ca'anj soj á. 'Q se no xcúún yuvij rque yuvij chraa cha soj che'é suun sa' 'yaj suun soj nanj adonj. ¹¹ Asa' catúj soj chuman' noco do', chuman' ra'a do', ne xna'anj soj man nij yuvij me sí ne chuman' yo' me sí sa', gaa ne cuchi' soj tucua sí sa' yo', ne cayáán soj tucua so' ndaa se cavii uún soj ca'anj soj á. ¹² Asa' cuchi' soj tucua sí sa' yo', ne ve'é ca'mii soj nana sa' rihaan nij sí tucua yo', cataj soj se vaa dínj gaa cumañ nij so' á. ¹³ Ne sese ya sí sa' me nij sí tucua yo', ne ya dínj gaa cumañ nij so', qui'yaj a. Tzaj ne sese nuveé sij sa' me nij so', ne canicaj uún nana sa' ca'mii soj rihaan ma'an soj, qui'yaj, tzaj ne se cavii sa' nij sí tucua yo' a ma'. ¹⁴ Ne naj guun yuvij se ca'mii sa' ga soj do', naj guun yuvij se ca'vej rá cunó nana a'mii soj do', cavii soj ve' tucua so' cavii soj chiháán so' cavii soj, ne nacunan' soj tacóó soj tucuyuu soj yo'óó tachruu avii chuman' yo' rihaan yo'óó, ne ndaa dan, gaa ne quene'en yuvij se vaa sí man chuman' yo' tumé cacun' se vaa ne uno nij so' rihaan Diose ma'. ¹⁵ Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa güii ca'ne' 'unj cacun' che'é nij yuvij, gaa ne quiran' yuvij man chuman' yo' doj sayuun rihaan nij sí chi'ii man chuman' Sodoma do', rihaan yuvij man chuman' Gomorra do' adonj.

Nana nihánj me taj xna'anj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' daj gaa sayuun quiran' nij so' a

16 "Dan me se ca'nej 'unj man soj rej man sí me rá qui'yaj sayuun man soj a. Ase vaa matzinj vaj rej man xca'yanj ca'nu' ro', danj gaa soj adonj. Che'é dan gaa cuu raá soj á. Ase cacuij raá xtaa ro', danj cacuij gaa raá soj á. Tzaj ne ase vaa taj vaj cacun' tumé cha'aan ro', danj gaa soj, se cutumé soj cacun' ma'. 17 Cutumé ndo'o soj man soj se qui'yaj yuvii sayuun man soj ma'. Dan me se ca'anj nıcaj nij yuvii man soj rihaan cuese, ne go' ndo'o nij so' vará xráá soj rá ve' tucu'yón nij so' se-tucuanj Moisés a. 18 Ne ca'anj nıcaj nij yuvii man soj rihaan sí nıcaj suun do', rihaan sí nıcaj suun rey do', che'é se me soj sí noco' manj a. Ne cataj xna'anj soj rihaan nij sí nıcaj suun do', rihaan nij sí yanıj do', che'ej a. 19 Asa' tacuachén nij so' man soj rihaan nij sí nıcaj suun, ne se nanó rá soj daj ca'mıı soj rihaan nij so' ma'. Maan Nimán Dıose rque nu' nana ca'mıı soj maan orá yo' nanj adonj. 20 'O se nuveé ma'an soj me nij sí ca'mıı rihaan nij so' ma'. 'O se Nimán Rej ní' me sí rque nana ca'mıı soj nanj adonj.

21 "Dan me se ca'anj nıcaj snó'o man tinúú snó'o rihaan yuvii, ne ticavi' nii man tinúú snó'o yo', qui'yaj ma'an so' nanj adonj. Ne ca'anj

nıcaj snó'o man ta'nıı snó'o rihaan yuvii, ne ticavi' nii man ta'nıı snó'o yo', qui'yaj so' ei. Ne cunu' xnii ga rej xnii, ne ca'anj nıcaj xnii man rej xnii rihaan yuvii, ne ticavi' nii man rej xnii yo', qui'yaj xnii ei. 22 Ne quitaj ri'yunj cunudanj yuvii man soj che'é se me soj sí noco' manj a. Tzaj ne sí yo'o canoco' manj ndaa se quisij nu' sayuun yo' ro', ve'é cavii sa' so' rihaan Dıose adonj. 23 Ne sese qui'yaj nij sí man yo'o chuman' sayuun man soj, ne cunanj soj ca'anj soj yo'ó chuman' á. Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa se canó cunudanj nij chuman' man nij yuvii israelitá ca'anj soj, ne ca'na' uún 'unj sij ca'née Dıose nıcaj yu'unj man yuvii rihaan chumii nihánj adonj.

24 "Dan me se tucu'yón 'unj se-nanaj rihaan soj, ne noco' soj se-nanaj a. Ne ase vaa uno mozó rihaan se-ru'vee mozó ro', danj vaa uno soj rihanj nanj á. Ne ne'en soj se vaa ase vaa 'yaj yuvii man sí tucu'yón nana rihaan tuvi' ro', danj qui'yaj uún nij yuvii man sí noco' nana yo' a. Ne ase vaa 'yaj yuvii man nij ru'vee ro', danj qui'yaj uún nij yuvii man se-mozó ru'vee yo' a. 25 Dan me se ne'en sí noco' nana ne'en mozó ne'en daj qui'yaj yuvii man ma'an so', tzaj ne me inanj rá so' guun so' ndaa vaa sí tucu'yón nana man so' do', ndaa vaa se-ru'vee so' do' a. Dan me se tucu'náj nij yuvii

Beelzebú manj, cataj nij yuvii se vaa síi chree mej a. Ne ase vaa rej soj vaa 'un̄j a. Che'é dan dan̄j ca'miī nij yuvii nana vaa dan̄j che'é ma'an̄ soj nan̄j adon̄j.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa se cuchu'vi' ní' quene'en ní' yuvii ma'

²⁶ "Che'é dan se cuchu'vi' soj ni'yaj soj yuvii me rá qui'yaj sayuun man soj ma'. 'Q se nu' nana ca'mii yuvē nij yuvii do', nu' se vaa qui'yaj yuvē nij yuvii do', nu' yo' ro', nurihan̄j quene'en̄ cunudan̄j yuvii vaa güii adon̄j. ²⁷ Nana a'mii yuvē 'un̄j rihaan soj cuano ro', ca'miī ranga' soj á. Ne nu' se vaa a'mii 'un̄j xrée soj ro', cavii soj rej quene'en̄ yuvii man soj, ne ca'mii natáj soj nana yo' á.

²⁸ "Ne se cuchu'vi' soj quene'en̄ soj nij síi guun nucuaj ticavi' man in̄anj nee man soj ma'. 'Q se se guun nucuaj nij so' ticavi' nij so' man nimán soj a ma'. Tzaj ne vaa che'é cuchu'vi' soj ni'yaj soj Diose nan̄j á. 'Q se so' me síi guun nucuaj qui'yaj cacaā nimán soj cacaā nee man soj cacaā rihaan ya'an adon̄j.

²⁹ "Ne'en soj daj vaa nij xtâj chrin' se vaa v̄ij un' yo' nó yo'o sa'an̄j nii cuartó a. Tzaj ne se guun cavi' yo'o xo' quinij xo' rihaan yo'óó, sese na'vej Rej soj síi nicun' xta' cavi' yo'o xo' ma'. ³⁰ Ne Diose me se vaa cuentá yuvé raá soj 'yaj so', ne ne'en so' me daj yuvé raá soj, ³¹ ne che'é dan se cuchu'vi' soj che'é sayuun

qui'yaj yuvii man soj ma'. 'Q se uxrá vaa yu'vee doj nó soj rihaan xtâj chrin' yo', 'yaj Diose adon̄j.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa no xcuún ní' cataj xna'anj ní' rihaan yuvii che'é Jesucristó a

³² "Che'é se tumé Diose man soj, che'é dan no xcuún soj nata'ya soj rihaan yuvii se vaa me soj síi noco' manj, ne nu' síi 'yaj dan̄j ro', vaa güii, ne nata' 'un̄j rihaan Réé 'un̄j síi nicun' xta' se vaa sij noco' manj me so' a. ³³ Ne síi taj xna'anj rihaan yuvii se vaa ne noco' so' manj ro', vaa güii, ne cataj xna'anj 'un̄j rihaan Réé 'un̄j síi nicun' xta' se vaa nuveé sij noco' manj me so' a ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cunu' ndo'o yuvii ga tuvi' yuvii che'é Jesucristó a

³⁴ "Se guun rá soj se vaa ca'ná' 'un̄j rihaan chumiī nihánj che'é rej dínj doj cayáán nij yuvii man rihaan chumiī nihánj ga tuvi' yuvii ma'. Ne qui'yaj dan̄j ma'. 'Q se che'é se ca'ná' 'un̄j rihaan chumiī nihánj, che'é dan cunu' ndo'o yuvii ga tuvi' yuvii adon̄j. ³⁵ 'Q se ca'ná' 'un̄j che'é rej nata' 'un̄j se-nan̄aj rihaan yuvii, tzaj ne se cuno cunudan̄j nij yuvii rihan̄j ma'. Che'é dan cunu' snó'o ga rej ma'an̄ so', ne xa' chana, tzaj ne cunu' no' ga nii no' do', ga nii chej no' do', che'ej a. ³⁶ Ne nij tuvi' yuvii síi man rá ve' tucua' yuvii cunu' ga yuvii nan̄j á. ³⁷ Sese

guun rá yo'ò so' se vaa sa' doj vaa rej so' do', nii so' do', rihanj, ne taj che'é cataj so' se vaa sij noco' manj me so' ma'. Ne sese guun rá yo'ò so' se vaa sa' doj vaa ta'nii so' rihanj, ne taj che'é cataj so' se vaa sij noco' manj me so' ma'. ³⁸ Ne síi na'vej rá quiran' sayuun che'é se me so' síi noco' manj ro', taj che'é cataj so' se vaa me so' síi noco' manj ma'. ³⁹ Síi cavii sa' nimán rihaan chumii nihánj ro', cavi' nu' so' a. Ne síi cavi' che'é se noco' so' manj ro', so' me síi gaa i'na' nimán nu' cavii nu' ca'anj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj daj quiran' nij yuvii racu'j man nij síi 'yaj suun rihaan Diose a

⁴⁰ "Sese a'mii sa' yo'ò so' ga soj, ne sij a'mii sa' gaj me so' adonj. Ne sese a'mii sa' so' gaj, ne sij a'mii sa' ga síi ca'neé manj rihaan chumii nihánj me uún so' adonj. ⁴¹ Sese a'mii sa' yo'ò so' ga 'ò síi nata' se-nana Diose, che'é se ve'é 'yaj so' nata' so' se-nana Diose, ne rá se vaa ma'an síi nata' se-nana Diose vaa so' uún adonj. Dan me se 'ò cyaan naru'vee Diose rihaan so' ga ma'an síi nata' se-nana Diose ei. Ne sese a'mii sa' yo'ò so' ga yo'ò síi sa' 'yaj, ne naru'vee Diose rihaan so' uún adonj. 'Ò cyaan naru'vee Diose rihaan so' ga ma'an síi sa' 'yaj ei. ⁴² Dan me se a me ma'an yo'ò síi rqué doj na acoj co'ò yo'ò nij síi noco' uun nihánj che'é se-chuvií 'unj, ne ya

ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa daj chihaa míj se quinavij se sa' naru'vee Diose rihaan síi rqué doj na yo' ma'.

11

¹ Dan me se quisij nana yo' nana cataj xna'anj Jesucristó rihaan chuvij nij síi tucu'yón se-nana so', ne curihanj Jesucristó rej yo', ne ca'anj so' chiháan nij yuvii israelitá tucu'yón so' rihaan nij so' ne ca'mii natáj so' rihaan nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é nana ca'mii Jesucristó che'é síi cu'naj Juan síi cuta' ne man yuvii a

² Dan me se 'nij síi cu'naj Juan síi cuta' ne man yuvii taga', ne cuchí' nana rihaan so' che'é nu' se vaa qui'yaj Jesucristó a. Che'é dan ca'neé so' vij tuvi' nij síi tucu'yón se-nana so' rihaan Jesucristó a. ³ Ne nana nihánj ro', xna'anj roj so' man Jesucristó, qui'yaj síi cu'naj Juan a:

—So' me síi ca'na' tinanii man yuvii rihaan sayuun na'. Ase na'vij ní' ca'na' yo'ó so' xa'. —Dan me nana me rá síi cu'naj Juan xna'anj roj so' man Jesucristó a.

⁴ Gaa ne cataj xna'anj Jesucristó rihaan roj so' a:

—Cavii roj soj cuchí' uún roj soj rihaan síi cu'naj Juan, ne cataj xna'anj roj soj rihaan so' nu' nana cuno roj soj do', nu' se vaa quene'en roj soj do' á. ⁵ Dan me se nij síi tuchri ro', naxra' rihaan, ne nij síi na'vee cachee ro', chéé

nij so', ne nij sí ran' luj ri'yuj ro', nahuun sa', ne nij sí so'o ro', nachuguun xréé nij so', ne nij sí cavi' ro', cunuu i'na' uún, ne nij sí nique ro', uno nij so' nana sa' a. Nu' nihánj cataj xna'anj roj soj rihaan sí cu'naj Juan yo' á. ⁶ Ne cataj uún roj soj rihaan sí cu'naj Juan se vaa cavii sa' so' qui'yaj Diose, sese se guun na'aj so' ni'yaj so' manj a. Danj ca'mii roj soj rihaan sí cu'naj Juan yo' á —taj Jesucristó rihaan roj sí tucu'yón se-nana Juan yo' a.

⁷ Dan me se ca'anj roj so', gaa ne guun che'e Jesucristó ca'mii so' rihaan cunudanj nij yuvii che'é sí cu'naj Juan sí cuta' ne man yuvii a:

—Asij ca'anj soj rej tacaan quene'en soj man sí cu'naj Juan ro', ne daj gaa so' quene'en soj, rá soj ga. Ase vaa yo'o rcoo naan ndo'o 'yaj nana vaa so', rá soj na'. Guun vij nimán so' che'é tucuáan noco' so', rá soj na'. Taj ma'.

⁸ Maan se daj gaa so' rá soj, asij ca'anj soj quene'en soj man so' ga. Sij nuu yatzij laruu ndo'o me so', rá soj na'. Taj ma'. 'Q se nij sí nuu yatzij laruu ro', yanj rá ve' tucua' sí nicaj suun rey adonj. ⁹ Maan se daj gaa sí cu'naj Juan rá soj, asij ca'anj soj quene'en soj man so' ga. Sij nata' se-nana Diose me so', rá soj na'. Ya uxrá ei. Ne cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa sa' doj vaa so' rihaan cunudanj nij sí nata' se-nana Diose adonj.

¹⁰ 'Q se nana nihánj nana no rihaan danj Diose ro', taj xna'anj che'é sí cu'naj Juan a: “Vaa sí ca'anj suun che'é 'unj, ne ca'nej 'unj man so' quitaj yaan so' rihaan so', ne nuchran' nimán yuvii ve'é ca'mii nij yuvii ga so', qui'yaj so' a”. Danj taj danj Diose che'é sí cu'naj Juan se vaa nuchran' nimán yuvii ve'é ca'mii nij yuvii ga sí ca'na' tinanii man nij yuvii rihaan sayuun, qui'yaj sí cu'naj Juan, taj danj Diose, ne danj qui'yaj so' adonj.

¹¹ Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa sij sa' doj rihaan cunudanj nij yuvii man rihaan chumii me sí cu'naj Juan sí cuta' ne man yuvii a. A 'ó yuvii ne vaa sa' doj rihaan so' ma'. Tzaj ne cuano ro', uun chij Diose nimán yuvii man rihaan chumii nihánj, ne naj guun yuvii uun chij Diose nimán ro', me sí sa' doj rihaan sí cu'naj Juan a. ¹² Dan me se asij tucu'yón sí cu'naj Juan rihaan yuvii ndaa cuano me se naqui'yaj ino ndo'o yuvii se-nana Diose se vaa guun chij so' rihaan chumii nihánj, ne vaa sí sca' ndo'o sí me inanj rá cataj daj qui'yaj Diose asa' guun chij Diose adonj. ¹³ 'Q se nij sí nata' se-nana Diose rihaan yuvii gaa naá do', nu' se-tucuanj Moisés do', ndaa ma'an sí cu'naj Juan do', cataj xna'anj ndo'o nij so' che'é güii guun chij Diose nimán yuvii man rihaan chumii nihánj nanj á. ¹⁴ Dan me se aj ne'en

soj se vaa sí cu'naj Elías sí nata' se-nanā Diose rihaan yuvij gaa naá ro', ca'na' uún so' rihaan chumij nihánj, taj danj Diose a. Dan me se sese me rá soj guun ya rá soj cunō soj nanā nihánj, ne cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa sí cu'naj Juan me sí atā se-suun sí cu'naj Elías sí cane gaa naá yo' á. ¹⁵ Sese taj yu'uj xréé soj, ne cunō soj nanā nihánj ei.

¹⁶ Ne daj vaa yuvij man rihaan chumij nihánj cuano, rá soj gā. Dan me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj á. Ase vaa xnii ca'anj rihaan yu'vee ne tico gā tuvi' ro', vaa nij yuvij man rihaan chumij nihánj adonj. Dan me se yáan nij xnii yo' rihaan yo'óó, ¹⁷ ne aguáj nij xnii rihaan tuvi' xnii, taj nij xnii: “Nicaj núj ta'ánj núj, go' núj chra' choco', tzaj ne me che'é ne ra'anj soj gā. Ne go' núj chra' xngá, tzaj ne me che'é ne ta'vee soj gā. Me che'é ne 'yaj soj ndaa vaa me rá núj gā”, taj nij xnii rihaan tuvi' nij so' a. ¹⁸ 'Q se ca'na' sí cu'naj Juan sí cuta' ne man yuvij, gaa ne ne cha so' do', ne co'o so' do', ma'. Ne che'é dan taj nij yuvij se vaa nuu nanā chree nimán so', taj nij yuvij a. ¹⁹ Ne ca'ná' 'unj sij ca'née Diose nicaj yu'unj man yuvij, gaa ne niha' rá 'unj chá 'unj do', co'o 'unj do', gaa ne che'é dan taj uún nij yuvij se vaa sí cachén chá do', sí cachén co'o do', mé 'unj, taj uún nij yuvij a. Ne taj uún nij so' se vaa tuvi' 'unj me

sí a'néj puextó man yuvij do', yo'ó nij sí tumé cacun' do', taj nii a. Danj tu'va nij so', tzaj ne ne ne'en uxrá nij so' ma'. Sese xcaj yuvij cuentá daj vaa 'yaj rój, ne guun ya rá nij yuvij se vaa sij cuu raā me rój gā sí cu'naj Juan yo' adonj —taj Jesucristó rihaan nij yuvij a.

Nanā nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj Jesucristó che'é sayuun quiran' yuvij man va'núj chuman' yuvij ne ca'vej rá cunō se-nanā Jesucristó a

²⁰ Síj, gaa ne guun che'é Jesucristó cuta' Jesucristó cacun' xráá nij yuvij man va'núj chuman' a. Dan me se cuta' so' cacun' xráá nij so' se vaa guun nichraj nimán nij so' a. Dan me se ndā' se doj a vaa suun sa' qui'yaj suun so' chiháan nij so' quene'en nij so' rihaan suun sa' qui'yaj suun so' yo'ó chuman', tzaj ne ne canicaj nimán nij so' a ma', taj Jesucristó a. ²¹ Ne nihánj me nanā ca'mii Jesucristó che'é nij yuvij man nij chuman' yo' a:

—Nique soj sij man chuman' Corazín a. Nique soj sij man chuman' Betsaida a. 'Q se quiran' uxrá soj sayuun nanj á. Dan me se nij sí man chuman' Tiro do', nij sí man chuman' Sidón do', me sí chí'ij nimán nanj á. Tzaj ne sese ca'anj 'unj chiháan nij so' ne sese qui'yáj suun sa' nocoo ni'yaj nij so', gaa ne cuno nij so' se-nanaj, ne guun ya rá nij so' se vaa tumé nij so' cacun', ne canicaj nimán nij so', ne

quinanó ndo'o rá nij so' che'é cacun' tumé nij so', ne ndaa yatzíj ya' cunuû nij so', ne ndaa yaj chruun acaa ruvaj caraa nij so' raaj nij so', che'é se quinanó rá nij so' che'é cacun' tumé nij so' asuun saĵ adonĵ. Nihánĵ, ne ne ca'anĵ 'unĵ ma'. Maan inanj chiháán soĵ 'naj, ne qui'yáj suun saĵ nocoo quene'en ma'an soĵ, tzaj ne ne canicaj nimán nij soĵ a ma'. ²² Dan me se yaj cataĵ xna'anĵ 'unĵ rihaan soĵ se vaa güii ca'ne' 'unĵ cacun' che'é nij yuviĵ ro', doĵ a gaa sayuun quiran' soĵ rihaan sayuun quiran' nij síi chi'ii man chuman' Tiro do', man chuman' Sidón do' adonĵ.

²³ "Ne vaa soĵ sij man chuman' Capernaum uún á. Ne síi sa' inanj me ma'an soĵ, rá soĵ na'. Nuveé sij sa' me soĵ ma'. Síi ca'anĵ rihaan ya'an guun soĵ á. Dan me se nij síi man chuman' Sodoma ro', me síi chi'ii nimán a. Tzaj ne sese ca'anĵ 'unĵ chiháán nij so' ne sese qui'yáj suun saĵ nocoo ni'yaj nij so', ne cuno nij so' se-nanaj, ne guun ya rá nij so' se vaa tumé nij so' cacun', ne canicaj nimán nij so', ne ne cacaa chiháán nij so' ma'. Ne naj chiháán nij so' ndaa cuano asuun saĵ a. Tzaj ne ne ca'anĵ 'unĵ ma'. Maan se inanj chiháán soĵ 'naj, ne qui'yáj suun saĵ nocoo yo' quene'en ma'an soĵ, tzaj ne ne canicaj nimán nij soĵ a ma'. ²⁴ Dan me se cataĵ xna'anĵ 'unĵ rihaan soĵ se vaa güii ca'ne' 'unĵ cacun'

che'é nij yuviĵ ro', doĵ a gaa sayuun quiran' soĵ rihaan sayuun quiran' nij síi chi'ii man chuman' Sodoma yo' adonĵ —taj Jesucristó che'é nij yuviĵ ne ca'veĵ rá cuno se-nana so' a.

Nana nihánĵ taj xna'anĵ me síi nari' sa' se-nana Jesucristó a

²⁵ Dan me se güii yo' cachíin ni'yaj Jesucristó rihaan Diose, cataĵ so':

—Síi 'nij ra'a xta' do', síi 'nij ra'a chumiĵ do', mé so', Ataj Chij. Ne sa' uxrá qui'yáa so' caráán so' rihaan nij síi avii raaj do', rihaan nij síi acaj cuentá do', se vaa se cuno nij so' se-nanaj ma'. Maan nij síi vaa nica' nimán ro', ve'é cuno nij so', qui'yáa so' á. ²⁶ Danĵ inanj qui'yáa so', che'é yan danĵ me rá so' qui'yáa so', Ataj —taj Jesucristó rihaan Reĵ so' Diose a.

²⁷ Canicaj Jesucristó ca'mii so' rihaan nij yuviĵ, cataĵ so' a:

—Aj rqué Réé 'unĵ Diose cunudanĵ rasuun rihanĵ á. Ne a 'ó síi ne ne'en daĵ vaa 'unĵ; maan orún' Réĵ ne'en a. 'O se ta'níi so' mej adonĵ. Ne a 'ó yuviĵ ne ne'en daĵ vaa Réĵ ma'. Maan orún' 'unĵ ne'en daĵ vaa so' adonĵ. Ne sese me rá 'unĵ cataĵ xna'anĵ 'unĵ rihaan yo'ó nij yuviĵ daĵ vaa Réĵ, ne quene'en yo'ó nij so' uún adonĵ. ²⁸ Ne sese vaa síi navij ndo'o rá che'é yan nano' uxrá so' tucuáán saĵ do', sese vaa síi nanó ndo'o rá che'é yan ne guun nucuaj so' qui'yaj so' nu' tucuáán

sa' tucuáán nocó' so' do', ne ca'na' nij síí vaa danj rihañj á. 'Q se naraan rá nij síí vaa danj, qui'yáj nanj á. ²⁹ Dan me se canoco' soj manj, ne qui'yaj soj tucuáán tucu'yón 'unj man soj á. 'Q se síí vaa nica' nimán mej, ne quinarj' soj chrej quinaaraan rá soj adonj. ³⁰ 'Q se ne sayuun vaa tucuáán cuchruj 'unj canoco' soj ma'. 'Q se guun nucuaj soj qui'yaj soj cunudanj adonj —taj Jesucristó a.

12

Nana nihánj taj xna'anj che'é güii naránj rá ní' a

¹ Dan me se naca ca'mii Jesucristó nana yo', ne 'o güii naránj rá nij yuvij israelitá me yo', ne vaj Jesucristó rque 'o naa 'núú trigó a. Vaj nij síí tucu'yón se-nana so' ga so' a. Veé dan vaj nij so', ne na'aan rque nij so' a. Che'é dan me guun che'e nij so' cuta nij so' doj 'núú trigó chá nij so' a. ² Tzaj ne quene'en nij síí fariseo se vaa cuta nij so' doj 'núú trigó, ne cataj nij so' rihaan Jesucristó a:

—Ni'yaj so' ei. Güii naránj rá yuvij me güii cuan' á. Ne nó xcúún nij síí tucu'yón se-nana so' cuta nij so' 'núú trigó cuan' a ma' —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

³ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Me che'é, ne ne nayaa soj rihaan danj Diose daj qui'yaj síí cu'naj David gaa naá a. Gaa quina'aan rque nij tuvj' nij so', ⁴ gaa ne catúj nij tuvj'

nij so' rá nuvií, ne chá nij so' rachrúún taj rihaan se-mesa Diose a. Ne ne nó xcúún nij so' cha nij so' rachrúún yo'; maan se orún' nij xrej nó xcúún cha rachrúún yo' a. Tzaj ne maan che'é se rque nij so' na'aan uxrá, gaa ne chá nij so' rachrúún yo' nanj adonj. Tzaj ne ne cataj Diose se vaa tumé síí cu'naj David cacun' ma'.

⁵ "Ne ne nayaa soj me taj se-tucuanj Moisés che'é nij xrej 'yaj suun nuvií na'. 'Q se che'é se-suun nij so', 'yaj nij so' se vaa ne nó xcúún yuvij qui'yaj yuvij güii naránj rá ní' sij israelitá ma'. Tzaj ne ne tumé nij so' cacun' che'é se vaa 'yaj nij so' ma'. ⁶ Ne cuano nihánj me cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa vaa síí nicun' rihaan soj cuano, ne sa' doj vaa so' rihaan nuvií yo' adonj. ⁷ Ne vaa yo'ó nana no rihaan danj Diose taj: "Ne uun niha' rá 'unj ni'yaj 'unj síí rqué xcuu rihaan 'unj ma'. 'Q se uun niha' rá 'unj ni'yaj 'unj yuvij 'ee rá man tuvi' adonj". Yo' me se-nana Diose nana no rihaan yanj yo' a. Sese cuno soj me taj nana yo', ne ne cuta' soj cacun' xraá nij síí nihánj saj ma'. Ne ne tumé nij síí nihánj cacun' ma'. ⁸ 'Q se síí ca'née Diose nicaj yu'unj man yuvij mej, ne no xcúnj quirii ta'ngaj daj qui'yaj yuvij güii naránj rá yuvij adonj —taj Jesucristó rihaan nij síí fariseo yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nahuun sa' 'o síí nacoó

ra'a, qui'yaj Jesucristó a

⁹ Gaa ne curihanj Jesucristó rej naj naa yo', ne catúj so' rá ve' tucu'yón nij sí man chuman' yo' se-tucuanj Moisés a. ¹⁰ Dan me se yáán 'o sí nacoo ra'a rá ve' yo' a. Ne xná'anj nij sí fariseo man Jesucristó sese no xcúun yuvij qui'yaj cono'ó yuvij man tuvi' yuvij güii naránj rá yuvij a. Danj tu'va nij so' rihaan Jesucristó, che'é yan me rá nij so' cutá' nij so' cacun' xráá Jesucristó che'é nana ca'mij Jesucristó adonj. ¹¹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Sese vaa daán yo'o soj matzinj, ne sese quinij xo' rá yu'uj güii naránj rá yuvij, ne cuxuun sí daan man xo' quirij so' man xo' rque yu'uj yo', raj a. ¹² Ne sa' uxrá doj vaa yuvij rihaan matzinj yo' adonj. Che'é dan no xcúun yuvij racuj yuvij man tuvi' yuvij güii naránj rá yuvij á —taj Jesucristó rihaan nij sí fariseo yo' a.

¹³ Canicaj Jesucristó cataj Jesucristó rihaan sí nacoo ra'a yo':

—Tucúá so' ra'á so' á —taj Jesucristó rihaan so' a.

Gaa ne tucúá so' ra'a so', ne cunu sa' ra'a so', ne ase vaa guee nichrej ra'a so' rej vaa sa' ro', danj vaa guee nichrej ra'a so' uún a.

¹⁴ Dan me se curihanj nij sí fariseo rá ve' yo', ne ca'anj nij so' rej yanj, ne guun rá taran' nij so' daj gaa qui'yaj nij so' ne cavij Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'ne' Jesucristó suun rihaan yuvij se vaa se nata' nij yuvij rihaan tuvi' yuvij che'é so' a

¹⁵ Tzaj ne quene'en Jesucristó daj me rá nij sí fariseo qui'yaj nij so' man Jesucristó a. Che'é dan cavij so' rej yo', ne ca'anj ndo'o yuvij ga so', ne nahuun cunudanj nij sí ran' vaj ga nij yuvij, qui'yaj Jesucristó a. ¹⁶ Ne ca'ne' so' suun rihaan nij yuvij se vaa se nata' nij yuvij rihaan tuvi' yuvij che'é yan vaa 'yaj so' a.

¹⁷ Danj ca'mij Jesucristó, gaa ne quisij ya nu' nana nihánj nana cataj xna'anj Diose rihaan yuvij gaa naá a. Dan me se ca'mij Diose nana nihánj cuno sí cu'naj Isaías sí nata' se-nana Diose gaa naá, ne nata' sí cu'naj Isaías nana nihánj rihaan yuvij che'é Diose a. Nana ca'mij ma'an Diose, cataj xna'anj Diose che'é Jesucristó me nana nihánj a: ¹⁸ “Xcaj soj cuentá se vaa sí nihánj me sí 'yaj suun rihanj a. Narij 'unj man so' cunuú so' rihanj, ne 'ee rá 'unj man so', ne aran' raj ni'yaj 'unj man so' a. Ca'nej 'unj Nimanj nimán so', ne natá' so' rihaan nij sí yanj se vaa ve'é ca'ne' 'unj cacun' che'é nij so' a. ¹⁹ Se cunu' so' ga yuvij ma'. Se caguáj so' rihaan yuvij ma'. Se canicun' so' chrej ca'aan ca'mij natáj so' rihaan yuvij ma'. ²⁰ Ne sese narij' so' man yo'o sí quirij' rá sí ne uun nucuaj noco' chrej sa', ne se tiri' nu' so' man sí quirij' rá

yo' ma'. 'O se racuij so' man so' adonj. Dan me se ca'vee se ase vaa rcoo xtun' do', ca'vee se ase vaa aga' ya'an navij na acaa rque do', vaa sí quiri' rá yo', tzaj ne racuij so' man so', yan cunu sa' so' adonj. Dan me se qui'yaj canaán nana ya ca'mii sí 'yaj suun rihanj gaa ve'é ca'ne' so' cacun' che'é yuvij nanj adonj. ²¹ Ne gaa nucuaj rá nij sí yanj man so' se vaa racuij so' man nij sí yanj adonj”, taj Diose gaa naá a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cuta' nij sí fariseo cacun' rmi' xraá Jesucristó se vaa ca'mii Jesucristó ga sí chree a

²² Guun naá doj, gaa ne ca'na' yuvij rihaan Jesucristó, ne nicaj nij yuvij man 'o sí ya'mii aráan rihaan nu nana chree nimán a. Xa' sí nu nana chree nimán, tzaj ne caráan rihaan so', ne ya'mii so' a. Ne nahuun nu' so', qui'yaj Jesucristó, ne naxra' rihaan so', ne ca'mii so' adonj. ²³ Dan me se quene'en nij yuvij se vaa nahuun sa' so' qui'yaj Jesucristó, ne guun niha' rá nij yuvij, ne cataj nij yuvij:

—Sí nihánj me tuvi' sí cu'naj David gaa naá, rá soj na'. Sí tinanii man ní' rihaan sayuun me sí nihánj, rá soj na' —taj nij yuvij, xná'anj nij yuvij man tuvi' yuvij me sí me Jesucristó a.

²⁴ Tzaj ne cuno nij sí fariseo daj ca'mii nij yuvij che'é Jesucristó, ne cataj nij so':

—Nuveé ma'an sí nihánj rii nana chree ma'. Maan se a'mii so' ga sí chree uun chij sí cu'naj Beelzebú, ne che'é dan rii so' nij nana chree nimán yuvij adonj —taj nij sí fariseo che'é Jesucristó, ca'mii ne nij so' a.

²⁵ Dan me se quene'en Jesucristó daj vaa nimán nij sí fariseo yo', gaa ne ca'mii so' rihaan nij sí fariseo a:

—Ne'en soj se vaa sese vaa 'o nación, ne sese xra' ta'aj nij sí uun chij rihaan nación yo' ne cunu' nij ma'an nij so' ga tuvi' nij so', ne vaa güii, ne nu' nación yo' quiri' nu' nanj adonj. Ne sese cunu' ta'aj nij yuvij man ma'an chuman' ga tuvi' yuvij, ne vaa güii quiri' nu' chiháan nij so', qui'yaj nij so' nanj adonj. Ne sese cunu' ta'aj nij yuvij man 'o barrió ga ma'an tuvi' yuvij sí man ma'an barrió yo', ne vaa güii quiri' nu' barrió yo', qui'yaj nij so' nanj adonj.

²⁶ Che'é dan me sese racuij sí chree sí cu'naj Satanás manj rii 'unj tuvi' so' nana chree nimán nij yuvij, gaa ne asa' ca'vee guun chij ndo'o so' rihaan nij yuvij man rihaan chumii nihánj, rá soj ga. ²⁷ Dan me se sese rii 'unj nana chree nimán nij yuvij, 'yaj sí chree cu'naj Beelzebú, che'é se a'mii 'unj ga so', rá soj a. Tzaj ne nij sí tucu'yón se-nana soj me se veé danj rii uún nij so' nij nana chree nimán yuvij uún á. Ne asa' a'vee 'yaj nij so' danj, rá soj ga. Ne vaa

nij so' vaa, veé danj a'mii nij so' ga sí chree, rá soj gaa na'. Che'é nana ca'mii soj me se ma'an nij sí tucu'yón se-nana soj cuta' cacun' xraá soj se vaa ca'mii ne soj adonj. ²⁸ Tzaj ne 'unj me se ya Nimán Diose me sí racu'ij manj rii 'unj nana chree nimán yuvij adonj. Che'é dan xcaj soj cuentá se vaa aj guun che'e Diose uun chij Diose rihaan chumij nihánj adonj.

²⁹ Ne sese me rá yo'o so' catuu so' rá ve' tucua' sí ru'vee qui'yaj ituu so' si'yaj sí ru'vee yo', ne asino num'ij so' man sí ru'vee yo', gaa ne canicaj so' catzij so' tucua' sí ru'vee yo' ei. Ne ase vaa 'yaj sí atúj tucua' sí ru'vee ro', danj 'yáj man sí chree yo' chuguanj. Dan me se num'ij 'unj man so', ne cuano nihánj a'néj 'unj man nu' nij sí 'nij ra'a so' adonj.

³⁰ Naj guun sí na'vej rá qui'yaj suun ga 'unj ro', sí taj ri'yunj manj me so' a. Ne naj guun sí ne racu'ij manj naqui'yaj chre' 'unj man yuvij canoco' man Diose ro', so' me sí ticha'nuu man nij yuvij, ne aráan so' rihaan nij yuvij se canoco' nij yuvij man Diose ei. ³¹ Che'é dan cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa nu' cacun' tumé yuvij do', nu' nana chi'ii ca'mii yuvij do', ca'vee tinavij Diose cacun' yo' che'é nij yuvij a. Tzaj ne sese nachri' yo'o so' ni'yaj so' man Nimán Diose, ne daj chihaa míj se quinavij cacun' yo' xraá so' a ma'. ³² Dan me

se 'unj sij ca'née Diose nicaj yu'unj man yuvij ro', ca'vee se ca'mii yo'o so' nana chi'ii che'ej, tzaj ne ca'vee navij cacun' yo' xraá so' qui'yaj Diose ei. Tzaj ne sese ca'mii chi'ii yo'o so' che'é Nimán Diose, ne daj chihaa míj se tinavij Diose cacun' yo' xraá so' a ma'. Dan me se ca'vee se rihaan chumij nihánj do', ca'vee se ndaa cavi' so' do', tzaj ne se quinavij cacun' yo' nu' cavi' nu' ca'anj xraá so' a ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ase vaa nimán yuvij ro', danj vaa nana a'mii yuvij a

³³ Sese sa' vaa 'o chruun ne sa' vaa chruj man ra chruun yo' a. Sese chi'ii vaa 'o chruun ne chi'ii vaa chruj man ra chruun yo' a. Dan me se sese ne'en yuvij se vaa vaa sa' chruj man ra chruun, ne ne'en yuvij se vaa chruun sa' me yo' a. Ne sese ne'en yuvij se vaa vaa chi'ii chruj man ra chruun, ne ne'en uun yuvij se vaa chruun chi'ii me yo' adonj. ³⁴ 'O se ase vaa xcuáa yuva vaa soj ei. Chi'ii vaa nimán soj, ne chi'ii vaa nana a'mii soj ei. 'O se ase vaa se man nimán yuvij ro', danj vaa nana avii tu'va yuvij adonj. ³⁵ Dan me se sí sa' ro', man ndo'o se sa' nimán so', ne inanj nana sa' a'mii so' adonj. Sí chi'ii ro', man ndo'o se chi'ii nimán so', ne inanj nana chi'ii a'mii so' adonj. ³⁶ Ne cuano nihánj me cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa nu' nana a'mii ne nij yuvij ro', cataj xna'anj nij

yuvij rihaan Diose me che'é ca'mii nij yuvij nana vaa danj asa' quisij güii ca'ne' Diose cacun' che'é cunudanj nij yuvij man rihaan chumii nihánj adonj. ³⁷ 'O se sese sa' vaa nana ca'mii so', ne cataj Diose se vaa ne tumé so' cacun' ma'. Ne sese chi'ij vaa nana ca'mii so', ne cuta' Diose cacun' xraá so' adonj —taj Jesucristó rihaan nij síi fariseo yo' a.

Nana nihánj me taj xna'anj Jesucristó me suun sa' nocoo me qui'yaj Jesucristó, gaa ne guun ya rá yuvij se vaa ya vaa nana a'mii so' a

³⁸ Cachén doj, gaa ne ca'na' uún doj síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés ga' doj síi fariseo rihaan Jesucristó, ne cataj nij so':

—Qui'yáa so' 'o suun sa' nocoo quene'en núj, maestro. Gaa ne guun ya rá núj se vaa ya a'mii so' á —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

³⁹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Xa' soj sij 'na' inanj rej chi'ij do', rej cacun' do', me se me rá gaa soj qui'yáj suun sa' nocoo ni'yaj soj, tzaj ne daj chihaa míj se qui'yáj ndaa vaa me rá soj ma'. Maan se quene'en soj se vaa ase vaa quiran' síi cu'naj Jonás síi nata' se-nana Diose gaa naá ro', danj quirán' 'unj, vaa güii, ni'yaj soj adonj. ⁴⁰ 'O se ase vaa cunuú síi cu'naj Jonás va'núj ya güii rque xcuu xij vaj rque na ya'anj ro', ta'nga' danj gaa va'núj ya güii nuvij nigan' quináa 'unj rque yo'óo

quene'en soj adonj. ⁴¹ Nij síi man chuman' cu'naj Nínive ro', canicun' nij so' ga' ma'an soj sij vaa i'na' rihaan chumii nihánj cuano asa' quisij güii ca'ne' Diose cacun' che'é yuvij, ne cuta' nij síi man chuman' Nínive yo' cacun' xraá soj adonj. Cuno nij so' nana ca'mii natáj síi cu'naj Jonás, ne nuchran' nimán nij so', ne canoco' nij so' man Diose adonj. Ne xa' 'unj sij nicun' rihaan soj cuano, tzaj ne sa' doj vaa 'unj rihaan síi cu'naj Jonás yo', tzaj ne taj se qui'yá' nuchran' nimán soj ma'. ⁴² Ne güii ca'ne' Diose cacun' che'é yuvij ro', cuchí' chana nicaj suun reiná guun chij rihaan chuman' naj gan' ndo'o rej sur, ne canicun' no' rihaan soj, qui'yaj Diose, ne cuta' no' cacun' xraá soj adonj. 'O se gan' ndo'o cachée no' cuchí' no' rihaan síi cu'naj Salomón, ne cuno no' nana cuu tucu'yón Salomón man no' adonj. Ne xa' 'unj sij nicun' rihaan soj cuano, tzaj ne sa' doj vaa 'unj rihaan síi cu'naj Salomón yo' a adonj. Tzaj ne na'vej rá soj cuno soj nana a'mii 'unj rihaan soj a man adonj.

Nana nihánj taj xna'anj daj yaj nana chree gaa anicaj uún nana chree nimán yuvij a

⁴³⁻⁴⁴ "Ne gaa tihaj yuun avii yo'o nana chree nimán snó'o, ne chée rma'an nana chree yo' nano' so' rej cayáán so', tzaj ne taj se qui'yá' quiri' nana chree yo' rej cayáán so', gaa ne me rá uún nana chree

yo' canicaj so' rej cavii so' gaa naá a. Dan me se taj nana chree yo': "Canicaj uún 'unj nan' 'unj rej cavii 'unj a. Ve'é nanj vaa tucuj, ne naruvii rá ve' tucuj cuano, ne uun yaj yanj rá ve' tucuj cuano adonj", taj nana chree yo' a.

⁴⁵ Gaa ne dan me se anicaj uún nana chree yo' nimán snó'o yo', ne nano' nana chree yo' yo'ó chij tuvi' nana chree yo' síi chi'ij doj, ne 'na' nique uún so' nimán snó'o yo', gaa ne cayáan taran' nij nana chree yo' a. Dan me se gaa naá gaa cayáan orún' nana chree yo', ne maan ta'nga' quij vaa nimán snó'o yo', tzaj gaa namán yo'ó chij nana chree yo', gaa ne doj a tico nana chree man so', ne doj a quij vaa nimán snó'o yo', 'yaj nana chree yo' a adonj.

"Ne ase vaa ran' snó'o yo' ro', ta'nga' danj quiran' soj sij israelitá sij na'vej rá cunō se-nana 'unj ei. 'O se che'é se natá' 'unj se-nanaj rihaan soj ro', che'é dan doj a gaa sayuun quiran' soj rihaan sayuun quiran' nij síi ataa cunō se-nanaj adonj —taj Jesucristó rihaan nij síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés do', rihaan nij síi fariseo do' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ase vaa nii Jesucristó do', ase vaa tinúú Jesucristó do', ase vaa ra'vij Jesucristó do', vaa nij síi uno rihaan Diose a

⁴⁶ Ataa quisij ca'mii Jesucristó rihaan nij yuvij, ne cuchi' nii Jesucristó do', tinúú

Jesucristó do', rihaan ve' a. Nanó rá nij so' daj qui'yaj nij so' ca'mii nij so' ga Jesucristó a. ⁴⁷ Ne cataj yo'ō so' rihaan Jesucristó a:

—Xe' ro', nicun' nii so' nicun' tinúú so' nicun', ne me ndo'o rá nij so' ca'mii nij so' ga so' á —taj so' rihaan Jesucristó a.

⁴⁸ Ne cataj uún Jesucristó rihaan síi cataj xna'anj rihaan Jesucristó a:

—Me chana me nii 'unj rihaan 'unj, rá so' ga. Me síi me tinúú 'unj rihaan 'unj, rá so' ga —taj Jesucristó rihaan so' a.

⁴⁹ Ne ticun' so' ra'a so' rihaan nij síi tucu'yón se-nana so', ne cataj so':

—Ni'yaj so' ei. Ase vaa nii 'unj do', ase vaa tinúú 'unj do', vaa nij síi nihánj adonj. ⁵⁰ 'O se yuvij uno rihaan Réé 'unj síi nicun' xta' ro', ase vaa tinúú 'unj do', ase vaa ra'vij 'unj do', ase vaa nii 'unj do', vaa nij so' rihanj adonj —taj Jesucristó a.

13

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é 'núú trigó tix'nuu yo'ō so' a

¹ Dan me se guun naá doj, ne curihanj Jesucristó rá ve', ne cane so' tu'va na lacuaná, ² ne ca'na' ndo'o yuvij rihaan so', ne che'é dan cavii so' rque 'o rihoo chéé rihaan na, ne ca'anj canē so' rque rihoo yo', ne canicun' nij yuvij tu'va na lacuaná yo' a. ³ Ne nanó ndo'o Jesucristó cuentó rihaan nij yuvij, cataj so':

—Dan me se curihanj 'o sít me rá cuchruj naa 'núú trigó, ne tix'nuu so' 'núú trigó yo' rihaan yo'óó, ⁴ ne cayuu doj 'núú trigó yo' rá chrej chéé yuvi, ne ca'na' xtâj chá xtâj man 'núú trigó naj rá chrej yo', ne dan me se navij nu' 'núú trigó yo', qui'yaj nij xtâj nanj adonj. ⁵ Ne yo'ó ta'aj 'núú trigó yo' ro', cayuu rihaan yuvej rej taj catun' yo'óó a. Che'é dan cuaj xra' stanj le'ej a. ⁶ Veé dan, ne quisíj güii, ne cuchrii naa le'ej, qui'yaj naán, che'é se ne ca'vee ca'anj nij yáá naa le'ej yo' a man adonj. ⁷ Ne yo'ó ta'aj 'núú trigó yo' ro', cayuu sca'núj coj tanj, ne dan me se yoo doj cachij coj tanj yo' rihaan naa le'ej, ne quinavij nu' naa le'ej, qui'yaj coj tanj yo' nanj adonj. ⁸ Ne yo'ó ta'aj 'núú trigó yo' ro', cayuu rihaan yo'óó sa', ne naa yo' ro', cachij sa' a. Dan me se rihaan ta'aj yo'óó sa' yo' cientó ya 'núú cavii, qui'yaj 'o 'o 'núú le'ej nii quinij rihaan yo'óó sa' yo', ne rihaan yo'ó ta'aj yo'óó sa' yo' va'núj chihaa ya 'núú cavii, qui'yaj 'o 'o 'núú le'ej nii quinij rihaan yo'óó sa' yo', ne rihaan yo'ó ta'aj yo'óó sa' yo' ico chí' ya 'núú trigó cavii, qui'yaj 'o 'o 'núú le'ej nii quinij rihaan yo'óó sa' yo' nanj adonj.

⁹ "Sese taj yu'uj xréé soj, ne cunō soj nana nihánj ei. —Veé dan quisíj cuentó yo' cuentó nanó Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj me che'é nanó ndo'o Jesucristó

cuentó che'é nij rasuun rihaan nij yuvi a

¹⁰ Gaa ne quinichrun' nij sít tucu'yón se-nana Jesucristó rihaan so', ne xná'anj nij so' man Jesucristó a:

—Me che'é nanó so' cuentó che'é nij rasuun rihaan nij yuvi ga —taj nij so', xná'anj nij so' man Jesucristó a.

¹¹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Xa' soj, tzaj ne tihaan Diose nana rihaan soj daj qui'yaj Diose asa' guun chij Diose rihaan chumii nihánj adonj. Dan me se nana ne ne'en cunudanj yuvi me nana tihaan Diose rihaan soj adonj. Ne ne racuíj Diose man yo'ó ta'aj nij yuvi quene'en nij yuvi daj qui'yaj Diose asa' guun chij Diose rihaan chumii nihánj ma'. ¹² 'O se sít aj nari' nana ro', doj a nari' uún so', ne uxrá quene'en ndo'o so', qui'yaj Diose nanj adonj. Ne sít na'vej rá nari' sa' nana ro', tananj ca'nee Diose doj nij nana nari' so' man so', ne quinaj uun so' nanj adonj.

¹³ Che'é dan nanój cuentó che'é nij rasuun rihaan nij yuvi yo', che'é se ni'yaj nij so' do', nanó xrej nij so' do', tzaj ne ne ne'en nij so' do', ne acaj nij so' cuentá do', ma'.

¹⁴ Ne ase vaa nana nihánj nana nata' sít cu'naj Isaías che'é Diose gaa naá ro', veé danj vaa nij yuvi ne veé danj 'yaj nij yuvi cuano ei: "Catuu uxrá nana xréé soj, tzaj ne se xcaj soj cuentá ma'. Ne ni'yaj

uxrá soj, tzaj ne se quene'en soj ma'. ¹⁵ 'O se caráán ma'an nij yuvij nihánj rihaan nij so', che'é rej na'vej rá nij so' quene'en ma'an nij so', ne caráán nij so' xrée nij so', che'é rej na'vej rá nij so' cunq̄ nij so' uún a. Ne ne atúj nana nimán nij so', 'yaj nij so', che'é yan na'vej rá nij so' xcaj nij so' cuentá ne canicaj nimán nij so' a ma'. 'O se na'vej uxrá rá nij so' quinahun sa' nimán nij so' qui'yáá 'unj a man adonj". Yo' me se-nana Diose nana nata' síí cu'naj Isaías che'é ma'an Diose gaa naá a.

¹⁶ "Tzaj ne vaa che'é gaa niha' rá soj che'é rihaan soj do', che'é xrée soj do' ei. 'O se aj quene'en soj se vaa qui'yáj, ne aj cuno soj nana ca'mij á. ¹⁷ Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa man ndo'o síí man gaa naá síí nata' se-nana Diose do', síí sa' do', guun rá quene'en se vaa quene'en nij soj, tzaj ne ne quene'en nij so' ma'. Ne guun rá nij so' cunq̄ nij so' se vaa uno soj, tzaj ne ne cunq̄ nij so' man adonj —taj Jesucristó rihaan nij síí tucu'yón se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj me taj cuentó che'é 'núú trigó yo' a

¹⁸ Gaa ne cataj uún Jesucristó:

—Che'é dan cunq̄ ma'an soj, cataj xna'anj 'unj rihaan soj me taj cuentó che'é 'núú trigó tix'nuu síí cuchruj naa yo' á. ¹⁹ Cunudanj yuvij uno nana che'é daj qui'yaj Diose asa' guun chij Diose rihaan

chumij ro', sese ne acaj sa' nij so' cuentá, ne 'na' síí chree, ne a'néj síí chree nana yo' nimán yuvij yo' a. Dan me se ase vaa 'núú trigó cayuu rá chrej chée yuvij vaa yuvij yo' a. ²⁰ Ne 'núú trigó cayuu rihaan yo'óo taj rihaan yuvej ro', ase vaa síí uno se-nana Diose vaa yo', ne cuaj uun niha' rá so' canoco' so' nana yo', ²¹ tzaj ne ataa xcaj sa' so' cuentá, ne gaa uun che'e yuvij 'yaj yuvij sayuun man so' che'é nana noco' so', ne cuaj nu' uun na'aj so', ne tanáj so' nana yo' cuaj nanj adonj. ²² Ne 'núú trigó cayuu sca'núj coj tanj ro', ase vaa síí uno se-nana Diose vaa yo', tzaj ne nanó ndo'o rá so' che'é rasuun man rihaan chumij nihánj, ne me ndo'o rá so' qui'yaj canaán so' sa'anj, ne che'é dan tiha' yu'unj so' man ma'an so' che'é sa'anj a. Che'é dan me taj se 'yá' canoco' sa' so' nana nari' so', ne ne nuu sa' nimán so' rihaan Diose ma'. ²³ Ne 'núú trigó cayuu rihaan yo'óo sa' ro', ase vaa síí uno se-nana Diose vaa yo', ne xcaj sa' so' cuentá, ne nuu sa' nimán so' rihaan Diose a. Ne sa' uxrá 'yaj ta'aj nij so', ne sa' doj 'yaj yo'ó ta'aj nij so', ne sa' doj tzin' 'yaj yo'ó ta'aj nij so' nanj adonj. —Veé danj quisij nana ca'mii Jesucristó che'é cuentó yo' a.

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é coj cachij sca'núj 'núú trigó a

²⁴ Ne nanó so' yo'óo cuentó nii rihaan nij so', cataj so':

—Ase vaa qui'yaj 'o sí tix'nuu 'núu trigó sa' to'óo so' ro', danj gaa qui'yaj Diose asa' guun chij Diose rihaan chumij nihánj adonj. ²⁵ Dan me se quisij tix'nuu so' 'núu trigó yo', ne rej nij orá otoj yuvij catúj 'o sí taj ri'yunj man so' to'óo so', ne tix'nuu sí chi'ij yo' caân coj chi'ij rihaan yo'óo naj 'núu trigó yo', ne veé dan me se ca'anj uún so', ²⁶ ne dan me se xra' 'núu trigó xra' coj xra', gaa ne quichihón caa raá 'núu trigó do', raá coj do', ne xcaj nij se-mozó sí to'oj yo' cuentá se vaa nuveé 'nuj trigó me nu' naá a. Maan se man uxrá coj rque naá yo' nanj adonj. ²⁷ Che'é dan cuchij'ij se-mozó sí to'oj yo' rihaan sí to'oj, ne cataj xna'anj nij so' rihaan so', cataj nij so': “Ya inanj 'núu trigó sa' tix'nuu so' na'. Me rej cavij coj chi'ij nihánj ga, señor”, taj nij mozó rihaan sí to'oj yo' a. ²⁸ Gaa ne cataj so' rihaan nij se-mozó so' a: “Sí taj ri'yunj manj me sí tix'nuu caân coj chi'ij rihaan to'ój ei”, taj so' rihaan nij se-mozó so' a. “Ne me rá so' quirihaa núj coj ne naqui'yaj chre' núj coj na’”, taj nij mozó rihaan ru'vee yo' a. ²⁹ “Taj che'é qui'yaj soj danj ma'. Sese quirihaa soj man coj yo', gaa ne quirihaa uún soj man ta'aj 'núu trigó yo' gaa nanj adonj. ³⁰ Maan se ca'ne' rá soj cachij rcua'aan coj yo' ga 'núu trigó yo', gaa ne yavij quirij ní' naá trigó, gaa ne cataj xna'anj 'unj

rihaan nij sí quirij naá se vaa asino naqui'yaj chre' nij so' coj yo', gaa ne numij nij so' coj yo', gaa ne cacaa coj yo' adonj. Gaa ne naqui'yaj chre' nij so' 'núu trigó sa', gaa ne caraa sa' nij so' man yo' rá cuchruu adonj”, cataj sí to'oj rihaan se-mozó so' a —cataj Jesucristó rihaan nij yuvij a.

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é caân cuêj mostazá xlá a

³¹ Ne nihánj me yo'óo cuentó nanó Jesucristó rihaan nij yuvij a:

—Ase vaa achij caân cuêj mostazá xlá ro', danj gaa guun chij Diose rihaan chumij nihánj adonj. Dan me se nicaj yo' o so' man caân cuêj mostazá xlá, ne axrij so' caân yo' rihaan to'óo so' a. ³² Dan me se le'ej doj vaa caân cuêj mostazá xlá rihaan cunudanj nij caân, tzaj ne asa' cachij yo', ne xij doj vaa yo' rihaan nu' coj man tacaan, ne ase vaa chruun vaa yo' a. Dan me se ayuu nij xtâj vaj rej xtâ' raá cuêj yo', ne 'yaj nij xo' se-sca' nij xo' raá cuêj yo' adonj. —Danj ca'mii Jesucristó rihaan nij so' a.

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é levadura se 'yaj naraa naná rque rachrúun a

³³ Ne nihánj me yo'óo cuentó nanó Jesucristó rihaan nij yuvij a:

—Dan me se naqui'yaj ní' 'o chana caxrij yo'óo levadura rque cunj hariná gaa 'yaj no' rachrúun a. Dan me se ase vaa 'o chana, ne

cuxra' ta'aj no' 'o va'núj ya aga' yo'óo hariná, ne caxríj ndo'o no' yo'óo levadura, ne caxríj yuve no' man yo' ndaa navij naraa ndo'o nana rque yo' a. Ase vaa uun chij yo'óo levadura rihaan cunj hariná ro', danj gaa guun chij Diose rihaan chumij nihánj adonj. —Danj ca'mii Jesucristó rihaan nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa inanj cuentó nanó Jesucristó rihaan nij yuvij a

³⁴ Inanj cuentó che'é nij rasuun nanó Jesucristó rihaan nij yuvij, gaa ne a'vee nata' so' rihaan nij yuvij a. ³⁵ Danj qui'yaj so', che'é yan me rá so' qui'yaj so' nu' se vaa cataj 'o sí nata' se-nana Diose gaa naá, cataj so': “Inanj cuentó che'é nij rasuun nanó 'unj rihaan yuvij, ne dan me se cataj xna'anj 'unj rihaan nij so' che'é se vaa qui'yaj Diose asij qui'yaj Diose man nu' chumij nihánj adonj”. Danj ca'mii sí nata' se-nana Diose gaa naá a.

Nana nihánj taj xna'anj me taj cuentó che'é coj cachij sca'núj 'núú trigó yo' a

³⁶ Gaa ne na'née Jesucristó chrej man nij yuvij, ne catúj so' rá ve', gaa ne cuchi' nij sí tucu'yón se-nana so' rihaan so' a. Ne xná'anj nij so' man so', cataj nij so':

—Cataj xna'anj so' rihaan núj me taj cuentó che'é coj cachij sca'núj 'núú trigó yo' á —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

³⁷ Gaa ne cataj xna'anj Jesucristó rihaan nij so', cataj so':

—Sí tix'nuu 'núú trigó sa' rihaan yo'óo ro', ase vaa 'unj sij ca'née Diose nıcaj yu'unj man yuvij vaa so', ³⁸ ne ase vaa chumij nihánj vaa yo'óo yo', ne 'núú trigó sa' ro', ase vaa nij sí cayáan ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumij vaa yo', ne ase vaa coj chi'ii yo' ro', vaa nij sí noco' man sí chree, ³⁹ ne ase vaa sí tix'nuu caán coj chi'ii rihaan yo'óo yo' ro', vaa ma'an sí chree yo', ne ase vaa güii ca'ne' Diose cacun' che'é yuvij man rihaan chumij nihánj ro', danj vaa güii quirii nii naa yo', ne ase vaa nij se-mozó Diose vaa nij sí quirii naa yo' á. ⁴⁰ Dan me se ase vaa naqui'yaj chre' nii man coj yo' ne cacaa yo' rihaan ya'an ro', danj gaa quiran' nij sí noco' man sí chree güii ca'ne' Diose cacun' che'é yuvij man rihaan chumij nihánj adonj. ⁴¹ Dan me se sí ca'née Diose nıcaj yu'unj man yuvij mej, ne güii dan ca'nej 'unj man nij se-mozó 'unj, ne narij nij so' man nij sí chi'ii 'nij sca'núj nij yuvij guun chij 'unj rihaan a. Dan me se nu' sí tumé cacun' do', nu' sí na'vej rá cunó rihaan Diose do', quirii nij se-mozó 'unj man nij so' rihaan chumij nihánj, ⁴² ne ca'nej nij so' man nij sí chi'ii rque chrúun acaa ndo'o nanj adonj. Ne yuvij cuman rej yo' me se ta'vee ndo'o nij so', ne ndaa cha ruj ma'an nij so'

cúu yan' nij so' nanj adonj.
 43 Gaa ne cuchuguun nij síi sa'
 yo' adonj. Dan me se ase vaa
 chuguun güii ro', danj gaa
 cuchuguun nij so', ne guun
 chij Rej nij so' síi nicun' xta'
 rihaan nij so' ei.

"Dan me se sese taj yu'uj
 xréé soj, ne cunō soj nana
 nihánj ei.

*Nihánj me cuentó nanó Je-
 sucristó che'é chrúún sa'anj
 nari' yo'o so' a*

44 "Ase vaa 'o chrúún sa'anj
 'nij yuve rque yo'óo vaa rej
 rihaan soj se vaa cayáán soj
 ga Diose asa' guun chij Diose
 rihaan chumii nihánj adonj.
 Dan me se nari' 'o snó'o man
 chrúún sa'anj yo', gaa ne
 naráán uún so' yo'óo xráá
 yo', ne guun niha' uxrá rá
 so' che'é chrúún sa'anj nari'
 so', ne ca'anj so' cutu'véj so'
 nu' si'yaj so', ne nicaj so'
 sa'anj, ca'anj so', quiránj so'
 nu' yo'óo 'nij chrúún sa'anj
 yo' nanj adonj.

*Nihánj me cuentó nanó
 Jesucristó che'é chruj perlá
 tu'vee ndo'o a*

45 "Ne ase vaa síi ne tiendá
 ne nano' chruj perlá tu'vee
 ndo'o quiraan ro', danj vaa
 síi cayáán ga Diose asa' guun
 chij Diose rihaan chumii
 nihánj adonj. 46 Dan me se
 nari' síi ne tiendá yo' 'o chruj
 perlá sa' uxrá doj rihaan
 yo'óo perlá, gaa ne ca'anj so'
 cutu'véj so' cunudanj si'yaj
 so', ne nicaj so' sa'anj, quiránj
 so' man chruj perlá sa' doj yo'
 nanj adonj.

*Nana nihánj me cuentó
 nanó Jesucristó che'é xcuaj
 atúj rque nanj tiguúj nii rá na
 a*

47 "Ne ase vaa quiran' xcuaj
 catúj rque nanj tiguúj nii rá
 na ro', danj gaa quiran' yuvi
 asa' guun chij Diose rihaan
 chumii nihánj ei. Dan me
 se tiguúj yuvi man nanj yo'
 rque na, ne dan me se me
 ma'an xcuaj catúj rque nanj
 yo' a. 48 Ndaa síj gaa caraa
 nanj yo', gaa ne cuxuun nij
 yuvi man nanj yo' ndaa tu'va
 na yo', gaa ne ca'anj cayáán
 nij so' rihaan yo'óo, gaa ne
 narii nij so' man xcuaj sa', ne
 narii nij so' man xcuaj nij uún
 a. Gaa ne xcuaj sa' yo' me
 se caraa nij so' man xcuaj sa'
 yo' rá scaa a. Tzaj ne xcuaj
 nij me se quiri'ij uun nij so'
 man yo' nanj ei. 49 Ne ase vaa
 quiran' nij xcuaj yo' ro', danj
 quiran' yuvi asa' ca'ne' Diose
 cacun' che'é yuvi, ne caviij nij
 se-mozó Diose ne cuxra' ta'aj
 nij so' man nij síi chi'ii ga nij
 síi vaa sa', 50 ne quiri'ij nij
 so' man nij síi chi'ii yo' rque
 chrúún ya'aan ndo'o, gaa ne
 dan me se ta'vee uxrá nij so',
 ne ndaa cha ruj ma'an nij so'
 cúu yan' nij so' nanj adonj
 —taj Jesucristó rihaan nij síi
 tucu'yón se-nana so' a.

*Nana nihánj taj xna'anj
 che'é síi ne'en cunudanj
 se-nana Diose a*

51 Ne xná'anj Jesucristó
 man nij síi tucu'yón se-nana
 so', cataj so':

—Cuno soj nu' cuentó
 nanó 'unj cuano na' —taj

Jesucristó, xná'anj so' man nij sí tucu'yón se-nanā so' a.

—Cuno núj nu' cuentó yo' á —taj nij so' a.

⁵² Ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Che'é dan cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa nij sí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés me se sese nari' uún nij so' nana che'é güi guun chij Diose rihaan chumii nihánj, ne sí ne'en nu' nana me nij so', ne sí cuu raā guun nij so', qui'yaj nu' nana nari' nij so' adonj. Dan me se ase vaa sí ru'vee ne man rasuun nga do', rasuun naca do', rihaan ro', danj gaa nij so', ne cavi sa' uxrá nij so' nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nanā so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ne ca'vej rá nij sí man chiháán Jesucristó chuman' cu'naj Nazaret cunō nij so' nana ca'mii Jesucristó ma'

⁵³ Dan me se quisij nanó Jesucristó nu' cuentó nihánj rihaan yuvi, ne curihanj so' rej yo', ne ca'anj so' a. ⁵⁴ Gaa ne nucui' so' rej chiháán so', ne ca'anj so' ve' tucu'yón nij sí man chiháán so' se-tucuanj Moisés, ne tucu'yón so' man nij sí man rá ve' yo' a. Dan me se caráya'anj nij so', ne cataj nij so':

—Me rej nari' sí nihánj nana cuu avii raā sí nihánj ga. Me rej nari' so' suun sa' 'yaj suun so' ga. ⁵⁵ Nuveé ta'nij sí acój chruun sí ne chiháán ní' me so' na'. Ne nii so' me chana cu'naj Mariá

á. Ne tinúú so' me sí cu'naj Jacobo do', sí cu'naj José do', sí cu'naj Simón do', sí cu'naj Judas do' á. ⁵⁶ Ne nij ra'vij so' me chana ne chiháán ní' á. Tzaj ne ne ne'enj me rej me nari' so' suun nihánj qui'yaj suun so' ma' —taj nij sí man chiháán Jesucristó rihaan tuvi' nij so' a.

⁵⁷ Ne guun nacoō rá nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó a. Ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Me rej ma'an vaj 'o sí nata' se-nanā Diose, ne arāj cochroj nij yuvi rihaan so', tzaj ne nij yuvi man chiháán so' do', nij tuvi' so' sí yanj tucua' so' do', na'vej rá caraa cochroj rihaan so' ma' —taj Jesucristó rihaan nij sí man chiháán so' chuman' cu'naj Nazaret yo' a.

⁵⁸ Ne doj vaa suun sa' qui'yaj suun Jesucristó chiháán so', che'é se ne cuchuman rá nij sí man chiháán so' ni'yaj nij so' man so' a.

14

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cavi' Juan sí cuta' ne man yuvi, qui'yaj sí nicaj suun cu'naj Herodes a

¹ Dan me se cachén doj güi, gaa ne cuchi' nana rihaan sí nicaj suun cu'naj Herodes che'é nu' se vaa qui'yaj Jesucristó a. ² Gaa ne cataj so' rihaan nij se-mozó so' a:

—Sí cu'naj Jesucristó ro', ya sí cu'naj Juan sí cuta' ne man yuvi me so' á. Dan me se cunuu i'na' ya uún sí cu'naj

Juan, raj á. Ése síi cu'naj Juan me síi guun nucuj qui'yaj nij suun sa' nocoo yo' nanj adonj —taj Herodes rihaan nij se-mozó so' a.

³ Danj ca'mii síi cu'naj Herodes, che'é se gaa rque doj, ne so' me síi qui'yaj quita'aa nij tanuu man síi cu'naj Juan, ne numij nij tanuu man síi cu'naj Juan, ne caxrij síi cu'naj Herodes taga' man síi cu'naj Juan gaa rque doj a. Danj qui'yaj so' che'é chana cu'naj Herodías nica tinúu Herodes síi cu'naj Felipe a. ⁴ Dan me se xcaj síi cu'naj Herodes man no', ne cataj xna'anj síi cu'naj Juan rihaan so' se vaa ne nó xcúun so' xcaj so' man choco' so' ma'. ⁵ Che'é se cataj síi cu'naj Juan rihaan so', gaa ne guun ndo'o rá síi cu'naj Herodes cavi' síi cu'naj Juan yo' a. Tzaj ne cuchu'vi' so' se vaa ca'maan rá nij yuvii a. 'O se síi nata' se-nana Diose me síi cu'naj Juan, rá nij yuvii a.

⁶ Dan me se quisij güii canuû se-cha'anj ma'an síi cu'naj Herodes, gaa ne quira'anj ndo'o ta'nii chana cu'naj Herodías ni'yaj cunudanj nij síi ca'na' a. Ne guun niha' rá síi cu'naj Herodes quene'en so' man chana yaan quira'anj, ⁷ gaa ne che'é dan cata' tu'va so' se vaa ya uxrá rque so' rihaan no' me ma'an rasuun cachinj no' rihaan so' a. ⁸ Dan me se cataj xna'anj chana cu'naj Herodías rihaan ta'nii no' daj ca'mii no' rihaan síi cu'naj Herodes, gaa ne canicun'

chana yaan yo' rihaan síi cu'naj Herodes, qui'yaj nii no' chana cu'naj Herodías a. Ne cataj chana yaan yo':

—Ca'nej so' cúu yave síi cu'naj Juan rque aga' rco'oo, ne rque so' manj nihánj á —taj chana yaan yo' rihaan síi cu'naj Herodes, qui'yaj nii no' chana cu'naj Herodías a.

⁹ Gaa ne quinanó ndo'o rá síi cu'naj Herodes yo' gaa cuno so' nana yo' a. Quinanó rá so' se vaa cuno cunudanj nij síi ca'na' nana ca'mii so' se vaa rque so' me ma'an rasuun rihaan chana yaan yo' a. Tzaj ne cataj xna'anj so' se vaa nicaj ya chana yaan se vaa cachiin no' rihaan so' nanj á. ¹⁰ Ne ca'ne' so' suun rihaan tanuu ca'anj tanuu taga' ca'ne' tanuu cúu yave síi cu'naj Juan yo' a. Ne danj qui'yaj nij tanuu a. ¹¹ Ne ca'neé nij tanuu cúu yave Juan rque aga' rco'oo, ne ca'anj nicaj nij tanuu cúu yave Juan rihaan chana yaan yo', ne caxrij nij so' man yo' ston chana yaan yo' a. Ne ca'anj nicaj chana yaan yo' man cúu yave Juan rihaan nii no' a.

¹² Gaa ne cuchi' nij síi tucu'yón se-nana Juan taga', ne ca'anj nacaj nij so' cúu man síi cu'naj Juan, ne cachin' nij so' man so' rque yo'óo a. Gaa ne ca'anj nij so', cataj xna'anj nij so' rihaan Jesucristó se vaa cavi' síi cu'naj Juan yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'vee quirii Jesucristó se

chá 'un' mǐj snó'o a

13 Dan me se cuno Jesucristó daj cataj síi cu'naj Herodes che'é so', ne che'é dan curihanj Jesucristó rej yo', ne dan me se cavii so' rque rihoo chéé rihaan na, ne ca'anj so' rej quij rej taj vaj yuvii mán a. Ne cuno nij yuvii nana se vaa ca'anj so' rej quij yo' a. Che'é dan curihanj nij yuvii chiháán nij yuvii, ne cachéé tacobj nij yuvii tu'va na lacuaná, ne ca'anj nij yuvii rej ca'anj Jesucristó a. 14 Ne nanij Jesucristó rá rihoo, ne quene'en so' se vaa aj mán uxrá yuvii, ne cunuu 'eē rá so' man nij yuvii, ne nahuun sa' taran' nij síi ran' ca'na', qui'yaj so' nanj adonj.

15 Dan me se cachén ndo'o orá, ne nanij güii, ne cuchi' nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó rihaan so', ne cataj nij so':

—Rco' quij uun me nihánj, ne taj se chá chá nij yuvii nihánj, ne cachén ndo'o orá nanj á. Qui'yáá so' se ndo'o, ne na'nej so' chrej man nij yuvii, ca'anj nij yuvii chuman' quiraan nij yuvii se chá nij yuvii á —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

16 —Taj che'é ca'anj nij yuvii ma'. Maan se go' ma'an soj se chá chá nij yuvii á —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

17 —Tzaj ne taj se chá rihaan núj nihánj ma'. Maan orún' 'un' rachrúún do', vij guee xcuj do', vaa rihaan núj nanj á —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

18 —Rque soj man yo' rihaan nihánj á —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

19 Gaa ne ca'ne' Jesucristó suun rihaan nij yuvii ca'anj cayáán nij yuvii rihaan coj chrin', gaa ne coró' so' 'un' nij rachrúún ne vij roj xcuj, ne ni'yaj so' rej xta', ne nago' so' graciá rihaan Diose, gaa ne cuxra' ta'aj so' man rachrúún yo', ne caxrój so' ston nij síi tucu'yón se-nana so', ne caxrój nij so' ston nij yuvii a. 20 Gaa ne chá taran' nij yuvii, ne caraa rque cunudanj nij so', ne ndaa quináj ndo'o se chá, qui'yaj nij yuvii a. Gaa ne naqui'yaj chre' nii man se quináj tu'va nij yuvii, ne caraa yo'ó chujij ya scaa a. 21 Ne nij snó'o rqué Jesucristó chraa me se 'un' mǐj snó'o me nij so', ne ne qui'yaj contá nii man chana man xnii man chá se chá yo' ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cachéé Jesucristó rihaan na a

22 Gaa ne ra'yaj ca'ne' Jesucristó suun rihaan nij síi tucu'yón se-nana so' se vaa cavii nij so' rihoo chéé rihaan na ca'anj nij so' rej xco na lacuaná yo', quitaj yaan nij so' rihaan Jesucristó, ne dan me se ma'an Jesucristó na'nej chrej man nij yuvii, taj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nana so' a. 23 Dan me se ca'anj nij so', ne cataj Jesucristó rihaan nij yuvii se vaa ca'vee ca'anj nij yuvii a. Gaa ne cavii orún' so' raaj quij, ne cachín ni'yaj so' rihaan

Diose a. Ne daj doj cata' güii raá quij, ne so' me se quináj so' raá quij yo' a.

²⁴ Dan me se gan' uxrá vaj rihoo nuu nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó rihaan na, ne güéj ndo'o rihoo yo' rihaan na, qui'yaj nana, che'é se go' nana rej rihaan rihoo yo' a. ²⁵ Dan me se yan' si'nu' ca'anj Jesucristó rej vaj nij so', chéé tacoj uun so' rihaan na yo', vaj so' nanj adonj. ²⁶ Ne quene'en nij sí tucu'yón se-nana so' man so' se vaa chéé uun so' rihaan na, ne cuchu'vi' ndo'o nimán nij so' a.

—Ta'naj me yo' ei —taj nij so' rihaan tuvi' nij so', ne caguáj nij so', che'é se cuchu'vi' nij so' a.

²⁷ Veé dan, ne nu' cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Naqui'yaj nucuaj soj nimán soj ei. 'Unj 'na' ei. Se cuchu'vi' soj ma' —taj so' rihaan nij so' a.

²⁸ Gaa ne cataj Pedró rihaan so' a:

—Sese ya ya veé so' 'na', ne qui'yáá so' se ndo'o, ne ca'vee cachee 'unj rihaan na qui'yáá so', Señor —taj Pedró rihaan Jesucristó a.

²⁹ —Ca'vee ca'na' so' á —taj Jesucristó rihaan Pedró a.

Ne nanij Pedró rá rihoo, ne cachéé so' rihaan na, ne ca'anj so' rihaan Jesucristó a. ³⁰ Tzaj ne ni'yaj so' na se vaa cavii ndo'o nana yo', ne cuchu'vi' so', ne guun che'e so' ca'anj nij so' rque na yo' a. Che'é dan caguáj so' rihaan Jesucristó, cataj so':

—Tjanii so' manj rihaan na, Señor —taj so' a.

³¹ Veé dan, ne nu' quita'aa Jesucristó ra'a Pedró, ne quirii Jesucristó man so' rque na, ne cataj Jesucristó:

—Doj amán rá so' ni'yaj so' manj á. Me che'é guun vij nimán so' ga —taj Jesucristó rihaan so' a.

³² Gaa ne catúj roj so' rque rihoo chéé rihaan na, gaa ne canicun' nana yo' a. ³³ Gaa ne canicun' ruj nij sí man rque rihoo rihaan Jesucristó, ne cataj nij so':

—Ya ta'nij Diöse mé so' á —taj nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nari' nucuaj nij sí ran' man rej cu'naj Genesaret, qui'yaj Jesucristó a

³⁴ Gaa ne cuchi' nij so' tu'va na lacuaná, ne ca'anj nij so' rej cu'naj Genesaret a. ³⁵ Ne nuu yaan nij sí man rej yo' man Jesucristó, ne ca'néé nij so' nana rihaan cunudanj nij sí yanj nu' anicaj se vaa ca'na' Jesucristó a. Ne nicaj nii man cunudanj nij sí ran' yanj rej yo' ca'na' nii rihaan Jesucristó a. ³⁶ Ne cachín ni'yaj uxrá nij yuvii rihaan Jesucristó se vaa ca'vej Jesucristó cano ra'a nij so' doj tu'va sagan' so' a. Ne nu' nij sí cano ra'a doj tu'va sagan' so' ro', nahuun sa' cunudanj nij so' cuaj nanj adonj.

15

Nana nihánj taj xna'anj me che'é ne na'ya' nij sí tucu'yón

se-nana Jesucristó gaa chá nij so' chraa a

1 Gaa ne quinichrun' sí fariseo do', quinichrun' sí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés do', rihaan Jesucristó, ne sí cavii chuman' Jerusalén me nij so' a. Ne xná'anj nij so' man Jesucristó, cataj nij so':

2 —Nij sí tucu'yón se-nana so' ro', me che'é ne uno nij so' nana cataj xna'anj nij sí man gaa naá ga. 'O se ne na'ya' nij so' gaa chá nij so' chraa ma' —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

3 Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Danj nanj ma'an soj, ne me che'é ne uno ma'an soj se-nana Diose 'yaj ma'an tucuaán noco' soj ga. 4 'O se ca'ne' Diose suun se vaa: “Caraa cochróo so' rihaan rée so' do', rihaan nii so' do' á”. Ne: “Sí a'mii chree rihaan rej do', rihaan nii do', me se vaj so' ne nu' che'e cavi' so' á”. Danj vaa nana cataj xna'anj Diose rihaan ní' á. 5 Tzaj ne taj soj se vaa sese cataj yo'o so' rihaan rej so' do', rihaan nii so' do', se vaa aj rqué so' nu' si'yaj so' rihaan Diose ne che'é dan se ca'vee racuj so' man rej so' do', man nii so' do', 6 ne daj chihaa mój ne nó xcúún so' racuj so' man rej so' do', man nii so' do', taj soj a. Dan me se danj inanj a'mii soj gaa tucu'yón soj se-nana nij sí man gaa naá, ne axríj yuve soj man se-nana Diose nanj adonj.

7 ”Dan me se sí tu'va rma'an me soj nanj á. Dan me se ca'mii natáj sí cu'naj Isaías se-nana Diose gaa naá, ne cataj xna'anj so' daj sij me soj a. Cataj so': 8 “Yuvij nihánj ro', ase vaa nana a'mii sí aráj cochroj rihanj vaa nana a'mii nij so', tzaj ne tu'va rma'an nij so' nanj á. Nimán nij so' me se ino vaa nanj adonj. 'O se ne noco' uxrá nimán nij so' manj ma'. 9 Na'vój rma'an nij so' rihanj nanj á. 'O se nanj se-nana yuvij me nana tucu'yón nij so' nanj adonj”. Dan me se-nana Diose nana a'mii che'é soj á —taj Jesucristó rihaan nij sí fariseo do', rihaan nij sí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij do' a.

10 Gaa ne canacúún Jesucristó man nij yuvij ca'na' nij yuvij rihaan so' a. Gaa ne cataj so' rihaan nij yuvij:

—Cuno soj nana nihánj, ne xcaj soj cuentá nedí'. 11 Nuveé se atúj tu'va yuvij me se 'yaj chí'ij man yuvij ma'. Se avii tu'va yuvij ro', 'yaj chí'ij man yuvij adonj —taj Jesucristó rihaan nij yuvij a.

12 Gaa ne cuchi' nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó rihaan Jesucristó, ne cataj nij so':

—Ne'én so' se vaa ca'maan rá nij sí fariseo che'é nana ca'mii so' rihaan nij so' na' —taj nij so', xná'anj nij so' man Jesucristó a.

13 Gaa ne cataj Jesucristó:

—Xa' nij so', tzaj ne ase vaa coj xra' ma'an vaa nij so'

do', vaa naná tucu'yón nij so' do' adonj. Nuveé sij tucu'yón se-nanā Diose me nij so' ma'. Che'é dan, ase vaa tiri' nii man coj xra' ma'an ro', danj gaa tiri' Diose man nij so' ga naná tucu'yón ma'an nij so' nanj adonj. ¹⁴ Tanáj nij soj man nij so' á. Me rá nij so' cataj xna'anj nij so' rihaan yuvij daj qui'yaj yuvij á. Tzaj ne ase vaa sí aráan rihaan vaa nij so' adonj. Dan me se ne'en soj se vaa sese guun rá sí tuchrii raçuíj so' man yo'ó sí tuchrii narí' so' chrej ca'anj so', ne quinij roj sí tuchrii yo' rá yu'uj nanj ei —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nanā so' a.

¹⁵ Gaa ne cataj Pedró rihaan so' a:

—Cataj xna'anj so' rihaan núj me taj naná ca'mii so' che'é se atúj tu'va yuvij á —taj Pedró a.

¹⁶ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Vaa soj vaa, ne ataa xcaj ma'an soj do' cuentá a na'.

¹⁷ Ne ne'en soj se vaa nu' se atúj tu'va yuvij ro', achén yo' rque yuvij, ne urihanj yo' gaa re'é yuvij nanj á. ¹⁸ Tzaj ne se urihanj tu'va yuvij ro', yo' me naná avii nimán yuvij, ne naná yo' me 'yaj chi'ii ndo'o man yuvij adonj. ¹⁹ 'O se nihánj me se chi'ii avii nimán yuvij a: se chi'ii do', yan ticaví' man tuvi' do', yan cotoj ga nica tuvi' do', che'é yan qui'yaj ituu si'yaj tuvi' do', che'é yan ca'mii ne che'é tuvi' do', che'é yan nachri' ni'yaj man tuvi' do', me nu' se avii nimán yuvij, ²⁰ ne nu' yo' me

se vaa 'yaj chi'ii man yuvij nanj adonj. Tzaj ne che'é nu' se chá yuvij me se ca'vee se ne na'ya' yuvij gaa chá yuvij chraa, tzaj ne se qui'yaj chi'ii yo' man yuvij ma' —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nanā so' a.

Nanā nihánj taj xna'anj se vaa cuchumán rá 'o chana cananea se vaa raçuíj Jesucristó man no' a

²¹ Gaa ne curihanj Jesucristó rej yo', ne ca'anj so' rej naj chuman' cu'naj Tiro do', chuman' cu'naj Sidón do' a.

²² Gaa ne curihanj 'o chana cananea chana ne rej yo' a. Ne caguáj ndo'o no' rihaan Jesucristó, cataj no':

—Ne'enj se vaa tuvi' sí cu'naj David sí cane gaa naá mé so', Señor. Che'é dan cunu 'ee rá so' manj á. 'O se canó uxrá naná chree man ta'níj chala cunii nanj á —taj chana yo', caguáj no' rihaan Jesucristó a.

²³ Tzaj ne a 'o naná ne ca'mii Jesucristó rihaan no' a. Gaa ne cuchi' nij sí tucu'yón se-nanā Jesucristó rihaan so', ne cachíin ni'yaj nij so' rihaan so', cataj nij so':

—Qui'yáá so' se ndo'o, ne cataj xna'anj so' rihaan chana yo' se vaa ca'anj chana yo' nanj ruguanj. 'O se noco' uxrá no' man ní', ne aguáj ndo'o no' nanj asanj —taj nij so' a.

²⁴ Gaa ne cataj so':

—Nanj chana yaníj me no', ne inanj rihaan nij yuvij israelitá ca'née Diose manj nanj á. 'O se ase vaa daán

Diose matzinj ro', vaa nij sí israelitá rihaan Diöse, ne aj ca'anj ni'ya uxrá nij so', ne che'é yan nano' 'unj man sí ca'anj ni'ya 'naj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

²⁵ Gaa ne cuchi' chana yo' rihaan Jesucristó, ne canicun' ruj no' rihaan Jesucristó, ne:

—Racuíj so' manj, Señor —taj no' a.

²⁶ Gaa ne cataj so':

—Dan me se ne'én so' se vaa se ca'vee cata'aa ní co'oo man rihaan nij xnii ne go' ní chá nij chuvee ma'. Che'é dan ne nó xcúnj racuíj man soj sij yaníj a man adonj. Maan se inanjan ma'an nij yuvii israelitá me no xcúun 'unj racuíj 'unj nanjan adonj —taj Jesucristó rihaan chana yo' a.

²⁷ Gaa ne cataj no':

—Veé danj vaa guee, Señor. Ne nij chuvee ro', chá nij xo' tachruu ayuu tu'va se-xquij' nij xo' nanjan á. Ne ase vaa chuvee chá tachruu vaa 'unjan rihaan so' nanjan adonj. Che'é dan me ndo'o raj racuíj so' doj manj, raj nanjan adonj —taj chana yo' rihaan Jesucristó a.

²⁸ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Cuchumán uxrá rá so' ni'yaj so' manj, nocoj. Che'é dan quiyáj se vaa achíin so' rihanjan nanjan ei —taj Jesucristó rihaan no' a.

Ne veé maan orá dan nahuun sa' ta'níi chana yo' a.

Nana nihánjan taj xna'anjan se vaa nahuun sa' uxrá yuvii, quiyaj Jesucristó a

²⁹ Gaa ne curihanjan Jesucristó rej yo', ne cachén so' na lacuaná cu'naj Galilea, gaa ne cavii so' raá 'o quij, ne ca'anjan cayáán so' rihaan yo'óo a. ³⁰ Ne cuchi' uxrá yuvii rihaan so', ne ca'na' nij yuvii nicaj nij yuvii man tuvi' nij yuvii sí ran' rihaan so' a. Dan me se sí chéé rengó do', sí tuchrii do', sí ya'mii do', sí anó chi'ii do', cuchi' rihaan Jesucristó, quiyaj nij yuvii, ne cuchruj nij yuvii man nij sí ran' yo' tacóo Jesucristó, ne nahuun sa' nij so', quiyaj Jesucristó a. ³¹ Ne caráya'anjan ndo'o nij yuvii quene'en nij yuvii se vaa ca'mii nij sí ya'mii yo' do', se vaa cachéé sa' nij sí rengó do', se vaa nachuguun rihaan nij sí tuchrii do' a. Ne sa' uxrá ca'mii nij yuvii che'é Diöse se vaa ve'é ndo'o vaa Diöse sí noco' nij yuvii israelitá man a.

Nana nihánjan taj xna'anjan se vaa go' Jesucristó se chá rihaan ca'anjan mí snó'o a

³² Gaa ne canacúun Jesucristó ca'na' nij sí tucu'yón se-nana so' rihaan so', ne cataj so':

—Cunuu 'ee raj man nij yuvii nihánjan nanjan á. 'O se quisij va'núj güii man nij so' gaj, ne taj yan vaj se chá nij so' a ma'. Ne na'vej raj ca'nej 'unjan man nij so' ca'anjan nij so' ma'. 'O se vaj nij so' chrej, ne na'aan rque nij so', ne ninajan nij so' rá chrej, rá 'unjan nanjan adonj —taj Jesucristó a.

³³ Ne cataj nij sí tucu'yón se-nana so' rihaan so' a:

—'O se rco' quij yun me nihánj, ne me rej quírí' ní' rachrúún chá cunudanj nij yuvií nihánj gá —taj nij so' a.

³⁴ —Me daj rachrúún vaa rihaan soj gá —taj Jesucristó, xná'anj so' man nij sí tucu'yón se-nanā so' a.

—Daj 'o chij rachrúún ne daj doj xcuaj le'ej nii ne, vaa rihaan núj nanj adonj —taj nij so' a.

³⁵ Gaa ne ca'ne' Jesucristó suun rihaan nij yuvií se vaa cayáán nij yuvií rihaan yo'óo a. ³⁶ Gaa ne nicaj so' chij rachrúún yo' ne doj xcuaj, ne nago' so' graciá rihaan Diose,

gaa ne cuxra' ta'aj so' man rachrúún yo' do', man nee xcuaj yo' do', ne caxrj so' ston nij sí tucu'yón se-nanā so', ne rqué nij so' rihaan nij yuvií a. ³⁷ Gaa ne chá cunudanj nij yuvií, ne ndaa caraa rque nij so' a. Gaa ne naqui'yaj chre' nii se vaa quináj tu'va nij yuvií yo', ne quisj 'o cunu' chij ya scaa caraa qui'yaj se quináj tu'va nij yuvií yo' a. ³⁸ Dan me se cunudanj nij so' chá, ne quisj ndaa ca'anj mjí nij sn'óo chá, ne ino me se chá nij chana do', nij xnii do', nanj adonj.

³⁹ Gaa ne na'née Jesucristó chrej man nij yuvií, ne cavii so' rá rihoo chée rihaan na, ne ca'anj so' rej cu'naj Magadán a.

16

Nanā nihánj taj xna'anj se vaa cachíin nij sí fariseo do', nij sí saduceo do', qui'yaj

Jesucristó 'o suun sa' nocoo quene'en nij so' a

¹ Gaa ne cuchi' nij sí fariseo cuchi' nij sí saduceo cuchi' rihaan Jesucristó, ne me rá nij so' quene'en nij so' sese ya sí ca'née Diose me Jesucristó a. Che'é dan cachíin ni'yaj nij so' rihaan Jesucristó se vaa racuíj Diose man Jesucristó, ne qui'yaj Jesucristó 'o suun sa' nocoo quene'en nij so', gaa ne guun ya rá nij so' se vaa sí ca'née ya Diose me Jesucristó, rá nij so' a. ² Gaa ne ca'mii Jesucristó rihaan nij so', cataj so':

—Dan me se gaa ata' güii, ne ni'yaj soj xta', ne sese maree vaa xta', ne: “Xraj, ne x'nuu a'yuj”, taj soj á. ³ Ne rej na'yaan ni'yaj soj xta', ne sese maree vaa rej xta', ne sese aráán ndo'o ngaa rej xta', ne: “Corá caman' uxrá maan”, taj uún soj á. Dan me se ne'en soj xcaj soj cuentá che'é se vaa ne'en soj rej xta', tzaj ne ne ne'en soj xcaj soj cuentá che'é sayuun quiran' soj sijn man rihaan chumij nihánj vaa güii a ma'.

⁴ “Maan che'é se yuvií 'na' rej chí'ij na'vej rá canoco' sa' man Diose me soj sijn israelitá, ne che'é dan me rá soj qui'yáj suun sa' nocoo á. Tzaj ne se qui'yáj suun sa' nocoo ma'. Maan se quene'en soj se vaa ase vaa quiran' sí cu'naj Jonás sí nata' se-nanā Diose gaa naá ro', danj quírán' 'unj, vaa güii nanj á —taj Jesucristó rihaan nij sí fariseo do', rihaan nij sí saduceo do'

a. Gaa ne tanáj Jesucristó man nij so', ne ca'anj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ne ca'vej rá Jesucristó cunō nij sí tucuyón se-nana so' man nana tucuyón nij sí fariseo do', nij sí saduceo do' a

⁵ Gaa ne ca'anj nij sí tucuyón se-nana Jesucristó rej xco na lacuaná, gaa ne xcaj nij so' cuentá se vaa quini'yón nij so', ne nicaj nij so' rachrúun chá nij so' a. ⁶ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Cutumé soj man soj se gaa nanj quiran' soj sayuun, qui'yaj se-levadura nij sí fariseo do', nij sí saduceo do' á —taj Jesucristó no nij so' a.

⁷ Ne nuchruj raá ndo'o nij sí tucuyón se-nana Jesucristó che'é nana ca'mii so', ne:

—Che'é se taj rachrúun nicaj ní', ne che'é dan a'mii so' che'é levadura se 'yaj naraa nana rque rachrúun nanj adonj —taj nij so' a.

⁸ Ne aj ne'en Jesucristó daj uun nimán nij so', ne che'é dan cataj so':

—Me che'é nanó ndo'o rá soj se vaa taj rachrúun rihaan soj ga. 'Q se doj amán rá soj ne'en soj manj vaa gaá nanj asan. ⁹ Me che'é ataa xcaj soj cuentá ga. Ne ne nuú rá soj gaa vaa daj 'o 'un' guee rachrúun rihaan ní' tzaj ne quisíj chá cunu' 'un' míf snó'o, qui'yáj a. Ne ndaa que'ee scaa se chá quináj tu'va yuvij gaa

naqui'yaj chre' soj a. ¹⁰ Ne me che'é quini'yón soj che'é chij rachrúun ga. Ne nuú rá soj gaa vaa daj 'o chij guee rachrúun rihaan ní' tzaj ne quisíj chá cunu' ca'anj míf snó'o, qui'yáj a. Ne ndaa que'ee scaa se chá quináj gaa naqui'yaj chre' uún soj a. ¹¹ Daj me che'é ne ne cunō soj ga. Nuveé che'e nanj rachrúun ca'mij rihaan soj ma'. Maan se cutumé soj man soj se gaa nanj quiran' soj sayuun qui'yaj se-levadura nij sí fariseo do', nij sí saduceo do' adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

¹² Gaa ne xcaj nij so' cuentá se vaa nuveé che'e nanj levadura se 'yaj naraa nana rque rachrúun me cataj xna'anj Jesucristó rihaan nij so' se vaa cutumé nij so' man nij so'; maan ne 'o se che'e se ne ca'vej rá Jesucristó tihá' yu'unj nij sí fariseo do', nij sí saduceo do', man nij so' ga se-nana nij so' ro', che'é dan ca'mii Jesucristó nana vaa danj rihaan nij sí noco' man so' nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj Pedró me sí me Jesucristó a

¹³ Gaa ne ca'anj Jesucristó rej naj chuman' cu'naj Cesarea de Filipino, gaa ne xná'anj so' man nij sí tucuyón se-nana so', cataj so':

—Daj taj nij yuvij che'é 'unj sij ca'née Diose nicaj yu'unj man yuvij ga. Ne me sí mé

'unj, taj nij yuvij ga —taj Jesucristó, xná'anj so' man nij so' a.

14 —Vaa sí taj se vaa sí cu'naj Juan sí cuta' ne man yuvij mé so' ei. Ne vaa sí taj uún se vaa sí cu'naj Elías sí nata' se-nana Diose gaa naá me uún so' chuguanj. Ne vaa sí taj uún se vaa sí cu'naj Jeremías do', yo'ó sí nata' se-nana Diose gaa naá do', me uún so' xa'. 'O se danj taj 'o 'o nij yuvij che'é so' nanj adonj —cataj nij so' rihaan Jesucristó a.

15 —Ne ma'an soj, gaa ne me sí mé 'unj, rá ma'an soj ga —taj Jesucristó, xná'anj so' man nij sí tucu'yón se-nana so' a.

16 Gaa ne cataj sí cu'naj Simón Pedró:

—Sí ca'née Diose tinanii man yuvij rihaan sayuun mé so', ne ta'nij Diose sí vaa i'na' ya mé so' ei —taj so' rihaan Jesucristó a.

17 Gaa ne cataj Jesucristó rihaan Pedró a:

—Qui'yaj uxrá Diose se luj che'é so', Simón ta'nij sí cu'naj Jonás á. 'O se nuveé nana cataj xna'anj yuvij rihaan so' me nana ca'mii so' cuano ma'. 'O se Réé 'unj sí nicun' xtá' me sí racuíj mán so' nari' so' nana yo' nanj adonj. 18 Ne cuano nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan so' se vaa ya Pedró cu'naj so', che'é se ase vaa yujej ne tacóo ve' ro', vaa so', ne sí nucaj ndo'o nimán mé so' ei. Che'é dan, ase vaa 'yaj nii une' nii ve' xráa yujej

ro', danj gaa qui'yáj, cune' 'unj man nij sí noco' manj, se vaa guun nucaj rá nij so' mán so', ne nicaj yu'unj so' man nij so', qui'yáj nanj adonj. Ne se cavi' nu' soj sij noco' manj a ma'. 'O se gaa i'na' soj nu' cavii nu' ca'anj nanj adonj. 19 Ne cune' 'unj mán so' se vaa guún so' sí qui'yaj cayáan yuvij ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumij nihánj, ne naj guun rasuun cataj xna'anj so' se vaa ne nó xcúún yuvij qui'yaj yuvij me se veé danj ma'an Diose na'vej qui'yaj yuvij danj ma'. Ne naj guun rasuun cataj xna'anj so' se vaa ca'vee qui'yaj yuvij me se veé danj ma'an Diose a'vej qui'yaj yuvij danj adonj. —Inanj danj ca'mii Jesucristó rihaan sí cu'naj Pedró a.

20 Gaa ne cataj xna'anj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' se vaa se nata' nij so' rihaan a 'o yuvij se vaa sí ca'née Diose tinanii man yuvij rihaan sayuun me so', taj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj Jesucristó se vaa cavi' so', ne cunuu i'na' uún so' a

21 Dan me se güii yo' guun che'e Jesucristó cataj xna'anj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' se vaa no xcúún so' cavii so' chuman' Jerusalén, ne quiran' ndo'o so' sayuun qui'yaj nij sí uun chij do', nij xrej atá suun noco doj do', nij sí naquiyaj cuu

se-tucuañj Moisés rihaan nij yuvij do' a. Ne ticavi' nii man so', ne cachēn va'nuj güii, gaa ne cunu i'na' uún so', cataj so' a. ²² Gaa ne quirii yanj sí cu'naj Pedró man Jesucristó, ne guun che'e so' cataj so' se vaa ne nó xcúun Jesucristó ca'mii Jesucristó danj a. Ne cataj Pedró:

—Cunu 'ee rá Diose mán so', Señor. Daj chihaa mǐj se quirán' so' danj ma' —taj Pedró rihaan Jesucristó a.

²³ Gaa ne canicaj Jesucristó, ne ca'mii so' rihaan Pedró a:

—Naxuun so' mán so' rihanj á. Na'vej raj quene'enj mán so' ma'. 'O se ase tu'va sí chree sí cu'naj Satanás ro', danj tu'vá so', ne aráan so' chrej rihanj cunoj rihaan Diose ei. Danj tu'vá so', che'é se ne acaj so' cuentá daj me rá Diose adonj. Maan se inanj acaj so' cuentá daj me rá yuvij nanj adonj —taj Jesucristó rihaan sí cu'naj Pedró yo' a.

²⁴ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a:

—Sese me rá yo'o so' canoco' so' manj, ne se guun rá so' qui'yaj so' se vaa me rá ma'an so' qui'yaj so' ma'. Ne ca'vee se quirán' uxrá so' sayuun do', ca'vee se ndaa cachron nii man so' rihaan rcutze do', tzaj ne yo'o qui'yaj suun so' che'ej, ne yo'o canoco' raan so' manj adonj.

²⁵ Tzaj ne sese vaa 'o sí me rá tinanii man ma'an rihaan sayuun, ne vaa güii yo'o cavi' nimán so' adonj. Tzaj ne sese cavi' yo'o so' che'é se vaa me

so' sí noco' manj, ne vaa güii cunu i'na' uún so' adonj.

²⁶ Ne a me se quirii 'o so' sese qui'yaj canaán so' nu' rasuun man rihaan chumii nihánj ne ca'anj ni'ya nimán so', rá soj ga. Daj chihaa mǐj se ca'vee cavi' sa' so', qui'yaj rasuun man rihaan chumii nihánj a ma'. Tzaj ne ca'vee se navij nu' si'yaj yo'o so' rihaan chumii nihánj, tzaj ne sese gaa i'na' nimán so' nu' cavi' nu' ca'anj, ne quinano rá so', rá soj na'. Daj chihaa mǐj se quinano rá so' a ma'. 'O se cavi' sa' uxrá so' nanj adonj.

²⁷ 'O se ya ya ca'na' 'unj sij ca'née Diose nīcaj yu'unj man yuvij, ne uxrá ve'é gaa 'unj, qui'yaj Réé 'unj, ne ca'na' nij se-mozó so' ga 'unj nanj adonj. Gaa ne naru'vee 'unj rihaan 'o 'o so' che'é suun qui'yaj suun 'o 'o so' nanj adonj. ²⁸ Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa xa' ta'aj soj sij nicun' nihánj cuano me se gaa ataa a cavi' ta'aj soj, ne ya quene'en ta'aj soj asa' ca'ná' 'unj guun chij 'unj rihaan chumii nihánj, ne quene'en ta'aj soj manj nanj adonj. Dan me se sí ca'née Diose nīcaj yu'unj man yuvij mej nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a.

17

Nana nihánj taj xna'anj se vaa chuguun ndo'o man Jesucristó ni'yaj nij sí tucu'yón se-nana so' a

1 Cachén vatan' güii, gaa ne nicaj Jesucristó man sí cu'naj Pedró do', sí cu'naj Jacobo do', tinúú Jacobo sí cu'naj Juan do', ca'anj so' raa 'o quij xcaan rej taj vaj a 'ó yuvij ne a. 2 Gaa ne yo'o cunuu ino cunudanj man Jesucristó ni'yaj nij sí tucu'yón se-nana so', ne dan me se chuguun ndo'o rihaan so', ne ase vaa chuguun güii ro', danj chuguun rihaan so' nanj á. Ne nuu catzii ndo'o sagan' so', ne ase vaa ya'an chuguun vaa sagan' so' a. 3 Gaa ne naqui'yaa sí cu'naj Moisés sí cane gaa naá gá sí cu'naj Elías sí cane gaa naá rihaan nij so', ne nanó roj so' cuentó ga Jesucristó a. 4 Gaa ne cataj Pedró rihaan Jesucristó a:

—Cunaj uxrá vaa mán núj nihánj gá so', Señor. Sese me rá so', ne qui'yáá 'unj va'nuj ve' yacataj cané soj nanj á. 'O ve' cané so', ne yo'ó ve' cané sí cu'naj Moisés, ne yo'ó ve' cané sí cu'naj Elías ei —taj Pedró rihaan Jesucristó a.

5 Ataa quisij ca'mii Pedró, ne ca'na' 'o ngaa chuguun ndo'o, ne caráán ngaa chuguun yo' man taran' nij so' a. Gaa ne Diose ro', ca'mii nana cuno nij so' rque ngaa yo', ne cataj Diose:

—Sí nihánj me ta'nij adonj. 'Ee raj man so', niha' raj ni'yaj 'unj man so' adonj. Cuno soj rihaan so' ei —taj Diose cuno nij so' a.

6 Dan me se cuno nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó nana yo', gaa ne ca'anj

quinaj nij so' rihaan yo'óó, ne cuchu'vi' ndo'o nij so' a. 7 Gaa ne cuchu' Jesucristó rihaan nij so', ne cuta' ra'a so' xráá nij so', ne cataj so':

—Canicun' caya soj, ne se cuchu'vi' soj ma' —taj so' a.

8 Gaa ne naxcaj rihaan nij so' ni'yaj nij so', ne daj orún' Jesucristó nicun', quene'en nij so' nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ase vaa sí cu'naj Elías ro', danj vaa sí cu'naj Juan sí cuta' ne man yuvij a

9 Gaa ne gaa nanij nij so' tacóó quij yo' me se ca'ne' Jesucristó suun rihaan nij so', cataj so':

—Se nata' soj rihaan a 'ó yuvij che'é se vaa quene'en soj cuan' ma'. Yo'o díng gaa tu'va soj che'é se vaa quene'en soj á. Ndaa quisij cavi' 'unj ne cunuu i'na' uún 'unj, gaa ne ca'vee nata' soj se vaa quene'en soj daj quirán' 'unj sij ca'neé Diose nicaj yu'unj man yuvij nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

10 Gaa ne xná'anj nij sí tucu'yón se-nana so' man so', cataj nij so':

—Me che'é taj nij sí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij se vaa asino ca'na' sí cu'naj Elías sí nata' se-nana Diose gaa naá, gaa ne ca'vee ca'ne' Diose cacun' che'é yuvij ga —taj nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó, xná'anj nij so' man Jesucristó a.

11 Gaa ne cataj Jesucristó:

—Yá a'mii nij síí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés, taj nij so' se vaa asino ca'na' síí cu'naj Elías, gaa ne naqui'yaj sa' so' nu' rasuun adonj. ¹² Tzaj ne cuano nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa aj ca'na' síí cu'naj Elías yo', tzaj ne ne cunō nij yuvij rihaan so' ma'. Maan se qui'yaj ya nij yuvij ndaa vaa me rá ma'an nij yuvij man so' nanj adonj. Ne nda' se sij ca'née Diose nicaaj yu'unj man yuvij mej, tzaj ne ase vaa quiran' so' sayuun qui'yaj nij yuvij ro', danj inanj quirán' 'unj sayuun qui'yaj uún nij yuvij nanj adonj—taj Jesucristó a.

¹³ Gaa ne xcax nij síí tucu'yón se-nana Jesucristó cuentá se vaa ca'mii Jesucristó che'é síí cu'naj Juan síí cuta' ne man yuvij cataj Jesucristó se vaa síí nacaj se-suun síí cu'naj Elías me síí cu'naj Juan yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nahuun sa' 'o xnii nuu nana chree nimán, qui'yaj Jesucristó a

¹⁴ Gaa ne ca'anj nij so' rej vaj ndo'o yuvij, ne cuchí' 'o snó'o rihaan Jesucristó, gaa ne canicun' ruj so' rihaan Jesucristó, gaa ne cataj so':

¹⁵ —Cunu 'ee rá so' man ta'nj, Señor. 'O se quisnúú so', qui'yaj yavii, ne inanj naxru' so' rihaan ya'an, ne ran' ndo'o so' sayuun nanj adonj. Veé dan, ne inanj naxru' so' rque na uún, ne ne ni'yanj uxrá ran' so' ma'.

¹⁶ Ne ca'anj nicaaj 'unj man so' rihaan nij síí tucu'yón se-nana so', tzaj ne taj se qui'yá' nahuun sa' so', qui'yaj nij so' ma'—taj snó'o yo' a.

¹⁷ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Dan me se síí ne amán rá me soj sij man rihaan chumii nihánj cuano, ne chí'ii vaa nimán soj, ne a me daj cachej ga soj, ne a me daj gaa naj nimanj ni'yaj 'unj man soj, gaa ne ca'vee qui'yaj canaán soj ga. Nicaaj soj man xnii ca'na' soj rihanj cuaj á —taj Jesucristó a.

¹⁸ Gaa ne ca'ne' Jesucristó suun rihaan nana chree nuu nimán xnii se vaa tanáj so' man xnii yo' a. Gaa ne curihanj so' nimán xnii, ca'anj so', ne veé maan orá dan nahuun sa' xnii yo' a.

¹⁹ Gaa ne cuchí' inanj nij ma'an nij síí tucu'yón se-nana Jesucristó rihaan Jesucristó, ne xná'anj nij so' man so', cataj nij so':

—Me che'é ne guun nu-cuaj núj ca'vee quirii núj man nana chree yo' nimán xnii ga —cataj nij so', xná'anj nij so' man Jesucristó a.

²⁰ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Che'é se doj amán rá soj, che'é dan ne ca'vee guun nu-cuaj soj ei. Tzaj ne ne'en soj se vaa caân man raaj cuêj mostazá xlá, ne nda' se tzin' vaa yo', tzaj ne asa' achij yo', ne ase vaa caân chruun chíi ndo'o ro', vaa yo' ei. Ne ase vaa caân cuêj mostazá xlá yo' ro', danj gaa ma'an soj á. Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa sese ya amán rá

soj ne sese cataj soj rihaan 'o quij se vaa curihanj quij yo' rej nicun' yo' ne natuna quij yo' rej nicun' quij yo', ne sese ya ya cuchuman rá soj se vaa ca'anj quij yo', ne cavii quij yo' rej nicun' yo', ne ca'anj yo' níchrej ei. Ne guun nucuaj soj qui'yaj soj cunudanj nanj adonj. ²¹ Ne nana chree vaa danj ro', se ca'vee qui'yaj ní curihanj nij so' nimán yuvii sese ne achíin ni'yaj ndo'o ní rihaan Diose ne sese ne toco' ní x'naa man ma'an ní che'é se aráj guee ní rihaan Diose a —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj uún Jesucristó se vaa caví' so' ne cunu u i'na' uún so' a

²² Dan me se cunu chre' uún taran' nij so' estadó Galilea, gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a:

—'O se sí ca'néé Diose nıcaj yu'unj man yuvii mej, ne vaa güii nago' nii manj rihaan yuvii adonj. ²³ Dan me se ticavi' nij yuvii manj, gaa ne cachén va'nuj güii, gaa ne cunu i'na' uún 'unj nanj adonj —taj Jesucristó a.

Gaa ne quinano' ndo'o rá nij sí tucu'yón se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj me che'é ne nó xcúin Jesucristó go' so' puextó che'é nuvií a

²⁴ Catúj nij so' chuman' Capernaum, gaa ne cuchi' nij sí ca'néj puextó che'é nuvií rihaan sí cu'naj Pedró, ne

xná'anj nij so' man Pedró, cataj nij so':

—Sí tucu'yón nana rihaan soj ro', o' so' puextó che'é nuvií na' —taj nij so' a.

²⁵ —O' so' ei —taj Pedró rihaan nij so' a.

Gaa ne catúj Pedró rá ve', tzaj ne aj ne'en Jesucristó se vaa me rá Pedró xna'anj Pedró sese ya o' Jesucristó puextó che'é nuvií a. Che'é dan asino Jesucristó xná'anj man Pedró, cataj so':

—Daj uun rá so', ga Simón'. Nij sí nicaj suun rey uun chij rihaan yuvii man rihaan chumii nihánj me se me sí a'néj nij so' puextó rihaan ga. Rihaan ma'an ta'nii nij so' na'. Ase rihaan yo'ó yuvii xa' —taj Jesucristó, xná'anj so' man Pedró a.

²⁶ —Rihaan yo'ó yuvii adonj —taj Pedró rihaan Jesucristó a.

Gaa ne cataj Jesucristó:

—Che'é dan taj che'é go' ta'nii sí nicaj suun puextó ma'. Ne ase vaa sí nicaj suun vaa Réé 'unj Diose, ne rii ta'nga' so' rihaan nuvií, ne che'é dan ne nó xcúnj goj puextó che'é nuvií ma'.

²⁷ Tzaj ne se guun ca'maan rá nij sí a'néj puextó che'é nuvií, qui'yaj ní ma'. Che'é dan ca'anj so' tu'va na lacuaná, ne tagüej so' 'o aga' ata'aa xcuaj rque na, ne quita'aa so' xcuaj cano' aga' asino yaan á. Gaa ne nuxra' so' tu'va xcuaj yo', ne quiri' so' sa'anj aga' estatero tu'va xcuaj yo', ne go' so' sa'anj yo'

che'é ní' rihaan nij síí a'néj
puextó á —taj Jesucristó a.

18

*Nana nihánj taj xna'anj me
síí me síí guun chij doj asa'
guun chij Diose rihaan chumii
nihánj a*

¹ Veé maan orá dan cuchí
nij síí tucu'yón se-nana Jesu-
cristó rihaan so', ne xná'anj
nij so' man so' a:

—Ne me síí me síí guun chij
doj asa' guun chij Diose ri-
haan chumii nihánj ga —taj
nij so' a.

² Gaa ne canacúun Jesu-
cristó ca'na' 'o ne'ej rihaan
so', ne cachrón so' man ne'ej
yo' tanuu nij síí tucu'yón
se-nana so', ³ ne cataj so':

—Ya ya cataj xna'anj 'unj
rihaan soj cuano se vaa no
xcúun soj nuchran' nimán
soj, ne ase vaa ne'ej nihánj
ro', danj gaa soj á. Sese na'vej
rá soj qui'yaj soj danj, ne daj
chihaa mǐj se cayáán soj ga
Diose asa' guun chij Diose
rihaan chumii nihánj a ma'.

⁴ Dan me se sese naqui'yaj
nica' yo'o so' nimán so', ne
sese ase vaa nimán ne'ej
nihánj danj gaa nimán so',
ne so' me síí guun chij doj
asa' guun chij Diose rihaan
chumii nihánj nanj adonj.

*Nana nihánj taj xna'anj daj
quiran' síí qui'yaj chi'ii nimán
'o síí nica' nimán síí cuchumán
rá ni'yaj man Jesucristó a*

⁵ "Ne me ma'an 'o síí aráj
cochroj ne a'mii sa' ga 'o ne'ej
nihánj che'ej, ne adi' ma'anj
me aráj cochroj ne a'mii sa'

so' ga vaa nanj adonj. ⁶ Dan
me se me ma'an 'o síí qui'yaj
chi'ii nimán 'o síí le'ej amán
rá ni'yaj manj, ne ca'vee a
doj cavii sa' síí qui'yaj danj
sese toco' nii 'o yuvej xij váj
'núú trigó gaán chihá so' ne
tagüej nii man so' rque na
ya'anj nanj adonj. Dan me
se doj a sayuun quiran' so',
sese qui'yaj chi'ii so' nimán
'o síí le'ej amán rá ni'yaj
manj adonj. ⁷ Nique ndo'o
nij síí man rihaan chumii
nihánj, che'é se vaa ya'núj
uxrá rihaan nij so' canoco'
nij so' chrej chi'ii ei. Ne inanj
danj vaa chumii nihánj, man
ndo'o chrej chi'ii canoco'
yuvii ei. Tzaj ne nique síí 'yaj
anoco' yuvii chrej chi'ii yo'
nanj adonj. 'O se daj chihaa
mǐj se cavii sa' so' ma'.

⁸ "Dan me se sese ra'á
so' do', tacóo so' do', me rá
qui'yaj cacun', ne táa a se
ca'ne' so' man yo', gaa ne se
gaa nanj ca'anj so' rihaan
ya'an qui'yaj yo' ei. Taj se
'yaj sese taj vaj tacóo so' do',
ra'á so' do', tzaj ne ca'vee
cayáán so' ga Diose gaa ei.
Tzaj ne sese quitaj ra'á so' do',
tacóo so' do', ne qui'yaj nij yo'
cacun', ne ca'anj so' rihaan
ya'an, qui'yaj nij yo', ne dan
me se yo' me se cunuú so' nu'
cavii nu' ca'anj ei. ⁹ Veé danj
uún sese me rá rli'j rihaan so'
qui'yaj yo' cacun', ne táa a
se quirii so' man yo', ne síí
rihaan canuu gaa so', tzaj ne
ca'vee cayáán so' ga Diose
gaa ei. Tzaj ne sese cunuú
rli'j rihaan so' ne qui'yaj yo'
cacun', ne ca'anj so' rihaan

ya'an, qui'yaj yo' ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ve'éndo'o tumé Diose man nij sí vaa nica' nimán sí noco' man so' a

¹⁰ "Cutumé soj man soj se cataj soj se vaa taj yu'vee nó yo'o tuvi' soj sí nica' nimán ei. 'O se cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa vaa se-mozó Réé 'unj sí nicun' xta' tumé man 'o 'o nij so' nanj adonj. Ne niganj nicun' nij so' rihaan Réj, ne uno Réj nu' nana nata' nij so' rihaan Réj ei. ¹¹ 'O se xa' 'unj sij ca'née Diose nicaj yu'unj man yuvij, tzaj ne ca'ná' 'unj che'é rej tinanii 'unj man nij sí ca'anj ni'ya rihaan sayuun a.

¹² "Tumé Diose man nij sí nica' nimán sí noco' man so', rá soj na'. Nihánj me cataj xna'anj 'unj rihaan soj á. Ne'en soj se vaa sese vaa 'o cientó daán yo'o so' matzinj, ne sese ca'anj ni'ya orún' matzinj yo', ne tanáj sí daán matzinj yo' man ca'anj chihaa xnu' ca'anj matzinj yo' raá quij, ne ca'anj so' nano' so' matzinj ca'anj ni'ya yo' ei. ¹³ Ne cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa sese nari' so' daán so' matzinj, ne guun niha' uxrá rá so' nanj adonj. Doj tzin' gaa niha' rá so' che'é ca'anj chihaa xnu' ca'anj nij matzinj ne ca'anj ni'ya a. Tzaj ne che'é matzinj nari' uún so' doj a gaa niha' rá so' nanj adonj. ¹⁴ Dan me se ase vaa na'vej rá so' ca'anj ni'ya orún' daán so' matzinj ro', danj vaa na'vej rá Rej ní' sí nicun' xta'

ca'anj ni'ya a 'o sí nica' vaa nimán sí noco' man so' nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa vaa suun rihaan ní' ca'mii ní' rihaan tinúú ní' che'é cacun' tumé tinúú ní' a

¹⁵ "Ne sese qui'yaj tinúú so' cacun' rihaan so', ne ca'anj orún' so' rihaan so', ne cataj xna'anj so' rihaan so' che'é cacun' tumé so' á. Ne sese cunó so' rihaan so', ne dan me se aj qui'yaj canaán so', ne yo'o canoco' tinúú so' man Diose ga so' vaa gaa nanj adonj. ¹⁶ Tzaj ne sese ne cunó so' rihaan so' ne nicaj so' yo'ó do', yavij do', tinúú so' ca'anj so' rihaan tinúú so' sí tumé cacun' yo', ne ndaa síj, gaa ne canicun' vij va'nuj soj sij cunó nana ca'mii so', gaa ne guun ya rá soj a. Sese 'o cuyaán gaa nana ca'mii vij va'nuj sí quene'en, ne ya vaa nana ca'mii nij so' a. ¹⁷ Ne sese ne cunó sí tumé cacun' rihaan vij va'nuj nij tinuj nij soj, gaa ne ca'anj soj nata' soj rihaan taran' nij sí noco' man Diose yanj chiháan soj á. Ne sese ne cunó so' rihaan taran' nij sí noco' man Diose, gaa ne guun yanj soj rihaan so' á. Dan me se ase vaa 'o sí yanj do', ase vaa 'o sí tiha' yu'unj che'é puextó do', danj gaa so' rihaan soj ei.

¹⁸ "Cuanó nihánj me cataj yá 'unj rihaan soj se vaa a me ma'an rasuun se ca'vee qui'yaj yuvij rá soj, ne veé danj na'vej rá Diose qui'yaj yuvij uún a. Ne naj guun rasuun cataj soj se vaa ca'vee

qui'yaj yuvii, ne veé danj gaa qui'yaj yuvii, rá ma'an Diose uún a. ¹⁹ Dan me se cataj uún 'unj rihaan soj, ne sese vaa vij soj me rá cachinj ni'yaj rihaan Réj síi nicun' xta', ne cachinj ni'yaj soj se vaa achiin rihaan soj, ne rque so' man soj se vaa achiin man soj a. ²⁰ Ése me rej ma'an nuu chre' 'o vij síi noco' manj cachinj ni'yaj nij so', ne veé danj nicun' ma'anj ga nij so' a —taj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa no xcuún ndo'o ní caraa x'naa ní che'é tinúú ní a

²¹ Gaa ne cuchí' síi cu'naj Pedró rihaan Jesucristó, ne xná'anj so' man so', cataj so':

—Me daj nó xcuúnj caraa x'naj che'é tinúj síi qui'yaj chí'ij manj ga. Chij ya caraa x'naj na' —taj Pedró, xná'anj so' a.

²² Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ne ne'en uxrá so' á. 'O se naj guun cacun' qui'yaj tinúú so', ne yo'o caraa x'naa niganj so' che'é tinúú so' nu' cavii nu' ca'anj nanj adonj. ²³ Dan me se ase vaa 'o síi nicaj suun rey ro', danj gaa Diose asa' guun chij Diose rihaan chumij nihánj adonj. Dan me se síi nicaj suun rey yo' me se 'o güii, ne guun rá so' nachin' so' sa'anj man nij se-mozó so' a.

²⁴ Dan me se guun che'e so' ca'nee so' sa'anj vaa xcuún, ne asino yaan nicaj nii man 'o síi 'yaj xcuún que'ee millón pesó ca'na' nii rihaan síi nicaj suun rey yo' a. ²⁵ Ne taj yan vaj a doj sa'anj nicaj síi 'yaj

xcuún yo' narque so' rihaan rey a ma'. Che'é dan cataj xna'anj síi nicaj suun rey yo' se vaa cane' mozó cane' nica mozó cane' ta'núú mozó cane' nu' si'yaj mozó cane', gaa ne nari' rey se-sa'anj rey, taj rey a. ²⁶ Gaa ne canicun' ruj mozó yo' rihaan síi nicaj suun rey yo', ne cachín ni'yaj uxrá so', cataj so': “Caraa x'naa uxrá so' doj, ne vaa güii narquej cunudanj sa'anj mán so', síi chij”, taj se-mozó so' rihaan so' a. ²⁷ Gaa ne cunuu 'ee rá síi nicaj suun rey ni'yaj so' man se-mozó so', ne ca'nej so' xcuún xráá mozó yo', ne ca'ne' rá so', ca'anj uun mozó yo', qui'yaj so' a.

²⁸ “Veé dan, gaa ne curihanj mozó yo', ca'anj so', gaa ne nari' tuvi' so' ga yo'ó mozó 'yaj suun rcua'aan ga so', gaa ne yo'ó mozó yo' me síi qui'yaj xcuún doj pesó rihaan mozó caráj x'naa rey a. Gaa ne quita'aa so' man tuvi' so' mozó yo', ne cataj so': “Narque so' nu' se vaa 'yaj xcuún so' rihanj cuaj vij”, taj so' rihaan tuvi' so' a. ²⁹ Gaa ne canicun' ruj yo'ó mozó yo' rihaan tuvi' so' síi nachin' xcuún yo', gaa ne cataj so': “Caraa x'naa so', ne vaa güii, ne narquej sa'anj mán so' ei”, taj mozó yo' rihaan tuvi' so' a. ³⁰ Tzaj ne ne ca'vej rá so' caraa x'naa so' rihaan tuvi' so' mozó yo' a ma'. Maan se ca'anj so', ne caxrj so' taga' man tuvi' so', ne ndaa se narque ya tuvi' so' nu' se vaa 'yaj xcuún yo' rihaan so', gaa ne ca'ne' rá so' a.

31 "Veé dan, gaa ne quene'en yo'ó nij se-mozó síí nicaj suun rey daj qui'yaj síí caxríj taga' man tuvi', ne nanó ndo'o rá nij so' che'é síí 'nij taga' yo' a. Che'é dan cuchi' nij so' rihaan síí nicaj suun rey yo', ne nata' nij so' cunudanj rihaan rey a. 32 Gaa ne ca'née síí nicaj suun rey yo' nana rihaan mozó caxríj taga' man tuvi' se vaa ca'na' so' rihaan so' a. Dan me se ca'na' so' rihaan rey, gaa ne ca'mii reyrihaan so' a: "Mozó chi'ij nimán mé so' ei. 'Unj me se ca'néj uun 'unj xcúún xráá so', che'é se cachíín n'yáá so' rihanj a. 33 Ne ase vaa cunuu 'ee raj mán so' ro', danj vaa no xcúún so' cunuu 'ee rá so' man tuvi' so' mozó 'yaj suun ga so' adonj", taj so' rihaan se-mozó so' a. 34 Gaa ne ca'maan ndo'o rá síí nicaj suun, ne tacuachén síí nicaj suun man mozó yo' rihaan síí 'nij ra'a taga', ne naqui'yaj naca síí nicaj suun yo' xcúún xráá mozó, ne cataj xna'anj so' se vaa se curihanj mozó yo' taga' ndaa naru'vee ya so' nu' se vaa qui'yaj xcúún so', gaa ne curihanj so' a.

35 "Ne ase vaa qui'yaj síí nicaj suun yo' ro', ta'nga' danj qui'yaj uún Réj síí nicun' xta' che'é soj, sese na'vej rá soj caraa x'naa soj rihaan tinúú soj nanj adonj—taj Jesucristó a.

19

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ne nó xcúún yuviij quir'i'ij yuviij man nica yuviij a

1 Gaa ne quisij ca'mii Jesucristó nana yo', gaa ne curihanj so' estadó Galilea, ne ca'anj so' ndaa rnej tu'va chráá cu'naj Jordán, ndaa estadó Judea a. 2 Ne canoco' uxrá yuviij man so', ne nahuun sa' nij síí ran', qui'yaj so' a.

3 Gaa ne cuchi' doj síí fariseo rihaan Jesucristó, ne me rá nij so' cuta' nij so' cacun' xráá Jesucristó che'é nana ca'mii Jesucristó a. Che'é dan xná'anj nij so' man Jesucristó, cataj nij so':

—Sese ne chihan' 'yaj chana nica yo'o snó'o, rá snó'o yo', ne no xcúún so' quir'i'ij so' man no' na' —taj nij so' a.

4 Gaa ne cataj Jesucristó:

—Aj nayaa soj nana no rihaan danj Diose nana taj se vaa asij qui'yaj Diose chumij, ne qui'yaj Diose snó'o, ne qui'yaj Diose chana, ne vij roj so' me yuviij, qui'yaj Diose a. 5 Ne vaa yo'ó nana taj: "Che'é dan tanáj snó'o man rej so' do', man nii so' do', ne ve'é naca snó'o man chana nica so', ne ase vaa orún' yuviij ro', danj gaa roj so' adonj". Danj taj danj Diose a. 6 Dan me se nuveé vjj ran' yuviij me roj so' asij xcaj tuvi' roj so' a ma'. 'Q se ase vaa orún' yuviij ro', vaa roj so' nanj adonj. Dan me se ma'an Diose qui'yaj xcaj tuvi' roj so', ne che'é dan ne nó xcúún a 'ó yuviij ca'ne' tanuu yuviij man roj so' ma'—taj Jesucristó rihaan nij síí fariseo yo' a.

⁷ Gaa ne cataj nij síi fariseo:

—Che'é dan, me che'é cataj xna'anj Moisés se vaa naxcaj snó'o 'o yanj cataj xna'anj se vaa quirí'ij so' chana nica so', ne ca'vee quirí'ij so' man no' ga —taj nij so' a.

⁸ Ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Che'é se nichraj ndo'o nimán soj ro', che'é dan cataj xna'anj Moisés rihaan soj se vaa naxcaj soj yanj yo', ne quirí'ij soj nica soj a. Tzaj ne asij guun che'e Diose qui'yaj Diose man yuvii, ne ne vaa danj ma'. ⁹ Cuanó nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa sese ne cotoj chana nica yo'o so' ga yo'o chii, ne sese ri'ij rma'an so' man chana yo' ne xcaj so' man yo'ó chana, ne síi tumé ndo'o cacun' me ma'an so' nanj adonj. Veé ase vaa síi cotoj ga naj guun chana ro', vaa so' rihaan Diose nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

¹⁰ Gaa ne cataj nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó rihaan so':

—Sese ne nó xcúún snó'o quirí'ij so' man chana nica so', ne taj che'é xcaj snó'o man chana ma'. Maan se sa' doj cavii síi ne uun adonj —taj nij so' a.

¹¹ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Nuveé tucuanj canoco' cunudanj yuvii me nana ca'mii soj ma'. Maan se doj vaa nij yuvii canoco' tucuáán yo', qui'yaj Diose nanj ei. ¹² Dan me se vaa síi asij ca'ngaa so', danj na'vej rá so'

xcaj so' man chana, tzaj ne vaa yo'ó so' uún, ne gaa me so' xnii, ne ta'aj nij síi xcoj ruvaa rá ne ma'an nij so' naqui'yaj capuú man ta'aj xnii, ne gaa achij xnii, gaa ne na'vej rá so' xcaj so' man chana gaa a man adonj. Dan me se vaa yo'ó so' uún, ne ca'vee nanj xcaj so' chana, tzaj ne maan se noco' ndo'o so' man Diose, ne me ndo'o rá so' guun chij Diose rihaan chumii nihánj, ne 'yaj suun ndo'o so', ne ne vaa ya'núj rihaan so' xcaj so' chana, rá so', gaa ne che'é dan na'vej inanj rá ma'an so' xcaj so' chana a man adonj. Sese guun nucuaj yo'o so' canoco' so' tucuáán yo', ne ve'é canoco' so' tucuáán yo' nanj adonj —taj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj me che'é caran' rá Jesucristó ni'yaj so' man ne'ej a

¹³ Gaa ne nicaj nij yuvii man nij ne'ej ca'na' nij yuvii rihaan Jesucristó a. Me rá nij yuvii cuta' Jesucristó ra'a so' raa nij ne'ej, ne cachinj ni'yaj so' rihaan Diose che'é nij ne'ej yo' a. Tzaj ne cataj xna'anj nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó rihaan nij yuvii se vaa ne nó xcúún nij ne'ej ca'na' nij ne'ej rihaan Jesucristó, taj nij so' a. ¹⁴ Tzaj ne cataj Jesucristó:

—Ca'ne' rá soj ca'na' nij ne'ej rihanj á. Se caráán soj chrej rihaan nij ne'ej mei. 'O se tucua nij síi vaa danj ro', me rej yanj Diose uun chij Diose nanj adonj —taj Jesucristó a.

15 Gaa ne cuta' so' ra'a so' raaj nij ne'ej, gaa ne curihanj so' rej yo' a.

Nana nihanj taj xna'anj che'é yo'q sí me rá cayáan ga Diose nu' cavii nu' ca'anj a

16 Dan me se cuchí' yo'q sí tachruu yo' rihaan Jesucristó, ne xná'anj so' man Jesucristó, cataj so':

—Me suun sa' qui'yaj sunj, ne ca'vee cayánj ga Diose nu' cavii nu' ca'anj, ga maestro' —taj so' a.

17 Gaa ne cataj Jesucristó:

—Me che'é xná'anj so' manj che'é se sa' ga. 'O se orún' Diose vaa sa' á. Tzaj ne sese me rá so' cayáan so' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj, ne cunó so' nij nana nocoo ya ya nana cataj xna'anj Diose rihaan ní' á —taj Jesucristó a.

18 —Me nana ga —taj sí tachruu yo', xná'anj so' man Jesucristó a.

Gaa ne cataj Jesucristó:

—Nana nihanj a: “Se ticaví' so' yuvij ma'. Se cotoj so' ga chana nicá yo'ó yuvij ma'. Se qui'yaj ituu so' si'yaj yo'ó yuvij ma'. Se nanó so' cuentó ne che'é yuvij ma'. 19 Caraa cochróo so' rihaan rée so' do', rihaan ní' so' do' á. Ase vaa 'ee rá so' man mā'án so' ro', danj ga 'ee rá so' man tuví' so' á.” Yo' me nana cunó so' ei —taj Jesucristó rihaan sí tachruu yo' a.

20 —Nu' nana yo' unoj adonj. Vaa yo'ó se vaa achiin qui'yaj na' —taj sí tachruu yo' rihaan Jesucristó a.

21 Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Sese me rá so' cunuu sa' inanj nimán so', ne cavii so' ca'anj so', ne cutu'vee so' nu' si'yáa so', ne sa'anj qui'ri' so' ro', caxrii so' ston nij sí niqne, ne cuman ndo'o si'yáa so' rej xta', qui'yaj Diose nanj ei. Ne dan me se ca'na' so', ne canocó' so' manj, ca'anj ní' á —taj Jesucristó a.

22 Dan me se cuno sí tachruu yo' nana cataj xna'anj Jesucristó rihaan so', ne ca'anj uun so', ne nanó ndo'o rá so' a. 'O se sí ru'vee me so', ne vaa ndo'o si'yaj so' a.

23 Gaa ne ca'mii Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so', cataj so':

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa sayuun uxrá vaa quisij sí ru'vee cayáan sí ru'vee ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumij nihanj nanj adonj. 24 Dan me se ne'en soj se vaa sayuun ndo'o vaa cachén xcuu camelló rihaan yu'uj taj tacúun cúu nuvá, tzaj ne cuano nihanj me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa ca'vee a doj cachén xcuu yo' yu'uj taj tacúun cúu nuvá, ndaa rá se vaa sí ru'vee, ne se guun cachén so' cayáan so' ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumij nihanj a ma' —taj Jesucristó a.

25 Dan me se cuno nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó nana ca'mii so', ne caraya'anj uxrá nij so', cataj nij so':

20

—Che'é dan me se me sí guun nucuaj quinani rihaan sayuun ga —taj nij so' a.

²⁶ Ni'yaj Jesucristó man nij so', ne cataj so':

—Se guun nucuaj yuvii quinani ma'an nij yuvii rihaan sayuun ma'. Sayuun uxrá vaa rihaan nij so' nanj adonj. Tzaj ne xa' Diose me se ne sayuun a doj vaa rihaan so' a ma'. Canó rasuun ca'vee qui'yaj so' nanj adonj —taj so' a.

²⁷ Gaa ne cataj Pedró rihaan Jesucristó a:

—Ne núj ga. Aj tanáj núj nu' si'yaj núj, ne canoco' núj mán so' á. Daj quiran' núj ga —taj Pedró, xná'anj so' a.

²⁸ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Veé sí noco' manj me soj, ne sí ca'neé Diose nicaaj yu'unj man yuvii mej adonj. Ne ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa asa' cunuu naca chumii nihánj, ne asa' guun che'ej cayánj gunj sí rii ta'nga' rihaan chumii nihánj, ne cayáan chuvij nij soj ca'ne' soj cacun' che'é chuvij nij x'ne' nij yuvii israelitá adonj.

²⁹ Ne sí tanáj ve' tucúa tanáj tinúu tanáj ra'vij tanáj rej tanáj nii tanáj ta'ní tanáj yo'ó tanáj canoco' so' manj ro', uxrá doj rasuun quirj' uún so', ne cayáan so' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj adonj. ³⁰ Tzaj ne que'ee nij sí guun chij ndo'o rihaan chumii nihánj ro', guun nij so' sí noco' ei. Ne que'ee nij sí ne guun chij rihaan chumii nihánj me se guun chij nij so', qui'yaj Diose nanj adonj.

Cuentó nihánj taj xna'anj daj qui'yaj Diose naru'vee Diose rihaan taran' ní sij 'yaj suun che'é so' a

¹ "Ase vaa qui'yaj 'o sí to'oj rej man ndo'o coj chruj uvá ro', danj qui'yaj Diose asa' guun chij Diose rihaan chumii nihánj adonj. Dan me se sí to'oj yo' ro', rej taxrej curihanj so' nano' so' sí qui'yaj suun rihaan to'ó so' rej man coj chruj uvá yo' a.

² Gaa ne yo'o ca'mii so' ga nij sí qui'yaj suun rihaan to'ó so', se vaa 'o sa'anj denario go' so' che'é suun qui'yaj suun 'o 'o nij so' 'o güii, ne ca'neé so' man nij so', qui'yaj suun nij so' rihaan to'ó so' a.

³ "Gaa ne aga' uun curihanj uún sí to'oj yo', ca'anj so' rihaan yu'vee, gaa ne quene'en so' doj snó'o nicun' ma'an uun rihaan yu'vee, ne taj vaj suun rihaan nij so' a. ⁴ Gaa ne cataj so' rihaan nij so': "Ca'anj soj qui'yaj suun soj rihaan to'ój ei. Naru'vee 'unj rihaan soj che'é nu' suun qui'yaj suun soj ei", taj so' rihaan nij mozó a. ⁵ Dan me se ca'anj nij snó'o yo' qui'yaj suun nij so' uún to'ó sí to'oj yo' a.

"Gaa ne caxuj do', aga' va'nuj do', curihanj uún sí to'oj yo', ne nari' so' doj sí qui'yaj suun rihaan to'ó so', ne ca'neé so' man nij so' qui'yaj suun nij so' rihaan to'ó so' uún a.

⁶ "Gaa ne aga' 'un' curihanj uún sí to'oj yo', ne nari' so'

doj síi nicun' ma'an rihaan yu'vee a. "Me che'é nicun' ma'an soj nu' güii nihánj ga. Taj vaj suun qui'yaj suun soj á", taj so', xná'anj so' man nij so' a. ⁷ "Maan se taj síi rqué suun man núj qui'yaj suun núj ma'", taj nij so' a. "Ca'anj soj qui'yaj suun soj rihaan to'ój ei", taj so' rihaan nij so' a.

⁸ "Veé dan, gaa ne nichrun' cata' güii tu'va quij, gaa ne ca'ne' síi to'oj yo' suun rihaan se-mozó so' síi tumé sa'anj se vaa naru'vee so' sa'anj rihaan nij síi qui'yaj suun rihaan to'óo so' yo' a. "Canacunj so' ca'na' nij síi qui'yaj suun yo', ne naru'vee so' rihaan nij so' á. Asino yaan naru'vee so' rihaan nij síi catúj suun aga' 'un', gaa ne naru'vee so' rihaan nij síi catúj suun rej na'yaan á", taj so' rihaan síi tumé sa'anj yo' a.

⁹ "Dan me se asino yaan ca'na' nij síi catúj naa aga' 'un' rihaan síi tumé sa'anj, ne 'o sa'anj denario quiri' 'o 'o nij so' a. ¹⁰ Gaa ne ca'na' nij síi catúj suun rej na'yaan rihaan síi tumé sa'anj yo' a. Nocqo doj sa'anj quiri' nij so', rá nij so', tzaj ne veé danj 'o sa'anj denario quiri' 'o 'o nij so' uún a. ¹¹ Nicaj nij so' sa'anj, gaa ne guun che'e nij so' ca'maan rá nij so' ni'yaj nij so' síi to'oj yo', ¹² gaa ne cataj nij so': "Síi nihánj me se orún' orá guee qui'yaj suun nij so', tzaj ne 'o cyaan naru'vee so' rihaan nij so' ga núj, ne qui'yaj suun núj nu' güii, ne

go' uxrá naán xráa núj á", taj nij so' rihaan síi to'oj yo' a. ¹³ Gaa ne síi to'oj yo' cataj rihaan yo' o tuvi' nij mozó: "Ne ta'yunj man so', man tinuj. Maan se aj ca'mii ní' che'é se vaa qui'yaj suun so' che'é 'o sa'anj denario che'é 'o güii a. ¹⁴ Nacaj so' sa'anj qui'yaj canaán so', ca'anj so' á. Maan se inanj me raj cyaan naru'vej rihaan soj nanj adonj. ¹⁵ Ne nó xcúnj qui'yaj se vaa rií nimanj, rá so' na'. Xcoj ruvaá rá so', che'é se qui'yaj se luj rihaan tuvi' so' na'", taj síi to'oj yo' rihaan síi qui'yaj suun rihaan to'óo so' a.

¹⁶ "Dan me se ase vaa qui'yaj síi to'oj yo' ro', danj qui'yaj uún Diose che'é nij síi 'yaj suun che'é Diose nanj adonj. Che'é dan nij síi ne guun chij rihaan chumii nihánj me se xta' ro', guun chij nij so' a. Ne nij síi guun chij ndo'o rihaan chumii nihánj me se xta' ro', guun nij so' síi nocqo', qui'yaj Diose nanj adonj —taj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa síj va'núj cataj xna'anj Jesucristó se vaa caví' so' ne cunu'u i'na' uún so' a

¹⁷ Gaa ne cavii Jesucristó ca'anj so' chuman' Jerusalén, ne ca'anj chuvij nij síi tucu'yón se-nana so' ga so', qui'yaj so' a. Veé asij vaj orún' cha'núj nij so' ga Jesucristó chrej, ne ca'mii Jesucristó rihaan nij so', cataj so':

¹⁸ —Nihánj me ca'anj ní' chuman' Jerusalén, ne

quita'aa nii manj sij ca'née Diose nīcaj yu'unj man yuvij, ne nago' nii manj rihaan nij xrej ata suun nocoo doj do', rihaan nij sí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij do' a. Ne cuta' nij so' cacun' xráj, ne cataj nij so' se vaa cavi' 'unj a. ¹⁹ Gaa ne nago' nij so' manj rihaan nij sí yanij, ne ca'nga' nacoo nij sí yanij quene'en nij so' manj, ne go' nij so' cuarta xráj, ne cachron nij so' manj rihaan rcutze a. Gaa ne cachē va'nuj güii, gaa ne cunu i'na' uún 'unj, qui'yaj Diose ei —taj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cachín ni'yaj nii sí cu'naj Jacobo do', sí cu'naj Juan do', se vaa cataj roj so' suun sa' doj qui'yaj Jesucristó a

²⁰ Gaa ne cuchi' nii sí cu'naj Jacobo do', sí cu'naj Juan do', rihaan Jesucristó, ne ta'níi sí cu'naj Zebedeo me uún roj so' a. Dan me se cuchi' nij ta'nij no' rihaan Jesucristó, gaa ne canicun' ruj no' rihaan Jesucristó, ne cataj no' se vaa vaa se cachin' ni'yaj no' rihaan so', rá no' a.

²¹ —Me se achiin mán so' ga —taj Jesucristó, xná'anj so' man no' a.

Ne cataj no':

—Cataj xna'anj so' se vaa asa' guun chij so' rihaan chumij nihánj, ne quitaj roj ta'nij x'núu so', ne cataj roj so' suun sa' doj qui'yáa so' á. Dan me se yo'ó so' cayáan rej nuva' so', ne yo'ó so' cayáan rej nichruún so', ne quirii ta'nga'

roj so' ga so', cataj so', raj a —taj chana yo' a.

²² Gaa ne cataj Jesucristó rihaan roj tinuj roj so' a:

—Ne ne'en roj soj me rasuun cachín ni'yaj roj soj rihanj nihánj a ma'. 'O se guun nucuaj roj soj quirán' roj soj sayuun ndaa vaa quirán' 'unj na' —taj Jesucristó, xná'anj so' a.

—Guun nucuaj roj nanj adonj —taj roj so' a.

²³ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Ya ya quirán' soj sayuun gaj nanj á. Tzaj ne ne nó xcúnj cataj xna'anj 'unj me sí cayáan x'núu 'unj rej nuva' 'unj do', rej nichrunj do', ma'. Qrún' Réj sí nicun' xta' cataj xna'anj me sí quirii ta'nga' gaj nanj adonj —taj Jesucristó a.

²⁴ Gaa ne cuno yo'ó chi' nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó se vaa ca'mii roj tinuj roj so' rihaan Jesucristó, ne ca'maan rá nij so' ni'yaj nij so' man roj so' a. ²⁵ Gaa ne canacúun Jesucristó man cunudanj nij so' se vaa ca'na' nij so' rihaan so', ne cataj so':

—Ne'en soj se vaa nij sí ata suun man rihaan chumij nihánj me se rii ta'nga' uxrá nij so' rihaan tuvi' nij so' nanj adonj. ²⁶ Tzaj ne se gaa danj sca'núj nij soj a ma'. 'O se sese me rá nij soj guun chij nij soj rihaan tuvi' nij soj, ne guun nij soj sí qui'yaj suun rihaan taran' tuvi' nij soj, ²⁷ ne ase vaa mozó ro', danj gaa xa' nij soj rihaan taran' tuvi' nij soj nanj adonj. ²⁸ Dan me

se ca'néé Diose manj n̄icaj yu'unj 'un̄j man yuvii, tzaj ne ne ca'na' 'un̄j ne guun nij yuvii mozó rihanj ma'. 'O se ca'ná' 'un̄j qui'yaj suun ma'anj rihaan nij yuvii nanj adonj. Ne ca'ná' 'un̄j nayon ma'anj rihaan yuvii ne cavj' 'un̄j che'é cacun' atá nij so', gaa ne cavii sa' uxrá nij so', qui'yaj nanj adonj —taj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa naxra' rihaan vij sí tuchrii, qui'yaj Jesucristó a

²⁹ Gaa ne cavii nij so' chuman' Jericó, ne cachéé ndo'o yuvii xcó Jesucristó a. ³⁰ Ne vaa vij sí tuchrii ne tu'va chrej, ne cuno roj so' cuentó se vaa cachén Jesucristó rej ne roj so' a. Che'é dan caguáj roj so', cataj roj so':

—Ya ya ta'núí ta'nij si'no sí cu'naj David sí cane gaa naá mé so', Señor. Cunuu 'ee rá so' man rój ei —taj roj so' a.

³¹ Tzaj ne:

—Dínj tu'va roj soj á —taj nij yuvii rihaan roj so' a.

Tzaj ne doj a nucuaj caguáj roj so', cataj roj so':

—Ta'núí ta'nij si'no sí cu'naj David sí cane gaa naá mé so', Señor. Cunuu 'ee rá so' man rój ei —taj uún roj so' a.

³² Gaa ne canicun' Jesucristó, ne canacúún Jesucristó man roj so' se vaa ca'na' roj so' rihaan so', ne cataj so':

—Daj qui'yaj man roj soj, rá roj soj ga —taj Jesucristó, xná'anj so' man roj so' a.

³³ —Cunuu sa' rihaan rój, rá rój, Señor —cataj roj so' a.

³⁴ Gaa ne cunuu 'ee rá Jesucristó man roj so', ne cuta' Jesucristó ra'a Jesucristó rihaan roj so', gaa ne veé maan orá dan cunuu sa' rihaan roj so' nanj adonj. Gaa ne ca'anj roj so' ga Jesucristó a.

21

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj Jesucristó gaa catúj Jesucristó chuman' Jerusalén a

¹ Gaa ne cuchi' Jesucristó cuchi' nij sí tucu'yón se-nana so' cuchi' tu'va chuman' cu'naj Betfagé a. Naj chuman' yo' tacóo quij cu'naj Quij man Chruun Olivó, ne nichrun' naj chuman' Jerusalén ga chuman' cu'naj Betfagé yo' a. Gaa ne ca'néé Jesucristó man vij tuvi' nij sí tucu'yón se-nana so' ca'anj roj so' rque chuman' yo', ² ne cataj so' rihaan roj so' a:

—Catuu roj soj chuman' nihánj, chuman' naj rihaan ní, ne nari' nu' roj soj yo'o burró chana numji, ne vaa ta'núí xo' burró le'ej ya'anj nicun' ga xo' adonj. Nache roj soj man burró chana yo', ne n̄icaj roj soj man roj xo' ca'na' roj soj rihaan 'un̄j á. ³ Ne sese xná'anj nii man roj soj me che'é nache roj soj burró, ne cataj roj soj: “Sí 'nij ra'a man ní achiin xcuu nihánj rihaan chuguanj”, cataj roj soj, gaa ne nu' ca'nej nij so' man roj xcuu ca'na' roj xcuu ga roj soj ei —taj Jesucristó rihaan roj so' a.

⁴ Dan me se nu' yo' qui'yaj Jesucristó, qui'yaj guee so' ndaa vaa taj síí nata' se-nana Diose gaa naá a. Ne síí nata' yo' ro', cataj so': ⁵ “Dan me se cataj xna'anj soj rihaan nij síí man chuman' Jerusalén se vaa xcaj nij so' cuentá se vaa ca'na' síí guun chij rihaan nij so' adonj. Dan me se síí nicaj nimán me so', quitaj so' xraá burró a. Dan me se quitaj so' xraá ta'níí xcuu 'yaj suun nanj adonj”, taj síí nata' yo' a.

⁶ Dan me se ca'anj roj síí tucu'yón se-nana Jesucristó, ne qui'yaj roj so' nu' ndaa vaa cataj xna'anj Jesucristó rihaan roj so' a. ⁷ Dan me se nicaj roj so' man roj ta'nij roj burró chana yo' ca'anj roj so' rihaan Jesucristó, ne cuta' roj so' yatzíj xraá roj xcuu, ne cavii Jesucristó a. ⁸ Ne que'ee nij yuvii cuchruj yatzíj sagan' nij yuvii rá chrej, ne ta'aj nij tuvi' nij so' ro', ca'ne' ra'a chruun, ne caraa nij so' rá chrej, cachee roj burró yo' rihaan yatzíj do', rihaan ra'a chruun do' a. ⁹ Ne man uxrá yuvii quitáa yaan rihaan Jesucristó, ne man uxrá yuvii nocó' rej xco Jesucristó a. Ne caguáj nij yuvii, cataj nij yuvii:

—Caraa guee ní' rihaan ta'núí ta'nij si'no síí cu'naj David síí cane gaa naá nanj á. Cunaj ndo'o vaa ca'na' síí ca'neé síí 'nij ra'a man ní' adonj. Se luj ndo'o me 'yaj Diose che'é ní' á. Caraa guee ní' rihaan Diose síí nicun' xta' ei —taj nij yuvii, caguáj nij

yuvii a.

¹⁰ Dan me se catúj Jesucristó chuman' Jerusalén, ne caráya'anj taran' nij yuvii man chuman' yo', ne cataj nij so':

—Me síí atúj chuman' ga —cataj nij síí man chuman' Jerusalén, xna'anj nij so' man nij yuvii atúj chuman' Jerusalén a.

¹¹—Síí nihánj me Jesucristó síí cavii chuman' Nazaret chuman' naj estadó Galilea, ne síí nata' se-nana Diose me so' adonj —taj nij yuvii catúj chuman' Jerusalén, ni'yaj nij so' man Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa quirii Jesucristó man nij yuvii tu'vej rasuun man rá nu-vii nocoo a

¹² Gaa ne catúj Jesucristó rá nuvíí nocoo, gaa ne quirii so' man taran' nij síí tu'vej rasuun do', man taran' nij síí quiránj rasuun man rá nu-vii do' a. Ne tiguíj ra'a so' nij chruun mesá natuná nii sa'anj rihaan, ne tiguíj ra'a so' chruun xlá taj nij síí tu'vej cha'aan a. ¹³ Gaa ne ca'mii so' rihaan nij so', cataj so':

—Danj Diose taj se vaa tucúá Diose rej na'víj yuvii rihaan Diose me nihánj á. Tzaj ne guun tucúá síí ituu man tucúá Diose nihánj, qui'yaj soj nanj á —taj Jesucristó a.

¹⁴ Gaa ne catúj síí tuchrii catúj síí rengó catúj rá nuvíí, ne nahuun sa' níj so', qui'yaj Jesucristó a.

15 Ne man xnii catúj rá nuví, ne caguáj nij xnii cataj nij xnii:

—Caraa guee ní' rihaan síi nihánj ta'níi ta'nij si'nō síi cu'naj David síi cane gaa naá ei —taj nij xnii a.

Ne vaa xrej atā suun nocoo doj vaa síi naqui'yaj cū se-tucuanj Moisés vaa, ne quene'en nij so' nu' suun sa' qui'yaj Jesucristó rá nuví, ne cuno nij so' nana caguáj nij xnii a. Gaa ne ca'maan rá nij so', 16 ne cataj nij so':

—Unó so' nana aguáj xnii nihánj na'. Me che'é a'vej so' caguaj xnii danj ga —taj nij so', xná'anj nij so' man Jesucristó a.

Ne cataj Jesucristó:

—Unó 'unj ei. Me che'é na'vej rá nij soj ca'mii xnii danj ga. Ne ni'yaj soj, ne Diose ca'née nana vaa danj nimán xnii ca'mii xnii danj a. Me che'é ne nayaá nij soj nana nō rihaan danj Diose ga. Ése gaa naá, ne ca'mii yo'ō so' rihaan Diose, cataj so' se vaa ve'é ca'mii xnii do', ve'é ca'mii ne'ej utzii too do', rihaan Diose, qui'yaj ma'an Diose, taj nana nō rihaan danj Diose a —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

17 Gaa ne tanáj Jesucristó man nij so', ne curihanj so' chuman' Jerusalén, ne ca'anj so' chuman' Betania, ne caran' so' 'ō yan' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa canacoo 'ō chruun man chruj higó, qui'yaj Jesucristó a

18 Rej ranga' cavii uún Jesucristó ca'anj so' chuman' Jerusalén, ne na'aan rque so' a. 19 Gaa ne quene'en so' 'ō chruun man chruj higó nicun' tu'va chrej, ne ca'anj so' tacóo chruun yo', tzaj ne taj vaj a 'ó chruj higó ne quiri' so' a ma'. Maan nanj coj un táá raá chruun yo' a. Gaa ne ca'mii so' rihaan chruun yo', cataj so':

—Daj chihaa míj se cumán chruj raá so' ma' —taj Jesucristó a.

Ne nu' ca'mii so' ga chruun, ne maan orá dan canacoo chruun man chruj higó yo' a. 20 Gaa ne caráya'anj nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó, quene'en nij so' se vaa quiran' chruun yo' a. Ne cataj nij so':

—Asa' ca'vee nu' nacoo chruun nihánj cuano ga —taj nij so', caráya'anj nij so' a.

21 Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa sese se guun vij rá soj ne yo'ō cuchuman rá soj, ne doj a qui'yaj soj vaa güii, se vaa qui'yáá 'unj man chruun nihánj a adonj. Dan me se cataj xna'anj nij soj rihaan quij xcaan yo' se vaa curihanj quij rej nicun' quij ne ca'anj nij quij rque na ya'anj, ne ya ca'anj nij yo' rque na ya'anj, qui'yaj soj adonj. 22 Ne nu' se vaa cachinj ni'yaj soj rihaan Diose ro', rque Diose rihaan soj, sese ya ya cuchuman rá soj nanj adonj —taj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa xná'anj nii man Jesucristó me sí ca'ne' suun rihaan so' qui'yaj so' ndaa vaa 'yaj so' a

²³ Gaa ne catáj Jesucristó rá nuví, ne tucu'yón so' nana man nij sí man rá nuví yo' a. Gaa ne cuchí' nij xrej atá suun nocoo doj do', nij sí uun chij rihaan nij yuvií do', rihaan so', ne xná'anj nij so' man so', cataj nij so':

—Me sí ca'ne' suun rihaan so' qui'yáa so' ndaa vaa 'yáa so' gá —taj nij so' a.

²⁴ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ne vaa yo'o nana xná'anj 'unj man nij soj, ne sese ya cataj xna'anj nij soj nana yo' rihanj, ne cataj xna'anj 'unj rihaan soj me sí ca'ne' suun rihanj a. ²⁵ Dan me se me sí ca'ne' suun rihaan sí cu'naj Juan cutá' ne so' man yuvií, rá soj gá. Ma'an Juan cavii raá na'. Ase Diose cataj xna'anj rihaan so' xa'. Cataj xna'anj nij soj rihanj á —taj Jesucristó a.

Gaa ne nuchruj raá ndo'o nij so' gá tuvi' nij so', cataj nij so':

—Sese cataj ní' se vaa Diose ca'ne' suun rihaan sí cu'naj Juan cutá' ne so' man yuvií, ne cataj Jesucristó rihaan ní' me che'é ne cuchuman rá ní' nana ca'mii Juan, cataj so' a.

²⁶ Tzaj ne sese cataj ní' se vaa nuveé sij ca'ne' Diose suun rihaan me sí cu'naj Juan, ne ca'maan rá nij yuvií, ne quiran' ní' sayuun, qui'yaj nij yuvií nanj á. 'O se nij yuvií me se sí ca'née Diose natá'

se-nana Diose me sí cu'naj Juan, rá cunudanj nij yuvií nanj á —taj nij so' rihaan tuvi' nij so' a.

²⁷ Gaa ne cataj nij so' rihaan Jesucristó:

—Ne ne'en núj me sí ca'ne' suun rihaan sí cu'naj Juan cutá' ne so' man yuvií ma' —taj nij so' a.

—Che'é dan se cataj xna'anj 'unj rihaan nij soj me sí ca'ne' suun rihanj qui'yáj ndaa vaa 'yáj ma' —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Nana nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é roj ta'nú' 'o so' a

²⁸ Gaa ne nanó Jesucristó cuentó nihánj cuno nij so' a:

—Ne daj vaa nana nihánj nana cataj xna'anj 'unj rihaan soj, rá soj gá. Vaa vij ta'nú' 'o so' a. Ne cuchí' so' rihaan yo'o ta'nú' so', cataj so': “Cuan' cavii so' qui'yaj suun so' rque naá chruj uvá, rej”, taj so' rihaan ta'nú' so' a. ²⁹ “Se ca'anj 'unj ma'”, taj xnii yo' rihaan rej so' a.

Tzaj ne orá nii doj naquiyaj nicá' so' nimán so', ne ca'anj qui'yaj suun so' a. ³⁰ Gaa ne cuchí' rej xnii rihaan yo'ó ta'nú' so', ne cataj xna'anj so' se vaa ca'anj xnii yo', qui'yaj suun yo' a. “Ca'anj 'unj, ataj”, taj so' rihaan rej so' a. Tzaj ne ne ca'anj so' qui'yaj suun so', ne tiha' so' man rej so' a.

³¹ Ne me ta'nú' snó'o yo' cuno sa' rihaan so', rá soj gá —taj Jesucristó, xná'anj Jesucristó man nij so' a.

—Xnii ca'anj qui'yaj suun ro', cuno ya so' rihaan rej so' ei —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan nij soj cuano se vaa nij sí tiha' yu'unj man yuvii che'é puextó do', nij chana niha' rá ga chii do', quitaj yaan rihaan soj catuu nij so' rihaan Diose asa' guun chij Diose rihaan chumij nihánj, ne quinaj xco nij soj adonj.³² 'Q se cuchi' sí cu'naj Juan rihaan nij soj, ne tucu'yón so' rihaan nij soj daj qui'yaj soj cuno sa' soj rihaan Diose, tzaj ne ne cuchuman rá nij soj nana ca'mii so' ma'. Tzaj ne nij sí tiha' yu'unj man yuvii che'é puextó do', nij chana niha' rá ga chii do', cuchuman rá nana ca'mii Juan nanj adonj. Ne quene'en soj se vaa cuchuman rá nij so', tzaj ne ne nuchran' nimán soj, ne ne cuchuman rá ma'an soj ma'.

Nana nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é yuvii chi'ii 'yaj suun rihaan yo'óo a

³³ Ne cuno uún nij soj yo'óo cuentó nihánj á. Dan me se vaa yo'q sí to'oj, ne churuj so' yo'q naa chruj uvá, ne qui'yaj so' chingá nu' anicaj tu'va naa yo', gaa ne gáan so' yu'uj rej xtun' chruj uvá ne cavii na, ne cune' so' 'o ve' nata' cayáan nij sí cutumé naa yo' a. Gaa ne tanáj so' man naa yo' rihaan sí qui'yaj suun naa yo', ne curihanj so' ca'anj so' gan' a.³⁴ Cachén doj

yavii, ne quisíj yavii cuta nii chruj uvá, ne ca'née sí xnaa yo' man yo'ó ta'aj nij se-mozó so' rihaan nij sí nuu tumé xnaa so' a. Me rá so' ca'na' nica'j yo'óo nij se-mozó so' doj chruj uvá rihaan ma'an so' a.³⁵ Gaa ne quita'aa nij sí nuu tumé naa man yo'óo nij mozó cuchi' uún a. Dan me se go'uxrá nij so' chruun xraá yo'q mozó yo', ne ticavi' nij so' man yo'óo mozó yo', ne go'uxrá nij so' yahij man yo'óo mozó yo' ne yuun che'e cavi' so' nanj adonj.³⁶ Gaa ne ca'née uún sí xnaa yo' man yo'óo danj mozó ca'anj uún rej naj xnaa so' a. Tzaj ne nij sí nuu tumé naa ro', yo'óo danj qui'yaj uún nij so' man uún nij sí cuchi' uún a.³⁷ Veé dan, gaa ne ca'née sí xnaa yo' ta'níi so' rej man nij sí nuu tumé xnaa so' a. “Caraa cochroj nij sí tumé naa rihaan ta'níj sese ca'anj ta'níj saj xee”, taj sí xnaa yo' a.³⁸ Tzaj ne quene'en nij sí tumé naa man ta'níi sí xnaa, ne cataj nij so': “Síi nihánj me sí guun sí xnaa naa nihánj vaa güii ei. Che'é dan ticavi' ní' man so', ne vaa güii, ne guun xnaa ma'an ní' man naa nihánj chuguanj”, taj nij so' rihaan tuvi' nij so' a.³⁹ Gaa ne quita'aa nij so' man ta'níi sí xnaa yo', ne quirii nij so' xe', ne ticavi' nij so' man ta'níi sí xnaa adonj.⁴⁰ Ne vaa güii, ne ca'na' uún sí xnaa yo', ne daj qui'yaj so' man nij sí nuu tumé xnaa so', rá nij soj ga —taj Jesucristó, xna'anj so' man nij xrej do', man nij sí

uun chij do' a.

41 —Qui'yaj ndo'o síi xnaa yo' sayuun man nij síi chi'ij 'yaj suun xnaa so', ticaví' so' man nij so' nanj á. Ne tacuachén so' xnaa so' rihaan yo'ó síi tumé xnaa so', ne yavii cuta nii chruj uvá ro', ve'é rque nij so' chruj yo' rihaan síi xnaa yo' nanj adonj —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

42 Gaa ne cataj Jesucristó:

—Me che'é ne nayaá nij soj nana nihánj nana no rihaan danj Diose ga: “Yuvej quirí'ij nij síi cune' ve' ro', guun yuvej sa' doj rihaan cunudanj nij yuvej man tacóo ve' yo' nanj adonj. Ma'an síi 'nij ra'a man ní' qui'yaj yo', ne cunaj uxrá vaa yo', rá ní' á”, taj danj Diose a. 43 Che'é dan cuano nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan nij soj se vaa ca'nee Diose se-suun soj suun guun chij ga Diose rihaan chumii nihánj, gaa ne cune' Diose man yo'ó yuvii se vaa guun chij yo'ó nij yuvii rihaan chumii nihánj ga so', ne ve'é qui'yaj yo'ó nij yuvii yo' nu' se vaa me rá Diose qui'yaj nij so' nanj á. 44 Ne yuvej yo' me se ase vaa yuvej yo' vaa 'unj, ne ase vaa yuvii tíxé yuvej yo' vaa yuvii na'vej rá cunó rihaan 'unj, ne uxrá quiran' nij so' sayuun nanj adonj. Ne ase vaa yuvii quini yuvej yo' xráá vaa nij yuvii qui'yáá 'unj sayuun man, ne yuun che'e quinavij nij so' nu' cavii nu' ca'anj nanj adonj —taj Jesucristó a.

45 Dan me se cuno nij xrej ata suun nocoo doj cuno nij síi fariseo cuno cuentó nanó Jesucristó, ne quene'en nij so' se vaa che'e ma'an nij so' me cuentó nanó Jesucristó a. Ase vaa nij síi nuu tumé naa vaa ma'an nij so' ni'yaj Jesucristó, ne quene'en nij so' se vaa che'é dan nanó Jesucristó cuentó yo' a. 46 Gaa ne nanó rá nij so' daj gaa quita'aa nij so' man Jesucristó, tzaj ne cuchu'vi' nij so' ni'yaj nij so' man nij yuvii a. 'Q se síi nata' se-nana Diose me Jesucristó, rá nij yuvii a.

22

Nana nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é nij síi catuu rihaan Diose asa' guun chij Diose rihaan chumii nihánj a

1 Gaa ne ca'mii uún Jesucristó, nanó so' doj cuentó rihaan nij so', cataj so':

2 —Ase vaa qui'yaj yo'ó síi nicaj suun rey ro', danj qui'yaj uún Diose asa' guun chij Diose rihaan chumii nihánj ei. Dan me se síi nicaj suun rey yo' me se qui'yaj so' cha'anj che'é ta'níi so' síi nara'aa, 3 ne vaa yuvii navij rá cha'anj ga so', ne ca'neé so' se-mozó so' ca'anj nij so' rihaan nij yuvii, cataj xna'anj se-mozó so' rihaan nij yuvii se vaa ca'na' nij so' tucua so' navij rá nij so' cha'anj nara'aa yo', tzaj ne ne ca'vej nij yuvii yo' ca'na' nij so' tucua síi nicaj suun rey a. 4 Gaa ne ca'neé uún so'

man doj se-mozó so' rihaan nij sí navij rá cha'anj ga so', ne ca'née so' nana rihaan nij yuvij yo' se vaa aj qui'yaj chuvij so' cha ni'yánj nij so' do', se vaa aj ticavi' so' scúj aj ticavi' so' scúj le'ej ramij ndo'o aj ticavi' so' do', se vaa aj vaa chuvij nu' rasuun qui'yaj so' a. Che'é dan ca'na' nij so', ne navij rá nij so' cha'anj ga so', ne che'é dan ca'née so' nana rihaan nij sí navij rá cha'anj ga so' a.

5 "Tzaj ne ne ca'na' a 'ó nij so' a ma'. Maan se ta'aj nij so' ca'anj qui'yaj suun xnaa nij so', ne yo'ó ta'aj nij so' ca'anj cutu'vee rasuun rihaan yuvij uún a. 6 Ne yo'ó nij so' quita'aa man nij se-mozó sí nicaj suun rey, ne qui'yaj chi'ij nij so' man mozó yo', ne ticavi' nij so' man mozó nacúún man nij so' a. 7 Gaa ne ca'maan ndo'o rá sí nicaj suun rey yo', ne ca'née so' man nij se-tanu so' ca'anj ticavi' nij so' man sí ticavi' man se-mozó so' a. Cuchi' nij tanuu rihaan nij sí ticavi' man mozó yo', ne ticavi' nij tanuu man nij so', ne caxrij ya'an nij tanuu man se-chuman' nij so', ne cacaa nu' chuman' yo' a.

8 "Gaa ne ca'mii sí nicaj suun rey rihaan nij se-mozó so', cataj so': "Sij qui'yaj chuvij ní navij rá ní cha'anj, tzaj ne nij sí me rá 'unj navij rá cha'anj gaj me se nuveé sij sa' me nij so' a ma'. Ne nó xcúún nij so' ca'na' nij so' ma'. 9 Che'é dan ca'anj soj

rej nuná tuvi' chrej, ne naj guun yuvij nari' soj ro', cataj xna'anj soj rihaan yuvij yo' se vaa ca'na' nij so' navij rá nij so' cha'anj ga ní' á". Danj ca'mii so' rihaan se-mozó so', 10 gaa ne curihanj nij mozó, ne naqui'yaj chre' nij so' man cunudanj nij yuvij nari' nij so' rá chrej, ne dan me se ta'aj nij yuvij yo' me sí chi'ij, ne ta'aj nij yuvij yo' me sí sa' a. Dan me se quisij caraa nu' ve' canuú cha'anj, gaa ne ca'anj cayáán taran' nij yuvij rihaan mesá cha ni'yánj nij so' a.

11 "Gaa ne catúj sí nicaj suun rey yo' rá ve' chá ni'yánj nij so', ne quene'en so' man yo'o so', se vaa nuvi' yatzij nuu nij sí navij rá cha'anj nara'aa nuú so' a. 12 Gaa ne ca'mii sí nicaj suun rey rihaan so', cataj so': "Me che'é catúj so' rá ve' nihánj ve' anuú cha'anj, ne nuvi' yatzij nara'aa nuú so', ga tinu'", taj so' a. Ne guun na'aj so', ne ne ca'mij so' a. 13 Gaa ne ca'ne' sí nicaj suun rey yo' suun rihaan nij se-mozó so', cataj so': "Numij soj tacóó sí nihánj numij soj ra'a sí nihánj numij soj, ne quir'ij soj man so' xe' ca'anj so' rej rmi' á", taj sí nicaj suun rey yo' a. Rej rmi' yo' me se yo' me rej ta'vee ndo'o yuvij ne ndaa cha ruj yuvij cúu yan' yuvij adonj. 14 'O se nacúún Diose man uxrá yuvij ca'na' nij yuvij cayáán nij yuvij ga so', tzaj ne doj vaa nij yuvij narii Diose cane ga so' nanj adonj —taj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é puextó go' ní rihaan gobiernó ne che'é se rque ní rihaan Diose do' a

15 Gaa ne curihanj nij sí fariseo, ne nuchruj raá nij so' ga tuvi' nij so' daj qui'yaj nij so' cuta' nij so' cacun' xráá Jesucristó che'é nana ca'mii Jesucristó a. 16 Gaa ne ca'néé nij so' man nij sí tucu'yón se-nana ma'an nij so' do', man nij sí noco' man sí cu'naj Herodes do', cuchj' nij so' rihaan Jesucristó a. Ne cataj nij so' rihaan Jesucristó a:

—Ne'en núj se vaa nana ya inanj a'mii so', ne ya tucu'yón so' rihaan yuvii daj qui'yaj yuvii canoco' yuvii man Diose, maestro. Ne ne chu'ví' so' ni'yaj so' man nij yuvii daj cataj yuvii ma'. Ne 'o cuyaán vaa nu' yuvii rihaan so' chuguanj. 17 Che'é dan cataj xna'anj so' rihaan núj daj qui'yaj yuvii, rá so' á. No xcuún yuvii go' yuvii puextó rihaan sí nicaj suun cu'naj César na'. Ase se go' yuvii xa' —taj nij so', xná'anj nij so' nana tiha' yu'unj man Jesucristó a.

18 Tzaj ne quene'en Jesucristó se vaa me rá nij so' qui'yaj chi'ii nij so' man so' a. Che'é dan cataj so':

—Me che'é me rá soj tiha' yu'unj soj manj ne cuta' soj cacun' xráj ga. 'O se sí tiha' yu'unj man yuvii me soj, ne quij vaa nimán soj adonj. 19 Tihaan soj rihanj daj vaa sa'anj o' nii che'é puextó á

—taj Jesucristó rihaan nij sí me rá tiha' yu'unj yo' a.

Gaa ne nano' nij so' sa'anj aga' o' yuvii che'é puextó, ne tihaan nij so' sa'anj aga' yo' rihaan Jesucristó a.

20 —Me sí nó rihaan sa'anj aga' nihánj ga. Ne me sí se-chuvii nó rihaan sa'anj aga' nihánj ga —taj Jesucristó, xná'anj so' man nij sí me rá tiha' yu'unj yo' a.

21 —Sí nicaj suun cu'naj César me nó rihaan sa'anj aga' yo', ne nó se-chuvii so' rihaan sa'anj ei —taj nij so' a.

Gaa ne cataj Jesucristó:

—Che'é dan go' soj si'yaj sí nicaj suun cu'naj César rihaan ma'an so', ne rque soj si'yaj Diose rihaan Diose á —taj Jesucristó a.

22 Dan me se cuno nij so' nana ca'mii Jesucristó, ne ca'anj rá nij so', ne tanáj nij so' man Jesucristó, ca'anj nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ya cunuu i'na' uún nij sí cavi' a

23 Ne corá cuchí' doj nij sí saduceo rihaan Jesucristó a. Nij sí saduceo ro', a'mii nana nihánj se vaa daj chihaa mij se cunuu i'na' uún yuvii asa' cavi' yuvii, taj nij so' a. Dan me se xná'anj nij so' man Jesucristó, 24 ne cataj nij so' nana nihánj a:

—Cataj xna'anj sí cu'naj Moisés nana nihánj cunó ní a: “Sese cavi' yo' o' so', ne sese taj vaj ta'nií so', ne no xcuún tinúú so' xcaj tinúú so' man choco' so' chana quináj,

ne cotoj tinúú sí cavi' ga chocó' so', ne cuchruj no' ne'ej, ne guun ta'nij sí cavi' man ne'ej yo', ne cunuú ne'ej yo' rihaan to'óó sí cavi' yo' a", taj sí cu'naj Moisés gaa naá, maestro. ²⁵ Dan me se vaa chíj nij tinuj 'o' nij so' ne ga núj a. Sí chava' ro', xcaj man chana, tzaj ne cavi' so', ne taj vaj ne'ej cuchruj chana nica so', qui'yaj so', ne che'é dan quináj uun chana yo', ne che'é dan xcaj scue'ee sí cavi' yo' man chocó' so' a. ²⁶ Tzaj ne cavi' so' uún, ne quináj uun chana xcaj scue'ee so' uún, ne veé dan me se xcaj chíj nij tinuj nij so' man chana yo', tzaj ne cavi' taran' nij so' nanj á. ²⁷ Síj, gaa ne cavi' ma'an chana yo' uún, ²⁸ ne dan me se asa' cunuu i'na' uún nij sí cavi', gaa ne me nij tinuj nij so' nicaj man chana yo', rá so' ga. 'O se gaa vaa i'na' nij so', ne nica taran' nij tinuj nij so' guun orún' no' a —taj nij sí saduceo, xná'anj nij so' man Jesucristó a.

²⁹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ne ne'en uxrá soj ma'. 'O se ne ne'en soj me taj danj Diose, ne ne ne'en soj sese nucuaj ndo'o Diose a. ³⁰ 'O se asa' cunuu i'na' uún nij sí cavi', ne se xcaj tuvi' nij so' a ma'. 'O se ase vaa yáán nij se-mozó Diose rej xta' ro', danj gaa cayáán nij so' nanj adonj. ³¹ Gaa ne cataj xna'anj 'unj rihaan soj daj gaa quene'en soj se vaa ya ya cunuu i'na' uún yuvij asa' cavi' yuvij ei. Ataa nayaa

soj nana nihánj nana ca'mii ma'an Diose na'. Dan me se se-nana Diose taj: ³² “Diose sí noco' nij sí man gaa naá sí cu'naj Abraham do', sí cu'naj Isaac do', sí cu'naj Jacob do', mej a.” Danj ca'mii Diose che'é nij sí man gaa naá yo' a. Dan me se nuveé se-Diose nij xngá me Diose ma'. Inanj nij sí vaa i'na' a'vee noco' man Diose nanj adonj. Che'é dan, nda' se sí cane gaa naá me va'núj nij so', tzaj ne vaa i'na' nij so' rihaan Diose nanj ei —taj Jesucristó a.

³³ Dan me se cuno nij yuvij nana ca'mii Jesucristó, gaa ne guun naha' uxrá rá nij so' se vaa ve'é uxrá tucu'yón so' a.

Nana nihánj taj xna'anj me nana me nana noco'oj doj cuno ní a

³⁴ Dan me se cuchi' nana rihaan nij sí fariseo se vaa sa' uxrá ca'mii Jesucristó rihaan nij sí saduceo ne taj vaj nana nari' nij sí saduceo ca'mii uún nij so' rihaan Jesucristó ma'. Gaa ne cunuu chre' nij sí fariseo nuchruj raa nij so' daj qui'yaj ma'an nij so' a. ³⁵ Gaa ne xná'anj yo'o tuvi' nij so' yo'o nana man Jesucristó, quene'en so' sese guun nucuaj Jesucristó cataj xna'anj Jesucristó nana yo' a. Dan me se cataj so':

³⁶ —Me nana cataj xna'anj Moisés me nana noco'oj ndo'o nana cuno uxrá ní ga —taj so', xná'anj so' a.

³⁷ Gaa ne cataj Jesucristó:
—“Ndaa nimán yá so' guun rá so' ni'yaj so' man Diose sí

'nij ra'a man ní', ne yo'ò ndaa cúu yave mán so' cuchuman rá nì'yaj man Diose nanj adonj". ³⁸ Ne nihánj me ya nana uun chij ya nanj ei. ³⁹ Ne ase vaa nana yo', danj vaa yo'ó nana nihánj nana me rá Diose cunò uún ní' a: "Adì' se 'ee rá so' man ma'án so' ro', danj gaa 'ee rá so' man tuví' so' á". ⁴⁰ 'O cyaan a'mii roj nana nihánj ga nu' tucuáán cuchruj sí cu'naj Moisés gaa naá do', ga nu' nana nata' nij sí nata' se-nana Diose gaa naá do' nanj adonj —taj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa sí ca'nej Diose tinanii man yuvij rihaan sayuun ro', nuveé nanj yuvij me so' ma'

⁴¹ Dan me se nuu chre' nij sí fariseo rihaan Jesucristó, gaa ne xná'anj Jesucristó man nij so', cataj so':

⁴² —Daj sij me sí ca'nej Diose tinanii man yuvij rihaan sayuun, rá nij soj ga. Me sí tuví' me so', rá soj ga —taj Jesucristó, xná'anj so' man nij sí fariseo a.

—Ta'níí ta'nij si'no sí cu'naj David sí cane gaa naá me sí ca'na' tinanii man yuvij rihaan sayuun nanj á —taj nij sí fariseo a.

⁴³ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Tzaj ne gaa cunuû Nimán Diose nimán sí cu'naj David, ne cataj David se vaa sí 'nij ra'a man ma'án so' me sí ca'nej Diose tinanii man yuvij rihaan sayuun nanj á. Dan me se cataj so': ⁴⁴ "Ca'mii

Diose sí 'nij ra'a man ní' rihaan sí 'nij ra'a manj, cataj so' se vaa cayaán sí 'nij ra'a manj x'núú Diose rej nuva' Diose ndaa se quisij qui'yaj canaán Diose rihaan taran' nij sí taj ri'yunj man sí 'nij ra'a manj ne quirij ta'nga' sí 'nij ra'a manj rihaan nij so' nanj adonj", taj sí cu'naj David yo' a. ⁴⁵ Dan me se sí 'nij ra'a man sí cu'naj David me sí ca'nej Diose tinanii man yuvij rihaan sayuun, taj sí cu'naj David yo' a. Sese 'nij ra'a so' man David, ne me che'é taj soj se vaa nanj ta'níí ta'nij si'no David me so' ga. Taj che'é cataj soj se vaa nanj yuvij me so' ma' —taj Jesucristó rihaan nij sí fariseo yo' a.

⁴⁶ Ne a 'ó nij so' ne guun nucuaj cataj xna'anj 'o nana rihaan Jesucristó, ne a 'ó nij so' ne quisij rá xná'anj doj nana man Jesucristó a ma'.

23

Nana nihánj taj xna'anj che'é cacun' tumé nij sí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés do', che'é cacun' tumé nij sí fariseo do' a

¹ Gaa ne ca'mii Jesucristó rihaan nij yuvij do', rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' do', ² cataj so':

—Nij sí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés do', nij sí fariseo do', ata' nij so' se-suun sí cu'naj Moisés sí cane gaa naá a. ³ Che'é dan, naj guun nana cataj nij so' rihaan soj ro', cunò soj nu' nana yo', ne danj qui'yaj guee soj á. Tzaj

ne se qui'yaj soj ndaa vaa 'yaj
 nij so' a ma'. 'Q se taj xna'anj
 nij so' daj qui'yaj yuvii, tzaj
 ne ne 'yaj ma'an nij so' se vaa
 taj nij so' ma'. ⁴ Ne a'ne' uxrá
 nij so' suun rihaan yuvii daj
 qui'yaj yuvii canoco' yuvii
 man Diose, ne dan me se ase
 vaa yuvii araa ndo'o rasuun
 'ee xráa tuvi' vaa nij so', tzaj
 ne a doj ne racuúj nij so' man
 yuvii cata yuvii rasuun 'ee
 yo' a ma'. A 'ó raá ra'a nij
 so' ne racuúj nij so' man yuvii
 nanj man adonj. ⁵ Naj guun
 suun sa' 'yaj nij so' ro', tzaj
 ne maan che'é rej me rá nij
 so' quene'en yuvii, ne che'é
 dan 'yaj nij so' danj nanj
 adonj. 'Q se caxra' ndo'o
 vaa nij caxran' nuu se-nana
 Diose noco' rihaan nij so', 'yaj
 nij so', ne xcaan ndo'o vaa
 yiquitzij noco' tu'va sagan'
 nij so', 'yaj uún nij so', ⁶ ne
 niha' rá nij so' nano' nij so'
 rej sa' doj quitaj nij so' gaa
 'anj nij so' cha'anj, ne niha'
 rá nij so' nano' nij so' chruun
 xlá sa' doj quitaj nij so' rá
 ve' tucu'yón yuvii se-tucuanj
 Moisés, ⁷ ne niha' rá nij so' gaa
 ve'é a'mii yuvii ga nij so' gaa
 chéé nij so' yu'vee, ne niha'
 rá nij so' cataj yuvii "Sii guun
 chij" rihaan nij so', ⁸ tzaj ne
 ma'an soj ro', se guun cataj
 yuvii "Sii guun chij" rihaan
 ma'an soj, qui'yaj soj a ma'.
 'Q se vaa orún' síi uun chij
 rihaan soj, ne tinuj taran' soj
 nanj á. ⁹ Ne se guun cataj
 soj "Ataj chij" rihaan yuvii
 man rihaan chumii nihánj
 a ma'. 'Q se vaa orún' Rej

soj síi nicun' xta' á. ¹⁰ Ne se
 guun cataj yuvii se vaa noco'
 nij yuvii man soj, qui'yaj
 soj a ma'. 'Q se orún' síi
 ca'née Diose tinanii man
 yuvii rihaan sayuun me síi
 canoco' soj man nanj adonj.
¹¹ Ne me ma'an tuvi' soj síi
 'yaj suun che'é soj ro', yo' me
 síi sa' doj rihaan taran' soj,
¹² ne xa' síi me rá ticavii sa'
 man ma'an, tzaj ne quirí' so',
 ne guun na'aj so', ne xa' síi
 'yaj nica' nimán, tzaj ne cavii
 sa' so' adonj —taj Jesucristó
 rihaan nij yuvii a.

¹³ Gaa ne canicaj Jesucristó
 ca'mii Jesucristó rihaan nij
 síi fariseo do', rihaan nij
 síi naqui'yaj cuu se-tucuanj
 Moisés rihaan yuvii do', cataj
 so':

—Nique soj sij fariseo do',
 sij naqui'yaj cuu se-tucuanj
 Moisés rihaan yuvii do' a.
 Quiran' uxrá soj sayuun
 adonj. Dan me se a'néj nij soj
 ve' tucua chana cavi' nica, ne
 yuun che'e guun tucua nij soj
 man ve' yo', 'yaj ma'an nij soj,
 ne raan ndo'o achín ni'yaj
 nij soj rihaan Diose, che'é rej
 sa' doj guun nucuaj nij soj
 tiha' yu'unj soj man yuvii a.
 Che'é dan doj a gaa sayuun
 quiran' soj qui'yaj Diose,
 asa' ca'ne' Diose cacun' che'é
 yuvii adonj.

¹⁴ "Nique soj sij fariseo do',
 sij naqui'yaj cuu se-tucuanj
 Moisés rihaan yuvii do' a.
 Quiran' uxrá nij soj sayuun
 nanj adonj. Síi nucui' rá me
 nij soj adonj. Dan me se aráán
 soj chrej catuu yuvii rihaan

adonj. Síí nucui' rá me nij soj nanj á. Dan me se sese vaa nuu xlá do', coj eneldo do', coj cominó do', rihaan soj, ne rqué soj 'o nánj coj rihaan Diose rihaan daj a chi' nánj coj yo' a. Tzaj ne nana nocoo doj ne 'yaj soj ma'. Ne a'ne' nica soj cacun' che'é tuvi' soj ma'. Ne 'ee rá soj tuvi' soj ma'. Ne uun nucuaj rá tuvi' soj man soj ma'. Tzaj ne Diose ro', me rá qui'yaj soj nu' nana nocoo nihánj, ne na'vej rá Diose tanáj xcó soj a yo'ó nana le'ej doj ma'. ²⁴ Dan me se ase vaa síí tuchrii vaa soj, tzaj ne me rá soj tihaaan soj rihaan yuvií daj qui'yaj yuvií adonj. Ase vaa síí rii ndaa 'o yacoo le'ej rque na co'ó ro', vaa soj, tzaj ne chumánj uun soj cunu' xcuu camelló vaa guee nanj adonj.

²⁵ "Nique soj sij naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvií do', sij fariseo do' a. Quiran' uxrá nij soj sayuun adonj. Síí nucui' rá me nij soj nanj á. Dan me se ase vaa rasuun, ne sa' uxrá na'nu' nii xráá yo', tzaj ne rque yo' ro', me se vaa nacaj guee yo', ta'nga' danj vaa guee soj, ne xráá soj me se ve'é naru-vii, tzaj ne nimán soj me se quij vaa, ne niha' uxrá rá soj ca'nee soj si'yaj tuvi' soj, ne taj se 'yá' ca'ne' rá soj a ma'. ²⁶ Ase vaa síí tuchrii vaa soj sij fariseo ei. Ase vaa 'yaj yuvií na'nu' rque rasuun ro', danj qui'yaj uún soj, naqui'yaj sa' soj nimán soj á. Ndaa síj, gaa ne sa' inanj qui'yaj soj

quene'en yuvií ei.

²⁷ "Nique soj sij naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvií do', sij fariseo do' a. Quiran' uxrá nij soj sayuun adonj. Síí nucui' rá me nij soj nanj á. Dan me se ase vaa chraan naj xnangá rihaan santó ro', vaa soj, ne xráá soj ro', vaa catzii, ne ve'é ndo'o ruvi' man soj, tzaj ne nimán soj me se adi' se vaa cúu ri'yuj ro', vaa nimán soj, ne chi'ii vaa nu' nimán soj adonj. ²⁸ Dan me se ase vaa síí nica nimán vaa soj chéé soj ni'yaj yuvií, tzaj ne 'yaj yuve ndo'o soj se chi'ii, ne ne uno uxrá soj rihaan Diose a ma'. Inanj danj vaa nimán soj nanj adonj.

²⁹ "Nique soj sij naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvií do', sij fariseo do' a. Quiran' uxrá soj sayuun adonj. Síí nucui' rá me nij soj nanj á. Dan me se ve'é une' soj chraan yan naj cúu man nij síí nata' se-nana Diose gaa naá do', man nij síí vaa sa' cane gaa naá do', ne ve'é tumé soj man chraan yo' a. ³⁰ Ne taj soj se vaa sese cayáán soj ga xii soj nij síí man gaa naá ro', ne ne ticavi' soj man nij síí nata' se-nana Diose ndaa vaa qui'yaj ma'an xii soj a ma'. Danj a'mii soj, ³¹ taj xna'anj ma'an soj se vaa ya tuvi' nij síí ticavi' man nij síí nata' se-nana Diose gaa naá me ma'an soj nanj á. ³² Ne ataa quisij cacun' qui'yaj nij tuvi' soj nij síí man gaa naá yo' a. Tzaj ne tisij soj cacun'

yo' adonj.

33 "Ase vaa xcuáá yuvaa vaa soj, ne taj se qui'yá' quinaniij soj rihaan sayuun qui'yaj Diose man soj ma'. Cacaá soj rihaan ya'an adonj. 34 Che'é dan xa' soj, tzaj ne ca'nej 'unj síí nata' se-nana Diose ca'nej 'unj síí ca'miij nana cuu ca'nej 'unj síí tucu'yón se-nana Diose ca'nej 'unj rihaan soj, gaa ne ticavi' soj man ta'aj nij so', ne cachron soj man ta'aj nij so' rihaan rcutze, ne go' soj quartá xráá ta'aj nij so', ne cunanj nij so' rihaan soj, curihanj nij so' 'o chuman', ne canoco' uxrá soj man nij so' ndaa 'ó chuman' uún, qui'yaj soj vaa güii nanj adonj. 35 Ndaa sij, gaa ne nu' ton cayanj man nij síí sa' rihaan Diose rihaan chumij nihánj ro', nu' cacun' yo' ro', nata' xráá nij soj a. Dan me se asij ton cayanj man síí sa' cu'naj Abel ne ndaa ton cayanj man síí cu'naj Zacarías ta'núí síí cu'naj Berequías gaa cavi' so' rihaan nuvíí yan nicun' chraan altar ro', nu' cacun' yo' ro', nata' xráá nij soj a. 36 Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa quiran' ma'an nij tuví' nij soj sayuun che'é nu' cacun' yo' adonj —taj Jesucristó rihaan nij síí fariseo do', rihaan nij síí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij do' a.

Nana nihánj taj xna'anj daj quiran' nij síí man chuman' Jerusalén a

37 Gaa ne cataj uún Jesucristó a:

—Naná uxrá raj che'é soj sij man chuman' Jerusalén nihánj nanj á. Dan me se ticavi' soj man nij síí nata' se-nana Diose, ne go' soj yahij man nij síí ca'née Diose cuchí' rihaan soj á. Guun que'ee ndo'o guun rá 'unj naqui'yaj chre' 'unj man soj cutumé 'unj man soj, tzaj ne taj se qui'yá' ca'vee ma'. Dan me se ase vaa 'yaj chuchee naqui'yaj chre' chuchee man ta'núí xo' caráán xo' xcóo xo' xráá ta'núí xo' ro', danj guun raj qui'yaj man soj, tzaj ne ne ca'vej rá soj qui'yaj danj a ma'. 38 Yaj me se cutumé ma'an soj man soj nanj adonj. 39 'O se cuano nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa rej rihaan ní' ro', se quene'en uún soj manj ma'. Tzaj ne ndaa güii ca'na' uún 'unj rihaan chumij nihánj quene'en soj manj, ne cataj soj: "Ve'é uxrá 'na' síí a'née síí 'nij ra'a man ní' á", cataj soj a —taj Jesucristó ni'yaj so' man nij síí man Jerusalén yo' a.

24

Nana nihánj taj xna'anj se vaa canee nu' nuvíí nocoo ne chuman' Jerusalén a

1 Gaa ne curihanj Jesucristó nuvíí nocoo, ca'anj so', ne cuchí' nij síí tucu'yón se-nana so' rihaan so' a. Guun rá nij so' quene'en Jesucristó daj vaa nij ve' man nuvíí nocoo yo' a. 2 Gaa ne

cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Dan me se ne'en soj nu' ve' man nuvií nocoo nihánj na'. Yá yá cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa vaa güii, ne canee nu' nuvií nocoo nihánj, ne a 'ó yuvej se quitáá xráá tuvi' yuvej nihánj a ma' —taj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é sayuun guun rihaan chumií nihánj vaa güii a

³ Dan me se ca'anj cayáán Jesucristó raá quij cu'naj Quij man Chruun Olivó, ne cuchi' orún' nij sí tucu'yón se-nana so' rihaan so', ne cataj nij so':

—Cataj xna'anj so' rihaan núj aman canee nu' nuvií nocoo yo' do', a me rasuun ca'na' qui'yáá so' asa' quisíj ca'na' so' quene'en núj ne quinavij nu' chumií nihánj, maestro —taj nij so', xná'anj nij so' man Jesucristó a.

⁴ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Cutumé ndo'o soj man soj se gaa nanj tiha' yu'unj yuvij man soj á. ⁵ 'O se ca'na' uxrá yuvij cataj: “'Unj me sí ca'neé Diose tinanii man yuvij rihaan sayuun”, cataj nij so', ne dan me se tiha' yu'unj uxrá nij so' man tuvi' nij so' nanj á.

⁶ ”Dan me se vaa güii, ne quene'en soj se vaa cunu' uxrá chuman' ga tuvi' chuman' a. Ne cuno uxrá soj nana se vaa unu' chuman' man gan' ga tuvi' chuman' yo' a. Cutumé soj man soj se chucu'vi' nimán soj ma'. Maan se vaa che'é guun

sayuun yo' rihaan chumií nihánj adonj. Tzaj ne asa' quisíj guun danj, gaa ne se ca'anj ni'ya chumií nihánj nu' orá ma'. 'O se quinaj chumií nihánj doj adonj. ⁷ Dan me se cunu' uxrá yuvij man chuman' nocoo ga yo'ó chuman' nocoo, ne cunu' gobiernó ga tuvi' gobiernó a. Ne cachén x'naa cachén yuún nocoo cachén que'ee chuman' a. ⁸ Nu' sayuun nihánj ro', ase vaa guun che'e 'o chana ve'ee rque no' cuchruj no' ne'ej ro', danj gaa nu' sayuun nihánj nanj ei. Dan me se nu' ne'en chana ve'ee rque yo', ne ne'en no' doj a quiran' no' sayuun rej rihaan, ne ase uun rá chana yo', danj guun rá soj gaa ca'na' sayuun yo', guun rá soj se vaa daj doj guun uxrá sayuun rihaan chumií nihánj nanj adonj.

⁹ ”Gaa ne ca'anj nicaj yuvij man ta'aj soj rihaan nij sí nicaj suun, ne quiran' ta'aj soj sayuun ne cavi' ta'aj soj nanj á. Ne nachri' cunudanj nij sí yanij ni'yaj nij so' man soj, che'é se me soj sí nocoo manj adonj. ¹⁰ Gaa ne tanáj que'ee tinúú soj chrej sa', ne tacuachén tinúú soj sí tanáj chrej sa' man yo'ó tinúú soj rihaan sí nicaj suun, ne nachri' uún tinúú soj sí tanáj chrej sa' man ta'aj soj sij nocoo manj nanj á. ¹¹ Gaa ne ca'na' uxrá sí nata' rihaan yuvij se vaa sij nata' se-nana Diose me nij so', cataj nij so', tzaj ne ca'mii ne uun nij so', ne tiha' yu'unj

uxrá nij so' man yuviij adonj. ¹² Gaa ne xna'anj ndo'o se chi'ij qui'yaj yuviij, ne ca'ne' rá nij yuviij ga suun noco' se-nana Diose, ne che'é dan tanáj uxrá nij sí noco' manj chrej sa' chrej 'ee rá man tuvi' a. ¹³ Tzaj ne sí noco' raan manj ndaa se ca'anj ni'ya chumiij nihánj ro', so' me sí quinaniij rihaan sayuun adonj. ¹⁴ Ne ca'mii natáj yuviij nana sa' nihánj nana che'é güii guun chij Diose rihaan chumiij nihánj cunō yuviij man cunudanj chuman' man rihaan chumiij, ne xcaj nij yuviij cuentá che'ej, gaa ne guun che'e chumiij nihánj quinavij chumiij nihánj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí tucuyón se-nana so' a.

¹⁵ Ne soj sij nayaā nana nihánj nana cachronj rihaan yanj nihánj ro', xcaj uxrá soj cuentá me taj nana nihánj nana ca'mii Jesucristó che'é se chi'ij á.

Dan me se cataj uún Jesucristó:

—Aj ne'en soj se vaa cataj xna'anj sí cu'naj Daniel sí nata' se-nana Diose gaa naá che'é yo'o se chi'ij qui'yaj ndo'o sayuun man yuviij, ne dan me se güii quene'en soj se chi'ij yo' rej guee, ¹⁶ ne yo'o cunanj nij sí man estadó Judea ca'anj nij so' raā quij á. ¹⁷ Ne sí taj xráá ve' tucua ro', se catúj so' rá ve' tucua so' quirij so' si'yaj so' ma'. ¹⁸ Ne sí 'yaj suun tacaan ro', se canicaj so' nano' so' sagan' so' tanáj so' rihaan yo'óo ma'.

Se guun raan nij so' ma'. Maan se yo'o cunanj nij so' á. ¹⁹ Nique chana nuu rque do', chana vaa ta'ní ne'ej utzii do', güii ca'na' sayuun yo' a. 'O se se guun nucuaj chana yo' cunanj chana yo' ma'. ²⁰ Cachinj ni'yaj soj rihaan Diose se vaa se ca'na' sayuun yo' güii gaa maan do', güii nō xcúun yuviij naraan rá yuviij do' ma'. ²¹ 'O se güii ca'na' sayuun ro', quij ndo'o guun nanj á. Quij doj gaa sayuun yo' rihaan nu' nij sayuun quiran' yuviij gaa nu' ca'na', ne daj chihāá mǐj se quiran' uún yuviij sayuun vaa danj ma'. ²² Sese que'ee uxrá güii guun sayuun, ne se quinaniij yuviij rihaan sayuun yo' ma'. Tzaj ne vaa güii quisij sayuun, qui'yaj Diose, che'é rej quinaniij nij sí narij so' canoco' man so' adonj.

²³ "Ne güii yo' me se sese cataj yuviij rihaan soj: "Ni'yaj so' ei. Nihánj 'na' sí tinaniij man ní' rihaan sayuun á", ne se cuchumán rá soj ma'. ²⁴ 'O se ca'na' uxrá sí ne sí cataj se vaa sí tinaniij man yuviij rihaan sayuun me nij so', ne ca'na' uxrá sí ne sí cataj se vaa nata' nij so' se-nana Diose, ne qui'yaj nij so' suun sa' noco, ne tiha' yu'unj nij so' man cunudanj nij yuviij man rihaan chumiij nanj adonj. Ndaa nij sí narij Diose man ro', sese taj vaj Diose tumé man nij so', ne cuchuman rá nij so' ni'yaj nij so' man nij sí tiha' yu'unj yo' nanj adonj. ²⁵ Nihánj me

se cataj xna'anj 'un̄j rihaan soj daj guun rihaan chumij nihánj nan̄j á. ²⁶ Che'é dan me sese cataj yuvij rihaan soj se vaa vaj 'un̄j rej quij, ne se ca'anj soj rej quij nano' soj manj ma'. Ne sese cataj yuvij rihaan soj se vaa yaán 'un̄j rá 'o ve', ne se cuchumán rá soj ma'. ²⁷ Dan me se ndaa rá se uun gaa raan rej síj güii ne 'o chuguun nu' xta' ndaa rej ata' güii ro', ne ne'en cunudan̄j yuvij se vaa raan rihaan chumij a. Ne ase uun rá soj ne'en soj gaa raan ro', danj guun rá soj asa' ca'ná' 'un̄j sij ca'neé Diose n̄icaj yu'unj man yuvij, ne yo'o quene'en nu' yuvij man rihaan chumij nihánj se vaa ca'ná' 'un̄j adonj. ²⁸ Aj ne'en soj daj 'yaj yachrúu vaj rej xta', ne ne'en ma'an xo' me rej naj nee cha xo' a. Taj síi nata' rihaan xo' me rej naj nee yo' ma'. Ne ase uun rá yachrúu ro', danj guun rá ma'an soj asa' ca'na' uún 'un̄j rihaan chumij nihánj adonj. Quene'en ma'an soj sij man rihaan chumij nihánj me rej ca'na' 'un̄j adonj.

Nana nihánj taj xna'anj daj gaa ca'na' uún Jesucristó rihaan chumij nihánj a

²⁹ "Sij quiran' yuvij sayuun yo', gaa ne guun rmi' güii guun rmi' yavii guun rmi', ne cayuu nij yati' xta' ne quinaan taran' nij rasuun nucuaj man rej xta' do' a. ³⁰ Gaa ne vaa se curuvj' rej xta' quene'en soj, ne quene'en soj se vaa daj doj ca'na' uún 'un̄j sij ca'neé

Diose n̄icaj yu'unj man yuvij a. Gaa ne cunudan̄j nij síi man rihaan chumij nihánj ro', quinano ndo'o rá ma'an nij so', gaa ne quene'en nij so' mán 'un̄j sij ca'neé Diose n̄icaj yu'unj man yuvij á. Dan me se xraá ngaa quitaj 'un̄j ca'na' 'un̄j, ne guun nucuaj ndo'oj quirij ta'ngaj, ne ve'é uxrá curuvij ca'naj á. ³¹ Gaa ne ca'yanj nii chruun a'yanj, quiyáj, ne ca'nej 'un̄j man nij se-mozó 'un̄j ca'na' nij so' rihaan chumij nihánj, ne naqui'yaj chre' nij se-mozó 'un̄j man nij síi narii Diose man canoco' manj a. Dan me se cachee nij se-mozó 'un̄j rihaan nu' chumij nihánj, nano' nij so' taran' nij síi cunuu chre' ga 'un̄j nan̄j adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ya quene'en ní' se vaa nichrun' ca'na' uún Jesucristó a

³² "Tucu'yón soj nana nihánj nana che'é chruun man chruj higó raá á. Gaa quisij guun laruu ra'a chruun, ne naca coj ya'lij raá chruun, ne ne'en soj se vaa nichrun' 'na' dió naman maan a. ³³ Dan me se xcáj uún soj cuentá se vaa asa' quene'en soj nu' se vaa cataj xna'anj 'un̄j rihaan soj cuano, ne nichrun' ca'na' uún 'un̄j nan̄j adonj. Dan me se ase vaa síi nicun' ta'yaa ro', gaa 'un̄j ei. ³⁴ Ya ya cataj xna'anj 'un̄j rihaan soj cuano quisij nu' rasuun nihánj nu' se vaa cataj xna'anj 'un̄j rihaan soj

cuanō ei. Ne ya quene'en soj nu' nihánj gaa ataa cavi' soj ei. ³⁵ Vaa güii ca'anj ni'ya yo'óo do', xta' do', tzaj ne se-nanaj me se daj chihaa mij se quinavij yo' ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ne ne'en ní' me güii ca'na' uún Jesucristó ma'

³⁶ "Nihánj me cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa a 'ó sí ne ne'en me güii ca'na' uún 'unj rihaan chumij nihánj ma'. Ca'vee se ndaa se-mozó Diose 'yaj suun rej xta', ca'vee se ndaa ma'anj ta'nij Diose, tzaj ne ne ne'en núj me güii me yo' ma'. Orún' Réj me sí ne'en nanj adonj. ³⁷ Ase vaa qui'yaj yuvij gaa cayáán sí cu'naj Noé rihaan chumij ro', danj gaa qui'yaj uún yuvij asa' ca'na' uún 'unj sij ca'née Diose nıcaj yu'unj man yuvij rihaan chumij nihánj adonj. ³⁸ Dan me se gaa cayáán sí cu'naj Noé, ne daj doj caráán na ya'anj rihaan chumij, tzaj ne chá yuvij do', co'lo yuvij do', ne xcaj tuvi' nij yuvij do'; inanj danj qui'yaj nij yuvij ndaa quisij güii catúj nij tuvi' sí cu'naj Noé rque rihoo xij chée rihaan na a. ³⁹ Ne ne xcaj nij yuvij cuentá sese caráán na ya'anj xraá nij so' ma'. Maan se ndaa quisij caráán na ya'anj xraá cunudanj nij so', ne danj gaa xcaj nij so' cuentá nanj á. Ne ase vaa ne xcaj nij yuvij man gaa naá cuentá se vaa quiran' nij so' sayuun ro', danj gaa uún yuvij asa' quisij ca'na' uún 'unj sij ca'née

Diose nıcaj yu'unj man yuvij rihaan chumij nihánj adonj. 'O se ndaa síj güii quene'en nij so' manj, gaa ne xcaj nij so' cuentá nanj á.

⁴⁰ "Ne asa' quisij güii yo', ne cunuú vıj roj sn'óo qui'yaj suun roj so' yo'óo, ne nacaj se-mozó Diose man yo'ō so', ne quinaj yo'ó so' a. ⁴¹ Ne cunuú vıj roj chana gaj roj no' 'núú trigó, ne nacaj se-mozó Diose man yo'ō no', ne quinaj yo'ō no' nanj adonj. ⁴² Che'é dan cutumé uxrá soj man soj á. 'O se ne ne'en soj me güii ca'na' sí 'nij ra'a man soj a ma'. ⁴³ Dan me se sese 'ō sí tucua ve' ro', aj ne'en so' me orá ca'na' sí ituu ne qui'yaj ituu sí ituu rasuun man tucua so', ne uxrá cutumé so' tucua so', ne se qui'yaj ituu sí ituu tucua so' tzaj ma'. Maan se ne ne'en soj me orá ca'na' sí ituu man adonj. ⁴⁴ Dan me se ta'nga' danj vaa guee 'unj sij ca'née Diose nıcaj yu'unj man yuvij, ne ne ne'en soj me orá ca'na' uún 'unj man adonj. Che'é dan yo'ō ni'yaj soj á.

Nana nihánj taj xna'anj daj quiran' sí ve'é 'yaj suun rihaan Diose do', daj quiran' sí ne 'yaj suun sa' rihaan Diose do' a

⁴⁵ "Che'é dan me sese cune' sí tucua yo'ō ve' man yo'ō se-mozó so' se vaa cutumé mozó yo' man tuvi' mozó rque so' se chá rihaan nij so' orá chá nij so' chraa, ne daj qui'yaj mozó yo', rá soj ga. Sese ya ya sij ve'é 'yaj

suun me so' do', sese ya ya sij avii raā me so' do', ne daj qui'yaj so', rá soj ga. ⁴⁶ Gaa ne güii naman se-ru'vee mozó ro', sese quene'en se-ru'vee mozó se vaa ve'é 'yaj suun mozó se-suun ru'vee, ne cavii sa' uxrá mozó yo', qui'yaj se-ru'vee mozó yo' adonj. ⁴⁷ Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa cune' ru'vee yo' man mozó yo' guun so' síí tumé man cunudanj si'yaj ru'vee yo' a. ⁴⁸ Tzaj ne sese vaa chi'ii nimán mozó yo', ne guun rá so' se vaa guun raan ndo'o se-ru'vee so', ⁴⁹ gaa ne guun che'e so' go' so' man tuvi' so' mozó, ne cha so' co'o so', ne guun xno so' a. ⁵⁰ Dan me se ne ne'en so' aman naman se-ru'vee so' a. Ne na'vij so' ca'na' ru'vee a. Tzaj ne síj güii síj orá síj, ne ca'na' ma'an se-ru'vee mozó yo', ⁵¹ gaa ne ca'ne' nu' so' man mozó yo' ne cataj so' se vaa ca'anj mozó yo' rihaan ya'an ga yo'ó nij síí nucui' rá a. Ne yuvii man rihaan ya'an yo' ro', ta'vee uxrá, ne ndaa chá ruj ma'an nij yuvii cúú yan' yuvii ei.

25

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é chi' chana yaan me rá catuu rej anuú cha'anj nara'aa a

¹ "Ne asa' ca'na' uún 'unj rihaan chumii nihánj, ne ase vaa chi' chana yaan ro', danj gaa nij yuvii me rá catuu rihaan Diose asa' guun chij Diose á. Dan me se nicaj nij

chana yaan yo' saga' nij no' aga' ya'an, ne ca'anj na'vij nij no' man síí nara'aa a. ² Dan me se 'un' nij chana yaan yo' ro', me chana ni'yon, ne yu'un' nij chana yaan yo' ro', me chana nicaj cuentá a. ³ 'O se nij chana ni'yon yo' ro', nicaj nij no' saga' nij no' aga' ya'an, tzaj ne taj vaj casté acaa nicaj nij no' a ma'. ⁴ Ne nij chana nicaj cuentá ro', nij no' me se nicaj nij no' saga' nij no' aga' ya'an do', aga' nuu casté acaa do' a. ⁵ Dan me se guun raan síí nara'aa, ne ca'na' nej rihaan taran' nij chana yaan yo', ne cotoj taran' nij no' a. ⁶ Guun yan', ne caguáj yuvii cataj yuvii: "Na' síí nara'aa ga chana yaan ei. Cuvá' soj nari' tuvi' soj ga so' ei", cataj yuvii rihaan chi' nij chana yaan yo' a. ⁷ Gaa ne cuno nij chana yaan, ne ra'yanj naxagaa taran' nij no', ne naquiyaj sa' nij no' saga' nij no' aga' ya'an a. ⁸ Ne cataj nij chana ni'yon rihaan nij chana nicaj cuentá, ne: "Qui'yaj soj doj se ndo'o, rque soj doj casté acaa rihaan núj ruguanj. Quina'áj saga' núj aga' ya'an nanj achuguanj", taj nij chana ni'yon yo' rihaan tuvi' no' a. ⁹ Gaa ne tuvi' no' chana nicaj cuentá me se cataj: "Maan se se quisij casté acaa cacaa rihaan taran' ní' ma'. Ca'anj soj rej ane' casté acaa, ne quiraan soj man yo' á", taj nij chana nicaj cuentá yo' rihaan nij chana ni'yon a. ¹⁰ Veé dan, ne ca'anj nij chana ni'yon yo'

quiraan nij no' casté acaa, ne ca'na' síi nara'aa, ne nij chana nicaj cuentá me se ne cachiin casté acaa rihaan nij no' ma'. Che'é dan catúj nij no' rá ve' canuú cha'anj ga síi nara'aa, ne caráán nii ta'yaa yo' a. ¹¹ Cachén doj orá, gaa ne ca'na' nij chana ni'yon uún, ne cataj nij no': "Ca'nuu so' ta'yaa catuu núj, socoj", cataj nij no' rihaan síi nara'aa a. ¹² Ne cataj síi nara'aa yo': "Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa ne ne'én 'unj man soj ma'", taj so' rihaan nij chana ni'yon yo' a.

¹³ "Che'é dan cutumé uxrá nij soj man soj á. 'O se ne ne'en soj me güii ca'na' 'unj ne ne'en soj me orá ca'na' 'unj ne ne'en soj ma'.

Nana nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é síi racuíj sa'anj rihaan se-mozó so' a

¹⁴ "'O se güii ca'na' 'unj me se ase vaa qui'yaj yo'o ru'vee ga se-mozó ru'vee ro', danj gaa qui'yáj ga soj sij nocó' manj adonj. Dan me se guun rá ru'vee yo' ca'anj so' yo'ó chuman', ne canacúún so' man nij se-mozó so', ne racuíj so' se-sa'anj so' rihaan nij mozó yo' a. ¹⁵ Dan me se rihaan yo'o so' racuíj so' 'unj sa'anj nocoo uxrá cu'naj talento a. Rihaan yo'ó so' racuíj so' vij sa'anj talento a. Ne rihaan yo'ó so' racuíj so' yo'o sa'anj talento a. Danj qui'yaj so', racuíj so' sa'anj rihaan 'o 'o nij se-mozó so', ne rihaan 'o 'o mozó yo' racuíj so' ndaa vaa guun nucuaj mozó tinaca

mozó yo' a. Dan me se me rá so' qui'yaj suun 'o 'o mozó tinaca 'o 'o mozó sa'anj rqué so' rihaan mozó yo', ne che'é dan qui'yaj so' danj a. Ne cavii so', ca'anj so' a.

¹⁶ "Síj ca'anj so', ne cavii síi nicaj 'un' sa'anj talento ca'anj so', ne qui'yaj suun so', ne quisíj, gaa ne qui'yaj canaán so' yu'un' sa'anj talento ga sa'anj uún a. ¹⁷ Ne ase vaa qui'yaj so' ro', danj vaa qui'yaj síi nicaj vij sa'anj talento uún, ne qui'yaj canaán so' yavíj sa'anj talento uún a. ¹⁸ Tzaj ne síi quiriri' 'o sa'anj talento yo' me se cavii so' ca'anj so', ne gáán so' 'o yu'uj, ne caxríj yuve so' man sa'anj racuíj ru'vee rihaan so' a.

¹⁹ "Veé dan, ne guun raan uxrá, ne namán se-ru'vee va'nuj nij mozó, ne xná'anj ru'vee man 'o 'o nij so' daj qui'yaj nij so' a. ²⁰ Ne cuchi' síi nicaj 'un' sa'anj talento rihaan ru'vee, ne rqué so' chí' sa'anj talento man se-ru'vee so', cataj so': "'Un' sa'anj talento racuíj so' manj, señor. Ne yaj ro', nuu yo' chí' sa'anj talento, qui'yáj nanj á", taj so' a. ²¹ Ne cataj ru'vee yo' rihaan se-mozó so': "Cunaj uxrá vaa qui'yáa so' ei. Mozó sa' mé so', ne gaa nucuaj raj mán so' adonj. Ve'é cutumé so' man doj si'yáj á. Che'é dan, ne yaj cané so' tumé so' nocoo doj si'yáj á. Cuvá' so' cayáán so' ga 'unj, ne ve'é cayáán ní' nanj ei", taj so' rihaan se-mozó so' a.

²² "Gaa ne cuchi' síi nicaj

vij sa'anj talento uún, ne cataj so': "Racuíj so' vij sa'anj talento rihanj, señor. Ne yaj, ne nuu yo' ca'anj sa'anj talento, qui'yáj nanj á", taj so' a. 23 Ne cataj ru'vee yo' rihaan so': "Cunaj uxrá vaa qui'yáá so' ei. Mozó sa' mé so' uún, ne gaa nucuaj raj mán so' uún adonj. Ve'é cutumé so' man doj si'yáj, ne che'é dan yaj cané so' tumé so' nocoo doj si'yáj ya ei. Cuvá' so', cayáán so' ga 'unj, ne ve'é cayáán ní ya ei", taj ru'vee yo' rihaan yo'ó se-mozó so' a.

24 "Veé dan, ne cuchí' sí nicaj yo'ó sa'anj talento uún rihaan se-ru'vee so', ne cataj so': "Ne'én 'unj se vaa sij sca' ndo'o nimán mé so', señor. Ne'én 'unj se vaa yo'ó yuvii unô 'núú, ne ma'an so' me sí rii uun naa nanj adonj. Ne yo'ó yuvii narii squíj man 'núú trigó, 'yáá so', ne ma'an so' naran' uun man 'núú trigó sa' yo' nanj adonj. 25 Che'é dan chucu'vi' 'unj, ne ca'anj 'unj, ne caxríj yuve 'unj se-sa'anj so' rque yo'óo nanj adonj. Dan me se nacaj guee uún so' se-sa'anj so' nanj ei", taj mozó yo' rihaan ru'vee a. 26 Ne cataj ru'vee yo' rihaan mozó: "Mozó chí'ij nimán do', mozó rmií do', mé so' ei. Se danj ne'én so' se vaa yo'ó yuvii unô 'núú, ne ma'anj rii naa, ne ne'én so' se vaa yo'ó yuvii narii squíj man 'núú trigó, ne 'unj naran' 'núú trigó sa' yo', 27 ne me che'é ne taacuachén so' se-sa'anj 'unj rihaan nij sí nuta' raá sa'anj ga. Gaa ne asa' 'ná' 'unj, ne

nicaj 'unj se-sa'anj 'unj ga sa'anj nata' raá yo' ga", taj ru'vee yo' rihaan yo'ó mozó yo' a.

28 "Ne ca'mii uún ru'vee yo' rihaan yo'ó nij se-mozó so', cataj so': "Ca'nee soj sa'anj nicaj mozó chí'ij nihánj, ne taacuachén soj rihaan sí nicaj chí' sa'anj talento á. 29 'Q se sí ne'en sa' qui'yaj suun rihanj me se vaa güii, ne doj a guun nucuaj so' qui'yaj suun so' rihanj adonj. Ne sí ne ne'en qui'yaj suun rihanj me se ca'nee 'unj suun le'ej nii ata so', ne quinaj uun so', qui'yáj adonj. 30 Ne mozó chí'ij yo' me se taj se uun so' rihanj ma'. Quiri'ij soj man so' xe' rej rmi' á. Ne yuvii man rej rmi' yo' me se ta'vee uxrá ne ndaa chá ruj ma'an nij yuvii cúú yan' nij so' nanj adonj", taj ru'vee rihaan yo'ó nij se-mozó so' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é güii ca'ne' Jesucristó cacun' che'é yuvii man rihaan chumii a

31 "Dan me se sí ca'neé Diosé nicaj yu'unj man yuvii mé 'unj, ne ca'na' uún 'unj rihaan chumii nihánj, ne ve'é uxrá gaa ca'na' 'unj, ne ca'na' cunudanj nij se-mozó 'unj, ne asa' ca'ná' 'unj, ne quitaj 'unj rihaan xrúun 'unj chruun xlá sa', ne ca'ne' 'unj cacun' che'é yuvii adonj. 32 Dan me se naqui'yaj chre' nij se-mozó 'unj man cunudanj nij yuvii man rihaan chumii, ne canicun' nij yuvii rihaan 'unj, ne cuxra' ta'aj 'unj man nij

yuvij, ne dan me se ase vaa 'yaj sí tumé matzinj uxra' ta'aj so' man nij matzinj ga nij tana ro', danj gaa qui'yáá 'unj, cuxra' ta'aj 'unj man nij yuvij yo' nanj adonj. ³³ Dan me se nij sí sa' ro', ase vaa matzinj gaa nij so' rihanj, ne cachēn nij so' canicun' nij so' rej nuva' 'unj, ne nij sí chi'ij ro', ase vaa tana gaa nij so' rihanj, ne cachēn nij so' canicun' nij so' rej nichruún 'unj a.

³⁴ "Ne guún 'unj sí nicaj suun rey, quirij ta'ngá' 'unj rihaan nij so', ne dan me se ca'mii 'unj rihaan nij sí nicun' rej nuva' 'unj, cataj 'unj: "Cuva' soj ei. Nihá' uxrá rá Réé 'unj ni'yaj so' man soj á. Dan me se asij qui'yaj Réé 'unj man chumij nihánj, ne cachrón so' güii guun chij ma'an soj rihaan chumij nihánj a. Che'é dan ca'na' soj, ne nacaj soj nu' se sa' qui'yaj Réj á. ³⁵ 'O se gaa naá, ne quina'aan rquej, ne rqué soj se chay á. Ne nacoó 'unj na, ne rqué soj na co'oj á. Ne ase vaa sí 'na' yo'ó chuman' vaa 'unj rihaan soj, tzaj ne ve'é ca'mii soj gaj a. ³⁶ Tachrinj unun vaa sagan' 'unj, tzaj ne rqué soj yatzij manj á. Ne canó chi'ij manj, ne cuchi' soj rej náj, ne taj ya'anj soj manj á. Qui'nij 'unj taga', ne cuchi' soj taga', ne ca'mii soj gaj adonj", cataj 'unj rihaan nij sí nicun' rej nuva' 'unj a.

³⁷ "Gaa ne ca'mii nij sí sa' yo' rihanj, cataj nij so':

"Aman quene'en núj se vaa na'aan rqué so', ne rqué núj se chá so', Señor. Aman quene'en núj se vaa nacoó so' na, ne rqué núj na co'o so' ga. ³⁸ Aman ase vaa sí 'na' yo'ó chuman' vaa so' rihaan núj, ne ca'mii núj ga so' ga. Aman quene'en núj se vaa tachrinj unun vaa sagan' so', ne rqué núj yatzij cunuú so' ga. ³⁹ Aman quene'en núj se vaa canó chi'ij mán so' do', se vaa catúj so' taga' do', ne cuchi' núj racuj núj mán so' ga", cataj nij sí sa', xna'anj nij so' manj a.

⁴⁰ "Gaa ne cataj 'unj rihaan nij so': "Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa racuj ndo'o soj man nij tinúu 'unj gaa quiran' nij so' sayuun vaa danj á. Nda' se sí nica' ndo'o me ta'aj nij so', tzaj ne racuj ndo'o soj man nij so', ne che'é se racuj ndo'o soj man tinúu 'unj, ne che'é dan nuchruij 'unj cuentá se vaa me soj sí racuj man ma'anj adonj", cataj 'unj rihaan nij so' a.

⁴¹ "Gaa ne cataj 'unj rihaan nij sí nicun' rej nichruún 'unj a: "Naxuun soj man soj rihanj ei. Maan se cataj ya Diose se vaa inanj sayuun quiran' soj, ca'anj soj rihaan ya'an, cacaa soj nu' cavii nu' ca'anj nanj á. Dan me se qui'yaj Diose ya'an yo' cacaa sí chree cacaa nij nana chree cacaa, ne cacaa nij soj cacaa ga so' adonj. ⁴² 'O se quina'aan rquej gaa naá, tzaj ne ne rque soj a doj se chá

chaj ma'. Nacoó 'unj na, tzaj ne ne rque soj a doj na co'oj ma'. ⁴³ Ase vaa sí 'na' yo'ó chuman' vaa 'unj rihaan soj, tzaj ne ne ca'mii soj gaj ma'. Tachrinj uun nuú 'unj, tzaj ne ne rque soj a doj yatzij ma'. Canó chi'ii manj do', qui'nij 'unj taga' do', tzaj ne a 'ó güii ne cuchí' soj rihanj ma'", cataj 'unj rihaan nij so' a.

⁴⁴ "Gaa ne cataj ma'an nij sí chi'ii yo': "Aman quene'en núj mán so' se vaa na'aan rque so' do', se vaa nacoó so' na do', se vaa ase vaa sí ca'na' yo'ó chuman' vaa so' do', se vaa achiin yatzij cunuú so' do', se vaa canó chi'ii mán so' do', se vaa qui'nij so' taga' do', ne ne racuíj núj mán so', Señor", cataj nij so', xna'anj nij so' manj a.

⁴⁵ "Gaa ne cataj 'unj rihaan nij so': "Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa a 'ó xco' ne racuíj soj man nij tinúú 'unj gaa quiran' nij so' sayuun vaa danj ma'. Ne nda' se sí nica' ndo'o me ta'aj nij so', tzaj ne no xcúún nij soj racuíj soj man nij so' adonj. Ne che'é se ne racuíj soj man nij so' ro', che'é dan nuchruj 'unj cuentá se vaa nuveé sij racuíj manj me soj ma'", cataj 'unj rihaan nij so' a.

⁴⁶ "Gaa ne cavii nij so' ca'anj nij so', ne quiran' ndo'o nij so' sayuun nu' cavii nu' ca'anj, tzaj ne nij sí sa' ro', ve'é cayáan nij so' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj nanj

adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a.

26

Nana nihánj taj xna'anj se vaa 'o guun rá nij xrej atá suun nocoo doj do', nij sí uun chij do', se vaa cavi' Jesucristó a

¹ Síj cataj xna'anj Jesucristó nu' nana yo', gaa ne ca'mii uun so' rihaan nij sí tucu'yón se-nana so', cataj so':

² —Ne'en soj se vaa cachén vij güii, gaa ne canuú cha'anj pascuá, ne tacuachén nii manj rihaan nij sí cachron manj rihaan rcutze nanj adonj. Danj qui'yaj nij so', che'é se sí ca'née Diose nica'j yu'unj man yuvi' mej a —taj Jesucristó a.

³ Gaa ne cunuu chre' nij xrej atá suun nocoo doj do', nij sí uun chij do', rihaan ve' xij tucua' xrej atá suun nocoo doj sí cu'naj Caifás a. ⁴ Ne 'o guun rá cunudanj nij so' se vaa tihá' yu'unj nij so' man Jesucristó, ne quita'aa yuve' nij so' man Jesucristó, ne cavi' Jesucristó, qui'yaj nij so', rá nij so' a. ⁵ Tzaj ne cataj nij so':

—Se quita'aa ní' man so' gaa aman anuú cha'anj ma'. Maan se sese danj qui'yaj ní', ne ca'maan rá nij yuvi', ne guun sayuun, qui'yaj nij yuvi' nanj adonj —taj nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa caxríj 'o chana casté raa Jesucristó a

⁶ Dan me se yáan Jesucristó chuman' cu'naj Betania, ne ne so' rá 'o ve' tucua' sí cu'naj Simón sí canó luj ri'yuj man,

⁷ ne yáan Jesucristó rihaan mesá, ne cuchi' yo'o chana rihaan so', ne nicaj chana yo'o aga' catzii nuu casté gun' daj, ne casté tu'vee ndo'o me yo' a. Gaa ne caxrij chana casté raa Jesucristó a. ⁸ Ne ca'maan rá nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó, ne cataj nij so':

—Me che'é tiri' rma'an chana nihánj casté sa' ga.

⁹ Me che'é ne cutu'vee no' casté, ne quirí' uxrá no' sa'anj, ne go' no' sa'anj yo' man sí nique ga —cataj nij so', ni'yaj nij so' man chana yo' a.

¹⁰ Ne quene'en Jesucristó daj vaa ca'mii nij so', ne cataj so' rihaan nij so' a:

—Me che'é a'mii soj danj ni'yaj soj man chana ga. 'O se ve'é uxrá vaa qui'yaj no' manj á. ¹¹ 'O se sí nique me se daj a güii mán nij sí nique ga soj, ne ca'vee qui'yaj soj danj ga sí nique ei. Tzaj ne 'unj me se vaa güii ca'anj 'unj, ne quinaj uun soj, ne se ca'vee qui'yaj soj se luj che'ej ma'. ¹² Dan me se caxrij chana nihánj casté raj, ne che'é dan ne'en soj se vaa cachin' nii manj adonj. ¹³ Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa me rej ma'an ca'mii natáj yuvii se-nanaj nana sa' rihaan nij yuvii man rihaan nu' chumii nihánj ro', ne cataj xna'anj uún nij yuvii rihaan tuvi' yuvii che'é se vaa qui'yaj chana nihánj manj, ne se quini'yón yuvii man chana nihánj ma' —taj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se

vaa cutu'vej sí cu'naj Judas man Jesucristó rihaan nij sí taj ri'yunj man Jesucristó a

¹⁴ Gaa ne cavii sí cu'naj Judas Iscariote, ca'anj so' rihaan nij xrej ata suun nocoo doj a. Dan me se yo'o tuvi' chuvij nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó me sí cu'naj Judas yo' a. ¹⁵ Dan me se cataj so' rihaan nij xrej a:

—A me se rque soj manj, ne racuíj 'unj man soj tacuachén 'unj man Jesucristó rihaan soj ga —taj so', xná'anj so' man nij xrej a.

Ne go' nij so' icó chí' sa'anj platá catzii man sí cu'naj Judas yo' a. ¹⁶ Gaa ne guun che'e sí cu'naj Judas nuchruj raa so' aman guun nucuaj so' racuíj so' man nij xrej ata suun nocoo doj, tacuachén so' man Jesucristó rihaan nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ma'an Jesucristó taj xna'anj se vaa tacuachén yo'o tuvi' nij sí tucu'yón se-nana so' man so' rihaan nij sí taj ri'yunj man so' a

¹⁷ Ne güii canuû cha'anj pascuá ro', cuchi' nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó rihaan Jesucristó, ne xná'anj nij so' man so', cataj nij so':

—Me rej qui'yaj chuvii núj cha xti'no ní' cha'anj pascuá, rá so' ga —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

¹⁸ Ne cataj xna'anj Jesucristó rihaan nij so' se vaa catuu nij so' chuman' Jerusalén, ne cuchi' nij so' rihaan yo'o so', ne ca'mii nij

so' nanā nihánj rihaan so' a: “Taj xna'anj maestró rihaan so' se vaa daj doj quisij se-ora so' a. Ne chá xti'nō so' do', nij sí tucu'yón se-nanā so' do', cha'anj pascuá tucuá so' á”, cataj nij so' rihaan sí ne chuman' yo', taj Jesucristó rihaan nij so' a. ¹⁹ Dan me se qui'yaj nij sí tucu'yón se-nanā Jesucristó ndaa vaa cataj xna'anj Jesucristó rihaan nij so', ne qui'yaj chuvij nij so' chá xti'nō nij so' cha'anj pascuá a. ²⁰ Ne rej ti'nuu, ne cayáan Jesucristó ga chuvij nij sí tucu'yón se-nanā so' rihaan mesá a. ²¹ Ne gaa chá nij so' chraa, ne cataj Jesucristó:

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa tacuachén yo'o tuvi' soj manj rihaan nij sí taj ri'yunj manj ei —taj Jesucristó a.

²² Gaa ne quinanó ndo'o rá nij sí tucu'yón se-nanā Jesucristó, ne guun che'e nij so' ndaa 'o 'o nij so' xná'anj man Jesucristó, cataj 'o 'o nij so':

—'Unj me sí qui'yaj danj ni', Señor' —taj 'o 'o nij so' a.

²³ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Sí tiguíj rachrúun ga 'unj rá co'oo ro', so' me sí tacuachén manj rihaan nij sí taj ri'yunj manj adonj. ²⁴ 'O se taj danj Diose se vaa ca'anj 'unj cavi' 'unj sij ca'née Diose nīcaj yu'unj man yuvij ne ya danj quirán' 'unj adonj. Tzaj ne nique ndo'o sí tacuachén manj rihaan nij sí taj ri'yunj manj nanj á. Quirán' uxrá so' sayuun nanj á. Snó'o yo' me se sese ne ca'ngaa so',

ne cavii sa' so' doj tzaj adonj —taj Jesucristó a.

²⁵ Ne sí cu'naj Judas sí me rá tacuachén man Jesucristó rihaan nij sí taj ri'yunj man Jesucristó me se xná'anj so' man Jesucristó, cataj so':

—'Unj me sí qui'yaj danj ni', maestro' —taj ma'an so', xná'anj ma'an so' man Jesucristó uún a.

—Ya uxrá cataj so', veé so' qui'yaj danj ei —taj Jesucristó rihaan so' a.

Nanā nihánj taj xna'anj che'é rachrúun rqué Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nanā so' chá nij so' do', che'é na vinó rqué so' co'o nij so' do' a

²⁶ Ne gaa chá nij so' chraa ne quita'aa Jesucristó yo'o rachrúun, ne nago' so' graciá rihaan Diose, ne cuxra' ta'aj so' rachrúun, ne rqué so' rihaan nij sí tucu'yón se-nanā so', ne cataj so':

—Quita'aa soj rachrúun nihánj, chá soj man yo' á. Ne manj me rachrúun nihánj ei —taj so' a.

²⁷ Gaa ne quita'aa Jesucristó aga' tazá nuu na vinó, ne nago' so' graciá rihaan Diose, ne tacuachén so' aga' nuu na vinó rihaan nij so', ne cataj so':

—Co'o taran' soj na vinó nihánj á. ²⁸ 'O se ton manj me na nihánj, ne che'é ton manj ro', rqué Diose 'o nanā rihaan soj daj qui'yaj Diose ga soj a. Dan me se che'é se cayanj ton manj ro', che'é dan me caraa x'naa Diose ni'yaj Diose cacun' tumé que'ee yuvij adonj.

²⁹ Ne cuano nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa veé doj nihánj me co'oj, ne se co'oj yaj a ma'. Tzaj ne asa' quisíj güii guun chij Réé 'unj rihaan chumij nihánj, ne cunu naca chumij nihánj, ne co'o ní' na vinó naca ei —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a.

³⁰ Gaa ne cachráá taran' nij so' chra' rihaan Diose, ne cavii nij so', ca'anj nij so' quij cu'naj Quij man Chruun Olivó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj Jesucristó se vaa guun na'aj sí cu'naj Pedró ne cataj so' se vaa nuveé sij noco' man Jesucristó me so' a

³¹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Danj Diose taj se vaa go' Diose man sí tumé matzinj, ne cunanj nij matzinj cha'nuu nij xo' a. Ne ya ase vaa daán 'unj matzinj vaa soj, ne nij corá guun na'aj taran' soj, ne se canoco' soj manj a ma'. ³² Tzaj ne asa' quisíj cunu i'na' uún 'unj, ne quitaj yaan 'unj rihaan soj ca'anj 'unj estadó Galilea, ne nari' tuvi' ní' estadó Galilea nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a.

³³ Gaa ne cataj sí cu'naj Pedró rihaan so' a:

—Ca'vee se tanáj taran' nij so' mán so', tzaj ne daj chihaa mij se tanáj 'unj mán so' ma' —taj Pedró a.

³⁴ Ne cataj Jesucristó:

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan so' cuano se vaa aj

ne'én 'unj se vaa nij corá gaa ataa caguaj to'loo, ne va'nuj ya cataj so' rihaan yuvij se vaa nuveé sij noco' manj mé so' a —taj Jesucristó rihaan Pedró a.

³⁵ Ne cataj Pedró:

—Taj ma'. Ca'vee se ticavi' yuvij man ní', tzaj ne daj chihaa mij se cataj 'unj se vaa nuveé sij noco' mán so' mej ma' —taj Pedró rihaan Jesucristó a.

Ne ase vaa cataj Pedró ro', danj cataj taran' nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj Jesucristó gaa cachín ni'yaj Jesucristó rihaan Diose a

³⁶ Gaa ne ca'anj Jesucristó ga nij so' ndaa yo'ó rej cu'naj Getsemaní, ne cataj xna'anj Jesucristó rihaan nij so':

—Cane soj nihánj, na'vij soj mán 'unj, ne ca'anj 'unj gan' doj tzin', ne cachinj ni'yáj rihaan Réj a —taj Jesucristó a.

³⁷ Ne nicaj Jesucristó man Pedró do', man roj ta'níi sí cu'naj Zebedeo do', ca'anj so', ne guun che'e so' quinanó ndo'o rá so' a. ³⁸ Gaa ne cataj so' rihaan va'nuj nij sí ca'anj ga so' a:

—Naná uxrá raj adonj. Maan che'é rej nanó ndo'o raj, qui'yaj cavi' 'unj, raj a. Qui'yaj soj se ndo'o quinaj soj nihánj, ne se cotoj soj ma' —taj Jesucristó rihaan va'nuj nij so' a.

³⁹ Gaa ne cavii so' yanij doj tzin', ne ca'anj cayáán rno so' rihaan yo'óo, ne cachín

ni'yaj so' rihaan Diose, ne cataj so' rihaan Diose a:

—Sese ca'vee, ne caráan ra'á so' xráj, se gaa nanj quirán' uxrá 'unj sayuun, tzaj ne sese ma'án so' me rá quirán' 'unj sayuun, ne qui'yáá so' ndaa vaa me rá ma'án so', ne se qui'yáá so' ndaa vaa me rá ma'anj, man Ataj —taj Jesucristó, cachín ni'yaj so' rihaan Diose a.

⁴⁰ Gaa ne canicaj uún so' ca'na' so' rihaan va'núj nij sít tucu'yón se-nana so', ne quene'en so' se vaa cotoj cunudanj nij so' a. Gaa ne cataj so' rihaan Pedró a:

—Dan me se xa' soj me se a 'ó orá ne guun nucuaj soj ni'yaj soj gaj a ma'. Ya na'. ⁴¹ Maan se ni'yaj soj, ne cachinj ni'yaj soj rihaan Diose se vaa caráan Diose rihaan sít chree se caxrij sít chree chrej chi'ij rque soj á. 'O se niha' rá soj qui'yaj soj se sa', tzaj ne ne guun nucuaj soj ma'—taj Jesucristó rihaan nij so' a.

⁴² Gaa ne cavii uún so', ne cachín ni'yaj uún so' rihaan Diose, cataj so':

—Sese se ca'vee quinanj 'unj rihaan sayuun ase vaa, ne qui'yáá so' ndaa vaa me rá so', Ataj —taj Jesucristó, cachín ni'yaj so' a.

⁴³ Gaa ne canicaj uún so' ca'na' so', ne quene'en so' se vaa cotoj uún va'núj nij sít tucu'yón se-nana so' a. 'O se ca'na' ndo'o nej rihaan nij so' a.

⁴⁴ Gaa ne tanáj so' man nij so', ne cavii uún so', ne

cachín ni'yaj uún so' rihaan Diose, ne ase vaa cachín ni'yaj so' gaa rque ro', danj vaa cachín ni'yaj uún so' rihaan Diose a.

⁴⁵ Gaa ne canicaj uún so' ca'na' so' rihaan va'núj nij sít tucu'yón se-nana so', ne cataj so':

—Ca'vee cotoj soj ca'vee naraan rá soj ca'vee sese vaa ya'núj rihaan soj á. Dan me se daj doj quisij orá tucuachén yo'o so' manj rihaan sít tumé ndo'o cacun', che'é se mé 'unj sít ca'née Diose nicaj yu'unj man yuvij adonj. ⁴⁶ Naxagaa soj, ca'anj ní' nanj ei. Ni'yaj soj nedj'. 'Na' sít tucuachén manj rihaan sít taj ri'yunj manj nanj chuguanj —taj Jesucristó a.

Nana nihanj taj xna'anj daj qui'yaj nii gaa quita'aa nii man Jesucristó a

⁴⁷ Dan me se nicun' Jesucristó ca'mii so', ne nu' ca'na' sít cu'naj Judas yo'o tuvi' chuvij nij sít tucu'yón se-nana Jesucristó, ne ca'na' uxrá yuvij ga so', ne nicaj nij yuvij neê espadá do', chruun do' a. Dan me se nij yuvij ca'née nij xrej ata suun nocoo doj do', nij yuvij ca'née nij sít uun chij rihaan nij yuvij israelitá do', me nij yuvij ca'na' a. ⁴⁸ Ne sít cu'naj Judas cataj xna'anj rihaan nij yuvij se vaa daj gaa qui'yaj so' ga Jesucristó, gaa ne cunuu yaan nij yuvij man Jesucristó, ne cataj so':

—Sít cachron tu'vaj ro', so' me sít quita'aa soj cuaj á —taj sít cu'naj Judas a.

49 Gaa ne nu' cuchí so' cuaj rihaan Jesucristó, ne cataj so':

—Ca'na' uxraj, nanj maestro —taj so' rihaan Jesucristó a.

Gaa ne nu' cachrón tu'va so' xruu Jesucristó a.

50 Gaa ne xná'anj Jesucristó man Judas, cataj so':

—Me che'é ca'ná' so', ga tinu' —taj so' rihaan Judas a.

Gaa ne cuchí' nij yuvií rihaan Jesucristó, ne quita'aa nij yuvií man Jesucristó a.

51 Ne yo'q síí nicun' ga Jesucristó me se quirii so' taneê so' neê espadá, ne go' so' neê espadá yo' raá yo'q se-mozó xrej atá suun nocqo doj, ne veé dan güéj nu' xréé mozó yo', qui'yaj so' a. 52 Gaa ne cataj Jesucristó rihaan síí nicaj neê espadá yo' a:

—Na'nej so' taneê so' á. 'O se nu' yuvií nicaj neê espadá ro', veé neê espadá qui'yaj cavi' nij yuvií nanj adonj.

53 Ne ne ne'én so' se vaa guun nu'cuáj cachinj ni'yáj rihaan Réj, ne ca'na' que'ee ndo'o se-mozó Réj rihanj cuano, ne ca'vee qui'yaj cananj a.

54 Tzaj ne sese danj qui'yáj, gaa ne asa' ca'vee qui'yaj ní' nu' nana no rihaan danj Diose nana taj xna'anj daj gaa quirán' 'unj ga —taj Jesucristó rihaan síí nicaj neê espadá yo' a.

55 Ne canicaj Jesucristó, cataj Jesucristó rihaan nij yuvií a:

—Me che'é nicaj soj neê espadá nicaj soj chruun nicaj soj, ca'na' soj ga. Síí ituu

mé 'unj, rá soj na'. Ne 'o se guun que'ee güií cayáán 'unj rá nuvií nocqo, tucu'yón 'unj se-nanaj rihaan nij yuvií, tzaj ne ne quita'aa soj manj a. 56 Tzaj ne nihánj me se quirán' 'unj nu' se vaa taj nana cachrón nij síí nata' se-nana Diose gaa naá rihaan yanj a —taj Jesucristó a.

Gaa ne tanáj cunudanj nij síí tucu'yón se-nana Jesucristó man so', ne cunánj nij so', ca'anj nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj nii gaa cuta' nii cacun' xráá Jesucristó a

57 Dan me se nij síí quita'aa man Jesucristó me se nicaj nij so' man Jesucristó ca'anj nij so' rihaan síí cu'naj Caifás xrej atá suun nocqo doj a. Ne aj mán chre' nij síí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés do', nij síí uun chij do', rihaan síí cu'naj Caifás yo' a. 58 Ne gan' gan' canoco' síí cu'naj Pedro xcó Jesucristó, ne cuchí' so' rihaan chingá rej yanj síí cu'naj Caifás yo', ne catúj so' rá chingá ne ca'anj cayáán so' ga nij se-mozó xrej man rá chingá, quene'en so' daj quirán' Jesucristó a.

59 Dan me se nano' nij xrej atá suun nocqo doj nano' nij cuesé nano' man yuvií cataj xna'anj che'é cacun' tumé Jesucristó a. Me rá nij so' nari' nij so' cacun' rmi' cuta' nij so' xráá Jesucristó ne cavi' Jesucristó, rá nij so' a. Tzaj ne taj vaj a 'ó cacun' tumé Jesucristó a ma'. 60 Che'é dan nda' se cuchí' uxrá síí ne rihaan

nij cuese ca'mii ne nij so', tzaj ne taj vaj cacun' quiri' nij so' cuta' nij so' xraá Jesucristó a ma'. Veé dan, ne cuchi' vij roj so', ⁶¹ ne cataj roj so':

—Sí nihánj cataj se vaa guun nucuaj so' taçuanee so' nuvií nocõ nuvií na'vij ní rihaan Diose, ne rque va'nuj güii cune' uún so' nuvií yo', taj so' ei —taj roj so' a.

⁶² Gaa ne canicun' xrej ata suun nocõõ doj, ne xná'anj so' man Jesucristó, cataj so':

—Me che'é ne a'mii so' ga. Daj vaa nana nihánj nana a'mii roj sí nihánj che'é so' ga —taj so', xná'anj so' man Jesucristó a.

⁶³ Tzaj ne dínj táa Jesucristó a. Gaa ne cataj uún xrej ata suun nocõõ doj rihaan Jesucristó a:

—Ase vaa nana taj xna'anj ma'an Diose rihaan so' ro', danj gaa nana nihánj nana cataj xna'anj 'unj rihaan so' á. 'Unj me sí ya ya ca'ne' suun rihaan so' cataj xna'anj so' sese ya ya mé so' ta'nú Diose sí tinanii man yuvij rihaan sayuun á —taj so' rihaan Jesucristó a.

⁶⁴ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ya vaa nana ca'mii ma'an so' ei. Ne vaj a doj cataj xna'anj 'unj rihaan so' se vaa ndaa yaj quene'en soj se vaa sí ca'née Diose nicaj yu'unj man yuvij mej, ne quene'en soj se vaa cayáan 'unj rej nuva' Diose sí nucuaj ndo'o ei. Ne quene'en uún soj se vaa ca'na' uún 'unj rihaan chumij nihánj, ne quitaj 'unj

xraá ngaa xta' ca'naj adonj —taj Jesucristó rihaan xrej ata suun nocõõ doj yo' a.

⁶⁵ Gaa ne ca'maan rá xrej yo', ne cutzin' xrej yo' sagan' ma'an xrej, ne cataj xrej rihaan tuvi' xrej a:

—Niyaj soj vij. Quij uxrá tu'va sí nihánj rihaan Diose nanj ei. Se cachiin doj sí ca'na' cataj xna'anj rihaan ní' che'é cacun' tumé sí nihánj a ma'. Maan se cuano nihánj me se cuno ma'an soj nana quij ca'mii so' se vaa cayáan ma'an so' rej x'nuj Diose, taj so' ei. ⁶⁶ Daj qui'yaj ní' man so', rá soj ga —taj xrej, xná'anj xrej man nij tuvi' xrej a.

—Cavi' so' ei —taj nij so' a.

⁶⁷ Gaa ne quirii talúj nij so' rihaan Jesucristó, ne go' nij so' man Jesucristó a. Ne coxro ta'aj nij so' xruu Jesucristó, ⁶⁸ ne cataj nij so':

—Sese ya ya ca'née Diose mán so' tinanii so' man yuvij rihaan sayuun, ne racuj Diose mán so' cataj xna'anj so' rihaan núj me sí go' mán so' vij —taj nij so', ca'mii nacõõ nij so' man Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj sí cu'naj Pedró gaa cataj so' se vaa nuveé sij nocõõ man Jesucristó me so' a

⁶⁹ Veé dan, ne ne Jesucristó ga yo'ó nij so' rá ve', ne ne sí cu'naj Pedró xe' rá chingá a.

Ne cuchi' yo'o mozó çana rihaan so', ne cataj no':

—Ne so' me yo'o sí cachée ga Jesucristó sí cavii estadó

Galilea á —taj mozó chana yot' rihaan Pedró a.

⁷⁰ —Taj ma'. Ne unó 'unj me taj so' ma' —taj Pedró cuno taran' nij yuvij cayáan ga so' a.

⁷¹ Gaa ne curihanj Pedró, ne canicun' so' rej atúj yuvij chingá a.

Gaa ne quene'en yo'ó mozó chana man so', ne ca'mii no' rihaan nij yuvij nicun' rihaan ve' ga Pedró, cataj no':

—Síi nihánj cachée ga Jesucristó síi cavii chuman' Nazaret asuun asanj —taj chana yo' a.

⁷² Gaa ne nucuaj ndo'o ca'mii uún Pedró, cataj so':

—Taj ma'. A doj ne ne'enj man snó'o yo' ma' —taj Pedró yo' a.

⁷³ Ne corá nii cuchii' nij síi nicun' ga Pedró rihaan Pedró, ne cataj nij so':

—Ya ya yo'o síi cachée ga Jesucristó mé so' ei. 'Q se ase vaa nana a'mii nij síi cachée ga Jesucristó ro', vaa nana a'mii so' chuguanj —taj nij so' rihaan Pedró a.

⁷⁴ Gaa ne guun che'e Pedró nucuaj doj ca'mii Pedró, cataj Pedró se vaa ca'vee qui'yaj Diose sayuun man so' sese nuveé nana ya me nana a'mii so', ne cataj so':

—Ne ne'enj man snó'o yo' ma' —taj uún Pedró, gaa ne nu' caguáj to'loo a.

⁷⁵ Gaa ne ninuj rá Pedró ndaa vaa cataj Jesucristó rihaan so' quii se vaa gaa ataa caguaj to'loo, ne va'nuj cataj Pedró se vaa nuveé sij nocó'

man Jesucristó me ma'an Pedró ma'. Gaa ne curihanj Pedró xe', ne uxrá ta'vee Pedró a.

27

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nicaj nii man Jesucristó, ca'anj nii rihaan síi cu'naj Pilato a

¹ Rej ranga' nuchruj raa taran' nij xrej atá suun nocoo doj do', nij síi uun chij do', daj qui'yaj nij so', ne cavi' Jesucristó a. ² Gaa ne numij nij so' man so', ne nicaj nij so' man so' ca'anj nij so' rihaan síi nicaj suun gobernador cu'naj Pilato, ne tacuachén nij so' man Jesucristó rihaan so' a.

Nana nihánj taj xna'anj daj quiran' síi cu'naj Judas gaa cavi' so' a

³ Dan me se síi cu'naj Judas me síi tacuachén man Jesucristó rihaan nij síi taj ri'yunj man Jesucristó gaa asino yaan, ne xcaj so' cuentá se vaa ya ya ticavi' nii man Jesucristó ne ma'an so' me síi tumé cacun' se vaa cavi' Jesucristó a. Che'é dan nanó ndo'o rá so', ne me rá so' narque uún so' icó chii' sa'anj platá catzii yo' rihaan nij xrej atá suun nocoo doj do', rihaan nij síi uun chij do' a. Dan me se cuchii' so' rihaan nij so', ⁴ ne cataj so':

—Tumé 'unj cacun' se vaa tacuachén 'unj man yo'o síi sa' inanj rihaan soj á —taj síi cu'naj Judas yo' a.

—Nuveé se-cacun' núj me cacun' tumé so' ma'. Xcaj ma'an so' cuentá daj gaa

qui'yáá so' ei —taj nij so' rihaan sí cu'naj Judas a.

⁵ Gaa ne nicaj so' sa'anj aga' yo', ri'íj uun so' rá nuví nocoo, ne cavií so' ca'anj so', ne toco' vaj ma'an so' man so', ne cavi' so' a. ⁶ Gaa ne naran' nij xrej atá suun nocoo doj man sa'anj aga' yo', ne cataj nij so':

—Ne nó xcúún ní' caraa ní' sa'anj nihánj rá chrúún sa'anj taj rihaan Diöse ma'. 'O se sa'anj go' ní' che'é rej cavi' yo'o yuvií me sa'anj nihánj á —taj nij so' a.

⁷ Dan me se nuchruj raa nij so' daj qui'yaj nij so', ne nicaj nij so' sa'anj yo', ne quiránj nij so' to'óó sí rii xruj a. Ne guun yo'óó yo' santó cachin' nii man náá guun yuvií 'na' yo'óó chuman' yuvií cavi' chuman' Jerusalén a. ⁸ Che'é dan cu'naj yo'óó yo' Yo'óó Ton cuano ei. ⁹ Dan me se quisíj qui'yaj nij so' nu' se vaa cataj sí cu'naj Jeremías sí nata' se-nana Diöse gaa naá gaa cataj so': “Gaa ne nicaj nij so' icó chí' sa'anj aga' a. Sa'anj yo' me sa'anj no' yo'o so', cataj nij yuvií israelitá a. ¹⁰ Ne nicaj nij so' sa'anj yo' quiránj nij so' to'óó sí rii xruj, ndaa vaa cataj xna'anj sí 'nij ra'a man ní' rihanj nanj adonj”, taj sí cu'naj Jeremías a.

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'mii sí cu'naj Pilato ga Jesucristó a

¹¹ Dan me se canicun' Jesucristó rihaan sí nicaj suun gobernador yo', ne xná'anj

sí nicaj suun yo' man Jesucristó, cataj so':

—So' me sí nicaj suun rey uun chij rihaan nij yuvií israelitá na' —taj so', xná'anj so' man Jesucristó a.

—Vej ei —taj Jesucristó rihaan so' a.

¹² Ne xná'anj sí nicaj suun gobernador yo' man Jesucristó che'é cacun' cuta' nij xrej atá suun nocoo doj do', nij sí uun chij do', xráá Jesucristó a. Tzaj ne ne ca'mii Jesucristó a 'ó nana rihaan so' ma'. ¹³ Gaa ne xná'anj uún sí nicaj suun yo' man Jesucristó, cataj so':

—Aj cunó so' cataj nij so' se vaa tumé so' cacun' na'. Me che'é ne a'mii so' ga —taj so', xná'anj so' man Jesucristó a.

¹⁴ Tzaj ne yuun che'e ne ca'mii Jesucristó a 'ó nana rihaan so' che'é cacun' cuta' nii xráá so' a. Veé dan, ne caráya'anj uxrá sí nicaj suun gobernador yo' che'é yan qui'yaj so' danj a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj sí cu'naj Pilato se vaa cavi' Jesucristó rihaan rcutzé a

¹⁵ Ne vaa yo'o tucuáán nocoo sí nicaj suun gobernador se vaa rii so' man yo'o sí 'nij taga' 'o 'o cha'anj pascuá, ne tinavií uun so' cacun' tumé sí urihanj taga' yo' a. Me ma'an 'o sí 'nij taga' a'mii nij yuvií che'é se vaa quirii so', ne ca'vee qui'yaj so' ndaa vaa taj nij yuvií a. ¹⁶ Ne veé yo' yo' ro', 'nij yo'o sí cu'naj Barrabás taga', ne quene'en cunudanj nij yuvií

se vaa tumé ndo'o so' cacun' a. ¹⁷ Dan me se nuu chre' nij yuvij rihaan sí nicaj suun gobernador cu'naj Pilato, ne xná'anj so' man nij yuvij, cataj so':

—Me sí quirij 'unj, rá soj ga. Sí cu'naj Barrabás na'. Ase sí cu'naj Jesucristó xa' —taj so', xná'anj so' man nij yuvij a.

¹⁸ Danj ca'mii so', ne'en so' se vaa maan che'é se guun xcoj ruvaa rá nij xrej ata suun nocoo doj me tacuachén nij xrej man Jesucristó rihaan ma'an so' a.

¹⁹ Ne asij yáan sí cu'naj Pilato yo' rihaan xrúun so' chruun xlá, ne ca'néé nicaj so' nanauchi' rihaan so', taj no':

—Se guun ca'ne' so' cacun' che'é sí sa' yo' ma'. 'O se asij cua'aa me se nanó ndo'o raj che'é yan tucua'nu' snó'o yo' manj adonj —taj nicaj sí cu'naj Pilato rihaan so' a.

²⁰ Tzaj ne cataj xna'anj nij xrej ata suun nocoo doj do', nij sí uun chij do', rihaan nij yuvij se vaa ca'mij nij yuvij che'é sí cu'naj Barrabás rihaan sí cu'naj Pilato, ne cataj nij yuvij se vaa cavi' Jesucristó a. Ne cuchumán rá nij yuvij a. ²¹ Gaa ne xná'anj sí nicaj suun gobernador cu'naj Pilato man nij yuvij, cataj so':

—Me ya ya sí quirij, rá soj ga —taj so', xná'anj so' man nij yuvij a.

—Quirij so' man sí cu'naj Barrabás ei —taj nij yuvij rihaan so' a.

²² —Ne me qui'yáa 'unj ga sí cu'naj Jesucristó, rá soj

ga —taj uún sí cu'naj Pilato, xná'anj so' man nij yuvij a.

—Cavi' so' rihaan rcutze, rá núj ei —taj taran' nij yuvij a.

²³ —Tzaj ne me cacun' tumé so' ga —taj sí cu'naj Pilato, xná'anj so' man nij yuvij a.

Tzaj ne doj a caguáj nij yuvij, cataj nij yuvij:

—Cavi' so' rihaan rcutze ei. —Danj inanj caguáj nij yuvij a.

²⁴ Dan me se quene'en sí cu'naj Pilato se vaa taj se 'yá' quina'maan rá nij yuvij, ne maan se doj a ca'maan rá nij yuvij, ne doj a qui'yaj nij yuvij sayuun a. Che'é dan nicaj so' na, ne na'ya' so' ni'yaj nij yuvij a. Ne cataj so':

—Se tumé 'unj cacun' sese cavi' sí nihánj a ma'. 'O se ma'an soj me sí qui'yaj cavi' so' adonj —taj sí cu'naj Pilato a.

²⁵ Gaa ne cataj nij yuvij rihaan so' a:

—Veé ma'an núj, ma'an ta'níj núj do', me sí tumé cacun' se vaa cavi' so' ei —taj nij yuvij yo' a.

²⁶ Gaa ne quirij sí cu'naj Pilato man sí cu'naj Barrabás taga' che'é nij yuvij, ne go' nij tanuu cuartá xráa Jesucristó, qui'yaj sí cu'naj Pilato, ne tacuachén sí cu'naj Pilato man so' rihaan nij tanuu se vaa cachron nij tanuu man so' rihaan rcutze a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'nga' nacoo nij tanuu ni'yaj nij tanuu man Jesucristó a

²⁷ Gaa ne ca'anj nicaj nij tanuu 'yaj suun rihaan sí nicaj suun gobernador man Jesucristó rá ve' tucúa sí nicaj suun gobernador yo' a. Ne naqui'yaj chre' nij tanuu man taran' nij tuvi' tanuu nij so' a. ²⁸ Gaa ne quirii nij so' sagan' Jesucristó man Jesucristó, ne na'née nij so' sagan' rey yatzij maree man Jesucristó, ²⁹ ne qui'yaj nij so' cachriin tanj, ne cuta' nij so' cachriin tanj raā Jesucristó, ne caxrij nij so' yo'o vará tico uun ston Jesucristó a. Gaa ne canicun' ruj nij tanuu rihaan Jesucristó, ne ca'nga' nacoō nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó, ne cataj nij so':

—Ya ya sij nicaj suun rey rii ta'nga' rihaan nij yuvij israelitá mé so' ei —taj nij so' tiha' nij so' man Jesucristó a.

³⁰ Gaa ne quirii talúj nij so' man Jesucristó, ne nacaj nij so' vará noco' ra'a Jesucristó, ne go' nij so' vará raā Jesucristó a. ³¹ Sij ca'nga' nacoō nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó, gaa ne quirii uún nij so' sagan' rey yatzij maree nuu Jesucristó, ne na'née uún nij so' sagan' uún Jesucristó man uún so', gaa ne nicaj nij so' man Jesucristó cavii nij so' ca'anj nij so' yan cachron nij so' man Jesucristó rihaan rcutze a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj nij yuvij gaa cachrón nij yuvij man Jesucristó rihaan rcutze a

³² Dan me se cavii nij so', ne nari' nij so' man yo'o sí ne

chuman' Cirene, ne so' me sí cu'naj Simón a. Veé dan, ne qui'yaj uxrá nij tanuu fuerzá man sí cu'naj Simón yo' cata so' rcutze cano Jesucristó rihaan a. ³³ Gaa ne cuchi' nij so' tacaan cu'naj Gólgota, ne Gólgota ro', me rej cu'naj Tacaan Cúu Yave Xnangá a. ³⁴ Gaa ne rque nij tanuu doj na vinó nachej ga na e' man Jesucristó co'o so' a. Ne doj tzin' tiguíj daa Jesucristó, ne ne ca'vej rá so' co'o so' ma'. ³⁵ Veé dan, ne cachrón nij tanuu man Jesucristó rihaan rcutze, ne tico tixaj nij so' che'é sagan' Jesucristó, ³⁶ gaa ne ca'anj cane nij so' rihaan yo'óo, ne tumé nij so' man Jesucristó a. ³⁷ Ne cachrón nij tanuu yo'o rcuchra' raā rcutze, ne no letrá rihaan rcuchra' yo', ne taj xna'anj letrá yo' me che'é cavi' Jesucristó, ne: “Sí nihánj me sí cu'naj Jesucristó, ne sí nicaj suun rey uun chij rihaan nij yuvij israelitá me so' a”, taj letrá yo' a. ³⁸ Gaa ne cachrón nij tanuu man yavij snó'o rihaan yavij rcutze yo', ne yavij roj so' me sí ituu a. Dan me se nicun' yo'o so' rej nuva' Jesucristó, ne nicun' yo'ó so' rej nichruun Jesucristó a.

³⁹ Gaa ne cachén yuvij rej nicun' Jesucristó, ne ca'mii chi'ii ndo'o nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó a. Dan me se tucunó nij yuvij raā nij yuvij, ⁴⁰ cataj nij yuvij:

—Tacuanee so' man nuvi' nocoō, ne rque va'nuj güii cune' so' yo'ó nuvi' nocoō, rá

so' na'. Dan me se sese ya ya ta'nij Diose mé so', ne tinanii so' mán so' rihaan rcutze, ne nanij so' rihaan yo'óo yaj vj —taj nij yuvij rihaan Jesucristó a.

⁴¹ Ne ase vaa qui'yaj nij yuvij yo' ro', danj qui'yaj uún nij xrej ata suun nocoo doj do', nij sí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés do', nij sí uun chij do', ca'mii chi'ij nij so', cataj nij so':

⁴² —Tinanii sí nihánj man yo'ó yuvij rihaan sayuun, rá so', tzaj ne ne guun nucuj so' tinanii so' man ma'an so' rihaan rcutze danj. Sese ya ya sij nicaj suun rey uun chij rihaan ní' sij israelitá me so', ne nanij so' cuano rihaan yo'óo, ne cuchuman rá ní' ni'yaj ní' man so' ei. ⁴³ Dan me se nucuj rá so' man Diose se vaa cavij sa' so', qui'yaj Diose, rá so' a. Ca'vee tinanii Diose man so' cuano, sese sij 'ee rá Diose man me so' á. 'O se ma'an so' taj se vaa ta'nij Diose me ma'an so' adonj —taj nij so', chi'ij ndo'o ca'mii nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó a. ⁴⁴ Ne ase vaa ca'mii nij so' ro', danj ca'mii uún roj sí ituu noco' rihaan rcutze rej x'nuj Jesucristó, ca'mii roj so' nana nij rihaan Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj daj guun gaa cavi' Jesucristó a

⁴⁵ Veé dan, ne caxuj, ne yuun che'e guun rmi' rihaan chumij, ne yo'o guun rmi' chumij ndaa quisij aga' va'nuj rej anoco' güi a. ⁴⁶ Veé dan, ne quisij aga' va'nuj,

gaa ne nucuj ndo'o caguáj Jesucristó, cataj so':

—Elí, Elí, lama sabactani —taj so', caguáj so' xna'anj a'mii ma'an so', ne nana caguáj so' taj: “Diose noco' 'unj mé so' á. Me che'é tanáj uun so' mán 'unj ga”, taj nana caguáj Jesucristó a.

⁴⁷ Ne cuno ta'aj nij sí nicun' rej x'nuj Jesucristó nana caguáj so', tzaj ne ne cunoo nij so' me taj Jesucristó ma'. Maan se:

—Nacúun sí nihánj man sí cu'naj Elías tadonj —taj nij so' rihaan tuvi' nij so' a.

⁴⁸ Gaa ne nu' ra'yanj cunánj yo'o sí nicun' rej x'nuj Jesucristó, ne nicaj so' yataan esponja, ne caraa so' na vinó yuu rque yataan, ne cuta' so' raa yo'o vará, ne ru'maan so' yataan tu'va Jesucristó, ne co'o Jesucristó na yuu yo', qui'yaj so' a. ⁴⁹ Tzaj ne ca'mii yo'óo nij yuvij, cataj nij so':

—Dínj qui'yáa so' á. Quene'en ní' sese ca'na' sí cu'naj Elías tinanii sí cu'naj Elías man so' rihaan rcutze ei —taj nij yuvij yo' a.

⁵⁰ Gaa ne sca' caguáj uún Jesucristó, ne cavi' so' a.

⁵¹ Veé dan, ne quisin' yatzij mantá cortiná noco' rá nuvií nocoo ndaa rej raa, ne 'o quiniñ ca'anj ndaa tacóo yo' a. Dan me se cachén yuún, ne quixra' ta'aj nij yujej, ⁵² ne x'núj rej cachin' nii man nij sí cavi', ne cunuu i'na' uún que'ee nij sí sa' cavi' asij rque a. ⁵³ Ne gaa quisij orá cunuu i'na' uún ma'an Jesucristó, ne curihanj

nij sí cunuu i'na' uún yo', ne catúj nij so' chuman' guee chuman' Jerusalén, ne quene'en uxrá yuvi man nij so' a.

⁵⁴ Veé dan, ne nicun' tanuu capitán nicun' yo'ó nij tanuu nicun' cutumé man Jesucristó a. Ne quene'en nij so' cachén yuún, ne quene'en nij so' nu' se vaa guun, ne cuchu'vi' ndo'o nij so', ne ndaa dan asuun gaa xcaj nij so' cuentá se vaa ya uxrá ta'nij Diose me Jesucristó, ne dan me se cataj nij so':

—Ya ta'nij Diose me sí nihánj tadonj —taj nij so' a.

⁵⁵ Ne gan' doj nicun' que'ee chana, ni'yaj uun nij chana man Jesucristó a. Chana cuno se-nana Jesucristó asij cavii Jesucristó estadó Galilea me nij chana yo', ne qui'yaj suun nij chana yo' che'é Jesucristó a. ⁵⁶ Yo'ó no' me chana cu'naj Mariá Magdalena, ne yo'ó no' me chana cu'naj Mariá nii sí cu'naj Jacobo ga sí cu'naj José a. Ne yo'ó no' me nii roj ta'ní sí cu'naj Zebedeo a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cachin' nii man Jesucristó rque yu'uj yuvej a

⁵⁷ Ne rej ata' güii ca'na' yo'ó sí ru'vee sí ne chuman' Arimatea a. José cu'naj so', ne so' me sí tucu'yón se-nana Jesucristó a. ⁵⁸ Dan me se ca'anj so' rihaan sí cu'naj Pilato, ne cachín ni'yaj so' rihaan sí cu'naj Pilato se vaa ca'vej sí cu'naj Pilato cachin' so' man Jesucristó

a. Ne sí cu'naj Pilato ro', cataj se vaa ca'vee qui'yaj so' danj a. ⁵⁹ Ne nicaj sí cu'naj José man Jesucristó, ne nacutáj so' yatzíj mantá naruvii xráá Jesucristó, ⁶⁰ ne vaa yu'uj yuvej rihaan so', rej achin' nii man nij sí cavi', tzaj ne yu'uj naca me yo' a. Ma'an so' me sí qui'yaj gáán nii yu'uj yo', ne taj vaj xngá naj rque yu'uj ma'. Ne caxríj so' man Jesucristó rque yu'uj yo', ne caráán so' yuvej xij tu'va yu'uj yo' a. ⁶¹ Ne cayáán chana cu'naj Mariá Magdalena cayáán yo'ó chana cu'naj Mariá cayáán tu'va yu'uj yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa tumé uxrá nii man yu'uj nuu Jesucristó a

⁶² Veé dan, ne taxrej, ne ndaa quisíj qui'yaj chuvii nij yuvi israelitá che'é güii naraan rá nij so', ne cunuu chre' nij xrej ata' suun nocoo doj do', nij sí fariseo do', ne ca'anj nij so' rihaan sí cu'naj Pilato, ⁶³ ne cataj nij so':

—Nuu rá núj daj cataj sí tiha' yu'unj yo' gaa gaa i'na' so', señor. Dan me se cataj so' se vaa cachén va'núj güii, gaa ne cunuu i'na' uún so', cataj so' adonj. ⁶⁴ Che'é dan ca'ne' so' suun rihaan tanuu se vaa tumé tanuu man yu'uj naj so' ndaa se quisij va'núj güii yo' ruguanj. Sese se qui'yaj ní danj, ne ca'na' nij sí tucu'yón se-nana so', ne quirii nij so' man so', ne cataj nij so' rihaan nij yuvi se vaa cunuu i'na' uún so' nanj

adonj. Asa' quisij, gaa ne doj a tiha' yu'unj uún nij so' man nij yuvij nanj adonj —taj nij so' rihaan sí cu'naj Pilato a.

⁶⁵ Ne cataj sí cu'naj Pilato rihaan nij so' a:

—Vaa tanuu rihaan soj ei. Nijcaj soj man tanuu ca'anj soj cutumé soj man yu'uj yo' á. Ne'en ma'an soj daj qui'yaj soj á —taj Pilato rihaan nij so' a.

⁶⁶ Gaa ne cavii nij so' ca'anj nij so' tumé nij so' man yu'uj yuvej yo' a. Dan me se ca'ne' nij so' suun rihaan tanuu cutumé tanuu yu'uj, ne cachrón nij so' yánj nichraj tu'va yuvej caráan tu'va yu'uj yo' a.

28

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cunuu i'na' uún Jesucristó a

¹ Dan me se ca'anj güii cuetan' güii naránj rá nij yuvij israelitá, ne na'yaan cotungó me yo', ne daj doj quisij güii a. Ne ca'na' chana cu'naj Mariá Magdalena do', yo'ó chana cu'naj Mariá do', quene'en roj chana yu'uj catúj Jesucristó a. ² Veé dan, ne cachén uxrá yuún, ne cavii yo'ó se-mozó sí 'nij ra'a man ní rej xtá', ca'na' so', nanij so' tu'va yu'uj yo', gaa ne quirii yanij so' yuvej aráan tu'va yu'uj yo', ne ca'anj cane so' xráa yuvej yo' a. ³ Daj se uun rá roj no' ne'en roj no' gaa raan ro', danj guun rá roj no' gaa curuvi' so' a. Ne daj se uun rá roj no' ne'en roj no' yu've' catzji ndo'o ro',

danj guun rá roj no' ne'en roj no' sagan' so' a. ⁴ Gaa ne cuchu'vi' ndo'o nij tanuu man tumé tu'va yu'uj yo', ne quiriri'ij ndo'o man nij so' a. Dan me se ase vaa mán sí cavi' vaa mán nij so' rihaan yo'ó a. ⁵ Veé dan, ne cuchi' roj chana yo' rihaan se-mozó Diose, ne cataj se-mozó Diose rihaan roj no' a:

—Se cuchu'vi' roj soj ma'. 'O se aj ne'én 'unj se vaa nana' roj soj man Jesucristó sí cavi' rihaan rcutze adonj. ⁶ Taj vaj so' naj nihánj a ma'. 'O se cunuu i'na' uún so', ndaa vaa cataj xna'anj so' rihaan soj á. Catuu roj soj ni'yaj roj soj rej quinaj so' á. ⁷ Gaa ne ra'yanj ca'anj roj soj, cataj xna'anj roj soj rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' se vaa cunuu i'na' uún so' á. Veé dan me se quitaj yaan so' rihaan soj ca'anj so' estadó Galilea, ne ca'anj soj ndaa yo', ne quene'en soj man so' á. Danj gaa cataj xna'anj soj rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' á. Veé dan me quisij nana cataj xna'anj 'unj rihaan soj a —taj se-mozó Diose rihaan roj chana yo' a.

⁸ Veé dan, ne curihanj roj chana ca'anj roj no' a. Veé roj no' cuchu'vi', ne veé roj no' guun niha' rá uún a. Veé dan me se cunanj ndo'o roj no', cataj xna'anj roj no' rihaan nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó nu' se vaa quene'en roj no' do', nu' nana cataj xna'anj se-mozó Diose rihaan roj no' do' a. ⁹ Ne maan orá dan nari'

tuvi' ma'an Jesucristó gā roj chana yo', ne cataj so':

—Gaa niha' nimán roj soj á —taj Jesucristó rihaan roj no' a.

Gaa ne cuchi' roj chana yo' rihaan Jesucristó, ne ca'anj canicun' ruj roj no' rihaan so', ne quita'aa roj no' tacóo Jesucristó, ne na'víj roj no' rihaan Jesucristó a. ¹⁰ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan roj chana a:

—Se cuchu'vi' roj soj ma'. Maan se ca'anj roj soj cataj xna'anj roj soj rihaan nij tinúu 'unj se vaa cavii nij so' ca'anj nij so' estadó Galilea, ne ndaa yo' quene'en nij so' manj á—taj Jesucristó rihaan roj chana yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é nana cataj xna'anj nij tanuu rihaan nij xrej ata suun nocoo doj a

¹¹ Ne gaa quisíj ca'anj roj chana yo', ne dan me se cavii ta'aj nij tanuu man tu'va yu'uj yo' rque chuman', ne cataj xna'anj nij tanuu rihaan nij xrej ata suun nocoo doj nu' se vaa guun a. ¹² Ne cunuu chre' nij xrej ata suun nocoo doj ga nij sí uun chij, ne nuchruj raa nij so' daj qui'yaj nij so' a. Gaa ne go' uxrá nij so' sa'anj rihaan nij tanuu yo', ¹³ ne cataj nij so':

—Cataj soj se vaa rej ni cotoj soj, ne nij sí tucu'yón se-nana so' ro', ca'na' quirii man so' a. Danj cataj soj á. ¹⁴ Ne sese cuchi' nana yo' rihaan sí nicaj suun gobernador, ne sese me rá so'

qui'yaj so' sayuun man soj, ne ma'an núj caráán ra'a sayuun xráá soj á —taj nij so' rihaan nij tanuu a.

¹⁵ Dan me se guun ya rá nij tanuu, ne quita'aa nij so' sa'anj yo', ne qui'yaj nij so' nu' se vaa cataj xna'anj nij xrej ata suun nocoo doj do', nij sí uun chij do', rihaan nij so' a. Ne ase vaa nana ca'mii nij tanuu rihaan yuvi ro', ta'nga' danj vaa nana ticha'nuu nij yuvi israelitá rihaan yuvi ndaa yo' yaj nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj che'é suun ca'ne' Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a

¹⁶ Gaa ne ca'anj xaan nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó estadó Galilea, ne cavii nij so' raa 'o quij a. Danj qui'yaj nij so', ése cuno nij so' nana cataj xna'anj Jesucristó rihaan nij so' gaa rque a. ¹⁷ Gaa ne quene'en nij so' man Jesucristó, ne na'víj nij so' rihaan so', tzaj ne ne guun ya rá ta'aj nij so' se vaa ya ya Jesucristó me so' a. ¹⁸ Gaa ne cuchi' Jesucristó rihaan nij so', ne cataj so' rihaan nij so':

—Yaj me se 'unj me sí uun chij xta' do', nu' rihaan yo'óo do', qui'yaj Diosé ei. ¹⁹ Che'é dan ca'anj soj tucu'yón soj se-nanaj rihaan nij yuvi man 'o 'o chuman' naj rihaan chumii, ne canoco' nij yuvi manj, qui'yaj soj, ne cuta' ne soj man nij so', ne cata' tu'va soj se-chuvii Réé 'unj Diosé do', se-chuvií 'unj ta'nij

Diose dɔ', se-chuvii Nimán
Diose dɔ' á. ²⁰ Ne tucu'yón
soj rihaan nij yuvii se vaa
cunɔ nij yuvii nu' nana cataj
xna'anj 'unj rihaan soj á.
Veé dan yuun che'e cachee
'unj ga soj nu' güii cachee soj
rihaan chumii nihánj, ndaa
se quinavij nu' chumii nihánj
nanj adonj —taj Jesucristó
rihaan nij so' a.

Nihánj me se-nana Jesucristó nana sa' cachrón síi cu'naj Marcos rihaan yanj a

*Nana nihánj taj xna'anj
che'é síi cu'naj Juan síi cuta'
ne man yuvii a*

1 Nanj vaa guun che'e se-nana Jesucristó nana sa' a. 2 Dan me se síi cu'naj Isaías síi nata' se-nana Diose gaa naá ro', cachrón so' nana nihánj rihaan yanj, ne: "Vaa síi ca'anj suun che'é 'uj, ne ca'nej 'uj man so' quitaj yaan so' rihaan so', ne nuchran' nimán yuvii ve'é ca'mii nij yuvii ga so', qui'yaj so' a", me se-nana Diose nana cachrón síi cu'naj Isaías rihaan yanj a. 3 Ne yo'ó nana cachrón uún so' me nana nihánj, ne: "Nucuj ndo'o ca'mii natáj 'o so' rej tacaan, ne cataj so' se vaa nuchran' nimán yuvii, ne ve'é ca'mii nij yuvii ga síi 'nij ra'a man ní asa' ca'na' so' adonj", taj síi cu'naj Isaías gaa naá, ne ase vaa cataj so' ro', ta'nga' danj guun adonj. 4 Dan me se cavii síi cu'naj Juan síi cuta' ne man yuvii, ne vaj so' rej tacaan, ne ca'mii natáj so' rihaan nij yuvii, cataj so' se vaa nuchran' nimán nij yuvii, ne tanáj nij yuvii chrej chilii, ne ca'vee tinavij Diose

cacun' tumé nij yuvii, taj Juan adonj. 5 Ne dan me se curihanj ndo'o nij yuvii man estadó Judea do', man ma'an chuman' Jerusalén do', ca'na' nij yuvii rihaan síi cu'naj Juan, ne cata' ne nij yuvii rá chráa cu'naj Jordán, qui'yaj Juan a. Dan me se nata' ya nij yuvii che'é cacun' tumé nij yuvii, gaa ne cata' ne nij yuvii adonj.

6 Dan me se síi cu'naj Juan me se cachij taj xráa xcuu camelló guun yatzij nuu so', ne 'nij catuun so' 'o nuj, ne chá so' rquii chá so' catzi' xtaan man quij chá so' a. 7 Ne ca'mii natáj so', ne cataj so':

—Vaa 'o síi sca' doj rihanj, ne so' me síi ca'na' rej rihaan ní, ne 'uj nihánj me se ne nó xcúnj nachej nuj correá 'nij tacanj so' ma'. 8 Ne síi uta' ne na uun man soj mej, tzaj ne ca'na' so', ne ca'na' Nimán Diose rihaan soj, qui'yaj so' adonj —taj síi cu'naj Juan rihaan nij yuvii a.

*Nana nihánj taj xna'anj se
vaa cuta' ne Juan man Jesu-
cristó a*

9 Ne güii yo' ta' asuun me se cavii Jesucristó chuman' Nazaret chuman' naj estadó Galilea, ne cata' ne so' rá chráa cu'naj Jordán, qui'yaj síi cu'naj Juan a. 10 Nu' curihanj uún Jesucristó rque na, ne nu' quene'en so' se vaa naxra' rej xta', ne quene'en so' se vaa nanij Nimán Diose raá ma'an so', ne ase vaa cha'aan ro', vaa Nimán Diose, curuvi' yo' a. 11 Gaa ne

rej xta' ca'mii Diose rihaan Jesucristó, ne cuno nij sí nicun' ga Jesucristó nana ca'mii Diose, ne dan me se cataj Diose a:

—Ta'níi 'unj síi 'eē ndo'o raj man mé so', ne niha' ndo'o raj ni'yaj 'unj mán so' adonj —taj nana cavii rej xta' ca'mii Diose rihaan Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa guun ndo'o rá síi chree tihá' yu'unj síi chree man Jesucristó a

¹² Ne dan me se ca'anj ndo'o Jesucristó rej tacaan, qui'yaj Nimán Diose a. ¹³ Ne vij chihaa güii vaj so' rej tacaan, ne guun rá síi chree tihá' yu'unj so' man Jesucristó, ne vaj Jesucristó rej man xcuu yuvaa, ne rqué nij se-mozó Diose me ma'an se cachiin rihaan Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'anj Jesucristó estadó cu'naj Galilea a

¹⁴ Dan me se gaa quisij quita'aa nij tanuu man síi cu'naj Juan, ne ca'anj Jesucristó estadó cu'naj Galilea, ¹⁵ ne ca'mii natáj so' se-nana Diose nana sa', ne cataj so' se vaa nichrun' quisij güii ca'na' Diose guun chij Diose rihaan chumij nihánj, ne:

—Che'é dan nuchran' nimán soj, ne cuchuman rá soj cuno soj se-nanaj nana sa' á —taj so' rihaan nij yuvij a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj Jesucristó rihaan ca'anj síi rii xcuaj se vaa canoco' nij so' man Jesucristó a

¹⁶ 'O güii cachén Jesucristó tu'va na lacuaná cu'naj na Galilea, ne quene'en so' síi cu'naj Simón ga tinúú Simón síi cu'naj Andrés, ne dan me se nicun' roj so' tu'va na lacuaná, ne tiguíj roj so' nanj rque na, ne dan me se síi rii xcuaj me roj so' a. ¹⁷ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan roj so' a:

—Canoco' roj soj manj á. 'O se síi naquiyaj chre' xcuaj me roj soj, tzaj ne rej rihaan ní me se guun roj soj síi naquiyaj chre' yuvij, qui'yáj, ne canoco' nij yuvij manj a —taj Jesucristó rihaan roj tinuj roj so' a.

¹⁸ Ne nu' canicaj roj so' tanáj roj so' xnánj roj so', ne canoco' roj so' man Jesucristó, ca'anj roj so' nanj adonj.

¹⁹ Veé dan, ne cachée nij so' doj, gaa ne quene'en Jesucristó man síi cu'naj Jacobo ta'níi síi cu'naj Zebedeo do', man tinúú Jacobo síi cu'naj Juan do' a. Dan me se nuu roj so' rque rihoo chée rihaan na, ne naquiyaj sa' roj so' nanj rii xcuaj, ne canacúun Jesucristó man roj tinuj roj so' canoco' roj so' man Jesucristó a. ²⁰ Veé dan, ne canicaj roj so', tanáj roj so' man rej roj so' síi cu'naj Zebedeo rá rihoo ga nij se-mozó so', gaa ne cavii roj so' canoco' roj so' man Jesucristó, ca'anj roj so' nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa quirii Jesucristó man yo'o nana chree nimán 'o snó'o a

21 Dan me se catúj nij so' chuman' Capernaum, ne daj a güii naránj rá nij yuvií israelitá ca'anj Jesucristó ve' tucu'yón nij so' se-tucuajnj Moisés, ne tucu'yón so' se-nana Diosé man nij yuvií a. 22 Ne caráya'anj nij yuvií se-nana so', che'é se çu doj vaa se-nana so' ga se-nana nij sí naqui'yaj çu se-tucuajnj Moisés a. 'O se ase vaa a'mii 'o sí uun chij ndo'o ro', danj ca'mii so' rihaan nij yuvií a.

23 Ne dan me se 'o güii naránj rá nij yuvií israelitá, ne yáán 'o sí nuu nana chree nimán rá ve' yo', ne caguáj so', 24 ne cataj so' se vaa:

—Me che'é ra'yunj so' man núj, ga Jesús Nazareno'. 'Na' so' tarí' so' man núj na'. Ne'enj mán so' se vaa sí guee cavii rihaan Diosé mé so' adonj —taj sí nuu nana chree nimán rihaan Jesucristó a.

25 Gaa ne canicaj Jesucristó, caxríj yuvaa Jesucristó man nana chree nuu nimán snó'o yo', ne cataj so':

—Dínj tu'vá so', çurihanj so' cuaj nimán sí nihánj á —taj Jesucristó rihaan nana chree yo' a.

26 Ndaa quisnúú ma'an snó'o yo', qui'yaj nana chree, ne nucuaj ndo'o caguáj nana chree, ne curihanj nana chree nimán snó'o yo', ne nahuun sa' so' a. 27 Gaa ne ca'anj uxrá rá nij yuvií, ne xná'anj nij yuvií man tuvi' nij yuvií, cataj nij yuvií:

—Asa' ca'vee qui'yaj so' danj ga. Tucuáán naca me nihánj chuguanj. 'O se guun chij ndo'o sí nihánj, ne ndaa rihaan nij nana chree taj xna'anj sí nihánj daj qui'yaj nij so', ne uno nij nana chree yo' rihaan so' ga —taj nij yuvií rihaan tuvi' nij yuvií a.

28 Gaa ne cuchi' nana che'é Jesucristó rihaan cunudanj nij yuvií man nichrun' estadó Galilea yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nahuun sa' nii chej Simón Pedró, qui'yaj Jesucristó a

29 Dan me se curihanj nij tuvi' Jesucristó rá ve' tucu'yón nii se-tucuajnj Moisés, gaa ne catúj taran' nij so' rá ve' tucua Simón ga Andrés, ne 'na' Juan ga Jacobo ga nij so' a. 30 Dan me se nii chej Simón ro', ran' no' chi'ij naca yuvaa, ne naj no', ne cataj xna'anj yo'o nij so' rihaan Jesucristó se vaa ran' uxrá no' a. 31 Gaa ne cuchi' Jesucristó rej naj no', ne canó so' ra'a no', ne naxcaj so' man no', ne naxagaa no', ne nu' x'néj chi'ij xráá no', qui'yaj Jesucristó a. Ne veé maan orá dan qui'yaj chuvii no' cha nij so' nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nahuun que'ee sí ran', qui'yaj Jesucristó a

32 Dan me se cata' güii, ne ti'nuu, ne nicaj nij yuvií cunudanj tuvi' nij yuvií sí ran' do', sí nuu nana chree nimán do', vaj nij yuvií rej ne Jesucristó a. 33 Ne dan me se que'ee nij yuvií man

chuman' Capernaum yo' nuu chre' rihaan ta'yaa ve' ne Jesucristó a. ³⁴ Gaa ne nahuun que'ee nij sí ran' daj a chi'ij, qui'yaj Jesucristó, ne quirii ndo'o so' nana chree nimán nij yuvii, ne ca'ne' so' suun rihaan nij nana chree se vaa se ca'mii nij nana chree a doj nana a. Dan me se ne ca'vej rá Jesucristó cataj nij nana chree se vaa cunuu yaan nij nana chree man Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'anj Jesucristó nu' nij ve' tucu'yón nij yuvii israelitá se-tucuanj Moisés, ca'mii natáj so' a

³⁵ Gaa ne rej taxrej naxagaa Jesucristó, ne cavii so' chuman' Capernaum, ne ca'anj so' rej tacaan cachinj ni'yaj so' rihaan Diose a. ³⁶ Gaa ne canoco' nij tuvij' Simón man so', ³⁷ gaa ne nari' nij so' man so', ne cataj nij so' rihaan so' se vaa:

—Cunudanj nij yuvii nana' mán so' á —taj nij tuvij' Simón rihaan Jesucristó a.

³⁸ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so':

—Cavii ní' rej nihánj, ca'anj ní' yo'ó nij chuman' naj nichrun', ne ca'mii natáj 'unj rihaan nij yuvii man yo'ó nij chuman' uún á. 'O se che'é dan ca'ná' 'unj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

³⁹ Gaa ne ca'anj so' nu' nij chuman' naj estadó Galilea, ne ca'mii natáj so' rá ve' tucu'yón nij sí man nij chuman' yo' se-tucuanj Moisés, ne quirii so' man nij

nana chree nuu nimán yuvii a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nahuun sa' 'o sí ran' luj ri'yuj, qui'yaj Jesucristó a

⁴⁰ Gaa ne ca'na' 'o sí ran' luj ri'yuj, ne canicun' ruj so' rihaan Jesucristó, ne cachín ni'yaj so' rihaan Jesucristó, ne cataj so' se vaa:

—Sese me rá so', ne ca'vee ca'nee so' chi'ij xraj á —taj sí ran' luj ri'yuj yo' rihaan Jesucristó a.

⁴¹ Gaa ne cunuu 'ee rá Jesucristó man so', ne cuta' Jesucristó ra'a Jesucristó raá so', ne cataj Jesucristó:

—Me raj qui'yáj danj ei. Nahuún so' qui'yáj adonj —taj Jesucristó rihaan so' a.

⁴² Nu' danj cataj Jesucristó, ne nu' quinavij luj xraá sí ran', ne nahuun sa' so' cuaj a.

⁴³ Gaa ne ca'mii yuvaa Jesucristó ga so', ne quirii Jesucristó man so' rá ve', ⁴⁴ ne cataj Jesucristó rihaan so':

—Se guun cataj xna'anj so' a doj nana rihaan a 'o yuvii ma'. Maan se ca'anj so' rihaan xrej, ne tihán so' mán so' rihaan xrej se vaa nahuún so', qui'yaj Diose, ne rque so' rihaan Diose ndaa vaa cataj sí cu'naj Moisés gaa naá ndaa vaa no xcúun so' rque so' rihaan Diose che'é yan nahuún so' adonj. Gaa ne xcay nij xrej cuentá se vaa nahuún so' qui'yáj adonj —taj Jesucristó rihaan sí nahuun yo' a.

⁴⁵ Tzaj ne curihanj sí nahuun yo', ne guun che'é

so' ca'mii natáj ndo'o so', ndaa síj, gaa ne cha'nuu ndo'o nana se vaa nahuun so' qui'yaj Jesucristó a. Ne dan me se ne ca'vee a doj catuu ranga' Jesucristó rá nij chuman', qui'yaj nij nana yo', ne inanj rej tacaan vaj so', ne canó nij yuvií cuchi' rej vaj so' a.

2

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nahuun sa' 'o sí na'vee cachee, qui'yaj Jesucristó a

¹ Dan me se cachén doj güii, gaa ne catúj uún Jesucristó chuman' Capernaum, gaa ne cuchi' nana rihaan nij yuvií se vaa yanj so' rá ve' a. ² Gaa ne cunuu chre' que'ee ndo'o nij yuvií rihaan ve' yo', ne ndaa raan ma'an man nij yuvií, ne ndaa rihaan ta'yaa ve' yo' taj rej quisij doj cumán nij yuvií a. Ne nata' Jesucristó se-nana so' rihaan nij yuvií a. ³ Ne dan me se ca'na' doj yuvií uún, ne nij so' me se nicañ nij so' yo'o tuvi' nij so' sí na'vee cachee, ne táa chihā ca'anj nij so' man sí na'vee cachee yo', ne dan me se guun rá nij so' cuhí' sí na'vee cachee yo' rihaan Jesucristó a. ⁴ Tzaj ne ne ca'vee cuhí' sí na'vee cachee yo' rihaan Jesucristó, qui'yaj nij so' a ma'. 'O se man uxrá yuvií, ne ne ca'vee cachén nij so' a. Che'é dan cavii nij so' xráá ve', ne caya' nij so' yu'uj xráá ve' rej nicun' Jesucristó rá ve', ne tananij nij so' yuvéé táa sí na'vee cachee yo' rihaan Jesucristó a. ⁵ Dan me

se gaa quene'en Jesucristó se vaa cuchumán uxrá rá nij tuvi' sí na'vee cachee yo' se vaa ca'vee nahuun so' qui'yaj Jesucristó, gaa ne cataj so' rihaan sí na'vee cachee yo':

—Navij cacun' xráá so', nanj tinuj —taj Jesucristó rihaan so' a.

⁶ Ne ne doj sí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rá ve' yo' ga Jesucristó, ne nuchruj raa nij so', ne guun rá nij so': ⁷ “Me che'é a'mii sí nihánj danj ga. 'O se a'mii so' nana vaa nij rihaan Diose asan. Orún' Diose guun nucuaj tinavij cacun' xráá yuvií nanj á”, guun rá nij sí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés yo' a.

⁸ Dan me se quene'en ma'an Jesucristó se vaa guun rá nij so' danj, ne che'é dan cataj so':

—Me che'é nuchruj raa soj nana nanj ga. ⁹ Tu'va rma'an 'unj se vaa navij cacun' xráá sí nihánj, rá soj a na'. Ca'vee cataj un ní' navij cacun' xráá sí nihánj na'. Ase ca'vee doj cataj ní' naxagaa so', ne nace so' tuvée so', ne cachee so' cuaj, cataj ní' xa'. ¹⁰ Dan me se me rá 'unj xcaj soj cuentá se vaa sí ca'née Diose nicañ yu'unj man yuvií mej ne no xcúún 'unj tinavíí 'unj cacun' xráá nij yuvií man rihaan chumií nihánj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Dan me se cataj Jesucristó rihaan sí na'vee cachee a:

¹¹ —Rihaan so' sijn na'vee cachee taj 'unj, ne nace so' tuvée so', ne nan' so' tucúa

so' á —taj Jesucristó rihaan síi naj rihaan yuvée yo' a.

12 Gaa ne naxagaa síi na'vee cachee yo', ne nacué so' tuvée so', gaa ne curihañj so' rá ve', ni'yaj taran' nij yuviñ man rá ve' a. Ndaa síj, gaa ne ca'anj rá nij yuviñ, ne cataj nij yuviñ se vaa sa' uxrá qui'yaj Diose, ne:

—Daj chihaa míj ne quene'en ní suun ñanj a man adonj —taj nij yuviñ yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nacúun Jesucristó man Leví, ne canoco' Leví man so' a

13 Gaa ne curihañj uún Jesucristó, ca'anj so' tu'va na lacuaná, gaa ne ca'na' cunudañj nij yuviñ rej vaj so', gaa ne tucu'yón so' man nij yuviñ a.

14 Veé ñanj vaj so', ne quene'en so' man síi cu'naj Leví ta'níi síi cu'naj Alfeo, ne dan me se ne so' 'o ve' a'néj nii puextó, ne a'néj so' puextó man yuviñ a. Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so', ne:

—Canocó' so' manj, ca'anj ní á —taj Jesucristó rihaan so' a.

Gaa ne naxumaan so', ne canoco' so' man Jesucristó, ca'anj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa me rá Jesucristó racuíj so' man nij síi tumé cacun' a

15 Dan me se 'o güii yáan Jesucristó rá ve' tucua síi cu'naj Leví yo', ne ca'na' ndo'o tuvi' so' síi a'néj puextó do', yo'ó nij síi tumé ndo'o cacun' do', ne catúj nij so' rá ve', ne ca'anj cayáan nij so'

ga Jesucristó, ne dan me se man rcua'aan nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó do', ne chá cunudañj nij so' chraa a. 'O se que'ee ndo'o nij síi tumé cacun' yo' me canoco' se-nana Jesucristó a. 16 Gaa ne nij síi fariseo naqui'yaj cuu se-tucuañj Moisés rihaan yuviñ ro', quene'en nij so' se vaa chá Jesucristó chraa do', co'o Jesucristó do', ga nij síi a'néj puextó do', ga yo'ó nij síi tumé ndo'o cacun' do', gaa ne cataj nij so' rihaan nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó, ne:

—Me che'é chá síi nihánj chraa ne co'o so' na ga nij síi a'néj puextó do', ga yo'ó nij síi tumé cacun' do', ga —taj nij so', xná'anj nij so' man nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó a.

17 Ne cuno Jesucristó nana ca'mii nij so', gaa ne cataj so' rihaan nij so' a:

—Síi vaa nucuaj ro', ne nano' nij so' man doctor ma'. Maan síi ran' ro', me síi nano' man doctor adonj. Gaa ne ase vaa síi ran' ro', ñanj vaa nij síi nihánj adonj. Ne ca'na' 'unj canacunj 'unj man síi sa' ma'. Che'é nij síi tumé cacun' ca'naj se vaa canoco' nij so' se-nanañ adonj. Tzaj ne sese síi sa' me soj, rá soj, ne nuveé sij canacunj 'unj man me soj ma' —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj me che'é ne toco' nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó x'naa man ma'an nij so' a

18 Ne dan me se toco' nij sí tucu'yón se-nana Juan do', nij sí fariseo do', x'naa man ma'an nij so', ne ca'na' nij so' rihaan Jesucristó, ne xná'anj nij so' man Jesucristó, cataj nij so':

—Me che'é, ne toco' núj sij tucu'yón se-nana Juan do', sij tucu'yón se-nana nij sí fariseo do', x'naa man ma'an núj che'é se aráj guee núj rihaan Diose, tzaj ne nij sí tucu'yón se-nana so' me se ne toco' nij so' x'naa man ma'an nij so' ga —taj nij so', xná'anj nij so' man Jesucristó a.

19 Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ase vaa sí cuchruj sa'anj vaa 'unj, ne asa' ca'vee toco' nij sí man gaj x'naa man ma'an nij so', rá soj ga. Ase vaa sí cataj xcaj man chana ne man tuvi' so' do', danj vaa nij sí man nihánj cuano, ne anuú ndo'o cha'anj man nij so', ne se ca'vee toco' nij so' x'naa man ma'an nij so' cuano ma'. 20 Tzaj ne vaa güii, ne guun yanj 'unj rihaan nij so', qui'yaj yuvij, gaa ne nano rá nij sí nihánj, gaa ne toco' nij so' x'naa man ma'an nij so' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nij sí noco' tucuáán nga ro', se guun nucuaj nij so' cunó nij so' se-nana Jesucristó ma'

21 "Tzaj ne ase vaa yatzij sin' vaa tucuáán nga noco' soj, ne se guun na'nej ní mantá naca man yatzij nga yo' ma'. 'Q se sese qui'yaj ní danj, ne güii quinanj yuvij

yatzij yo', gaa ne nagüej mantá naca yo', ne sese cuxuun yuvij man yatzij yo', ne quisin' yo', gaa ne cunu xij doj yu'uj taj man yatzij nga yo' nanj adonj. 22 Ne dan me se ase vaa nuj nga nuj araa nii na vinó vaa uún soj ei. Ne se ca'vee tucu'yón 'unj se-tucuanj 'unj rihaan soj ma'. 'Q se ase vaa na vinó naca vaa nana tucu'yón 'unj, ne se guun caraa yuvij na vinó naca rque nuj nga ma'. Sese danj qui'yaj yuvij, ne cuyan na vinó cunu xee na vinó, ne se cacua nuj nga ma'. Che'é dan canu yo', ne cayan na vinó rihaan yo'óo a. Che'é dan araa nii na vinó naca rque nuj naca, ne 'o mán sa' na vinó rque nuj yo' a. Che'é dan inanj rihaan sí naca sí ne noco' tucuáán nga tucu'yón 'unj se-nanaj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana sí cu'naj Juan do', rihaan nij sí tucu'yón se-nana nij sí fariseo do' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é güii naránj rá ní a

23 'Q güii naránj rá nij yuvij israelitá cachén Jesucristó ga nij sí tucu'yón se-nana so' rque 'o naa 'núú trigó, ne guun che'e nij sí tucu'yón se-nana so' vaj nij so' ne cuta nij so' doj caa trigó a. 24 Gaa ne cataj nij sí fariseo rihaan Jesucristó a:

—Niyaj so' ei. Me che'é 'yaj nij sí tucu'yón se-nana so' danj ga. Ne nó xcúún ní qui'yaj ní danj güii naránj rá

ma' —taj nij síí fariseo rihaan Jesucristó a.

²⁵ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Me che'é, ne ne nayaá soj rihaan danj Diose daj qui'yaj síí cu'naj David gaa naá a. Gaa quina'aan rque nij tuvij' nij so', ²⁶ gaa ne catúj so' rá nuvií gaa cayáán síí cu'naj Abiatar xrej atá suun nocoo doj, ne chá so' rachrúun taj rihaan se-mesa Diose a. Ne ne nó xcúun so' chá so' rachrúun yo', maan orún' nij xrej nó xcúun chá rachrúun yo' a. Ne go' uún síí cu'naj David yo' chá nij tuvi' so' uún a. Tzaj ne ne cataj Diose se vaa tumé síí cu'naj David cacun' ma' —taj Jesucristó rihaan nij síí fariseo, ²⁷ gaa ne cataj uún so' rihaan nij síí fariseo a—Maan che'é rej ca'vee cavij sa' nij yuvij me cuchruj Diose güii naránj rá nanj á. Nuveé che'e rej cataj nij yuvij suun navij rá güii naránj rá me qui'yaj Diose man nij yuvij a ma'. ²⁸ Che'é dan me, 'unj sij ca'née Diose nıcaj yu'unj man yuvij ro', no xcúnj quirij ta'ngaj daj qui'yaj yuvij güii naránj rá nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij síí fariseo a.

3

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nahuun sa' 'o síí nacoo ra'a, qui'yaj Jesucristó a

¹ Gaa ne natúj Jesucristó rá ve' tucu'yón nij síí israelitá se-tucuanj Moisés, ne dan me se yáán 'o snó'o nacoo ra'a rá ve' yo' a. ² Ne nij síí fariseo

me se yáán nij so' rá ve' yo', ne tumé uxrá nij so' man Jesucristó sese nahuun yuvij qui'yaj so' gaa güii naránj rá nij yuvij israelitá a. Danj qui'yaj nij so' che'é rej guun rá nij so' cutá' nij so' cacun' xráá Jesucristó a. ³ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan síí nacoo ra'a a:

—Naxumaan so' canicun' cayá so' sca'núj núj á —taj Jesucristó rihaan so' a.

⁴ Gaa ne xná'anj Jesucristó man nij síí fariseo yo', cataj so', ne:

—No xcúun ní' raçuúj ní' man tuvi' ní' güii naránj rá ní' na', ase no xcúun ní' qui'yaj chí'ii ní' man tuvi' ní' xa'. Daj qui'yaj ní' rá soj gaa güii naránj rá ní' ga. Ne nó xcúun ní' tinanii ní' man tuvi' ní' rihaan sayuun gaa güii naránj rá gaa a na'. Nı'yaj un ní' cavı' so' gaa güii naránj rá gaa a na'. —Danj taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Tzaj ne dınj tu'va nij so' a. ⁵ Gaa ne ca'maan rá Jesucristó, ne ni'yaj so' man nij síí fariseo yo' a. 'O se nanó ndo'o rá so' che'é nij so' se vaa síí nichraj ndo'o nimán me nij so' a.

Gaa ne cataj Jesucristó rihaan síí nacoo ra'a yo' a:

—Tucúa so' ra'á so' á —taj Jesucristó rihaan so' a.

Ne tucúa so' ra'a so', ne cunuu sa' ra'a so' nanj adonj.

⁶ Gaa ne curihanj nij síí fariseo yo', ne cunuu chre' nij so' ga nij síí nocoo man síí cu'naj Herodes, ne ca'anj nij so' rej yanıj, ne guun rá taran'

nij so' daj gaa qui'yaj nij so' ne cavi' Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa xcaj ndo'o nij yuvij cuentá se vaa sí 'yaj nahuun sa' yuvij me Jesucristó a

⁷ Gaa ne cavii Jesucristó ga nij sí tucu'yón se-nana so' rej yo', ne ca'anj so' tu'va na lacuaná a. Ne canoco' uxrá yuvij man so' a. Dan me se sí man estadó Galilea do', ⁸ sí man estadó Judea do', sí man chuman' Jerusalén do', sí man estadó Idumea do', sí man rej rnej chráa cu'naj Jordán do', sí man chuman' Tiro do', sí man chuman' Sidón do', cuno nij so' nana daj qui'yaj Jesucristó che'é nij sí ran', ne che'é dan ca'na' ndo'o nij so' rihaan Jesucristó a. ⁹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' se vaa qui'yaj chuvij nij so' 'o rihoo chéé rihaan na catuu so', gaa ne se gaa nanj curu'maan nij yuvij man so', taj so' a. ¹⁰ 'O se nahuun sa' uxrá yuvij, qui'yaj Jesucristó, ndaa síj, gaa ne taran' nij sí ran' ro', canoco' uxrá nij so' man Jesucristó che'é rej ca'vee cano ra'a nij so' man so' gaa ne nahuun sa' nij so', rá nij so' a. ¹¹ Ne nij sí nuu nana chree nimán ro', gaa quene'en nij so' man Jesucristó, ne ca'anj quinaj nij so' rihaan yo'óo tacóo Jesucristó, ne cataj nij nana chree se vaa:

—So' me ta'ní Diosé ya adonj —taj nij nana chree rihaan Jesucristó a.

¹² Gaa ne ca'ne' ndo'o Jesucristó suun rihaan nij nana chree se vaa se guun nata' nij so' rihaan nij yuvij che'é so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa quinarii Jesucristó chuvij sí ca'anj nata' se-nana so' a

¹³ Gaa ne cavii Jesucristó xráa quij, ne canacúun so' man nij sí me rá so' ca'na' rihaan so', gaa ne cavii nij so', ne cuchi' nij so' rihaan Jesucristó a. ¹⁴ Gaa ne quinarii Jesucristó man chuvij nij so' se vaa guun nij so' apóstol nata' rihaan yuvij che'é so' a. 'O se guun rá so' se vaa cachee chuvij nij so' ga so', ne guun rá so' ca'nej so' man chuvij nij so' ca'mij natáj nij so' rihaan nij yuvij a. ¹⁵ Ne guun rá so' nago' so' suun uun chij ra'a nij so' che'é rej ca'vee nahuun sa' nij sí ran' ne quirij nij so' man nij nana chree nimán nij yuvij a. ¹⁶ Dan me se cune' Jesucristó man sí cu'naj Simón, ne tucu'naj so' Pedró man Simón a. ¹⁷ Ne cune' so' man sí cu'naj Jacobo ta'ní sí cu'naj Zebedeo, ne cune' so' man tinúu Jacobo sí cu'naj Juan, ne tucu'naj so' Boanerges man roj so', ne nana "Boanerges" ro', taj se vaa ase vaa ta'ní ya'anj tu'vij vaa roj so' a. ¹⁸ Ne cune' so' man sí cu'naj Andrés do', man sí cu'naj Felipé do', man sí cu'naj Bartolomé do', man sí cu'naj Mateo do', man sí cu'naj Tomás do', man sí cu'naj Jacobo ta'ní sí cu'naj Alfeo do', man sí

cu'naj Tadeo do' a. Ne cune' so' man yo'ó sí cu'naj Simón, ne tuvi' nij sí me rá cunu' ga gobiernó man Romá me so' a. ¹⁹ Ne cune' Jesucristó man sí cu'naj Judas Iscariote, ne so' me sí tacuachén man Jesucristó rihaan nij sí taj ri'yunj man Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cuta' nij sí fariseo cacun' rmi' xráá Jesucristó se vaa ca'mii Jesucristó ga sí chree a

Gaa ne catúj Jesucristó rá ve' a. ²⁰ Gaa ne cunuu chre' ndo'o uún nij yuvií rihaan so', ne dan me se guun chruj ndo'o rihaan Jesucristó ga nij sí tucu'yón se-nana so', qui'yaj nij yuvií, ne ndaa ne gaa ya'núj rihaan Jesucristó ga nij sí tucu'yón se-nana so' chá nij so' chraa, qui'yaj nij yuvií a. ²¹ Gaa ne cuchi' nana rihaan nij tuvi' Jesucristó daj ran' so' 'yaj nij yuvií, ne che'é dan ca'anj nij tuvi' Jesucristó quita'aa nij so' man Jesucristó a. 'O se guun rá nij tuvi' Jesucristó se vaa guun snuj Jesucristó a. ²² Gaa ne nij sí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés sí cavii chuman' Jerusalén ro', cataj nij so' se vaa sí chree uun chij sí cu'naj Beelzebú nuú nimán Jesucristó, ne che'é dan guun nucuaj Jesucristó quirii Jesucristó nana chree nimán yuvií qui'yaj sí chree uun chij yo', taj nij sí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés yo' a.

²³ Gaa ne canacúún Jesucristó man nij sí naqui'yaj

cuu se-tucuanj Moisés, ne nanó so' doj cuentó rihaan nij so', ne dan me se cataj so', ne:

—Asa' ca'vee quirii sí chree sí cu'naj Satanás man ma'an tuvi' so' nana chree nimán nij yuvií, rá nij soj ga. Daj chihaa mój se ca'vee qui'yaj so' danj a man adonj.

²⁴ Ne'en soj se vaa sese vaa 'o nación, ne sese xra' ta'aj nij sí uun chij rihaan nación yo' ne cunu' ma'an nij so' ga tuvi' nij so', ne vaa güii, ne nu' nación yo' quirí' nu' nanj adonj. ²⁵ Ne sese unu' ta'aj nij yuvií man 'o barrió ga tuvi' yuvií sí man ma'an barrió yo', ne vaa güii, ne quirí' nu' barrió yo', qui'yaj nij so' nanj adonj. ²⁶ Che'é dan me sese unu' sí chree sí cu'naj Satanás ga tuvi' ma'an so', ne sese racuíj sí chree mán 'unj quirii 'unj nana chree nimán nij yuvií, ne se ca'vee guun chij sí chree yo' sese navij tuvi' so' ma'. Maan se quirí' nu' so' nanj adonj.

²⁷ "Ne sese me rá yo'o so' catuu so' rá ve' tucua' sí ru'vee qui'yaj ituu so' si'yaj sí ru'vee yo', ne asino numíj so' man sí ru'vee yo', gaa ne canicaj so' catzj so' tucua' sí ru'vee yo' ei. Ne ase vaa 'yaj sí atúj tucua' sí ru'vee ro', danj 'yaj man sí chree yo' chuguanj. Dan me se numíj 'unj man so', ne cuano nihánj a'néj 'unj man nu' nij sí 'nij ra'a so' adonj.

²⁸ "Cataj xna'anj yá yá 'unj rihaan soj cuano se vaa nu' cacun' tumé yuvií do', me

ma'an nana chi'ii ca'mii yuvii do', ca'vee tinavij Diose cacun' yo' che'é nij yuvii a. ²⁹ Tzaj ne sese nachri' yo'o so' ni'yaj so' man Nimán Diose, ne daj chihaa míj se quinavij cacun' yo' xráa so' a ma'. Tananj quitaj cacun' yo' xráa so' nu' cavii nu' ca'anj nanj adonj. ³⁰ —Danj cataj Jesucristó rihaan nij sí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés, che'é se aj cataj nij so' se vaa nana chree nuú nimán so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ase vaa nii Jesucristó do', ase vaa tinúú Jesucristó do', ase vaa ra'vij Jesucristó do', vaa nij sí uno rihaan Diose a

³¹ Gaa ne ca'na' nii Jesucristó do', tinúú Jesucristó do', ne nicun' nij so' xe' rihaan ve' nuu Jesucristó, ne ca'neé nij so' nana rihaan Jesucristó se vaa curihanj so' ca'na' so' rej nicun' nij so' a. ³² Ne yaán ndo'o yuvii nu' anicaj rej ne Jesucristó, ne cataj nii rihaan Jesucristó a:

—Nicun' níi so' nicun' tinúú so' nicun' xe', ne me rá nij so' quene'en nij so' mán so', Jesús —taj nii rihaan Jesucristó a.

³³ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij sí nata' rihaan so' se vaa:

—Me chana me níi 'unj, rá soj ga. Me sí me tinúú 'unj, rá soj ga —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

³⁴ Gaa ne ni'yaj Jesucristó man nij sí yanj nu' anicaj rej ne so', ne cataj so' a:

—Ni'yaj soj ei. Ase vaa níi 'unj do', ase vaa tinúú 'unj do', vaa nij sí nihánj adonj. ³⁵ Yuvii uno rihaan Diose ro', ase vaa tinúú 'unj do', ase vaa ra'vij 'unj do', ase vaa níi 'unj do', vaa nij so' adonj —taj Jesucristó a.

4

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é 'núú trigó tix'nuu yo'o so' a

¹ Gaa ne ca'anj Jesucristó tu'va na lacuaná, ne guun che'e so' tucu'yón so' se-nana so' rihaan yuvii tu'va na lacuaná a. Ne dan me se ca'na' ndo'o yuvii rihaan so', ne che'é dan cavii so' rque 'o rihoo chéé rihaan na, ne ca'anj cane so' rque rihoo yo', ne canicun' nij yuvii rihaan yo'óo tu'va na lacuaná yo' a.

² Gaa ne tucu'yón so' man nij yuvii, nanó ndo'o so' cuentó rihaan nij yuvii, ne dan me se cataj so' rihaan nij yuvii a:

³ —Cuno soj ca'mij á. Dan me se curihanj 'o sí me rá cuchruj naa 'núú trigó, ne tix'nuu so' 'núú trigó yo' rihaan yo'óo, ⁴ ne cayuu doj 'núú trigó yo' rá chrej chéé yuvii, ne ca'na' xtâj chá xtâj man 'núú trigó naj rá chrej yo', ne dan me se navij nu' 'núú trigó yo', qui'yaj nij xtâj nanj adonj. ⁵ Ne yo'ó ta'aj 'núú trigó yo' ro', cayuu rihaan yuvej rej taj catun' yo'óo a. Che'é dan cuaj xra' stanj le'ej a. ⁶ Veé dan, ne quisíj güii, ne cuchrii naa

le'ej, qui'yaj naán, che'é se ne ca'vee ca'anj nij yáa naa le'ej yo' a man adonj. ⁷ Ne yo'ó ta'aj 'núú trigó yo' ro', cayuu sca'núj coj tanj, ne dan me se yoo doj cachij coj tanj yo' rihaan naa le'ej, ne quinavij nu' naa le'ej, qui'yaj coj tanj yo', ne ne cavii sa' naa yo' a man adonj. ⁸ Ne yo'ó ta'aj 'núú trigó yo' ro', cayuu rihaan yo'óo sa', ne naa yo' ro', cachij sa' a. Dan me se rihaan ta'aj yo'óo sa' yo' ico chi' ya 'núú cavii, qui'yaj 'o 'o 'núú le'ej nii quinij rihaan yo'óo sa' yo', ne rihaan yo'ó ta'aj yo'óo sa' yo' va'nuj chihaa ya 'núú cavii, qui'yaj 'o 'o 'núú le'ej nii quinij rihaan yo'óo sa' yo', ne rihaan yo'ó ta'aj yo'óo sa' yo' cientó ya 'núú trigó cavii, qui'yaj 'o 'o 'núú le'ej nii cayuu rihaan yo'óo sa' yo' uún nanj adonj —taj Jesucristó, ⁹ gaa ne cataj uún so'— Sese taj yu'uj xreé soj, ne cunó soj nana nihánj ei. —Veé danj quisij cuentó yo' cuentó nanó Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj me che'é nanó ndo'o Jesucristó cuentó che'é nij rasuun rihaan nij yuvii a

¹⁰ Gaa ne gaa guun yaníj so' rihaan nij yuvii, ne nij síi chéé ga so' do', chuvij nij apóstol cune' so' man nata' rihaan yuvii che'é so' do', xná'anj nij so' man so' che'é nij cuentó nanó so' rihaan nij yuvii a.

¹¹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Xa' soj, tzaj ne tihaan Diose nana rihaan soj daj qui'yaj Diose gaa guun chij Diose rihaan chumii nihánj adonj. Dan me se nana ne ne'en cunudanj yuvii me nana yo' nana tihaan Diose rihaan soj adonj. Ne rihaan yo'óo nij yuvii man rihaan chumii me se inanj cuentó che'é nij rasuun nanao rihaan nij yuvii, ¹² gaa ne ni'yaj nij so' do', nanó xrej nij so' do', tzaj ne se quene'en nij so' do', se xcaj nij so' cuentá do', a ma'. 'O se na'vej uxrá rá nij so' canicaj nimán nij so' ne güej cacun' xráá nij so' a man adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj me taj cuentó che'é 'núú trigó yo' a

¹³ Gaa ne cataj uún Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ne ne ne'en soj me taj cuentó nihánj cuentó che'é 'núú trigó tix'nuu yo' o so' na'. Ne asa' ca'vee xcaj soj cuentá che'é yo'óo nij cuentó, rá soj ga.

¹⁴ "Dan me se síi tix'nuu 'núú trigó ro', so' me síi nata' se-nana Diose rihaan yuvii adonj. ¹⁵ Ne ase vaa 'núú cayuu rá chrej qui'yaj síi tix'nuu 'núú ro', danj vaa ta'aj nij síi uno se-nana Diose, ne dan me se uno nij so' doj tzin', tzaj ne nu' cuno nij so', ne nu' 'na' síi chree síi cu'naj Satanás, ne a'néj síi chree se-nana Diose nana cayuu rque nimán nij so' a.

¹⁶ "Ne vaa ta'aj 'núú trigó cayuu rihaan yuvej uún, ne

'núú trigó yo' ro', ase vaa nij síi uno se-nānā Diose vaa yo', ne cuaj uun niha' rá nij so' canoco' nij so' nana yo' a. ¹⁷ Tzaj ne ataa xcaj sa' nij so' cuentá, ne gaa uun che'e yuvi 'yaj yuvi sayuun man nij so' che'é nana noco' nij so', ne cuaj nu' uun na'aj nij so', ne tanáj nij so' nana yo' cuaj nanj adonj.

¹⁸ Ne ase vaa nij 'núú trigó cayuu sca'núj coj tanj ro', danj vaa yo'ó ta'aj nij yuvi uún, ne dan me se uno nij so' se-nānā Diose, ¹⁹ tzaj ne nanó ndo'o rá nij so' che'é se man rihaan chumi nihánj, ne me ndo'o rá nij so' qui'yaj canaán nij so' sa'anj, don tiha' yu'unj nij so' man ma'an nij so' che'é sa'anj, ne me ma'an yo'ó nij rasuun nano' ndo'o nij so', ne che'é dan tanáj xco nij so' se-nānā Diose, ne ne 'yaj nij so' se sa' a ma'.

²⁰ Ne 'núú trigó cayuu rihaan yo'óó sa' ro', ase vaa síi uno se-nānā Diose vaa yo', ne uun niha' rá so' uno so' nana yo', ne nuu sa' nimán so' rihaan Diose a. Ne sa' doj tzin' 'yaj ta'aj nij so', ne sa' doj 'yaj yo'ó ta'aj nij so', ne sa' uxrá doj 'yaj yo'ó ta'aj nij so' uún nanj adonj. —Veé danj quisíj nana ca'mii Jesucristó che'é cuentó yo' a.

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é aga' ya'an a

²¹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ne gaa rmi' me se achrón nii ya'an raá aga' ya'an, ne axríj yuve nii aga' ya'an yo'

rque 'o chrúun do', rque yuvéé do', rá soj na'. Taj ma'. Sese rmi', ne uta' nii aga' yo' rej xta', gaa ne cuchuguun sa' ndo'o adonj. ²² Dan me se a 'ó rasuun caxríj yuve yuvi se qui'nij yuve ma'. Ya nurihanj yo' vaa güii, ne cunudanj yuvi quene'en, vaa güii adonj. Ne cunudanj rasuun 'yaj yuve yuvi quene'en daj a yuvi vaa güii ei. ²³ Sese taj yu'uj xréé soj, ne cunó soj nana nihánj ei —taj Jesucristó rihaan nij so', ²⁴ gaa ne cataj uún so' se vaa— Nuchruj raá soj nana ca'mij nihánj ei. Sese qui'yaj suun uxrá soj nari' soj nana nihánj, ne rque ndo'o Diose doj nana nari' uún soj nanj adonj. ²⁵ 'O se síi nari' nana ro', doj a nari' uún so', qui'yaj Diose nanj adonj. Ne síi na'vej rá nari' sa' nana ro', tananj ca'nee Diose doj nij nana nari' so' man so', ne quinaj uun so' nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é naa a

²⁶ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Dan me se ase vaa achij naa cuchruj 'o snó'o ro', danj gaa guun chij Diose rihaan chumi nihánj, ne snó'o yo' ro', cunô so' 'núú rihaan yo'óó, ²⁷ ne síj cunô so', ne otoj so' rej ni, ne naxagaa so', ne danj 'yaj so' daj a güii, ne dan me se xra' naa le'ej, ne achij naa le'ej, ne ne ne'en uxrá snó'o me che'é me xra' naa ne achij naa a ma'. ²⁸ Achij ma'an naa rihaan

yo'óó, ne dan me se asino yaan xra' naa, gaa ne anó tihaj, gaa ne uun xij yumíí naa a. ²⁹ Gaa ne gaa quisíj tan' xráá naa, ne a'néé snó'o man nij síí quiríi naa nanj á. 'O se quisíj tíó quiríi nii naa nanj adonj —taj Jesucristó a.

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é caân cuêj mostazá xlá a

³⁰ Gaa ne cataj uún Jesucristó:

—Daj gaa guun chij Diose rihaan chumíi nihánj, rá soj ga. ³¹ Dan me se ase vaa achij caân cuêj mostazá xlá ro', danj gaa guun chij Diose rihaan chumíi nihánj adonj. Dan me se axríj nii caân yo' rihaan yo'óó, ne caân yo' me se caân le'ej nii doj vaa caân yo' rihaan cunudanj nij caân man rihaan chumíi nihánj, ³² tzaj ne dan me se gaa axríj nii caân yo' rihaan yo'óó, ne achij caân yo', ne xij doj uun yo' rihaan cunudanj nij coj man tacaan, ne xcaan ndo'o vaa ra'a cuêj yo', ne a'vee 'yaj nij xtâj vaj rej xta' saca' nij xo' raá cuêj yo', ne aráán cachun' xráá nij xo', 'yaj cuêj mostazá xlá yo' nanj adonj —taj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa inanj cuentó nanó Jesucristó rihaan nij yuvií a

³³ Dan me se que'ee cuentó vaa danj cuentó che'é nij rasuun nanó Jesucristó rihaan nij yuvií, nata' so' se-nana Diose rihaan nij yuvií, ndaa vaa guun nucaj nij yuvií cunó nij yuvií a.

³⁴ Taj vaj yo'ó nana nanó Jesucristó rihaan nij yuvií a ma'. Maan inanj cuentó che'é nij rasuun nanó Jesucristó rihaan nij so', tzaj ne rihaan ma'an nij síí tucu'yón se-nana so' me se ataj xna'anj so' che'é nij cuentó yo' rihaan nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'ne' Jesucristó suun rihaan na do', rihaan nana do', se vaa canicun' yo' a

³⁵ Gaa ne rej ti'nuu güii yo' me se cataj Jesucristó rihaan nij síí tucu'yón se-nana so', ne:

—Ca'anj ní' ndaa yo'ó níchrej tu'va na lacuaná á —taj so' rihaan nij so' a.

³⁶ Gaa ne nij síí tucu'yón se-nana Jesucristó me se ca'anj rihoo nuu nij so' ga Jesucristó, qui'yaj nij so', ne quináj nij yuvií tu'va na lacuaná, ne vaa doj nij rihoo canoco' xcó nij so' a. ³⁷ Gaa ne cavii uxrá nana yuvaá rihaan na lacuaná, ne quinaan ndo'o rihaan na, ne catúj uxrá na rque rihoo yo', ne daj doj caraa nu' rque rihoo, qui'yaj na a. ³⁸ Ne Jesucristó me se naj so' rej sihuu rihoo, ne 'nij raá so' camá, otoj so' a. Gaa ne narii nij síí tucu'yón se-nana Jesucristó nej rihaan Jesucristó, ne cataj nij so':

—Nihánj me se daj doj cavií ní', maestro, ne me che'é ne rihuun rá so' ga —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

³⁹ Gaa ne canicun' caya Jesucristó, ne caxríj yuvaá so' man nana, ne cataj so' rihaan na lacuaná:

—Gaa dínj rihaan so', ne se quinaán so' ma' —taj so', gaa ne nu' canicun' nana, ne canicun' dínj rihaan na lacuaná yo', qui'yaj Jesucristó nanj adonj.

⁴⁰ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a:

—Me che'é chu'vi' ndo'o nimán soj ga. Ataa cuchuman sa' rá soj ni'yaj soj manj na' —taj so' rihaan nij so' a.

⁴¹ Gaa ne cuchu'vi' ndo'o nij so', ne xná'anj nij so' man tuvi' nij so', cataj nij so':

—Daj sij me sí nihánj ga. Ndaa nana do', ndaa na do', uno a'mii so' ason —taj nij so' rihaan tuvi' nij so' a.

5

Nana nihánj taj xna'anj se vaa quirii Jesucristó man nij nana chree nimán 'o snó'o a

¹ Gaa ne ca'anj nij so' ndaa níchrej tu'va na lacuaná yo', ndaa rej ne nij sí man chuman' Gadara a. ² Ne rej yo' me se taj yu'uj yuvej rej achin' nii xngá a. Dan me se nanij Jesucristó ga nij sí tucu'yón se-nana so' rque rihoo, ne nu' curihanj 'o snó'o nuu nana chree nimán rque yu'uj yuvej yo', ne cuhi' so' rihaan Jesucristó a.

³ Ne sí nuu nana chree nimán me se cu'yón so' cayáán so' rque yu'uj yuvej yo', ne ne ca'vee numíj nij yuvií man rej yo' aga' ne' man so' a. ⁴ 'O se aj uun que'ee ndo'o numíj nij yuvií ne' do', aga' ne' do', man so', tzaj ne cuxra' so' aga' ne', ne ca'ne'

so' ne' do', ne a 'ó yuvií taj quisíj naqui'yaj camanj man so' a. ⁵ Ne niganj me se nuvíi nigan' cayáán so' rque nij yu'uj yuvej do', vaj so' xráá quij do', ne caguáj ndo'o so', ne nicaj so' yahij sihaa ca'ne' ndo'o so' nee man ma'an so' uún a.

⁶ Dan me se gaa quene'en so' man Jesucristó se vaa gan' uxrá vaj Jesucristó, ne cunánj so' ndaa rej vaj Jesucristó, ne na'víj so' rihaan Jesucristó, ⁷ ne nucaj ndo'o caguáj so' rihaan Jesucristó, ne cataj so':

—Aj ne'én 'unj se vaa ta'nij Diose sí sa' ndo'o mé so', Jesús. Me che'é 'ná' so' rej né 'unj ga. Cataj xna'anj sa' 'unj rihaan so' ni'yaj Diose se vaa se qui'yáá so' sayuun manj ma' —taj sí nuu nana chree nimán rihaan Jesucristó a.

⁸ Danj ca'mii so' rihaan Jesucristó che'é se aj cataj Jesucristó rihaan so' se vaa: “Rihaan so' nana chree nuu nimán sí nihánj cataj xna'anj 'unj se vaa curihanj so' nimán sí nihánj á”, taj Jesucristó, tzaj ne ne guun rá nana chree curihanj so' ma'.

⁹ Gaa ne xná'anj Jesucristó man nana chree, ne cataj so':

—Daj cu'naj so' ga —taj Jesucristó rihaan so' a.

Ne:

—X'ne' nocoo ndo'o me núj, ne que'ee ndo'o núj á —taj nana chree rihaan Jesucristó, ¹⁰ ne cachín ni'yaj nij nana chree yo' rihaan Jesucristó se vaa se ca'neé

Jesucristó man nij nana chree ndaa yo'ó rej yaníj ma'.

¹¹ Dan me se rej tacaan rej nicun' nij so' me se chée 'o x'ne' nocoo xcáá, chá nij xo' coj, ¹² gaa ne cachíin ni'yaj nij nana chree rihaan Jesucristó, cataj nij so':

—Ca'nej so' man núj catuu núj nimán nij xcáá á —taj nij nana chree rihaan Jesucristó a.

¹³ Gaa ne ca'vej rá Jesucristó qui'yaj nij so' danj, gaa ne curihañj nij so' nimán snó'o yo', gaa ne catúj nij so' nimán nij xcáá, ne dan me se ruvaa uxrá tacaan nicun' tu'va na lacuaná rej vaj nij xcáá yo', ne gaa catúj nij nana chree yo' nimán nij xcáá yo', gaa ne cunanj ndo'o nij xo', ca'anj nij xo', ne veé danj vaj nij xo', ne quinj nij xo' rque na, ne canó xráá nij xo' nanj adonj. Ne dan me se vij míj xcáá me nij xcáá canó xráá rque na a.

¹⁴ "Ne nij síi tumé nij xcáá ro', cunanj nij so' ca'anj cataj xna'anj nij so' rihaan nij yuvij man chuman' do', rihaan nij yuvij man tacaan do' a. Gaa ne dan me se ca'na' ni'yaj nij yuvij se vaa guun, gaa ne ca'na' nij so' rihaan Jesucristó, ¹⁵ gaa ne quene'en nij so' man síi curihañj nana chree nimán a. Aj nanuû so' sagan' so', ne dínj ne so' rihaan Jesucristó a. Ne aj ti'inj se snúu so', ne nuu sa' so' a. Gaa ne cuchu'vi' ndo'o nij yuvij se vaa qui'yaj Jesucristó, ¹⁶ gaa ne cataj xna'anj nij síi quene'en yo' rihaan nij yuvij

daj qui'yaj Jesucristó che'é síi nuu nana chree nimán do', ga nij xcáá do', ¹⁷ gaa ne guun che'e nij yuvij cachíin ni'yaj nij yuvij rihaan Jesucristó se vaa curihañj so' rej yanj nij so' ca'anj so' rej yanj a.

¹⁸ "Che'é dan cavii Jesucristó rque rihoo chée rihaan na, gaa ne dan me se cachíin ni'yaj síi curihañj nana chree nimán rihaan Jesucristó se vaa ca'vej rá Jesucristó ca'anj so' ga Jesucristó a. ¹⁹ Tzaj ne ne ca'vej rá Jesucristó ca'anj so' ga Jesucristó a. Tananj cataj Jesucristó rihaan so' se vaa:

—Cavii so' nán' so' ve' tu-cuá so' rej yanj nij tuví' so', ne cataj xna'anj so' rihaan nij so' nu' se vaa qui'yaj síi 'nij ra'a man ní' che'é so', ne cataj so' se vaa cunuu 'ee rá so' ni'yaj so' mán so' á —taj Jesucristó rihaan síi curihañj nana chree nimán a.

²⁰ Gaa ne ca'anj síi curihañj nana chree nimán, ne guun che'e so' ca'mii natáj so' rihaan nij yuvij man rej cu'naj Chi' Chuman', ne cataj xna'anj so' nu' se vaa qui'yaj Jesucristó che'é so' a. Ne ca'anj ndo'o rá cunudanj nij yuvij cuno se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é chalá cunii do', che'é chana chij do', nahuun sa', qui'yaj Jesucristó a

²¹ Dan me se nuu Jesucristó rque rihoo chée rihaan na, ne ca'anj uún so' ndaa níchrej tu'va na lacuaná, gaa ne cunuu chre' ndo'o yuvij

rihaan so', ne vaj so' tu'va na lacuaná a. ²² Gaa ne dan me se ca'na' yo'o nij sí 'nij ra'a ve' tucuyón nij yuvii israelitá se-tucuanj Moisés, ne Jairo cu'naj so' a. Dan me se quene'en sí cu'naj Jairo man Jesucristó, gaa ne canicun' ruj so' rihaan Jesucristó, ²³ gaa ne cachíin ni'yaj uxrá so' rihaan Jesucristó, ne dan me se cataj so' se vaa:

—Ta'níj chala cunii ro', ran' ndo'o no', ne daj doj cavi' no', ne me rá 'unj cuchí' so' ve' tucuj, ne cutá' so' ra'á so' raa no', ne nahuun sa' no', ne se cavi' no', qui'yáá so' ma' —taj sí cu'naj Jairo rihaan Jesucristó a.

²⁴ Gaa ne ca'anj Jesucristó ga so', ne canoco' uxrá yuvii xcó roj so', ne ndaa raan ma'an chrej vaj yuvii ga nij so' a.

²⁵ Dan me se sca'núj nij so' vaj 'o chana ran' ndo'o, ne quisíj chuvij ya yo' xra' ton man no' a. ²⁶ Ne aj quiran' ndo'o no' sayuun, qui'yaj que'ee nij doctor, ne aj cutun' no' cunudanj sa'anj vaa rihaan no', tzaj ne taj se qui'yá' a doj nahuun sa' no' qui'yaj nij doctor yo' a ma'. Tananj doj a ran' no' nanj adonj. ²⁷ Gaa ne aj cuchí' nana rihaan no' che'é nu' se vaa qui'yaj Jesucristó che'é nij yuvii, ne che'é dan ca'na' no' sca'núj nij yuvii rej xcó Jesucristó, gaa ne canó ra'a no' doj tu'va sagan' so' a. ²⁸ 'O se guun rá no' se vaa: “Sese cano ra'aj sagan' Jesucristó, ne nahuun sa'

'unj nanj adonj”, guun rá no' a. ²⁹ Dan me se síj canó ra'a no' sagan' Jesucristó, gaa ne nu' canicun' ton man no' cuaj a. Ne quene'en no' se vaa nahuun sa' no', qui'yaj Jesucristó a. ³⁰ Dan me se nu' canó ra'a no' sagan' Jesucristó, ne nu' xcaj Jesucristó cuentá se vaa nahuun yuvii qui'yaj so' a. Che'é dan canicaj so', ne xná'anj so', cataj so':

—Me sí canó ra'a sagan' 'unj ga —taj so' a.

³¹ Gaa ne cataj nij sí tucuyón se-nana Jesucristó se vaa:

—Ne'én so' se vaa raan ndo'o vaj nij yuvii ga so', ne me che'é xná'anj so' me sí canó ra'a sagan' so' ga —taj nij so', xná'anj nij so' man Jesucristó a.

³² Gaa ne canicaj Jesucristó, ne quene'en so' man chana canó ra'a tu'va sagan' so' a.

³³ Ne dan me se cuchu'vi' ndo'o no' ne ndaa ri'ij man no', ne aj ne'en no' se vaa nahuun sa' no' a. Gaa ne ca'anj no', ne canicun' ruj no' rihaan Jesucristó, ne cataj ya no' rihaan Jesucristó nu' se vaa qui'yaj no' a.

³⁴ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan no' a:

—Nahuún so' che'é se amán rá so' ni'yaj so' manj, nocoj. Ve'é ca'anj so', ne díj gaa nimán so' ca'anj so' a. Gaa nucuáá so', ne aj x'néj nu' chí'ij yo' xráá so' nanj ei —taj Jesucristó rihaan chana yo' a.

35 Ataa navij ca'mii Jesucristó, ne ca'na' 'o síi cavii tucúa síi cu'naj Jairo, ne cataj so' rihaan Jairo a:

—Aj cavi' ta'níi so', ne taj che'é caraḡa chrúú so' rihaan maestró a ma' —taj síi 'na' cataj xna'anj rihaan Jairo a.

36 Dan me se cuno Jesucristó nana ca'mii síi ca'na', gaa ne cataj so' rihaan síi cu'naj Jairo a:

—Se cuchu'ví' so' ma'. Maan se cuchuman ya rá so' ni'yaj so' manj á —taj Jesucristó rihaan so' a.

37 Dan me se ne ca'vej rá Jesucristó canoco' a doj nij yuvij man so', ne maan Pedro do', Jacobo do', Juan tinúú Jacobo do', ca'vej so' canoco' man so' a. 38 Gaa ne cuchi' so' rihaan ve' tucúa Jairo, ne quene'en Jesucristó se vaa ta'vee uxrá nij yuvij man rá ve' a. 39 Gaa ne catúj Jesucristó rá ve', ne cataj so' rihaan nij yuvij a:

—Me che'é ta'vee ndo'o nij soj gā. Ne cavi' chala cunii nihánj ma'. Maan se otoj uun no' nanj á —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

40 Gaa ne ca'nga' nacoḡo nij yuvij ni'yaj nij yuvij man Jesucristó a. Tzaj ne quirii Jesucristó man cunudanj nij yuvij xe', gaa ne nicaj so' man rej chala cunii do', man nii chala cunii do', man va'núj nij síi ca'na' ga so' do', ne catúj so' rá cuarto naj chala cunii yo' a.

41 Gaa ne quita'aa Jesucristó ra'a chala cunii, ne cataj so' rihaan chala cunii yo' a:

—Talita, cumi —taj so' rihaan no' xna'ánj a'mii ma'an so' a. Ne se-nana so' taj: “Naxagaa so', chala cunii”, taj nana ca'mii Jesucristó rihaan chala cunii yo' a.

42 Nu' ca'mii Jesucristó nana dan, ne nu' naxagaa chala cunii yo', chée no' cuaj a. Nahuun i'na' no' a.

Ne chala cunii vaj chuvij yo' me no' a.

Ne nij síi quene'en, tzaj ne ca'anj ndo'o rá nij so' a. 43 Gaa ne ca'ne' uxrá Jesucristó suun rihaan nij so' a:

—A 'ó yuvij se cataj xna'anj nij soj rihaan daj qui'yáj che'é chala cunii ma' —taj Jesucristó rihaan nij so', ne cataj so' se vaa rque nii doj se chá cha no' a.

6

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ne ca'vej rá nij síi man chiháán Jesucristó chuman' cu'naj Nazaret cuno nij so' nana ca'mii Jesucristó a

1 Gaa ne curihanj Jesucristó ve' yo', gaa ne namán so' rej chiháán so', ne canoco' nij síi tucu'yón se-nana so' man so' a. 2 Ne güii naránj rá nij yuvij israelitá me se ca'anj so' ve' tucu'yón nij síi man chiháán so' se-tucuanj Moisés, ne guun che'e so' tucu'yón so' man nij síi man rá ve' yo' a. Ne ca'anj ndo'o rá nij yuvij gaa cuno nij yuvij se-nana Jesucristó, gaa ne cataj nij yuvij:

—Me rej nari' síi nihánj nana cuu avii raḡa síi nihánj

ga. Me rej nari' so' suun sa' 'yaj so' ga. ³ Nuveé sij acó j chruun síi ne chiháán ní' me so' na'. Ne ta'níi chana cu'naj Mariá me so' á. Ne tinúú síi cu'naj Jacobo do', síi cu'naj José do', síi cu'naj Judas do', síi cu'naj Simón do', me so' á. Ne nij ra'vij so' me chana ne chiháán ní' á —taj nij síi man chiháán Jesucristó rihaan tuvi' nij so', ne guun nacoo rá nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó a.

⁴ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Me rej ma'an vaj 'o síi nata' se-nana Dióse, ne aráj cochroj nij yuvií rihaan so', tzaj ne nij yuvií man chiháán so' do', nij tuvi' so' do', nij síi yanj tucua so' do', na'vej rá caraa cochroj rihaan so' ma'—taj Jesucristó rihaan nij síi man chiháán so' chuman' cu'naj Nazaret yo' a.

⁵ Ne ne guun nucuaj Jesucristó qui'yaj so' a doj suun sa' nocoo chiháán so', maan se doj síi ran' me se cuta' so' ra'a so' raá ne nahuun sa' nij so', qui'yaj so' a. ⁶ Ne caráya'anj ndo'o so' se vaa ne cuchuman rá nij síi man chiháán so' ni'yaj nij so' man so' a. Ne cavii so' ca'anj so' nij chuman' naj nichrun', tucuyón so' se-nana so' man nij yuvií a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'née Jesucristó man chuvij nij síi tucuyón se-nana so' ca'anj ca'mii natáj nij so' a

⁷ Gaa ne canacúun Jesucristó man chuvij nij síi

tucuyón se-nana so', ne cuchi' nij so' rihaan so', gaa ne guun che'e so' ca'née so' man vij vij nij so', ne go' so' se nucuaj man nij so', gaa ne ca'vee qui'yaj canaan nij so' rihaan nij nana chree a. ⁸ Ne ca'ne' so' suun rihaan nij so' se vaa a doj rasuun se nicaj nij so' gaa vaj nij so' chrej; maan orún' chruun garroté me se ca'vee nicaj nij so', tzaj ne rachrúun do', nanj do', se nicaj nij so', ne se ca'vee cunuú sa'anj rque se-caxran' nij so', ⁹ tzaj ne qui'nij tacóo nij so' canj, ne orún' yatzíj quitaj xraá nij so', taj Jesucristó rihaan nij so', ¹⁰ ne:

—Me ma'an ve' caran' soj, ne yo'o cayáán soj ve' yo' ndaa se curihanj soj chuman' yo' á. ¹¹ Ne me rej ma'an se ca'mii sa' nij yuvií ga soj do', se ca'vej rá nij yuvií cunoo nij yuvií nana a'mii soj do', ne asa' cavii soj rej yo', ne nacunan' soj tacóo soj tucuyuu soj yo'oo tachruu cano tacóo soj, ne ndaa dan, gaa ne xcáj nij síi man rej yo' cuentá se vaa tumé ndo'o nij so' cacun' se vaa ne ca'vej rá nij so' cunoo nij so' se-nana soj adonj. Cataj xna'anj yá yá 'unj rihaan soj cuano se vaa doj a quiran' nij so' cacun' rihaan nij yuvií man chuman' Sodoma ga chuman' Gomorra nanj adonj —taj Jesucristó rihaan chuvij nij so' a.

¹² Gaa ne ca'anj nij so', gaa ne ca'mii natáj nij so' rihaan nij yuvií se vaa canicaj rá nij

yuvij canoco' nij yuvij chrej sa',¹³ ne quirii ndo'o nij so' man nij nana chree nimán nij yuvij, ne cutáj ndo'o nij so' casté raq nij sí ran', ne nahuun sa' nij sí ran', qui'yaj nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cavi' Juan sí cuta' ne man yuvij, qui'yaj sí nicaj suun cu'naj Herodes a

¹⁴ Dan me se cuchí nana rihaan sí nicaj suun rey cu'naj Herodes che'é nu' se vaa qui'yaj nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó, ne nu' cachra' cha'nuu ndo'o se-nana Jesucristó a. Gaa ne cataj sí cu'naj Herodes se vaa:

—Cunuu i'na' ya uún sí cu'naj Juan, raj á. Ése sí cu'naj Juan me sí guun nucuaj qui'yaj nij suun sa' nocoo yo' nanj adonj —taj sí cu'naj Herodes a.

¹⁵ Ne yo'ó ta'aj nij yuvij me se cataj se vaa sí cu'naj Elías sí nata' se-nana Diose gaa naá me Jesucristó, ne yo'ó ta'aj nij yuvij uún cataj se vaa yo'ó nij sí nata' se-nana Diose gaa naá me Jesucristó a. ¹⁶ Dan me se cuno sí cu'naj Herodes daj guun rá nij yuvij, gaa ne cataj so':

—Sí cu'naj Juan sí ca'ne' nij tanuu cúu yave qui'yáj ro', aj cunuu i'na' ya so' chuguanj —taj Herodes a.

¹⁷ O se ma'an sí cu'naj Herodes me sí ca'née man nij tanuu quita'aa nij tanuu man sí cu'naj Juan asij rque doj, ne numij nij tanuu man

sí cu'naj Juan, ne caxrj sí cu'naj Herodes taga' man sí cu'naj Juan, che'é chana cu'naj Herodías nica tinúú Herodes sí cu'naj Felipe a. O se xcaj sí cu'naj Herodes man chana Herodías yo',¹⁸ gaa ne cataj sí cu'naj Juan rihaan sí cu'naj Herodes se vaa:

—Ne nó xcúún so' xcaj so' man choco' so' ma' —taj Juan rihaan Herodes a.

¹⁹ Che'é dan nachri' chana cu'naj Herodías ni'yaj no' man Juan, ne guun ndo'o rá no' cavi' Juan, tzaj ne ne ca'vee ma'. ²⁰ O se cuchu'vi' sí cu'naj Herodes ni'yaj so' man Juan, che'é se quene'en Herodes se vaa sí nica rá sí sa' inanj nimán rihaan Diose me Juan, ne che'é dan caráán Herodes rihaan chi'ij che'é Juan a. Dan me se gaa cuno Herodes se-nana Juan, ne quinano ndo'o rá so', tzaj ne guun niha' rá so' ca'mij Juan rihaan so' a.

²¹ Dan me se quisij o güii ca'vee qui'yaj canaan chana cu'naj Herodías yo', ne dan me se se-cha'anj sí cu'naj Herodes me yo', ne ca'ne' so' suun se vaa canuú se-cha'anj so', ne canacúún so' ca'na' nij sí 'yaj suun ga ma'an so' do', nij tanuu uun chij doj do', nij sí uun chij rihaan estadó Galilea do', ca'na' cha ni'yánj nij so' ga so' a. ²² Gaa ne catúj ta'ní chana cu'naj Herodías rej anuú cha'anj, ne ra'ánj no', ne guun niha' uxrá rá Herodes ga nij sí ca'na' cha'anj yo' ni'yaj taran' nij so' man ta'ní Herodías a. Gaa ne

cataj Herodes rihaan chana yaan yo':

—Cuanō nihánj me se a me ma'an rasuun me rá so' cachinj so' rihanj, ne rque 'unj mán so' ei —taj so',²³ gaa ne cataj uún so'— Cuta' yá 'unj raá Diōse se vaa a me ma'an rasuun cachinj so' rihanj, ne rque 'unj mán so' á. Ndaa yanēj yo'óó uun chij 'unj rihaan ro', rque 'unj mán so' nanj adonj —taj Herodes rihaan chana yaan yo' a.

²⁴ Gaa ne curihanj chana yaan, ne xná'anj no' man nii no' chana cu'naj Herodías, ne cataj no':

—Me se cachinj 'unj, ga nahiin —taj no' rihaan nii no' a.

Gaa ne chana cu'naj Herodías cataj:

—Cachinj so' cúú yave síí cu'naj Juan síí cuta' ne man yuvií á —taj no' rihaan ta'níí no' chana yaan yo' a.

²⁵ Gaa ne nu' catúj ra'yanj chana yaan yo' rej man síí nicaj suun rey cu'naj Herodes, ne cachín ni'yaj no' rihaan so', cataj no':

—Me rá 'unj se vaa maan orá cuano ro', ca'nej so' cúú yave síí cu'naj Juan síí cuta' ne man yuvií rque aga' rco'oo, ne rque so' rihanj cuaj á —taj no' rihaan Herodes a.

²⁶ Gaa ne nanó ndo'o rá síí nicaj suun rey cu'naj Herodes yo' che'é se aj cuta' so' raá Diōse ne aj cuno taran' nij síí yanj rihaan mesá ga so', ne che'é dan ne ca'vej rá so' tari' so' se-nana so' se vaa se qui'yaj so' ndaa vaa taj

chana yaan yo' rihaan so' a.
²⁷ Gaa ne nu' ca'née so' man síí ticavi' man síí cu'naj Juan, ne ca'ne' so' suun se vaa nicaj so' cúú yave Juan ca'na' so' a.

²⁸ Gaa ne ca'anj síí ticavi' man Juan taga', ne ca'ne' so' cúú yave Juan, ne ca'née so' cúú yave Juan rque aga' rco'oo, nicaj so', ca'na' so', ne rque so' man chana yaan, ne nago' chana yaan yo' man nii no' a.

²⁹ Gaa ne gaa cuchi' nana rihaan nij síí tucu'yón se-nana Juan se vaa cavi' Juan, ne ca'na' nij so', ne nicaj nij so' cúú man Juan, cachin' nij so' rque yu'uj yuvej a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'vee quirii Jesucristó se chá 'un' mý snó'o a

³⁰ Dan me se nij síí ca'née Jesucristó ca'anj nata' rihaan yuvií che'é so' ro', cunuu chre' nij so' ga Jesucristó, ne nata' nij so' rihaan Jesucristó che'é cunudanj nij suun sa' nocoo qui'yaj nij so' do', che'é cunudanj nij nana tucu'yón nij so' man nij yuvií do' a.

³¹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ca'anj ní' doj rej tacaan rej taj vaj yuvií ne, gaa ne ca'vee naraan rá nij soj doj á —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

'Q se ca'na' ndo'o yuvií do', ca'anj ndo'o yuvií do', ne ne vaa ya'núj rihaan nij so' cha nij so' a doj chraa a.

³² Gaa ne cavii nij so' rque rihoo chée rihaan na, ne ca'anj orún' nij so' rej tacaan a. ³³ Tzaj ne quene'en ndo'o

nij yuvii se vaa ca'anj nij so', ne xcaj yuvii cuentá se vaa ca'anj nij so', qui'yaj nij sí quene'en, gaa ne chéé tacoj nij yuvii man cunudanj nij chuman' naj rej yo', ne cunanj nij yuvii, cunuu chre' nij yuvii rej ca'anj nij tuvj' Jesucristó, ne asino nij yuvii cuchi', ne na'vij nij yuvii ca'na' Jesucristó a. ³⁴ Ne nanij Jesucristó rá rihoo, ne quene'en so' se vaa aj man uxrá yuvii, ne cunuu 'ee rá so' man nij yuvii a. 'O se ase vaa matzinj nuvi' sí tumé man vaa nij yuvii, ni'yaj Jesucristó, gaa ne guun che'e so' tucu'yón ndo'o so' se-nana so' man nij yuvii a.

³⁵ Dan me se cachén ndo'o orá, gaa ne ca'na' nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó rihaan Jesucristó, gaa ne cataj nij so' se vaa:

—Rco' quij uun me nihánj, ne taj se chá chá nij yuvii nihánj, ne cachén ndo'o orá nanj á. ³⁶ Qui'yáá so' se ndo'o, ne na'nej so' chrej man nij yuvii, ca'anj nij yuvii chuman' naj nichrun' do', nij rancho naj nichrun' do', quiraan nij yuvii se chá chá nij yuvii nanj á —taj nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó rihaan Jesucristó a.

³⁷ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Go' ma'an soj se chá chá nij yuvii á —taj so' a.

Gaa ne cataj nij so' rihaan Jesucristó a:

—Ca'anj núj go' núj sa'anj vaa tu'vee yuvii 'yaj suun tunj yavii ne quiraan núj

rachrúun, ne rque núj chá nij yuvii, rá so' na' —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

³⁸ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Me daj rachrúun vaa rihaan soj ga. Cavii soj, ne xcaj soj cuentá á —taj so' a.

Gaa ne ca'anj nij so' qui'yaj contá nij so' rachrúun vaa rihaan nij so', gaa ne canicaj nij so', ne cataj nij so':

—Vaa 'un' guee rachrúun ne vij guee xcuaj rihaan núj nanj á —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

³⁹ Gaa ne ca'ne' Jesucristó suun rihaan nij yuvii se vaa ca'anj cayáan cunudanj nij yuvii rihaan coj chrin', ne ca'anj cumán x'ne' nij yuvii rihaan coj chrin', taj Jesucristó rihaan nij yuvii a. ⁴⁰ Gaa ne naqui'yaj x'ne' nij yuvii man nij yuvii, ne cayáan nij yuvii rihaan coj chrin', ne dan me se cientó yuvii do', vij chihaa ch' yuvii do', me 'o 'o x'ne' nij yuvii a.

⁴¹ Gaa ne quita'aa Jesucristó 'un' nij rachrúun ne vij roj xcuaj, gaa ne ni'yaj so' rej xta', ne nago' so' graciá rihaan Diose, gaa ne cuxra' ta'aj so' man rachrúun yo', ne caxrij so' ston nij sí tucu'yón se-nana so', che'é rej caxrii nij so' ston nij yuvii a. Gaa ne cuxra' ta'aj so' nee xcuaj chá cunudanj nij yuvii a. ⁴² Gaa ne chá taran' nij yuvii, ne caraa rque cunudanj nij so', ⁴³ ne ndaa quináj ndo'o se chá, qui'yaj nij yuvii a. Gaa ne naqui'yaj chre' nii se vaa quináj tu'va yuvii, ne caraa

yo'ó chujij ya scaa, ne ta'aj rachrúun do', ta'aj nee xcuaj do', me se chá naqui'yaj chre' nii a. ⁴⁴ Ne nij snó'o rque Jesucristó chraa me se 'un' mij snó'o me nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cachéé Jesucristó rihaan na a

⁴⁵ Gaa ne ra'yanj ca'ne' Jesucristó suun rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' se vaa cavij nij so' rihoo chéé rihaan na ca'anj nij so' rej xco na lacuaná yo' ndaa chuman' cu'naj Betsaida, quitaj yaan nij so' rihaan Jesucristó, ne dan me se ma'an Jesucristó na'nej chrej man nij yuvij, taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a. ⁴⁶ Dan me se ca'anj nij so', ne cataj Jesucristó rihaan nij yuvij se vaa ca'vee ca'anj nij yuvij a. Gaa ne cavij so' raá quij, ne cachín ni'yaj so' rihaan Dióse a.

⁴⁷ Dan me se daj doj cata' güii raá quij, ne vaj rihoo tanuu rihaan na lacuaná, ne orún' Jesucristó me sí nicun' rihaan yo'óo a. ⁴⁸ Ne quene'en so' man nij sí tucu'yón se-nana so' se vaa güej ndo'o rihoo yo' rihaan na qui'yaj nana, che'é se go' nana rej rihaañ rihoo yo' a. Dan me se yan' si'nu' ca'anj Jesucristó rej vaj nij so', chéé tacoj un so' rihaan na yo', vaj so' nanj adonj. Ne guun rá so' cachén so' rej x'nuj nij so' a. ⁴⁹ Ne quene'en nij sí tucu'yón se-nana so' man so' se vaa chéé un so' rihaan

na, ne guun rá nij so' se vaa ta'naj me so', ne che'é dan caguáj ndo'o nij so' a. ⁵⁰ 'O se quene'en cunudanj nij so' man so', ne cuchu'vi' ndo'o nimán nij so' a. Veé dan, ne nu' cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Naqui'yaj nucuaj soj nimán soj ei. 'Unj 'na' ei. Se cuchu'vi' soj ma' —taj so' rihaan nij so' a.

⁵¹ Gaa ne catúj so' rque rihoo rej nuu nij sí tucu'yón se-nana so', gaa ne canicun' nana yo', ne ca'anj ndo'o rá nij so' a. ⁵² 'O se ne xcaj sa' nij so' cuentá che'é se nucuaj nicaj Jesucristó gaa cuxra' ta'aj Jesucristó rachrúun chá nij yuvij a. Maan se nichraj ndo'o nimán nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nari' nucuaj nij sí ran' man rej cu'naj Genesaret, qui'yaj Jesucristó a

⁵³ Gaa ne cuchí' nij so' tu'va na lacuaná rej cu'naj Genesaret, ne numij nij so' rihoo tu'va na lacuaná a. ⁵⁴ Gaa ne nanij nij so' rá rihoo, ne nu' cunuu yaan nij sí man rej yo' man Jesucristó, ⁵⁵ ne yoo ca'anj cunudanj nij sí yanj nu' anicaj, ne guun che'e nij so' cuchruj nij so' tuvi' nij so' sí ran' rihaan yuvéé, ne quitáá chihá nij so' nij sí ran' yo', vaj nij so' me rej ma'an vaj Jesucristó a. ⁵⁶ Ne me ma'an chuman' ra'a do', chuman' nocoo do', rancho do', catúj Jesucristó me se cuchruj nij yuvij man nij sí ran' rihaan yu'vee, ne cachín ni'yaj

uxrá nij yuvij rihaan Jesucristó se vaa ca'vej rá Jesucristó cano ra'a nij so' doj tu'va sagan' so' a. Ne nu' nij sí canó ra'a doj man so' ro', nahuun sa' cunudanj nij so' cuaj nanj adonj.

7

Nana nihánj taj xna'anj me che'é ne na'ya' nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó gaa chá nij so' chraa a

¹ Gaa ne quinichrun' sí fariseo do', quinichrun' sí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés do', rihaan Jesucristó, ne sí cavii chuman' Jerusalén me nij so' a. ² Ne quene'en nij so' se vaa gaa chá nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó chraa, ne ne na'ya' nij so', ne che'é dan ne naruvij ra'a nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó ni'yaj Diose, rá nij sí fariseo do', nij sí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés do' a. ³ 'O se xa' nij sí fariseo ga cunudanj yo'ó nij sí israelitá, tzaj ne a doj ne chá nij so' chraa sese ataa na'ya' nij so' ma'. Danj 'yaj nij so', che'é se noco' nij so' tucuáán cuchruj nij sí chij cayáán gaa naá a. ⁴ Ne gaa 'na' nij so' yu'vee, ne ane nij so', ne sese ataa cane nij so', ne ne chá nij so' chraa a ma'. Ne vaa uxrá doj tucuáán nicaj nij so', ne ndaa vaa tucuáán che'é tazá do', che'é xruj do', che'é aga' do', daj qui'yaj nij so' gaa na'nu' nij so' man nij rasuun vaa nacaj do' a.

⁵ Gaa ne xna'anj nij sí fariseo ga nij sí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés man Jesucristó, ne cataj nij so', ne:

—Nij sí tucu'yón se-nana so' me se me che'é ne noco' nij so' tucuáán cuchruj nij sí chij cayáán gaa naá, ne nihánj me se chá nij so' chraa, ne ne naruvij ra'a nij so' ni'yaj Diose a ma' —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

⁶ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Cunaj uxrá vaa nana nata' sí cu'naj Isaías gaa naá gaa ca'mii so' che'é nij soj sij nucui' rá, ne dan me se ca'mii so' se-nana Diose, ne cataj so' se vaa: “Yuvij nihánj me se gan' uxrá nicun' nimán nij so' ga 'unj nanj adonj. ⁷ Na'v'ij rma'an nij so' rihanj, ne dan me se nanj se-nana nij sí man rihaan chumij tucu'yón nij so' rihaan tuvi' nij so', ne taj nij so' se vaa se-nanaj me se-nana nij yuvij yo' a”, taj se-nana Diose nata' sí cu'naj Isaías gaa naá a. ⁸ 'O se aj tanáj xco soj nana cataj xna'anj Diose rihaan ní', ne nanj tucuáán cuchruj yuvij uun noco' soj nanj ei —taj Jesucristó, ⁹ ne cataj uún so' se vaa— Cunaj uxrá vaa 'yaj soj, ne uta' yaníj soj nana cataj xna'anj Diose rihaan ní', che'é rej ca'vee canoco' soj se-tucuanj ma'an soj asan.

¹⁰ 'O se ca'ne' Moisés suun se vaa: “Caraa cochróo so' rihaan rée so' do', rihaan níj so' do' á”. Tzaj ne: “Sí a'mii chree rihaan rej do', rihaan níj do', me se vaj so' ne nu'

che'e caví' so' á". Danj vaa cataj xna'anj Moisés rihaan ní' a. ¹¹ Tzaj ne taj soj se vaa sese cataj yo' o so' rihaan rej so' do', rihaan nii so' do', se vaa aj rque so' nu' si'yaj so' rihaan Diose ne che'é dan se ca'vee racuíj so' man rej so' do', man nii so' do', taj soj a. ¹² Ne ne ca'vej soj racuíj so' man rej so' do', man nii so' do' a. ¹³ Dan me se danj inanj a'mii soj gaa tucu'yón soj se-nana nij sí man gaa naá, ne axríj yuve soj man se-nana Diose nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí fariseo do', rihaan nij sí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij do' a.

¹⁴ Gaa ne canacúun uún Jesucristó man nij yuvij ca'na' nij yuvij rihaan so', gaa ne cataj so' rihaan nij yuvij a:

—Cunq taran' soj nana nihánj, ne xcaj soj cuentá nedi'. ¹⁵ A doj rasuun atúj tu'va yuvij se ca'vee qui'yaj chí'ij man yuvij ma'. Se avii tu'va yuvij ro', 'yaj chí'ij man yuvij adonj. ¹⁶ Sese taj yu'uj xréé soj, ne cunq soj nana nihánj ei —taj Jesucristó rihaan nij yuvij a.

¹⁷ Dan me se corá ca'anj yaníj Jesucristó ga nij sí tucu'yón se-nana so' rihaan nij yuvij, ne catúj nij so' rá ve', gaa ne xná'anj nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó man so' me taj nana ca'mii so' che'é se atúj tu'va yuvij gaa. ¹⁸ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Vaa soj vaa, ne ne xcaj ma'an soj do' cuentá a na'.

Ne ne'en soj se vaa nu' se atúj tu'va yuvij ro', se ca'vee qui'yaj chí'ij yo' man yuvij a. ¹⁹ Q se ne atúj yo' ndaa nimán yuvij ma'. Tananj achén yo' rque yuvij, ne urihanj yo' gaa re'é yuvij nanj á —taj Jesucristó, ne nana yo' taj se vaa ca'vee cha yuvij me ma'an rasuun ne nuveé cacun' me yo' rihaan Diose a. ²⁰ Ne cataj uún so' a— Tzaj ne se urihanj tu'va yuvij ro', yo' me nana avii nimán yuvij, ne nana yo' me 'yaj chí'ij ndo'o man yuvij adonj. ²¹ Q se nihánj me se chí'ij avii nimán yuvij a. Se chí'ij do', che'é yan qui'yaj ituu si'yaj tuvi' do', yan cotoj ga nica tuvi' do', yan ticavi' man tuvi' do', ²² yan guun rá nica si'yaj tuvi' do', yan tihá' yu'unj man tuvi' do', yan ni'yaj ndo'o man yo' ó chana do', yan guun xcoj ruvaa rá ni'yaj tuvi' do', che'é yan nachri' ni'yaj man tuvi' do', yan ca'mii xta' do', yan qui'yaj rma'an naá guun se nij do', me nu' se avii nimán yuvij, ²³ ne nu' yo' me se avii nimán yuvij ne 'yaj chí'ij man yuvij nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cuchumán rá 'o chana sirofenicia se vaa racuíj Jesucristó man no' a

²⁴ Gaa ne canicun' Jesucristó, ne curihanj so' rej yo', ne ca'anj so' rej naj chuman' cu'naj Tiro a. Ne catúj so' rá 'o ve', ne ne ca'vej rá so' quene'en nij yuvij me rej vaj

so' a. Tzaj ne ne ca'vee qui'nij yuve so' ma'. ²⁵ Tananj ra'yanj cuchí' nana rihaan 'o chana se vaa yanj so', ne ta'núí chana ro', me ní nuu nana chree nimán, ne ca'na' chana, ne canicun' ruj chana yo' rihaan Jesucristó a. ²⁶ Dan me se chana sirofenicia a'mii xna'ánj griego me chana yo', ne cachín ni'yaj no' rihaan Jesucristó se vaa quirij Jesucristó nana chree nimán ta'núí no' a. ²⁷ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan no' a:

—Dan me se canicun' so' doj, ne cha asino nij xnii tucua, ne ne'én so' se vaa se ca'vee cata'aa ní' co'oo man rihaan nij xnii ne go' ní' cha nij chuvee ma'. Dan me se ndaa síj chá nij xnii tucua, gaa ne sese náj se chá tu'va nij xnii yo', gaa ne ca'vee go' cha chuvee nanj adonj. Che'é dan ase vaa ne nó xcúún yuvij ca'nee yuvij rachrúún tu'va ta'núí yuvij go' yuvij rachrúún yo' cha chuvee ro', danj vaa ne nó xcúnj racuíj man soj sij yanj a man adonj. Maan inanjan ma'an nij yuvij israelitá me no xcúún 'unj racuíj 'unj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan chana yo' a.

Gaa ne cataj no':

²⁸ —Veé dan vaa guee, Señor. Tzaj ne nij chuvee nicun' rque chruun mesá ro', chá nij xo' tachruu ayuu tu'va nij xnii nanj á. Ne ase vaa chuvee chá tachruu vaa 'unj rihaan so' nanj adonj. Che'é dan me ndo'o raj racuíj so' doj manj, raj nanj adonj —taj chana yo' rihaan Jesucristó a.

²⁹ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Che'é nana ca'mii so' nihánj ro', ca'vee cavij so' ca'anj so', ne aj curihanj nana chree nimán ta'núí so' nanj ei —taj so' rihaan no' a.

³⁰ Gaa ne ca'anj chana, catúj chana rá ve' tucua chana, ne quene'en chana se vaa díj naj ta'núí chana rihaan yuvéé, ne aj curihanj nana chree nimán ta'núí chana adonj.

Nana nihánj taj xna'anj che'é síi naxra' tu'va do', nachuguun xrée do', qui'yaj Jesucristó a

³¹ Gaa ne curihanj uún Jesucristó rej naj chuman' Tiro, ne cachén so' sca'núj chuman' cu'naj Sidón, ca'anj uún so' tu'va na lacuaná cu'naj Galilea, ne cachén so' sca'núj rej cu'naj Chí' Chuman' a.

³² Ne nicaj nij yuvij man 'o síi so'o ya'mii ca'na' nij yuvij rihaan Jesucristó, ne cachín ni'yaj uxrá nij yuvij rihaan Jesucristó se vaa cuta' ra'a Jesucristó xraá síi so'o ya'mii yo' a. ³³ Gaa ne nicaj Jesucristó man síi so'o ya'mii ca'anj yanj so' rihaan yo'ó nij yuvij, gaa ne tucua'anj Jesucristó ra'a Jesucristó yu'uj xrée síi so'o ya'mii, gaa ne quirii talúj Jesucristó ra'a Jesucristó, ne canó ra'a Jesucristó daa síi so'o ya'mii yo' a. ³⁴ Gaa ne ni'yaj Jesucristó rej xta', gaa ne caráchej Jesucristó, ne cataj Jesucristó:

—Efata —taj Jesucristó, ne nana “Efata” taj: “Nachuguun xrée so' á”, me

nana ca'mii Jesucristó rihaan sí so' o ya'mii yo' a.

³⁵ Gaa ne nachuguun xrée so', ne nahuun sa' daa so', gaa ne ca'mii sa' so' a. ³⁶ Gaa ne ca'ne' Jesucristó suun rihaan nij sí quene'en daj qui'yaj Jesucristó che'é sí so' o ya'mii se vaa se guun cataj xna'anj nij so' rihaan a 'o yuviij a. Dan me se doj a na'vej rá Jesucristó cataj xna'anj nij so' rihaan tuvi' nij so', tzaj ne doj a nata' nij so' rihaan tuvi' nij so' a. ³⁷ Gaa ne ca'anj uxrá rá nij yuviij xcaj cuentá daj qui'yaj Jesucristó, ne cataj nij yuviij se vaa sa' uxrá vaa nu' se vaa qui'yaj Jesucristó, ne ndaa nachuguun xrée nij sí so' o do', ndaa a'mii sa' nij sí ya'mii do', 'yaj Jesucristó, taj nij yuviij yo' a.

8

Nana nihánj taj xna'anj se vaa go' Jesucristó se chá rihaan ca'anj míj snó'o a

¹ Ne güii dan me se vaj uún que'ee yuviij ga Jesucristó, ne nuvi' uún se chá rihaan nij yuviij, gaa ne canacúún Jesucristó man nij sí tucu'yón se-nana so' se vaa ca'na' nij so' rihaan so', gaa ne cataj so' rihaan nij so' a:

² —'Ee rá 'unj man nij yuviij nihánj, ne nihánj me se síj va'núj ya güii 'o vaj nij yuviij ga 'unj, ne taj vaj se chá rihaan nij yuviij cuano a ma'.

³ Ne sese na'nej 'unj chrej man nij yuviij cuano quinan' nij so' gaa na'aan rque nij so', ne ninaj nij so' rá chrej, ne

dan me se ta'aj nij so' me síj yanj rej gan' ndo'o nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a.

⁴ Gaa ne cataj nij so' rihaan Jesucristó a:

—Tzaj ne rej tacaan un me nihánj, ne nuvi' rachrúún nihánj go' ní' chá nij yuviij a ma' —taj nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó a.

⁵ Gaa ne xná'anj Jesucristó man nij so', cataj so':

—Me daj rachrúún vaa rihaan soj ga —taj so', xná'anj so' man nij sí tucu'yón se-nana so' a.

—Chij rachrúún vaa rihaan núj nanj á —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

⁶ Gaa ne ca'ne' Jesucristó suun rihaan nij yuviij se vaa ca'anj cayáán nij yuviij rihaan yo'óo a. Gaa ne nicaj so' chij nij rachrúún, ne nago' so' graciá rihaan Diose, gaa ne cuxra' ta'aj so' rachrúún yo', ne caxrij so' ston nij sí tucu'yón se-nana so', ne tucuachén nij so' rihaan nij yuviij, ne dan me se rqué nij so' rachrúún yo' rihaan nij yuviij a. ⁷ Ne nicaj Jesucristó doj xcuaj le'ej uún, ne nago' so' graciá rihaan Diose che'é nij xcuaj le'ej, ne cataj so' rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' se vaa tucuachén nij so' nee xcuaj le'ej uún rihaan nij yuviij uún a. ⁸ Gaa ne chá cunudanj nij yuviij, ne ndaa caraa rque nij so' a. Gaa ne naquiyaj chre' nii se vaa quináj tu'va nij yuviij, ne quisij 'o cunu' chij ya scaa

caraa qui'yaj se quináj tu'va nij yuvij yo' a. ⁹ Dan me se cunudanj nij so' chá, ne quisij ndaa ca'anj mǐj yuvij chá nanj adonj.

Gaa ne na'née Jesucristó chrej man nij yuvij, ¹⁰ gaa ne nu' cavii Jesucristó ga nij sí tucu'yón se-nana so' rá rihoo chée rihaan na, ne ca'anj nij so' rej cu'naj Dalmanuta a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cachín nij sí fariseo se vaa qui'yaj Jesucristó 'o suun sa' nocoo quene'en nij so' a

¹¹ Dan me se curihanj doj nij sí fariseo, gaa ne guun che'e nij so' canó tuvi' nij so' ga Jesucristó, ne dan me se cachín ni'yaj nij so' rihaan Jesucristó se vaa racuj Diose man Jesucristó, ne qui'yaj Jesucristó 'o suun sa' nocoo quene'en nij so', gaa ne guun ya rá nij so' se vaa sí ca'née ya Diose me Jesucristó, rá nij so' a.

¹² Gaa ne nucuaj ndo'o caráhej Jesucristó, ne cataj so' rihaan nij so' a:

—Ne me che'é me rá soj sij israelitá qui'yáj suun sa' nocoo quene'en soj ga. Dan me se daj chihaa mǐj se qui'yáj suun sa' nocoo che'é soj a ma' —taj Jesucristó rihaan nij sí fariseo yo' a.

¹³ Gaa ne tanáj Jesucristó man nij so', gaa ne cavii uún so' rque rihoo chée rihaan na, ne ca'anj so' rej xco na lacuaná a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ne ca'vej rá Jesucristó cunó nij sí tucu'yón se-nana

so' man nana tucu'yón nij sí fariseo do', sí cu'naj Herodes do' a

¹⁴ Dan me se quini'yón nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó nicaj nij so' rachruún cha nij so', ne vaa orún' rachruún rá rihoo vaj ga nij so' a. ¹⁵ Gaa ne ca'ne' Jesucristó suun rihaan nij so', cataj Jesucristó:

—Cutumé soj man soj se gaa nanj quirán' soj sayuun, qui'yaj se-levadura nij sí fariseo do', sí cu'naj Herodes do' á —taj Jesucristó no nij so' a.

¹⁶ Ne nuchruj raa ndo'o nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó che'é nana ca'mii so', ne:

—Che'é se taj rachruún nicaj ní', ne che'é dan a'mii so' che'é levadura se 'yaj naraa nana rque rachruún nanj adonj —taj nij so' a.

¹⁷ Ne aj ne'en Jesucristó daj uun nimán nij so', ne che'é dan cataj so':

—Me che'é nanó ndo'o rá soj se vaa taj rachruún rihaan soj ga. Me che'é ataa xcaj soj cuentá ga. 'O se vaa nichraj ndo'o nimán soj nanj adonj. ¹⁸ 'O se vaa rlii rihaan soj, tzaj ne ne ni'yaj soj a ma'. Vaa xrée soj, tzaj ne ne uno soj a ma'. ¹⁹ Ne ne nuú rá soj gaa vaa daj 'o 'un' guee rachruún cuxra' ta'aj 'unj tzaj ne quisij chá cunu' 'un' mǐj snó'o, qui'yáj a. Ne me daj scaa se chá quináj tu'va yuvij naqui'yaj chre' soj, rá soj ga —taj Jesucristó, xná'anj Jesucristó man nij so' a.

Gaa ne:

—Chuvij a —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

²⁰ Gaa ne cataj uún Jesucristó:

—Ne ne nuû rá soj gaa vaa daj 'ó chij guee rachruún cuxra' ta'aj 'unj tzaj ne quisij chá cunu' ca'anj mīj yuvij, qui'yaj a. Ne me daj scaa se chá quináj tu'va yuvij naqui'yaj chre' soj, rá soj ga —xná'anj uún Jesucristó man nij so' a.

Gaa ne:

—Chij a —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

²¹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ne me che'é me ataa xcaj soj cuentá se vaa ca'vee rque 'unj nu' se vaa achiin man soj ne nuveé inanj che'é rej nanó rá soj che'é rachruún me ca'mij rihaan soj che'é se-levadura nij síi fariseo do', síi cu'naj Herodes do' ma' —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa naxra' rihaan 'o síi tuchrii, qui'yaj Jesucristó a

²² Gaa ne catúj Jesucristó ga nij síi tucu'yón se-nana so' rá chuman' cu'naj Betsaida a. Gaa ne nicaj yuvij 'o síi tuchrii ca'na' nij yuvij rihaan Jesucristó, ne cachíin ni'yaj nij yuvij rihaan Jesucristó se vaa cuta' Jesucristó ra'a Jesucristó raá síi tuchrii che'é rej naxra' rihaan síi tuchrii yo' a. ²³ Gaa ne quita'aa Jesucristó ra'a síi tuchrii yo', ne curihanj so' rej tu'va chuman' ga síi tuchrii,

ne quirii talúj Jesucristó rihaan síi tuchrii yo', ne cuta' ra'a Jesucristó xráá so', gaa ne xná'anj Jesucristó man so' a:

—Ruvi' rihaan so' na' —taj Jesucristó, xná'anj so' man síi tuchrii yo' a.

²⁴ Gaa ne ni'yaj síi tuchrii yo' doj, gaa ne cataj so':

—Ne'én 'unj nij snó'o, ne ase vaa chruun vaa nij so', tzaj ne chéé nij so' ni'yaj 'unj nanj asanj —taj so' rihaan Jesucristó a.

²⁵ Gaa ne cuta' ra'a uún Jesucristó rihaan síi tuchrii yo', gaa ne ni'yaj ni'yaj síi tuchrii, ne dan me se nahuun sa' nu' rlij rihaan so', ne curuvi' sa' cunudanj rasuun ni'yaj so' nanj adonj. ²⁶ Gaa ne ca'née Jesucristó man so' quinán' so', tzaj ne cataj Jesucristó rihaan so' se vaa:

—A doj se catúj so' rá chuman', ne se cataj so' rihaan a 'ó nij yuvij, gaa ne se gaa nanj xcaj nij yuvij cuentá daj qui'yaj che'é so' á —taj Jesucristó rihaan so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj Pedró me síi me Jesucristó a

²⁷ Gaa ne curihanj Jesucristó ga nij síi tucu'yón se-nana so' chuman' Betsaida yo', ne ca'anj nij so' nij chuman' ra'a noco' man chuman' cu'naj Cesarea de Filipino do' a.

Dan me se vaj nij so', ne xná'anj Jesucristó man nij síi tucu'yón se-nana so', ne cataj so':

—Daj taj nij yuvij che'é 'unj ga. Ne me sí mé 'unj, taj nij yuvij ga —taj Jesucristó, xná'anj so' man nij so' a.

²⁸ —Vaa sí taj se vaa sí cu'naj Juan sí cuta' ne man yuvij mé so' ei. Ne vaa sí taj uún se vaa sí cu'naj Elías sí nata' se-nana Diose gaa naá me uún so' chuguanj. Ne vaa sí taj uún se vaa yo'ó sí nata' se-nana Diose gaa naá me uún so' chihá'. 'O se danj taj 'o 'o nij yuvij che'é so' nanj adonj —cataj nij so' rihaan Jesucristó a.

²⁹ —Ne ma'an soj, gaa ne me sí mé 'unj, rá ma'an soj ga —taj Jesucristó, xná'anj so' man nij sí tucu'yón se-nana so' a.

Gaa ne cataj sí cu'naj Pedró:

—Sí ca'née Diose tinanii man yuvij rihaan sayuun mé so' ei —taj so' rihaan Jesucristó a.

³⁰ Gaa ne cataj xna'anj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' se vaa se nata' nij so' rihaan a 'ó yuvij me sí me so', taj so' a.

Nana nihanj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj Jesucristó se vaa cavi' so' ne cunu i'na' uún so' a

³¹ Gaa ne guun che'e Jesucristó tucu'yón so' man nij sí tucu'yón se-nana so' se vaa che'é se sí ca'née Diose nıcaj yu'unj man yuvij me so' ro', che'é dan no xcuún so' quiran' ndo'o so' sayuun, qui'yaj nij sí uun chij do', nij xrej atá suun nocoo doj do', nij sí naqui'yaj cuu

se-tucuanj Moisés rihaan nij yuvij do', ne nachri' nij so' ni'yaj nij so' man so', ne ticavi' nii man so', ne cachén va'núj güii, gaa ne cunu i'na' uún so', cataj so' a. ³² Ne nucuaj ndo'o nata' so' nana yo' rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a. Gaa ne quirii yanj sí cu'naj Pedró man Jesucristó, ne guun che'e so' cataj so' se vaa ne nó xcuún Jesucristó ca'mij Jesucristó nana vaa danj a. ³³ Gaa ne canicaj Jesucristó, ne ni'yaj so' man nij sí tucu'yón se-nana so', ne cataj so' rihaan Pedró se vaa ne nó xcuún uxrá ma'an Pedró ca'mij Pedró danj, ne cataj so':

—Naxuun so' mán so' rihaan á. Na'vej raj quene'enj mán so' a ma'. 'O se ase tu'va sí chree sí cu'naj Satanás ro', danj tu'vá so' ei. Danj tu'vá so', che'é se ne acaj so' cuentá daj me rá Diose adonj. Maan se inanj acaj so' cuentá daj me rá yuvij nanj adonj —taj Jesucristó rihaan sí cu'naj Pedró a.

³⁴ Gaa ne canacúun Jesucristó man nij yuvij ca'na' nij yuvij rej nicun' so' ga nij sí tucu'yón se-nana so', gaa ne cataj so' rihaan taran' nij so' a:

—Sese me rá yo'o so' canoco' so' manj, ne se guun rá so' qui'yaj so' se vaa me rá ma'an so' qui'yaj so' ma'. Ne ca'vee se quiran' uxrá so' sayuun do', ca'vee se ndaa cachron nii man so' rihaan rcutzé do', tzaj ne yo'o

qui'yaj suun so' che'ej, ne yo'o canoco' raan so' manj adonj. ³⁵ Tzaj ne sese vaa 'o sí me rá tñanií man ma'an rihaan sayuun, ne vaa güii, ne yo'o cavi' nimán so' adonj. Tzaj ne sese cavi' yo'o so' che'é se vaa me so' sí noco' manj do', che'é se nata' so' se-nanaj nana sa' do', ne vaa güii, ne cunu u'ina' uún so' adonj. ³⁶ Ne a me se quirj' 'o so' sese qui'yaj canaán so' nu' rasuun man rihaan chumií nihánj ne ca'anj ni'ya nimán so', rá soj ga. Daj chihaa míj se ca'vee cavii sa' so', qui'yaj rasuun man rihaan chumií nihánj a ma'. ³⁷ Tzaj ne ca'vee se navij nu' si'yaj yo'o so' rihaan chumií nihánj, tzaj ne sese gaa i'na' nimán so' nu' cavii nu' ca'anj, ne quinano rá so', rá soj na'. Daj chihaa míj se quinano rá so' a ma'. 'O se cavii sa' uxrá so' nanj adonj.

³⁸ "Dan me se xa' sí uun na'aj ni'yaj manj ne uun na'aj ni'yaj se-nanaj ro', ase vaa nij sí chi'ii tumé ndo'o cacun' man rihaan chumií nihánj cuano vaa so' adonj. Ne vaa güii guun na'aj 'unj sij ca'neé Diose nıcaj yu'unj man yuvií ni'yaj 'unj man so' asa' ca'na' uún 'unj rihaan chumií nihánj, ne dan me se uxrá ve'é gaa 'unj, qui'yaj Réé 'unj, ne ca'na' nij se-mozó so' ga 'unj asa' ca'ná' 'unj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so'a.

9

¹ Gaa ne cataj uún so' se

vaa:

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa xa' ta'aj soj sij nicun' nihánj cuano, me se gaa ataa a cavi' ta'aj soj, ne ya quene'en ta'aj soj asa' guun che'e Diose nucuaj ndo'o guun chij Diose rihaan chumií nihánj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan taran' nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa chuguun ndo'o man Jesucristó ni'yaj nij sí tucu'yón se-nana so'a

² Cachén vatan' güii, gaa ne nicaj Jesucristó man sí cu'naj Pedró do', sí cu'naj Jacobo do', sí cu'naj Juan do', ca'anj so' raa 'o quij xcaan rej taj vaj a 'ó yuvií ne a. Gaa ne yo'o cunu ino cunudanj man Jesucristó ni'yaj nij sí tucu'yón se-nana so' yo' a. ³ Ne dan me se cunu catzii ndo'o sagan' so', ne ndaa raan lá ma'an sagan' so' ni'yaj nij so' a. Ne taj vaj a yo'ó sí man rihaan chumií nihánj ca'vee qui'yaj catzii yatzi ndaa rá se vaa sagan' Jesucristó a. ⁴ Ne ni'yaj va'nuj nij so', ne dan me se naqui'yaa sí cu'naj Elías sí cane gaa naá ga sí cu'naj Moisés rihaan nij so', ne nanó roj so' cuentó ga Jesucristó ni'yaj nij so' a. ⁵ Gaa ne cataj Pedró rihaan Jesucristó a:

—Cunaj uxrá vaa man núj nihánj ga so', maestro. Ne qui'yaj núj va'nuj ve' yacataj cane soj nanj á. 'O ve' cané so', ne yo'ó ve' cané sí cu'naj Moisés, ne yo'ó ve' cané sí

cu'naj Elías ei —taj Pedró rihaan Jesucristó a.

⁶ 'O se ne quene'en uxrá Pedró daj me che'é ca'mii so' rihaan Jesucristó danj a ma'. 'O se cuchu'vi' ndo'o va'nuj nij so' che'é se vaa quene'en nij so' nanj adonj.

⁷ Gaa ne ca'na' 'o ngaa, ne caráan ngaa man taran' nij so' a. Gaa ne Diose ro', ca'mii nana cuno nij so' rque ngaa yo', ne cataj Diose a:

—Síi nihánj me ta'nij adonj. 'Ee raj man so' adonj. Cuno soj rihaan so' ei —taj Diose cuno nij so' a.

⁸ Gaa ne nu' ni'yaj nij so', ne daj orún' Jesucristó nicun' ga' nij so', quene'en nij so' nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ase vaa síi cu'naj Elías ro', danj vaa síi cu'naj Juan síi cuta' ne man yuvií a

⁹ Gaa ne gaa nanij nij so' tacóo quij yo' me se ca'ne' Jesucristó suun rihaan nij so' se vaa se nata' nij so' rihaan a doj yuvií che'é se vaa quene'en nij so' a. Yo'o dínj gaa tu'va nij so' che'é rasuun quene'en nij so' a. Ndaa quisíj cavi' so' ne cunuu i'na' uún so', gaa ne ca'vee nata' nij so' se vaa quene'en nij so' daj quiran' so' síi ca'née Diose nıcaj yu'unj man yuvií, taj Jesucristó rihaan nij so' a.

¹⁰ Ne yo'o nuú rá nij so' nana yo', ne xná'anj ndo'o nij so' man tuvi' ma'an nij so' me che'é me cataj Jesucristó se vaa cavi' so' ne cunuu i'na' uún so' a. ¹¹ Gaa ne xná'anj

nij so' man Jesucristó, cataj nij so':

—Me che'é taj nij síi naqui'yaj cuu se-tucuánj Moisés rihaan yuvií se vaa asino ca'na' síi cu'naj Elías síi nata' se-nana Diose gaa naá, gaa ne ca'vee ca'ne' Diose cacun' che'é yuvií ga —taj nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó, xná'anj nij so' man Jesucristó a.

¹² Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ya a'mii nij síi naqui'yaj cuu se-tucuánj Moisés, taj nij so' se vaa asino ca'na' síi cu'naj Elías, gaa ne naqui'yaj sa' so' nu' rasuun adonj. Ne me che'é taj danj Diose se vaa síi ca'née Diose nıcaj yu'unj man yuvií me se quiran' ndo'o so' sayuun ne nachri' nij yuvií ni'yaj nij yuvií man so', rá soj ga. ¹³ Tzaj ne cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa aj ca'na' ya síi cu'naj Elías, tzaj ne qui'yaj ya yuvií ndaa vaa me rá ma'an nij yuvií man so' ndaa vaa taj danj Diose che'é so' nanj adonj. Che'é dan ca'vee xcáj soj cuentá daj quiran' 'unj qui'yaj uún nij yuvií adonj —taj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nahuun sa' 'o xnií nuu nana chree nimán, qui'yaj Jesucristó a

¹⁴ Dan me se cuchi' nij so' rej nicun' yo'ó nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó, ne quene'en nij so' se vaa mán que'ee yuvií anıcaj rej

nicun' nij so', ne nicun' doj nij sí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés, ne ca'mii cunu' uxrá nij so' gá nij sí tucu'yón se-nanā Jesucristó yo' a. ¹⁵ Ne nu' quene'en nij yuvij man Jesucristó, ne nu' ca'anj ndo'o rá nij yuvij, ne cunánj nij yuvij ndaa rej vaj Jesucristó ca'mij nij so' gá so' a. ¹⁶ Gaa ne xná'anj Jesucristó man nij yuvij a:

—Me che'é me ca'mii cunu' nij soj gá nij sí tucu'yón se-nanaj gá —taj so' rihaan nij yuvij a.

¹⁷ Gaa ne yo'o nij yuvij cataj rihaan Jesucristó a:

—'Unj me se nicaj 'unj ta'níj ca'ná' 'unj nano' 'unj mán so', maestro. Ne ta'níj me se ya'mij so' che'é se nuu nana chree nimán so', ¹⁸ ne me rej ma'an me rá nana chree quita'aa nana chree man so', ne cagan' nana chree man so' rihaan yo'óo, ne avij yatan' tu'va so', ne chá ruj so' cúu yan' so', ne nuu chrúnj nu' so' nanj adonj. Ne cataj 'unj rihaan nij sí tucu'yón se-nanā so' se vaa quirij nij so' man nana chree nimán ta'níj, tzaj ne ne ca'vee qui'yaj canaán nij so' ma' —taj snó'o yo' rihaan Jesucristó a.

¹⁹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij yuvij a:

—Dan me se sí ne amán rá me soj sij man rihaan chumij nihánj cuano, ne a me daj cachej gá soj, ne a me daj gaa naj nimanj ni'yaj 'unj man soj, gaa ne ca'vee qui'yaj canaán soj gá. Nijaj soj man

xnii ca'na' soj rihanj cuaj á —taj Jesucristó a.

²⁰ Gaa ne nicaj nij yuvij man xnii ca'na' nij yuvij rihaan Jesucristó a. Ne dan me se gaa quene'en nana chree man Jesucristó, ne nu' snúu xnii, ne naxru' xnii, qui'yaj nana chree yo', ne natúj rmij xnii, ne cavij yatan' tu'va xnii a. ²¹ Gaa ne xná'anj Jesucristó man rej xnii, cataj Jesucristó:

—Me daj güii ran' ta'níi so' danj gá —taj Jesucristó rihaan rej xnii a.

²² Gaa ne cataj rej xnii:

—Danj ran' so' asij ne'ej me so', ne que'ee ndo'o cagan' nana chree man so' rihaan ya'an do', rihaan na do', qui'yaj nana chree, che'é rej me rá nana chree cavi' so', tzaj ne sese ca'vee, ne cunuu 'ee rá so' manj ne racuíj so' man núj ruguanj —taj rej xnii yo' rihaan Jesucristó a.

²³ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Taj che'é cataj so' nana “sese ca'vee” ma'. 'Q se sí amán rá ni'yaj man Diose ro', ca'vee qui'yaj so' cunudanj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan so' a.

²⁴ Nu' ca'mii Jesucristó danj, ne nu' caguáj rej xnii, cataj so':

—Amán rá 'unj ni'yaj 'unj Diose á. Racuíj so' manj cuchuman raj doj, Señor —taj so' rihaan Jesucristó a.

²⁵ Dan me se quene'en Jesucristó se vaa cunánj ndo'o yuvij ca'na' nij yuvij rej nicun'

so', ne che'é dan ca'ne' Jesucristó suun rihaan nana chree yo', ne cataj Jesucristó:

—Rihaan so' nana chree qui'yaj ya'mij ne qui'yaj so'o man xnii nihánj a'mij, ne cataj xna'anj 'unj rihaan so' se vaa curihanj so' cuaj nimán so' cuano, ne daj chihaa mij se catúj uún so' nimán so' mei —taj Jesucristó rihaan nana chree yo' a.

²⁶ Gaa ne caguáj nana chree, ne guun snuj ndo'o xnii naxru' xnii, qui'yaj nana chree, ne dan me se curihanj nana chree nimán xnii yo' a. Gaa ne ase vaa sí cavi' ro', danj vaa xnii, naj xnii rihaan yo'óo, ne cataj nij yuvij se vaa ya ya cavi' so' a. ²⁷ Tzaj ne quita'aa Jesucristó ra'a xnii, ne naxcaj Jesucristó man xnii, ne naxagaa so' a.

²⁸ Dan me se corá catúj Jesucristó rá ve', ne inanj nij ma'an nij sí tucu'yón se-nana so' ro', man rá ve' ga so', ne xná'anj nij so' man so', ne cataj nij so':

—Me che'é ne guun nu-cuaj núj quirij núj man nana chree yo' ga —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

²⁹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' se vaa:

—Xa' nana chree vaa danj ro', se ca'vee qui'yaj ní curihanj nij so' nimán yuvij sese ne achín ni'yaj ndo'o ní rihaan Diose ma'. Dan me se cachinj ni'yaj uxrá', ne caraa guee ndo'o', gaa ne ca'vee adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj uún Jesucristó se vaa cavi' so' ne cunuu i'na' uún so' a

³⁰ Gaa ne cavii Jesucristó ga nij sí tucu'yón se-nana so' rej yo', ne ca'anj nij so' estadó Galilea, ne ne ca'vej rá Jesucristó xcaj nij yuvij cuentá me rej vaj so' a. ³¹ 'O se tucu'yón so' man nij sí tucu'yón se-nana so', ne dan me se cataj so' rihaan nij so' se vaa:

—'O se sí ca'née Diose nica' yu'unj man yuvij mej, ne vaa güii, ne nago' nii manj rihaan yuvij adonj. Dan me se ticavi' nij yuvij manj, gaa ne cachén va'nuj güii, gaa ne cunuu i'na' uún 'unj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a.

³² Tzaj ne ne cunó nij so' nana ca'mii Jesucristó, ne chu'vi' nij so' xna'anj nij so' man Jesucristó me taj nana yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj me sí me sí guun chij doj asq' guun chij Diose rihaan chumii nihánj a

³³ Gaa ne catúj Jesucristó ga nij sí tucu'yón se-nana so' chuman' cu'naj Capernaum a.

Dan me se gaa man nij so' rá ve', ne xná'anj Jesucristó man nij sí tucu'yón se-nana so', ne cataj so':

—Me che'é me canó tuvi' nij soj gaa vaj ní chrej asij cua'aa ga —taj Jesucristó, xná'anj so' man nij so' a.

³⁴ Gaa ne cunuu dínj tu'va nij so' a. 'O se gaa vaj nij so'

chrej, ne canó tuvi' nij so' ga ma'an tuvi' nij so' se vaa cataj nij so' me nij so' me sí guun chij doj a.

³⁵ Gaa ne ca'anj quitaj Jesucristó chruun xlá, ne canacúun so' man chuvij nij so' se vaa ca'na' nij so' rihaan so', gaa ne cataj so' rihaan nij so' a:

—Me ma'an 'o sí me rá guun chij doj, ne so' me sí guun sí noco', ne ndaa guun so' mozó rihaan daj a tuvi' so' adonj —taj Jesucristó rihaan chuvij nij so' a.

³⁶ Gaa ne nicaj Jesucristó man 'o ne'ej, ne cachrón so' man ne'ej yo' tanuu nij sí tucu'yón se-nana so', ne na'yaan so' man ne'ej, ne cataj so' rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a:

³⁷ —Me ma'an 'o sí aráj cochroj ne a'mii sa' so' ga 'o ne'ej nihánj che'ej, ne adj' ma'anj me aráj cochroj ne a'mii sa' so' ga vaa nanj adonj. Dan me se sí a'mii sa' ga 'unj me se nuveé orún' 'unj me a'mii sa' so' ga ma'. Maan Diose ya sí ca'née mán 'unj rihaan chumij nihánj me aráj cochroj ya so' ne a'mii sa' ya so' ga vaa nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj Jesucristó se vaa me ma'an sí ne unu' ga so' me tuvi' so' a

³⁸ Cataj sí cu'naj Juan rihaan Jesucristó a:

—Quene'en núj man 'o sí ata' tu'va se-chuvií so', ne

urihanj nana chree nimán nij yuvij, 'yaj so', nanj maestro. Tzaj ne caráán núj chrej ca'mii so' ne se qui'yaj so' danj, che'é se nuveé sij chéé ga ní' me so', taj núj, nanj maestro —taj Juan rihaan Jesucristó a.

³⁹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan chuvij nij sí tucu'yón se-nana so' a:

—Ca'ne' sa' guee rá soj qui'yaj ma'an so' danj ei. 'O se taj a 'ó sí ata' tu'va se-chuvií 'unj ne qui'yaj so' suun sa' noco che'é se-chuvií 'unj, ne síj, gaa ne canicaj so' ne ca'mii chree so' che'é 'unj ma'. ⁴⁰ 'O se xa' sí ne unu' ga ní', tzaj ne tuvi' ní' me so' adonj. ⁴¹ 'O se a me ma'an yo' o sí rqué doj na co' o nij soj che'é se-chuvií 'unj, ne ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa daj chihaa míj se quinavij se sa' naru'vee Diose rihaan sí rqué doj na yo' co' o soj ma'.

Nana nihánj taj xna'anj daj quiran' sí qui'yaj chi'ii nimán 'o sí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó a

⁴² "Dan me se me ma'an 'o sí qui'yaj chi'ii nimán 'o sí le'ej amán rá ni'yaj manj, ne ca'vee a doj cavij sa' sí qui'yaj danj sese toco' nii 'o yuvej xij váj 'núú trigó gaán chihá so' ne tagüéj nii man so' rque na ya'anj nanj adonj. Dan me se doj a sayuun quiran' so', sese qui'yaj chi'ii so' nimán 'o sí le'ej amán rá ni'yaj manj adonj.

43 "Dan me se sese ra'á so' me rá qui'yaj cacun', ne táá a se ca'ne' so' man yo', gaa ne se gaa nanj ca'anj so' rihaan ya'an qui'yaj yo' ei. Taj se 'yaj se nuj se taj yan vaj ra'á so', tzaj ne ca'vee cayáán so' ga Diose gaa ei. Tzaj ne sese quitaj ra'á so' ne qui'yaj yo' cacun', ne ca'anj so' rihaan ya'an, qui'yaj yo', ne dan me se ya'an yo' me se daj chihaa mij se quina'áj ya'an yo' nuvij nigan' a mei. 44 Ne nij sí man rihaan ya'an yo' me se se ca'vee cavi' xluú chá man nij so', ne daj chihaa mij se quina'áj ya'an rej cunuû nij so' cacaa nij so' a man adonj.

45 "Ne sese tacóó so' me rá qui'yaj cacun', ne táá a se ca'ne' so' man yo', gaa ne se gaa nanj ca'anj so' rihaan ya'an qui'yaj yo' nanj ei. Taj se 'yaj se nuj se taj yan vaj tacóó so', tzaj ne ca'vee cayáán so' ga Diose ei. Tzaj ne sese quitaj tacóó so' ne qui'yaj yo' cacun', ne ca'anj so' rihaan ya'an, qui'yaj yo' ei. 46 Ne nij sí man rihaan ya'an yo' me se se ca'vee cavi' xluú chá man nij so', ne daj chihaa mij se quina'áj ya'an rej cunuû nij so' cacaa nij so' a man adonj.

47 "Veé danj uún sese me rá rlij rihaan so' qui'yaj yo' cacun', ne táá a se quirij so' man yo', ne sí rihaan canuu gaa so', tzaj ne ca'vee catuu so' rej guun chij Diose ei. Tzaj ne sese cunuû rlij rihaan so' ne qui'yaj yo' cacun', ne ca'anj so' rihaan ya'an, qui'yaj yo' ei. 48 Ne nij sí man rihaan

ya'an yo' me se se ca'vee cavi' xluú chá man nij so', ne daj chihaa mij se quina'áj ya'an rej cuman nij so' cacaa nij so' a man adonj.

49 "Q se vaa sayuun quiran' cunudanj nij rasuun man rihaan chumij nihánj, qui'yaj Diose, ne dan me se ase vaa nuu sa' nee 'yaj yaan ro', danj gaa cunuû sa' nij sí man rihaan chumij nihánj, qui'yaj ya'an ei.

50 "Ne ase vaa yaan ga chraa ro', danj vaa nij soj sij tucu'yón se-nanaj ga chumij nihánj, ne vaa se uun ndo'o yaan ei. Dan me se sese ne 'ne' chá yaan yo', gaa ne taj se qui'yá' cunuû sa' yaan gaa a ma'. Che'é dan, ase vaa yaan 'ne' sa' ro', danj gaa soj, ne dínj cayáán soj ga tuvi' soj, ne ca'vee cunuû sa' chumij nihánj qui'yaj soj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a.

10

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ne nó xcúún yuvij quirij yuvij man nica yuvij a

1 Gaa ne curihanj Jesucristó rej yo', ne ca'anj so' ndaa rej tu'va chraá cu'naj Jordán, ndaa estadó Judea a. Gaa ne cunuû chre' uún que'ee yuvij rihaan so', ne tucu'yón uún so' se-nana so' rihaan nij yuvij, ndaa vaa u'yón so' 'yaj so' a. 2 Gaa ne ca'na' doj sí fariseo rihaan so', ne xná'anj nij so' man Jesucristó sese no xcúún snó'o quirij snó'o man nica

so' a. *Danj cataj nij síi fariseo, che'é se guun rá nij so' cuta' nij so' cacun' xráá Jesucristó che'é nana ca'mii Jesucristó a.* ³ *Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:*

—*Ne daj cataj síi cu'naj Moisés qui'yaj soj ga —taj Jesucristó, xná'anj so' man nij síi fariseo a.*

⁴ *Gaa ne cataj nij so' se vaa:*

—*Ca'ne' síi cu'naj Moisés suun se vaa naxcaj yuvii yanj rihaan nij síi nicaj suun, ne ca'vee quirij yuvii man nica yuvii á —taj nij síi fariseo a.*

⁵ *Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:*

—*Maan che'é se síi nichraj ndo'o rá me nij soj ro', che'é dan cachrón Moisés nana yo' rihaan yanj cunō soj a.* ⁶ *Tzaj ne asij qui'yaj Diose chumii, ne qui'yaj Diose snó'o, ne qui'yaj Diose chana, ne vij roj so' me yuvii, qui'yaj Diose a.* ⁷ *Che'é dan tanáj snó'o man rej so', man nii so' do',* ⁸ *ne ase vaa orún' yuvii ro', danj gaa snó'o ga nica snó'o, taj danj Diose a. Dan me se nuveé vij ran' yuvii me roj so' asij xcaj tuvi' roj so' a ma'. 'Q se ase vaa orún' yuvii ro', vaa roj so' nanj adonj.* ⁹ *Dan me se Diose me síi qui'yaj xcaj tuvi' roj so', ne che'é dan ne nó xcúun a 'ó yuvii ca'ne' tanuu yuvii man roj so' ma' —taj Jesucristó rihaan nij síi fariseo yo' a.*

¹⁰ *Dan me se gaa man nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó rá 'o ve' ga so', gaa ne xná'anj nij so' man so' che'é nana ca'mii so' rihaan nij*

síi fariseo a. ¹¹ *Ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:*

—*Me ma'an 'o síi ri'ij man nica ne xcaj so' man yo'ó chana, ne tumé ndo'o so' cacun', ne nij qui'yaj so' rihaan nica so' ei.* ¹² *Tzaj ne sese cunanj chana rihaan nica no', ne xcaj no' man yo'ó chii, ne tumé ndo'o no' cacun' uún adonj —taj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nana so' a.*

Nana nihánj taj xna'anj me che'é caran' rá Jesucristó ni'yaj so' man ne'ej a

¹³ *Gaa ne nicaj nij yuvii man nij ne'ej ca'na' nij yuvii rihaan Jesucristó, che'é rej cuta' Jesucristó ra'a so' raaj nij ne'ej a. Tzaj ne nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó me se cataj xna'anj nij so' rihaan nij yuvii se vaa ne nó xcúun nij ne'ej ca'na' nij ne'ej rihaan Jesucristó, taj nij so' a.* ¹⁴ *Tzaj ne xcaj Jesucristó cuentá daj qui'yaj nij síi tucu'yón se-nana so', gaa ne ca'maan rá Jesucristó, ne cataj so' rihaan nij síi tucu'yón se-nana so' a:*

—*Ca'ne' rá soj ca'na' nij ne'ej rihanj á. Se caráan soj chrej rihaan nij ne'ej mei. 'Q se tucua' nij síi vaa danj ro', me rej yanj Diose uun chij Diose nanj adonj.* ¹⁵ *Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa me ma'an 'o síi na'vej rá guun chij Diose nimán, ndaa vaa uun chij Diose nimán ne'ej, ne daj chihaa mij se ca'vee cayáan so' ga Diose asa' guun chij*

Diose rihaan chumij nihánj ma'—taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a.

¹⁶ Gaa ne na'yaan Jesucristó man nij ne'ej, ne uta' so' ra'a so' raaj nij ne'ej, ne achíin ni'yaj so' rihaan DiOSE che'é nij ne'ej a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é yo'ó sí me rá cayáan ga DiOSE nu' cavii nu' ca'anj a

¹⁷ Dan me se gaa nayón Jesucristó chrej, ne dan me se cunanj 'o sí tachruu yo' ca'na' so' rihaan Jesucristó, ne canicun' ruj sí tachruu yo' rihaan Jesucristó, ne xná'anj so' man Jesucristó, cataj so', ne:

—Maestro. Sí sa' uxrá mé so' adonj. Daj qui'yáj ne ca'vee cayánj ga DiOSE nu' cavii nu' ca'anj ga —taj sí tachruu yo', xná'anj so' man Jesucristó a.

¹⁸ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Me che'é cataj so' se vaa sí sa' uxrá mej ga. 'O se orún' DiOSE me sí sa' ei. ¹⁹ Ne aj ne'én so' nij nana nocoo ya ya nana cataj xna'anj DiOSE se vaa canocó' ní' á. Dan me se taj nana yo': “Se ticaví' so' yuvij ma'. Se cotoj so' ga chana nica yo'ó yuvij ma'. Se qui'yaj ituu so' si'yaj yo'ó yuvij ma'. Se nanó so' cuentó ne che'é yuvij ma'. Se tiha' yu'unj so' man yuvij che'é sa'anj ma'. Caraa cochróo so' rihaan rée so' do', rihaan ní so' do' á” —taj Jesucristó rihaan sí tachruu yo' a.

²⁰ —Asij gaa mej xnii me ve'é unó 'unj nu' nij nana yo',

nanej maestro —taj so' rihaan Jesucristó a.

²¹ Gaa ne ni'yaj uxrá Jesucristó man so', ne cunuu 'ee rá Jesucristó man so', ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Daj orún' rasuun achiin ya man so' nanej ei. Cavii so' ca'anj so', ne cutu'vee so' nu' si'yáa so', ne sa'anj quiri' so' ro', caxrii so' ston nij sí niqne, ne cuman ndo'o si'yáa so' rej xta', qui'yaj DiOSE nanej ei. Ne dan me se ca'na' so', ne canocó' so' manj, ca'anj ní' á —taj Jesucristó a.

²² Gaa ne quiri' ndo'o rá sí tachruu, qui'yaj se-nana Jesucristó, ne ca'anj uun so', ne nanó ndo'o rá so' a. 'O se sí ru'vee me so', ne vaa ndo'o si'yaj so' a.

²³ Gaa ne ni'yaj Jesucristó, ne cataj so' rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a:

—Sayuun uxrá vaa quisij nij sí vaa ndo'o sa'anj rihaan cayáan ga DiOSE asa' guun chij DiOSE rihaan chumij nihánj nanej adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a.

²⁴ Gaa ne ca'anj ndo'o rá nij so' gaa cuno nij so' nana yo' nana ca'mii Jesucristó a. Gaa ne cataj uun Jesucristó rihaan nij so' a:

—Sayuun uxrá vaa quisij yuvij cayáan nij yuvij ga DiOSE asa' guun chij DiOSE rihaan chumij nihánj nanej chuguanj. ²⁵ Dan me se ne'en soj se vaa sayuun ndo'o vaa cachén xcuu camelló rihaan yu'uj taj tacúun cúu nuvá, tzaj ne cuano nihánj me se

cataj xna'anj 'un̄j rihaan soj se vaa ca'vee ā doj cachēn xcuu yo' yu'uj taj tacúún cúu nuvá, ndaa rá se vaa sí ru'vee, ne se guun cachēn so' cayáán so' gā Diosē asa' guun chij Diosē rihaan chumīj nihánj ā ma' —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

²⁶ Gaa ne ca'anj ndo'o rá nij so', ne cataj nij so' rihaan Jesucristó a:

—Che'é dan me se me sí guun nucuaj quinanīj rihaan sayuun gā —taj nij so', xna'anj nij so' man so' a.

²⁷ Ni'yaj Jesucristó man nij so', ne cataj so':

—Se guun nucuaj yuvīj quinanīj ma'an̄ nij yuvīj rihaan sayuun ma'. Sayuun uxrá vaa rihaan nij so' nan̄j adonj. Tzaj ne xa' rihaan Diosē me se ne sayuun ā doj vaa rihaan so' a ma'. Canó rasuun ca'vee qui'yaj so' nan̄j adonj —taj Jesucristó a.

²⁸ Gaa ne guun che'ē Pedró cataj Pedró:

—Aj tanáj núj nu' si'yaj núj, ne canoco' núj mán so' á —taj Pedró rihaan Jesucristó a.

²⁹ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Yā yā cataj xna'anj 'un̄j rihaan nij soj se vaa sí tanáj ve' tucuā tanáj tinúú tanáj ra'vij tanáj nii tanáj rej tanáj ta'núí tanáj to'óo tanáj che'é se me rá so' canoco' so' manj ne nata' so' se-nan̄aj nana sa' rihaan yuvīj, ³⁰ ne cientó doj ā rasuun quirí' uún so' gaa vaa i'na' so' rihaan chumīj nihánj cuanō adonj. Dan me se cumān que'eē ve' tucuā so' do', tinúú so' do', ra'vij so' do',

nii so' do', ta'núí so' do', to'óo so' do', rihaan so' gaa vaa i'na' so' rihaan chumīj nihánj, tzaj ne vaa sayuun quirān' so' che'é 'un̄j adonj. Ne asa' guun chij Diosē rihaan chumīj nihánj me se yo'ō cayáán so' gā Diosē nu' cavii nu' ca'anj nan̄j adonj. ³¹ Tzaj ne que'eē nij sí guun chij ndo'o rihaan chumīj nihánj ro', guun nij so' sí noco' ei. Ne que'eē nij sí ne guun chij rihaan chumīj nihánj me se guun chij nij so', qui'yaj Diosē nan̄j adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a.

Nanā nihánj taj xna'anj se vaa síj va'nuj cataj xna'anj Jesucristó se vaa caví' so' ne cunūu i'na' uún so' a

³² Dan me se vaj nij so' chrej avii nij so' chuman' Jerusalén, ne táá yaan Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so', ne ma'anj ndo'o rá nij so', ne nij sí noco' xcó nij so' me se cuchu'vi' ndo'o nij so' a. Dan me se narii Jesucristó man chujij nij sí tucu'yón se-nana so', ne guun che'ē so' cataj xna'anj so' rihaan nij so' daj quirān' so' a. ³³ Dan me se cataj Jesucristó rihaan nij so', ne:

—Nihánj me ca'anj ní' chuman' Jerusalén, ne quita'aa nii manj sij ca'née Diosē nicaj yu'unj man yuvīj, ne nago' nii manj rihaan nij xrej atā suun nocōo doj do', rihaan nij sí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvīj do' a. Ne cuta' nij so' cacun' xrāj, ne

cataj nij so' se vaa cavi' 'unj a. Gaa ne nago' nij so' manj rihaan nij sí yaníj, ³⁴ ne ca'nga' nacoo nij sí yaníj quene'en nij so' manj, ne quirii talúj nij so' rihanj, ne go' nij so' cuartá xráj, ne ticavi' nij so' manj a. Gaa ne cachēn va'nuj güii, gaa ne cunu i'na' uún 'unj, qui'yaj Diose ei —taj Jesucristó rihaan chujij nij sí tucu'yón se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa achíin ni'yaj sí cu'naj Jacobo do', sí cu'naj Juan do', se vaa cataj roj so' suun sa' doj qui'yaj Jesucristó a

³⁵ Gaa ne chuchi' sí cu'naj Jacobo do', sí cu'naj Juan do', rihaan Jesucristó, ne ta'núí sí cu'naj Zebedeo me roj so' a. Gaa ne cataj roj so' rihaan Jesucristó a:

—Me rá rój se vaa qui'yáa so' ndaa vaa cachinj ni'yaj rój rihaan so' che'é rój, maestro —taj roj so' rihaan Jesucristó a.

³⁶ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan roj so' a:

—Daj qui'yáj che'é roj soj, rá roj soj ga —taj so', xná'anj so' man roj so' a.

³⁷ Gaa ne cataj roj so' rihaan Jesucristó a:

—Cataj xna'anj so' se vaa asa' guun chij so' rihaan chumij nihánj, ne quitaj rój x'núú so', ne cataj rój suun sa' doj, qui'yáa so' á. Dan me se yo'ó rój cayáán rej nuva' so', ne yo'ó rój cayáán rej nichruún so', ne quirii ta'nga' rój ga so', cataj so', rá rój a —taj roj sí

cu'naj Jacobo ga Juan rihaan Jesucristó a.

³⁸ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan roj tinuj roj so' a:

—Ne ne'en roj soj me rasuun cachíin ni'yaj roj soj rihanj nihánj a ma'. 'O se guun nucuaj roj soj quirán' roj soj sayuun ndaa vaa quirán' 'unj na' —taj Jesucristó, xná'anj Jesucristó man roj so' a.

³⁹ —Guun nucuaj rój ei —taj roj so' a.

Gaa ne cataj Jesucristó rihaan roj so' a:

—Ya ya quirán' roj soj sayuun gaj nanj á. ⁴⁰ Tzaj ne ne nó xcúnj cataj xna'anj 'unj me sí cayáán x'núú 'unj rej nuva' 'unj do', rej nichrunj do', ma'. Qrún' Diose me sí cataj xna'anj me sí quirii ta'nga' gaj nanj adonj —taj Jesucristó a.

⁴¹ Gaa ne cuno yo'ó chij' nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó se vaa ca'mii roj sí cu'naj Jacobo ga Juan rihaan Jesucristó, gaa ne guun che'e nij so' ca'maan rá nij so' ni'yaj nij so' man roj so' a.

⁴² Gaa ne canacúún Jesucristó man cunudanj nij so' se vaa ca'na' nij so' rihaan so' a. Ne cataj so':

—Ne'en soj se vaa nij sí ata suun man rihaan chumij nihánj me se rii ta'nga' uxrá nij so' rihaan tuvi' nij so' nanj adonj. ⁴³ Tzaj ne se gaa danj se a nuj ní' qui'yaj ní' ma'. 'O se sese me rá ní' guun chij ní' rihaan tuvi' ní', ne guun ní' sí qui'yaj suun rihaan taran'

tuvi' ní', ⁴⁴ ne ase vaa mozó ro', danj gaa xa' ní' rihaan tuvi' ní' nanj adonj. ⁴⁵ Dan me se ca'néé Diose manj nica j yu'unj 'unj man yuvii, tzaj ne ne ca'na' 'unj ne guun nij yuvii mozó rihanj ma'. 'O se ca'ná' 'unj qui'yaj suun ma'anj rihaan nij yuvii nanj adonj. Ne ca'ná' 'unj nayon ma'anj rihaan yuvii ne cavj' 'unj che'é cacun' atá nij so', gaa ne cavii sa' uxrá nij so', qui'yáj nanj adonj —taj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa naxra' rihaan síi cu'naj Bartimeo, qui'yaj Jesucristó a

⁴⁶ Gaa ne catúj nij so' chuman' Jericó a. Gaa ne curihanj Jesucristó do', nij síi tucu'yón se-nana so' do', que'ee yuvii do', chuman' Jericó, ne dan me se yáán 'o síi tuchrii cu'naj Bartimeo tu'va chrej, ne ta'núí síi cu'naj Timeo me so', ne síi achíín caridad me so' a. ⁴⁷ Gaa ne xcaj so' cuentá se vaa Jesucristó síi cavii chuman' Nazaret me síi cachén rej ne so', ne che'é dan guun che'e so' caguáj so', ne cataj so':

—Ya ya ta'núí ta'nij si'no síi cu'naj David síi cane gaa naá mé so', Jesús. Cunuu 'ee rá so' manj ei —taj so' a.

⁴⁸ Tzaj ne:

—Dínj tu'vá so' á —taj que'ee nij yuvii rihaan so' a.

Tzaj ne doj a nucaj caguáj so', cataj so':

—Ta'núí ta'nij si'no síi cu'naj David síi cane gaa naá

ei. Cunuu 'ee rá so' manj ei —taj uún so' a.

⁴⁹ Gaa ne canicun' Jesucristó, ne ca'ne' Jesucristó suun rihaan nij síi nicun' ga so' se vaa ca'anj nacaj nij so' man síi tuchrii yo' ne ca'na' so' rihaan Jesucristó a. Gaa ne ca'anj canacunj nij so' man síi tuchrii, ne cataj nij so':

—Yo' o ca'nej nucaj nimán so' ei. Nacúún so' mán so', ne naxumaan so', ca'anj ní' á —taj nij so' rihaan síi tuchrii cu'naj Bartimeo a.

⁵⁰ Gaa ne tanáj so' yatzíj taj xráá so', ne güéj so', ne ca'na' so' rihaan Jesucristó a.

⁵¹ Gaa ne xná'anj Jesucristó man so', cataj Jesucristó:

—Daj qui'yáj mán so', rá so' ga —taj Jesucristó a.

Ne:

—Cunuu sa' rihanj, raj, maestro —taj so' rihaan Jesucristó a.

⁵² Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ca'vee ca'anj so' á. Maan che'é se amán rá so' ni'yaj so' manj ro', che'é dan cunuu sa' rihaan so' ei —taj Jesucristó rihaan so' a.

Nu' ca'mii Jesucristó danj, ne nu' curuvi' rihaan síi tuchrii yo', ne ca'anj so' ga Jesucristó chrej vaj Jesucristó a.

11

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj Jesucristó gaa catúj Jesucristó chuman' Jerusalén a

¹ Gaa ne quinichrun' Jesucristó ga nij síi tucu'yón

se-nānā so' roj chuman' cu'naj Betfagé gā Betania, ne roj chuman' yo' ro', naj nichrun' tu'va chuman' Jerusalén, ne tacóó quij cu'naj Quij man Chruun Olivó naj roj chuman' yo' a. Gaa ne ca'neé Jesucristó man vij tuvi' nij síi tucu'yón se-nānā so' ca'anj rque chuman' Betfagé yo', ² ne cataj so' rihaan roj so' a:

—Cavii roj soj ca'anj soj, ne catuu roj soj chuman' nihánj chuman' naj rihaan ní', ne nu' catúj roj soj, ne nu' nari' roj soj man yo' burró le'ej ya'anj numii a. Dan me se nache roj soj man xo', ne nicun' roj soj ca'na' roj soj rihanj nihánj á. ³ Ne sese xná'anj nii man roj soj me che'é 'yaj roj soj danj gā burró, ne cataj roj soj: “Síi 'nij ra'a man ní' achiin xcuu nihánj rihaan chuguanj. Ne nu' navij suun rihaan burró nihánj, ne nu' ca'nej uún so' man núj ca'na' tanáj uún núj man burró nihánj ei”, cataj roj soj á —taj Jesucristó rihaan roj síi tucu'yón se-nānā so' a.

⁴ Dan me se ca'anj roj so', ne catúj roj so' chuman', ne nari' roj so' man burró le'ej, ne nicun' xo' rá 'o callé rihaan ta'yaa, ne numii xo' a. Dan me se nache roj so' man xo' a. ⁵ Ne nicun' doj nij yuvii rej yo', ne xná'anj nij so' man roj so', ne cataj nij so':

—Me che'é nache roj soj burró gā —taj nij síi nicun' rej yo' a.

⁶ Ne ca'mii roj síi tucu'yón se-nānā Jesucristó ndaa vaa ca'ne' Jesucristó suun rihaan roj so', gaa ne ca'vej rá nij síi nicun' rej yo' nicaj roj so' burró ca'na' roj so' a.

⁷ Dan me se nicaj roj so' burró ca'na' uún roj so' rej nicun' Jesucristó, ne cuta' roj so' sagan' roj so' xráá burró, ne cavii Jesucristó xráá burró yo' a. ⁸ Dan me se uchruj ndo'o nij yuvii yatzíj sagan' nij so' rá chrej, ne achén Jesucristó gā burró yo' rihaan yatzíj a. Ne yo'ó ta'aj nij yuvii ro', a'ne' nij so' rcoj ra'a chruun do', coj man tacaan do', uchruj nij so' rá chrej, ne achén Jesucristó gā burró le'ej a.

⁹ Ne vaj yuvii taj yaan rihaan Jesucristó, ne 'na' yuvii noco' rej xco Jesucristó, ne caguáj nij yuvii, cataj nij yuvii:

—Carāā guee ní' rihaan Diose ei. 'Na' síi ca'neé síi 'nij ra'a man ní' ei. Se luj ndo'o me 'yaj Diose che'é ní' ei. ¹⁰ Cunaj uxrá vaa 'na' síi guun chij ndaa vaa guun chij xii ní' síi cu'naj David gā naá ei. Carāā guee ní' rihaan Diose síi nicun' xta' ei —taj nij yuvii yo', caguáj nij so' a.

¹¹ Gaa ne catúj taran' nij so' rihaan nuvíi noco ne chuman' Jerusalén, ne ni'yaj Jesucristó man cunudanj nij rasuun man anicaj rihaan nuvíi noco, ne maan che'é se nichrun' guun rmí', ne che'é dan curihanj uún Jesucristó gā chuvij nij síi

tucu'yón se-nana so', ne nanicaj so' ca'anj so' chuman' Betania a.

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'mii Jesucristó rihaan chruun nuvi' chruj raq a

12 Ne yo'ó güii me se curihanj uún nij so' chuman' Betania, ne na'aan rque Jesucristó a. 13 Gaa ne gan' nicun' 'o chruun man chruj higó quene'en Jesucristó, ne taj coj raq chruun yo' a. Ne cuchi' so' tacóo chruun, ne ni'yaj so', ne taj vaj a doj chruj man raq chruun a. Maan nanj coj uun táa raq chruun yo' a. 'O se nuveé tiq man chruj higó me yo' a. 14 Gaa ne cataj Jesucristó rihaan chruun a:

—Daj chihaa mij se cumán chruj raá so' cha yuvii a ma' —taj so' rihaan chruun man chruj higó yo' a.

Ne cuno nij síi tucu'yón se-nana so' se vaa ca'mii so' danj rihaan chruun yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa quirii Jesucristó man nij yuvii tu'vej rasuun man rá nuvií nocoo a

15 Gaa ne catúj Jesucristó ga nij síi tucu'yón se-nana so' chuman' Jerusalén, gaa ne catúj Jesucristó rá nuvií nocoo, gaa ne guun che'e so' quirii so' man nu' nij síi tu'vej rasuun do', man nij síi quiránj rasuun man rá nuvií nocoo do' a. Ne tiguúj ra'a so' nij chruun mesá natuná nii sa'anj rihaan, ne tiguúj ra'a so' chruun xlá taj nij síi tu'vej cha'aan a. 16 Ne caráan so'

chrej se cataj nij yuvii rasuun 'ee cachén nij so' rque nuvií a. 17 Gaa ne tucu'yón so' man nij síi man rihaan nuvií, ne cataj so':

—Ya uxrá danj Diose taj se vaa tucúa Diose rej na'víj ndaa nij yuvii yanj rihaan Diose me nihánj á. Tzaj ne guun tucua síi ituu man tucúa Diose nihánj, qui'yaj soj nanj á —taj Jesucristó a.

18 Ne cuno nij xrej do', nij síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvii do', se-nana Jesucristó, gaa ne nano' uxrá nij so' daj qui'yaj nij so' ne ca'vee cavi' Jesucristó a. 'O se chu'vi' nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó, che'é se ca'anj ndo'o rá cunudanj nij yuvii cuno nij yuvii nana tucu'yón Jesucristó a. 19 Tzaj ne ca'anj güii, ne nichrun' guun rmi', ne curihanj uún Jesucristó ga nij síi tucu'yón se-nana so' chuman' Jerusalén ca'anj nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj daj quirán' chruun man chruj higó raq a

20 Gaa ne rej na'yaan yo'ó güii me se vaj Jesucristó ga nij síi tucu'yón se-nana so' chrej, ne cachén nij so' rej nicun' chruun higó ca'mii Jesucristó rihaan gaa güii quii, ne dan me se yo'ó nacoo ndaa yáa nu' chruun yo' a. 21 Dan me se nanuj rá síi cu'naj Pedró daj ca'mii Jesucristó rihaan chruun yo', ne che'é dan cataj so' rihaan Jesucristó a:

—Nì'yaj so', maestro. Na-coo nu' chruun ca'mii chree so' rihaan gaa quii nanj á —taj Pedró rihaan Jesucristó a.

²² Gaa ne cataj Jesucristó rihaan taran' nij so' a:

²³ —Cuchuman rá soj nì'yaj soj Diose ei. Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa me ma'an 'o síi cataj rihaan ndaa quij xcaan yo' se vaa curihanj quij rej nicun' quij ne ca'anj nij quij rque na ya'anj, ne sese se guun vij rá so' ne cuchuman ya rá so' se vaa guun nu' ndaa vaa cataj so', ne ya guun ndaa vaa cataj so' adonj. ²⁴ Che'é dan cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa nu' se vaa cachinj ni'yaj soj rihaan Diose ro', sese cuchuman rá soj se vaa aj qui'yaj Diose danj che'é soj, ne ya ya guun ndaa vaa cachín ni'yaj soj adonj. ²⁵ Ne gaa nicun' soj achín ni'yaj soj rihaan Diose, ne sese vaa cacun' qui'yaj yo'o so' rihaan soj, ne caraa x'naa soj che'é cacun' tumé tuvi' soj, gaa ne ca'vee caraa x'naa Rej soj síi nicun' xta' nì'yaj so' cacun' tumé ma'an soj adonj. ²⁶ Tzaj ne sese se ca'vej rá soj caraa x'naa soj che'é cacun' qui'yaj tuvi' soj rihaan soj, ne daj chihaa míj se tinavij Rej soj síi nicun' xta' cacun' tumé ma'an soj a ma' —taj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nana so' a.

Nana nihanj taj xna'anj se vaa xna'anj nii man Jesucristó me síi ca'ne' suun rihaan so' qui'yaj so' ndaa vaa 'yaj so' a

²⁷ Gaa ne catúj uún Jesucristó gá nij síi tucu'yón se-nana so' rque chuman' Jerusalén, gaa ne chée Jesucristó rá nuvíi nocoo, ne cuchi' nij xrej ata suun nocoo doj do', nij síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij do', nij síi uun chij rihaan nij yuvij do', rihaan so', ²⁸ gaa ne cataj nij so' rihaan so' a:

—Me síi ca'ne' suun rihaan so' qui'yáa so' ndaa vaa 'yáa so' gá —taj nij so' a.

²⁹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ne vaa yo'o nana xna'anj 'unj man nij soj, ne sese ya cataj xna'anj nij soj nana yo' rihanj, ne cataj xna'anj 'unj rihaan soj me síi ca'ne' suun rihanj a. ³⁰ Dan me se me síi ca'ne' suun rihaan síi cu'naj Juan cuta' ne so' man yuvij, rá soj gá. Ma'an Juan cavii raa na'. Ase Diose cataj xna'anj rihaan so' xa'. Cataj xna'anj nij soj rihanj á —taj Jesucristó a.

³¹ Gaa ne nuchruj raa ndo'o nij so' gá tuvi' nij so', ne cataj nij so':

—Sese cataj ní' se vaa Diose ca'ne' suun rihaan síi cu'naj Juan cuta' ne so' man yuvij, ne cataj Jesucristó rihaan ní' me che'é ne cuchuman rá ní' nana ca'mii Juan, cataj so' a. ³² Tzaj ne daj chihaa míj se ca'vee cataj ní' se vaa ma'an Juan cavii raa qui'yaj danj ma' —taj nij so' rihaan tuvi' nij so', che'é se chucu'vi' nij so' ni'yaj nij so' man nij yuvij a.

'Q se nij yuvii me se sí ca'neé Diose nata' se-nana Diose rihaan yuvii me ya sí cu'naj Juan, rá cunudanj nij yuvii a.

³³ Gaa ne cataj nij so' rihaan Jesucristó a:

—Ne ne'en núj me sí ca'ne' suun rihaan sí cu'naj Juan cuta' ne so' man yuvii ma' —taj nij so' a.

—Che'é dan se cataj xna'anj 'unj rihaan nij soj me sí ca'ne' suun rihanj qui'yáj ndaa vaa 'yáj ma' —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

12

Nana nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é yuvii chi'ii 'yaj suun rihaan yo'óo a

¹ Gaa ne guun che'e Jesucristó nanó so' cuentó rihaan nij so' a:

—Dan me se cuchruj yo'o so' naa chruj uvá, ne qui'yaj so' chingá nu' anicaj tu'va naa yo', gaa ne gáán so' yu'uj rej xtun' chruj uvá ne cavii na, ne cune' so' 'o ve' nata' cayáán nij sí cutumé naa yo' a. Gaa ne tanáj so' naa yo' rihaan sí qui'yaj suun naa yo', ne curihanj so' ca'anj so' gan' a. ² Cachén doj yavii, ne quisíj yavii cuta' nii chruj uvá, ne ca'neé sí xnaa yo' man yo'o se-mozó so' rihaan nij sí nuu tumé xnaa so' a. Me rá so' ca'na' nıcaj se-mozó so' doj chruj uvá rihaan ma'an so' a. ³ Gaa ne quita'aa nij sí nuu tumé naa man se-mozó sí xnaa, ne go' uxrá nij so' chruun xráa so', ne ca'neé nij so' man so' rihaan sí xnaa

a. Tzaj ne a doj chruj uvá ne nıcaj so' ca'anj so', qui'yaj nij so' a ma'. ⁴ Gaa ne ca'neé sí xnaa man yo'ó mozó rihaan nij sí nuu tumé xnaa so' uún a. Tzaj ne go' nij so' raá so', ne qui'yaj chi'ii nij so' man so' a. ⁵ Gaa ne ca'neé sí xnaa yo'ó mozó uún, ne ticavi' nij sí nuu tumé naa man so', ne que'ee doj mozó ca'neé uún sí xnaa, ne ta'aj nij so' go' nij sí nuu tumé naa xráa, ne yo'ó ta'aj nij so' ticavi' nij sí nuu tumé naa, ⁶ ne daj orún' so' quináj, ne sí quináj me ta'nıı sí xnaa, ne 'ee ndo'o rá sí xnaa man ta'nıı so' a. Tzaj ne ca'neé sí xnaa yo' man ta'nıı so' rihaan nij sí tumé xnaa so' a. “Caraa cochroj nij sí tumé naa rihaan ta'nıj sese ca'anj ta'nıj saj xee”, taj sí xnaa yo' a.

⁷ “Tzaj ne cataj nij sí tumé naa rihaan tuvi' nij so': “Sí nihánj me sí guun xnaa naa nihánj vaa güii ei. Che'é dan ticavi' ní' man so', ne vaa güii, ne guun xnaa ma'an ní' man naa nihánj chuguanj”, taj nij so' ni'yaj nij so' man ta'nıı sí xnaa a. ⁸ Gaa ne quita'aa nij so' man ta'nıı sí xnaa yo', ne ticavi' nij so' man so', ne quiril'ıj nij so' man so' xe' a.

⁹ “Ne daj qui'yaj sí xnaa man nij sí tumé xnaa so', rá soj ga. Dan me se ca'na' so', ne ticavi' so' man nij so', ne tıcuachén so' xnaa so' rihaan yo'ó sí tumé xnaa so' a. ¹⁰ Ne me che'é ne nayaá nij soj nana nihánj nana no rihaan danj Diose ga: “Yuvej quiril'ıj nij sí cune' ve' ro', guun yu-

vej sa' doj rihaan cunudanj nij yuvej man tacóo ve' yo' nanj adonj. ¹¹ Ma'an sí' 'nij ra'a man ní' qui'yaj yo', ne cunaj uxrá vaa yo', rá ní' á", taj danj Diose a —taj Jesucristó rihaan nij sí' uun chij rihaan nij yuvij israelitá a.

¹² Gaa ne nanó rá nij so' daj gaa quita'aa nij so' man Jesucristó, tzaj ne cuchu'vi' nij so' ni'yaj nij so' man nij yuvij a. Ése che'e ma'an nij so' me cuentó nanó Jesucristó a. Ase vaa nij sí' nuu tumé naa vaa ma'an nij so' ni'yaj Jesucristó, ne quene'en nij so' se vaa che'é dan nanó Jesucristó cuentó yo' a. Gaa ne tanáj nij so' man Jesucristó, ne ca'anj nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é puextó go' ní' rihaan gobiernó ne che'é se rque ní' rihaan Diose do' a

¹³ Gaa ne ca'née nij sí' uun chij yo' doj sí' fariseo do', doj sí' noco' man sí' cu'naj Herodes do', rihaan Jesucristó, che'é rej cuta' nij so' cacun' xráá Jesucristó che'é nana ca'mij Jesucristó a. ¹⁴ Dan me se cuchí' nij sí' tiha' yu'unj yo' rihaan Jesucristó, ne cataj nij so' rihaan so' a:

—Ne'en núj se vaa nana ya inanj a'mii so', maestro. Ne ne chu'ví' so' ni'yaj so' man nij yuvij daj cataj nij yuvij ma'. Ne 'o' cuyaán vaa nu' yuvij rihaan so' chuguanj. Maan se ya tucu'yón so' rihaan yuvij daj qui'yaj yuvij canoco' yuvij man Diose

adonj. Ne no' xcúún yuvij go' yuvij puextó rihaan sí' nicaj suun gobiernó na'. Ase se go' yuvij xa'. Dan me se go' núj na'. Se go' núj xa' —taj nij so', xná'anj nij so' man Jesucristó a.

¹⁵ Dan me se aj ne'en Jesucristó se vaa sí' nucui' rá me nij sí' xná'anj nana yo' man so', ne che'é dan cataj so' rihaan nij so' a:

—Me che'é me rá soj tiha' yu'unj soj manj ne cuta' soj cacun' xráj ga. Tihaan soj 'o sa'anj aga' rihanj ni'yaj á —taj Jesucristó rihaan nij sí' me rá tiha' yu'unj man so' a.

¹⁶ Ne tihaan nij so' 'o sa'anj aga' rihaan so', ne xná'anj so' man nij so', cataj so':

—Me sí' nó rihaan sa'anj aga' nihánj ga. Ne me sí' se-chuvii nó rihaan sa'anj aga' nihánj ga —taj Jesucristó, xná'anj so' man nij sí' me rá tiha' yu'unj yo' a.

—Sí' nicaj suun gobiernó me nó rihaan sa'anj aga' yo', ne nó se-chuvii so' rihaan sa'anj ei —taj nij so' a.

¹⁷ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Go' soj si'yaj sí' nicaj suun rihaan ma'an so', ne rque soj si'yaj Diose rihaan Diose á —taj Jesucristó a.

Gaa ne ca'anj ndo'o rá nij sí' me rá tiha' yu'unj yo' ni'yaj nij so' man Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ya cunu' i'na' uún nij sí' cavi' a

¹⁸ Gaa ne cuchí' doj sí' saduceo rihaan Jesucristó a. Nij sí' saduceo ro', a'mii nana nihánj se vaa daj chihaa mij

se cunuu i'na' uún yuvii asa' cavi' yuvii, taj nij so' a. Dan me se xná'anj nij so' man Jesucristó, ne cataj nij so' nana nihánj a:

19 —Cachrón síi cu'naj Moisés nana nihánj rihaan yanj cunō ní' a: “Sese cavi' yo'o so', ne sese quináj uun nica so', ne sese taj vaj ta'níi so', ne nō xcúun tinúú so' xcaj tinúú so' man choco' so' chana quináj, ne cotoj tinúú síi cavi' ga choco' so', ne cuchruj no' ne'ej, ne guun ta'nij síi cavi' man ne'ej yo' ne cunuú ne'ej yo' rihaan to'óo síi cavi' yo' a”, me nana cachrón síi cu'naj Moisés rihaan yanj gaa naá, maestro. 20 Dan me se vaa chij nij tinuj 'o nij so', ne síi chava' me se xcaj so' chana, gaa ne cavi' so', ne taj vaj ne'ej cuchruj chana nica so', qui'yaj so' a. 21 Gaa ne xcaj scue'ee síi cavi' man choco' so' chana cavi' nica, gaa ne cavi' so' uún, ne taj vaj ne'ej cuchruj chana yo', qui'yaj so', ne veé danj xcaj scue'ee so' uún man chana, ne so' cavi' uún, ne veé danj qui'yaj cunudanj chij nij tinuj nij so', ne xcaj cunudanj nij so' man orún' chana yo', tzaj ne cavi' cunudanj nij so', ne taj vaj a'ó ne'ej cuchruj chana yo' a man adonj. 22 Ndaa síj, gaa ne cavi' ma'an chana uún, 23 ne dan me se asa' cunuu i'na' uún nij síi cavi', gaa ne me tuvi' nij so' nica man chana yo', rá so' ga. 'O se gaa vaa i'na' nij so', ne nica taran' nij tinuj nij so' guun orún' no' a —taj nij síi

saduceo, xná'anj nij so' man Jesucristó a.

24 Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ne ne'en uxrá soj ma'. 'O se ne ne'en soj me taj danj Diose, ne ne ne'en soj sese nucuaj ndo'o Diose a. 25 'O se asa' cunuu i'na' uún nij síi cavi', ne se xcaj tuvi' nij so' a ma'. 'O se ase vaa yáan nij se-mozó Diose rej xta' ro', danj gaa cayáan nij so' nanj adonj. 26 Gaa ne cataj xna'anj 'unj rihaan soj daj gaa quene'en soj se vaa ya ya cunuu i'na' uún yuvii asa' cavi' yuvii ei. Ataa nayaa soj nana nihánj nana nō rihaan danj Moisés nana che'é coj aco' ya'an raá na'. Ne dan me se gaa quene'en Moisés coj yo', ne cataj Diose rihaan Moisés: “Diose síi noco' nij síi man gaa naá síi cu'naj Abraham do', síi cu'naj Isaac do', síi cu'naj Jacobo do', mej a”. Danj cataj Diose che'é nij síi man gaa naá yo' a. 27 Dan me se nuveé se-Diose nij xngá me Diose ma'. Inanj nij síi vaa i'na' a'vee noco' man Diose nanj adonj. Che'é dan, nda' se síi cane gaa naá me va'nuj nij so', tzaj ne vaa i'na' nij so' rihaan Diose nanj ei. Ne ne'en uxrá soj a ma' —taj Jesucristó rihaan nij síi saduceo yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj me nana me nana nocoo doj cunō ní' a

28 Gaa ne yo'o nij síi naqui'yaj cuu se-tucuanj

Moisés cuhí' rihaan Jesucristó, ne so' ro', me síi cunodaj ca'mii Jesucristó ga nij síi saduceo yo', ne quene'en so' se vaa sa' uxrá ca'mii Jesucristó, ne che'é dan xná'anj so' man Jesucristó, ne cataj so':

—Me nana me nana nocoo doj rihaan cunodanj nij nana cataj xna'anj Diose rihaan ní' cunod ní' ga —taj so', xná'anj so' man Jesucristó a.

²⁹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Nana nocoo doj rihaan cunodanj nij nana cunod ní' me nana nihánj, ne: “Cunod soj sij israelitá, ne Diose síi 'nij ra'a man ní' me se oruun so', ³⁰ ne ndaa nimán yá so' guun rá so' ni'yaj so' man Diose síi 'nij ra'a man ní', ne yo'o ndaa cúu yave yá so' cuchuman ya rá ni'yaj man Diose, ne ndaa nu' se nucuaj yá so' caraá cochroj rihaan Diose nanj adonj”. Ne nihánj me ya nana uun chij ya nanj ei. ³¹ Ne vaa yo'ó nana nihánj nana me rá Diose cunod uun ní' a: “Adi' se 'ee rá so' man ma'an so' ro', danj gaa 'ee rá so' man tuví' so' á”. Taj vaj yo'ó nana nocoo doj rihaan roj nana nihánj nana cataj xna'anj Diose rihaan ní' a man adonj —taj Jesucristó rihaan síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés yo' a.

³² Gaa ne cataj síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés yo' rihaan Jesucristó a:

—Cunaj uxrá ca'mii so', maestro, ne ya uxrá vaa nana ca'mii so', se vaa oruun Diose,

ne taj vaj tuví' Diose, maan se oruun so' nicun', ³³ ne ya uxrá vaa nana se vaa sese ndaa nimán ya ní' guun rá ní' ni'yaj ní' man Diose do', sese yo'o cuchuman rá ndaa cúu yave ya ní' ni'yaj ní' man Diose do', sese ndaa nu' se nucuaj man ní' caraá cochroj rihaan Diose do', sese gaa 'ee rá ní' man tuví' ní' ndaa se 'ee rá ní' man ma'an ní' do', ne sa' doj vaa tucuaán nihánj rihaan nu' tucuaán nago' que'ee scúj cacaa rihaan Diose nanj chuguanj —taj síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés yo' rihaan Jesucristó a.

³⁴ Gaa ne quene'en Jesucristó se vaa ya cavii raá síi ca'mii danj rihaan so', ne che'é dan cataj Jesucristó rihaan so':

—So' me se nichrun' ya guun chij Diose nimán so' nanj ei —taj Jesucristó rihaan so' a.

Ne taj vaj síi quisij rá xná'anj yo'ó nana man Jesucristó a ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa síi ca'neé Diose tinanii man yuvi rihaan sayuun ro', nuveé nanj yuvi me so' ma'

³⁵ Dan me se gaa tucuyón Jesucristó se-nana so' man nij yuvi rá nuvi nocoo, ne cataj so':

—Nij síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvi ro', me che'é taj nij so' se vaa nanj ta'ní ta'nij sí'no síi cu'naj David síi cane gaa naá me síi ca'na' tinanii man yuvi rihaan sayuun, rá soj

ga. ³⁶ 'O se nuû Nimán Diose nimán síí cu'naj David, ne cataj síí cu'naj David: "Ca'miî Diose síí 'nij ra'a man ní' rihaan síí 'nij ra'a manj, cataj so' se vaa cayáán síí 'nij ra'a manj x'núú Diose rej nuva' Diose ndaa se quisij qui'yaj canaán Diose rihaan taran' nij síí taj ri'yunj man síí 'nij ra'a manj ne quirii ta'nga' síí 'nij ra'a manj rihaan nij so' nanj adonj", taj síí cu'naj David yo' a. ³⁷ Dan me se síí 'nij ra'a man síí cu'naj David me síí ca'nej Diose tinanii man yuvii rihaan sayuun, taj síí cu'naj David yo' a. Sese 'nij ra'a so' man David, ne me che'é taj nij síí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés se vaa nanj ta'níí ta'nij si'no David me so' ga. Taj che'é cataj nij so' se vaa nanj yuvii me so' ma'—taj Jesucristó rihaan nij yuvii man rá nuvíí nocoo a.

Que'ee nij yuvii cuno se-nana Jesucristó, ne guun niha' rá nij so' cunq nij so' se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é cacun' tumé nij síí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvii a

³⁸ Dan me se gaa tucu'yón Jesucristó se-nana so' man nij yuvii, ne cataj so':

—Xcaj nij soj cuentá daj 'yaj nij síí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvii, ne tumé soj man soj se gaa nanj qui'yaj soj ndaa vaa 'yaj nij so' á. Dan me se niha' rá nij so' cunuû nij so' yatzij sa' xcaan cachee nij so'

rej quene'en yuvii man nij so', ne me rá nij so' ca'miî sa' yuvii ga nij so' gaa chée nij so' rihaan yu'vee a. ³⁹ Ne uun rá nij so' quitaj nij so' chruun xlá sa' doj gaa 'anj nij so' ve' nuu chre' ní' tucu'yón ní' se-tucuanj Moisés do', gaa 'anj nij so' cha'anj do' a. ⁴⁰ Ne a'néj nij so' ve' tucua chana cavi' nica, ne yuun che'e guun tucua nij so' man ve' yo', ne 'yaj xcaan ndo'o nij so' cuentó achíín ni'yaj nij so' rihaan Diose, che'é rej sa' doj guun nucua nij so' tiha' yu'unj nij so' man yuvii a. Xa' nij so', tzaj ne che'é se vaa 'yaj nij so' ro', che'é dan doj a gaa sayuun quiran' nij so' qui'yaj Diose, asa' ca'ne' Diose cacun' che'é yuvii adonj —taj Jesucristó rihaan nij yuvii a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é chana nique cavi' nica qui'yaj sa' doj rihaan nij ru'vee, ni'yaj Diose a

⁴¹ Dan me se taj Jesucristó rej taj chrúún sa'anj taj rihaan nuvíí nocoo, ne ne'en so' daj qui'yaj nij yuvii gaa araa nij yuvii sa'anj aga' rque chrúún sa'anj yo' che'é Diose, ne dan me se man ndo'o síí ru'vee araa uxrá sa'anj rque chrúún yo' a. ⁴² Ne dan me se ca'na' 'o chana cavi' nica chana nique, ne caraa no' vij guee sa'anj aga' le'ej rque chrúún yo' a. ⁴³ Gaa ne canacúún Jesucristó man nij síí tucu'yón se-nana so' ca'na' nij so' rihaan so', gaa ne cataj so' rihaan nij so' a:

—Cataj xna'anj yá yá 'unj rihaan nij soj cuano se vaa xa' chana cavi' nica chana nique nihánj, tzaj ne doj a caraa no' sa'anj rque chrúun yo' rihaan sa'anj caraa cunudanj yo'ó nij yuvij nanj adonj. ⁴⁴ 'O se nij so', daj doj sa'anj quináj raá se-sa'anj nij so' ro', caraa nij so' rque chrúun, ne xa' no', tzaj ne nda' se achiin ndo'o sa'anj rihaan no', tzaj ne rque no' rihaan Diose cunudanj sa'anj nicaj no' sa'anj quiraan no' se cha no' nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a.

13

Nana nihánj taj xna'anj se vaa canee nu' nuvií nocoo ne chuman' Jerusalén a

¹ Gaa ne curihanj Jesucristó rá nuvií nocoo, gaa ne yo'ó tuvi' nij sí tucu'yón se-nana so' cataj rihaan so' a:

—Ni'yaj so', ne yujej sa' inanj me yujej guun nuvií nocoo, ne ve'é ndo'o vaa nu' nij ve' man nuvií nocoo, maestro —taj yo'ó tuvi' nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó a.

² Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ne'én so' nu' nij ve' nocoo man nuvií nihánj na'. Vaa güii, ne canee nu' nuvií nocoo nihánj, ne a' ó yujej se quitáa xráa tuvi' yujej nihánj a ma' —taj Jesucristó rihaan sí tucu'yón se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é sayuun guun rihaan chumii nihánj vaa güii a

³ Dan me se ca'anj cayáan Jesucristó raá quij cu'naj Quij man Chruun Olivó, ne ni'yaj so' nuvií nocoo, ne cuchí' orún' ca'anj nij sí cu'naj Pedró do', Jacobo do', Juan do', Andrés do', rihaan so', ne xná'anj nij so' man so', cataj nij so':

⁴ —Cataj xna'anj so' rihaan núj aman canee nu' nuvií nocoo yo' do', a me rasuun ca'na' qui'yáa so' asa' quisij ca'na' nu' nij sayuun ndaa vaa cataj xna'anj so' rihaan núj, maestro —taj ca'anj tuvi' nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó rihaan Jesucristó a.

⁵ Gaa ne guun che'e Jesucristó cataj xna'anj Jesucristó rihaan nij so', ne:

—Cutumé ndo'o soj man soj se gaa nanj tihá' yu'unj yuvij man soj á. ⁶ 'O se ca'na' uxrá yuvij cataj: “'Unj me sí na'vij soj, ne Cristó mej á”, cataj nij so', ne dan me se tihá' yu'unj uxrá nij so' man tuvi' nij so' nanj á.

⁷ “Dan me se asa' quene'en soj se vaa unu' uxrá chuman' ga tuvi' chuman', ne asa' cuno uxrá soj nana se vaa unu' chuman' man gan' ga tuvi' chuman' yo', ne cutumé soj man soj se cuchu'vi' nimán soj ma'. Maan se vaa che'é guun sayuun yo' rihaan chumii nihánj adonj. Tzaj ne asa' quisij guun danj, gaa ne se ca'anj ni'ya chumii nihánj nu' orá ma'. 'O se quinaj chumii nihánj doj adonj. ⁸ Dan me se cunu' uxrá yuvij man chuman' nocoo ga

yo'ó chuman' nocoo, ne cunū' gobiernó gā tuvi' gobiernó a. Ne cachēn yuún nocoo que'ee chuman', ne cachēn ndo'o x'naa uún a. Nu' sayuun nihánj ro', ase vaa guun che'e 'o chana que'ee rque no' cuchruj no' ne'ej ro', danj gaa nu' sayuun nihánj nanj ei. Dan me se nu' ne'en chana ve'ee rque no', ne ne'en no' doj a quirān' no' sayuun rej rihaan no', ne ase uun rá chana yo', danj guun rá soj gaa ca'na' sayuun yo', guun rá soj se vaa daj doj guun uxrá sayuun rihaan chumij nihánj nanj adonj.

⁹ Ne tadó soj che'é sayuun quirān' ma'an soj ei. 'O se tačuachén nii man soj rihaan nij sí uun chij rihaan ní sij israelitá, ne tačuachén nii man soj rihaan nij sí man rá ve' tucu'yón ní se-tucañj Moisés, ne maan yo' go' nii cuartá xráá soj a. Ne tačuachén nii man soj canicun' soj rihaan sí nicaj suun do', rihaan sí nicaj suun rey do', che'é se me soj sí nocó' manj a. Ne cataj xna'anj soj rihaan nij sí nicaj suun che'ej a. ¹⁰ Ne asino ca'mij natáj soj se-nanaj nana sa' rihaan cunudanj nij sí yanj, gaa ne ca'vee quinavj chumij nihánj adonj.

¹¹ Dan me se asa' ca'anj nicaj nii man soj rihaan nij sí nicaj suun, ne se nanó rá soj daj ca'mij soj rihaan nij so' ma'. Maan Nimán Diose rque nu' nana ca'mij soj man orá yo' nanj adonj. 'O se nuveé ma'an soj me nij sí ca'mij ri-

haan nij so' ma'. 'O se Nimán Diose me sí ca'mij rihaan nij so' nanj adonj. ¹² Dan me se ca'anj nicaj snó'o man tinúú snó'o rihaan yuvij, ne ticavi' nii man tinúú snó'o yo', qui'yaj ma'an so' nanj adonj. Ne ca'anj nicaj snó'o man ta'ní snó'o rihaan yuvij, ne ticavi' nii man ta'ní snó'o yo', qui'yaj so' ei. Ne cunū' xnii gā rej xnii, ne ca'anj nicaj xnii man rej xnii rihaan yuvij, ne ticavi' nii man rej xnii yo', qui'yaj so' ei. ¹³ Ne nachri' cunudanj nij yuvij man rihaan chumij ni'yaj nij so' man soj, che'é se me soj sí nocó' manj adonj. Tzaj ne sí nocó' raan manj ndaa se ca'anj ni'ya chumij nihánj ro', so' me sí quinani rihaan sayuun adonj —taj Jesucristó rihaan ca'anj tuvi' nij sí tucu'yón se-nana so' a.

¹⁴ Ne soj sij nayaa nana nihánj ro', xcaj uxrá soj cuentá me taj nana nihánj nana ca'mii Jesucristó che'é se chi'ij á.

Dan me se cataj uún Jesucristó:

—Aj ne'en soj se vaa vaa 'o se chi'ij qui'yaj ndo'o sayuun man yuvij, ne dan me se güii quene'en soj man se chi'ij yo' rej ne nó xcúún yo' nicun' yo', ne yo'o cunanj nij sí man estadó Judea ca'anj nij so' raá quij á. ¹⁵ Ne sí taj xráá ve' tucua' ro', se catuj so' rá ve' tucua' so' quirij so' si'yaj so' ma'. ¹⁶ Ne sí 'yaj suun tacaan ro', se canicaj so' nana so' sagan' so' se vaa tanaj so' rihaan yo'óo ma'.

Se guun raan nij so' ma'. Maan se yo'o cunanj nij so' á. 17 Nique nij chana nuu rque do', chana vaa ta'níi ne'ej utzii do', güii ca'na' sayuun yo' a. 'O se se guun nucuaj chana yo' cunanj chana yo' ma'. 18 Cachinj ni'yaj soj rihaan Diose se vaa se ca'na' sayuun yo' güii gaā maan ma'.

19 "'O se güii yo' me se ca'na' uxrá sayuun, ne quij doj gaā sayuun yo' rihaan nu' nij sayuun quiran' yuvij asij qui'yaj Diose chumij, ne daj chihaa mój se quiran' uún yuvij sayuun vaa danj ma'. 20 Sese que'ee uxrá güii guun sayuun, ne se quinanii yuvij rihaan sayuun yo' ma'. Tzaj ne vaa güii quisij sayuun, qui'yaj síi 'nij ra'a man ní', che'é rej quinanii nij síi narii so' canoco' man so' adonj.

21 "Ne güii yo' me se sese cataj yuvij rihaan soj: "Ni'yaj soj ei. Nihánj 'na' síi tinanii man ní' rihaan sayuun á", ne se cuchumán rá soj ma'. 22 'O se ca'na' uxrá síi ne síi cataj se vaa síi tinanii man yuvij rihaan sayuun me nij so', ne ca'na' uxrá síi ne síi cataj se vaa nata' nij so' se-nana Diose, ne qui'yaj nij so' suun sa' nocoo, ne tiha' yu'unj nij so' man cunudanj nij yuvij man rihaan chumij nanj adonj. Ndaa nij síi narii Diose man ro', sese taj vaj Diose tumé man nij so', ne cuchuman rá nij so' ni'yaj nij so' man síi tiha' yu'unj yo' nanj adonj. 23 Tadó uxrá soj á. Nihánj me se cataj xna'anj

'unj rihaan soj daj guun rihaan chumij nihánj nanj á.

24 "Tzaj ne güii yo' me se asa' navij quisij sayuun yo', gaā ne guun rmi' güii guun rmi' yavii guun rmi', 25 ne cayuu nij yati' xta', ne quinaan taran' nij rasuun nucuaj man rej xta' a. 26 Gaā ne quene'en nii mán 'unj sij ca'née Diose nicaj yu'unj man yuvij á. Dan me se xraá ngaa quitaj 'unj ca'na' 'unj, ne guun nucuaj ndo'oj quirii ta'ngaj, ne ve'é uxrá curuvij ca'naj a. 27 Gaā ne ca'nej 'unj man nij se-mozó 'unj cuchí' nij so' rihaan chumij nihánj, ne dan me se naqui'yaj chre' 'unj man nij síi narii Diose man canoco' manj a. Dan me se cachee nij se-mozó 'unj rihaan nu' chumij nihánj, nano' nij so' taran' nij síi cunuu chre' ga 'unj nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ya quene'en ní' se vaa nichrun' ca'na' uún Jesucristó a

28 "Tucu'yón soj nana nihánj nana che'é chruun man chruj higó raā á. Gaā quisij guun laruu ra'a chruun, ne naca coj ya'lij ra'a chruun, ne ne'en soj se vaa nichrun' 'na' tió naman maan a. 29 Dan me se xcāj uún soj cuentá se vaa asa' quene'en soj nu' se vaa cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano, ne nichrun' ca'na' uún 'unj nanj adonj. Dan me se ase vaa síi nicun' ta'yaa ro', gaā 'unj ei. 30 Ya ya cataj xna'anj

'un̄j rihaan soj cuano se vaa quene'en ta'aj soj sij vaa i'na' rihaan chumīj nihánj cuano se vaa quisij ya 'un̄j nu' rasuun nihánj nu' se vaa cataj xna'an̄j 'un̄j rihaan soj cuano ei. Ne ya quene'en soj nu' nihánj gaa ataa cavi' soj ei. ³¹ Vaa güii ca'an̄j ni'ya yo'óo do', xta' do', tzaj ne se-nan̄aj me se daj chihaa mij se quinavij yo' ma'.

Nana nihánj taj xna'an̄j se vaa ne ne'en ní' me güii ca'na' uún Jesucristó ma'

³² "Nihánj me cataj xna'an̄j 'un̄j rihaan soj se vaa a 'ó sít ne ne'en me güii ca'na' uún 'un̄j rihaan chumīj nihánj ma'. Ca'vee se ndaa se-mozó Dioso 'yaj suun rej xta', ca'vee se ndaa ma'an̄j ta'nij Dioso, tzaj ne ne ne'en núj me güii me yo' ma'. Orún' Réj me sít ne'en nan̄j adon̄j. ³³ Yo'óo ni'yaj soj, ne se guun cotoj soj ma'. 'O se ne ne'en uxrá soj me güii me ca'naj ma'. ³⁴ Dan me se ase vaa sít ca'an̄j yo'óo chuman' naj gan' vaa 'un̄j, ne aj tanáj 'un̄j ve' tucuj, ne ca'né' 'un̄j suun rihaan 'o 'o nij mozó nuu rihan̄j se vaa ve'é cutumé nij so' nu' si'yáj, ne ase vaa sít tumé ta'yaa vaa nij soj, ne aj cataj xna'an̄j 'un̄j rihaan nij soj se vaa ni'yaj soj a. ³⁵ Che'é dan tumé uxrá soj man soj, ne ni'yaj soj á. 'O se ne ne'en soj aman ca'na' 'un̄j sij tucua ve' ma'. Ca'vee ca'naj rej ti'nuu, ca'vee rej yan', ca'vee orá aguáj to'loo ca'vee rej na'yaan ca'vee, ³⁶ ne tadó soj se guun taj

ni'yón ca'naj ne nari' 'un̄j man soj ne xcaj 'un̄j cuenta se vaa otoj rma'an̄ soj ei. ³⁷ Ne nana nihánj nana taj xna'an̄j 'un̄j rihaan nij soj ro', veé nana nihánj taj xna'an̄j 'un̄j rihaan cunudan̄j nij yuvīj, se vaa tumé soj man soj se gaa nan̄j cotoj rma'an̄ soj a —taj Jesucristó rihaan ca'an̄j tuvi' nij sít tucu'yón se-nana so' a.

14

Nana nihánj taj xna'an̄j se vaa 'o guun rá nij xrej ata suun nocoo doj do', nij sít naqui'yaj cuu se-tucuan̄j Moisés rihaan yuvīj do', se vaa cavi' Jesucristó a

¹ Dan me se rque vij güii canū cha'an̄j pascuá cha'an̄j chá nij yuvīj israelitá chraa yo'óo trigó, ne dan me se 'o guun rá nij xrej ata suun nocoo doj ga nij sít naqui'yaj cuu se-tucuan̄j Moisés rihaan yuvīj se vaa tihá' yu'un̄j nij so' man Jesucristó, ne quita'aa yuve nij so' man Jesucristó, ne cavi' Jesucristó, qui'yaj nij so', rá nij so' a. ² Ne cataj nij so':

—Se quita'aa ní' man so' gaa aman anū cha'an̄j ma'. Sese dan̄j qui'yaj ní', ne ca'maan rá nij yuvīj, ne guun sayuun, qui'yaj nij yuvīj nan̄j adon̄j —taj nij so' a.

Nana nihánj taj xna'an̄j se vaa caxrj' 'o chana casté raa Jesucristó a

³ Dan me se yáan Jesucristó chuman' cu'naj Betania, ne ne so' rá 'o ve' tucua sít cu'naj Simón sít canó luj ri'yuj man,

ne yáán Jesucristó rihaan mesá, ne cuchí' yo'ò chana rihaan so', ne nicaj chana yo'ò aga' catzii nuu casté gun' daj rii nii man coj cu'naj nardo, ne casté tu'vee ndo'o me yo' a. Naxra' chana yo' aga', ne caxrij chana casté raa Jesucristó a. ⁴ Ne ca'maan rá ta'aj nij sí quene'en, ne cataj nij so' rihaan tuvi' nij so':

—Me che'é tiri' rma'an chana nihánj casté sa' ga. ⁵ Me che'é ne cutu'vee no' casté, ne quirí' no' sa'anj ase vaa 'yaj canaán yuvij rque 'ò yo', ne go' no' sa'anj yo' man nij sí nique ga —taj nij so' rihaan tuvi' nij so', gaa ne guun che'e nij so' caxrij yuvaá nij so' man chana yo' a.

⁶ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Me che'é a'mii soj danj ni'yaj soj man chana ga. Ca'ne' guee rá nij soj doj nanj á. 'Q se ve'é uxrá qui'yaj no' manj ei. ⁷ 'Q se sí nique me se daj a güii mán nij sí nique ga soj, ne me ma'an güii guun rá soj, ne ca'vee qui'yaj soj se luj ga nij sí nique ei. Tzaj ne 'unj me se vaa güii ca'anj 'unj, ne quinaj unj soj, ne se ca'vee qui'yaj soj se luj che'ej ma'. ⁸ Ne chana nihánj me se qui'yaj ma'an no' nu' ndaa vaa ca'vee qui'yaj no', ne dan me se gaa ataa cavi' 'unj ne aj caxrij no' casté gun' daj manj che'é rej xcaj soj cuentá se vaa cachin' nii manj adonj. ⁹ Ne cataj yá yá 'unj rihaan nij soj cuano se vaa me rej ma'an ca'mii natáj yuvij se-nanaj

nana sa' rihaan nij yuvij man rihaan nu' chumij nihánj ro', ne cataj xna'anj uún yuvij rihaan tuvi' yuvij che'é se vaa qui'yaj chana nihánj manj, ne se quini'yón yuvij man chana nihánj ma' —taj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cutu'vej sí cu'naj Judas man Jesucristó rihaan nij sí taj ri'yunj man Jesucristó a

¹⁰ Gaa ne sí cu'naj Judas Iscariote yo'ò tuvi' chuvij nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó me se cavij so' ca'anj so' rihaan nij xrej atá suun nocoo doj, che'é rej racuíj so' man nij so' quita'aa nij so' man Jesucristó a. ¹¹ Ne gaa cuno nij xrej atá suun nocoo doj, ne guun niha' uxrá rá nij so', ne cata' tu'va nij so' se vaa nago' nij so' sa'anj man sí cu'naj Judas a. Gaa ne guun che'e sí cu'naj Judas nuchruj raa so' aman ca'vee racuíj so' man nij xrej atá suun nocoo doj quita'aa nij so' man Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ma'an Jesucristó taj xna'anj se vaa tacuachén yo'ò tuvi' nij sí tucu'yón se-nana so' man so' rihaan nij sí taj ri'yunj man so' a

¹² Dan me se quisij güii yaan canuú cha'anj chá nij yuvij israelitá chraa yo'óo trigó, ne güii ticavi' nij so' matzinj le'ej che'é Diose me yo', ne dan me se nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó me se xná'anj nij so' man Jesucristó, cataj nij so':

—Me rej ca'anj núj qui'yaj chuvii núj chá xti'no ní' cha'anj pascuá, rá so' ga —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

13 Gaa ne ca'née Jesucristó man vij tuvi' nij sí tucu'yón se-nana so', ne cataj so' rihaan roj so' a:

—Cavii roj soj, ne catuu roj soj chuman' Jerusalén nihánj, ne nari' tuvi' roj soj ga 'o sí atá 'o cacuaj na, 14 ne canoco' roj soj man so', ne rihaan sí tucua ve' catuu so' me se cataj soj: “Xná'anj maestró mán so' se vaa me rej ne ve' chá xti'no maestró chraa ga nij sí tucu'yón se-nana so' che'é cha'anj pascuá, taj so' a”, cataj roj soj rihaan sí tucua ve' yo' á. 15 Gaa ne tihaan so' 'o ve' nata' xij rihaan roj soj, ne aj vaa chuvii rá ve' yo', ne man chruun mesá man chruun xlá man rá ve' yo' a. Yo' me rej qui'yaj chuvii roj soj á —taj Jesucristó rihaan roj so' a.

16 Gaa ne curihanj roj sí tucu'yón se-nana Jesucristó, ne catúj roj so' chuman' Jerusalén, ne nari' roj so' nu' ndaa vaa cataj xna'anj Jesucristó rihaan roj so', gaa ne qui'yaj chuvii roj so' chá xti'no nij so' chraa che'é cha'anj pascuá a. 17 Ne rej ti'nuu, ne ca'na' Jesucristó ga yo'ó ch'i' nij sí tucu'yón se-nana so' a.

18 Dan me se yáán nij so' rihaan mesá, chá nij so' chraa, ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa yo'o

tuvi' nij soj me sí tacuachén manj rihaan nij sí taj ri'yunj manj, ne sí chá chraa ga 'unj cuano me sí qui'yaj danj ei —taj Jesucristó a.

19 Gaa ne guun che'e nij sí tucu'yón se-nana so' quinanó ndo'o rá nij so', ne guun che'e nij so' ndaa 'o 'o nij so' xná'anj man Jesucristó, cataj 'o 'o nij so':

—'Unj me sí qui'yaj danj na' —taj 'o 'o nij so' a.

20 Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Yo'o tuvi' chuvij nij soj sij tucu'yón se-nana me sí tacuachén manj rihaan nij sí taj ri'yunj manj, ne sí tiguíj rachrúun ga 'unj rá co'oo me so' adonj. 21 'O se taj danj Diose se vaa ca'anj 'unj cavi' 'unj sij ca'née Diose nicaj yu'unj man yuvii, ne ya danj quirán' 'unj adonj. Tzaj ne nique ndo'o sí tacuachén manj rihaan nij sí taj ri'yunj manj nanj á. Quiran' uxrá so' sayuun nanj á. Snó'o yo' me se sese ne ca'ngaa so', ne cavii sa' so' doj tzaj adonj —taj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é rachrúun rqué Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' chá nij so' do', che'é na vinó rqué so' co'o nij so' do' a

22 Ne gaa chá nij so' chraa, ne quita'aa Jesucristó yo'o rachrúun, ne nago' so' gracia rihaan Diose, ne cuxra' ta'aj so' rachrúun, ne rqué so' rihaan nij sí tucu'yón se-nana so', ne cataj so':

—Quita'aa soj rachrúun nihánj á. Neē manj me rachrúun nihánj ei —taj so' a.

²³ Gaa ne quita'aa Jesucristó aga' tazá nuu na vinó, ne nago' so' graciá rihaan Diose, ne tacuachén so' aga' nuu na vinó rihaan nij so', ne co'lo cunudanj nij so' na vinó yo' a. ²⁴ Gaa ne cataj so' rihaan nij so' a:

—Ton manj me na nihánj, ne che'é ton manj ro', rqué Diose 'o nana rihaan soj daj qui'yaj Diose ga soj a. Dan me se cayanj ton manj che'é que'ee yuvij adonj. ²⁵ Ne cataj yá yá 'unj rihaan soj cuano se vaa veé doj nihánj me co'oj, ne se co'oj yaj a ma'. Tzaj ne asa' quisij güii guun chij Diose rihaan chumij nihánj, ne cunu naca chumij nihánj, gaa ne co'oj na vinó naca ei —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a.

²⁶ Gaa ne cachráa taran' nij so' chra' rihaan Diose, ne cavii nij so', ca'anj nij so' quij cu'naj Quij man Chruun Olivó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj Jesucristó se vaa guun na'aj sí cu'naj Pedró, ne cataj so' se vaa nuveé sij nocó' man Jesucristó me so' a

²⁷ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Danj Diose taj se vaa go' Diose man sí tumé matzinj, ne cunanj nij matzinj cha'nuu nij xo' a. Ne ya ase vaa daán 'unj matzinj vaa soj,

ne guun na'aj taran' soj, ne se canoco' soj manj a ma'. ²⁸ Tzaj ne asa' quisij cunuu i'na' uún 'unj, ne quitaj yaan 'unj rihaan soj ca'anj 'unj estadó Galilea, ne nari' tuvi' ní' estadó Galilea nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a.

²⁹ Gaa ne cataj sí cu'naj Pedró rihaan so' a:

—Ca'vee se tanáj taran' nij so' mán so', tzaj ne daj chihaa mij se tanáj 'unj mán so' ma' —taj Pedró a.

³⁰ Ne cataj Jesucristó:

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan so' cuano se vaa aj ne'én 'unj se vaa nij cuan' gaa ataa quisij vij caguá to'loo, ne va'nuy ya cataj so' rihaan yuvij se vaa nuveé sij nocó' manj mé so' a —taj Jesucristó rihaan Pedró a.

³¹ Gaa ne nucuaj uxrá cataj Pedró rihaan Jesucristó, ne:

—Taj ma'. Ca'vee se ticavi' yuvij man ní', tzaj ne daj chihaa mij se cataj 'unj se vaa nuveé sij nocó' mán so' mej ma' —taj Pedró rihaan Jesucristó a.

Ne ase vaa cataj Pedró ro', danj cataj taran' nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj Jesucristó gaa cachín ni'yaj Jesucristó rihaan Diose a

³² Gaa ne ca'anj Jesucristó ga nij so' ndaa yo'ó rej cu'naj Getsemaní, ne cataj xna'anj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Cane soj nihánj, na'vij soj mán 'unj, ne ca'anj 'unj,

cachinj ni'yáj rihaan Réj a —taj Jesucristó a.

³³ Ne nicaj Jesucristó man Pedró do', man Jacobo do', man Juan do', ca'anj so', ne guun che'e so' quinanó ndo'o rá so' a. ³⁴ Gaa ne cataj so' rihaan va'núj nij sí ca'anj ga so' a:

—Nanó uxrá raj adonj. Maan che'é rej nanó ndo'o raj, qui'yaj cavi' 'unj, raj a. Qui'yaj soj se ndo'o quinaj soj nihánj, ne se cotoj soj ma' —taj Jesucristó rihaan va'núj nij so' a.

³⁵ Gaa ne cavii so' yaníj doj tzin', ne ca'anj cayáán rno so' rihaan yo'óo, ne cachín ni'yaj so' rihaan Diose se vaa sese ca'vee, ne caráán ra'a Diose xráá so', se gaa nanj quirán' so' sayuun a. ³⁶ Dan me se cataj so':

—Ca'vee qui'yáá so' cunudanj, Ataj. Caráán ra'á so' xráj, se gaa nanj quirán' uxrá 'unj sayuun, tzaj ne sese ma'án so' me rá quirán' 'unj sayuun, ne qui'yáá so' ndaa vaa me rá ma'án so', ne se qui'yáá so' ndaa vaa me rá ma'anj ma' —taj Jesucristó, cachín ni'yaj so' rihaan Diose a.

³⁷ Gaa ne canicaj uún so' ca'na' so' rihaan va'núj nij sí tucu'yón se-nana so', ne quene'en so' se vaa cotoj cunudanj nij so' a. Gaa ne cataj so' rihaan Pedró a:

—Otoj so', nanj Pedro. A 'ó orá ne guun nucuáá so' ni'yaj so' a ma'. Ya na'. ³⁸ Maan se ni'yaj soj, ne cachinj ni'yaj soj rihaan Diose se vaa caráán

Diose rihaan sí chree se caxrj sí chree chrej chi'ii rque soj á. 'O se niha' rá soj qui'yaj soj se sa', tzaj ne ne uun nucuaj soj ma' —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

³⁹ Gaa ne cavii uún Jesucristó, ca'anj so', ne cachín ni'yaj uún so' rihaan Diose, ne cuyaán vaa nana ca'mii so' rihaan Diose ga nana ca'mii so' asij cua'aa doj a. ⁴⁰ Gaa ne canicaj uún so' ca'na' so', ne quene'en so' se vaa cotoj uún va'núj nij sí tucu'yón se-nana so' a. 'O se ca'na' ndo'o nej rihaan nij so' a. Ne ne nari' nij so' nana ca'mii nij so' rihaan so' a.

⁴¹ Gaa ne corá me se ca'na' uún so' rej man va'núj nij sí tucu'yón se-nana so', ne cataj so':

—Ca'vee cotoj soj ca'vee naraan rá soj ca'vee sese vaa ya'núj rihaan soj á. Ni'yaj soj, ne nihánj me se quisj orá tacuachén yo'o so' manj rihaan sí tumé ndo'o cacun', che'é se mé 'unj sí ca'né Diose nicaj yu'unj man yuvi adonj. ⁴² Naxagaa soj, ca'anj ní nanj ei. Ni'yaj soj nedí. 'Na' sí tacuachén manj rihaan sí taj ri'yunj manj nanj chuguanj —taj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj nii gaa quita'aa nii man Jesucristó a

⁴³ Dan me se nicun' Jesucristó ca'mii so', ne nu' ca'na' sí cu'naj Judas yo'o tuvi' chuvij nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó, ne ca'na' uxrá yuvi ga so', ne nicaj nij yuvi neê espadá do', chruun

do' a. Dan me se nij yuvii ca'neé nij xrej atá suun nocoo doj do', nij yuvii ca'neé nij sí naqui'yaj çu se-tucuanj Moisés do', nij yuvii ca'neé nij sí uun chij rihaan nij yuvii israelitá do', me nij yuvii ca'na' a. ⁴⁴ Ne sí cu'naj Judas cataj xna'anj rihaan nij yuvii se vaa daj qui'yaj so' ga Jesucristó, gaa ne cunuu yaan nij yuvii man Jesucristó, ne cataj so':

—Sí rütu'vaj ro', so' me sí quita'aa soj cuaj á. Raan cano soj man so', ca'anj soj á —taj sí cu'naj Judas a.

⁴⁵ Gaa ne nu' cuchi' so' cuaj rihaan Jesucristó, ne cataj so':

—Maestro —taj so', ne nu' cachrón tu'va so' xruu Jesucristó a.

⁴⁶ Gaa ne cuchi' nij yuvii rihaan Jesucristó, ne quita'aa nij yuvii man Jesucristó a.

⁴⁷ Ne yo'o sí nicun' ga Jesucristó me se quirii so' taneê so' neê espadá, ne go' so' neê espadá yo' raá yo'o se-mozó xrej atá suun nocoo doj, ne veé dan güéj nu' xréé mozó yo', qui'yaj so' a.

⁴⁸ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij yuvii a:

—Me che'é nicaj soj neê espadá nicaj soj chruun nicaj soj, ca'na' soj ga. Sí ituu mé 'unj, rá soj na'. ⁴⁹ Ne 'o se guun que'ee güii cayáan 'unj rá nuví nocoo, tucu'yón 'unj se-nanaj rihaan soj, tzaj ne ne quita'aa soj manj ma'. Tzaj ne nihánj me se quirán' 'unj nu' se vaa taj nana no rihaan

danj Diose a —taj Jesucristó a.

⁵⁰ Gaa ne tanáj cunudanj nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó man so', ne cunanj nij so', ca'anj nij so' a. ⁵¹ Ne vaa 'o sí tachruu nocoo' xcó Jesucristó, ne orún' yatzij mantá niquee so', ne quita'aa nij yuvii man so', ⁵² gaa ne tanáj so' yatzij mantá ra'a nij yuvii, cunanj so', ne cánj uun vaa so', cunanj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj nii gaa cuta' nii cacun' xráá Jesucristó a

⁵³ Dan me se nij sí quita'aa man Jesucristó me se nicaj nij so' man Jesucristó ca'anj nij so' rihaan sí yanj xrej atá suun nocoo doj, gaa ne cunuu chre' yo'ó nij xrej atá suun nocoo doj do', nij sí naqui'yaj çu se-tucuanj Moisés rihaan nij yuvii do', nij sí uun chij do', rej mán nij so' a. ⁵⁴ Ne gan' gan' canoco' sí cu'naj Pedró xcó Jesucristó, ne cuchi' so' rihaan ve' yanj xrej atá suun nocoo doj yo', ne catúj so' rá ve', ne ca'anj cayáan so' ga nij se-mozó xrej man rá ve', tinaguun so' ra'a so' rihaan ya'an a.

⁵⁵ Dan me se nano' nij xrej atá suun nocoo doj nano' nij cuese nano' man yuvii cataj xna'anj che'é cacun' tumé Jesucristó a. Me rá nij so' nari' nij so' cacun' cuta' nij so' xráá Jesucristó, ne cavi' Jesucristó, rá nij so' a. Tzaj ne nuvi' cacun' tumé Jesucristó nari' nij so' ma'. ⁵⁶ 'O se cuchi' uxrá sí ne rihaan nij cuese ca'mii

ne nij so', tzaj ne ino vaa nana ca'mii 'o 'o nij so' a. ⁵⁷ Gaa ne canicun' yo'ó doj síi ne uún, ne guun rá nij so' cuta' nij so' cacun' xráá Jesucristó, ne dan me se cataj nij so':

⁵⁸ —Cuno núj se vaa cataj Jesucristó se vaa: “‘Unj me síi t̄acuanee nuvií noc̄o nihánj nuvií cune' yuvií, ne rque va'nuj güii cune' 'unj yo'oj uún, tzaj ne nuveé nuvií cune' ma'an yuvií me nuvií cune' 'unj a man adonj”, taj Jesucristó cuno núj ei —taj síi ne ni'yaj nij so' man Jesucristó, ⁵⁹ tzaj ne ndaa se-nana nij so' me se ne 'o cuyaan vaa nana ca'mii 'o 'o nij so' a ma'. ⁶⁰ Gaa ne canicun' xrej at̄a suun noc̄o doj tanu yo'ó nij síi man rá ve' yo', ne xná'anj so' man Jesucristó, cataj so':

—Me che'é ne a'mii so' ga. Daj vaa nana nihánj nana a'mii roj síi nihánj che'é so' ga —taj so', xná'anj so' man Jesucristó a.

⁶¹ Tzaj ne dínj táá Jesucristó, ne ca'mii so' a doj nana a. Gaa ne xná'anj uún xrej at̄a suun noc̄o doj man Jesucristó, ne:

—So' me ta'níi Diose síi t̄inanií man yuvií rihaan sayuun na' —taj so', xná'anj so' man Jesucristó a.

⁶² Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Veé danj vaa ya ei. Ne quene'en soj se vaa quitaj 'unj rej nuva' Diose síi nucuañ ndo'o á. Ne quene'en uún soj se vaa ca'na' uún 'unj rihaan chumií nihánj, ne quitaj 'unj

xráá ngaa xt̄a' ca'naj adonj —taj Jesucristó rihaan xrej at̄a suun noc̄o doj yo' a.

⁶³ Gaa ne ca'maan rá xrej yo', ne cutzin' xrej yo' sagan' ma'an xrej, ne cataj xrej rihaan tuvi' xrej a:

—Ni'yaj soj vij. Se cachiin doj síi ca'na' cataj xna'anj rihaan ní' che'é cacun' tumé síi nihánj a ma'. ⁶⁴ Ne cuno soj nana quii ca'mii so' se vaa quitaj ma'an so' rej x'nuj Diose na'. Aj cuno soj chuguanj. Ne daj qui'yaj ní' man so', rá soj ga —taj xrej, xná'anj xrej man nij tuvi' xrej a.

Gaa ne cunudanj nij so' cuta' cacun' xráá Jesucristó se vaa no xcúun Jesucristó cavi' Jesucristó a. ⁶⁵ Gaa ne guun che'e ta'aj nij so' quirii talúj nij so' man Jesucristó, ne caráan nij so' yatzíj rihaan Jesucristó, ne go' nij so' man Jesucristó, ne cataj nij so':

—Raçuíj Diose mán so' cataj xna'anj so' rihaan núj me síi go' mán so' vij —taj nij so', tiha' yu'unj nij so' man Jesucristó a.

Ne nicaj nij tanuu man so', ne go' nij tanuu chruun xráá so' a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj síi cu'naj Pedró gaa cataj so' se vaa nuveé sij noc̄o' man Jesucristó me so' a

⁶⁶ Veé dan, ne yanj Jesucristó ga yo'ó nij so' rá ve', ne yanj síi cu'naj Pedró rej rque doj rej rihaan ve' yo' a. Gaa ne ca'na' yo' o mozó chana nuu rihaan xrej at̄a suun noc̄o doj, ⁶⁷ ne

quene'en no' man Pedró gaa tinaguun Pedró ra'a Pedró rihaan ya'an a. Gaa ne ni'yaj uxrá mozó chana yo' man Pedró, gaa ne cataj no':

—Ne ma'an so' me yo'o sí cachée ga Jesucristó sí cavii chuman' Nazaret á —taj mozó chana yo' rihaan Pedró a.

68 —Taj ma'. Ne unó 'unj me taj so' ma' —taj Pedró rihaan mozó chana, gaa ne curihanj so', ne canicun' so' rihaan chingá a.

69 Gaa ne quene'en mozó chana se vaa nicun' Pedró rihaan chingá, ne guun che'e no' ca'mii no' rihaan nij yuvii nicun' rihaan chingá ga Pedró, cataj no':

—Sí nihánj me yo'o nij sí cachée ga Jesucristó asuun asán —taj mozó chana yo' a.

70 Gaa ne cataj uún Pedró se vaa ne ne'en so' man Jesucristó a.

Dan me se corá nii me se cataj nij sí nicun' ga Pedró rihaan Pedró a:

—Ya ya yo'o sí cachée ga Jesucristó mé so' ei. 'O se sij cavii estadó Galilea mé so' chuguanj —taj nij so' rihaan Pedró a.

71 Gaa ne guun che'e Pedró nucaj doj ca'mii Pedró, cataj Pedró se vaa ca'vee qui'yaj Diosé sayuun man so' sese nuveé nana ya me nana a'mii so', ne cataj so':

—Ne ne'enj man snó'o nihánj sí a'mii soj che'é a ma' —taj uún Pedró, 72 gaa ne nu' quisij vij caguáj to'loo a.

Gaa ne nanuj rá Pedró ndaa vaa cataj Jesucristó rihaan so' quii se vaa gaa ataa quisij vij caguáj to'loo, ne va'núj cataj Pedró se vaa nuveé sij noco' man Jesucristó me ma'an Pedró a. Gaa ne guun che'e Pedró ta'vee ndo'o Pedró a.

15

Nana nihánj taj xna'anj doj ca'mii sí cu'naj Pilato ga Jesucristó a

¹ Gaa ne rej ranga' cunuu chre' nij xrej ata suun nocoo doj do', nij sí uun chij do', nij sí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés do', cunudanj nij cuese do', qui'yaj nij so' juntá, gaa ne numij nij so' man Jesucristó, ne nicaj nij so' man Jesucristó ca'anj nij so' rihaan sí cu'naj Pilato, ne tacuachén nij so' man Jesucristó rihaan so' a. ² Gaa ne xna'anj sí cu'naj Pilato man Jesucristó, cataj so':

—So' me sí nicaj suun rey uun chij rihaan nij yuvii israelitá na' —taj so', xna'anj so' man Jesucristó a.

—Vej ei —taj Jesucristó rihaan so' a.

³ Ne cuta' ndo'o nij xrej ata suun nocoo doj cacun' xraá Jesucristó a. ⁴ Gaa ne xna'anj uún sí cu'naj Pilato man Jesucristó, cataj so':

—Me che'é ne a'mii so' ga. Nihánj me se uta' uxrá nii cacun' xraá so' ei —taj sí cu'naj Pilato rihaan Jesucristó a.

⁵ Tzaj ne yuun che'e ne ca'mii Jesucristó a doj nana rihaan so', ne caraya'anj uxrá

sí cu'naj Pilato che'é yan qui'yaj so' danj a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj sí cu'naj Pilato se vaa cavi' Jesucristó rihaan rcutze a

⁶ Ne vaa yo'o tucuáán noco' sí cu'naj Pilato se vaa rii so' man yo'o yo'o sí 'nij taga' 'o 'o cha'anj pascuá, ne tinavij uun so' cacun' tumé sí urihanj taga' yo' a. Me ma'an 'o sí 'nij taga' achíin nij yuvij se vaa quirij so', ne ca'vee qui'yaj so' ndaa vaa taj nij yuvij a. ⁷ Dan me se vaa 'o sí cu'naj Barrabás 'nij taga' gá yo'ó nij sí guun rá cunu' gá gobiernó, ne nij so' me se gaa cunu' nij so' gá gobiernó ne ticavi' ndo'o nij so' yuvij a. ⁸ Dan me se cavii nij yuvij israelitá, ne guun che'e nij so' cachíin nij so' man sí cu'naj Pilato se vaa quirij so' man 'o sí 'nij taga' ndaa vaa u'yón so' 'yaj so' che'é nij so' a. ⁹ Gaa ne xná'anj sí cu'naj Pilato man nij yuvij, cataj so':

—Ne me rá soj quirij 'unj man sí nicaj suun rey uun chij rihaan soj sij israelitá na' —taj so', xná'anj so' man nij yuvij a.

¹⁰ Danj ca'mii so', ne'en so' se vaa maan che'é se guun xcoj ruvaa rá nij xrej atá suun noco'oj doj me tacuachén nij xrej man Jesucristó rihaan so' a.

¹¹ Tzaj ne nij xrej atá suun noco'oj doj me se cataj xna'anj nij so' rihaan nij yuvij se vaa quirij sí cu'naj Pilato man sí

cu'naj Barrabás taga' qui'yaj nij yuvij a.

¹² Gaa ne xná'anj uún sí cu'naj Pilato man nij yuvij, cataj so':

—Che'é se me rá soj quirij 'unj man sí cu'naj Barrabás rihaan soj, ne che'é dan daj qui'yaj man sí tucu'náj soj sí nicaj suun rey uun chij rihaan soj gá —taj so', xná'anj so' man nij yuvij a.

¹³ Gaa ne caguáj uún nij yuvij, cataj nij yuvij:

—Cavi' so' rihaan rcutze, qui'yáa so' ei —taj nij yuvij a.

¹⁴ —Tzaj ne me cacun' tumé so' gá —taj sí cu'naj Pilato, xná'anj so' man nij yuvij a.

Tzaj ne doj a caguáj nij yuvij, cataj nij yuvij:

—Cavi' so' rihaan rcutze, qui'yáa so' cuaj ei. —Danj inanj caguáj nij yuvij a.

¹⁵ Ne sí cu'naj Pilato me se guun rá so' qui'yaj so' ndaa vaa no xcúún so' qui'yaj so' che'é nij yuvij, ne che'é dan quirij so' man sí cu'naj Barrabás taga' che'é nij yuvij, ne go' nij tanuu cuartá xráa Jesucristó, qui'yaj so', ne tacuachén so' man Jesucristó rihaan nij tanuu che'é rej cachron nij tanuu man Jesucristó rihaan rcutze a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'nga' naco'oj nij tanuu ni'yaj nij tanuu man Jesucristó a

¹⁶ Gaa ne ca'anj nicaj nij tanuu man Jesucristó rá ve' tucuá sí nicaj suun gobernador, gaa ne canacúún

nij tanuu man taran' nij tuvi' tanuu nij so' cunuu chre' taran' nij so' a. ¹⁷ Gaa ne nanuú Jesucristó sagan' rey yatzíj tintá, qui'yaj nij tanuu, ne qui'yaj nij so' cachriin tanj, cuta' nij so' raá Jesucristó a. ¹⁸ Gaa ne guun che'ë nij tanuu caguáj nij tanuu rihaan Jesucristó, cataj nij tanuu:

—Ya ya sij nicaj suun rey rii ta'nga' rihaan nij yuvií israelitá mé so' ei —taj nij so', tiha' nij so' man Jesucristó a.

¹⁹ Gaa ne go' nij so' vará raá Jesucristó, ne quirii talúj nij so' man Jesucristó, ne canicun' ruj nij so' rihaan Jesucristó, ne qui'yaj nij so' ndaa vaa 'yaj yuvií na'víj rihaan ya'anj a. ²⁰ Sij ca'nga' nacoo nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó, gaa ne quirii uún nij so' sagan' rey yatzíj tintá nuu Jesucristó, ne na'néé uún nij so' sagan' uún Jesucristó man uún so', gaa ne nicaj nij so' man Jesucristó cavii nij so' ca'anj nij so' yan cachron nij so' man Jesucristó rihaan rcutze a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj nij yuvií gaa cachrón nij tanuu man Jesucristó rihaan rcutze a

²¹ Dan me se gaa vaj nij tanuu ga Jesucristó, ne 'na' nique yo'o sí cu'naj Simón sí cavii chuman' Cirene rej tacaan, ne so' me se rej roj sí cu'naj Alejandro ga Rufo me so', ne dan me se quita'aa nij tanuu man so', ne qui'yaj uxrá nij tanuu fuerzá man

sí cu'naj Simón yo' cata so' rcutze cano Jesucristó rihaan a. ²² Dan me se nicaj nij tanuu man Jesucristó ca'anj nij tanuu tacaan cu'naj Gólgota, ne nana “Gólgota” ro', taj Tacaan Cúú Yave Xnangá a. ²³ Gaa ne rque nij tanuu doj na vinó nahej ga na e' cu'naj mirra man Jesucristó co'o so' a. Tzaj ne ne co'o so' ma'. ²⁴ Veé dan, ne cachrón nij tanuu man Jesucristó rihaan rcutze, ne tico tixaj nij so' che'é sagan' Jesucristó me sí qui'yaj canaán 'o 'o ta'aj sagan' so' a.

²⁵ Dan me se aga' uun rej xtá' güii me cachrón nij tanuu man Jesucristó rihaan rcutze a. ²⁶ Ne cachrón nij tanuu letrá rihaan 'o rcuchra', ne taj xna'anj letrá yo' me che'é cavi' Jesucristó, ne: “Sí nihánj me sí nicaj suun rey uun chij rihaan nij yuvií israelitá a”, taj letrá yo' a. ²⁷ Gaa ne cachrón nij tanuu man yavíj snó'o rihaan yavíj rcutze yo', ne yavíj roj so' me sí ituu a. Dan me se nicun' yo'o so' rej nuva' Jesucristó, ne nicun' yo'ó so' rej nichruun Jesucristó a. ²⁸ Ne veé danj quisíj ya nu' nana no rihaan danj Diose nana taj: “Guun rá nii se vaa yo'o tuvi' nij sí tumé cacun' me so', rá nii a”, taj se-nana Diose yo' a. ²⁹ Gaa ne cachén yuvií rej nicun' Jesucristó, ne ca'mii chi'ii ndo'o nij yuvií ni'yaj nij yuvií man Jesucristó a. Dan me se tucunó nij yuvií raá nij yuvií,

cataj nij yuvi:

—Nihánj táá so' sij guun rá taꝥuaneé man nuvíí nocoo ne cuné' yo'ó nuvíí nocoo rque va'núj güii na'. ³⁰ Tinanii so' mán so' rihaan rcutze, ne nanij so' rihaan yo'óo yaj vj —taj nij yuvi rihaan Jesucristó a.

³¹ Ne ase vaa qui'yaj nij yuvi ro', danj qui'yaj uún nij xrej ata suun nocoo doj do', nij sí naqui'yaj cuu se-tucañj Moisés do', ca'mii chilij nij so' rihaan tuvi' nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó, ne cataj nij so':

—Tinanii sí nihánj man yo'ó yuvi rihaan sayuun, rá so', tzaj ne ne guun nucuaj so' tinanii so' man ma'an so' rihaan rcutze danj. ³² Sese ya ya sij ca'née Diose tinanii man yuvi rihaan sayuun me so' do', sese ya ya sij nicaj suun rey uun chij rihaan ní' sij israelitá me so' do', ne nanij so' cuano rihaan yo'óo, ne quene'en ní', ne cuchuman rá ní' ni'yaj ní' man so' adonj —taj nij so', chilij ndo'o ca'mii nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó a.

Ne roj sí ituu nicun' rihaan rcutze rej x'núj Jesucristó me se ca'mii roj so' nana nij rihaan Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj daj guun gaa cavi' Jesucristó a

³³ Veé dan, ne caxuj, ne yuun che'e guun rmi' rihaan chumij, ne yo'o guun rmi' chumij ndaa quisij aga' va'núj rej anoco' güii a. ³⁴ Veé dan, ne quisij aga' va'núj,

gaa ne nucuaj ndo'o caguáj Jesucristó, cataj so':

—Eloi, Eloi, lama sabactani —taj so', caguáj so' xna'ánj a'mii ma'an so' a. Ne nana caguáj so' taj: “Diose sí nocoo' 'unj mé so' á. Me che'é tanáj uuñ so' mán 'unj ga”, taj nana caguáj Jesucristó a.

³⁵ Ne cuno ta'aj nij sí nicun' rej x'núj Jesucristó nana caguáj so', tzaj ne ne cunó nij so' me taj Jesucristó a ma'. Maan se:

—Ni'yaj so' ei. Nacúún sí nihánj man sí cu'naj Elías tadonj —taj nij so' rihaan tuvi' nij so' a.

³⁶ Gaa ne cunánj yo'o so', ne caraa so' na vinó yuu rque 'o yataan esponja, ne cuta' so' raá yo'o vará, ne ru'maan so' yataan tu'va Jesucristó, ne co'o Jesucristó na yuu yo', qui'yaj so', ne cataj sí qui'yaj danj:

—Dínj qui'yaj soj á. Quene'en ní' sese ca'na' sí cu'naj Elías tananij sí cu'naj Elías man so' rihaan yo'óo ei —taj so' rihaan tuvi' so' a.

³⁷ Gaa ne sca' caguáj Jesucristó, ne cavi' so' a. ³⁸ Gaa ne quisin' yatzij mantá cortiná nocoo' rá nuvíí nocoo yo' ndaa rej raá, ne 'o quiniñ ca'anj ndaa tacóo yo' a.

³⁹ Veé dan, ne nicun' tanuu capitán rihaan Jesucristó, ne quene'en so' nu' se vaa guun gaa cavi' Jesucristó, ne ndaa dan asuun gaa xcaj so' cuentá se vaa ya uxrá ta'nij Diose me Jesucristó, ne dan me se cataj so':

—Ya ta'nij Diose me snó'o nihánj tadonj —taj tanuu capitán yo' a.

⁴⁰ Ne gan' doj nicun' que'ee chana, ni'yaj uun nij chana man Jesucristó a. Yo'o no' me chana cu'naj Mariá Magdalena, ne yo'ó no' me chana cu'naj Mariá nii sí cu'naj Jacobo Cunij ga sí cu'naj José a. Ne yo'ó no' me chana cu'naj Salomé a. ⁴¹ Dan me se gaa vaj Jesucristó estadó Galilea, ne qui'yaj suun nij chana che'é Jesucristó a. Ne vaa que'ee doj chana uún ní ca'anj chuman' Jerusalén ga Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cachin' nii man Jesucristó rque yu'uj yuvej a

⁴² Dan me se rej ata' güii me yo', ne güii no' xcúun nij yuvij israelitá qui'yaj chuvij nij so' che'é güii a'yuj güii naránj rá nij so' me yo', ⁴³ ne che'é dan ca'na' yo'o sí cu'naj José sí ne chuman' Arimatea, ne yo'o sí sa' uun chij rihaan nij yuvij israelitá me so', ne sí me ndo'o rá guun chij Diose rihaan chumij nihánj me uún so' a. Dan me se quisij rá so', ne catúj so' rihaan sí cu'naj Pilato, ne cachín ni'yaj so' rihaan sí cu'naj Pilato se vaa ca'vej sí cu'naj Pilato cachin' so' man Jesucristó a. ⁴⁴ Dan me se caráya'anj ndo'o sí cu'naj Pilato nana se vaa aj cavi' Jesucristó, gaa ne canacúun so' ca'na' tanuu capitán rihaan so', ne xná'anj so' man tanuu capitán sese ya ya cavi' Jesucristó a. ⁴⁵ Gaa

ne cataj tanuu capitán se vaa ya ya cavi' Jesucristó, ne che'é dan ca'vej rá sí cu'naj Pilato nica'j sí cu'naj José man Jesucristó ca'anj cachin' so' a. ⁴⁶ Gaa ne xcaj sí cu'naj José yatzij mantá, gaa ne tananij so' man Jesucristó, ne nacutáj so' yatzij mantá xráá Jesucristó, ne caxrij so' man Jesucristó rque yu'uj gáan nii rque yuvej, ne caráan so' yuvej xij tu'va yu'uj yo' a. ⁴⁷ Ne quene'en chana cu'naj Mariá Magdalena do', chana cu'naj Mariá nii sí cu'naj José do', rej cachin' so' man Jesucristó a.

16

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cunuu i'na' uún Jesucristó a

¹ Ne ti'nuu güii naránj rá nij yuvij israelitá me se quiránj chana cu'naj Mariá Magdalena do', chana cu'naj Mariá nii Jacobo do', chana cu'naj Salomé do', yo'óo gun' daj, che'é rej ca'anj caxrij nij no' yo'óo gun' daj man Jesucristó a. ² Gaa ne taxrej cotungó me se ca'anj va'núj nij chana rej cachin' nii man Jesucristó, ne dan me se aj quisij güii, ³ ne cataj nij chana rihaan tuvi' chana, ne:

—Me sí quirij yanij yuvej aráan tu'va yu'uj gaa ne catuu ní' ga —taj nij no', xná'anj nij no' man tuvi' nij no' a.

⁴ Gaa ne ni'yaj nij chana, ne quene'en nij chana se vaa aj naj yanij yuvej, ne dan me se yuvej xij ndo'o me yo' a. ⁵ Gaa

ne catúj nij chana rque yu'uj, gaa ne quene'en nij chana se vaa yanj 'o sí yaan rej nuva' nij chana, ne nuu so' yatzíj xcaan catzi, ne ca'anj ndo'o rá nij chana a.

⁶ Gaa ne cataj sí yaan rihaan nij chana a:

—Taj che'é ca'anj rá nij soj ma'. Nihánj me nano' nij soj man Jesucristó sí cavii chuman' Nazaret sí cachrón nii rihaan rcutze, ne so' me se aj cunuu i'na' uún so' ei. Ne ni'yaj soj rej cuchruj nii man so', ne xcaj soj cuentá se vaa nuvi' so' naj nihánj a man adonj. ⁷ Tananj cavii soj cataj soj rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' do', ndaa rihaan Pedró do', cataj soj: “Táa yaan Jesucristó rihaan soj 'anj so' estadó Galilea, ne yo' me rej quene'en nij soj man so' ndaa vaa cataj ma'an so' rihaan soj á”, cataj nij soj rihaan Pedró ga yo'ó nij sí tucu'yón se-nana so' á—taj sí yaan rihaan va'nuj nij chana a.

⁸ Gaa ne curihanj nij chana rque yu'uj, ne cunanj nij chana, ca'anj nij no' a. 'O se ca'anj ndo'o rá nij chana, ne ndaa ri'íj man nij chana a. Ne ne ca'vee ca'mii nij no' a doj nana rihaan a 'o yuvii, che'é se kuchu'vi' ndo'o nij no' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa quene'en chana cu'naj Mariá Magdalena man Jesucristó a

⁹ Dan me se cunuu i'na' uún Jesucristó taxrej cotungó, gaa ne curuvi' so' asino yaan rihaan chana cu'naj

Mariá Magdalena, ne no' me chana quirii so' chij nana chree nimán asij rque doj a. ¹⁰⁻¹¹ Dan me se ca'anj no' rej man nij sí chée ga Jesucristó, ne dan me se nanó ndo'o rá nij so', ne ta'vee nij so', ne dan me se cataj xna'anj no' rihaan nij so' se vaa vaa i'na' Jesucristó ne quene'en no' man Jesucristó, taj no', tzaj ne ne cuchuman rá nij so' a ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa curuvi' Jesucristó rihaan vij tuvi' nij sí tucu'yón se-nana so' gaa vaj roj so' rej tacaan a

¹² Cachén doj, gaa ne dan me se chée vij tuvi' nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó rej tacaan, ne curuvi' Jesucristó rihaan roj so', tzaj ne ino doj vaa so', ruvi' so', ni'yaj roj so' a. ¹³ Gaa ne cavii roj so' uún, nata' roj so' rihaan yo'ó nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó, tzaj ne nij so' me se ne cuchuman rá nij so' se-nana roj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa curuvi' Jesucristó rihaan xaan nij sí tucu'yón se-nana so' a

¹⁴ Corá me se gaa yáan xaan nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó rihaan mesá, ne curuvi' ma'an Jesucristó rihaan nij so', ne cuta' so' cacun' xraá nij so' se vaa guun nichraj rá nij so' ne ne cuchuman rá nij so' se-nana nij sí quene'en man so' gaa cunuu i'na' uún so' a. ¹⁵ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ca'anj nij soj rihaan nu' cachra' chumii, ne ca'mii natáj soj se-nanaj nana sa' rihaan cunudanj nij yuvii a. ¹⁶ Ne me ma'an 'o sí cuchuman rá se-nana soj ne cata' ne, ne so' me sí quinanii rihaan sayuun, tzaj ne sí na'vej rá cuchuman rá se-nana soj me se qui'yaj Diose sayuun man so' che'é cacun' tumé so' adonj. ¹⁷ Ne nihánj me suun sa' nocoo qui'yaj nij sí cuchumán ya rá ni'yaj manj, ne dan me se quitaj tu'va nij so' se-chuvii 'unj, quirii nij so' nana chree nimán yuvii, ne ca'mii nij so' xna'ánj naca xna'ánj ne ne'en ma'an nij so', ¹⁸ ne ma'an ra'a nij so' quita'aa nij so' xcuáa yuva, ne ca'vee se co'o nij so' se xnaj, tzaj ne a doj se quiran' nij so' chi'ii ma'. Ne cuta' ra'a nij so' xraá sí ran', ne nahuun sa' nij sí ran' yo' a —taj Jesucristó rihaan xaan nij sí tucu'yón se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cavii Jesucristó xta' a

¹⁹ Dan me se quisij ca'mii Jesucristó nana dan rihaan nij sí tucu'yón se-nana so', gaa ne cavii so' xta', gaa ne cayáan so' rej nuva' Diose a. ²⁰ Gaa ne nij sí tucu'yón se-nana so' me se ca'anj ca'mii natáj nij so' se-nana so' nu' nij chuman', ne racuj sí 'nij ra'a man ní' man nij so', ne dan me se che'é suun sa' nocoo qui'yaj nij so' me se raan doj canoco' nij yuvii se-nana Jesucristó a. Veé danj gaa ya ei.

Nihánj me se-nana Jesucristó nana sa' cachrón sít cu'naj Lucas rihaan yanj a

Nana nihánj taj xna'anj se vaa qui'yaj sít cu'naj Lucas yanj nihánj ca'nej so' rihaan sít cu'naj Teófilo a

¹ Dan me se que'ee uxrá yuvi guun rá cachrón nica nana rihaan yanj che'é nu' se vaa qui'yaj Jesucristó sca'núj ní' asij rque doj a. ² Dan me se cachrón nij so' nana cataj xna'anj nij sít quene'en cunudanj se vaa qui'yaj Jesucristó asij guun che'e so' cayáán so' rihaan chumij nihánj, ne nij sít quene'en ro', me sít atá suun nata' nana yo' rihaan nu' yuvi a. ³ Ne 'unj nihánj me sít tucu'yón uxrá, don ca'vee narij cunudanj rasuun yo', ne che'é dan vaa che'é cachrón nica 'unj cunudanj se vaa qui'yaj Jesucristó rihaan yanj nihánj nayaá so' sijn cu'naj Teófilo sijn sa' ndo'o, raj adonj. ⁴ Nanj qui'yáj, gaa ne ca'vee guun ya rá so' se vaa ya vaa nu' nana cataj xna'anj nii rihaan so' che'é Jesucristó adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj se-mozó Diose se vaa ca'ngaa Juan sít cuta' ne man yuvi a

⁵ Gaa cayáán sít cu'naj Herodes sít nicaj suun rey uun chij rihaan estadó Judea, gaa ne 'o xrej canicun' rihaan yuvi israelitá me 'o sít cu'naj Zacarías, ne cachéé so' ga 'o ta'aj nij xrej, ne ta'ní ta'nij si'no Abías me nij so' a. Ne nica Zacarías me chana cu'naj Elisabet, ne ta'nij 'o xrej me no', ⁶ ne sít yanj sa' rihaan Diose me roj nica roj so', ne sa' uxrá cuno roj so' nu' nij nana me rá Diose cuno ní', ne nuvi' cacun' tumé roj so' a doj a ma'. ⁷ Tzaj ne taj vaj ta'ní roj so', che'é se chana ituun me Elisabet adonj. Ne aj cachén ndo'o yo' ne roj nica roj so' nanj á.

⁸ Dan me se gaa natúj nij ta'ní ta'nij si'no Abías qui'yaj suun nij so' se-suun Diose, ⁹ ne 'o güii quiri' ni'yaj Zacarías catu so' nuvi' nocoo caraa so' squí xlá rihaan ya'an a. 'O se tucuaán nocó' nij xrej me se daj a güii tico tixaj nij so' se-chuviij nij so', se vaa quene'en nij so' a me sít quiri' ni'yaj caraa squí rihaan ya'an a. ¹⁰ Dan me se catúj Zacarías rque nuvi' nocoo, ne xe' nicun' 'o x'ne' yuvi, cachín ni'yaj nij so' rihaan Diose gaa caraa Zacarías squí rihaan ya'an a. ¹¹ Dan me se naqui'yaa 'o se-mozó Diose rihaan Zacarías, ne nicun' so' rej nuva' mesá altar acaa squí a. ¹² Dan me se gaa quene'en Zacarías man se-mozó Diose, gaa ne chucu'vi' ndo'o so' a. ¹³ Tzaj ne cataj se-mozó Diose

rihaan so', ne:

—Se kuchu'ví' so', man Zacarías. 'O se aj cuno Diose nana cachín ni'yáá so' rihaan so', ne che'é dan cuchruj nica so' Elisabet ta'nij sno'o so' adonj. ¹⁴ Juan tucu'náj so' man so' á. Guun niha' ndo'o rá so', ne guun niha' rá que'ee yuvii asa' ca'ngaa so' adonj. ¹⁵ 'O se ta'nii so' me sí guun sí sa' ndo'o rihaan Diose nanj adonj. Se co'o so' tzi' se co'o so' rinté se co'o so' ma'. Asij güii ataa ca'ngaa so', ne guun che'e Nimán Diose yo'o cayáán Nimán Diose ga so' nanj á. ¹⁶ Ne que'ee sí israelitá canicaj nimán canoco' uún man Diose sí 'nij ra'a man nij so', qui'yaj ta'nii so' adonj. ¹⁷ Dan me se guun so' sí ca'anj suun rihaan Diose adonj. Asino ta'nii so' guun che'e ca'mii natáj rihaan yuvii, gaa ne ca'mii sí ca'nej Diose man a. Daj se qui'yaj Nimán Diose, racuj Nimán Diose man sí cu'naj Elías gaa naá ro', danj qui'yaj guee Nimán Diose, racuj ndo'o so' man ta'nii so' a. Ca'mii luj yuvii ga ta'nii yuvii, qui'yaj so', natuna nimán nij sí chil'i cunō nij so' rihaan Diose, qui'yaj so' nanj á. Juan me sí qui'yaj, ne caraya'anj nu' yuvii che'é se ca'na' sí qui'nij ra'a man ní adonj. —Nu' nana nihánj cataj xna'anj se-mozó Diose rihaan Zacarías a.

¹⁸ Gaa ne cataj Zacarías rihaan se-mozó Diose a:

—Asa' ca'vee cuchuman

raj se vaa ya ca'mii so' ga. Chii nga mé 'unj nihánj, ne chana chij me nica 'unj nihánj nanj á —taj Zacarías rihaan se-mozó Diose yo' a.

¹⁹ Gaa ne cataj se-mozó Diose rihaan Zacarías a:

—Gabriel sí nicun' rihaan Diose mé 'unj adonj. Ma'an Diose me sí ca'neé manj ca'naj ca'mij ga so' adonj. Ca'ne' so' suun rihanj se vaa cataj xna'anj 'unj nana sa' nihánj rihaan so', ²⁰ tzaj ne ne cuchuman rá so' nana nihánj, ne che'é dan me guun ya'mii so' adonj. A 'ó nana se ca'vee ca'mii so' ndaa quisij güii quisij ya nu' nana nihánj ndaa vaa cataj xna'anj 'unj rihaan so' adonj. Ne ya quisij nana nihánj güii aj cachrón Diose adonj. —Danj cataj se-mozó Diose rihaan Zacarías a.

²¹ Dan me se xe' mán nij yuvii, na'vij nij yuvii a me orá curihanj Zacarías rque nuví, ne caraya'anj nij so' se vaa guun raan so' rque nuví a. ²² Dan me se gaa curihanj so' rque nuví, gaa ne ne ca'vee ca'mii so' ga nij so' a ma'. Che'é dan xcaj nij so' cuentá se vaa naqui'yaa 'o rasuun rihaan Zacarías, qui'yaj Diose, gaa nuu so' rque nuví a. Daj doj ra'a so' tucunó so' che'é se yo'o guun ya'mii so' a.

²³ Gaa cachén Zacarías se-suun Diose, gaa ne quinán' so' tucua' so' a. ²⁴ Cachén doj güii, gaa ne nari' nica so' Elisabet 'o ne'ej a. 'Un' yavii cayáán no' tucua' no', ²⁵ ne nuchruj raá no' nana nihánj

a: “Gā naá guun na'aj uxraj rihaan yuviĵ che'é se chana itũun mej, tzaj ne ndaa yaj racuĵ Diose manĵ á”. Danĵ guun rá no' a.

Nana nihánĵ taj xna'anĵ se vaa cataĵ xna'anĵ se-mozó Diose se vaa ca'ngaa Jesu-cristó a

²⁶ Gaa quisĵ vatan' yavii cunuũ rque Elisabet, gaa ne ca'neé Diose man se-mozó so' síí cu'naj Gabriel ca'anĵ so' ndaa 'o chuman' naj rihaan estadó Galilea chuman' cu'naj Nazaret a. ²⁷ Ne ca'anĵ cataĵ xna'anĵ so' 'o nana rihaan 'o chana yaan cu'naj Mariá a. Aj guun ya xcaĵ 'o síí cu'naj José man no', ne 'o ta'níí ta'nij si'no síí guun chij ndo'o gaa naá síí cu'naj David me so' a. ²⁸ Gaa ne dan me se cuchí' se-mozó Diose rihaan Mariá, ne cataĵ so':

—Racuĵ Diose mán so' á. 'O se qui'yaj ndo'o Diose se luĵ che'é so', ne yo'o yáán Diose gā so' á. Sa' doĵ cavii uruún so' rihaan cunudanĵ nij chana, qui'yaj Diose a. —Danĵ cataĵ se-mozó Diose rihaan Mariá a.

²⁹ Tzaj ne caráya'anĵ Mariá nana ca'mii se-mozó Diose, ne ne quene'en no' me che'é ca'mii so' nana vaa danĵ ma'. ³⁰ Gaa ne cataĵ uún se-mozó Diose rihaan no' a:

—Se cuchu'ví' so', man Mariá. Aran' rá Diose qui'yaj Diose se luĵ che'é so' á. ³¹ Nari' so' 'o ne'ej, ne cuchruĵ so' 'o ne'ej sno'o adonĵ. Jesús tũcu'náj so' man so' á. ³²⁻³³ Síí sa' ndo'o guun so', ne ta'níí

Diose síí sa' ndo'o me so' adonĵ. Guun so' síí guun chij rihaan ní', qui'yaj Diose síí 'nij ra'a man ní' a. Ase vaa guun chij xiĵ so' síí cu'naj David rihaan soĵ sij israelitá gaa naá ro', danĵ qui'yaj ma'an so' guun chij so' rihaan soĵ nu' cavii nu' ca'anĵ adonĵ. —Danĵ cataĵ Gabriel rihaan Mariá a.

³⁴ Ne cataĵ Mariá rihaan se-mozó Diose, ne:

—Chana yaan mej á. Asa' ca'vee cuchruĵ 'unĵ ne'ej, rá so' gā —taj Mariá, xna'anĵ no' man se-mozó Diose a.

³⁵ Gaa ne cataĵ se-mozó Diose rihaan Mariá a:

—Cayáán Nimán Diose gā so', ne racuĵ Diose síí nucuaj ndo'o mán so', ne che'é dan cuchruĵ so' ne'ej sa' rihaan Diose, ne ta'níí Diose me ne'ej cuchruĵ so' a. ³⁶ Ne xcaĵ so' cuentá che'é tuvi' chana so' Elisabet se vaa nda' se chana itũun me no', taj nii, ne nda' se chana chij me no', tzaj ne aj quisĵ vatan' yavii nuũ rque no' cuano nanĵ á. ³⁷ Diose me síí a'vee 'yaj cunudanĵ a —taj se-mozó Diose rihaan Mariá a.

³⁸ Ne cataĵ Mariá rihaan se-mozó Diose a:

—Dan me se nanĵ chana 'yaj suun che'é síí 'nij ra'a man ní' mej, ne ca'vee qui'yaj so' ndaa vaa cataĵ so' rihanĵ á —taj Mariá rihaan se-mozó Diose yo' a.

Gaa ne naxuun se-mozó Diose man so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'anj Mariá ca'mii no' ga Elisabet a

³⁹ Cachén doj güii, gaa ne qui'yaj chuvii Mariá si'yaj no', ne yoo ndo'o ca'anj no' 'o chuman' naj estadó Judea, 'o chuman' naj rej xraj a. ⁴⁰ Ne ca'anj no' tucúa Zacarías, ne catúj no' rá ve', ne cataj no': "Vaa nucuáá so' na'", taj no' rihaan Elisabet a.

⁴¹ Nu' cuno Elisabet nana ca'mii Mariá, ne nu' güéj ne'ej rque no' a. Dan me se catúj Nimán Diose nimán Elisabet, ⁴² ne nucuaj ca'mii no' ga Mariá, cataj no':

—Rqué Diose xna'anj ni'yaj uruún so' rihaan cunu' danj chana a. Ne uxrá rque Diose xna'anj ni'yaj ne'ej cuchruj so' a. ⁴³ Ve'é ndo'o quirán' 'unj se vaa ca'na' roj ni sít qui'nij ra'a man ní' tucuaj a. ⁴⁴ Nu' cunoj nana cataj so' rihanj, ne nu' guun niha' rá ne'ej, ne nu' güéj ne'ej rquej a. ⁴⁵ Cavii sa' so' che'é se amán rá so' se-nana Diose, se vaa quisij ya nu' nana ca'mii Diose rihaan so' adonj —taj Elisabet rihaan Mariá a.

⁴⁶⁻⁴⁸ Gaa ne cataj Mariá nana nihánj a:

—Ndá' se chana yanj rma'an mé 'unj, tzaj ne cunuu 'ee rá Diose ni'yaj so' manj a. Che'é dan me daj cataj ma'an Diose, ne ca'vee qui'yáj a. Nanuj rá Diose manj, ne che'é dan sa' vaa Diose, rá nimanj, ne guun niha' ndo'o rá nimanj ni'yaj nimanj man Diose sít tinanii manj rihaan sayuun nanj

adonj. Ne yaj cataj cunudanj yuvi se vaa chana quiri' ndo'o xna'anj ni'yaj mej a. ⁴⁹ Danj cataj nij so' che'é se sa' qui'yaj Diose sít nucuaj ndo'o che'ej a. Ne sít vaa sa' inanj me so' adonj. ⁵⁰ 'O 'ee rá so' man taran' nij sít uno rihaan so' a. ⁵¹ Qui'yaj Diose suun nocoo uxrá a. Nu' nij sít xtá' nimán ro', qui'yaj canaán Diose rihaan nij so', ne quinavij se-nana nij so' nanj adonj. ⁵² Nu' nij sít rii ta'nga' ro', ca'nee Diose suun ra'a nij so', ne guun nij so' sít noco' nanj adonj. Ne nu' nij sít noco' ro', guun nij so' sít quirii ta'nga' naca, qui'yaj Diose nanj á. ⁵³ Nu' nij sít na'aan rque ro', rque Diose chraa cha nij so', ne nu' nij ru'vee ro', cunuu nique nij so', qui'yaj Diose a. ⁵⁴ Quisij ya nu' nana ca'mii Diose rihaan xii ní' nij sít man gaa naá a. Racuíj so' man ní' sij israelitá, che'é se sij noco' man so' me ní' adonj. ⁵⁵ Nanuj rá so' ndaa vaa cataj so' rihaan xii ní' sít cu'naj Abraham, ne che'é dan 'ee rá so' man ní' sij israelitá, che'é se ta'níi ta'nij si'no Abraham me ní' a. —Nu' nana nihánj me nana cataj María a.

⁵⁶ Gaa ne va'nuj yavii cayáan Mariá tucúa Elisabet, gaa ne quinan' no' tucúa no' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'ngaa Juan sít cuta' ne man yuvi a

⁵⁷ Gaa quisij güii ca'ngaa ta'níi Elisabet, gaa ne dan me

se cuchruj no' 'o ne'ej sno'o cunii a. ⁵⁸ Cuno nij tuvi' no' se vaa ve'é uxrá qui'yaj Diose ga no', ne guun niha' uxrá rá nij so' che'é no' a. ⁵⁹ Gaa quisij ne'ej tunj güii, gaa ne dan me se cuchi' nij sí cuta' ta'nga' nee man ne'ej ve' a. Ne nij so' me rá tucu'náj Zacarías man ne'ej che'é se Zacarías cu'naj rej ne'ej, ⁶⁰ tzaj ne ne ca'vej rá nii ne'ej cu'naj ne'ej danj ma'. 'O se cataj no':

—Juan cu'naj se-chuvii ta'nij á —taj no' rihaan nij so' a.

⁶¹ Tzaj ne cataj nij sí ca'na' rihaan no' a:

—Tzaj ne a 'o tuvi' soj ne cu'naj Juan ma' —taj nij so' rihaan no' a.

⁶² Che'é dan xná'anj nij so' man rej ne'ej, daj doj ra'a nij so' tucunó nij so' a. Guun rá nij so' quene'en nij so' daj quinaj se-chuvii ne'ej, qui'yaj rej ne'ej, rá nij so' a. ⁶³ Cachín Zacarías yanj ga ra'a so', ne cachrón so' letrá rihaan yanj yo', ne: “Juan cu'naj se-chuvii ne'ej”, taj letrá cachrón so' rihaan yanj, ne che'é dan caráya'anj ndo'o nij sí ca'na' a. ⁶⁴ Nu' cachrón Zacarías letrá, ne nu' ca'vee ca'mii uún so' nanj adonj. Gaa ne guun che'e so' cataj so' se vaa ve'é uxrá qui'yaj Diose a. ⁶⁵ Ne caráya'anj nij sí yanj nichrun' se vaa quiran' Zacarías se vaa guun ya'mii so', ne ndaa taran' nij sí yanj quij nicun' estadó Judea ro', cuno ndaa vaa quiran' so' a. ⁶⁶ Taran' nij sí cuno ro', nuchruj raá, ne xná'anj nij so'

man tuvi' nij so' me suun cata Juan asa' cachij so' a. Danj tu'va nij so' che'é se quene'en nij so' se vaa rqué ndo'o Diose xna'anj ni'yaj Juan a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj Zacarías se vaa racuj ndo'o Diose man nij yuvii israelita a

⁶⁷ Racuj Nimán Diose man rej Juan sí cu'naj Zacarías, ne cataj so':

⁶⁸ —Ca'mii sa' ní' che'é Diose sí nocó' ní' sij israelita a. Ése racuj so' man ní' sij nocó' man so', ne tinanii so' man ní' rihaan sayuun a.

⁶⁹ Ca'na' 'o sí nucuaj guun so' sí tinanii sa' man ní' rihaan sayuun, qui'yaj Diose a. 'O ta'nii ta'nij si'no' sí guun chij gaa naá sí cu'naj David guun so', ⁷⁰ ndaa vaa cataj nij sí nata' se-nana Diose, qui'yaj Diose gaa naá, ⁷¹ ne dan me se ca'na' sí nucuaj tinanii so' man ní' rihaan nij sí taj ri'yunj man ní', taj nij so', ne se guun nucuaj nij sí taj ri'yunj man ní' qui'yaj chi'ii nij so' man ní' ma', taj nij so' a.

⁷² Dan me se cunuu 'ee rá so' man ní' ndaa vaa cata' tu'va so' rihaan xii ní', ne yo'o nuú rá so' nu' se vaa cataj xna'anj so' se vaa qui'yaj so' che'é ní' do' a.

⁷³⁻⁷⁴ ”Dan me se cataj so' rihaan xii ní' sí cu'naj Abraham se vaa ya ya tinanii so' man ní' rihaan nij sí taj ri'yunj man ní', gaa ne se chuchuvi' ní' qui'yaj suun ní' che'é so' a. ⁷⁵ Ne gaa nica nimán ní' rihaan Diose nu'

güii gaa i'na' ní' adonj —taj Zacarías, gaa ne ca'müi uún Zacarías rihaan ma'an ta'níi so'— ⁷⁶ Ne xa' ma'an so', tzaj ne guún so' síi nata' se-nana Diose, ne Diose me síi sa' ndo'o, rej. Asino so' guun che'e ca'müi natáj, gaa ne ca'na' síi qui'nij ra'a man ní' ei. Dan me se cunuu nica nimán yuvii, qui'yáa so', ne caraya'anj yuvii man síi ca'na' qui'nij ra'a man ní', qui'yáa so', ⁷⁷ ne so' qui'yaj xcaj nij síi canoco' man Diose cuentá se vaa ca'vee quinavij cacun' tumé nij so' qui'yaj síi ca'na', ne ca'vee quinanii nij so' rihaan sayuun a. ⁷⁸ Danj qui'yaj Diose che'é nij so' che'é se 'ee uxrá rá Diose man nij so', ne che'é dan ca'nej so' man síi qui'nij ra'a man nij so' asa' quisíj güii ca'vee cavii sa' ní' qui'yaj Diose adonj. ⁷⁹ Gaa ne xa' tuvi' ní' síi ne acaj cuentá do', xa' tuvi' ní' síi chu'vi' ndo'o se vaa caví' nij so' do', tzaj ne cuchuguun rihaan nimán nij so', gaa ne xcaj nij so' cuentá, gaa ne nari' taran' ní' daj qui'yaj ní', ne cunuu xej nimán ní' adonj —taj Zacarías rihaan ta'níi so' a.

⁸⁰ Dan me se cachij xnii cu'naj Juan, ne guun so' síi nucua'j nimán, ne inanj rej tacaan yáan so' ndaa se quisíj güii guun che'e so' nata' so' se-nana Diose rihaan nij síi israelitá a.

2

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'ngaa Jesucristó a

¹ Maan yo' ca'ngaa Juan ro', cayáan síi cu'naj Augusto síi nicaj suun emperador, ne ca'neé so' nana rihaan nij síi man taran' nij chuman' rii ta'nga' so' rihaan se vaa me rá so' naxcaj so' 'o' yanj documento no se-chuvii 'o' 'o' nij yuvii a. ² Ne cayáan síi cu'naj Cirenio síi nicaj suun gobernador uun chij rihaan estadó Siria gaa naxagaa yanj yo' a. ³ Dan me se ca'anj cunudanj nij yuvii chuman' chiháan xii nij so', gaa ne naxagaa yanj no se-chuvii nij yuvii yo' a.

⁴ Cavii síi cu'naj José chuman' Nazaret chuman' naj estadó Galilea, ne ca'anj so' chuman' Belén chuman' naj estadó Judea a. Chuman' ca'ngaa xii so' síi guun chij gaa naá síi cu'naj David me Belén, ne che'é dan ca'anj José ndaa Belén, che'é se 'o' ta'níi ta'nij si'no David me so' a. ⁵ Nicaj so' chana cu'naj Mariá chana aj guun ya xcaj so' man, ca'anj so' cano se-chuvii roj so' rihaan yanj a. Nuü rque Mariá, ⁶ ne gaa caran' roj so' Belén, ne quisíj güii ca'ngaa ne'ej a. ⁷ Taj yan vaa ya'núj caran' roj so' ca'ngaa ne'ej a ma'. Dan me se daj doj rej man scúj vaa ya'núj caran' roj so' a. Ne cuchruj no' 'o' ne'ej sno'o cunii ta'níi no' síi chava' a. Qui'yaj yanü' no' man ne'ej, ne ca'neé no' man ne'ej rá rihoo yan nuü co'yoo chá scúj a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa curuvi' se-mozó Diose rihaan nij síi tumé matzinj a

⁸ Dan me se mán sí tumé matzinj rej tacaan nichrun' yáj tu'va chuman' Belén, ne nicun' ta'aj nij so' xe' tumé nij so' daán nij so' rej nij a. ⁹ Gaa ne dan me se naqui'yaa 'o se-mozó Diose rihaan nij so', ne cuchuguun uxrá rihaan nij so', qui'yaj Diose, gaa ne cuchu'vi' ndo'o nij so' a. ¹⁰ Gaa ne cataj se-mozó Diose rihaan nij so' a:

—Se cuchu'vi' soj ma'. 'O se ca'ná' 'unj nata' 'unj 'o nana sa' rihaan soj che'é rasuun qui'yaj guun niha' rá taran' nij yuvij ei. ¹¹ 'O se cuan' me se ca'ngaa 'o ne'ej chuman' chiháán David, ne ne'ej yo' ro', me sí ca'néé Diose tinanii man yuvij rihaan sayuun, ne sí qui'nij ra'a man ní' me so' ei. ¹² Nanj vaa quene'en soj se vaa ya ca'mij rihaan soj a. Ca'anj nij soj chuman' Belén, ne nari' soj 'o ne'ej guun yanu', ne nuu so' rá rihoo chá xcuu co'yoo, ne so' me sí qui'nij ra'a man ní' a. —Danj cataj se-mozó Diose rihaan nij sí tumé matzinj a.

¹³ Dan me se nu' navij ca'mii se-mozó Diose ga nij so', gaa ne veé maan orá dan curuvi' que'ee doj nij se-mozó Diose uún, ne ve'é uxrá ca'mii nij so' che'é Diose, cataj nij so':

¹⁴ —Sa' uxrá vaa Diose, sí nicun' xta', ne gaa xej nimán nij yuvij sij sa' nimán a —taj nij se-mozó Diose rihaan nij sí tumé matzinj a.

¹⁵ Dan me se quinán' nij se-mozó Diose xta', gaa ne

cataj nij sí tumé matzinj rihaan tuvi' nij so' a:

—Ca'anj ní' Belén quene'en ní' daj guun se vaa cataj xna'anj Diose rihaan ní' ei —taj nij so' rihaan tuvi' nij so' a.

¹⁶ Yoo ca'anj nij so', ne dan me se nu' cuchi' nij so', ne nu' quinari' nij so' man Mariá ga José, ne dan me se quinari' nij so' man ne'ej, nuu ne'ej rá rihoo a. ¹⁷ Dan me se gaa quene'en nij sí tumé matzinj man ne'ej, gaa ne cataj xna'anj nij so' nana ca'néé Diose rihaan nij so' che'é ne'ej rihaan Mariá ga José do', rihaan nij sí man nichrun' do' a. ¹⁸ Gaa ne caráya'anj cunudanj yuvij cuno nana ca'mii nij sí tumé matzinj yo' a. ¹⁹ Ne Mariá me se ca'néé no' cunudanj nana yo' cúu yave no', ne nuchruj raá no' che'é nana yo' a. ²⁰ Dan me se quinán' nij sí tumé matzinj, gaa ne guun niha' uxrá rá nij so' che'é nu' nana cuno nij so' do', che'é nu' se vaa quene'en nij so' do', ne: “Sa' uxrá qui'yaj Diose á”, taj nij so' a. 'O se ase vaa cataj xna'anj se-mozó Diose rihaan nij so' ro', veé danj vaa guun a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa caxrj roj nica José ne'ej ston Diose a

²¹ Cachén 'o tunj güii gaa ne cuta' nii ta'nga' nee man ne'ej, ne Jesús cu'naj ne'ej, qui'yaj nii, ndaa vaa cataj xna'anj se-mozó Diose gaa ataa nayon so' rque Mariá a.

22 Cachén vij chihaa güii, gaa ne quisij güii cunu sa' Mariá rihaan Diose a. Che'é dan nicaj roj so' man ne'ej ca'anj roj so' nuvií nocoo yanj chuman' Jerusalén, ne caxrij roj so' ne'ej ston Diose a. 23¹Q se danj Diose taj se vaa daj a ta'núí nij yuvij israelitá sí chava' guun si'yaj Diose, ne che'é dan qui'yaj roj so' danj a. 24 Dan me se ca'anj roj so' ca'anj go' roj so' xcuu rihaan Diose ndaa vaa taj danj Diose a. Ca'vee go' yuvij vij cha'aan ca'vee go' yuvij vij culuj ca'vee, taj danj Diose a.

25 Dan me se cayáan 'o chii nga cu'naj Simeón chuman' Jerusalén a. Sij vaa nica nimán me so', ne sij nocó' uxrá man Diose me uún so', ne quisij que'ee yo' na'vij uxrá so' se vaa tinanii Diose man nij yuvij israelitá rihaan sayuun a. Cayáan Nimán Diose ga so', 26 ne aj cataj xna'anj Nimán Diose rihaan so' se vaa se cavi' so' ndaa se aj quene'en ya so' man sí ca'nej Diose a. 27 Dan me se güii cuchi' roj nica José chuman' Jerusalén me se cataj xna'anj Nimán Diose rihaan Simeón se vaa ca'anj so' nuvií nocoo, ne che'é dan ca'anj so' catúj so' rque nuvií a. Gaa ne catúj roj nica José rque nuvií ga ne'ej che'é se guun rá roj so' qui'yaj roj so' ndaa vaa taj danj Diose a. 28 Gaa ne tára'a sí cu'naj Simeón ne'ej, ne nago' so' graciá rihaan Diose che'é ne'ej a. Ne nihánj me nana ca'mii so' a:

29 —Quisij ya nu' ndaa

vaa cataj so' rihanj, ne che'é dan ca'vee cavij yaj, ne gaa xej nimanj, Ataj Chij. 30 Quene'en rihanj man sí ca'née so' man tinanii man núj rihaan sayuun, 31 ne quene'en cunudanj yuvij se vaa ca'na' so' qui'yáa so' nanj á. 32 Ase vaa ya'an chuguun gaa so' tihaan so' se-tucuanj so' rihaan nij yuvij yanij, ne ca'mii sa' nii che'é núj sij israelitá, qui'yaj uún so', ése sí nocó' mán so' me núj nanj adonj —taj Simeón rihaan Diose a.

33 Caráya'anj roj nica José se-nana sí cu'naj Simeón se vaa ca'mii so' che'é ne'ej, 34 ne cachíin ni'yaj Simeón rihaan Diose se vaa rque Diose xna'anj ni'yaj roj nica José a. Gaa ne cataj so' rihaan Mariá a:

—Cune' Diose man ne'ej nihánj qui'yaj suun so' rihaan Diose, ne dan me se cavij sa' uxrá que'ee tuvi' ní' sij israelitá, qui'yaj so', tzaj ne que'ee tuvi' ní' tuna, qui'yaj uún so' adonj. Dan me se ca'née Diose man so' che'é rej xcay yuvij cuentá che'é Diose, tzaj ne ca'mii chí'ii nii ni'yaj nii man so' adonj. 35 Ne xa' so', tzaj ne quinano ndo'o rá ma'án so' che'é so' vaa güii nanj á. Dan me se ca'vee xcay ní' cuentá daj vaa nimán que'ee yuvij, qui'yaj so' adonj —taj Simeón rihaan Mariá a.

36 Ne yáan 'o chana chij cu'naj Ana, ne níí nata' se-nana Diose me no', ne ta'núí sí cu'naj Fanuel me no', ne ta'núí ta'nij si'no sí cu'naj

Aser me roj rej roj no' a. Xcaj chii man no' gaa naá, ne nicaj tuvi' roj so' chij yo', gaa ne cavi' nica no', ³⁷ ne quináj no' ne ma'an no', ne quisíj no' ndaa ca'anj chihaa ca'anj yo' gaa ca'ngaa ne'ej cu'naj Jesús a. Chana noco' uxrá man Diose me no', ne che'é dan yo'o cayáan no' nuvíi noco, ne niganj yaj a'yuj caráj guee no', ne cachíin ni'yaj no' rihaan Diose a. ³⁸ Maan orá ca'mii Simeón che'é ne'ej ro', veé maan orá dan vaj chana chij cu'naj Ana, ne catúj no' rque nuvíi, gaa ne nago' no' graciá rihaan Diose che'é ne'ej, ne cataj xna'anj no' che'é ne'ej rihaan nij yuvii man na'vij güii tjanii Diose man nij síi man Jerusalén rihaan sayuun a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa canicaj roj nica José quinán' roj so' tucua' roj so' a

³⁹ Dan me se gaa quisíj qui'yaj roj nica José se vaa taj se-tucuanj Moisés, gaa ne quinán' roj so' estadó Galilea a. Quinán' roj so' chiháan roj so' chuman' Nazaret a. ⁴⁰ Cachij ne'ej guun so' síi nu-cuaj a. Xnii vaa chij rá me so', ne rqué uxrá Diose xna'anj ni'yaj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'mii Jesucristó rihaan nij síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés gaa me Jesucristó xnii a

⁴¹ Daj a yo' ca'anj roj nica José chuman' Jerusalén gaa canuú cha'anj pascuá, ⁴² ése danj vaa tucuaán noco' nij

síi israelitá a. Dan me se gaa quisíj Jesucristó chuvij yo', gaa ne ca'anj roj nii so' cha'anj ga rej so' a. ⁴³ Cachén cha'anj, gaa ne quinán' roj nica roj so', tzaj ne xnii ro', quináj Jerusalén, ne ne quene'en roj nica roj so' se vaa quináj xnii a ma'. ⁴⁴ Quinán' xnii ga tuvi' roj so', rá roj so', ne che'é dan ca'anj roj so' a. Gaa ne rej ti'nuu guun che'e roj so' nano' roj so' man xnii rihaan tuvi' roj so', ⁴⁵ tzaj ne nuvi' yan vaj xnii a ma'. Che'é dan nanicaj uún roj so' ca'anj uún roj so' Jerusalén, ne nano' uxrá roj so' man xnii a. ⁴⁶ Quisíj va'núj güii nano' roj so' man xnii, gaa ne ca'anj roj so' rque nuvíi noco man nij síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés, ne maan dan ne xnii nanó xrej xnii nana a'mii nij so', ne achíin na'anj xnii nana cuu man nij so', ⁴⁷ ne caráya'anj daj a nij síi cuno nana ca'mii xnii, ése sij nicaj uxrá cuentá me xnii, ne sa' uxrá ca'mii xnii, rá nij so' a. ⁴⁸ Ne caráya'anj roj nica roj so' gaa quene'en roj so' se vaa ne xnii sca'núj nij sij a. Gaa ne cataj nii so' rihaan so' a:

—Ne chihan' qui'yáa dij man núj, man rej. Nanó ndo'o rá rée dij do', nanó ndo'o rá 'unj do', qui'yáa dij, che'é se nuvíi nano' núj man dij, rej —taj nii so' rihaan so' a.

⁴⁹ Tzaj ne cataj Jesucristó rihaan roj so' a:

—Taj che'é nano' roj soj manj ma'. Me che'é ne ne'en

roj soj se vaa nō xcúún 'un̄j qui'yaj suun 'un̄j se-tucuan̄j Réj gā —taj xnii rihaan roj n̄ica roj so' a.

⁵⁰ Tzaj ne ne cunō roj so' se-nānā xnii se vaa nō xcúún so' qui'yaj suun so' se-chrej Rej so' Diose a.

⁵¹ Dan me se quinan' Jesu-cristó chuman' Nazaret gā roj so', ne yo'ō yan̄j uno s̄a' so' rihaan roj so' a. Ne yo'ō nuū rá Mariá nu' ndāa vaa guun che'é so' gāa ca'ngaa so' do', nu' nanā cūu s̄a' a'mii so' do' a. ⁵² Dan me se cachij Jesu-cristó guun so' síi cūu raā, ne caran' rá Diose ni'yaj Diose man so', ne caran' rá yuvīi uún ni'yaj yuvīi man so' nan̄j adonj.

3

Nanā nihánj taj xna'anj se vaa ca'anj Juan síi cuta' ne man yuvīi tacaan, ca'mii natáj so' a

¹⁻² Yo' xnu' cayáán síi cu'naj Tiberio síi nicaj suun emperador ro', maan yo' dan me rqué Diose se-nānā Diose rihaan síi cu'naj Juan ta'níi Zacarías gāa cachéé so' tacaan a. Veé maan yo' ca'mii Diose rihaan Juan, dan me cayáán síi cu'naj Poncio Pilato síi nicaj suun gobernador uun chij rihaan estadó cu'naj Judea a. Ne veé maan yo' dan cayáán síi cu'naj Herodes síi nicaj suun tetrarca uun chij rihaan estadó cu'naj Galilea, ne cayáán tinúú so' síi cu'naj Felipé síi nicaj suun tetrarca uun chij rihaan roj estadó

cu'naj Iturea gā Traconite a. Ne veé maan yo' dan cayáán síi cu'naj Lisantias síi nicaj suun tetrarca uun chij rihaan estadó cu'naj Abilinia, ne cayáán roj síi cu'naj Anás gā Caifás xrej atā suun nocōo doj rihaan nij yuvīi israelitá a. Taran' nij so' me síi uun chij gāa cuchí' se-nānā Diose rihaan Juan gāa cachéé so' tacaan a.

³ Dan me se cachéé Juan nu' rej naj nichrun' tu'va chráá cu'naj Jordán, ne guun che'e so' ca'mii natáj so' rihaan yuvīi se vaa nuchran' nimán nij yuvīi, ne tanáj nij yuvīi chrej chí'ii, ne ca'vee tinavij Diose cacun' tumé nij yuvīi, taj Juan adonj.

⁴ Dan me se qui'yaj Juan nu' ndāa vaa taj nanā cachrón síi cu'naj Isaías síi nata' se-nānā Diose gāa naá rihaan yanj, ne nihánj me nanā cachrón so' a: “Nucuj ndo'lo ca'mii natáj 'ō so' rej tacaan, ne cataj so' se vaa nuchran' nimán yuvīi, ne ve'é ca'mii nij yuvīi gā síi 'nij ra'a man ní' asá' ca'na' so' adonj. ⁵ Dan me se se ca'vee quinaj ā doj se chí'ii nimán ní' caráán chrej rihaan síi 'nij ra'a man ní' ca'na' so' ma'. Maan se quirii ní' nu' se chí'ii, ne carāa ní' nu' se s̄a' cachiīn man nimán ní', ne ve'é inānj cunūu nicā nimán ní', qui'yaj ní' ei. ⁶ Gāa ne quene'en nu' nij síi man daj ā chuman' se vaa ca'vee tinanii Diose man yuvīi rihaan sayuun nan̄j á”. Dan me nanā cachrón síi cu'naj Isaías rihaan yanj gāa naá nanā taj

xna'anj che'é síí cu'naj Juan a.

⁷ Dan me se cuchí' que'ee ndo'o yuvií rihaan Juan che'é se guun rá nij so' cutá' ne Juan man nij so' a. Gaa ne caxríj yuvaá Juan man nij so', cataj so':

—Ase vaa xcuáá yuvaá vaa soj á. Me síí cataj xna'anj rihaan soj cunanj soj, ne quinanií soj rihaan sayuun qui'yaj Diose ga. Asá' ca'vee quinanií soj rihaan sayuun, qui'yaj nanj na cata' ne soj, rá soj ga. ⁸ Sese ya cunuu sa' nimán soj, ne ca'anj soj qui'yaj soj ndaa vaa 'yaj yuvií cunuu sa' nimán ei. Ne tadó soj sese guun che'e soj cataj soj se vaa ta'núí ta'nij si'no síí cu'naj Abraham síí cane gaa naá me soj, ne ne tumé soj cacun', cataj soj á. Se ca'mii soj daj chihaa míj danj ma'. Maan se cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa nuveé se ya'anj tiha' ta'núí ta'nij si'no síí cu'naj Abraham me soj a ma'. Maan se sese Diose rá, ne ca'vee nı́caj Diose náá guun yahij naj rihaan yo'óó nihánj, ne qui'yaj Diose man 'o ta'nı́í ta'nij si'no síí cu'naj Abraham adonj. Che'é dan canoco' ya soj man Diose ei. ⁹ 'O se nichrun' qui'yaj Diose sayuun man nij síí na'vej rá cunó rihaan so' nanj á. Ase vaa síí oro' aga' a'ne' chruun, ne oro' so' aga' ca'ne' so' chruun ro', danj vaa Diose cuano ei. Che'é dan ase vaa 'yaj nii man chruun ro', ta'nga' danj qui'yaj Diose man nij síí ne uno rihaan so'

a. Dan me se a'ne' nii chruun nuvi' chruj sa' raa, ne araa nii man chruun yo' rihaan ya'an a. Ta'nga' danj qui'yaj Diose man nij síí na'vej rá canoco' chrej sa' adonj. —Danj cataj Juan rihaan nij yuvií a.

¹⁰ Gaa ne xná'anj nij yuvií man Juan, cataj nij yuvií:

—Daj qui'yaj núj, rá so' ga —taj nij so' rihaan Juan a.

¹¹ Gaa ne cataj Juan rihaan nij so' a:

—Síí vaa vij se-cotoó ro', caxrií uun so' 'o cotoó ston síí nuvi' se-cotoó á. Ne síí vaa se chá rihaan ro', go' so' doj se chá man nij síí nuvi' se chá rihaan á. —Danj cataj Juan rihaan nij so' a.

¹² Doj tuvi' nij síí a'nej puextó ro', ca'na' rihaan Juan che'é se guun rá nij so' cutá' ne Juan man nij so' a. Ne xná'anj nij so' man Juan, cataj nij so':

—Daj qui'yaj núj, rá so', ga maestro' —taj nij so' rihaan Juan a.

¹³ Ne cataj Juan rihaan nij so' a:

—Inanj sa'anj no xcúun soj ca'nee soj man yuvií ro', ca'vee ca'nee soj á. Se ca'nej soj doj sa'anj man yuvií ma' —taj Juan rihaan nij so' a.

¹⁴ Gaa ne xná'anj doj tanuu man Juan a:

—Daj qui'yaj núj, rá so' ga —taj nij so' rihaan Juan a.

Ne cataj Juan rihaan nij so' a:

—Se qui'yaj soj fuerzá rque yuvií sa'anj rihaan soj a ma'. Se ca'mii ne soj che'é yuvií ne ca'nee soj sa'anj man nij

yuvij a ma'. Veé doj sa'anj vaa tu'vee soj ro', guun niha' rá soj nicaj soj nanj á. —Danj cataj Juan rihaan nij tanuu a.

¹⁵ Dan me se nuchruj nij yuvij cuentá sese sij ca'née Diose tinanii man yuvij rihaan sayuun me Juan, ne che'é dan na'vij ndo'o nij yuvij cataj xna'anj ma'an síi cu'naj Juan daj sij me ma'an so' a. ¹⁶ Ne che'é dan cataj Juan rihaan nij so' a:

—Síi uta' ne na uun man soj mej, tzaj ne ca'na' yo'ó síi guun sca' doj rihanj a. Che'é dan me aj ne nó xcúnj nachej nuj correá 'nij tacanj so' ma'. Ne ca'na' so', ne ca'na' Nimán Diose ga so', ne caxrij ya'an so' man soj sij na'vej rá cunō rihaan Diose, ne cacaa soj adonj. ¹⁷ Dan me se ase vaa síi oro' chruun palá vaa so' cuano adonj. Dan me se síi nicaj chruun palá ro', rii nu' 'núú trigó naj rihaan yo'óó, ne naqui'yaj chre' so' man 'núú trigó sa', ne araa so' man 'núú trigó sa' rá ve', ne anicaj so' araa so' squij ni'ya xraá trigó rihaan ya'an a. Ne ase vaa síi nicaj palá man cuano ro', danj qui'yaj síi ca'na', ne naqui'yaj chre' so' man cunudanj nij síi cunuu sa' nimán, ne caraa so' man nij síi chi'ij rihaan ya'an, ne cacaa nij so' nu' cavii nu' ca'anj, ne daj chihaa mīj se quina'áj ya'an yo' a man adonj. —Danj ca'mii síi cu'naj Juan rihaan nij yuvij yo' a.

¹⁸ Ne vaa uxrá doj chrej sa' nago' so' man nij yuvij, ne

ve'é nata' so' se-nana Diose nana sa' rihaan nij so' a.

¹⁹ Dan me se cataj Juan se vaa ne chihan' qui'yaj síi nicaj suun rey síi cu'naj Herodes che'é se ca'néj so' nica tinúú so' chana cu'naj Herodías ne xcaj so' man no' do', che'é que'ee ndo'o doj se chi'ij qui'yaj Herodes do' a. ²⁰ Che'é se nij ndo'o qui'yaj Herodes ca'néj so' nica tinúú so' cataj Juan, ne ca'maan ndo'o rá Herodes ni'yaj so' man Juan, ne caxrij so' taga' man Juan nanj á. Maan ta'nga' doj vaa cacun' tumé so' gaa ataa caxrij so' taga' man Juan, tzaj ne yaj caxrij so' taga' man Juan, ne doj a tumé so' cacun' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cuta' ne Juan man Jesucristó a

²¹ Dan me se gaa ataa catuu Juan taga', ne cata' ne taran' nij yuvij, qui'yaj Juan, gaa ne cata' ne Jesucristó, ne nu' nago' Jesucristó gracia rihaan Diose, gaa ne naxra' rej xta' a. ²² Gaa ne nanj Nimán Diose raā Jesucristó, ne ase vaa ruvi' 'o cha'aan ro', danj vaa curuvi' Nimán Diose a. Gaa ne ca'mii Diose síi nicun' xta', cataj Diose:

—Ta'níi 'unj síi 'ee ndo'o raj man mé so', ne niha' ndo'o raj ni'yaj 'unj mán so' adonj —taj Diose síi nicun' xta' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é taran' nij xij Jesucristó a

²³ Ndaa quisij Jesucristó icō chi' yo' ta' asuun, gaa ne

guun che'e so' qui'yaj suun so' se-suun so' a. Dan me se guun rej Jesucristó man síi cu'naj José, ne ta'nij José me Jesucristó, rá nij yuvij a. Ne ta'núi Elí me José a. ²⁴ Ta'núi Matat me Elí, ne ta'núi Leví me Matat, ne ta'núi Melqui me Leví, ne ta'núi Jana me Melqui, ne ta'núi José me Jana a. ²⁵ Ta'núi Matatías me José, ne ta'núi Amós me Matatías, ne ta'núi Nahum me Amós, ne ta'núi Esli me Nahum, ne ta'núi Nagai me Esli a. ²⁶ Ta'núi Maat me Nagai, ne ta'núi Matatías me Maat, ne ta'núi Semei me Matatías, ne ta'núi José me Semei, ne ta'núi Judá me José a. ²⁷ Ta'núi Joana me Judá, ne ta'núi Resa me Joana, ne ta'núi Zorobabel me Resa, ne ta'núi Salatiel me Zorobabel, ne ta'núi Neri me Salatiel a.

²⁸ Ta'núi Melqui me Neri, ne ta'núi Adi me Melqui, ne ta'núi Cosam me Adi, ne ta'núi Elmodam me Cosam, ne ta'núi Er me Elmodam a. ²⁹ Ta'núi Josué me Er, ne ta'núi Eliezer me Josué, ne ta'núi Jorim me Eliezer, ne ta'núi Matat me Jorim a. ³⁰ Ta'núi Leví me Matat, ne ta'núi Simeón me Leví, ne ta'núi Judá me Simeón, ne ta'núi José me Judá, ne ta'núi Jonán me José, ne ta'núi Eliaquim me Jonán a. ³¹ Ta'núi Melea me Eliaquim, ne ta'núi Mainán me Melea, ne ta'núi Matata me Mainán, ne ta'núi Natán me Matata a. ³² Ta'núi David me Natán, ne ta'núi Isaí me David, ne ta'núi Obed me Isaí, ne ta'núi Booz me Obed, ne

ta'núi Salmón me Booz, ne ta'núi Naasón me Salmón a.

³³ Ta'núi Aminadab me Naasón, ne ta'núi Aram me Aminadab, ne ta'núi Esrom me Aram, ne ta'núi Fares me Esrom, ne ta'núi Judá me Fares a. ³⁴ Ta'núi Jacob me Judá, ne ta'núi Isaac me Jacob, ne ta'núi Abraham me Isaac, ne ta'núi Taré me Abraham, ne ta'núi Nacor me Taré a. ³⁵ Ta'núi Serug me Nacor, ne ta'núi Ragau me Serug, ne ta'núi Peleg me Ragau, ne ta'núi Heber me Peleg, ne ta'núi Sala me Heber a. ³⁶ Ta'núi Cainán me Sala, ne ta'núi Arfaxad me Cainán, ne ta'núi Sem me Arfaxad, ne ta'núi Noé me Sem, ne ta'núi Lamec me Noé a. ³⁷ Ta'núi Matusalén me Lamec, ne ta'núi Enoc me Matusalén, ne ta'núi Jared me Enoc, ne ta'núi Mahalaleel me Jared, ne ta'núi Cainán me Mahalaleel a. ³⁸ Ta'núi Enós me Cainán, ne ta'núi Set me Enós, ne ta'núi Adán me Set a. Ne Adán ro', me síi qui'yaj ma'an Diose man a. Nu' nij so' me xii Jesucristó cumán gaa naá a.

4

Nana nihánj taj xna'anj se vaa guun ndo'o rá síi chree tihá' yu'unj so' man Jesucristó a

¹ Dan me se naraa Nimán Diose nu' nimán Jesucristó, gaa ne cavii Jesucristó tu'va chráa cu'naj Jordán, ne ca'anj so', vaj so' rej tacaan, qui'yaj Nimán Diose a. ² Ne vij chihaa ya güii guun rá síi chree tihá'

yu'unj sí chree man Jesucristó, che'é rej guun rá so' canoco' Jesucristó man so' a. Ne a 'ó xco' chraa ne chá Jesucristó cunu' vij chihaa güii ma'. Gaa quisíj nu' vij chihaa güii, gaa ne quina'aan ndo'o rque Jesucristó a. ³ Gaa ne dan me se cataj sí chree rihaan Jesucristó, ne:

—Sese ya ya ta'nij Diose mé so', ne cataj so' rihaan yahij nihánj se vaa guun yo' rachruún chá so' á —taj sí chree rihaan Jesucristó a.

⁴ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so', ne:

—Danj Diose taj: “Nuveé inanj se chá me se achiin rihaan yuvij, ne ca'vee cayáan sa' yuvij ma'”. Inanj danj taj danj Diose —taj Jesucristó rihaan sí chree yo' a.

⁵ Gaa ne dan me se nicaj sí chree man Jesucristó cavii so' 'o rej xta' ndo'o, gaa ne tihaan so' man cunudanj nij chuman' naj rihaan chumij rihaan Jesucristó rque orún' orá nii a. ⁶ Gaa ne cataj so' rihaan Jesucristó, ne:

—Rque 'unj nu' chuman' nihánj do', nu' se sa' man nij chuman' nihánj do', mán so' a. 'O se aj ca'vej Diose guun chij 'unj rihaan nij chuman' yo', ne che'é dan ca'vee qui'yáj guun chij náá guun yuvij rihaan chuman' yo' adonj. ⁷ Che'é dan sese canicun' ruj so' rihanj, ne guun si'yáá so' man nu' nihánj, qui'yáj adonj. —Danj cataj sí chree rihaan Jesucristó a.

⁸ Ne canicaj Jesucristó cataj Jesucristó rihaan sí chree:

—Daj chihaa mój se canicun' ruj 'unj rihaan so' a ma'. 'O se danj Diose taj nana nihánj, se vaa: “Rihaan orún' Diose sí 'nij ra'a man ní' canicun' ruj so', ne a 'ó rihaan tuví' so' se ca'vee na'vij so' ma'”. Danj taj danj Diose adonj —taj Jesucristó rihaan sí chree yo' a.

⁹ Gaa ne nicaj sí chree man Jesucristó ca'anj so' chuman' Jerusalén, ne tacavii so' man Jesucristó raá nuví nocoo, ¹⁰ ne cataj so' rihaan so', ne:

—Sese ya ta'nij Diose mé so', ne güej so', ne nanij güee so' rihaan yo'óó á. 'O se danj Diose taj: “Ca'ne' Diose suun rihaan nij se-mozó so' se vaa cutumé nij so' mán so' a”, taj danj Diose, ne taj uún yo': ¹¹ “Caráán ra'a nij so' mán so', se gaa nanj cano che'é so' yahij ma'”. Danj a'mii danj Diose —taj sí chree rihaan Jesucristó adonj.

¹² Gaa ne cataj Jesucristó rihaan sí chree a:

—Tzaj ne ne nó xcúnj qui'yáj danj ma'. 'O se taj uún danj Diose a: “Se guun qui'iyunj so' man Diose sí 'nij ra'a man ní', ne tihá' so' man so' ma'”. Inanj danj a'mii danj Diose rihaan ní' adonj —taj Jesucristó rihaan sí chree a.

¹³ Danj qui'yaj sí chree, tzaj ne a doj ne cuchuman rá Jesucristó a man adonj. Gaa ne ca'ne' rá sí chree doj güii ga Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa guun che'e Jesucristó tucu'yón so' se-nana Diose man nij yuvii man estadó Galilea a

¹⁴ Dan me se nan' Jesucristó estadó Galilea, ne yo'o racuij ndo'o Nimán Diose man so', ne cuchi' nana che'é so' rihaan nij yuvii man nu' nij chuman' naj estadó Galilea a. ¹⁵ Ca'anj Jesucristó daj a nij ve' tucu'yón nij yuvii israelitá se-tucuanj Moisés, ne tucu'yón so' se-nana Diose man nij yuvii, ne ve'é uxrá ca'mii taran' nij yuvii che'é so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nucui' Jesucristó chiháán so', ne ca'mii natáj so' a

¹⁶ Gaa ne dan me se nucui' uún Jesucristó chiháán so' chuman' Nazaret rej cachij so' a. Gaa quisij güii naránj rá nij yuvii israelitá, ne catúj so' rá ve' tucu'yón nij so' se-tucuanj Moisés, ése danj inanj cu'yón so' qui'yaj so' a. Gaa ne canicun' caya so' nayaa so' danj Diose rihaan nij yuvii a. ¹⁷ Síí tumé yanj quirii yanj no nana cachrón síí cu'naj Isaías síí nata' se-nana Diose gaa naá, ne caxríj so' ston Jesucristó a. Nacuchra' Jesucristó yanj, ne nari' so' rej no nana nihánj a: ¹⁸ “Yanj Nimán Diose ga 'unj, ne che'é dan narii Diose manj ca'anj ca'mii natáj 'unj nana sa' rihaan nij síí niqwe a. Ca'née Diose manj ca'mii natáj 'unj rihaan nij síí 'nij taga' cataj 'unj se vaa

curihanj nij so' cachee yuun nij so' a. Ne ca'née Diose manj racuij 'unj man nij síí tuchrii naxra' rihaan nij so', ne ca'née Diose manj racuij 'unj man nij síí ran' sayuun uún nanj á. ¹⁹ Ca'née Diose manj cataj xna'anj 'unj se vaa yaj ro', me rá Diose cavii sa' nij síí nocq' man so' qui'yaj so' adonj.” ²⁰ Nu' nihánj me nana nayaa Jesucristó, gaa ne nacué uún so' yanj ne nago' uún so' man síí tumé yanj, gaa ne ca'anj quitaj so' chruun xlá a. Tzaj ne ni'yaj uxrá cunudanj nij yuvii man rque ve' yo' man so', ²¹ ne che'é dan ca'mii uún so', cataj so':

—Veé cuano nihánj me se aj quisij ya nu' nana nihánj, ne 'unj sij nayaa nana nihánj cuno soj me síí qui'yaj nu' se vaa taj nana nihánj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

²² Sa' uxrá ca'mii Jesucristó, cataj nij yuvii, ne caráya'anj nij so' cuno nij so' se vaa ve'é uxrá vaa nana ca'mii Jesucristó a. Gaa ne dan me se xná'anj nij so' man tuvi' nij so' sese nuveé ta'nij José síí ne chiháán ní' me so', xná'anj nij so' man tuvi' nij so' a. ²³ Che'é dan me ca'mii Jesucristó nana nihánj rihaan nij so' a:

—Ne'én 'unj se vaa cataj soj nana nihánj rihanj a: “Sese ya sij 'yaj cono'ó mé so', ne qui'yaj cono'ó so' man ma'án so' á”, cataj soj rihanj che'é se cuno soj se vaa que'ee suun sa' nocqo qui'yaj chuman'

Capernaum a. Ne cataj soj rihanj se vaa qui'yaj suun sa' nocoo tuvi' yo' chuman' chiháán ní' nihánj uún a. ²⁴ Tzaj ne vaa nana nihánj nana cataj ma'anj rihaan soj uún a: "Xa' síí nata' se-nana Diose, tzaj ne ne amán rá tuvi' so' ni'yaj nij so' man so' ma'", me nana taj 'unj no soj a.

²⁵ "Dan me se cuno soj ca'mij á. Ne'en soj se vaa gaa cayáán síí cu'naj Elías síí nata' se-nana Diose gaa naá, ne cachén va'núj yo' táá yanéé, ne ne caman', ne che'é dan guun uxrá x'naa nu' chiháán nij síí israelitá, ne yo' dan me se cayáán que'ee chana cavi' nica chiháán nij síí israelitá a. ²⁶ Tzaj ne a 'ó chana nique cayáán chiháán nij síí israelitá ro', ne ca'nej Diose man Elías rihaan no', racuíj so' man no' ma'. Maan se rihaan orún' chana nique ne chuman' Sarepta chuman' nocó' man chuman' Sidón ca'néé Diose man Elías, ne nda' se nuveé chana israelitá me no', tzaj ne racuíj Elías man no' adonj.

²⁷ "Ne ne'en soj se vaa que'ee yuvij quiran' ndo'o luj ri'yuj cayáán chiháán nij síí israelitá gaa cayáán síí cu'naj Eliseo síí nata' se-nana Diose gaa naá a. Tzaj ne a 'ó nij so' ne nahuun ma'. Maan se orún' síí cu'naj Naamán síí cavii rej yanij cu'naj Siria nahuun, qui'yaj Eliseo adonj. —Danj cataj Jesucristó rihaan nij síí man rá ve' tucu'yón nii se-tucuanj

Moisés ve' ne chiháán nij so' a.

²⁸ Cuno nij yuvij ndaa vaa cavii sa' nij síí man chuman' yanij, ne guun xcoj ruvaa rá nij so', gaa ne ca'maan rá nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó a. ²⁹ Naxumaan nij so' nicaj nij so' man Jesucristó ca'anj nij so' tu'va chuman' a. Ne dan me se chuman' yo' ro', naj xráá 'o tacaan ruvaa ndo'o a. Ne nicaj nij so' man Jesucristó ca'anj nij so' rej ruvaa, ne guun rá nij so' tanij nij so' man Jesucristó rej ruvaa a. ³⁰ Tzaj ne cachén Jesucristó sca'núj nij yuvij, ne ca'anj so' nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa quirii Jesucristó man yo'o nana chree nimán 'o snó'o a

³¹ Gaa ne ca'anj Jesucristó chuman' Capernaum chuman' naj estadó Galilea, ne güii naránj rá nij yuvij israelitá ca'anj Jesucristó ve' tucu'yón nij so' se-tucuanj Moisés, ne tucu'yón so' se-nana Diose man nij yuvij a. ³² Ne caráya'anj nij yuvij se-nana so', che'é rej ase vaa a'mii 'o síí uun chij ndo'o ro', danj ca'mii so' rihaan nij yuvij a.

³³ Ne dan me se yáán 'o síí nuu nana chree nimán rá ve' yo', ne nucuaj ndo'o caguáj so', ne cataj so' se vaa:

³⁴ —Me che'é ra'yunj so' man núj, ga Jesús Nazareno'. 'Ná' so' tarí' so' man núj na'. Ne'enj man so' se vaa síí guee cavii rihaan Diose mé so' adonj —taj síí nuu

nana chree nimán rihaan Jesucristó a.

³⁵ Gaa ne canicaj Jesucristó caxrij yuvaa so' man nana chree nuu nimán snó'o yo', ne cataj so':

—Dínj tu'vá so' curihañj so' cuaj nimán sí nihánj á —taj Jesucristó rihaan nana chree yo' a.

Ndaa naxru' ma'an snó'o rej tanuu nij yuvij, qui'yaj nana chree, gaa ne curihañj nana chree nimán snó'o yo', ne nahuun sa' so', taj a doj chi'ij ran' so' a ma'. ³⁶ Gaa ne ca'anj uxrá rá nij yuvij, ne xná'anj nij so' man tuvi' nij so', cataj nij so':

—Daj sij me sí a'mii nana nihánj, ne uun chij so' rihaan nana chree, ne urihañj nij nana chree nimán yuvij 'yaj sí nihánj ga —taj nij yuvij ni'yaj nij yuvij man Jesucristó a.

³⁷ Gaa ne cuchi' nana che'é Jesucristó rihaan cunudañj nij yuvij man nichrun' chuman' Capernaum yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nahuun nii chej Simón Pedro, qui'yaj Jesucristó a

³⁸ Dan me se curihañj Jesucristó rá ve' tucu'yón nii se-tucuañj Moisés, ne ca'anj so' tucua' sí cu'naj Simón a. Ne ran' nii chej Simón chi'ij naca yuvaa, ne che'é dan cachín ni'yaj nii rihaan Jesucristó che'é no' a. ³⁹ Gaa ne ca'anj Jesucristó canicun' so' rej tu'va yuvéé naj no', ne ca'ne' so' suun rihaan chi'ij se vaa quix'nee chi'ij xráá no' a. Gaa ne nu' quix'néj chi'ij xráá

no', qui'yaj Jesucristó a. Ne veé maan orá dan naxagaa no', ne qui'yaj chuvij no' cha nij so' nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nahuun que'ee sí ran', qui'yaj Jesucristó a

⁴⁰ Cata' güii, ne nicaj nij yuvij cunudañj tuvi' nij so' sí ran', vaj nij so' rej ne Jesucristó a. Que'ee ndo'o chi'ij ran' nij so' a. Ne ca'anj Jesucristó, cuta' so' ra'a so' ra ndaa 'o 'o nij sí ran', gaa ne nahuun taran' nij so', qui'yaj Jesucristó a. ⁴¹ Ne que'ee nij sí ran' ro', curihañj nana chree nimán uún, ne caguáj nij nana chree yo', ne cataj nij so' se vaa ta'ní Diose me Jesucristó a. Tzaj ne caxrij yuvaa Jesucristó man nij nana chree, ne ne ca'vej rá Jesucristó ca'mij nij so' nana vaa danj a. 'O se quene'en nij so' se vaa sij ca'née Diose tinanii man yuvij rihaan sayuun me Jesucristó, ne ne ca'vej rá Jesucristó guun cuentó che'é so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'anj Jesucristó nu' nij ve' tucu'yón nij yuvij israelitá se-tucuañj Moisés, ca'mii natáj so' a

⁴² Rej taxrej cavii Jesucristó chuman' Capernaum ca'anj so' rej tacaan a. Gaa ne nano' nij sí man Capernaum man so', ne gaa nari' nij so' man Jesucristó, gaa ne caráán nij so' chrej rihaan Jesucristó, ne:

—Se ca'vee ca'anj so' rej yanij ma' —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

⁴³ Tzaj ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Vaa ndo'o suun rihaan 'unj ca'anj 'unj yo'ó nij chuman' uún, ne nata' 'unj nana sa' nihánj rihaan nij sí ne yo'ó chuman' se vaa guun chij Diose rihaan chumij nihánj adonj. 'O se che'é nana sa' nihánj me ca'neé Diose manj ca'naj rihaan chumij nihánj ca'mij natáj 'unj rihaan cunudanj nij yuvij adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí man Capernaum a.

⁴⁴ Gaa ne ca'ne' rá nij so', ne ca'anj Jesucristó nu' nij ve' tucu'yón nij yuvij israelitá se-tucaanj Moisés ve' yanj estadó Judea, ne ca'mii natáj so' nana sa' a.

5

Nana nihánj taj xna'anj se vaa quirí' uxrá nij tuví' Simón Pedró xcuaj, qui'yaj Jesucristó a

¹ Dan me se 'o güii canicun' Jesucristó tu'va na lacuaná cu'naj Genesaret, ne cuchí' uxrá yuvij rej nicun' so', ne cunuu chre' ndo'o nij so' che'é se guun rá nij so' cunō nij so' se-nana Diose a. Dan me se ndaa raan ma'an man nij so' x'núú Jesucristó a. ² Dan me se quene'en Jesucristó vij rihoo naj tu'va na lacuaná, ne sí uta xcuaj me nij sí si'yaj rihoo yo', ne tanáj nij so' se-rihoo nij so' 'o orá nii, ne ca'anj na'nu' nij so' xnánj nij so' a. ³ Dan me

se catúj Jesucristó rá 'o rihoo, ne se-rihoo sí cu'naj Simón me yo', ne cachún ni'yaj Jesucristó rihaan Simón se vaa qui'yaj so' se ndo'o cuxuun so' rihoo ca'anj rihoo yo' doj rihaan na a. Gaa ne cayáan Jesucristó rque rihoo, ne tucu'yón so' se-nana Diose man nij yuvij man tu'va na a. ⁴ Quisij tucu'yón Jesucristó man nij yuvij, gaa ne cataj so' rihaan Simón, ne:

—Nıcaj so' rihoo ca'anj so' rej cunuū doj na, gaa ne tıguıj soj nanj rá na á —taj Jesucristó rihaan so' a.

⁵ Tzaj ne cataj Simón rihaan Jesucristó, ne:

—Nıgan' qui'yaj suun uxrá núj, tıguıj ndo'o núj nanj rá na, tzaj ne a 'o xcuaj ne quirı' núj, man maestro. Tzaj ne maan che'é se ma'an so' cataj, ne ca'anj tıguıj uún núj nanj rá na nanj á —taj Simón rihaan Jesucristó a.

⁶ Dan me se ca'anj tıguıj uún nij tuví' Simón nanj rá na, ne quirı' uxrá nij so' xcuaj ndaa quisin' ma'an xnánj nij so', qui'yaj xcuaj a. ⁷ Che'é dan canacúun nij so' man tuví' nij so' sí nuū rque yo'ó rihoo, che'é rej guun rá nij so' racuj tuví' nij so' man nij so' a. Dan me se ca'na' nij tuví' nij so' yan nicun' nij so', ne caraa uxrá nij so' xcuaj rque roj rihoo a. Ne uxrá caraa roj rihoo, ne daj doj se ca'anj nij roj rihoo rque na nanj á. ⁸ Dan me se quene'en Simón Pedró se vaa qui'yaj Jesucristó, gaa ne ca'anj canicun'

ruj so' rihaan Jesucristó, cataj so':

—Nuveé sij canicun' nichrun' rihaan so' mej a ma'. Sij atā ndo'o cacun' mej nanj á —taj Simón rihaan Jesucristó a.

⁹ Dan me se ca'anj ndo'o rá nij tuvī' Simón se vaa quiri' uxrá nij so' xcuj a. ¹⁰ Ne ca'anj rá sí cu'naj Jacobo do', sí cu'naj Juan do', che'é xcuj a. Ne tuvī' Simón me roj so', ne ta'níí sí cu'naj Zebedeo me roj so' a. Ne dan me se cataj Jesucristó rihaan Simón, ne:

—Se cuchu'ví' so' ma'. 'O se rej rihaan ní' me se guún so' síí naqui'yaj chre' yuvií canoco' yuvií manj á —taj Jesucristó rihaan Simón a.

¹¹ Gaa ne nicaj nij so' se-rihoq nij so' ca'anj nij so' ndaa tu'va na a. Gaa ne tanáj nij so' cunudanj nij rasuun yo', ne canoco' nij so' man Jesucristó, ne ca'anj nij so' ga so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nahuun sa' 'o síí ran' luj ri'yuj, qui'yaj Jesucristó a

¹² Dan me se 'o güii caran' Jesucristó 'o chuman', ne cuchi' 'o síí ran' ndo'o luj ri'yuj rihaan so' a. Gaa quene'en síí ran' yo' man Jesucristó, gaa ne canicun' ruj so' rihaan Jesucristó, ne cachíin ni'yaj so' rihaan Jesucristó, cataj so':

—Sese me rá so', ne ca'vee ca'nee so' chí'ij xráj, Señor —taj so' rihaan Jesucristó a.

¹³ Gaa ne cuta' Jesucristó ra'a Jesucristó raá síí ran', ne cataj Jesucristó:

—Me raj qui'yáj danj ei. Nahuún so', qui'yáj adonj —taj Jesucristó rihaan so' a.

Nu' danj cataj Jesucristó, ne nu' quinavij luj xráá síí ran' a.

¹⁴ Dan me se ca'ne' Jesucristó suun rihaan síí nahuun yo', ne se cataj xna'anj so' rihaan a 'o yuvií che'é se vaa quiran' so' ma'. Gaa ne cataj uún Jesucristó rihaan so' a:

—Ca'anj so' rihaan xrej, ne tiháan so' mán so' rihaan xrej se vaa nahuún so', ne rque so' rihaan Diose se vaa cataj síí cu'naj Moisés gaa naá ndaa vaa no xcúun so' rque so' rihaan Diose che'é yan nahuún so' adonj. Gaa ne xcaj nij xrej cuentá se vaa nahuún so' qui'yáj adonj —taj Jesucristó rihaan síí nahuun yo' a.

¹⁵ Tzaj ne cha'nuu ndo'o nana che'é se vaa quiran' síí nahuun yo', ne che'é dan cunuu chre' ndo'o nij yuvií rej vaj Jesucristó a. Guun rá nij so' cunq nij so' se-nana Jesucristó, ne guun rá nij síí ran' x'nee chí'ij xráá nij so' uún a. ¹⁶ Tzaj ne naxuun Jesucristó man so' rihaan nij yuvií, ne ca'anj so' rej tacaan, ne cachíin ni'yaj ndo'o so' rihaan Diose a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nahuun sa' 'o síí na'vee cachee, qui'yaj Jesucristó a

¹⁷ 'O güii me se ne Jesucristó rá 'o ve', ne tucu'yón

so' se-nanā Diose man yu-
vij, ne ne doj sí fariseo ga
sí naqui'yaj cuu se-tucuanj
Moisés rá ve' yo', ne mán sí
cavii chuman' Jerusalén do',
yo'ó nij chuman' naj estadó
Judea do', nij chuman' naj es-
tadó Galilea do', mán ga nij
so' rá ve' yo' a. Ne Diose sí 'nij
ra'a man ní ro', racuíj ndo'o
man Jesucristó, ne nahuun
ndo'o nij sí ran', qui'yaj Jesu-
cristó a. ¹⁸ Dan me se táá 'o sí
na'vee cachee rihaan yuvéé,
ne táá chihā nii man so' ca'na'
nii rihaan Jesucristó a. Tzaj
ne man ndo'o yuvij rá ve' ne
Jesucristó, ne nano' nij so' rej
catuu nij so' rá ve' cuchruj
nij so' man sí ran' rihaan
Jesucristó a. ¹⁹ Tzaj ne taj
se qui'yá' ca'vee cachee nij
so' sca'núj nij yuvij a. Che'é
dan cavii nij so' xráá ve', ne
caya' nij so' yu'uj xráá ve',
che'é rej ca'vee tinanij nij so'
man sí ran' rihaan Jesucristó
a. ²⁰ Gaa quene'en Jesucristó
se vaa cuchumán uxrá rá nij
tuvj' sí ran' yo' se vaa ca'vee
nahūun so' qui'yaj Jesucristó,
gaa ne cataj Jesucristó rihaan
sí ran' yo', ne:

—Navij cacun' xráá so',
nanj tinuj —taj Jesucristó
rihaan so' a.

²¹ Ne cuno nij sí fariseo
cuno nij sí naqui'yaj cuu
se-tucuanj Moisés cuno nana
ca'mii Jesucristó, gaa ne
nuchruj raa nij so' nana
nihánj ga tuvi' nij so' a:

—Daj sij me sí nihánj, ne
a'mii so' nana vaa nij rihaan
Diose ga. Orún' Diose uun nu-
caj tinavij cacun' xráá yuvij

nanj á —taj nij so' ga tuvi' nij
so' a.

²² Quene'en Jesucristó daj
nuchruj raa nij so', ne che'é
dan cataj so' rihaan nij so' a:

—Me che'é nuchruj raa soj
nana nanj ga. ²³ Tu'va rma'án
'unj se vaa navij cacun' xráá
sí nihánj, rá soj a na'. Ca'vee
cataj uun ní' navij cacun'
xráá sí nihánj na'. Ase ca'vee
doj cataj ní' naxagaa so', ne
cachee so' cuaj, cataj ní' xa'.

²⁴ Dan me se me rá 'unj xcaj
soj cuentá se vaa sí ca'néé
Diose nicaj yu'unj man yuvij
mej ne no xcuún 'unj tinaví
'unj cacun' xráá nij yuvij man
rihaan chumij nihánj adonj
—taj Jesucristó rihaan nij so'
a.

Dan me se cataj Jesucristó
rihaan sí na'vee cachee a:

—Rihaan so' sij na'vee
cachee taj 'unj, ne nacu so'
tuvéé so', ne nán' so' tucua' so'
á —taj Jesucristó rihaan sí
naj rihaan yuvéé yo' a.

²⁵ Nu' danj tu'va Jesucristó,
gaa ne nu' naxagaa sí ran' yo'
ni'yaj taran' nij yuvij a. Gaa
ne nacué so' tuvéé so', gaa
ne nan' so' tucua' so', ne ve'é
uxrá ca'mii so' che'é Diose a.

²⁶ Dan me se ca'anj rá
taran' nij yuvij man rá ve'
yo', ne cataj nij yuvij se vaa
ve'é uxrá qui'yaj Diose a. Ne
cuchu'vi' ndo'o nij yuvij, ne
cataj nij yuvij se vaa:

—Niha' uxrá vaa suun sa'
noco quene'en ní' cuan'
adonj —taj nij yuvij yo' a.

*Nana nihánj taj xna'anj se
vaa nacúun Jesucristó man
Leví, ne canoco' Leví man so' a*

27 Quisíj nahuun síi ran' yo', gaa ne curihanj Jesucristó xe', ne quene'en so' man 'o síi a'néj puextó cu'naj Leví a. Ne ne síi cu'naj Leví 'o ve' a'néj nii puextó man yuvií a. Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so', ne:

—Canocó' so' manj, ca'anj ní' á —taj Jesucristó rihaan so' a.

28 Gaa ne tanáj Leví man cunudanj rasuun nicaj so', ne naxumaan so', canoco' so' man Jesucristó, ca'anj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa me rá Jesucristó racujj so' man nij síi tumé cacun' a

29 Gaa ne canuú ndo'o cha'anj nocoo tucua' Leví che'é Jesucristó, qui'yaj Leví a. Ne man que'ee ndo'o tuvi' so' síi a'néj puextó do', que'ee yo'ó yuvií do', man tucua' Leví, ne ne nij so' ga nij tuvi' Jesucristó a. 30 Dan me se man nij síi fariseo do', síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés nocó' man nij síi fariseo do', gaa ne ca'mii chi'ii nij so' che'é Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó a. Dan me se cataj nij síi fariseo ga nij síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés:

—Me che'é chá soj chraa ne 'o soj na ga nij síi a'néj puextó do', ga yo'ó nij síi tumé cacun' do', ga —taj nij so', xná'anj nij so' man nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó a.

31 Gaa ne dan me se cataj ma'an Jesucristó rihaan nij so' a:

—Síi vaa nucuaj ro', ne nano' nij so' man doctor ma'. Maan se síi ran' ro', me síi nano' man doctor adonj. Gaa ne ase vaa síi ran' ro', danj vaa nij síi nihánj adonj. 32 'O se ne ca'na' 'unj canacunj 'unj man síi sa' ma'. Che'e nij síi tumé cacun' ca'naj se vaa canicaj nimán nij so' ne canoco' nij so' se-nanaj adonj. Tzaj ne sese síi sa' me soj, rá soj, ne nuveé sij canacunj 'unj man me soj ma' —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj me che'é ne toco' nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó x'naa man ma'an nij so' a

33 Gaa ne nij síi fariseo ga nij síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés me se cataj nij so' rihaan Jesucristó a:

—Me che'é, ne nij síi tucu'yón se-nana Juan síi uta' ne man yuvií me se toco' nij so' x'naa man ma'an nij so' do', na'víj nij so' do', ne veé danj 'yaj nij síi tucu'yón se-nana núj sij fariseo do', tzaj ne nij síi tucu'yón se-nana so' me se ne toco' nij so' x'naa man ma'an nij so' do', ne na'víj nij so' do', rihaan Diose ga —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

34 Ne cataj Jesucristó rihaan nij so':

—Ase vaa síi cuchruj sa'anj vaa 'unj, ne asa' ca'vee toco' nij síi man gaj x'naa man ma'an nij so', rá soj ga. Ase vaa síi cataj xcaj man chana ne man tuvi' so' do', danj

vaa nij síi man nihánj cuano, ne anuú ndo'o cha'anj man nij so', ne se ca'vee toco' nij so' x'naa man ma'an nij so' cuano ma'. ³⁵ Tzaj ne vaa güii, ne guun yaníj 'unj rihaan nij so', qui'yaj yuvií, gaa ne nano rá nij síi nihánj, gaa ne toco' nij so' x'naa man ma'an nij so' adonj —taj Jesucristó rihaan nij síi fariseo ga nij síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés yo' a.

³⁶ Gaa ne ca'mii Jesucristó yo'ó nana rihaan nij so', cataj so':

—Ase vaa yatzíj sin' vaa tucuaán nga noco' soj, ne se guun cusin' ní' yatzíj naca ne na'nej ní' man yatzíj nga ma'. Sese danj qui'yaj ní', gaa ne quirí' nu' yatzíj naca yo', qui'yaj yatzíj nga nanj adonj. Gaa ne ino uxrá gaa yatzíj naca, qui'yaj yatzíj nga yo' nanj adonj. ³⁷ Ne dan me se ase vaa nuj nga nuj araa nii na vinó vaa uún soj a. Ne se ca'vee tucuyón 'unj se-tucuanj 'unj man soj ma'. 'O se ase vaa na vinó naca vaa nana tucuyón 'unj, ne se guun caraa yuvií na vinó naca rque nuj nga ma'. Sese danj qui'yaj yuvií, ne cuyanj na vinó cunu xee na vinó, ne se cacua nuj nga ma'. Che'é dan canuu yo', ne cayanj na vinó rihaan yo'óo a. ³⁸ Che'é dan araa nii na vinó naca rque nuj naca, ne 'o mán sa' na vinó rque nuj yo' a. Che'é dan inanj rihaan síi naca síi ne noco' tucuaán nga tucuyón 'unj se-nanaj nanj adonj. ³⁹ Ne taj síi guun rá

co'o na vinó naca, sese aj co'o so' na vinó nga ma'. 'O se sa' doj vaa na nga, cataj so' nanj á. Ne danj vaa guee soj, inanj tucuaán nga noco' soj, ne che'é dan na'vej soj canoco' soj tucuaán naca nanj adonj. —Danj cataj Jesucristó rihaan nij síi fariseo do', rihaan nij síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés do' a.

6

Nana nihánj taj xna'anj che'é güii naránj rá ní' a

¹ 'O güii naránj rá nij yuvií israelitá cachén Jesucristó ga nij síi tucuyón se-nana so' rque 'o naa 'núú trigó a. Ne cuta nij síi tucuyón se-nana Jesucristó doj caa trigó, ne tuguáj ra'a nij so' caa, gaa ne chá nij so' doj trigó a. ² Gaa ne xná'anj ta'aj síi fariseo man nij so', cataj nij so':

—Me che'é 'yaj soj danj ga. Ne nó xcúún ní' cuta ní' trigó güii naránj rá ma' —taj nij síi fariseo rihaan nij síi tucuyón se-nana Jesucristó a.

³ Tzaj ne cataj ma'an Jesucristó rihaan nij síi fariseo a:

—Me che'é, ne ne nayaaj soj rihaan danj Diose daj qui'yaj síi cu'naj David gaa naá a. Gaa quina'aan rque nij tuvi' nij so', ⁴ gaa ne catúj so' rá nuvíí, ne chá so' rachrúún taj rihaan se-mesa Diose a. Ne go' uún so' chá nij tuvi' so' uún a. Ne ne nó xcúún nij so' chá nij so' rachrúún yo', maan se orún' nij xrej nó xcúún chá rachrúún yo' a. Tzaj ne maan che'é se rque

nij so' na'aan uxrá, gaa ne chá nij so' rachrúun yo' nanj adonj. Tzaj ne ne cataj Diose se vaa tumé síi cu'naj David cacun' ma' —taj Jesucristó rihaan nij síi fariseo a.

⁵ Gaa ne canicaj so', cataj uún so' a:

—Síi ca'née Diose nıcaj yu'unj man yuvıı mej, ne no xcúnj quirıı ta'ngaj daj qui'yaj yuvıı güii naránj rá yuvıı adonj —taj Jesucristó rihaan nij síi fariseo a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nahuun sa' 'o síi nacoo ra'a, qui'yaj Jesucristó a

⁶ Dan me se yo'ó güii naránj rá nij yuvıı israelítá ro', catúj Jesucristó rque 'o ve' tucu'yón nij so' se-tucuanj Moisés, ne tucu'yón so' se-nana Diose man nij yuvıı a. Ne dan me se yáan 'o snó'o rá ve' yo', ne nacoo ra'a so' rej nuva' so' a. ⁷ Ne nij síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvıı do', nij síi fariseo do', yáan nij so' rá ve', ne tumé uxrá nij so' man Jesucristó sese nahuun yuvıı qui'yaj so' gaa güii naránj rá nij so' a. Danj qui'yaj nij so' che'é rej guun rá nij so' cuta' nij so' cacun' xráá Jesucristó a. ⁸ Tzaj ne quene'en Jesucristó se vaa guun rá nij so', gaa ne cataj so' rihaan síi nacoo ra'a a:

—Naxumaan so' canıcun' cayá so' sca'núj á —taj Jesucristó rihaan so' a.

Gaa ne naxumaan so', ne canıcun' cayá so' sca'núj nij yuvıı a.

⁹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij síi nanó chi'ıı rá a:

—Cuanó nihánj me se xná'anj 'unj man soj che'é güii naránj rá xa'. No xcúun ní' raçuıj ní' tuvi' ní' na'. Ase no xcúun ní' qui'yaj chi'ıı ní' man tuvi' ní' xa'. Daj qui'yaj ní' rá soj gaa güii naránj rá ní' ga. Ne nó xcúun ní' tınanii ní' man tuvi' ní' rihaan sayuun gaa güii naránj rá gaa a na'. Nı'yaj uun ní' cavi' so' gaa güii naránj rá gaa a na'. —Danj taj Jesucristó rihaan nij so' a.

¹⁰ Gaa ne ni'yaj Jesucristó man cunudanj nij yuvıı man rque ve' yo', gaa ne cataj so' rihaan síi nacoo ra'a a:

—Tucúa so' ra'á so' á —taj Jesucristó rihaan so' a.

Ne tucúa so' ra'a so', ne cunuu sa' ra'a so' adonj. ¹¹ Tzaj ne ca'maan ndo'lo rá nij síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés ga nij síi fariseo, ne guun rá nij so' ga tuvi' nij so' daj gaa qui'yaj chi'ıı nij so' man Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa narii Jesucristó chuvıı apóstol ca'anj nata' se-nana so' a

¹² Dan me se cachén doj güii, gaa ne ca'anj Jesucristó rej quıı, ca'anj cachııj ni'yaj so' rihaan Diose a. Nıgan' quınáj so' quıı cachıın ni'yaj so' rihaan Diose a.

¹³ Ranga', gaa ne canacúun Jesucristó man cunudanj nij síi tucu'yón se-nana so' ca'na' nij so' rihaan so', gaa ne narii Jesucristó man chuvıı nij so' guun nij so' apóstol

nata' rihaan yuvii che'é so' a. ¹⁴ 'O so' me síi cu'naj Simón, ne tucu'naj Jesucristó Pedró man so' a. Yo'ó so' me tinúú Pedró síi cu'naj Andrés a. Yo'ó nij so' me Jacobo do', Juan do', Felipe do', Bartolomé do', ¹⁵ Mateo do', Tomás do', Jacobo ta'níi Alfeo do' a. Yo'ó so' uún me Simón, ne tuvi' nij síi me rá cunu' ga gobiernó ne Romá me so' a. ¹⁶ Yo'ó so' me Judas tinúú Jacobo, ne yo'ó so' uún me Judas Iscariote síi tacuachén man Jesucristó rihaan nij síi taj ri'yunj man Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nago' Jesucristó chrej man 'o x'ne' nocoo yuvii a

¹⁷ Dan me se nanij Jesucristó ga chuvij nij apóstol yo' taa rque doj, ne cuchi' nij so' 'o rej vaa taa, ne nocoo doj síi tucu'yón se-nana so' mán ga so' a. Ne ca'na' ndo'o yuvii cavii chuman' Jerusalén do', yuvii cavii yo'ó nij chuman' naj estadó Judea do', yuvii cavii rej tu'va na ya'anj rej naj chuman' Tiro ga chuman' Sidón do' a. ¹⁸ Ne guun rá nij yuvii cunó nij so' se-nana Jesucristó, ne guun rá nij síi ran' nahuun nij so' a. Ne vaa nij yuvii nuu nana chree nimán, ne sayuun ndo'o quiran' nij yuvii, qui'yaj nana chree, tzaj ne quirii Jesucristó nana chree nuu nimán nij so', ne cunuu sa' nij so', qui'yaj Jesucristó a. ¹⁹ Gaa ne guun rá cunudanj nij yuvii cano ra'a nij so' xraá

Jesucristó che'é se cavii ndo'o se nucuaj man Jesucristó, ne nahuun sa' cunudanj nij yuvii, qui'yaj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj me yuvii cavii sa' doj ne me yuvii quiran' sayuun a

²⁰ Gaa ne naxcaj Jesucristó rihaan so' ni'yaj so' man nij síi tucu'yón se-nana so', gaa ne cataj so':

—Cavii sa' taran' soj sijnique, ne soj me síi cayáan ga Diose gaa güii guun chij Diose rihaan chumii nihánj adonj.

²¹ "Cavii sa' taran' soj sijn na'aan rque cuano adonj. Vaa güii quirí' soj se cha soj adonj.

"Cavii sa' taran' soj sijn ta'vee cuano adonj. Vaa güii ca'nga' ndo'o soj adonj.

²² "Ne cavii sa' ndo'o soj sese quitaj ri'yunj yuvii man soj do', sese quirii yanj yuvii man soj do', sese ca'mii yuvii nana nij rihaan soj do', sese nachri' yuvii ni'yaj yuvii man soj se vaa sijn chi'ii me soj do', che'é se me soj síi noco' manj sijn ca'née Diose nicaj yu'unj man yuvii adonj. Ne quene'en soj se vaa ya cavii sa' soj adonj. ²³ Gaa ne güii quiran' soj danj me se no xcuún soj guun niha' uxrá rá soj ne güej ndo'o soj, che'é se uxrá naru'vee Diose rihaan soj asa' cuchi' soj rej xta' adonj. 'O se ase vaa 'yaj nij yuvii man soj ro', ta'nga' danj qui'yaj xii nij yuvii man nij síi nata' se-nana Diose gaa naá uún adonj.

24 "Tzaj ne nique ndo'o soj sij ru'vee nanj á. Soj sij ru'vee me se aj quiri' soj nu' se sa' nica'j soj, ne taj vaj doj se sa' rque Diose man soj a ma'.

25 "Nique soj sij vaa raan rque cuano nanj á. Vaa güii quina'aan rque soj adonj.

"Nique soj sij a'nga' cuano nanj á. Vaa güii quinano ndo'o rá soj do', ta'vee soj do', adonj.

26 "Ne nique soj sij ve'é inanj a'mii cunudanj yuvii che'é nanj á. 'O se ase vaa ve'é inanj a'mii nij yuvii che'é soj ro', ta'nga' danj ca'mii xij nij yuvii che'é nij sí tiha' yu'unj se vaa sij nata' se-nana Diose me nij so' gaa naá a —taj Jesucristó rihaan cunudanj nij sí tucuyón se-nana so' a.

Nana nihanj taj xna'anj se vaa gaa 'ee rá ní' man nij sí taj ri'yunj man ní' a

27 Canicaj Jesucristó, cataj so' a:

—Tzaj ne rihaan soj sij man nanó xrej ro', cataj xna'anj 'unj se vaa gaa 'ee rá soj man nij sí taj ri'yunj ni'yaj man soj, ne qui'yaj soj se luj che'é nij sí nachri' ni'yaj man soj ei. 28 Ve'é ca'mii soj rihaan nij sí a'mii quij rihaan soj, ne cachinj ni'yaj soj rihaan Diose che'é nij sí 'yaj se nij man soj a. 29 Sese vaa sí coxro nichrej xruú so', ne ca'ne' rá so' coxro so' nichrej xruú so' uún a. Sese vaa sí ca'néj se-roto so', ne ca'ne' rá so' ca'nee so' se-cotoó so' uún a. 30 Ne me ma'an yuvii achín ni'yaj rasuun rihaan soj, ne

go' soj rasuun yo' man nij so' ei. Sese vaa yuvii ca'néj si'yaj soj, ne se nachin' soj si'yaj soj ma'. 31 Dan me se daj se uun rá soj qui'yaj sa' yuvii rihaan soj ro', ta'nga' danj qui'yaj sa' soj rihaan yuvii á.

32 "Dan me se gaa 'ee rá soj man cunudanj yuvii ei. Sese 'ee rá soj man inanj nij sí 'ee rá man soj, gaa ne me che'é naru'vee Diose rihaan soj, rá soj ga. 'O se ndaa nij sí chi'ii ro', 'ee rá nij so' man nij sí 'ee rá man nij so' nanj á. 33 Ne qui'yaj soj se luj rihaan cunudanj yuvii ei. 'O se sese qui'yaj soj se luj rihaan inanj sí 'yaj se luj rihaan soj, gaa ne me che'é naru'vee Diose rihaan soj, rá soj ga. 'O se ndaa nij sí chi'ii ro', 'yaj nij so' se luj rihaan tuvi' nij so' sij 'yaj se luj rihaan nij so' nanj adonj. 34 Me ma'an yuvii racuíj soj sa'anj, ne se guun rá soj nacaj uún soj se-sa'anj soj ma'. Sese racuíj soj sa'anj man inanj sí naru'vee rihaan soj, gaa ne me che'é naru'vee Diose rihaan soj, rá soj ga. 'O se ndaa ma'an nij sí chi'ii ro', racuíj nij so' sa'anj man nij tuvi' so' sij naru'vee rihaan so' adonj.

35 "Dan me se gaa 'ee rá soj man nij sí taj ri'yunj ni'yaj man soj, ne qui'yaj soj se luj rihaan nij sí nachri' man soj, ne racuíj soj sa'anj man yuvii, ne se guun rá soj nacaj uún soj se-sa'anj soj ma'. Ne vaa güii, ne narque uxrá Diose se sa' man soj, ne ta'ní Diose sí sa' ndo'o me soj gaa adonj.

'O se Diose me sí 'yaj se luj rihaan ndaa sí ne ne'en me se uun se luj do', rihaan ndaa sí chi'ii do', adonj. ³⁶ Ase vaa 'ee rá Rej ní' Diose man daj a nij yuvii ro', danj gaa 'ee rá soj man daj a nij yuvii uún adonj. —Danj cataj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj ní' gaa ca'mii ní' ga tinúú ní' che'é cacun' tumé tinúú ní' a

³⁷ Ne canicaj Jesucristó cataj so' a:

—Se guun niha' rá soj cuta' soj cacun' xráá tinúú soj, gaa ne taj cacun' cuta' Diose xráá ma'an soj man adonj. Maan se caraa x'naa soj rihaan tinúú soj, ne caraa x'naa Diose rihaan ma'an soj uún adonj. ³⁸ Go' soj rasuun man tuvi' soj, ne Diose me sí narque rasuun rihaan soj uún adonj. So' me sí sa' ndo'o rá, ne adi' se 'yaj sí sa' rá tu'vej 'núú ne araa navii so' rihaan tanej ro', danj qui'yaj guee Diose ga soj, ne doj a narque Diose rasuun sa' man soj adonj. Ase vaa 'yaj guee soj ga tuvi' soj ro', danj qui'yaj guee Diose ga soj uún adonj. —Danj cataj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a.

³⁹ Gaa ne nanó Jesucristó se-cuento roj sí tuchrii rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a:

—Ne ca'vee tihaan 'o sí tuchrii chrej rihaan tuvi' tuchrii so', rá soj na'. Taj ma'. Sese danj qui'yaj so', gaa ne

quinij roj so' rá yu'uj nanj adonj. ⁴⁰ Danj nanj uún, ne 'o xnii tucu'yón se guun nucuaj so' quene'en so' doj rihaan se-maestro so' ma'. Ne ca'vee se uxrá tucu'yón so', tzaj ne veé ase vaa ne'en se-maestro so' ro', veé danj quene'en ma'an so' nanj adonj. ⁴¹ Me che'é guun chree rá so' ni'yaj so' ni'ya nuu rihaan tinúú so' ga. Ne ne ni'yaj so' chruun manj nuu rihaan ma'an so' a. ⁴² Asa' ca'vee cataj so' rihaan tinúú so': “Rque so' rihaan so' quirii 'unj ni'ya á”. Se guun a doj cataj so' danj tihá' so' man tinúú so' ma'. Asino quirii so' chruun manj nuu rihaan so', gaa ne aj ruvi' sa' rihaan so', gaa ne ca'vee quirii so' ni'ya nuu rihaan tinúú so' adonj. Dan me se ase vaa aráán ni'ya rihaan yuvii ro', danj vaa aráán rihaan yuvii 'yaj cacun' ata yuvii ne na'vee xcay sa' nij yuvii cuentá man adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ase vaa nimán yuvii ro', danj vaa a'mii yuvii a

⁴³ Gaa ne canicaj Jesucristó, cataj so':

—Chruun sa' ro', se guun cumán chruj nij raá ma'. Ne chruun nij ro', se guun cumán chruj sa' raá ma'. Ase vaa chruun yo' ro', danj vaa nimán yuvii, ne ase vaa chruj yo' ro', danj vaa se vaa 'yaj nij yuvii adonj. ⁴⁴ Maan chruj man raá chruun ro', 'yaj ne'en ní' daj chruun me yo' adonj. Taj rutzí' mán

raa chruun tanj yangij ma'. Ne taj rcoo man raa chruun tanj xcuaa ma'. ⁴⁵ Dan me se síi sa' ro', man ndo'o se sa' nimán so', ne a'mii so' inanj nana sa' adonj. Síi chi'ii ro', man ndo'o se quij nimán so', ne a'mii so' inanj nana chi'ii adonj. 'O se ase vaa se man nimán yuvij ro', danj vaa nana a'mii yuvij nanj á —taj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ase vaa síi 'yaj ve' sa' ro', danj vaa síi uno sa' rihaan Jesucristó a

⁴⁶ Canicaj Jesucristó, cataj so' nana nihánj a:

—Me che'é taj soj se vaa síi 'nij ra'a man soj mej, tzaj ne ne uno soj rihanj ga. Ne chihan' 'yaj soj ma'. ⁴⁷ Cuanó nihánj me cataj xna'anj 'unj rihaan soj daj sij me síi 'na' nanó xrej nana a'mij, ne 'yaj so' ndaa vaa taj se-nanaj a. ⁴⁸ Ase vaa 'o síi cune' ve' tucua' rihaan 'o yujej vaa so' a. Cunuu ndo'o váán so' rej cuchruj so' tacóo ve', ne raan ndo'o yáán ve', 'yaj so' a. Ca'vee se maan nana yuvaá curihanj go' xraá ve', ne ca'vee se cavii chráá, ne ca'na' na xee go' na xee tacóo ve', tzaj ne se naxru' ve', qui'yaj na xee ma'. Danj vaa síi uno se-nanaj a. ⁴⁹ Tzaj ne ino vaa síi nanó xrej nana a'mij tzaj ne ne 'yaj ndaa vaa taj se-nanaj ma'. Ase vaa 'o síi 'yaj ve' nij vaa so' a. Ne váán cunuu so' rej cuchruj so' tacóo ve' rihaan yo'óo ma'.

Che'é dan yáán cuan' uun tucua' so' a. Sese curihanj maan nana yuvaá, ne go' yo' xraá ve', ne sese cavii chráá, ne ca'na' na xee go' na xee tacóo ve', ga ne canee guee ve' nanj á. Nu' canee ve' yo', ne daj chihaa mij se cunuu sa' yo' a ma'. Danj vaa síi ne uno se-nanaj adonj—taj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nana so' a.

7

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nahuun se-mozó tanuu capitán, qui'yaj Jesucristó a

¹ Quisij ca'mii Jesucristó nu' nana yo' cuno nij yuvij, ga ne ca'anj so' chuman' Capernaum a. ² Dan me se yáán 'o tanuu capitán chuman' yo', ne síi rii ta'nga' rihaan 'o cientó tanuu me so' a. Ne vaa 'o se-mozó so' síi 'ee uxrá rá so' man, ne ran' uxrá mozó yo', ne daj doj cavij' so' a. ³ Dan me se cuno tanuu capitán se vaa ca'na' Jesucristó chuman' yo', ne ca'neé so' doj síi uun chij rihaan nij yuvij israelitá chij' nij so' rihaan Jesucristó, ne cachinj ni'yaj nij so' rihaan Jesucristó se vaa ca'na' so' tinahuun so' se-mozó tanuu capitán yo' a. ⁴ Dan me se chuchij' nij síi uun chij yo' rihaan Jesucristó, ga ne cachín ni'yaj uxrá nij so' rihaan Jesucristó, cataj nij so':

—Síi sa' me tanuu capitán yo', ne che'é dan vaa che'é racuj so' man so' adonj. ⁵ 'Ee rá so' man ní' sij israelitá,

ne ma'an so' qui'yaj ve' nuu chre' núj tucu'yón núj se-tucuanj Moisés adonj —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

⁶ Ne ca'anj Jesucristó ga nij so', ne daj doj cuchij' nij so' ve', gaa ne ca'neé tanuu capitán man tuvi' so' ca'anj caran' man Jesucristó, ne cataj nij so':

—Se caráya'áán so', man maestro. 'O se nuveé sij sa' me so', taj so' ma'. Ne nó xcúún so' catuu so' rá ve' tucua' so', taj so' ma'. ⁷ Che'é dan ne quisij rá ma'an so' ca'na' so' rihaan so', taj so' ma'. Maan se ca'ne' uun so' suun se vaa nahuun se-mozó so', gaa ne nahuun ma'an se-mozó so', taj so' nanj á. ⁸ Ne cataj so' se vaa vaa síi rii ta'nga' rihaan so', ne rii ta'nga' so' rihaan tanuu, ne taj xna'anj so' rihaan tanuu se vaa ca'anj nij so', ne anj nij so', ne taj xna'anj so' rihaan nij tanuu se vaa ca'na' nij so', ne 'na' nij so' rihaan so', ne taj xna'anj so' daj qui'yaj nij tanuu, ne veé danj 'yaj nij tanuu adonj. Ne ne'en so' se vaa ase vaa rii ta'nga' so' rihaan nij tanuu noco' man so' ro', danj rii ta'nga' guee so' rihaan chi'ij anó man yuvij, taj so' nanj á —taj nij tuvi' tanuu capitán rihaan Jesucristó a.

⁹ Dan me se gaa cuno Jesucristó nana ca'mii tuvi' tanuu capitán yo', ne ca'anj rá Jesucristó, ne canicaj so' cataj so' rihaan nij síi noco' rej xco' so' a:

—Cuanó nihánj me cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa

taj vaj a 'ó rej ne narjj man yo' o síi israelitá síi cuchumán ndo' o rá nana a'mii 'unj ndaa vaa amán rá tanuu capitán nihánj a ma' —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

¹⁰ Dan me se canicaj uún nij tuvi' tanuu capitán ca'anj nij so' tucua' so', ne gaa cuchij' nij so', ne aj nahuun se-mozó tanuu capitán yo', qui'yaj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cunuu i'na' uún ta'nii 'o chana cavi' nica, qui'yaj Jesucristó a

¹¹ Dan me se cachén doj güii, gaa ne ca'anj Jesucristó chuman' cu'naj Naín ga nij síi tucu'yón se-nana so' ga 'o x'ne' noco' yuvij a.

¹² Quinichrun' nij so' tu'va chuman', gaa ne dan me se nari' tuvi' Jesucristó ga nij síi ca'anj cachin' 'o xngá a. Ne síi cavi' me se orún' so' me ta'nii chana cavi' nica, ne vaj 'o x'ne' noco' yuvij man chuman' yo' ga nii so' rihaan santó a. ¹³ Dan me se quene'en Jesucristó man chana yo', gaa ne cunuu 'ee rá so' man no', gaa ne cataj so':

—Se ta'veé so' ma' —taj so' a.

¹⁴ Gaa ne dan me se ca'anj Jesucristó canó ra'a so' man chrúún taj xngá, gaa ne canicun' nij síi taj chihá xngá a. Gaa ne cataj Jesucristó rihaan síi cavi' a:

—Cunó so' a'mij, ne naxagaa so', xnii —taj Jesucristó rihaan síi cavi' yo' a.

15 Gaa ne cunuu i'na' ya uún xnii, ne naxagaa so', gaa ne guun che'e xnii ca'mii so' a. Gaa ne:

—Nihánj 'na' ta'níi so' á —taj Jesucristó rihaan nii xnii a.

16 Gaa ne dan me se ca'anj rá taran' nij yuvij se vaa qui'yaj Jesucristó, gaa ne guun niha' rá nij so' se vaa ve'é qui'yaj Diose, gaa ne canicaj nij so' cataj nij so' se vaa ca'née Diose 'o síi nata' se-nana so' rihaan nij so' a. Ne cataj uún nij so' se vaa ca'na' Diose raçuuj so' man nij so' sij nocó' man Diose a.

17 Gaa ne cuchí' nana rihaan nij yuvij man estadó Judea do', rihaan nu' nij yuvij man anicaj estadó Judea che'é se vaa qui'yaj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é nana ca'mii Jesucristó che'é síi cu'naj Juan síi cuta'ne man yuvij a

18 Dan me se cuno nij síi tucu'yón se-nana Juan nu' se vaa qui'yaj Jesucristó, gaa ne cataj xna'anj nij so' rihaan Juan a. Gaa ne canacúún Juan man vij síi tucu'yón se-nana so' ca'na' roj so' rihaan so', gaa ne dan me se ca'née so' man roj so' cuchí' roj so' rihaan síi 'nij ra'a man ní' a. 19 Ne nana nihánj ro', xna'anj roj so' man Jesucristó, taj síi cu'naj Juan rihaan roj so' a: “So' me síi ca'na' tñanii man yuvij rihaan sayuun na'. Ase na'vij ní' ca'na' yo'ó so' xa'”. Dan me nana me rá síi cu'naj

Juan xna'anj roj so' man Jesucristó a. 20 Dan me se cuchí' roj so' rihaan Jesucristó, ne cataj roj so':

—Vij ran' rój me síi ca'née Juan síi uta' ne man yuvij ca'na' rihaan so' a. Me rá Juan quene'en so' sese ma'an so' me síi ca'na' tñanii man yuvij rihaan sayuun ni', ase na'vij ní' ca'na' yo'ó so' a —taj roj so' rihaan Jesucristó a.

21 Gaa ne veé maan orá ca'na' roj síi ca'née Juan man ro', nahuun que'ee ndo'o síi ran' do', curihanj nana chree nimán que'ee yuvij do', nachuguun rihaan que'ee síi tuchrij do', qui'yaj Jesucristó a. 22 Gaa ne cataj xna'anj Jesucristó rihaan roj so' a:

—Cavij roj soj cuchí' uún roj soj rihaan síi cu'naj Juan, ne cataj xna'anj roj soj rihaan so' nu' nana cuno roj soj do', nu' se vaa quene'en roj soj do' á. Dan me se nij síi tuchrij ro', naxra' rihaan, ne nij síi na'vee cachee ro', chée nij so', ne nij síi ran' luj ri'yuj ro', nahuun sa', ne nij síi so'o ro', nachuguun xrée nij so', ne nij síi cavi' ro', cunuu i'na' uún, ne nij síi nique ro', uno nij so' nana sa' a. Nu' nihánj cataj xna'anj roj soj rihaan síi cu'naj Juan yo' á. 23 Ne cataj uún roj soj rihaan síi cu'naj Juan se vaa cavij sa' so' qui'yaj Diose, sese se guun na'aj so' ni'yaj so' manj a. Danj ca'mii roj soj rihaan síi cu'naj Juan yo' ei —taj Jesucristó rihaan roj síi tucu'yón se-nana Juan yo' a.

24 Dan me se gaa ca'anj roj sí ca'anj suun che'é Juan, gaa ne guun che'e Jesucristó ca'mii so' rihaan cunudanj nij yuvii che'é sí cu'naj Juan sí cuta' ne man yuvii a:

—Asij ca'anj soj rej tacaan quene'en soj man sí cu'naj Juan ro', ne daj gaa so' quene'en soj, rá soj ga. Ase vaa yo'o rcoo naan ndo'o 'yaj nana vaa so', rá soj na'. Guun vij nimán so' che'é tucuáan nocó' so', rá soj na'. Taj ma'.

25 Maan se daj gaa so' rá soj, asij ca'anj soj quene'en soj man so' ga. Sij nuu yatzij laruu ndo'o me so', rá soj na'. Taj ma'. 'O se nij sí nuu yatzij sa' ndo'o do', nij sí utun' ndo'o sa'anj do', yanj rá ve' tucuá sí nicaj suun rey adonj. 26 Maan se daj gaa sí cu'naj Juan rá soj, asij ca'anj soj quene'en soj man so' ga. Sij nata' se-nana Diose me so', rá soj na'. Ya uxrá ei. Ne cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa sa' doj vaa so' rihaan cunudanj nij sí nata' se-nana Diose adonj.

27 "'O se nana nihánj nana no rihaan danj Diose ro', taj xna'anj che'é sí cu'naj Juan a: "Vaa sí ca'anj suun che'é 'unj, ne ca'nej 'unj man so' quitaj yaan so' rihaan so', ne nuchran' nimán yuvii ve'é ca'mii nij yuvii ga so', qui'yaj so' a". Danj taj danj Diose che'é sí cu'naj Juan se vaa nuchran' nimán yuvii ve'é ca'mii nij yuvii ga sí ca'na' tinanii man nij yuvii rihaan sayuun, qui'yaj so' a. Ne danj

qui'yaj so' adonj.

28 "Cuanō nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa sij sa' doj rihaan cunudanj nij yuvii man rihaan chumii me sí cu'naj Juan a. A 'ó yuvii ne vaa sa' doj rihaan so' ma'. Tzaj ne cuanō ro', uun chij Diose nimán yuvii man rihaan chumii nihánj, ne naj guun yuvii guun chij Diose nimán ro', me sí sa' doj rihaan sí cu'naj Juan a. —Danj cataj Jesucristó rihaan nij yuvii yo' a.

29 Dan me se nu' nij yuvii man ne ndaa nij sí a'nej puextó ro', gaa cuno nij so' se-nana Jesucristó, ne cataj nij so' se vaa sa' uxrá qui'yaj Diose a. 'O se sij cata' ne qui'yaj Juan me nij so' a.

30 Ne nij sí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés do', nij sí fariseo do', ne ca'vej rá nij so' cuno nij so' daj me rá Diose qui'yaj Diose che'é nij so' ma'. 'O se nuveé sij cata' ne qui'yaj Juan me nij sí na'vej rá ma'.

31 Gaa ne cataj uún Jesucristó rihaan nij yuvii a:

—Ne daj vaa nij soj sij man rihaan chumii nihánj cuanō, rá soj ga. Dan me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj ei.

32 Ase vaa xnii ca'anj rihaan yu'vee ne tico ga tuvi' ro', vaa soj sij man rihaan chumii nihánj adonj. Dan me se yáan nij xnii yo' rihaan yo'óó, ne aguáj nij xnii rihaan tuvi' xnii, taj nij xnii: "Nicaj núj rihuu núj, go' núj chra' choço', tzaj ne me che'é ne ra'anj soj ga. Ne go' núj chra' xngá,

tzaj ne me che'é ne ta'vee soj ga. Me che'é ne tico soj ga núj ga”, taj nij xnii rihaan tuvi' nij so' a. ³³ 'O se ca'na' Juan sí cuta' ne man yuvij, gaa ne ne cha so' chraa do', ne co'o so' na vinó ga tuvi' so' do', gaa ne che'é dan taj soj se vaa nuu nana chree nimán so', taj soj a. ³⁴ Ne ca'ná' 'unj sij ca'née Diose nīcaj yu'unj man yuvij, gaa ne niha' rá 'unj chá 'unj do', co'o 'unj do', gaa ne che'é dan taj uún soj se vaa sí cachén chá do', sí cachén co'o do', mé 'unj, taj uún soj a. Ne taj uún soj se vaa tuví 'unj me sí tiha' yu'unj man yuvij che'é puextó do', yo'ó nij sí tumé cacun' do', taj soj a. Danj tu'va soj, tzaj ne ne ne'en uxrá soj ma'. ³⁵ Sese xcaj soj cuentá daj vaa 'yaj rój, ne guun ya rá soj se vaa sij cuu raá me rój ga sí cu'naj Juan yo' adonj —taj Jesucristó rihaan nij yuvij a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa na'nu' 'o chana tacóo Jesucristó a

³⁶ Dan me se canacúún 'o sí fariseo man Jesucristó cha Jesucristó chraa tucúa so', gaa ne ca'anj cayáán Jesucristó tucúa so' cha so' chraa a. ³⁷ Ne dan me se yáán 'o chana niha' rá ga chii chuman' yo', gaa ne cuno no' nana se vaa cuchi' Jesucristó chá so' chraa tucúa sí fariseo yo', gaa ne che'é dan nīcaj no' 'o aga' catzī ve'é ndo'o vaa nuu casté gun' daj, ca'anj no' tucúa sí fariseo yo' a. ³⁸ Gaa ne ca'anj canē ruj no'

nichrun' tacóo Jesucristó, ne ta'vee uxrá no', ne na'nu' no' na rihaan no' tacóo Jesucristó a. Gaa ne maan yuvé raá no' na've no' tacóo Jesucristó a. Cachrón tu'va no' tacóo Jesucristó, gaa ne caxrīj no' casté gun' daj tacóo so' uún a. ³⁹ Dan me se gaa quene'en sí tucua se vaa qui'yaj chana man Jesucristó, gaa ne guun rá so' nana nihánj ni'yaj so' man Jesucristó a: “Sese ya sij nata' se-nana Diose me sí nihánj, ne aj ne'en so' daj chana me chana nihánj, se vaa chana atā cacun' me no', ne ne ca'vej rá so' qui'yaj no' danj ga so' tzaj man adonj”, guun rá sí tucua yo' a. ⁴⁰ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Vaa nana me raj cataj 'unj rihaan so', Simón —taj Jesucristó rihaan so' a.

—Ca'mij so', maestro —taj sí tucua yo' a.

⁴¹ Gaa ne nanó Jesucristó se-cuento vij sí 'yaj xcúún a:

—Vij sí 'yaj xcúún sa'anj rihaan 'o ru'vee me roj so' a. 'O so' ro', 'yaj xcúún 'un' cientó sa'anj denario, ne yo'ó so' ro', 'yaj xcúún vij chihaa chi' sa'anj denario a. ⁴² Tzaj ne taj sa'anj rihaan roj so' naru'vee roj so' rihaan ru'vee, gaa ne che'é dan cunuu 'ee rá ru'vee man roj so', ne quinavij uun xcúún xráá roj so', qui'yaj ru'vee a. Me tuvi' roj so' caran' doj rá ni'yaj man ru'vee, rá so' ga —taj Jesucristó, xná'anj so' man sí cu'naj Simón yo' a.

43 —Caran' doj rá síi navij nocqo doj xcuún xráá ni'yaj so' man ru'vee, che'é rej nocqo doj se luj qui'yaj ru'vee che'é so', raj a —taj síi cu'naj Simón yo' a.

—Veé danj vaa ya —taj Jesucristó rihaan so' a.

44 Gaa ne canicaj Jesucristó ni'yaj Jesucristó man chana, gaa ne cataj so' rihaan síi cu'naj Simón yo' a:

—Xcay so' cuentá se vaa qui'yaj chana nihánj ei. Ca'ná' 'unj tucuá so', tzaj ne taj na rqué so' na'nuj tacój ma'. Tzaj ne chana nihánj me níi na'nu' na rihaan no' tacój, ne maan yuvé raa no' na've no' tacój nanj á.

45 Ca'naj tucuá so', tzaj ne ne cachron tu'vá so' ra'aj ma'. Tzaj ne chana nihánj ro', nu' catúj 'unj rá ve', ne nu' cachron tu'va no' tacój, ne veé 'o achron tu'va no' tacój nanj á. 46 Taj vaj casté caxrij so' raj ma'. Tzaj ne chana nihánj me níi caxrij casté gun' daj tacój adonj. 47 Cuno so' ca'mij á. Ase vaa síi navij un xcuún 'un' cientó sa'anj denario xráá ro', danj vaa no' a. 'O se nda' se níi tumé uxrá cacun' me no', tzaj ne che'é se caráya'anj ndo'o no' ni'yaj no' manj ro', che'é dan ne'en ní se vaa x'néj nu' cacun' xráá no' nanj adonj. Ne xa' síi x'néj doj cacun' xráá, tzaj ne doj aráya'anj so' ni'yaj so' manj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan síi cu'naj Simón yo' a.

48 Gaa ne cataj Jesucristó rihaan chana yo' a:

—Navij cacun' tumé sq' ei —taj Jesucristó rihaan no' a.

49 Gaa ne guun che'e nij síi chá chraa tucuá Simón ca'mii nij so' ga tuvi' nij so', cataj nij so' a:

—Daj sij me síi nihánj, ne síj rá so' cataj so' se vaa navij cacun' xráá yuvij, rá soj ga —taj nij so', xná'anj nij so' man tuvi' nij so' a.

50 Tzaj ne canicaj uún Jesucristó, cataj so' rihaan chana a:

—Quinanij so' rihaan sayuun, che'é se amán rá so' ni'yaj so' manj adonj. Ve'é ca'anj so', ne díj gaa nimán so' á —taj Jesucristó rihaan chana yo' a.

8

Nana nihánj taj xna'anj che'é nij chana racuíj man Jesucristó a

1 Dan me se cachén doj güii, gaa ne ca'anj Jesucristó que'ee chuman', ca'mii natáj so' rihaan yuvij che'é güii guun chij Diose rihaan chumij nihánj, ne ca'anj chuvij nij síi tucu'yón se-nana so' ga so' a. 2 Ne ca'anj chana nahuun sa' qui'yaj Jesucristó ga nij so' a. Dan me se ta'aj no' me níi nahuun qui'yaj Jesucristó, ne yo'ó ta'aj no' me níi curihanj nana chree nimán qui'yaj Jesucristó a. Chana cu'naj Mariá Magdalena me 'o no', ne no' me níi curihanj chij nana chree nimán qui'yaj Jesucristó a. 3 Ne yo'ó no' ro', me níi cu'naj Juana, ne nica no' ro', me síi cu'naj Chuza síi

nicun' rihaan sí nicaj suun rey cu'naj Herodes a. Ne yo'ó chana ca'anj ga Jesucristó ro', me ní cu'naj Susana a. Ne vaa que'ee doj nij chana ca'anj ga nij so' a. Nu' nij chana nihánj ro', me ní racuij man nij tuvj' Jesucristó se vaa rqué nij no' si'yaj nij no' rasuun cachiin man nij tuvj' Jesucristó a.

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é 'núú trigó tix'nuu yo'o so' a

4 Dan me se cavii que'ee ndo'o nij yuvij daj a chuman', ca'anj ni'yaj nij so' man Jesucristó, ne dan me se quisij cunuu chre' nij yuvij, gaa ne guun che'e Jesucristó nanó so' se-cuento 'núú trigó rihaan nij so' a. 5 Cataj Jesucristó nana nihánj a:

—Dan me se curihañj 'o sí me rá cuchruj naa 'núú trigó, ne tix'nuu so' 'núú trigó rihaan yo'óo, ne cayuu doj 'núú trigó yo' rá chrej chée yuvij, ne curu'maan che'é yuvij man yo', ne ca'na' xtâj, chá xtâj man 'núú trigó naj rá chrej yo', ne dan me se navij nu' 'núú trigó yo', qui'yaj nij xtâj nanj adonj. 6 Ne yo'ó ta'aj 'núú trigó yo' ro', cayuu rihaan yuvej rej taj catun' yo'óo a. Xra' 'núú, tzaj ne cuchrii naa le'ej che'é se taj nocoo 'yoo táá xráá yuvej yo' nanj adonj. 7 Ne yo'ó ta'aj 'núú trigó yo' ro', cayuu sca'núj coj tanj, ne dan me se yoo doj cachij coj tanj yo' rihaan naa le'ej, ne quinavij nu' naa le'ej, qui'yaj coj tanj

nanj adonj. 8 Ne yo'ó ta'aj 'núú trigó yo' ro', cayuu rihaan yo'óo sa', ne naa yo' ro', cachij sa', ne cientó ya 'núú cavii, qui'yaj 'o 'o 'núú le'ej nii quinij rihaan yo'óo sa' yo' nanj adonj. —Danj cataj Jesucristó rihaan nij so' a.

Gaa ne guun che'e so' ca'mii nucuaj so', cataj so':

—Sese taj yu'uj xrée soj, ne cunoo soj nana nihánj ei —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj me che'é nanó ndo'o Jesucristó cuentó che'é nij rasuun rihaan nij yuvij a

9 Gaa ne xna'anj nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó man so' me che'é nanó so' cuentó che'é 'núú trigó yo' a. 10 Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Xa' soj, tzaj ne tihaan Diose nana rihaan soj daj qui'yaj Diose gaa guun chij Diose rihaan chumiñ nihánj adonj. Tzaj ne rihaan yo'óo nij yuvij me se inañj cuentó che'é nij rasuun nanó 'unj rihaan nij so', gaa ne ni'yaj nij so' do', nana xrej nij so' do', tzaj ne se quene'en nij so' do', se xcaj nij so' cuentá do', a man adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj me taj se-cuento 'núú trigó yo' a

11 Canicaj Jesucristó, cataj so':

—Nihánj me cataj xna'anj 'unj che'é se-cuento 'núú trigó, ne ase vaa 'núú trigó yo' ro', danj vaa se-nana Diose

adonj. ¹² Ne ase vaa 'núú cayuu rá chrej ro', danj vaa ta'aj nij síi uno se-nana Diose, ne dan me se uno nij so' doj tzin', tzaj ne 'na' síi chree, ne a'nej síi chree se-nana Diose nimán nij so' che'é se na'vej rá síi chree cuchuman rá nij so' ne quinaniij nij so' rihaan sayuun qui'yaj Diose adonj. ¹³ Ne ase vaa ta'aj 'núú trigó cayuu rihaan yujej ro', danj vaa yo'ó ta'aj nij síi uno se-nana Diose, ne uun niha' rá nij so', ne doj orá nii gaa chumán xa' rá nij so', tzaj ne nu' 'na' sayuun rihaan nij so', ne nu' tanáj nij so' se-nana Diose, ne ne noco' raan nij so' se-nana Diose ma'. ¹⁴ Ne ase vaa ta'aj 'núú cayuu sca'núj tanj ro', danj vaa yo'ó ta'aj nij síi uno se-nana Diose uún, ne dan me se achén güii, gaa ne anicaj nij so' niganj nanó rá nij so' che'é rasuun achiin man nij so' do', che'é sa'anj do', che'é se niha' ndo'o vaa rasuun man rihaan chumij nihánj rá nij so' do', ne che'é dan me tanáj xcó nij so' se-nana Diose, ne ne 'yaj nij so' se sa' a ma'. ¹⁵ Ne yo'ó ta'aj nij síi uno se-nana Diose me se ase vaa 'núú cayuu rihaan yo'óó sa' ne sa' uxrá cachij yo' ro', danj vaa síi sa' uno se-nana Diose, ne sa' uxrá vaa nij so', ne ve'é nanó xrej nij so' se-nana Diose, ne noco' raan nij so' se-nana Diose, ne inanj se sa' 'yaj nij so', ne ne a'ne' rá nij so' ga se-nana Diose ma' —taj Jesucristó rihaan nij síi tucuyón se-nana so' a.

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é aga' ya'an a

¹⁶ Dan me se guun che'e Jesucristó cataj so':

—Nuvi' a 'ó síi achrón ya'an raá aga' ya'an, ne axrij yuve so' aga' rque xruj do', rque yuvéé do' ma'. Tananj toco' nii aga' ya'an rej xta', gaa ne chuguun yo' rihaan cunudanj nij síi atúj rá ve' adonj. ¹⁷ Dan me se a 'ó rasuun caxrij yuve yuvij se qui'nij yuve ma'. Ya nurihanj yo', vaa güii, ne cunudanj yuvij quene'en, vaa güii adonj. ¹⁸ Che'é dan nuchruj raá soj nana ca'mij nihánj ei. 'Q se síi nari' nana ro', doj a nari' so', qui'yaj Diose, ne síi na'vej rá nari' sa' nana ro', tananj doj a ca'nee Diose nana nari' so' man so', ne quinaj uun so' nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ase vaa nii Jesucristó do', ase vaa tinúú Jesucristó do', vaa nij síi uno se-nana Diose a

¹⁹ Dan me se cuchi' nii Jesucristó cuchi' nij tinúú Jesucristó cuchi' ndaa rej vaj Jesucristó, tzaj ne ne ca'vee quinichrun' nij so' rihaan Jesucristó, che'é se man ndo'o yuvij a. ²⁰ Ne cataj 'o so' rihaan Jesucristó a:

—Nicun' níi so' nicun' tinúú so' nicun' xe', ne me rá nij so' quene'en nij so' mán so', Jesús —taj so', cataj xna'anj so' rihaan Jesucristó a.

²¹ Tzaj ne cataj Jesucristó rihaan nij yuvij a:

—Ase vaa níi 'un̄j do', ase vaa tinúú 'un̄j do', vaa nij síi nihánj adon̄j. 'O se nanó xrej nij so' se-nan̄a Diose, ne 'yaj nij so' ndaa vaa taj nan̄a yo' adon̄j —taj Jesucristó rihaan nij yuv̄ij a.

Nan̄a nihánj taj xna'an̄j se vaa ca'ne' Jesucristó suun rihaan na do', rihaan nan̄a do', se vaa canicun' yo' a

²² Dan me se 'o güii catúj Jesucristó rque 'o rihoo ga cunud̄anj nij síi tucu'yón se-nan̄a so', ne cataj Jesucristó rihaan nij so' se vaa ca'an̄j cunud̄anj nij so' ndaa yo'ó níchrej tu'va na lacuaná a. Gaa ne guun che'e rihoo chéé rihoo rihaan na, qui'yaj nij so' a. ²³ Doj ca'an̄j rihoo, ne cotoj Jesucristó a. Cachén 'o orá nii, gaa ne guun che'e nan̄a yuvāa cavii uxrá yo' go' ndo'o yo' rihaan na, ne dan me se catúj ndo'o na rque rihoo, ne daj doj ca'an̄j nij rihoo rque na a. ²⁴ Gaa ne guun che'e nij síi tucu'yón se-nan̄a Jesucristó narii nij so' nej rihaan so', ne:

—Daj doj cav̄i' ní', nan̄j maestro —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

Gaa ne canicun' caya so', ne caxr̄ij yuvāa so' man nan̄a do', man na do' a. Gaa ne canicun' nan̄a canicun' na do', ne canicun' dínj rihaan na lacuaná yo', qui'yaj Jesucristó nan̄j adon̄j. ²⁵ Gaa ne xná'an̄j Jesucristó man nij síi tucu'yón se-nan̄a so', cataj so':

—Me che'é ne amán rá soj ni'yaj soj man Diose ga —taj so' rihaan nij so' a.

Tzaj ne ca'an̄j rá nij so', ne cuchu'vi' nij so', ne cataj nij so' rihaan tuvi' nij so':

—Daj sij me síi nihánj ga. Ndaa rihaan nan̄a do', ndaa rihaan na do', a'ne' so' suun, ne uno roj yo' a'mii so' ason̄ —taj nij so' rihaan tuvi' nij so' a.

Nan̄a nihánj taj xna'an̄j se vaa quirii Jesucristó man nij nan̄a chree nimán 'o snó'o a

²⁶ Dan me se guun gan' rihoo nuu Jesucristó ga estadó Galilea, ne cachén yo' ca'an̄j yo' ndaa níchrej tu'va na lacuaná yo', ndaa rej ne nij síi man chuman' Gadara a. ²⁷ Cuchi' nij so' yo'óo yo', ne nanij Jesucristó rihoo, gaa ne nari' tuvi' so' ga 'o síi chihan̄j chuman' yo', ne so' me síi nuu nan̄a chree nimán, ne taj yatz̄ij nuu so' do', na'vej rá so' cayáán so' ve' tucua' so' do', in̄anj rihaan santó ne so' do' a. ²⁸⁻²⁹ Dan me se ca'ne' Jesucristó suun rihaan nan̄a chree se vaa curihan̄j nan̄a chree nimán so' a. 'O se quis̄ij que'ee canó nan̄a chree man so' a. Dan me se ndaa aga' ne' num̄j nii ra'a so' do', tacóo so' do', tzaj ne xuun so', ne x'ne' yo', qui'yaj so', gaa ne nicaj nan̄a chree man so' ca'an̄j nij so' quij nan̄j adon̄j. Dan me se gaa quene'en so' man Jesucristó, ne caguáj so', ne canicun' ruj so' rihaan Jesucristó, ne nucuaj ca'mii so', cataj so':

—Veé ne'én 'un̄j se vaa ta'nij Diose síi sa' ndo'o mé

so', Jesús. Me che'é 'ná' so' rej né 'unj gā. Cataj xna'anj sa' 'unj rihaan so' se vaa se qui'yáá so' sayuun manj ma' —taj so' rihaan Jesucristó a.

³⁰ Gaa ne xná'anj Jesucristó man nana chree yo', cataj so':

—Daj cu'naj so' gā —taj Jesucristó, xná'anj so' man nana chree a.

Ne dan me se cataj nana chree yo':

—X'ne' nocoo me núj á —taj nij so' che'é rej aj catúj que'ee ndo'o nij so' nimán snó'o yo' a.

³¹ Gaa ne cachín ni'yaj nij nana chree rihaan Jesucristó se gaa nanj ca'nej so' man nij so' rej cunuuj rej nuuj ya'an, ne:

—Achín ni'yaj ndo'o núj rihaan so' se ca'née so' man núj rej nuuj ya'an, man Jesús —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

³² Ne dan me se chée 'o x'ne' nocoo xcáá rej tacaan rej yo', chá nij xo' coj, ne dan me se cachín ni'yaj nij nana chree rihaan Jesucristó se vaa ca'vej rá Jesucristó catuuj nij so' nimán xcáá, ne cayáán nij so' nimán xcáá a. Ne ca'vej rá Jesucristó catuuj nij so' nimán xcáá a. ³³ Che'é dan me curihanj nij nana chree nimán snó'o, ne catúj nij so' nimán xcáá, ne dan me se ruvaa uxrá tacaan nicun' tu'va na lacuaná rej vaj nij xcáá yo', ne gaa catúj nij nana chree nimán xcáá yo', gaa ne cunanj ndo'o nij xo' ca'anj nij xo', ne veé danj vaj nij xo', ne quinij nij xo' rque na, ne canó xráá nij xo' nanj adonj.

³⁴ Dan me se quene'en nij síi tumé xcáá se vaa guun, gaa ne cunanj nij so' ca'anj cataj xna'anj nij so' rihaan nij yuviij man chuman' do', rihaan nij yuviij man tacaan do' a. ³⁵ Gaa ne dan me se ca'na' ni'yaj nij yuviij se vaa guun, gaa ne ca'na' nij so' rej nicun' Jesucristó, gaa ne quene'en nij so' man síi curihanj nana chree nimán a. Aj nanuú so' sagan' so', ne dínj ne so' rihaan Jesucristó a. Ne aj ti'inj se snúú so', ne nuu sa' so' a. Gaa ne cuchu'vi' ndo'o nij yuviij se vaa qui'yaj Jesucristó a.

³⁶ Gaa ne cataj xna'anj nij síi quene'en rihaan nij yuviij daj qui'yaj Jesucristó ne nahuun sa' síi nuuj nana chree nimán a.

³⁷ Che'é dan cuchu'vi' ndo'o nij síi man chuman' Gadara, ne che'é dan cachín ni'yaj taran' nij so' rihaan Jesucristó se vaa ca'anj yanij Jesucristó rihaan nij so' a. Gaa ne dan me se catúj Jesucristó rque rihoo, ne canicaj so' ca'anj so' a. ³⁸ Gaa ne dan me se cachín ni'yaj síi nahuun sa' rihaan Jesucristó se vaa ca'vej rá Jesucristó ca'anj so' gā Jesucristó, tzaj ne ne ca'vej rá Jesucristó ma'.

³⁹ —Canicaj so' nán' so' tu-cuá so', ne cataj xna'anj so' rihaan tuví' so' che'é se sa' ndo'o qui'yaj Diōse che'é so' á —taj Jesucristó rihaan so' a.

Gaa ne canicaj síi nahuun sa' yo' quinan' so', ne ca'mii natáj so' rihaan taran' nij yuviij yanj chuman' yo' che'é se

sa' qui'yaj Jesucristó rihaan so' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é chala cunii do', che'é chana chij do', nahuun sa', qui'yaj Jesucristó a

⁴⁰ Nanicaj Jesucristó, namán uún so' tu'va na lacuaná a. Gaa ne man ndo'o yuvij na'vij man so', ne guun niha' rá nij yuvij se vaa namán uún so' a. ⁴¹ Gaa ne dan me se ca'na' 'o so' rihaan Jesucristó, ne Jairo cu'naj so', ne so' me sí 'nij ra'a 'o ve' tucu'yón nij yuvij israelitá se-tucañj Moisés, ne dan me se canicun' ruj so' rihaan Jesucristó, ne cachíin ni'yaj so' rihaan Jesucristó se vaa ca'anj Jesucristó tucúa so' a. ⁴² Ne orún' raa ta'nij chana so' chala cunii vaj chuvij yo', tzaj ne ran' ndo'o yo', ne daj doj cavi' yo', ne che'é dan guun rá so' ca'anj Jesucristó tucúa so' a.

Veé dan me ca'anj Jesucristó ga so', ne ca'anj ndo'o yuvij ga so', ne ndaa raan ma'an chrej vaj yuvij ga so' a.

⁴³ Dan me se sca'núj nij so' vaj 'o chana ran' ndo'o, ne quisij chuvij ya yo' xra' ton man no', ne cutun' no' cunudanj sa'anj vaa rihaan no', tzaj ne taj vaj a 'o sí guun nucuaj qui'yaj nahuun sa' no' ma'. ⁴⁴ Dan me se quinichrun' no' rej xco Jesucristó, ne canó ra'a no' doj tu'va sagan' so' a. Dan me se nu' canó ra'a no' tu'va sagan' so', ne nu' canicun' se xra' ton man no' nanj adonj. ⁴⁵ Gaa ne xná'anj Jesucristó se vaa me

sí canó ra'a sagan' so', tzaj ne a 'o nij yuvij ne cano ra'a sagan' so' ma', taj nu' nij yuvij a. Gaa ne cataj Pedró rihaan Jesucristó:

—Maan che'é se raan vaj nij yuvij, ne canó rma'an ra'a 'o so' sagan' so', maestro —taj Pedró rihaan Jesucristó a.

⁴⁶ Tzaj ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Vaa 'o yuvij canó ra'a sagan' 'unj adonj. Ne'enj se vaa nahuun yuvij qui'yaj adonj —taj Jesucristó rihaan so' a.

⁴⁷ Gaa ne xcaj chana cuentá se vaa quene'en Jesucristó se vaa qui'yaj no', gaa ne ri'ij man no', ne ca'na' no', ne canicun' ruj no' rihaan so', gaa ne cataj xna'anj no' rihaan nu' nij yuvij se vaa maan se canó ra'a no' sagan' Jesucristó, ne nu' maan orá dan nahuun sa' no' ne canicun' se xra' ton man no', taj no' rihaan cunudanj nij yuvij a.

⁴⁸ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan no', ne:

—Nahuún so' che'é se amán rá so' ni'yaj so' manj, nocoj. Ve'é ca'anj so', ne dínj gaa nimán so' ca'anj so' a —taj Jesucristó rihaan no' a.

⁴⁹ Ataa navij ca'mij Jesucristó, ne ca'na' 'o sí cavii tucúa Jairo, ne cataj so' rihaan Jairo a:

—Aj cavi' ta'níi so', ne taj che'é caraa chrúu so' rihaan maestró a ma' —taj sí 'na' cataj xna'anj rihaan Jairo a.

⁵⁰ Dan me se cuno Jesucristó nana ca'mii sí ca'na',

gaa ne cataj so' rihaan síi cu'naj Jairo a:

—Se cuchu'ví' so' ma'. Maan se cuchuman ya rá so' ni'yaj so' manj, ne quinahuun ta'níi so' nanj adonj —taj Jesucristó rihaan so' a.

⁵¹ Dan me se cuchi' Jesucristó tucua' Jairo, ne ne ca'vej Jesucristó catuu nij yuvij rá ve' ga so', ne maan Pedró do', Juan do', Jacobo do', roj nica Jairo do', ca'vej so' catuu rá ve' ga so' a. ⁵² Dan me se ta'vee ndo'o nij síi cunuu chre' rá ve' che'é chala cunii cavi', ne nanó uxrá rá nij so', ne go' nij so' cuxru' rucuaa nij so' a. Tzaj ne cataj Jesucristó rihaan nij so':

—Se ta'vee soj ma'. 'O se ne cavi' no' ma'. Maan se otoj uun no' nanj á —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

⁵³ Gaa ne ca'nga' nacoo nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó che'é se aj quene'en nij so' se vaa aj cavi' ya no' a. ⁵⁴ Tzaj ne catúj Jesucristó rá cuartó naj no', ne quita'aa so' ra'a no', ne nacúún so' man no', cataj so':

—Naxagaa so', chala cunii —taj so' rihaan no' a.

⁵⁵ Ne cunuu i'na' uún no', gaa ne nu' naxagaa no', ne nu' ca'ne' Jesucristó suun rihaan roj nica Jairo se vaa go' roj so' doj se chá chá chala cunii, taj Jesucristó rihaan roj nica Jairo a.

⁵⁶ Dan me se ca'anj rá roj so' se vaa qui'yaj Jesucristó, gaa ne cataj Jesucristó rihaan roj so' a:

—A 'ó yuvij se cataj xna'anj roj soj rihaan daj qui'yaj che'é chala cunii ma' —taj Jesucristó rihaan roj nica roj so' a.

9

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'neé Jesucristó man chuvij nij síi tucu'yón se-nana so' ca'anj ca'mii natáj nij so' a

¹ Dan me se canacúún Jesucristó man chuvij nij síi tucu'yón se-nana so', ne cunuu chre' nij so', ne go' so' se nucua' man nij so', gaa ne ca'vee qui'yaj canaán nij so' rihaan me ma'an nana chree do', ca'vee ca'nee nij so' chi'ii xráa síi ran' do' a.

² Gaa ne ca'neé so' man nij so' ca'anj ca'mii natáj nij so' che'é güii guun chij Diose rihaan chumii nihánj, ne ca'nee nij so' chi'ii xráa nij síi ran' do' a. ³ Ne cataj so' rihaan nij so' a:

—A 'ó rasuun se nicaj soj ca'anj soj ma'. Chruun garroté do', nanj do', se chá do', sa'anj do', se nicaj soj ma'. Orún' niquee yatzi'j nuu soj ca'anj ga soj á. ⁴ Ne me ma'an ve' cuchi' soj ne ca'vej 'o so' cane soj ro', ne veé ve' yo' yo'o cane soj ne veé ve' yo' cavi' soj ca'anj soj ca'mii natáj soj se-nana Diose á. ⁵ Ne me ma'an 'o chuman' se ca'vej rá nij síi chihanj cunó nij so' se-nana soj, tanáj soj chuman' yo', ne cavi' soj tu'va chuman' yo', ne nuncan' soj tacóo soj cayuu yo'óo tachruu man chuman' yo' tacóo soj á. Ndaa dan,

gaa ne xcaj nij sí chihanj yo' cuentá se vaa tumé nij so' cacun' se vaa ne ca'vej rá nij so' cunō nij so' se-nana soj man adonj —taj Jesucristó rihaan chuvij nij so' a.

⁶ Gaa ne dan me se ca'anj nij so' nij chuman', ne ca'mii natáj nij so' se-nana Diose nana sa', ne me rej ma'an vaj nij so' ca'něj nij so' chi'ii xráa nij sí ran' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa xcaj sí nicaj suun cu'naj Herodes cuentá che'é Jesucristó a

⁷ Dan me se cunō sí nicaj suun cu'naj Herodes nu' se vaa qui'yaj Jesucristó, gaa ne guun rá Herodes quene'en so' me sí me Jesucristó a. 'O se ta'aj yuvii cataj se vaa cunuu i'na' uún Juan sí cuta' ne man yuvii, ⁸ ne yo'ó ta'aj yuvii cataj se vaa curuvi' uún sí cu'naj Elías sí cayáan gaa naá, ne yo'ó ta'aj uún yuvii cataj se vaa cunuu i'na' uún 'o sí nata' se-nana Diose gaa naá a. ⁹ Tzaj ne ma'an sí cu'naj Herodes cataj, ne:

—Aj cavi' Juan, ne x'ne' chihá Juan, qui'yáj a. Tzaj ne ne ne'enj me yuvii me sí nihánj, ne tu'va nii danj che'é so' rihanj ma' —taj Herodes a.

Gaa ne guun uxrá rá Herodes quene'en so' man Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'vee quirii Jesucristó se chá 'un' mǐj snó'o a

¹⁰ Dan me se namán chuvij nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó rihaan Jesucristó, ne nata' nij so' rihaan Jesucristó che'é nu' nij suun sa' nocōo qui'yaj suun nij so' rej ca'anj nij so' a. Gaa ne nicaj Jesucristó man taran' nij so', ca'anj nij so' ndaa tu'va chuman' cu'naj Betsaida rej yanij a. ¹¹ Tzaj ne quene'en 'o x'ne' nocōo yuvii rej ca'anj Jesucristó, gaa ne canoco' nij so' man Jesucristó, ca'anj nij so' a. Gaa ne ve'é ca'mii Jesucristó ga x'ne' nocōo yuvii canoco' man so', ne ca'mii natáj so' che'é güii guun chij Diose rihaan chumii nihánj, ne quinahuun nij sí ran', qui'yaj so' do' a. ¹² Dan me se nichrun' cata' güii, ne dan me se quinichrun' chuvij nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó rihaan so', ne cataj nij so':

—Qui'yáa so' se ndo'o, ne na'nej so' chrej man nij yuvii, ca'anj nij so' rej chuman' nocōo chuman' ra'a do', gaa ne man ve' caran' nij so' do', man se chá quirii' nij so' chá nij so' do' a. Tzaj ne rej man ní' nihánj me se rco' quij me nihánj, ne taj rej caran' nij so', taj se chá chá nij so' do', nihánj ma' —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

¹³ Tzaj ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Go' ma'an soj se chá chá nij yuvii ei —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

—Tzaj ne taj se chá rihaan núj ma'. Maan se orún' 'un' rachrúun ne vij guee xcuaj

ne, vaa rihaan núj nanj á. Tzaj ne ca'vee ca'anj núj, ne quiraan núj se chá chá cunudanj nij yuvij nihánj nanj á —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

¹⁴ Dan me se 'un' mij snó'o mán rej yo' ta' asuun, ne ino me chana ga xnii adonj. Tzaj ne cataj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a:

—Cayáan nij yuvij rihaan yo'óo, qui'yaj soj, ne dan me se cunu chre' 'o vij chihaa chi' vij chihaa chi' yuvij cane 'o 'o rej, qui'yaj soj á —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

¹⁵ Ne veé danj qui'yaj nij so', ne ca'anj cane cunudanj nij yuvij a. ¹⁶ Gaa ne dan me se quita'aa Jesucristó 'un' nij rachruún ga roj xcuaj yo', gaa ne ni'yaj so' rej xta', ne nago' so' graciá rihaan Diose che'é se chá yo', gaa ne cuxra' ta'aj so' rachruún do', nee xcuaj do', ne caxrij so' ston nij sí tucu'yón se-nana so', che'é rej caxrij nij so' ston nij yuvij a. ¹⁷ Gaa ne chá taran' nij yuvij, ne caraa rque nij so' ne ndaa quináj ndo'o se chá a. Gaa ne naqui'yaj chre' nij so' nu' se quináj tu'va yuvij, ne caraa nij so' yo'óo cunu' chuvij scaa a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj Pedró me sí me Jesucristó a

¹⁸ Dan me se 'o güii ca'anj Jesucristó 'o rej yanij cachíin ni'yaj so' rihaan Diose, ne nij sí tucu'yón se-nana so' ro', mán rej yo' ga so', ne xná'anj so' man nij so', cataj so', ne:

—Me sij mé 'unj, taj nij yuvij ga —taj Jesucristó, xná'anj so' man nij so' a.

¹⁹ —Vaa sí taj se vaa sí cu'naj Juan sí cuta' ne man yuvij mé so' ei. Ne vaa sí taj uún se vaa sí cu'naj Elías sí nata' se-nana Diose gaa naá me uún so' chuguanj. Ne vaa sí taj uún se vaa yo'óo sí nata' se-nana Diose gaa naá me uún so' xa'. Danj taj 'o 'o ta'aj nij yuvij nanj á —taj nij so' a.

²⁰ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so':

—Ne ma'an soj, gaa ne me sij mé 'unj, rá soj uún ga —taj Jesucristó, xná'anj so' man nij sí tucu'yón se-nana so' a.

Gaa ne cataj Pedró:

—Sí ca'née Diose tinanii man yuvij rihaan sayuun mé so' ei —taj so' rihaan Jesucristó a.

²¹ Gaa ne cataj xna'anj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Se cataj nij soj nana vaa danj rihaan a 'óo nij yuvij ma' —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj Jesucristó se vaa cavi' so' ne cunu' i'na' uún so' a

²² Gaa ne cataj uún Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a:

—Xa' 'unj sij ca'née Diose nicaj yu'unj man yuvij, tzaj ne no xcuún 'unj quiran' ndo'o 'unj sayuun qui'yaj nij sí uun chij do', qui'yaj nij xrej atá suun nocoo doj do', qui'yaj nij sí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan

yuvij do', ne nachrij' ndo'o nij so' ni'yaj nij so' man 'unj, ne ticavi' nii man 'unj, ne cachén va'nuj güii, gaa ne cunu i'na' uún 'unj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

23 Gaa ne dan me se cataj so' rihaan cunudanj nij yuvij a:

—Sese me rá yo'o so' canoco' so' manj, ne se guun rá so' qui'yaj so' se vaa me rá ma'an so' qui'yaj so' ma'. Ne ca'vee se quiran' uxrá so' sayuun do', ca'vee se ndaa cachron nii man so' rihaan rcutze do', tzaj ne daj a 'o 'o güii me se yo'o qui'yaj suun so' che'ej, ne yo'o canoco' raan so' manj adonj. 24 Tzaj ne sese vaa 'o síi me rá tinanii man ma'an rihaan sayuun, ne vaa güii yo'o cavi' nimán so' adonj. Tzaj ne sese cavi' yo'o so' che'é se me so' síi nocó' manj, ne vaa güii cunu i'na' uún so' adonj. 25 Ne a me se quirí' 'o so' sese qui'yaj canaán so' nu' rasuun man rihaan chumij nihánj, ne ca'anj ni'ya nimán ma'an so', rá soj ga. Daj chihaa míj se ca'vee cavii sa' so', qui'yaj rasuun man rihaan chumij nihánj a ma'. 26 Dan me se xa' síi uun na'aj ni'yaj manj ne uun na'aj ni'yaj se-nanaj, tzaj ne vaa güii guun na'aj 'unj sij ca'née Diose nicaj yu'unj man yuvij ni'yaj 'unj man so' asa' ca'na' uún 'unj rihaan chumij nihánj adonj. Ne güii yo' me se ve'é ndo'o guun chij 'unj, qui'yaj Réj Diose, ne cavii sa' 'unj, qui'yaj se-mozó

Diose nij síi guee adonj. 27 Nihánj me se cataj yá 'unj rihaan soj se vaa xa' ta'aj soj sij nicun' nihánj cuano me se gaa ataa a cavi' ta'aj soj, ne ya quene'en ta'aj soj asa' guun che'e Diose guun chij Diose rihaan chumij nihánj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan cunudanj nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa chuguun ndo'o man Jesucristó ni'yaj nij síi tucuyón se-nana so' a

28 Quisij ca'mii Jesucristó nana vaa danj, gaa ne cachén 'o tunj güii ta' asuun, gaa ne nicaj Jesucristó man Pedró ga Juan ga Jacobo, ne cavii so' raá 'o quij xcaan, ca'anj cachinj ni'yaj so' rihaan Diose a. 29 Gaa cachín ni'yaj so' rihaan Diose, ne yo'o cunu ino rihaan so', ne yuun che'e cunu catzii sagan' so', ne ndaa raan lá ma'an sagan' so' a. 30 Gaa ne dan me se naquiyaa vij snó'o rihaan nij so', ne nanó roj so' cuentó ga Jesucristó, ne Moisés do', Elías síi nata' se-nana Diose gaa naá do', me roj so' a. 31 Dan me se ve'é ndo'o curuvi' roj so', ne ca'mii roj so' ga Jesucristó che'é se vaa quiran' Jesucristó chuman' Jerusalén, ne cavii so' chumij nihánj, ndaa vaa guun rá Diose qui'yaj so' a. 32 Dan me se ca'na' ndo'o nej rihaan nij tuví' Pedró, tzaj ne ne cotoj nij so' ma'. Quene'en nij so' ndaa vaa chuguun sagan' Jesucristó do', ndaa

vaa chuguun sagan' roj sí nicun' gā so' do' a. ³³ Gaa ne dan me se guun che'e roj sí nicun' gā Jesucristó ca'anj yaníj roj so' gā Jesucristó, gaa ne cataj Pedró rihaan Jesucristó:

—Cunaj uxrá vaa mán núj nihánj gā so', maestro. Ne qui'yaj núj va'nuj ve' yacataj canē soj nanj á. 'O ve' cané so', ne yo'ó ve' cané sí cu'naj Moisés, ne yo'ó ve' cané sí cu'naj Elías ei —taj Pedró rihaan Jesucristó, tzaj ne ne quene'en uxrá so' daj me che'é ca'mii so' rihaan Jesucristó danj a ma'.

³⁴ Quisíj ca'mii so' nana vaa danj, gaa ne ca'na' 'o ngaa rej xta', ne caráán ngaa xráá nij so' ne naxíj nij so' rque ngaa, ne cuchu'vi' va'nuj nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó yo' a. ³⁵ Gaa ne Diose ro', ca'mii nana cuno nij so' rque ngaa yo' a. Ne cataj Diose:

—Sí nihánj me ta'níj sí 'ee raj adonj. Cuno soj rihaan so' ei —taj Diose cuno nij so' a.

³⁶ Quisíj ca'mii Diose, gaa ne taj orún' Jesucristó nicun', quene'en nij so' a. Tzaj ne yo'ó caráán tu'va nij so' se vaa quene'en nij so', ne güii guun danj me se a 'ó yuvií ne cataj xna'anj nij so' rihaan a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nahuun sa' 'o xnii nuu nana chree nimán, qui'yaj Jesucristó a

³⁷ Dan me se cachén 'o yan', ne quisíj güii, gaa ne ca'anj Jesucristó gā nij sí tucu'yón se-nana so' rej rque a. Gaa

ne nari' tuvi' nij so' gā 'o x'ne' nocoo yuvií a.

³⁸ Gaa ne dan me se nu-cuaj ndo'o ca'mii yo'ó sí 'na' sca'núj nij yuvií rihaan Jesucristó, ne cataj so':

—Achíin nī'yáj rihaan so' se vaa cunu 'ee rá so' nī'yaj so' ta'níj che'é se orún' raa so' me ta'níj, maestro —taj so' rihaan Jesucristó, ne— ³⁹ Dan me se naruvi' nana chree nimán ta'níj, ne taj ni'yón snúú so', ne aguáj so', ne avii yatan' tu'va so', 'yaj nana chree yo', ne 'yaj chí'ii ndo'o nana chree yo' man ta'níj, ne sayuun uxrá curihanj nana chree yo' nimán ta'níj adonj.

⁴⁰ Ne dan me se cachíin nī'yáj rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' se vaa quiríi nij so' nana chree nimán ta'níj, tzaj ne ne ca'vee quiríi nij so' nana chree nimán ta'níj ma'. —Danj cataj snó'o yo' rihaan Jesucristó a.

⁴¹ Gaa ne cataj Jesucristó a:

—Dan me se síí ne amán rá me soj sij man rihaan chumií nihánj cuano, ne chí'ii vaa nimán soj, ne a me daj cachej gā soj, ne a me daj gaa naj nimanj nī'yaj 'unj man soj, gaa ne ca'vee qui'yaj canaán soj gā. Nīcaj so' man xnii ca'na' so' rihanj cuaj á —taj Jesucristó a.

⁴² Dan me se gaa 'na' xnii, ne nu' snúú xnii, ne naxru' xnii, qui'yaj nana chree yo', tzaj ne ca'ne' Jesucristó suun rihaan nana chree se vaa curihanj so' nimán xnii, ne dan me se curihanj nana chree yo' nimán xnii, ne

nahuun sa' xnii, qui'yaj Jesucristó, ne nago' Jesucristó man xnii rihaan rej xnii a. ⁴³ Gaa ne quene'en nij yuvij se vaa nucuaj ndo'o Diose sí qui'yaj suun sa' nocjo yo', ne caraya'anj nu' nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj uún Jesucristó se vaa vaa güii cavi' so' a

Dan me se caraya'anj cunudanj yuvij se vaa qui'yaj Jesucristó a. Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a:

⁴⁴ —A 'ó xco' se quini'yón soj nana nihánj nana cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano ma'. Dan me se 'unj sij ca'neé Diose nicaj yu'unj man yuvij me se vaa güii nago' nii man 'unj rihaan yuvij adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a.

⁴⁵ Tzaj ne ne cunjo nij so' nana ca'mii Jesucristó, ne ne ca'vej rá Diose xcaj nij so' cuentá ma'. Ne cuchu'vi' nij so' xna'anj nij so' man Jesucristó che'é nana yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj me sí me sí guun chij doj a

⁴⁶ Dan me se guun che'e nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó ca'mii cunu' nij so' me nij so' guun chij doj a. ⁴⁷ Tzaj ne xcaj Jesucristó cuentá daj vaa nimán nij so', ne che'é dan quita'aa so' ra'a 'o ne'ej, ne nicaj so' cachrón so' x'núú so', ⁴⁸ gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Me ma'an 'o sí aráj cochroj ne a'mii sa' so' ga 'o

ne'ej nihánj che'ej, ne adi' ma'anj me aráj cochroj ne a'mii sa' so' ga vaa nanj adonj. Dan me se sí a'mii sa' ga 'unj me se nuveé orún' 'unj me a'mii sa' so' ga ma'. Maan Diose ya sí ca'neé man 'unj me aráj cochroj ya so' ne a'mii sa' ya so' ga vaa nanj adonj. 'O se sí nica' doj rihaan taran' soj ro', me sí sa' doj rihaan taran' soj a —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj Jesucristó se vaa me ma'an sí ne unu' ga so' me tuvi' so' a

⁴⁹ Gaa ne cataj sí cu'naj Juan rihaan Jesucristó a:

—Quene'en núj man 'o sí ata' tu'va se-chuvií so', ne urihanj nana chree nimán yuvij, 'yaj so', nanj maestro. Tzaj ne caráán núj chrej ca'mii so' ne se qui'yaj so' danj, che'é se nuveé sij chéé ga ní' me so', taj núj, nanj maestro —taj Juan rihaan Jesucristó a.

⁵⁰ Tzaj ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ca'ne' sa' guee rá soj qui'yaj ma'an so' danj ei. 'O se xa' sí ne unu' ga soj, tzaj ne tuvi' soj me so' adonj —taj Jesucristó rihaan Juan do', rihaan yo'ó nij sí tucu'yón se-nana so' do' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj Jesucristó rihaan sí cu'naj Jacobo do', rihaan sí cu'naj Juan do', se vaa nij ca'mii roj so' a

51 Dan me se gaa nichrun' güii quinan' Jesucristó xta', gaa ne yo'o ca'née nucuaj nimán so' ca'anj so' chuman' Jerusalén a. 52 Dan me se ca'ne' so' suun rihaan doj sí chéé ga so' quitaj yaan nij so' nano' nij so' ve' caran' nij tuvı' nij so', gaa ne ca'anj nij sí ca'anj suun, ne cuchi' nij so' 'o chuman' yanj nij sí samaritano a. 53 Tzaj ne quira'aan nij sí samaritano ve' tucua' nij so' rihaan Jesucristó, che'é se guun rá so' ca'anj so' chuman' Jerusalén a. 54 Dan me se gaa quene'en roj sí tucu'yón se-nana Jesucristó roj sí cu'naj Jacobo ga Juan, se vaa quira'aan nij sí samaritano ve', gaa ne xná'anj roj so' man Jesucristó, cataj roj so':

—Me rá so' cachınj ni'yaj núj rihaan Diose, ne ca'nej Diose ya'an, ne cacaa nij sí samaritano na' —taj roj so', xná'anj roj so' man Jesucristó a.

55 Tzaj ne ni'yaj Jesucristó man roj so', ne caxrıj yuvaa Jesucristó man roj so', ne cataj Jesucristó a:

—Ne ne'en soj daj sij me soj ne guun danj rá soj a. Xa' 'unj, tzaj ne ne ca'na' 'unj ticavi' 'unj man yuvıj ma'. Che'é yan tinanii 'unj man yuvıj rihaan sayuun ca'ná' 'unj adonj —taj Jesucristó rihaan roj so' a.

56 Gaa ne ca'anj nij tuvı' Jesucristó yo'ó chuman' caran' nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'mii Jesucristó rihaan

va'nuj sí tihaj guun rá canoco' man so' a

57 Gaa vaj nij so' chrej, gaa ne ca'na' 'o so', ca'mii so' ga Jesucristó a:

—Canocó' 'unj mán so' daj rej ma'an vaj so' ei —taj so' rihaan Jesucristó a.

58 Gaa ne cataj ya Jesucristó se vaa ran' so' chéé so' a:

—'O se nij chunee ro', otoj sa' nij xo' rá yu'uj taj rque yo'óo, ne nij xtâj chéé xta' ro', vaa saca' nij xo' a. Ne xa' 'unj sij ca'née Diose nıcaj yu'unj man yuvıj, tzaj ne taj a doj rej quináa 'unj cotoj 'unj a ma' —taj Jesucristó rihaan so' a.

59 Ne dan me se cataj Jesucristó rihaan yo'ó so' a:

—Canocó' so' manj ca'anj ní á —taj Jesucristó rihaan so' a.

—Ca'vej so' nanj tucuaaj, ne ndaa cavi' réj, gaa ne cachın' 'unj man réj, gaa ne canocó' 'unj mán so' ei —taj so' rihaan Jesucristó a.

60 Tzaj ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ca'ne' rá so' cachın' ma'an nij sí cavi' nimán man tuvi' so' xngá á. Ne ca'anj so', ca'mii natáj so' che'é güii guun chıj Diose rihaan chumıj nihánj ei —taj Jesucristó rihaan so' a.

61 Ne dan me se cataj yo'ó so' uún rihaan Jesucristó a:

—Me raj canocoj mán so', Señor. Tzaj ne asino ca'vej so' ca'anj cataj xna'anj 'unj rihaan nij tuvıj, gaa ne ca'naj, ne ca'anj ní ei —taj so' rihaan Jesucristó a.

62 Tzaj ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Sii oro' nee ni'yaj rej xco ro', daj chihaa mij se cavii nica tucuáan qui'yaj so' ma'. Ne sii me rá canoco' manj me se se guun canicaj uún so' rej xco so' ma'. Ne sese danj qui'yaj so', ne daj chihaa mij se ca'vee guun chij Diose nimán so' ma'. Ne ase vaa sí oro' nee rii tucuáan ro', vaa sí me rá canoco' manj adonj —taj Jesucristó rihaan so' a.

10

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'neé Jesucristó man va'nuj chihaa chi' sí tucuyón se-nana so' ca'anj ca'mii natáj nij so' a

1 Cachén doj, gaa ne narii Jesucristó man ya'núj chihaa chi' snó'o, ne ca'neé so' man vij vij nij so' quitaj yaan nij so' rihaan Jesucristó ca'anj nij so' daj a chuman' cachén Jesucristó, 2 ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ya uxrá, ne vaa ndo'o suun rihaan ní', ne nij sí 'yaj suun me se doj nij so' nanj adonj. Ne cachinj ni'yaj ní' doj nij sí qui'yaj suun rihaan Diose sí uun chij 'nij ra'a suun, gaa ne ca'nej so' doj yuvii qui'yaj suun se-suun so' adonj. 3 Dan me se ca'anj ca'mii natáj soj rihaan nij yuvii, tzaj ne xcaj soj cuentá se vaa ca'na' sayuun rihaan soj ei. 'O se ase vaa matzinj vaj rej man xca'yanj ca'nu' ro', danj gaa soj chuguanj. 4 Se nicaj soj vitó nuu sa'anj se nicaj soj nanj se nicaj soj yo'ó

tacoj canj se nicaj soj ca'anj soj ma'. 'O rej ca'anj soj, ne 'o rej canicaj soj, ne se canicun' soj nano soj cuentó ga yuvii ma'.

5 "Asa' catúj soj rá 'o ve', ne asino cataj soj rihaan nij sii yanj rá ve' yo' se vaa dínj gaa cumán nij so', qui'yaj Diose a. 6 Ne sese yanj 'o sí cayáan sa' ga Diose rá ve' yo', gaa ne ya ve'é cayáan so', qui'yaj Diose a. Tzaj ne sese nuvi' sí cayáan sa' ga Diose yáan rá ve' yo', ne canicaj uún nana sa' ca'mii soj rihaan ma'an soj, qui'yaj Diose, tzaj ne se cavii sa' nij sí tucua yo' a ma'. 7 Caran' soj ve' yanj sí sa' yo', ne me ma'an se rque sí yanj yo', ne cha soj co'o soj do', ne no xcuún yuvii rque yuvii chraa cha soj che'é suun sa' 'yaj suun soj a. Se ca'anj soj caran' soj yo'ó yo'ó ve' ma'. 8 Asa' cuchí' soj 'o chuman', ne sese ve'é ca'mii nij sí man chuman' yo' ga soj, gaa ne cha soj me ma'an se chá rque nij so' man nij soj a. 9 Ca'nee soj chi'ii xraá nij sí ran' man chuman' yo', ne ca'mii natáj soj rihaan yuvii se vaa nichrun' guun chij Diose chiháan nij so' a.

10 "Tzaj ne asa' cuchí' soj 'o chuman', ne sese ne ca'vej rá nij yuvii cunō nij yuvii se-nana soj, gaa ne canicun' soj tanu rá callé chuman', gaa ne cataj soj rihaan nij yuvii man chuman' yo' a: 11 "Asa' curihanj núj chuman' nihánj, ne nacunan' núj tacóo núj, ne tucuayuu núj yo'óo tachruu avii chiháan soj

tacóo núj cayuu yo' rihaan ma'an soj a. Gaa ne xcaj soj cuentá se vaa guun rá Diose guun chij Diose chiháán soj, tzaj ne ne ca'vej rá soj a". Danj cataj soj rihaan nij sí na'vej rá cunō nana ca'mii soj a. ¹² Ne cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa vaa güii ca'ne' 'unj cacun' che'é nij yuvij, gaa ne quiran' nij yuvij man chuman' yo' doj sayuun rihaan nij sí chi'ij man chuman' Sodoma adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí ca'née so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj Jesucristó che'é sayuun quiran' yuvij man va'núj chuman' yuvij ne ca'vej rá cunō se-nana so' a

¹³ Gaa ne dan me se cataj uún Jesucristó a:

—Nique soj sij man chuman' Corazín a. Nique soj sij man chuman' Betsaida a. 'Q se quiran' uxrá soj sayuun nanj á. Dan me se nij sí man chuman' Tiro do', nij sí man chuman' Sidón do', me sí chi'ij nimán nanj á. Tzaj ne sese ca'anj 'unj chiháán nij so', ne sese qui'yáj suun sa' nocoo ni'yaj nij so', ne cuno nij so' se-nanaj ne guun ya rá nij so' se vaa tumé nij so' cacun', ne canicaj nimán nij so', ne quinano ndo'o rá nij so' che'é cacun' tumé nij so', ne ndaa yatzíj ya' cunuú nij so', ne ndaa yaj chruun acaa ruvaj caraa nij so' raaj nij so', che'é yan quinano rá nij so' che'é cacun' tumé nij so' asuun saj adonj. Nihánj,

ne ne ca'anj 'unj ma'. Maan se inanj chiháán soj 'naj, ne qui'yáj suun sa' nocoo quene'en ma'an soj, tzaj ne ne canicaj nimán nij soj a ma'. ¹⁴ Dan me se güii ca'ne' 'unj cacun' che'é nij yuvij ro', doj a gaa sayuun quiran' soj rihaan sayuun quiran' nij sí chi'ij man chuman' Tiro do', man chuman' Sidón do' adonj. ¹⁵ Ne vaa soj sij man chuman' Capernaum uún a. Ne sí sa' inanj me ma'an soj, rá soj na'. Nuveé sij sa' me soj ma'. Sí ca'anj rihaan ya'an guun soj adonj —taj Jesucristó a.

¹⁶ Ne cataj uún Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a:

—Sí nanó xrej se-nana soj ro', so' me sí nanó xrej se-nana ma'anj a. Tzaj ne sí uun nacoo rá ni'yaj man soj ro', so' me sí uun nacoo rá ni'yaj man ndaa ma'anj a. Ne sí uun nacoo rá ni'yaj man ma'anj ro', so' me sí uun nacoo rá ni'yaj man Diose sí ca'née manj adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa namán va'núj chihaa chi' nij sí ca'née Jesucristó a

¹⁷ Quisíj qui'yaj va'núj chihaa chi' nij so' ndaa vaa cataj Jesucristó, gaa ne namán uún nij so' a. Nihá' rá nij so', ne cataj nij so' rihaan Jesucristó a:

—Ndaa nij nana chree uno rihaan núj, Señor. Che'é se se-chuvií so' táa tu'va núj, ne

urihanj nij so' nimán yuvij nanj á —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

¹⁸ Ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ne'en yaj cayuu se nucuaj nicaj Satanás, ne ase uun raan ro', me cayuu se nucuaj nicaj Satanás adonj.

¹⁹ Cunoj soj ca'mij á. 'Unj ro', me sí qui'yaj guun nucuaj soj qui'yaj canaán soj rihaan daj a se chi'ij a. Ca'vee se ru'maan che'é soj 'o xcuáa do', 'o xcuun do', tzaj ne taj se qui'yaj xo' man soj ma'. Qui'yaj canaán soj rihaan nu' se nucuaj nicaj Satanás sí taj ri'yunj ni'yaj man ní', ne a 'ó xco' se qui'yaj chi'ij a 'ó rasuun man soj ma'. ²⁰ Tzaj ne taj che'é guun niha' rá soj che'é se uno nij nana chree rihaan soj ma'. Guun niha' rá soj, tzaj ne che'é se aj cachrón Diose se-chuvij soj rej xta' ro', che'é dan guun niha' rá soj á —taj Jesucristó rihaan va'núj chihaa chi' nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa guun niha' rá Jesucristó, qui'yaj Nimán Diose a

²¹ Maan güii yo' ro', guun niha' rá Jesucristó, qui'yaj Nimán Diose, ne cataj Jesucristó rihaan Diose a:

—Sí 'nij ra'a chumij do', sí 'nij ra'a xta' do', mé so', Ataj Chij. Ne sa' uxrá qui'yáa so' caráan so' rihaan nij sí avii raá do', rihaan nij sí acáj cuentá do', se vaa se cuno nij so' se-nanaj ma'. Maan nij sí vaa nica' nimán ro', ve'é cuno nij so', qui'yáa so' a. Danj

inanj qui'yáa so', che'é yan danj me rá so' qui'yáa so', Ataj —taj Jesucristó rihaan Rej so' Diose a.

²² Canicaj Jesucristó, ca'mii so' rihaan nij yuvij, cataj so' a:

—Aj rqué Réé 'unj Diose cunudanj rasuun rihanj á. Ne a 'ó sí ne ne'en daj vaa 'unj, maan se orún' Réj ne'en a. 'O se ta'núí so' mej adonj. Ne a 'ó sí ne ne'en daj vaa Réj ma'. Maan se orún' 'unj ne'en daj vaa so' adonj. Ne sese me rá 'unj cataj xna'anj 'unj rihaan yo'ó nij yuvij daj vaa Réj, ne quene'en yo'ó nij so' uún adonj —taj Jesucristó rihaan nij yuvij a.

²³ Gaa ne ni'yaj Jesucristó man nij sí tucu'yón se-nana so', ne cataj so' rihaan inanj ma'an nij so' a:

—Vaa che'é gaa niha' rá soj che'é rihaan soj á. 'O se aj quene'en soj se vaa qui'yaj nanj á. ²⁴ 'O se cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa man ndo'o sí man gaa naá sí nata' se-nana Diose do', sí nicaj suun rey do', guun rá quene'en se vaa quene'en nij soj, tzaj ne ne quene'en nij so' ma'. Ne guun rá nij so' cuno nij so' se vaa cuno nij soj, tzaj ne ne cuno nij so' a man adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a.

Nana nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é sí samaritano racuj man sí ran' chi'ij a

²⁵ Gaa ne dan me se canicun' caya 'o sí naqui'yaj

cūu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij, ne xná'anj so' 'o nana man Jesucristó, che'é rej guun rá so' quirij' so' rej caraa so' cacun' xráá Jesucristó a.

—Daj quiyáj, gaa ne ca'vee cayánj ga Diose nu' cavii nu' ca'anj, ga maestro' —taj so' rihaan Jesucristó a.

26 Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ne'én so' me nana no rihaan yanj no se-tucuanj Moisés na'. Daj taj yanj yo' nayaa so' ga —taj Jesucristó, xná'anj Jesucristó man so' a.

27 Gaa ne cataj so' rihaan Jesucristó a:

—“Ndaa nimán yá so' guun rá so' ni'yaj so' man Diose síi 'nij ra'a man ní', ne ndaa nu' se nucuaj yá so' caraa cochroj rihaan Diose, ne yo'o ndaa cúu yave mán so' cuchuman rá ni'yaj man Diose nanj adonj.” Ne, “Adi' se 'ee rá so' man ma'án so' ro', danj gaa 'ee rá so' man tuví' so' á”, taj se-tucuanj Moisés adonj —taj síi naqui'yaj cūu se-tucuanj Moisés yo' a.

28 Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ya uxrá a'mii so' á. Danj quiyáá so', gaa ne cayáán so' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj nanj á —taj Jesucristó rihaan so' a.

29 Tzaj ne síi sa' inanj me síi tucu'yón se-tucuanj Moisés, rá ma'an so' a. Che'é dan xná'anj so' nana nihánj man Jesucristó a:

—Me síi me tuví' 'unj ga —taj so' a.

30 Gaa ne canicaj Jesucristó, nanó so' se-cuentó síi samaritano a:

—Dan me se cavii 'o síi israelitá chuman' Jerusalén, ca'anj so' chuman' Jericó a. Vaj so' chrej, gaa ne caráán síi ituu man so' chrej, ne go' uxrá nij síi ituu man so', ne quirii nij síi ituu sagan' so', ne daj doj se cavi' so', gaa ne tanáj nij síi ituu man so' a.

31 Gaa ne dan me se vaj 'o xrej nicun' rihaan ní' sij israelitá chrej yo' a. Quene'en so' man síi quiran' chi'ij naj tu'va chrej, tzaj ne cachén yanij so' ca'anj so' a. 32 Gaa ne dan me se vaj 'o ta'níi ta'nij si'no Leví síi racuij man xrej uún a. Quene'en so' man síi quiran' chi'ij yo', tzaj ne cachén yanij so' ca'anj so' uún a.

33 ”Gaa ne dan me se ca'na' 'o síi samaritano uún a. Nuveé sij israelitá me so' ma'. Sij yanij avii rej Samaria me so' a. Quene'en so' man síi quiran' chi'ij yo', gaa ne cunuu 'ee rá so' man síi quiran' chi'ij yo' a. 34 Ca'anj so' quiyaj cono'ó so' man síi quiran' chi'ij yo', ne cuta' so' rmedió rej quiran' chi'ij, ne ncutáj so' mantá rej quiran' chi'ij yo' a. Gaa ne cuta' síi samaritano yo' man síi quiran' chi'ij yo' xráá daán so' xcuu vaj ga so', ne ca'anj roj so' ve' aran' yuvij chée chrej, ne taj ya'anj síi samaritano yo' man síi quiran' chi'ij yo' a. 35 Cachén 'o yan', ne yo'ó güii me se guun rá síi samaritano ca'anj so', ne quirii so' vij sa'anj denario,

ne caxrij so' ston síi tucua ve' se vaa taj ya'anj so' man síi ran', gaa ne cataj so' rihaan síi tucua: "Asa' ca'na' uún 'unj, ne naru'vee 'unj me daj ma'an sa'anj me gaa tu'vee so', rá so'", taj síi samaritano rihaan síi tucua a. —Veé danj sij cuentó nanó Jesucristó rihaan síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés yo' a.

³⁶ Gaa ne xná'anj Jesucristó nana nihánj man síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés yo' a:

—Va'núj nij síi vaj rá chrej yo', gaa ne me so' me tuvi' síi quiran' chi'ij yo', rá so' ga —taj Jesucristó, xná'anj Jesucristó man so' a.

³⁷ —Síi cunuu 'ee rá man so' ro', me tuvi' so', raj a —taj síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan Jesucristó a.

Ne cataj uún Jesucristó rihaan so' a:

—Ase vaa qui'yaj síi cunuu 'ee rá man síi quiran' chi'ij yo' ro', veé danj qui'yaj guee so', ca'anj so' ei —taj Jesucristó rihaan síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'anj Jesucristó tucua roj chu'vij Marta a

³⁸ Dan me se vaj Jesucristó chrej ga nij síi tucu'yón se-nana so', ne cuchi' so' 'o chuman', ne dan me se ca'vej rá 'o chana cu'naj Marta yanj chuman' yo' caran' Jesucristó tucua no', ³⁹ ne yáán chu'vij no' chana cu'naj Mariá ga no', ne dan me se ca'anj cayáán chu'vij no' Mariá tacóó Jesucristó, ne nanó xrej

no' se-nana so' a. ⁴⁰ Tzaj ne Marta ro', daj a suun caraya'anj no' a. Dan me se quinichrun' Marta rihaan Jesucristó, ne cataj no' rihaan so' a:

—Me che'é ne rihuun rá so' se vaa dínj ne chu'vij 'unj, ne orún' ma'anj 'yaj chuvii, ga Señor'. Cataj so' rihaan no' se vaa racuíj no' manj á —taj Marta rihaan Jesucristó a.

⁴¹ Tzaj ne cataj Jesucristó rihaan no' a:

—Xa' che'é suun man rihaan chumii nihánj, tzaj ne taj che'é caraya'áán so' ndaa vaa 'yáá so', man Marta. Snúú rá so', 'yaj suun vaa rihaan so' á. 'O se taj che'é caraya'anj ní' rasuun man rihaan chumii nihánj ma'. ⁴² 'O se doj a vaa suun achiin qui'yaj ní', ne vaa orún' suun sa' ya ya achiin rihaan ní' nanj á. Ne Mariá nihánj, tzaj ne cunaj 'yaj no' se vaa me rá no' cunó no' se-nanaj, ne taj che'é cataj ní' se vaa nij 'yaj no' uno no' se-nanaj ma' —taj Jesucristó rihaan Marta a.

11

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'mii ní' gaa achiín ni'yaj ní' rihaan Diose a

¹ Gaa ne dan me se cachín ni'yaj Jesucristó rihaan Diose 'o güii, ne gaa quisij cachín ni'yaj so' rihaan Diose, gaa ne cataj 'o síi tucu'yón se-nana so' rihaan so' a:

—Tucu'yón so' man núj daj ca'mii núj gaa cachinj ni'yaj núj rihaan Diose, Señor. 'O se

xā' sī́ cu'naj Juan sī́ cuta' ne man yuvi, tzaj ne tucu'yón so' rihaan nij sī́ tucu'yón se-nānā so' daj ca'mii nij so' gaa cachinj ni'yaj nij so' rihaan Diose, ne danj inanj quiyáá so' che'é núj, rá núj a —taj so' rihaan Jesucristó a.

² Gaa ne dan me se ca'mii Jesucristó nana nihánj rihaan nij so' a:

—Nanj cataj soj gaa cachinj ni'yaj soj rihaan Diose á: “Ataj Chij, me rá núj xcaj yuvi cuentá se vaa inanj sa' 'yáá so' a. Ne me rá núj quisij güi guun chij so' rihaan chumii nihánj a. ³ Ne 'o 'o güi me se rque so' nu' rasuun achiin man núj chá núj á. ⁴ Ne caraa x'naa so' che'é cacun' taj xráá núj á. 'O se ma'an núj me sī́ aráj x'naa che'é cacun' 'yaj tuvi' núj rihaan núj nanj adonj. Dan me se caráan ra'á so' xráá núj rihaan chrej chi'ii á”. Danj cataj soj gaa cachinj ni'yaj soj rihaan Diose ei —taj Jesucristó rihaan nij sī́ tucu'yón se-nānā so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa no xcuún ní' cachinj ni'yaj ní' rihaan Diose che'é rasuun achiin man ní' a

⁵ Gaa ne canicaj Jesucristó, nanó so' 'o se-cuento sī́ cachín rasuun rihaan tuvi' rej nij a:

—Dan me se cataj ní', ne cuchí' 'o so' tucua' tuvi' so' yan', ne cataj so' rihaan tuvi' so': “Qui'yáá so' se ndo'o, ne racuj so' va'núj chraa manj, tinuj. ⁶ Ca'na' 'o tuvij sī́ achén chrej, ne caran' so' tucuj,

tzaj ne taj vaj chraa rihanj goj chá so' ma'”, cataj so' rihaan tuvi' so' a. ⁷ Ne daj cataj tuvi' so' rihaan so', rá soj ga. Cataj tuvi' so': “Se narii so' nej rihanj, man tinuj. Aj naqui'yaj raan 'unj ta'yaa, ne aj otoj nij ta'nij núj, ne rmij naxagaj rquej chraa mán so' ei”, cataj tuvi' so' rihaan so', rá soj na'. Daj chihaa mij se ca'mii so' danj ma'. ⁸ Dan me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa sī́ otoj yo' ro', nda' se na'vej rá so' naxagaa so' go' so' chraa man tuvi' so', tzaj ne che'é se ne uun na'aj tuvi' so' achín achín so' chraa, ne che'é dan guun rmii xréé sī́ naj otoj, gaa ne naxagaa so', ne go' so' me ma'an rasuun achiin man sī́ nicun' ta'yaa yo' adonj.

⁹ “Ne 'unj nihánj me sī́ cataj xna'anj rihaan soj se vaa cachinj soj se vaa achiin man soj rihaan Diose, ne so' me sī́ rque man soj, ne nano' soj rasuun achiin man soj, ne nari' soj rasuun yo', ne ase vaa 'yaj sī́ tica'mii ta'yaa tucua' tuvi' ro', danj qui'yaj soj ga Diose, ne ca'nuu Diose ta'yaa yo', ne rque Diose rasuun achiin man soj adonj. ¹⁰ 'O se sī́ achín rasuun rihaan Diose ro', quirí' so' rasuun achiin man so', ne sī́ nano' rasuun achiin man ro', quirí' so' rasuun yo', ne sī́ tica'mii ta'yaa rej yanj Diose ro', ca'nuu Diose ta'yaa, ne quirí' sī́ tica'mii ta'yaa rasuun achiin man so' adonj. ¹¹ Xcaj soj cuentá se vaa ma'an soj, nanj yuvi me

soj, tzaj ne sese achíin ta'níi yo'o tuvi' soj chraa cha yo' man soj, ne se ca'vee nano' soj yahij ne caxrii soj ston yo' ma'. Ne sese achíin ta'níi soj nee xcuaj cha yo' man soj, ne se ca'vee nano' soj xcuáa ne caxrii soj ston yo' ma'. ¹² Ne sese achíin ta'níi soj xrúu chuchee cha yo' man soj, ne se ca'vee nano' soj xcuun ne caxrii soj ston yo' ma'. ¹³ Dan me se danj nanj soj, ne síi chi'ii nimán me soj, tzaj ne ne'en soj rque soj se sa' cha ta'níi soj ei. Che'é dan táa a Rej soj síi nicun' xta', ne sij sa' inanj me so', ne so' me síi rque ya Nimán man nij síi achíin Nimán Diose rihaan so' nanj adonj. —Danj cataj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cuta' nij síi fariseo cacun' rmi' xráa Jesucristó se vaa ca'mii Jesucristó ga síi chree a

¹⁴ Dan me se 'o güii quirii Jesucristó yo'o nana chree nimán 'o síi ya'mii, ne dan me se ya'mii so', qui'yaj nana chree yo', tzaj ne curihanj nana chree nimán so', ne guun che'e so' ca'mii so' adonj. Ne caráya'anj uxrá nij yuvií quene'en nij so' se vaa qui'yaj Jesucristó, ¹⁵ ne ta'aj nij yuvií cataj se vaa a'mii Jesucristó ga síi chree cu'naj Beelzebú síi uun chij rihaan nij nana chree, ne che'é dan rii so' man nij nana chree nimán yuvií, taj ta'aj nij yuvií, ni'yaj nij yuvií man Jesucristó a. ¹⁶ Ne yo'ó ta'aj

nij yuvií guun rá cuta' cacun' xráa Jesucristó, ne che'é dan cachíin ni'yaj nij so' rihaan Jesucristó se vaa qui'yaj so' 'o suun sa' nocoo 'na' rej xta' ni'yaj nij so', taj nij so' a. ¹⁷ Dan me se quene'en ma'an Jesucristó daj vaa nimán nij yuvií, ne che'é dan cataj so':

—Ne'en soj se vaa sese vaa 'o nación, ne sese xra' ta'aj nij síi uun chij rihaan nación yo' ne cunu' ma'an nij so' ga tuvi' nij so', ne vaa güii, ne nu' nación yo' quirí' nu' nanj adonj. Ne sese cunu' ta'aj nij yuvií man 'o barrió ga tuvi' yuvií síi man ma'an barrió yo' ro', ne vaa güii, ne quirí' nu' barrió yo', qui'yaj nij so' nanj adonj. ¹⁸ Che'é dan me sese racuúj síi chree síi cu'naj Satanás manj rii 'unj man tuvi' so' nana chree nimán nij yuvií, ga ne asa' ca'vee guun chij ndo'o so' rihaan nij yuvií man rihaan chumii nihánj, rá soj ga. Nana nihánj xná'anj 'unj man soj che'é se me rá soj cataj soj se vaa síi chree cu'naj Beelzebú ro', me síi racuúj manj rij man nana chree nimán nij yuvií, rá soj vaa nanj á. ¹⁹ Dan me se rii 'unj man nij nana chree nimán nij yuvií, 'yaj síi chree cu'naj Beelzebú, che'é se a'mii 'unj ga so', rá soj a. Tzaj ne nij síi tucu'yón se-nana soj me se veé danj rii uún nij so' man nij nana chree nimán nij yuvií uún ei. Ne asa' a'vee 'yaj nij so' danj, rá soj ga. Ne vaa nij so' vaa, veé danj a'mii nij so' ga síi

chree, rá soj gaa na'. Che'é nana ca'mii soj me se ma'an nij sí tucu'yón se-nana soj cuta' cacun' xraá soj se vaa ca'mii ne soj adonj. ²⁰ Tzaj ne 'unj me se ya ma'an ra'a Diose racu'ij manj rii 'unj man nij nana chree nimán nij yuvij adonj. Che'é dan xcaj soj cuentá se vaa aj guun che'e Diose guun chij Diose rihaan chumij nihánj adonj.

²¹ "Dan me se sese 'o sí ru'vee yanj rá ve' me se vaa aga' sihaa do', vaa mixté do', rihaan so', ne tumé so' si'yaj so' yaán so', ne taj sí ca'nee si'yaj so' ma'. ²² Tzaj ne sese ca'na' yo'ó sí vaa doj fuerzá rihaan, gaa ne qui'yaj canaán so' rihaan sí yanj raan, gaa ne ca'nee so' nu' saga' so' do', nu' si'yaj so' do', ne cuxra' ta'aj so' ga tuvi' so' nanj adonj. Ta'nga' danj 'yáa 'unj ga sí chree, ne 'yaj canaán 'unj man so' adonj.

²³ "Naj guun sí na'vej rá qui'yaj suun ga 'unj ro', sí taj ri'yunj manj me so' a. Ne naj guun sí ne racu'ij manj naqui'yaj chre' 'unj man yuvij canoco' man Diose ro', so' me sí ticha'nuu man nij yuvij, ne aráán so' rihaan nij yuvij se canoco' nij yuvij man Diose ei —taj Jesucristó rihaan nij yuvij a.

Nana nihánj taj xna'anj daj 'yaj nana chree gaa anicaj uún nana chree nimán yuvij a

²⁴⁻²⁵ Gaa ne cataj uún Jesucristó rihaan nij yuvij a:

—Ne gaa tihaj avii yuun yo'ó nana chree nimán snó'o,

ne chée rma'an nana chree yo' nano' so' rej cayáán so', tzaj ne taj se qui'yá' quiri' nana chree yo' rej cayáán so', gaa ne me rá uún nana chree yo' canicaj so' rej cavii so' gaa naá a. Dan me se taj nana chree yo': "Canicaj uún 'unj nán' 'unj rej cavii 'unj a. Ve'é nanj vaa tucuaaj, ne naruvii rá ve' tucuaaj cuano, ne uun yâj yanj rá ve' tucuaaj cuano adonj", taj nana chree yo' a.

²⁶ Gaa ne dan me se anicaj uún nana chree yo' nimán snó'o yo', ne nano' nana chree yo' yo'ó chij tuvi' nana chree yo' sí chi'ii doj, ne 'na' nique uún so' nimán snó'o yo', gaa ne cayáán taran' nij nana chree yo' a. Dan me se gaa naá gaa cayáán orún' nana chree yo', gaa ne maan ta'nga' quij vaa nimán snó'o yo', tzaj gaa namán yo'ó chij nana chree yo', gaa ne doj a tico nana chree man so', ne doj a quij vaa nimán snó'o yo', 'yaj nana chree yo' a adonj —taj Jesucristó rihaan nij yuvij a.

Nana nihánj taj xna'anj me sí me nij sí cavii sa' ga Diose a

²⁷ Dan me se gaa ca'mii Jesucristó nana vaa danj, gaa ne nucuaj ca'mii 'o chana nicun' sca'núj nij yuvij, cataj no':

—Cavii sa' níi so', che'é se cuchruj no' mán so', ne tucutzii no' mán so' á —taj chana yo', caguáj no' rihaan Jesucristó a.

²⁸ Tzaj ne cataj Jesucristó a:

—Síi cavii sa' ya ro', me síi uno se-nānā Diose ne 'yaj ndaa vaa taj nu' nana yo' adonj —taj Jesucristó rihaan nij yuvii yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj me suun sa' nocoo me qui'yaj Jesucristó, yan guun ya rá nij yuvii se vaa ya vaa nana ca'mii so' a

²⁹ Dan me se cunuu chre' doj yuvii rihaan Jesucristó, ne che'é dan guun che'e so' ca'mii so' nana nihánj a:

—Inanj che'é se yuvii vaa chi'ii nimán me soj ro', che'é dan me rá soj qui'yáj suun sa' nocoo á. Tzaj ne se qui'yáj suun sa' nocoo che'é soj ma'. Maan se quene'en soj se vaa ase vaa quiran' síi cu'naj Jonás gaa naá ro', danj quirán' 'unj, vaa güii nanj á.

³⁰ Dan me se qui'yaj Diose suun sa' nocoo ga síi cu'naj Jonás quene'en nij síi man chuman' Nínive gaa naá, ne danj inanj qui'yaj uún Diose ga 'unj sij ca'née so' nicaj yu'unj man yuvii, quene'en soj adonj.

³¹ "Ne güii ca'ne' Diose cacun' che'é yuvii ro', cuchí' chana nicaj suun reiná guun chij rihaan chuman' naj gan' ndo'o rej sur, ne canicun' no' rihaan soj, qui'yaj Diose, ne cuta' no' cacun' xraá soj adonj. 'O se gan' ndo'o cachéé no' cuchí' no' rihaan síi cu'naj Salomón, ne cuno no' nana cuu tucu'yón Salomón man no' adonj. Ne xa' 'unj sij nicun' rihaan soj cuano, tzaj ne sa' doj vaa 'unj rihaan síi cu'naj Salomón

yo' adonj. Tzaj ne na'vej rá soj cunō soj nana a'mii 'unj rihaan soj a man adonj. ³² Ne nij síi man chuman' Nínive ro', canicun' nij so' ga ma'an soj sij vaa i'na' rihaan chumii nihánj cuano asa' quisij güii ca'ne' Diose cacun' che'é yuvii, ne cuta' nij síi man chuman' Nínive yo' cacun' xraá soj adonj. Cuno nij so' nana ca'mii natáj síi cu'naj Jonás, ne nuchran' nimán nij so', ne canoco' nij so' man Diose adonj. Ne xa' 'unj sij nicun' rihaan soj cuano, tzaj ne sa' doj vaa 'unj rihaan síi cu'naj Jonás yo', tzaj ne taj se qui'yá' naqui'yaj sa' soj nimán soj ma' —taj Jesucristó rihaan nij yuvii yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa no xcuún ní' xcaj ní' cuentá daj qui'yaj ní' a

³³ Ne cataj uún Jesucristó rihaan nij so' a:

—Gaa rmi', ne a 'ó yuvii ne uta' ya'an raá aga' ya'an ne axrij yuve nij so' rque 'o chrúún ma'. Sese rmi', ne achrón nii ya'an raá aga' ya'an ne uta' nii aga' yo' rej xta', ne daj a nij yuvii atúj rá ve' ro', chuguun ni'yaj nij so' adonj.

³⁴ "Rlij rihaan ní' me ya'an nicaj yu'unj man ní' ei. Dan me se sese rlij rihaan ní' ro', ni'yaj yo' ne uun sa' rá yo', gaa ne nu' nee man ní' ro', sa' vaa, ne adi' se chuguun aga' ya'an ro', danj chuguun man ní' gaa sa' rihaan ní' adonj. Tzaj ne sese rlij rihaan ní' ro', ni'yaj yo' ne

inanj uun chi'ii rá yo', gaa ne nu' nee man ní' ro', uun chi'ii rá, gaa ne adi' síi nicun' yan rmi' ne cunudanj man so' ro', rmi', ne danj vaa síi uun chi'ii rá adonj. ³⁵ Xcaj ndo'o soj cuentá se gaa nanj quina'aj ya'an nica'j yu'unj man soj ne guun soj 'o se rmi' a. ³⁶ Dan me se sese cunudanj man ní' nuû ya'an, gaa ne taj a doj se rmi' nuu man ní', gaa ne cunudanj man ní' ro', chuguun, ne adi' gaa o' cachun' ya'an xráá nii ne chuguun nu' man nii ro', danj vaa ní' adonj —taj Jesucristó rihaan nij yuvi' yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é cacun' tumé nij síi fariseo a

³⁷ Dan me se gaa ca'mii Jesucristó rihaan nij yuvi', ne canacúun 'o síi fariseo man so' chá so' chraa tucua' síi fariseo yo', gaa ne dan me se ca'anj cayáán roj so' rihaan mesá a. ³⁸ Dan me se xcaj síi fariseo yo' cuentá se vaa ne noco' Jesucristó se-tucuanj nij síi fariseo se vaa ne na'ya' so' gaa chá so' chraa, gaa ne caráya'anj ndo'o síi fariseo yo' a. ³⁹ Che'é dan cataj síi 'nij ra'a man ní' rihaan so':

—Xa' soj sij fariseo, tzaj ne ase vaa rasuun, ne sa' uxrá na'nu' nii xráá yo', tzaj ne rque yo' ro', me se vaa nacaj guee yo', ta'nga' danj vaa guee soj, ne xráá soj me se ve'é naruvi', tzaj ne nimán soj me quij vaa, ne niha' uxrá rá soj ca'nee soj si'yaj tuvi' soj, ne noco' ndo'o soj

chrej chi'ii adonj. ⁴⁰ Nuveé sij acaj cuentá me soj a ma'. Ne'en soj se vaa Diose ro', me síi qui'yaj ra'a soj, ne na'ya'ndo'o soj, ne veé so' me síi qui'yaj nimán soj uun a. ⁴¹ Dan me se go' soj ta'aj se chá do', ta'aj sa'anj do', man nij síi nique, gaa ne xcaj soj cuentá se vaa síi sa' nimán me soj adonj.

⁴² "Tzaj ne nique soj sij fariseo nanj á. 'O se quiran' uxrá soj sayuun nanj adonj. 'O se sese vaa nuu xlá do', coj ruda do', me ma'an cuêj do', rihaan soj, ne rque soj 'o nánj rasuun yo' rihaan Diose che'é 'o 'o chi' nánj rasuun vaa rihaan soj nanj á. Tzaj ne ne a'ne' nica' soj cacun' che'é tuvi' soj ma'. Ne aráj cochroj soj rihaan Diose ma'. Tzaj ne me rá Diose qui'yaj soj nu' nana noco' nihánj, ne na'vej rá Diose tanáj xco soj yo'ó nana le'ej doj yo' a ma'.

⁴³ "Nique soj sij fariseo nanj á. Quiran' uxrá nij soj sayuun adonj. 'O se niha' rá soj quitaj soj chruun xlá sa' doj nicun' rá ve' tucuyón ní' se-tucuanj Moisés, ne niha' rá soj caráya'anj yuvi' man soj gaa chéé soj yu'vee a.

⁴⁴ "Nique soj che'é sayuun quiran' soj á. Ne ase vaa chraan naj xngá rihaan santó ro', vaa soj, ne xráá soj ro', vaa catzii, tzaj ne nimán soj me se adi' se vaa cúu ri'yuj ro', vaa nimán soj adonj. Ne vaa chraan naj xngá rihaan santó, ne xráá yo' me se sa' uxrá vaa yo', ne rque

yo' me se cúu ri'yuj inanj man rque yo', ne nij yuvij me se chéé nij yuvij yo' xraá chraan, ne taj nij so' se vaa sa' ndo'o vaa chraan yo', taj nij so', tzaj ne ne ne'en nij so' se vaa inanj cúu ri'yuj man rque yo' a man adonj. Ta'nga' danj vaa guee soj adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí fariseo yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é cacun' tumé nij sí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij a

⁴⁵ Gaa ne ca'mii 'o sí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij, ne cataj so' rihaan Jesucristó a:

—Tzaj ne nachrí' so' ni'yaj so' man ma'an núj gaa a'mii so' nana vaa danj á —taj so' rihaan Jesucristó a.

⁴⁶ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ne nique ma'an soj sij naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij a. Ma'an soj uún quiran' uxrá sayuun nanj adonj. 'O se a'ne' uxrá soj suun rihaan yuvij daj qui'yaj nij yuvij canoco' nij yuvij man Diose, tzaj ne dan me se ase vaa yuvij araa ndo'o rasuun 'ee xraá tuvi' vaa nij soj, ne a doj ne racuíj soj man yuvij cata yuvij rasuun 'ee yo' a ma'. A 'ó raa ra'a nij soj ne racuíj soj man yuvij a man adonj.

⁴⁷ "Nique soj che'é sayuun quiran' soj a. Ve'é une' soj chraan yan naj cúu man nij sí nata' se-nana Diose gaa naá, tzaj ne ma'an xii soj ro', me sí ticavi' man nij so'

adonj. ⁴⁸ Dan me se che'é se ne'en ní' se vaa 'yaj ma'an soj, ne che'é dan xcaj ní' cuentá se vaa 'o vaa rá soj ga xii soj sí man gaa naá, ne cyaan 'yaj soj ga xii soj adonj. Dan me se nij so' ro', ticavi' man nij sí nata' se-nana Diose, ne soj ro', une' chraan yan naj cúu man nij so' adonj.

⁴⁹ "Che'é dan cavii 'o nana cuu raá Diose, cataj Diose: "Xa' yuvij nihánj, tzaj ne ca'nej 'unj sí nata' se-nana rihaan nij so' a. Dan me se ticavi' nij so' man ta'aj nij sí ca'nej 'unj, ne yo'ó ta'aj nij so' me se me rej ma'an vaj nij so', ne quitaj ri'yunj uxrá nij so' man nij sí ca'nej a. ⁵⁰ Ndaa sij, gaa ne nu' ton cayanj man nij sí nata' se-nana Diose asij gaa guun che'e chumii ro', nu' cacun' yo' ro', nata' xraá nij so' a. ⁵¹ Dan me se asij ton cayanj man sí cu'naj Abel ne ndaa ton cayanj man sí cu'naj Zacarías gaa cavi' so' rihaan nuvi' yan nicun' mesá altar xij ro', nu' cacun' yo' ro', nata' xraá nij so' a", taj Diose a. Dan me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa quiran' ma'an nij tuvi' nij soj sayuun che'é nu' cacun' yo' adonj.

⁵² "Nique soj sij naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij a. Quiran' uxrá soj sayuun adonj. Taj se qui'yá' xcaj yuvij cuentá, 'yaj soj ma'. Dan me se ma'an soj ro', na'vej rá catuu se-tucuanj Diose, ne nij sí me rá catuu me se aráan soj chrej rihaan

nij so', ne na'vej rá soj catuū
 nij so' a man adonj —taj Jesu-
 cristó rihaan nij síí naqui'yaj
 cuū se-tucuānj Moisés rihaan
 yuviī a.

⁵³ Dan me se curihanj
 Jesucristó ve' yo', ne guun
 che'e nij síí naqui'yaj cuū
 se-tucuānj Moisés do', nij síí
 fariseo do', táá ri'yunj uxrá
 nij so' man Jesucristó, ne
 guun che'e nij so' xná'anj
 nij so' man so' che'é que'ee
 rasuūn a. ⁵⁴ Dan me se nanó
 xrej uxrá nij so' nana ca'mii
 Jesucristó che'é rej guun
 ndo'o rá nij so' cuta' nij so'
 cacun' xráá Jesucristó che'é
 nana tu'va so' a.

12

*Nana nihánj taj xna'anj
 se vaa ne ca'vej rá Jesucristó
 qui'yaj nij síí tucu'yón se-nana
 so' ndaa vaa qui'yaj nij síí
 fariseo a*

¹ Dan me se cunuu chre'
 uxrá yuviī rej vaj Jesucristó,
 ne uxrá chruj nij so', ne ndaa
 tiguíj tuvi' ma'an nij so' a.

Gaa ne guun che'e Jesu-
 cristó ca'mii so' asino yaan
 ga nij síí tucu'yón se-nana so',
 cataj so':

—Cutumé soj man soj se
 gaa nanj quirān' soj sayuun,
 qui'yaj se-levadura nij síí
 fariseo á. Dan me se taj nij
 so', ne inanj nana sa' a'mii
 nij so', taj nij so', tzaj ne taj
 ma'. Tu'va rma'an nij so'
 nanj adonj. Nuveé nana sa'
 a'mii nij so' ma'. Inanj nana
 nucui' rá a'mii nij so' nanj
 adonj. ² Tzaj ne dan me se

nu' nana ca'mii yuve nij so'
 do', nu' rasuūn 'yaj yuve nij
 so' do', nu' yo' ro', nurihanj
 quene'en cunudanj yuviī
 vaa güii adonj. ³ Che'é dan
 nu' nana ca'mii soj rej rmi'
 ro', vaa güii nurihanj yo' rej
 chuguūn, ne nu' nana ca'mii
 soj xréé tuvi' soj rej rá ve', ne
 nurihanj yo' vaa güii ndaa
 patio rihaan ve' adonj —taj
 Jesucristó rihaan nij so' a.

*Nana nihánj taj xna'anj se
 vaa se cuchu'vi' ní' quene'en ní'
 yuviī ma'*

⁴ Gaa ne cataj uūn Jesu-
 cristó a:

—Dan me se tuví' 'unj me
 soj, ne che'é dan cataj xna'anj
 'unj rihaan soj se vaa se
 cuchu'vi' soj quene'en soj nij
 síí ticavi' man nee man soj
 ma'. 'O se asa' qui'yaj nij so'
 danj, gaa ne taj vaj doj se
 chi'ii qui'yaj nij so' man soj
 a ma'. ⁵ Tzaj ne nihánj me se
 cataj xna'anj 'unj rihaan soj
 me síí cuchu'vi' soj ni'yaj soj
 man a. Dan me se vaa che'é
 cuchu'vi' soj ni'yaj soj Diose
 adonj. Asa' quisíj ticavi' nii
 man soj, gaa ne so' me síí
 ca'nej man soj rihaan ya'an
 cacaa soj sese tumé soj cacun'
 adonj. Che'é dan taj 'unj
 rihaan soj se vaa vaa che'é
 cuchu'vi' soj ni'yaj soj man
 so' adonj.

⁶ "Ne'en soj daj vaa nij xtāj
 chrin' se vaa 'un' ya xo' nó
 chi' guee cha'aa a. Tzaj ne taj
 ya'anj uxrá Diose man 'o 'o nij
 xo' a. ⁷ Ne Diose me se vaa
 cuentá yuvé raa soj 'yaj so',
 ne ne'en so' me daj yuvé raa

soj, ne che'é dan se cuchu'vi' soj che'é sayuun qui'yaj yuvij man soj ma'. 'O se uxrá vaa yu'vee doj nó soj rihaan xtâj chrin' yo', 'yaj Diose adonj. ⁸ Ne cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa no xcúun soj nata' ya soj rihaan yuvij se vaa me soj sí noco' manj, ne nu' sí 'yaj danj ro', vaa güii, ne 'unj sij ca'née Diose nıcaj yu'unj man yuvij ro', nataj rihaan nij se-mozó Diose se vaa sij noco' manj me so' a. ⁹ Ne sí taj xna'anj rihaan yuvij se vaa nuveé sij noco' manj me so' ro', vaa güii, ne cataj xna'anj yá 'unj rihaan nij se-mozó Réé 'unj se vaa nuveé sij noco' manj me so' a ma'.

¹⁰ "Dan me se 'unj sij ca'née Diose nıcaj yu'unj man yuvij ro', ca'vee se ca'mij yo'o so' nana chi'ij che'ej, ne ca'vee navij cacun' xráá so' qui'yaj Diose, tzaj ne sese ca'mij chi'ij yo'o so' che'é Nimán Diose, ne daj chihaa mij se tinavij Diose cacun' yo' xráá so' a ma'.

¹¹ "Dan me se asa' tucuatúj nii man soj rá ve' tucuyón ní' sij israelitá se-tucuanj Moisés ne canicun' soj rihaan nij sí uun chij, ne se nanó rá soj daj ca'mij soj che'é soj rihaan nij so' ma'. ¹² 'O se orá yo' ro', ma'an Nimán Diose ro', tucuyón man soj daj ca'mij soj rihaan nij so' adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí tucuyón se-nana so' a.

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é 'o sí ru'vee

caraa sa' que'ee rasuun rihaan chumij nihánj a

¹³ Dan me se cataj yo'o tuvi' nij yuvij yo' rihaan Jesucristó a:

—Cataj so' rihaan tinúú 'unj, ne cuxra' ta'aj so' yo'óo do', rasuun do', gaj, maestro —taj so' rihaan Jesucristó a.

¹⁴ Gaa ne:

—Me che'é guun rá so' se vaa guún 'unj sí a'ne' cacun' che'é soj ga. Me che'é ca'mij 'unj che'é rasuun vaa rihaan roj tinuj soj, rá so', ga tinu' —taj Jesucristó rihaan so' a.

¹⁵ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij yuvij a:

—Tumé uxrá soj man soj rihaan nij rasuun xcoj ruvaa rá a. Nuveé rasuun man rihaan ní' qui'yaj cavij sa' nimán ní' ma' —taj Jesucristó rihaan nij yuvij a.

¹⁶ Gaa ne dan me se nanó Jesucristó 'o se-cuento 'o sí ru'vee rihaan nij yuvij a:

—'O sí ru'vee me 'o so', ne cavij ndo'o xnaa so', ne man ndo'o rasuun rihaan so',

¹⁷ ne dan me se taj so': "A me se qui'yáj ga rasuun man rihanj ne taj rej caraj man rasuun yo' ga", taj so' a. ¹⁸ Gaa ne: "Aan a. Aj ne'enj me se qui'yáj á. Tucuanee 'unj man nij cuchruu nii, ne qui'yáj doj ve' xij, ne yo'o caraa chre' 'unj man nij rasuun, ne tinavii 'unj man nij yo' rá nij ve', ¹⁹ gaa ne cataj 'unj rihaan nimanj se vaa man ndo'o rasuun rihaan ní' cha ní', ne se nanó rá ní', maan se ve'é cha ní' do', ve'é co'o ní' do', ve'é cayáan ní' do',

ve'é cotoj ní dō' a. Danj cataj rihaan nimanj che'é nij rasuun cumān rihanj”, taj so' a. ²⁰ Tzaj ne Diose ca'mii rihaan so', cataj Diose: “Sii ni'yōn mé so' á. 'O se nij corá me se cavī' so', ne xa' rasuun caraa sa' so', tzaj ne me se guun yo' rihaan so', rá so' gā”, taj Diose rihaan ru'vee yo' a. ²¹ Danj quirān' síi araa sa' rasuun che'é ma'an danj, ne taj vaj a doj rasuun sa' nicaj so', ni'yaj Diose a ma' —taj Jesucristó rihaan nij yuvij a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ne nó xcúún ní nanō ndo'o rá ní che'é se chá ní dō', che'é yatzi'j cunuû ní dō' a

²² Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nāna so' a:

—Che'é dan cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa taj che'é nanō ndo'o rá soj che'é soj ma'. Ne che'é se chá soj dō', ne che'é yan quirī' soj se caráán xráá soj se nanó rá soj ma'. ²³ Aj ne'en soj se vaa aj vaa i'na' soj, qui'yaj Diose, ne se guun nucuaj Diose rque Diose chá soj, rá soj gaa a na'. Daj chihāa mīj se guun danj rá soj ma'. Ne Diose me síi ca'vee rque se chá soj ei. Ne Diose me síi qui'yaj nee man soj, ne se guun nucuaj Diose rque Diose yatzi'j caráán xráá soj, rá soj gaa a na'. Daj chihāa mīj se guun danj rá soj ma'. Ne Diose me síi ca'vee rque se caráán xráá soj ei.

²⁴ ”Xcaj soj cuentá daj 'yaj nij xcaa, ne ne unō nij xo' 'núú, ne ne rii nij xo' naa, ne

taj se-cuchruu nij xo', tzaj ne Diose ro', rque se chá nij xo' adonj. Ne sa' doj vaa soj rihaan xcaa ni'yaj Diose adonj. Ya sa' doj vaa soj chuguanj. ²⁵ Ne nda' se nanó ndo'o rá soj che'é yan chre' vaa soj, tzaj ne a 'ó xco' se guun nucuaj soj cachij xcaan soj doj qui'yaj ma'an soj ma'. Maan se Diose ro', me síi ne'en daj gaa cachij soj, ne che'é dan taj che'é nanō rá soj a ma'. ²⁶ Dan me se sese se ca'vee qui'yaj soj rasuun le'ej doj, ne asa' ca'vee qui'yaj soj rasuun nocoo doj, rá soj gā. Che'é dan taj che'é nanō ndo'o rá soj che'é nij rasuun nocoo doj a ma'.

²⁷ ”’O se xcaj soj cuentá ni'yaj soj nij yâj se vaa ve'é ndo'o vaa nij yâj a. Ne 'yaj suun nij yâj, tzaj ne ma'an Diose ro', me síi sa' ndo'o vaa qui'yaj man nij yâj adonj. Ne ne rii nij yâj yu'vej ma'. Tzaj ne adi' se vaa síi rii yu'vej ne sa' uxrá vaa sagan' so' ro', vaa nij yatzi'j nuu nij yâj adonj. Dan me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa síi cu'naj Salomón síi cane gaa naá, ne ve'é uxrá vaa yatzi'j nuu so', qui'yaj cunudanj sa'anj vaa rihaan so', tzaj ne nij doj vaa yatzi'j nuu so' rihaan nij yâj man tacaan yo', qui'yaj Diose adonj. ²⁸ Dan me se danj nanj nij yâj man tacaan yo', tzaj ne sa' uxrá vaa nij yatzi'j nuu nij yâj yo', 'yaj Diose, tzaj ne a'yuj ca'ne' nii man nu' coj dō', yâj dō', ne caraa nii man yo' rihaan ya'an, ne cacaa nu' nij yâj yo' nanj adonj. Ne a

doj yu'vee taj nó yâj yo' a ma'. Táa a soj yuvij, ne se nanó rá soj ma'. Diose me síi rque sagan' soj adonj. Tzaj ne ne guun ya sa' rá soj se vaa Diose me síi raquíj ya man soj man adonj.

29 "Ne xa' soj, tzaj ne se nano' ndo'o soj se cha soj do', se co'o soj do' ma'. Ne se nanó ndo'o rá soj che'é nij yo' ma'. 30 'O se nij síi man rihaan chumij nihánj síi ne ne'en daj vaa Diose ro', inanj 'yaj suun ndo'o nij so' che'é rasuun man rihaan chumij nihánj adonj. Tzaj ne nu' rasuun achiin man soj ro', aj ne'en Rej soj Diose se vaa achiin rasuun yo' man soj adonj. 31 Tzaj ne nanó' soj rej daj qui'yaj soj, ne guun chij Diose nimán soj, gaa ne rque Diose rasuun yo' rihaan soj adonj.

32 "Se kuchu'vi' soj ma'. Ase vaa daán Diose matzinj vaa soj, ne Diose tumé man soj, ne aj guun rá Rej soj Diose se vaa guun chij soj rihaan chumij nihánj ga so' vaa güii a.

33 "Cutu'vee soj si'yaj soj, ne go' soj sa'anj man nij síi nique á. Gaa ne vaa güii quirí' soj 'o nanj caraa nu' sa'anj rque, ne xa' nanj yo', tzaj ne daj chihaa míj se xtuu nanj yo', ne xa' sa'anj yo', tzaj ne daj chihaa míj se navij sa'anj yo' a. Yo' me se quirí' soj rej xta', ne rej xta' ro', taj vaj síi ituu ma'. Ne taj vaj xluú chá rasuun ma'. 34 Ne sese inanj che'é rasuun man rihaan chumij nihánj qui'yaj suun soj, gaa

ne veé maan rihaan chumij nihánj quínaj nimán soj gaa nanj adonj. Ne sese inanj che'é rasuun man xta' ro', qui'yaj suun soj, gaa ne veé rej xta' ro', ca'anj nimán soj nanj adonj. Me rej ma'an araa soj rasuun, ne veé rej danj vaj nimán soj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij síi tucuyón se-nana so' a.

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é mozó na'vij namán ru'vee a

35 Ne cataj uún Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ase vaa síi 'nij raan nuj catuun ro', danj gaa soj ei. Ase vaa síi nicajaga' chuguun aco' ya'an ro', danj gaa soj ei. 36 Dan me se qui'yaj soj ndaa vaa 'yaj mozó na'vij so' namán se-ru'vee so' gaa ca'anj se-ru'vee so' cha'anj nara'aa ei. Dan me se asa' namán ru'vee ne nu' tara'a so' ta'yaa, ne nu' ca'nuu mozó yo' ta'yaa, gaa ne guun niha' rá se-ru'vee mozó yo' adonj. 37 Ne cavij sa' uxrá nij mozó 'yaj danj, che'é se ne cotoj nij so' gaa namán se-ru'vee nij so' a. Dan me se quene'en ya so' se vaa ne cotoj nij so' ma'. Cataj yá 'unj rihaan soj cuano se vaa ma'an ru'vee yo' ro', naquiyaj sa' so' man so', cayáan se-mozó so' rihaan mesá, qui'yaj so', ne qui'yaj chuvij ma'an so' cha nij se-mozó so' adonj. 38 Dan me se ca'vee se rej yan' namán so' ni', ca'vee se rej taxrej namán so' ni', tzaj ne aj ne'en so' se vaa ve'é inanj

na'vij nij mozó yo' man so', ne cavii sa' uxrá nij mozó yo' adonj. Che'é dan qui'yaj soj ndaa vaa 'yaj nij mozó yo' ei. ³⁹ Dan me se sese 'o sí tucua ve' ro', aj ne'en so' me orá ca'na' sí ituu ne qui'yaj ituu sí ituu rasuun man tucua so', ne uxrá cutumé so' tucua so', ne se qui'yaj ituu sí ituu tucua so' tzaj ma'. Maan se ne ne'en so' me orá ca'na' sí ituu man adonj. ⁴⁰ Dan me se ta'nga' danj vaa guee 'unj sij nicaj yu'unj man yuvij, ne ne'en soj me orá ca'na' uún 'unj man adonj. Che'é dan yo'o ni'yaj soj á —taj Jesucristó rihaan nij sí tucuyón se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj daj quirán' sí ve'é 'yaj suun rihaan Diose do', daj quirán' sí ne 'yaj suun sa' rihaan Diose do' a

⁴¹ Gaa ne xná'anj sí cu'naj Pedró man Jesucristó, cataj so' a:

—Señor. Che'é ma'an núj me nanó so' cuentó yo' na'. Ase che'é cunudanj yuvij xa' —taj Pedró, xná'anj so' man Jesucristó a.

⁴² Gaa ne cataj sí 'nij ra'a man ní' a:

—Che'é dan me sese cune' sí tucua yo'o ve' man yo'o se-mozó so' se vaa cutumé mozó yo' man tuvi' mozó rque so' se chá rihaan nij so' orá chá nij so' chraa, ne daj qui'yaj mozó yo', rá soj ga. Sese ya ya sij ve'é 'yaj suun me so' do', sese ya ya sij avii raaj me so' do', ne daj qui'yaj so', rá soj ga. ⁴³ Gaa ne

güii naman se-ru'vee mozó ro', sese quene'en se-ru'vee mozó se vaa ve'é 'yaj suun mozó se-suun ru'vee, ne cavii sa' uxrá mozó yo', qui'yaj se-ru'vee mozó yo' adonj. ⁴⁴ Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa cune' ru'vee yo' man mozó yo' guun so' sí tumé man cunudanj si'yaj ru'vee yo' a. ⁴⁵ Tzaj ne sese guun rá mozó yo' se vaa guun raan ndo'o se-ru'vee so', gaa ne guun che'e so' go' so' man yo'ó nij mozó do', man nij mozó chana do', ne cha so' co'o so' ne guun xno so' a. ⁴⁶ Dan me se ne ne'en so' aman naman se-ru'vee so' a. Ne na'vij so' ca'na' ru'vee a. Tzaj ne sij güii sij orá sij, ne ca'na' ma'an se-ru'vee mozó yo', gaa ne ca'ne' nu' so' man mozó yo', ne cataj so' se vaa ca'anj mozó yo' rihaan ya'an ga yo'ó nij sí ne amán rá ni'yaj man Diose a.

⁴⁷ "Dan me se xa' mozó ne'en daj me rá se-ru'vee so' qui'yaj so', tzaj ne sese se qui'yaj so' danj, ne qui'yaj so' inanj se vaa rii nimán ma'an so' qui'yaj so', ne cayuun uxrá so' vaa güii adonj. ⁴⁸ Ne xa' sí ne ne'en daj me rá se-ru'vee so' qui'yaj so', ne qui'yaj so' rasuun na'vej rá se-ru'vee so' qui'yaj so', tzaj ne maan che'é se ne ne'en so' ne qui'yaj so' rasuun chi'ij ro', maan che'é dan doj cayuun so' adonj.

"Ne sí ataj suun nocoo doj 'yaj Diose ro', doj a guun rá Diose qui'yaj suun so' a.

Ne síi tumé doj rasuun che'é Diose ro', doj a gaa rasuun nachin' Diose rihaan so' nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cunu' ndo'o yuvii ga tuvi' yuvii che'é Jesucristó a

49 Gaa ne cataj uún Jesucristó a:

—Ca'ná' 'unj rihaan chumii nihánj che'é rej guun rá 'unj tacuacoj ya'an nimán yuvii, ne guun niha' rá nij yuvii canoco' nij yuvii man Diose adonj. Ne me ndo'o raj se vaa ra'yanj caco' ya'an yo' nimán nij yuvii adonj. 50 Tzaj ne rej rihaan ní' me se vaa uxrá sayuun quirán' 'unj, se vaa nata' nu' sayuun yo' xraj nanj á. 51 Dan me se ca'ná' 'unj che'é rej dínj doj cayáán nij yuvii man rihaan chumii nihánj ga tuvi' yuvii, rá soj na'. Taj ma'. Cuanó nihánj me cataj 'unj rihaan soj se vaa ca'ná' 'unj che'é rej nata' 'unj se-nanaj rihaan yuvii, tzaj ne se cuno cunudanj nij yuvii rihanj ma'. Che'é dan cunu' yuvii ga tuvi' yuvii adonj. 52 Dan me se rej rihaan ní' me se, sese cayáán 'un' yuvii rá 'o ve', ne cunu' va'núj nij so' ga yavíj nij so', ne cunu' vij nij so' ga ya'núj nij so' adonj. 53 Dan me se cunu' snó'o ga ta'nij snó'o so', ne cunu' ta'nij snó'o so' ga ma'an so', ne cunu' chana ga ta'nij chana no', ne cunu' ta'nij chana no' ga ma'an no' adonj. Ne cunu' chana ga choco' no', ne cunu' choco' no' ga

ma'an no', che'é se-nanaj adonj —taj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ne quene'en nij yuvii xcaj nij yuvii cuentá che'é sayuun quirán' nij yuvii ma'

54 Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij yuvii a:

—Dan me se soj me se sa' uxrá ne'en soj xcaj soj cuentá adonj. Nu' ne'en soj se vaa gaa avii ngaa rej ata' güii, ne nu' taj soj se vaa caman' uxrá maan, taj soj, ne veé danj 'yaj guee xa' maan, ne aman' ndo'o yo' nanj adonj. 55 Ne nu' ne'en uún soj se vaa avii nana yuvaa rej rque rej sur, ne nu' taj soj se vaa daj doj ca'na' ndo'o cachi' taj soj, ne veé danj 'yaj xa' cachi', ne maan ndo'o nanj adonj. 56 Dan me se xa' soj sij nucui' rá me se síi sa' me soj taj soj, tzaj ne tu'va rma'an soj nanj adonj. 'O se ne'en soj xcaj soj cuentá che'é se vaa rihaan chumii do', che'é se vaa rej xta' do', tzaj ne ne ne'en soj xcaj soj cuentá che'é sayuun quirán' soj sij man rihaan chumii nihánj vaa güii ma'.

57 "Ne me che'é na'vee xcaj ma'an soj cuentá che'é se vaa no xcúún soj qui'yaj ma'an soj ga. 58 Ne so' me se sese vaa síi me rá cuta' cacun' xráá so' rihaan nij síi nicaj suun, ne gaa tihaj vaj so' chrej ga so', ne ve'é ca'mii so' ga so', cataj so' rihaan so' se vaa: "Ca'ne' rá so', ne se cutá' so' cacun' xraj ma'", cataj so', ne ve'é

ca'miij so' ga so' ei. Ne sese se qui'yáá so' danj ca'miij sa' so' ga so' gaa tihaj vaj roj soj chrej rihaan chumiij nihánj, ne nıcaj so' mán so' ca'anj so' rihaan cuese, ne cuese yo' ro', taacuachén mán so' ra'a sí tumé taga', ne so' me sí caxriij taga' mán so', ⁵⁹ ne yo' me se guun raan ndo'o so', ne ndaa navij naru'vee so' nu' cacun' qui'yáá so', gaa ne curihanj so' taga' nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij yuviij a.

13

Nana nihánj taj xna'anj se vaa quirı'ı nu' ní sese se ca'vej rá ní canicaj nimán ní tanáj ní chrej chí'ıı a

¹ Güii dan me se mán ta'aj nij yuviij, ne nata' nij so' rihaan Jesucristó che'é daj quiran' ta'aj nij sí man estadó Galilea gaa mán nij so' ticavi' nij so' xcuu rihaan Diose gaa ne curihanj nij tanuu 'yaj suun rihaan sí cu'naj Pilato, ne ticavi' nij tanuu man nij sí man estadó Galilea yo' a. ² Gaa ne canicaj Jesucristó cataj so' rihaan nij yuviij nata' nana yo' a:

—Che'é yan quiran' nij so' danj, ne che'é dan sij tumé doj cacun' rihaan cunudanj yo'ó nij sí ne estadó Galilea me nij so', rá soj na'. ³ Taj ma'. Tzaj ne cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa sese se canicaj nimán soj tanáj soj chrej chí'ıı, ne vaa güii quirı'ı nu' soj ne quiran' soj ndaa vaa quiran' nij so' adonj.

⁴ "Ne xa' xnu' va'nunj nij sí cavi' gaa canee ve' nata' xcaan cu'naj Siloé xráá nij so', gaa ne sij tumé doj cacun' rihaan cunudanj nij sí man chuman' Jerusalén me nij so', rá soj gaa na'. ⁵ Taj ma'. Tzaj ne cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa sese se canicaj nimán soj tanáj soj chrej chí'ıı, ne vaa güii quirı'ı nu' soj ne quiran' soj ndaa vaa quiran' nij so' adonj —taj Jesucristó rihaan nij yuviij a.

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó se vaa sese se guun rá ní qui'yaj ní ndaa vaa me rá Diose, ne quirı'ı ní a

⁶ Gaa ne nanó Jesucristó cuentó nihánj a:

—Dan me se 'o snó'o me se naj 'o xnaa so' naa chruj uvá, ne nicun' 'o chruun higó rque naa uvá yo', tzaj ne 'na' so' nano' so' chruj raá yo' chá so', tzaj ne a 'ó chruj ne quirı'ı so' chá so' raá chruun yo', ne che'é dan quirı'ı rá so' ni'yaj so' chruun yo' a. ⁷ Che'é dan cataj so' rihaan sí 'yaj suun rque xnaa so': "Ni'yaj so' ei. Sıj va'nunj ya yo' 'ná' 'unj nanó' 'unj chruj higó raá chruun nihánj, tzaj ne a 'ó chruj nuvi' raá chruun nihánj chá' ma'. Ca'ne' so' man yo', ne taj che'é canicun' rma'an yo' rihaan to'ój a ma'", taj so' rihaan sí 'yaj suun rque naa uvá yo' a. ⁸ Tzaj ne sí 'yaj suun rque naa uvá yo' ro', cataj rihaan so' a: "Qui'yáá so' se ndo'o, ne daj orún' guee yo' cuano tanáj ní man chruun nihánj, ne canaa

'un̄j n̄j' anicaj tacóo chruun yo', nē caraá 'un̄j ya'luj tacóo chruun yo', señor. ⁹ Xraj, nē sese yo' nat̄u ro', nē cum̄an chruj raá chruun yo', nē quinaj chruun yo', qui'yaj ní' a. Se taj, nē ca'ne' cachrij ní' man chruun yo' ei", taj síi 'yaj suun naá uvá yo' rihaan síi si'yaj chruun yo' a. —Dan me cuentó nanó Jesucristó rihaan nij yuvij yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nahuun sa' 'o chana guun lac̄u xráa, qui'yaj Jesucristó güii naránj rá nij yuvij israelitá a

¹⁰ Dan me se 'o güii naránj rá nij yuvij israelitá me se tucu'yón Jesucristó rihaan nij yuvij cunuu chre' rá ve' tucu'yón nii se-tucuanj Moisés, ¹¹ nē dan me se rá ve' yo' ro', nicun' 'o chana guun lac̄u xráa, nē nana chree yanj nimán no' ro', me qui'yaj guun lac̄u xráa no' a. Nē aj quisíj xnu' va'nuj yo' quiran' no' danj a. Dan me se ne ca'vee canicun' caya no' a ma'. ¹² Dan me se quene'en Jesucristó man no', nē canacúun so' man no', cataj so':

—Cuan̄o nihánj me x'neē chi'ii xráa so', nocoj —taj Jesucristó, ¹³ nē cuta' so' ra'a so' xráa no' a.

Nu' xcaj chana cuentá se vaa nahuun sa' no', nē nu' guun che'e no' cataj no' se vaa sa' uxrá qui'yaj Diose a.

¹⁴ Tzaj nē ca'maan rá síi 'nij ra'a ve' tucu'yón nii se-tucuanj Moisés, che'é se güii naránj rá nij yuvij

israelitá me güii qui'yaj cono'ó Jesucristó man chana yo' a. Che'é dan cataj síi 'nij ra'a ve' yo' rihaan nij yuvij a:

—Vatan' güii me güii nō xcúun ní' qui'yaj suun ní' 'o 'o smaná a. Ca'na' soj güii yo', nē nahuun sa' soj ei. Se ca'na' soj nahuun sa' soj güii naránj rá ní' ma' —taj so' rihaan nij yuvij a.

¹⁵ Gaa nē cataj síi 'nij ra'a man ní' rihaan nij tuvij' síi 'nij ra'a ve' a:

—Quij ndo'o vaa nimán soj, nē síi nucui' ndo'o rá me soj adonj. 'O se taran' soj me se ne nache soj daán soj scúj do', daán soj burró do', rej numij xo', nē nicaj soj man xo' 'anj soj rej co'o xo' na güii naránj rá ní' gaa na'. ¹⁶ Nē nihánj me nicun' chana nihánj, nē ta'nii ta'nij si'nō xii ní' síi cu'naj Abraham me no', nē nihánj me quisíj xnu' va'nuj yo' numij síi cu'naj Satanás man no', nē ca'vee se güii naránj rá ní' me güii cuan', tzaj nē vaa che'é ndo'o nache ní' man no' ra'a síi cu'naj Satanás adonj —taj Jesucristó rihaan síi 'nij ra'a ve' yo' a.

¹⁷ Nē gaa quisíj ca'mii so' danj, gaa nē guun na'aj cunudanj nij síi guun rá cunu' ga so', gaa nē guun niha' rá cunudanj nij yuvij che'é cunudanj nij suun sa' noc̄o qui'yaj so' a.

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é caân cuêj mostazá xlá a

¹⁸ Che'é dan cataj Jesucristó a:

—Daj gaa guun chij Diose rihaan chumii nihánj, rá soj ga. ¹⁹ Dan me se ase vaa achij caân cuêj mostazá xlá ro', danj gaa guun chij Diose rihaan chumii nihánj adonj. Dan me se nicaaj yo'o so' man caân cuêj mostazá xlá ne caxríj so' caân yo' rque to'óo so', ne dan me se xra' caân yo', ne cachij yo', ne asa' cachij yo', ne ase vaa 'o chruun ro', danj vaa yo' a. Gaa ne cayuu nij xtâj vaj rej xta' raa cuêj yo', ne qui'yaj nij xo' saca' nij xo' raa cuêj yo' adonj. —Danj ca'mii Jesucristó rihaan nij yuvii a.

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é levadura se 'yaj naraa nana rque rachruún a

²⁰ Gaa ne cataj uún Jesucristó a:

—Daj gaa 'o rasuun naqui'yaj ní' rihaan soj, gaa ne quene'en soj daj gaa guun chij Diose rihaan chumii nihánj, rá soj ga. ²¹ Dan me se naqui'yaj ní' 'o chana caxríj yo'óo levadura rque cunj hariná gaa 'yaj no' rachruún a. Dan me se ase vaa 'o chana, ne cuxra' ta'aj no' 'o va'núj ya aga' yo'óo hariná, ne caxríj ndo'o no' yo'óo levadura, ne caxríj yuve no' man yo' ndaa navij naraa ndo'o nana rque yo' a. Ase vaa uun chij yo'óo levadura yo' rihaan cunj hariná ro', danj gaa guun chij Diose rihaan chumii nihánj adonj. —Danj ca'mii Jesucristó rihaan nij yuvii a.

Nana nihánj taj xna'anj me sí ca'anj cayáan ga Diose ne me sí ca'anj rihaan ya'an a

²² Gaa ne vaj Jesucristó cachén so' nij chuman' nocoo do', nij chuman' ra'a do', ne tucu'yón so' se-nana so' rihaan nij yuvii a. Ne danj nanj nichrun' so' nichrun' so' chuman' Jerusalén a. ²³ Ne xná'anj yo'o so' man Jesucristó, cataj so':

—Ne doj nij sí ca'vee quinanii rihaan sayuun, qui'yaj Diose a na' —taj so', xná'anj so' man Jesucristó a.

Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij yuvii a:

²⁴ —Ase vaa ta'yaa chruj ndo'o vaa rej cachén yuvii catuu yuvii rihaan Diose adonj. Qui'yaj nucuaj soj nimán soj che'é rej catuu soj rej yo' ei. Cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa guun ndo'o rá nij yuvii catuu nij so' rej yo', tzaj ne se guun nucuaj nij so' catuu nij so' ma'. ²⁵ Ne asa' quisíj canicun' caya sí tucua ve' yo' ne caráán so' ta'yaa, gaa ne soj ro', canicun' xe', ne guun che'e soj tica'mii soj ta'yaa, ne cataj soj: “Na'nuu so' ta'yaa catuu núj, Señor”, cataj soj, gaa ne cataj 'unj rihaan soj: “Ne ne'en uxraj me rej cavii soj a ma'”, cataj 'unj rihaan soj gaa nanj adonj. ²⁶ Gaa ne guun che'e soj cataj soj: “Chá núj chraa do', co'o núj na ga so' do', ne tucu'yón so' se-nana so' chiháán núj nanj á”, cataj soj rihanj á. ²⁷ Gaa ne cataj uún 'unj rihaan soj: “Ne ne'en

uxraj me rej cavii cunudanj soj sij 'yaj inanj cacun' a ma'. Naxuun soj man soj rihanj á", cataj 'unj rihaan soj a.

28 "Ne rej ca'anj soj me se rej ta'vee ndo'o yuvii me yo', ne ndaa cha ruj ma'an yuvii cúu yan' yuvii, ne quene'en soj man sí cu'naj Abraham do', man sí cu'naj Isaac do', man sí cu'naj Jacob do', man cunudanj nij sí nata' se-nana Diose gaa naá do', se vaa cayáan nij so' ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumii nihánj, ne xa' soj, tzaj ne quene'en soj se vaa aj quirilj nii man soj xe' nanj adonj. 29 Ne güii guun chij Diose rihaan chumii nihánj ro', ca'na' ndo'o yuvii man cunu' chumii, ne cayáan nij so' rihaan se-mesa Diose, ne cha nij so' chraa adonj. 30 Ne nij sí ne guun chij rihaan chumii nihánj me se xta' ro', guun chij nij so' a. Ne nij sí guun chij ndo'o rihaan chumii nihánj me se rej xta' ro', guun nij so' sí noco', qui'yaj Diose nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij yuvii yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ne cuchu'vi' Jesucristó ni'yaj so' man sí cu'naj Herodes ma'

31 Ne güii dan me se cuchil' doj nij sí fariseo rihaan Jesucristó, ne cataj nij so' a:

—Curihanj so' estadó nihánj ca'anj so', ne sí nicaj suun rey cu'naj Herodes me se me ndo'o rá so' ticavi' so' mán so' á —taj nij sí fariseo rihaan Jesucristó a.

32 Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ase vaa chunee avii ndo'o raq qui'yaj sayuun vaa sí cu'naj Herodes yo', ne ca'anj soj, ne cataj soj rihaan so' se vaa 'unj me se rii 'unj nana chree nimán nij yuvii, ne naqui'yaj sa' 'unj man nij sí ran', ne 'o güii cuan' ne 'o güii a'yuj ne rque va'núj guee güii qui'yaj suun 'unj se-sunj, ne veé danj quisij se-sunj, qui'yaj nanj adonj. 33 Tzaj ne vaa che'é qui'yaj suun 'unj cuan' ne a'yuj ne yataj, ne rque va'núj güii qui'yaj suun 'unj che'é xrej 'unj, gaa ne curihanj 'unj estadó nihánj ei. 'O se taj che'é cavi' 'o sí nata' se-nana Diose rej yanj yo'ó chuman', ne veé chuman' Jerusalén cavi' so' gaa ca'vee adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí fariseo yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj daj quiran' nij sí ne chuman' Jerusalén a

34 Gaa ne cataj uún Jesucristó a:

—Naná uxrá raj che'é soj sij man chuman' Jerusalén nihánj nanj á. Dan me se ticavi' soj man nij sí nata' se-nana Diose, ne go' soj yahij man nij sí ca'née Diose cuchil' rihaan soj a. Guun que'ee ndo'o guun rá 'unj naqui'yaj chre' 'unj man soj cutumé 'unj man soj, tzaj ne taj se qui'yá' ca'vee ma'. Dan me se ase vaa 'yaj chuchee naqui'yaj chre' chuchee man ta'níi xo' caráan xo' xcóo xo' xráa ta'níi xo' ro', danj guun

raj quí'yáj man soj, tzaj ne ne ca'vej rá soj quí'yáj danj a ma'. ³⁵ Yaj me se cutumé ma'an soj man soj nanj adonj. 'O se cuano nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa rej rihaan ní' ro', se quene'en uún soj manj ma'. Tzaj ne ndaa güii ca'na' uún 'unj rihaan chumij nihánj quene'en soj manj, ne cataj soj: "Ve'é uxrá 'na' síí a'néé síí 'nij ra'a man ní' ei", cataj soj a —taj Jesucristó ni'yaj so' man nij síí man Jerusalén yo' a.

14

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nahuun snó'o quixij cu'maan man, quí'yaj Jesucristó güii naránj rá nij yuvij israelitá a

¹ Dan me se 'o güii naránj rá nij yuvij israelitá me se catúj Jesucristó rá ve' tucúa 'o síí uun chij rihaan nij síí fariseo cha so' chraa, ne nij síí fariseo ro', tumé uxrá man so' daj quí'yaj so' a. ² Ne veé danj nicun' 'o síí quixij cu'maan man rihaan Jesucristó a. ³ Gaa ne xná'anj Jesucristó man nij síí naquí'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij do', man nij síí fariseo do', cataj so':

—No xcúún ní' ca'neé ní' chí'ij xráá síí ran' güii naránj rá ní', rá soj na'. Ase ne nó xcúún ní' xa' —taj Jesucristó, xná'anj Jesucristó man nij so' a.

Tzaj ne guun dínj tu'va nij so' a.

⁴ Gaa ne quita'aa Jesucristó man síí ran' yo', ne nahuun sa' so', quí'yaj Jesucristó, gaa ne na'néé Jesucristó chrej man so' a. ⁵ Gaa ne ni'yaj Jesucristó rihaan nij síí fariseo yo', cataj so' a:

—Ne sese quinij ta'núí 'o tuvi' soj do', 'o daán soj scúj do', rá cuxruj na güii naránj rá ní', ne ra'yanj quirij soj man ta'núí soj do', man daán soj do', rá 'unj ei —taj Jesucristó rihaan nij síí fariseo a.

⁶ Veé dan me se a 'o nana ne quirij nij so' ca'mij nij so' rihaan Jesucristó ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa se nano' ní' rej sa' doj quitaj ní' a

⁷ Dan me se quene'en Jesucristó se vaa nij síí 'na' tucúa síí fariseo yo' ro', nano' ndo'o nij so' rej sa' doj quitaj nij so', gaa ne che'é dan tucu'yón Jesucristó nana nihánj man nij so', cataj so' a:

⁸ —Asa' canacúún ta'aj nii mán so' ca'anj so' cha'anj nara'aa, ne se ca'anj quitaj so' chruun xlá sa' doj ma'. 'O se ne ne'én so' sese canacunj nii man yo'ó síí sa' doj rihaan so' ne quitaj so' chruun xlá taj so' man adonj. ⁹ Ne síí 'yaj cha'anj ro', cataj so' rihaan so': "Rque so' chruun yo' quitaj síí nihánj á", cataj so' rihaan so', gaa ne guun na'aj so', ne chruun xlá nij doj ca'anj quitaj so', quí'yaj so' a. ¹⁰ Dan me se asa' canacúún nii mán so', ne asa' cuchí' so' rej canuú cha'anj, ne rej nij doj ro', quitaj so' ei. Gaa ne

asa' ca'na' sí canacúun mán so', gaa ne cataj so' rihaan so': "Cavii so' quitaj so' rej sa' doj nihánj, tinuj", cataj so' rihaan so', gaa ne caraya'anj uxrá cunudanj nij sí 'na' cha'anj yo' ni'yaj nij so' mán so' nanj adonj. ¹¹ 'O se xa' sí me rá tucavii sa' man ma'an, tzaj ne quirí' so', ne guun na'aj so' adonj. Ne xa' sí 'yaj nicá' nimán, tzaj ne cavii sa' so' adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí fariseo do', rihaan nij sí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvii do' a.

Nana nihánj taj xna'anj me sí canacunj ní' cha chraa ga ní' a

¹² Gaa ne cataj Jesucristó rihaan sí canacúun man so' cha so' chraa a:

—Asa' guun rá so' ca'na' yuvii cha yuvii chraa ve' tucua' so', ne se canacúun so' man tuví' so' do', man tinúu so' do', man nij sí ru'vee man chiháan so' do' ma'. Dan me se sese canacunj so' man inanjan ma'an nij so', gaa ne vaa güii canacunj nij so' mán so' cha so' chraa ga nij so', gaa ne dan me se aj naru'vee nij so' nu' se chá rihaan so' danj rá se vaa gaa nanj adonj.

¹³ Tzaj ne asa' canuú cha'anj qui'yáa so', ne canacunj so' man nij sí nique do', man nij sí rengo do', man nij sí tuchrii do', cha nij so' chraa ei. ¹⁴ Danj qui'yáa so', gaa ne nij so' me se taj rasuun rihaan nij so' naru'vee nij so' rihaan so' ma'. Gaa ne asa' cunuu i'na' uún nij sí sa' rihaan Diose, ne ma'an

Diose naru'vee rihaan so', gaa ne cavii sa' uxrá so' adonj —taj Jesucristó rihaan sí canacúun man so' cha so' chraa a.

Cuentó nihánj taj xna'anj me sí cha chraa ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumii nihánj a

¹⁵ Dan me se cuno yo'lo sí chá chraa ga Jesucristó nana ca'mii Jesucristó, gaa ne che'é dan cataj so' rihaan Jesucristó a:

—Cavii sa' cunudanj nij sí cha chraa ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumii nihánj nanj ei —taj so' rihaan Jesucristó a.

¹⁶ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Síi navij rá cha'anj nocoo ndo'o me so', ne nacúun so' ca'na' que'ee yuvii a. ¹⁷ Gaa ne dan me se maan orá cha nij so' chraa me ca'née síi navij rá cha'anj man se-mozó so' ca'anj cataj mozó yo' rihaan nij sí ca'na' se vaa ca'na' nij so' cha'anj cha nij so' chraa a. "Aj quisíj guun chuvii, ne ca'anj ní' cha nij soj chraa ei", taj mozó yo' rihaan nij sí ca'na' cha'anj yo' a. ¹⁸ Gaa ne guun che'e nij so' cataj 'o 'o nij so' rihaan mozó yo' se vaa se ca'vee cuchí' nij so' cha nij so' chraa a. Dan me se yo'lo so' cataj: "Tzaj ne 'unj me se tihaj quiránj 'unj 'o yo'óo, ne vaa che'é ndo'o ca'anj 'unj quene'én 'unj yo'óo yo' a. Ne qui'yáa so' se ndo'o, cataj so' se vaa se ca'vee cuchí' 'unj ma'", taj so' rihaan mozó yo' a. ¹⁹ Gaa

ne yo'ó so' cataj: “Maan se 'unj me se 'un' yuntá scúj quiránj 'unj, ne cuano nihánj me se ca'anj 'unj quene'én 'unj daj vaa scúj quiránj sese scúj sa' me xo' a. Ne che'é dan qui'yáá so' se ndo'o cataj so' se vaa se ca'vee cuchij' 'unj ma'”, taj so' rihaan mozó yo' a. ²⁰ Ne yo'ó so' ro', cataj uún rihaan mozó yo' a: “Unj me se tihaj xcax 'unj chana, ne che'é dan se ca'vee cuchij' 'unj ma'”, taj so' rihaan se-mozó sí navij rá cha'anj yo' a. Ne veé danj ca'mii cunudanj nij sí aj quiri' ni'yaj ca'anj cha'anj yo' a.

²¹ Dan me se namán mozó, ne nata' mozó nu' se vaa ca'mii 'o 'o nij so' rihaan se-ru'vee mozó a. Gaa ne ca'maan ndo'o rá sí navij rá cha'anj yo' gaa cuno so' se-nana se-mozó so', ne cataj so' rihaan se-mozó so': “Ra'yanj cavij so' ca'anj so' daj a nij callé, ne nicaj so' man nij sí nique do', man nij sí chéé rengó do', man nij sí tuchrij do', ca'na' so' nihánj, ne cha' nij so' chraa ga ní' ei'”, taj so' rihaan se-mozó so' a. ²² Veé danj qui'yaj se-mozó so', ne cuchij' uún mozó yo' rihaan se-ru'vee so', ne cataj so': “Aj qui'yaj nu' se vaa cataj so' rihanj, señor. Tzaj ne vaa rej quisij catuu doj yuvij uún a”, taj mozó yo' rihaan se-ru'vee so' a. ²³ Gaa ne cataj ru'vee yo' rihaan mozó a: “Cavij so' ca'anj so' nu' nij chrej ca'aan do', nu' nij chrej catuun do', ne qui'yáá

so' fuerzá man nij yuvij se vaa ca'na' nij so' á. Gaa ne caraa nu' ve' tucuj ei. ²⁴ 'O se cuano nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan so' se vaa xa' nij sí canacúún ní' asino yaan, tzaj ne a 'ó nij so' se ca'vee ca'na' cha' chraa ga ní' a man adonj”, taj so' rihaan se-mozó so' a. —Veé danj quisij cuentó nanó Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa yuun che'e ca'nej nimán ní' canoco' ní' man orún' Jesucristó a

²⁵ Dan me se que'ee uxrá yuvij vaj ga Jesucristó, ne canicaj so', cataj so' rihaan nij yuvij a:

²⁶ —Sese me rá 'o so' ca'na' so' rihanj, ne sese guun rá so' se vaa sa' doj vaa rej so' do', nii so' do', nica' so' do', ta'ní so' do', tinúú so' do', ra'vij so' do', ndaa nimán ma'an so' do', rihanj, ne se ca'vee guun so' 'o sí tucu'yón se-nanaj a ma'. ²⁷ Ne sí na'vej rá quirán' sayuun che'é se me so' sí noco' manj ro', se ca'vee guun so' 'o sí tucu'yón se-nanaj a ma'.

²⁸ Dan me se soj, tzaj ne sese guun rá yo'o tuvi' soj cune' yo'o soj ve' nata' xcaan, ne sí qui'yaj ve' yo' me se asino nuchruj raa so' cuentá sese quisij se-sa'anj so' quisij nu' ve' yo', raj a. ²⁹ Ne sese se qui'yaj so' danj nuchruj so' cuentá asino yaan, gaa ne asa' cuchruj so' tacóo ve', gaa ne se guun nucuaj so' qui'yaj so' nu' ve' a ma'. Ne nij sí ne'en se vaa qui'yaj so' ro',

ca'nga' nacoꝝ nij so' ni'yaj nij so' man so',³⁰ ne cataj nij so': "Sii nihánj me se guun che'e so' cune' so' ve', tzaj ne ne guun nucuaj so' quisij nu' ve' qui'yaj so' a ma'", cataj nij so' ni'yaj nij so' man sí guun che'e ve' yo' a.

31 "Ne dan me se sese vaa 'o sí nicaj suun rey vaa chi' mij tanuu rihaan, ne sese ca'na' yo'ó sí nicaj suun rey vaa icꝝ mij tanuu rihaan cunu' ga so', gaa ne asino yaan xcaj so' cuentá sese guun nucuaj so' qui'yaj canaán so' rihaan sí vaa icꝝ mij tanuu rihaan yo', ne sese guun nucuaj so' rá so', ne cavii so' cunu' so' ga nij sí 'na' yo' a. 32 Tzaj ne sese se guun nucuaj so' qui'yaj canaán so' rá so', gaa ne ca'nej so' sí ca'anj suun ca'mii ga sí 'na' yo' ndaa vaa se guun cunu' nij so' a. Danj cataj so' gaa tihaj 'na' sí cunu' ga so' gan' a. Gaa ne cachinj ni'yaj sí ca'anj suun yo' rihaan sí 'na', ndaa vaa ca'ne' rá so' ga suun cunu' a.

33 "Dan me se ase vaa xcaj sí cune' ve' do', sí cunu' ga tuvi' do', cuentá sese guun nucuaj roj so' qui'yaj roj so' danj ro', veé danj qui'yaj guee soj sij me rá canoco' manj ei. Ne sese se guun rá soj tanáj xcꝝ soj nu' si'yaj soj do', nu' tuvi' soj do', canoco' soj manj, ne se ca'vee guun soj sí tucu'yón se-nanaj a ma'.

34 "O se ase vaa yaan ga chraa ro', danj vaa nij sí tucu'yón se-nanaj ga chumii nihánj, ne vaa se uun ndo'o

yaan nanj á. Dan me se sese ne 'ne' chá yaan yo', gaa ne taj se qui'yá' cunu sa' yaan gaa a ma'.³⁵ Taj se guun yaan yo' rihaan to'óó ní' cunu sa' to'óó ní' ma'. Taj se guun yaan yo' rihaan ya'luj se vaa cunu sa' doj ya'luj ma'. A doj rasuun se cavii sa', qui'yaj yaan yo' ma'. Maan se ri'ij uun nii man yaan vaa danj xe' a.

"Dan me se sese taj yu'uj xréé soj, ne cunꝝ soj nana nihánj ei —taj Jesucristó rihaan nij yuvii yo' a.

15

Nihánj me cuentó che'é matzinj ca'anj ni'ya a

1 Dan me se cuchi' que'ee sí a'néj puextó do', que'ee sí tumé cacun' do', rihaan Jesucristó a. 'O se guun rá nij so' cunꝝ nij so' se-nana so' a. 2 Ne xa' nij sí fariseo do', nij sí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvii do', tzaj ne ca'maan rá nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó, ne nij ca'mii nij so' che'é so', che'é rej ve'é nicaj tuvi' so' ga nij sí tumé cacun' ne chá so' chraa ga nij so' a. 3 Gaa ne nanó Jesucristó 'o cuentó nihánj rihaan nij so' a:

4 —Dan me se sese yo'o tuvi' nij soj nicaj 'o cientó matzinj, ne sese ca'anj ni'ya orún' guee daán so' matzinj, ne tanáj so' yo'ó ca'anj chihaa xnu' ca'anj daán so' matzinj rej tacaan, ne cavii so' ca'anj nano' so' man orún' daán so' matzinj ca'anj ni'ya

á. Ne se ca'ne' rá so' ma'. Tananj ya ca'anj so' nano' so' man daán so' matzinj, gaa ne uun daj nari' so' man yo' adonj. ⁵ Ne asa' quisij nari' so' man xo', gaa ne cuta' so' man xo' tacaan xcóo so', ne guun niha' ndo'o rá so' a. ⁶ Ne asa' namán so' tucua' so', gaa ne nacunj so' man nu' tuvi' so' síi ne chiháan so', ne cataj so' rihaan nij tuvi' so': "Guun niha' rá soj gaj ei. 'O se narij danj matzinj ca'anj ni'ya ei", cataj so' rihaan tuvi' so' a. ⁷ Ne cuano nihánj me cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa xtá' rej ne Diose ro', guun niha' doj rá nij síi man yo' ni'yaj nij so' man orún' síi tumé cacun' gaa canicaj nimán so' canoco' so' chrej sa' a. Tzaj ne se caráya'anj nij so' man ca'anj chihaa xnu' ca'anj, ése sij sa' me nij so', rá nij so' ma', ne taj che'é canoco' nij so' tucuaán naca narqué Diose, rá nij so' ma' —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Nihánj me cuentó che'é pesó xoo ca'anj ni'ya a

⁸ Ne cataj uún Jesucristó a:

—Ne sese nıcaj 'o chana chi' pesó xoo, ne sese ca'anj ni'ya orún' pesó xoo yo', ne tucuaço' no' ya'an aga' chuguun, ne naca' no' nu' ve' tucua' no', ne uxrá nano' no' pesó xoo yo', ne se ca'ne' rá no' ma'. Tananj uxrá nano' no' man pesó xoo yo', uun daj nari' ya' no' man yo', gaa ne ca'ne' rá no' adonj. ⁹ Ne asa' quisij nari' no' pesó xoo yo', gaa ne canacunj no' man nu'

tuvi' chana' no' níi ne x'núú ve' tucua' no', ne cataj no' rihaan nij tuvi' chana' no': "Guun niha' rá soj gaj á. 'O se narij se-sa'anj pesó xoo ca'anj ni'ya ei", cataj no' rihaan tuvi' chana' no' a. ¹⁰ Dan me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj a. Ndaa rá se vaa guun rá chana' gaa nari' no' se-sa'anj no' ro', danj guun niha' uxrá rá nij se-mozó Diose ni'yaj nij so' man orún' síi tumé cacun' gaa canicaj nimán so' canoco' so' chrej sa' adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Nihánj me cuentó che'é síi tumé cacun' canicaj rihaan rej a

¹¹ Gaa ne cataj uún Jesucristó a:

—'O síi vaa vij ta'níi me so' a. ¹² Ne cataj síi cunij rihaan rej so' a: "Me rá 'unj cuxra' ta'aj so' rasuun rque so' manj guun si'yáj, ataj", taj so' rihaan rej so' a. Gaa ne cuxra' ta'aj snó'o yo' nu' si'yaj so', ne rque so' ta'aj si'yaj so' rihaan 'o 'o ta'níi so' a. ¹³ Dan me se cachén doj güii, gaa ne naqui'yaj chre' síi cunij yo' nu' si'yaj so', ne cavii so' ca'anj so' chuman' naj gan', ne qui'yaj ndo'o so' se nij, ne cutun' rma'an so' nu' se-sa'anj so' a. ¹⁴ Quisij cutun' so' nu' se-sa'anj so', gaa ne cachén ndo'o x'naa chuman' yo', ne guun che'e so' quiran' ndo'o so' sayuun, ne quina'aan ndo'o rque so', ne taj vaj a doj se chá rihaan so' cha' so' a. ¹⁵ Dan me se catúj so' rihaan 'o síi chihanj

chuman' yo', ne ca'ne' sí chihanj chuman' yo' suun rihaan so' ca'anj so' se-rancho sí chihanj yo' cutumé so' xcáa a. ¹⁶ Tzaj ne na'aa ndo'o rque so', ne ndaa guun rá so' chá so' coj go' nii chá nij xcáa a. Tzaj ne ne rque nii coj yo' chá so' a ma'.

¹⁷ "Dan me se 'o güii ne nahuun sa' raá so', ne guun che'e so' xcaj so' cuentá, ne nanuj rá so' rej so' a. Ne me rá so': "Nij se-mozó réj, tzaj ne man ndo'o se chá rihaan réj, ne man ndo'o se chá rihaan se-mozó réj a. Ne nihánj me cavi' 'unj qui'yaj x'naa nanj á. ¹⁸ Naxumaan 'unj, ne nán' 'unj rej ne réj, cataj 'unj rihaan réj: Tumej cacun' rihaan Diose, ne tumej cacun' rihaan so', ataj. ¹⁹ Taj che'é cataj so' se vaa ta'níi so' mej cuano a ma'. Maan se qui'yáa so' se ndo'o, ne guún 'unj mozó rihaan so', qui'yáa so', ruguanj, cataj 'unj rihaan réj", guun rá síi cunij yo' a.

²⁰ "Gaa ne cavii so' ca'anj so' rej ne rej so' a. Dan me se gan' ndo'o vaj so' chée so', ne quene'en rej so' man so', ne cunuu 'ee ndo'o rá rej so' man so', ne cunanj rej so' ndaa rej vaj so', ne na'yaan rej so' man so', ne cachrón tu'va rej so' man so' a. ²¹ Gaa ne cataj síi cunij yo' rihaan rej so' a: "Tumej cacun' rihaan Diose, ne tumej cacun' rihaan so', ataj. Taj che'é cataj so' se vaa ta'níi so' mej cuano a ma'. Maan se qui'yáa so' se ndo'o, ne guún 'unj

mozó rihaan so', qui'yáa so', ruguanj", taj so' rihaan rej so' a. ²² Tzaj ne ca'mii rej so' rihaan nij mozó man rihaan rej so', cataj rej so': "Ra'yanj nīcaj soj yatzíj sa' ndo'o ca'na' soj cunuú ta'níj, ne ca'na' se'ej sa' cunuú ra'a ta'níj, ne ca'na' canj naca qui'nij tacóo so' á. ²³ Ne ticavi' soj man scúj le'ej ramii ndo'o, ne qui'yaj chuvii soj, ne chá ní', ne qui'yaj ní' cha'anj, ne guun niha' uxrá rá ní' ei. ²⁴ 'O se ta'níj nihánj me se ase vaa síi cavi' gaa so' rihanj, tzaj ne nihánj me se cunuu i'na' uún so' rihanj, ne ase vaa síi ca'anj ni'ya gaa so', tzaj ne nihánj me se narij man so' nanj adonj", taj rej so', ne guun che'e nij so' guun niha' uxrá rá nij so' a.

²⁵ "Tzaj ne vaa síi chava' uún, ne 'yaj suun so' se-rancho rej so' a. Dan me se 'na' nique síi chava' yo', ne gaa quinichrun' so' ve', ne cuno so' se vaa go' ndo'o misca chra' do', se vaa ra'ánj ndo'o yuvii do' a. ²⁶ Gaa ne canacúun síi chava' yo' man 'o mozó, ne ca'na' yo'o mozó rihaan so', ne xná'anj so' man mozó, ne: "Me che'é 'yaj nii nu' cha'anj ga", taj so' rihaan mozó yo' a. ²⁷ Gaa ne cataj mozó rihaan so' a: "Namán tinúú so', ne cavi' scúj le'ej ramii ndo'o, qui'yaj rée so', che'é se nari' uún so' ta'níi so' ne vaa nucua' ta'níi so' nari' so' a", taj mozó rihaan síi chava' yo' a.

²⁸ "Dan me se ca'maan rá síi chava', ne na'vej uxrá rá

so' catuū so' rá ve' a. Tzaj ne curihanj rej so', gaa ne canacúun rej so' man so' ca'na' so' a. ²⁹ Tzaj ne cataj so' rihaan rej so' a: “Unj nihánj me se aj quisíj que'ee yo' qui'yaj suun 'unj rihaan so' nihánj, ne cunudanj nij nana cataj xna'anj so' rihanj ve'é cunoj a. Ne a 'ó güii ne rque so' a 'ó tana le'ej rihanj ne qui'yaj chuvii 'unj ne chaj ga nij tuvij a ma'. ³⁰ Tzaj ne nihánj me se namán ta'nii so' síi chá nu' si'yáa so' gaa chéé so' ga nij chana niha' rá, ne ticaví' so' scúj le'ej ramii che'é so' a”, taj síi chava' yo' rihaan rej so' a.

³¹ ”Gaa ne cataj rej so' rihaan so' a: “Maan se so' me se 'o né so' ga 'unj nihánj, rej. Ne nu' rasuun si'yáj me si'yáa so', rej. ³² Tzaj ne vaa che'é guun niha' rá ní' gaa namán tinúú so', rej. 'O se tinúú so' ro', ase vaa 'o síi cavi' gaa so' rihanj, tzaj ne nihánj me cunuu i'na' uún so', ne ase vaa 'o síi ca'anj ni'ya gaa so' rihanj, tzaj ne cuano nihánj me se aj narij man so' nanj adonj”, taj rej so' rihaan síi chava' yo' a. —Veé danj quisíj cuentó nanó Jesucristó rihaan nij so' a.

16

Cuentó nihánj taj xna'anj daj qui'yaj ní' ga si'yaj ní' rihaan chumii nihánj, ne ca'vee cayáan ní' ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumii nihánj a

¹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nana so' a:

—Síi ru'vee me yo'o so', ne nuū 'o mayordomo rihaan so' síi tumé nu' si'yaj so' a. Dan me se cuta' nii cacun' xráa mayordomo yo' rihaan ru'vee se vaa cutun' ndo'o so' si'yaj ru'vee a. ² Gaa ne canacúun ru'vee man mayordomo, ne ca'na' mayordomo rihaan so', ne cataj so' rihaan mayordomo yo' a: “Aj ca'na' nana rihanj se vaa cutun' ndo'o so' si'yáj, ne ne ne'en uxraj me che'é qui'yáa so' danj a ma'. Tzaj ne cataj xna'anj so' rihanj daj qui'yáa so' gaa cutumé so' si'yáj á. 'O se se ca'vee cunuū so' doj rihanj cutumé so' si'yáj a ma'”, taj ru'vee rihaan mayordomo yo' a.

³ ”Dan me se curihanj mayordomo, ne guun rá so' a: “Nihánj me se daj qui'yáj, ne ca'nee se-ru'vee 'unj suun ra'aj, ne daj qui'yáj cuano, raj a. 'Unj me se se guun nu'cuáj qui'yaj suun 'unj suun 'ee, ne na'aj 'unj cachinj 'unj caridad, na'aj 'unj cachee rma'anj nanj á. ⁴ Aan a. Nihánj me qui'yáj nanj á. Gaa ne asa' ca'nej ru'vee suun ra'aj gaa ne nuvi' rej ca'anj 'unj, gaa ne canacunj yo'ó nij so' manj ca'anj 'unj tucua' yo'ó nij so' cayánj a”, guun rá so' a.

⁵ ”Gaa ne canacúun so' man nij síi qui'yaj xcúun rihaan se-ru'vee so', ne ca'na' 'o 'o nij so' rihaan so' a. Gaa ne rihaan síi taj yaan

rihaan yo'ó nij so' cataj so': "Me daj qui'yaj xcúún so' rihaan se-ru'vee 'unj ga", taj so', xná'anj so' man sí taj yaan yo' a. ⁶ Gaa ne so' cataj: "'Q cientó tambo casté qui'yaj xcúnj rihaan se-ru'vee so' a", taj so' rihaan mayordomo yo' a. Gaa ne cataj mayordomo yo' rihaan so': "Nícaj so' dáán so' yanj cuentá nihánj, tiri' so' man yo', ne ra'yanj cayáán so', ne qui'yáá so' yo'ó yanj naca, ne cachron so' rihaan yanj naca se vaa vij chihaa chi' guee tambo qui'yaj xcúún so' á", taj mayordomo yo' rihaan sí taj yaan yo' a. ⁷ Gaa ne xná'anj so' man yo'ó so', cataj so': "Ne so' ga. Me daj qui'yaj xcúún so' rihaan se-ru'vee 'unj ga", taj so', xná'anj so' man yo'ó so' yo' a. "'Q cientó nanj 'núú trigó a", taj yo'ó so' a. "Nícaj so' dáán so' yanj cuentá nihánj, tiri' so' man yo', ne qui'yáá so' yo'ó yanj naca, ne ca'anj chihaa guee nanj cachron so' rihaan yanj naca yo' á", taj mayordomo rihaan yo'ó so' a.

⁸ "Dan me se xcaj se-ru'vee mayordomo yo' cuentá se vaa qui'yaj chi'ii ndo'o mayordomo yo' rihaan so', tzaj ne ca'mii sa' ru'vee che'é mayordomo cataj ru'vee se vaa sij avii ndo'o raa me mayordomo yo' adonj. Danj nanj nij sí man rihaan chumii nihánj cuano, tzaj ne gaa 'yaj suun nij so' ga tuvi' ma'an nij so', ne doj a avii raa nij so' rihaan nij sí nocó'

se-nana Diose nanj á.

⁹ "Gaa ne cuano nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa nij rasuun man rihaan chumii nihánj, tzaj ne 'yaj ndo'o nij yuvií cacun' che'é rej qui'yaj canaán nij yuvií rasuun man rihaan chumii nihánj, ne soj ro', vaa che'é njcaj soj si'yaj soj rasuun man rihaan chumii nihánj, ne go' soj man yuvií gaa ne guun tuvi' soj ga nij yuvií, qui'yaj rasuun yo' a. Ne güii navij nu' rasuun man rihaan chumii nihánj me se aj quiri' ndo'o soj tuvi' soj sí cayáán ga soj, gaa ne ve'é ndo'o cayáán soj ga nij tuvi' soj ga Diose rej xta' nu' cavii nu' ca'anj a. ¹⁰ 'Q se sí ve'é tumé doj tzin' rasuun ro', so' me sí guun nucuaj cutumé nocoo rasuun, ne sí 'yaj chi'ii ga doj rasuun ro', chi'ii doj qui'yaj so' ga nocoo rasuun ei. ¹¹ Che'é dan sese ne guun nucuaj soj cutumé sa' soj nij rasuun chi'ii man rihaan chumii nihánj, gaa ne me sí guun rá rque nij rasuun ya rihaan soj cutumé soj, rá soj ga. Taj vaj sí guun rá qui'yaj danj a ma'. ¹² Ne nuveé si'yaj ma'an ya soj me nij rasuun man rihaan chumii nihánj a man adonj. Ne sese ne guun nucuaj soj cutumé sa' soj nij rasuun man rihaan chumii nihánj, ne me sí guun rá rque rihaan soj rasuun guun si'yaj ma'an ya soj rej xta', rá soj ga. Taj sí guun rá qui'yaj danj ma'.

¹³ "Taj vaj sí guun nucuaj cutumé sa' si'yaj vij ru'vee

ma'. Sese qui'yaj suun ní' rihaan vij ru'vee, ne nachri' ní' nì'yaj ní' man 'o ru'vee yo', ne caran' rá ní' nì'yaj ní' man yo'ó ru'vee yo' a. Se guun nucuaj ní' caran' rá ní' nì'yaj ní' man vij ru'vee ma'. Ne xa' soj, tzaj ne se ca'vee qui'yaj suun soj che'é Diose ne qui'yaj suun soj che'é nij rasuun man rihaan chumij nihánj a ma' —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa tumé nij sí fariseo cacun' rihaan se-tucuanj Moisés a

¹⁴ Dan me se nij sí fariseo ro', me sí aran' ndo'o rá nì'yaj sa'anj, ne gaa cuno nij so' cunudanj se-nana Jesucristó nana che'é rasuun man rihaan chumij nihánj, gaa ne ca'nga' nacoó nij so' nì'yaj nij so' man Jesucristó a. ¹⁵ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Xa' soj, tzaj ne nuvi' cacun' tumé soj nì'yaj yuvij, 'yaj soj ma'. Tzaj ne Diose ro', me sí ne'en daj vaa nimán soj adonj. 'Q se sa' uxrá vaa 'yaj yuvij, rá tuvi' yuvij, tzaj ne chí'ij ndo'o 'yaj nij yuvij, rá Diose nanj adonj.

¹⁶ "Q se gaa ataa ca'na' sí cu'naj Juan sí cuta' ne man yuvij me se cuno yuvij rihaan inanj se-tucuanj Moisés do', rihaan nij sí nata' se-nana Diose gaa naá do', tzaj ne yaj me se uno ndo'o yuvij nana sa' nana che'é güii guun chij Diose nimán yuvij man rihaan chumij nihánj,

ne me inanj rá cunudanj nij yuvij cataj ma'an nij yuvij daj qui'yaj Diose asa' guun chij Diose adonj. ¹⁷ Tzaj ne ne nó xcúún ní' tanáj ní' a 'ó nana rqué Diose rihaan ní' canoco' ní' ma'. 'Q se ca'vee a doj quinavij rej xta' do', ca'vee a doj quinavij chumij nihánj do', tzaj ne se ca'vee quinavij a doj nana rqué Diose rihaan ní' canoco' ní' ma'. ¹⁸ Dan me se sese quiri'ij yo'o so' man nica so', ne sese xcaj so' man yo'ó chana, ne cutumé so' cacun', ne sese xcaj yo'o so' man chana quiri'ij chii man, ne cutumé so' cacun' uún adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí fariseo yo' a.

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é ru'vee ne che'é o sí nique cu'naj Lázaro a

¹⁹ Gaa ne nanó Jesucristó cuentó nihánj a:

—Ru'vee me yo'o so', ne yatzíj sa' inanj cunuú so', ne daj a güii uun ndo'o nihaa sa' tucua' so', ne guun niha' uxrá rá so' rihaan chumij nihánj a. ²⁰ Ne naj 'o sí nique cu'naj Lázaro rihaan yo'óo ta'yaa ve' tucua' ru'vee yo', ne man ndo'o luj xráa sí nique yo', ²¹ ne guun rá sí cu'naj Lázaro cha so' se quini'ij rihaan yo'óo rej chá ru'vee yo' chraa, tzaj ne daj doj chuvee ca'na' chavé luj xráa so' a.

²² "Dan me se gaa quisíj güii cavi' sí nique yo', gaa ne nicaj nij se-mozó Diose man so' ca'anj so' rej sa', ne na'yaan sí cu'naj Abraham man so' a. Ne cavi' ru'vee

uún, ne cachin' nii man so' a. ²³ Dan me se ca'anj so' rihaan ya'an, ne quiran' uxrá so' sayuun rihaan ya'an yo', gaa ne naxcaj so' rihaan so', ne quene'en so' se vaa gan' ndo'o ne sí cu'naj Abraham, ne na'yaan Abraham man sí cu'naj Lázaro yo' a. ²⁴ Gaa ne canacúun so' man sí cu'naj Abraham, cataj so': "Cunuu 'ee rá so' manj, ataj Abraham. Ne ca'nej so' man sí cu'naj Lázaro se vaa ca'na' so' ne tiguíj so' raá ra'a so' rque na, ne tucuaachree so' ra'a so' daa 'unj, gaa ne cunuu cuíj doj raj qui'yaj so', ataj. 'O se na'aan ndo'o manj, 'yaj ya'an nihánj nanj á", taj ru'vee yo' rihaan sí cu'naj Abraham a.

²⁵ "Tzaj ne cataj Abraham rihaan so': "Tzaj ne nanuj rá so', ta'nij, se vaa gaa gaa i'na' so' rihaan chumij ne nicaj so' inanj rasuun sa', ne Lázaro me se inanj rasuun chi'ii nicaj so' nanj á. Ne cuano nihánj me se uun niha' nimán so', ne ma'an so' me se ran' sayuun a. ²⁶ Ne danj inanj uún, ne nuu 'o yu'uj cunuu ndo'o rej ne ní', ne veé danj se ca'vee cuchí' yuvij man nihánj ndaa rej ne nij soj yo', ne sí man yo' se ca'vee ca'na' rej nihánj a ma'", taj Abraham rihaan ru'vee yo' a.

²⁷ "Ne cataj ru'vee yo' rihaan Abraham a: "Che'é dan qui'yáá so' se ndo'o, ataj, ne ca'nej so' man sí cu'naj Lázaro ca'anj so' tucua réj, ²⁸ ne vaa 'un' tinúj, ne me rá 'unj cataj xna'anj so' rihaan nij so' daj rán' 'unj nihánj, ne

se ca'na' nij so' uún rej rán' 'unj sayuun nihánj a ma'", taj ru'vee rihaan Abraham a. ²⁹ Gaa ne cataj Abraham rihaan so' a: "Vaa se-nana sí cu'naj Moisés do', se-nana nij sí nata' se-nana Diose gaa naá do', nicaj nij so' á. Ca'vee cunō nij so' nana yo' ei", taj Abraham rihaan ru'vee a. ³⁰ "Se cuno nij so', man ataj Abraham. Tzaj ne sese ca'anj 'o sí cavi' rihaan nij so', gaa ne canicaj nimán nij so' canoco' nij so' chrej sa', raj a", taj ru'vee rihaan Abraham a.

³¹ "Tzaj ne cataj Abraham rihaan so' a: "Sese se ca'vej rá nij so' cunō nij so' rihaan sí cu'naj Moisés do', rihaan nij sí nata' se-nana Diose gaa naá do', ne ca'vee se cunuu i'na' uún 'o sí cavi', tzaj ne se cuchumán rá nij so' ni'yaj nij so' man so' a ma'", taj Abraham rihaan ru'vee yo' a. —Veé danj quisij cuentó nanó Jesucristó a.

17

Nana nihánj taj xna'anj se vaa no xcuún ní' racuíj ní' man tinúú ní' se qui'yaj tinúú ní' cacun'a

¹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a:

—Xa' chumij nihánj, tzaj ne man ndo'o chrej chi'ii canoco' yuvij, ne vaa ya'núj uxrá rihaan nij yuvij canoco' nij yuvij chrej chi'ii adonj. Tzaj ne nique sí 'yaj anoco' yuvij chrej chi'ii yo' adonj. ² Daj chihaa mij se cavii sa' so' ma'. Ne'en soj se vaa sese

toco' vaj nii yuvej xij váj 'núú trigó man chihá yo'ó so', ne sese tagüej nii man so' rque na ya'anj, ne nij uxrá vaa ran' síi 'anj nij rque na ya'anj yo' nanj adonj. Tzaj ne nij doj quirán' síi qui'yaj chi'ii nimán yo'ó tuvi' soj síi nicá' nimán nanj á. 'O se quirán' so' sayuun nu' cavii nu' ca'anj nanj adonj.

³ "Tumé uxrá soj man soj daj qui'yaj soj á. Sese qui'yaj tinúú so' cacun', ne cataj so' rihaan so' se vaa nij ndo'o qui'yaj so', ne sese canicaj nimán so' tanáj so' chrej chi'ii, ne caraá x'naa so' che'é cacun' tumé so' ei. ⁴ Dan me se ca'vee se chij ya qui'yaj so' cacun' rihaan so' rque orún' güii, tzaj ne sese chij cuchj' so' rihaan so' ne cataj so' se vaa canicaj nimán so' ne nij vaa cacun' qui'yaj so' rá so', ne caraá x'naa so' rihaan so' ei —taj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é rasuun guun nucaj ní qui'yaj ní sese cuchuman rá ní ni'yaj ní man Diose a

⁵ Gaa ne nij apóstol cune' Jesucristó man ro', cataj chuvij nij so' rihaan ma'an Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' a:

—Cataj xna'anj so' rihaan núj daj qui'yaj núj, gaa ne doj a cuchuman rá núj ni'yaj núj Diose á —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

⁶ Gaa ne cataj síi 'nij ra'a man ní' rihaan nij so' a:

—Sese daj se 'o snij cuchuman rá soj ni'yaj soj

man Diose, ne sese ase vaa caán cuêj mostazá xlá gaa cuchuman rá soj, ne cataj soj rihaan chruun se vaa curihanj chruun yo'óó rej nicun' chruun ne ca'anj chruun canicun' chruun rque na ya'anj, ne cunó chruun rihaan soj ei —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa se ca'mii xta' ní che'é suun qui'yaj suun ní che'é Diose ma'

⁷ Gaa ne cataj uún Jesucristó rihaan nij apóstol cune' so' a:

—Sese vaa mozó nuu rihaan 'o tuvi' soj, ne sese 'yaj suun uxrá mozó uxra' mozó yo' yo'óó do', sese tumé mozó yo' daán soj xcuu do', ne daj cataj soj rihaan mozó nuu rihaan soj asa' namán mozó yo' ca'anj qui'yaj suun mozó tacaan ga. Ne se cataj soj rihaan mozó yo' se vaa nu' namán mozó ne nu' cayáán mozó cha mozó chraa ma'. Daj chihaa míj se tu'va soj danj a ma'. ⁸ Maan se cataj soj: "Qui'yaj chuvii so' cha 'unj chraa, ne cuta' so' chraa do', na do', rihaan mesá rej cha 'unj chraa, ne rque so' nij rasuun achiin manj, ne asa' quisij chaj chraa gaa ne ca'vee cha so' chraa ne co'ó so' na á". Danj ca'mii soj rihaan se-mozó soj nanj á. ⁹ Ne se caráya'anj soj man mozó sese qui'yaj suun ndo'o mozó yo' suun ca'ne' soj rihaan mozó yo' ma'. ¹⁰ Ne ase vaa mozó nuu rihaan Diose vaa soj, ne che'é dan asa' quisij qui'yaj suun soj nu'

suun ca'ne' Diose rihaan soj, ne cataj soj se vaa mozó rmiij me soj, ne inanj do' suun ataj Diose rihaan soj qui'yaj suun soj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é sí samaritano sí nago' graciá rihaan Diose a

¹¹ Dan me se vaj Jesucristó chrej ca'anj chuman' Jerusalén, ne cachéé so' chrej uun ran' estadó Samaria ga estadó Galilea, ¹² ne dan me se daj doj catuu so' 'o chuman', ne nari' tuvi' so' ga chi' sí ran' luj ri'yuj a. Ne gan' canicun' nij so', ¹³ ne nucaj canacúun nij so' man Jesucristó, ne cataj nij so':

—Cunuu 'ee rá so' man núj, maestró Jesucristó —taj nij so', caguáj nij so' a.

¹⁴ Gaa ne quene'en Jesucristó man nij so', gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Cavii soj ca'anj soj, ne tijaan soj man soj rihaan nij xrej á —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Dan me se cuno nij so' nana ca'mii Jesucristó, ne cavii nij so', ca'anj nij so', ne gaa vaj nij so' chrej, ne nahuun sa' cunudanj nij so' ta'aj chrej a.

¹⁵ Ne yo'o tuvi' nij so' ro', xcaj cuentá se vaa nahuun sa' so', gaa ne canicaj so' ca'anj so' rej vaj Jesucristó, ne nucaj ndo'o caguáj so' cataj so' se vaa sa' uxrá qui'yaj Diose ga so' a. ¹⁶ Ne gaa cuchi' so' rihaan Jesucristó, gaa ne canicun' ruj so' ne nago' so' graciá rihaan Jesucristó a. Ne sí

samaritano sí yanij ga nij yuvij israelitá me so' a.

¹⁷ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij sí chéé ga so' a:

—Chi' ya yuvij nahuun sa', qui'yáj, raj a. Ne me rej vaj yo'ó uun nij sí nahuun sa', rá soj ga. ¹⁸ Ne a 'ó nij so' ne canicaj cataj se vaa sa' uxrá qui'yaj Diose che'é so' a ma'. Orún' sí yanij nihánj me sí guun rá cataj daj qui'yaj Diose ga so' na' —taj Jesucristó, xná'anj so' man nij yuvij chéé ga so' a.

¹⁹ Gaa ne canicaj Jesucristó cataj Jesucristó rihaan sí samaritano yo':

—Naxumaan so', ne ca'anj so' á. Che'é se amán rá so' ni'yaj so' Diose ro', che'é dan aj nahuun sa' so' ei —taj Jesucristó rihaan so' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é güii guun che'e Diose guun chij Diose rihaan chumii nihánj a

²⁰ Dan me se xná'anj nij sí fariseo man Jesucristó me güii guun chij Diose rihaan chumii nihánj a. Gaa ne cataj so' rihaan nij sí fariseo a:

—Taj che'é ni'yaj ndo'o soj ma'. Ca'vee se guun chij Diose rihaan chumii nihánj, tzaj ne se quene'en yuvij ma'.

²¹ Ne se cataj nii: “Ni'yaj so' ei. Nihánj me guun chij Diose á. Yo' me rej guun chij Diose á”. Se ca'mii yuvij danj ma'. 'O se sca'núj ma'an soj vaj 'o sí 'yaj uun chij Diose adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí fariseo a.

22 Gaa ne canicaj Jesucristó cataj so' rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a:

—Vaa güii guun ndo'o rá soj quene'en soj güii nihánj güii vaj 'unj sij ca'née Diose nıcaj yu'unj man yuvıi rihaan chumıi nihánj, tzaj ne se ca'vee quene'en soj manj ma'. 23 Gaa ne cataj yuvıi rihaan soj: “Nı'yaj so' ei. Yo' me rej vaj Jesucristó ei”. Ne cataj uún yuvıi: “Nı'yaj so' ei. Nihánj me rej vaj Jesucristó ei”, cataj yuvıi rihaan soj a. Tzaj ne se cavıi soj nano' soj manj ma'. 24 Dan me se ndaa rá se uun gaa raan rihaan chumıi nihánj, ne 'o chuguun nu' rihaan chumıi nihánj ro', ne ne'en cunudanj yuvıi se vaa raan rihaan chumıi á. Ne ase uun rá soj ne'en soj gaa raan ro', danj guun rá soj asa' ca'ná' 'unj sij nıcaj yu'unj man yuvıi, ne quene'en nu' yuvıi man rihaan chumıi nihánj se vaa ca'ná' 'unj adonj. 25 Tzaj ne vaa che'é quirán' 'unj que'ee sayuun asino yaan, gaa ne vaa che'é nachrı' nij sí man rihaan chumıi nihánj nı'yaj nij so' manj a.

26 “Ne ase vaa qui'yaj yuvıi gaa cayáan sí cu'naj Noé rihaan chumıi ro', danj gaa qui'yaj uún yuvıi asa' ca'na' uún 'unj sij ca'née Diose nıcaj yu'unj man yuvıi rihaan chumıi nihánj adonj. 27 Dan me se chá yuvıi do', co'o yuvıi do', ne xcaj tuvı' nij yuvıi do', inanj danj qui'yaj nij yuvıi ndaa quisıj güii catúj

nij tuvı' sí cu'naj Noé rque rihoo xıj chée rihaan na a. Gaa ne taj ni'yón caman' ndo'o, ne ca'na' na ya'anj, ne caráan na ya'anj xráa cunudanj nij so', ne cavi' nij so' a. 28 Ne ase vaa qui'yaj nij yuvıi man chuman' cu'naj Sodoma gaa cayáan sí cu'naj Lot ro', danj qui'yaj uún yuvıi asa' ca'na' uún 'unj rihaan chumıi nihánj adonj. Dan me se chá nij so' do', co'o nij so' do', quiránj nij so' rasuun cutu'vej nij so' do', cunô nij so' naa do', cune' nij so' ve' do', 29 ne nu' curihanj sí cu'naj Lot chuman' Sodoma, ne nu' cavıi ya'an rej xtá' ga yo'óo azufre, cayuu yo' rihaan chuman' yo', ne caca nu' chuman' yo', ne cavi' cunudanj nij sí man chuman' yo' a. 30 Ne ase vaa ne xcaj nij yuvıi man gaa naá cuentá se vaa quirán' nij so' sayuun ro', danj gaa uún yuvıi asa' quisıj ca'na' uún 'unj sij nıcaj yu'unj man yuvıi rihaan chumıi nihánj adonj. 'O se ndaa sıj güii quene'en nij so' manj, gaa ne xcaj nij so' cuentá a.

31 “Ne güii guun danj me se xa' sí taj xráa ve' tucua' me se se ca'vee catuu so' rá ve' tucua' so' quirıi so' si'yaj so' ma'. Ne sí nuu tacaan 'yaj suun tacaan ro', se canicaj so' nano' so' si'yaj so' ma'. Maan se yo'o cunanj nij so' á. 32 Vaa che'é nanuj rá soj daj quirán' nıca sí cu'naj Lot gaa canicaj no' ni'yaj no' rej xcó no', ne cavi' no' a.

33 “Sí chu'vi' ndo'o cavı' ri-

haan chumij nihánj ro', cavi' nu' so', ne sít cavi' ro', so' me sít gaa i'na' nimán nu' cavii nu' ca'anj adonj.

³⁴ "Cuanō nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj a: Ne güii guun danj me se rej nij ro', quitaj roj nica roj so' cotoj roj so', ne nacaj se-mozó Diose man yo'o so', ne quinaj yo'ó so' a. ³⁵ Ne cunuû vij roj chana gaj roj no' 'núú trigó, ne nacaj se-mozó Diose man yo'o no', ne quinaj yo'ó no' a. ³⁶ Ne cunuû vij roj snó'o qui'yaj suun roj so' yo'óo, ne nacaj se-mozó Diose man yo'o so', ne quinaj yo'ó so' nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

³⁷ Gaa ne xná'anj nij sít tucu'yón se-nana Jesucristó man so', ne:

—Ne me rej ca'na' so', ga Señor —taj nij so', xná'anj nij so' a.

Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Aj ne'en soj daj 'yaj yachrúu vaj rej xta', ne ne'en ma'an xo' me rej naj nee cha xo' a. Taj sít nata' rihaan xo' me rej naj nee yo' ma'. Ne ase uun rá yachrúu ro', danj guun rá ma'an soj asa' ca'na' uún 'unj rihaan chumij nihánj adonj. Quene'en ma'an soj sij man rihaan chumij nihánj me rej ca'na' 'unj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

18

Nihánj me cuentó che'é chana cavi' nica cachín ni'yaj ndo'o rihaan cuese a

¹ Ne nanó Jesucristó cuentó nihánj rihaan nij sít tucu'yón se-nana so', che'é rej guun rá so' xcaj nij sít tucu'yón se-nana so' cuentá se vaa no xcuún nij so' niganj cachinj ni'yaj nij so' rihaan Diose, ne se guun rmij nij so' ma'. ² Dan me se cataj Jesucristó a:

—'O cuese cayáan rque 'o chuman' me yo'o so', ne nuveé sij amán rá ni'yaj man Diose do', nuveé sij aráj cochroj rihaan yuvij do', me cuese yo' a. ³ Ne yáan 'o chana cavi' nica chuman' yo', ne guun che'e no' cachín ni'yaj no' rihaan so' se vaa qui'yaj so' sayuun man sít qui'yaj sayuun man no' a. ⁴ Ne a doj ne ca'vej rá so' raquíj so' man no' a. Tzaj ne 'o güii me se guun rá ma'an cuese yo', ne: "Ca'vee se ne amán raj ni'yaj 'unj Diose do', ca'vee se ne aráj cochroj rihaan yuvij do', ⁵ tzaj ne che'é se guun rmij ndo'oj 'yaj chana cavi' nica nihánj, ne che'é dan ca'ne' cachrii 'unj cacun' che'é sít 'yaj sayuun man no', ne ca'vee a. Se taj, ne guun rmij xréé 'unj, qui'yaj no' vaa güii adonj", guun rá cuese yo' a ⁶ —taj sít 'nij ra'a man ní', ne cataj uún so'— Xcaj soj cuentá daj ca'mii cuese vaa quij nimán yo' a. ⁷ Ne dan me se táa a nij sít narii Diose, ne nuvij nigan' aguáj ndo'o nij so', achín ni'yaj nij so' rihaan Diose, ne Diose, tzaj ne se ca'ne' Diose cacun' che'é nij sít 'yaj sayuun man nij so', rá soj

na'. Guun raan ndo'o Diose ca'ne' so' cacun', rá soj na'. Se guun danj rá soj ma'. ⁸ 'O se cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa ra'yanj uxrá ca'ne' Diose cacun' che'é nij sí 'yaj sayuun man nij sí narij so' man adonj. Tzaj ne dan me se asa' ca'na' uún 'unj sij nicaj yu'unj man yuvij rihaan chumij nihánj, ne me daj yuvij amán rá ni'yaj man Diose narij ga —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a.

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é vij sí cachín ni'yaj rihaan Diose a

⁹ Gaa ne nanó Jesucristó cuentó nihánj rihaan ta'aj yuvij guun rá se vaa sij sa' inanj me ma'an nij so' ne nachri' nij so' ni'yaj nij so' man yo'ó yuvij a:

¹⁰ —Canicun' vij snó'o rá nuví nocoo, cachín ni'yaj roj so' rihaan Diose a. Yo'ó so' ro', me sí fariseo, ne yo'ó so' ro', me sí tiha' yu'unj man yuvij che'é puextó a.

¹¹ "Dan me se canicun' sí fariseo yo', ne cachín ni'yaj so', ne cataj so' nana nihánj rihaan Diose a. 'O se ne ca'mij nucuaj so' ma'. Maan se rihaan ma'an so' ca'mij so', cataj so': "Guun ni'yaj uxrá ní, Ataj Diose. Guun ni'yaj uxrá ní se vaa ne 'yáá 'unj ndaa vaa 'yaj yo'ó nij yuvij ma'. Dan me se xa' nij so', tzaj ne sij tiha' yu'unj do', sij tumé cacun' do', sij otoj ga nica yo'ó yuvij do', me nij so', ne ne 'yáá 'unj danj ma'. Ne

guun ni'yaj ní se vaa ne 'yáá 'unj ndaa vaa 'yaj sí nihánj sí tiha' yu'unj man yuvij che'é puextó a. ¹² Ne vij ya aráj guee 'unj che'é se chá 'o 'o tunj güii, ne rqué 'unj 'o pesó rihaan daj a chi' pesó 'yaj canaán 'unj rihaan so' ei", taj sí fariseo yo' rihaan Diose a.

¹³ "Ne gan' doj tzin' nicun' sí a'néj puextó man yuvij yo', ne guun na'aj ndo'o so' ni'yaj so' man so' rihaan Diose, ne ne ca'vej rá so' naxcaj so' rihaan so' ni'yaj so' rej nicun' Diose a. Tzaj ne go' so' se-cuxru' so' rucuaa ma'an so', ne cataj so': "Cunuu 'ee rá so' ni'yaj so' manj, Ataj Diose. 'O se sij tumé cacun' mej adonj", taj so' rihaan Diose a.

¹⁴ "Ne cuano nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa gaa quinan' sí tiha' yu'unj man yuvij che'é puextó yo' tucua so', gaa ne aj cunuu sa' so' rihaan Diose nanj á. Tzaj ne yo'ó so' ro', taj ma'. 'O se xa' sí me rá tacavii sa' man ma'an, tzaj ne quirí' so', ne guun na'aj so' a. Ne xa' sí naqui'yaj nica' nimán, tzaj ne cavii sa' ndo'o so' adonj —taj Jesucristó rihaan nij yuvij yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj me che'é caran' rá Jesucristó ni'yaj so' man ne'ej a

¹⁵ Gaa ne nicaj nij yuvij man nij ne'ej ca'na' nij yuvij rihaan Jesucristó a. 'O se me rá nij yuvij cuta' Jesucristó ra'a so' raaj nij ne'ej che'é rej quirí' ne'ej xna'anj ni'yaj

ne'ej a. Tzaj ne quene'en nij sí tucuyón se-nanā Jesucristó daj qui'yaj nij yuvi, gaa ne cataj xna'anj nij so' rihaan nij yuvi se vaa ne nó xcúún nij ne'ej ca'na' nij ne'ej rihaan Jesucristó a. ¹⁶ Tzaj ne canacúún Jesucristó man nij sí tucuyón se-nanā so', ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ca'ne' rá soj ca'na' nij ne'ej rihanj á. Se caráán soj chrej rihaan nij ne'ej mei. 'O se tucua' nij sí vaa danj ro', me rej yanj Diose uun chij Diose nanj adonj. ¹⁷ Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa sí na'vej rá guun chij Diose nimán, ndaa vaa a'vej rá ne'ej guun chij Diose nimán ne'ej ro', daj chihaa míj se cayáán so' ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumi' nihánj ma' —taj Jesucristó rihaan nij sí tucuyón se-nanā so' a.

Nanā nihánj taj xna'anj che'é 'o sí me rá cayáán ga Diose nu' cavii nu' ca'anj a

¹⁸ Dan me se xná'anj 'o sí nicaj suun yo' man Jesucristó, cataj so' rihaan Jesucristó a:

—Maestro. Sí sa' uxrá mé so' adonj. Daj qui'yaj, ne ca'vee cayánj ga Diose nu' cavii nu' ca'anj ga —taj sí nicaj suun yo', xná'anj so' man Jesucristó a.

¹⁹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Me che'é cataj so' se vaa sí sa' uxrá mej ga. 'O se orún' Diose me sí sa' á. ²⁰ Ne aj ne'én so' nij nanā nocoo ya

ya nanā cataj xna'anj Diose se vaa canocó' ní' á. Dan me se taj nanā yo': “Se cotoj so' ga chana' nica' yo'ó yuvi ma'. Se ticaví' so' yuvi ma'. Se qui'yaj ituu so' si'yaj yo'ó yuvi ma'. Se nanó so' cuentó ne che'é yuvi ma'. Caraa cochróo so' rihaan rée so' do', rihaan ní' so' do' á”. Yo' me nanā cunó so' ei —taj Jesucristó rihaan sí nicaj suun yo' a.

²¹ —Asij gaa mej xnii me ve'é unó 'unj nu' nij nanā yo' nanj á —taj so' rihaan Jesucristó a.

²² Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Daj orún' rasuun achiin ya mán so' nanj ei. Dan me se cutu'vee so' cunudanj si'yáá so', ne sa'anj quirí' so' ro', caxrii so' ston nij sí nique, ne cumán ndo'o si'yáá so' rej xta', qui'yaj Diose nanj ei. Ne dan me se ca'na' so', ne canocó' so' manj, ca'anj ní' á —taj Jesucristó rihaan so' a.

²³ Dan me se cuno sí nicaj suun yo' nanā nihánj, gaa ne quinano' ndo'o rá so' a. 'O se sí ru'vee ndo'o me so' a.

²⁴ Dan me se ni'yaj Jesucristó man so', ne cataj Jesucristó:

—Sayuun uxrá vaa quisij nij sí vaa ndo'o sa'anj rihaan cayáán nij so' ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumi' nihánj nanj adonj.

²⁵ Dan me se ne'en soj se vaa sayuun ndo'o vaa cachēn xcuu camelló yu'uj taj tacúún cúu nuvá, tzaj ne ca'vee a doj cachēn xcuu yo' yu'uj

taj tacúun cúu nuvá, ndaa rá se vaa sí ru'vee, ne se guun cachēn ma'an sí ru'vee cayáan so' ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumij nihánj a ma' —taj Jesucristó a.

26 Gaa ne xná'anj nij sí cuno nana nihánj man Jesucristó, cataj nij so':

—Che'é dan me se me sí guun nucuaj quinanj rihaan sayuun ga —taj nij so', xná'anj nij so' man Jesucristó a.

27 Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Xa' rasuun na'vee qui'yaj ma'an inanj yuvij, tzaj ne Diose me sí uun nucuaj qui'yaj nu' rasuun yo' adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

28 Gaa ne cataj Pedró rihaan so' a:

—Ne núj ga. Aj tanáj núj nu' si'yaj núj, ne canoco' núj mán so' á —taj Pedró rihaan Jesucristó a.

29 Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Cuanō nihánj me se cataj yá 'unj rihaan soj se vaa sí tanáj ve' tucua tanáj nica tanáj tinúú tanáj tuvi' tanáj ta'núú tanáj, che'é rej guun chij Diose rihaan chumij nihánj ro', ³⁰ uxrá doj a rasuun quirí' uún so' gaa vaa i'na' so' rihaan chumij nihánj, ne asa' guun chij Diose rihaan chumij nihánj me se yo'o cayáan so' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa síj va'núj cataj xna'anj Jesucristó se vaa cavi' so' ne cunu i'na' uún so' a

³¹ Dan me se nicaj Jesucristó chuvij nij sí tucu'yón se-nana so' ca'anj so', ne cataj so' rihaan nij so':

—Nihánj me ca'anj ní' chuman' Jerusalén, ne asa' cuchi' ní', ne quisij ya nu' nana cataj xna'anj nij sí nata' se-nana Diose gaa naá che'é 'unj síj ca'neé Diose nicaj yu'unj man yuvij, ³² ne dan me se tacuachén nii manj rihaan nij sí yanj, ne ca'nga' nacoō nij so' quene'en nij so' manj, ne qui'yaj chí'ii nij so' manj, ne quirí' talúj nij so' manj, ³³ ne go' nij so' cuartá xráj, gaa ne ticavi' nij so' manj a. Gaa ne cachēn va'núj güi, gaa ne cunu i'na' uún 'unj, qui'yaj Diose ei —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

³⁴ Ne ne quene'en uxrá nij so' me che'é ca'mii Jesucristó danj ma'. 'Q se ne ca'vee xcaj nij so' cuentá che'é nana yo' ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa naxra' rihaan 'o sí tuchrii, qui'yaj Jesucristó a

³⁵ Dan me se gaa quinichrun' Jesucristó chuman' Jericó, ne yáan 'o sí tuchrii tu'va chrej, ne achíin so' caridad rihaan yuvij a.

³⁶ Dan me se cuno sí tuchrii yo' se vaa cachén ndo'o yuvij chrej rej ne so', ne che'é dan xná'anj so' man yuvij che'é rej vaj ndo'o yuvij chrej yo' a. ³⁷ Gaa ne cataj xna'anj nii

rihaan so' se vaa Jesucristó sí cavii chuman' Nazaret me sí achén rej ne nij so' a.
³⁸ Gaa ne dan me se caguáj sí tuchrii yo', cataj so':

—Ya ya ta'núí ta'nij si'no sí cu'naj David sí cane gaa naá mé so', Jesús. Cunuu 'ee rá so' manj ei —taj so', caguáj so' a.

³⁹ Gaa ne cataj nij sí racuíj man so' chéé so' se vaa se tu'va so' danj, maan se:

—Dínj gaa tu'vá so' á —taj nij so' rihaan sí tuchrii, tzaj ne doj a nucuaj caguáj so', cataj so':

—Ta'núí ta'nij si'no sí cu'naj David mé so' ei. Cunuu 'ee rá so' manj ei —taj so', caguáj so' rihaan Jesucristó a.

⁴⁰ Canicun' Jesucristó, ne canacúún Jesucristó man sí tuchrii se vaa racuíj nii man so' ca'na' so' rihaan Jesucristó a. Ne gaa quinichrun' sí tuchrii yo' rihaan Jesucristó, ne xná'anj Jesucristó man so', cataj Jesucristó rihaan so' a:

⁴¹ —Daj qui'yáj mán so', rá so' ga —taj Jesucristó, xná'anj Jesucristó man so' a.

—Curuvi' rihanj raj, Señor —taj so' rihaan Jesucristó a.

⁴² Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so':

—Ca'vee curuvi' rihaan so' á. Maan che'é se amán rá so' ni'yaj so' manj ro', che'é dan nahuun sa' so' ei —taj Jesucristó a.

⁴³ Ne nu' curuvi' rihaan so', gaa ne canoco' so' xcó Jesucristó, ne nata' so' se vaa sa' uxrá qui'yaj Diose ga so' a. Ne nu' nij yuvii quene'en daj

quiran' so' cataj se vaa sa' uxrá qui'yaj Diose a.

19

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj sí cu'naj Zaqueo gaa guun rá so' quene'en so' man Jesucristó a

¹ Dan me se catúj Jesucristó chuman' Jericó, ne cachén so' chuman' yo', ² ne yáán 'o sí cu'naj Zaqueo chuman' yo', ne so' me sí uun chij rihaan nij sí tiha' yu'unj man yuvii che'é puextó, ne ru'vee ndo'o so' a. ³ Dan me se guun rá so' quene'en so' me sí me Jesucristó, tzaj ne ne ca'vee quene'en so', che'é se man ndo'o yuvii, ne sí chre' nii vaa sí cu'naj Zaqueo a. ⁴ Che'é dan yoo cunánj so' quitáa yaan so' rihaan nij yuvii, gaa ne cavii so' raá 'o chruun man chruj higó raá, che'é yan me rá so' quene'en so' man Jesucristó a. 'O se cachén Jesucristó tacóo chruun yo' a. ⁵ Dan me se gaa cuchi' Jesucristó tacóo chruun taj Zaqueo, ne ni'yaj Jesucristó raá chruun, ne cataj so' rihaan Zaqueo a:

—Nanij so' cuaj rihaan yo'óo, Zaqueo. 'O se vaa che'é ndo'o carán' 'unj ve' tucúa so' cuan' á —taj Jesucristó rihaan Zaqueo a.

⁶ Gaa ne yoo nanij Zaqueo rihaan yo'óo, ne guun niha' uxrá rá so' se vaa caran' Jesucristó tucúa so' a.

⁷ Dan me se cuno nij yuvii daj cataj Jesucristó, gaa ne nij ca'mii nij yuvii ni'yaj nij so'

man Jesucristó a. Ne cataj nij so' che'é Jesucristó a:

—Nihánj me se carañ' so' tucua' 'o sítí tumé ndo'o cacun' adonj —taj nij yuvij ni'yaj nij so' man Jesucristó a.

⁸ Tzaj ne canicun' ma'an Zaqueo, cataj so' rihaan sítí 'nij ra'a man ní' a:

—Cuanō nihánj me se rque 'unj yanej si'yáj rihaan nij sítí nique, ne nij sítí tiha' yu'unj 'unj man, tzaj ne naqui'yáj 'ó cunú' ca'anj narque 'unj rihaan nij so' se vaa ca'néj 'unj man nij so', Señor —taj so' rihaan Jesucristó a.

⁹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Cuan' me se aj cavii sa' nij tucua' sítí nihánj, ndaa rá se vaa 'o ta'nítí sítí cu'naj Abraham gaa naá ro', danj vaa ma'an so' cuanō a. ¹⁰ 'O se ca'ná' 'unj sij nicaj yu'unj man yuvij che'é rej ca'vee nanó' 'unj man nij sítí ca'anj ni'ya, ne cavii sa' nij so' qui'yáj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Nana nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é sítí racuí sa'anj rihaan se-mozó so' a

¹¹ Dan me se cuno nij sítí man chuman' Jericó se-nana Jesucristó, tzaj ne guun rá nij so' se vaa che'é se nichrun' Jesucristó chuman' Jerusalén, che'é dan ra'yanj guun chij Diosē rihaan chumij nihánj adonj, rá nij so', ne che'é dan guun che'ē Jesucristó naqui'yaj Jesucristó yo'ō cuentó nihánj, gaa ne ca'vee

xcaj nij yuvij cuentá a. ¹² Dan me se cataj so' a:

—Yo'ō sítí xna'anj ru'vee guun rá quinaj suun uun chij chiháán, ne guun rá so' ca'anj so' chuman' raa ne nata suun so' suun guun chij chiháán so', gaa ne canicaj so' naman so' chiháán so', rá so' a. ¹³ Gaa ne canacúun so' man chij' nij se-mozó so' ca'na' rihaan so', gaa ne rque so' 'o sa'anj mina rihaan 'o 'o nij so', ne cataj xna'anj so' rihaan nij so' se vaa qui'yaj suun nij so' ga sa'anj, ne tanaca nij so' man sa'anj, ne ndaa quisij güii naman uún so', gaa ne nuchruj nij so' cuentá, taj so' a. Danj ca'mii so', gaa ne cavii so' ca'anj so' a.

¹⁴ "Tzaj ne nij sítí man chiháán so' ro', quitáa ri'yunj man so', ne che'é dan ca'née nij so' sítí ca'anj suun ca'anj cataj xna'anj rihaan sítí nicaj suun rej ca'anj sítí xna'anj ru'vee yo' se vaa ne ca'vej rá nij so' guun chij sítí xna'anj ru'vee yo' rihaan nij so' a.

¹⁵ "Dan me se ya qui'yaj canaán sítí xna'anj ru'vee yo' guun chij so' chiháán so', gaa ne gaa namán so', ne cataj xna'anj so' se vaa nacunj nii man chij' nij se-mozó so' nij sítí rque so' sa'anj rihaan a. 'O se guun rá so' xcaj so' cuentá me daj sa'anj qui'yaj canaán nij so' a.

¹⁶ "Dan me se sítí ca'na' asino yaan rihaan so' ro', cataj: "Xa' sa'anj mina rque so' manj, tzaj ne qui'yaj canaán 'unj 'ó chij' sa'anj mina uún, qui'yaj sa'anj

yo', señor", taj so' rihaan síi xna'anj ru'vee yo' a. ¹⁷ Gaa ne cataj síi xna'anj ru'vee yo' rihaan mozó yo': "Cunaj uxrá qui'yáá so' á. Mozó sa' inanj mé so' ei. Che'é dan guun chij so' rihaan chī' ya chuman', qui'yáj a", taj síi xna'anj ru'vee rihaan mozó sa' yo' a.

¹⁸ "Dan me se ca'na' uún yo'ó mozó, cataj so': "Xa' sa'anj mina rqué so' manj, tzaj ne qui'yaj canaán 'unj yu'un' sa'anj mina uún, qui'yaj sa'anj yo', señor", taj so' rihaan síi xna'anj ru'vee yo' a. ¹⁹ Ne cataj síi xna'anj rihaan so': "Gaa ne guun chij so' rihaan 'un' ya chuman' nanj ei", taj so' rihaan yo'ó mozó yo' a.

²⁰ "Dan me se ca'na' yo'ó so' uún, ne cataj so': "Nihánj me nacaj so' se-sa'anj so', señor. 'O se caraa sa' 'unj man yo' rque 'o vitó, ²¹ ne cuchu'ví' 'unj ni'yaj 'unj mán so', che'é se sij sca' ndo'o nimán mé so', ne naxcaj so' rasuun rej nuvi' rasuun cutá' so', ne yo'ó yuvi unô caân, ne so' me se, ne ma'án so', ne rii so' naa adonj", taj mozó yo' rihaan síi xna'anj ru'vee yo' a.

²² "Gaa ne cataj síi xna'anj ru'vee rihaan mozó yo': "Mozó chi'ii nimán mé so' ei. Cutá' 'unj cacun' xraá so' che'é nana tu'va ma'án so' á. 'O se quene'én so' se vaa sij sca' ndo'o nimán mej, ne quene'én so' se vaa naxcaj 'unj rasuun rej nuvi' rasuun cutaj, ne quene'én so' se vaa yo'ó yuvi unô caân ne

'unj rii naa nanj á. ²³ Che'é dan me che'é ne tacuachén so' se-sa'anj 'unj rihaan nij síi nuta' sa'anj ga. Gaa ne gaa ca'ná' 'unj, ne nacaj 'unj se-sa'anj 'unj ga sa'anj nata' raá yo' ga", taj síi xna'anj ru'vee yo' rihaan mozó rmi yo' a. ²⁴ Gaa ne cataj so' rihaan yo'ó nij síi nicun' ga so' a: "Ca'nee soj sa'anj nicaj mozó chi'ii nihánj, ne tacuachén soj rihaan síi nicaj chī' sa'anj mina yo' á", taj síi xna'anj ru'vee yo' rihaan yo'ó nij so' a. ²⁵ "Tzaj ne aj nicaj so' 'o chī' vaa guee á", cataj nij so' rihaan síi xna'anj ru'vee yo' a. ²⁶ "Taj se 'yaj ma'. Cuanō nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa síi ne'en sa' qui'yaj suun rihanj ro', ne vaa güii, ne doj a guun nucuaj so' qui'yaj suun so' adonj. Ne síi ne ne'en qui'yaj suun rihanj ro', ca'nee 'unj suun le'ej nii ata so', ne quinaj uun so' adonj", taj síi xna'anj ru'vee yo' rihaan nij so' a. ²⁷ Gaa ne cataj uún so': "Tzaj ne xa' nij síi taj ri'yunj manj síi ne ca'vej rá guun chij 'unj rihaan, tzaj ne nicaj soj man nij so' ca'na' soj rihanj, gaa ne ticavi' soj man nij so' rihanj nihánj ei", taj uún so' a. ²⁸ —Veé danj quisíj cuentó nanó Jesucristó a.

Gaa ne cavii so' ca'anj so' chuman' Jerusalén, ne táá yaan so' rihaan nij síi tucu'yón se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj Jesucristó gaa catúj Jesucristó chuman' Jerusalén a

29 Dan me quinichrun' Jesucristó roj chuman' cu'naj Betfagé ga Betania a. Naj roj chuman' yo' tacóo qui cu'naj Quij man Chruun Olivó a. Gaa ne ca'neé Jesucristó man vij tuvi' nij sí tucu'yón se-nana so' ca'anj rque chuman' Betfagé, 30 ne cataj so' rihaan roj so' a:

—Cavij roj soj ca'anj soj, ne catuu roj soj chuman' nihánj chuman' naj rihaan ní', ne asa' catúj roj soj, ne nari' roj soj man yo'o burró le'ej ya'anj numii a. Dan me se nache roj soj man xo', ne nicaj roj soj ca'na' roj soj rihaanj nihánj á. 31 Ne sese xna'anj nii man roj soj me che'é nache roj soj burró, ne cataj roj soj: “Síi 'nij ra'a man ní' achiin xcuu nihánj rihaan chuguanj”, cataj roj soj á —taj Jesucristó rihaan roj sí tucu'yón se-nana so' a.

32 Dan me se ca'anj roj so', ne catúj roj so' chuman' yo', ne nari' roj so' man burró le'ej, ndaa vaa cataj xna'anj Jesucristó rihaan roj so' a. 33 Ne gaa nache roj so' man burró, ne xna'anj nij sí daan burró man roj so' a:

—Me che'é nache soj burró ga —taj nij so', xna'anj nij so' man roj so' a.

34 Gaa ne cataj roj so' rihaan nij sí daan burró a:

—Síi 'nij ra'a man ní' achiin xcuu nihánj rihaan chuguanj —taj roj so' a.

35 Gaa ne nicaj roj so' xcuu ca'na' roj so' rihaan Jesucristó, ne cuta' roj so'

sagan' roj so' xráa burró, ne tacavii roj so' man Jesucristó xráa burró yo', 36 ne gaa vaj Jesucristó, ne cuchruj ndo'o nij yuvij yatzij sagan' nij so' rá chrej, ne achén Jesucristó ga burró yo' rihaan yatzij a. 37 Dan me se quinichrun' Jesucristó chuman' Jerusalén, ne vaj so' tacóo Quij man Chruun Olivó rej vaj nij chrej, ne guun che'e que'ee nij sí tucu'yón se-nana so' guun niha' rá nij so', ne aguáj nij so', ca'mii sa' nij so' che'é Diöse che'é nu' nij suun sa' nocoo qui'yaj Jesucristó quene'en nij so' a. 38 Dan me se cataj nij so':

—Cunaj uxrá vaa ca'na' sí ca'neé síi 'nij ra'a man ní' ei. Síi nicaj suun rey uun chij rihaan ní' me so' ei. Ve'é cayáan Diöse síi nicun' xta' á. Cunaj uxrá 'yaj so' ei —taj nij yuvij, caguáj nij so' a.

39 Dan me se ta'aj nij sí chéé ga Jesucristó me síi fariseo, ne ta'aj nij so' cataj rihaan Jesucristó a:

—Cataj xna'anj so' rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' se vaa ca'ne' rá nij so' ga nana vaa danj á —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

40 Gaa ne cataj so' rihaan nij so' a:

—Cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa sese dínj gaa tu'va nij sí aguáj nana vaa danj, ne ma'an nij yahij naj rihaan yo'óo nihánj caguaj nana vaa danj asuun nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí fariseo yo' a.

41 Ne gaa quinichrun' Jesucristó chuman' Jerusalén yo', ne ta'vee Jesucristó che'é chuman' yo', 42 ne cataj so':

—Güii cuan' me se me inanj raj quene'en soj sij man chuman' Jerusalén daj qui'yaj soj ne ca'vee dínj cayáán soj, tzaj ne cuano nihánj me se se ca'vee xcaj soj cuentá ma'. 43 Dan me se quisij ya güii, ne ca'na' nij síi taj ri'yunj man soj, ne cune' nij so' chingá nu' anicaj chiháán soj, ne tucachriin nij so' man soj, ne se ca'vee curihanj soj, qui'yaj nij so' ma'. 44 Ne tucuanee nij so' nu' chiháán soj, ne cavi' soj, ne a 'ó yuvej se quitáá xráá tuvi' yuvej, qui'yaj nij so' ma'. Danj quirán' soj, che'é se gaa guun rá Diose racúj Diose man soj, ne ne xcaj soj cuentá ma' —taj Jesucristó ni'yaj so' man nij síi man chuman' Jerusalén yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa quirii Jesucristó man nij yuvií tu'véj rasuun rá nuvíí nocoo a

45 Gaa ne catúj Jesucristó rá nuvíí nocoo, gaa ne guun che'e so' quirii so' man nu' nij yuvií tu'véj rasuun man rá nuvíí nocoo a. 46 Ne cataj so' rihaan nij so' a:

—Danj Diose taj se vaa tucúa Diose me rej na'víj yuvií rihaan Diose á. Tzaj ne guun tucua síi ituu man tucúa Diose nihánj, qui'yaj soj nanj á —taj Jesucristó rihaan nij yuvií quirii so' a.

47 Ne dan me se daj a güii nicun' Jesucristó rá nuvíí

nocoo, tucu'yón Jesucristó se-nana so' rihaan yuvií, tzaj ne nij xrej atá suun nocoo doj do', nij síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvií do', nij síi uun chij rihaan nij yuvií israelitá do', nano' uxrá nij so' daj qui'yaj nij so' gaa ne ca'vee cavi' Jesucristó a. 48 Tzaj ne ne nari' nij so' daj qui'yaj nij so' cavi' Jesucristó ma'. 'O se guun niha' uxrá rá nij yuvií cuno nij so' se-nana Jesucristó a.

20

Nana nihánj taj xna'anj se vaa xna'anj nii man Jesucristó me síi ca'ne' suun rihaan so' qui'yaj so' ndaa vaa 'yaj so' a

1 Dan me se 'o güii nicun' Jesucristó rá nuvíí nocoo, tucu'yón Jesucristó rihaan yuvií, ne nata' so' se-nana so' nana sa', ne nicun' xrej atá suun nocoo doj nicun' síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés nicun' síi uun chij nicun' rej tucu'yón Jesucristó a. 2 Gaa ne cataj nij so' rihaan Jesucristó a:

—Me síi ca'ne' suun rihaan so' qui'yáá so' ndaa vaa 'yáá so' ga —taj nij so', xna'anj nij so' man Jesucristó a.

3 Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ne vaa yo'o nana me raj xna'anj 'unj man nij soj, ne cataj soj rihanj á. 4 Dan me se me síi ca'ne' suun rihaan síi cu'naj Juan cutá' ne so' man yuvií, rá soj ga. Ma'an Juan cavii raá na'. Ase Diose cataj xna'anj rihaan so' xa'. Cataj

xna'anj nij soj rihanj ei —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

⁵ Gaa ne nuchruj raꞗ ndo'o nij so' ga tuvi' nij so' a:

—Ne sese cataj ní' se vaa Diose ca'ne' suun rihaan sí cu'naj Juan cuta' ne so' man yuvij, ne cataj Jesucristó rihaan ní' me che'é ne cuchuman rá ní' nana ca'mii Juan, cataj so' a. ⁶ Tzaj ne sese cataj ní' se vaa nuvéé sij ca'ne' Diose suun rihaan me sí cu'naj Juan, ne go' cunudanj nij yuvij yahij man ní' a. 'Q se cuchumán rá nij yuvij se vaa sí nata' se-nana Diose me sí cu'naj Juan a —cataj nij so' ga tuvi' ma'an nij so' a.

⁷ Gaa ne cataj nij so' rihaan Jesucristó se vaa ne ne'en nij so' me sí ca'ne' suun rihaan sí cu'naj Juan cuta' ne so' man yuvij a.

⁸ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Che'é dan se cataj xna'anj 'unj rihaan nij soj me sí ca'ne' suun rihanj quí'yáj ndaa vaa 'yáj ma' —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Nana nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é yuvij chí'ii 'yaj suun rihaan yo'óo a

⁹ Gaa ne guun che'e Jesucristó nanó so' cuentó nihánj rihaan nij yuvij a.

—Dan me se chruj yo'o so' yo'o naꞗ chruj uvá a. Gaa ne tanáj so' man naꞗ yo' rihaan sí quí'yáj suun naꞗ yo', ne curihanj so' ca'anj so' gan' que'ee yavii a. ¹⁰ Ne 'o güii ca'née so' man yo'ó se-mozó

so' ca'anj so' rihaan nij sí nuu tumé xnaꞗ so' a. 'Q se me rá so' rque nij sí nuu tumé naꞗ doj chruj uvá rihaan yo'ó mozó yo', tzaj ne a doj chruj ne rque nij sí nuu tumé naꞗ rihaan yo'ó mozó yo' ma'. Maan se go' ndo'o nij so' xráá so', ne quirii nij so' man so' rque naꞗ yo' a. ¹¹ Che'é dan ca'née sí to'oj naꞗ yo' man yo'ó mozó uún, tzaj ne nij sí nuu tumé naꞗ ro', go' uún nij so' xráá mozó uún, ne nij uxrá quí'yáj nij so' man so', ne quirii nij so' man so' rque naꞗ, ne a doj chruj ne rque nij so' man mozó yo' a ma'. ¹² Gaa ne ca'née uún sí xnaꞗ yo' yo'ó mozó uún, tzaj ne quiran' chí'ii ndo'o so', quí'yáj nij sí nuu tumé naꞗ, ne quirii nij so' man so' xe' a.

¹³ "Gaa ne guun rá sí xnaꞗ yo': "Daj quí'yáj yaj ga. 'Q se ca'nej 'unj ma'an ta'nij sí 'ee raj man á. Caraa cochroj nij so' rihaan ta'nij sese ca'anj ta'nij saj xee", guun rá sí xnaꞗ, ne ca'née so' man ta'ní ma'an so' ca'anj a. ¹⁴ Dan me se quene'en nij sí nuu tumé naꞗ se vaa 'na' ta'ní sí xnaꞗ, gaa ne nuchruj raꞗ nij so' ga tuvi' nij so' daj quí'yáj nij so', taj nij so' a: "Sí nihánj me sí guun xnaꞗ man naꞗ nihánj vaa güii ei. Che'é dan ticavi' ní' man so', ne vaa güii, ne guun xnaꞗ ma'an ní' man naꞗ nihánj chuguanj", taj nij so' rihaan tuvi' nij so' a. ¹⁵ Gaa ne quirii nij so' man ta'ní sí xnaꞗ yo' xe', ne ticavi' nij so' man ta'ní sí si'yáj naꞗ nanj adonj. Che'é dan daj

qui'yaj síi si'yaj naa yo' man
 nij síi nuu tumé xnaa so', rá
 nij soj ga. ¹⁶ 'O se ca'na' so'
 vaa güüi, ne ticavi' so' man
 nij síi nuu tumé naa yo', ne
 taçuachén so' xnaa so' rihaan
 yo'ó síi tumé man xnaa so'
 nanj adonj —taj Jesucristó ri-
 haan nij yuvij a.

Gaa cuno nij yuvij nana
 nihánj, ne cuchu'vi' ndo'o nij
 so', ne cataj nij so':

—Orún' raa Diose me síi
 nacaj man núj rihaan sayuun
 yo' nanj chuguanj —taj nij so'
 rihaan Jesucristó a.

¹⁷ Gaa ne ni'yaj Jesucristó
 man nij so', ne xná'anj Jesu-
 cristó man nij so' a:

—Che'é dan me se me che'é
 nó nana nihánj rihaan danj
 Diose, rá nij soj ga: “Yu-
 vej quiri'ij nij síi cune' ve'
 ro', guun yujej sa' doj ri-
 haan cunudanj nij yujej man
 tacóo ve' yo' nanj adonj”, taj
 danj Diose a. ¹⁸ Ne yujej
 yo' me se ase vaa yujej yo'
 vaa 'unj, ne ase vaa yuvij
 tíxé yujej yo' vaa yuvij na'vej
 rá cunó rihaan 'unj, ne uxrá
 quiran' nij so' sayuun nanj
 adonj. Ne ase vaa yuvij quini
 yujej yo' xráa vaa nij yu-
 vij qui'yáa 'unj sayuun man,
 ne yuun che'e quinavij nij
 so' nu' cavii nu' ca'anj nanj
 adonj —taj Jesucristó a.

¹⁹ Gaa ne guun rá nij síi
 naqui'yaj cuu se-tucuanj
 Moisés rihaan yuvij guun rá
 nij xrej atá suun nocoo doj
 guun rá quita'aa ra'yanj man
 Jesucristó, tzaj ne chu'vi' nij
 so' ni'yaj nij so' man nij yuvij
 a. Quene'en nij so' se vaa

che'e ma'an nij so' me cuentó
 nanó Jesucristó a. Ase vaa nij
 síi nuu tumé naa vaa ma'an
 nij so' rihaan Jesucristó, ne
 quene'en nij so' se vaa che'é
 dan nanó Jesucristó cuentó
 yo' a.

*Nana nihánj taj xna'anj
 che'é puextó go' ní' rihaan
 gobiernó do', che'é se rque ní'
 rihaan Diose do' a*

²⁰ Dan me se cutumé
 ndo'o nij síi naqui'yaj cuu
 se-tucuanj Moisés rihaan
 yuvij do', nij xrej atá suun
 nocoo doj do', man Jesucristó
 daj ca'mij so' a. Ne go' nij so'
 sa'anj rihaan doj tuvi' nij so'
 síi tiha' yu'unj cuchí' nij so'
 rihaan Jesucristó, ne qui'yaj
 nij so' ndaa vaa 'yaj síi vaa sa'
 síi me rá xna'anj nana man
 so' a. 'O se guun rá nij so' cutá'
 nij so' cacun' xráa Jesucristó
 che'é nana ca'mij so', gaa ne
 ca'vee taçuachén nij so' man
 Jesucristó rihaan síi nicaj
 suun procurador a. ²¹ Dan
 me se xná'anj nij síi tiha'
 yu'unj yo' man Jesucristó a:

—Ne'en núj se vaa nana
 nica inanj a'mii so' ne
 tucu'yón so' do', maestro. Ne
 'o cuyaan vaa cunudanj yuvij
 rihaan so' chuguanj. Ne ya
 tucu'yón so' rihaan yuvij daj
 qui'yaj yuvij canoco' yuvij
 man Diose, maestro. ²² Dan
 me se nó xcuún ní' go' ní'
 puextó rihaan síi nicaj suun
 gobiernó na'. Ase se go' ní'
 xa' —taj nij síi tiha' yu'unj,
 xná'anj nij so' man Jesucristó
 a.

²³ Tzaj ne caxrij rá Jesu-
 cristó se vaa me rá nij so'

tiha' yu'unj nij so' man so' a. Che'é dan cataj Jesucristó nana nihánj rihaan nij so' a:

²⁴ —Tihaan soj sa'anj aga' ni'yaj ní' á —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Gaa ne gaa tihaan nij so' sa'anj aga' yo' rihaan Jesucristó, gaa ne cataj Jesucristó:

—Me síí nó rihaan sa'anj aga' nihánj ga. Ne me síí se-chuvii nó rihaan sa'anj aga' nihánj ga —taj Jesucristó, xná'anj so' man nij síí me rá tiha' yu'unj yo' a.

—Síí nicaj suun gobiernó me nó rihaan sa'anj aga' yo', ne nó se-chuvii so' rihaan sa'anj ei —taj nij so' a.

²⁵ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Che'é dan go' soj si'yaj síí nicaj suun gobiernó rihaan ma'an so', ne rque soj si'yaj Diose rihaan Diose á —taj Jesucristó a.

²⁶ Gaa ne ne guun nucaj nij síí tiha' yu'unj yo' cuta' nij so' cacun' xráá Jesucristó che'é se-nana so' ma'. 'O se cuno cunudanj nij yuvii daj ca'mii nij so', gaa ne ca'anj ndo'o rá nij yuvii cuno nij so' se-nana Jesucristó, ne ca'ne' rá nij so' nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ya cunuu i'na' uún nij síí cavi' a

²⁷ Dan me se cuchi' doj nij síí saduceo rihaan Jesucristó a. Nij síí saduceo ro', a'mii nana nihánj se vaa daj chihaa míj se cunuu i'na' uún yuvii asa' cavi' yuvii, taj nij so' a.

²⁸ Dan me se xná'anj nij so'

man Jesucristó, ne cataj nij so' nana nihánj a:

—Cachrón síí cu'naj Moisés nana nihánj rihaan yanj, che'é rej cunq ní' nana nihánj a: “Sese cavi' yo' o síí vaa nica, ne sese taj vaj ta'núí so', ne no xcúún tinúú so' xcaj tinúú so' man choco' so' chana quináj, ne cotoj tinúú síí cavi' ga choco' so', ne cuchruj no' ne'ej, ne guun ta'nij síí cavi' man ne'ej yo', ne cunuú ne'ej yo' rihaan to'óo síí cavi' yo' a”, taj síí cu'naj Moisés gaa naá, maestro. ²⁹ Dan me se vaa chij nij tinuj 'o nij so' a. Síí chava' ro', xcaj man chana, tzaj ne cavi' so', ne taj vaj ne'ej cuchruj chana nica so', qui'yaj so', ³⁰ ne che'é dan xcaj scue'ee síí cavi' yo' man choco' so' chana quináj, tzaj ne cavi' so' uún, ne xcaj scue'ee so' uún man chana, tzaj ne cavi' so' uún, ³¹ ne dan me se quisíj xcaj nu' chij nij tinuj nij so' man orún' chana yo', tzaj ne taj vaj a 'o ne'ej cuchruj chana yo', qui'yaj nij so' ma'. Ne cavi' taran' nij so' nanj adonj. ³² Síj, gaa ne cavi' ma'an chana yo' uún, ³³ ne dan me se asa' cunuu i'na' uún nij síí cavi', gaa ne me nij tinuj nij so' nicaj man chana yo', rá so' ga. 'O se gaa vaa i'na' nij so', ne nica taran' nij tinuj nij so' guun orún' no' a —taj nij síí saduceo, xná'anj nij so' man Jesucristó a.

³⁴ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Xa' nij yuvii man rihaan chumii nihánj cuano, tzaj ne

uchruj nij so' sa'anj do', xcaj tuvi' nij so' do', ³⁵ tzaj ne ino qui'yaj nij yuvii cunu u i'na' uún cayáan ga Diose asa' cunu naca uún chumii nihánj nanj á. 'O se rej yanj Diose me se taj yan vaj sí xcaj tuvi' yo' ma'. ³⁶ 'O se danj nanj uún, ne taj yan vaj sí cavi' uún rej yo' ma'. 'O se ase vaa nij se-mozó Diose ro', danj gaa nij so', ne cyaan gaa nij so' ga nij se-mozó Diose, ése ta'nij Diose me nij so', ne sij aj cavi' ne cunu i'na' uún me nij so' adonj.

³⁷ "Ne ma'an sí cu'naj Moisés me sí cataj xna'anj asino yaan se vaa ca'vee cunu i'na' uún nij sí cavi' ndaa vaa nari' so' gaa canicun' so' rihaan yan nicun' 'o coj aco' ya'an raá a. Dan me se cataj so' se vaa sí 'nij ra'a man ni' ro', me Diose sí noco' nij sí man gaa naá sí cu'naj Abraham do', sí cu'naj Isaac do', sí cu'naj Jacobo do' a. ³⁸ Dan me se nuveé se-Diose nij xangá me Diose ma'. Inanj nij sí vaa i'na' a'vee noco' man Diose nanj adonj. Che'é dan, nda' se sí cane gaa naá me va'nuj nij so', tzaj ne vaa i'na' nij so' rihaan Diose nanj ei. 'O se vaa i'na' cunudanj yuvii ni'yaj Diose nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

³⁹ Gaa ne ta'aj nij sí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvii ro', cataj rihaan Jesucristó a:

—Cunaj uxrá ca'mii so', maestro —taj nij so' a.

⁴⁰ 'O se ne quisij rá nij so' xna'anj nij so' doj nana man Jesucristó a ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa sí ca'nej Diose tinanii man yuvii rihaan sayuun ro', nuveé nanj yuvii me so' ma'

⁴¹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Me che'é taj nij soj se vaa nanj ta'ní ta'nij si'no sí cu'naj David sí cane gaa naá me sí ca'nej Diose tinanii man yuvii rihaan sayuun ga.

⁴² 'O se nó se-nana ma'an sí cu'naj David rihaan yanj no chra' qui'yaj so', se vaa cataj so': ⁴³ "Ca'mii Diose sí 'nij ra'a man ni' rihaan sí 'nij ra'a manj, cataj so' se vaa cayáan sí 'nij ra'a manj x'núú Diose rej nuva' Diose ndaa se quisij qui'yaj canaan Diose rihaan taran' nij sí taj ri'yunj man sí 'nij ra'a manj ne quirii ta'nga' sí 'nij ra'a manj rihaan nij so' adonj", taj sí cu'naj David yo' a. ⁴⁴ Dan me se sí 'nij ra'a man sí cu'naj David me sí ca'nej Diose tinanii man yuvii rihaan sayuun, taj sí cu'naj David yo' a. Sese 'nij ra'a so' man David, gaa ne me che'é taj soj se vaa nanj ta'ní ta'nij si'no David me so' ga. Taj che'é cataj soj se vaa nanj yuvii me so' ma' —taj Jesucristó rihaan nij sí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é cacun' tumé nij sí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvii a

45 Gaa ne ca'mii so' nana nihánj rihaan nij síi tucu'yón se-nana so', ne cuno cunudanj nij yuvij daj ca'mii so' a:

46 —Xcaj nij soj cuentá daj 'yaj nij síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij, ne tumé soj man soj se gaa nanj qui'yaj soj ndaa vaa 'yaj nij so' á. Dan me se niha' rá nij so' cunuû nij so' yatzj sa' xcaan cachee nij so' rej quene'en yuvij man nij so', ne aran' rá nij so' se vaa ca'mii sa' yuvij ga nij so' gaa chéé nij so' rihaan yu'vee a. Ne uun rá nij so' quitaj nij so' chruun xlá sa' doj gaa 'anj nij so' ve' nuu chre' ní' tucu'yón ní' se-tucuanj Moisés do', gaa 'anj nij so' cha'anj do' a. 47 Ne a'néj nij so' ve' tucua chana cavi' nica, ne yuun che'e guun tucua nij so' man ve' yo', ne 'yaj xcaan ndo'o nij so' cuentó achíin ni'yaj nij so' rihaan Diose, che'é rej sa' doj guun nucuaj nij so' tihá' yu'unj nij so' man yuvij a. Xa' nij so', tzaj ne che'é se vaa 'yaj nij so' ro', che'é dan doj a gaa sayuun quiran' nij so' qui'yaj Diose, asa' ca'ne' Diose cacun' che'é yuvij adonj —taj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nana so' a.

21

Nana nihánj taj xna'anj che'é chana nique cavi' nica qui'yaj sa' doj rihaan nij ru'vee, ni'yaj Diose a

1 Dan me se ni'yaj Jesucristó, ne quene'en so' se

vaa araa ndo'o nij síi ru'vee sa'anj rque chrúun taj rihaan nuvií nocoo che'é Diose a. 2 Ne quene'en so' 'o chana cavi' nica chana nique se vaa caraa no' vij guee sa'anj aga' le'ej rque chrúun yo', 3 ne cataj so':

—Cataj xna'anj yá yá 'unj rihaan nij soj cuano se vaa xa' chana cavi' nica chana nique nihánj, tzaj ne doj a caraa no' sa'anj rque chrúun yo' rihaan sa'anj caraa cunudanj yo'ó nij yuvij nanj adonj. 4 'O se nij so', daj doj sa'anj quináj raá se-sa'anj nij so' ro', caraa nij so' rque chrúun, ne xa' no', tzaj ne nda' se achiin ndo'o sa'anj rihaan no', tzaj ne rque no' rihaan Diose cunudanj sa'anj nica no' sa'anj quiraan no' se cha no' nanj adonj —taj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa canee nu' nuvií nocoo ne chuman' Jerusalén a

5 Dan me se cataj ta'aj yuvij se vaa xa' nuvií nocoo, tzaj ne yujej sa' inanj me yujej guun nuvií nocoo, ne me doj uxrá sa'anj go' nij yuvij rihaan Diose che'é rej ca'vee cune' nii nuvií nocoo yo' a. 6 Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Xa' nu' nuvií nocoo ni'yaj soj nihánj, tzaj ne vaa güii canee nu' nuvií nocoo nihánj, ne a 'ó yujej se quitáá xráá tuvi' yujej nihánj a ma' —taj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é sayuun guun rihaan chumii nihánj vaa güii a

⁷ Dan me se xná'anj nii man Jesucristó, ne cataj nii rihaan so' a:

—Che'é dan cataj xna'anj so' rihaan núj aman canee nu' nuvií nocoo nihánj do', a me rasuun ca'na' qui'yáá so' asa' quisíj ca'na' sayuun yo', señor —taj nii, xná'anj nii man so' a.

⁸ Gaa ne cataj so' rihaan nii:

—Tumé ndo'o soj man soj se gaa nanj tiha' yu'unj yuvií man soj á. 'O se ca'na' uxrá yuvií cataj: “Unj me sí na'vij soj, ne Cristo mej á”, cataj nij yuvií, ne cataj uún nij yuvií: “Aj quisíj güii ca'anj ni'ya chumií nanj á”, cataj uún nij yuvií rihaan soj a. Tzaj ne se cuchumán rá soj, ne se canoco' soj man yuvií a'mii danj ma'.

⁹ “Dan me se ca'vee se cunō soj nana se vaa unu' uxrá chuman' ga tuvi' chuman' do', ca'vee se cunō soj nana se vaa tucuáá ndo'o yuvií rihaan gobiernó do', tzaj ne se cuchu'vi' soj ma'. Maan se vaa che'é guun sayuun yo' rihaan chumií nihánj asino yaan adonj. Tzaj ne asa' quisíj guun danj, gaa ne se ca'anj ni'ya chumií nihánj nu' orá ma'. 'O se quinaj chumií nihánj doj adonj —taj so' rihaan nij so' a.

¹⁰ Gaa ne cataj uún Jesucristó rihaan nij so' a:

—Dan me se cunū' uxrá yuvií man chuman' nocoo ga yo'ó chuman' nocoo, ne cunū' gobiernó ga tuvi' gobiernó a. ¹¹ Ne cachēn ndo'o yuún nocoo, ne que'ee chuman' me

se cachēn ndo'o chi'ij cachēn ndo'o x'naa cachēn ndo'o a. Ne quene'en ndo'o yuvií rasuun nocoo nij ndo'o rej xta', ne cuchu'vi' nij yuvií, qui'yaj rasuun yo' a.

¹² “Tzaj ne asa' ataa guun nu' sayuun yo', ne quitaj ri'yunj nii man soj, ne quita'aa nii man soj, ne canoco' nii man soj qui'yaj nii sayuun man soj, ne tacuachén nii man soj rihaan nij sí man rá ve' nuu chre' ní' tucu'yón ní' se-tucuanj Moisés, ne caxrii nii taga' man soj, ne tacuachén nii man soj rihaan nij sí nicaj suun, che'é se sij noco' manj me soj a. ¹³ Síj, gaa ne quiri' soj cataj xna'anj soj rihaan nij so' che'é 'unj a. ¹⁴ Ne asa' nicun' soj rihaan nij so', ne yo'ó ca'nej nimán soj se nanó rá soj che'é nana ca'mii ma'an soj rihaan nij so' ma'. ¹⁵ 'O se ma'anj me sí rque nana cuu cavii tu'va soj nanj á. Ne taj sí guun nucuaj qui'yaj canaán rihaan se-nana soj ma'. ¹⁶ Dan me se ndaa ma'an rej soj do', ndaa ma'an tuvi' soj do', ndaa ma'an tinúú soj do', ndaa ma'an nij sí man chiháán soj do', me nij sí tacuachén man soj rihaan nij sí qui'yaj sayuun man soj, gaa ne ticavi' nii man ta'aj soj, ¹⁷ ne nachri' cunudanj nij yuvií man rihaan chumií ni'yaj nij so' man soj, che'é se me soj sí noco' manj adonj. ¹⁸ Tzaj ne daj chihaa mij se ca'anj ni'ya a doj yuvé raaj soj ma'. ¹⁹ 'O se

che'é se noco' raan soj manj ro', che'é dan yo'o gaa i'na' soj nu' cavii nu' ca'anj adonj.

20 "Dan me se asa' quene'en soj se vaa tucuachriin tanuu nu' chuman' Jerusalén, ne xcaj soj cuentá se vaa daj doj quirí' nu' chuman' yo', ne quinavij nu' chuman' yo' nanj adonj. 21 Ne güii dan me se yo'o cunanj nij síi man estadó Judea ca'anj nij so' raa quij, ne nij síi vaj rque chuman' Jerusalén me se ra'yanj curihanj nij so', ne nij síi vaj rej tacaan me se se catúj nij so' chuman' yo' daj chihaa mój ma'. 22 'O se yo' me güii naru'vee Diose sayuun rihaan nij síi ne estadó Judea yo' che'é cacun' tumé nij so', ne ya danj guun, gaa ne quisij ya nu' nana no rihaan danj Diose che'é nij so' a. 23 Nique chana nuu rque do', chana vaa ta'níi ne'ej utzii do', güii ca'na' sayuun yo' a. 'O se se guun nucuaj chana yo' cunanj chana yo' ma'. 'O se guun ndo'o sayuun rej yo', ne caxrii yuvaá Diose man yuvii yo', 24 ne caví' que'ee nij so' raa neê espadá, ne quita'aa nii man que'ee nij so' ca'anj nicaaj nii rej ne nij síi yanj a. Ne cachee nij síi yanj xraá nu' chuman' Jerusalén, ndaa se quisij güii ca'nee Diose suun ra'a nij so' a —taj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj daj gaa ca'na' uún Jesucristó rihaan chumii nihánj a

25 Ne cataj uún Jesucristó a:

—Gaa ne quene'en yuvii se vaa cunuun ino güii do', yavii do', nij yati' do', ne rihaan ma'an chumii me se cuchu'vi' ndo'o cunudanj nij yuvii cuno nij so' daj gaa cariin ndo'o na ya'anj do', quene'en nij so' daj gaa quinaan rihaan na ya'anj do' a. 26 Ne cuchu'vi' ndo'o nij yuvii, che'é yan quinano rá nij so' daj gaa quiran' nu' chumii nihánj a. Ne quinaan taran' nij rasuun nucuaj man rej xta' a. 27 Gaa ne quene'en nij so' mán 'unj sij ca'neé Diose nicaaj yu'unj man yuvii á. Dan me se xraá ngaa quitaaj 'unj ca'na' 'unj, ne guun nucuaj ndo'oj quirii ta'ngaj, ne ve'é uxrá curuvij ca'naj ei. 28 Dan me se asa' guun che'e nu' rasuun nihánj guun yo' danj, ne canicun' soj, ne ni'yaj soj xta', ne daj doj nacaaj 'unj man soj rihaan chumii nihánj gaa nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ya quene'en ni' se vaa daj doj ca'na' uún Jesucristó a

29 Gaa ne nanó Jesucristó cuentó nihánj a:

—Xcaj soj cuentá daj 'yaj chruun man chruj higó raa do', daj 'yaj me ma'an chruun do' á. 30 Gaa naca coj ya'lij ra'a nij chruun, ne ni'yaj soj man nij chruun, ne ne'en soj se vaa daj doj 'na' tió naman maan a. 31 Dan me se xcaj uún soj cuentá se vaa asa' quene'en soj nu' se vaa cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano, ne daj doj guun che'e Diose

guun chij Diose rihaan chumii nihánj nanj adonj. ³² Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa quene'en ta'aj soj sij vaa i'na' rihaan chumii nihánj cuano quisij nu' rasuun nihánj nu' se vaa cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano ei. Ne ya quene'en soj nu' nihánj gaa ataa cavi' soj ei. ³³ Vaa güii ca'anj ni'ya yo'óo do', xta' do', tzaj ne se-nanaj me se daj chihaa míj se quinavij yo' ma' —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa tumé ní man ní daj qui'yaj ní, gaa ne ca'vee canicun' ní rihaan Jesucristó a

³⁴ Ne cataj uún Jesucristó a:

—Dan me se cutumé soj man soj se gaa nanj yo'o guun rá soj rasuun man rihaan chumii nihánj, ne guun rá soj guun xnó soj do', guun rá soj ca'mii sca' soj do', guun rá soj guun si'yaj soj nu' rasuun man rihaan chumii nihánj do' a. Se qui'yaj soj danj, tóse taj ni'yón ca'naj, ne se quene'en soj ca'naj a. ³⁵ 'O se ndaa rá se vaa 'o lazo ne' ta'aa man nii ro', danj gaa ca'na' xráa cunudanj chumii nihánj adonj. ³⁶ Che'é dan yo'o ni'yaj soj, ne xcaj soj cuentá nu' güii, ne inanj cachinj ni'yaj soj rihaan Diose se vaa ca'vee quinani soj rihaan nu' sayuun nihánj asa' guun danj rihaan chumii nihánj, gaa ne ca'vee canicun' soj rihaan 'unj sij ca'née Diose nıcaj yu'unj man yuvi ei —taj Jesucristó a.

³⁷ Dan me se rej ranga' ro', ne Jesucristó rá nuvi nocoo, ne tucu'yón so' man nij yuvi, ne rej ti'nuu me se curihanj so', ne rej cu'naj Quij man Chruun Olivó aran' so' a. ³⁸ Ne taxrej uchi' cunudanj nij yuvi cunó nij so' se-nana Jesucristó a.

22

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj sí cu'naj Judas gaa cutu'vej yuve so' man Jesucristó a

¹ Dan me se daj doj canuú cha'anj pascuá cha'anj chá nij yuvi israelitá chraa yo'óo trigó a. ² Ne nano' nij xrej atá suun nocoo doj do', nij sí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvi do', daj qui'yaj nij so' ne cavi' Jesucristó, che'é se man ndo'o yuvi nocoo' man Jesucristó a.

³ Ne catúj sí chree cu'naj Satanás nimán sí cu'naj Judas Iscariote, ne so' me se yo'o tuvi' ma'an chuvij nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó me so' a. ⁴ Dan me se cavii so' ca'anj so', ne ca'mii so' ga nij xrej atá suun nocoo doj do', ga tanuu uun chij rihaan nij tanuu tumé nuvi do', gaa ne cataj so' daj qui'yaj so' ne tacuachén so' man Jesucristó rihaan nij so' a. ⁵ Gaa ne guun niha' rá nij so' gaa cuno nij so' se-nana Judas, ne guun ya ca'mii nij so' ga Judas se vaa rque nij so' sa'anj man Judas a. ⁶ Dan me se cata' tu'va sí cu'naj Judas se vaa tacuachén so' man Jesucristó rihaan nij so', gaa ne nuchruj raa Judas

aman ca'vee taꝥuachén so'
man Jesucristó rihaan nij so',
gaa ne se gaa nanj quene'en
nij yuvii a.

*Nana nihánj taj xna'anj
che'é rachrúún rqué Jesucristó
rihaan nij sí tucu'yón se-nana
so' chá nij so' do', che'é na vinó
rqué so' co'oj nij so' do' a*

⁷ Dan me se quisíj güii
canuû cha'anj chá nii chraa
yo'óo trigó, ne güii dan me
güii ticavi' nij yuvii israelitá
matzinj le'ej che'é Diose a.
⁸ Dan me se ca'née Jesucristó
man Pedró do', man Juan do',
ne cataj so' rihaan roj so':

—Ca'anj roj soj qui'yaj
chuvii roj soj chá ní ne navij
rá ní cha'anj pascuá ei —taj
so' rihaan roj so' a.

⁹ Gaa ne xná'anj roj so' man
Jesucristó a:

—Me rej qui'yaj chuvii núj
chá ní ga —taj roj so' a.

¹⁰ Gaa ne cataj Jesucristó
rihaan roj so' a:

—Cuno roj soj nana nihánj,
se vaa asa' catúj roj soj chu-
man' yo', ne nari' tuvi' roj soj
ga 'o sí táa chiha 'o cacuaj
na, ne canoco' roj soj man so',
catuú roj soj rá ve' catuú so',
¹¹ ne cataj roj soj rihaan sí tu-
cuá ve' yo': “Xná'anj maestró
mán so' se vaa me rej ne ve'
chá xti'no maestró chraa ga
nij sí tucu'yón se-nana so'
che'é cha'anj pascuá, taj so'
a”, cataj roj soj rihaan sí tu-
cuá ve' yo' a. ¹² Gaa ne tihān
so' 'o ve' nata' xij rihaan roj
soj, ne aj vaa chuvii rá ve' yo',
ne man chruun mesá man
chruun xlá man rá ve' yo' a.

Yo' me rej qui'yaj chuvii roj
soj á —taj Jesucristó rihaan
roj so' a.

¹³ Dan me se cavii roj so'
ca'anj roj so', ne nari' roj so'
nu' ndaa vaa cataj xna'anj
Jesucristó rihaan roj so', gaa
ne qui'yaj chuvii roj so' chá
xti'no nij so' chraa che'é
cha'anj pascuá a. ¹⁴ Ne quisíj
orá chá xti'no nij so', ne
ca'na' Jesucristó ga yo'óo nij
apóstol cune' so' man nata'
rihaan yuvii che'é so', gaa ne
ca'anj cayáán taran' nij so'
rihaan mesá a. ¹⁵ Gaa ne cataj
Jesucristó rihaan nij so' a:

—Guun ndo'o raj chá xti'no
'unj che'é cha'anj pascuá
nihánj ga nij soj cuano nihánj
gaa ataa quirán' 'unj sayuun
a. ¹⁶ 'O se cataj xna'anj 'unj
rihaan soj cuano se vaa se
chá xti'no uún 'unj ga soj a 'ó
cha'anj nihánj ndaa se quisíj
güii canuû cha'anj pascuá
naca asa' guun chij Diose
rihaan chumii nihánj a man
adonj —taj Jesucristó rihaan
nij so' a.

¹⁷ Gaa ne nicaj so' 'o aga'
tazá na vinó, ne nago' so'
graciá rihaan Diose, gaa ne
cataj so':

—Quita'aa soj na nihánj,
cuxra' ta'aj soj, ne co'oj
cunudanj soj á. ¹⁸ 'O se cataj
xna'anj 'unj rihaan soj cuano
se vaa veé doj nihánj me co'oj,
ne se co'oj yaj a ma'. Tzaj
ne asa' quisíj güii guun chij
Diose rihaan chumii nihánj,
ne co'oj adonj —taj Jesucristó
rihaan nij so' a.

19 Gaa ne nicaj so' rachrúun, ne nago' so' graciá rihaan Diose, gaa ne cuxra' so' rachrúun, ne rqué so' man nij so', ne cataj so':

—Nee manj me rachrúun nihánj nanj á. Ca'vej rá 'unj cavi' nee manj che'é soj, ne cha soj man nihánj, gaa ne yo'q cunuû rá soj manj ei —taj so' rihaan nij apóstol a.

20 Gaa ne ase vaa qui'yaj so' ga rachrúun ro', danj qui'yaj uún so' ga aga' nuu na vinó gaa quisij chá xti'nó nij so', ne cataj so':

—Na vinó nihánj ro', me ton manj a. Che'é ton manj ro', rqué Diose 'o nana rihaan soj daj qui'yaj Diose ga soj a. Dan me se che'é se cayanj ton manj ro', che'é dan me caraa x'naa Diose ni'yaj Diose cacun' tumé yuvij nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ma'an Jesucristó cataj xna'anj se vaa tacuachén yo'q sí tucu'yón se-nana so' man so' rihaan nij sí taj ri'yunj man so' a

21 Ne cataj uún Jesucristó a:

—Tzaj ne xcaj soj cuentá se vaa vaa 'o sí tacuachén manj rihaan nij sí taj ri'yunj manj, ne táa ra'a so' rihaan chruun mesá taj ra'aj nihánj cuano ei. 22 'O se xa' 'unj sij ca'néé Diose nicaj yu'unj man yuvi, tzaj ne ca'anj 'unj cavi' 'unj ndaa vaa cataj xna'anj ma'an Diose a. Tzaj ne nique ndo'o sí tacuachén manj rihaan nij sí taj ri'yunj manj nanj á. Quiran' uxrá so'

sayuun adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

23 Gaa ne guun che'e nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó nuchruj raa nij so' ga tuvi' nij so' me tuvi' nij so' me sí qui'yaj danj man Jesucristó, rá nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj ní sese me rá ní guun ní sí guun chij doj rihaan tuvi' ní a

24 Gaa ne ca'mii cunu' cunudanj nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó me tuvi' nij so' me sí guun chij doj a. 25 Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Nij sí nicaj suun rey uun chij rihaan nij yuvi yaní ro', rii ta'nga' uxrá nij so' rihaan tuvi' nij so', ne tucu'náj nii “sí 'nij ra'a man ní” man nij so' nanj á. 26 Tzaj ne se guun soj sí vaa danj ma'. Maan se tuvi' soj sí guun rá se vaa guun chij so' doj rihaan soj ro', vaa che'é guun so' sí noco' doj rihaan soj, ne guun so' ase vaa 'o se-mozó soj a. 27 Dan me se me sí me sí uun chij doj, rá soj ga: sí anicaj co'oo rihaan mesá na', ase sí yanj rihaan mesá xa'. Veé sí yanj rihaan mesá me sí uun chij doj, rá soj a. Tzaj ne nihánj me se vaj ma'an 'unj sca'núj nij soj, ne aj guún 'unj mozó rihaan soj vaa nanj adonj.

28 ”Ne xa' soj, tzaj ne nij soj me nij sí cachéé ga 'unj gaa quirán' 'unj sayuun, 29 ne ase vaa cune' Réj Diose manj se vaa guun chij 'unj ro', danj

gaa cune' 'unj man soj cuano
 30 se vaa cayáán soj rihaan
 xruún 'unj chruun mesá asa'
 guun chij ma'anj, ne chá soj
 chraa ne co'o soj na ga 'unj
 adonj. Ne quitaj soj chruun
 xlá sa' ndo'o, ne ca'ne' soj ca-
 cun' che'é chuvij nij x'ne' yu-
 vij israelitá adonj —taj Jesu-
 cristó rihaan nij sí tucu'yón
 se-nana so' a.

*Nana nihánj taj xna'anj daj
 ca'mii Jesucristó ga sí cu'naj
 Simón Pedró a*

31 Gaa ne cataj Jesucristó
 rihaan sí cu'naj Simón Pedró
 a:

—Cunó so' nana nihánj
 ca'mij rihaan so', Simón. 'O
 se aj cachíin ni'yaj sí cu'naj
 Satanás rihaan Diose se vaa
 ca'vej rá Diose qui'yaj so'
 sayuun man nij soj a. Dan me
 se ase vaa 'yaj nii man 'núú
 trigó gaa tixrin' nii 'núú trigó
 rihaan rcuaa ro', danj qui'yaj
 sí chree man soj, che'é se
 guun rá so' quiri' soj adonj.

32 Tzaj ne aj cachíin ni'yáá
 'unj rihaan Diose che'é so',
 se vaa se ca'ne' rá so' ga suun
 amán rá ni'yaj manj a ma'.
 Gaa ne asa' nanicaj nimán so'
 canoco' uún so' manj ro', ne
 racuj so' man nij tinúú so'
 se vaa cunu sca' doj nimán
 nij so' uún á —taj Jesucristó
 rihaan sí cu'naj Simón Pedró
 yo' a.

33 Gaa ne cataj so' rihaan
 Jesucristó a:

—Tzaj ne aj ca'née nimanj
 yo'o cachee 'unj ga so', Señor.
 Ca'vee se caxrii nii taga' mán
 so' ca'vee se ticavi' nii mán
 so' ca'vee se, tzaj ne se tanáj

xco 'unj mán so' ma' —taj so'
 rihaan Jesucristó a.

34 Tzaj ne cataj Jesucristó
 rihaan Pedró a:

—Nihánj me cataj 'unj ri-
 haan so' daj qui'yáá so', Pe-
 dró. Ne'én 'unj se vaa asa'
 ataa caguaj to'loo nij corá,
 ne va'nuj cataj so' se vaa ne
 ne'én so' manj ma' —taj Jesu-
 cristó rihaan Pedró a.

*Nana nihánj taj xna'anj
 se vaa quirán' nij sí tucu'yón
 se-nana Jesucristó sayuun a*

35 Gaa ne cataj Jesucristó ri-
 haan nij sí tucu'yón se-nana
 so' a:

—Gaa ca'née 'unj man soj
 ca'mii natáj soj se-nanaj ri-
 haan nij yuvij israelitá ne taj
 nanj taj vitó taj canj taj ca'anj
 nicaj soj gaa ca'anj soj, tzaj
 ne taj vaj rasuun cachiin man
 soj gaa ca'anj soj, rá 'unj a
 —taj Jesucristó rihaan nij so'
 a.

—Taj vaj a doj rasuun ne
 cachiiin man núj ma' —taj nij
 so' rihaan Jesucristó a.

36 Gaa ne cataj Jesucristó
 rihaan nij so' a:

—Yaj me se sese vaa xnánj
 soj do', se-vito soj do', ne nica
 soj ca'anj soj á. Ne sese taj yan
 vaj neê espadá rihaan soj, ne
 quiraan soj 'o taneê soj neê
 espadá á. Ne sese nuvi' sa'anj
 rihaan yo'o tuvi' soj, ne vaa
 che'é cutu'vee so' se-roto so',
 ne quiraan so' neê espadá ei.

37 'O se vaa nana no rihaan
 danj Diose taj: “Cataj nii se
 vaa sij 'yaj cacun' me so'”, taj
 danj Diose che'é 'unj, ne vaa
 che'é quisij ya nu' nana yo'
 che'ej a. 'O se daj doj quinavij

se vaa 'yáá 'un̄j rihaan chu-
mij̄ nihánj̄ nan̄j̄ adon̄j̄ —taj̄
Jesucristó rihaan nij̄ so' a.

38 Gaā nē cataj̄ nij̄ so' ri-
haan Jesucristó a:

—Nij̄'yaj̄ so' ei. Vaa vij̄
neé espadá rihaan ní' nihánj̄,
Señor —taj̄ nij̄ so' a.

—Veé dan̄j̄ me se dan̄j̄ nan̄j̄
á —taj̄ Jesucristó rihaan nij̄
so' a.

*Nanā nihánj̄ taj̄ xna'an̄j̄ daj̄
qui'yaj̄ Jesucristó gaā cachíin̄
ni'yaj̄ Jesucristó rihaan Diosē
a*

39 Gaā nē cavii so' ca'an̄j̄ so'
quij̄ cu'naj̄ Quij̄ man̄ Chruun
Olivó, ndaā vaa cu'yón in̄anj̄
so' qui'yaj̄ so' a. Nē canoco'
nij̄ síi tucu'yón se-nanā so' rej̄
xcō so' a. 40 Nē gaā cuchí' nij̄
so' rej̄ yo', nē cataj̄ Jesucristó
rihaan nij̄ so' a:

—Cachin̄j̄ ni'yaj̄ soj̄ rihaan
Diosē se vaa caráán Diosē
chrej̄ rihaan síi chreē sē gaā
nan̄j̄ guun̄ rá soj̄ qui'yaj̄ soj̄
cacun' qui'yaj̄ síi chreē á
—taj̄ Jesucristó rihaan nij̄ síi
tucu'yón se-nanā so' a.

41 Gaā nē naxuun so' man̄
so' rihaan nij̄ síi tucu'yón
se-nanā so', nē ca'an̄j̄ so' rej̄
yan̄j̄ doj̄, nē canicun' ruj̄ so',
nē cachíin̄ ni'yaj̄ so' rihaan
Diosē, 42 nē cataj̄ so' rihaan
Diosē a:

—Sese ca'vee, nē caráán
ra'á so' xráj, sē gaā nan̄j̄
quiran' uxrá 'un̄j̄ sayuun,
tzaj̄ nē sese ma'an̄ so' me
rá quirán' 'un̄j̄ sayuun, nē
qui'yáá so' ndaā vaa me rá
ma'an̄ so', nē sē qui'yáá so'
ndaā vaa me rá ma'an̄j̄ ma'

—taj̄ Jesucristó, cachíin̄ ni'yaj̄
so' rihaan Diosē a.

43 Gaā nē curuvi' yo'o
se-mozó Diosē cavii rej̄ xta'
rihaan so', nē nari' nucuaj̄
nimán so', qui'yaj̄ se-mozó
Diosē yo' a. 44 Nē nanó
ndo'o rá so', nē nucuaj̄ ndo'o
cachíin̄ ni'yaj̄ so' rihaan
Diosē, nē cavii ndo'o nihaā
rihaan so', nē ase vaa ton vaa
nihaā cavii rihaan so' cayan̄j̄
rihaan yo'óo a. 45 Nē canicun'
cayā so', nē ca'an̄j̄ so' rej̄ nē
nij̄ síi tucu'yón se-nanā so',
tzaj̄ nē quene'en so' se vaa
cotoj̄ nu' nij̄ so', che'é se nanó
ndo'o rá nij̄ so' a. 46 Gaā nē
cataj̄ Jesucristó rihaan nij̄ so'
a:

—Me che'é otoj̄ soj̄ ga.
Naxumaan̄ soj̄ cachin̄j̄ ni'yaj̄
soj̄ rihaan Diosē sē gaā
nan̄j̄ guun̄ rá soj̄ qui'yaj̄ soj̄
cacun' qui'yaj̄ síi chreē á —taj̄
so' rihaan nij̄ síi tucu'yón
se-nanā so' a.

*Nanā nihánj̄ taj̄ xna'an̄j̄
daj̄ qui'yaj̄ niī gaā quita'aā niī
man̄ Jesucristó a*

47 Dan me se nicun' Jesu-
cristó ca'mii so', nē nu' ca'na'
que'eē yuvij̄, nē síi cu'naj̄ Ju-
das yo'o tuvi' chuvij̄ nij̄ síi
tucu'yón se-nanā Jesucristó
me síi táá yaan̄ rihaan nij̄ yu-
vij̄, nē quinichrun' síi cu'naj̄
Judas rihaan Jesucristó, che'é
rej̄ guun̄ rá so' cachron̄ tu'vā
so' xruū Jesucristó a. 48 Gaā
nē cataj̄ Jesucristó rihaan Ju-
das a:

—Nē chihan' uxrá 'yáá so',
se vaa tacuachén so' man̄j̄
sij̄ ca'neé Diosē n̄icaj̄ yu'un̄j̄
man̄ yuvij̄ gaā cachron̄ tu'vá

so' xruj, man Judas —taj so' rihaan Judas yo' a.

49 Dan me se quene'en nij sí nicun' ga Jesucristó daj qui'yaj nij yuvií man Jesucristó, ne che'é dan xná'anj nij so' man Jesucristó a:

—Go' núj neê espadá raa nij so', rá so' na' —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

50 Ne yo'o tuvi' nij so' ro', go' taneê so' neê espadá raa se-mozó xrej atá suun nocoo doj, ne güéj nu' xréé yo' rej nuva' yo', qui'yaj so' a. 51 Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ca'ne' rá soj ga suun 'yaj danj á —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Gaa ne cuta' Jesucristó ra'a Jesucristó rej quiran' chi'ij xréé mozó yo', ne nu' orá nahuun sa' xréé mozó yo', qui'yaj Jesucristó a. 52 Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij xrej atá suun nocoo doj do', rihaan tanuu uun chij rihaan nij tanuu tumé nuvií do', rihaan nij sí uun chij rihaan nij yuvií israelitá do' a:

—Me che'é 'na' neê espadá 'na' chruun 'na' ga soj ga. Sí ituu mé 'unj, rá soj na'. 53 'Q se daj a güii yáan 'unj ga nij soj rá nuvií nocoo, tzaj ne ne guun rá soj quita'aa soj mán 'unj ma'. Tzaj ne cuano nihánj me se aj quisíj orá ca'vee qui'yaj soj ndaa vaa me rá soj qui'yaj soj, ne nihánj me se ca'vee guun nucuaj soj sij vaj rej rmi' a —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj sí cu'naj Pedró gaa cataj so' se vaa nuveé sij noco' man Jesucristó me so' a

54 Dan me se quita'aa nij so' man Jesucristó, ne ca'anj nicaj nij so' man Jesucristó rá ve' tucuá xrej atá suun nocoo doj, ne gan' gan' canoco' sí cu'naj Pedró rej xco Jesucristó, 'na' so' a. 55 Dan me se naran' nii ya'an rá ve', ne yáan tacuachriin taran' nii rihaan ya'an, ne yáan sí cu'naj Pedró sca'núj nij so' a. 56 Dan me se yáan so' rej chuguun ya'an rihaan nij tuvi' xrej, ne quene'en yo'o mozó chana man so', ne ni'yaj uxrá chana yo' man so' a. Gaa ne cataj mozó chana yo' rihaan tuvi' no' sí man ga no' a:

57 —Sí nihánj ro', me yo'o sí cachéé ga Jesucristó a —taj chana yo', ni'yaj yo' man Pedró a.

Gaa ne cataj Pedró rihaan chana yo' a:

—Ne ne'én 'unj man so', man nocoj —taj so' a.

58 Ne yo'ó orá nii me se quene'en yo'ó so' man Pedró uún a:

—Yo'o tuvi' nij sí chéé ga so' mé so' ei —taj so' rihaan Pedró a.

—Taj ma'. Nuveé sij chéé ga so' mé 'unj, man tinuj —taj Pedró yo' a.

59 Dan me se cachén yo'ó orá uún, gaa ne nucuaj ca'mii yo'ó so' a:

—Ya uxrá sij cachéé ga Jesucristó me sí nihánj nanj ei. 'Q se sij cavii estadó

Galilea me roj so' ga Jesucristó chuguanj —taj yo'ó so' a.

⁶⁰ Gaa ne cataj Pedró rihaan sí tu'va danj a:

—Ne uno uxraj me taj so', man tinuj —taj so' rihaan nij so' a.

Ne dan me se nu' ca'mii so' danj, ne nu' caguáj to'loo a. ⁶¹ Gaa ne canicaj sí 'nij ra'a man ní', ne ni'yaj so' man Pedró, gaa ne nanuj rá Pedró se-nanā sí 'nij ra'a man ní' gaa cataj sí 'nij ra'a man ní' rihaan so': “Ne'én 'unj se vaa asa' ataa caguaj to'loo nij corá, ne va'nuj cataj so' se vaa ne ne'én so' manj ma'”, cataj sí 'nij ra'a man ní' rihaan so' quii a. ⁶² Dan me se gaa ni'yaj sí 'nij ra'a man ní' man Pedró, gaa ne curihanj Pedró xe', ne ta'vee ndo'o so' a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj nii gaa cuta' nii cacun' xráá Jesucristó a

⁶³ Gaa ne nij sí quita'aa man Jesucristó ro', tiha' ndo'o nij so' man so', ne go' nij so' xráá so' a. ⁶⁴ Ne gaa go' nij so' xráá so' me se caráán nij so' rihaan Jesucristó, ne cataj nij so' rihaan so' a:

—Cataj so' rihaan núj me sí go' mán so' á —taj nij so', ⁶⁵ ne que'ee doj nana nij a'mii uún nij so' rihaan Jesucristó a.

⁶⁶ Ne gaa quisíj güii, ne cunuu chre' nij sí uun chíj rihaan nij yuvií israelitá, ne dan me se nij xrej atā suun nocoo doj do', nij sí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés do', cunuu chre', ne ca'anj nicaj

nij so' man Jesucristó rá ve' a'ne' nij so' cacun' che'é yuvií a. Gaa ne xná'anj nij so' man Jesucristó, ne cataj nij so':

⁶⁷ —Sese ya sij ca'née Diose tinanii man yuvií rihaan sayuun mé so', rá so', ne cataj xna'anj so' rihaan núj á —taj nij so' a.

Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ca'vee se cataj xna'anj 'unj rihaan soj, tzaj ne se cuchumán rá soj se-nanaj ma'. ⁶⁸ Ne sese xna'anj 'unj 'o nana man soj, tzaj ne se cataj xna'anj soj rihanj ma'. ⁶⁹ Tzaj ne rej rihaan ní' me se xa' 'unj sij ca'née Diose nicaj yu'unj man yuvií, tzaj ne cayáán 'unj rej nuva' Diose sí nucuaj ndo'o a —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

⁷⁰ Gaa ne xná'anj cunudanj nij so' man Jesucristó, cataj nij so':

—Che'é dan me ta'nij Diose mé so', rá so' na' —taj nij so' rihaan so' a.

Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Veé ya ndaa vaa cataj soj ro', veé danj vaa nanj á —taj so' a.

⁷¹ Gaa ne cataj nij so' rihaan tuvi' nij so' a:

—Se cachiin doj sí ca'na' cataj xna'anj rihaan ní' che'é cacun' tumé sí nihánj a ma'. 'O se ma'an ní' me sí cuno daj tu'va so' nihánj nanj adonj —taj nij so' rihaan tuvi' nij so' a.

23

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'mii síi cu'naj Pilato ga Jesucristó a

¹ Dan me se que'ee nij so', ne naxumaan taran' nij so', ne ca'anj nicaj nij so' man Jesucristó rihaan síi cu'naj Pilato a. ² Gaa ne cuta' nij so' cacun' xráa so' rihaan síi cu'naj Pilato, ne cataj nij so' rihaan síi cu'naj Pilato a:

—Síi nihánj ro', me síi tucu'yón tucuaán ne rihaan tuvi' núj sij israelitá, ne cataj so' se vaa se go' yuvií puextó rihaan síi nicaj suun cu'naj César, ne taj so' se vaa sij ca'née Diosé guun síi nicaj suun rey me ma'an so', taj so' adonj —taj nij so' rihaan síi cu'naj Pilato, ni'yaj nij so' man Jesucristó a.

³ Gaa ne xná'anj síi cu'naj Pilato man Jesucristó a:

—So' me síi nicaj suun rey uun chij rihaan nij yuvií israelitá na' —taj so', xná'anj so' man Jesucristó a.

—Vej á —taj Jesucristó rihaan so' a.

⁴ Gaa ne cataj síi cu'naj Pilato rihaan nij xrej atá suun nocoo doj do', rihaan nij yuvií do' a:

—Nuvi' cacun' tumé síi nihánj narij ma' —taj so' a:

⁵ Tzaj ne nucuaj doj ca'mii nij so', cataj nij so':

—Tzaj ne que'ee yuvií uno se-nana so', ne vaa güii qui'yaj nij so' sayuun nanj á. Ne vaj so' tucu'yón so' se-nana so' nu' estadó Judea nihánj, ne guun che'e so' tucu'yón so' se-nana so'

estadó Galilea, ne 'na' so' ndaa nihánj tucu'yón so' nanj adonj —taj nij so' rihaan Pilato a.

⁶ Dan me se cuno Pilato se-nana nij so', gaa ne xná'anj Pilato man nij so' sese sij cavii estadó Galilea me Jesucristó a. ⁷ Gaa ne quene'en so' se vaa ya cavii Jesucristó estadó Galilea rej uun chij síi cu'naj Herodes a. Che'é dan cataj so' se vaa ca'anj nicaj nij so' man Jesucristó rihaan síi cu'naj Herodes yo' a. 'O se güii dan me se nuú ma'an síi cu'naj Herodes chuman' Jerusalén a.

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'mii síi cu'naj Herodes ga Jesucristó a

⁸ Gaa quene'en síi cu'naj Herodes man Jesucristó, gaa ne guun niha' uxrá rá so' a. 'O se asij rque ndo'o me se guun rá so' quene'en so' man Jesucristó, che'é se aj cuchi' nana rihaan so' daj 'yaj Jesucristó a. Ne guun rá so' se vaa qui'yaj Jesucristó 'o suun sa' nocoo ni'yaj so' a. ⁹ Dan me se xná'anj ndo'o so' nana man Jesucristó, tzaj ne a 'ó nana ne ca'mii Jesucristó rihaan so' a ma'. ¹⁰ Tzaj ne nicun' nij xrej atá suun nocoo doj nicun' nij síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan nij yuvií nicun', ne nucuaj ndo'o cuta' nij so' cacun' xráa Jesucristó a. ¹¹ Gaa ne nachri' Herodes do', nij tanuu nuu rihaan so' do', ni'yaj nij so' man Jesucristó, ne ca'nga' nacoo nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó a. Gaa ne na'née nij

so' yatzíj sedá man Jesucristó qui'yaj Herodes, ne veé dan na'néé uún Herodes man so' rihaan Pilato a. ¹² Ne güii dan me se guun che'e Herodes ga Pilato na'mii sa' roj so' ga tuvi' roj so' a. 'O se asij rque doj me se sij taj ri'yunj man tuvi' me roj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj síi cu'naj Pilato se vaa cavi' Jesucristó rihaan rcutze a

¹³ Dan me se canacúún síi cu'naj Pilato man nij xrej atá suun nocqo doj do', man nij síi uun chij rihaan nij yuvii israelitá do', man ma'an nij yuvii do', se vaa ca'na' nij so' cunu chre' nij so' rihaan so' a. ¹⁴ Gaa ne cataj Pilato rihaan nu' nij yuvii a:

—Dan me se nicaj soj man snó'o nihánj ca'na' soj rihanj, ne cataj soj se vaa so' me síi me rá qui'yaj nij yuvii sayuun a. Ne veé xná'anj 'unj man so' cuno taran' soj daj 'yaj so', ne xa' cacun' cuta' soj xráá so', tzaj ne taj vaj cacun' vaa danj tumé síi nihánj narij ma'. ¹⁵ Ne síi cu'naj Herodes ro', ne nari' so' cacun' tumé síi nihánj a ma'. Maan se na'néé uun síi cu'naj Herodes man síi nihánj rihaan ní' nanj á. Ne xcay soj cuentá se vaa taj cacun' qui'yaj síi nihánj, ne ne nó xcúún so' cavi' so' ma'. ¹⁶ Che'é dan qui'yáj doj sayuun man so', ne ca'anj uun so', qui'yaj ní' nanj á —taj Pilato rihaan taran' nij yuvii a.

¹⁷ 'O se maan güii dan me se daj a cha'anj pascuá na'néé nij so' man 'o yuvii 'nij taga' a.

¹⁸ Gaa ne caguáj cunudanj nij so', cataj nij so' a:

—Ticavi' soj man síi nihánj ei. Ticavi' soj man síi nihánj ei. Ne quirii so' man síi cu'naj Barrabás taga' che'é núj á —taj nij so', caguáj nij so' rihaan Pilato a.

¹⁹ Ne xa' síi cu'naj Barrabás, tzaj ne sij qui'yaj cunu' nij yuvii man chuman' Jerusalén me so', ne sij ticavi' man yuvii me so', ne che'é dan caxri'j nii taga' man so' a.

²⁰ Gaa ne ca'mii uún Pilato rihaan nij yuvii a. 'O se guun rá so' quirii so' man Jesucristó ca'anj Jesucristó a.

²¹ Gaa ne caguáj nu' nij yuvii, cataj nij so':

—Cano ya so' rihaan rcutze ei —taj nij yuvii, caguáj nij yuvii a.

²² Gaa ne quisíj va'núj cataj so' rihaan nij yuvii:

—Tzaj ne taj vaj se chi'ii qui'yaj so' ma'. Taj vaj cacun' tumé so', ne ne nó xcúún so' cavi' so' ma'. Dan me se qui'yáj doj sayuun man so', ne ca'anj uun so' qui'yáj nanj á —taj uún Pilato rihaan nij yuvii a.

²³ Tzaj ne caguáj ndo'o nij yuvii, ne uxrá ca'ne' nij yuvii suun rihaan Pilato se vaa ya cavi' Jesucristó rihaan rcutze qui'yaj so', ne guun nucuaj doj se-nana nij yuvii yo' a.

²⁴ Gaa ne guun ya rá Pilato se vaa qui'yaj so' ndaa vaa

cataj nij yuvij rihaan so' a.
 25 Dan me se sí 'nij taga'
 tumé cacun' se vaa cunu' yu-
 vij qui'yaj do', se vaa ticavi'
 yuvij do', quirii Pilato man
 so' ca'anj uun so', ndaa vaa
 cataj nij yuvij a. Ne Jesucristó
 ro', ca'vej rá Pilato quiran' so'
 ndaa vaa guun rá nij yuvij
 quiran' so' nanj adonj.

*Nana nihánj taj xna'anj daj
 qui'yaj nij yuvij gaa cachrón
 nij yuvij man Jesucristó ri-
 haan rcutze a*

26 Dan me se nicaj nii man
 Jesucristó ca'anj nii, gaa ne
 quita'aa nii man yo'ó sí
 cu'naj Simón sí cavii chu-
 man' Cirene gaa 'na' nique
 so' rej tacaan, ne cuta' nii
 rcutze xráá so' atá so' rcutze
 'na' so' rej xcó Jesucristó
 a. 27 Ne noco' que'ee yuvij
 man Jesucristó, ne ta'aj nij
 yuvij me chana, ne dan me
 se go' nij chana se-cuxru'
 nij no' rucuaa nij no', ne
 ta'vee ndo'o nij chana ni'yaj
 nij chana man Jesucristó a.
 28 Gaa ne canicaj Jesucristó,
 cataj Jesucristó rihaan nij
 chana yo':

—Cunó soj chana ta'nij
 chuman' Jerusalén ca'mij á.
 Se ta'vee nij soj ni'yaj soj mán
 'unj a ma'. Tzaj ne ta'vee soj
 ni'yaj soj man ma'an soj do',
 man ma'an ta'ní soj do' á.
 29 'O se vaa güi cataj nii se
 vaa aj cavii sa' doj nij chana
 ituun do', nij chana ne narí'
 ne'ej do', nij chana ne tucutzii
 ne'ej do' a. 30 'O se güi dan me
 se guun che'e yuvij nacunj
 yuvij nij quij se vaa canee

nij quij caráán nij quij xráá
 ma'an nij so' a. 31 'O se ase vaa
 chruun maree vaa i'na' vaa
 'unj nihánj, tzaj ne danj nanj
 ticavi' nii manj a. Táá a nij
 sí ne chuman' Jerusalén, ne
 ase vaa chruun nacoo cavi'
 vaa nij sí tumé cacun' ne
 chuman' Jerusalén, ne che'é
 dan chi'ij uxrá doj quiran' nij
 so' nanj adonj —taj Jesucristó
 rihaan nij chana a.

32 Ne nicaj nii man yavij
 roj sí tumé cacun', ca'anj nii
 rej cavi' roj so' ga Jesucristó
 a. 33 Ne gaa cuchi' taran'
 nij so' rej cu'naj Tacaan Cúu
 Yave Xnangá, ne cachrón nii
 man Jesucristó ga roj sí tumé
 cacun' rihaan va'nuj rcutze,
 ne dan me se yo'ó so' ro',
 cachrón nii rej nuva' Jesu-
 cristó, ne yo'ó so' ro', cachrón
 nii rej nichruun Jesucristó a.
 34 Gaa ne cachín ni'yaj Jesu-
 cristó rihaan Diose, cataj so':

—Caraa x'naa so', ne se
 qui'yáá so' sayuun man nij
 so', man Ataj Chij. 'O se ne
 ne'en nij so' daj 'yaj nij so'
 ma' —taj so', cachín ni'yaj so'
 rihaan Rej so' Diose a.

Gaa ne tico tixaj nij tanuu
 che'é sagan' Jesucristó a.

35 Ne canicun' que'ee yuvij
 ni'yaj daj quiran' Jesucristó a.
 Dan me se ca'nga' nacoo nij
 sí uun chij, cataj nij so':

—Aj tinanii so' man yo'ó
 yuvij rihaan sayuun, rá so'
 á. Ca'vee tinanii so' man
 ma'an so' yaj ei. Sese sij
 narii Diose me so' do', sese
 sij ca'née Diose tinanii man
 yuvij rihaan sayuun me so'
 do', ne ca'vee tinanii ma'an

so' man so' a —taj nij síi uun chij ni'yaj nij so' man Jesucristó a.

³⁶ Ne nij tanuu, tzaj ne ca'nga' nacoo uún nij tanuu ni'yaj nij tanuu man Jesucristó, ne ru'maan nij tanuu na vinó yuu tu'va Jesucristó, ³⁷ ne cataj nij so':

—Sese so' me síi nicaj suun rey uun chij rihaan nij yuvij israelitá, ne tinanii so' man ma'án so' rihaan sayuun yaj vij —taj nij tanuu rihaan Jesucristó a.

³⁸ Ne vaa rcuchra' nó rihaan rcutze yo', ne nó nana rihaan rcuchra' yo' se vaa: “Sij nicaj suun rey uun chij rihaan nij yuvij israelitá me síi nihánj a”, taj nana yo' a.

³⁹ Ne yo' o' tuvi' roj síi tumé cacun' noco' rihaan rcutze rej x'nuj Jesucristó ro', nij ca'mii so' rihaan Jesucristó, cataj so':

—Sij ca'née Diose tinanii man yuvij rihaan sayuun mé so', rá so' na'. Me che'é ne tinanii so' man taran' ní' ga —taj so' rihaan Jesucristó a.

⁴⁰ Tzaj ne yo' o' síi tumé cacun' ro', cataj so' rihaan tuvi' so':

—Nihánj me se cyaan vaa sayuun ran' ní' ga sayuun ran' síi nihánj nanj á. Ne me che'é ne chu'ví' so' a doj ni'yaj so' Diose ga. ⁴¹ Dan me se xa' ní', tzaj ne vaa che'é cavi' ní', ne ran' ní' sayuun che'é cacun' tumé ní', tzaj ne xa' síi nihánj, tzaj ne taj vaj a doj se chi'ij ne qui'yaj síi nihánj a ma' —taj yo' o' síi tumé cacun' yo' rihaan tuvi' so' a.

⁴² Gaa ne cataj so' rihaan Jesucristó a:

—Se quini'yón so' racuj so' manj, asa' guun che'e so' guun chij so' a ma' —taj so' rihaan Jesucristó a.

⁴³ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan so' cuano se vaa güii cuan' me se cayáán so' ga 'unj rej sa' ndo'o rej ne nij síi sa' rihaan Diose ei —taj Jesucristó rihaan so' a.

⁴⁴ Veé dan, ne caxuj me yo', ne guun rmi' rihaan nu' chumij, ne yo' o' guun rmi' rihaan chumij ndaa quisij aga' va'nuj rej anoco' güii a. ⁴⁵ Ne guun rmi' rihaan güii, ne sin' nu' yatzij cortiná noco' rá nuvi' noco' a. ⁴⁶ Gaa ne nucuaj ndo'o caguáj Jesucristó, cataj so':

—Nacaj so' nimanj, Ataj Chij —taj so', ne veé dan cavi' so' a.

⁴⁷ Dan me se quene'en tanuu capitán se vaa guun, gaa ne ve'é uxrá ca'mii so' che'é Diose, ne cataj so':

—Xa' síi nihánj, tzaj ne ya ya síi sa' me so' nanj á —taj tanuu yo' ni'yaj so' man Jesucristó a.

⁴⁸ Dan me se quene'en taran' nij yuvij cunuu chre' rej yo' se vaa guun, gaa ne go' nij so' se-cuxru' nij so' rucuaa nij so' che'é se nanó ndo'o rá nij so', gaa ne canicaj nij so' ca'anj nij so' chuman' a. ⁴⁹ Ne canicun' cunudanj nij tuvi' Jesucristó rej gan' doj, ne ta'aj nij so' me chana cuno se-nana Jesucristó asij cavii

Jesucristó estadó Galilea a. Ne ni'yaj taran' nij so' man Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cachin' nii man Jesucristó rque yu'uj yuvej a

⁵⁰ Ne vaa 'o síi cu'naj José, ne yo'o tuvi' nij síi uun chij rihaan nij yuvi israelitá me so' a. Ne síi sa' me so', ne síi nicá nimán me so', ⁵¹ ne ne vaa rá so' daj se vaa rá yo'ó nij síi uun chij rihaan nij yuvi israelitá ma'. Ne gun rá so' qui'yaj so' ndaa vaa qui'yaj yo'ó nij so' ma'. Ne síi cavii chuman' Arimatea yo'o chuman' naj estadó Judea me so' a. Ne so' me síi me ndo'o rá gun chij Diose rihaan chumij nihánj a.

⁵² Dan me se ca'anj so' rihaan síi cu'naj Pilato, ne cachíin ni'yaj so' rihaan síi cu'naj Pilato se vaa ca'vej rá síi cu'naj Pilato cachin' so' man Jesucristó a. Dan me se ca'vej síi cu'naj Pilato, ⁵³ gaa ne ca'anj síi cu'naj José, tinanij so' man Jesucristó, ne nacutáj so' yatzij mantá xraá Jesucristó, ne caxrij so' man Jesucristó rque yu'uj yuvej rej nuvi' a 'ó xnganá naj a.

⁵⁴ Veé danj qui'yaj nij so' güii 'yaj chuvii nij yuvi israelitá che'é güii naraan rá nij so', ne veé danj quisij güii naránj rá nij so' a.

⁵⁵ Ne canoco' nij chana cavii estadó Galilea ga Jesucristó rej xco síi cu'naj José, ne quene'en nij chana yu'uj rej caxrij síi cu'naj José man Jesucristó, ⁵⁶ gaa ne canicaj

nij chana chuman' Jerusalén, ne qui'yaj chuvii nij chana yo'óo gun' daj do', squíi xlá mirra do', caxrii nij chana man Jesucristó rá nij chana a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cunuu i'na' uún Jesucristó a

Dan me se ma'an güii naránj rá nij yuvi israelitá me se naránj rá nij chana a.

24

¹ Ne taxrej güii cotungó, gaa ataa doj quisij güii, me se ca'anj nij chana rej taj yu'uj, ne nicaj nij chana nij rasuun gun' daj se vaa aj qui'yaj chuvii nij no' a. ² Gaa ne quene'en nij chana se vaa naj yanij yuvej aráan tu'va yu'uj naj Jesucristó a. ³ Ne gaa catúj nij chana rá yu'uj, ne ne nari' nij chana man Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' a ma'. ⁴ Dan me se caráya'anj ndo'o nij chana, ne nicun' vij snó'o rihaan nij chana, ne roj snó'o yo' me se yatzij chuguun uxrá nuú roj so' a. ⁵ Dan me se cuchu'vi' uxrá nij chana, ne ca'anj cayáan ruj nij chana, ne cuchruj nij chana rihaan nij chana rihaan yo'óo a. Gaa ne cataj roj snó'o rihaan nij no':

—Taj che'é nano' soj man síi vaa i'na' rej naj nij síi cavi' ma'. ⁶ 'O se nuvi' so' naj nihánj a ma'. 'O se cunuu i'na' uún so' nanj á. Dan me se nanuj rá soj se vaa cataj so' gaa vaj nij soj estadó Galilea, ne cataj xna'anj so' rihaan soj se vaa ⁷ xa' so' sij ca'née Diose

nıcaj yu'unj man yuvij, tzaj ne vaa che'é tacuachén nii man so' rihaan síi tumé cacun', ne cachron nij so' man so' rihaan rcutze, ne cachén va'núj güii, gaa ne cunuú i'na' uún so', taj so' a —taj roj snó'o yo' rihaan nij chana a.

8 Dan me se nanuj rá nij chana nana ca'mii Jesucristó a. 9 Gaa ne curihanj nij chana yu'uj yuvej, ne canicaj nij chana yo' chuman' Jerusalén, ne cataj xna'anj nij chana nu' se vaa quene'en nij no' rihaan xaan nij apóstol cune' Jesucristó man do', rihaan yo'ó nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó uún do' a. 10 Dan me se va'núj nij chana me níi cu'naj Mariá Magdalena do', níi cu'naj Juana do', níi cu'naj Maríá nii Jacobo do', ne va'núj nij no' ga yo'ó nij chana ro', cataj xna'anj rihaan nij apóstol che'é nu' se vaa quene'en nij no' a. 11 Ne gaa cuno nij apóstol cune' Jesucristó man se-nana nij chana, gaa ne nana snúú rma'an me nana yo', rá nij apóstol cune' Jesucristó man, ne ne cuchuman rá nij so' se-nana nij chana a. 12 Tzaj ne naxumaan síi cu'naj Pedró, ne cavii so' cunanj so' ca'anj so' ndaa yu'uj yo', ni'yaj so' a. Dan me se canicun' nituu so', ni'yaj so' rque yu'uj, tzaj ne nuvi' Jesucristó naj rque yu'uj quene'en so' a. Maan yatjíj mantá uun naj, ni'yaj so' a. Gaa ne cavii so' quinan' so', ne caráya'anj so' che'é nu' se vaa guun a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'mii Jesucristó ga vij tuvi' nij síi tucu'yón se-nana so' gaa vaj roj so' chrej ndaa chuman' cu'naj Emaús a

13 Dan me se vij tuvi' nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó ro', vaj roj so' chrej veé maan güii cotungó yo', ca'anj roj so' ndaa 'o chuman' naj xaan kilómetro ga chuman' Jerusalén, ne Emaús cu'naj chuman' yo' a. 14 Ne nanó roj so' cuentó che'é nu' se vaa quiran' nij tuvi' Jesucristó a. 15 Dan me se nanó roj so' cuentó, ne nuchruj raa roj so' daj quiran' Jesucristó, gaa ne ma'an Jesucristó quinichrun' rihaan roj so', ne chéé Jesucristó ga roj so' a. 16 Tzaj ne ne ca'vee cunuú yaan roj so' man Jesucristó ma'. 17 Gaa ne cataj Jesucristó rihaan roj so' a:

—Chéé roj soj nanó roj soj cuentó, ne me che'é nanó roj soj cuentó ga tuvi' roj soj, ne me che'é nanó ndo'o rá roj soj ga —taj so', xná'anj so' man roj so' a.

Ne dan me se canicun' roj so', ne nanó ndo'o rá roj so' a. 18 Dan me se yo'o so' me síi cu'naj Cleofas, ne cataj so' rihaan Jesucristó a:

—Cunudanj nij síi aran' chuman' Jerusalén ne'en daj vaa guun chuman' Jerusalén güii cachén nihánj ei. Ne me che'é daj 'o ruún so' me síi ne ne'en daj vaa guun güii cachén nihánj ga —taj so', xná'anj so' man Jesucristó a.

19 Gaa ne:

—Daj guun chuman' Jerusalén ga —taj Jesucristó, xná'anj so' man roj so' a.

Gaa ne cataj roj so' rihaan Jesucristó a:

—Nu' se vaa quiran' Jesucristó sí cavii chuman' Nazaret a. Ne so' me sí guun sí nata' se-nana Diose rihaan nij yuvij, ne sí uun nucuaj ndo'o qui'yaj suun me so', ne sí cavii ndo'o nana sa' che'é Diose tu'va me so' rihaan cunudanj nij yuvij a. ²⁰ Ne dan me se ca'ne' nij xrej ata suun nocoo doj ca'ne' nij sí nicaj suun ca'ne' suun se vaa caví' so', gaa ne cachrón nii man so' rihaan rcutze, ²¹ ne dan me se guun rá núj se vaa so' me sí tinanii man ní' sij israelitá rihaan sayuun, tzaj ne quiran' so' cunudanj, ne nihánj me se síj va'núj güii cavi' so' adonj. ²² Tzaj ne caráya'anj ndo'o núj, qui'yaj chana tuvi' núj a. 'O se taxrej cuan' me se ca'anj ni'yaj nij chana yu'uj cachin' nii man so', ²³ tzaj ne dan me se ne nari' nij chana man so' a ma'. Che'é dan ca'na' uún nij chana rihaan núj, ne cataj nij chana se vaa ndaa vij se-mozó Diose naqui'yaa rihaan nij no', ne cataj roj se-mozó Diose se vaa vaa i'na' Jesucristó, taj nij chana rihaan núj nanj adonj. ²⁴ Dan me se cavii 'o vij tuvi' núj ca'anj ni'yaj roj so' yu'uj yo', tzaj ne quene'en roj so' nu' ndaa vaa cataj xna'anj nij chana rihaan núj, tzaj ne ne nari' roj so' man ma'an Jesucristó a ma' —taj roj so'

rihaan Jesucristó a.

²⁵ Gaa ne ma'an Jesucristó cataj rihaan roj so' a:

—Dan me se sí ne acaj cuentá me soj, ne sí ne niha' rá cuchuman rá nu' se-nana nij sí nata' se-nana Diose gaa naá me soj nanj á. ²⁶ 'O se ne ne'en soj se vaa xa' sí ca'née Diose tinanii man yuvij rihaan sayuun, tzaj ne vaa che'é ndo'o quiran' so' sayuun ne catuu so' rej guun chij ndo'o so' a —taj Jesucristó rihaan roj so' a.

²⁷ Gaa ne dan me se guun che'e so' ca'mii so' che'é se-nana sí cu'naj Moisés do', che'é se-nana cunudanj nij sí nata' se-nana Diose do', gaa ne cataj xna'anj so' rihaan roj so' daj taj nu' danj Diose che'é ma'an so' a.

²⁸ Dan me se quinichrun' nij so' tu'va chuman' rej ca'anj roj so', gaa ne Jesucristó me se ndaa rá se 'yaj sí ca'anj chuman' naj gan' doj ro', qui'yaj so' a. ²⁹ Gaa ne terquee roj so' man Jesucristó a:

—Quinaj cachríi so' ga rój, ne aj ca'anj güii, ne vaj so' chrej, ne guun rmi' nanj á —taj roj so' rihaan Jesucristó a.

Gaa ne quináj so' ga roj so', ne catúj so' chuman' caran' so' ga roj so' a.

³⁰ Dan me se yáán nij so' cha xti'no' nij so', ne nicaj Jesucristó rachrúún, ne nago' so' graciá rihaan Diose che'é rachrúún, gaa ne cuxra' ta'aj so' rachrúún, rqué so' cha roj so' a. ³¹ Dan me se caxrj rá

roj so', ne cunuu yaan roj so' man Jesucristó, ne veé dan nu' ca'anj ni'ya Jesucristó rihaan roj so', ne ne ca'vee quene'en roj so' man so' a ma'. ³² Gaa ne cataj roj so' rihaan tuvi' roj so' a:

—Veé ya ma'an Jesucristó me yo' asan. 'O se gaa ca'mii so' ga ní' gaa vaj ní' chrej do', gaa cataj xna'anj so' che'é danj Diose do', gaa ne guun niha' uxrá nimán ní', ne ndaa tiquisii ma'an nimán ní', qui'yaj so' a —taj roj so' rihaan tuvi' roj so' a.

³³ Gaa ne maan orá dan naxumaan roj so', ne canicaj roj so' ca'anj uún roj so' chuman' Jerusalén, gaa ne cuchi' roj so' yo', gaa ne aj cunuu chre' xaan nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó ga yo'ó tuvi' nij so', ³⁴ ne nij so' ro', cataj rihaan roj so' se vaa ya aj cunuu i'na' uún sí 'nij ra'a man ní', ne sí cu'naj Simón me sí quene'en man so', taj nij so' rihaan roj so' a. ³⁵ Gaa ne roj so' ro', cataj xna'anj daj guun gaa quene'en roj so' man Jesucristó gaa vaj roj so' chrej, ne cataj xna'anj roj so' se vaa ndaa cuxra' ta'aj so' rachrúun gaa cunuu yaan roj so' man Jesucristó, taj roj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa curuvi' Jesucristó rihaan xaan nij sí tucu'yón se-nana so' ga tuvi' nij so' a

³⁶ Dan me se gaa nanó nij so' cuentó che'é nu' rasuun

dan, ne nu' curuvi' Jesucristó tanuu sca'núj nij so', ne:

—Dínj gaa nimán soj á —taj so' rihaan nij so' a.

³⁷ Gaa ne cuchu'vi' ndo'o nij so', ne ta'naj me sí nicun' rihaan nij so', rá nij so' a.

³⁸ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Me che'é nanó ndo'o rá soj, ne me che'é uun vij rá soj ga. ³⁹ Ni'yaj soj ra'aj ni'yaj soj tacój ni'yaj soj, ne xcaj soj cuentá se vaa ma'anj me á. Xa' ta'naj, tzaj ne taj nee man so' do', taj cúu man so' do' ma' —taj Jesucristó rihaan nij so', ⁴⁰ ne tihaan so' ra'a so' do', tacóo so' do', rihaan nij so' a.

⁴¹ Dan me se ne ca'vee cuchuman rá nij so' se vaa ma'an Jesucristó me a. 'O se guun niha' uxrá rá nij so', ne ca'anj uxrá rá nij so' a. Che'é dan cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Vaa doj se chá rihaan soj na' —taj so', xna'anj so' man nij so' a.

⁴² Gaa ne rqué nij so' 'o xco' nee xcuj ri'ya do', doj scuu xtaan do', man so', ⁴³ gaa ne nicaj so', ne chá so' ni'yaj nij so' a. ⁴⁴ Gaa ne cataj so' rihaan nij so' a:

—Nihánj me nana ca'mii 'unj rihaan nij soj gaa vaj 'unj ga soj, se vaa cataj 'unj vaa che'é quisij ya 'unj nu' nana a'mii che'é 'unj nana no rihaan yanj no se-tucuanj Moisés do', yanj no se-nana nij sí nata' se-nana Diose gaa naá do', yanj no nij chra' salmo do' a —taj so' rihaan nij so' a.

45 Gaa ne guun nucaj nij so' xcaj nij so' cuentá che'é nu' danj Diose, qui'yaj so', 46 ne cataj so' rihaan nij so':

—Veé danj taj danj Diose se vaa xa' 'unj sij ca'neé Diose tinanii man yuvii rihaan sayuun, tzaj ne quiran' ma'anj sayuun, ne cavi' 'unj, ne cachén va'núj güii, gaa ne cunu u'na' uún 'unj a.

47 Gaa ne ca'mii natáj nii rihaan cunudanj nij yuvii man rihaan chumii se vaa che'é se vaa ca'ná' 'unj ro', che'é dan sese canicaj nimán nij yuvii canoco' nij yuvii chrej sa', gaa ne tinavij Diose cacun' tumé nij so' a. Dan me se asino ca'mii natáj nii nana dan chuman' Jerusalén, gaa ne ca'mii natáj nii nu' rihaan chumii adonj. 48 Ne nij soj ro', me nij síi quene'en nu' rasuun qui'yáj ne testigó guun soj, 49 ne nihánj me se rque 'unj Nimán Diose rihaan soj ndaa vaa cata' tu'va ma'an Diose gaa naá a. Dan me se yo'ó cayáán soj chuman' Jerusalén nihánj ndaa se nari' nucaj nimán soj qui'yaj Diose á —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cavii Jesucristó xta' a

50 Gaa ne nicaj Jesucristó man nij so', ca'anj so' ndaa tu'va chuman' Betania, gaa ne naxcaj so' ra'a so', ne cachín ni'yaj so' rihaan Diose se vaa ve'é racuíj Diose man nij so', ne cavii sa' nij so' a. 51 Ne nu' ca'mii so' danj che'é nij so', ne nu' cavii so'

xta' ca'anj so' a. 52 Dan me se na'víj nij so' rihaan so', gaa ne canicaj nij so' ca'anj uún nij so' ndaa chuman' Jerusalén, ne guun niha' uxrá rá nij so', 53 ne yo'ó ca'anj nij so' nuví nocoo, ne nata' nij so' rihaan nij yuvii se vaa sa' uxrá qui'yaj Diose a. Veé danj gaa ya ei.

Nihánj me se-nana Jesucristó nana sa' cachrón sít cu'naj Juan rihaan yanj a

*Nana nihánj taj xna'anj se
vaa guun yuvii man se-nana
Diose a*

¹ Asij ataa qui'yaj Diose chumii, ne aj vaa se-nana Diose, ne se-nana Diose ro', canicun' so' rihaan ma'an Diose, ne Diose me so' a.

² Dan me se asij ataa qui'yaj Diose chumii, ne canicun' se-nana Diose rihaan Diose, ³ ne ca'ne' Diose suun rihaan so' qui'yaj so' nu' rasuun a.

Ne sese taj se-nana Diose, ne taj vaj a doj rasuun man nihánj cuano ne guun ma'.

⁴ So' me sít qui'yaj cunuu i'na' rasuun, ne che'é se cunuu i'na' yuvii qui'yaj so', che'é dan guun nucuaj yuvii xcaj yuvii cuentá a. Dan me se ase vaa ya'an chuguun vaa so' rihaan yuvii, ⁵ ne qui'yaj so' chuguun rej rmi' rej man ní' sij man rihaan chumii nihánj sij ataa xcaj cuentá, ne ne qui'yaj canaán rej rmi' yo' rihaan so' a man adonj.

⁶ Ne curihanj yo'o snó'o, ne dan me se sít ca'neé Diose me so', ne Juan cu'naj so',

⁷ ne ca'na' so' cataj xna'anj so' che'é ya'an chuguun yo', ne me rá so' cuchuman rá

cunudanj yuvii ni'yaj nij yuvii man ya'an chuguun yo' a. ⁸ Nuveé ma'an so' me ya'an chuguun yo'; maan se ca'na' so' cataj xna'anj so' che'é ya'an chuguun yo' a.

⁹ Ne ya'an chuguun ya yo' ro', yo' me sít 'yaj chuguun rihaan cunudanj yuvii, che'é rej guun nucuaj nij yuvii xcaj nij yuvii cuentá a. Ne ca'na' so' rihaan chumii nihánj, ¹⁰ ne cayáán so' rihaan chumii nihánj, ne ma'an so' me sít qui'yaj chumii nihánj, qui'yaj Diose, tzaj ne ne xcaj nij sít man rihaan chumii nihánj cuentá me sít me so' a ma'.

¹¹ Ndaa rihaan ma'an nij tuvi' so' cuchil' so', tzaj ne ne ca'mii sa' nij so' ga so' a ma'.

¹² Tzaj ne xa' taran' nij sít ca'mii sa' ga so', tzaj ne sít amán rá ni'yaj man so' me nij so', ne danj nanj rqué so' guun nij so' ta'nii ma'an ya Diose a.

¹³ Ne nij sít guun ta'nij Diose man, tzaj ne nuveé che'e se nayón nij so' rque nii nij so' me guun ta'nij Diose man nij so' ma'. Ne nuveé che'e se guun rá ma'an rej nij so' nayon nij so' rque nii nij so' me guun ta'nij Diose man nij so' ma'. Nuveé che'e se guun rá rej nij so' ca'ngaa nij so' me guun ta'nij Diose man nij so' ma'. Maan se ma'an Diose me sít qui'yaj guun ta'nij Diose man nij so' adonj.

¹⁴ Gaa ne guun se-nana Diose yo' yuvii, ne cayáán so' ga ní', ne quene'en núj se vaa

ve'é inanj qui'yaj so', ne dan me se taj vaj yo'ó ta'níí Rej so' Diose ma'. Tananj orún' so' me síí qui'yaj ndaa vaa qui'yaj so', ne se luj ndo'o qui'yaj so' che'é ní', ne inanj nana ya ca'mii so' adonj.

¹⁵ Ne síí cu'naj Juan me síí cataj xna'anj rihaan yuvij che'é Jesucristó, ne nucuaj ca'mii so', cataj so':

—Síí nihánj ro', aj cataj xna'anj 'unj rihaan soj che'é so' gaa rque á. Dan me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa nda' se síí ca'na' rej rihanj me so', tzaj ne 'o se sij uun chij ndo'o doj me so' rihanj nanj á. 'Q se asij ataa ca'ngaa 'unj, ne aj nicun' so' nanj adonj —taj síí cu'naj Juan yo' a.

¹⁶ Danj ca'mii síí cu'naj Juan che'é se Jesucristó me síí nicaj nu' rasuun sa', ne so' me síí rque se sa' man taran' ní', ne dan me se nuveé orún' se luj 'yaj so' che'é ní' ma'. 'Q se que'ee se luj 'yaj so' che'é ní' adonj. ¹⁷ 'Q se rque Diose se-tucuanj Moisés rihaan xii ní' gaa naá, tzaj ne Jesucristó me síí tacuachén nana luj do', nana ya do', rihaan ní' a. ¹⁸ Ne xa' Diose, tzaj ne taj vaj a doj síí ne'en rihaan man Diose ma'. Tzaj ne xa' Jesucristó, tzaj ne orún' so' me ta'níí Diose, ne nicun' so' rihaan Diose, ne so' me síí tihaan rihaan ní' daj vaa Diose adonj.

Nihánj me se-nana síí cu'naj Juan síí cuta' ne man yuvij a

¹⁹ Ne nij síí uun chij rihaan nij yuvij israelitá síí man chuman' Jerusalén me se ca'neé nij so' man xrej do', man doj tuvi' síí cu'naj Leví síí cayáan gaa naá do', se vaa ca'anj nij so' xna'anj nij so' man síí cu'naj Juan me síí me Juan a. Dan me se ca'anj nij so' xna'anj nij so' man Juan, gaa ne Juan yo' ro', ca'mii so' nana nihánj rihaan nij so' a. ²⁰ Dan me se yo'o cataj xna'anj síí cu'naj Juan rihaan nij so' daj sij me so', ne ne ca'mii ne so' ma'. 'Q se ca'mii ya so', cataj so':

—Nuveé sij ca'neé Diose tinanii man yuvij rihaan sayuun mé 'unj ma' —taj síí cu'naj Juan yo' a.

²¹ Gaa ne xna'anj uún nij so' man so', cataj nij so':

—Che'é dan me síí mé so' ga. Síí cu'naj Elías síí nata' se-nana Diose gaa naá mé so' na' —taj uún nij so', xna'anj nij so' man Juan a.

—Taj ma'. Nuveé so' mé 'unj ma' —taj uún síí cu'naj Juan yo' a.

—Ne'en núj se vaa vaa güii ca'na' yo'o síí nata' se-nana Diose, ne sij nata' yo' mé so' na' —taj uún nij so', xna'anj nij so' man Juan a.

—Taj ma' —taj síí cu'naj Juan yo' a.

²² Che'é dan cataj nij so':

—Tzaj ne cataj yá so' me sij mé so', gaa ne ca'vee cataj xna'anj núj rihaan nij síí ca'neé man núj ca'na' núj daj sij mé so' a. Me sij mé so' ga. Daj vaa yo', rá so' ga —taj uún

nij so', xná'anj nij so' man Juan a.

²³ Ne cataj sí cu'naj Juan:

—Sí cu'naj Isaiás sí nata se-nānā Diose gaa naá ro', cataj xna'anj so' che'é suun 'yaj sunj a. Dan me se 'unj me sí nucaj ndo'o a'mii rej tacaan, ne taj 'unj rihaan yuvij se vaa nuchran' nimán yuvij, ne ve'é ca'mii nij yuvij ga sí 'nij ra'a man ní' asa' ca'na' so' a —taj sí cu'naj Juan yo' a.

²⁴ Ne ta'aj nij sí ca'na' rihaan sí cu'naj Juan me sí fariseo, ²⁵ ne cataj nij so' rihaan sí cu'naj Juan a:

—Dan me se nuveé sij ca'née Diose tinanii man yuvij rihaan sayuun mé so' ma'. Nuveé sij cu'naj Elías mé so' ma'. Nuveé sij nata se-nānā Diose yo' mé so' ma'. Che'é dan ne nó xcúún so' cuta' ne so' man yuvij —taj nij sí fariseo yo' rihaan sí cu'naj Juan a.

²⁶ Ne cataj xna'anj sí cu'naj Juan rihaan nij so', cataj so':

—'Unj me sí uta' ne un man yuvij a. Tzaj ne vaa yo'ó sí nicun' sca'núj soj, ne ne ne'en soj man so' ma'. ²⁷ Ne so' me sí 'na' rej xcoj, ne sij sa' uxrá doj me so' rihanj, ne daj chihāá mīj se quisj raj quirij canj 'nij tacóó so' ma' —taj sí cu'naj Juan rihaan nij sí fariseo yo' a.

²⁸ Danj guun rej Betania rej rnej tu'va chráá cu'naj Jordán, rej vaj sí cu'naj Juan gaa cuta' ne so' man yuvij a.

²⁹ Dan me se yo'ó güii, ne quene'en sí cu'naj Juan se

vaa ca'na' Jesucristó rihaan so', ne cataj so':

—Nij'yaj soj ei. Ase vaa matzinj cavi' rihaan Diose vaa sí nihánj, ne dan me se sí nihánj me sí ca'nee cacun' tumé yuvij man rihaan chumij nihánj, ³⁰ ne sí nihánj ro', cataj xna'anj 'unj rihaan soj che'é so' gaa rque, ne cataj 'unj se vaa ca'vee se sij 'na' rej xcoj me so', tzaj ne sij uun chij doj rihaan 'unj me so' a. 'O se asij ataa ca'ngaa 'unj, ne aj nicun' so' nanj adonj. ³¹ Dan me se gaa rque ro', ne quene'en ma'anj sese sij nihánj me so' ma'. Tzaj ne maan che'é se me rá 'unj quene'en nij yuvij israelitá man so' ro', che'é dan ca'ná' 'unj, ne che'é dan cuta' ne 'unj man yuvij nanj á —taj sí cu'naj Juan yo' a.

³² Gaa ne cataj xna'anj ya sí cu'naj Juan che'é se vaa quene'en ma'an so', cataj so':

—Quene'en 'unj se vaa nanij Nimán Diose rej xta', ne ase vaa 'o cha'aan vaa Nimán Diose yo', ne ca'na' yo', quitáá yo' raā Jesucristó ei. ³³ Gaa ne nu' xcaj 'unj cuentá se vaa ma'an so' me sí ca'née Diose á. 'O se sí ca'née mán 'unj cuta' ne 'unj man yuvij me se ma'an so' cataj rihaan 'unj se vaa sese quene'en 'unj nanij Nimán Diose raā yo'ó so', ne sese quitaj Nimán Diose yo' raā so', ne so' me sí ca'née Diose, ne cayáán uxrá Nimán Diose ga yuvij, qui'yaj so' a, taj sí ca'née manj adonj. ³⁴ Gaa ne quene'en ma'an 'unj man Jesucristó nihánj, se vaa

nanij Nimán Diose raꝝ so', ne aj cataj yá 'un̄j rihaan soj se vaa ta'n̄ij Diose me so' ei —taj síí cu'n̄aj Juan yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa guun che'e va'nuj nij snó'o canoco' nij so' man Jesucristó a

³⁵ Güii a'yuj me se canicun' uún síí cu'n̄aj Juan ga vij tuvi' nij síí tucu'yón se-nana so' a.

³⁶ Ne ni'yaj uxrá síí cu'n̄aj Juan man Jesucristó gaa chée Jesucristó, ne cataj síí cu'n̄aj Juan:

—Ni'yaj roj soj ei. Ase vaa matzinj cavi' rihaan Diose vaa síí nihánj á —taj síí cu'n̄aj Juan a.

³⁷ Dan me se cuno roj síí tucu'yón se-nana Juan nana ca'mii so', ne canoco' roj so' man Jesucristó a. ³⁸ Gaa ne canicaj Jesucristó, ne quene'en so' se vaa canoco' roj so' man so', ne cataj Jesucristó rihaan roj so' a:

—Vaa se achiin man roj soj na' —taj Jesucristó, xná'anj Jesucristó man roj so' a.

Gaa ne xná'anj roj so', cataj roj so':

—Me rej né so', rabbi —cataj roj so', xná'anj roj so' man Jesucristó, ne nana “rabbi” yo' taj “maestró” a.

³⁹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan roj so' a:

—Ca'anj ní, ne quene'en soj á —taj Jesucristó a.

Che'é dan me ca'anj roj so', ne quene'en roj so' rej ne Jesucristó, ne cunuú roj so' tucua' so' cunu' güii yo' a. Dan me se aga' ca'anj rej anoco'

güii me orá ca'mii roj so' ga Jesucristó a.

⁴⁰ Dan me se yo'o tuvi' roj síí cuno nana ca'mii síí cu'n̄aj Juan ne canoco' man Jesucristó ro', me síí cu'n̄aj Andrés, ne tinúú síí cu'n̄aj Simón Pedró me uún so' a. ⁴¹ Asino yaan nari' síí cu'n̄aj Andrés man tinúú so' síí cu'n̄aj Simón, ne cataj so' rihaan tinúú so':

—Nari' nuj man Mesías ei —taj so' rihaan tinúú so' a. Ne nana “Mesías” taj “síí ca'neé Diose tinanii man yuvij rihaan sayuun” a.

⁴² Ne ca'anj nicaj so' man tinúú so' rihaan Jesucristó, gaa ne ni'yaj uxrá Jesucristó man síí cu'n̄aj Simón yo', ne cataj so':

—Síí cu'n̄aj Simón mé so', ne ta'níí síí cu'n̄aj Juan mé so' á. Tzaj ne ndaa yaj, ne Cefas cu'n̄aj so' á —taj Jesucristó rihaan so' a. Ne nana “Cefas” ro', xná'anj hebreo me yo', ne 'o cuyaan vaa yo' ga nana “Pedró”, ne taj yo' se vaa ase vaa 'o yuvej vaa síí cu'n̄aj Pedró, ne sca' nimán so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa canacúun Jesucristó man síí cu'n̄aj Felipé do', man síí cu'n̄aj Natanael do', se vaa canoco' roj so' man so' a

⁴³ Dan me se yo'ó güii uún me rá Jesucristó cavi' so' ca'anj so' estadó Galilea, ne nari' Jesucristó man síí cu'n̄aj Felipé, ne dan me se cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Canocó' so' manj, ca'anj ní' á —taj Jesucristó rihaan so' a.

44 Ne Felipé ro', me síi ne chuman' Betsaida, ne Betsaida me chiháán síi cu'naj Andrés do', síi cu'naj Pedró do', uún a. 45 Veé dan, ne nari' síi cu'naj Felipé yo' man síi cu'naj Natanael, ne cataj so':

—Aj nari' núj man síi ca'néé Diose t̄inani man yuvi rihaan sayuun, ne dan me se síi ca'mii Moisés che'é gaa cuchruj so' se-tucuanj so' me so', ne nij síi nata' se-nana Diose gaa naá ro', nata' uún nij so' che'é so' nanj adonj. Ne dan me se Jesús ta'núí síi cu'naj José, síi ne chuman' Nazaret me so' ei —taj Felipé rihaan Natanael yo' a.

46 Ne cataj Natanael yo':

—Taj vaj síi sa' avii chuman' Nazaret ma' —taj Natanael yo' a.

Ne cataj Felipé:

—Ca'anj ní', quene'én so' man so', sese me rá so' á —taj Felipé rihaan so' a.

47 Veé dan, ne quene'en Jesucristó se vaa ca'na' Natanael rihaan so', ne ca'mii so' 'o nana che'é Natanael, cataj so':

—Ni'yaj soj ei. Ya sij israelitá me síi 'na' cuano ei. Nica a'mii so', ne a'mii so' nana tihá' yu'unj ma' —taj Jesucristó ni'yaj so' man Natanael yo' a.

48 Gaa ne xná'anj Natanael yo' man Jesucristó, cataj so':

—Asa' a'vee ne'én so' manj ga —taj so', xná'anj so' man Jesucristó a.

Ne cataj Jesucristó:

—Asij ataa ca'mii Felipé rihaan so' do', asij cayáán so'

tacóo chruun man chruj higó raá do', ne aj quene'én 'unj man so' ei —taj Jesucristó rihaan so' a.

49 Gaa ne cataj Natanael:

—Ta'nij Diose mé so', maestro. Sij nicaj suun rey uun chij rihaan ni' sij israelitá mé so' á —taj Natanael a.

50 Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so':

—Che'é se cataj 'unj rihaan so' se vaa quene'én 'unj man so' gaa cayáán so' tacóo chruun man chruj higó ro', maan che'é dan amán rá so' ni'yaj so' manj na'. Tzaj ne quene'én so' que'ee doj rasuun nocoo doj uún a á.

51 Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan nij soj cuano se vaa quene'en soj naxra' rej xta', ne quene'en soj man nij se-mozó Diose, ne caviij nij so' xta', ne nanij uún nij so' rihaan 'unj sij ca'néé Diose nicaj yu'unj man yuvi adonj —taj Jesucristó rihaan taran' nij so' a.

2

Nana nihánj taj xna'anj se vaa naquiyaj Jesucristó na vinó man na uun gaa canuú cha'anj nara'aa chuman' Caná a

1 Cachén yavij güii, gaa ne canuú cha'anj nara'aa chuman' Caná chuman' naj estadó Galilea, ne ca'anj nii Jesucristó cha'anj yo' a. 2 Dan me se nacúún nii man Jesucristó do', man nij síi tucu'yón se-nana so' do', ca'na' nij so' cha'anj yo' a. 3 Veé dan, ne navij na vinó man nij síi navij

rá cha'anj yo', ne che'é dan cataj nii Jesucristó rihaan Jesucristó a:

—Taj vaj na vinó rihaan nij síí navij rá cha'anj ma' —taj no' a.

⁴ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nii so' a:

—Taj che'é ca'mij so' danj rihanj ma'. Nij'yaj so', ne ataa quisij güii qui'yáj suun sa' nocoo á —taj so' no nii so' a.

⁵ Gaa ne cataj xna'anj nii Jesucristó rihaan nij mozó a:

—Cunó nij soj nu' se vaa cataj xna'anj ta'nij rihaan soj, ne qui'yaj soj nu' se vaa cataj so' á —taj no' rihaan nij mozó a.

⁶ Veé dan, ne ne vatan' xruj yahij xij a. Xruj nicaj ca'anj chihaa litró na me xruj yo', ne xruj araa nij yuvij israelitá na rásuun nij so' na'ya' nij so' ndaa vaa taj se-tucuanj Moisés me xruj yo' a. ⁷ Ne ca'ne' Jesucristó suun rihaan nij mozó, cataj so':

—Caraa soj na rque nij xruj yahij yo' á —taj so' rihaan nij mozó yo' a.

Gaa ne caraa nij mozó na, ne yo' o caraa ndaa tu'va xruj yo', qui'yaj nij so' a. ⁸ Gaa ne cataj xna'anj uún Jesucristó rihaan nij mozó yo', cataj so':

—Yaj ro', quirii soj doj na nuu rque xruj, ne ca'anj nicaj soj na yo' rihaan síí uun chij rihaan nij mozó anicaj co'oo rihaan nij yuvij á —taj Jesucristó a.

Ne danj qui'yaj nij so' a.

⁹ Veé dan, ne síí uun chij rihaan nij mozó anicaj co'oo rihaan yuvij me se co' o so' doj

tzin' na yo', tzaj ne nuveé na uun me yo' a ma'. Nu' guun na yo' na vinó nanj adonj. Ne ne quene'en so' me rej cavii na vinó yo' a ma'. 'O se maan inanj nij mozó quirii na yo' rque xruj ro', orún' nij so' me síí quene'en me rej cavii na yo' a. Veé dan, ne nacúún síí uun chij yo' man síí nara'aa ca'na' síí nara'aa rihaan so', ¹⁰ ne cataj so':

—Tucuáán 'yaj ní' ro', me se nanj vaa yo' nanj á. Asino yaan go' ní' na vinó sa' doj co' o nij síí tihaj 'na' cha'anj, gaa ne ndaa quisij guun xno yuvij asuun, gaa ne go' ní' na vinó nij doj co' o nij so' a. Tzaj ne so' me se ino qui'yáa so' chuguanj. Dan me se ndaa yaj quirii so' na vinó sa' doj yo' asanj —taj síí uun chij yo' rihaan síí nara'aa yo' a.

¹¹ Nihánj me se guun che' e Jesucristó qui'yaj Jesucristó suun sa' nocoo, ne nu' nihánj me se vaa qui'yaj so' chuman' Caná chuman' naj estadó Galilea a. Che'é dan xcaj nij yuvij cuentá se vaa sij sa' uxrá me so', qui'yaj so', ne cuchumán rá nij síí tucu'yón se-nana so' ni'yaj nij so' man so' a.

¹² Gaa quisij canuú cha'anj nara'aa yo', gaa ne ca'anj Jesucristó do', nii so' do', nij tinúú so' do', nij síí tucu'yón se-nana so' do', chuman' Capernaum, ne doj güii cayáán nij so' chuman' yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj Jesucristó gaa quirii

so' man síi chí'ii rá nuvíi nocoo a

¹³ Dan me se ataa doj quisij cha'anj pascuá cha'anj navij rá nij yuvií israelitá, gaa ne cavií Jesucristó ca'anj so' chuman' Jerusalén a. ¹⁴ Gaa ne rá nuvíi nocoo ro', naj 'o yu'vee nocoo 'yaj nij yuvií israelitá, ne maan dan mán nij so' tu'vej nij so' scúj do', matzinj do', cha'aan do' a. Ne vaa síi ne rihaan chruun mesá, ne síi natuná sa'anj che'é yuvií atúj rque nuvíi me nij so' a.

¹⁵ Gaa ne nicaj Jesucristó ne', qui'yaj so' cuartá, go' so' man nij síi tu'vej xcuu do', man nij síi natuná sa'anj do', ne quirii so' xe' man taran' nij so' a. Ne rano so' man nij scúj do', man nij matzinj do', quirii so' xe' a. Ne ticha'nuu so' se-sa'anj síi natuná sa'anj rihaan yo'óo, ne tinaxru' so' nij chruun mesá a. ¹⁶ Gaa ne cataj so' rihaan nij síi tu'vej cha'aan a:

—Quirij soj rasuun nihánj xe' cuaj ei. Se guun qui'yaj soj yu'vee tucua Réj ma' —taj so' rihaan nij síi tu'vej cha'aan man rá nuvíi yo' a.

¹⁷ Gaa ne ninuj rá nij síi tucuyón se-nana Jesucristó se vaa nó nana nihánj rihaan danj Diose a: “Che'é se 'ee ndo'o raj ve' tucua so', che'é dan ca'née nimanj qui'yaj sunj che'é yo' a”. Yo' me nana nó rihaan danj Diose a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'mii Jesucristó che'é güii cunu u'na' uún so' a

¹⁸ Quene'en nij síi uun chij rihaan nij yuvií israelitá se vaa qui'yaj Jesucristó rá nuvíi yo', gaa ne che'é dan cataj nij so' rihaan Jesucristó a:

—Ne nó xcúun so' quirij so' man síi tu'vej xcuu man rá nuvíi nocoo, rá núj ma'. Maan se qui'yáa so' 'o suun sa' nocoo quene'en núj, gaa ne guun ya rá núj se vaa no xcúun so' qui'yáa so' danj ei —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

¹⁹ Ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Tiri' soj man nuvíi nihánj, ne rque va'núj güii, ne cunu sa' uún nuvíi nihánj, qui'yáj ei —taj Jesucristó a.

²⁰ Che'é dan cataj nij síi uun chij yo' rihaan Jesucristó a:

—Vij chihaa vatan' ya yo' qui'yaj suun nij síi cune' nuvíi nihánj, tzaj ne asa' ca'vee naqui'yaj sa' so' nuvíi nihánj rque va'núj güii, rá so' ga —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

²¹ Tzaj ne ne ca'mii Jesucristó che'é maan nuvíi nocoo yo' ma'. Maan se ca'mii so' che'é ma'an yan cunu i'na' uún so' rque va'núj güii a. ²² Che'é dan, gaa quisij cavi' so' ne cunu i'na' uún so', gaa ne nanuj rá nij síi tucuyón se-nana so' nana nihánj nana aj ca'mii so', ne cuchumán rá nij so' nana no rihaan danj Diose nana taj xna'anj daj quiran' síi ca'nej Diose tinanii man yuvií rihaan sayuun, ne cuchumán rá nij so' nana ca'mii ma'an Jesucristó uún a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ne'en Jesucristó daj vaa nimán yuvij a

²³ Dan me se nu' nihánj qui'yaj Jesucristó chuman' Jerusalén gaa canuú cha'anj pascuá, ne che'é dan que'ee ndo'o nij yuvij cuchumán rá se vaa sij ca'née Diosé me so' a. 'Q se quene'en nij yuvij nij suun sa' nocoo qui'yaj suun so' a. ²⁴ Tzaj ne ma'an Jesucristó, ne gaa nucuaj rá so' man nij yuvij yo' ma'. 'Q se so' me sí ne'en cunudanj, ²⁵ ne ne cachijn yo'o sí cataj xna'anj rihaan Jesucristó daj vaa nimán yuvij ma'. 'Q se ma'an so' me sí quene'en daj vaa nimán nu' nij yuvij adonj.

3

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'mii Jesucristó gá sí cu'naj Nicodemo a

¹ Dan me se vaa yo'o sí fariseo cu'naj Nicodemo, ne sí uun chij rihaan nij yuvij israelitá me so' a. ² Dan me se rej nij ca'na' so' rihaan Jesucristó, ne cataj so':

—Ne'en núj se vaa sij ca'née Diosé tucuyón man yuvij mé so', maestro. 'Q se sese nuvi' Diosé racuj mán so', ne ne guun nucuáá so' qui'yáá so' ndaa vaa 'yáá so' nihánj cuano asuun ma' —taj so' rihaan Jesucristó a.

³ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan so' cuano se vaa sí se ca'ngaa naca uún ro', daj chihaa mij se guun nucuaj so' quene'en so' man Diosé asa'

guun chij Diosé rihaan chumij nihánj a ma' —taj Jesucristó rihaan so' a.

⁴ Dan me se xna'anj sí cu'naj Nicodemo man Jesucristó, cataj so':

—Asa' ca'vee ca'ngaa uún 'o sí aj cachij gá. Ca'vee xa' catuu uún so' rque nii so' ne ca'ngaa naca uún so' gaa a na' —taj Nicodemo, xna'anj so' man Jesucristó a.

⁵ Gaa ne cataj uún Jesucristó:

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan so' se vaa sese se ca'ngaa yo'o so' qui'yaj na ne qui'yaj Nimán Diosé, ne se guun nucuaj so' catuu so' rihaan Diosé asa' guun chij Diosé rihaan chumij nihánj ma'. ⁶ 'Q se sese nanj yuvij qui'yaj ca'ngaa ní', ne nanj yuvij man rihaan chumij nihánj me ní', tzaj ne sese ca'ngaa ní' qui'yaj Nimán Diosé, ne ase vaa sa' Nimán Diosé ro', danj gaa sa' nimán ní' nanj adonj. ⁷ Se caráya'anj tihá' so' se vaa cataj 'unj rihaan so' ma'. 'Q se no xcúun nij soj ca'ngaa ya uún nij soj adonj. ⁸ Dan me se xcaj so' cuentá n'iyaj so' nana a. Avii nana yo', ne cayuj 'yaj yo', tzaj ne ne ne'én so' me rej avii yo' 'na' yo', ne ne ne'én so' me rej ca'anj yo' ma'. Ne ase vaa nana ro', danj vaa Nimán Diosé, ne dan me se sese cunuu sa' nimán yo'o so' qui'yaj Nimán Diosé, ne taj ne'én' asa' ca'vee cunuu sa' nimán so' qui'yaj Nimán Diosé ma' —taj Jesucristó

rihaan síi cu'naj Nicodemo yo' a.

⁹ Veé dan, ne xná'anj síi cu'naj Nicodemo, cataj so':

—Asa' ca'vee qui'yaj yuvii danj ga —taj so', xná'anj so' a.

¹⁰ Gaa ne xná'anj uún Jesucristó man so', cataj Jesucristó:

—'O se me che'é sij uun chij sij tucu'yón se-nana Diose rihaan nij yuvii israelitá mé so', tzaj ne ne ne'én so' nana nihánj nana cataj 'unj rihaan so' ga. ¹¹ Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan so' se vaa xa' núj, tzaj ne che'é inanj se vaa ne'en núj a'mii núj ne che'é se vaa quene'en núj nata' núj adonj. Tzaj ne ne amán rá nij soj nana a'mii núj ma'. ¹² Dan me se nanj che'é rasuun man rihaan chumii nihánj cataj xna'anj 'unj rihaan soj, tzaj ne ne cuchuman rá soj ma'. Asa' ca'vee cuchuman rá soj sese cataj xna'anj 'unj rihaan soj che'é rasuun man rej xta' ga. ¹³ 'O se taj vaj síi cavii rej xta' nanij rihaan yo'óo cataj xna'anj rihaan soj daj vaa nij rasuun man rej xta' ma'. Maan orún' 'unj sij ca'née Diose nıcaj yu'unj man yuvii ro', me síi 'na' rej xta' nanij rihaan yo'óo nihánj, ne che'é dan ma'anj me síi guun nucuaj cataj xna'anj rihaan soj che'é rej xta' adonj. ¹⁴ Dan me se ase vaa tacavii síi cu'naj Moisés xcuáa aga' raá chruun rej tacaan ro', danj qui'yaj nii manj sij ca'née Diose nıcaj yu'unj man yuvii, ne tacavii

nii manj raá 'o chruun, ¹⁵ ne ndaa síj, gaa ne taran' nij síi cuchuman rá ni'yaj manj ro', cayáan nij so' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan síi cu'naj Nicodemo a.

Nana nihánj taj xna'anj me che'é ca'na' Jesucristó rihaan chumii nihánj a

¹⁶ Dan me se 'ee uxrá rá Diose ni'yaj Diose man ní' sij man rihaan chumii nihánj, ne nda' se orún' ta'nii Diose, tzaj ne rqué uun Diose ta'nii so' yo', ca'na' ta'nii so' rihaan chumii nihánj, ne cataj Diose se vaa nij yuvii amán rá ni'yaj man ta'nii so' ro', se cavi' nij so' daj chihaa mį ma'. Tananj cane nij so' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj nanj adonj. ¹⁷ 'O se ne ca'nej Diose ta'nii so' che'é rej cuta' ta'nii so' cacun' xraá nij yuvii man rihaan chumii nihánj ma'. Tananj ca'née Diose man ta'nii so' rihaan chumii nihánj che'é rej tinanii ta'nii so' man nij yuvii rihaan chrej chi'ii uun chij nimán nij so' adonj. ¹⁸ Nı' sij amán rá ni'yaj man ta'nii Diose me se taj vaj sayuun quiran' ní' ma'. Tzaj ne síi ne amán rá ni'yaj man so' ro', aj cataj Diose se vaa ya quiran' so' sayuun nanj á. Che'é se ne cuchuman ya rá so' ni'yaj so' orún' ya ta'nii Diose ro', che'é dan quiran' ya so' sayuun adonj.

¹⁹ Dan me se nihánj me cacun' tumé nij síi quiran' sayuun yo' a. 'O se aj ca'na' Jesucristó rihaan chumii

nihánj, ne ase vaa 'o ya'an chuguun vaa so', tzaj ne caran' inanj rá nij síi man rihaan chumiij nihánj cachee nij so' rej rmi', ne ne ca'vej rá nij so' quinichrun' nij so' rihaan ya'an chuguun yo' a. 'O se chi'ii ndo'o vaa se qui'yaj nij so' adonj. ²⁰ Dan me se nu' yuvii 'yaj se chi'ii ro', taj ri'yunj nij so' ni'yaj nij so' ya'an chuguun yo', ne ne 'na' nij so' rihaan ya'an chuguun yo' ma'. 'O se na'vej rá nij so' curuvi' se vaa 'yaj nij so' ma'. ²¹ Tzaj ne nij síi me rá canoco' nana ya ro', 'na' nij so' rihaan ya'an chuguun yo', ne dan me se gaa 'yaj nij so' danj, ne ruvi' se vaa 'yaj nij so', ne síi noco' man Diose me nij so', ne Diose racuij man nij so' nu' se vaa 'yaj nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa sij sa' doj rihaan síi cu'naj Juan me Jesucristó, taj ma'an Juan yo' a

²² Dan me se gaa quisij nu' se vaa qui'yaj Jesucristó chuman' Jerusalén, gaa ne curihanj Jesucristó do', nij síi tucu'yón se-nana so' do', chuman' Jerusalén, ne ca'anj nij so' ne nij so' chuman' le'ej nii naj estadó Judea, ne veé dan vaj nij so' cuta' ne nij so' man yuvii do' a. ²³ Ne síi cu'naj Juan ro', ne chuman' cu'naj Enón, ne uta' ne so' man yuvii uún a. 'O se nichrun' naj chuman' Enón ga chuman' Salim, ne man uxrá na cata' ne yuviij rej yo', ne ca'na' uxrá yuviij, ne ata' ne nij yuviij adonj. ²⁴ 'O se ataa doj caxrii nii

taga' man síi cu'naj Juan yo' gaa ei. ²⁵ Veé dan, ne guun che'e nij síi tucu'yón se-nana Juan ca'mii cunu' nij so' ga 'o síi uun chij rihaan nij yuviij israelitá che'é nana cataj xna'anj síi cu'naj Moisés, se vaa daj qui'yaj yuviij na'ya' yuviij, gaa ne ca'vee guun niha' rá Diose ni'yaj Diose man nij so' a. ²⁶ Veé dan, ne cuchi' nij síi tucu'yón se-nana Juan rihaan ma'an Juan, ne cataj nij so':

—Síi chée ga so' gaa vaj ní' rej rnej tu'va chráa cu'naj Jordán ro', síi natá' so' che'é ro', uta' ne so' man yuviij cuano, ne 'anj taran' nij yuviij rej vaj so', maestro—taj nij síi tucu'yón se-nana Juan rihaan Juan a.

²⁷ Gaa ne cataj Juan:

—A' ó yuviij na'vee canoco' daj chihaa mij man so', sese nuveé Diose me síi ca'vej rá ma'. ²⁸ 'O se aj cuno ma'an soj nana cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa nuveé sij ca'neé Diose tinanii man yuviij rihaan sayuun mej a. Maan se 'unj me síi ca'neé Diose ca'na' asino yaan rihaan síi tinanii man yuviij rihaan sayuun ei. ²⁹ Ase vaa síi xcaj man chana ne nara'aa ro', vaa so', ne ase vaa tuvi' síi nara'aa ro', danj vaa 'unj, ne nicún' 'unj unó 'unj se vaa a'mii so', ne uun niha' uxrá raj, 'yaj nana a'mii síi nara'aa, ne che'é dan me uun niha' uxrá raj adonj. ³⁰ 'O se no xcúún so' guun chij so' doj, ne 'unj me se no xcúnj gunj

sí nica' doj rihaan so' adonj
—taj sí cu'naj Juan yo' a.

*Nana nihánj taj xna'anj se
vaa no xcuún ní' cuchuman rá
ní' ni'yaj ní' man Jesucristó a*

³¹ Sí nanij rihaan chumij
nihánj ro', so' me sí uun
chij rihaan cunudanj rasuun
adonj. Nij sí man rihaan
chumij nihánj, tzaj ne che'é
inanj rasuun man rihaan
chumij nihánj a'mii nij so',
ne taj vaj yo'ó rasuun ne'en
nij so' ma'. Tzaj ne sí nanij
rej xta' ro', ³² so' me sí a'mii
che'é se vaa quene'en so' rej
xta' do', che'é nana cuno so'
rej xta' do', ne taj vaj sí amán
rá uno se-nana so' ma'. ³³ Tzaj
ne sí amán rá se-nana so'
ro', so' me sí taj se vaa nana
ya me se-nana Diose adonj.
³⁴ Sí ca'née Diose man ro',
me sí a'mii se-nana Diose á.
'Q se rqué ndo'o Diose Nimán
Diose rihaan so' adonj. ³⁵ 'Ee
rá Rej so' man so', che'é yan
ta'nij Rej so' me so', ne rqué
Rej so' cunudanj rasuun man
so', che'é rej guun chij so'
rihaan cunudanj nij rasuun
yo' adonj. ³⁶ Sí amán rá ni'yaj
man ta'níi Diose ro', so' me sí
ve'é cayáan ga Diose nu' cavii
nu' ca'anj, tzaj ne sí na'vej
rá cunq rihaan ta'níi Diose
ro', daj chihaa míj se cayáan
so' ga Diose ma'. Tananj yo'q
ca'maan rá Diose ni'yaj Diose
man so', ne yo'q quiran' so'
sayuun, qui'yaj Diose adonj.

4

*Nana nihánj taj xna'anj
che'é nana ca'mii Jesucristó*

ga 'o chana samaritana a

¹ Dan me se xcaj Jesucristó
cuentá se vaa cuchi' nana
rihaan nij sí fariseo se vaa
doj a vaa nij sí tucu'yón
se-nana Jesucristó rihaan nij
sí tucu'yón se-nana Juan, ne
nocqo doj nij yuvij cata' ne
qui'yaj Jesucristó rihaan nij
yuvij cata' ne qui'yaj Juan
a. ² Tzaj ne nuveé ma'an
Jesucristó me sí cuta' ne man
nij yuvij ma'. Maan nij sí
tucu'yón se-nana so' cuta' ne
man nij yuvij a. ³ Dan me
se xcaj Jesucristó cuentá se
vaa cuchi' nana yo' rihaan
nij sí fariseo, gaa ne cavii
so' estadó Judea ca'anj so'
estadó Galilea a. ⁴ 'Q se ya
cachén so' estadó Samaria
yo', ⁵ ne cuchi' so' tu'va yo'q
chuman' naj estadó Samaria,
ne Sicar cu'naj chuman' yo'
a. Dan me se nichrun' naj
chuman' yo' tu'va yo'óo rqué
sí cu'naj Jacob rihaan ta'níi
so' sí cu'naj José gaa naá,
⁶ ne tu'va chuman' yo' nuú
yo'q na yu'uj qui'yaj sí cu'naj
Jacob gaa naá a. Dan me
se xe' man Jesucristó che'é
yan cachée uxrá so' ca'na'
so' chuman' yo', ne che'é dan
ca'anj cané so' tu'va na yu'uj
yo', ne caxuj me yo' a.

⁷ Dan me se ca'na' 'o chana
samaritana na yu'uj quirij
no' na, ne cataj Jesucristó ri-
haan chana yo' a:

—Qui'yáa sq' se ndo'o, ne
rque sq' doj na co'oj ruguanj
—taj Jesucristó no chana yo'
a.

⁸ Ne taj vaj nij sí tucu'yón
se-nana Jesucristó nicun' ga

so' gaa ma'. 'O se ca'anj nij so' chuman' quiraan nij so' se chá a.

⁹ Veé dan, ne cataj chana samaritana yo' rihaan Jesucristó a:

—Me che'é cachín so' na rihanj, co'o so', ne ni'yaj so', ne sij israelitá mé so', ne chana samaritana mej ga —taj chana yo', xná'anj no' man Jesucristó a.

'O se ne a'mii sa' nij sí israelitá ga nij sí samaritano ma'.

¹⁰ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan no' a:

—Sese xcax so' cuentá che'é se luj qui'yaj Dióse che'é so' ne sese quene'én so' me sí achín na mán so' cuano, ne cachín so' na 'yaj vaa i'na' yuvij man so' co'o so', ne rque so' na yo' co'o so' saj adonj —taj Jesucristó no chana yo' a.

¹¹ Gaa ne cataj chana rihaan Jesucristó a:

—Tzaj ne taj vaj sihuu rihaan so' quirii so' na nihánj ma'. Ne cunuú ndo'o nuú na rá yu'uj nihánj, señor. Me rej quirii so' na 'yaj vaa i'na' yuvij rque so' co'oj ga. ¹² Dan me se xii ní' sí cu'naj Jacob ro', so' me sí co'o na nuu na yu'uj nihánj, ne veé dan me co'o ta'nú so' do', daán so' xcuu do', ne rque so' na nihánj co'o núj a. Ne sij sa' doj rihaan so' mé so', rá so' na' —taj chana yo' rihaan Jesucristó a.

¹³ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan no':

—Cunudanj nij sí co'o na nuu rá yu'uj nihánj ro', canacoó uún nij so' na vaa

güii, ne ca'na' uún nij so' quirii nij so' doj na a adonj. ¹⁴ Tzaj ne sí co'o na rque 'unj nihánj me se daj chihaa míj se canacoó uún so' na yo' a ma'. Ase vaa rej ve'é uxrá avii na ro', danj gaa nimán so', ne cunuú uxrá se luj nimán so', ne gaa i'na' so' ga Dióse nu' cavii nu' ca'anj, qui'yaj na rquej adonj —taj Jesucristó rihaan chana yo' a.

¹⁵ Ne cataj chana rihaan so':

—Rque so' doj na yo' co'oj, señor. Ne se canacoó 'unj na, ne se ca'na' uún 'unj quirij na nihánj a ma' —taj chana rihaan Jesucristó a.

¹⁶ Ne cataj Jesucristó rihaan no' a:

—Ca'anj nacunj so' man nica so', ne ca'na' so' nihánj a —taj so' rihaan no' a.

¹⁷ Ne cataj chana rihaan so':

—Taj vaj nicaj ma' —taj chana yo' a.

Ne cataj Jesucristó rihaan no' a:

—Cunaj uxrá ca'mii so', cataj so' se vaa taj vaj nica so' ei. ¹⁸ 'O se asij rque me se quisj ya 'un' snó'o xcax so', tzaj ne tanáj so' man nij so', ne yaj nihánj me se nicaj so' man 'ó so', tzaj ne nuveé nica so' me so' ma'. Che'é dan ya uxrá ca'mii so' ei —taj Jesucristó no chana yo' a.

¹⁹ Ne cataj chana rihaan so':

—Cuano nihánj xcax 'unj cuentá se vaa sij nata' se-nana Dióse mé so', señor. ²⁰ Dan me se xii núj ro',

quina'vĭj nij so' xráá quiĭ nihánj, tzaj ne soj sij israelitá taj se vaa orún' chuman' Jerusalén me rej no xcúún ní' na'vĭj ní' rihaan Diose, taj soj adonj —taj chana yo' rihaan Jesucristó a.

²¹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan chana a:

—Cuchuman rá so' nana nihánj nana cataj xna'anĭj 'unĭj rihaan so', nocoj. Dan me se vaa güii, ne se cavii nij soj raá quiĭ nihánj do', se ca'anĭj nij soj chuman' Jerusalén do', na'vĭj soj rihaan Rej ní' Diose ma'. ²² Dan me se ne ne'en nij soj man síí na'vĭj soj rihaan ma'. Tzaj ne xa' núj sij israelitá, tzaj ne ne'en núj man síí na'vĭj núj rihaan a. 'O se núj sij israelitá me nij síí qui'yaj quinaniĭ yuviĭ rihaan sayuun a. ²³ Tzaj ne vaa güii, ne nij síí na'vĭj sa' rihaan Rej ní' Diose ro', guun inanĭj rá nij so' na'vĭj nij so' rihaan Diose, ne me rej ma'an vaj nij so' na'vĭj ya nij so' rihaan Diose nanĭj adonj. Ne cuano nihánj me aj guun che'e yuviĭ qui'yaj yuviĭ danĭj adonj. 'O se me ndo'o rá Rej ní' Diose na'vĭj ya yuviĭ rihaan so' ei. ²⁴ Dan me se me ma'an rej vaj ní' nicun' Diose, ne che'é dan ní' sij na'vĭj rihaan Diose ro', me ma'an rej man ní', ne no xcúún ní' guun niha' rá ní' na'vĭj ya ní' rihaan so' adonj —taj Jesucristó rihaan chana yo' a.

²⁵ Gaa ne cataj chana rihaan Jesucristó a:

—Ne'én 'unĭj se vaa vaa güii, ne ca'na' síí ca'nej

Diose tinanii man ní' rihaan sayuun, ne asa' ca'na' so', ne cataj xna'anĭj ma'an so' che'é cunudanj rasuun rihaan ní' nanĭj á —taj chana rihaan Jesucristó a.

²⁶ Gaa ne canicaj Jesucristó cataj Jesucristó rihaan no', ne:

—'Unĭj sij a'mii rihaan so' cuano nihánj ro', me síí ca'née Diose adonj —taj Jesucristó rihaan chana yo' a.

²⁷ Veé dan, ne nu' 'na' nique nij síí tucu'yón se-nana Jesucristó, ne caraya'anĭj nij so' se vaa ca'mii Jesucristó ga chana yo' a. Tzaj ne a 'ó nij so' ne xna'anĭj man so' daj qui'yaj so' do', me che'é ca'mii so' ga chana yo' do' a ma'. ²⁸ Gaa ne tanáj chana se-sihuu chana, ne cavii chana quinan' chana chuman', gaa ne cataj chana rihaan nij yuviĭ man chuman' a:

²⁹ —Ca'anĭj ní', ne quene'en soj 'o snó'o síí cataj xna'anĭj rihanĭj che'é nu' se vaa qui'yaj gaa rque á. Nuveé sij ca'née Diose tinanii man ní' rihaan sayuun me so', rá soj na' —taj chana rihaan nij snó'o man chuman' yo' a.

³⁰ Gaa ne curihanĭj nij so' chuman', ne ca'na' nij so' rihaan Jesucristó a.

³¹ Dan me se gaa ca'mii chana ga nij síí man chuman' yo', ne guun che'e nij síí tucu'yón se-nana Jesucristó rqueeĭ nij so' chraa man Jesucristó, cataj nij so':

—Cha so' doj chraa, maestro —taj nij so' a.

³² Tzaj ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Vaa se chá rihanj, tzaj ne ne ne'en soj ma' —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

³³ Gaa ne xná'anj nij so' man tuvi' nij so', cataj nij so':

—Vaa síi ca'na' rqué se chá so', rá soj na' —taj nij so' rihaan tuvi' nij so' a.

³⁴ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Sese 'yáá 'unj ndaa vaa me rá síi ca'neé manj qui'yáj, ne sese navij quisíj suun ca'ne' so' rihanj, ne ase vaa se chá vaa yo' rihanj adonj. Dan me se nuu xej nimanj gaa 'yaj sunj suun yo' ei.

³⁵ Se guun cataj soj se vaa cachén yo'ó ca'anj yavii, gaa ne quirii ní' naa, cataj soj ma'. Maan se cuano nihánj cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa naxcaj soj rihaan soj, ni'yaj soj nij yuvii, se vaa ase vaa naa 'núú trigó vaa nij yuvii, ne catzii ndo'o vaa naa 'núú trigó yo', cachij yo', ne cuano nihánj me se no xcúun ní' quirii ní' 'núú trigó yo' adonj. Dan me se aj guun che'e

³⁶ Diose naru'vee Diose rihaan nij síi rii naa yo', ne naqui'yaj chre' ndo'o nij so' man nij síi cayáan ga Diose nu' cavii nu' ca'anj, ne rej rihaan guun niha' rá síi cunô naa ga síi rii naa adonj. ³⁷ 'Q se ya uxrá vaa nana nihánj se vaa ino vaa síi cunô naa ga síi rii naa, ³⁸ ne aj ca'neé 'unj man soj quirii soj naa rej ne qui'yaj suun soj ma'. Yo'ó yuvii me nij síi qui'yaj suun

naa yo' gaa rque, ne catúj soj qui'yaj suun soj ga nij so' adonj —taj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nana so' a.

³⁹ Dan me se che'é se nata' chana yo' rihaan nij yuvii samaritana man chuman' yo' se vaa cataj xna'anj Jesucristó rihaan no' nu' se vaa qui'yaj no' gaa rque ro', che'é dan me cuchumán rá que'ee nij yuvii man chuman' yo' ni'yaj nij yuvii man Jesucristó a. ⁴⁰ Dan me se cuchi' nij síi man chuman' yo' rihaan Jesucristó, ne cachíin ni'yaj uxrá nij so' rihaan so' se vaa caran' so' doj tucua' nij so', ne che'é dan vij güii quináj so' chuman' yo' a. ⁴¹ Ne guun rii doj nij síi cuchumán rá cuno se-nana Jesucristó a. ⁴² Ne nij yuvii amán rá ni'yaj man Jesucristó ro', cataj nij so' rihaan chana yo' a:

—Nuveé che'e doj nana natá' so' rihaan núj me cuchumán rá núj ni'yaj núj man so' ma'. Maan se cuno ma'an núj se-nana so', ne xcaj núj cuentá se vaa ya síi tinanii man yuvii man rihaan chumii nihánj rihaan sayuun me síi nihánj nanj adonj —taj nij so' rihaan chana yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nahuun sa' ta'nú' yo'ó síi nicaj suun, qui'yaj Jesucristó a

⁴³ Dan me se quisíj vij güii caran' Jesucristó chuman' yo', gaa ne cavii so' ca'anj so' estadó Galilea a. ⁴⁴ Dan me se ma'an Jesucristó me síi cataj xna'anj se vaa nij síi man chiháan 'o síi a'mii natáj

se-nanā Diose me se ne aráj cochroj nij síi man ma'an dan rihaan so' ma'.

⁴⁵ Gaa ca'na' Jesucristó estadó Galilea, gaa ne ve'é uxrá ca'mii nij síi man estadó yo' che'é suun sa' nocoo qui'yaj so' cha'anj canuû chuman' Jerusalén a. 'O se ma'an nij so' ca'anj cha'anj yo' a.

⁴⁶ Dan me se ca'anj uún so' chuman' Caná chuman' naj estadó Galilea a. Chuman' yo' me chuman' naqui'yaj so' na vinó man na uun gaa rque a. Ne chuman' Capernaum ro', ne yo'q síi nicaj suun rihaan rey a. Ne canó chi'ij man ta'níi so' 'o snó'o cunii a. ⁴⁷ Dan me se cuhi' nanā rihaan síi nicaj suun yo' se vaa cavii Jesucristó estadó Judea ca'na' Jesucristó estadó Galilea, gaa ne ca'anj so' cuhi' so' rihaan Jesucristó, ne cachíin ni'yaj uxrá so' rihaan Jesucristó se vaa ca'anj Jesucristó qui'yaj cono'ó Jesucristó man ta'níi so' a. Dan me se daj doj cavij ta'níi so', taj so' a. ⁴⁸ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Sese se qui'yáj suun sa' nocoo quene'en soj, ne daj chihaa mij se cuchumán rá soj ni'yaj soj manj ma' —taj Jesucristó rihaan so' a.

⁴⁹ Gaa ne cataj síi nicaj suun yo' rihaan Jesucristó a:

—Daj doj cavij ta'níj, nanj señor. Qui'yáá so' se ndo'o uxrá, ne ca'anj níi doj ruguanj —taj so', cachíin ni'yaj so' rihaan Jesucristó a.

⁵⁰ Ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ca'vee ca'anj so' á. 'O se aj nahuun sa' ta'níi so' nanj adonj —taj Jesucristó rihaan so' a.

Gaa ne cuchumán rá snó'o yo' nanā cataj xna'anj Jesucristó rihaan so', ne cavii so' ca'anj so' a.

⁵¹ Veé dan, ne tihaj nan' so' chrej, ne ca'anj caran' nij se-mozó so' man so', ne cataj xna'anj nij yo' rihaan so' se vaa aj nahuun sa' ta'níi so' nanj adonj. ⁵² Veé dan, ne xna'anj so' man nij mozó yo':

—Me orá me guun che'e ta'níj nahuun sa' yo' ga —cataj so' rihaan nij mozó yo' a.

Gaa ne cataj nij mozo yo' rihaan so':

—Quii aga 'o me na'maân cachi' man xnii nanj á —taj nij mozó yo' rihaan so' a.

⁵³ Che'é dan me xcaj snó'o yo' cuentá se vaa maan orá cataj xna'anj Jesucristó rihaan so' se vaa nahuun sa' ta'níi so' ro', maan orá dan me nahuun sa' ya ta'níi so' a. Gaa ne cuchumán rá nij tucua so' se vaa sij ca'née Diose me Jesucristó a. ⁵⁴ Dan me se quisij vij suun sa' nocoo qui'yaj Jesucristó gaa quisij cavii so' estadó Judea ca'anj so' estadó Galilea a.

5

Nanā nihánj taj xna'anj se vaa nahuun sa' 'o síi ninaj cunu' ico xnu' va'nuj yo', qui'yaj Jesucristó a

¹ Veé dan, ne canuû cha'anj navij rá nij síi israelitá, gaa ne cavii Jesucristó ca'anj so'

chuman' Jerusalén a. ² Dan me se chuman' Jerusalén ro', vaa 'o na cu'naj Betesda xna'ánj a'mii nij sí israelitá a. Níchrún' naj na yo' gá ta'yaa atúj matzinj, ne vaa 'un' ve' ne nu' anicaj tu'va na yo' a. ³ Rá ve' yo' mán ndo'o sí ninaj do', sí tuchrii do', sí rengo do', sí nuu chrúnj ra'a do' a. ⁴ Dan me se ndaa vaa orá nanij yo'o se-mozó sí 'nij ra'a man ní' rá na yo', ne tanicaj so' na yo', taj nij yuvii yo' a. Ne gaa anicaj na yo', ne sí nanij asino yaan rque na ro', orún' so' güej naj guun chi'ii xráá, taj uún nij yuvii yo' a. ⁵ Ne naj yo'o snó'o tu'va na yo', ne síj ico xnu' va'núj ya yo' ran' so' a. ⁶ Dan me se quene'en Jesucristó man so' se vaa naj so' rej yo', ne aj quene'en Jesucristó se vaa guun que'ee yo' ran' so', ne xná'anj Jesucristó man so', cataj Jesucristó a:

—Nahuun sa' so', rá so' na' —taj Jesucristó rihaan so' a.

⁷ Ne cataj sí ran' yo' rihaan Jesucristó a:

—Nahuún 'unj raj, tzaj ne taj vaj tuví' 'unj sí tinanij mán 'unj rá na gaa anicaj na, man señor. Che'é dan me gaa 'anj 'unj tu'va na yo', ne guun yucuan' yo'ó so', ne asino so' atúj rque na rihanj nanj adonj —taj so' rihaan Jesucristó a.

⁸ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so':

—Naxagaa so', ne naxcaj so' tuvée so', cachee so' á —taj Jesucristó rihaan so' a.

⁹ Gaa ne nu' nahuun sa' snó'o yo', ne naxcaj so' tuvée so', ne ca'anj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj me che'é no' xcúún Jesucristó qui'yaj cono'ó so' man yuvii güii naránj rá nij yuvii israelitá a

Ne güii nahuun sa' snó'o yo' me güii naránj rá nij yuvii israelitá a. ¹⁰ Che'é dan me nij sí uun chij rihaan nij yuvii israelitá me se cataj nij so' rihaan sí nahuun sa' yo':

—Güii naránj rá ní' me nihánj á. Ne nó xcúún so' catá so' tuvée so' cuan' ma' —taj nij so' rihaan so' a.

¹¹ Gaa ne cataj so' rihaan nij so' a:

—Tzaj ne sí qui'yaj nahuun sa' 'unj ro', so' me sí ca'ne' suun rihanj naxcaj 'unj tuvée 'unj ne cachee 'unj adonj —taj so' rihaan nij so' a.

¹² Gaa ne xná'anj nij so' man so', cataj nij so':

—Me sí cataj rihaan so' naxcaj so' tuvée so' ne cachee so' ga —taj nij so' rihaan so' a.

¹³ Tzaj ne ne quene'en sí nahuun sa' me sí qui'yaj danj ma'. 'O se gaa quisij nahuun sa' so', ne naxuun Jesucristó man ma'an so' cachén Jesucristó sca'núj nij yuvii man anicaj ni'yaj man sí nahuun sa' yo', ca'anj so' a. ¹⁴ Veé dan, ne nari' Jesucristó man sí nahuun sa' yo' rá nuvíi nocoo, ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ya nahuun sa' so' á. Tanáj so' chrej chi'ii á. Sese taj, ne canicaj uún chi'ii mán

so', ne doj a quírán' so' nanj adonj —taj Jesucristó rihaan so' a.

¹⁵ Dan me se cavii snó'o yo', ne nata' so' rihaan nij síi uun chij rihaan nij yuvii israelitá se vaa Jesucristó me síi qui'yaj nahuun sa' so' a.

¹⁶ Che'é dan guun rá nij síi uun chij yo' qui'yaj nij so' sayuun man Jesucristó, che'é se güii naránj rá nij so' me güii nahuun snó'o yo', qui'yaj Jesucristó a.

¹⁷ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Réj me se ne anicun' so' ga suun ma'. Che'é dan yo'o 'yaj suun ma'anj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

¹⁸ Che'é dan doj a nano' nij so' daj qui'yaj nij so', gaa ne ca'vee cavi' Jesucristó a. 'O se nuveé che'e inanj tinavij Jesucristó tucuáán noco' nij so' che'é güii naránj rá nij so' me guun rá nij so' cavi' Jesucristó ma'. 'O se che'é se cataj so' se vaa Réj ma'an so' me Diose, che'é dan guun doj rá nij so' cavi' Jesucristó nanj adonj. Dan me se ase vaa Diose vaa ma'an so', taj so' a. ¹⁹ Che'é dan cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Dan me se cataj xna'anj yá yá 'unj rihaan soj a. Dan me se ase vaa xnii rihaan rej xnii ro', danj vaa 'unj sij ta'nij Diose nihánj rihaan Réj Diose, ne ne uun nucuáá 'unj 'yáá 'unj se vaa rii nimán ma'anj ma'. 'O se inanj 'yáá 'unj ndaa vaa 'yaj Réj Diose ne'enj a. Ne ase vaa 'yaj guee so' ro', veé danj vaa

guee 'yáá 'unj uún adonj. ²⁰ 'O se 'ee ndo'o rá Réj Diose ni'yaj so' manj che'é se ta'nij so' mej, ne tihaan so' manj nu' se vaa 'yaj so' a. Ne suun sa' doj rihaan suun sa' qui'yáj quene'en soj cuano ro', tihaan so' manj a. Yo' me se doj a caraya'anj soj ni'yaj soj suun sa' yo' ei. ²¹ Dan me se ase vaa nuu i'na' uún nij síi cavi' 'yaj Réj ro', danj qui'yáá 'unj uún adonj. Dan me se cunuu i'na' uún naj guun yuvii qui'yáá 'unj, sese guun rá 'unj cunuu i'na' uún nij so' adonj. ²² Dan me se ne a'ne' Réj Diose cacun' che'é a doj yuvii ma'. 'O se aj ca'ne' so' suun rihanj sij ta'nij so' se vaa ca'ne' ma'anj cacun' che'é cunudanj yuvii, ²³ ne ase vaa aráj cochroj yuvii rihaan so' ro', danj gaa caraa cochroj yuvii rihanj adonj. Dan me se síi na'vej rá caraa cochroj rihanj sij ta'nij Diose me se so' me síi se guun rá caraa cochroj rihaan ndaa Réj Diose síi ca'née manj a.

²⁴ “Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa síi uno se-nanaj ne amán rá ni'yaj man síi ca'née manj ro', se cuta' Diose cacun' xráá so' ma'. Dan me se daj chihaa mij se cavi' nu' so' ma'. Tananj gaa i'na' so' nu' cavii nu' ca'anj ga Diose adonj. ²⁵ Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa vaa güii, ne nij síi man rihaan chumii nihánj nij síi cavi' vaa güii ro', ca'mij sij ta'nij Diose rihaan nij so', ne nu' nij síi cunó

nana ca'mij ro', cunu u i'na' ya nimán nij so', ne cuano nihánj me güii a'mij rihaan nij so', sese me rá nij so' cunō nij so' adonj. ²⁶ 'O se ase vaa vaa i'na' ma'an Diose, ne vaa i'na' taran' nij rasuun 'yaj Diose ro', danj vaa vaa i'na' ma'anj sij ta'nij Diose uún, 'yaj Diose, ne cunu i'na' yuvij, qui'yáa 'unj, ²⁷ ne 'unj me síi nicaj suun, ne ca'ne' 'unj cacun' che'é yuvij, che'é yan síi ca'née Diose nicaj yu'unj man yuvij mej adonj.

²⁸ “Se caráya'anj soj nana nihánj ma'. 'O se vaa güii cunō taran' nij síi cavi' naj rihaan santó se-nanaj, ²⁹ ne curihanj nij so' rque yo'óo nanj adonj. Dan me se, nij síi qui'yaj se sa' gaa vaa i'na' ro', curihanj nij so', ne cunu i'na' uún nij so' cane nij so' ga Diose adonj. Tzaj ne nij síi qui'yaj se chi'ii ro', curihanj nij so', tzaj ne 'o quiran' ndo'o nij so' sayuun che'é cacun' tumé nij so' nanj adonj. ³⁰ Dan me se a doj ne uun nucaj ma'anj qui'yaj sunj a ma'. Maan se ase vaa taj xna'anj Réj Diose rihanj ro', veé danj vaa 'yá gaa a'né' 'unj cacun' che'é nij yuvij, ne 'o nicá a'né' 'unj cacun' che'é nij yuvij nanj adonj. 'O se ne 'yá inanj se me raj qui'yáj ma'. Tananj inanj se ataj xna'anj síi ca'née manj me se vaa 'yá adonj.

³¹ “Sese orún' 'unj me síi cataj xna'anj rihaan soj daj sij mej, ne taj che'é cataj soj se vaa ya vaa se-nanaj ma'.

³² Tzaj ne vaa yo'ó síi cataj xna'anj daj sij mej, ne ne'én 'unj se vaa so' me síi cataj xna'anj ya che'é 'unj ei.

³³ “Dan me se ca'née soj síi cuch'i rihaan síi cu'naj Juan che'é rej narj' nij so' se-nana síi cu'naj Juan, ne cataj xna'anj so' nana ya rihaan nij soj a. ³⁴ (Dan me se ca'vee se ca'mii ve'é yuvij che'ej ca'vee se se ca'mii ve'é yuvij che'ej, taj se 'yaj ma'. Maan se nanj taj 'unj rihaan soj che'é se me raj quinanii soj rihaan sayuun nanj adonj.) ³⁵ Dan me se síi cu'naj Juan ro', ase vaa aga' ya'an vaa so', ne ase vaa ruvi' sa' rihaan yuvij gaa chuguun aga' ya'an yo' ro', danj vaa ruvi' sa' tucuáan ya rihaan soj qui'yaj so' nanj adonj. Tzaj ne nij soj ro', guun rá soj cunō soj se-nana so' 'o orá nii, che'é se guun rá soj guun niha' rá soj, qui'yaj se-nana so', tzaj ne qui'yaj rma'an soj doj tzin', ne tanáj uún soj se-nana so' a.

³⁶ “Ne xa' 'unj nihánj, tzaj ne sa' doj vaa síi taj xna'anj che'é 'unj rihaan síi cu'naj Juan a. Dan me se vaa suun ca'ne' Réj rihanj se vaa ya quisij suun yo' qui'yáj, ne che'é dan me 'yaj suun 'unj nij suun yo' a. Che'é ma'an suun sa' yo' ca'vee xcaj soj cuentá se vaa sij ca'née Réj Diose mej adonj. ³⁷ Ne Réj síi ca'née manj ro', ma'an so' cataj xna'anj daj sij mej, tzaj ne taj se-nana so' cunō soj ma'. Ne ne ne'en soj daj

vaa Réj ma'. ³⁸ Ne taj se-nana so' nayón nimán soj a ma'. Danj vaa soj, che'é yan ne cuchuman rá soj ni'yaj soj manj sij ca'née so' rihaan chumii nihánj man adonj. ³⁹ Dan me se nayaa uxrá soj danj Diose, che'é se me rá soj xcaj soj cuentá daj qui'yaj soj ne ca'vee cayáan soj ga Diose nu' cavii nu' ca'anj ei. Ne veé ma'an danj Diose ataj xna'anj che'é 'unj a. ⁴⁰ Tzaj ne na'vej rá soj ca'na' soj rihanj, yan ca'vee cané soj ga Diose nu' cavii nu' ca'anj qui'yáj ma'.

⁴¹ "Taj se 'yaj sese na'vej rá yuvii ca'mii yuvii nana sa' che'ej ma'. ⁴² Tzaj ne ne'én 'unj daj vaa rá soj, se vaa ne niha' rá soj ni'yaj soj Diose ma'. ⁴³ Dan me se ca'née Réj manj ca'naj rihaan chumii nihánj ca'mij se-nana Réj Diose rihaan soj, tzaj ne ne aran' rá soj ca'mij rihaan soj ma'. Tzaj ne sese ca'na' me ma'an yo'ó so' ca'mii so' nana avii raá ma'an so', ne ve'é cuno soj se-nana so' ei. ⁴⁴ Daj chihaa mij se guun nucuaj soj cuchuman rá soj ni'yaj soj manj a ma'. 'O se me rá soj ve'é ca'mii nij tuvi' soj che'é soj, tzaj ne ne nanó rá soj daj qui'yaj soj, ne ve'é ca'mii Diose che'é soj ma'. ⁴⁵ Se guun rá soj se vaa 'unj me síi cuta' cacun' xráa soj rihaan Réj Diose ma'. Maan se vaa síi cu'naj Moisés, ne nucuaj ndo'o rá soj man so' se vaa ca'vee cavii sa' soj rihaan Diose qui'yaj so', tzaj ne ma'an so' me síi cuta' ca-

cun' xráa soj adonj. ⁴⁶ 'O se sese ya amán rá soj ni'yaj soj man síi cu'naj Moisés, ne cuchuman rá uún soj ni'yaj soj manj, gaa ne ca'vee ei. 'O se so' me síi cachrón nana rihaan yanj nana taj xna'anj che'é 'unj adonj. ⁴⁷ Tzaj ne sese ne amán rá soj nana cachrón so' rihaan yanj, gaa ne asa' ca'vee cuchuman rá soj cuno soj se-nanaj ga —taj Jesucristó rihaan nij síi uun chij rihaan nij yuvii israelitá a.

6

Nana nihánj taj xna'anj se vaa go' Jesucristó se chá rihaan 'un' mij snó'o a

¹ Veé dan, ne cavii Jesucristó ca'anj Jesucristó rej xco na lacuaná cu'naj Galilea a. Tiberias cu'naj yo'ó se-chuvii na lacuaná yo' a. ² Dan me se rij uxrá yuvii canoco' rej xco so', che'é yan aj quene'en nij yuvii nu' nij suun sa' nocoo qui'yaj suun Jesucristó, se vaa nahuun sa' ndo'o síi ran', qui'yaj so' a. ³ Dan me se cavii so' raá quij, ne ca'anj cané so' rihaan yo'óo ga nij síi tucu'yón se-nana so', ⁴ ne dan me se daj doj güii achiin canuú cha'anj pascuá cha'anj navij rá nij yuvii israelitá a. ⁵ Dan me se naxcaj Jesucristó rihaan Jesucristó, ne quene'en so' se vaa ca'na' ndo'o yuvii rihaan so', ne cataj so' rihaan síi cu'naj Felipé a:

—Me rej quiraan ní' rachrúun cha taran' nij yuvii nihánj, rá so' ga —taj so',

xná'anj so' man síí cu'naj Felipé yo' a.

⁶ Danj ca'mii so' rihaan síí cu'naj Felipé, che'é se me rá so' quene'en so' daj cataj síí cu'naj Felipé a. Tzaj ne aj ne'en so' daj qui'yaj ma'an so' nanj adonj.

⁷ Dan me se cataj síí cu'naj Felipé rihaan Jesucristó:

—A' sa'anj vaa tu'vee yuvii 'yaj suun tunj yavii se quisij quirij' nij so' doj rachrúún chá nij so' a ma' —taj so' a.

⁸ Dan me se 'o síí tucu'yón se-nana so' síí cu'naj Andrés tinúú síí cu'naj Simón Pedró me so' a. Cataj so' rihaan Jesucristó a:

⁹—Nihánj me nicun' 'o xnii, ne nicaj xnii nihánj 'un' guee rachrúún 'núú cebada, ne vij guee xcuaj nicaj so', tzaj ne asa' ca'vee quisij doj tzin' nihánj chá taran' nij yuvii nihánj ga —taj síí cu'naj Andrés yo' a.

¹⁰ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Ca'anj cane nij yuvii rihaan coj chrin', qui'yaj nij soj ei —taj Jesucristó rihaan nij síí tucu'yón se-nana so' a.

Dan me se man uxrá coj chrin' rej yo', ne ca'anj cane nij yuvii rihaan coj chrin' yo', ne 'un' míj snó'o me nij so' a.

¹¹ Dan me se quita'aa Jesucristó rachrúún, ne nago' so' graciá rihaan Diose, ne cuxra' ta'aj so' rachrúún caxrj so' ston nij síí tucu'yón se-nana so', ne nij síí tucu'yón se-nana so' ro', rqué nij so' chá taran' nij síí ne rihaan coj chrin' yo' a. Ne ase vaa

qui'yaj so' ga rachrúún ro', danj qui'yaj uún so' ga nee xcuaj yo', rqué so' nu' se vaa me rá nij yuvii chá nij yuvii yo' a. ¹² Gaa quisij caraa rque nij yuvii, ne cataj Jesucristó rihaan nij síí tucu'yón se-nana so' a:

—Naqui'yaj chre' nij soj se quináj tu'va nij yuvii, ne se guun quirij' uun yo' ma' —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

¹³ Che'é dan naqui'yaj chre' nij so' nu' se quináj tu'va nij yuvii, ne caraa cunu' chuvij ya scaa, qui'yaj nij xco' nii rachrúún quináj tu'va nij yuvii gaa quisij chá nij yuvii yo' 'un' rachrúún yo' nanj adonj. ¹⁴ Dan me se gaa quene'en nij snó'o suun sa' nocoo qui'yaj suun Jesucristó, ne cataj nij so':

—Síí nihánj ro', ya uxrá síí nata' se-nana Diose me so', ne síí na'vij ní' ca'na' ya rihaan chumij nihánj me so' ei —taj nij snó'o yo' a.

¹⁵ Tzaj ne aj ne'en Jesucristó se vaa ca'na' nij so', ne quita'aa nij so' man so', ne cune' nij so' man Jesucristó guun so' síí nicaj suun rey guun chij rihaan nij so', ne che'é dan naxuun so' man so', ne cavii uún orún' so' ca'anj so' quij a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cachéé Jesucristó rihaan na a

¹⁶ Dan me se rej ti'nuu, ne nanij nij síí tucu'yón se-nana Jesucristó tu'va na lacuaná, ¹⁷ gaa ne catúj nij so' rihoo, gaa ne cavii nij so' ca'anj nij so' chuman' Capernaum a.

Dan me se quisij guun rmi' rihaan na lacuaná yo', ne ataa naman Jesucristó rihaan nij so' a. ¹⁸ Ne cavii nana yuva, ne uxrá nari' nucaj ndo'o na lacuaná yo', ¹⁹ ne dan me se 'un' kilómetro ca'anj nij so', gaa ne quene'en nij so' se vaa chéé Jesucristó rihaan na 'na' so', ne gaa quinichrun' so' rihaan rihoo yo', ne cuchu'vi' nij so' a. ²⁰ Tzaj ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—'Unj me yo' ei. Se chu'vi' soj ma' —taj Jesucristó a.

²¹ Che'é dan guun niha' uxrá rá nij so', ne nu' catúj Jesucristó rá rihoo, ne nu' cuchi' rihoo tu'va na lacuaná rej vaj nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj Jesucristó se vaa ase vaa se chá vaa Jesucristó rihaan nimán ní' a

²² Dan me se yo'ó güii me se quene'en nij yuvij quináj rej xco na lacuaná yo' se vaa taj vaj yo'ó rihoo chéé rihaan na rej yo', maan se oruun rihoo catúj nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó gaa ca'anj nij so' a. Tzaj ne ne catuuj Jesucristó rá rihoo yo' ga nij sí tucu'yón se-nana so', ni'yaj nij yuvij a. Che'é dan ne quene'en uxrá nij yuvij me rej ca'anj Jesucristó a. ²³ Tzaj ne ca'na' doj rihoo cavii chuman' Tiberias tu'va na lacuaná nichrun' rej nago' sí 'nij ra'a man ní' graciá rihaan Diose che'é rachrúun ne chá nij yuvij rachrúun yo' a. ²⁴ Che'é dan gaa quene'en nij yuvij se vaa taj vaj Jesucristó ga

nij sí tucu'yón se-nana so' chéé ga nij so', gaa ne catúj nij yuvij rque nij rihoo yo', ne ca'anj nij yuvij chuman' Capernaum, nano' nij yuvij man Jesucristó a. ²⁵ Dan me se nari' nij so' man Jesucristó chuman' Capernaum, gaa ne xná'anj nij so' man so', cataj nij so':

—Me aman ca'ná' so' nihánj, ga maestro' —taj nij yuvij, xná'anj nij so' man Jesucristó a.

²⁶ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa nuveé che'e se quene'en soj nij suun sa' nocoo qui'yáa 'unj me nano' soj manj ma'. Maan che'é se chá soj rachrúun yo' ne caraa rque soj ro', che'é dan nano' soj manj ei.

²⁷ “Se guun qui'yaj suun soj che'é inanj se cha soj ma'. 'O se vaa güii, ne quinavij nu' nij rasuun yo' nanj adonj. Che'é dan qui'yaj suun soj che'é se vaa qui'yaj cavii sa' nimán soj, gaa ne gaa i'na' ya nimán soj nu' cavii nu' ca'anj ei. 'Unj sij ca'née Diose nicaj yu'unj man yuvij me sí rque se sa' yo' rihaan soj ei. 'O se Réj Diose me sí cataj se vaa ca'vee qui'yáj danj che'é soj adonj —taj Jesucristó rihaan nij yuvij a.

²⁸ Che'é dan cataj nij yuvij rihaan so' a:

—Me suun qui'yaj suun núj, rá Diose ga —taj nij yuvij a.

²⁹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij yuvij:

—Nihánj me suun me rá Diose qui'yaj suun soj, se vaa cuchuman rá soj ni'yaj soj mán 'unj sij ca'née so' rihaan soj adonj —taj Jesucristó rihaan nij yuvii a.

³⁰ Che'é dan cataj nij yuvii rihaan so' a:

—Sese danj vaa, ne me suun sa' nocoo qui'yáa so' quene'en núj, gaa ne cuchuman rá núj ni'yaj núj mán so' ga. ³¹ Dan me se qui'yaj Diose suun sa' nocoo gaa naá, ne xii ní' me se chá nij so' se cu'naj maná gaa chée nij so' rej tacaan, qui'yaj Diose gaa naá, ne dan me se danj Diose taj se vaa nanij se chá rihaan nij so', qui'yaj Diose, ne chá nij so' se chá nanij rej xta' adonj —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

³² Che'é dan cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano, ne xa' se rqué Moisés chá soj, tzaj ne nuveé se chá 'yaj vaa i'na' yuvii nu' cavii nu' ca'anj me yo' ma'. Xa' se rqué Réj Diose cha soj, tzaj ne se qui'yaj gaa i'na' soj me ya yo' adonj. ³³ 'O se se chá rqué Réj Diose rihaan soj mé 'unj sij cavii rej xta', ne 'unj me sí rqué se vaa ca'vee gaa i'na' ya soj sij man rihaan chumii nihánj nu' cavii nu' ca'anj adonj —taj Jesucristó rihaan nij yuvii a.

³⁴ Che'é dan cataj nij yuvii rihaan Jesucristó a:

—Rque so' se chá yo' rihaan núj nu' cavii nu' ca'anj, señor —taj nij yuvii a.

³⁵ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij yuvii a:

—'Unj nihánj me se chá, ne a'vee 'yáj vaa i'na' ya yuvii ei. Sese ca'na' soj rihanj, ne yo'o gaa xej nimán soj, sese ya uxrá amán rá soj ni'yaj soj manj á. ³⁶ Tzaj ne aj cataj 'unj rihaan soj se vaa nda' se quene'en soj manj, tzaj ne ne cuchuman rá soj ni'yaj soj manj a ma'. ³⁷ Xa' nij sí rqué Réj Diose manj, tzaj ne ca'na' nij so' rihanj, ne ve'é ca'mii 'unj ga nij so', ne xa' nij sí 'na' rihanj, tzaj ne daj chihaa mij se quiri'ij yanij 'unj man nij so' ma'. ³⁸ Dan me se ca'na' 'unj rihaan chumii nihánj, tzaj ne se guun qui'yáa 'unj ndaa vaa me rá ma'anj qui'yáj ma'. Tananj che'é rej qui'yáa 'unj se vaa me rá Diose sí ca'née mán 'unj qui'yáa 'unj ro', che'é dan nanij 'unj rihaan chumii nihánj adonj. ³⁹ Ne nihánj me se vaa me rá Diose qui'yáj ei. Dan me se na'vej uxrá rá Diose ca'anj ni'ya a 'ó nij sí rqué so' manj ma'. Dan me se me rá Diose cunuu i'na' uún taran' nij so', qui'yáj, asa' quisij güii ca'anj ni'ya chumii nihánj adonj. ⁴⁰ 'O se nihánj me se vaa me rá Réj Diose ei. Me rá so' yo'o gaa i'na' taran' nij sí amán rá ni'yaj manj nu' cavii nu' ca'anj ga so', ne 'unj me sí qui'yaj cunuu i'na' uún nij so' asa' quisij güii ca'anj ni'ya chumii nihánj adonj —taj Jesucristó rihaan nij yuvii a.

⁴¹ Dan me se, che'é se cataj

Jesucristó se vaa ma'an so' me se chá nanij rej xta' rihaan chumiñ nihánj, ne che'é dan ca'mii nij sí uun chij rihaan nij yuviñ israelitá nana nij ni'yaj nij so' man Jesucristó, ⁴² cataj nij so':

—Nuveé sij cu'naj Jesús me sí nihánj na'. Nuveé ta'nij sí cu'naj José me so' na'. Nuveé sij ne'en ní me rej so' me nii so' do' na'. Me che'é guun rá so' cataj so' cuano se vaa me so' sí nanij rej xta' rihaan chumiñ nihánj ga —taj nij sí uun chij ni'yaj nij so' man Jesucristó a.

⁴³ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Se ca'mii soj nana nij ga tuvi' soj ma'. ⁴⁴ Dan me se ca'neé Réj Diose manj, ne a 'ó yuviñ se ca'vee ca'na' rihanj sese nuveé Réj Diose qui'yaj ca'na' so' rihanj a. Ne xa' sí 'na' rihanj, tzaj ne cunu u'na' uún so' qui'yaj asa' quisíj güii ca'anj ni'ya chumiñ nihánj adonj. ⁴⁵ Dan me se vaa 'o sí nata' se-nana Diose cachrón nana nihánj rihaan yanj gaa naá a: “Ne ma'an Diose tucu'yón man taran' nij so' adonj”, taj sí nata' yo' a. Dan me se taran' nij sí uno rihaan Réj ne nari' se-nana Réj me sí 'na' rihanj ei. ⁴⁶ Taj vaj yo'ó sí quene'en man Réj a ma'. Tzaj ne orún' 'unj me sí quene'en man so', che'é se sij cavii rihaan so' mej adonj.

⁴⁷ “Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa sí amán rá ni'yaj manj me se

yo'o cayáan so' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj ei. ⁴⁸ Dan me se ase vaa i'na' nee man soj 'yaj se chá soj ro', danj gaa i'na' nimán soj qui'yáa 'unj adonj. ⁴⁹ Xa' xii soj sí man gaa naá, tzaj ne chá nij so' se cu'naj maná gaa chéé nij so' rej tacaan, gaa ne cavi' nij so', ⁵⁰ tzaj ne vaa 'unj nihánj, ne ase vaa se chá cu'naj maná cavii rej xta' nanij rihaan xii soj vaa 'unj, ne sese chá soj mán 'unj ne daj chihaa míj se cavi' nimán soj ma'. ⁵¹ Dan me se 'unj me se chá vaa i'na' ya nanij rej xta', ne sese chá yo'o so' man se chá nanij rej xta' nihánj, ne yo'o gaa i'na' so' ei. Tzaj ne se chá rque 'unj chá yuviñ ro', nee manj me yo' ei. Ne yo' me qui'yaj, gaa ne ca'vee gaa i'na' ya cunudanj soj sij man rihaan chumiñ nihánj ei —taj Jesucristó rihaan nij sí uun chij rihaan nij yuviñ israelitá a.

⁵² Dan me se nuchruj raa ndo'o nij sí uun chij yo' ga tuvi' nij so', ne xná'anj nij so' man tuvi' nij so', ne:

—Asa' ca'vee rque sí nihánj nee man ma'an so' chá yuviñ ga —taj nij so', xná'anj nij so' man tuvi' nij so' a.

⁵³ Che'é dan cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa sese se chá soj nee manj, ne sese se co'o soj ton manj, ne se ca'vee gaa i'na' nimán soj a ma'.

⁵⁴ Tzaj ne sí chá nee manj ne co'o ton manj me se yo'o gaa i'na' so' nu' cavii nu' ca'anj,

ne asa' quisíj güii ca'anj ni'ya chumiñ nihánj, ne cunu i'na' uún so', qui'yáj adonj. ⁵⁵ Xa' nee manj, tzaj ne nee chá ya ya me yo', ne ton manj me se na co'o ya me yo' ei. ⁵⁶ Ne sí chá nee manj ne co'o ton manj me se yo'o cayáán so' ga 'unj, ne yo'o cayáán 'unj ga so' chuguanj. ⁵⁷ Ase vaa vaa i'na' Réé 'unj sí ca'née mán 'unj rihaan chumiñ nihánj ro', danj vaa vaa i'na' 'unj, 'yaj Réé 'unj a. Ne xa' sí chá mán 'unj, tzaj ne yo'o gaa i'na' nimán so', qui'yáá 'unj a. ⁵⁸ 'Unj nihánj me se se chá 'na' rej xtá' nanij rihaan yo'óo nihánj mé 'unj ei. Tzaj ne ino uxrá vaa 'unj ga se cu'naj maná chá xii soj gaa naá ei. 'O se cavi' cunudanj nij so' nanj á. Tzaj ne sí chá manj me se yo'o gaa i'na' nimán so' nu' cavii nu' ca'anj adonj. ⁵⁹ —Nana nihánj me nana tucu'yón Jesucristó rihaan nij yuvii cunuu chre' rá ve' tucu'yón nij sí israelitá se-tucuanj Moisés ve' ne chuman' Capernaum a.

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'mii sí tanáj xcō man Jesucristó ne daj ca'mii sí nocō' raan man Jesucristó a

⁶⁰ Que'ee nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó cuno nana nihánj nana ca'mii Jesucristó, gaa ne cataj nij so':

—Sayuun uxrá vaa nana nihánj chuguanj. Daj chihaa mij se cuno ní' doj nana tu'va so' a ma' —taj nij so' rihaan tuvi' nij so' a.

⁶¹ Quene'en ma'an Jesucristó se vaa nana nij yo' ca'mii ta'aj nij sí tucu'yón se-nana so', gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so':

—Guun na'aj soj, qui'yaj nana nihánj ei. ⁶² Che'é dan sese quene'en soj mán 'unj sij ca'née Diose nıcaj yu'unj man yuvii se vaa cavii uún 'unj quınán' 'unj rej cayáán 'unj asij rque, ne daj guun rá soj ga. 'O se doj a guun na'aj soj che'é se ne cuno soj se-nanaj chuguanj. ⁶³ Dan me se Nimán Diose me se vaa 'yaj vaa i'na' nimán yuvii ei. Tzaj ne taj se gún' man nee man yuvii qui'yaj yo' gaa i'na' yuvii a ma'. Xa' nana ca'mij rihaan soj, tzaj ne nana cavii Nimán Diose me nana yo', ne ca'vee gaa i'na' nimán soj, qui'yaj se-nanaj ei. ⁶⁴ Tzaj ne ta'aj soj me sí ne amán rá uno se-nanaj a man adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a.

'O se asij guun che'e Jesucristó tucu'yón so' se-nana so' man yuvii, ne aj ne'en so' me sí me sí cuchumán rá ni'yaj man so', ne aj ne'en so' me sí me sí tacuachén man so' rihaan nij sí taj ri'yunj man so' adonj. ⁶⁵ Gaa ne cataj uún Jesucristó:

—Che'é se ne chuman rá soj ro', che'é dan cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa a ó sí se guun nucuaj ca'na' rihaan 'unj, sese nuveé Réj Diose me sí qui'yaj ca'na' so' rihaan 'unj ma' —taj uún Jesucristó a.

7

66 Che'é dan canicaj que'ee nij sí tucu'yón se-nānā so', ne ca'ne! rá nij so' gā suun chéé gā Jesucristó a.

67 Che'é dan xná'anj Jesucristó man chuvij nij sí tucu'yón se-nānā so', cataj so':

—Soj do' me rá tanáj manj na' —taj Jesucristó, xná'anj so' man chuvij nij sí tucu'yón se-nānā so' a.

68 Gāa ne cataj sí cu'naj Simón Pedró rihaan so' a:

—Taj yo'ó sí cuchī' núj rihaan, man Señor. 'Q se so' me sí a'mii nana qui'yaj gāa i'na' núj rihaan Diose nū' cavii nū' ca'anj, 69 ne amán rá núj ni'yaj núj mán so', ne aj ne'en núj se vaa mé so' sí guee sí ca'née ma'an Diose rihaan chumii nihánj adonj —taj Simón Pedró rihaan Jesucristó a.

70 Gāa ne cataj Jesucristó rihaan chuvij nij so' a:

—Dan me se 'unj me sí narii man chuvij nij soj se vaa canoco' soj manj, tzaj ne ase vaa ma'an sí chree vaa yo'o tuvi' soj adonj —taj Jesucristó rihaan chuvij nij so' a.

71 Nana yo' ca'mii Jesucristó ni'yaj Jesucristó man sí cu'naj Judas ta'níí sí cu'naj Simón Iscariote a. 'Q se sí cu'naj Judas yo', tzaj ne yo'o tuvi' chuvij nij sí tucu'yón se-nānā Jesucristó me so', tzaj ne me so' sí tacuachén man Jesucristó rihaan nij sí taj ri'yunj man Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é nana ca'mii Jesucristó gā nij tinúú so' a

1 Quisij ca'mii Jesucristó nū' nana dan, gāa ne cachéé Jesucristó estadó Galilea a. 'Q se ne ca'vej rá so' cachee so' estadó Judea, che'é se nano' nij sí uun chij rihaan nij yuvií israelitá man so', ne ticavi' nij so' man Jesucristó, rá nij so' a.

2 Dan me se daj doj quisij cha'anj navij rá nij yuvií israelitá cha'anj une' nij so' ve' yacataj a. 3 Che'é dan cataj nij tinúú Jesucristó rihaan so' a:

—Cavii so' ca'anj so' estadó Judea, gāa ne quene'en nij sí tucu'yón se-nānā so' nij suun sa' nocco 'yáá so', tinuj. 4 'Q se sese me rá so' qui'yáá so' suun sa' nocco, ne ca'anj so' rej quene'en nij sí man rihaan chumii nihánj mán so' á —taj nij tinúú ma'an Jesucristó rihaan so' a.

5 'Q se ndaa ma'an nij tinúú Jesucristó ne cuchuman rá ni'yaj man Jesucristó a ma'. 6 Che'é dan cataj Jesucristó rihaan nij so':

—Ataa quisij güii no xcúún 'unj qui'yaj suun 'unj á. Se-suun ma'an soj me se a me ma'an güii ca'vee qui'yaj suun soj se-suun soj ei. 7 Taj che'é quitaj ri'yunj nij sí man rihaan chumii nihánj man soj ma'. 'Unj ro', vaa che'é quitaj ri'yunj nij so', ese 'unj me sí taj xna'anj rihaan nij so' se vaa chi'ii ndo'o vaa 'yaj nij so' adonj. 8 Ca'anj soj cha'anj

xraj ei. Xa' 'unj, tzaj ne se ca'anj 'unj cha'anj ma'. 'Q se ataa quisij güii qui'yaj sunj nanj adonj ⁹ —taj Jesucristó rihaan nij so', gaa ne quináj so' estadó Galilea a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj Jesucristó gaa canuú cha'anj une' nii ve'yacataj a

¹⁰ Dan me se gaa quisij cavii nij tinúú Jesucristó ca'anj nij so' cha'anj, gaa ne cavii ma'an Jesucristó ca'anj so' cha'anj uún a. Tzaj ne ca'anj yuve so' a. ¹¹ Che'é dan me nano' nij síi uun chij rihaan nij yuvii israelitá man Jesucristó rej canuú cha'anj yo' a. Ne xná'anj nij so' man tuvi' nij so', cataj nij so':

—Me rej vaj so' ga —taj nij so', xná'anj nij so' man tuvi' nij so' a.

¹² Ne nanó yuve ndo'o nij yuvii cuentó che'é Jesucristó a. Dan me se ta'aj nij yuvii cataj:

—Síi sa' me so' á —taj ta'aj nij yuvii a.

Tzaj ne yo'ó ta'aj nij yuvii cataj:

—Taj ma'. Síi tiha' yu'unj man nij yuvii me so' ei —taj yo'ó ta'aj nij yuvii yo' a.

¹³ Tzaj ne a 'ó nij yuvii ne ca'mii ranga' che'é Jesucristó ma'. 'Q se cuhu'vi' nij yuvii ni'yaj nij yuvii man nij síi uun chij rihaan nij so' a.

¹⁴ Dan me se gaa anuú cha'anj, ne cavii Jesucristó rá nuvií nocoo, ne tucu'yón so' man nij yuvii a. ¹⁵ Che'é dan

caráya'anj nij síi uun chij rihaan nij yuvii israelitá, ne cataj nij so':

—Nuveé sji tucu'yón me síi nihánj ma'. Me rej nari' so' se-nana Diose ga —taj nij síi uun chij yo' ni'yaj nij so' man Jesucristó a.

¹⁶ Che'é dan cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Xa' se-nanaj, tzaj ne nuveé nana cavii raá 'unj me nana nihánj ma'. 'Q se se-nana Diose síi ca'née manj me nana nihánj ei. ¹⁷ Dan me se sese me rá yo'ó so' cunó so' rihaan Diose, ne quene'en so' se vaa nuveé nana avii raá 'unj me nana tucu'yón 'unj ma'. 'Q se quene'en so' se vaa se-nana Diose me nana yo' a. ¹⁸ Xa' síi a'mii se-nana ma'an, tzaj ne inanj me rá so' ca'mii sa' yuvii che'é ma'an so', ne me rá so' cavii sa' ma'an so' ei. Tzaj ne sese me rá yo'ó so' ca'mii sa' yuvii che'é síi ca'née man so', ne inanj nana ya che'é síi ca'née man so' a'mii so', ne ne nano' so' chrej chi'ii ma'. ¹⁹ Ya uxrá rqué síi cu'naj Moisés se-tucuanj so' rihaan soj, tzaj ne a 'ó tuvi' soj na'vej rá qui'yaj tucuáan yo' a ma'. Me che'é nano' soj daj qui'yaj soj, ne cavii 'unj ga —taj Jesucristó rihaan nij síi uun chij rihaan nij yuvii israelitá a.

²⁰ Gaa ne cataj nij yuvii rihaan Jesucristó a:

—Nuú nana chree nimán so' á. Me síi me rá ticavi' mán so', rá so' ga —taj nij yuvii rihaan Jesucristó a.

21 Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Gaa rque me se orún' suun sa' nocoo qui'yáj, ne caráya'anj taran' nij soj se vaa qui'yáá 'unj suun sa' nocoo güii naránj rá ní' a. 22 Dan me se ya uxrá cataj xna'anj Moisés rihaan ní' se vaa ca'ne' ní' ta'nga' man snó'o che'é rej ca'vee cunu sa' ní' rihaan Diose adonj. Tzaj ne nuveé tucuanj cuchruj ma'an Moisés me yo' ma'. 'O se se-tucuanj xii ní' nij síi man gaa naá me yo' adonj. Ne ndaa güii naránj rá a'ne' soj ta'nga' man snó'o ei. 23 Dan me se che'é se me rá soj qui'yaj soj nu' se-tucuanj Moisés, che'é dan a'vej rá soj cata' ta'nga' man snó'o güii naránj rá soj, tzaj ne me che'é axrij yuvaá soj manj che'é yan cunu sa' nu' nee man yo'o snó'o qui'yáj güii naránj rá soj ga. 24 Se guun xcaj soj cuentá che'é se vaa 'yaj yuvii ni'yaj soj che'é inanj tucuaán nocq' soj ma'. 'O se xcaj soj cuentá daj me rá Diose, ne cunu cuu soj doj, qui'yaj soj ei —taj Jesucristó rihaan nij yuvii a.

25 Che'é dan cataj ta'aj nij síi ne chuman' Jerusalén:

—Ne sji nihánj, nuveé sji nano' nii ticavi' nii man me so' na'. 26 Ne veé a'mii ranga' so' nihánj, ne a 'ó nana ne a'mii nij so' rihaan so' man asanj. Ya ya síi ca'née Diose tinanii man yuvii rihaan sayuun me so', rá nij xrej ata' suun sa' doj na'. 27 Tzaj

ne ne'en ní' me rej cavii síi nihánj ei. Tzaj ne taj síi ne'en me rej cavii síi ca'nej Diose tinanii man yuvii rihaan sayuun asa' ca'na' so' man asanj —taj nij síi ne chuman' Jerusalén yo' a.

28 Che'é dan sca' ndo'o ca'mii Jesucristó, cataj so':

—Ne'en soj manj, ne ne'en soj me rej cavii 'unj ei. Tzaj ne ne ca'na' ma'anj ma'. 'O se ya a'mii síi ca'née manj, tzaj ne ne ne'en uxrá soj man so' a ma'. 29 'Unj me síi ne'en man so', che'é se cavii 'unj rihaan so', ne so' me síi ca'née manj adonj —taj Jesucristó rihaan nij yuvii a.

30 Che'é dan nano' nij so' daj qui'yaj nij so' ne quita'aa nij so' man Jesucristó, tzaj ne a 'ó nij so' ne quisij rá quita'aa man so' a ma'. 'O se ataa quisij güii ca'vee qui'yaj nij so' danj man so' a.

31 Ne que'ee nij yuvii cuchumán rá ni'yaj man so', ne cataj nij síi cuchumán rá ni'yaj man so':

—Ca'vee se ca'na' yo'ó so' cataj so' se vaa tinanii so' man ní' rihaan sayuun, tzaj ne daj chihaa míj se quisij so' qui'yaj so' doj suun sa' nocoo rihaan suun sa' nocoo qui'yaj síi nihánj a ma'. Ya ya sji tinanii man ní' rihaan sayuun me síi nihánj adonj —taj nij yuvii ni'yaj nij so' man Jesucristó a.

32 Dan me se gaa cuno nij síi fariseo se vaa ca'mii yuve nij yuvii nana dan che'é Jesucristó, gaa ne ca'née nij xrej ata' suun nocoo doj ca'née nij

sí fariseo man tanuu ca'anj nij tanuu quita'aa nij tanuu man Jesucristó a. ³³ Che'é dan cataj Jesucristó:

—Doj güii cayáan 'unj ga nij soj, ne cavii 'unj quinán' 'unj rihaan sí ca'née manj 'na' 'unj nanj ei. ³⁴ Nano' soj manj, tzaj ne se nari' soj manj a ma'. Ne se guun nucaj soj cuchí' soj rej cayáan 'unj a ma' —taj Jesucristó a.

³⁵ Che'é dan nij sí uun chij rihaan nij yuvii israelitá cataj rihaan tuvi' nij so' a:

—Me rej ca'anj sí nihánj, ne se nari' ní' man so' ga. Ca'anj so' rihaan tuvi' ní' sí ne chiháan nij yuvii yaníj na'. Tucu'yón so' se-nana so' rihaan nij yuvii yaníj na'. ³⁶ 'O se cataj so' nana nihánj se vaa: “Nano' soj manj, tzaj ne se nari' soj manj a ma'. Ne se guun nucaj soj cuchí' soj rej cayáan 'unj a ma'”. Me che'é tu'va so' danj, rá soj ga —taj nij sí uun chij yo', xná'anj nij so' man tuvi' nij so' a.

³⁷ Dan me se daj yo'ó güii navij cha'anj nocoo sa' ndo'o yo', ne güii yo' canicun' Jesucristó, ne cataj so':

—Sese ase vaa sí nacoo ndo'o na vaa soj, ne ca'na' soj rihanj, ne rquej na achiin ya man soj á. ³⁸ Xa' sí amán rá ni'yaj manj, tzaj ne quirí' so' se vaa taj danj Diose rihaan ní', ne dan me se ase vaa 'o chráa sa' ndo'o nuu na sa' inanj ro', danj gaa se sa' cunuú nimán sí amán rá ni'yaj manj, ne ca'vee gaa i'na' nimán so' adonj.

³⁹—Danj taj Jesucristó, ca'mii so' che'é Nimán Diose cunuú nimán nij sí cuchumán rá ni'yaj man so' a. 'O se ataa ca'na' Nimán Diose rihaan yuvi, ese ataa quisij güii cavi' so' rihaan rcutze a.

⁴⁰ Che'é dan ta'aj nij yuvii cuno nana nihánj cataj:

—Ya ya sij nata' se-nana Diose gaa naá sij ca'na' uún rihaan chumii nihánj me sí nihánj nanj á —taj ta'aj nij yuvi a.

⁴¹ Yo'ó ta'aj nij yuvi cataj:

—Sij ca'née Diose tinanii man ní' rihaan sayuun me sí nihánj ei —taj yo'ó ta'aj nij so' a.

Tzaj ne yo'ó ta'aj nij yuvi cataj:

—Xa' sí ca'nej Diose tinanii man ní' rihaan sayuun, tzaj ne nuveé sij cavii estadó Galilea me so' ma'. ⁴² 'O se danj Diose taj se vaa ta'nii ta'nij si'no sí cu'naj David sí cane gaa naá me sí ca'nej Diose, ne sij cavii chiháan sí cu'naj David chuman' Belén me uún so' adonj —taj yo'ó ta'aj nij yuvi uún a.

⁴³ Che'é dan guun vj ca'mii nij yuvi, ni'yaj nij yuvi man Jesucristó a. ⁴⁴ Ne guun rá ta'aj nij so' quita'aa nij so' man Jesucristó, tzaj ne taj vaj sí quisíj rá quita'aa man so' a ma'. ⁴⁵ Che'é dan canicaj nij tanuu ca'anj uún nij tanuu rihaan nij xrej ata suun nocoo doj do', rihaan nij sí fariseo do', gaa ne cataj nij xrej do', nij sí fariseo do', rihaan nij tanuu:

—Me che'é ne ca'na' Jesucristó ga soj, qui'yaj soj ga —taj nij so', xná'anj nij so' man nij tanuu yo' a.

⁴⁶ Gaa ne cataj nij tanuu:

—Tzaj ne cunaj uxrá vaa nana a'mii so', ne taj vaj yo'ó yuvií ne'en ca'mii nana a'mii so' a ma' —taj nij tanuu yo' a.

⁴⁷ Che'é dan cataj nij sí fariseo rihaan nij tanuu a:

—Tiha' yu'unj so' man soj do' nanj ei. ⁴⁸ 'O se a 'ó nij sí uun chij do', a 'ó nij sí fariseo do', ne cuchuman rá se vaa sij ca'née Diosé me so' a ma'. ⁴⁹ Ne xa' nij yuvií, tzaj ne ne ne'en nij yuvií se-tucuanj Moisés, ne inanj sayuun quiranj nij yuvií yo', qui'yaj Diosé chuguanj —taj nij sí fariseo rihaan nij tanuu yo' a.

⁵⁰ Dan me se nicun' sí cu'naj Nicodemo ga nij so', ne yo'ó tuvi' nij so' me so', ne sí ca'anj nano cuentó ga Jesucristó rej nij gaa rque doj me so', ne cataj so':

⁵¹ —Tzaj ne se-tucuanj Moisés taj se vaa ne nó xcúún ní ca'ne' ní cacun' che'é yo'ó so', sese ataa cunó ní nana a'mii so' ne sese ataa xcaj ní cuentá daj 'yaj so' ma' —taj sí cu'naj Nicodemo rihaan yo'ó nij sí fariseo yo' a.

⁵² Gaa ne cataj nij so' rihaan sí cu'naj Nicodemo a:

—Me che'é me rá so' ca'mii sa' so' che'é Jesucristó ga. 'O se sij cavii estadó Galilea mé so' ga so' na'. Tucuyón so', ne xcaj so' cuentá se vaa a 'ó sí nata' se-nana Diosé ne avii estadó Galilea, 'yaj Diosé ma'

—taj nij sí fariseo rihaan sí cu'naj Nicodemo yo' a. ⁵³ Dan me se cavii nij so', ne quinan' 'o 'o nij so' tucua' nij so' a.

8

¹ Tzaj ne cavii Jesucristó xráá quij cu'naj Quij man Chruun Olivó a.

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'mii Jesucristó ga nij sí me rá go' yahij man chana tumé cacun'a

² Dan me se rej síj güii me se ca'anj uún Jesucristó rá nuvií nocoo a. Gaa ne cuchi' cunudanj nij yuvií rihaan so', ne ca'anj quitaj so' chruun xlá, ne tucuyón so' man nij yuvií yo' a. ³ Veé dan, ne ca'na' nij sí naqui'yaj cu se-tucuanj Moisés rihaan yuvií ca'na' nij sí fariseo do', ne nicaj nij so' man 'o chana a. Ne chana nicaj nij so' me se aj nari' nii man chana yo' gaa cotoj no' ga snó'o, tzaj ne nuveé nica no' me snó'o cotoj ga no' a. Che'é dan quita'aa nij so' man no', ne nicaj nij so' man no' ca'na' nij so' rihaan Jesucristó, ne cachrón nij so' man chana tanuu ma'an nij so' ga Jesucristó a. ⁴ Gaa ne cataj nij so' rihaan Jesucristó a:

—Chana nihánj me se maan orá cotoj no' ga yo'ó snó'o, ne nari' nii man no', ne quita'aa nii man no', maestro. ⁵ Dan me se se-tucuanj Moisés taj se vaa nó xcúún ní go' ní yahij man chana vaa danj ndaa se cavii' no', taj tucuaán yo' nanj á. Che'é dan me, daj qui'yaj

ní', rá sɔ' gə —taj nij so', xná'anj nij so' man Jesucristó a. ⁶ 'Q se guun rá nij so' ca'mij Jesucristó yo'ɔ nana vaa nij che'é se-tucuanj Moisés, gaa ne ca'vee cuta' nij so' cacun' xráá Jesucristó che'é nana ca'mij so' a.

Dan me se ca'anj cane ruj Jesucristó, ne cachrón ra'a so' letrá rihaan yo'óo a. ⁷ Tzaj ne yo'ɔ tirquee nij so' xná'anj nij so' man so' a. Che'é dan canicun' caya uún so', ne cataj so' rihaan nij so' a:

—Sese danj me rá soj, ne ca'vee, tzaj ne a me ma'an 'ɔ soj taj a doj cacun' tumé ro', ca'vee gɔ' yahij man no' asino yaan ei —taj Jesucristó rihaan nij so', tzaj ne aj ne'en Jesucristó se vaa taran' nij so' atə cacun' a.

⁸ Gaa ne ca'anj cane ruj uún Jesucristó, ne cachrón uún so' letrá rihaan yo'óo yo' a.

⁹ Veé dan, gaa ne guun na'aj nij so' gaa cuno nij so' se-nana Jesucristó, ne nayón nij so' chrej, ne ca'anj nij so' a. Dan me se ndaa 'ɔ 'ɔ nij so' nayón chrej, ne asino yaan ca'anj nij sí cachij doj, gaa ne canoco' nij sí tachruu doj xcó nij so', ne ca'anj cunudanj nij so' nanj adonj. Ndaa sij, gaa ne quináj uun Jesucristó, ne nicun' orún' chana yo' rihaan so' a. ¹⁰ Gaa ne canicun' caya uún Jesucristó, ne cataj so' rihaan chana yo':

—Ca'anj taran' nij so', nanj nocoj. Me rej vaj nij sí cuta' cacun' xráá sɔ' gə. A 'ó nij so' ne quisij rá caví' sɔ' a na'

—taj Jesucristó, xná'anj so' man chana yo' a.

¹¹ Gaa ne cataj chana yo':

—Taj vaj a 'ó sí me rá ca'mij danj, a man Señor —taj chana yo' rihaan Jesucristó a.

Gaa ne cataj Jesucristó rihaan no' a:

—A 'unj se cataj se vaa qui'yaj nii sayuun mán sɔ' a ma'. Dan me se ca'anj sɔ', ne se qui'yáá sɔ' a doj cacun' rej rihaan sɔ' a ma' —taj Jesucristó rihaan chana yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj Jesucristó se vaa ya vaa se-nana so' a

¹² Gaa ne cataj uún Jesucristó rihaan nij xrej atə suun nocoj doj do', rihaan nij sí fariseo do' a:

—Ase vaa ya'an chuguun vaa 'unj rihaan soj sij man rihaan chumij nihánj adonj. Dan me se sí noco' manj ro', se cachéé so' rej rmi' ma'. 'Unj ro', me ya'an chuguun cachee ga so', ne xcaj so' cuentá me rej vaj so', qui'yáj, ne che'é dan gaa i'na' ya nimán so' nu' cavii nu' ca'anj adonj —taj Jesucristó no nij so' a.

¹³ Che'é dan cataj nij sí fariseo rihaan so' a:

—Tzaj ne inanj ma'an sɔ' me sí taj xna'anj che'é ma'an sɔ' á. Nuveé nana ya me nana a'mii sɔ' che'é ma'an sɔ' a ma' —taj nij sí fariseo rihaan Jesucristó a.

¹⁴ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Nda' se ma'anj me sí a'mii che'ej, tzaj ne ya vaa se-nanaj ei. 'Q se 'unj me sí

ne'en me rej cavij, ne 'unj me sí ne'en me rej ca'anj 'unj ei. Ne xa' soj, tzaj ne ne ne'en soj me rej cavij ne ne'en soj me rej ca'anj 'unj a ma'.¹⁵ Xa' soj, tzaj ne inanj uta' soj cacun' xraá yuvij che'é inanj se vaa ruvi' rihaan soj nanj ei. Tzaj ne 'unj me se ne utá' 'unj cacun' xraá a 'ó yuvij ma'.¹⁶ Tzaj ne ca'vee se xcaj 'unj cuentá che'é yuvij daj vaa yuvij, tzaj ne ya xcaj 'unj cuentá che'é yuvij ei. Dan me se nuveé orún' 'unj me sí xcaj cuentá che'é yuvij ma'. 'O se vaa Réj sí ca'neé manj rihaan chumij nihánj, ne so' me sí racuij manj adonj.¹⁷ Ne se-tucuanj Moisés tucuaán noco' soj me se nana yo' taj se vaa sese cyaan vaa nana a'mii vij roj so', ne ya vaa se-nana roj so', taj nana yo' ei.¹⁸ Dan me se 'unj me sí taj xna'anj che'é ma'anj, ne taj xna'anj Réj sí ca'neé manj uún adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

¹⁹ Che'é dan xna'anj nij so' man Jesucristó, cataj nij so':

—Me rej ne rée so' ga —taj nij so' a.

Gaa ne cataj Jesucristó:

—Ne ne'en uxrá soj manj do', man Réj do' ma'. 'O se sese ne'en ya soj manj, ne ne'en soj man Réj uún adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

²⁰ Nu' nihánj me nana tucu'yón Jesucristó gaa canicun' so' rá nuví nocoo rej rqué yuvij sa'anj rihaan Diose a. Ne taj vaj yuvij quita'aa man so' a ma'. 'O se

ataa quisij güi ca'vee qui'yaj nii sayuun man Jesucristó nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj Jesucristó se vaa daj chihaa mij se guun nucuaj nij sí uun chij rihaan nij yuvij israelitá cuchí' nij so' rihaan so' a ma'

²¹ Che'é dan cataj uún Jesucristó rihaan nij sí uun chij rihaan nij yuvij israelitá a:

—'Unj nihánj me se cavij 'unj ca'anj 'unj, gaa ne nano' soj manj, tzaj ne asa' cavi' soj, ne yo'o quitaj nu' cacun' tumé soj xraá soj, ne se guun nucuaj soj cuchí' soj rej ca'anj 'unj ma' —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

²² Che'é dan xna'anj nij sí uun chij rihaan nij yuvij israelitá man tuvi' nij so', cataj nij so':

—Ticavi' so' man ma'an so', rá soj na'. Che'é dan cataj so' se vaa se guun nucuaj ní' cuchí' ní' rej ca'anj so', rá soj na' —taj nij so', xna'anj nij so' man tuvi' nij so' a.

²³ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so':

—Dan me se xa' soj, tzaj ne nanj sij man rihaan chumij nihánj me soj, ne 'unj, tzaj ne sij cavii rej xta' mej nanj á.

²⁴ Che'é dan cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa asa' cavi' soj, ne yo'o quitaj nu' cacun' tumé soj xraá soj nanj ei. 'O se sese se cuchumán rá soj se vaa Diose mé 'unj, ne asa' cavi' soj, ne yo'o quitaj nu' cacun' tumé soj xraá soj nanj

adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

²⁵ Che'é dan xná'anj nij so' man Jesucristó, cataj nij so':

—Me síí mé so' gā —taj nij so', xná'anj nij so' man Jesucristó a.

Gāa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Aj cataj xna'anj 'unj rihaan soj asino yaan me sij mej ei. ²⁶ Vaa ndo'o nana no xcúnj ca'mij che'é soj, ne no xcúún uxraj ya ca'ne' 'unj cacun' che'é soj ei. Dan me se síí ca'neé manj, tzaj ne so' me síí a'mii ya uxrá, ne inanj nana ca'mii so' cunoj me nana taj xna'anj 'unj rihaan soj sij man rihaan chumij nihánj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

²⁷ Tzaj ne ne quene'en nij so' se vaa ca'mii Jesucristó che'é Rej so' Diose síí ca'neé man Jesucristó a ma'. ²⁸ Che'é dan cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Asa' quisíj cavii 'unj xtá' qui'yaj soj, gāa ne xcaj ya soj cuentá se vaa ya ya sij ca'neé Diose nīcaj yu'unj man yuvii mej ei. Ne ne 'yáá 'unj se vaa avii inanj raá ma'anj ma'. 'O se a'mii 'unj ndāa vaa tucu'yón Réj manj adonj. ²⁹ Ne so' me síí ca'neé manj rihaan soj, ne yo'o nicun' so' gā 'unj, ne a doj ne tanáj yaníj so' manj a ma'. 'O se 'yáá 'unj se inanj me rá ma'an so' qui'yáj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

³⁰ Gāa quisíj ca'mii Jesucristó nana vaa danj, gāa ne

cuchumán rá que'ee nij síí uun chij rihaan nij yuvii israelitá ní'yaj nij so' man Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'mii Jesucristó gā nij síí uun chij rihaan nij yuvii israelitá síí cuchumán rá ní'yaj man so' a

³¹ Che'é dan cataj Jesucristó rihaan nij síí uun chij rihaan nij yuvii israelitá síí cuchumán rá ní'yaj man so' a:

—Sese yo'o canoco' soj se-nanaj, ne sij ya ya tucu'yón se-nanaj me soj, ³² ne quene'en soj nu' nana ya, ne quinanií soj rihaan suun uun mozó, qui'yaj nana ya yo' chuguanj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

³³ Gāa ne cataj nij so' rihaan Jesucristó:

—'O se ta'níí ta'nij si'no síí cu'naj Abraham síí cane gāa naá me núj, ne daj chihāa míj ne guun núj mozó a ma'. Me che'é cataj so' se vaa quinanií núj rihaan suun uun mozó gā —taj nij so', xná'anj nij so' man Jesucristó a.

³⁴ Gāa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa síí 'yaj cacun' ro', me síí uun mozó rihaan cacun' yo' ei. ³⁵ Ne xa' mozó, tzaj ne se ca'vee guun chij mozó, ne se ca'vee cane so' nu' cavii nu' ca'anj ma'. Ne xa' ta'níí síí tucua ve', tzaj ne so' me síí ca'vee cane rá ve' nu' cavii nu' ca'anj adonj. ³⁶ Che'é dan me sese tinanií ta'níí Diose

man soj rihaan suun uun mozó, ne ya ya nuveé sij uun mozó me soj a ma'.

37 “Aj ne'enj se vaa ta'níi ta'nij si'no síi cu'naj Abraham me soj á. Tzaj ne nano' uxrá soj daj qui'yaj soj ne cavi' 'unj ei. Danj 'yaj soj che'é rej na'vej rá soj nari' soj canoco' soj se-nanaj ei. 38 Dan me se a'mii 'unj inanj se vaa quene'enj qui'yaj Réj a. Tzaj ne nij soj me síi 'yaj ndaa vaa cataj rej soj rihaan soj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

39 Gaa ne cataj nij so' rihaan Jesucristó a:

—Xii núj me síi cu'naj Abraham gaa naá adonj —taj nij so' a.

Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Sese ya ya ta'níi ta'nij si'no síi cu'naj Abraham me soj, ne qui'yaj soj ndaa vaa qui'yaj síi cu'naj Abraham yo' asuun tzaj a. 40 Tzaj ne cuano nihánj me se nano' soj daj qui'yaj soj ne cavi' 'unj, ne 'unj me síi cataj xna'anj rihaan soj nu' nana ya cataj xna'anj Réj Diose rihanj adonj. Dan me se ino uxrá vaa 'yaj soj ga síi cu'naj Abraham adonj. 41 Maan se 'yaj soj inanj se vaa 'yaj rej soj nanj á —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Che'é dan cataj nij so' rihaan Jesucristó a:

—Nuveé ta'nij cacun' me núj ma'. 'O se oruun Rej núj, ne Diose me so' nanj á —taj nij so' a.

42 Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Sese Diose me Rej soj, ne cunuu 'ee rá soj manj se danj ei. 'O se 'unj me síi cavii rej nicun' Diose, ne ca'ná' 'unj nihánj chuguanj. Dan me se ne ca'ná' ma'anj nihánj ma'. 'O se so' me síi ca'néé manj ca'naj nihánj adonj.

43 “Che'é se na'vej rá soj cunoo soj se-nanaj, che'é dan sayuun uxrá vaa nana a'mij rihaan soj adonj. 44 'O se ta'níi síi chree me soj, ne me rá soj qui'yaj soj inanj ndaa vaa me rá rej soj síi chree qui'yaj soj adonj. Ne xa' so', tzaj ne síi ticavi' man yuvii me so' asij guun che'e chumii nihánj, ne daj chihaa míj ne ne'en so' ca'mii nica so' nana ya ma'. 'O se ne aran' rá so' ca'mii so' nana ya a man adonj. Danj inanj vaa so', a'mii ne so', che'é se síi ne inanj me so', ne síi tucu'yón man yuvii ca'mii ne yuvii me uún so' adonj.

45 “Ne xa' 'unj, tzaj ne che'é se nana ya a'mij rihaan soj, che'é dan ne amán rá soj uno soj se-nanaj a ma'. 46 A 'ó tuvi' soj se ca'vee quirii cacun' cuta' xráj a ma'. Inanj nana ya a'mij rihaan soj ei. Me che'é ne cuchuman rá soj cunoo soj se-nanaj ga. 47 'O se síi noco' ya man Diose me síi uno se-nana Diose adonj. Tzaj ne nuveé sij noco' man Diose me soj a ma'. Che'é dan ne uno soj a man adonj —taj Jesucristó rihaan nij síi uun chij rihaan nij yuvii israelitá a.

48 Gaa ne cataj nij síi uun chij rihaan nij yuvií israelitá a:

—Ya uxrá vaa nana ca'mii núj se vaa nuveé tuví' núj mé so' a ma'. 'Q se síi cavii estadó Samaria mé so' chuguanj. Nuú nana chree nimán so' ei —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

49 Gaa ne cataj Jesucristó:

—Taj vaj nana chree nuú nimanj ma'. 'Q se aráj cochróo 'unj rihaan Réj Diose, tzaj ne ne aráj cochroj soj rihanj a ma'. 50 Ne 'yaj suun 'unj che'é yan cataj yuvií se vaa sij sa' mej ma'. Tzaj ne vaa Diose, ne so' me síi me rá cataj yuvií se vaa sij sa' mé 'unj, ne so' me síi ca'ne' cacun' che'é yuvií adonj. 51 Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa sese cunó soj se-nanaj, ne daj chihaa míj se cavi' soj a ma' —taj Jesucristó a.

52 Che'é dan nij síi uun chij rihaan nij yuvií israelitá cataj rihaan so' a:

—Cuanó nihánj me se ne'en ya núj se vaa nuú nana chree nimán so' á. 'Q se cavi' síi cu'naj Abraham cavi' nij síi nata' se-nana Diose gaa naá cavi', ne nihánj me taj so' se vaa sese cunó núj se-nana so', ne daj chihaa míj se cavi' núj, taj so' man asanj. 53 Dan me se gaa naá me se cavi' xii núj síi cu'naj Abraham, ne sij sa' doj mé so' rihaan so', rá so' na'. Ne cavi' nij síi nata' se-nana Diose uún a. Daj sij mé so', rá so' ga —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

54 Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Sese cataj 'unj se vaa sij sa' me ma'anj, ne taj yu'vee nó se-nanaj a ma'. Tzaj ne vaa Réj, ne so' me síi taj se vaa sa' 'yáj adonj. Dan me se Diose me Réj, ne nij soj me síi taj se vaa noco' soj man so', 55 tzaj ne ne ne'en uxrá soj man so' a ma'. Tzaj ne 'unj me síi ne'en man so' adonj. Dan me se sese cataj 'unj se vaa ne ne'enj man so', ne tuvi' soj síi ne mej nanj á. Tzaj ne ya ya ne'enj man so', ne noco' 'unj se-nana so' chuguanj.

56 “Dan me se guun niha' uxrá rá xii soj síi cu'naj Abraham che'é se quene'en so' se vaa vaa güii quene'en so' se vaa ca'na' 'unj rihaan chumii nihánj a. Dan me se quene'en so' se vaa ca'ná' 'unj, gaa ne guun niha' ya uxrá rá so' ei —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

57 Che'é dan nij síi uun chij rihaan nij yuvií israelitá cataj rihaan Jesucristó a:

—Ataa quisij so' vij chihaa chi' yo' a. Asa' a'vee taj so' se vaa quene'én so' man Abraham ga —taj nij so', xna'anj nij so' man Jesucristó a.

58 Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa asij ataa ca'ngaá síi cu'naj Abraham, ne aj nej nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

59 Che'é dan quita'aa nij so' yahij, ne go' nij so' man Jesucristó, rá nij so' a. Tzaj

ne curihanj yuve so' rá nuví nocoo yo', ne ca'anj so' a. Dan me se maan tanuu sca'núj nij so' cachén Jesucristó, ca'anj so' a.

9

Nana nihánj taj xna'anj se vaa naxra' rihaan 'o sí tuchrii, qui'yaj Jesucristó a

¹ Dan me se cavii Jesucristó ca'anj so', gaa ne quene'en so' 'o sí tuchrii a. Dan me se sí tuchrii yo' me se tuchrii so' asij ca'ngaa so' a. ² Gaa ne xná'anj nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó man Jesucristó, cataj nij so':

—Me che'é tuchrii sí nihánj, ga man maestro'. Ma'an so' qui'yaj cacun' na'. Ase rej so' qui'yaj cacun' xa' —taj nij so', xná'anj nij so' man Jesucristó a.

³ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Nuveé ma'an so', nuveé rej so' ga nii so' do', me sí tumé cacun' ma'. Maan se Diose me rá quene'en ní' daj qui'yaj Diose che'é so' adonj.

⁴ 'O se no xcúún ní' qui'yaj suun ní' se-suun sí ca'née manj rihaan chumii nihánj adonj. Ase vaa rej ranga' vaa yo' yaj, ne ca'vee qui'yaj suun ní' yaj ei. Tzaj ne quisij güii ca'ne' rá ní', ne ase vaa rej nij ro', gaa güii yo', ne se ca'vee qui'yaj suun ní' doj a ma'. ⁵ Tzaj ne cuano nihánj me se vaj 'unj rihaan chumii nihánj, ne ase vaa ya'an chuguun ro', danj vaa 'unj rihaan chumii nihánj adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a.

⁶ Quisij ca'mii so' danj, gaa ne quirii talúj so' rihaan yo'óo, gaa ne qui'yaj so' doj sigui' man yo'óo yo', ne caxrii so' sigui' yo' rihaan sí tuchrii yo' a. ⁷ Gaa ne cataj so' rihaan sí tuchrii yo' a:

—Ca'anj so' na'nu' so' rihaan so' rá na Siloé á —taj Jesucristó rihaan so' a.

Dan me se cuyaan vaa nana “Siloé” yo' ga nana “rasuun ca'née nii man” a.

Veé dan me se ca'anj sí tuchrii yo', ne na'nu' so' rihaan so' rá na yo', gaa ne canicaj so' ca'na' uún so', ne curuvi' rihaan so' a.

⁸ Dan me se nij sí yanj nichrun' yan yanj so' do', nij sí aj ne'en man so' gaa tuchrii so' do', cataj nij so':

—Ne sí nihánj me sí cane cachíin caridad gaa rque, rá soj na' —taj nij so' ni'yaj nij so' man sí naxra' rihaan yo' a.

⁹ —Danj asanj. Veé ya so' ei —taj ta'aj nij so' a.

Ne yo'ó ta'aj nij so' cataj:

—Taj ma'. Maan se ase ni'yaj guee sí cachíin caridad ro', danj ni'yaj guee sí nihánj, tzaj ne nuveé so' ma' —taj yo'ó ta'aj nij so' a.

Tzaj ne ma'an sí naxra' rihaan yo' cataj:

—'Unj me sí cachíin caridad yo' ei —taj so' a.

¹⁰ Che'é dan xná'anj nij yuvii man so', cataj nij yuvii:

—Daj qui'yáa so', ne ca'vee naxra' rihaan so' ga —taj nij yuvii, xná'anj nij so' man sí tuchrii yo' a.

¹¹ Gaa ne cataj so':

—Síí cu'naj Jesucristó ro', qui'yaj sigui', ne caxríj so' sigui' rihanj, gaa ne cataj xna'anj so' rihanj se vaa ca'anj 'unj na'nu' 'unj rihanj rá na Siloé a. Gaa ne gaa quisíj ca'anj na'nu' 'unj rihanj rá na yo', ne naruvi' rihanj nanj á —taj síí naxra' rihaan yo' rihaan nij yuvij a.

¹² Gaa ne xná'anj nij yuvij man so', cataj nij yuvij:

—Me rej vaj so' cuano ga —taj nij yuvij, xná'anj nij yuvij man síí tuchrij yo' a.

—Ne ne'enj me rej vaj so' cuano a ma' —taj síí tuchrij yo' rihaan nij yuvij a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'maan rá nij síí fariseo ni'yaj nij so' man síí naxra' rihaan yo' a

¹³ Dan me se ca'anj nicaj nii man síí naxra' rihaan yo' rihaan nij síí fariseo a. ¹⁴ Dan me se güii naránj rá nij yuvij israelitá me güii qui'yaj Jesucristó sigui' ne naxra' rihaan síí tuchrij yo' qui'yaj Jesucristó a. ¹⁵ Che'é dan xná'anj uún nij síí fariseo man síí naxra' rihaan yo' daj qui'yaj so' ne naxra' rihaan so' a.

Gaa ne cataj síí naxra' rihaan yo':

—Qui'yaj so' sigui', ne caxríj so' rihanj, gaa ne na'nunj rihanj, ne cuano nihánj ruvi' rihanj nanj á —taj so' rihaan nij síí fariseo a.

¹⁶ Che'é dan cataj ta'aj nij síí fariseo:

—Nuveé sij ca'néé Diose rihaan ní' me síí qui'yaj naxra'

rihaan síí nihánj a ma'. 'O se 'yaj suun so' güii no xcuún ní' naraan rá ní' adonj —taj ta'aj nij síí fariseo yo' a.

Tzaj ne yo'ó ta'aj nij so' cataj:

—Tzaj ne nuveé sij tumé cacun' me so' a ma'. 'O se nij síí tumé cacun' me se daj chihaa míj se guun nucuaj nij síí tumé cacun' qui'yaj nij so' suun sa' nocoo ndaa vaa qui'yaj síí qui'yaj naxra' rihaan síí nihánj a adonj —taj yo'ó ta'aj nij síí fariseo yo' a.

Dan me se cuxra' ta'aj nij síí fariseo man nij so', ne ino guun rá nij so' ga tuvi' nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó a. ¹⁷ Che'é dan cataj uún nij so' rihaan síí naxra' rihaan yo' a:

—Daj uun rá ma'an so' che'é síí qui'yaj naxra' rihaan so' ga —taj nij síí fariseo, xná'anj nij so' man síí naxra' rihaan yo' a.

Ne cataj so':

—Sij nata' se-nana Diose me so', rá yá 'unj adonj —taj síí naxra' rihaan yo' che'é Jesucristó a.

¹⁸ Tzaj ne ne cuchuman rá nij síí uun chij rihaan nij yuvij israelitá se vaa ya ya tuchrij me so' gaa rque ne naxra' rihaan so' a. Che'é dan ca'néé nij so' nana se vaa ca'na' rej so' do', nii so' do', ga síí naxra' rihaan yo' rihaan nij so' a. ¹⁹ Veé dan cuchí' roj so', gaa ne xná'anj nij síí uun chij rihaan nij yuvij israelitá man roj so', cataj nij so':

—Ya ya ta'níí roj soj me síí nihánj na'. Ya ya tuchrij me so' gaa ca'ngaa so' na'.

Asá' ca'vee naxra' rihaan so' cuano, rá roj soj ga —taj nij so', xná'anj nij so' man roj nica so' a.

²⁰ Gaa ne cataj roj so':

—Ta'nij ya rój me sí nihánj, ne tuchrii ya me so' asij ca'ngaa so', ²¹ tzaj ne ne ne'en uxrá rój asá' ca'vee naxra' rihaan so' cuano a ma'. Ne ne ne'en uxrá rój me sí qui'yaj naxra' rihaan so' a ma'. Xna'anj soj man so' á. 'O se sí aj nocoo me so', ca'mii so' che'é ma'an so' nanj á —taj roj so' a.

²² Danj ca'mii roj nica rej sí naxra' rihaan yo' do', nii so' do', che'é se cuchu'vi' roj so' ni'yaj roj so' man nij sí uun chij rihaan nij yuvij israelitá a. Dan me se aj guun ya ca'mii nij sí uun chij rihaan nij yuvij israelitá se vaa sese cataj yo' o so' se vaa sij ca'néé Diose tinanii man yuvij rihaan sayuun me Jesucristó, ne quirii nij so' xe' man sí a'mii danj sca'núj nij yuvij israelitá a. ²³ Che'é dan cataj rej sí naxra' rihaan do', nii so' do', se vaa sí aj nocoo me so', ne xná'anj nij so' man ma'an so' a.

²⁴ Che'é dan nacúún uún nij so' man sí naxra' rihaan yo', ne cataj nij so' rihaan so' a:

—Ve'é cataj ya so' rihaan Diose daj quirán' so' á. 'O se aj ne'en núj se vaa xa' snó'o ca'mii ga so', tzaj ne sij tumé cacun' me so' ei —taj nij so' rihaan sí naxra' rihaan yo' a.

²⁵ Che'é dan cataj sí naxra' rihaan yo':

—Ne ne'en uxraj sese sij tumé cacun' me so' ma'. Maan se orún' rasuun ne'én 'unj se vaa gaa rque, ne sí tuchrii mej, tzaj ne cuano nihánj me se ruvi' rihanj adonj —taj sí naxra' rihaan yo' a.

²⁶ Che'é dan xná'anj nij so' man so', cataj nij so':

—Ne xa' sí ca'mii ga so', tzaj ne daj qui'yaj so', gaa ne naxra' rihaan so' qui'yaj so' ga —taj nij so', xná'anj nij so' man so' a.

²⁷ Gaa ne cataj sí naxra' rihaan yo' rihaan nij so' a:

—Aj cataj xna'anj 'unj rihaan soj, tzaj ne ne cunoo soj a ma'. Me che'é me rá soj cataj xna'anj uún 'unj rihaan soj ga. Guun ma'an soj sí tucuyón se-nana so', rá soj na' —taj sí naxra' rihaan yo' rihaan nij so' a.

²⁸ Gaa ne nij ca'mii nij so' ga sí naxra' rihaan yo', ne cataj nij so':

—Ma'an so' me sí tucuyón se-nana so', ne xa' núj, tzaj ne sij tucuyón se-nana Moisés me núj ei. ²⁹ Ne'en núj se vaa ca'mii ma'an Diose ga sí cu'naj Moisés, tzaj ne ne ne'en núj me rej cavii sí ca'mii ga so' a ma' —taj nij so' rihaan sí naxra' rihaan yo' a.

³⁰ Gaa ne cataj so' rihaan nij so' a:

—Niha' uxrá vaa se-nana soj chiha'. Ne ne'en soj me rej cavii so', tzaj ne sí nacuchra' rihanj me so' nanj adonj. ³¹ 'O se ne'en ní se vaa ne uno Diose rihaan nij sí tumé cacun' a ma'. Tzaj ne sese aráj

cochroj ní' rihaan Diose, ne sese 'yaj ní' se vaa me rá Diose, ne qui'yaj Diose se vaa achín ni'yaj ní' rihaan Diose nanj á. ³² Dan me se sí tuchrii mej gaa ca'ngaj, ne nu' ca'na' me se ne ca'na' nana rihaan ní' se vaa nacuchra' yo'o so' rihaan sí vaa danj a ma'. Tananj orún' so' me sí qui'yaj danj ei. ³³ Dan me se sese nuveé sij ca'neé Diose rihaan ní' me so', ne daj chihaa mij se guun nucuaj so' qui'yaj so' danj ma' —taj sí naxra' rihaan yo' rihaan nij so' a.

³⁴ Gaa ne cataj nij so' rihaan so' a:

—Nanj sí tumé cacun' mé so' asij ca'ngaa so' ei. Ne nó xcúún so' tucu'yón so' a 'ó nana rihaan núj a ma' —taj nij so' rihaan so' a.

Gaa ne quirii nij so' man so' xe' a. ³⁵ Dan me se cuchi' nana rihaan Jesucristó se vaa quirii nij so' man sí naxra' rihaan yo' xe' a. Che'é dan nano' Jesucristó man so', gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—So' me sí amán rá ni'yaj man sí ca'neé Diose nıcaj yu'unj man yuvıi na' —taj Jesucristó rihaan sí naxra' rihaan yo' a.

³⁶ Gaa ne cataj so':

—Ne me sí me sí ca'neé Diose nıcaj yu'unj man yuvıi, señor'. Cataj xna'anj so' noj, gaa ne cuchuman raj ni'yaj man so' ei —taj sí naxra' rihaan yo' rihaan Jesucristó a.

³⁷ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so':

—Aj quene'én so' man so', ne 'unj sij a'mii ga so' cuano me so' adonj —taj Jesucristó rihaan so' a.

³⁸ Gaa ne cataj so':

—Cuanó nihánj me se chumán raj ni'yaj mán so', Señor —taj so' a.

Gaa ne canicun' ruj so' rihaan Jesucristó a. ³⁹ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Ca'ná' 'unj rihaan chumii nihánj che'é se no xcúún 'unj ca'ne' 'unj cacun' che'é yuvıi adonj. Dan me se xa' nij sí ne ne'en, tzaj ne quene'en nij so', qui'yáj, ne xa' nij sí guun rá se vaa aj quisıj xcaj nij so' cuentá, tzaj ne ase vaa sí aráan rihaan ro', danj gaa nij so' se vaa se ca'vee xcaj nij so' cuentá ma' —taj Jesucristó a.

⁴⁰ Dan me se cachée ta'aj nij sí fariseo ga Jesucristó, ne cuno nij so' nana ca'mii Jesucristó a. Che'é dan xná'anj nij so' man Jesucristó, cataj nij so':

—Ne ase vaa sí aráan rihaan vaa núj, rá so' na' —taj nij so', xná'anj nij so' man Jesucristó a.

⁴¹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Sese sij ne ne'en me soj, ne taj vaj cacun' tumé soj ma'. Tzaj ne cuano nihánj me se cataj soj se vaa aj ne'en soj a. Che'é dan yo'o tumé soj cacun' adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí fariseo yo' a.

10

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ase vaa sí tumé matzinj

ro', danj vaa Jesucristó, tumé so' man ní' a

¹ Gaa ne cataj uún Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ya ya cataj xna'anj 'un̄j rihaan soj cuano se vaa xa' sí ne atúj ta'yaa rej nuu nij matzinj ne avii raá chingá rej nuu nij xo', tzaj ne sí ituu me so' adonj. ² Tzaj ne sí atúj ta'yaa ro', so' me sí daan matzinj yo' adonj. ³ Dan me se x'núj ta'yaa rihaan so', 'yaj sí tumé ta'yaa, gaa ne uno nij matzinj se-nana so', gaa ne nacúún so' man nij matzinj a'mii so' se-chuvi 'o 'o nij xo', gaa ne 'anj nicaj so' man nij xo' xe' adonj. ⁴ Gaa quisíj quirii so' man nij xo' xe', ne noco' nij matzinj xcó so', che'é se u'yón nij xo' se-nana so' ei. ⁵ Tzaj ne yo'ó yuvi me se se canoco' nij xo' man yo'ó so', maan se cunanj nij xo' rihaan yo'ó so', che'é se ino ca'mij yo'ó so' xréé nij xo', ne se cu'yón uxrá nij xo' se-nana yo'ó so' a ma' —taj Jesucristó a.

⁶ Dan me se ase vaa 'o cuentó vaa nana nihánj nana ca'mii Jesucristó rihaan nij so', tzaj ne ne xcaj nij so' cuentá me taj nana nihánj a ma'. ⁷ Che'é dan cataj uún Jesucristó:

—Ya ya cataj xna'anj 'un̄j rihaan soj cuano se vaa ase vaa ta'yaa rej atúj nij matzinj ro', danj vaa 'un̄j a. ⁸ Dan me se xa' taran' nij sí ca'na' gaa rque doj, tzaj ne ase vaa sí ituu vaa nij so' a. Tzaj ne ne cuno nij matzinj rihaan nij so' a ma'. ⁹ Dan

me se ase vaa ta'yaa yo' vaa 'un̄j, ne sí atúj rej nicun' 'un̄j ro', so' me sí amán rá ni'yaj manj, ne quinani so' rihaan sayuun, ne ve'é catuu so', ne ve'é curihanj so', ne nari' so' coj chrin' cha so' nanj adonj.

¹⁰ “Xa' sí ituu, tzaj ne me inanj rá so' qui'yaj ituu so' matzinj do', ticavi' so' matzinj do', tinavij so' matzinj do' ei. Che'é dan atúj so' rej nuu nij matzinj a. Tzaj ne 'un̄j me se ca'ná' 'un̄j che'é se me rá 'un̄j yo'ó gaa i'na' nij xo', ne ve'é uxrá cayáan nij xo', qui'yaj chuguanj.

¹¹ “Ne 'un̄j ro', me sí daan ya ya nij matzinj, ne tumé sa' yá 'un̄j man nij matzinj, ne ca'nej nimanj cavij che'é nij xo' adonj. ¹² Xa' mozó, tzaj ne nuveé sij daan matzinj me so' ma'. Sij 'yaj canaan sa'anj uun me so', ne che'é dan sese ne'en so' xcuu ca'yánj ca'nu', ne chu'vi' so', ne tanáj so' matzinj yo', ne unánj so' a. Gaa ne tanáj ma'an so' man nij matzinj, gaa ne quita'aa ca'yánj yo' man nij matzinj, ne ticha'nuu ca'yánj yo' man nij xo' nanj adonj. ¹³ Danj 'yaj mozó yo', che'é se mozó uun me so', ne ne rihuun rá so' sese quiran' nij matzinj sayuun ma'.

¹⁴ “Ne xa' 'un̄j, tzaj ne sij tumé sa' man nij matzinj mej, ne ne'enj man nij matzinj noco' manj, ne ne'enj xo' manj ei. ¹⁵ Dan me se ne'en Réj Diöse manj, ne ne'enj man Réj, ne ase vaa 'un̄j ga Réj ro', danj vaa daan 'un̄j

matzinj gaj chuguanj. Ne a'née nimanj cavij che'é nij xo' adonj. ¹⁶ Ne vaa doj daán 'unj matzinj uún, tzaj ne nuvi' nij xo' rej nuu matzinj nihánj ma'. Ne vaa che'é ca'na' yo'ó matzinj yo' uún, qui'yáj, ne cunō nij xo' se-nanaj, gaa ne cunuu chre' nij xo' ga matzinj nihánj, gaa ne cutumé 'unj man cunudanj nij xo' adonj.

¹⁷ “Dan me se ca'née nimanj cavij, ne cunuu i'na' uún 'unj, ne che'é dan 'ee rá Réj Diose manj adonj. ¹⁸ Taj vaj sí 'yaj fuerzá manj cavij ma'. 'O se ma'anj a'née nimanj cavij nanj á. Dan me se no xcúnj ca'nej nimanj cavij, ne no xcúnj cunuu i'na' uún 'unj adonj. Nihánj me suun ca'ne' Réj Diose rihanj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

¹⁹ Gaa ne cuxra' ta'aj uún nij sí uun chij rihaan nij yuvi israelitá man nij so', gaa cuno nij so' nana yo' a. ²⁰ Dan me se ta'aj nij so' cataj:

—Nuū nana chree nimán so', ne snúu so' nanj á. Taj che'é cunō soj se-nana so' ma' —taj ta'aj nij so' rihaan tuvi' nij so', ni'yaj nij so' man Jesucristó a.

²¹ Gaa ne yo'ó ta'aj nij so' cataj:

—Nuveé nana chree nuū nimán sí nihánj a ma'. 'O se se guun nucuaj sí nuū nana chree nimán nacuchra' so' rihaan sí tuchrii a ma' —taj yo'ó ta'aj nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa guun rá nij sí uun chij ri-

haan nij yuvi israelitá go' nij so' yahij man Jesucristó a

²² Güii dan me se canuú cha'anj che'é nuvi' nocōo chuman' Jerusalén, ne yavii ayuu yu've' me yo' a. ²³ Gaa ne chée Jesucristó rá chingá cu'naj Corredor Salomón rá nuvi' nocōo yo', ²⁴ ne che'é dan cunuu chre' nij sí uun chij rihaan nij yuvi israelitá, ne yo'ō tucuachriin nij so' nu' anicaj man Jesucristó a. Gaa ne cataj nij so':

—Ndaa aman me quisij güii guun ya ya rá núj ni'yaj núj mán so' ga. 'O se cataj xna'anj yá yá so' rihaan núj sese ya sij ca'née Diose tinanii man yuvi rihaan sayuun me yá so' ei —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

²⁵ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Aj cataj xna'anj 'unj rihaan soj, tzaj ne na'vej rá soj cuchuman rá soj a ma'. Ne xa' suun sa' nocōo 'yáá 'unj che'é Réj Diose, tzaj ne ma'an nij suun sa' nocōo yo' taj xna'anj daj sij mej adonj. ²⁶ Tzaj ne ne cuchuman rá soj ni'yaj soj manj man asanj. 'O se nuveé daan 'unj matzinj me soj a ma'. ²⁷ Xa' daán 'unj matzinj, tzaj ne uno nij xo' se-nanaj, ne ne'enj man nij xo', ne nocō' nij xo' xcoj a. ²⁸ Gaa ne cunuu i'na' nij xo' cayáán nij xo' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj, qui'yáá 'unj, ne daj chihaa mij se cavi' nij xo' a ma'. Ne taj vaj sí ca'nee man nij xo' ra'aj ma'. ²⁹ 'O se Réj Diose me sí rqué man nij xo' rihanj, ne sij uun chij

ya me so' rihaan cunudanj, ne che'é dan taj vaj sí guun nucaj ca'nee man nij xo' ra' a Réj Diose a ma'. ³⁰ 'Q se ase vaa orún' yuvij vaa 'unj ga Réj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

³¹ Gaa ne quita'aa uún nij sí uun chij rihaan nij yuvij israelitá yahij go' nij so' man Jesucristó a.

³² Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Quisij qui'yaj uxraj suun sa' nocoo quene'en nij soj, ne guun nucaj qui'yaj danj, qui'yaj Réj Diose, ne che'é me suun sa' nocoo me rá soj go' soj yahij manj ga —taj Jesucristó, xná'anj so' man nij so' a.

³³ Gaa ne cataj nij sí uun chij rihaan nij yuvij israelitá:

—Se go' núj yahij mán so' che'é suun sa' nocoo qui'yáa so' a ma'. 'Q se go' núj yahij mán so' che'é se ca'mii so' nana nij che'é Diose adonj. Dan me se nanj yuvij uun mé so', ne me che'é cataj so' se vaa Diose mé so' ga —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

³⁴ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Maan se vaa nana no rihaan yanj no tucuaán nocoo soj, ne nana ca'mii ma'an Diose me nana yo', ne dan me se cataj Diose: “'Unj me sí cataj xna'anj se vaa diose me soj á”, taj Diose rihaan nij sí ca'mii se-nana so' gaa naá a.

³⁵ Dan me se sese ma'an Diose cataj se vaa nij sí ca'mii se-nana so' me ma'an uún diose, gaa ne daj chihaa mij se ca'vee tanaj xcó ní se-nana

Diose nana no rihaan yanj gaa ma'. ³⁶ Ne veé dan me ca'ne' Diose suun guee rihaan, ne ca'neé so' manj rihaan chumij nihánj ne maan che'é se cataj 'unj se vaa ta'nij Diose mej, che'é dan cataj soj se vaa nana nij ca'mij che'é Diose á. Taj che'é ca'mii nij soj danj, raj ma'. ³⁷ 'Q se sese ne 'yaj suun 'unj se-suun Réj Diose, ne ca'vee ca'ne' rá soj ga suun amán rá ni'yaj manj chuguanj. ³⁸ Tzaj ne sese ya 'yaj suun 'unj se-suun Réj Diose, ne ca'vee se ne amán rá soj ni'yaj soj man ma'anj, tzaj ne vaa che'é cuchuman rá soj ni'yaj soj man nij suun sa' nocoo qui'yaj ei. Ndaa síj, gaa ne xcaj soj cuentá, gaa ne yo'o quene'en soj se vaa ne Réj Diose gaj, ne nej ga Réj Diose uún adonj —taj Jesucristó a.

³⁹ Che'é dan guun rá uún nij so' quita'aa nij so' man so' a. Tzaj ne quinanii so' rihaan nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj daj guun rá nij sí cuchuman rá ni'yaj man Jesucristó a

⁴⁰ Gaa ne cavii uún Jesucristó ca'anj so' rej rnej tu'va chraá cu'naj Jordán ndaa rej cuta' ne sí cu'naj Juan man yuvij gaa chéé so' a. Gaa ne guun raan so' rej yo' a.

⁴¹ Gaa ne cuchi' uxra yuvij rihaan so', ne cataj nij yuvij se vaa sí cu'naj Juan sí cuta' ne man yuvij me se a dojsuun sa' nocoo ne qui'yaj so', tzaj ne quisij ya nu' nana cataj xna'anj sí cu'naj Juan che'é

Jesucristó a. *Danj cataj nij yuvij, ni'yaj nij yuvij nij suun sa' nocoo qui'yaj Jesucristó a.*
 42 *Gaa ne cuchumán rá que'ee nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó gaa vaj so' rej yo' a.*

11

Nana nihánj taj xna'anj che'é se vaa guun gaa cavi' sí cu'naj Lázaro gaa ne cunuu i'na' uún so', qui'yaj Jesucristó a

1 Dan me se vaa 'o sí ran', ne sí cu'naj Lázaro me so', ne sí ne chuman' Betania me so' a. Ne chuman' Betania yo' me se chiháán chana cu'naj Mariá ga chu'vij Mariá chana cu'naj Marta me chuman' Betania yo' a. 2 Ne chana cu'naj Mariá yo' me se no' me chana caxrij casté gun' daj tacóo sí 'nij ra'a man ní', ne yuvé ra ma'an no' tanacoo no' tacóo so' a. Dan me se ra'vij no' me sí cu'naj Lázaro sí ran' yo' a. 3 Dan me se ca'née roj ra'vij sí cu'naj Lázaro yo' nana rihaan Jesucristó, cataj roj no': "Xa' sí 'ee rá so' man, tzaj ne ran' so', a Señor", vaa nana ca'née roj no' rihaan Jesucristó a. 4 Dan me se cuchi' nana yo' rihaan Jesucristó, gaa ne cataj so':

—Nuveé che'e rej yo'o cavi' sí cu'naj Lázaro me quiran' so' a ma'. 'O se quiran' so' che'é rej ve'é doj xcaj yuvij cuentá che'é Diose adonj. Dan me se ve'é doj xcaj yuvij cuentá che'é ma'anj ta'nij Diose, che'é se quiran' sí cu'naj Lázaro yo' nanj adonj

—taj Jesucristó rihaan nij sí nata' nana yo' rihaan so' a.

5 Ne Jesucristó me se 'ee ndo'o rá Jesucristó man chana cu'naj Marta do', man chu'vij no' chana cu'naj Mariá do', man sí cu'naj Lázaro do' a. 6 Dan me se gaa cuno Jesucristó nana se vaa ran' sí cu'naj Lázaro, ne ne cavij ra'yanj so' ca'anj so' a ma'. 'O se guun raan so' yavij güii rej vaj so' a. 7 Dan me se cachén yavij güii yo', gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a:

—Cavij ní' ca'anj uún ní' estadó Judea ei —taj so' rihaan nij so' a.

8 Gaa ne cataj nij sí tucu'yón se-nana so' rihaan so' a:

—Cuanó nihánj me se guun ndo'o rá nij sí uun chij rihaan nij yuvij israelitá go' nij so' yahij mán so' ne cavi' so' á. Se guun ca'anj so' yo' ma' —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

9 Gaa ne cataj Jesucristó:

—Ne'en soj se vaa chuvij orá ranga' rihaan chumij nihánj 'o 'o güii, ne dan me se sese cachee yo'o so' rej ranga', ne se naxru' so' ma'. 'O se curuvi' sa' rihaan so', qui'yaj güii chuguun rihaan chumij nihánj adonj. 10 Tzaj ne sese cachee yo'o so' rej nij, ne naxru' so', che'é se taj vaj ya'an chuguun nica' so' adonj —taj Jesucristó a. 11 Dan me se quisj ca'mii so' danj, gaa ne cataj uún so'— Ne xa' tuvi' ní' sí cu'naj Lázaro, tzaj ne otoj so' ei. Tzaj ne ca'anj yaj,

che'é rej narij 'unj nej rihaan so' a —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a.

¹² Che'é dan cataj nij sí tucu'yón se-nana so' rihaan so':

—'O se sese otoj so', ne cunū sa' ma'an so', Señor —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

¹³ Dan me se nana dan ca'mii Jesucristó che'é se aj cavi' sí cu'naj Lázaro, tzaj ne nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó me se guun rá nij so' se vaa ya ya otoj uun Lázaro, taj Jesucristó, rá nij so' a. ¹⁴ Che'é dan ca'mii nica Jesucristó rihaan nij so', cataj so':

—Aj cavi' sí cu'naj Lázaro, ¹⁵ ne guun niha' rá 'unj se vaa nuví 'unj ne ga so' gaa cavi' so' a. 'O se che'é se cavi' so' ro', che'é dan cuchuman doj rá soj ni'yaj soj manj adonj. Tzaj ne cavi' ní' ca'anj ní' rej naj so' ei —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

¹⁶ Che'é dan cataj sí cu'naj Tomás Dídimó rihaan yo'ó nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó:

—Cavij ní' ca'anj ní' ga so', gaa ne cavi' ní' ga so' á —taj so' ni'yaj so' man Jesucristó a.

¹⁷ Veé dan me se cuhi' Jesucristó chuman' Betania, gaa ne cataj xna'anj nii rihaan so' se vaa aj quisij ca'anj güii cachin' nii man sí cu'naj Lázaro rque yu'uj yuvej a. ¹⁸ Dan me se nichrun' naj chuman' Betania ga chuman' Jerusalén, ne orún' va'núj kilómetro naj chuman' Jerusalén yo' a. ¹⁹ Ne aj

cavii que'ee nij yuvij israelitá chuman' Jerusalén, ne cuhi' nij so' rihaan chana cu'naj Marta do', rihaan chana cu'naj Mariá do', che'é rej se nanó rá roj no', che'é se aj cavi' ra'vij roj no' a.

²⁰ Dan me se gaa cuno chana cu'naj Marta se vaa ca'na' Jesucristó, ne curihanj no' nari' tuvi' no' ga Jesucristó, tzaj ne chana cu'naj Mariá me se quináj no' rá ve' yo' a. ²¹ Gaa ne cataj chana cu'naj Marta rihaan Jesucristó a:

—Sese cané so' nihánj, ne ne cavi' ra'vij asuun saj, man Señor. ²² Tzaj ne cuano nihánj me se ne'enj se vaa me ma'an rasuun cachinj so' rihaan Diose, ne qui'yaj so' nanj á —taj chana cu'naj Marta rihaan Jesucristó a.

²³ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan no' a:

—Cunū i'na' uún ra'vij so' —taj so' rihaan no' a.

²⁴ Gaa ne cataj chana cu'naj Marta rihaan so':

—Aj ne'enj se vaa asa' quisij güii ca'anj ni'ya chumii nihánj, ne cunū i'na' uún so' ga yo'ó nij yuvij cunū i'na' uún ei —taj no' rihaan Jesucristó a.

²⁵ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan no' a:

—Xa' 'unj, tzaj ne sij 'yaj nuu i'na' uún yuvij mej, ne 'unj me sí qui'yaj gaa i'na' yuvij cayáan yuvij ga Diose nu' cavii nu' ca'anj adonj. Ne xa' sí amán rá ni'yaj manj, tzaj ne ca'vee se cavi' so', tzaj ne yo'o gaa i'na' nimán so'

chuguanj. ²⁶ Che'é se amán rá so' ni'yaj so' manj, ne che'é dan vaa i'na' nimán so', ne daj chihaa mij se cavi' nimán so' a ma'. Amán rá so' nana nihánj na' —taj Jesucristó, xná'anj so' man chana cu'naj Marta yo' a.

²⁷ Gaa ne cataj no':

—Chumán raj, Señor. Dan me se aj cuchumán raj se vaa sij ca'née Diose tinanii man núj rihaan sayuun mé so', ne ta'nij Diose mé so', ne ca'ná' so' rihaan chumij nihánj a —taj no' rihaan Jesucristó a.

²⁸ Dan me se quisij ca'mii no' danj, gaa ne ca'anj no', ne canacúun yuve no' man chu'vij no' chana cu'naj Mariá, cataj no':

—Aj ca'na' maestró, ne nacúun so' mán so' a —taj no' rihaan chana cu'naj Mariá a.

²⁹ Ne gaa cuno chana cu'naj Mariá nana yo', gaa ne ra'yanj cavii no', ne ca'anj no' rej nicun' Jesucristó a. ³⁰ Dan me se ataa catuu Jesucristó rque chuman' yo', ne nicun' so' rej nari' tuvi' chana cu'naj Marta ga so' a.

³¹ Dan me se nij yuvij israelitá yuvij cane rá ve' nanó cuentó ga chana cu'naj Mariá me se quene'en nij so' se vaa ra'yanj canicun' no' ne curihanj no' xe', ne canoco' nij so' xcó no', ne curihanj nij so' xe' a. 'O se guun rá nij so' se vaa ca'anj chana cu'naj Mariá rihaan yu'uj yuvej che'é rej ta'vee no', rá nij so' a.

³² Dan me se gaa cuhi' chana cu'naj Mariá rej nicun'

Jesucristó, gaa ne quene'en no' man so', gaa ne canicun' ruj no' rihaan Jesucristó, gaa ne cataj no':

—Sese cané so' nihánj, ne ne cavi' ra'vij asuun saj, man Señor —taj no' rihaan Jesucristó a.

³³ Dan me se quene'en Jesucristó se vaa ta'vee no', se vaa ta'vee nij yuvij israelitá ca'na' ga no' do', gaa ne quinanó ndo'o rá so', ³⁴ gaa ne cataj so':

—Me rej cachin' soj man so' ga —taj so', xná'anj so' man nij so' a.

Gaa ne cataj nij so' rihaan so' a:

—Ca'anj ní', gaa ne quene'en so' á —taj nij so' rihaan so' a.

³⁵ Gaa ne ta'vee Jesucristó a. ³⁶ Che'é dan cataj nij yuvij israelitá rihaan tuvi' nij so' a:

—Ni'yaj soj ei. 'O se ta'vee so', che'é se 'ee uxrá rá so' ni'yaj so' man sí cavi' yo' a —taj nij yuvij ni'yaj nij yuvij man Jesucristó a.

³⁷ Gaa ne ta'aj nij yuvij cataj:

—'O se sij ne'en nacuchra' rihaan sí tuchrii me sí nihánj á. Che'é dan uun nucuaj so' naqui'yaj sa' so' man sí cu'naj Lázaro, ne sese cane so' nihánj, ne ne cavi' sí cu'naj Lázaro asuun saj ma' —taj ta'aj nij yuvij yo' a.

³⁸ Dan me se quinanó uún rá Jesucristó, ne cuhi' so' rej cachin' nii man sí cu'naj Lázaro yo' a. Dan me se yu'uj yuvej me yo', ne caráan yahij

rihaan yu'uj yo' a. ³⁹ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Naxuun soj yahij rihaan yu'uj á —taj Jesucristó a.

Gaa ne cataj ra'vij sí cavi' chana cu'naj Marta rihaan so':

—Tzaj ne gun' ri'yuj man so' yaj, Señor. 'O se quisij ca'anj ya güii naj so' nanj adonj —taj no' rihaan so' a.

⁴⁰ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan no' a:

—Aj cataj xna'anj 'unj rihaan so' se vaa sese cuchuman rá so' ni'yaj so' manj, gaa ne quene'en so' se vaa nucuaj uxrá Diose á —taj Jesucristó rihaan chana cu'naj Marta yo' a.

⁴¹ Che'é dan naxuun nij so' yahij yo' a. Gaa ne naxcaj Jesucristó rihaan so', ne cataj so':

—Guun ni'yaj ní' se vaa cunó so' se-nanaj, Ataj Chij.

⁴² Aj ne'enj se vaa niganj unó so' se-nanaj, tzaj ne a'mij nana nihánj che'é rej cunó nij yuvij nicun' nihánj gaj a. 'O se me raj cuchuman rá nij yuvij se vaa so' me sí ca'née manj rihaan chumij nihánj nanj adonj —taj Jesucristó, cachíin ni'yaj so' rihaan Diose a.

⁴³ Quisij cataj so' danj, gaa ne nucuaj ndo'o caguáj so', cataj so':

—Lázaro. Cavij so' ca'na' so' nihánj ei —taj so', caguáj so' rihaan sí cu'naj Lázaro yo' a.

⁴⁴ Gaa ne curihanj sí cavi' yo' rque yu'uj, ne nacutáj yatzij nu' man so', ne caráán yatzij rihaan so' uún a. Gaa

ne cataj Jesucristó rihaan nij yuvij a:

—Nache soj man so', ne cachee so' ca'anj so' á —taj Jesucristó rihaan nij yuvij a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa guun ndo'o rá nij xrej ata suun nocoo doj do', nij sí fariseo do', cavi' Jesucristó a

⁴⁵ Dan me se ca'na' nij yuvij israelitá ga chana cu'naj Mariá yo', ne quene'en nij so' daj qui'yaj Jesucristó a. Che'é dan cuchuman rá que'ee nij yuvij se vaa sí ca'née Diose me Jesucristó a. ⁴⁶ Tzaj ne cavij yo'ó ta'aj nij so' ca'anj nij so' rihaan nij sí fariseo, gaa ne cataj xna'anj nij so' rihaan nij sí fariseo nu' se vaa qui'yaj Jesucristó a. ⁴⁷ Che'é dan cunuu chre' nij xrej ata suun nocoo doj do', nij sí fariseo do', qui'yaj nij so' juntá, gaa ne cataj nij so':

—Daj qui'yaj ní', rá soj ga. 'O se xa' snó'o nihánj, tzaj ne 'yaj suun uxrá so' suun sa' nocoo adonj. ⁴⁸ Sese yo'ó tanáj ní' man so' qui'yaj so' danj, ne cuchuman rá cunudanj nij yuvij ni'yaj nij yuvij man so', gaa ne ca'na' nij tanuu 'yaj suun rihaan gobiernó man Romá, gaa ne tirij' nij tanuu man ní' do', man chiháán ní' do', man nu' tuvi' ní' do' á —taj nij so' rihaan tuvi' nij so' a.

⁴⁹ Gaa ne ca'mii yo'ó tuvi' nij so', sí cu'naj Caifás, ne so' me xrej ata suun nocoo doj yo' yo' a. Dan me se cataj so' rihaan nij so' a:

—Ne ne'en uxrá nij soj a ma'. ⁵⁰ 'O se ataa xcaj soj cuentá se vaa xa' soj, tzaj ne cavii sa' doj soj sese cavi' orún' snó'o che'é nij yuvii, gaa ne veé danj me se quiri' nu' ní' sij israelitá ma' —taj sí cu'naj Caifás rihaan yo'ó nij so' a.

⁵¹ Dan me se nuveé inanj nana cavii raá ma'an sí cu'naj Caifás me nana nihánj ma'. 'O se xrej atá suun nocoo doj me so' yo' yo', ne che'é dan ma'an Dioso me sí rqué nana ca'mii so', ne che'é dan me ya vaa se-nana so' gaa cataj so' se vaa cavi' Jesucristó che'é taran' nij yuvii israelitá yo' a. ⁵² Ne nuveé inanj che'é nij yuvii israelitá me cavi' Jesucristó ma'. 'O se cavi' so' che'é rej naqui'yaj chre' so' man cunudanj nij ta'níi Dioso nij sí man nu' rihaan chumii nihánj, gaa ne cunu tuvi' cunudanj nij so' adonj.

⁵³ Dan me se maan güii dan me se guun che'e nij sí fariseo do', nij xrej atá suun nocoo doj do', nuchruj raá nij so' daj qui'yaj nij so', gaa ne cavi' Jesucristó a. ⁵⁴ Che'é dan me ne ca'vee cachee ranga' so' estadó Judea ma'. Gaa ne cavii so' ca'anj so' tu'va rej taj vaj yuvii man, gaa ne catúj so' yo'o chuman' cu'naj Efraín, gaa ne caran' so' chuman' yo' ga nij sí tucu'yón se-nana so' a.

⁵⁵ Dan me se daj doj quisij cha'anj pascuá cha'anj navij rá nij yuvii israelitá, ne che'é

dan cavii nij yuvii ne chuman' le'ej, ne ca'anj nij so' chuman' Jerusalén, che'é rej qui'yaj nij so' tucuáan nocoo' nij so' ne cunu guee' nij so' rihaan Dioso a. ⁵⁶ Gaa ne nano' ndo'o nij yuvii man Jesucristó a. Dan me se canicun' nij yuvii rá nuvií nocoo, ne xná'anj nij yuvii man tuvi' yuvii, cataj nij yuvii:

—Daj uun rá soj ga. Ca'na' so' rej canuú cha'anj, rá soj na' —cataj nij yuvii, xná'anj nij yuvii man tuvi' yuvii yo' a.

⁵⁷ Ne xa' nij xrej atá suun nocoo doj do', nij sí fariseo do', tzaj ne cataj xna'anj nij so' se vaa sese quene'en nij yuvii me rej vaj Jesucristó, gaa ne cataj xna'anj nij yuvii rihaan ma'an nij so' a. 'O se guun rá nij so' quita'aa nij so' man Jesucristó adonj.

12

Nana nihánj taj xna'anj se vaa caxrij chana cu'naj Mariá casté tacóo Jesucristó a

1 Dan me se achiin yatan' güii canuú cha'anj pascuá, ne ca'anj Jesucristó chuman' Betania a. Chuman' Betania ro', ne sí cu'naj Lázaro sí cunuu i'na' uún qui'yaj Jesucristó a.

2 Dan me se qui'yaj chuvii nii cha ni'yánj Jesucristó, ne chana cu'naj Marta me chana rqué chá ni'yánj nij sí 'na', ne ne sí cu'naj Lázaro rihaan mesá ga Jesucristó gaa chá so' chraa a. ³ Dan me se nicaj chana cu'naj Mariá yo'o aga' xij casté gun' daj tu'vee ndo'o, ne caxrij no' tacóo Jesucristó,

gaa ne yuvé raá ma'an no' tanacoó no' tacóó Jesucristó a. Gaa ne nasíj toto' nu' rá ve' yo', qui'yaj casté caxríj chana cu'naj Mariá tacóó Jesucristó a.

4 Dan me se ne síí cu'naj Judas Iscariote, ne yo'ó síí tucu'yón se-nana Jesucristó me so', ne síí tacuachén man Jesucristó rihaan nij síí taj ri'yunj man Jesucristó me so' a. Dan me se cataj so':

5 —Me che'é ne cutu'vee nii casté nihánj ne quirí' uxrá nii sa'anj ga. 'O se ase vaa sa'anj 'yaj canaán yuvií rque 'o yo' nó casté nihánj, ne vaa che'é rque ní' sa'anj yo' rihaan nij síí nique nanj á —taj síí cu'naj Judas yo' a.

6 Dan me se danj tu'va ma'an síí cu'naj Judas yo', tzaj ne a doj ne nanó rá Judas yo' che'é nij síí nique a ma'. Maan se sij tumé se-chrunj nij tuví' Jesucristó chrúún sa'anj me so', tzaj ne síí ituu me so', ne qui'yaj ituu ndo'o so' sa'anj man rque chrúún yo', ne che'é dan ca'mii so' danj nanj ei. ⁷ Dan me se cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ca'ne' rá so' qui'yaj ma'an no' ei. Che'é yan quisij güii cachin' nii manj ro', che'é dan caxríj no' casté tu'vee ndo'o manj nanj á. ⁸ Xa' nij síí nique, tzaj ne nu' güii mán nij síí nique ga soj, ne xa' ma'anj, tzaj ne se canicún' 'unj rihaan soj nu' cavii nu' ca'anj ni'yaj soj ma' —taj Jesucristó rihaan síí cu'naj Judas yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa guun rá nij xrej ata suun nocoo doj se vaa cavi' uún síí cu'naj Lázaro yo' a

⁹ Dan me se xcaj ndo'o nij yuvií israelitá cuentá se vaa ne Jesucristó chuman' Betania, ne che'é dan ca'anj uxrá nij so' chuman' yo' a. Dan me se nuveé inanj che'é ma'an Jesucristó me ca'anj nij so' ma'. 'O se me rá nij so' quene'en nij so' man síí cu'naj Lázaro síí cunuu i'na' uún qui'yaj Jesucristó a. ¹⁰ Gaa ne guun 'o rá nij xrej ata suun nocoo doj se vaa cavi' síí cu'naj Lázaro uún, qui'yaj nij so' a. ¹¹ 'O se che'é síí cu'naj Lázaro me se cavii ndo'o nij yuvií israelitá canoco' nij so' man Jesucristó, ne cuchumán rá nij yuvií israelitá ni'yaj nij so' man Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj nij yuvií gaa canicaj uún Jesucristó ca'anj so' chuman' Jerusalén a

¹² Gaa ne güii a'yuj me se cuchi' nana rihaan taran' nij yuvií israelitá navij rá cha'anj pascuá se vaa catuu Jesucristó chuman' Jerusalén a. ¹³ Che'é dan me cuta nij yuvií ra'a chruun yuun, ne curihanj nij yuvií tu'va chuman' narí' tuvi' nij so' ga Jesucristó a. Gaa ne caguáj nij yuvií, cataj nij yuvií:

—Caraa guee ní' rihaan Diose ei. Cunaj ndo'o vaa ca'na' síí ca'néé síí 'nij ra'a man ní' adonj. Síí uun chij rihaan ní' sij israelitá me

so' chuguanj —taj nij yuvij, caguáj nij yuvij a.

14 Gaa ne nari' Jesucristó yo'q burró, gaa ne cavii so' xráá burró a. Dan me se cuyaan qui'yaj so' ga nana nihánj nana no rihaan danj Diose a: 15 “Soj sij man chuman' Jerusalén me se se kuchu'vi' soj ma'. 'Q se xcaj soj cuentá se vaa 'na' sí guun chij rihaan soj nanj adonj. Dan me se sí nicaj nimán me so', ne táá so' xráá burró le'ej ta'núí xcuu burró chana adonj”, taj nana no rihaan danj Diose yo' a. 16 Dan me se nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó me se gaa güi catuj Jesucristó chuman' Jerusalén, ne ne xcaj nij so' cuentá, ne ne caxrij rá nij so' se vaa qui'yaj so' ndaa vaa cataj nana no rihaan yanj yo' ma'. Tzaj ne ndaa quisíj cavii sa' Jesucristó qui'yaj Diose, gaa ne ninuj rá nij so' nana no rihaan danj Diose, ne ninuj rá nij so' se vaa guun che'é Jesucristó a.

17 Dan me se nij yuvij cumán ga Jesucristó me se cataj xna'anj nij so' nu' se vaa guun gaa canacúún Jesucristó man sí cu'naj Lázaro se vaa cūrihanj so' yu'uj yujej ne cunuu i'na' uún ya sí cu'naj Lázaro qui'yaj Jesucristó a. 18 Gaa ne che'é se cuno nij yuvij man chuman' Jerusalén se vaa qui'yaj so' suun sa' nocoo yo', gaa ne che'é dan ca'na nari' nij so' man Jesucristó a. 19 Che'é dan cataj nij sí

fariseo rihaan tuvi' nij so' a:

—Ni'yaj soj ei. 'Q se ne qui'yaj canaán uxrá ní', qui'yaj soj a ma'. 'Q se veé danj ya canoco' cunudanj nij yuvij man rihaan chumij se-nana so' nanj adonj —taj nij so' rihaan tuvi' nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'na' doj sí a'mii xna'ánj griego ca'mii nij so' ga Jesucristó a

20 Dan me se man ta'aj nij sí a'mii xna'ánj griego, ne sij cuchi' chuman' Jerusalén gaa anuú cha'anj pascuá me nij so', ne cuchi' nij so' na'vij nij so' rihaan Diose a. 21 Dan me se cuchi' nij so' rihaan sí cu'naj Felipé sí cavii chuman' Betsaida chuman' naj estadó Galilea, gaa ne xna'anj nij so' man so', ne cataj nij so':

—Me rá núj ca'mii núj doj ga Jesucristó, señor —taj nij so' rihaan sí cu'naj Felipé yo' a.

22 Gaa ne ca'anj sí cu'naj Felipé cataj xna'anj so' rihaan sí cu'naj Andrés se vaa cataj nij sí a'mii xna'ánj griego yo' rihaan so' a. Gaa ne ca'anj cataj xna'anj roj so' rihaan Jesucristó, ne cataj roj so' rihaan Jesucristó se vaa ca'na' nij sí a'mii xna'ánj griego ne me rá nij so' ca'mii nij so' ga Jesucristó a. 23 Gaa ne cataj Jesucristó rihaan roj so' a:

—'Unj sij ca'neé Diose nicaj yu'unj man yuvij, tzaj ne cuano nihánj me se quisíj güi cavij sa' 'unj, ne guun

chij 'un̄j, qui'yaj Diōse ei.
 24 Ya ya cataj xna'an̄j 'un̄j
 rihaan soj cuano se vaa ase
 vaa 'núú vaa ní', ne sese se
 quinīj 'núú yaan̄ rihaan yo'ó
 ne cavī' ma'an̄ 'núú yaan̄ yo',
 ne quināvij uun̄ 'núú yaan̄,
 tzaj ne sese cavī' 'núú yaan̄
 yo', ne quisij que'eē doj 'núú
 qui'yaj yo' nan̄j adon̄j. 25 Dan
 me se xa' sí me rá gaā i'na'
 rihaan chumīj nihán̄j, tzaj
 ne yo'o cavī' so', ne xa' sí
 a'vej rá cavī' rihaan chumīj
 nihán̄j che'é se me so' sí nocō'
 man̄j, tzaj ne yo'o gaā i'na'
 nimán so' nu' cavīj ni' ca'an̄j
 adon̄j. 26 Che'é dan me sese
 vaa 'o so' nuū rihan̄j 'yaj suun
 rihan̄j, ne canocō' so' man̄j
 cuaj ei. Ne me rej ma'an̄
 canicun̄' ma'an̄j ro', maan̄
 dan canicun̄' sí nuū rihan̄j
 uún nan̄j ei. Gaā ne cavīj
 sa' uxrá sí 'yaj suun rihan̄j,
 qui'yaj Réj adon̄j.

27 "Cuanō nihán̄j me se
 nanó ndo'o raj chuguan̄j.
 Ne daj qui'yáj a ran̄j a.
 Cachin̄j ni'yáj rihaan Réj se
 vaa tinanii so' man̄j rihaan
 sayuun quiran̄j cuano, rá soj
 na'. Taj che'é qui'yáj dan̄j
 ma'. Che'ē yan quiran̄' 'un̄j
 sayuun ca'naj adon̄j —taj
 Jesucristó rihaan roj so' a.

28 Gaā ne cachín̄ ni'yaj Je-
 sucristó rihaan Diōse, cataj
 so':

—Cavīj sa' doj ma'an̄ so' ri-
 haan chumīj nihán̄j, qui'yáá
 so', Ataj —taj Jesucristó,
 cachín̄ ni'yaj so' a.

Gaā ne cavīj 'o nanā rej xta'
 ca'mii Diōse cuno nij so', ne
 nanā cavīj rej xta' me:

—Aj cavii sa' 'un̄j, qui'yáj,
 tzaj ne cavīj sa' 'un̄j doj,
 qui'yáj adon̄j —taj nanā yo'
 nanā cavīj rej xta' ca'mii
 Diōse cuno nij so' a.

29 Dan me se nicun̄' uxrá
 yuvīj gā Jesucristó, ne cuno
 nij so' nanā yo', ne cataj nij
 so' se vaa caguáj tu'vii rej xta'
 a. Ne yo'ó ta'aj nij so' cataj se
 vaa ca'mii yo'o se-mozó Diōse
 nanā yo' rihaan Jesucristó a.
 30 Gaā ne cataj Jesucristó ri-
 haan nij yuvīj:

—Nuveé che'ē orún' 'un̄j
 me ca'mii Diōse nanā yo'
 ma'. 'O se ca'mii Diōse nanā
 yo', che'é rej xcaj soj cuentá
 ei. 31 Che'é se vaa quiran̄j
 cuano ca'ne' Diōse cacun̄'
 che'é nij yuvīj man̄ rihaan
 chumīj nihán̄j, ne quiriī yan̄j
 Diōse man̄ sí chree sí uun
 chij rihaan chumīj nihán̄j
 chuguan̄j. 32 Gaā ne asa'
 quisij naxcaj nii man̄j rihaan
 chumīj nihán̄j cachron̄ nii
 man̄j rihaan rcutzē, gaā
 ne guun̄ rá cunudan̄j nij
 yuvīj canocō' nij yuvīj man̄j,
 qui'yáj adon̄j —taj Jesucristó
 rihaan nij yuvīj a.

33 Ne ma'an̄ nanā nihán̄j
 nanā ca'mii Jesucristó ro', taj
 xna'an̄j daj qui'yaj nii man̄
 so' ne cavī' so' a.

34 Gaā ne cataj nij yuvīj ri-
 haan Jesucristó a:

—Aj ne'en núj nanā nō ri-
 haan dan̄j Diōse se vaa sí
 ca'nej Diōse tinanii man̄ yu-
 vīj rihaan sayuun me se sij
 cayáán nu' cavīj nu' ca'an̄j
 me so' a. Ne me che'é cataj
 so' nihán̄j se vaa naxcaj nii
 man̄ sí ca'neé Diōse n̄icaj

yu'unj man yuvij rihaan chumij nihánj gá. Me che'é cavi' so' gá. Daj sij me sí ca'nej Diose nıcaj yu'unj man yuvij, rá so' gá —taj nij yuvij, xná'anj nij yuvij man Jesucristó a.

³⁵ Che'é dan cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Cuanó nihánj me se vaj soj rej chuguun sa' ya'an, tzaj ne daj doj quisij orá quina'aj ya'an yo', ne se guun nucuaj soj xcaj soj cuentá ma'. Che'é dan vaa che'é xcaj soj cuentá ndaa vaa 'yaj nij sí vaj rej chuguun ya'an ei. Sese taj, ne guun soj sí chéé rej rmi', ne xa' sí chéé rej rmi', tzaj ne ne ne'en so' me rej vaj so' ma'. ³⁶ Dan me se vaj soj rej chuguun ya'an, ne che'é dan cuchuman rá soj ni'yaj soj ya'an sa' ei. Quisij qui'yaj soj danj, gaa ne guun soj ta'nı́ ya'an chuguun, ne sij xcaj cuentá guun soj adonj —taj Jesucristó rihaan nij yuvij a.

Quisij ca'mii Jesucristó nana nihánj, gaa ne ca'anj Jesucristó, ne caxrij yuve so' man so', che'é se na'vej rá so' quene'en nij yuvij man so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ne cuchuman rá nij sí israelitá ni'yaj nij so' man Jesucristó ma'

³⁷ Nda' se uxrá qui'yaj Jesucristó suun sa' nocoo ni'yaj nij yuvij, qui'yaj Diose, tzaj ne ne cuchuman rá nij yuvij se vaa sij ca'néé Diose me so' a ma'. ³⁸ Ne veé danj quisij ya nu' se-nana sí cu'naj Isaías sí nata' se-nana Diose gaa naá

a. Dan me se cataj sí cu'naj Isaías:

—Ataj sí chij. Doj yuvij cuchuman rá cuno nana ca'mii núj, ne doj yuvij xcaj cuentá se vaa nucuaj ndo'o so' sij 'nij ra'a man núj ei —taj sí cu'naj Isaías yo' a.

³⁹ Ne vaa doj nana nihánj nana ca'mii Diose ne cachrón sí cu'naj Isaías rihaan yanj, ne dan me se cataj xna'anj Diose me che'é ne guun nucuaj nij yuvij israelitá cuchuman rá nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó a:

⁴⁰ —Sí ca'néé 'unj me se nata' uxrá so' se-nanaj rihaan yuvij nihánj ndaa se caráan rihaan nij yuvij, ne se ca'vee quene'en nij so' doj ma'. Ne ne ca'vee catuu doj se-nanaj nimán nij so' ma'. 'Q se na'vej uxrá rá nij so' xcaj nij so' cuentá ne canicaj nimán nij so' ne nahuun sa' nij so' qui'yáá 'unj ma' —taj Diose ne cachrón sí cu'naj Isaías rihaan yanj gaa naá a.

⁴¹ Danj ca'mii Isaías che'é se aj quene'en so' se vaa sa' uxrá qui'yaj Jesucristó, ne che'é dan ca'mii so' danj che'é Jesucristó a.

⁴² Tzaj ne cuchuman rá que'ee nij sí uun chij rihaan nij yuvij israelitá ni'yaj nij so' man Jesucristó a. Tzaj ne ne cataj xna'anj nij so' se vaa cuchuman rá nij so' ma'. 'Q se cuhu'vi' nij so' ni'yaj nij so' man nij sí fariseo, se vaa cuta' nij sí fariseo cacun' xráá nij so', gaa ne quirij yanj nij sí fariseo man nij so' rque nij yuvij israelitá

yo' a. ⁴³ Dan me se niha' rá nij so' doj cunō nij so' ca'mij sa' yuviī che'é nij so', ne ne caraya'anj nij so' se vaa ve'é ca'mij Diose che'é nij so' a ma'.

Nana nihánj taj xna'anj che'é cacun' tumé sí na'vej rá cunō se-nānā Jesucristó a

⁴⁴ Ne sca' ndo'o ca'mii Jesucristó, cataj so':

—Xa' sí amán rá ni'yaj manj, tzaj ne nuveé inanj ma'anj me sí amán rá so' ni'yaj so' man ma'. 'O se amán rá so' ni'yaj so' man sí ca'née manj rihaan chumij nihánj adonj. ⁴⁵ Ne xa' sí acaj cuentá che'ej, tzaj ne so' me sí acaj cuentá che'é sí ca'née manj rihaan chumij nihánj adonj. ⁴⁶ Xa' ma'anj, tzaj ne chuguun ya'an rihaan chumij nihánj qui'yáj gaa ca'naj rihaan chumij nihánj, che'é rej se quináj nij sí amán rá ni'yaj manj rej rmi' man chuguanj.

⁴⁷ “Ne ca'vee se se ca'vej rá yo'o so' cunō so' se-nānā nana catúj xrée so', tzaj ne nuveé 'unj me sí cuta' cacun' xráa so' a ma'. 'O se nuveé che'e se cuta' 'unj cacun' xráa yuviī me ca'ná' 'unj rihaan chumij nihánj ma'. Tananj ca'ná' 'unj rihaan chumij nihánj che'é rej tinanii 'unj man nij yuviī man rihaan chumij nihánj rihaan chrej chi'ii uun chij nimán nij so' adonj. ⁴⁸ Dan me se sí tanáj xcō manj ne na'vej rá cunō se-nānā me se quitaj cacun' xráa so' ei. 'O se

che'é se ne cunō so' nana ca'mij rihaan so' ro', che'é dan quitaj cacun' xráa so' asa' quisij güii ca'ne' Diose cacun' che'é yuviī chuguanj. ⁴⁹ Ne 'unj nihánj me se nuveé inanj nana cavii raj me nana ca'mij ma'. 'O se Réj sí ca'née manj me sí cataj xna'anj rihanj daj ca'mij ei. ⁵⁰ Ne aj ne'enj se vaa sese cunō ní' se vaa cataj xna'anj so' rihaan ní', ne cayáan ní' gā so' nu' cavii nu' ca'anj a. Che'é dan nana a'mij me se ma'an nana ca'mii Réj rihanj me nij nana a'mij adonj. —Danj cataj Jesucristó a.

13

Nana nihánj taj xna'anj se vaa na'nu' Jesucristó tacóo nij sí tucu'yón se-nānā so' a

¹ Dan me se gaa ataa quisij cha'anj pascuá, ne quene'en Jesucristó se vaa nichrun' quisij orá tanáj so' chumij nihánj ne quinān' so' rihaan Rej so' Diose a. Dan me se 'ee rá so' man nij sí cachée gā so' rihaan chumij nihánj, ne yo'o 'ee rá so' man nij so' ndaa se cavi' so' a. ² Dan me se quisij orá chá xti'nō nij so', ne aj guun rá sí chree se vaa sí cu'naj Judas Iscariote ta'níi Simón me sí tacuachén man Jesucristó rihaan nij sí taj ri'yunj man Jesucristó a. ³ Ne aj quene'en Jesucristó se vaa quisij guun chij ma'an so' rihaan cunudanj rasuun, qui'yaj Diose, ne aj quene'en so' se vaa sij cavii rej yanj Diose me so' ne quinān' uún so' rihaan Diose a. ⁴ Dan me

se gaa quisíj chá xti'nq̄ nij so', ne quirii Jesucristó cotoó nuu so', ne cata'aa so' 'o yatzíj toalla, ne tumíj so' catuun so' a. ⁵ Veé dan, gaa ne caraa so' na rque rco'oo, gaa ne guun che'e so' na'nu' so' tacóo nij sí tucu'yón se-nanā so', ne nachen so' yatzíj toalla numíj catuun so', ne tinacoq̄ so' tacóo nij sí tucu'yón se-nanā so' a. ⁶ Dan me se cuchi' so' rihaan sí cu'naj Simón Pedró, ne cataj Pedró rihaan so' a:

—Señor. Ma'án so' na'nu' tacój aj na' —taj Pedró, xná'anj so' man Jesucristó a.

⁷ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ne ne'én so' me che'é 'yáj danj cuano ma'. Tzaj ne vaa güii, ne xcaj so' cuentá adonj —taj Jesucristó rihaan Pedró a.

⁸ —Daj chihaa míj se guun na'nu' so' tacój a ma' —taj Pedró rihaan Jesucristó a.

Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Tzaj ne sese se na'nú' 'unj tacóo so', ne se ca'vee guún so' tuví' 'unj ma' —taj Jesucristó rihaan Pedró a.

⁹ Gaa ne cataj Simón Pedró rihaan Jesucristó a:

—Se na'nú' so' inanj tacój, man Señor. Ndaa nu' ra'aj do', nu' raj do', na'nu' so' ei —taj Pedró rihaan Jesucristó a.

¹⁰ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Xa' sí aj cane, tzaj ne taj che'é na'nu' nii man nu' nee man so' ma'. 'Q se aj vaa cuj man so' nanj á. Maan se inanj tacóo so' na'nu' nii nanj

adonj. Ne nda' se aj vaa cuj man ta'aj soj, tzaj ne nuveé taran' soj me sí vaa cuj man ma' —taj Jesucristó a.

¹¹ 'Q se aj quene'en Jesucristó se vaa taquachén yo'o tuvi' nij so' man so' rihaan nij sí taj ri'yunj man so', ne che'é dan cataj so' se vaa nuveé cunudanj nij so' me sí vaa cuj man a.

¹² Dan me se gaa quisíj na'nu' Jesucristó tacóo nij so', ne nanuû so' se-cotoó so', ne ca'anj canē uún so' rej ne nij so', gaa ne xná'anj so' man nij so', cataj so':

—Ne'en soj me che'é qui'yáj danj man soj na'.

¹³ Xa' soj, tzaj ne ve'é a'mii soj rihanj, taj soj se vaa sij tucu'yón man soj mej, ne sij uun chij rihaan soj mej, ne cunaj uxrá a'mii soj ei. 'Q se veé yá 'unj nanj á. ¹⁴ Dan me se 'unj me sí tucu'yón man soj ne 'unj me sí uun chij rihaan soj, tzaj ne guún 'unj mozó rihaan soj ne na'nú' 'unj tacóo soj ei. Che'é dan xcaj soj cuentá se vaa no xcuún soj cunu nica' nimán soj ne guun soj mozó rihaan tuvi' soj ne na'nu' soj tacóo tuvi' soj nanj adonj. ¹⁵ Danj inanj qui'yáj, che'é rej me raj quene'en soj manj, ne xcaj soj cuentá daj qui'yaj ma'an soj uún adonj. ¹⁶ Cuanq̄ nihánj me cataj xna'anj yá 'unj rihaan soj se vaa nuveé sij uun chij doj me mozó rihaan se-ru'vee mozó ma'. Ne nuveé sij uun chij doj me sí ca'anj suun rihaan

sí ca'née man so' ma'. Ne ase vaa mozó do', ase vaa sí ca'anj suun do', vaa soj rihanj a. Che'é dan daj se qui'yáa 'unj ro', danj gaa qui'yaj soj, qui'yaj suun soj che'é tuvi' soj ei. ¹⁷ Ne aj cuno soj nana nihánj, ne sese qui'yaj soj nu' nana nihánj, ne vaa che'é guun niha' rá soj, ne ya cavij sa' soj adonj. ¹⁸ Tzaj ne ne ca'mij nana nihánj che'é taran' nij soj ma'. Dan me se aj ne'enj man soj sij narii 'unj canoco' manj, tzaj ne vaa che'é quisij guee nana nihánj nana no rihaan danj Diose adonj: "Sí chá rachrúun gaj ro', me sí guun rá tiguíj che'é manj adonj", me nana no rihaan danj Diose a.

¹⁹ "Asij cuano nihánj nu' rej rihaan cataj xna'anj 'unj rihaan soj daj guun rej rihaan, ne cuano nihánj me se ataa quiranj se vaa quiranj, tzaj ne asa' quisij quiranj yo', gaa ne cuchuman rá soj daj sij mej ei. ²⁰ Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa xa' sí ve'é nicaj tuvi' ga sí ca'nej 'unj rihaan chumij nihánj, tzaj ne so' me sí ve'é nicaj tuvi' ga ma'anj, ne xa' sí ve'é nicaj tuvi' ga ma'anj, tzaj ne so' me sí ve'é nicaj tuvi' ga sí ca'née manj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj Jesucristó che'é sí tacuachén man so' rihaan nij sí taj ri'yunj man so' a

²¹ Sij ca'mii Jesucristó nana nihánj, gaa ne quinano ndo'o

rá so', gaa ne guun che'e so' cataj xna'anj so' daj qui'yaj yo'o so' man so', cataj so':

—Cuanō nihánj me se cataj yá 'unj rihaan soj se vaa yo'o tuvi' nij soj me sí tacuachén manj rihaan nij sí taj ri'yunj manj adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a.

²² Gaa ne ni'yaj taran' nij so' man tuvi' nij so' a. 'O se ne quene'en nij so' me che'é ca'mii Jesucristó nana vaa danj a ma'. ²³ Dan me se yanj yo'o so' x'núú Jesucristó, ne nichrun' uxrá ne so' ga Jesucristó, ne sí 'ee rá Jesucristó man me so' a. ²⁴ Che'é dan ticun' Simón Pedró raa Simón Pedró rihaan so', che'é rej xna'anj so' man Jesucristó me sí che'e a'mii Jesucristó a. ²⁵ Che'é dan xná'anj tuvi' so' man Jesucristó, cataj so':

—Me sí qui'yaj danj, ga Señor' —taj so', xná'anj so' man Jesucristó a.

²⁶ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Tiguíj 'unj doj rachrúun candó nuu rque co'oo, ne rquej man sí qui'yaj danj manj a —taj Jesucristó a.

Gaa ne tiguíj Jesucristó yo'o xco' rachrúun rque candó nuu rque co'oo, ne go' so' man sí cu'naj Judas ta'ní sí cu'naj Simón Iscariote a. ²⁷ Ne gaa quisij quita'aa sí cu'naj Judas rachrúun yo', gaa ne catúj Satanás nimán so' a. Che'é dan cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Cavij so' ca'anj so' cuaj qui'yáa so' ndaa vaa me rá

so' á —taj Jesucristó rihaan Judas yo' a.

²⁸ Tzaj ne a 'ó nij so' ne quene'en me che'é ca'mii Jesucristó nana vaa danj rihaan sí cu'naj Judas a ma'.

²⁹ Dan me se che'é se sij tumé chrúun sa'anj me sí cu'naj Judas, che'é dan guun rá ta'aj nij so' se vaa ca'ne' Jesucristó suun rihaan so' quiraan so' se vaa cachiin rihaan nij so' che'é cha'anj do', se vaa go' so' doj sa'anj rihaan nij sí nique do' a.

³⁰ Dan me se nicaj Judas rachrúun yo', ne nu' quita'aa so' nu' curihanj so' xe', ne rej nij me yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é suun ca'ne' Jesucristó rihaan ní' a

³¹ Che'é dan gaa quisij curihanj Judas, ne cataj Jesucristó rihaan yo'ó nij so' a:

—Daj doj quene'en yuvij se vaa sij sa' uxrá mej sij ca'née Diose nicaj yu'unj man yuvij, ne che'é dan quene'en nij yuvij se vaa sij sa' uxrá me ma'an Diose adonj. ³² Ne che'é dan quene'én' se vaa sij sa' me ma'anj, qui'yaj Diose, ne nichrun' qui'yaj so' danj nanj adonj. ³³ Nichrun' quinavij orá chée 'unj ga soj, nanj rej. Dan me se aj cataj 'unj rihaan nij sí uun chij rihaan nij yuvij israelitá se vaa cavij 'unj ca'anj 'unj, ne se guun nucuaj nij so' cuchij' nij so' rej ca'anj 'unj ma'. Ne xa' ma'an soj, tzaj ne nanó' ma'an soj manj, ne nihánj me

cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa se guun nucuaj ma'an soj cuchij' ma'an soj rej ca'anj 'unj a ma'. ³⁴ Ne nihánj me suun naca a'nej rihaan soj, se vaa yo'ó gaa 'ee rá soj man tuvi' soj ei. Dan me se daj se cunuu 'ee raj ni'yaj man soj ro', danj gaa qui'yaj soj, gaa 'ee rá soj man tuvi' soj a. ³⁵ Sese gaa 'ee rá soj man tuvi' soj, ne quene'en nu' yuvij man rihaan chumij se vaa sij tucu'yón se-nanaj me soj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é nana nij ca'mii Pedró che'é Jesucristó a

³⁶ Gaa ne cataj Simón Pedró rihaan Jesucristó a:

—Me rej ca'anj so', ga Señor! —taj Pedró, xna'anj so' man Jesucristó a.

Gaa ne cataj Jesucristó:

—Xa' rej ca'anj 'unj, tzaj ne se guun nucuáa so' canocó' so' manj cuano ma'. Tzaj ne vaa güii, ne canocó' so' manj adonj —taj so' rihaan Pedró a.

³⁷ Gaa ne cataj Pedró rihaan so' a:

—Me che'é se guun nucuáaj canocoj man so' cuano, Señor!. 'O se ca'nej nimanj cavij che'é so' á —taj Pedró rihaan Jesucristó a.

³⁸ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ya ya ca'nej nimán so' cavij' so' che'ej, rá so' na'. Cuanó nihánj me se cataj yá 'unj rihaan so' se vaa gaa ataa caguaj to'loo, ne va'nuy ya cataj so' se vaa ne ne'én

so' manj chuguanj —taj Jesucristó rihaan Pedró a.

14

Nana nihánj taj xna'anj che'é nu' se vaa qui'yaj Jesucristó che'é ní a

¹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan taran' nij so' a:

—Ca'ne' rá soj ga suun guun vij rá á. Cuchuman rá soj ni'yaj soj Diose, ne cuchuman rá soj ni'yaj soj manj ei. ² Tucuá Réj me se vaa ndo'o rej cane yuvij ei. Sese ne vaa danj, ne me che'é cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa ca'anj 'unj naqui'yaj sa' 'unj rej cane ma'an soj, rá soj ga. ³ Ne che'é se ca'anj 'unj naqui'yaj sa' 'unj rej cane soj, che'é dan ne'en soj se vaa ca'na' uún 'unj rihaan soj, ne nacaj 'unj man soj; ndaa síj, gaa ne cane rcua'aan taran' ní yo' ei. ⁴ Ne aj ne'en soj chrej uchi' ndaa rej ca'anj 'unj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a.

⁵ Gaa ne cataj sí cu'naj Tomás rihaan Jesucristó a:

—Ne ne'en núj rej ca'anj so', man Señor. Asa' ca'vee quene'en núj chrej uchi' ndaa rej ca'anj so' ga —taj sí cu'naj Tomás, xna'anj so' man Jesucristó a.

⁶ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ma'anj me guun chrej rihaan soj, ne ma'anj me nana ya cunō soj, ne ma'anj me sí qui'yaj gaa i'na' nimán soj adonj. Sese se ca'vej rá yo'o so' canocō' so' manj, ne daj

chihaa míj se cuchí' so' rihaan Réj Diose a ma'. ⁷ Sese ne'en ya soj manj, ne aj ne'en soj man Réj Diose adonj. Dan me se asij cuano ro', ne'en soj man so' nanj adonj —taj Jesucristó rihaan Tomás a.

⁸ Gaa ne cataj sí cu'naj Felipé:

—Tijaán so' man Réé so' rihaan núj, ne guun ya rá núj, Señor —taj Felipé rihaan Jesucristó a.

⁹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan Felipé a:

—Sij que'ee ndo'o güii cachéé 'unj ga nij soj, ne me che'é ne quene'en so' manj, ga Felipé'. Xa' sí ne'en manj, tzaj ne so' me sí ne'en Réj Diose adonj. Asa' ca'vee cataj so' se vaa me rá so' tijaán 'unj man Réj Diose rihaan so' ga. ¹⁰ Ne cuchumán ya rá so' se vaa cyaan vaa rá 'unj ga Réj Diose a. 'Q se xa' nana a'mij, tzaj ne nuveé nana avii raa ma'anj me nana yo' ma'. 'Q se nuu Réj Diose nimanj, ne so' me sí 'yaj suun nu' suun 'yaj sunj adonj. ¹¹ Cuchuman rá soj se vaa cyaan vaa rá 'unj ga Réj ei. Ca'vee se ne amán rá soj ni'yaj soj man ma'anj, tzaj ne cuchuman rá soj se-nanaj che'é suun 'yaj sunj ei. ¹² Ne cuano nihánj me se cataj yá 'unj rihaan soj se vaa sí amán rá ni'yaj manj me se ase vaa suun 'yaj suun ma'anj ro', danj gaa suun qui'yaj suun ma'an so' uún nanj adonj. Tzaj ne suun sa' doj qui'yaj suun so', che'é se nucuí' 'unj rihaan Réj Diose

ei. ¹³ Ne me ma'an rasuun cachinj soj rihanj che'é se me soj síí noco' manj, ne nu' yo' quí'yáj che'é soj adonj. Ndaa síj, gaa ne ve'é ca'mii nii che'é Réj Diose, quí'yáj ei. ¹⁴ Sese cachinj soj yo'o rasuun rihanj che'é se me soj síí noco' manj, ne veé danj quí'yáj adonj.

¹⁵ “Sese ya aráj cochroj soj rihanj, ne cunō soj nij nana cataj xna'anj 'unj rihaan soj a. ¹⁶ Gaa ne cachinj ni'yaj ma'anj rihaan Réj Diose, gaa ne ca'nej so' yo'ó síí cuchí' rihaan soj, ne racuíj ndo'o so' man soj, ne canē so' ga soj nu' cavii nu' ca'anj a. ¹⁷ Dan me se Nimán Diose me síí cuchí' rihaan soj, ne inanj nana ya rque so' man soj a. Tzaj ne se guun nucuaj nij yuvii man rihaan chumii nihánj nacaj nij so' man Nimán Diose a ma'. 'O se ne ne'en nij so' man so' ma'. Tzaj ne soj me se ne'en soj man so', che'é se ne so' ga soj, ne yo'o canē so' nimán soj adonj. ¹⁸ Se quináj ma'an soj ma'. 'O se ca'na' uún 'unj rihaan soj ei. ¹⁹ Nichrun' ca'anj 'unj, ne se quene'en uún nij síí man rihaan chumii nihánj manj ma'. Tzaj ne quene'en ma'an soj manj, che'é se yo'o vaa i'na' 'unj ga Diose, ne gaa i'na' nimán soj ga Diose adonj. ²⁰ Asa' quene'en soj manj ne quene'en soj se vaa cyaan vaa rá 'unj ga Réj, ne cyaan gaa rá soj ga 'unj nanj adonj. ²¹ Síí nari' se-nanaj ne uno nana yo' ro', síí yo' me síí ya ya aráj cochroj rihanj chuguanj. Ne cunu

'ee rá Réj Diose man síí aráj cochroj rihanj, ne gaa 'ee rá ma'anj man so', ne quene'en so' manj, quí'yáj ei —taj Jesucristó rihaan nij síí tucu'yón se-nana so' a.

²² Dan me se ca'mii síí cu'naj Judas rihaan so' a. Tzaj ne nuveé sij cu'naj Judas Iscariote me so' ma'. Yo'ó síí cu'naj Judas me a. Dan me se xná'anj so' man Jesucristó, cataj so':

—Me che'é cataj so' cuano nihánj se vaa quene'en núj mán so' quí'yáa so', tzaj ne se quene'en nij síí man rihaan chumii nihánj mán so' ga. Me che'é ca'mii so' danj ga —taj Judas, xná'anj so' man Jesucristó a.

²³ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Sese aráj cochroj yo'o so' rihanj, ne sese cunō so' se-nanaj, gaa ne cunu 'ee rá Réj Diose man so', gaa ne cuchí' núj rihaan so', ne yo'o cayáan núj ga so' adonj. ²⁴ Xa' síí ne aráj cochroj rihanj, tzaj ne ne uno so' se-nanaj ma'. Ne nana ca'mij cuno soj me se nuveé inanj se-nanaj me nana yo' ma'. Se-nana Réj síí ca'neé manj rihaan chumii nihánj me nana ca'mij cuno soj nanj adonj.

²⁵ “Dan me se cuano yaj ne ma'anj ga soj, ne ca'mij nu' nana nihánj rihaan soj adonj. ²⁶ Tzaj ne vaa güii ca'nej Réj Diose man Nimán so' cuchí' Nimán so' rihaan soj, ne racuíj ndo'o Nimán so' man soj, gaa ne tucu'yón Nimán so' nu' nana man soj, ne ninuj

15

rá soj nu' nana ca'mij rihaan soj, qui'yaj Nimán Diose yo' ei.

27 “Dan me se se xej nuu nimán 'unj tanáj 'unj rihaan soj, ne se xej nuu nimán 'unj rquej man soj, ne se tiha' yu'unj 'unj man soj, ndaa vaa 'yaj nij sí man rihaan chumij nihánj ma'. Ya ya gaa xej nimán soj, qui'yaj yá 'unj adonj. Taj che'é quinano rá soj ma'. Se cuchu'vi' nimán soj ma'. 28 Aj cuno soj nana ca'mij, se vaa cavii 'unj quinán' 'unj, tzaj ne ca'na' uún 'unj rihaan soj adonj. Sese sij aráj cochroj rihanj me soj, ne guun niha' rá soj cuno soj nana se vaa cavii 'unj quinán' 'unj yan yanj Réj Diose ei. Uun chij doj Réj rihanj nanj adonj.

29 “Cuanō nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj daj quirán' 'unj rej rihaan ní', ne asa' quisij quirán' 'unj danj, gaa ne me rá 'unj cuchuman rá soj ni'yaj soj manj chuguanj. 30 Se ca'mij que'eej doj nana rihaan soj a ma'. 'O se daj doj ca'na' sí chree sí guun chij rihaan chumij nihánj, ne a doj se ca'vee guun chij so' rihanj a ma'. 31 Tzaj ne me rá 'unj quene'en nij sí man rihaan chumij nihánj se vaa aráj cochróo 'unj rihaan Réj Diose, ne che'é dan qui'yaj ndaa vaa cataj xna'anj so' rihanj adonj. Canicun' caya soj, ne cavii ní' ca'anj ní' ei —taj Jesucristó rihaan nij sí tucuyón se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ase vaa yo'o ya'aa coj chruj uvá ro', danj vaa Jesucristó, ne ase vaa ya'aa ra'a avii xraá ya'aa manj ro', danj vaa ní' a

1 Gaa ne cataj uún Jesucristó a: —Ase vaa yo'o ra'a manj chruun uvá ro', danj vaa yá 'unj, ne Réj Diose me sí tumé chruun uvá yo' chuguanj. 2 Ne a me ma'an 'o ra'a chruun yo' ne rii chruj uvá, ne a'néj so' man ra'a yo' nanj adonj. Tzaj ne ra'a chruun man chruj uvá raa me se ve'é a'ne' so' man yo', gaa ne cumān doj chruj uvá raa yo' uún ei. 3 Dan me se ra'a chruun cachij sa' me soj, che'é se aj cuno soj nana ca'mij rihaan soj ei. 4 'O nuú rá soj manj, ne 'o nuú 'unj nimán soj a. Dan me se xa' ra'a chruun uvá, tzaj ne se ca'vee cumān chruj raa yo' sese ma'an inanj yo' a ma'. Ne ase vaa ra'a chruun chruj uvá ro', danj vaa soj, ne sese se cuno sa' soj rihanj, ne sese ca'anj yanj soj rihanj, ne se ca'vee qui'yaj soj ndaa vaa me rá Réj Diose qui'yaj soj ma'.

5 “Dan me se 'unj nihánj me ma'an ra'a manj coj chruj uvá, ne soj me ra'a catuun avii xraá ra'a manj ei. Ne sese yo'o cuno soj rihanj, ne sese yo'o cunuú 'unj nimán soj, ne qui'yaj uxrá soj se vaa me rá Diose qui'yaj soj chuguanj. 'O se sese se racuj 'unj man soj, ne se guun nucuj soj

qui'yaj suun soj a doj suun sa' ma'. ⁶ Sese se ca'vej rá yo'o so' quinaj so' ga 'unj, ne quirij nii man so', ndaa vaa 'yaj nii man ra'a chruun yo', ne canacoo yo', ne naquiyaj chre' nii man nij ra'a chruun yo', ne quirij nii man nij yo' rihaan ya'an ei. Dan me se cacaa nu' nij sí vaa danj nanj adonj.

⁷ "Tzaj ne sese yo'o cunog soj rihanj, ne sese yo'o cunuũ se-nanaj nimán soj, ne ca'vee se me ma'an rasuun guun rá soj cachinj soj rihanj, ne rquej man soj chuguanj. ⁸ Che'é se uno soj rihanj, che'é dan a'mii sa' yuvij che'é Réj Diose, ne che'é dan guun nucuaj soj qui'yaj suun ndo'o soj suun sa', ne sese cunog sa' soj rihanj, ne sí tucuyón se-nanaj me soj adonj. ⁹ Dan me se daj se 'ee rá Réj manj ro', danj vaa 'ee raj man soj chuguanj. Ne yo'o gaa 'ee raj ni'yaj 'unj man soj, qui'yaj soj ei. ¹⁰ Sese a'née sa' soj suun a'nej rihaan soj, ne yo'o gaa 'ee raj man soj a. Veé danj 'yáa 'unj, ne a'née sa' 'unj suun a'ne' Réj Diose rihanj, ne yo'o 'ee rá so' manj adonj.

¹¹ "Nu' nana nihánj cataj xna'anj 'unj rihaan soj che'é se me raj gaa niha' uxrá raj ni'yaj 'unj man soj, ne me raj gaa niha' uxrá rá ma'an soj uún a. ¹² Nihánj me suun sa' ya a'nej rihaan soj cunog soj ei. Nda' rá se vaa 'ee raj ni'yaj 'unj man soj ro', danj gaa 'ee rá soj ni'yaj soj tuvi' soj ei. ¹³ Dan me se sese ca'vej

rá yo'o so' nayon so' rihaan tuvi' so' cavi' so' che'é tuvi' so', ne sij 'ee ya rá man tuvi' me so', ne taj vaj a doj sí 'ee doj rá man tuvi' rihaan sí ca'vej cavi' che'é tuvi' a ma'. ¹⁴ Ne nij soj me se tuvij me soj sese qui'yaj soj ndaa vaa cataj xna'anj 'unj rihaan soj nanj adonj. ¹⁵ Rej rihaan ní' me se se cataj 'unj se vaa se-mozó 'unj me soj a ma'. 'O se mozó me se ne ne'en so' daj 'yaj sí uun chij rihaan so' ma'. Xa' soj, tzaj ne aj cataj 'unj se vaa tuvij me soj, che'é se aj cataj xna'anj 'unj rihaan soj nu' se vaa cataj Réj Diose rihanj adonj. ¹⁶ Ne quinarij soj manj a ma'. Tananj ma'an 'unj nihánj quinarij man soj ne cuné' 'unj man soj, yan cavi' soj qui'yaj ndo'o soj se vaa me rá Diose qui'yaj soj, ne se quinavij suun sa' 'yaj suun soj daj chihaa míj ma'. Ne che'é se cuné' 'unj man soj, che'é dan me ma'an rasuun cachinj soj rihaan Réj Diose che'é se me soj sí noco' manj, ne rque so' rasuun yo' man soj adonj. ¹⁷ Nihánj me se vaa cataj xna'anj 'unj rihaan soj, se vaa gaa 'ee rá soj man tuvi' soj ei —taj Jesucristó rihaan nij sí tucuyón se-nana so' a.

Nana nihánj me taj xna'anj Jesucristó se vaa nij ndo'o qui'yaj nij sí man rihaan chumii nihánj man ní' a

¹⁸ Gaa ne cataj uún Jesucristó a:

—Sese quitaj ri'yunj nij sí man rihaan chumii nihánj ni'yaj nij so' man soj, ne

xcaj soj cuentá se vaa asino yaan quitáa ri'yunj nij so' man ma'anj a. ¹⁹ Sese sij man rihaan chumiij nihánj uun me ma'an soj, ne gaa niha' rá yo'ó nij síi man rihaan chumiij nihánj ni'yaj nij so' man soj asuun, tzaj ne narii 'unj man soj se vaa tanáj soj chumiij nihánj ne canoco' soj manj, ne che'é dan nuveé sij man rihaan chumiij nihánj me soj cuano ma'. Che'é dan táa ri'yunj nij síi man rihaan chumiij nihánj ni'yaj nij so' man soj ei.

²⁰ “Yo'ó cunuû rá soj nana nihánj nana cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa nuveé sij uun chij doj me mozó rihaan se-ru'vee mozó ma'. Che'é se canoco' nij síi taj ri'yunj manj qui'yaj nij so' sayuun manj ro', che'é dan ne'en soj se vaa ndaa ma'an soj do', canoco' nij so' qui'yaj nij so' sayuun nanj adonj. Ne che'é se ne cuno nij so' se-nanaj, ne che'é dan ne'en soj se vaa se cuno nij so' se-nana soj a man adonj. ²¹ Dan me se qui'yaj nij so' nu' se nij yo' man soj, che'é se me soj síi nocó' manj, che'é se ne ne'en nij so' man síi ca'née manj chuguanj. ²² Sese ne ca'na' 'unj, ne sese ne ca'mij ga nij so', ne taj vaj cacun' tumé nij so' saj ma'. Tzaj ne cuano nihánj me se natá' 'unj se-nana Diose rihaan nij so', ne se ca'vee cataj nij so' se vaa nuveé sij taj ri'yunj man Diose me nij so' ma'. ²³ 'Q se síi taj ri'yunj manj

ro', so' me síi taj ri'yunj man Réj Diose ei. ²⁴ Ne suun sa' nocoo qui'yaj sunj quene'en nij so' me se ne qui'yaj a yo'ó yuviij suun sa' nocoo vaa danj ma'. Ne sese ne qui'yaj suun sa' nocoo yo' quene'en nij so', ne ne tumé nij so' cacun' saj ma'. Tzaj ne yaj me se aj quene'en nij so' nij suun sa' nocoo qui'yaj sunj, ne quitáa ri'yunj nij so' man 'unj, man Réj Diose do', nanj adonj. ²⁵ Tzaj ne nihánj me se quisij ya nu' nana nihánj nana no rihaan se-tucuanj Moisés nana nayaa ma'an nij so' se vaa, “Quitáa ri'yunj rma'an nij so' manj”, taj se-tucuanj Moisés yo', ne veé danj qui'yaj guee nij so' nanj adonj.

²⁶ “Dan me se ca'nej 'unj Nimán Diose cavij so' rej ne Diose ca'na' so' rihaan soj, ne racuj so' man soj, ne inanj nana ya rque so' man soj, ne asa' ca'na' Nimán Diose rihaan soj, gaa ne cataj xna'anj so' rihaan soj che'ej ei. ²⁷ Ne cataj xna'anj ma'an soj che'ej, che'é rej asij guun che'ej cachée 'unj rihaan chumiij nihánj, cachée soj gaj ei.

16

¹ “Nihánj me quisij cataj xna'anj 'unj nu' nana nihánj rihaan soj, che'é rej na'vej raj guun na'aj soj che'é se vaa quiran' soj a. ² 'Q se se ca'vej rá nij síi israelitá cunu chre' soj ga nij so' rá ve' tucuyón nij so' se-tucuanj Moisés ma'. Ne quisij güii

guun rá nij so' se vaa nu-
veé sij noco' man Diose me
soj, ne guun rá síi ticavi'
man soj se vaa ve'é uxrá 'yaj
suun so' rihaan Diose gaa
ticavi' so' man soj a. ³ Danj
qui'yaj nii, che'é rej ne ne'en
uxrá nii man Réj Diose do',
man ma'anj do' a. ⁴ Tzaj ne
nihánj me cataj xna'anj 'unj
nu' nana nihánj rihaan soj,
che'é rej asa' quiran' soj nu'
sayuun nihánj, ne ninuj rá soj
se vaa aj cataj xna'anj 'unj ri-
haan soj che'é nu' nihánj nanj
adonj —taj Jesucristó rihaan
nij síi tucu'yón se-nana so' a.

*Nana nihánj me taj xna'anj
Jesucristó se vaa ca'anj so' ne
ca'na' Nimán Diose rihaan ní'
a*

Gaa ne cataj uún Jesucristó
a:

—Ne cataj xna'anj 'unj nu'
nana nihánj rihaan soj gaa
guun che'e soj cachée soj gaj,
che'é se cachée ma'anj ga
soj, ne che'é dan ne cachiin
nana vaa danj rihaan soj ma'.
⁵ Tzaj ne cuano nihánj me
se quinán' uún 'unj rihaan
síi ca'née manj rihaan chu-
mii nihánj, ne me che'é ne
xná'anj soj manj me rej ca'anj
'unj ga. ⁶ Tzaj ne che'é se
cataj xna'anj 'unj rihaan soj
se vaa ca'anj 'unj ro', che'é
dan nanó ndo'o rá soj ne nuu
xru' rá soj chuguanj. ⁷ Tzaj
ne ya vaa nana nihánj nana
cataj xna'anj 'unj rihaan soj,
se vaa cavii sa' soj doj che'é
se ca'anj 'unj adonj. 'O se
sese se ca'anj 'unj, ne se ca'na'
Nimán Diose rihaan soj ma'.
Tzaj ne sese ca'anj 'unj, ne

ca'nej 'unj man so' rihaan soj
adonj. ⁸ Ne asa' quisij ca'na'
so', ne cuta' so' cacun' xráá nij
síi man rihaan chumii nihánj
se vaa tumé nij so' cacun'
do', se vaa ataa cunuu sa' nij
so' rihaan Diose do', se vaa
ca'ne' ya Diose cacun' che'é
nij so' do' a. ⁹ Dan me se
che'é se ne cuchuman rá nij
yuvii ni'yaj nij so' manj ro',
che'é dan cataj Nimán Diose
se vaa tumé nij so' cacun' a.
¹⁰ Che'é se cavii 'unj quinán'
'unj rej yanj Réj Diose ne se
quene'en soj doj manj ro',
che'é dan cataj Nimán Diose
se vaa ataa cunuu sa' nij yuvii
rihaan Diose a. ¹¹ Che'é se aj
ca'ne' Diose cacun' che'é síi
chree síi uun chij rihaan chu-
mii nihánj ro', che'é dan cataj
Nimán Diose se vaa ca'ne'
Diose cacun' che'é ma'an nij
yuvii uún adonj.

¹² “Dan me se vaa uxrá doj
nana me raj cataj xna'anj 'unj
rihaan soj, tzaj ne se guun
nucuj soj cunó soj nana yo'
cuano a ma'. ¹³ Tzaj ne asa'
quisij ca'na' Nimán Diose yo',
ne tucu'yón so' nu' nana ya ri-
haan soj nanj ei. 'O se sij a'mii
inanj nana ya me so' adonj.
'O se se ca'mii so' nana cavii
raa so' ma'. Tananj ca'mii
so' inanj nana cataj xna'anj
Diose cunó so', ne dan me
se cataj xna'anj so' che'é se
vaa ca'na' rihaan soj rej ri-
haan soj nanj adonj. ¹⁴ Ca'mii
sa' so' che'é 'unj, che'é se
nicaj so' se-nanaj, ne nicaj so'
nu' si'yáj, ne cataj xna'anj so'
nana yo' rihaan soj chuguanj.
¹⁵ Nu' se nicaj Réj Diose me

se si'yáj me yo' ei. Che'é dan cataj 'un̄j se vaa n̄icaj so' si'yáj, n̄e t̄ihaan so' rihaan soj a —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-n̄ana so' a.

Nana nihánj me taj xna'anj Jesucristó che'é güii guun niha' rá nij sí tucu'yón se-n̄ana so' a

¹⁶ Gaa n̄e cataj uún Jesucristó:

—Cach̄en doj, gaa n̄e se quene'en soj manj ma'. Gaa n̄e cach̄en doj uún, gaa n̄e quene'en uún soj manj chuguanj —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-n̄ana so' a.

¹⁷ Che'é dan xná'anj nij sí tucu'yón se-n̄ana so' man tuvi' nij so', cataj nij so':

—Me che'é ca'mii so' nana vaa danj se vaa, “Cach̄en doj, gaa n̄e se quene'en soj manj, n̄e cach̄en doj uún, gaa n̄e quene'en uún soj manj, che'é se cav̄ij 'un̄j quínán' 'un̄j rej yanj Réj Diose a”. Me che'é tu'va so' danj, rá soj ga —taj nij sí tucu'yón se-n̄ana Jesucristó, xná'anj nij so' man tuvi' nij so' a.

¹⁸ Che'é dan xná'anj uún nij so', cataj nij so':

—Me che'é ca'mii so' nana “cach̄en doj” ga. 'O se ne ne'en uxrá núj daj taj so' a ma' —taj nij so' rihaan tuvi' nij so' a.

¹⁹ Quene'en Jesucristó se vaa me rá nij so' xná'anj nij so' man so', n̄e che'é dan xná'anj ma'an so' man nij so', cataj so':

—Me che'é xná'anj ndo'o soj man tuvi' soj che'é nana

ca'mij, se vaa cach̄en doj, gaa n̄e se quene'en uún soj manj, gaa n̄e cach̄en doj uún, gaa n̄e quene'en uún soj manj ga. ²⁰ Cuan̄o nihánj me cataj yá yá 'un̄j rihaan soj se vaa ta'vee soj n̄e quinano ndo'o rá soj, tzaj n̄e guun niha' rá nij sí man rihaan chumij nihánj adonj. Nda' se quinano ndo'o rá soj, tzaj n̄e cach̄en doj, gaa n̄e guun niha' uxrá nimán soj nanj ei. ²¹ Dan me se chana uchruj ne'ej me se nanó ndo'o rá no', che'é se daj doj quisij orá cuchruj no' ne'ej, tzaj n̄e gaa quisij ca'ngaa ne'ej, n̄e ni'yón no' nu' sayuun quiran' no' nanj ei. 'O se uun niha' ndo'o rá no' che'é se ca'ngaa yuvi rihaan chumij nanj adonj. ²² Ne xa' soj, tzaj n̄e cuano nihánj me se nanó rá soj, tzaj n̄e vaa güii quene'en uún 'un̄j man soj, gaa n̄e guun niha' uxrá rá soj, n̄e taj vaj a doj sí ca'nee se niha' nimán soj a ma'. ²³ Ne güii dan me se se xná'anj soj a doj nana manj a ma'. Ya ya cataj xna'anj 'un̄j rihaan soj cuano se vaa me ma'an rasuun cach̄inj ni'yaj soj rihaan Réj Diose n̄e cata' tu'va soj se-chuvij, n̄e rque so' nu' yo' man soj adonj. ²⁴ Dan me se nda' se sij noco' manj me soj, tzaj n̄e gaa rque me se ne cach̄inj ni'yaj soj a doj rasuun rihaan Diose ma'. Cach̄inj ni'yaj soj, n̄e quir̄i' soj ei. Ndaa síj, gaa n̄e gaa niha' uxrá rá soj adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-n̄ana so' a.

Nana nihánj me taj xna'anj Jesucristó se vaa quinán' so' rihaan Rej so' Diose ne ca'na' uún so' rihaan chumií a

25 Gaa ne cataj uún Jesucristó a:

—Dan me se aj ca'mii cachrón ndo'oj rihaan soj che'é rasuun nihánj, tzaj ne vaa güii, ne se ca'mii cachronj doj rihaan soj a ma'. Tananj nana nica nata' 'unj rihaan soj che'é Réj Diose a. 26 Ne güii dan me se cachinj ni'yaj soj rasuun rihaan Réj Diose, ne cata' tu'va soj se-chuvij, ne taj che'é cataj 'unj rihaan soj se vaa ma'anj cachinj ni'yaj rihaan Réj che'é soj a ma'. 27 'O se ma'an Réj Diose 'ee rá man soj, che'é se sij aráj cochroj rihanj me soj, ne amán rá soj se vaa cavii 'unj rihaan Réj Diose nanj á. 28 Dan me se cavii 'unj rihaan Réj Diose, ne ca'ná' 'unj rihaan chumií nihánj, gaa ne cavii uún 'unj rihaan chumií nihánj, ne nucuí' uún 'unj rihaan Réj Diose adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a.

29 Gaa ne cataj nij sí tucu'yón se-nana so' a:

—Cuanó nihánj me se nana nica a'mii so' no núj, ne a doj ne ca'mii cachrón so' ma'. 30 Nihánj me se ne'en núj se vaa ne'én so' cunudanj, ne ndaa ne'én so' me nana uun rá yuvii xna'anj yuvii mán so' a. Che'é dan amán rá núj se vaa cavii so' rihaan Diose nanj á —taj nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó a.

31 Gaa ne xna'anj Jesucristó man nij so', cataj so':

—Ndaa yaj cuchumán ya rá soj na'. 32 Dan me se quisij güii, ne veé aj quisij güii yo', ne cha'nuu soj, ne ino rej cunanj 'o 'o soj, ca'anj soj, ne tanáj soj man orún' 'unj nanj á. Tzaj ne se quináj orún' 'unj ma'. 'O se nicun' Réj Diose gaj adonj. 33 Nu' nana nihánj ca'mij rihaan soj, che'é se me raj gaa xej nimán soj che'é rej noco' soj manj, tzaj ne quirán' soj sayuun rihaan chumií nihánj, tzaj ne vaa che'é guun niha' rá soj, ne guun ya ya rá soj se vaa 'unj nihánj qui'yaj canaán ya rihaan chumií nihánj ei —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a.

17

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'mii Jesucristó gaa cachún ni'yaj so' rihaan Rej so' Diose a

1 Quisij ca'mii Jesucristó nana dan rihaan nij sí tucu'yón se-nana so', gaa ne naxcaj rihaan so', ni'yaj so' rej xta', ne cataj so':

—Aj quisij orá yo', Ataj. Ve'é cavii 'unj sij ta'nij so', qui'yáa so', gaa ne ve'é ca'mii yuvii che'é so', qui'yáj, 2 che'é se guun chij 'unj rihaan cunudanj yuvii, qui'yáa so' a. Ne che'é dan nu' nij sí rqué so' manj me se gaa i'na' nij so' nu' cavii nu' ca'anj, qui'yáj a. 3 Ne sí gaa i'na' nu' cavii nu' ca'anj me se so' me sí ne'en mán so' do', mán 'unj do' a. Dan me se

orún' so' me Diose ya, ne 'un̄j
 Jesucristó me síi ca'née so'
 rihaan chumīj nihánj adonj.
 4 Dan me se aj qui'yaj sunj
 nu' suun ca'né' so' rihanj,
 ne che'é dan aj ca'mii sa'
 nij yuvīj man rihaan chumīj
 nihánj che'é so' nanj adonj.
 5 Ne cuano nihánj me se
 qui'yáa so' cavii sa' 'un̄j ga
 ma'án so', Ataj Chij, ndaa vaa
 cavii sa' 'un̄j ga so' asij ataa
 guun chumīj nihánj a.

6 "Ne xa' nij síi rqué so'
 manj síi cavii rihaan chumīj
 nihánj, tzaj ne cataj xna'anj
 'un̄j se-nana so' rihaan nij so',
 ne sij cuno rihaan so' me nij
 so', ne rqué so' man nij so'
 rihanj, ne aj canoco' nij so'
 se-nana so' nanj á. 7 Nihánj
 me se ne'en nij so' se vaa nij
 rasuun nicaj 'un̄j me se ma'án
 so' me síi rqué nu' rasuun
 yo' manj nanj adonj. 8 'O se
 cataj xna'anj 'un̄j nu' nana
 rqué so' manj rihaan nij so',
 ne cuno nij so', ne ne'en ya
 nij so' se vaa cavii 'un̄j rihaan
 so', ne amán rá nij so' se vaa
 ca'née so' manj rihaan chu-
 mīj nihánj a.

9 "Nihánj me se achíin
 ni'yáa 'un̄j rihaan so' che'é nij
 so' a. Ne xa' che'é nij síi man
 rihaan chumīj nihánj, tzaj ne
 se cachíin ni'yáa 'un̄j che'é
 cunudan̄j nij so' ma'. Maan
 inan̄j che'é nij síi rqué so'
 manj me cachin̄j ni'yáa 'un̄j
 rihaan so' adonj. 'O se sij uno
 rihaan so' me nij so' nanj á.
 10 Ne nij síi noco' manj me se
 noco' nij so' mán so', ne nij síi
 noco' mán so' ro', noco' manj,

ne aj cavii sa' 'un̄j, qui'yaj
 nij so' nanj á. 11 Ne nihánj
 me se nuvi' 'un̄j yáan rihaan
 chumīj nihánj a ma'. 'O se nij
 síi nihánj yáan rihaan chumīj
 nihánj adonj. 'Un̄j me se
 quinán' 'un̄j rej yan̄j so' nanj
 adonj. Dan me se nij síi rqué
 so' manj me se qui'yáa so'
 se ndo'o, ne cutumé so' man
 nij so', che'é rej yo'o cuno nij
 so' rihaan so', Ataj Chij. Ne
 cuyaan̄ gaa rá nij so' ga ní' ei.
 12 Gaa cayáan 'un̄j ga nij so'
 me se tumej man nij so' cuno
 nij so' rihaan so' a. Che'é se
 rqué so' man nij so' rihanj ro',
 che'é dan ve'é tumej man nij
 so' a. Ne cunaj cutumej man
 nij so' adonj. Ne a 'ó nij so'
 ne ca'an̄j ni'ya, qui'yáj ma'.
 Tzaj ne quene'én so' se vaa
 ca'an̄j ni'ya yo'o tuvi' nij so',
 ne orún' so' ca'an̄j ni'ya, ne
 dan me se quisij ya nu' nana
 no rihaan dáan so' adonj.

13 "Nihánj me se quinán'
 'un̄j rej yan̄j so', ne a'mii 'un̄j
 nu' nana nihánj gaa vaj 'un̄j
 rihaan chumīj nihánj, che'é
 se me raj gaa niha' uxrá rá
 nij so' ndaa se vaa niha' rá
 ma'an̄j adonj. 14 Aj rquej
 se-nana so' rihaan nij so', ne
 che'é dan táa ri'yunj nij síi
 man rihaan chumīj nihánj
 ni'yaj nij so' man nij síi rqué
 so' manj a. 'O se ase vaa 'un̄j
 ro', dan̄j vaa nij síi rqué so'
 manj, ne nuveé sij man ri-
 haan chumīj nihánj me nij so'
 a ma'.

15 "'O se se cachíin ni'yáa
 'un̄j se vaa ca'nee so' man nij
 so' rihaan chumīj nihánj ma'.

'O se me rá 'unj cutumé so' man nij so' se cunuu chi'ij nimán nij so' a man adonj. ¹⁶ Dan me se ase vaa 'unj vaa nij so', ne nuveé sij man rihaan chumij nihánj me nij so' ma'. ¹⁷ Inanj nana ya cunō nij so', qui'yáa so', gaa ne sa' inanj gaa nij so' rihaan so' á. Ne se-nana ma'án so' me nana ya yo' ei. ¹⁸ Dan me se ca'née 'unj man nij so' rihaan chumij nihánj, ndaa vaa ca'née so' man ma'anj rihaan chumij nihánj a. ¹⁹ Ne nihánj me se inanj qui'yaj sunj rihaan so' caví' 'unj che'é nij so', che'é rej cunuu sa' ya nij so' rihaan so' adonj.

²⁰ "Ne nuveé inanj che'é nij sí nihánj me achín ni'yáj rihaan so' a ma'. Tananj achín ni'yáa 'unj che'é nij sí cunō se-nana so' ne cuchuman rá ni'yaj manj vaa güii, qui'yaj nij sí nihánj sí nata' se-nana so' nanj adonj. ²¹ Dan me se, né so' ga 'unj, Ataj Chij, ne né 'unj ga so' a. Ne 'o rcua'aan ní', ne dan me se achín ni'yáa 'unj che'é taran' nij so' se vaa cuyaan gaa rá taran' nij so' uún, ne yo'o noco' nij so' man ní', ne che'é dan cuchuman rá nij sí man rihaan chumij nihánj se vaa ca'née so' manj rihaan chumij nihánj a. ²² Ne ase vaa cavii sa' 'unj qui'yáa so' ro', danj cavii sa' nij so', qui'yáj, che'é se me rá 'unj cuyaan gaa rá nij so' ndaa rá se vaa 'yaj ma'an ní' a. ²³ Dan me se cayáan 'unj ga nij so' ndaa vaa yáan so' ga 'unj, gaa ne quisij nij so' nari' nij so'

nu' nana ya, ne ase vaa orún' yuvi ro', danj gaa nij so' a. Ndaa síj, gaa ne quene'en nij sí man rihaan chumij nihánj se vaa ca'née so' manj ne 'ee rá so' man nij sí rqué so' manj ndaa vaa 'ee rá so' manj adonj.

²⁴ "Ne xa' nij sí rqué so' manj, tzaj ne me rá 'unj cayáan nij so' ga 'unj rej cayáan 'unj, Ataj. 'O se me rá 'unj quene'en nij so' se vaa cavii sa' 'unj qui'yáa so' á. 'O se asij ataa qui'yáa so' chumij nihánj me se aj 'ee rá so' manj, ne cavii sa' 'unj, qui'yáa so' ei. ²⁵ Ataj Chij, sa' inanj 'yáa so' ei. Tzaj ne ne ne'en nij sí man rihaan chumij nihánj mán so' ma'. Tzaj ne 'unj me se quene'enj mán so', ne quene'en nij sí nihánj se vaa ca'née so' manj rihaan chumij nihánj a. ²⁶ Ne cataj xna'anj 'unj rihaan nij so' daj sij mé so', ne cataj 'unj doj rihaan nij so', che'é rej gaa 'ee rá so' man nij so' ndaa vaa 'ee rá so' manj, ne cayáan 'unj ga nij so' a —taj Jesucristó, cachín ni'yaj so' rihaan Diose a.

18

Nana nihánj taj xna'anj daj guun gaa quita'aa nij tanuu man Jesucristó a

¹ Gaa quisij ca'mii Jesucristó nu' nana vaa danj, gaa ne cavii so' ga nij sí tucu'yón se-nana so', ne ca'anj nij so' rej xco chráa cu'naj Cedrón, ne cuchí' nij so' 'o naa chruun, ne catúj taran'

nij so' a. ² Ne sí cu'naj Judas sí taçuachén man Jesucristó rihaan nij sí taj ri'yunj man Jesucristó me se aj quene'en so' rej yo' a. 'O se aj guun que'ee ndo'o cunuu chre' Jesucristó rej yo' ga nij sí tucu'yón se-nana so' a. ³ Dan me se nicaj Judas man nij tanuu do', man nij se-mozó nij xrej atá suun nocoo doj do', man nij se-mozó nij sí fariseo do', ca'anj so' rej yo' a. Ne nicaj nij so' aga' ya'an do', ca' acaa do', neê espadá do', nicaj nij so' vaj nij so' rej yanj Jesucristó ga nij sí tucu'yón se-nana so' a. ⁴ Dan me se quene'en Jesucristó nu' se vaa quiran' so', tzaj ne curihanj so', ne cataj so' rihaan nij so' a:

—Me sí nano' soj ga —taj so', xná'anj so' man nij so' a.

⁵ Gaa ne cataj nij so' rihaan so' a:

—Nano' núj man Jesús sí cavii chuman' Nazaret a —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

—'Unj me so' ei —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Dan me se canicun' sí cu'naj Judas ga nij so' 'na' so' ga nij so' a. ⁶ Dan me se gaa cataj Jesucristó se vaa ma'an so' me sí nano' nij so', gaa ne nu' naxuun nij so' man nij so', ne naxru' nij so' rihaan yo'óo a. ⁷ Gaa ne xná'anj uún Jesucristó man nij so', cataj so':

—Me sí nano' soj ga —taj uún Jesucristó a.

Gaa ne cataj uún nij so':

—Jesús sí cavii chuman' Nazaret a —taj uún nij so' a.

⁸ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Aj cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa 'unj me so' ei. Sese 'unj me sí nano' soj, ne ca'ne' rá soj ca'anj nij sí nihánj á —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

⁹ Danj ca'mii so' rihaan nij tanuu che'é rej ca'vee quisij ya nu' nana ca'mii so' rihaan Diose se vaa ne ca'anj ni'ya a 'ó nij sí rque Diose man so' a.

¹⁰ Dan me se nicaj sí cu'naj Simón Pedró neê espadá, ne quirii so' taneê so', ne go' so' raa se-mozó xrej atá suun nocoo doj, ne veé danj güej nuj xreé so' rej nuva' so', qui'yaj Pedró a. Ne mozó yo' ro', cu'naj Malco a. ¹¹ Dan me se cataj Jesucristó rihaan Pedró a:

—Na'nej sa' so' taneê so' rque nuj á. Dan me se ase vaa 'o tazá nuu na vinó rque Réj Diose manj co'oj ro', danj vaa sayuun nihánj rihanj, ne me che'é na'vej rá so' co'oj man yo' ga —taj Jesucristó, xná'anj so' man Pedró a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'anj nicaj nü man Jesucristó rihaan sí cu'naj Anás a

¹² Dan me se quita'aa nij tanuu do', sí uun chij rihaan nij tanuu do', nij se-mozó nij sí uun chij rihaan nij yuvij israelitá do', man Jesucristó, ne numíj nij so' ra'a so', ¹³ ne asino yaan ca'anj nicaj nij so' man so' rihaan sí cu'naj Anás a. Dan me se sí cu'naj Anás yo' me se rej chej sí cu'naj Caifás me so', ne Caifás me sí guun xrej atá suun nocoo

doj yo' yo' a. ¹⁴ Ma'an síi cu'naj Caifás me síi narqué chrej rihaan nij síi uun chij rihaan nij yuvií israelitá se vaa vaa che'é cavi' 'o snó'o che'é cunudanj nij yuvií israelitá yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj síi cu'naj Pedró se vaa nuvé sij noco' man Jesucristó me so' a

¹⁵ Dan me se canoco' Simón Pedró do', yo'ó síi tucu'yón se-nana Jesucristó do', rej xco Jesucristó a. Ne yo'ó so' me se sij ne'en xrej atá suun nocoo doj man me so', ne catúj so' ga Jesucristó ta'yaa tucúa xrej atá suun nocoo doj a. ¹⁶ Ne Pedró me se quináj so' xe' rej nichrun' ta'yaa a. Che'é dan curihanj yo'ó síi tucu'yón se-nana Jesucristó yo', ne ca'mii so' ga chana tumé ta'yaa, ne catúj Pedró uún, qui'yaj so' a. ¹⁷ Dan me se xná'anj chana tumé ta'yaa man Pedró, cataj no':

—Ne nuvé so' me síi tucu'yón se-nana síi nihánj na'—taj no', xná'anj no' man Pedró a.

Ne cataj so':

—Taj ma'—taj Pedró yo' a.

¹⁸ Ne nicun' nij mozó do', nij tanuu do', rej nachráj nii ya'an a. 'O se acoj tiha' rej man nij so', ne cunuu guun nij so' ya'an a. Ne ca'anj Pedró uún cunuu guun ma'an so' ya'an a.

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'mii Jesucristó rihaan síi cu'naj Anás a

¹⁹ Dan me se síi cu'naj Anás síi cayáan xrej atá suun nocoo doj asij rque doj ro', xná'anj so' man Jesucristó che'é nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó do', che'é ma'an nana tucu'yón Jesucristó man nij so' do' a. ²⁰ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—'Unj ro', ca'mii ranga' rihaan cunudanj nij yuvií a. Nu' güii tucu'yón 'unj se-nanaj rá ve' tucu'yón ní' se-tucuanj Moisés do', rá nuvíi nocoo do', ne yo' me rej nuu chre' taran' soj sij uun chij rihaan nij yuvií israelitá a. Ne taj vaj nana ne ca'mii yuve 'unj ma'. ²¹ Me che'é xná'anj soj manj ga. Xna'anj soj man nij yuvií cuno nana ca'mij á. Veé nij so' ne'en ya daj ca'mii 'unj nanj ei—taj Jesucristó rihaan síi cu'naj Anás yo' a.

²² Quisij ca'mii Jesucristó danj, gaa ne coxro yo'oz mozó nicun' rej yo' xruu Jesucristó, ne cataj so':

—Me che'é ca'mii so' danj rihaan xrej atá suun nocoo doj—taj so', guun yuvaa so' man Jesucristó a.

²³ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Sese ca'mii chi'ii 'unj, ne cataj so' me nana chi'ii ca'mij á. Tzaj ne sese ca'mii sa' 'unj, ne me che'é coxro so' manj ga—taj Jesucristó rihaan mozó coxro man so' a.

²⁴ Veé yo', gaa ne ca'neé síi cu'naj Anás man Jesucristó rihaan síi cu'naj Caifás síi cayáan xrej atá suun nocoo

doj, ne veé 'o danj numji so' ca'anj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa yavij cataj Pedró se vaa nuveé sij noco' man Jesucristó me so' ma'

²⁵ Dan me se nicun' Simón Pedró cunuu guun so' ya'an a. Gaa ne cataj 'o yuvij rihaan so':

—Nuveé yo' o sí noco' man so' mé so' na' —taj yuvij, xná'anj yuvij man so' a.

Ne cataj Pedró:

—Taj ma' —taj so' a.

²⁶ Gaa ne xná'anj yo' o se-mozó xrej atá suun noco' o doj man so', ne tuvi' sí güéj xréé qui'yaj Pedró me so', ne cataj so':

—Nuveé so' me sí vaj ga Jesucristó rque naa chruun quene'enj na' —taj so', xná'anj so' man Pedró a.

²⁷ Gaa ne cataj uún Pedró se vaa nuveé tuvi' Jesucristó me so' a. Ne nu' ca'mii so' danj, gaa ne nu' caguáj to'loo a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é nana ca'mii Jesucristó ga sí cu'naj Pilato a

²⁸ Dan me se nicaj nij mozó do', nij tanuu do', man Jesucristó curihanj nij so' rej ne sí cu'naj Caifás, ne ca'anj nij so' tucua' suun a. Na'yaan uxrá me yo' a. Ne ne catuu nij sí israelitá rá tucua' suun a ma'. 'O se me rá nij so' cha' nij so' cha'anj pascuá, ne che'é dan ne ca'vej rá nij so' guun chi'ij nij so' rihaan Diosé qui'yaj tucua' suun yo' a. ²⁹ Che'é dan curihanj ma'an sí cu'naj Pilato rej

nicun' nij so' a. Ne xná'anj sí cu'naj Pilato man nij so', cataj so':

—Me cacun' cutá' soj xráá snó'o nihánj, rá soj ga —taj so' rihaan nij yuvij ca'na' ga Jesucristó a.

³⁰ Gaa ne cataj nij so' rihaan sí cu'naj Pilato a:

—Sese nuveé sij 'yaj chi'ij me sí nihánj, ne ne tãcuachén núj man so' ndaa rihaan so' tzaj ma' —taj nij yuvij rihaan sí cu'naj Pilato a.

³¹ Che'é dan cataj sí cu'naj Pilato rihaan nij so' a:

—Nica' soj man so', ne ca'ne' soj cacun' che'é so', qui'yaj soj ndaa vaa tucuaán noco' ma'an soj á —taj sí cu'naj Pilato rihaan nij so' a.

—Tzaj ne no' xcúún so' cavi' so', rá núj, tzaj ne na'vej rá soj sij cavii chuman' Romá ticavi' núj man a 'o yuvij a ma' —taj nij so' rihaan Pilato a.

³² Che'é se ca'mii nij so' danj ro', che'é dan quisij ya nu' se-nana Jesucristó nana a'mii che'é daj qui'yaj nii man so' ticavi' nii man so' a. 'O se orún' nij yuvij man chuman' Romá cachrón rihaan rcutze man yuvij tumé cacun' a.

³³ Dan me se catúj uún sí cu'naj Pilato tucua' suun, ne canacúún so' ca'na' Jesucristó, ne xná'anj so' man Jesucristó, cataj so':

—Ma'an so' me sí nicaj suun rey uun chij rihaan nij yuvij israelitá na' —taj sí cu'naj Pilato rihaan Jesucristó a.

³⁴ Gaa ne xná'anj Jesucristó man so', cataj Jesucristó:

—Ma'án so' cavii raá nana vaa danj ca'mii so' na'. Ase yo'ó yuvii cataj xna'anj rihaan so' che'ej xa' —taj Jesucristó, xná'anj so' man sí cu'naj Pilato a.

³⁵ Gaa ne xná'anj sí cu'naj Pilato man so', cataj so':

—Sij israelitá mé 'unj, rá so' na'. Ne'én 'unj se-tucuñanj soj, rá so' na'. 'O se nij tuví so' do', ma'an nij xrej ata suun nocoo doj do', tacuachén mán so' rihanj á. Me cacun' tumé so' ga —taj sí cu'naj Pilato, xná'anj so' man Jesucristó a.

³⁶ Gaa ne cataj Jesucristó:

—'O se nuveé rihaan chumii nihánj me rej uun chij 'unj ma'. Sese rihaan chumii nihánj me rej uun chij 'unj, ne gaa tanuu 'yaj suun rihanj, ne cavii nij tanuu, cunu' nij tanuu, che'é rej se cata'aa nij sí uun chij rihaan nij yuvii israelitá manj tzaj adonj. Tzaj ne nuveé rihaan chumii nihánj me rej guun chij 'unj ma' —taj Jesucristó a.

³⁷ Gaa ne xná'anj sí cu'naj Pilato man so', cataj so':

—Che'é dan sí nicaj suun rey mé so' na'. Ya na' —taj Pilato, xná'anj so' man Jesucristó a.

Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ya uxrá vaa nana ca'mii ma'án so' se vaa sij nicaj suun rey mej á. Ne nihánj me cataj xna'anj 'unj rihaan so' me che'é ca'ngaa 'unj ne me che'é ca'ná' 'unj rihaan chumii nihánj ei. Dan me se

ca'ná' 'unj cataj xna'anj 'unj nana ya rihaan yuvii a. Ne cunudanj nij sí ya ro', uno nana ya a'mij adonj —taj Jesucristó rihaan Pilato a.

³⁸ Ne cataj Pilato rihaan so':

—A me nana cu'naj nana ya ga —taj Pilato, xná'anj Pilato man Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj sí cu'naj Pilato gaa ca'ne' so' cacun' che'é Jesucristó a

Ne gaa quisij ca'mii sí cu'naj Pilato nana vaa danj ga Jesucristó, ne curihanj uún so' rej nicun' nij sí uun chij rihaan nij yuvii israelitá, ne cataj so' rihaan nij so' a:

—Taj vaj a doj cacun' tumé so' narí' 'unj a ma'. ³⁹ Tzaj ne vaa yo'ó tucuáan noco' ni' se vaa rii 'unj 'o tuvi' soj sí 'nij taga' 'o 'o cha'anj pascuá a. Ne me rá soj quirii 'unj man ma'an sí nihánj sí nicaj suun rey uun chij rihaan soj sij israelitá na' —taj sí cu'naj Pilato, xná'anj so' man nij yuvii a.

⁴⁰ Che'é dan caguáj uún nij yuvii, cataj nij so':

—Se quirii so' man sí nihánj a ma'. Tananj sí cu'naj Barrabás quirii so' ei —taj nij yuvii, caguáj nij yuvii a.

Ne sí cu'naj Barrabás me se sij guun rá cunu' ga gobiernó me so' a.

19

¹ Dan me se nicaj sí cu'naj Pilato man Jesucristó, ne go' nij tanuu cuartá xráá so', qui'yaj Pilato yo' a. ² Ne qui'yaj nij tanuu cachriin

tanj, ne cuta' nij so' raa Jesucristó, ne na'née nij so' yatzij tintá sa' ndo'o man Jesucristó a. ³ Gaa ne cuchi' ndo'o nij so' rihaan Jesucristó, ne cataj nij so':

—Veé sí nicaj suun rey uun chij rihaan nij yuvij israelitá mé so' á —taj nij so', ca'mii tico nij so', ne coxro nij so' xruu Jesucristó a.

⁴ Gaa ne curihanj uún sí cu'naj Pilato xe', ne cataj so' rihaan nij yuvij a:

—Ni'yaj soj ei. Curihanj uún so' rihaan soj, qui'yáj, che'é rej xcaj soj cuentá se vaa taj vaj cacun' tumé so' narí 'unj a man chuguanj —taj Pilato rihaan nij yuvij a.

⁵ Gaa ne curihanj Jesucristó xe', ne 'nij raa so' cachriin tanj, ne nuu so' yatzij tintá sa' yo' a. Ne cataj Pilato rihaan nij yuvij a:

—Ni'yaj soj man snó'o nihánj vij —taj Pilato rihaan nij yuvij a.

⁶ Dan me se gaa quene'en nij xrej atá suun nocoo doj do', nij se-mozó nij so' do', man Jesucristó, ne caguáj nij so', cataj nij so':

—Cavi' so' rihaan rcutze, qui'yáá so' ei —taj nij so', caguáj nij so' a.

Gaa ne cataj Pilato rihaan nij so' a:

—Nicaj ma'an soj man so' cachron soj man so' rihaan rcutze, sese me rá soj ei. Xa' 'unj, tzaj ne taj vaj a doj cacun' tumé so' narí 'unj a ma' —taj Pilato rihaan nij so' a.

⁷ Gaa ne cataj nij sí uun chij rihaan nij yuvij israelitá no sí cu'naj Pilato:

—Vaa tucuáán nocó' núj, ne tucuáán nocó' núj taj se vaa no xcúún so' cavi' so', che'é rej cataj so' se vaa ta'nij Diöse me so' adonj —taj nij so' rihaan Pilato a.

⁸ Dan me se gaa cuno sí cu'naj Pilato nana vaa danj, gaa ne doj a cuchu'vi' so', ⁹ gaa ne catúj uún so' tucuá suun, ne xná'anj so' man Jesucristó, cataj so':

—Me rej cavii so' ga —taj so', xná'anj so' man Jesucristó a.

Tzaj ne ne ca'mii Jesucristó a 'o nana rihaan so' a. ¹⁰ Che'é dan cataj Pilato rihaan so' a:

—Me che'é ne a'mii so' ga. Ne ne'én so' sese 'unj ro', me sí no xcúún quirii mán so' taga', ne vej nó xcúún qui'yaj cachron nij tanuu mán so' rihaan rcutze á. Me che'é ne acaj so' cuentá ga —taj Pilato, xná'anj so' man Jesucristó a.

¹¹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Sese nuveé Diöse me sí cune' mán so' catá so' suun nihánj, ne ne guun nucuáá so' qui'yáá so' a doj rasuun asuun tzaj ma'. Che'é dan sí tacuachén manj rihaan so' me sí tumé doj cacun' rihaan so' adonj —taj Jesucristó rihaan Pilato yo' a.

¹² Quisij cuno Pilato nana dan, gaa ne nano' so' daj qui'yaj so', gaa ne ca'vee tinanii so' man Jesucristó a. Tzaj ne doj a caguáj nij sí uun

chij rihaan nij yuvij israelitá, cataj nij so':

—Sese ca'anj uun síí nihánj, qui'yáá so', ne nuveé tuví' síí nicaj suun cu'naj César mé so' ma'. 'O se síí nihánj me se sij me rá guun síí nicaj suun rey me so', ne dan me se ca'nee so' suun man síí cu'naj César, rá so', ne sij taj ri'yunj man síí cu'naj César me so' adonj—taj nij so', caguáj nij so' a.

¹³ Dan me se gaa cuno Pilato nana vaa danj, gaa ne ca'anj nicaj so' man Jesucristó xe', ne ca'anj cayáán so' rihaan xruún so' chruun xlá rej ca'ne' so' cacun' che'é yuvij a. Ne rej ne chruun xlá yo' ro', me rej cu'naj Litóstratos xna'ánj griego, ne Gabata cu'naj rej yo' xna'ánj hebreo a. ¹⁴ Dan me se güii 'yaj chuvii nii che'é cha'anj pascuá me yo', ne rej caxuj me yo' a. Ne cataj Pilato rihaan nij síí uun chij rihaan nij yuvij israelitá a:

—Ni'yaj soj ei. Nihánj me síí nicaj suun rey uun chij rihaan soj chuguanj—taj so' rihaan nij yuvij a.

¹⁵ Gaa ne caguáj nij yuvij, cataj nij so':

—Nícaj so' man so', ne ca'anj tanuu cachron nij tanuu man so' rihaan rcutze, qui'yáá so' cuaj ei—taj nij so' rihaan Pilato a.

Ne xná'anj Pilato man nij so', cataj so':

—Ma'an síí nicaj suun rey uun chij rihaan soj cachronj rihaan rcutze, rá soj a na'—taj so', xná'anj so' man nij so' a.

—Taj vaj 'ó rey ma'. Qrún' síí cu'naj César me síí uun chij rihaan núj ei—taj nij xrej ata suun nocoo doj a.

¹⁶ Gaa ne tacuachén Pilato man Jesucristó rihaan nij so' cachron nij so' man so' rihaan rcutze a.

Nana nihánj taj xna'anj daj guun gaa cachron nij tanuu man Jesucristó rihaan rcutze a

Dan me se ca'anj nicaj nij so' man Jesucristó, ¹⁷ ne ma'an so' cata rcutze, ne cavii so' ca'anj so' rej cu'naj tacaan cúú yave, ne rej yo' ro', cu'naj Gólgota xna'ánj hebreo a. ¹⁸ Ne gaa cuchi' nij so' rej yo', gaa ne cachron nij tanuu man so' rihaan rcutze, ne yavíj roj so' cachron uún nij tanuu rihaan yavíj rcutze uún, ne yo'o so' ro', nicun' rej nuva' Jesucristó, ne yo'ó so' ro', nicun' rej nichruun Jesucristó, ne tanuu nicun' ma'an Jesucristó a. ¹⁹ Ne ca'ne' síí cu'naj Pilato suun, se vaa cano letrá rihaan 'o rcuchra', ne cano rcuchra' yo' raá rcutze, ne letrá yo' taj xna'anj me che'é cavi' Jesucristó a. Ne nihánj me se taj letrá no rihaan rcuchra' yo', se vaa “Síí nihánj me Jesucristó síí cavii chuman' Nazaret, ne síí nicaj suun rey me so', uun chij so' rihaan nij yuvij israelitá”, taj letrá yo' a. ²⁰ Dan me se nayaa que'ee nij síí israelitá nana yo' a. 'O se nichrun' naj rej cachron nii man Jesucristó rihaan rcutze ga ma'an chuman' Jerusalén yo' a. Ne cachron nii nana yo'

xna'ánj hebreo do', xna'ánj latín do', xna'ánj griego do' a.

21 Che'é dan nij xrej ata suun nocço doj che'é nij yuvij israelitá ro', cataj nij ro' rihaan síí cu'naj Pilato a:

—Se guun cano letrá se vaa síí nicaj suun rey uun chij rihaan núj sij israelitá me so' ma'. Maan se cataj letrá se vaa ma'an so' cataj se vaa síí nicaj suun rey uun chij rihaan nij yuvij israelitá me so' á —taj nij so' rihaan síí cu'naj Pilato a.

22 —Aj quisij cachrón 'unj nana cachronj nanj á —taj Pilato rihaan nij so' a.

23 Dan me se gaa quisij cachrón nij tanuu man Jesucristó rihaan rcutze, ne nicaj nij so' sagan' Jesucristó, ne cuxra' ta'aj nij so' sagan' Jesucristó, ne nicaj 'o 'o tanuu ta'aj sagan' Jesucristó yo' a. Ne vaa se-cotoó Jesucristó uún a. Ne xa' se-cotoó so', tzaj ne taj rej nuva nii se-cotoó so' ma'. Maan se orún' yatzij me yo' gaa canánj nii man yo' a.

24 Che'é dan cataj nij tanuu rihaan tuvi' nij so' a:

—Se cuxra' ta'aj ní' man cotoó nihánj ma'. Maan se tico tixaj ní' se-suerté ní' che'é nihánj, ne quene'en ní' me síí nacaj man cotoó yo' ei —taj nij so' a.

Danj qui'yaj nij so', ne quisij ya nu' nana nihánj nana no rihaan danj Diose a: “Cuxra' ta'aj nii sagan' 'unj, ne tico tixaj nii che'é se-cotoó 'unj a”, taj danj Diose a. Dan

me se nij tanuu me nij síí qui'yaj danj adonj.

25 Ne nichrun' nicun' nii Jesucristó do', chu'vij nii so' do', chana cu'naj Mariá nica síí cu'naj Cleofas do', chana cu'naj Mariá Magdalena do', rihaan rcutze no Jesucristó a.

26 Dan me se quene'en Jesucristó man nii so' do', man síí tucu'yón se-nana so' síí 'ee rá so' man do', se vaa nicun' rcua'aan roj so' rihaan so', ne cataj so' rihaan nii so':

—Síí nihánj guun ta'níí so', nahiin —taj Jesucristó no nii so' a.

27 Gaa ne cataj so' rihaan síí tucu'yón se-nana so' yo' a:

—Chana nihánj guun níí so' á —taj so' rihaan síí tucu'yón se-nana so' yo' a.

Ne maan orá dan guun nii síí tucu'yón se-nana Jesucristó yo' man nii Jesucristó, ne ca'anj nicaj so' man no' ve' tucua' ma'an so' a.

Nana nihánj taj xna'anj daj guun gaa cavi' Jesucristó a

28 Quisij qui'yaj nij so' danj, gaa ne quene'en Jesucristó se vaa aj quisij ya nu' se vaa taj danj Diose che'é so' a. Che'é dan cataj so':

—Nacoó 'unj na nanj á —taj so' a.

29 Yanj 'o xruj nuu na vinó yuu rihaan yo'óo, ne nicaj nij so' 'o yataa esponja, ne tucua'anj nij so' yataa rque na vinó yuu yo', ne cuta' nij so' raa 'o coj hisopo, ne cachrón nij so' yataa yo' tu'va Jesucristó a. 30 Ne gaa quisij co'o Jesucristó na vinó yuu nuu rque yataa yo', ne cataj so':

—Veé danj navij suun, qui'yaj a —taj so', ne ni'naa raá so', ne ca'ne' rá so', ne cavi' so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cho'oj 'o tanuu chruun lanzá x'núú Jesucristó a

³¹ Dan me se güii 'yaj chuvii nij síí israelitá chá nij so' cha'anj pascuá me yo', ne güii guee ndo'o me cuetan' a'yuj, 'yaj nij yuvii israelitá, ne ne ca'vej rá nij yuvii yo' canoco' xngá rihaan rcutze güii guee yo' a. Che'é dan me cachín ni'yaj nij síí uun chij rihaan nij yuvii israelitá rihaan síí cu'naj Pilato se vaa ca'ne' so' suun tucuachran' nii tacóo nij síí noco' rihaan rcutze yo' che'é rej ra'yanj doj cavi' nij so', gaa ne quirii yaníj nii man nij síí cavi' yo' a. ³² Qui'yaj Pilato ndaa vaa cachín ni'yaj nij so' rihaan so', ne ca'anj nij tanuu, ne asino tucuachran' nij tanuu tacóo yo' o' síí noco' rej x'nuj Jesucristó, gaa ne tucuachran' uún nij tanuu tacóo síí noco' níchrej x'núú Jesucristó uún a. ³³ Tzaj ne gaa cuchí' nij so' rej noco' ma'an Jesucristó, gaa ne xcaj nij so' cuentá se vaa aj cavi' so', ne che'é dan ne tucuachran' nij so' tacóo so' ma'. ³⁴ Tzaj ne yo' o' tuvi' nij tanuu nicaj xrúun so' chruun taj aga' sihaa raá, ne cho'oj so' x'núú Jesucristó, ne nu' qui'yaj so' danj, ne nu' cavii ndo'o ton do', na do', rej catúj aga' sihaa yo' a.

³⁵ Ne síí taj xna'anj nana nihánj me se sij quene'en nu' se vaa guun me so', ne ya vaa se-nana so', ne ne'en so' se vaa ya a'mii so', ne taj xna'anj so' nu' nana nihánj che'é rej cuchuman rá soj sij nayaa nana nihánj ni'yaj soj Jesucristó a.

³⁶ 'O se guun nu' nihánj che'é rej quisij ya nu' nana nihánj nana no' rihaan danj Diose, se vaa taj yo': “Se cachran' a 'o cúú man so' ma'”, taj nana no' rihaan danj Diose a. ³⁷ Ne yo'ó nana ro', taj: “Ni'yaj nij so' man síí cho'oj ma'an nij so' aga' man a”, taj yo'ó nana no' uún rihaan danj Diose a.

Nana nihánj taj xna'anj daj guun gaa cachin' nii man Jesucristó rque yu'uj yuvej a

³⁸ Quisij qui'yaj nij tanuu danj, gaa ne cachín ni'yaj síí cu'naj José síí cavii chuman' Arimatea rihaan síí cu'naj Pilato se vaa ca'vej rá síí cu'naj Pilato quirii yaníj so' man Jesucristó a. Ne xa' síí cu'naj José yo', tzaj ne sij tucu'yón se-nana Jesucristó me so', tzaj ne maan se noco' yuve so' man Jesucristó, che'é se cuchu'vi' so' ni'yaj so' man nij síí uun chij rihaan nij yuvii israelitá a. Dan me se ca'vej rá síí cu'naj Pilato, ne che'é dan quirii yaníj síí cu'naj José man Jesucristó a. ³⁹ Ne vaa síí cu'naj Nicodemo uún, ne sij cuchí' rihaan Jesucristó rej nií asij rque doj me so', ne ca'anj so' ga síí cu'naj José yo', ne cata so' ico

chí' kiló taj doj squí' cu'naj mirra nachej gā se cu'naj áloe a. ⁴⁰ Dan me se tananij roj so' man Jesucristó, ne nucutáj roj so' mantá sa' man nu' nee man Jesucristó, ne caraa roj so' mirra do', áloe do', rque mantá yo' a. Dan me se tucuaán noco' nij yuvij israelitá gaa achin' nij so' man nij sí cavi' qui'yaj roj so' a.

⁴¹ Dan me se nichrun' rej cachrón nii man Jesucristó rihaan rcutze ro', naj 'o naa chruun, ne rque naa yo' ro', táa yu'uj rque yujej rej achin' nii xngá a. Tzaj ne yu'uj nacā me yo', ne a 'ó xngá ne cachin' nii rque yu'uj yo' ma'. ⁴² Dan me se güii 'yaj chuvij nij sí israelitá chá nij so' cha'anj pascuá me yo', ne nichrun' naj rej taj yu'uj yo' gā rej nicun' rcutze yo', ne che'é dan cachin' roj so' man Jesucristó rque yu'uj yo' a.

20

Nana nihánj taj xna'anj daj guun gaa quisj cunuu i'na' uún Jesucristó a

¹ Dan me se taxrej cotungó vaa rmi' doj, ne ca'anj chana cu'naj Mariá Magdalena rej taj yu'uj rque yujej yo', ne quene'en no' se vaa taj yanij yujej aráan rihaan yu'uj yo' a. ² Che'é dan cunánj no', ne cuchi' no' rihaan sí cu'naj Simón Pedró do', rihaan yo'ó sí tucu'yón se-nana Jesucristó sí 'ee rá Jesucristó man do' a. Ne cataj no' rihaan roj so':

—Quirii nii man sí 'nij ra'a man ní rque yu'uj nanj á. Ne ne me rej ca'anj nicaj nii man so' a ma' —taj no' rihaan roj so' a.

³ Che'é dan cavii sí cu'naj Pedró gā yo'ó sí tucu'yón se-nana Jesucristó yo', ne ca'anj roj so' rej taj yu'uj yo', ⁴ ne cunánj roj so', ne ra'yanj doj cunánj yo'ó so' rihaan sí cu'naj Pedró, ne so' me sí cuchi' asino yaan doj tu'va yu'uj yo' a. ⁵ Gaa ne ni'yaj so' rque yu'uj yo', ne quene'en so' rej naj nij yatzij, tzaj ne ne catuu so' ma'. ⁶ Dan me se cuchi' sí cu'naj Pedró sí noco' xcó so', gaa ne catúj ma'an Pedró rque yu'uj yo', ne quene'en so' rej naj nij yatzij, ⁷ ne quene'en so' vitó aráan raá Jesucristó, tzaj ne nuvi' yo' naj rcua'aan gā yo'ó nij yatzij a ma'. Tananj rej yanij quinaj orún' yo', ne nacu'lu' yo' a. ⁸ Dan me se catúj uún yo'ó sí tucu'yón se-nana Jesucristó sí cuchi' asino yaan, ne quene'en so' nij yatzij yo', gaa ne cuchumán rá so' se-nana chana cu'naj Mariá Magdalena yo' a. ⁹ 'Q se ataa nari' roj so' nana no rihaan danj Diose se vaa cavi' Jesucristó gaa ne cunuu i'na' uún so' a. ¹⁰ Dan me se cavii uún roj sí tucu'yón se-nana Jesucristó yo', quinan' roj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa quene'en chana cu'naj Mariá Magdalena man Jesucristó a

¹¹ Ne canicun' chana cu'naj Mariá nichrun' tu'va yu'uj yo', ne ta'vee ndo'o no' a. ¹² Ne quene'en no' vij se-mozó Diose nuu yatzij catzij, ne ne roj so' rej cachin' nii man Jesucristó a. Yo'q so' ne rej raá Jesucristó, ne yo'ó so' ne rej tacoj Jesucristó a. ¹³ Gaa ne xná'anj roj so' man chana cu'naj Mariá, cataj roj so':

—Me che'é ta'veé so', ga man nocoj —taj roj so' no no' a.

—Ta'veé 'unj che'é se quirii nii man cúu man síi 'nij ra'a manj, ne ne me rej ca'anj nicaj nii man so' a ma' —taj no' rihaan roj so' a.

¹⁴ Síj ca'mii no' danj, gaa ne canicaj no' rej xcq no', ne quene'en no' man Jesucristó, nicun' so' rihaan no' a. Tzaj ne ne cunuu yaan no' man Jesucristó a. ¹⁵ Gaa ne xná'anj Jesucristó man no', cataj so':

—Me che'é ta'veé so', ga man nocoj. Me síi nanó' so' ga —taj Jesucristó no no' a.

Dan me se guun rá no' se vaa sij tumé naa naj yo' me síi ca'mii ga no', rá no', ne che'é dan cataj no':

—Sese quirii yanj so' man so', ne cataj xna'anj so' rihanj me rej ca'anj nicaj so' man so', ne nicaj 'unj man so' ca'anj 'unj á —taj no' rihaan síi nicun' rihaan no' a.

¹⁶ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Mariá —taj so' a.

Canicaj no', cataj no':

—Raboni —taj no' rihaan so' xna'ánj hebreo, ne dan me

se “maestró” me se taj nana ca'mii no' rihaan so' a.

¹⁷ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan no' a:

—Ca'ne' rá so', se catzii so' doj manj ma'. 'Q se ataa cavii uún 'unj quinán' 'unj rihaan Réj Diose, ne me rá 'unj ca'anj so' rihaan nij tinúú 'unj ne cataj xna'anj so' rihaan nij so' se vaa cavii 'unj quinán' 'unj rihaan Réj, ne so' me se Rej soj me uún so', ne Diose síi noco' 'unj me so', ne Diose síi noco' soj me uún so' adonj —taj Jesucristó rihaan chana cu'naj Mariá a.

¹⁸ Dan me se ca'anj chana cu'naj Mariá Magdalena, ne nata' no' rihaan nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó se vaa quene'en no' man síi 'nij ra'a man ní', ne nata' no' nij nana cataj Jesucristó rihaan no' a.

Nana nihánj taj xna'anj daj guun gaa cuchi' Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nana so' a

¹⁹ Dan me se rej ti'nuu ma'an güii cotungó yo' me se caráán nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó ta'yaa rihaan ve' man nij so', che'é se kuchu'vi' nij so' ni'yaj nij so' nij síi uun chij rihaan nij yuvií israelitá a. Gaa ne ca'na' Jesucristó, ne canicun' so' tanuu rej man nij so', ne cataj so':

—Gaa dínj nimán soj ei —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

²⁰ Quisij ca'mii so' danj, gaa ne tihaan so' ra'a so' tihaan

so' x'núú so' tihaan so' rihaan nij so' a. Gaa quene'en nij so' nu' yo', gaa ne guun niha' uxrá rá nij síu tucu'yón se-nana so' ni'yaj nij so' man síi 'nij ra'a man ní' a.

²¹ Dan me se yuún ca'mii Jesucristó rihaan nij so', cataj so':

—Gaa dínj nimán soj ei. Ase vaa ca'neé Réj manj ro', danj gaa ca'nej 'unj man soj nu' rihaan chumii nihánj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

²² Quisíj ca'mii Jesucristó danj, gaa ne ca'yánj Jesucristó rihaan nij so', ne cataj so':

—Nícaj soj Nimán Diose nihánj á. ²³ Ne sese cataj soj se vaa navij cacun' tumé me ma'an yuvij, ne quinavij nu' cacun' tumé so' a. Ne sese cataj soj se vaa se quinavij cacun' tumé me ma'an yuvij, ne veé danj gaa quitaj nu' cacun' tumé so' xráá so' nu' cavii nu' ca'anj uún a —taj Jesucristó rihaan nij síu tucu'yón se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj daj guun gaa quene'en síu cu'naj Tomás man Jesucristó a

²⁴ Dan me se yo'ó tuvi' chuvij nij síu tucu'yón se-nana Jesucristó me síu cu'naj Tomás, ne yo'ó se-chuvij so' me Dídimó a. Ne nuvi' so' ne ga yo'ó nij so' gaa cuchi' Jesucristó rihaan yo'ó nij so' ma'. ²⁵ Che'é dan cataj xna'anj yo'ó nij síu tucu'yón se-nana Jesucristó rihaan Tomás se vaa quene'en nij so' man síi 'nij ra'a man ní'

a. Tzaj ne cataj Tomás rihaan nij so' a:

—Sese se quene'en ma'anj rej catúj caquí ra'a so', ne sese se cutaj ra'aj rej catúj caquí ra'a so' do', sese se cutaj ra'aj rej quiran' chi'ij x'núú so' do', ne daj chihaa mij se cuchumán raj se vaa cunuu i'na' uún so' ma' —taj síu cu'naj Tomás rihaan nij so' a.

²⁶ Dan me se cachén tunj güi, ne mán uún nij síu tucu'yón se-nana Jesucristó, ne ne síu cu'naj Tomás ga nij so', ne dan me se raan nij ta'yaa, tzaj ne taj ni'yón, ne naruvi' Jesucristó tanuu yan man nij so' a. Ne cataj so':

—Gaa dínj nimán soj ei —taj so' rihaan nij so' a.

²⁷ Gaa ne cataj so' rihaan síu cu'naj Tomás a:

—Tucua'anj so' ra'á so' nihánj, gaa ne xcaj so' cuentá daj vaa ra'aj, ne cuta' so' ra'á so' x'núú 'unj nihánj rej catúj chruun lanzá, gaa ne guun ya ya rá so' se vaa cunuu i'na' uún 'unj á. Cuchuman rá so', ni'yaj so' manj á —taj so' rihaan síu cu'naj Tomás a.

²⁸ Gaa ne cataj síu cu'naj Tomás rihaan so' a:

—So' me síi 'nij ra'a manj, ne so' me Diose síi nocoj adonj —taj so' rihaan Jesucristó a.

²⁹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Uun daj quene'en yá so' manj, gaa ne amán rá so' ni'yaj so' manj nanj á. Tzaj ne vaa che'é guun niha' rá nij síu ne quene'en manj ne amán

rá ni'yaj manj ei. 'Q se cavii sa' ya nij so' adonj —taj Jesucristó rihaan síi cu'naj Tomás a.

Nana nihánj taj xna'anj me che'é cachrón síi cu'naj Juan yanj nihánj a

³⁰ Dan me se vaa uxrá yo'ó nij suun sa' nocoo qui'yaj suun Jesucristó quene'en nij síi tucu'yón se-nana so', tzaj ne taj vaj nana che'é yo'ó nij suun sa' nocoo yo' nó rihaan yanj nihánj, ³¹ tzaj ne no nana nihánj rihaan yanj nihánj che'é rej yo'ó cuchuman rá soj sij nayaa nana nihánj se vaa Jesucristó ro', me síi ca'néé Diosé tinanii man yuvii rihaan sayuun, ne ta'nij Diosé me ya uún so' ei. Ne che'é se amán rá soj ni'yaj soj man so' ro', che'é dan gaa i'na' nimán soj rihaan Diosé nu' cavii nu' ca'anj che'é ma'an Jesucristó chuguanj.

21

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nari' tuvi' uún Jesucristó ga chij nij síi tucu'yón se-nana so' a

¹ Cachén doj, gaa ne cuchii uún Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nana so' rej nuu na lacuaná cu'naj Tiberias a. Ne nihánj me se vaa qui'yaj so' a. ² Aj cunuu chre' síi cu'naj Simón Pedró do', síi cu'naj Tomás Dídimó do', Natanael síi cavii chuman' Caná chuman' naj estadó Galilea do', roj ta'níi síi cu'naj Zebedeo do', yavij síi tucu'yón se-nana Jesucristó

do' a. ³ Gaa ne cataj Simón Pedró rihaan yo'ó nij so' a:

—Ca'anj 'unj tiguíj 'unj nanj rque na quirij xcuj, raj chuguanj —taj so' rihaan nij so' a.

—Ca'anj ní' chiha' —taj yo'ó nij so' rihaan Simón Pedró a.

Gaa ne cavii nij so' catúj nij so' rque rihoo chéé rihaan na, ne nigan' qui'yaj suun nij so', tzaj ne a 'o' xcuj ne quirij' nij so' a ma'.

⁴ Dan me se taxrej yo'ó güii me se nicun' Jesucristó tu'va na lacuaná yo' a. Tzaj ne ne quene'en nij síi tucu'yón se-nana so' se vaa ma'an so' me yo' a ma'. ⁵ Dan me se cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Vaa doj se chá rihaan soj na' —taj Jesucristó, xna'anj so' man nij so' a.

Taj ma' —taj nij so' a.

⁶ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Tiguíj soj nanj rque na rej x'nuj rihoo rej nuva' rihoo, ne quirij' soj xcuj ei —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Che'é dan tiguíj nij so' nanj ndaa vaa cataj Jesucristó, ne caraa nu' nanj, qui'yaj xcuj, ne ne guun nucuaj nij so' cuxuun nij so' nanj a ma'. ⁷ Che'é dan ca'mii 'o' síi tucu'yón se-nana Jesucristó síi 'ee rá Jesucristó man rihaan Pedró, cataj so':

—Síi'nij ra'a man ní' me yo' ei —taj so' a.

Dan me se cuno Simón Pedró nana se vaa síi'nij ra'a man ní' me yo', gaa ne che'é

se aj quirii so' se-cotoó so', che'é dan nanuû ra'yanj so' se-cotoó so', gaa ne tagüéj so' man so' rihaan na yo' a.

8 Tzaj ne yo'ó nij so' ro', quináj rque rihoo yo', ne tiguúj nij so' chruun man rihoo yo', ne nicaj nij so' rihoo ca'anj nij so' ndaa tu'va na lacuaná yo', ne orún' cientó metró tiguúj ra'a nij so' man rihoo rque na, ne cuxuun nij so' nanj caraa xcuaj yo' rej tu'va na a. ⁹ Ne nu' cuchi' nij so' rihaan yo'óó, ne quene'en nij so' 'o ya'an nachráj Jesucristó, ne táá nee xcuaj do', rachrúún do', ruvaj yo' a. ¹⁰ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Nıcaj soj doj xcuaj quirii soj ca'na' soj ei —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

¹¹ Che'é dan cavii Simón Pedró, ne cuxuun so' nanj yo' rihaan yo'óó a. Ne caraa 'o cientó táá yavıj chihaa cha'nıj xcuaj rque nanj yo' a. Ne nda' se 'ee ndo'o nij xcuaj, tzaj ne ne şın' nanj ma'.

¹² Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Cuvá' soj, cha ruvá soj ei —taj so' rihaan nij so' a.

Ne a 'ó nij sı́ tucu'yón se-nana Jesucristó ne quisıj rá xná'anj man so' me sı́ me so' a. 'O se aj quene'en nij so' se vaa sı́ 'nij ra'a man ní' me yo' a. ¹³ Gaa ne ca'na' Jesucristó, ne nicaj so' rachrúún do', nee xcuaj do', rqué so' man nij so' a.

¹⁴ Dan me se quisıj va'nıj nari' tuvi' Jesucristó ga nij

sı́ tucu'yón se-nana so' gaa cunuu i'na' uún so' a.

¹⁵ Dan me se gaa quisıj chá ruvá nij so', ne xná'anj Jesucristó man Simón Pedró, cataj so':

—Cunó so' ca'mıj, Simón ta'nı́ Jonás. Doj a 'ee rá so' manj rihaan nij sı́ nihánj na' —taj Jesucristó, xná'anj so' man Pedró a.

—Ne'en ma'án so' se vaa 'ee raj mán so', Señor —taj Pedró rihaan Jesucristó a.

—Ve'é rque so' cha daán 'ınj matzinj á —taj Jesucristó ni'ıj Jesucristó nu' nij sı́ noco' man so' a.

¹⁶ Gaa ne xná'anj uún Jesucristó man Pedró, cataj so':

—Cunó so' ca'mıj, Simón ta'nı́ Jonás. 'Ee rá so' manj na' —taj uún Jesucristó rihaan Pedró a.

—Ne'en ma'án so' se vaa 'ee raj mán so', Señor —taj uún Pedró rihaan Jesucristó a.

—Ve'é tumé so' man daán 'ınj matzinj á —taj uún Jesucristó, ni'ıj so' nu' nij sı́ noco' man so' a.

¹⁷ Gaa ne cataj uún Jesucristó rihaan Pedró:

—Cunó so' ca'mıj, Simón ta'nı́ Jonás. 'Ee rá so' manj na' —taj uún Jesucristó, ne veé danj quisıj va'nıj xná'anj so' danj man Pedró a.

Dan me se quinano rá Pedró che'é se quisıj va'nıj xná'anj Jesucristó danj man so' a. Gaa ne cataj uún so' rihaan Jesucristó a:

—Ne'én so' cunudanj, Señor. Ma'án so' ne'en se vaa 'ee raj mán so' ei —taj Pedró rihaan Jesucristó a.

—Ve'é rque so' chá daán 'un̄j matzin̄j á. ¹⁸ Cuaño nihánj me se cataj yá yá 'un̄j rihaan so' se vaa gaa mé so' sí tachruu, ne numíj ma'án so' yatzíj catuún so', ne chéé so' me rej me ma'án guun rá so', tzaj ne asa' guun chij so', ne ticún' so' ra'á so', ne yo'ó so' numíj catuún so', ne n̄icaj so' mán so' ca'anj so' me rej me ma'án rá so' ca'anj so', ne nda' se na'vej rá so' ca'anj so', tzaj ne vaj so' ei —taj Jesucristó rihaan Pedró a.

¹⁹ Ne nana cataj Jesucristó rihaan Pedró, tzaj ne nana yo' taj xna'anj se vaa ticaví' nii man so', ne ca'mii sa' yuvii che'é Diose, qui'yaj so' a.

Gaa ne cataj uún Jesucristó rihaan Pedró a:

—Yo'ó canocó' so' manj ei —taj Jesucristó rihaan so' a.

²⁰ Gaa ne canicaj Pedró, ne quene'en so' man yo'ó sí tucu'yón se-nana Jesucristó sí 'ee rá Jesucristó man a. So' ro', me sí cayáan rej x'nuj Jesucristó gaa chá xti'n̄o nij so' gaa rque, ne so' me sí xná'anj man Jesucristó me sí t̄acuachén man Jesucristó rihaan nij sí taj ri'yun̄j man Jesucristó gaa chá xti'n̄o nij so' gaa rque a. ²¹ Dan me se gaa quene'en Pedró man sí 'ee rá Jesucristó man yo', ne xná'anj so' man Jesucristó, cataj so':

—Daj quiran' sí nihánj ga, Señor' —taj so' rihaan Jesucristó a.

²² Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ne sese me rá 'un̄j yo'ó gaa i'na' so' rihaan chumii ndaa se ca'na' uún 'un̄j rihaan chumii nihánj, ne nuveé se-suun ma'án so' me yo' ma'. Yo'ó canoco' ma'án so' manj ei —taj Jesucristó rihaan Pedró a.

²³ Che'é dan cha'nuu nana nihánj sca'núj nij tinuj nij so', ne guun rá nij so' se vaa daj chihaa míj se cavi' sí tucu'yón se-nana Jesucristó yo' a. Tzaj ne ne cataj Jesucristó se vaa ya ya se cavi' so' ma'. Maan se cataj un̄j so' nana: “Sese me rá 'un̄j yo'ó gaa i'na' so' rihaan chumii ndaa se ca'na' uún 'un̄j rihaan chumii nihánj”, me nana ca'mii Jesucristó a.

²⁴ Dan me se sí tucu'yón se-nana Jesucristó nihánj me se so' me sí cataj xna'anj che'é nu' rasuun n̄o rihaan yanj nihánj, ne so' me sí cachrón nana rihaan yanj che'é rasuun nihánj, ne ne'en núj se vaa ya uxrá nu' vaa nana cataj xna'anj so' ei. ²⁵ Ne vaa que'ee doj rasuun qui'yaj uún Jesucristó, tzaj ne sese cachrón nii nu' nana che'é 'o 'o nij rasuun rihaan yanj nihánj, ne se quisíj chumii nihánj cumān cunudan̄j nij yanj libró yo' rihaan chumii nihánj, rá 'un̄j a ma'.

**Yanj nihánj taj
xna'anj daj
qui'yaj nij apóstol
cune' Jesucristó
man nata' se
nana so' rihaan
yuvij a**

*Nana nihánj taj xna'anj daj
ca'mii Jesucristó rihaan nij
apóstol cune' so' man nata' se
nana so' rihaan yuvij gaa ataa
quinan' Jesucristó xta' a*

¹⁻² Dan me se yanj ca'néé
'unj rihaan so' asij rque me se
rihaan yo' cachron 'unj nana
che'é nu' se vaa qui'yaj Je-
sucristó do', che'é nu' nana
tucu'yón Jesucristó do', asij
tacoo, ndaa se quinan' so'
xta', qui'yaj Diose a. Dan me
se asino ca'ne' so' suun ri-
haan nij apóstol cune' so' man
nata' se nana so' rihaan yuvij,
ndaa vaa cataj Nimán Diose
rihaan so', gaa ne quinan' so'
xta', ne dan me se nu' nana
che'é yo' me cachronj rihaan
yanj ca'néj rihaan so', Teófilo.

³ Dan me se gaa quisij cavi'
Jesucristó rihaan rcutze, gaa
ne guun que'ee tihaan so'
man so' rihaan nij apóstol yo',
che'é rej guun ya rá nij so'
se vaa ya cunuu i'na' uún so'
a. Dan me se vij chihaa ya
güii quene'en nij apóstol man
so', ne ca'mii ndo'o so' ga
nij apóstol che'é rej guun chij
Diose rihaan chumij nihánj a.

⁴ Ne gaa vaj so' ga nij apóstol,

ne cataj xna'anj so' rihaan nij
so' se vaa:

—Yo' o cumañ soj chuman'
Jerusalén nihánj, ne se cavi'
soj ca'anj soj ma'. Mañ se
na'vij soj ca'na' se vaa cata'
tu'va Réj Diose se vaa rque
so' man soj, ndaa vaa cataj
xna'anj ma'anj rihaan soj a.
⁵ O se Juan ro', me sí cuta' ne
man yuvij na uun, ne xa' soj,
tzaj ne ma'an Nimán Diose
catuu nimán soj rque doj güii
adonj —taj Jesucristó rihaan
nij apóstol cune' so' man nata'
se nana so' rihaan yuvij a.

⁶ Ne dan me se cunuu chre'
nij apóstol rihaan Jesucristó,
ne xná'anj nij so' man Jesu-
cristó a:

—Ne yaj me se guun chij
úun ní' sij israelitá rihaan chi-
háan ní', qui'yáá so' na'. Cataj
so' rihaan núj, Señor —taj nij
so' rihaan Jesucristó a.

⁷ Tzaj ne cataj Jesucristó ri-
haan nij so' a:

—Diose ro', me sí no xcúun
cachron güii qui'yaj so' se vaa
qui'yaj so' ei. Nuveé se suun
soj me suun yo' ma'. ⁸ Tzaj ne
asa' catúj Nimán Diose nimán
soj, ne quirí' ndo'o soj rej
nucuaaj, gaa ne guun soj sí
nata' se nanaj rihaan yuvij
adonj. Dan me se nu' chu-
man' Jerusalén do', nu' es-
tadó Judea do', ndaa chuman'
Samaria do', ca'vee se ndaa
chuman' gan' doj naj rihaan
chumij nihánj, tzaj ne ca'anj
soj nata' soj se nanaj adonj
—taj Jesucristó rihaan nij so'
a.

⁹ Dan me se quisij ca'mii
Jesucristó daj rihaan nij

so', gaa ne ni'yaj nij so' man so', ne dan me se cavii so' xta', qui'yaj Diose, ne catúj so' rque ngaa, ne ne ca'vee quene'en nij so' man so' a ma'. ¹⁰ Dan me se ni'yaj uxrá nij apóstol rej xta' rej vaj Jesucristó, tzaj ne ne ne'en nij so' daj guun, ne aj nicun' vij sí nuu yatzíj catzii x'núú nij so' nanj ei. ¹¹ Gaa ne cataj roj snó'o yo' a:

—Me che'é yo'o nicun' soj sij cavii estadó Galilea ni'yaj soj xta' ga. Jesucristó me se ne'en soj se vaa cavii so' quinan' so' xta', qui'yaj Diose, ne ase vaa cavii so' xta' ro', danj qui'yaj uún so' nanij so' ca'na' so' rihaan chumij nihánj adonj —taj roj sí nuu yatzíj catzii rihaan nij apóstol yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj nii gaa narii nii 'o sí nayon rihaan sí cu'naj Judas a

¹² Dan me se tanáj nij apóstol quij cu'naj Quij man Chruun Olivó, ne ca'anj nij so', ne namán uún nij so' chuman' Jerusalén a. Dan me se 'o kilómetro ca'anj nij so', ¹³ ne gaa catúj nij so' chuman', ne cavii nij so' xta' ve' tucua' nij so' ve' nata' a. Ne nij so' ro', me Pedró do', Juan do', Jacobo do', Andrés do', Felipé do', Tomás do', Bartolomé do', Mateo do', Jacobo ta'níi Alfeo do', Simón sí guun tuvi' ga nij sí me rá cunú' ga gobiernó man Romá do', Judas tinúú Jacobo do' a. ¹⁴ Dan me se yo'o vaa rá taran' nij so', ne yo'o achíin

ni'yaj nij so' rihaan Diose a. Danj qui'yaj nij so' ga nij chana do', ga Mariá nii Jesucristó do', ga nij tinúú Jesucristó do' a.

¹⁵ Ne güii dan me se canicun' Pedró tanuu nij tinuj nij so', ne ca'mii so' rihaan nij so' a. Dan me se cientó táa 'ó íco yuvií me nij yuvií cunuu chre' rej man nij so' a. ¹⁶ Dan me se cataj Pedró rihaan nij so' a:

—Aj quisíj ya nu' nana no rihaan danj Diose nana rque Nimán Diose ca'mii sí cu'naj David nana a'mii che'é sí cu'naj Judas, tinuj, nocoj. Ne dan me se ya ya guun so' sí racu'j man nij sí quita'aa man Jesucristó se vaa ca'vee nari' nij so' man Jesucristó, qui'yaj Judas a. ¹⁷ Ne yo'o tuvi' núj apóstol guun so', ne cata so' se suun núj a.

¹⁸ "Dan me se nicaj so' sa'anj cacun' qui'yaj canaán ma'an so', ne quirir' so' 'o yo'óo, qui'yaj yo' a. Gaa ne dan me se naxru' so' rihaan yo'óo, ne canuu rque so', ne cavii xri' so' cayuu yo' rihaan yo'óo a. ¹⁹ Ne nihánj me nana cachén nu' rque chuman' Jerusalén, ne che'é dan tucunáj nij sí man Jerusalén Acéldama man yo'óo yo' a —taj Pedró rihaan nij so', ne nana Acéldama ro', me se xna'anj nij so', ne nana yo' taj Yo'óo Ton a. Dan me se cataj uún Pedró— ²⁰ 'O se rihaan yanj chra' nó nana taj se vaa: "Cunuu tacaan rej cane so', ne se cayáan a doj yuvií rej yo' ma'", taj yanj

chra' yo', ne taj uún yo': "Se suun so' ro', nacaj yo'ó so' á", taj uún yanj yo' a.

21-22 "Che'é dan vaa che'é caṭa yo'ó tinúú ní' suun ga núj se vaa nata' so' rihaan yuvij se vaa ya cunuu i'na' uún Jesucristó, ndaa vaa 'yaj núj a. Tzaj ne inanj síi chéé ga núj sij apóstol gaa vaj Jesucristó ga núj me síi no xcúún caṭa suun yo' a. Dan me se síi quene'en asij cuta' ne Juan man Jesucristó ndaa se cavii Jesucristó xta' qui'yaj Diose do', me síi no xcúún guun tuvi' núj sij apóstol adonj —taj Pedró rihaan cunudanj nij síi cunuu chre' a.

23 Gaa ne dan me se narii nij so' man vij snó'o, ne yo'ó so' ro', me síi cu'naj José, ne Barsabás cu'naj uún so', ne Justo tucu'náj nii man so' a. Ne yo'ó so' ro', me síi cu'naj Matías a. 24 Gaa ne cachíin ni'yaj taran' nij so' rihaan Diose, cataj nij so':

—Ne'én so' daj vaa nimán cunudanj yuvij, Señor. Che'é dan tiháan so' me roj tuvi' síi nihánj narii so' 25 se vaa caṭa so' suun nihánj ne guun so' apóstol nata' se nana Jesucristó rihaan yuvij a. 'O se ca'anj yanij síi cu'naj Judas, tanáj xco so' suun nihánj, ne ca'anj so' ndaa rej no xcúún so' ca'anj so' a —taj nij yuvij, cachíin ni'yaj nij yuvij rihaan Diose a.

26 Gaa ne tico tixaj nij so' me roj so' qui'yaj canaán, ne síi cu'naj Matías me síi qui'yaj canaán, ne che'é dan guun tuvi' so' ga yo'ó xaan

nij apóstol cune' Jesucristó man nata' se nana so' rihaan cunudanj nij yuvij man rihaan chumij a.

2

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'na' Nimán Diose rihaan nij síi noco' man Jesucristó a

1 Dan me se cachén cha'anj pascuá, ne cachén yavij chihaa chi' güii, ne quisij cha'anj Pentecostés a. Ne güii dan me se cunuu chre' cunudanj nij síi noco' man Jesucristó rá 'o ve', 2 ne taj ni'yón cuno taran' nij síi ne rá ve' se vaa nayuu rá ve', ne daj se uun rá' unó' nana yuvaá avii rej xta' ro', danj guun rá nij so' gaa nayuu rá ve' a. 3 Gaa ne quene'en nij so' rasuun, ne ase vaa yaa ya'an cuxra' ta'aj vaa rasuun quene'en nij so', ne quitáá rasuun yo' raá 'o 'o nij so' a. 4 Gaa ne dan me se caraa Nimán Diose nimán taran' nij so', gaa ne guun che'e nij so' nucuaj ca'mii nij so' xna'ánj ino vaa, ne ndaa vaa xna'ánj ca'vee ca'mij 'o 'o nij so' qui'yaj Nimán Diose, danj inanj ca'mii nij so' a.

5 Dan me se güii dan cumán ndo'o yuvij israelitá chuman' Jerusalén, ne síi me ya rá canoco' man Diose me nij yuvij israelitá yo', ne síi cavii nu' chuman' naj rihaan chumij me uún nij so' a. 6 Dan me se cuno nij yuvij israelitá yo' se vaa cuno nij síi noco' man Jesucristó ne rá ve' yo', ne che'é dan cunuu chre' nij

yuvij israelitá rihaan ve' yo', ne ca'anj ndo'o rá nij so' se vaa guun a. 'O se 'o 'o nij yuvij israelitá yo' ro', cuno se vaa ca'mii nij sí noco' man Jesucristó xna'ánj a'mii 'o 'o nij yuvij israelitá yo' a. ⁷ Dan me se caráya'anj uxrá nij yuvij, ne cataj nij yuvij yo':

—Nij'yaj soj ei. Xa' nij sí nicun' a'mii nihánj, tzaj ne sij cavii estadó Galilea me cunudanj nij so' á. ⁸ Ne asa' a'vee uno 'o 'o ní' se vaa a'mii nij so' xna'ánj a'mii ma'an nii ní' rihaan ní' ga. ⁹ Dan me se ma'an ní' me sí cavii Partia do', Media do', Elam do', Mesopotamia do', Judea do', Capadocia do', Ponto do', Asia do', ¹⁰ Frigia do', Panfilia do', Egiptó do', rej Libia naj nichrun' Cirene do', ne ta'aj ní' me sí ne chuman' Romá uún a. 'O se ta'aj ní' me yuvij israelitá, ne yo'ó ta'aj ní' me nij sí yanij guun tuvij' ga nij sí israelitá a. ¹¹ Ne vaa sí cavii Creta do', Arabia do', uún a. Ne nihánj me se ndaa uno 'o 'o ní' se xna'anj ní', 'yaj nij so' a'mii nij so', ne nata' ndo'o nij so' se vaa sa' uxrá vaa Diose á —taj cunudanj nij yuvij yo' a.

¹² Dan me se caráya'anj uxrá cunudanj nij yuvij israelitá yo', ne ne ca'vee xcaj nij so' cuentá daj me che'é guun danj a. Ne ta'aj nij so' xná'anj man tuvi', cataj nij so':

—Me che'é guun nu' danj ga —taj ta'aj nij so' a.

¹³ Ne yo'ó ta'aj nij so' ca'nga' nacoo, ne cataj nij so':

—Cachén ndo'o co'o nij sí nihánj na vinó naca nanj chuguanj —taj nij sí ca'nga' nacoo yo' a.

Nihánj me nana nata' Pedró rihaan nij yuvij a

¹⁴ Gaa ne dan me se canicun' sí cu'naj Pedró ga yo'ó xaan nij apóstol cune' Jesucristó man nata' se nana so' rihaan yuvij, ne nucuaj ndo'o ca'mii Pedró ne nata' so' nana nihánj a:

—Soj sij israelitá do', cunudanj soj sij ne chuman' Jerusalén nihánj do', nana xrej soj nana ca'mij rihaan soj, ne xcaj soj cuentá che'é rasuun nihánj ei. ¹⁵ Ne guun xnó núj ndaa vaa guun rá ta'aj soj ma'. 'O se xcaj soj cuentá, ne tihaj aga' uun rej na'yaan me nihánj ei. ¹⁶ Tzaj ne nu' nihánj ro', me se vaa cataj sí cu'naj Joel sí nata' se nana Diose gaa naá qui'yaj Diose a. Dan me se cataj sí cu'naj Joel: ¹⁷ “Nihánj me a'mii ma'an Diose rihaan soj, ne taj Diose se vaa asa' nichrun' ca'anj ni'ya chumij nihánj, ne ca'nej ndo'o 'unj Nimán 'unj nimán yuvij man rihaan nu' chumij, ne ta'ní soj ro', nata' nana rque 'unj man ma'an nij so' a. Ne nij sí tachruu ro', naqui'yaa ndo'o rasuun rihaan nij so', qui'yáj, ne nij chii nga ro', ca'mii ndo'o nej rihaan nij so', qui'yáj adonj. ¹⁸ Dan me se güii yo' caraj Nimanj nimán nij sí nuu rihanj do', nimán nij chana nuu rihanj do', ne nata' nij so'

se nanaj adonj. ¹⁹ Dan me se gaa ndo'o rasuun nocoo quene'en soj rej xta', qui'yáj, ne gaa ndo'o rasuun nocoo quene'en soj rihaan yo'óó, qui'yáj, ne quene'en soj ton do', ya'an do', catze' do' a. ²⁰ Ne guun rmi' rihaan güii, ne rihaan yavii ro', guun ton, asa' nichrun' quisij güii sa' güii ca'ne' 'unj sij 'nij ra'a man soj cacun' che'é yuvij a. ²¹ Ne me ma'an sí cachinj ni'yaj rihaan 'unj, ne quinani so' rihaan sayuun adonj". Nihánj me se nana Diose nana ca'mii sí cu'naj Joel gaa naá ei.

²² "Ne cuano nihánj me se cunoo soj sij israelitá nana nihánj ei. Dan me se aj ne'en nij soj daj qui'yaj Jesucristó sí cavii chuman' Nazaret, se vaa guun nucuaj so' qui'yaj ndo'o so' suun sa' nocoo quene'en soj, qui'yaj Diose adonj. Ne dan me se xcaj soj cuentá daj sij me so', qui'yaj Diose á. ²³ Dan me se tucuachén nii man so' rihaan nij sí taj ri'yunj man so', gaa ne dan me se cachrón nij sí ne noco' man Diose man so' rihaan rcutze, ne cavi' so', qui'yaj ma'an soj a. Ne nu' nihánj me se vaa 'o guun rá Diose quiran' so', ne aj quene'en Diose se vaa quiran' so' danj ei. ²⁴ Tzaj ne qui'yaj Diose se vaa ne ca'vee yuun che'e cavi' so', ma'. Tzaj ne cunuu i'na' uún so', qui'yaj Diose, che'é se ne ca'vee yuun che'e cavi' so' daj chihaa mija man adonj.

²⁵ "O se nihánj me nana

ca'mii sí cu'naj David che'é Jesucristó a: "Quene'én 'unj daj quiranj rej rihanj, ne xcaj 'unj cuentá se vaa yo'o canicun' sí 'nij ra'a manj rihanj nanj á. 'O se nicun' so' rej x'nuj, ne se ca'vee naxruj, qui'yaj so' ma'. ²⁶ Che'é dan guun niha' ndo'o nimanj, ne ca'mij nana niha' cavii nimanj a. 'O se yo'o guun ya raj se vaa ya cavii sa' 'unj nanj adonj. ²⁷ 'O se se tanáj so' nimanj rej man nij sí cavi' ma'. Ne se quiri'yuj nee man sí vaa sa' rihaan so', qui'yáá so' ma'. ²⁸ Dan me se tijaán so' rihanj tucuáan canocoj ne ca'vee gaa i'na' 'unj a. Ne guun niha' ndo'o raj, qui'yáá so', asa' canicun' 'unj rihaan so' adonj". Nihánj me se nana sí cu'naj David yo' a.

²⁹ "Nuveé nana naca me nana nihánj nana cataj 'unj rihaan nij soj cuano, man tinuj. Dan me se xii ní' sí cu'naj David me se cavi' so', gaa ne cachin' nii man so', ne yaj me se ne'en ní' me rej cachin' nii man so' nanj á. ³⁰ Tzaj ne sí nata' se nana Diose me so' gaa cayáan so', ne quene'en so' se vaa cata' tu'va Diose rihaan so' se vaa guun chij yo'o ta'níi ta'nij si'no so', ndaa vaa guun chij ma'an so' a. ³¹ Ne che'é dan cataj so' se vaa se quináj Jesucristó rej man nij sí cavi', ne se quixtun' nu' nee man so' ma'. Danj ca'mii so' ni'yaj so' güii cunuu i'na' uún Jesucristó a.

³² "Gaa ne dan me se ya ya cunuu i'na' uún Jesucristó,

qui'yaj Diose, ne taran' núj me síi quene'en se vaa cunuu i'na' uún so' adonj. ³³ Gaa ne cavii Jesucristó ndaa x'núú Diose rej nuva' Diose, ya gaa nacaj Jesucristó Nimán Diose gaa narqué Diose Nimán so' man Jesucristó, danj vaa cata' tu'va so' a. Ne qui'yaj Jesucristó ga núj sij apóstol ndaa vaa ne'en soj se vaa ran' núj, ne dan me se qui'yaj Jesucristó ca'mii núj sij apóstol nu' xna'ánj a'mii soj ndaa vaa cuno soj ca'mii núj ei.

³⁴ "Dan me se ne cavii ma'an síi cu'naj David rej xta' ma'. Tzaj ne cataj so': "Ca'mii Diose síi 'nij ra'a man ní' rihaan síi 'nij ra'a manj, cataj so' se vaa cayáán síi 'nij ra'a manj x'núú Diose rej nuva' Diose ³⁵ ndaa se quisij qui'yaj canaán Diose rihaan taran' nij síi taj ri'yunj man síi 'nij ra'a manj ne quirii ta'nga' síi 'nij ra'a manj rihaan nij so' adonj", taj síi cu'naj David yo' a. ³⁶ Che'é dan vaa che'é ndo'o xcaj ya taran' soj sij israelitá cuentá se vaa xa' Jesucristó síi cachrón ma'an soj rihaan rcutze, tzaj ne síi 'nij ra'a man ní' me so', ne síi ca'née Diose tinanii man ní' rihaan sayuun me uún so', qui'yaj Diose adonj —taj Pedró rihaan nij yuvii cunuu chre' yo' a.

³⁷ Dan me se gaa cuno nij yuvii nana yo', ne quinano ndo'o rá nij so', ne xna'anj nij so' man Pedró ga yo'ó nij apóstol cune' Jesucristó man nata' se nana so' rihaan yuvii,

cataj nij so' a:

—Ne daj qui'yaj núj, ga tinu' —taj nij so', xna'anj nij so' man nij tuvi' Pedró a.

³⁸ Gaa ne cataj Pedró rihaan nij so' a:

—Canicaj nimán soj canoco' soj chrej sa', ne cata' ne cunudanj soj che'é yan quene'en yuvii se vaa noco' soj man Jesucristó, gaa ne tinavij Diose cacun' tumé soj, ne rque Diose Nimán Diose catuu yo' nimán soj ei. ³⁹ Dan me se cata' tu'va Diose se vaa qui'yaj so' danj che'é nij soj do', che'é ta'nií soj do', che'é nij síi ne gan' do' a. Dan me se me ma'an síi nacunj Diose síi 'nij ra'a man ní' canoco' man so' me se qui'yaj Diose danj che'é so' adonj —taj Pedró rihaan nij yuvii israelitá yo' a.

⁴⁰ Gaa ne nata' so' que'ee doj nana rihaan nij so', gaa ne nago' so' chrej nucuaj man nij so', cataj so':

—Curihanj soj sca'núj tuvi' ní' síi noco' tucuáán chi'ii, gaa ne quinanii soj rihaan sayuun ei —taj Pedró rihaan nij yuvii israelitá a.

⁴¹ Che'é dan me nij síi cuchumán rá se nana so' ro', cata' ne nij so', ne güii yo' me se canoco' naca va'núj mój yuvii man Jesucristó ta' asuun a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj nij síi noco' man Jesucristó a

⁴² Dan me se yo'ó canoco' raan nij síi noco' man Jesucristó nana tucu'yón nij apóstol rihaan nij so', ne

yo'o guun tuvī' cunudanj
 nij so' a. Ne yo'o cuxra'
 ta'aj nij so' rachrúun chá
 nij so', ne yo'o chre' cachíin
 ni'yaj nij so' rihaan Diose a.
 43 Ne cunudanj nij yuvi ro',
 cuchu'vi' ndo'o nij so' ni'yaj
 nij so' nij suun sa' nocoo
 qui'yaj nij apóstol yo' a.

44 Tzaj ne nij síi cuchumán
 rá ni'yaj man Jesucristó me se
 'o rej man chre' cunudanj nij
 so', ne naqui'yaj rcua'aan nij
 so' nu' si'yaj nij so', ne si'yaj
 taran' nij so' me cunudanj nij
 rasuun yo' a. 45 Ne tu'vej
 nij so' to'óo nij so' do', si'yaj
 nij so' do', ne rque' nij so' se
 sa'anj nij so' rihaan tuvi' nij
 so' síi achiin rasuun man a.
 46 Dan me se daj a güii 'anj nij
 so' nuvií nocoo cachinj ni'yaj
 nij so' rihaan Diose, ndaa vaa
 guun rá taran' nij so' a. Ne
 'o nuu chre' nij so' 'o ve', ne
 uxra' ta'aj nij so' rachrúun
 chá nij so' a. Ne dan me se
 ndaa nihā' ndaa cochroj rá
 taran' nij so' chá nij so' chraa
 a. 47 Ne cataj nij so' se vaa sa'
 uxrá qui'yaj Diose che'é nij
 so', ne ca'mii sa' cunudanj nij
 yuvi ne chuman' Jerusalén
 ni'yaj nij yuvi man nij so' gaa
 ve'é mán chre' nij so' a. Ne
 daj a güii cunu chre' doj síi
 vaj nani rihaan sayuun ga
 nij so', qui'yaj Diose a.

3

*Nana nihánj taj xna'anj se
 vaa nahuun sa' 'o síi rengo,
 qui'yaj Pedró ga Juan a*

1 Dan me se aga' va'núj rej
 anoco' güii me se cuchī' síi

cu'naj Pedró do', síi cu'naj
 Juan do', nuvií nocoo, che'é
 se orá achíin ni'yaj nii rihaan
 Diose me yo' a. 2 Ne maan orá
 dan nicaj nii man 'o síi rengo
 cuchī' nii rihaan nuvií nocoo
 yo', ne síi rengo me so' asij
 ca'ngaa so' a. Ne dan me se
 daj a güii uchruj nii man so'
 rihaan yo'óo rej x'núj ta'yaa
 cu'naj Ta'yaa Ve'é Ndo'o Vaa
 a. Ne yo' me rej achíin so'
 caridad man nij yuvi atúj
 nuvií yo' a. 3 Dan me se
 quene'en so' man Pedró do',
 man Juan do', se vaa catuu
 roj so' rá nuvií nocoo, gaa ne
 cachíin so' caridad man roj
 so' a. 4 Gaa ne ni'yaj uxrá
 Pedró do', Juan do', man so',
 ne cataj Pedró rihaan so' a:

—Ni'yaj so' man rój á —taj
 so' rihaan síi rengo yo' a.

5 Gaa ne ni'yaj síi rengo
 man roj so', che'é se guun rá
 so' se vaa rque roj so' sa'anj
 man so' a. 6 Gaa ne cataj Pe-
 dró rihaan so' a:

—Taj vaj a dojsa'anj rihaan
 'unj ma'. Tzaj ne rque 'unj
 se vaa rihaan 'unj mán so'
 ei. Dan me se che'é ma'an
 Jesucristó síi cavii chuman'
 Nazaret taj xna'anj 'unj ri-
 haan so' se vaa naxumaan so'
 ne cachee so' á —taj Pedró
 rihaan so' a.

7 Gaa ne quita'aa Pedró ra'a
 so' rej nuva' so', ne cachrón
 caya Pedró man so', ne nu'
 nari' nucuaj tacóo so' do', xtu-
 cua' so' do' a. 8 Gaa ne dan
 me se güej so', ne canicun'
 caya so', ne cachée so', ne
 dan me se catúj so' rá nuvií
 nocoo ga roj so', ne cachée

ndo'o so', ne güéj so', ne cataj so' se vaa sa' uxrá qui'yaj Diose che'é so' a. ⁹ Gaa ne quene'en cunudanij nij yuvij se vaa cachéé so' ne cataj so' se vaa sa' uxrá qui'yaj Diose a. ¹⁰ Ne quene'en nij yuvij se vaa ma'an so' me sí yáán rihaan ta'yaa nu-vii nocoo cu'naj Ta'yaa Ve'é Ndo'o Vaa ne achíín so' caridad, ne ca'anj ndo'o rá nij yuvij che'é se vaa nahuun sa' sí réngö yo' a.

Nihánj me nana nata' Pedró rihaan nij yuvij a

¹¹ Dan me se quita'aa sí nahuun sa' yo' man sí cu'naj Pedró do', man sí cu'naj Juan do', ne che'é se ca'anj ndo'o rá nij yuvij, che'é dan cunanij nij yuvij cunuu chre' nij yuvij rihaan roj so' rque chingá cu'naj Corredor Salomón a. ¹² Ne gaa quene'en Pedró man nij yuvij, ne cataj so' rihaan nij yuvij a:

—Cunö soj sij israelitá ca'mij á. Me che'é ca'anj ndo'o rá soj se vaa chéé sí nihánj ga. Me che'é ni'yaj ndo'o soj man rój ga. Nuveé ma'an rój me sí guun nucujaj qui'yaj cachéé so' ma'. Nuveé che'e se sij noco' sa' ndo'o man Diose me rój, ne cachéé so' qui'yaj rój ma'. ¹³ Dan me se Diose sí noco' xii ní' sí cu'naj Abraham do', sí cu'naj Isaac do', sí cu'naj Jacob do', me sí qui'yaj cavii sa' ndo'o ta'níí ma'an so' Jesucristó nanj adonj. Tzaj ne nij soj me nij sí tucuachén man Jesucristó rihaan nij sí taj

ri'yunj man Jesucristó, ne nda' se guun ya rá sí cu'naj Pilato se vaa ca'anj uun Jesucristó, tzaj ne cataj soj rihaan sí cu'naj Pilato se vaa guun rá soj cavi' Jesucristó adonj.

¹⁴ "Dan me se cataj soj se vaa ne guun rá soj ni'yaj soj man sí sa' nimán yo' ma'. Maan se cachíín ni'yaj soj rihaan sí cu'naj Pilato se vaa quirij so' taga' man 'o sí ticavi' man yuvij a. ¹⁵ Ne ticavi' soj man Jesucristó sí guun nucujaj qui'yaj gaa i'na' nimán ní' a. Ne Diose ro', qui'yaj cunuu i'na' uun Jesucristó, ne ma'an núj me sí quene'en se vaa cunuu i'na' uun so' nanj adonj. ¹⁶ Ne che'é se cuchumán rá sí nihánj ni'yaj so' man Jesucristó ro', che'é dan nari' nucujaj so', qui'yaj Jesucristó adonj. Ne dan me se nahuun sa' nu' so', ne aj ne'en taran' soj daj quiran' so', ne aj cunö soj daj taj ma'an so' nanj á.

¹⁷ "Ne nihánj me se ne'én 'unj se vaa che'é se ne quene'en soj daj sij me Jesucristó, ne che'é dan cavi' so' qui'yaj soj ga nij sí uun chij rihaan soj nanj ei. ¹⁸ Tzaj ne Diose ro', me sí cataj xna'anj asij naá ndo'o gaa rqué so' nana nata' nij sí nata' se nana so', ne dan me se cataj xna'anj Diose se vaa sí ca'nej so' tinanii man yuvij rihaan sayuun me se quiran' ndo'o so' sayuun a. Ne nihánj me se quisij ya nu' ndaa vaa cataj Diose se vaa qui'yaj

ma'an Dioso nanj ei.

19 "Che'é dan canicaj nimán soj canoco' soj chrej sa', gaa ne ca'vee tinavij Dioso cacun' tumé soj á. 20 Gaa ne ca'vee quisij güii cunu cuj rá taran' ní sij israelitá, qui'yaj síi 'nj ra'a man ní, ne dan me se Jesucristó síi cune' Dioso man tinanii man ní rihaan sayuun me se ca'nej Dioso man so' ca'na' uún so' rihaan ní a. 21 Cuanõ nihánj me se me rá Dioso cayáan so' rej xta' ndaa se quisij güii naqui'yaj sa' Dioso nu' nij rasuun ndaa rá se vaa nij rasuun asij naá ndo'o ndaa vaa cataj xna'anj nij síi sa' síi nata' se nana Dioso gaa naá a. 22 Dan me se síi cu'naj Moisés cataj rihaan xii ní: "Dioso sij 'nj ra'a man ní me se cavii yo'õ tinúu nij soj, qui'yaj Dioso, ne guun so' síi nata' se nana Dioso ndaa vaa 'yaj ma'anj a. Ne cunõ soj nu' nana nata' so' rihaan soj á. 23 Ne dan me se a me ma'an síi na'vej rá cunõ se nana síi nata' se nana Dioso yo', ne nu' quirii yanij nii man so' sca'núj ní sij israelitá, ne quirí' nu' so' nanj adonj", taj síi cu'naj Moisés gaa naá a. 24 Ne dan me se síi cu'naj Samuel do', cunudanj yo'õ nij síi nata' se nana Dioso do', cataj xna'anj taran' uún nij so' uún che'é güii yaj ei.

25 "Ne rihaan ma'an nij soj ca'mii nij síi nata' se nana Dioso, ne ma'an nij soj me nij síi cavii sa' qui'yaj Dioso, ndaa vaa cata' tu'va Dioso rihaan xii ní gaa naá ei. Dan me se rihaan xii ní síi

cu'naj Abraham cataj Dioso: "Dan me se cavii sa' nij yuvii man cunudanj nij chuman' naj rihaan chumii, qui'yaj ta'níi ta'nij si'no so' a", taj Dioso rihaan Abraham a. 26 Gaa ne aj ca'neé Dioso man ta'níi Dioso rihaan chumii, ne cuchi' ta'níi Dioso asino yaan rihaan ma'an soj, qui'yaj Dioso, che'é rej canicaj nimán 'õ 'õ nij soj, ne tanáj xco nij soj tucuáan chi'ii, ne ca'vee qui'yaj ndo'o Dioso se luj che'é taran' nij soj ei —taj Pedró rihaan nij yuvii cunu chre' rá nuvií nocõ yo' a.

4

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'mii síi cu'naj Pedró ga Juan rihaan nij síi uun chij rihaan nij yuvii israelitá a

1 Dan me se gaa ca'mii síi cu'naj Pedró ga Juan rihaan nij yuvii, ne cuchi' nij xrej do', tanuu uun chij rihaan nij tanuu 'yaj suun rá nuvií nocõ do', nij síi saduceo do', rihaan roj so' a. 2 'Õ se ne guun niha' rá nij so' gaa cuno nij so' nana tucu'yón Pedró ga Juan man nij yuvii nana se vaa Jesucristó me 'õ síi cunu i'na' uún gaa cavi' so' a. 3 Ne dan me se quita'aa nij so' man roj so', ne caxrjij nij so' taga' man roj so' 'õ yan' a. 'Õ se aj ti'nuu me orá yo' a. 4 Ne que'ee nij síi cuno se nana roj so' ro', cuchumán rá nana yo', ne veé danj quisij 'un' mjí snó'o canoco' man Jesucristó ta' asuun a.

⁵ Ne yo'ó güii me se cunuu chre' nij síi nicaj suun do', nij síi uun chij do', nij síi naqui'yaj cuu se tucuanj Moisés rihaan nij yuvi do', chuman' Jerusalén ga ⁶ síi cu'naj Anás síi guun xrej ata suun nocoo doj do', síi cu'naj Caifás do', síi cu'naj Juan do', síi cu'naj Alejandro do', taran' nij tuvi' nij xrej ata suun nocoo doj do' a. ⁷ Dan me se canicun' caya síi cu'naj Pedró ga Juan tanuu ve' man nij xrej, qui'yaj nij xrej, ne xná'anj nij xrej man roj so', cataj nij xrej a:

—Me rej quiri' roj soj rej nucuaj do', me síi ca'ne' suun rihaan roj soj do', ne qui'yaj roj soj danj ga —taj nij so', xná'anj nij so' man roj so' a.

⁸ Gaa ne caraa ndo'o Nimán Diose nimán Pedró, ne cataj Pedró rihaan nij so' a:

—Cuno nij soj sij nicaj suun rii ta'nga' rihaan nij yuvi do', cuno soj sij uun chij cuno nana cataj xna'anj 'unj rihaan nij soj á. ⁹ Nihánj me se naqui'yaj cuu nij soj man rój che'é se cunuu 'ee rá rój ni'yaj rój 'o síi rengo, ne me rá nij soj quene'en soj asa' ca'vee nahuun sa' síi rengo nihánj a. ¹⁰ Che'é dan xcaj nij soj do', taran' nij yuvi israelita do', cuentá se vaa Jesucristó síi cavii chuman' Nazaret me síi qui'yaj ca'vee naxcaj rój man síi rengo nihánj, ne 'o vaa nucuaj so' a. Ne nij soj ro', me nij síi qui'yaj cachrón nii man Jesucristó rihaan rcutze, tzaj ne cunuu i'na' uún so', qui'yaj

Diose a. ¹¹ Ne xa' Jesús, tzaj ne so' me yuvej quiri'ij nij soj sij cune' ve', ne yaj me se guun so' yuvej sa' doj rihaan taran' nij yuvej man tacóo ve' yaj nanj adonj. ¹² Ne taj vaj a doj yo'ó síi guun nucuaj qui'yaj cavii sa' ní' a ma'. Orún' so' me síi vaa rihaan chumii nihánj síi ca'neé Diose, ne orún' so' me síi ca'vee tinanii man ní' rihaan sayuun nanj adonj —taj Pedró rihaan nij síi uun chij yo' a.

¹³ Dan me se quene'en nij so' se vaa ne cuchu'vi' Pedró ga Juan ne sca' uxrá ca'mii roj so', ne xcaj nij so' cuentá se vaa nuveé sij tucu'yón yanj me roj so', tzaj ne sa' uxrá nari' roj so' a. Che'é dan caráya'anj nij so' a. Ne quene'en nij so' se vaa roj so' me síi cachéé ga Jesucristó a. ¹⁴ Ne quene'en nij so' man síi nahuun sa' yo' nicun' ga roj so' a. Gaa ne ne quiri'ij nij so' nana ca'mii nij so' ma'.

¹⁵ Gaa ne ca'ne' nij síi uun chij suun rihaan Pedró ga Juan ga síi nahuun sa' yo' se vaa curihanj va'nuj nij so' xe', gaa ne ca'vee nuchruj raa nij tuvi' nij síi uun chij daj qui'yaj nij so' ga síi cu'naj Pedró ga Juan yo', rá nij so' a. ¹⁶ Dan me se cataj nij so':

—Daj qui'yaj ní' ga roj síi nihánj ga. 'O se xcaj taran' nij síi ne chuman' Jerusalén nihánj cuentá se vaa ranga' qui'yaj suun roj so' suun sa' nocoo, ne se ca'vee cataj ní' se vaa ne qui'yaj roj so' danj ma'. ¹⁷ Tzaj ne tuchu'vi' ní' man roj so' ne ca'ne' ní' suun

rihaan roj so' se vaa se ca'mii roj so' che'é Jesucristó rihaan a'ó yuvii a. Gaa ne se cha'nuu doj nana nihánj sca'núj nij yuvii a —taj taran' nij so' a. 18 Gaa ne canacúún nij so' catuú uún Pedró ga Juan rej nuú nij so', gaa ne nago' nij so' chrej nucuaj man roj so' se vaa se ca'mii roj so' che'é Jesucristó ne se tucu'yón roj so' se nana Jesucristó a.

19 Gaa ne canicaj síi cu'naj Pedró ga Juan cataj roj so' rihaan nij so' a:

—Nuchruj raa nij soj sese guun rá Diose cunó núj rihaan soj ne tanáj xco núj se nana Diose ei. 20 Se ca'vee ca'ne' rá núj ga suun a'mii che'é rasuun quene'en núj do', che'é nana cuno núj do' a ma' —taj roj so' rihaan nij so' a.

21 Gaa ne doj a ca'mii yuvaa nij síi uun chij yo' rihaan roj so', tzaj ne ne quirí' nij síi uun chij yo' daj qui'yaj nij so' sayuun man roj so' a ma'. Che'é dan na'née nij so' chrej man roj so' a. 19 se nij yuvii me se cunudanj nij so' cataj se vaa sa' uxrá qui'yaj Diose che'é síi nahuun sa' yo' a. 22 Ne síi nahuun sa' qui'yaj suun sa' nocoo yo' me se vaj so' vij chihaa yo' táa doj a.

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'mii nij síi nocoo' man Jesucristó gaa cachín ni'yaj nij so' rihaan Diose a

23 Dan me se na'née nii man Pedró ga Juan, ne chuchí' roj so' rihaan tinúú roj so', gaa ne nata' roj so' nu' nana cataj nij xrej ata' suun nocoo

doj do', nij síi uun chij do', se vaa cataj nij so' rihaan roj so' a. 24 Gaa ne dan me se gaa cuno nij so' se nana roj so', gaa ne nu' guun rá taran' nij so' cachinj ni'yaj nij so' rihaan Diose, ne che'é dan nucuaj ca'mii nij so', cataj nij so' a:

—Ma'an so' me síi qui'yaj nu' rej xta' nu' chumii nu' na ya'anj nu' rasuun nu' a. 25 Ne so' ro', ca'née Nimán so' rihaan xii núj síi cu'naj David síi qui'yaj suun che'é so', ne Nimán so' ro', rque nana rihaan so' ca'mii so', ne dan me se cataj so': “Me che'é ca'maan ndo'o rá nij síi yaníj, ne me che'é guun nij rma'an rá nij yuvii ga. 26 Dan me se cavii nij síi nicaj suun rey uun chij rihaan chumii nihánj, gaa ne cunuu chre' nij so', che'é rej qui'yaj nij so' sayuun man síi 'nij ra'a man ní' do', man síi ca'née so' tinanii man yuvii rihaan sayuun do' a”, taj síi cu'naj David yo' gaa naá a. 27 Dan me se ya ya cunuu chre' síi cu'naj Herodes do', síi cu'naj Poncio Pilato do', nij síi yaníj do', nij yuvii israelitá do', rque chuman' nihánj, che'é rej qui'yaj nij so' sayuun man ta'nii so' síi cu'naj Jesucristó síi cuné' so' man tinanii man núj rihaan sayuun a. 28 Tzaj ne qui'yaj nij so' inanj se vaa guun rá ma'an so' asij naá se vaa qui'yaj nij so', ne ma'an so' me síi qui'yaj guun nu' nihánj a.

29 ”Ne nihánj me se xcax so' sij 'nij ra'a man núj cuentá se

vaa ca'mii yuvaa ndo'o nij so' rihaan núj a. Ne raçuuj so' man núj sij 'yaj suun che'é so' se vaa guun nucuaj núj nata' sca' núj se nana so' rihaan yuvij a. ³⁰ Dan me se raçuuj so' man núj qui'yaj núj suun sa' nocoo, ne nahuun sa' yuvij, qui'yáá so', che'é rej xcay yuvij cuentá se vaa sij nucuaj ndo'o mé so' che'é ta'núí so' Jesucristó sí guée á —taj taran' nij so', cachín ni'yaj nij so' rihaan Diose a.

³¹ Dan me se quisij cachín ni'yaj nij so' rihaan Diose, gaa ne quinaan nu' rej man nij so', ne caraa ndo'o Nimán Diose nimán cunudanij nij so', gaa ne sca' ndo'o ca'mii nij so' se nana Diose a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é yan yo'q chre' mán nij sí noco' man Jesucristó a

³² Dan me se yo'q cyaan vaa rá cunudanij nij sí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó, ne a 'ó nij sí noco' man Jesucristó ne taj se vaa se si'yaj orún' me rasuun ma'. Tananj nu' rasuun man rihaan 'o 'o nij so' ro', me si'yaj taran' nij so', taj nij so', ne 'o chre' mán nij so', ne 'o chre' a'mii nij so', ne orún' rasuun si'yaj cunudanij nij so' a. ³³ Ne nij apóstol cune' Jesucristó man nata' se nana so' rihaan yuvij me se nucuaj ndo'o nata' nij so' se vaa cunuu i'na' uún Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' a. Ne qui'yaj ndo'o Diose se luj che'é cunudanij nij so' a.

³⁴ Ne taj vaj a 'ó sí achiin rasuun man 'nij sca'núj nij so' ma'. 'O se cunudanij tinúú nij so' sí vaa to'óo do', sí vaa ve' tucua do', cutu'vej nij so' si'yaj nij so', ne nicaj nij so' sa'anj quiri' nij so', ³⁵ ne caxrij nij so' sa'anj yo' ston nij apóstol cune' Jesucristó man nata' se nana so' rihaan yuvij a. Ne sese cachiin rasuun rihaan 'o tinúú nij so', ne nij apóstol me nij sí rqué nu' se vaa cachiin rihaan so' a.

³⁶ Ne yo'q so' ro', me sí cu'naj José, ne tucu'náj nij apóstol Bernabé man so' a. Ne nana Bernabé taj se vaa sí 'yaj nari' nucuaj ní' me so' a. Ne 'o ta'núí ta'nij si'no sí cu'naj Leví sí cane gaa naá me so', ne cavii so' rej cu'naj Chipre a. ³⁷ Dan me se vaa 'o to'óo so', ne cutu'vej so' man yo', ne nicaj so' sa'anj quiri' so' che'é yo'óo yo', ne caxrij so' ston nij apóstol yo' a.

5

Nana nihánj taj xna'anj che'é cacun' qui'yaj sí cu'naj Ananías do', nica so' chana cu'naj Safira do' a

¹ Dan me se vaa yo'q sí cu'naj Ananías, ne vaa nica so' chana cu'naj Safira, ne cutu'vej roj nica roj so' 'o yo'óo, ² ne quiri' roj so' sa'anj, gaa ne quita'aa sí cu'naj Ananías ta'aj sa'anj yo', ne ca'vej rá nica so' quita'aa so' sa'anj yo' a. Gaa ne daj 'ó ta'aj sa'anj ca'anj nicaj so', caxrij so' ston nij apóstol cune' Jesucristó man a. Ne ca'mii

ne so' rihaan nij apóstol se vaa nu' sa'anj quiri' so' che'é yo'óo cutu'véj so' me yo', cataj so' a. ³ Gaa ne ca'mii Pedró rihaan síi cu'naj Ananías, cataj so', ne:

—Me che'é catúj síi chree nimán so', ne ca'mii ne so' ndaa rihaan Nimán Diose, ne quita'aa so' ta'aj sa'anj quiri' so' gaa cutu'véj so' yo'óo yo' ga. ⁴ Dan me se daj guun rá so', ne ca'mii ne so' ga. Nu-veé to'oj ma'án so' cutu'véj so' ne gaa cutu'véj so' man yo' ne ne nó xcuún so' qui'yáa so' ndaa vaa me rá ma'án so' qui'yáa so' ga se sa'anj so' na'. Me che'é cavii raá so' qui'yáa so' se vaa qui'yáa so' nihánj ga. Nuveé rihaan yuvii uun ca'mii ne so' ma'. Ndaa rihaan ma'an ya Diose ca'mii ne so' nanj adonj —taj Pedró rihaan Ananías yo' a.

⁵ Gaa cuno Ananías nana ca'mii Pedró rihaan so', ne naxru' so', ne cavi' so' a. Gaa ne kuchu'vi' ndo'o cunudanj nij síi cuno ndaa vaa quiran' so' a. ⁶ Gaa ne canicun' nij síi tachruu, ne caráan nij so' yatzij xraá síi cavi', gaa ne ca'anj nicaj nij so' man so' xe', gaa ne cachin' nij so' man so' a.

⁷ Dan me se cachén va'núj orá ta' asuun, gaa ne catúj nicá síi cavi' yo' rá ve', ne ne quene'en no' daj quiran' nicá no' ma'. ⁸ Gaa ne cataj Pedró rihaan no' a:

—Cataj xna'anj so' rihanj sese nu' sa'anj quita'aa roj soj che'é yo'óo cutu'véj roj soj me

nihánj á —taj Pedró rihaan no' a.

—Veé cunudanj ya sa'anj quita'aa roj che'é yo'óo me yo' ei —taj no' a.

⁹ Gaa ne cataj Pedró rihaan no' a:

—Me che'é cuyaan guun rá roj soj tihá' yu'unj roj soj man Nimán síi 'nij ra'a man ní' ga. Ni'yaj so' ei. Nij síi cachin' man nicá so' ro', nicun' ta'yaa, ne nihánj me se cataj nij so' mán so', ca'anj nicaj nij so' mán so' xe' cuano ei —taj Pedró rihaan no' a.

¹⁰ Gaa ne taj ni'yón naxru' no' rihaan yo'óo rej nicun' Pedró, ne nu' cavi' no' a. Gaa ne dan me se catúj uún nij síi tachruu rá ve', ne quene'en nij so' se vaa aj cavi' no', gaa ne ca'anj nicaj nij so' man no' xe', gaa ne cachin' nij so' man no' uún x'núú nicá no' a. ¹¹ Gaa ne kuchu'vi' ndo'o cunudanj nij síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó do', cunudanj nij síi cuno nana daj quiran' roj nicá roj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é suun sa' noco qui'yaj nij apóstol cune' Jesucristó man nata' se nana so' a

¹² Gaa ne qui'yaj ndo'o nij apóstol cune' Jesucristó man suun sa' noco ni'yaj nij yuvii ne chuman' Jerusalén a. Ne yo'o vaa rá nij síi noco' man Jesucristó, ne cunuu chre' nij so' rá nuvií noco rá chingá cu'naj Corredor Salomón a. ¹³ Tzaj ne yo'óo nij yuvii ro', ne quisij rá nij so' cunuu chre' nij so' ga nij síi noco' man Jesucristó ma'. Tzaj ne

cunudanj nij yuvij cataj se vaa sa' qui'yaj nij sí nocó' man Jesucristó a. ¹⁴ Tzaj ne cuchumán rá que'ee nij snó'o do', nij chana do', ni'yaj nij so' man sí 'nij ra'a man ní', ne che'é dan guun rij doj nij yuvij nocó' man so' a. ¹⁵ Ne dan me se rihaan chruun do', rihaan yuvéé do', táá nij sí ran', rij nij yuvij man nij sí ran' yo' xe' a. Cuchruj nii man nij sí ran' rá callé rej cachén Pedró, che'é se sese se cachun' Pedró cano xráá nij sí ran' ne nahuun so', rá nij yuvij a. ¹⁶ Gaa ne ca'na' ndo'o yuvij cavij nij chuman' naj nichrun' chuman' Jerusalén, ne nuu chre' nij so' a. Dan me se atá nij so' sí ran' do', sí nuu nana chree nimán do', ne nahuun sa' cunudanj nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é sayuun qui'yaj nii man nij apóstol cune' Jesucristó man nata' se nana so' rihaan yuvij a

¹⁷ Dan me se guun xcoj ruvaa rá nij tuví' xrej atá suun nocóo doj ni'yaj nij so' man nij apóstol cune' Jesucristó man nata' se nana so' rihaan yuvij a. Dan me se nij tuví' xrej me se sí saduceo me nij so' a. ¹⁸ Dan me se ca'née nij so' tanuu quita'aa man nij apóstol, gaa ne caxrij nij so' taga' man nij so' a. ¹⁹ Tzaj ne rej nij me se ca'na' yo'o se mozó sí 'nij ra'a man ní', ne ca'núj so' ta'yaa taga' yo', ne ca'anj nicaj so' man nij apóstol xe' a. Gaa ne cataj

se mozó Diose yo' rihaan nij apóstol:

²⁰ —Cavij soj, ne ca'anj soj canicun' soj rá nuví nocóo, ne nata' soj rihaan nij yuvij nu' nana nihánj nana taj xna'anj daj qui'yaj nij yuvij ne ca'vee gaa i'na' nimán nij yuvij rihaan Diose á —taj se mozó Diose yo' rihaan nij so' a.

²¹ Sij cuno nij so' nana vaa danj, gaa ne rej sij güi catúj nij so' rá nuví nocóo, ne tucu'yón nij so' se nana Jesucristó rihaan nij yuvij a. Maan orá dan canacúun nij tuví' xrej atá suun nocóo doj, ne cunu chre' cunudanj nij sí uun chij rihaan nij yuvij israelitá, qui'yaj nij so' juntá a. Gaa ne ca'née nij so' sí ca'anj taga', ne ca'na' nicaj nij so' man nij apóstol rihaan nij so', rá nij so' a. ²² Dan me se cuchi' nij mozó ca'née nij sí uun chij yo' taga', gaa ne ne nari' mozó man nij apóstol rque taga' a ma'. Che'é dan me canicaj nij mozó yo' rej mán nij sí uun chij yo', ne nata' nij mozó yo' se vaa guun taga' a. ²³ Dan me se cataj nij mozó yo' a:

—Dan me se gaa cuchi' núj taga', ne vaa raan taga', ne nicun' nij tanuu rihaan ta'yaa, tumé nij tanuu ta'yaa a. Tzaj ne gaa ca'núj núj ta'yaa, ne ne nari' núj a 'ó yuvij rá taga' a ma' —taj nij mozó rihaan nij sí uun chij yo' a.

²⁴ Dan me se gaa cuno tanuu uun chij rihaan nij tanuu tumé nuví nocóo do',

gaa cuno nij xrej atā suun nocōo doj dō', nana vaa danj, gaa ne dan me se cuchu'vi' nij so', ne ne quene'en nij so' daj guun rej rihaan nij so' qui'yaj nij síi nocō' man Jesucristó a. ²⁵ Gaa ne dan me se cuchu' yo'ō so' rihaan nij síi uun chij, gaa ne nata' so' rihaan nij so', cataj so':

—Xa' nij síi caxrīj nij soj taga' man, tzaj ne cuano nihánj me se nicun' nij so' rá nuvíi nocōo, tucu'yón uxrá nij so' rihaan nij yuviij nanj á —taj síi ca'na' rihaan nij so' a.

²⁶ Gaa ne cavii tanuu uun chij rihaan nij tanuu tumé nuvíi nocōo cavii nij mozó cavii, ca'anj nij so' nuvíi nocōo, ne ca'anj nacaj nij so' man nij apóstol cune' Jesucristó man rihaan nij síi uun chij yo' a. Tzaj ne ne qui'yaj nij so' fuerzá man nij síi cune' Jesucristó man ma'. 'O se cuchu'vi' tanuu dō', nij mozó dō', ni'yaj nij so' man nij yuviij se vaa go' nij yuviij yahij xráa ma'an nij so' a.

²⁷ Dan me se ca'na' nicaj nij so' man nij apóstol rej cunuu chre' cunudanj nij síi uun chij rihaan nij yuviij israelitá a. Gaa ne xná'anj xrej atā suun nocōo doj man nij so', ²⁸ cataj so' a:

—Né se aj cataj xna'anj núj rihaan nij soj se vaa ca'ne' rá soj ga suun tucu'yón rihaan nij yuviij che'é síi nata' soj che'é a. Tzaj ne cuano nihánj me se aj cuchu' se nana soj rihaan cunudanj nij síi man chuman' Jerusalén nihánj, qui'yaj soj, ne me rá soj caraa

soj cacun' xráa núj se vaa cavi' snó'o nocō' soj qui'yaj núj á —taj so' rihaan nij apóstol a.

²⁹ Gaa ne cataj Pedró dō', yo'ó nij apóstol cune' Jesucristó man dō' a:

—Tzaj ne 'o se no xcúun ní' cunō ní' asino yaan nana a'mii Diose rihaan nana a'mii yuviij a. ³⁰ 'O se nij soj me síi toco' man Jesucristó rihaan rcutze, ne cavi' so', qui'yaj soj, ne Diose nocō' xii ní' asij naá ro', me síi qui'yaj cunuu i'na' uún so' adonj.

³¹ Gaa ne ma'an Diose qui'yaj cavii Jesucristó xta', ne nicun' Jesucristó rej x'nuj Diose rej nuva' Diose, ne guun Jesucristó síi uun chij ndo'o, ne síi tinanii man ní' rihaan sayuun guun so', che'é rej ca'vee canicaj nimán ní' sij israelitá gaa ne quinavij cacun' tumé ní' adonj. ³² Ne núj me síi nata' nana nihánj rihaan yuviij ei. Ne ne'en Nimán Diose uún se vaa ya ya vaa nana nihánj, ne rqué Diose Nimán Diose rihaan núj sij uno rihaan Diose a —taj nij so' rihaan nij síi uun chij rihaan nij yuviij israelitá a.

³³ Dan me se gaa cuno nij síi uun chij nana nihánj, gaa ne ca'maan uxrá rá nij so', gaa ne guun rá nij so' ticavi' nij so' man nij apóstol yo' a. ³⁴ Tzaj ne canicun' caya yo'ō tuvi' nij so' 'o síi fariseo síi cu'naj Gamaliel, ne síi naqui'yaj cuu se tucuanj Moisés me so', ne caráj cochroj cunudanj nij yuviij ni'yaj nij yuviij man so'

a. Gaa ne ca'ne' so' suun se vaa cūrihanj nij apóstol doj 'o orá nii xe' a. ³⁵ Gaa ne cataj Gamaliel rihaan yo'ó nij sí uun chij yo' a:

—Cuno soj sij israelitá nana ca'mij rihaan nij soj cuano á. Dan me se tadó soj daj qui'yaj soj ga nij snó'o ca'na' rihaan ní' nihánj á. ³⁶ 'O se asij rque doj me se nachumaan 'o sí cu'naj Teudas, ne so' ro', me sí cataj se vaa sij sa' uxrá me ma'an so', ne canoco 'o ca'anj cientó yuvií xcó so' ta' asuun a. Gaa ne ticavi' nii man so', ne cha'nuu cunudanj nij sí cuno se nana so', ne navij nu' se nana so' nanj adonj. ³⁷ Gaa ne dan me se cachén doj, gaa ne cavii yo'ó sí cu'naj Judas sí cavii estadó Galilea, ne nachumaan so' gaa güii cachrón gobiernó se chuvii cunudanj nij yuvií rihaan yanj a. Gaa ne tiha' yu'unj so' man yuvií, ne canoco' nij yuvií xcó so' a. Gaa ne cavi' so' uún, gaa ne cunudanj nij yuvií cuno se nana so' cha'nuu uún a.

³⁸ Ne cuano nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan nij soj se vaa se qui'yaj nij soj a doj sayuun man nij sí ca'na' rihaan ní' cuan' ma'. 'O se sese tucuaán cuchruj yuvií uun me se tucuanj nij so', ne sese 'yaj nij so' ndaa vaa avii raá ma'an nij so', ne quirí' nu' se vaa 'yaj nij so' nanj adonj. ³⁹ Tzaj ne sese Diose me sí rque se nana nij so', ne sese 'yaj suun nij so' se suun Diose, ne daj chihaa

mij se ca'anj ni'ya se nana nij so' qui'yaj soj ma'. Sese danj guun qui'yaj nij soj, ne sí unu' ga ma'an Diose me nij soj adonj —taj sí cu'naj Gamaliel cuno yo'ó nij sí uun chij rihaan nij yuvií israelitá a.

Dan me se cuchumán rá nij so' se nana sí cu'naj Gamaliel yo', ⁴⁰ gaa ne canacúun nij so' man nij apóstol, ne catúj nij so' rej mán nij so', gaa ne go' nii rutzii xráá nij apóstol, qui'yaj nij sí uun chij, ne ca'ne' nij so' suun rihaan nij apóstol se vaa se ca'mii nij so' a 'o nana che'é Jesucristó rihaan nij yuvií, gaa ne na'neé nij sí uun chij yo' chrej man nij apóstol a. ⁴¹ Dan me se curihanj nij apóstol rej mán nij sí uun chij rihaan nij yuvií israelitá, ne guun niha' rá nij apóstol che'é se sij vaa sa' me nij so' ni'yaj Diose ne che'é dan ca'vee quiran' nij so' sayuun che'é Jesucristó qui'yaj Diose a. ⁴² Ne daj a güii me se cunuu chre' nij apóstol rá nuvií nocoo do', rá ve' tucua' nij so' do', ne yo' o tucuyón nij so' man nij yuvií, ne nata' nij so' se nana Jesucristó nana sa' rihaan nij yuvií a.

6

Nana nihánj taj xna'anj daj cune' nii man chij sí 'yaj suun che'é nij sí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó a

1 Ne güii dan me se guun rij doj nij sí tucuyón se nana Jesucristó, ne dan me se ta'aj

nij so' me sí a'mii xna'ánj griego, ne yo'ó ta'aj nij so' me sí a'mii xna'ánj hebreo a. Ne dan me se nij ca'mii nij sí a'mii xna'ánj griego ni'yaj nij so' man nij sí a'mii xna'ánj hebreo, che'é se chá go' nij sí a'mii xna'ánj hebreo yo' rihaan nij chana nique cavi' nica daj a güi a. Ne rihaan nij chana nique cavi' nica ní a'mii xna'ánj griego me se ne cyaan go' nij so' se chá cha nij no' a ma'. Ne che'é dan a'maan rá nij sí a'mii xna'ánj griego a. ² Che'é dan chuvij nij apóstol cune' Jesucristó man ro', canacúun nij so' man nij sí tucu'yón se nana Jesucristó cunu chre' nij so', ne cataj chuvij nij so' a:

—Nij uxrá vaa sese tanáj xco núj suun nata' se nana Diose rihaan yuvij che'é rej qui'yaj chuvij núj co'oo rihaan nij chana cavi' nica adonj. ³ Che'é dan narij nij soj chij tinúu ní' sí ve'é a'mii ní ni'yaj ní man, tinuj. Dan me se nano' soj sí nuu ndo'o Nimán Diose nimán, ne sí cuu raá nano' soj, ne cune' ní' man nij so' se vaa qui'yaj suun nij so' suun nihánj á. ⁴ Ne xa' núj, tzaj ne inanj suun yo'ó cachinj ni'yaj rihaan Diose qui'yaj suun núj, ne nata' núj se nana Diose nanj á —taj chuvij nij apóstol cune' Jesucristó man nata' se nana so' a.

⁵ Dan me se guun niha' rá cunudanj nij yuvij gaa cuno nij yuvij nana yo', ne narij nij yuvij man chij tinúu nij

so', ne yo'ó so' me sí cu'naj Esteban, ne so' ro', me sí nucuaj uxrá rá ni'yaj man Diose, ne nuu ndo'o Nimán Diose nimán so' a. Ne narij uún nij so' man sí cu'naj Felipé do', Prócoro do', Nicanor do', Timón do', Parmenas do', Nicolás do' a. Ne nuveé sij israelitá me Nicolás, maan ne sí guun rá canoco' se tucuanj nij sí israelitá guun so', ne sí cavii chuman' Antioquía me so' uún a. ⁶ Ne dan me se nica'j nij yuvij man chij nij so' ca'anj nij so' rihaan chuvij nij apóstol cune' Jesucristó man, ne nij apóstol me se cachín ni'yaj nij so' rihaan Diose, gaa ne cuta' nij so' ra'a nij so' raá chij nij so' che'é yan go' nij so' se chá rihaan nij chana nique cavi' nica a.

⁷ Dan me se cha'nuu uxrá se nana Diose, ne guun rii ndo'o doj nij sí tucu'yón se nana Jesucristó chuman' Jerusalén yo', ne ndaa que'ee uxrá nij xrej israelitá cuchumán rá se nana Jesucristó ne cuno rihaan Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj ní gaa quita'aa ní man sí cu'naj Esteban a

⁸ Dan me se sí cu'naj Esteban me se racuj ndo'o Diose man so', ne guun nucuaj ndo'o so', ne dan me se qui'yaj ndo'o so' suun sa' nocoo ni'yaj nij sí man rej chuman' Jerusalén a. ⁹ Tzaj ne canicun' que'ee yuvij, ne ta'aj nij so' me sí 'anj ve' tucu'yón rej nuu chre' nij sí qui'yaj canaán curihanj

rihaan se ru'vee nij so', ne yo'ó ta'aj nij so' me sí cavii chuman' Cirene, ne yo'ó ta'aj nij so' me sí cavii chuman' Alejandría, ne yo'ó ta'aj nij so' me sí cavii rej cu'naj Cilicia do', rej cu'naj Asia do' a. Dan me se canó tuvi' taran' nij so' ga sí cu'naj Esteban, ¹⁰ tzaj ne ne ca'vee qui'yaj canaán se nana nij so' rihaan se nana Esteban a ma'. 'O se racuíj ndo'o Nimán Diose man sí cu'naj Esteban, ne cavii ndo'o nana çu raá so', qui'yaj Nimán Diose a. ¹¹ Gaa ne caxrij nij so' chrej rque yo'ó ta'aj snó'o uún, ne snó'o yo' cataj:

—Cuno núj se vaa ca'mii sí cu'naj Esteban yo' nana nij che'é sí cu'naj Moisés ga ma'an Diose á —taj nij snó'o yo', ca'mii ne nij so' a.

¹² Gaa ne ca'maan rá nij yuvij do', nij sí uun chij rihaan nij yuvij israelitá do', nij sí naqui'yaj çu se tucuanj Moisés rihaan yuvij do', gaa cuno nij so' se nana nij sí ne yo' a. Gaa ne cavii nij so', quita'aa cunudanj nij so' man Esteban, ne ca'anj nicaj nij so' man so' rá ve' nuu chre' nij so', qui'yaj nij so' juntá a. ¹³ Gaa ne canicun' doj sí ca'mii ne sí caraa cacun' xráá Esteban, ne cataj nij so' a:

—Sí nihánj ro', ne a'ne' rá so' ga suun a'mii quij che'é rej guee nihánj do', che'é tucuaán noco' ní' do', a ma'. ¹⁴ 'O se cuno núj se vaa cataj so' se vaa Jesucristó sí cavii chuman' Nazaret me sí tirj'

nu' nuvií noco' nihánj, ne natuna so' tucuaán cuchruj sí cu'naj Moisés che'é ní' adonj —taj nij so', ca'mii ne nij so' ni'yaj nij so' man Esteban yo' a.

¹⁵ Gaa ne ni'yaj uxrá cunudanj nij sí yanj rá ve' yo' man Esteban yo', ne ase vaa rihaan se mozó Diose ro', danj vaa rihaan so', ni'yaj nij so' a.

7

¹ Gaa ne xná'anj xrej ata suun noco' doj man sí cu'naj Esteban, cataj xrej:

—Ya uxrá danj ca'mii so' dan tu'va nij so' danj che'é so' na' —taj so', xná'anj so' man Esteban a.

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'mii natáj sí cu'naj Esteban rihaan nij sí uun chij rihaan nij yuvij israelitá a

² Gaa ne cataj sí cu'naj Esteban yo':

—Cuno soj ca'mij rihaan soj, tinuj, ta'nuj. Dan me se gaa ataa cayáán xii ní' sí cu'naj Abraham chuman' Harán, ne ni'ndaj ya ve'é vaa Diose curuvi' rihaan so' rej vaj so' rej cu'naj Mesopotamia, ³ ne cataj Diose rihaan so': “Çurihanj so' chiháán so' rej ne nij tuvi' so', ne cavii so' ca'anj so' 'o rej tiháán 'unj mán so' á”, taj Diose rihaan Abraham a.

⁴ Gaa ne dan me se curihanj so' rej ne nij sí caldeo, ne ca'anj so' cayáán so' chuman' Harán a. Gaa ne quisij cavi' rej so', ne cavii uún so', ca'anj so' cayáán so' yo'óo nihánj

rej ne ma'an nij soj cuano a. ⁵ Tzaj ne a doj yo'óo ne rque Diose rihaan síi cu'naj Abraham ma'. Ne a 'ó ta'níi Abraham ne ca'ngaa gaa cata' tu'va Diose rihaan so' se vaa guun si'yaj nij ta'níi ta'nij si'no Abraham man yo'óo nihánj nanj á.

⁶ Gaa ne cataj uún Diose rihaan so' se vaa ca'anj cayáán nij ta'níi ta'nij si'no so' to'óo yo'ó yuvi, ne guun nij so' mozó cunuú rihaan yo'ó nij yuvi yo', ne tucuxru' yo'ó nij yuvi man nij so' cunu' ca'anj cientó yo' a. ⁷ Ne xa' nij yuvi guun nij so' mozó rihaan, tzaj ne ma'an Diose qui'yaj sayuun man nij yuvi yo', gaa ne curihanj nij ta'níi ta'nij si'no Abraham rej yo', ne naman nij so' cayáán nij so' rej nihánj, ne canoco' nij so' man Diose, ne qui'yaj suun nij so' che'é Diose, taj Diose rihaan Abraham gaa naá a.

⁸ "Dan me se cata' tu'va Diose se vaa qui'yaj Diose danj che'é nij tuvi' Abraham, gaa ne ca'ne' Diose suun se vaa cuta' taran' nij tuvi' Abraham ta'nga' man nij so', che'é se yuvi 'nij ra'a Diose man me nij so' a. Ne dan me se ca'ngaa ta'níi Abraham síi cu'naj Isaac, ne cuta' Abraham ta'nga' man so' gaa vaj so' tunj güii a. Ne danj qui'yaj Isaac uún che'é ta'níi so' síi cu'naj Jacob, ne danj qui'yaj uún Jacob che'é nij ta'níi so' chujij nij xii ní' nij síi cayáán gaa naá a.

⁹ "Gaa ne dan me se guun

xcoj ruvaa rá nij xii ní' ni'yaj nij so' man tinúu nij so' José, gaa ne cutu'vej nij so' man so' rihaan síi ca'anj nicaj man so' ndaa rej yo'óo cu'naj Egiptó a. Ne Diose vaj ga so', ¹⁰ ne tinanii Diose man so' rihaan nu' sayuun quiran' so' a. Gaa ne guun rá síi nicaj suun rey síi cu'naj Faraón ni'yaj so' man José, ne síi sa' ndo'o avii raá guun José rihaan Faraón, qui'yaj Diose a. Gaa ne cune' Faraón man José se vaa guun chij José rihaan rej Egiptó, ne ndaa rihaan nu' ve' tucua Faraón guun chij José a.

¹¹ "Gaa ne cachén ndo'o x'naa nu' rej Egiptó do', rej yo'óo cu'naj Canaán do', ne quiran' ndo'o nij yuvi sayuun, ne xii ní' ro', ne guun nucuaj nij so' quiri' nij so' se cha' nij so' ma'. ¹² Gaa ne cuno Jacob nana se vaa vaa 'núu trigó ane' rej Egiptó, ne che'é dan tihaj yuun ca'néé so' man nij ta'níi so' ca'anj nij so' nano' nij so' 'núu trigó a. ¹³ Dan me se quisíj vij ca'anj nij so' rej Egiptó, gaa ne cataj xna'anj José rihaan nij so' se vaa tinúu nij so' me so', gaa ne dan me se xcaj Faraón cuentá me rej cavii José a.

¹⁴ "Gaa ne ca'néé José nana rihaan rej so' Jacob se vaa ca'anj nij tuvi' Jacob cayáán nij so' rej Egiptó, ne dan me se va'núj chihaa xnu' yuvi me nij tuvi' Jacob yo' a. ¹⁵ Gaa ne dan me se ca'anj Jacob rej Egiptó a. Cachén doj, gaa ne cavi' so', ne cavi' nij ta'níi so' xii ní', ¹⁶ gaa

ne ca'anj nicaj nii man cúu man nij so' ndaa chuman' cu'naj Siquem, ne dan me se cachin' nii man cúu man nij so' rque yu'uj yuvej aj quiránj Abraham rihaan nij ta'níi sí cu'naj Hamor rej chuman' Siquem yo' a.

17 "Dan me se gaa quinichrun' güii quisij ya nu' nana aj cata' tu'va Diose rihaan Abraham gaa naá, ne dan me se xna'anj nij yuvii israelitá yo' rej Egiptó, ne guun rij ndo'o doj nij so' a. 18 Danj qui'yaj nij so' ndaa se catúj yo'ó sí nicaj suun rey yo'ó Egiptó, ne ne ne'en so' a doj che'é sí cu'naj José a ma'. 19 Ne so' me sí tiha' yu'unj man tuvi' ní' nij yuvii israelitá, ne tucuxru' so' man xii ní' nij yuvii israelitá yo' a. Dan me se ca'ne' so' suun se vaa quirí'ij nii man ta'níi nij yuvii israelitá ne'ej leé no xe', che'é rej cavi' ta'níi nij so' a. 20 Ne maan tió dan me se ca'ngaa sí cu'naj Moisés, ne caran' rá Diose ni'yaj so' man Moisés, ne rque va'nuj yavii tucuachij rej so' ga nii so' man so' tucua' rej so' a. 21 Gaa ne caxríj yuve roj so' man ne'ej cu'naj Moisés xe' yo'ó rej yaníj, gaa ne dan me se nacaj ma'an ta'nij chana Faraón man ne'ej cu'naj Moisés yo', ne tucuachij no' man so' ase 'yá' ga ta'níi ma'án' qui'yaj no' a. 22 Gaa ne tucuyón nii nu' se nana nij sí man Egiptó nana cuu man sí cu'naj Moisés, ne sca' a'mii so' ne sca' 'yaj suun so' a.

23 "Dan me se quisij sí cu'naj Moisés vij chihaa yo', gaa ne guun rá so' ca'anj ni'yaj so' daj ran' nij tuvi' so' nij yuvii israelitá a. 24 Ne dan me se quene'en so' se vaa tucuxru' yo'o sí man yo'ó Egiptó man 'o sí israelitá a. Che'é dan guun rá sí cu'naj Moisés yo' nayan cuentá che'é tuvi' so' sí israelitá, ne che'é dan go' so' man sí man yo'ó Egiptó yo' a. 25 Gaa ne guun rá sí cu'naj Moisés se vaa xcaj nij tuvi' so' sí israelitá cuentá se vaa Diose racuj man so' tinanii so' man nij so' rihaan nij sí man Egiptó, tzaj ne ne xcaj nij so' cuentá ma'.

26 "Dan me se yo'ó güii me se cuchi' so' rej man nij yuvii israelitá, ne dan me se vij tuvi' nij so' cunu', ne guun rá so' na'mii sa' uún roj so', ne che'é dan cataj so': "Tinuj. Me che'é unu' roj tinuj roj soj ga", taj so' rihaan roj so' a. 27 Ne sí tucuxru' man tuvi' ro', tiguíj ra'a so' man Moisés, ne cataj so': "Taj vaj sí cune' mán so' guun chij so' rihaan núj ne ca'ne' so' cacun' che'é núj ma'. 28 Ne nihánj me se guun rá so' ticavi' so' manj, ndaa vaa ticavi' so' man sí man yo'ó Egiptó quii na'", taj sí tucuxru' man tuvi' rihaan sí cu'naj Moisés yo' a. 29 Gaa ne che'é se xcaj sí cu'naj Moisés cuentá se vaa cha'nuu ndo'o nana se vaa ticavi' so' man 'o sí man yo'ó Egiptó, gaa ne che'é dan cunanj so', ne ca'anj so' cayáan so' rej cu'naj Madián

a. Ne xcaj so' chana, ne ca'ngaa vij ta'núí so' snó'o cuní a.

³⁰ "Dan me se cachén vij chihaa yo', gaa ne rej tacaan nichrun' quij cu'naj Sinaí me se quene'en so' 'o coj aco' ya'an raá, ne curuvi' yo'o se mozó Diose rque ya'an yo' quene'en so' a. ³¹ Ne ca'anj rá Moisés gaa quene'en so' rasuun ya'anj yo', ne guun rá so' quinichrun' so' rihaan coj yo' ni'yaj so' man yo', tzaj ne cuno so' ca'mii sí 'nij ra'a man ní', ³² ne dan me se cataj sí 'nij ra'a man ní': "Unj ro', me Diose noco' nij xii so' gaa naá a. Dan me se Diose noco' sí cu'naj Abraham do', sí cu'naj Isaac do', sí cu'naj Jacob do', mé 'unj á", taj Diose sí 'nij ra'a man ní' cuno Moisés a. Gaa ne cuchu'vi' Moisés ne quiril'j man so', ne ne quisij rá so' ni'yaj so' coj aco' ya'an raá yo' a. ³³ Gaa ne cataj sí 'nij ra'a man ní' rihaan so' a: "Quirij so' canj 'nij tacóo so' á. 'O se yo'óo nicun' so' cuano ro', me yo'óo guee ndo'o adonj. ³⁴ Dan me se ni'yaj 'unj, ne quene'én 'unj sayuun ran' nij yuvij noco' manj rej Egiptó, ne cunoj daj rnúj nij so' che'é sayuun ran' nij so', ne nihánj me se nanij 'unj che'é se me raj tinanii 'unj man nij so' rihaan sayuun ran' nij so' a. Che'é dan cuva' so', ne ca'nej 'unj mán so' rej Egiptó á", taj sí 'nij ra'a man ní' rihaan Moisés a.

³⁵ "Dan me se xa' Moisés, tzaj ne so' me sí quiril'j yaníj

nij yuvij israelitá man gaa cataj nij so' se vaa taj vaj sí cune' man so' guun chij so' rihaan nij so' ne ca'ne' so' cacun' che'é nij so' ma'. Tzaj ne so' me sí ca'néé ma'an Diose se vaa guun chij so' rihaan nij yuvij israelitá ne quirij so' man nij yuvij israelitá rej guun nij so' mozó rihaan yo'ó yuvij a. Danj qui'yaj Diose ga Moisés gaa quene'en Moisés se mozó Diose yo' rque coj aco' ya'an raá yo' a. ³⁶ Dan me se curihanj nij yuvij israelitá rej cu'naj Egiptó, qui'yaj Moisés, ne qui'yaj ndo'o so' suun sa' noco'o Egiptó do', rej naj na ya'anj cu'naj Na Ya'anj Maree do', rej tacaan vaj nij so' vij chihaa yo' do' a. ³⁷ Ne ma'an Moisés yo' me sí cataj rihaan nij sí israelitá: "Vaa güii, ne yo'o tuvi' soj ro', guun sí nata' se nana Diose, qui'yaj Diose, ne ase vaa 'yaá 'unj ro', danj qui'yaj so' uún a", taj Moisés rihaan nij yuvij israelitá a.

³⁸ "Ne Moisés me sí vaj ga cunudanj nij yuvij israelitá rej tacaan, ne cachéé so' ga se mozó Diose sí ca'mii rihaan so' rej tacaan nichrun' quij cu'naj Sinaí, ne cachéé so' ga nij xii ní' uún, ne so' me sí nata' Diose se nana Diose nana nucuaj rihaan, che'é rej tacuachén so' nana yo' ndaa rihaan ní' a. ³⁹ Tzaj ne ne ca'vej rá nij xii ní' cuno nij so' rihaan Moisés ma'. 'O se tanáj xco' nij so' se nana so', ne guun inanj rá nij so' qui'yaj nij so' ndaa vaa 'yaj

nij so' rej Egiptó a. ⁴⁰ Dan me se cataj nij xii ní' rihaan síí cu'naj Aarón, ne: “Qui'yáá so' ya'anj canoco' ní', gaa ne quitaj yaan ya'anj yo' rihaan ní' cachee ní' á. 'O se xa' Moisés síí qui'yaj curihanj ní' rej cu'naj Egiptó, tzaj ne ne ne'en uxrá núj daj quiran' so' a ma'”, taj nij yuvii rihaan Aarón a. ⁴¹ Ne güii dan me se qui'yaj nij yuvii israelitá 'o scúj le'ej, ne guun yo' ya'anj noco' nij so', ne rqué ndo'o nij so' rasuun rihaan ya'anj yo', gaa ne guun niha' rá nij so' ni'yaj nij so' ya'anj qui'yaj ma'an nij so' a.

⁴² “Che'é dan guun yanj Diose rihaan nij yuvii israelitá, ne ca'née ra'a Diose man nij so' na'vij nij so' rihaan nij rasuun vaa rej xta', ne dan me se na'vij nij so' rihaan güii do', rihaan yavii do', rihaan nij yati' do' a. Dan me se danj inanj taj nana no rihaan yanj qui'yaj nij síí nata' se nana Diose gaa naá, ne nana yo' taj: “Taj vaj rasuun rqué nij soj sij israelitá rihanj gaa vaj soj rej tacaan vij chihaa yo' ma'. Taj vaj xcuu cacaa rihanj, qui'yaj soj ma'. ⁴³ Tananj cata soj ve' mantá nuu ya'anj cu'naj Moloc, ne cata soj yati' chraan, ne guun yo' ya'anj cu'naj Renfán rihaan soj nanj adonj. Dan me se ya'anj qui'yaj ma'an soj na'vij soj rihaan me roj ya'anj yo', ne che'é dan nonaj rej cane soj, ne rej xco chuman' Babilonia cayáán soj, qui'yáj adonj”, taj

Diose rihaan nij xii ní' a.

⁴⁴ “Dan me se nicaj xii ní' nuvií mantá, ne ve' nata' ma'an Diose nana rihaan nij xii ní' gaa vaj nij so' rej tacaan me ve' yo' a. Ne nuvií mantá yo' ro', qui'yaj Moisés man yo' ndaa vaa cataj xna'anj Diose rihaan so' a. Dan me se ase vaa nuvií mantá tihaan Diose rihaan Moisés, danj vaa qui'yaj so' a. ⁴⁵ Ne ca'anj nicaj nij xii ní' ga síí cu'naj Josué man nuvií mantá yo' ndaa to'óo yuvii yanj, ne dan me se quirii yanj Diose man nij yuvii yanj rihaan to'óo nij so', ne catúj nij xii ní', qui'yaj Diose a. Ne nuvií mantá yo' me rej quina'vij nij xii ní' rihaan Diose ndaa se cayáán síí cu'naj David síí nicaj suun rey a.

⁴⁶ “Ne David ro', guun niha' rá Diose ni'yaj Diose man so', ne cachún ni'yaj so' rihaan Diose se vaa ca'vej rá Diose cune' so' nuvií noco soj na'vij nii rihaan ta'anj síí cu'naj Jacob a. ⁴⁷ Ne síí cu'naj Salomón me síí cune' nuvií yo' a. ⁴⁸ Tzaj ne nuveé sij ne rá ve' une' yuvii me Diose síí 'nij ra'a nu' chumii ma'. 'O se cataj xna'anj síí nata' se nana Diose se vaa ma'an Diose cataj: ⁴⁹ “Rej xta' ro', me chruun xlá sa' táá 'unj, ne yo'óo ro', me rej taj tacój adonj. Che'é dan taj che'é cune' nij soj ve' cané 'unj ma', taj síí 'nij ra'a man ní', ne taj uún so': Taj rej qui'yaj soj naraan rá 'unj ma'. ⁵⁰ 'O se ma'anj ra'aj qui'yáj nu' nij rasuun nihánj adonj”, taj

ma'an Diose a.

⁵¹ "Dan me se nichraj ndo'o rá soj, ne nuveé sij niha' rá xcaj cuentá che'é tucuáán sa' me soj ma'. Tananj niganj anó tuvi' soj ga Nimán Diose adonj. Ase vaa qui'yaj xii soj ro', danj 'yaj guee ma'an soj uún nanj á. ⁵² Dan me se canoco' xii soj man cunudanj nij síí nata' se nana Diose, ne guun rá nij so' qui'yaj nij so' sayuun man nij so', ne ndaa ticavi' nij so' man nij síí nata' che'é síí sa' ca'nej Diose rihaan chumii nihánj tinanii man yuvii rihaan sayuun ei. Ne síí sa' yo' me se guun nij soj síí tacuachén man so' rihaan nij síí taj ri'yunj man ní', ne ndaa ticavi' nij soj man so' vaa ei. ⁵³ Dan me se soj me síí guun rá se vaa se tucuanj Diose ro', me nana cataj xna'anj nij se mozó Diose rihaan soj, tzaj ne ne uno soj nana yo' ma' —taj síí cu'naj Esteban rihaan nij síí uun chij rihaan nij yuvii israelitá a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj nii gaa ticavi' nii man síí cu'naj Esteban a

⁵⁴ Dan me se gaa cuno nij síí uun chij rihaan nij yuvii israelitá nana vaa danj, gaa ne cuyanj rá nij so', ne ndaa chá ruj ma'an nij so' tu'va nij so' ni'yaj nij so' man Esteban a. ⁵⁵ Tzaj ne Esteban ro', caraa ndo'o Nimán Diose nimán so', ne dan me se ni'yaj so' rej xta', ne quene'en so' rej ve'é ndo'o vaa rej nicun' Diose, ne quene'en so' se vaa nicun'

Jesucristó rej x'núú Diose rej nuva' Diose a. ⁵⁶ Gaa ne cataj síí cu'naj Esteban a:

—Nihánj me se nax'núj rej xta' ni'yaj 'unj, ne ne'één 'unj man síí ca'neé Diose nīcaj yu'unj man yuvii se vaa nicun' so' rej x'núú Diose rej nuva' Diose á —taj so' no nij síí uun chij a.

⁵⁷ Gaa ne nucuaj ndo'o caguáj nij so', ne caráán ra'a nij so' xrée nij so', che'é rej ne ca'vej daj chihaa mīj rá nij so' cunō nij so' a doj se nana Esteban a ma'. Gaa ne cunánj cunudanj nij so' ndaa rej nicun' Esteban, ne quita'aa cunudanj nij so' man so', ⁵⁸ ne quirii nij so' man Esteban rque chuman' Jerusalén yo', ne guun che'e nij so' go' nij so' yahij man Esteban a. Dan me se nij síí caraa cacun' xráá Esteban me se cuchruj nij so' sagan' nij so' rihaan yo'óó rej nicun' 'o síí tachruu cu'naj Saulo a. ⁵⁹ Gaa ne go' ndo'o nij so' yahij man Esteban, ne cachíín ni'yaj so' rihaan Jesucristó, ne cataj so':

—Nihánj me se nacaj so' ni-manj, Jesucristó Síí Chij —taj so', cachíín ni'yaj so' rihaan Jesucristó a.

⁶⁰ Gaa ne canicun' ruj so', ne nucuaj ndo'o caguáj so', cataj so':

—Se caraá so' cacun' nihánj xráá nij so', man Síí Chij —taj so', gaa ne cavi' so' a.

8

¹ Ne síí cu'naj Saulo yo' ro', cunaj quiran' Esteban rá so' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é sayuun qui'yaj sí cu'naj Saulo man nij yuvij cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó a

Nē güii dan me se guun che'e nii qui'yaj ndo'o nii sayuun man nij sí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó sí nē chuman' Jerusalén a. Dan me se cunánj nij so' chuman' Jerusalén, nē ca'anj nij so' ndaa nu' estadó Judea do', estadó cu'naj Samaria do' a. Tzaj nē orún' ma'an nij apóstol cune' Jesucristó man nata' se nana so' ro', me nij sí yo'o quináj chuman' Jerusalén a. ² Nē dan me se ta'aj nij sí sa' nimán cachin' man Esteban, nē ta'vee uxrá nij so' che'é se vaa cavi' so' a. ³ Tzaj nē sí cu'naj Saulo me se sí taj ri'yunj man nij sí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó me so', nē ticavi' so' man nij sí noco' man Jesucristó a. Dan me se cuchí' so' ve' nē 'o' o' nij sí noco' man Jesucristó, nē quita'aa so' man nij so', nē dan me se nu' snó'o nu' chana nu' quita'aa so', nē caxríj so' taga' man nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cuchí' se nana Diose chuman' cu'naj Samaria a

⁴ Dan me se nij sí cunánj me se chéé ndo'o nij so' nata' nij so' se nana Diose nana sa' rihaan yuvij a. ⁵ Nē sí cu'naj Felipé ca'anj chuman' Samaria, nē ca'mii natáj so' se nana Jesucristó rihaan nij yuvij man chuman' yo' a. ⁶ Gaa nē cuno nij sí man

chuman' Samaria se nana Felipé, nē quene'en nij so' nij suun sa' noco qui'yaj so', nē che'é dan guun niha' ndo'o rá cunudanj nij so' cuno nij so' se nana Felipé a. ⁷ Dan me se que'ee nij nana chree curihanj nimán yuvij, qui'yaj so', nē nucuaj caguáj nij nana chree yo' gaa curihanj nij yo' a. Nē quinahuun que'ee nij sí ran' do', que'ee nij sí rengó do', ⁸ nē che'é dan guun niha' uxrá rá nij sí nē chuman' Samaria yo' a.

⁹ Nē dan me se gaa ataa cuchí' Felipé chuman' Samaria, nē vaa 'o' snó'o cu'naj Simón chuman' yo', nē Simón me se qui'yaj chruun ndo'o so', nē ca'anj rá nij sí nē Samaria, qui'yaj so' a. Nē cataj so' rihaan nij yuvij se vaa sí sa' uxrá me ma'an so', ¹⁰ nē cunudanj nij yuvij caraya'anj uxrá se vaa qui'yaj so', nē dan me se nu' nij sí noco' do', nu' nij sí uun chij do', cataj se vaa me so' sí ata ndo'o rej nucuaj, qui'yaj ma'an Diose, taj nij so', ni'yaj nij so' man Simón a. ¹¹ Dan me se sa' ndo'o nanó xrej nij yuvij daj taj so', che'é se sa' ndo'o qui'yaj chruun so', nē ca'anj rá nij so', qui'yaj Simón a. ¹² Dan me se gaa nata' Felipé se nana Diose nana sa' che'é suun uun chij Diose rihaan chumij nihánj do', nana che'é Jesucristó do', nē cuchumán rá nij yuvij nana yo', nē cata' ne snó'o do', chana do', che'é Jesucristó a. ¹³ Nē ndaa ma'an Simón

cuchumán rá nana yo', ne cata' ne so', ne canoco' so' xcó Felipé, ne ca'anj rá ma'an so' uún gaa quene'en so' nij suun sa' nocoo qui'yaj suun Felipé a.

¹⁴ Dan me se cuchi' nana rihaan nij apóstol sí cune' Jesucristó man nata' se nana so' síi ne chuman' Jerusalén se vaa cuchumán rá nij síi man chuman' Samaria se nana Diose, ne che'é dan ca'née nij so' man Pedró do', man Juan do', se vaa cuchi' roj so' rihaan nij síi ne chuman' Samaria, ¹⁵ ne dan me se cuchi' roj so', gaa ne cachíin ni'yaj roj so' rihaan Diose che'é nij síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Samaria se vaa catuu Nimán Diose nimán nij so' qui'yaj Diose a. ¹⁶ 'O se ataa catuu Nimán Diose nimán nij so' a. Maan se tihaj cata' ne uun nij so' che'é Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' a. ¹⁷ Dan me se cuta' ra'a Pedró ga Juan raa nij síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Samaria, gaa ne catúj Nimán Diose nimán nij so' a.

¹⁸ Dan me se quene'en síi chruun cu'naj Simón se vaa gaa cuta' ra'a Pedró ga Juan raa yuvij, ne catúj Nimán Diose nimán nij yuvij yo', ne che'é dan rquee so' sa'anj rihaan roj so', ¹⁹ ne cataj so':

—Rque 'unj sa'anj man roj soj, ne rque roj soj rej nucaaj nicaj roj soj man 'unj, ne me ma'an 'o síi cuta' 'unj ra'aj raa, ne ca'vee catuu Nimán Diose nimán nij so', qui'yaj

roj soj á —taj so' rihaan roj so' a. ²⁰ Gaa ne cataj Pedró rihaan so' a:

—Tadó so' se cacaa so' rihaan ya'an ga se sa'anj so' á. Me che'é guun rá so' se vaa ane' se rque uun Diose ga. ²¹ Daj chihaa mij se ca'vee qui'yáa so' danj ma'. Ne vaa nica a doj nimán so' rihaan Diose a man adonj. ²² Vaa che'é canicaj nimán so' tanáj so' tucuáan chi'ii noco' so' nihánj, gaa ne cachinj ni'yáa so' rihaan Diose síi 'nij ra'a man ní' sese ca'vee caraa x'naa so' ndaa vaa guun rá so' á. ²³ 'O se cuano nihánj me se xcaj 'unj cuentá se vaa vaa chi'ii nu' nimán so' ei —taj Pedró rihaan Simón yo' a.

²⁴ Gaa ne cataj Simón:

—Cachinj ni'yaj roj soj rihaan Diose síi 'nij ra'a man ní' che'é 'unj se gaa nanj quirán' 'unj a doj se vaa cataj roj soj ruguanj —taj so' rihaan roj so' a.

²⁵ Dan me se nata' ndo'o roj so' se nana Diose síi 'nij ra'a man ní', gaa ne quinan' roj so' chuman' Jerusalén, ne nata' roj so' se nana Diose nana sa' rque que'ee chuman' naj estadó cu'naj Samaria a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cuchumán rá 'o síi eunuco cavii rej cu'naj Etiopía ni'yaj so' man Jesucristó a

²⁶ Gaa ne ca'mii yo'o se mozó Diose rihaan síi cu'naj Felipé, cataj so':

—Cavii so', ca'anj so' rej sur ndaa chrej avii chuman' Jerusalén 'anj ndaa chuman'

Gaza á —taj se mozó Diose rihaan Felipé a.

Dan me se chrej vaj rej tacaan inanj me chrej yo' a.

²⁷ Dan me se cavii Felipé, ca'anj so', ne gaa vaj so' chrej yo', ne quene'en so' 'o sí eunuco cavii yo'óo cu'naj Etiopía, ne síi nuu rihaan chana reiná cu'naj Candace uun chij rihaan nu' yo'óo Etiopía me síi eunuco yo' a. Ne síi tumé nu' se sa'anj chana reiná yo' me so' a. Dan me se aj ca'anj so' chuman' Jerusalén na'vij so' rihaan Diose, ²⁸ ne nihánj me se nan' so' chiháán so', ne táá so' cuchri' nucuaj cuayó, ne nayaa so' nana cachrón síi cu'naj Isaías síi nata' se nana Diose gaa naá rihaan yanj a. ²⁹ Gaa ne dan me se cataj Nimán Diose rihaan Felipé a:

—Cuchi' so' rihaan cuchri' nucuaj cuayó 'na' nihánj, ne cachee so' rej x'núú cuchri' yo' á —taj Nimán Diose rihaan Felipé a.

³⁰ Dan me se cunánj Felipé rej x'núú cuchri', gaa ne cuno so' se vaa nayaa síi taj cuchri' se nana síi cu'naj Isaías síi nata' se nana Diose gaa naá a. Ne xná'anj Felipé man so', cataj Felipé:

—Ne ya uxrá unó so' nana nayaa so' na' —taj Felipé, xná'anj so' man síi eunuco yo' a.

³¹ —'O se asa' ca'vee cunoj nana nihánj rá so', ne nuvi' síi tucuyón nana nihánj manj ga

—taj síi eunuco yo' rihaan Felipé, gaa ne canacúún síi eunuco man Felipé se vaa cavii Felipé cuchri' ne quitaj so' rej x'núú síi eunuco yo' a.

³² Dan me se nana nayaa síi eunuco yo' ro', me nana nihánj a: “Ase vaa dínj tu'va matzinj gaa uchi' xo' rihaan síi ticavj' man xo' do', ase vaa dínj tu'va matzinj le'ej gaa uchi' xo' rihaan síi cacá cachij xráá xo' do', danj qui'yaj so', ne a doj nana ne ca'mij so' ma'. ³³ Dan me se caxrij na'aj ndo'o nii man so', ne maan che'é se naqui'yaj nica' so' nimán so', ne taj ca'ne' sa' cacun' che'é so' ma'. Tzaj ne a doj yuvij se guun nucuaj cataj xna'anj che'é cunudanj nij síi noco' xna'anj tuvij ga so', che'é se ne xna'anj so' a ma'. 'O se ne vaj so' rihaan chumij nihánj cuano ma'”, taj se nana síi cu'naj Isaías nana nayaa síi eunuco yo' a.

³⁴ Dan me se xná'anj síi eunuco yo' man Felipé, cataj so':

—Me síi me síi quiran' nu' ndaa vaa taj xna'anj síi nata' se nana Diose nihánj ga. Ma'an síi nata' se nana Diose quiran' danj na'. Yo'ó so' xa' —taj síi eunuco, xná'anj so' man Felipé a.

³⁵ Gaa ne guun che'e Felipé cataj xna'anj so' daj taj ma'an nana yo' nana nayaa síi eunuco yo', gaa ne nata' so' nu' se nana Jesucristó nana sa' rihaan síi eunuco yo' a. ³⁶ Dan me se gaa vaj roj so' chrej, ne cuchi' roj so' rej nuu doj na, gaa ne cataj síi eunuco:

—Ní'yaj so' ei. Nihánj me nuu na á. Ne ca'vee cata' ne 'unj na' —taj so', xná'anj so' man Felipé a.

³⁷ Gaa ne cataj Felipé rihaan so' a:

—Sese ya ya amán rá so' ní'yaj so' man Jesucristó, ne ca'vee a —taj Felipé rihaan so' a.

Gaa ne cataj síi eunuco rihaan Felipé a:

—Amán rá 'unj se vaa ta'níi Diose me Jesucristó ei —taj so' rihaan Felipé a.

³⁸ Gaa ne ca'ne' síi eunuco suun se vaa canicun' cuchri', gaa ne nanij roj so' rihaan yo'óo, gaa ne ca'anj roj so' rej nuu na, gaa ne cuta' ne Felipé man síi eunuco yo' a.

³⁹ Dan me se gaa curihanj roj so' rá na, gaa ne naxcaj Nimán Diose man Felipé, ne ne quene'en uún síi eunuco yo' man Felipé a ma'. 'O se cavii síi eunuco yo', quinan' so', ne guun niha' rá so' a. ⁴⁰ Ne Felipé me se aj nuu so' chuman' Azoto a. Gaa ne nu' nij chuman' naj rej vaj so' ro', nata' so' se nana Diose nana sa' rihaan nij síi ne nu' nij chuman' yo', ne danj qui'yaj so' ndaa se cuchí' so' chuman' Cesarea a.

9

Nana nihánj taj xna'anj daj quiran' síi cu'naj Saulo gaa canicaj nimán so' qui'yaj Jesucristó a

¹ Dan me se síi cu'naj Saulo me se 'o guun rá so' qui'yaj so' sayuun man nij síi noco' se nana Diose sjj 'nj ra'a

man ní' ne ndaa guun rá so' cavi' nij so', ne che'é dan canoco' uxrá so' man nij síi noco' man Jesucristó a. Ne ca'anj so' rej ne xrej ata suun noco' doj, ² ne naxcaj so' yanj actá rihaan xrej, ne yanj actá yo' ro', ca'anj chuman' Damasco rihaan nij síi 'nj ra'a ve' tucu'yón nij yuvij israelitá se tucuanj Moisés a. Ne taj xna'anj yanj yo' rihaan nij so' se vaa sese nari' Saulo man nij síi noco' man Jesucristó, ne se snó'o se chana se no xcúun so' numij so' man nij so' ne ca'anj nicaj so' man nij so' ndaa chuman' Jerusalén caxrii so' man nij so' taga' a. ³ Dan me se nicaj Saulo yanj, ne vaj so' chrej, ne quinichrun' so' chuman' Damasco yo', ne taj ni'yón cuchuguun nu' xta' nu' anicaj rej nicun' so' a. ⁴ Gaa ne quini' so' rihaan yo'óo, ne dan me se cuno Saulo se vaa cataj yo' o so' rihaan so':

—Cunó so' ca'mij, Saulo. Me che'é 'yáa so' sayuun manj ga —taj nana cuno Saulo a.

⁵ Gaa ne xná'anj Saulo man síi ca'mii rihaan so', cataj so':

—Síi Chij, me síi mé so' ga —taj so', xná'anj so' a.

Gaa ne síi ca'mii rihaan so' cataj:

—'Unj ro', me Jesús, ne 'yaj ndo'o so' sayuun manj adonj.

⁶ Tzaj ne naxagaa so' ca'anj so' ndaa chuman' Damasco, gaa ne cataj nii rihaan so' daj qui'yáa so' á —taj Jesucristó rihaan Saulo a.

⁷ Ne nij snó'o vaj chrej ga Saulo me se canicun' nij so', ne a doj nana ne ca'mij nij so' a ma'. Ne cuno nij so' nana yo', tzaj ne taj a 'ó rasuun ne quene'en nij so' a ma'. ⁸ Ne Saulo me se naxumaan so', ne nuxra' so' rihaan so', tzaj ne taj se qui'yá' quene'en so' ma'. Yuun che'e caráan rihaan so' nanj adonj. Gaa ne quita'aa yo'ó nij so' ra'a so', ne racu'ij nij so' man Saulo chéé Saulo, ne ca'anj nij so' chuman' Damasco a. ⁹ Ne quisij va'nuj güii ne ca'vee quene'en so' ma'. Ne ne cha so' ne ne co'q so' na a ma'.

¹⁰ Dan me se chuman' Damasco ro', yáan 'o s'í tucu'yón se nana Jesucristó, ne Ananías cu'naj so' a. Ne naqui'yaa Diose sij 'nij ra'a man ní' rihaan so', ne cataj so' a:

—Cunó so' ca'mij, Ananías —taj Diose sij 'nij ra'a man ní' no so' a.

—Nihánj né 'unj unó 'unj a'mii so' á —taj Ananías rihaan Diose sij 'nij ra'a man ní' a.

¹¹ Gaa ne cataj Diose sij 'nij ra'a man ní' rihaan Ananías a:

—Canicun' cayá so' ca'anj so' callé cu'naj Callé Nica, ne cuchí' so' ve' tucua s'í cu'naj Judas, ne nano' so' 'o s'í cu'naj Saulo s'í cavii chuman' Tarso á. 'O se cuano nihánj me se achín ni'yaj so' rihanj, ¹² ne dan me se gaa cachín ni'yaj so' ne naqui'yaa 'o s'í cu'naj Ananías rihaan so', qui'yáj adonj. Ne catúj Ananías yo' rihaan so', ne

cuta' ra'a so' raá Saulo, che'é rej ca'vee curuvi' uún rihaan so' qui'yáj a —taj Diose sij 'nij ra'a man ní' rihaan Ananías a.

¹³ Gaa ne cataj Ananías rihaan Diose sij 'nij ra'a man ní' a:

—Tzaj ne aj cataj xna'anj ndo'o nii rihanj che'é s'í nihánj, S'í Chij. 'O se aj qui'yaj chí'ij ndo'o so' man nij s'í sa' noco' mán so' nij s'í yanj chuman' Jerusalén, ¹⁴ ne nihánj me se veé danj nicaj so' yanj actá che'é rej num'ij so' man cunudanj núj sij achín ni'yaj rihaan so', qui'yaj nij xrej atá suun nocoq doj adonj —taj Ananías a.

¹⁵ Gaa ne cataj Diose sij 'nij ra'a man ní' rihaan so' a:

—Ca'anj so' cuaj ei. 'O se aj narii 'unj man so' qui'yaj suun so' rihanj, ne xcaj nij s'í yanj do', nij s'í nicaj suun rey do', ma'an nij s'í israelitá do', cuentá che'é 'unj, qui'yaj so' adonj. ¹⁶ 'O se 'unj me s'í cataj xna'anj rihaan so' che'é nu' sayuun no xcúun so' quiran' so', che'é yan nata' so' rihaan yuvi' che'ej adonj —taj Diose sij 'nij ra'a man ní' rihaan Ananías a.

¹⁷ Dan me se ca'anj Ananías, ne catúj so' rá ve' yo', ne cuta' ra'a so' raá Saulo, ne cataj so':

—Diose sij 'nij ra'a man ní' ca'néé manj ca'naj rihaan so' nihánj, tinuj. Ne so' ro', me Jesucristó s'í quene'én so' gaa vaj so' chrej gaa ca'ná' so' nihánj ei. Ne me rá so' curuvi' uún rihaan so' ne catuu

ndo'o Nimán Diose nimán so' ei —taj Ananías rihaan so' a.

18 Nu' ca'mii so' danj, ne nu' cayuu 'o rasuun rihaan Saulo, ne ase vaa 'o nuj catun' ro', danj vaa se cayuu rihaan so', ne curuvi' rihaan Saulo, ne canicun' caya so', ne cata' ne so' a. 19 Ne chá so' chraa, ne nari' nucuaj rá so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'mii natáj Saulo se nana Jesucristó chuman' Damasco a

Dan me se cayáán Saulo doj güii ga nij sí tucu'yón se nana Jesucristó yanj chuman' Damasco, 20 ne nu' ca'anj so' nij ve' tucu'yón nij yuvi israelitá se tucuanj Moisés, ne ca'mii natáj so' rihaan nij so' se vaa Jesucristó ro', ta'nii ya Diose me so' a.

21 Ne cunudanj nij sí cuno se nana Saulo ro', caráya'anj ndo'o nij so' se nana so', ne cataj nij so':

—Tzaj ne nuveé sij nihánj me sí taj ri'yunj man nij sí yanj chuman' Jerusalén achín ni'yaj rihaan Jesucristó, ne ca'na' so' ndaa nihánj che'é rej me rá so' numíj so' man nij so' ne ca'anj nıcaj so' man nij so' rihaan nij xrej ata suun nocoo doj, rá so' na' —taj nij sí cuno se nana Saulo rihaan tuvi' nij so' a.

22 Tzaj ne doj a nucuaj nata' so' se nana Jesucristó rihaan nij yuvi israelitá yanj chuman' Damasco, ne ve'é tihaan so' rihaan nij so' se vaa Jesucristó me sí ca'née

Diose tinanii man yuvi rihaan sayuun, ne ndaa cunuu dınj tu'va nij so', qui'yaj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa quinanii Saulo rihaan nij yuvi israelitá guun rá ticavi' man so' a

23 Dan me se cachén que'ee güii, ga ne cavii raá nij yuvi israelitá daj qui'yaj nij so' ne ca'vee ticavi' nij so' man Saulo a. 24 Tzaj ne xcaj Saulo cuentá daj guun rá nij so' qui'yaj nij so' man so', ne dan me se nuvi nıgan' tumé ndo'o nij yuvi israelitá ta'yaa chingá yahij taj rej atúj yuvi chuman' yo', che'é rej me rá nij so' nari' nij so' man Saulo ne ticavi' nij so' man Saulo, rá nij so' a. 25 Che'é dan nij sí tucu'yón se nana Saulo ro', ca'née nij so' man Saulo rá 'o scaa xıj, ne rej niı tacuachén nij so' man Saulo rque ta'yaa le'ej taj chingá yahij aráán tu'va chuman', ne tananij nij so' man Saulo rihaan yo'óo xe', ne dan me se quinanii so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ve'é ca'mii nij sí tucu'yón se nana Jesucristó yanj chuman' Jerusalén ga Saulo a

26 Dan me se cuchi' Saulo chuman' Jerusalén, ne guun rá so' cunuu chre' so' ga nij sí tucu'yón se nana Jesucristó, tzaj ne cuchu'vi' cunudanj nij so' ni'yaj nij so' man Saulo a. 'O se ne cuchuman rá nij so' ni'yaj nij so' se nana Saulo se vaa sij tucu'yón se nana Jesucristó me so' a. 27 Che'é dan nicaj

sí cu'naj Bernabé man so', ca'anj so' rihaan ma'an nij apóstol cune' Jesucristó man nata' se nana so', ne nata' Bernabé rihaan nij so' daj guun gaa quene'en Saulo man Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' gaa vaj so' chrej ne ca'mii so' ga Jesucristó sij 'nij ra'a man ní', ne nata' uún Bernabé daj qui'yaj Saulo chuman' Damasco gaa ca'mii natáj so', ne ne cuchu'vi' so' a doj ca'mii natáj so' rihaan nij yuvi che'é Jesucristó, taj Bernabé a.

²⁸ Dan me se guun che'e nij so' ve'é ca'mii nij so' ga Saulo, ne 'o vaj so' ga nij so' a. Ne ca'mii natáj so' se nana Jesucristó sí 'nij ra'a man ní' rihaan nij sí man chuman' Jerusalén, ne a doj ne cuchu'vi' so', ne nucuaj ca'mii natáj so' rihaan nij yuvi a. ²⁹ Dan me se ca'mii so' ga nij sí israelitá a'mii xna'ánj griego, ne canó tuvi' nij so' ga so' a. Tzaj ne nij so' ro', guun rá ticavi' man so' a. ³⁰ Dan me se xcaj nij tinuj nij sí noco' man Jesucristó cuentá se vaa guun rá yo'ó nij sí israelitá ticavi' nij so' man Saulo, ne che'é dan ca'anj nicaj nij so' man Saulo ndaa chuman' Cesarea, gaa ne ca'néé nij so' man so' ndaa chuman' Tarso a.

³¹ Veé dan me se dínj yaán cunudanj nij sí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj nu' estadó Judea do', Galilea do', Samaria do' a. Dan me se caráj cochroj ndo'o nij so' rihaan Dioso sij 'nij ra'a man

ní', ne che'é dan ve'é doj nari' nij so' canoco' nij so' se tucuaj so' a. Ne Nimán Dioso tucu'yón man nij so' daj qui'yaj nij so', ne che'é dan guun ri ndo'o nij so' doj a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa quinahuun sa' sí cu'naj Eneas, qui'yaj Jesucristó, gaa ca'mii Pedró ga so' a

³² Dan me se chéé sí cu'naj Pedró nu' rej ne nij sí sa' noco' man Dioso, ne dan me seuchi' so' ndaa rihaan tinúú nij so' ne chuman' Lida, ³³ ne chuman' Lida ro', nari' so' 'o sí cu'naj Eneas, ne so' me se aj quisíj tunj ya yo' yo'oj so' rihaan yuvéé, ne 'o sí taj se 'yá' cachee me so', ³⁴ ne dan me se cataj Pedró rihaan so':

—Cuanō nihánj me se nahuun sa' so', 'yaj Jesucristó, Eneas. Naxagaa so' cuaj, ne nacue so' tuvée so' cuaj ei —taj Pedró rihaan so', ne nu' ca'mii Pedró danj, ne nu' naxumaan caya so' canicun' so' a.

³⁵ Gaa ne quene'en cunudanj nij sí yanj chuman' Lida do', nij sí yanj taa cu'naj Sarón do', ndaa vaa nahuun sa' sí cu'naj Eneas yo', gaa ne che'é dan canicaj nimán nij so' canoco' nij so' man Dioso sij 'nij ra'a man ní' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cunuu i'na' uún chana cu'naj Dorcas, qui'yaj Pedró a

³⁶ Dan me se chuman' Jope yaán 'o chana tucu'yón se nana Jesucristó, ne Tabita cu'naj no' xna'ánj hebreo,

ne Dorcas me se chuvji no' xna'ánj griego a. Ne chana qui'yaj inanj se sa' me no', ne rque ndo'o no' rasuun man nij sí nique, ³⁷ ne güii dan me se canó chi'ii man no', ne quiran' ndo'o no', ne cavi' no' a. Ne tucuanee nii man no', ne cuchruj nii man no' rque ve' nata', ³⁸ ne dan me se nichrun' naj chuman' Lida ga chuman' Jope, ne cuchi' nana rihaan nij sí tucu'yón se nana Jesucristó yanj chuman' Jope se vaa vaj Pedró chuman' Lida yo', ne che'é dan ca'néé nij so' man vij snó'o cuchi' roj so' rihaan Pedró a. Dan me se cuchi' roj so' rihaan Pedró, ne cataj roj so':

—Se guun raan so' cuchi' so' rihaan núj sij yanj chuman' Jope ma' —taj roj so' rihaan Pedró a.

³⁹Gaa ne naxumaan Pedró, ne ca'anj so' cuaj ga roj so' a. Ne gaa cuchi' nij so' chuman' Jope, ne ca'anj nicaj nij so' man Pedró rá ve' nata' naj chana cavi' cu'naj Dorcas, ne ca'na' cunudanj nij chana cavi' nica rihaan Pedró, ne ta'vee nij no', ne tihaan nij chana rihaan Pedró cunudanj nij yatzíj qui'yaj Dorcas gaa vaa i'na' no' a. ⁴⁰Dan me se quirii Pedró man cunudanj nij no' xe', gaa ne canicun' ruj so', ne cachíin ni'yaj ndo'o so' rihaan Diose a. Gaa ne canicaj so', cataj so' rihaan cúu man chana a:

—Naxagaa so', Tabita —taj so' rihaan no' a.

Gaa ne naxra' rihaan no', ne gaa quene'en no' man

Pedró, ne ca'anj cane caya no', ⁴¹ ne quita'aa Pedró ra'a no', ne naxumaan no', qui'yaj so' a. Gaa ne canacúun so' ca'na' nij chana cavi' nica do', yo'ó nij sí sa' noco' man Diose do', ne tihaan so' man ní cu'naj Dorcas rihaan nij so' se vaa cunuu i'na' uún no' a. ⁴²Dan me se cuchi' nana che'é Dorcas rihaan cunudanj nij sí ne chuman' Jope, ne che'é dan que'ee nij sí man Jope cuchumán rá ni'yaj man Diose sij 'nij ra'a man ní' a. ⁴³Dan me se guun raan Pedró que'ee güii chuman' Jope, ne dan me se tucúa 'o sí cu'naj Simón caran' so' que'ee güii, ne sí naqui'yaj laruu nuj xcuu me Simón yo' a.

10

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cuchi' se nana Jesucristó rihaan nij tuvi' sí yanj cu'naj Cornelio a

¹Dan me se yáán 'o sí cu'naj Cornelió chuman' Cesarea, ne sí 'nij ra'a 'o ta'aj x'ne'tanuu cu'naj italiano me so' a. Dan me se nuveé sij israelitá me so', maan se sij yanj me so', ² ne sij ve'é ndo'o noco' man Diose me so', ne aráj cochroj ndo'o so' rihaan Diose, ne ase vaa 'yaj so' ro', danj 'yaj nij tucua so' uún a. Ne rque ndo'o so' caridad rihaan nij yuvij, ne niganj cachíin ni'yaj so' rihaan Diose a. ³Dan me se aga' va'núj rej ca'anj güii ta' asuun me se naqui'yaa ranga' yo'ó se mozó Diose rihaan so', ne

catúj se mozó Diose yo' rej nicun' so', ne cataj se mozó Diose:

—Cornelio —taj se mozó Diose no so' a.

⁴ Gaa ne ni'yaj uxrá Cornelió man se mozó Diose yo', ne kuchu'vi' ndo'o so', ne cataj so':

—Me che'é nacúún so' manj, ga —taj so', xná'anj so' man se mozó Diose yo' a.

Gaa ne cataj se mozó Diose rihaan so' a:

—Aj xcaj Diose cuentá che'é nana achíín ni'yáá so' rihaan Diose, ne aj xcaj Diose cuentá che'é caridad 'yáá so' a. Che'é dan nuu rá Diose mán so' a. ⁵ Ne nihánj me se ca'nej so' snó'o ca'anj chuman' Jope, ne nacunj nij so' ca'na' 'o síi cu'naj Simón Pedró nihánj á. ⁶ Ne so' me se aran' so' ve' tucúa yo'ó síi cu'naj Simón síi naqui'yaj laruu nuj xcuu síi ne tu'va na ya'anj a —taj se mozó Diose rihaan Cornelió a.

⁷ Dan me se ca'anj uún se mozó Diose yo', gaa ne canacúún Cornelió ca'na' vj se mozó ma'an so' do', yo'ó tanuu noco' man Diose ga so' do', ⁸ ne ca'na' va'núj nij so', ne cataj xna'anj so' rihaan nij so' se vaa cataj se mozó Diose rihaan so', gaa ne ca'née so' man nij so' ca'anj nij so' chuman' Jope nano' nij so' man síi cu'naj Simón Pedró a.

⁹ Ne yo'ó güii me se vaj va'núj nij so' chrej, ne maan orá quinichrun' nij so' chuman' Jope me se cavii Pedró xráá ve' caran' so', cachinj

ni'yaj so' rihaan Diose, ne caxuj me yo', ¹⁰ ne dan me se quina'aan rque so', ne guun rá so' chá so' chraa a. Ne tihaj 'yaj chuvii nij síi man rá ve' chá so', ne maan orá dan naqui'yaa 'o rasuun rihaan Pedró a. ¹¹ Dan me se quene'en so' se vaa naxra' rej xta', ne nanij yo'ó rasuun rihaan yo'óó, ne ase vaa 'o yatzij mantá caxra' ndo'o vaa yo', ne vaa ca'anj scúj yatzij mantá yo' a. ¹² Ne nuu cunudanj nij xcuu vaa ca'anj tacóó do', nij xcuu nucuaj rij man do', nij xtáj do', yo'ó nij xcuu vaa tachrii xráá do', nuu rque yatzij mantá yo' a. ¹³ Gaa ne cuno Pedró nana ca'mii yo'ó so' rihaan so' a:

—Naxumaan so', Pedró. Ticavi' so' man nij xcuu yo', ne chá so' nee á —taj nana yo'ó cuno Pedró a.

¹⁴ Gaa ne cataj Pedró:

—Se guun ma'. Daj chihaa mój se guun qui'yáj danj, man Síi Chij. 'O se nuveé xcuu chá me yo' rihaan núj sij israelitá ma'. Maan se xcuu vaa chi'ii me nij xo' rihaan núj nanj á. 'O se nu' ca'na' a doj ne chá 'unj nee xcuu vaa danj a ma' —taj Pedró a.

¹⁵ Gaa ne ca'mii uún síi ca'mii rihaan Pedró, cataj so':

—Ne sese Diose me síi cataj se vaa cunuu sa' 'o rasuun, ne se guun cataj so' se vaa chi'ii vaa rasuun yo' rihaan so' ma' —taj uún so' rihaan Pedró a.

¹⁶ Gaa ne dan me se quisij va'núj cuno Pedró nana vaa danj nana ca'mii Diose rihaan so', gaa ne nu' cavii uún

nu' yatzíj mantá man xcuu yo' rej xta' a.

17 Dan me se quinanó ndo'o rá Pedró che'é rasuun naqui'yaa rihaan so', ne maan orá dan nari' nij snó'o ca'née sí cu'naj Cornelió ve' tucúa Simón, ne dan me se canicun' nij so' ta'yaa rihaan ve' yo', 18 ne canacúun nij so', xná'anj nij so' sese aran' 'o sí cu'naj Simón Pedró ve' yo' a. 19 Dan me se Pedró ro', nuchruj raá che'é nij rasuun naqui'yaa rihaan so', ne dan me se cataj Nimán Diose rihaan so':

—Nihánj me se ca'na' va'nuj snó'o nano' mán so', 20 ne cuaj naxumaan so', nanij so', ne ca'anj so' ga nij so' á. Ne se guun vij rá so', ne se cataj so' se vaa ne nó xcúun so' ca'anj so' ga nij so' ma'. 'O se 'unj nihánj me sí ca'née man nij so' ca'na' nij so' adonj —taj Nimán Diose rihaan Pedró a.

21 Gaa ne nanij Pedró ndaa rej nicun' va'nuj nij snó'o, ne cataj so' rihaan nij so':

—'Unj nihánj me sí nano' nij soj ei. Ne me che'é ca'na' soj nihánj ga —taj Pedró, xná'anj so' man nij so' a.

22 Gaa ne cataj nij so':

—Ca'mii 'o se mozó Diose mozó guee rihaan 'o sí cu'naj Cornelió, ne so' ro', me sí 'nij ra'ra 'o ta'aj x'ne' tanuu, ne cunudanj nij yuvij israelitá taj se vaa sí vaa nicá nimán me so' ne sí aráj cochroj ndo'o rihaan Diose me uún so', ne dan me se cataj xna'anj se mozó Diose

rihaan so' se vaa nacunj so' mán so' cuchí' so' ve' tucúa so' ne cunó so' nana nata' so' rihaan so' a —taj nij so' rihaan Pedró a.

23 Che'é dan cataj Pedró se vaa catuu nij so' rá ve', ne ve'é ca'mii so' ga nij so' a. Ne ranga' yo'ó güii me se naxagaa nij so', ne ca'anj Pedró ga ya'núj nij so', ne ca'anj doj nij tinuj nij sí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Jope do', ga Pedró a. 24 Ne yo'ó güii uún me se catúj nij so' chuman' Cesarea, ne sí cu'naj Cornelió me se na'vij ndo'o so' ca'na' nij so', ne aj canacúun so' man nij tuvi' so' do', man nij sí ca'mii sa' ga so' do', se vaa cunuu chre' nij so' rá ve' tucúa so' a.

25 Dan me se gaa guun rá Pedró catuu Pedró rá ve', ne nari' tuvi' Cornelió ga so', ne canicun' ruj Cornelió rihaan Pedró, ne caráj guee Cornelió rihaan so' a. 26 Tzaj ne cataj Pedró rihaan Cornelió:

—Naxumaan so' ei. Taj che'é caraá guee so' rihanj ma'. 'O cuyaan yuvij uun me ní nanj á —taj Pedró rihaan Cornelió a.

27 Dan me se nanó Pedró cuentó ga Cornelió, ne catúj Pedró rá ve', gaa ne quene'en so' se vaa aj nuu chre' que'ee yuvij rá ve' yo' a. 28 Gaa ne cataj Pedró rihaan nij yuvij:

—Aj ne'en nij soj se tu-
cuanj núj sij israelitá se vaa ne nó xcúun núj catuu núj rej man soj sij yaníj, ne ne nó xcúun núj cunuu chre' núj ga soj ma'. Tzaj ne Diose

tihaan rihaan ma'anj se vaa se ca'vee cataj 'unj se vaa nij vaa ta'aj yuvij rihaan so' ma'.
 29 Che'é dan gaa canacúun Cornelió nihánj manj, ne ne cataj 'unj se vaa se ca'anj 'unj ma'. Tananj ca'ná' 'unj cuaj nanj ei. Ne nihánj me se cataj xna'anj nij soj rihanj daj me che'é canacúun nij soj manj ca'naj ei —taj Pedró rihaan nij tuvij' Cornelió a.

30 Gaa ne cataj Cornelió rihaan so':

—Cachén ca'anj güii ne maan orá nihánj me ta' asuun, ne aga' va'núj me yo', ne cachín ni'yáá 'unj rihaan Diose rá ve' tucuj, ne taj ni'yón naqui'yaa 'o snó'o nicun' rihanj, ne yatzij catzij chuguun ma'an nuú so',³¹ ne cataj so' rihanj a: “Cunó so' ca'mij, Cornelio. Aj cuno Diose nana achín ni'yáá so' rihaan so', ne Diose me sí nuu rá se vaa rqué ndo'o so' caridad rihaan nij sí nique,³² ne dan me se ca'nej so' nana ndaa chuman' Jope, ne canacunj so' ca'na' 'o sí cu'naj Simón Pedró nihánj á. Ne so' ro', aran' ve' tucúá 'o sí cu'naj Simón sí naqui'yaj laruu nuj xcuu sí ne tu'va na ya'anj a”, taj snó'o yo' rihanj adonj.³³ Che'é dan me ra'yanj ca'née 'unj nana rihaan so', ne so' ro', qui'yaj ndo'o se luj che'é núj se vaa ca'ná' so' rihaan núj nihánj ne che'é dan me mán taran' núj rihaan Diose nihánj cuano, che'é rej me rá núj cunó núj nu' nana cataj xna'anj Diose sí 'nij ra'a man ní' rihaan

so' ei —taj Cornelió rihaan Pedró a.

³⁴ Gaa ne guun che'e Pedró ca'mii so' rihaan nij so' a:

—Ndaa yaj me se xcax 'unj cuentá se vaa ya 'o cuyaan vaa cunudanj yuvij rihaan Diose á.³⁵ Ne sí yanj me ma'an chuman' sí aráj cochroj rihaan Diose ne noco' tucúáan sa' ro', ca'vee nacaj Diose man so' adonj.³⁶ Aj ne'en nij soj nana sa' ca'née Diose rihaan núj sij israelitá se vaa ve'é nacaj Diose man núj che'é se vaa qui'yaj Jesucristó che'é núj, ne Jesucristó ro', me sí 'nij ra'a man cunudanj yuvij adonj.³⁷ Dan me se nana yo' ro', me nana cuchi' nu' chuman' chiháan núj sij israelitá, ne dan me se gaa quisij ca'mii natáj sí cu'naj Juan se vaa no' xcúun yuvij cata' ne yuvij, ne guun che'e Jesucristó nata' so' se nana so' rihaan núj sij man estadó Galilea,³⁸ ne nana yo' ro', me se nana Jesucristó sí cavii chuman' Nazaret ei. Ne nana yo' taj se vaa cune' Diose man so' qui'yaj suun so' rihaan Diose, ne rqué ndo'o Diose Nimán Diose man so', ne rqué ndo'o Diose rej nucuaj man so', ne dan me se cachée Jesucristó, ne qui'yaj suun ndo'o so' suun sa', ne cunudanj nij sí ran' sayuun 'yaj sí chree che'é se quirii ta'nga' sí chree rihaan nij so' ro', quinahuun sa' nij so', qui'yaj Jesucristó a. 'O se Diose ro', racuíj ndo'o man Jesucristó 'yaj so' danj adonj.

39 "Ne ma'an núj me sí quene'en nu' se vaa qui'yaj so' gaa vaj so' nu' rej ne núj sij israelitá do', ndaa ma'an chuman' Jerusalén do' ei. Ne dan me se cachrón nii man so' rihaan rcutze, ne cavi' so', qui'yaj nii ei. 40 Gaa ne quisij va'nuj güii cavi' so', gaa ne cunuu i'na' uún so', qui'yaj Diose, ne curuvi' so' rihaan núj, qui'yaj uún Diose adonj. 41 Dan me se ne curuvi' so' rihaan cunudanj nij yuvij ma'. Tananj curuvi' so' rihaan núj sij aj narii Diose nata' rihaan yuvij daj vaa so', ne núj me sí chá chraa ne co'o na ga so' gaa cunuu i'na' uún so' gaa cavi' so' adonj. 42 Gaa ne ca'ne' so' suun rihaan núj ca'mii natáj núj rihaan nij yuvij ne nata' núj nana se vaa ma'an so' me sí cune' Diose ca'ne' cacun' che'é nij yuvij vaa i'na' do', che'é nij yuvij cavi' do' adonj. 43 Ne cunudanj nij sí nata' se nana Diose gaa naá ro', cataj xna'anj nij so' che'é so', ne cataj nij so' se vaa caraá x'naa Diose ni'yaj Diose cunudanj nij sí amán rá ni'yaj man Jesucristó a —taj Pedró rihaan nij tuvi' Cornelió a.

44 Dan me se ataa a doj quisij ca'mii Pedró nu' se nana so', gaa ne catúj ndo'o Nimán Diose nimán cunudanj nij sí cuno nana yo' a. 45 Gaa ne nij sí israelitá cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó ca'na' ga Pedró ro', caráya'anj nij so' se vaa qui'yaj Diose se luj che'é nij yuvij yanij ne ndaa nimán nij

yuvij yanij catúj Nimán Diose, qui'yaj Diose a. 46 'O se cuno nij so' se vaa ca'mii nij tuvi' Cornelió xna'ánj naca, cataj nij so' se vaa sa' uxrá vaa Diose á. Gaa ne cataj Pedró rihaan tuvi' ma'an so':

47 —Nihánj me se ve'é nacaj Nimán Diose man sí nihánj ndaa vaa nacaj so' man ma'an ní adonj. Se ca'vee caráán ní chrej rihaan nij so' cata' ne nij so' ma' —taj Pedró rihaan nij tuvi' so' a.

48 Gaa ne ca'ne' Pedró suun rihaan nij so' se vaa cata' ne nij so', che'é se sij noco' man Jesucristó me nij so' a. Danj qui'yaj nij so', gaa ne cachíin ni'yaj nij so' rihaan Pedró se vaa guun raan so' que'ee doj güii ga nij so' a.

11

Nana nihánj taj xna'anj daj guun rá nij sí israelitá cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó ga cuno nij so' nana se vaa cuchumán rá nij sí yanij ni'yaj nij so' man Jesucristó a

1 Dan me se cuno nij sí cune' Jesucristó man nata' se nana so' cuno yo'ó nij tinuj nij sí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj estadó Judea cuno nana se vaa ndaa nij sí yanij canoco' se nana Diose a. 2 Ne gaa cavii Pedró ca'anj so' chuman' Jerusalén, ne nij sí israelitá cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó ro', cuta' cacun' xráá so', 3 cataj nij so':

—Me che'é catúj so' rá ve' tucúa sí yanij ga. Me che'é

chá so' chraa gā nij so' gā —taj nij so' rihaan Pedró a.

⁴ Gaa ne guun che'e Pedró cataj xna'anj nica so' rihaan nij so' daj me che'é qui'yaj so' danj a. Dan me se cataj so':

⁵ —Chuman' Jope vaj 'unj, ne cachíin ni'yáá 'unj rihaan Diose, ne dan me se naqui'yaa 'o rasuun rihanj, qui'yaj Diose a. Ne dan me se nanij 'o rasuun, ne ase vaa 'o yatzíj mantá caxra' vaa rasuun yo', ne vaa ca'anj scúj yatzíj yo' a. Ne cavii yatzíj yo' rej xta', ne quinanij yo' rej nicun' 'unj a. ⁶ Dan me se ni'yaj uxraj yatzíj yo', ne quene'enj se vaa man cunudanj nij xcuu vaa ca'anj tacóo do', ndaa xcuu quij do', xcuu nucuaj rij man do', xtáj do', nu' xcuu vaa tachrij xráá do', man rque yatzíj yo' a. ⁷ Gaa ne cunó 'unj se vaa ca'mii yo' o so' rihanj, cataj so': “Naxumaan so', Pedró. Tjaví' so' man nij xcuu yo', chá so' á”, taj so' cunoj a. ⁸ Gaa ne cataj 'unj: “Daj chihaa míj se guun qui'yaj danj, man Síi Chij. 'O se nuveé xcuu chá me nij xo' rihaan núj sij israelitá ma'. Maan xcuu vaa chi'ii me nij xo' rihaan núj nanj á. Nu' ca'na' me se ne catuu nee xcuu vaa danj tu'vaj ma'”, cataj 'unj rihaan síi ca'mii rihanj a. ⁹ Gaa ne ca'mii uún so' rihanj, cataj so': “Ne sese Diose me síi cataj se vaa cunuu sa' 'o rasuun, ne se guun cataj so' se vaa chi'ii vaa rasuun yo' rihaan so' ma'”, cataj so' rihanj a. ¹⁰ Dan me se

quisíj va'nuj ca'mii so' nana vaa danj rihanj, gaa ne cavii uún nu' rasuun yo' rej xta', ca'anj yo' a.

¹¹ “Ne nu' cavii rasuun yo' rej xta', ne nu' cuchi' va'nuj snó'o rihaan ve' carán' 'unj, ne nij síi ca'neé 'o síi ne chuman' Cesarea me va'nuj nij so', nano' nij so' manj a. ¹² Gaa ne cataj xna'anj Nimán Diose rihanj se vaa ca'anj 'unj gā nij so', ne se guun rá 'unj se vaa yuviij nij doj rihaan ní' sij israelitá me nij so', taj Nimán Diose rihanj a. Che'é dan ca'anj 'unj gā va'nuj nij so', ne vatan' tinúú ní' síi nihánj ro', me síi ca'anj gā 'unj a. Gaa ne catúj núj rá ve' tucua' síi canacúun manj, ¹³ gaa ne nata' síi ne ve' yo' rihaan 'unj se vaa aj quene'en so' 'o se mozó Diose rá ve' tucua' so', ne dan me se curuvi' se mozó Diose yo' rihaan so', ne cataj se mozó Diose yo' rihaan so': “Ca'nej so' nana chuman' Jope rihaan 'o síi cu'naj Simón Pedró, ne nacunj so' man so' ca'na' so' nihánj rihaan so' á. ¹⁴ Ne so' me síi nata' nana rihaan so', ne sese cunó nu' nij tucua' soj nana yo', ne ca'vee quinanij taran' soj rihaan sayuun adonj”, taj se mozó Diose rihaan síi ne ve' yo', taj so' rihanj nanj á.

¹⁵ “Dan me se guun che'ej nataj se nana Jesucristó rihaan nij so', gaa ne catúj Nimán Diose nimán nij so' ndaa vaa catúj Nimán Diose nimán ma'an ní' gaa asino yaan nanj ei. ¹⁶ Gaa ne ninuj

rá 'un̄j se nanā Diosē sij 'nij ra'a man ní' gaa cataj so': "Juan ro', na un̄n cata' ne so' man yuvij, tzaj ne xa' soj, tzaj ne Diosē cuta' ne nimán soj ga ma'an̄ Nimán Diosē nan̄j adon̄j", taj síi 'nij ra'a man ní' a. ¹⁷ Dan me se cuyaan̄ vaa se luj qui'yaj Diosē che'é ma'an̄ ní' sij amán rá ni'yaj man Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' nan̄j adon̄j. Ne sese Diosē me síi guun rá qui'yaj dan̄j, ne asa' ca'vee caráan̄ 'un̄j chrej rihaan Diosē se vaa se qui'yaj so' se vaa me rá so' qui'yaj so', rá soj ga —taj Pedró rihaan nij síi israelitá cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó a.

¹⁸ Dan me se qui'yaj canaán se nanā Pedró rihaan se nanā yo'ó nij so', gaa ne cataj nij so' se vaa sa' uxrá qui'yaj Diosē a. Ne cataj uún nij so':

—Che'é dan me ndaā nij síi yanij canicaj nimán canoco' chrej sa', qui'yaj Diosē, ne che'é dan cayáan̄ nij síi yanij rihaan Diosē nu' cavii nu' ca'an̄j adon̄j —taj cunudan̄j nij síi israelitá a.

Nanā nihánj taj xna'an̄j che'é nij síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yan̄j chuman' Antioquiā a

¹⁹ Dan me se che'é se nanā síi cu'naj Esteban me se qui'yaj ndo'o nii sayuun man nij síi israelitá cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó a. Che'é dan tanáj nij so' chuman' Jerusalén, ne cunan̄j nij so' ca'an̄j nij so' ndaā estadó cu'naj Fenicia do', ndaā yo'óo taj rihaan na

ya'an̄j cu'naj Chipre do', ndaā chuman' Antioquiā do' a. Tzaj ne inanj rihaan nij yuvij israelitá nata' nij so' se nanā Jesucristó, ne ne ca'miī nij so' ga nij síi yanij ma'. ²⁰ Tzaj ne doj tuvi' nij so' me síi cavii Chipre do', estadó Cirene do', ne nij so' ro', ca'an̄j chuman' Antioquiā, ne ndaā rihaan nij síi yanij síi a'miī xna'an̄j griego nata' nij so' nanā sa' se nanā Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' a. ²¹ Ne racuíj ndo'o Diosē sij 'nij ra'a man ní' man nij síi nata' se nanā so', ne que'eē nij síi yanij yo' cuchumán rá cuno nanā sa' yo', ne canoco' nij so' man Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' a.

²² Dan me se cuchi' nanā rihaan nij síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yan̄j chuman' Jerusalén se vaa cuchumán rá nij síi yanij yan̄j chuman' Antioquiā ni'yaj nij so' man Jesucristó a. Che'é dan ca'neé̄ nij so' man síi cu'naj Bernabé cuchí' so' chuman' Antioquiā a. ²³ Dan me se cuchi' so', gaa ne quene'en so' se vaa qui'yaj ndo'o Diosē se luj ga nij síi yanij yo', ne guun niha' uxrá rá so', ne narqué so' chrej sa' rihaan nij síi yanij yo' se vaa ca'nej nimán nij so' yo'ó canoco' raan̄ nij so' man Diosē sij 'nij ra'a man ní' a. ²⁴ 'O se síi vaa sa' nimán me síi cu'naj Bernabé yo', ne nuū ndo'o Nimán Diosē nimán so', ne síi nucaj ndo'o rá man Diosē me uún so' a. Gaa ne dan me se guun rij̄i doj

yuvij canoco' man síi 'nij ra'a man ní', ²⁵ ne ca'anj Bernabé chuman' Tarso, nano' so' man síi cu'naj Saulo, ²⁶ ne nari' Bernabé man Saulo, gaa ne nicaj Bernabé man Saulo ca'na' so' chuman' Antioquía a. Ne dan me se 'o yo' ro', yáán roj so' ga nij síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Antioquía, ne tucu'yón roj so' se nana Diose man que'ee ndo'o nij yuvij man yo' a. Ne nij síi man chuman' Antioquía me nij síi guun che'e tucunáj "cristiano" man nij síi tucu'yón se nana Jesucristó a. 'O se nana "cristiano" me rá cataj nij síi chéé stucuanj Cristo a.

²⁷ Ne güii yo' me se cavii doj síi nata' se nana Diose chuman' Jerusalén, ne ca'anj nij so' chuman' Antioquía a. ²⁸ Ne canicun' yo'o tuvi' nij síi nata' se nana Diose yo', ne síi cu'naj Agabo me so' a. Ne nata' so' nana rqué Nimán Diose rihaan so' se vaa vaa güii, ne cachén x'naa nu' chuman' naj rihaan chumij a. Ne gaa cayáán síi cu'naj Claudio síi nicaj suun emperador, ne cachén ya x'naa ndaa vaa cataj síi cu'naj Agabo a. ²⁹ Dan me se nij síi tucu'yón se nana Jesucristó ro', gaa cuno nij so' se nana síi cu'naj Agabo, ne nuchruj raa 'o 'o nij so' se vaa me daj sa'anj rque so' man tinúu nij so' síi yanj estadó Judea ne racuíj man nij so' a. Ne síi ru'vee doj rqué nocoo doj sa'anj, ne síi nique doj

ro', rqué doj sa'anj a. ³⁰ Gaa ne go' nij so' sa'anj yo' man Bernabé ga Saulo, caxrij roj so' ston nij síi uun chij rihaan nij síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Jerusalén a.

12

Nana nihánj taj xna'anj daj guun gaa tinanii Diose man Pedró rihaan síi cu'naj Herodes a

¹ Dan me se güii dan me se guun rá síi nicaj suun rey cu'naj Herodes qui'yaj chi'ij so' man nij síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó a. Che'é dan ca'ne' so' suun rihaan tanuu quita'aa nij tanuu man ta'aj nij so' a. ² Ne raa neé espadá ticavi' tanuu man síi cu'naj Jacobo tinúu síi cu'naj Juan, qui'yaj Herodes a. ³ Dan me se xcaj Herodes cuentá se vaa guun niha' rá nij yuvij israelitá se vaa cavi' Jacobo, ne che'é dan quita'aa nij tanuu man Pedró, qui'yaj uún so' a. Gaa canuú cha'anj nanuj rá nij síi israelitá güii nu' curihanj xij nij so' yo'óo Egipto gaa naá me qui'yaj Herodes danj a. ⁴ Dan me se caxrij nij tanuu taga' man Pedró, ne ca'ne' Herodes suun rihaan xnu' yaan tanuu se vaa cutumé nij tanuu man Pedró, ne ca'anj ya x'ne' me nij tanuu yo' a. 'O se guun rá Herodes se vaa ndaa cachén cha'anj pascuá, gaa ne quirij so' man Pedró ne tijaan so' man Pedró rihaan nij yuvij israelitá, rá so' a. ⁵ Dan me se Pedró ro', 'nij so' taga' rej

cutumé nij tanuu man so', tzaj ne nucuaj ndo'o cachín ni'yaj nij sí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó rihaan Diose che'é so' a.

6 Dan me se rej nij me yo', ne a'yuj me güii quirij Herodes man Pedró taga' rihaan nij yuvij a. Dan me se otoj Pedró naj so' rá taga', ne naj so' sca'núj vij tanuu, ne vij aga' ne' numij so' naj so' a. Ne nicun' yavij tanuu tumé ta'yaa taga' a. 7 Ne dan me se curuvi' yo'o se mozó Diose rá ve' naj Pedró, ne chuguun ndo'o rá ve' yo' a. Gaa ne go' se mozó Diose x'núú Pedró, ne cataj so':

—'O naxagaa so' cuaj, Pedró —taj so' rihaan Pedró a.

Dan me se naxagaa Pedró, ne aga' ne' numij ra'a so' ro', naxra' yo', ne quinij yo' rihaan yo'óo a. 8 Gaa ne cataj se mozó Diose rihaan Pedró a:

—Naqui'yaj raan so' catuún so', ne caxrij so' canj tacóo so' á —taj se mozó Diose rihaan so', ne qui'yaj Pedró ndaa vaa cataj se mozó Diose rihaan so' a.

Gaa ne cataj uún se mozó Diose a:

—Ñiquee so' roto so', ne canocó' so' manj á —taj uún se mozó Diose rihaan so' a.

9 Dan me se canocó' Pedró man se mozó Diose, ne curihanj so' taga', tzaj ne ne quene'en so' sese ya curihanj so' taga' qui'yaj se mozó Diose yo' ma'. 'O se maan se qui'yaj ma'an rihaan so' qui'yaj Diose nu' se vaa qui'yaj se mozó Diose yo', rá

so' a. 10 Dan me se cachén roj so' vij rej nicun' tanuu tumé ta'yaa, gaa ne cuchi' roj so' ta'yaa aga' taga' yo', ne rej xco ta'yaa yo' ro', naj ma'an chuman' a. Gaa ne quix'núj ma'an ta'yaa yo', ne curihanj roj so', ne cachén roj so' 'o scúj callé, gaa ne ca'anj ni'ya se mozó Diose yo' rihaan Pedró a. 11 Dan me se caxrij rá Pedró se vaa ya curihanj so' taga', gaa ne cataj so':

—Ndaa yaj guun ya ya raj se vaa Diose sij 'nij ra'a mán 'unj ro', ya ca'née so' man se mozó so', ne tinanii so' mán 'unj rihaan sí cu'naj Herodes, ne nihánj me se se quirán' 'unj ndaa vaa me rá nij yuvij israelitá quirán' 'unj yaj a ma' —taj Pedró a.

12 Dan me se quisij guun ya ya rá so', gaa ne ca'anj so' ve' tucua' chana cu'naj Mariá nii sí cu'naj Juan Marcos a. Ne ve' yo' me rej aj nuu chre' que'ee nij sí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó, ne achín ni'yaj nij so' rihaan Diose a. 13 Dan me se cuchi' Pedró tica'mii so' ta'yaa chingá nuu rihaan ve', gaa ne ca'na' 'o mozó chana cu'naj Rode ta'yaa xcaj no' cuentá me sí ca'na' a. 14 Gaa ne cunuu yaan Rode se nana Pedró a. Tzaj ne che'é se guun niha' ndo'o rá no', gaa ne che'é dan ne ca'nuu no' ta'yaa ma'. Maan se cunanj no' catúj no' rá ve', ne nata' no' rihaan yo'óo nij yuvij se vaa nicun' Pedró ta'yaa a. 15 Tzaj ne nij sí man rá ve' taj rihaan no':

—Snúú so' á —taj ta'aj nij so' rihaan no' a.

Tzaj ne taj se qui'yá' ca'ne' rá no' a. 'Q se yo'q cataj no' se vaa ya nicun' Pedró ta'yaa a. Gaa ne cataj yo'ó nij so' rihaan no':

—Nanj se mozó Diose tumé man Pedró me sí nicun' rihaan ta'yaa nanj á —taj yo'ó nij so' rihaan no' a.

16 Ne Pedró ro', yo'q nicun' so' xe' tica'mii so' ta'yaa a. Gaa ne ca'na' nij so', ne ca'núj nij so', ne quene'en nij so' man Pedró, gaa ne ca'anj ndo'o rá nij so' ni'yaj nij so' man Pedró a. 17 Gaa ne naxcaj Pedró ra'a Pedró, che'é se guun rá so' gaa dínj tu'va nij so' a. Gaa ne cataj xna'anj so' rihaan nij so' nu' se vaa qui'yaj Diose sij 'nij ra'a man ní' gaa tinanii so' man Pedro taga' a. Gaa ne cataj so':

—Cataj xna'anj nij soj rihaan tinú' Jacobo ga yo'ó nij tinúú ní' daj quiranj á —taj so' a.

Gaa ne cavii so' ca'anj so' yo'ó rej yanj a.

18 Dan me se gaa quisij güii, ne quinanó ndo'o rá nij tanuu nicun' taga', che'é se ne quene'en uxrá nij so' me rej vaj Pedró a ma'. 19 Gaa ne ca'ne' Herodes suun rihaan tanuu ca'na' Pedró rihaan so' qui'yaj tanuu, tzaj ne ne ca'vee nari' nij tanuu man Pedró ma'. Che'é dan xná'anj Herodes man nij tanuu tumé man Pedró me rej ca'anj Pedró, tzaj ne ne quene'en nij so' a ma'. Che'é dan

ca'ne' Herodes suun se vaa ticavi' nii man nij tanuu tumé man Pedró, gaa ne curihanj Herodes estadó Judea, ca'anj so' chuman' Cesarea, cayáan so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cavi' Herodes, qui'yaj xluú chá nee man so' a

20 Dan me se ca'maan rá sí cu'naj Herodes ni'yaj so' man nij sí man chuman' Tiro do', chuman' Sidón do', ne che'é dan ca'na' cunudanj nij so' rej ne Herodes, ne ca'mii nij so' ga sí cu'naj Blasto sí tumé nu' ve' tucúa Herodes, ne dan me se ca'vej rá sí cu'naj Blasto racuíj so' man nij so' cunu rcua'aan nij so' ga Herodes, che'é se caxríj yuve nij so' doj sa'anj ston Blasto a. 'Q se nucuj rá nij so' man Herodes se vaa cuchí' se chá avii rej uun chij so' ndaa chiháan nij so' chá nij so' a. 21 Ne güii cachrón Blasto ca'mii nij so' ga Herodes me se nanuú Herodes yatzíj nuu sí nicaj suun rey, ne táa so' chruun xlá sa', ne ca'mii natáj ndo'o so' rihaan nij sí man Tiro do', man Sidón do' a. 22 Gaa ne caguáj cunudanj nij so', cataj nij so':

—Nuveé se nana yuvij me nana avii raá sí nihánj a ma'. 'Q se se nana ya'anj avii tu'va so' nanj á —taj nij yuvij, ni'yaj nij yuvij man Herodes a.

23 Gaa ne cuaj caxríj 'o se mozó Diose chi'ij man Herodes, che'é se ne cataj so' se vaa orún' Diose me sí 'yaj avii raá so' a. Maan se ca'vej rá so' cataj nij yuvij se vaa

ya'anj me ma'an so' a. Gaa ne dan me se cunu' nee man so' chá xlúú, ne cavi' so', qui'yaj xlúú a.

²⁴ Tzaj ne se nana Diose me se ra'yanj achij yo' ne naxna'anj yo' cuaj cuaj a. Ne uun riij ndo'o doj nij yuviij canoco' nana yo' a. ²⁵ Ne Bernabé ga Saulo me se quisij roj so', ne caxrij roj so' sa'anj ston nij sí uun chij rihaan nij sí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Jerusalén, ne canicaj roj so', ca'anj roj so' chuman' Antioquía, ne ca'anj sí cu'naj Juan Marcos ga roj so', qui'yaj roj so' a.

13

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cune' nii man sí cu'naj Bernabé do', man sí cu'naj Saulo do', ca'anj nata' roj so' se nana Diose rihaan yuviij a

¹ Dan me se chuman' Antioquía ro', ta'aj nij sí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó me sí nata' se nana Diose, ne yo'ó ta'aj nij so' me sí tucu'yón se nana Diose rihaan yuviij a. Ne sí cu'naj Bernabé do', sí cu'naj Simón Negro do', sí cu'naj Lucio sí cavii estadó Cirene do', sí cu'naj Manaén sí cachij tucúa sí cu'naj Herodes do', sí cu'naj Saulo do', me nij sí cata roj suun sa' yo' a. ² Dan me se na'víj nij so' rihaan Diose sij 'nij ra'a man ní', ne toco' nij so' x'naa man ma'an nij so' che'é se aráj guee nij so' rihaan Diose, ne

dan me se cataj Nimán Diose rihaan nij so' a:

—Cune' nij soj man sí cu'naj Bernabé ga sí cu'naj Saulo se vaa qui'yaj suun roj so' rihanj ndaa vaa cataj xna'anj 'unj rihaan roj so' á —taj Nimán Diose rihaan nij so' a.

³ Gaa ne toco' nij so' x'naa man ma'an nij so', ne cachíin ni'yaj ndo'o nij so' rihaan Diose, gaa ne cuta' nij so' ra'a nij so' raaj roj so', gaa ne dan me se ca'née nij so' man roj so' ca'anj nata' roj so' se nana Jesucristó rihaan yuviij a.

Nana nihánj taj xna'anj daj quiran' 'o sí guun rá caráán chrej rihaan se nana Diose estadó Chipre a

⁴ Dan me se gaa ca'née Nimán Diose man roj so' ca'anj roj so', ne ca'anj roj so' chuman' Seleucia, gaa ne cavii roj so' rihoo chée rihaan na ca'anj roj so' ndaa estadó cu'naj Chipre a. ⁵ Gaa ne gaa cuchi' roj so' chuman' Salamina, ne nata' roj so' se nana Diose rá nij ve' nuu chre' nij yuviij israelitá tucu'yón nij so' se tucuanj Moisés, ne sí cu'naj Juan Marcos me sí vaj racuíj man roj so' a. ⁶ Dan me se yo'óo taj rihaan na ya'anj me estadó Chipre yo', ne va'núj nij so' chée nu' yo'óo yo' ndaa se cuchi' nij so' chuman' Pafos a. Ne chuman' Pafos nari' nij so' man 'o sí chruun sí tu'va rma'an se vaa sij nata' se nana Diose me so', ne sí israelitá me so', ne

Barjesús cu'naj so' a. ⁷ Ne so' me sí u'yón inanj chéé ga sí nicaj suun gobernador cu'naj Sergio Paulo, ne sí cavii ndo'o raq me sí cu'naj Sergio Paulo yo' a. Ne sí cu'naj Sergio Paulo canacúún man roj sí cu'naj Bernabé ga Saulo se vaa ca'na' roj so' rihaan so', ne guun ndo'o rá so' cunō so' se nana Diose, ne danj qui'yaj roj so' a. ⁸ Dan me se sí chruun cu'naj Barjesús, tzaj ne yo'ó se chuvii so' me Elimas, ne nana "Elimas" taj se vaa sí chruun me so' a. Dan me se caráán Elimas chrej rihaan se nana Bernabé ga Saulo a. 'Q se guun rá so' ca'anj yanj sí cu'naj Sergio Paulo ne se cuchumán rá so' nana ya yo' a.

⁹ Ne xa' sí cu'naj Saulo, tzaj ne yo'ó se chuvii so' me Pabló, ne dan me se caraa ndo'o Nimán Diose nimán so', ne ni'yaj uxrá so' man sí cu'naj Elimas yo', ¹⁰ ne cataj so':

—So' ro', me sí nuu nana tiha' yu'unj nimán, ne sij snúú rma'an mé so' nanj ei. Ta'níi ya sí chree mé so' á. Sij nachri' ni'yaj cunudanj se sa' mé so' a. Vaa güii tanáj ti'ín so' suun tanachej nana ya a'mii Diose sij 'nij ra'a man ní na'. ¹¹ Ne nihánj me se qui'yaj sí 'nij ra'a man ní sayuun mán so', ne caráán rihaan so' doj güii, qui'yaj so', ne ndaa naán güii se curuvi' rihaan so' ma'—taj Pabló rihaan Elimas yo' a.

Ne taj ni'yón caráán rihaan Elimas, ne adi' se ran' sí chéé

rque ngaa rej rmi' ro', danj quiran' so', chéé so', vaj so', nano' so' man sí corō' ra'a so' racuíj man so' cachee so' a.

¹² Ne ga quene'en sí nicaj suun gobernador yo' danj quiran' sí chruun cu'naj Elimas yo', ga ne caráya'anj ndo'o so' se tucuanj sí 'nij ra'a man ní, ne cuchumán rá so' ni'yaj so' man Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cuchumán rá que'ee ndo'o yuvii yanj yanj chuman' Antioquia naj estadó Pisidia cuno nij so' nana ca'mii natáj Pabló rihaan nij so' a

¹³ Dan me se cavii nij tuvi' Pabló chuman' Pafos, ne cavii nij so' rque rihoo chéé rihaan na, ne ca'anj nij so' ndaa chuman' Perge chuman' naj estadó Panfilia a. Tzaj ne sí cu'naj Juan Marcos me se tanáj so' man yavíj roj so', ne canicaj so' nan' so' chuman' Jerusalén a. ¹⁴ Ga ne yavíj roj so' me se curihanj roj so' chuman' Perge, ne ca'anj roj so' chuman' Antioquia naj estadó Pisidia a. Ne güii naránj rá nij yuvii israelitá me güii yo', ne catúj roj so' rá ve' tucu'yón nij yuvii israelitá se tucuanj Moisés, ne ca'anj cayáán roj so', ¹⁵ ne quisíj nayaa nii se tucuanj Moisés do', se nana nij sí nata' se nana Diose ga naá do', ne ca'néé nij sí 'nij ra'a ve' yo' nana rihaan roj so', ne nana ca'néé nij so' me nana nihánj a: "Sese vaa chrej nucuaj me rá roj soj nago' roj soj rihaan nij yuvii

nuu chre' nihánj, ne ca'mij roj soj, tinuj”, taj sí 'nij ra'a ve' yo' rihaan sí cu'naj Pabló ga sí cu'naj Bernabé a. ¹⁶ Gaa ne canicun' caya Pabló, ne naxcaj so' ra'a so', ne cataj so' a:

—Cuno soj sij israelitá do', soj sij aráj cochroj rihaan Diose do', ca'mij rihaan soj á. ¹⁷ Dan me se Diose sí noco' ní' sij israelitá ro', me sí narii man xii ní', ne tinaxcaj Diose man nij xii ní' gaa cayáan nij so' rej cu'naj Egiptó, ne Diose me sí guun nucuaj quirii uún man nij so' rej Egiptó a. ¹⁸ Gaa ne nda' se tucuáa ndo'o nij so' rihaan Diose, tzaj ne yo'o racuj Diose man nij so' gaa vaj nij so' rej tacaan naco vj chihaa ya yo' a. ¹⁹ Gaa ne tinavij Diose man chij x'ne' yuvij yanj rej cu'naj Canaán, gaa ne cuxra' ta'aj Diose nu' rej yo' guun yo' to'óo nij xii ní', qui'yaj Diose a. ²⁰ Ne rej yo' guun to'óo nij so' 'o ca'anj cientó táa vj chihaa chi' yo' a. Ne gaa quisij catúj nij so' rej cu'naj Canaán, gaa ne cune' Diose man nij sí raa rií ta'nga' rihaan nij so', ne danj inanj cayáan nij so' ndaa se cayáan sí cu'naj Samuel sí nata' se nana Diose rihaan yuvij a.

²¹ ”Ne güii cayáan Samuel me se guun che'e nij xii ní' cachínj nij so' 'o sí nicaj suun rey guun chij rihaan nij so', gaa ne cune' Diose man sí cu'naj Saúl ta'níí sí cu'naj Cis se vaa guun chij so' rihaan nij so' ndaa vaa guun rá ma'an nij so' a. So' ro',

me ta'níí ta'nij si'no sí cu'naj Benjamín, ne vj chihaa ya yo' cayáan so' sí nicaj suun rey a. ²² Gaa ne quirii yanj Diose man Saúl, gaa ne cune' Diose man sí cu'naj David se vaa guun David sí nicaj suun rey uun chij rihaan nij yuvij israelitá a. Ne ca'mii Diose che'é so', cataj Diose: “Nihánj me se nari' 'unj man David ta'níí Isaí, ne so' me sí qui'yaj nu' ndaa vaa me raj qui'yaj so' nanj á”, taj Diose ni'yaj Diose man David a.

²³ ”Ne sca'núj nij ta'níí ta'nij si'no David ro', rqué Diose 'o sí tinanii man ní' sij israelitá rihaan sayuun, ndaa vaa cata' tu'va Diose asij naá, ne Jesucristó me so' a. ²⁴ Dan me se asino ca'mii natáj sí cu'naj Juan rihaan cunudanj nij yuvij israelitá se vaa canicaj nimán nij so' canoco' nij so' tucuáan sa', ne cata' ne nij so', gaa ne ca'na' Jesucristó a. ²⁵ Dan me se gaa ataa doj tzín' quisij ca'mii natáj Juan nu' se vaa guun rá Diose cataj so', gaa ne cataj so': “Me sí mé 'unj, rá nij soj ga. 'O se nuveé sij nano' soj man mej ma'. Tzaj ne vaa sí noco' xcó 'unj, ne sij sa' uxrá doj me so' rihanj, ne ne nó xcúnj nachej canj 'nij tacóo so' ma'”, taj sí cu'naj Juan rihaan nij yuvij ni'yaj so' man Jesucristó a.

²⁶ ”Cuno soj ta'nij ta'nij si'no Abraham do', soj sij aráj cochroj rihaan Diose do', ca'mij rihaan soj cuano, tinuj. Aj ca'na' nana nihánj rihaan ní', qui'yaj Diose, ne nana

nihánj taj xna'anj daj qui'yaj ní gaa ne ca'vee quinanji ní rihaan sayuun ei. ²⁷ 'Q se tuvi' ní' síi yanj chuman' Jerusalén do', nij síi uun chij rihaan nij so' do', ne xcaj nij so' cuentá che'é Jesucristó ma'. Ne cuta' nij so' cacun' xráá Jesucristó se vaa no xcúún so' ticavi' nii man so', ne dan me se quisíj ya nu' se nana nij síi nata' se nana Diose gaa naá nana nayaa ní' daj a güii naránj rá ní', qui'yaj nij so' nanj á. ²⁸ Dan me se taj vaj a doj cacun' tumé so', tzaj ne rquee nij so' rihaan Pilato se vaa cavi' so' qui'yaj Pilato a. ²⁹ Dan me se gaa quisíj qui'yaj nij so' nu' ndaa vaa nó rihaan danj Diose che'é Jesucristó, gaa ne tananij nii man so' rihaan rcutze, ne cachin' nii man so' rque yu'uj yuvej a. ³⁰ Tzaj ne Diose me síi qui'yaj cunuu i'na' uún so' adonj. ³¹ Gaa ne que'ee güii curuvi' so' rihaan nij síi cavii ga so' estadó Galilea ca'anj chuman' Jerusalén ga so' a. Ne yaj me se guun ma'an nij so' síi nata' che'é so' rihaan nij yuvij adonj.

³² "Ne nihánj me se nata' núj nana sa' rihaan nij soj se vaa aj qui'yaj Diose nu' ndaa vaa cata' tu'va so' rihaan xii ní' gaa naá a. ³³ Dan me se cunuu i'na' uún Jesucristó, qui'yaj Diose che'é ní', ne dan me se quisíj ya nu' nana cata' tu'va so' gaa naá, ne cavii sa' ní' ta'nij nij síi cane gaa naá, qui'yaj so' adonj. Ne ase vaa nana nihánj nana natá' 'unj rihaan nij soj ro', danj vaa

nana no rihaan chra' Salmo número vij, ne taj yo': "Ta'nij mé so' á. Cuanó nihánj me se quene'en yuvij se vaa ta'nij mé so', qui'yaj nanj á", taj se nana Diose no rihaan chra' Salmo yo' a. ³⁴ Dan me se naxagaa so' ne cunuu i'na' uún so', ne se ri'yuj nee man so' daj chihaa mij ma'. Ne dan me se ma'an Diose ca'mii nana nihánj adonj: "Ase vaa rque 'unj nu' se luj rihaan David, ta'nga' danj gaa rque 'unj nu' se luj rihaan so', ne daj chihaa mij se navij se luj yo' rihaan so' ma'", taj uún Diose rihaan Jesucristó a. ³⁵ Che'é se qui'yaj Diose danj che'é Jesucristó rá David ro', che'é dan cachrón David rihaan yo'ó salmo nana nihánj a: "Daj chihaa mij se ri'yuj nee man síi vaa sa' rihaan so', qui'yáa so' ma'", taj David rihaan Diose ni'yaj David man Jesucristó a. ³⁶ Dan me se xa' ma'an David, tzaj ne gaa quisíj qui'yaj so' nu' ndaa vaa guun rá Diose qui'yaj so' che'é nij tuvi' so', gaa ne cavi' so', gaa ne cachin' nii man so' rej naj nij xii so', gaa ne ri'yuj nee man so' a. ³⁷ Ne xa' Jesucristó síi cunuu i'na' uún qui'yaj Diose, tzaj ne ne ri'yuj nee man so' ma'.

³⁸ "Xcaj nij soj cuentá se vaa cuanó nihánj me se nata' núj nana rihaan soj se vaa che'é se vaa qui'yaj Jesucristó ro', che'é dan ca'vee caraa x'naa Diose ni'yaj Diose cacun' tumé ní', tinuj. Dan me se daj chihaa mij se navij nu' cacun' tumé soj, qui'yaj se tu-

cuanj Moisés ma'. ³⁹ Tzaj ne cunudanj nij soj sij amán rá ni'yaj man Jesucristó me se x'néj uun cacun' yo' xráá soj, ne nuu sa' soj rihaan Diose adonj. ⁴⁰ Che'é dan tadó nij soj se quiran' soj ndaa vaa taj se nana Diose nana no rihaan danj nij síi nata' se nana Diose nana nihánj á: ⁴¹ “Ne soj sij a'nga' nacoq ni'yaj manj, tzaj ne ni'yaj soj ei. Ca'anj rá soj, ne quirí' nu' soj nanj ei. 'O se gaa vaa i'na' soj nihánj, ne quí'yáj suun nocoq, ne ca'vee se cataj xna'anj yo'o so' rihaan soj che'é se vaa quí'yáj, tzaj ne se ca'vee cuchuman rá soj se nana so' asuun ma'”, taj Diose rihaan soj a —taj Pabló rihaan nij yuvií cunuu chre' rá ve' yo' a.

⁴² Dan me se gaa me rá roj so' ca'anj roj so', ne cachín ni'yaj nij yuvií rihaan roj so' se vaa cachén yo'o tunj güii, ne ca'na' uún roj so' ne ca'mii uún roj so' nana vaa danj rihaan nij so' a. ⁴³ Gaa ne gaa quisíj tucu'yón nij so' ne curihanj nij yuvií xe', ne que'ee nij síi israelitá do', nij síi yaníj noco' xraan se tucuanj nij síi israelitá do', canoco' man roj síi cu'naj Pabló ga Bernabé a. Gaa ne ca'mii ndo'o roj so' ga nij so', gaa ne guun ya rá nij so' se vaa yo'o nıcaj nij so' tucuaán sa' ga se luj 'yaj Diose che'é nij so' a.

⁴⁴ Dan me se cachén tunj güii ne nasíj yo'ó güii naránj rá nij yuvií israelitá, gaa ne cunuu chre' cunudanj nij

yuvií yanj chuman' ta' asuun, che'é rej cunq nij so' se nana Diose sij 'nij ra'a man ní' a. ⁴⁵ Tzaj ne quene'en nij yuvií israelitá se vaa cuchi' ndo'o yuvií rihaan Pabló, gaa ne che'é dan guun xcoj ruvaa rá nij yuvií israelitá, ne nij ca'mii nij so' che'é Pabló, cataj nij so' se vaa inanj nana ne ca'mii Pabló a. ⁴⁶ Tzaj ne ne kuchu'vi' ya roj síi cu'naj Pabló ga Bernabé ni'yaj roj so' man nij yuvií israelitá a ma'. Ne cataj roj so':

—No xcúún núj nata' núj se nana Diose rihaan nij soj sij israelitá asino yaan adonj. Tzaj ne che'é se quirí'íj yaníj soj nana yo', ne che'é se nuveé sij no xcúún cayáán ga Diose nu' cavii nu' ca'anj me soj rá soj, ne che'é dan nihánj me se canicaj núj, ne nata' núj nana yo' rihaan nij síi yaníj ei. ⁴⁷ 'O se Diose sij 'nij ra'a man ní' me síi ca'ne' suun rihaan núj quí'yáj núj danj adonj. Dan me se cataj síi 'nij ra'a man ní': “Aj cuné' 'unj mán so' se vaa guún so' ya'an chuguun rihaan nij síi yaníj ne ca'vee xcaj nij so' cuentá, quí'yáá so', gaa ne quinanií yuvií yanj chuman' naj nu' rihaan chumií rihaan sayuun, quí'yáá so' á”. Nihánj me se nana Diose nana cataj Diose rihaan núj nanj á —taj roj so' rihaan nij yuvií israelitá yo' a.

⁴⁸ Dan me se gaa cuno nij síi yaníj se nana Pabló, ne guun niha' uxrá rá nij so', ne ve'é ca'mii nij so' che'é se nana Diose sij 'nij ra'a man ní' a. Ne

cunudanj nij sí cune' Diose cayáan rihaan Diose nu' cavií nu' ca'anj ro', cuchumán rá nij so' cuno nij so' nana yo' a. ⁴⁹ Gaa ne cuchi' se nana Diose sij 'nij ra'a man ní' daj a nij chuman' naj rihaan yo'óo rej yo' a. ⁵⁰ Tzaj ne caxrij nij sí israelitá chrej rque nij chana yaníj noco' xraan man Diose chana xna'anj do', rque nij sí nicaj suun uun chij rihaan chuman' yo' do', ne táa ri'yunj nij so' man Pabló ga Bernabé a. Gaa ne tucunánj nij so' man roj so' rej yo' a. ⁵¹ Gaa ne nacunan' roj so' tacóo roj so' tucuyuu roj so' yo'óo tachruu cavií chuman' yo' rihaan yo'óo, che'é rej xcaj nij sí man chuman' yo' cuentá se vaa ma'an nij so' tumé cacun' se vaa ne cuno nij so' se nana Diose a. Gaa ne ca'anj roj so' chuman' Iconio a. ⁵² Ne nij sí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Antioquía yo' me se 'o guun niha' uxrá rá nij so', ne 'o cunuu Nimán Diose nimán nij so' a.

14

Nana nihánj taj xna'anj daj guun rá nij sí man chuman' Iconio gaa cuchi' se nana Diose chiháan nij so' a

¹ Dan me se gaa cuchi' sí cu'naj Pabló ga sí cu'naj Bernabé chuman' Iconio, ne catúj roj so' rá ve' tucuyón nij yuvií israelitá se tucuanj Moisés, ne che'é se ve'é ndo'o nata' roj so' se nana Diose, che'é dan cuchumán rá que'ee ndo'o yuvií israelitá

do', yuvií yaníj a'mii xna'ánj griego do', ni'yaj nij so' man Jesucristó a. ² Tzaj ne nij yuvií israelitá na'vej rá cuno se nana Jesucristó me se caxrij nij so' chrej rque nij yuvií yaníj yanj chuman' yo' che'é rej nachri' nij so' ni'yaj nij so' man nij tinuj nij sí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó, ne danj guun a. ³ Dan me se que'ee güii sca' nanj ca'mii natáj roj sí cu'naj Pabló ga Bernabé se nana Diose sij 'nij ra'a man ní', ne sí 'nij ra'a man ní' ro', racuj man roj so' se vaa guun nucuaj roj so' qui'yaj suun roj so' suun sa' noco ni'yaj nij yuvií, che'é rej cuchuman rá nij yuvií se vaa ya ya vaa se nana roj so' nana che'é se luj qui'yaj sí 'nij ra'a man ní' che'é ní' a.

⁴ Gaa ne xra' ta'aj nij yuvií man chuman' yo', ne ta'aj nij so' ro', canoco' se nana nij sí israelitá sí na'vej rá cuno se nana Diose, ne yo'ó ta'aj nij so' ro', canoco' se nana roj sí cune' Jesucristó man nata' se nana so' a. ⁵ Gaa ne guun rá nij yuvií yaníj do', nij yuvií israelitá do', nij sí uun chij rihaan nij so' do', qui'yaj chi'ii nij so' man roj sí cu'naj Pabló ga Bernabé ne ndaa guun rá nij so' go' nij so' yahij man roj so' ndaa se cavi' roj so' a. ⁶ Tzaj ne xcaj roj so' cuentá, gaa ne che'é dan cunánj roj so', ca'anj roj so' chuman' Lистра chuman' naj estadó Licaonia do', chuman' Derbe yo'ó chuman' naj estadó Licaonia

do', yo'ó nij chuman' ra'a naj nichrun' ga roj chuman' yo' do', ⁷ ne vaj roj so' nata' roj so' se nana Diose nana sa' rihaan nij yuvii yanj nij chuman' yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa guun rá nij síi ne chuman' Litra se vaa ya'anj me síi cu'naj Pabló do', síi cu'naj Bernabé do' a

⁸ Dan me se chuman' Litra ro', ne 'o síi rengo ne síi rengo me so' asij ca'ngaa so', ne veé 'o danj vaa so', ne daj chihaa míj taj se qui'ya' cachee so' ma'. ⁹ Ne yaán so' cuno so' se nana Pabló a. Dan me se ni'yaj uxrá Pabló man so', ne xcaj Pabló cuentá se vaa síi rengo yo' nucuaj ndo'o rá se vaa ca'vee nahuun sa' so', qui'yaj Diose a. ¹⁰ Che'é dan nucuaj ca'mii Pabló, cataj Pabló rihaan so' a:

—Naxumaan so', canicun' cayá so' ei. —taj Pabló rihaan so' a.

Gaa ne güéj síi rengo yo', ne cachéé so' a. ¹¹ Dan me se quene'en nij yuvii se vaa qui'yaj Pabló, ne che'é dan caguáj nij yuvii se xna'anj ma'an nij so', cataj nij so':

—Nahuun nij ya'anj yuvii, ne nanij nij so' rihaan yo'óo chuguanj —taj nij yuvii ni'yaj nij yuvii man Pabló ga Bernabé a.

¹² Gaa ne cataj nij yuvii se vaa ya'anj cu'naj Júpiter me Bernabé, ne Pabló me se ya'anj cu'naj Mercurio me so', che'é se so' me síi ca'mii doj a. ¹³ Ne dan me se rihaan tu'va chuman' yo' ne 'o

nuvií rej na'víj nij yuvii rihaan ya'anj Júpiter, ne xrej ne nuvií yo' ro', ca'ne' suun se vaa ca'na' scúj toró ca'na' cachriin yâj ca'na' ta'yaa rej atúj yuvii chuman' yo', ne guun rá so' ga nij yuvii ticavi' nij so' scúj yo' rihaan Pabló ga Bernabé che'é se ya'anj me roj so' rá nij yuvii a.

¹⁴ Dan me se xcaj Bernabé ga Pabló cuentá daj guun rá nij yuvii, ne che'é dan cutzin' roj so' sagan' roj so', che'é se chi'ii ndo'o qui'yaj nij yuvii rá roj so' a. Gaa ne cunanj roj so' sca'núj nij yuvii, ne caguáj roj so', ¹⁵ cataj roj so':

—Se guun qui'yaj nij soj danj ma'. 'O se cuyaan yuvii me ní', ne nihánj me se xa' núj, tzaj ne 'na' núj nata' núj se nana Diose nana sa' rihaan nij soj, che'é rej tanáj soj tucuáan ni'yon rma'an noco' soj cuano nihánj ne canicaj soj canoco' soj Diose síi vaa i'na' ya' ei. Ne so' ro', me síi qui'yaj nu' rej xta' do', nu' rihaan yo'óo do', nu' na ya'anj do', ne nu' rasuun qui'yaj so' adonj. ¹⁶ Ne asij rque me se ca'née ra'a Diose canoco' cunudanj nij x'ne' yuvii tucuáan cuchruij xii nij so' a. ¹⁷ Tzaj ne se guun cataj soj se vaa a' doj ne ca'vee xcaj soj cuentá che'é Diose ma'. 'O se ve'é ndo'o qui'yaj Diose che'é soj adonj. Dan me se aman' maan avii rej xta', qui'yaj Diose che'é soj, ne sij dió avii naa, qui'yaj uún Diose, ne dan me se araa rque soj, ne uun niha' rá soj, qui'yaj Diose

adonj —taj roj so' rihaan nij yuvij yo' a.

¹⁸ Dan me se daj doj se ticavi' nij yuvij scúj rihaan roj so', tzaj ne ca'ne' rá nij yuvij ga suun yo', qui'yaj se nana roj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é sayuun qui'yaj nij sí israelitá cavii chuman' Antioquia do', chuman' Iconio do', man sí cu'naj Pabló ga Bernabé a

¹⁹ Tzaj ne cavii sí israelitá chuman' Antioquia do', chuman' Iconio do', ca'na' nij so' chuman' Listra, ne caxrij nij so' chrej rque nij yuvij man chuman' Listra, ne che'é dan go' ndo'o nij yuvij yahij man Pabló, ne cuxuun nij yuvij man so' ndaa tu'va chuman', ne ri'íj nij yuvij man so' a. Ne guun rá nij yuvij se vaa cavi' so' a. ²⁰ Tzaj ne cunuu chre' nij sí cuchumán rá se nana Jesucristó ne chuman' yo', ne tucuachriin nij so' nu' anicaj rej naj Pabló rihaan yo'óo, ne naxagaá so', ne catúj uún so' chuman' ga nij so' a. Gaa ne yo'ó güii me se curihanj roj so' ga Bernabé ca'anj roj so' chuman' Derbe a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa canicaj sí cu'naj Pabló ga Bernabé chuman' Antioquia naj estadó Siria a

²¹ Dan me se nata' ndo'o sí cu'naj Pabló ga Bernabé se nana Diose nana sa' rihaan nij yuvij man chuman' Derbe yo', ne cavii ndo'o sí tucu'yón se nana Jesucristó chuman' Derbe yo', qui'yaj

roj so' a. Gaa ne canicaj roj so', ca'anj roj so' chuman' Listra do', chuman' Iconio do', chuman' Antioquia naj estadó Pisidia do' a. ²² Ne nari' nucuj nimán cunudanj nij sí tucu'yón se nana Jesucristó, qui'yaj roj so' a. Ne narqué roj so' chrej man nij sí tucu'yón se nana Jesucristó se vaa daj chihaa mij se ca'ne' rá nij so' ga suun nocó' se tucuanj Jesucristó a. Ne cataj roj so' se vaa asino quiran' ndo'o ní' sayuun, gaa ne ca'vee cayáan ní' ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumii nihánj, taj roj so' a. ²³ Ne cune' roj so' man sí guun chij rihaan nij sí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó 'o 'o nij chuman' a. Gaa ne toco' roj so' x'naa man ma'an roj so', ne cachíin ni'yaj roj so' rihaan Diose sij 'nij ra'a man ní' che'é nij sí cuchumán rá ni'yaj man so' se vaa racuj so' man nij so' a.

²⁴ Dan me se cachén roj so' nu' estadó Pisidia, gaa ne cuchi' roj so' estadó Panfilia a. ²⁵ Gaa ne ca'mii natáj roj so' se nana Diose rihaan nij sí man chuman' Perge, gaa ne ca'anj roj so' chuman' Atalia a. ²⁶ Gaa ne chuman' Atalia ro', cavii roj so' rihoo chéé rihaan na, quinan' roj so' ndaa chuman' Antioquia naj estadó Siria a. Ne chuman' Antioquia ro', me rej cavii roj so' asino yaan gaa cachíin ni'yaj nij sí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó rihaan Diose se vaa racuj Diose man roj

so' qui'yaj suun roj so' ca'miij natáj roj so' se nana Diose rihaan yuvij a. Ne nihánj me se quisij suun yo', qui'yaj roj so' nanj adonj. ²⁷ Dan me se gaa nucui' roj so', ne canacúun roj so' man nij sí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó se vaa cunu chre' nij so', gaa ne cataj xna'anj roj so' nu' se vaa qui'yaj Diose ga roj so', ne cataj roj so' se vaa ya x'núj rihaan nij yuvij yanij cuchuman rá nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó, qui'yaj Diose, ne ca'vee cavij sa' nij yuvij yanij yo' a. ²⁸ Gaa ne guun raan ndo'o roj so' ga nij sí tucu'yón se nana Jesucristó yanj chuman' Antioquía yo' a.

15

Nana nihánj taj xna'anj che'é juntá qui'yaj nij sí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó man chuman' Jerusalén gaa ca'mii nij so' che'é se tucuanj Moisés a

¹ Dan me se ta'aj nij sí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó cavii chuman' Jerusalén, ne ca'anj nij so' tucu'yón nij so' rihaan yo'ó tinúu nij so' se vaa sese se cata' ta'nga' man yo'ó so' ndaa vaa taj se tucuanj Moisés, ne daj chihaa mij se ca'vee nanij so' rihaan sayuun qui'yaj Diose ma'. ² Gaa ne ca'mii canó tuvi' ndo'o sí cu'naj Pabló do', sí cu'naj Bernabé do', ga nij sí tucu'yón nana yo', gaa ne che'é dan cune' nij

sí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Antioquía man roj so' ga yo'ó doj tinúu nij so' se vaa ca'anj nij so' chuman' Jerusalén nana nij so' cuentó ga nij apóstol cune' Jesucristó man nata' se nana so' do', ga yo'ó nij sí uun chij rihaan nij so' do', che'é nana a'mii nij yuvij yo' a.

³ Dan me se cavii nij so', ca'anj nij so', ne cachén nij so' estadó Fenicia do', estadó Samaria do', ne cataj xna'anj nij so' rihaan nij tinúu nij so' che'é nij yuvij yanij se vaa cuchumán rá ta'aj nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó, gaa ne guun niha' uxrá rá cunudanj nij sí cuno nana yo' a. ⁴ Dan me se cuhi' nij so' chuman' Jerusalén, gaa ne ve'é ca'mii nij sí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó do', nij apóstol cune' Jesucristó man nata' se nana so' do', yo'ó nij sí uun chij do', ga nij so' a. Gaa ne cataj xna'anj nij so' rihaan nij sí yanj chuman' Jerusalén yo' che'é nu' se vaa qui'yaj Diose ga nij tinuj nij so' a.

⁵ Tzaj ne canicun' doj sí fariseo sí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó, ne cataj nij so' se vaa no xcúun nij tuvi' Pabló cuta' nij so' ta'nga' man nij sí yanij yo', ne cataj xna'anj nij so' rihaan nij sí yanij yo' se vaa no xcúun nij so' qui'yaj nij so' nu' se tucuanj Moisés a.

⁶ Dan me se cunuu chre' nij apóstol cune' Jesucristó man

nata' se nana so' rihaan yuvij ga yo'ó nij sí uun chij rihaan nij yuvij cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó, qui'yaj nij so' juntá, ca'mii nij so' che'é se nana nij sí fariseo yo' a. ⁷ Dan me se ca'mii ca'mii nij so', gaa ne canicun' sí cu'naj Pedró, ne cataj so':

—Cunō soj ca'mij, tinuj. Aj ne'en soj se vaa asij naá ndo'o guun rá Diose cunō nij sí yaníj se nana Diose nana sa', ne cuchuman rá nij sí yaníj ni'yaj nij so' man nana sa' yo' a. Gaa ne narii Diose man yo'ó tuvi' ní', ne 'unj me sí narii Diose nata' se nana Diose rihaan nij yuvij yaníj yo' chuguanj. ⁸ Ne Diose ro', me sí ne'en daj vaa nimán yuvij, ne Diose me sí rqué Nimán Diose man nij sí yaníj yo' ndaa vaa qui'yaj so' che'é ma'an ní', che'é rej ca'vee guun ya rá ní' se vaa ya tinúú ní' me nij sí yaníj nanj adonj. ⁹ Dan me se cunuu sa' nimán nij sí yaníj rihaan Diose che'é se cuchumán rá nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó, ne cuano nihánj me se 'o cyaan vaa nij so' ga ní' rihaan Diose nanj adonj.

¹⁰ Ne tadó soj sese guun rá soj quene'en soj sese ca'vee ca'maan rá Diose qui'yaj soj ne qui'yaj Diose sayuun man soj á. 'O se xa' se tucuanj Moisés, tzaj ne ase vaa icón 'ee taj raá yuntá scúj ro', danj vaa se tucuanj Moisés rihaan xii ní' do', rihaan ma'an ní' do', ne ne ca'vee qui'yaj ní' nu' tucuaán yo'

ma'. Ne nihánj me se me rá soj cuchruj soj tucuaán yo' rihaan yo'ó nij tinúú ní' sí tucuyón se nana Jesucristó, ¹¹ tzaj ne amán rá ní' se vaa che'é inanj se luj qui'yaj Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' ro', che'é dan nanii ní' rihaan sayuun ei. Nuveé se tucuanj Moisés me se vaa qui'yaj nanii ní' rihaan sayuun ma'. Ne ase vaa ní' ro', danj vaa nij tinúú ní' sí yaníj uún adonj —taj Pedró rihaan cunudanj nij so' a.

¹² Dan me se ca'ne' rá nij so', ne a doj ne ca'mii nij so' a ma'. Maan se sa' uxrá nanó xrej nij so' gaa cataj xna'anj Bernabé ga Pabló che'é nij suun sa' nocoo guun nucuaj roj so' qui'yaj roj so' sca'núj nij sí yaníj qui'yaj Diose a. ¹³ Dan me se gaa quisíj ca'mii roj so', gaa ne ca'mii sí cu'naj Santiagó, cataj so':

—Cunō nij soj ca'mij, tinuj. ¹⁴ Nihánj me se cataj xna'anj tinú' Simón rihaan ní' se vaa asino yaan narii Diose man ta'aj nij yuvij yaníj guun nij so' 'o se chuman' Diose a. ¹⁵ Ne 'o cyaan vaa se nana nij sí nata' se nana Diose gaa naá ga se nana tinú' Simón nihánj a. Dan me se vaa nana no rihaan danj Diose taj: ¹⁶ “Asa' quisíj, gaa ne canicaj 'unj, ne naqui'yaj sa' 'unj rej ne sí cu'naj David a. Dan me se canee nu' ve' ne so', ne quiri' ndo'o ve', tzaj ne nacune' caya uún 'unj man nu' ve' yo', gaa ne cunuu sa' cunudanj yo' a. ¹⁷ Danj qui'yaj che'é rej ca'vee

nanə' yo'ó nij yuviḡ yaníj mán 'unḡ sḡj 'nij ra'a man nij so' a. Danḡ qui'yaḡ cunudaḡ nij yuviḡ yaníj noco' manḡ, taj 'unḡ sḡj 'nij ra'a man soḡ, ¹⁸ ne asḡj naá cataḡ 'unḡ se vaa qui'yáḡ danḡ adonḡ”, taj se nanə Diose nanə cachrón sí nata' se nanə Diose ga naá rihaan yanḡ a.

¹⁹ "Che'é dan 'unḡ me sí guun rá se vaa se qui'yaḡ ní sayuun man nij sí yaníj canicaḡ nimán canoco' man Diose ma'. Se cataḡ ní' se vaa canoco' nij so' nu' se tucuaḡ Moisés ma'. ²⁰ Maḡn se qui'yaḡ ní' yanḡ ca'nej ní' rihaan nij so', ne cataḡ xna'anḡ ní' rihaan nij so' se vaa se guun chaḡ nij so' rasuun rqué yuviḡ rihaan ya'anḡ cacóḡ yuviḡ ma'. Ne snó'o do', chanaḡ do', se cotoḡ nij so' ga yo'ó yuviḡ sese ne nicaḡ nij so' me yo' ma'. Ne se chá nij so' nee xcuu tuguáj nii gaán chihá ma'. Ne se chá nij so' ton ma'. ²¹ 'Q se daḡ a güii cuetan' naránḡ rá ní' me se maḡn ndo'o tuvi' ní' sḡj israelitá nayaa se nanə Moisés, ne a'mii natáj nii che'é se tucuaḡ so' rá ve' tucu'yón ní' tucuaán yo' daḡ a chuman' a. Ne danḡ 'yaḡ inanḡ ní' sḡj israelitá asḡj naá ndo'o a —taj sí cu'naj Santiagó rihaan yo'ó nij so' a.

Nanə nihánḡ taj xna'anḡ che'é yanḡ cartá qui'yaḡ nij sí maḡn Jerusalén ca'néé nij so' rihaan nij yuviḡ yaníj cuchumán rá ni'yaḡ man Jesucristó a

²² Gaḡ ne guun rá nij apóstol cune' Jesucristó man

nata' se nanə so' do', yo'ó nij sí uun chḡj do', cunudaḡ nij yuviḡ cuchumán rá ni'yaḡ man Jesucristó yanḡ chuman' Jerusalén do', nariḡ nij so' doḡ tuvi' ma'anḡ nij so' ca'anḡ nij so' ndaa chuman' Antioquia ga roḡ sí cu'naj Pabló do', Bernabé do' a. Gaḡ ne nariḡ nij so' man sí cu'naj Judas Barsabás do', man sí cu'naj Silas do', se vaa ca'anḡ roḡ so' a. 'Q se sí sa' me roḡ so', rá nij tinúú roḡ so' a. ²³ Gaḡ ne qui'yaḡ cunudaḡ nij so' yanḡ cartá ca'anḡ nicaḡ nij sí ca'anḡ chuman' Antioquia, ne nihánḡ me se vaa taj yanḡ cartá yo' a: "Nihánḡ me yanḡ cartá 'yaḡ núj sḡj apóstol cune' Jesucristó man nata' se nanə so' do', sḡj uun chḡj rihaan nij sí amán rá ni'yaḡ man Jesucristó do' a. Tinúú soḡ me núj, ne ca'nej núj yanḡ nihánḡ rihaan nij soḡ sḡj yaníj amán rá ni'yaḡ man Jesucristó yanḡ chuman' Antioquia do', estadó Siria do', estadó Cilicia do' a. ²⁴ Dan me se ca'na' nanə rihaan núj se vaa doḡ tuvi' núj me sí ca'mii nanə qui'yaḡ sayuun rihaan soḡ, ne quirí' rá soḡ, qui'yaḡ nij sí ca'mii nanə yo' rihaan nij soḡ a. Tzaḡ ne nuveé núj ca'néé man nij so' ma'. ²⁵ Tzaḡ ne che'é se qui'yaḡ nij so' danḡ ro', che'é dan cuyaḡn guun rá núj nariḡ núj doḡ tinúú núj cuchí' rihaan soḡ ga roḡ tinúú ní' sí 'ee ndo'o rá núj sí cu'naj Bernabé ga Pabló adonḡ. ²⁶ Ne xa' roḡ so', tzaḡ ne sḡj ca'néé nimán cunuú

rihaan Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' me roj so', ne ndaa ne chu'vi' roj so' cavi' roj so' ma'.
 27 Dan me se ca'neé núj man sí cu'naj Judas do', man sí cu'naj Silas do', se vaa ca'anj roj so' ga sí cu'naj Bernabé ga Pabló, ne ma'an roj so' nata' rihaan soj ndaa vaa taj nana no rihaan yang nihánj ei.

28 "Dan me se ne guun rá Nimán Diose do', ma'an núj do', cuchruj ndo'o núj tucuaán canoco' soj ma'. Tzaj ne vaa che'é cunō soj ca'anj guee nana nihánj, rá núj nanj adonj. 29 Dan me se se guun cha soj rasuun rqué yuvi rihaan ya'anj cacōj yuvi ma'. Se guun cha soj ton ma'. Se guun cha soj nee xcuu tuguáj nii gaán chihá ma'. Ne snó'o do', chana do', se cotoj soj ga yo'ó yuvi sese ne nicā soj me yo' ma'. Ne sese qui'yaj soj nu' ndaa vaa taj nana nihánj, ne ve'é 'yaj soj, rá núj nanj adonj. Ne me rá núj se vaa ve'é cayáán soj adonj", taj yang cartá qui'yaj nij sí man chuman' Jerusalén yo' a.

30 Dan me se ca'neé nij so' man ca'anj nij sí ca'anj chuman' Antioquía, ga ne ga cuchi' nij so', ne canacúun nij so' cunu chre' cunudanj nij sí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó, ga ne caxrj nij so' yang cartá yo' ston nij sí yang chuman' Antioquía a.
 31 Ga ne nayaa nij sí man Antioquía yang cartá, ga ne guun niha' uxrá rá nij so' che'é nana sa' cataj xna'anj

nij sí man Jerusalén rihaan nij so' a. 32 Ne sí cu'naj Judas do', sí cu'naj Silas do', sí nata' se nana Diose me roj so', ne a'mii a'mii roj so' nago' roj so' chrej man nij sí man Antioquía yo', ne nari' nucuj nimán nij so', qui'yaj roj so' a. 33 Dan me se quisj caran' roj so' chuman' Antioquía, ga ne ve'é cataj nij tinuj nij sí man Antioquía rihaan roj so' se vaa díj ga nimán roj so' ca'anj roj so' a. Ga ne dan me se quinan' roj so' rihaan nij sí ca'neé man roj so' ca'na' roj so' a. 34 Tzaj ne guun rá sí cu'naj Silas quinaj so' chuman' Antioquía a. 35 Ne guun raan sí cu'naj Pabló do', sí cu'naj Bernabé do', chuman' Antioquía, ne tucu'yón roj so' se nana Diose sij 'nij ra'a man ní' nana sa' rihaan yuvi a. Ne que'ee ndo'o yo'ó nij yuvi nata' nana sa' yo' ga roj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'anj uún Pabló tucu'yón so' se nana Diose rihaan yuvi, ne ca'anj Bernabé yo'ó rej yanj a

36 Dan me se cachén doj güi, ga ne cataj Pabló rihaan Bernabé a:

—Cajicaj ní' ca'anj uún ní' cunudanj nij chuman' yang nij tinúú ní' nij sí nata' ní' se nana Diose nana sa' rihaan, ga ne quene'en ní' daj vaa mán nij so' ei —taj Pabló rihaan Bernabé a.

37 Tzaj ne Bernabé ro', guun rá so' se vaa ca'anj uún sí cu'naj Juan Marcos ga roj

so' a. ³⁸ Tzaj ne ne ca'vej rá Pabló ca'anj uún Juan Marcos ga roj so', che'é se gaa rque me se tanáj Juan Marcos man roj so' estadó Panfilia, ne ne ca'anj so' qui'yaj suun nij so' che'é Diose ma'. ³⁹ Che'é dan guun vij nana ca'mii roj so' che'é Juan Marcos, ne che'é dan ca'anj yaníj roj so', ne Bernabé ro', nicaj síi cu'naj Marcos, ne cavii roj so' rihoo chéé rihaan na, ne ca'anj roj so' estadó Chipre a. ⁴⁰ Ne Pabló ro', narii so' man síi cu'naj Silas se vaa ca'anj so' ga Pabló a. Ne cachín ni'yaj nij tinúú roj so' nij síi man chuman' Antioquia rihaan Diose se vaa qui'yaj Diose se luj ne racuíj so' man roj so' chrej ca'anj roj so', ne dan me se ca'anj roj so' a. ⁴¹ Gaa ne cachén roj so' nu' estadó Siria do', nu' estadó Cilicia do', ne nari' nucuaaj nimán nij x'ne' nij síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó man cunudanj nij chuman' naj roj estadó yo', qui'yaj roj so' a.

16

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cachéé síi cu'naj Timoteo ga síi cu'naj Pabló ga Silas a

¹ Dan me se cuchi' síi cu'naj Pabló ga Silas chuman' Derbe do', chuman' Listra do' a. Ne chuman' Listra ro', yáán 'o síi tucu'yón se nana Jesucristó, ne Timoteo cu'naj so' a. Ne nii Timoteo me chana israelitá cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó, ne rej Timoteo me síi yaníj a'mii xna'anj griego

a. ² Ne síi sa' me Timoteo, taj nij tinúú so' síi ne chuman' Listra do', chuman' Iconio do' a. ³ Dan me se guun rá Pabló se vaa ca'anj Timoteo ga so' a. Ne cuta' Pabló ta'nga' man so', che'é se ne'en cunudanj nij síi israelitá yanj rej yo' se vaa sij yaníj me rej so' ne che'é dan nuvi' ta'nga' cata' man so' ma'. ⁴ Dan me se gaa cachén nij so' nu' nij chuman', ne cataj xna'anj nij so' rihaan nij yuvií cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó se vaa cunó nij yuvií se nana nij apóstol cune' Jesucristó man do', yo'ó nij síi uun chij yanj chuman' Jerusalén do', nana naqui'yaj cuu nij so' che'é nij síi yaníj a. ⁵ Ne xa' nij x'ne' nij síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó, tzaj ne doj a canoco' nij so' se tucuanj Jesucristó, ne doj a cunuu rii nij x'ne' daj a güii a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa naqui'yaa 'o síi ne estadó Macedonia rihaan Pabló, qui'yaj Diose a

⁶ Dan me se caráán Nimán Diose chrej rihaan nij so' nata' nij so' se nana Diose estadó cu'naj Asia, ne che'é dan cachén nij so' rej cu'naj Frigia do', rej cu'naj Galacia do' a. ⁷ Gaa ne vaj nij so' chrej ndaa rej cu'naj Misia, gaa ne guun rá nij so' ca'anj nij so' estadó cu'naj Bitinia a. Tzaj ne ne ca'vee qui'yaj nij so' danj, qui'yaj Nimán Diose ma'. ⁸ Che'é dan cachén nij so' rej cu'naj Misia, ne nanij nij so' ndaa chuman'

Troas a. ⁹ Ne dan me se rej ni naqui'yaa 'o rasuun rihaan Pabló, qui'yaj Diose a. Ne dan me se nicun' 'o sí ne estadó Macedonia ni'yaj Pabló, ne canacúun snó'o yo' man Pabló, cataj so':

—Ca'na' so' ndaa estadó Macedonia nihánj, ne racuij so' man núj á —taj so' rquee so' man Pabló a.

¹⁰ Gaa ne nu' nanó rá ca'anj ran' núj daj gaa qui'yaj núj ne ca'vee ca'anj núj ndaa estadó Macedonia a. 'O se cachrij rá ya núj se vaa Diose me sí ca'ne' suun rihaan núj nata' núj se nana Diose nana sa' rihaan nij sí ne estadó Macedonia yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é chana cu'naj Lidia chana cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó a

¹¹ Dan me se chuman' Troas ro', cavii núj rihoo chéé rihaan na, ne 'o chrej ca'anj núj cuchí' núj ndaa rej cu'naj Samotracia a. Ne yo'ó güii ca'anj núj rque rihoo ndaa chuman' cu'naj Neápolis a. ¹² Gaa ne cavii núj chuman' yo', ca'anj núj chuman' cu'naj Filipos a. Ne chuman' Filipos ro', me chuman' nocoo naj estadó Macedonia, ne chuman' cuchruj nij sí cavii Romá me yo' a. Dan me se guun raan núj doj güii chuman' Filipos yo', ¹³ ne güii naránj rá nij yuvij israelitá curihañj núj ta'yaa xij rej atúj yuvij chuman' yo', ne ca'anj núj tu'va 'o chráa a. 'O se guun

rá núj se vaa rej yo' me rej cunuu chre' nij yuvij israelitá cachinj ni'yaj nij so' rihaan Diose a. Dan me se cayáan núj rihaan yo'óó, ne ca'mii núj ga nij chana cunuu chre' rej yo', ¹⁴ ne yáan 'o chana cu'naj Lidia, ne no' ro', me chana ránj natu'vej yatzij mantá tintá sa' inanj, ne chana cavii chuman' Tiatira me no', ne chana yanij aráj guee rihaan Diose me no' a. Dan me se cunó no' se nana Pabló, ne racuij ndo'o Diose sij 'nij ra'a man ni' man no' se vaa ca'vee cuchumán rá no' se nana Pabló yo' a. ¹⁵ Gaa ne cata' ne nij tucua no' a. Gaa ne canacúun no' man núj, cataj no':

—Sese 'unj me chana amán ya rá ni'yaj man Diose sij 'nij ra'a man ni', rá nij soj, ne caran' soj ve' tucua doj güii á —taj chana cu'naj Lidia rihaan núj a.

Ne rquee ndo'o no' man núj, ne caran' núj ve' tucua no' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa catúj roj sí cu'naj Pabló ga Silas taga' che'é se quirii roj so' nana chree nimán 'o chana yaan ri suerté, tzaj ne racuij Diose man roj so' a

¹⁶ Dan me se yo'ó güii ca'anj uún núj rej cachinj ni'yaj núj rihaan Diose, ne nari' tuvi' 'o chana yaan ga núj, ne nuu 'o nana chree nimán no', ne qui'yaj canaán ndo'o nij sí uun chij rihaan no' sa'anj, qui'yaj no' gaa quirii no' suerté che'é yuvij a. ¹⁷ Dan me se canoco' ndo'o no' man

núj gā Pabló, nē caguáj no', cataj no':

—Nij síi nihánj ro', me síi nuu rihaan Diöse síi nicun'xtá', nē nata' nij so' rihaan soj me tucuáán canoco' soj nē ca'vee nanij soj rihaan sayuun ei —taj no', ni'yaj no' man núj a.

18 Dan me se guun que'ee güii qui'yaj no' danj, gaa nē guun rmii Pabló, qui'yaj no', nē che'é dan canicaj so' ca'mii so' rihaan nana chree nuu nimán no', cataj so':

—Nihánj me se che'é suun nucuaj rqué Jesucristó manj a'né' 'unj suun rihaan so' se vaa curihanj so' nimán chana nihánj á —taj Pabló rihaan nana chree yo' a.

Gaa nē nu' curihanj nana chree nimán no' a.

19 Dan me se nij síi uun chij rihaan chana yaan yo' me se xcaj nij so' cuentá se vaa che'é se curihanj nana chree nimán chana yo' ro', che'é dan se ca'vee qui'yaj canaán nij so' dojsa'anj qui'yaj chana yaan yo', rá nij so' a. Che'é dan quita'aa nij so' man Pabló gā Silas, nē nucuaj rij nii man roj so' ca'anj nij so' yu'vee ndaa rihaan nij síi nicaj suun uun chij rihaan chuman' yo' a. 20 Gaa nē ca'anj nicaj nij so' man roj síi cu'naj Pabló gā Silas rihaan roj cuese uun chij rihaan chuman' yo', gaa nē cataj nij so' a:

—Roj síi nihánj me se nanj yuviij israelitá me roj so', nē uun rmii rá nu' nij síi man chiháán ní' 'yaj roj so' nanj á.

21 'O se nata' roj so' tucuáán naca rihaan núj, nē nuveé tucuanj no xcuún ní' nicaj ní' me tucuáán yo' che'é se síi noco' gobiernó nē Romá me ní' á —taj nij so' rihaan roj cuese uun chij rihaan chuman' yo' a.

22 Gaa nē 'o cunihaan guun rá nij yuviij man chuman' yo', nē caxrij yuvaa ndo'o nij so' man Pabló gā Silas a. Gaa nē nucuaj cuxuun roj cuese sagan' Pabló gā Silas ndaa se quitzin' yatzéj, nē ca'ne' roj cuese suun rihaan nij tanuu se vaa go' ndo'o nij tanuu rutzij xraá roj so' a. 23 Nē gaa quisij cayuun roj so', nē tagüej nij tanuu man roj so' rá taga', nē ca'ne' roj cuese yo' suun rihaan síi tumé taga' se vaa cütumé uxrá so' man roj so' a. 24 Dan me se gaa cuno síi tumé taga' nana yo', nē canu' so' man roj so' rá 'o ve' rej rque taga' yo', nē caxrij so' tacóo roj so' rque yu'uj taj rque caj a.

25 Dan me se rej nij yan' achíin ni'yaj ndo'o roj síi cu'naj Pabló gā Silas nē achraá roj so' chra' rihaan Diöse, nē uno nij síi man taga' se vaa 'yaj roj so', 26 nē dan me se cachén ndo'o yuún, nē ndaa nasqui' ndo'o tacóo ve' taga' yo', nē x'núj nu' nij ta'yaa taj rihaan taga' yo', nē nache nu' aga' nē' nuu chihá ra'a cunudanj nij síi 'nij taga' yo' a. 27 Nē nanuú rá síi tumé taga', nē quene'en so' se vaa táa ya'núj uun nij ta'yaa, gaa nē guun rá so' se vaa aj cunanj

nij síi man taga', ne che'é dan quirii so' taneê so' neê espadá, ne daj doj se ticavi' so' man ma'an so' a. ²⁸ Tzaj ne nucuaj ndo'o caguáj síi cu'naj Pabló rihaan so', cataj Pabló:

—Se guun qui'yaj chi'ii so' man ma'an so' ma'. 'O se man chre' cunudanj núj nihánj nanj ei —taj Pabló, caguáj so' a.

²⁹ Gaa ne canacúun síi tumé taga' se vaa ca'na' nicaj nii ya'an chuguun rihaan so', ne yoo ndo'o catúj so' rá taga', ne ri'íj ndo'o man so' che'é se chu'vi' so', ne cayáán ruj so' ndaa canó tu'va so' rihaan yo'óo rihaan roj síi cu'naj Pabló ga Silas a. ³⁰ Dan me se ca'anj nicaj so' man roj so' xe', ne xná'anj so' man roj so', cataj so':

—Daj qui'yáj, gaa ne ca'vee nanii 'unj rihaan sayuun quirán' 'unj nihánj ga —taj so', xná'anj so' man roj so' a.

³¹ Gaa ne cataj roj so':

—Cuchuman rá so' ni'yaj so' man Jesucristó sij 'nij ra'a man ní', gaa ne nanii so' rihaan sayuun nihánj do', rihaan chrej chi'ii uun chij nimán so' do' a. Ne danj inanj qui'yaj nij tuvi' soj, gaa ne cavii sa' cunudanj soj rihaan Diose á —taj roj so' rihaan síi tumé taga' yo' a.

³² Gaa ne nata' roj so' se nana Diose sij 'nij ra'a man ní' rihaan nu' nij tucua so' a. ³³ Dan me se rej nii me yo', ne maan orá dan nicaj síi tumé taga' yo' man roj so', ne na'nu' so' xráá roj so' rej canó rutzii, ne nu' qui'yaj so'

danj, ne nu' cata' ne nu' nij tucua so' a. ³⁴ Gaa ne ca'anj nicaj so' man roj so' rej xraj rej ne ma'an so', ne go' so' se chá chá roj so' a. Gaa ne dan me se guun niha' uxrá rá nij tucua so', che'é se cuchumán rá nij so' ni'yaj nij so' man Diose a.

³⁵ Gaa ne rej ranga' me se ca'neé roj cuese man misión taga', ne cataj nij misión rihaan síi tumé taga' a:

—Na'nej so' man roj snó'o yo' á —taj nij so' a.

³⁶ Gaa ne cuchi' síi tumé taga' yo' rihaan Pabló, ne nata' so' se nana nij misión rihaan Pabló, cataj so':

—Ca'neé roj cuese nana se vaa na'nej 'unj man roj soj nanj á. Che'é dan cuano nihánj me se ca'vee ca'anj roj soj, ne gaa xej nimán roj soj á —taj so' rihaan Pabló a.

³⁷ Gaa ne cataj Pabló rihaan nij misión a:

—Dan me se roj cuese yo' ro', nda' se sij romanó me rój, tzaj ne ne naqui'yaj cuu roj so' che'é rój, ne maan se go' rma'an nii rutzii xráá rój, qui'yaj roj so', ne quene'en cunudanj nij yuvi' man rój se vaa cayuun rój, gaa ne caxríj roj so' taga' man rój a. Ne nihánj me se uun rá roj so' quirii yuve roj so' man rój xe', tzaj ne se guun danj ma'. Tananj ca'na' ma'an roj so' nihánj, gaa ne ve'é quitaj yaan roj so' rihaan rój curihanj rój taga' nihánj á —taj Pabló rihaan nij misión ca'na' taga' a.

38 Dan me se nata' nij misión se nana Pabló rihaan roj cuese yo', gaa ne cuchu'vi' ndo'o roj so' gaa cuno roj so' nana se vaa sij romanó me Pabló ga Silas a. 39 Gaa ne cuchi' roj cuese taga', gaa ne ca'mii sa' roj so' ga roj sí cu'naj Pabló ga Silas a. Gaa ne quitáá yaan roj cuese rihaan roj so' curihanj roj so' taga', ne ve'é cachín ni'yaj roj cuese rihaan Pabló ga Silas se vaa qui'yaj roj so' se ndo'o, curihanj roj so' chuman' yo' a. 40 Dan me se gaa quisíj curihanj roj so' taga', gaa ne ca'anj roj so' tucua chana cu'naj Lidia a. Gaa ne gaa quene'en roj so' man nij tinúú nij so' sí nocó man Jesucristó, ne ca'mii roj so' ga nij so', ne cunuu xej nimán nij so' qui'yaj se nana roj so', gaa ne curihanj roj so' chuman' yo', ne ca'anj roj so' a.

17

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'maan rá nij sí man chuman' Tesalónica ni'yaj nij so' man Pabló ga Silas a

1 Dan me se cachén roj so' chuman' Anfípolis do', chuman' Apolonia do', gaa ne catúj roj so' chuman' Tesalónica a. Ne chuman' Tesalónica ro', ne 'o ve' tucu'yón nij yuvií israelitá se tucuanj Moisés a. 2 Dan me se catúj Pabló rá ve' yo' rej nuu chre' nij yuvií israelitá yo', ndaa vaa u'yón inanj so' qui'yaj so' a. Ne va'nuj ya güii cuetan' naránj rá nij so'

nanó Pabló cuentó ga nij so' che'é nana no rihaan danj Diose a. 3 Dan me se cataj xna'anj Pabló rihaan nij so' se vaa sí ca'née Diose tinanii man yuvií rihaan sayuun me se no xcúún so' quirán' so' sayuun ne cavi' so' ne cunuu i'na' uún so', ne cataj Pabló se vaa ma'an Jesucristó sí nata' Pabló che'e rihaan nij so' ro', ma'an ya so' me sí ca'née Diose tinanii man yuvií rihaan sayuun a. 4 Gaa ne ta'aj nij sí israelitá cuno se nana Pabló ro', cuchumán rá nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó, ne guun tuví' nij so' ga Pabló ne ga Silas a. Ne cuchumán rá que'ee ndo'o nij sí yaníj a'mii xna'ánj griego aráj guee inanj rihaan Diose do', que'ee nij chana raa doj ne chuman' yo' do', cuchumán rá a.

5 Tzaj ne guun xcoj ruvaa rá yo'ó nij yuvií israelitá ni'yaj nij so' man roj sí cu'naj Pabló ga Silas, ne che'é dan nano' nij so' doj sí chi'ii man yu'vee, ne cunuu chre' ndo'o yuvií, qui'yaj nij sí chi'ii yo', gaa ne naxumaan ndo'o sayuun chuman' yo', qui'yaj nij so' a. Gaa ne cuchi' nij yuvií yo' rihaan ve' tucua sí cu'naj Jasón ve' caran' sí cu'naj Pabló ga Silas, ne guun rá nij yuvií quirii nij so' man roj so' ndaa rihaan yuvií cunuu chre' a. 6 Dan me se nuvi' roj so' ne rá ve' yo' gaa cuchi' nij yuvií nano' man roj so' ma'. Che'é dan quirii nij yuvií man ma'an sí cu'naj Jasón do', man yo'ó nij tinúú

ní' síi noco' man Jesucristó do', ne nucuaj rii nij yuvii man nij so' ndaa rihaan nij síi uun chij rihaan chuman' yo' a. Gaa ne caguáj nij yuvii, cataj nij yuvii:

—Nij síi nihánj 'yaj natuná tucuáán naj rihaan yuvii man nu' caxra' rihaan chumii, tzaj ne nihánj me se ndaa chiháán ní' 'na' nij so' tiri' nij so' yaj nanj chuguanj. ⁷ Ne síi cu'naj Jasón nihánj me se taj ya'anj so' man roj so' adonj. Ne cunudanj nij so' ro', inanj se vaa na'vej rá síi cu'naj César qui'yaj yuvii 'yaj nij so' nanj á. 'Q se tucu'yón nij so' rihaan yuvii se vaa Jesucristó me yo'ó síi nicaj suun rey uun chij rihaan ní' nanj ei —taj nij yuvii israelitá, caguáj nij so', cuno nij síi uun chij rihaan chuman' Tesalónica yo' a.

⁸ Dan me se cuyanj ndo'o rá nij síi uun chij do', yo'ó nij yuvii ne chuman' yo' do', gaa cuno nij so' nana yo', ⁹ gaa ne cata' tu'va nij tuvi' síi cu'naj Jasón se vaa se guun qui'yaj nij so' doj sayuun, ne ndaa cuchruj nij so' sa'anj, ne na'née nij síi uun chij yo' chrej man nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'mii natáj síi cu'naj Pabló ga Silas se nana Diose rihaan nij síi man chuman' Berea a

¹⁰ Dan me se maan orá rej nij güii yo' ca'née nij tinúu ní' síi man chuman' Tesalónica man síi cu'naj Pabló ga Silas ca'anj roj so' ndaa chuman' Berea a. Gaa ne cuchi' roj so',

ne catúj roj so' rá ve' tucu'yón nij yuvii israelitá se tucuanj Moisés a. ¹¹ Ne nij síi israelitá yanj chuman' Berea me se sa' doj vaa nimán nij so' rihaan nij síi israelitá yanj chuman' Tesalónica yo' a. 'Q se aran' rá nij so' cuno nij so' se nana Diose, ne daj a nij güii yanj ndo'o nayaa nij so' danj Diose, che'é se guun rá nij so' xcaj nij so' cuentá sese ya ya cuyaan vaa se nana Pabló ga nana no rihaan danj Diose a. ¹² Che'é dan que'ee ndo'o nij so' cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó a. Ne nij síi yanj a'mii xna'anj griego me se que'ee tuvi' nij so' chana ni'yanj nimán do', snó'o do', cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó a.

¹³ Dan me se xcaj nij síi israelitá yanj chuman' Tesalónica cuentá se vaa ndaa chuman' Berea nata' uún síi cu'naj Pabló se nana Diose rihaan nij yuvii a. Che'é dan ca'anj nij so' chuman' Berea yo', ne ca'mii ne nij so' che'é Pabló, ne cuyanj rá nij síi man Berea ni'yaj nij so' man síi cu'naj Pabló ga Silas, qui'yaj nij síi man Tesalónica yo' a. ¹⁴ Gaa ne nu' ca'née nij tinúu ní' man Pabló ca'anj so' ndaa tu'va na ya'anj, tzaj ne quináj síi cu'naj Silas do', síi cu'naj Timoteo do', chuman' Berea yo' a. ¹⁵ Ne ta'aj nij síi man Berea yo' me se ca'anj tacuachée man Pabló, ne ca'anj nicaj nij so' man so' ndaa chuman' Atenas a. Gaa ne rqué Pabló nana rihaan nij síi man Berea nata' nij

so' rihaan síi cu'naj Silas ga Timoteo se vaa cuaj ca'na' roj so' rihaan Pabló a. Gaa ne canicaj nij síi man Berea yo' quinan' nij so' chiháán nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é nij nana ca'mii natáj Pabló rihaan nij síi man chuman' Atenas a

¹⁶ Dan me se gaa na'vij Pabló ca'na' roj síi cu'naj Silas ga Timoteo chuman' Atenas, ne ve'ee ndo'o nimán Pabló gaa quene'en so' se vaa man ndo'o ya'anj qui'yaj ra'a nij síi man Atenas yo' rque chuman' yo', ¹⁷ ne che'é dan nanó ndo'o so' cuentó ga nij yuvij israelitá do', ga nij síi yanij aráj guee rihaan Diose do', rá ve' tucu'yón nij so' se tucuanj Moisés a. Ne daj a güii ca'anj so' yu'vee, ne nanó so' cuentó ga me ma'an síi chéé yu'vee yo' a. ¹⁸ Dan me se man ndo'o síi chruun yanj ne chuman' Atenas yo', ne ta'aj nij so' me síi tucu'yón se nana síi cu'naj Epicuro, ne yo'ó ta'aj nij so' cu'naj estoico a. Ne doj tuvi' nij so' nanó cuentó ga Pabló a. Dan me se ta'aj nij so' cataj:

—Me taj síi nihánj tu'va rma'an so' danj, rá soj ga —taj nij so', xná'anj nij so' man tuvi' nij so', ni'yaj nij so' man Pabló a.

Ne yo'ó ta'aj nij so' cataj:

—Síi nata' se nana ya'anj curuvi' naca me so' nanj á —taj yo'ó ta'aj nij yuvij, ese nata' Pabló se nana Jesucristó nana sa' rihaan nij so', ne nata' Pabló se vaa ca'vee

cunuu i'na' uún nij síi cavi' a.

¹⁹ Dan me se ca'anj nicaj nij so' man Pabló raa 'o quij le'ej cu'naj Areópago, ne cataj nij so' rihaan Pabló:

—Qui'yáá so' se ndo'o cataj xna'anj so' rihaan núj daj vaa nij nana naca nana tucu'yón so' rihaan yuvij á. ²⁰ 'O se caráya'anj ndo'o núj ta'aj nij nana ca'mii so' cuno núj, ne che'é dan me rá núj xcaj núj cuentá daj vaa tucuáán tucu'yón so' a —taj nij síi man Atenas rihaan síi cu'naj Pabló a.

²¹ 'O se nij síi man chuman' Atenas do', nij síi 'na' aran' chuman' Atenas do', inanj uun rá nij so' nata' nij so' nana naca do', nari' nij so' nana naca do', nanj adonj.

²² Dan me se canicun' Pabló tanuu sca'núj nij so' raa quij cu'naj Areópago, gaa ne cataj so' rihaan nij so':

—Cuno soj sij man chuman' Atenas nihánj ca'mij á. Aj ne'enj se vaa sij aran' ndo'o rá na'vij rihaan nij ya'anj me nij soj adonj. ²³ 'O se gaa cachenj chuman' man soj, ne quene'én 'unj nij rej na'víj soj rihaan nij ya'anj nocó' soj, ne quene'én 'unj yo'ó chraan altar, ne nana no rihaan chraan altar yo' cataj, “Rej na'víj ní' rihaan ya'anj ne ne'en ní' man a”, taj nana no rihaan chraan altar yo' a. Ne xa' 'unj, tzaj ne nihánj me se nata' 'unj rihaan nij soj che'é ma'an ya'anj yo' ya'anj na'víj soj rihaan, ya'anj ne ne'en soj man nanj adonj.

24 "Dan me se Diose ro', me ya'anj qui'yaj nu' chumiij do', nu' rasuun man rihaan chumiij do', ne se ca'vee guun tucua so' ve' une' yuvii cane so' che'é se so' me síi 'nij ra'a nu' rej xta' nu' yo'óo nu' a. 25 'O se so' me síi 'yaj vaa i'na' ní', ne so' me síi 'yaj naránj ní' nana, ne dan me se rque so' nu' rasuun achiin man ní' adonj. Ne che'é dan taj vaj rasuun achiin man so', ne se ca'vee racuj yuvii man so' ma'. 26 Ne orún' snó'o qui'yaj so' asij rque ro', veé ton dan qui'yaj so' man daj a x'ne' nij yuvii, che'é rej cayáan nij yuvii rihaan nu' cachra' chumiij adonj. Ne aj ne'en Diose me daj yo' cayáan 'o 'o x'ne' nij yuvii rihaan chumiij, ne aj ne'en Diose me rej guun ran' to'óo 'o 'o x'ne' nij yuvii ei. 27 'O se guun rá Diose se vaa xcaj nij yuvii cuentá che'é Diose ne nari' nij yuvii man Diose chuguanj. 'O se nuveé sij ne gan' ndo'o rihaan 'o 'o ní' me Diose ma'. 28 'O se vaa i'na' ní', 'yaj so', ne chéé ní', 'yaj so', ne vaa ní' rihaan chumiij nihánj, 'yaj so' adonj. 'O se ta'aj tuvi' nij soj síi chruun yanj cachrón nana nihánj rihaan yanj se vaa: "'O se ndaa ta'níi so' me ní' adonj", taj ta'aj tuvi' ma'an soj nanj ei. 29 Ne che'é se ta'nij Diose me ní' ro', che'é dan ne nó xcúun ní' guun rá ní' se vaa ase vaa Diose ro', danj vaa nij aga' oró múi titaa ní' do', nij aga' platá catzii titaa ní' do', nij yahij acój ní' do' ma'. 'O se inanj rasuun avii raq ma'an

ní' yuvii me nij rasuun vaa danj ei.

30 "Dan me se asij rque me se ne qui'yaj Diose sayuun man nij síi na'vív rihaan aga' do', rihaan yahij do' ma'. 'O se ne ca'vee xcaj nij yuvii cuentá ma'. Tzaj ne yaj me se cataj xna'anj Diose rihaan nij yuvii man cunudanj nij chuman' naj rihaan chumiij se vaa canicaj nimán nij yuvii canoco' nij yuvii tucuaán sa' adonj. 31 Ne dan me se cachrón Diose 'o güii ca'ne' nica so' cacun' che'é cunudanj nij yuvii man rihaan chumiij a. Ne aj cune' so' man 'o snó'o guun síi ca'ne' cacun' che'é yuvii a. Ne che'é se cunuu i'na' uún snó'o yo', qui'yaj Diose, gaa cavi' so', ne che'é dan no xcúun cunudanj yuvii cuchuman rá nij yuvii se vaa veé ya snó'o yo' me so' adonj —taj Pabló rihaan nij síi man Atenas yo' a.

32 Dan me se gaa cuno nij síi man Atenas nana se vaa cunuu i'na' uún 'o síi cavi', ne ta'aj nij so' ca'nga' nacoq, ne yo'óo ta'aj nij so' cataj:

—Ndaa yo'óo güii uún me se ca'na' núj cunq núj se nana so' nanj ei —taj yo'óo ta'aj nij síi man chuman' Atenas yo' a.

33 Veé dan, ne curihanj Pabló sca'núj nij so' a. 34 Tzaj ne doj nij yuvii guun tuvi' ga Pabló, ne cuchumán rá nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó a. Ne yo'óo so' me 'o síi uun chij cu'naj Dionisio, ne yo'óo no' me chana cu'naj Dámaris,

ne vaa doj yuvij ga nij so' uún a.

18

Nana nihánj taj xna'anj che'é suun qui'yaj suun Pabló chuman' Corinto a

¹ Cachén doj, gaa ne cavii Pabló chuman' Atenas, ca'anj so' ndaa chuman' Corinto a.

² Tihaj yuun nari' tuvi' so' ga 'o sí israelitá cu'naj Aquila, ne xa' so', tzaj ne sij cavii rej cu'naj Ponto me so', ne gaa cayáan so' chuman' Romá, ne ca'ne' sí nicaj suun emperador cu'naj Claudio suun se vaa cavii cunudanj nij yuvij israelitá chuman' Romá ca'anj yaníj nij so' a. Che'é dan cavii so' ga nica so' chana cu'naj Priscila yo'óo nocoo cu'naj Italia, ne che'é dan sij ca'na' naca chuman' Corinto me roj so' a. Dan me se cuchi' Pabló rihaan roj so', ³ ne che'é se cuyaan vaa suun 'yaj suun Pabló ga suun 'yaj suun roj so' ro', che'é dan caran' Pabló ga roj so', ne qui'yaj suun so' ga roj so' a. ⁴ Ne daj a nij güii cuetanj naránj rá nij yuvij israelitá me se ca'mii so' ga nij yuvij cunuu chre' rá ve' tucu'yón nij yuvij israelitá se tucuanj Moisés, ne cuchumán rá doj sí israelitá do', doj sí yaníj a'mii xna'ánj griego do', gaa cuno nij so' se nana so' a.

⁵ Dan me se gaa cavii sí cu'naj Silas ga Timoteo estadó Macedonia ca'na' roj so' chuman' Corinto, ne yo'o ca'néé nimán Pabló nata' so' se nana Diosé rihaan nij yuvij, ne inanj cataj xna'anj

so' rihaan nij yuvij israelitá se vaa Jesucristó me sí ca'néé Diosé tinanii man yuvij rihaan sayuun a. ⁶ Tzaj ne ca'mii canó tuvi' nij yuvij israelitá ga Pabló, ne qui' ca'mii nij so' che'é Pabló a. Che'é dan tucuayuu so' yo'óo tachruu no rihaan sagan' so', gaa ne cataj so' rihaan nij yuvij a:

—Ma'an inanj soj me rá ca'anj rihaan ya'an nanj á. Ne tumé 'unj cacun' se vaa quiranj soj sayuun qui'yaj Diosé ma'. Ne yaj me se rej rihaan nihánj me se ca'anj 'unj nata' 'unj se nana Diosé rihaan nij sí yaníj nanj á —taj Pabló rihaan nij so' a.

⁷ Gaa ne cavii so' rej mán nij so', ne ca'anj so' ve' tucua 'o sí cu'naj Titó Justo, ne so' ro', me 'o sí yaníj ne 'o sí aráj guee rihaan Diosé me so', ne ve' tucua so' ro', ne rej x'nuj ve' tucu'yón nij yuvij israelitá se tucuanj Moisés a.

⁸ Dan me se 'o sí cu'naj Crispo sí 'nij ra'a ve' tucu'yón nij yuvij israelitá se tucuanj Moisés ro', me 'o so', ne cuchumán rá nu' nij tucua so' ni'yaj nij so' man Diosé sij 'nij ra'a man ní a. Gaa ne cuchi' nana rihaan nij sí man Corinto se vaa sí cu'naj Crispo me sí cuchumán rá ni'yaj man Diosé sij 'nij ra'a man ní, ne che'é dan cuchumán rá uún que'ee nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó, ne cata' ne cunudanj nij so' a.

⁹ Ne rej nij me se naquiyaa

Diose sij 'nij ra'a man ní' rihaan Pabló, ne cataj so' a:

—Se cuchu'ví' so' ma'. Yo' o ca'mii so' se nana, ne se gaa díj tu'vá so' ma'. ¹⁰ 'O se vaj 'unj ga so', ne taj vaj sí' go' mán so' ne qui'yaj chi'ii mán so' ma'. 'O se man uxrá yuvij man chuman' nihánj canoco' manj adonj —taj Diöse sij 'nij ra'a man ní' rihaan Pabló a.

¹¹ Gaa ne dan me se quináj Pabló 'o yo' táa yanée, tucu'yón so' se nana Diöse rihaan nij sí' man chuman' Corinto yo' a.

¹² Dan me se yo' dan me se sí' cu'naj Galión me sí' nicaj suun gobernador uun chij rihaan chuman' Corinto yo' a. Ne naxumaan yuvij israelitá, ne yo' o me nimán nij so' ni'yaj nij so' man Pabló, ne ca'anj nicaj nij so' man Pabló rihaan sí' nicaj suun cu'naj Galión yo', che'é rej naqui'yaj cuu so' che'é Pabló a. ¹³ Gaa ne cataj nij so':

—Sí' nihánj ro', 'yaj tanáj xco yuvij se tucuanj núj che'é suun na'víj nij yuvij rihaan Diöse, ne ino doj na'víj nij yuvij rihaan Diöse, 'yaj sí' nihánj ei —taj nij yuvij israelitá yo', ni'yaj nij so' man Pabló a.

¹⁴ Daj doj tzín' se cavii nana tu'va Pabló, tzaj ne ma'an sí' cu'naj Galión me sí' ca'mii rihaan nij yuvij israelitá yo', ne cataj so':

—Cuno soj sij israelitá ca'mij á. Sese vaa cacun' chi'ii qui'yaj sí' nihánj, ne no xcúnj cunoj se vaa taj soj saj á. ¹⁵ Sese taj, gaa

ne che'é inanj se nana soj do', che'é se tucuanj soj do', araa soj cacun' xráa so', gaa ne che'é dan ma'an soj no xcúún ca'ne' cacun' che'é so' nanj adonj. 'O se xa' 'unj nihánj, tzaj ne na'vej uxrá raj naqui'yaj cuú 'unj che'é rasuun vaa danj ma' —taj sí' cu'naj Galión rihaan nij yuvij israelitá yo' a.

¹⁶ Gaa ne quirii so' man cunudanj nij so' tucúa suun a. ¹⁷ Gaa ne quita'aa cunudanj nij yuvij man sí' cu'naj Sóstenes sí' 'nij ra'a man ve' tucu'yón nij so' se tucuanj Moisés, ne go' nij so' chruun xráa so' rihaan tucúa suun a. Tzaj ne ne rihuun rá sí' cu'naj Galión yo' gaa qui'yaj nij so' danj a ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nanicaj Pabló nan' so' chuman' Antioquia a

¹⁸ Dan me se guun que'ee doj güii guun raan Pabló ga nij tinúú ní' sí' ne chuman' Corinto, gaa ne cataj so' se vaa ca'anj so', ne cavii so' rque rihoo chéé rihaan na, ne ca'anj so' ndaa estadó cu'naj Siria, ne ca'anj chana cu'naj Priscila do', sí' cu'naj Aquila do', ga so' a. Tzaj ne asino yaan caca caan nii raaj Pabló, qui'yaj Pabló, gaa vaj nij so' chuman' Cencrea, che'é se aj cata' tu'va so' 'o nana rihaan Diöse a. ¹⁹ Dan me se cuchi' nij so' chuman' Efeso, ne tanáj Pabló man roj so' chuman' yo' a. Gaa ne catúj ma'an so' rá ve' tucu'yón nij yuvij israelitá se tucuanj

Moisés, ne ca'mii so' ga nij yuviġ che'é se nana Diose a. ²⁰ Ne cachġn ni'yaj nij sġ man chuman' Efeso se vaa guun raan so' doj chiháan nij so', tzaj ne ne ca'vej so' a. ²¹ Tzaj ne cataj so':

—Ca'anġ 'unġ nanġ ei. Vaa che'é ndo'o canicún' 'unġ 'o cha'anġ canuġ chuman' Jerusalén, tzaj ne sese Diose ca'vej, ne ndaa yuún xe ca'na' uún 'unġ a —taj so', ne cavii so' rque rihoo chéé rihaan na, ne tanáj so' man chuman' Efeso yo' a.

²² Dan me se ca'anġ so' ndaa chuman' Cesarea, ne cavii so' ca'anġ ni'yaj so' man x'ne' nij sġ amán rá ni'yaj man Jesucristó yanġ chuman' Jerusalén a. Gaa ne nanij so' ndaa chuman' Antioquía a. ²³ Ne guun raan so' doj chuman' Antioquía, gaa ne ca'anġ so' ndaa vaa naj 'o 'o chuman' naj estadó Galacia do', estadó Frigia do', ne nari' nucuaġ rá cunudanġ nij sġ tucu'yón se nana Jesucristó yanġ nij chuman' yo', qui'yaj so' a.

Nana nihánġ taj xna'anġ che'é sġ cu'naj Apolos a

²⁴ Dan me se vaa 'o sġ israelitá cu'naj Apolos, ne sij cavii chuman' Alejandría me so', ne sij ve'é ndo'o a'mii me so', ne sa' uxrá nari' so' danġ Diose a. Dan me se ca'anġ so' ndaa chuman' Efeso a. ²⁵ Ne aj nari' so' se tucuanġ Diose sij 'nij ra'a man ní', ne guun ndo'o rá nimán so', ne che'é dan nicá nata' so' ne tucu'yón

so' se nana Jesucristó rihaan nij yuviġ a. Tzaj ne ataa xcaġ so' cuentá se vaa no' xcúun yuviġ cata' ne yuviġ che'é Jesucristó, ne inanj quene'en so' daġ qui'yaj sġ cu'naj Juan gaa cuta' ne Juan man yuviġ a. ²⁶ Dan me se guun che'e so' ve'é ca'mii natáj so' rá ve' tucu'yón nij yuviġ israelitá man chuman' Efeso se tucuanġ Moisés a. Ne cuno chana' cu'naj Priscila do', sġ cu'naj Aquila do', gaa ne nicáġ tuvi' roġ so' ga so', ne nicáġ doj ne sa' doj tucu'yón roġ so' se tucuanġ Diose man Apolos a.

²⁷ Dan me se guun rá sġ cu'naj Apolos cachġn so' ndaa estadó Acaya, gaa ne doj a nari' nucuaġ so' qui'yaj nij tinúú ní' sġ man chuman' Efeso, ne qui'yaj nij so' yanġ cartá nayaġ nij sġ tucu'yón se nana Jesucristó man estadó Acaya, ne cataj nij so' se vaa ve'é nicáġ tuvi' nij sġ man Acaya ga sġ cu'naj Apolos yo' a. Gaa ne gaa cuchi' sġ cu'naj Apolos ndaa estadó Acaya, ne racuġ ndo'o so' man nij tinúú ní' sġ cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó che'é se luġ qui'yaj Diose a. ²⁸ 'O se cunaj uxrá tihaan so' rihaan nij yuviġ israelitá ne amán rá ni'yaj man Jesucristó se vaa taj danġ Diose se vaa Jesucristó me sġ ca'néé Diose tinanii man yuviġ rihaan sayuun, ne ca'mii canó tuvi' so' ga nij so' rej man ndo'o nij yuviġ, ne qui'yaj canaán se nana sġ cu'naj Apolos rihaan se nana nij sġ israelitá yo' a.

19

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'na' Nimán Diose rihaan nij sí tucu'yón se nana Jesucristó yanj chuman' Efeso a

¹ Dan me se gaa cayáán sí cu'naj Apolos chuman' Corinto, ne cachén Pabló rej xraj doj cuhi' so' chuman' Efeso, ne nari' so' doj sí tucu'yón se nana Jesucristó a. ² Gaa ne xná'anj Pabló man nij so' a:

—Ne catúj Nimán Diose nimán nij soj gaa cuchumán rá soj ni'yaj soj man Jesucristó na' —taj Pabló, xná'anj so' man nij so' a.

Gaa ne cataj nij so':

—Taj ma'. 'O se a ne cuno núj nana se vaa vaa 'o Nimán Diose a ma' —taj nij so' rihaan Pabló a.

³ Gaa ne xná'anj Pabló man nij so' a:

—Ne me sí che'e cata' ne nij soj gaa —taj so', xná'anj so' man nij so' a.

Gaa ne cataj nij so':

—'O se cata' ne núj ndaa vaa cataj xna'anj sí cu'naj Juan nanj á —taj nij so' rihaan Pabló a.

⁴ Gaa ne cataj Pabló rihaan nij so' a:

—Xa' Juan, tzaj ne cuta' ne so' man yuvij che'é yan canicaj nimán nij yuvij canoco' nij yuvij tucuáán sa' a. Ne cataj Juan rihaan nij yuvij se vaa sí ca'na' rej xco Juan ro', me sí no xcúún nij yuvij cuchuman rá nij so' ni'yaj nij so' man, ne sí ca'na' rej xco Juan ro', me Jesucristó a —taj Pabló rihaan nij sí ne chuman' Efeso a.

⁵ Dan me se gaa cuno nij so' nana vaa danj, gaa ne cata' ne nij so' che'é Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' a. ⁶ Gaa ne cuta' Pabló ra'a so' raa nij so', ne catúj Nimán Diose nimán nij so', ne ca'mii nij so' xna'ánj naca, ne nata' nij so' nana rqué Diose rihaan ma'an nij so' nata' nij so' a. ⁷ Ne cunudanj nij snó'o me se quisij ya 'o chuvij nij so' ta' asuun a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'anj Pabló ca'mii so' ga yuvij man rá escuelá 'nij ra'a sí cu'naj Tiranno a

⁸ Gaa ne catúj Pabló rá ve' tucu'yón nij yuvij israelitá man chuman' Efeso se tucuanj Moisés, ne va'nuy yavii 'o rihaan inanj ca'mii so' ga nij so' che'é se me rá so' cuchuman rá nij so' nana che'é suun uun chij Diose nimán yuvij do', rihaan chumii nihánj vaa güii do' a. ⁹ Tzaj ne nichraj ndo'o rá ta'aj nij so', ne ne ca'vej rá nij so' cuchuman rá nij so' nana sa' yo' ma'. Gaa ne quij ca'mii nij so' che'é tucuáán noco' ní' cuno cunudanj nij yuvij man rá ve' yo', gaa ne che'é dan tanáj Pabló man nij sí nichraj rá yo', ne ca'anj yanj nij sí tucu'yón se nana Jesucristó rihaan nij so', qui'yaj Pabló, ne ca'anj so' ve' escuelá 'nij ra'a 'o sí cu'naj Tiranno, ne daj a güii ca'mii so' ga yuvij rá ve' escuelá yo' a. ¹⁰ Ne quisij vij ya yo' qui'yaj so' danj, ne che'é dan cunudanj nij sí israelitá

ga nij sí yaníj a'mii xna'ánj griego yanj estadó Asia xcaj cuentá che'é se nana Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa quiran' nij ta'núí sí cu'naj Esceva sayuun, qui'yaj 'o nana chree a

¹¹ Dan me se guun nucuaj Pabló qui'yaj so' suun sa' nocoo, qui'yaj Diose, ¹² ne ndaa nicaj nii se vitó Pabló do', yatzíj numíi catuun Pabló do', ca'anj nii cuta' nii raaj nij sí ran', ne nahuun sa' nij sí ran', ne curihanj nana chree nimán nij sí ran' yo', qui'yaj Diose a. ¹³ Ne vaa doj sí israelitá chéé canó chuman', ne nij so' me sí uta' ra'a raaj sí ran' ne urihanj nana chree nimán nij sí ran' yo', 'yaj nij so' a. Ne cata' tu'va nij so' se chuvíi Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' se vaa guun rá nij so' racuíj so' man nij so' qui'yaj nij so' ndaa vaa 'yaj Pabló a. Dan me se cataj nij so' rihaan nana chree a: “Nihánj me se a'né' 'unj suun rihaan nij soj nana chree se vaa curihanj soj nimán sí ran' nihánj che'é Jesucristó sí a'mii natáj sí cu'naj Pabló che'é á”, taj nij so' a. ¹⁴ Ne vaa chij ta'núí 'o sí israelitá cu'naj Esceva, ne xrej atá suun nocoo doj me so', ne chij nij ta'núí so' ro', ca'mii danj rihaan 'o nana chree nuu nimán 'o so' a. ¹⁵ Gaa ne nana chree yo' ro', ca'mii rihaan nij so', ne cataj yo':

—Ne 'unj me se ne'enj man Jesucristó, ne ne'enj daj sij me Pabló a. Tzaj ne soj me se ne ne'en uxrá 'unj man soj a ma' —taj nana chree yo' rihaan chij nij so' a.

¹⁶ Gaa ne sí nuu nana chree yo' nimán ro', güéj so', ne tuguáj tuvi' so' ga nij so', ne nucuaj so' doj rihaan nij so', ne qui'yaj canaán so' man cunú' chij nij so' a. Dan me se cunanj nij so', curihanj nij so' rá ve' yo', ne cánj uun vaa nij so', ne quiran' ndo'o nij so' sayuun, qui'yaj sí nuu nana chree nimán yo' a.

¹⁷ Gaa ne xcaj cunudanj nij yuvií israelitá ga nij yuvií yaníj a'mii xna'ánj griego yanj chuman' Efeso yo' cuentá se vaa quiran' chij nij so', ne che'é dan cuchu'vi' ndo'o cunudanj nij so', ne cataj nij so' se vaa sa' uxrá vaa Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' a. ¹⁸ Ne que'ee nij sí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó me se naxra' tu'va nij so', ne nata' ya nij so' che'é cacun' qui'yaj nij so' a. ¹⁹ Ne que'ee nij sí qui'yaj chree gaa rque doj ro', naqui'yaj chre' nij so' danj nij so' yanj libró no nana chree, ne caxríj ya'an nij so' man nij yanj yo', ni'yaj cunudanj nij yuvií a. Gaa ne narii nij so' cuentá me daj sa'anj nó nij yanj yo', ne quisíj víj chihaa chí' míj sa'anj platá catzií nó nij yanj tucuaca nij so' a. ²⁰ Veé dan me se cha'nuu uxrá se nana Jesucristó sij 'nij ra'a man ní', ne nari' nucuaj doj se nana

so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'maan rá nij sí 'yaj ya'anj aga' yanj chuman' Efeso ni'yaj nij so' man Pabló a

²¹ Veé dan gaa ne ca'neé nimán Pabló cachén so' estadó cu'naj Macedonia ga Acaya ne ca'anj so' ndaa chuman' Jerusalén, ne cataj so' se vaa asa' quisij ca'anj so' ndaa chuman' Jerusalén, ne no xcúún so' ca'anj ni'yaj so' ndaa chuman' Romá, taj so' a. ²² Gaa ne ca'neé so' vj tuvi' nij sí 'yaj suun ga so' catuu roj so' rej Macedonia a. Dan me se sí cu'naj Timoteo do', sí cu'naj Erasto do', me roj sí ca'neé so', ne ma'an so' guun raan doj güii estadó Asia a. ²³ Ne güii dan me se guun ndo'o sayuun che'é se tucuanj ní' sij noco' man Jesucristó a. ²⁴ Dan me se vaa 'o sí cu'naj Demetrio ne sí 'yaj suun aga' me so', ne nij tuvij' nij so' nicaj aga' plata catzij ne 'yaj nij so' nuví le'ej nii, ne ase vaa ma'an nuví na'víj yuvij rihaan ya'anj chana cu'naj Diana vaa yo' a. Ne 'yaj canaán ndo'o nij so' sa'anj a. ²⁵ Dan me se canacúún sí cu'naj Demetrio man cunudanj nij sí 'yaj suun ase vaa suun 'yaj suun ma'an so' ne chuman' Efeso yo', ne ca'mii natáj so' rihaan nij so', cataj so':

—Cuno nij soj nana ca'mij rihaan soj, tinuj. Dan me se aj ne'en soj se vaa che'é suun 'yaj suun ní' ro', che'é dan 'yaj canaán ndo'o ní' sa'anj á.

²⁶ Ne nihánj me se aj ne'en ní' daj 'yaj sí cu'naj Pabló yo', ne ca'na' nana rihaan ní' se vaa vaj so' nata' so' se nana so' se vaa xa' ya'anj 'yaj yuvi, tzaj ne nuveé ya'anj ya me ya'anj vaa danj ma'. Ne nuveé inanj chuman' Efeso nihánj me rej tu'va so' danj ma'. Tananj vaj so' ndaa nu' estadó Asia nihánj ta' asuun, ne cuchumán rá que'ee ndo'o yuvij man estadó Asia nihánj cuno nij so' se nana Pabló, ne tanáj nij so' se tucuanj ní' qui'yaj Pabló adonj. ²⁷ Dan me se xraj ne vaa güii nachri' yuvij ni'yaj yuvij se suun ní', gaa ne dan me se guun rá uún nij yuvij se vaa taj se gún' nuví na'víj ní' rihaan ya'anj chana sa' ndo'o cu'naj Diana a ma'. Ne cataj nij yuvij se vaa nuveé ya'anj sa' me no' ma'. Ne xa' no', tzaj ne nu' ní' sij man estadó Asia nihánj do', ndaa yuvij man rihaan nu' chumij do', na'víj rihaan no' ei —taj sí cu'naj Demetrio cuno nij tuvi' so' a.

²⁸ Dan me se gaa cuno nij so' se nana Demetrio, ne cuyanj uxrá rá nij so', ne caguáj nij so', cataj nij so':

—Guee uxrá Diana ta'anj ní' sij man Efeso ei —taj nij so', caguáj nij so' a.

²⁹ Gaa ne yo'o nachej raa cunudanj nij yuvij man chuman' Efeso yo', ne quita'aa nij yuvij man sí cu'naj Gayo ga sí cu'naj Aristarco che'é se sij chéé ga Pabló me roj so', ne sij cavii estadó Macedonia me roj so' a. Dan me se nicaj

cunudanj nij yuvij man roj so', ca'anj nij yuvij, ne cunanj nij so' catuj nij so' rej estadió nuu chre' que'ee ndo'o yuvij a. ³⁰ Ne guun rá Pabló catuu so' rej man nij yuvij, tzaj ne ne ca'vej rá yo'ó nij sí tucu'yón se nana Jesucristó ca'anj so', ne ne ca'vee catuu Pabló rej yo' qui'yaj tuvi' so' a ma'. ³¹ Ne ta'aj nij sí uun chij rihaan nu' estadó Asia ro', me tuvi' Pabló, ne ca'neé nij so' nana rihaan Pabló se vaa daj chihaa míj se guun catuu Pabló rej cunuu chre' nij yuvij a.

³² Dan me se ino doj vaa nana caguáj 'o 'o ta'aj nij yuvij, che'é se nachej se nana nij so' a. Ne me doj uxrá doj nij so' ne ne'en daj me che'é cunuu chre' nij so' ma'. ³³ Dan me se tiguíj ra'a nii man sí cu'naj Alejandro, ne canicun' so' rihaan nij yuvij, qui'yaj nij yuvij israelitá, ne guun rá ta'aj nij yuvij se vaa ca'mij Alejandro rihaan nij so' a. Gaa ne tucunó ra'a so' rihaan nij yuvij se vaa dínj gaa tu'va nij yuvij, gaa ne ca'vee ca'mij nacaj so' rihaan chuman' a. ³⁴ Tzaj ne xcaj nij yuvij cuentá se vaa sij israelitá me sí canicun' rihaan nij so', ne che'é dan yo'o caguáj cunudanj nij yuvij, cataj nij so':

—Guee uxrá Diana ta'anj ní' sij man Efeso ei —taj taran' nij yuvij, ne cunu' vj ya orá caguáj nij so' danj a.

³⁵ Ndaa síj, gaa ne ca'ne' rá nij yuvij caguáj nij so', qui'yaj

sí uta' yanj tucúa suun, ne cataj ma'an so' rihaan nij yuvij a:

—Cuno soj sij man chuman' Efeso ca'mij á. Ya ya cunudanj yuvij man rihaan chumij ne'en se vaa chuman' Efeso nihánj me chuman' na'víj rihaan ya'anj guee cu'naj Diana ga yahij quiniij rej xta' cuyaan vaa ga no' adonj. ³⁶ Che'é se ya vaa nu' nana nihánj ro', che'é dan no xcuún nij soj dínj cuman soj, ne xcaj soj cuentá, ne se guun qui'yaj soj a doj se nij ma'. ³⁷ 'O se ca'na' roj snó'o nihánj, qui'yaj soj, ne nuveé sij qui'yaj se nij rque nuví me roj so', ne nuveé sij ca'mii nana nij che'é ya'anj na'víj ní' rihaan me roj so' ma'. ³⁸ Dan me se xa' nij tuvi' sí cu'naj Demetrio, tzaj ne sese me rá nij tuvi' nij so' cuta' nij so' cacun' xráa 'o yuvij, ne vaa ya'núj rihaan nij so' ca'anj nij so' rihaan cuese, ne ca'vee cuta' nij so' cacun' xráa tuvi' nij so' nanj á. ³⁹ Ne sese me rá soj naquiyaj cuu soj doj che'é yo'ó rasuun, ne güii nuu chre' ní' ndaa vaa tucúaán noco' ní' ro', güii dan me ca'vee qui'yaj soj danj ei. ⁴⁰ 'O se nihánj me se ca'vee cuta' nii cacun' xráa ní' se vaa qui'yaj rma'an ní' sayuun cuan', ne se guun nucuaj ní' cataj xna'anj ní' me che'é me ca'na' ní' ne caguáj ndo'o ní' nihánj ma' —taj sí uta' yanj tucúa suun rihaan nij yuvij, ⁴¹ gaa ne na'neé so' chrej man taran' nij so' a.

20

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'anj Pabló estadó cu'naj Macedonia ga Grecia a

¹ Dan me se gaa cha'nuu nij yuvij yo', gaa ne canacúun Pabló man nij sí tucu'yón se nana Jesucristó se vaa cunuu chre' nij so' ga so', ne nago' so' chrej nucuaj man nij so' a. Gaa ne quita'aa so' ra'a cunudanj nij so', ne cataj so' se vaa ca'anj so', ne veé dan cavii so' ne ca'anj so' ndaa estadó Macedonia a. ² Dan me se cachén so' nu' estadó Macedonia yo', ne nago' ndo'o so' chrej nucuaj man nij sí noco' man Jesucristó ne chuman' yo', gaa ne ca'anj so' ndaa estadó cu'naj Grecia a. ³ Dan me se quisj va'núj yavii guun raan so' estadó Grecia yo', gaa ne guun rá so' cavij so' rque rihoo chéé rihaan na ne ca'anj so' estadó cu'naj Siria, tzaj ne xcaj so' cuentá se vaa guun rá nij yuvij israelitá qui'yaj nij so' sayuun man so', ne che'é dan ca'néé nimán so' asino yaan cachee tacoj so' cachén so' sca'núj estadó Macedonia gaa ne canicaj so' ndaa estadó Siria a. ⁴ Ne yo'ó tuvi' nij sí cachéé ga Pabló ro', me sí cu'naj Sópater, ne ta'núí sí cu'naj Piro me so', ne sí cavii chuman' Berea me so' a. Ne yavij tuvi' nij so' me sí cavii chuman' Tesalónica, ne Aristarco do', Segundo do', cu'naj roj so' a. Ne yo'ó so' me sí cu'naj Gayo, ne sí cavii chuman' Derbe me so' a. Ne vaa sí cu'naj Timoteo,

ne yavij tuvi' nij so' me sí cavii estadó Asia, ne Tíquico do', Trófimo do', cu'naj roj so' a. ⁵ Dan me se guun yaan nij so' rihaan núj, ca'anj nij so' chuman' Troas, gaa ne na'vij nij so' man núj rej yo' a. ⁶ Gaa ne gaa cachén cha'anj chá nij yuvij israelitá chraa yo'óo trigó, ne cavii núj 'o rihoo chéé rihaan na, ne cavii núj chuman' Filipos, ca'anj núj, ne cachén 'un' güii, gaa ne cuchi' núj rihaan nij so' chuman' Troas yo' a. Gaa ne guun raan núj yo'ó chij güii chuman' yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cunuu i'na' uún 'o sí cavi', qui'yaj Pabló a

⁷ Dan me se güii cotungó me se gaa cunuu chre' taran' núj cuxra' ta'aj núj rachrúun, ne ca'mii natáj Pabló nana rihaan yo'óo nij tinúú ní' a. 'O se guun rá so' cavij so' ranga' yo'óo güii ca'anj so' níchrej, ne che'é dan yo'ó ca'mii so' ndaa guun ta'aj yan' a. ⁸ Ne ve' nata' rej nuu chre' nij so' me se man ndo'o aga' ya'an chuguun rá ve' yo' a. ⁹ Dan me se táá 'o sí tachruu cu'naj Eutico 'o ta'yaa le'ej, ne che'é se xcaan ndo'o ca'mii Pabló, gaa ne che'é dan ca'na' ndo'o nej rihaan Eutico, ne yuun che'e cotoj so', ne quiniy so' ca'anj so' rej taj xe' a. Dan me se ndaa rej nata' va'núj raá ve' táá so' gaa quiniy so' a. Gaa ne naniy yo'óo nij so' rihaan yo'óo, ne naxcaj nij so' man so', tzaj ne aj cavi' un' so' nanj á. ¹⁰ Gaa ne naniy Pabló,

ne ca'anj quinaj Pabló rihaan nee man sí cu'naj Eutico yo', ne na'yaan Pabló man so', ne cataj Pabló rihaan yo'ó nij so' a:

—Se cuchu'vi' soj ma'. 'O se vaa i'na' so' ei —taj Pabló rihaan nij so' a.

¹¹ Gaa ne cavii uún Pabló ga yo'ó nij so' rá ve' nata' yo', ne cuxra' ta'aj so' rachrúun chá nij so', ne dan me se gaa quisíj chá nij so', gaa ne ca'mii natáj so' doj rihaan nij so' ndaa se quisíj güii a. Gaa ne curihanj Pabló, ca'anj so' a. ¹² Dan me se cunuu i'na' uún xnii quini, ne ca'anj nicaaj nii man so', ne guun xej ndo'o nimán taran' nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cavii nij tuvi' Pabló chuman' Troas, ne ca'anj nij so' ndaa chuman' Mileto a

¹³ Dan me se cavii núj rque rihoo chéé rihaan na, ne táa yaan núj rihaan Pabló, ca'anj núj chuman' cu'naj Asón a. 'O se guun rá Pabló cachee tacoj so' ca'anj so' chuman' Asón, ne che'é dan guun ya ca'mii Pabló ga núj se vaa nari' tuvi' núj ga so' chuman' Asón ne ca'anj taran' núj a. ¹⁴ Dan me se gaa nari' tuvi' núj ga Pabló chuman' Asón, ne cavii so' rque rihoo ga núj, ne ca'anj taran' núj ndaa chuman' Mitilene a. ¹⁵ Gaa ne cavii rihoo chuman' Mitilene, qui'yaj núj, ne yo'ó güii me se cachén núj nichrun' rej naj chuman' cu'naj Quío a. Ne yo'ó güii uún me se cuchí' núj ndaa rej cu'naj Samos, ne

yo'ó güii uún me se ca'anj núj ndaa chuman' cu'naj Mileto a. ¹⁶ 'O se guun ya rá Pabló se vaa se cachén so' chuman' Efeso, che'é se na'vej rá so' guun raan so' estadó Asia ma'. Tananj guun rá so' cuchí' ra'yanj so' chuman' Jerusalén che'é cha'anj Pentecostés canuú a.

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'mii Pabló ga nij sí chij nicaaj yu'unj man x'ne' nij sí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Efeso a

¹⁷ Dan me se gaa caran' Pabló chuman' Mileto, ne ca'neé so' nana rihaan nij sí chij nicaaj yu'unj man x'ne' nij yuvi' cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Efeso se vaa ca'na' nij so' rihaan so' a. ¹⁸ Dan me se gaa ca'na' nij so' rihaan Pabló, ne cataj Pabló rihaan nij so' a:

—Aj ne'en nij soj daj vaa 'unj daj a güii canej ga soj asij naca ca'ná' 'unj estadó Asia nihánj ndaa cuano a. ¹⁹ 'O vaa nica' nimán 'unj nuu 'unj rihaan Diose sij 'nij ra'a man ní', ne ne'en soj daj vaa ta'veé 'unj, ne daj vaa quirán' 'unj sayuun che'é se nuchruj raa nij sí israelitá qui'yaj nij so' sayuun manj a. ²⁰ Dan me se ne a'ne' rá 'unj ga suun natá' 'unj rihaan soj nu' nana qui'yaj cavii sa' soj doj, ne tucu'yón 'unj nana yo' rihaan soj rej cuno que'ee yuvi' ca'mij do', ndaa rá ve' tucua' ma'an soj do', tucu'yonj man soj a. ²¹ Ne 'o xraan

inanj cataj xna'anj 'unj rihaan nij yuvī israelitá do', rihaan nij yuvī yaníj a'mii xna'ánj griego do', se vaa no xcúún nij so' canicaj nimán nij so' canoco' nij so' man Diose ne cuchuman rá nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó sij 'nj ra'a man ní a.

22 "Ne nihánj me se guun ya raj se vaa no xcúnj ca'anj 'unj chuman' Jerusalén, qui'yaj Nimán Diose, tzaj ne ne ne'enj daj quiranj sese cuchij yo' ma'. 23 Tzaj ne ne'én 'unj se vaa me ma'an chuman' vaj 'unj, ne Nimán Diose 'o xraan inanj taj xna'anj rihaan 'unj se vaa vaa güii, ne caxrii nii taga' manj ne qui'yaj nii sayuun manj nanj adonj. 24 Tzaj ne a doj ne chu'vi' 'unj sese ndaa ticavi' nii mán 'unj rihaan chumii nihánj a ma'. Tzaj ne ve'é inanj me raj tisíj suun ca'ne' Jesucristó sij 'nj ra'a man ní rihanj, ne che'é dan 'o xraan inanj taj xna'anj 'unj nana sa' rihaan yuvī che'é se luj qui'yaj Diose che'é taran' ní a. 25 Ne nihánj me se ne'én 'unj se vaa nij soj sij cuno nana ca'mii natáj 'unj che'é suun uun chij Diose nimán yuvī do', rihaan chumii nihánj vaa güii do', a 'ó soj se quene'en uún manj daj chihaa míj a ma'. 26 Che'é dan me cuano yaj me se cataj yá 'unj rihaan soj se vaa nuveé 'unj me sí tumé cacun' sese ca'anj ni'ya 'o tuvi' soj rihaan Diose ma'. 27 'O se ne a'ne' rá 'unj ga suun taj xna'anj 'unj rihaan

cunudanj soj nu' se vaa me rá Diose cuno soj ma'.

28 "Dan me se ase vaa tumé yuvī man daán yuvī matz-inj ro', danj qui'yaj soj, tumé soj man ma'an soj do', man x'ne' nij sí amán rá ni'yaj man Jesucristó do' á. Dan me se Nimán Diose me sí cune' man soj nıcaj yu'unj soj man x'ne' nij sí amán rá ni'yaj man Jesucristó a. Ne dan me se quiránj Jesucristó man cunudanj nij sí noco' x'ne' yo' che'é ton cavii man ma'an so' adonj. 29 Dan me se ne'enj se vaa asa' ca'anj 'unj, ne catuu sí chi'ii sca'núj soj, ne ase vaa xca'yanj ca'nu' yuvaá ro', danj gaá nij sí chi'ii yo', ne se caráj x'naa nij so' man nij tinúú ní' nij sí noco' man Jesucristó, ne qui'yaj ndo'o nij sí chi'ii yo' sayuun man nij so' a. 30 Ne ndaa tuvi' ma'an ya soj me sí guun che'e tuguáj nij so' nana ya, che'é se guun rá nij so' canoco' nij sí tucu'yón se nana Jesucristó man ma'an nij so' a. 31 Che'é dan yo'o ni'yaj soj, ne xcaj soj cuentá á. 'O inanj nanuj rá soj se vaa rque va'nuj ya yo' me se ne ca'ne' raj ga suun narqué chrej nucuaj man 'o 'o nij soj nuvī nigan' ma'. Ne ndaa ta'veé 'unj che'é soj adonj.

32 "Ne cuano nihánj me se nucuaj rá 'unj man ma'an Diose se vaa tumé Diose man soj, ne nucuaj rá 'unj man se nana Diose se vaa cuno soj nana yo' ne ca'vee qui'yaj ndo'o Diose se luj che'é soj a. Dan me se sa' doj canoco' soj

man Diose, qui'yaj se nana Diose yo', ne guun tuvi' soj ga cunudanj yo'ó nij sí cunuu sa' rihaan Diose, ne ca'vee quirí' soj xna'anj ni'yaj cata' tu'va Diose gaa rque adonj.

³³ ”Dan me se ne sij uun ne rá guun si'yaj si'yaj yo'ó yuvij, se aga' platá catzji do', se aga' oró míi do', se yatzj sa' do', mé 'unj ma'.

³⁴ Ne aj ne'en ma'an nij soj se vaa ma'anj ra'aj nihánj qui'yaj suun che'é rej ca'vee quirí' 'unj nij rasuun achiin manj do', achiin man nij sí chéé gaj do' a. ³⁵ Cunudanj qui'yaj suun 'unj, che'é se guun raj xcaj soj cuentá se vaa no xcuún soj qui'yaj suun ma'an soj, che'é rej ca'vee racuj soj man tinúu ní' sí achiin rasuun man a. Ne yo'o cunuú rá soj nana nihánj nana ca'mii ma'an Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' a: “Sí rque rasuun rihaan tuvi' ro', uun niha' rá so' doj rihaan sí ri' rasuun yo' ra'a tuvi' a”, taj sí 'nij ra'a man ní' a —taj Pabló rihaan nij sí chij nicaj yu'unj man x'ne' nij sí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Efeso a.

³⁶ Dan me se gaa quisj ca'mii Pabló nu' nana yo', gaa ne canicun' ruj so' ga nij so', ne cachín ni'yaj Pabló rihaan Diose ga taran' nij so' a. ³⁷ Gaa ne ta'vee uxrá cunudanj nij so', ne na'yaan nij so' man Pabló, ne cachrón tu'va nij so' xruu Pabló a. ³⁸ O se quinanó doj rá nij so' che'é se nana Pabló nana se vaa daj chihaa mij se quene'en uún nij so'

man Pabló ma'. Gaa ne ca'anj tanáj nij so' man Pabló ndaa rej cavii so' rque rihoo chéé rihaan na a.

21

Nana nihánj taj xna'anj daj guun gaa ca'anj Pabló ndaa chuman' Jerusalén a

¹ Dan me se gaa tanáj xco núj man nij sí man chuman' Efeso, ne ca'anj núj vaj núj rque rihoo, ne yo'o chrej ca'anj núj, cuchí' núj rej cu'naj Cos, ne yo'ó güii me se cuchí' núj ndaa rej cu'naj Rodas, ne ca'anj uún núj, cuchí' núj ndaa chuman' cu'naj Pátara a. ² Gaa ne nari' núj yo'ó rihoo ca'anj ndaa rej cu'naj Fenicia a. Gaa ne cavii núj rque rihoo, ne ca'anj núj a. ³ Gaa ne quene'en núj yo'óo taj rihaan na ya'anj cu'naj Chipre, ne tanáj xco núj Chipre rej nichruun núj, ne cachén núj ca'anj núj ndaa estadó Siria a. Dan me se cuchí' núj chuman' Tiro, ne 'o se yo' me rej guun rá nij sí tumé rihoo tucuyuu nij so' cargá man rque rihoo rihaan yo'óo yo' a.

⁴ Dan me se nano' núj man nij sí tucu'yón se nana Jesucristó yanj chuman' Tiro yo', ne nari' núj man nij so', ne chij güii caran' núj chuman' yo' a. Dan me se gaa nari' tuvi' núj, ne dan me se nata' nij so' nana rque Nimán Diose rihaan nij so' rihaan Pabló se vaa se guun ca'anj Pabló chuman' Jerusalén a. ⁵ Dan me se gaa quisj chij güii

yo', ne curihanj núj ca'anj núj rej taj rihoo rihaan na, ne cachéé cunudanj nij tucua nij sí tucu'yón se nana Jesucristó ga núj ndaa se cuchí' núj tu'va chuman' a. Gaa ne canicun' ruj núj rihaan yo'óó chruu naj tu'va na ya'anj rej yo', ne cachíin ni'yaj núj rihaan Diose, ⁶ ne cataj núj rihaan tuvi' núj se vaa ca'anj núj, ne dan me se cavii núj rque rihoo, ne canicaj nij so' quinan' nij so' tucua' nij so' a.

⁷ Dan me se tanáj núj chuman' Tiro yo', ne ca'anj uún núj rque rihoo, ne cuchí' núj ndaa chuman' cu'naj Tolemaida, ne nanó núj cuentó ga nij tinúú ní' sí yanj chuman' yo', ne quináj núj orún' güii ga nij so' a. ⁸ Ne yo'ó güii me se cavii uún núj rque rihoo ga Pabló, ca'anj núj, ne cuchí' núj chuman' Cesarea, gaa ne catúj núj ndaa chuman' Cesarea, ne ca'anj núj ve' tucua' sí cu'naj Felipé sí nata' se nana Diose nana sa' rihaan yuvií a. Ne so' ro', me 'o' tuvi' chijj nij sí rque se chá rihaan nij chana' cavi' nica' yanj chuman' Jerusalén gaa rque doj a. Ne caran' núj tucua' so' a. ⁹ Ne vaa ca'anj ta'núí so' chana' yaan, ne ca'anj nij no' me ní' nata' nana rque Diose rihaan a. ¹⁰ Dan me se gaa guun raan núj que'ee güii tucua' sí cu'naj Felipé, ne nanij 'o' sí cavii estadó Judea, ne sí nata' nana rque Diose rihaan me so', ne Agabo cu'naj so' a. ¹¹ Dan me se ca'na' so' rihaan núj, ne nicaj so' marque 'nij

catuun Pabló, numíj so' tacóó Pabló do', ra'a Pabló do' a. Gaa ne cataj so':

—Sí si'yaj yatziy nihánj me se ase vaa qui'yáá 'unj cuano nihánj ro', danj gaa qui'yaj nij sí israelitá man chuman' Jerusalén, numíj nij so' man so', ne tacuachén nij so' man so' ra'a nij sí yaní adonj —taj sí cu'naj Agabo yo' a.

¹² Dan me se gaa cuno núj nana yo', ne rquee uxrá núj ga nij sí yanj chuman' Cesarea yo' rihaan Pabló se vaa se cavii so' ca'anj so' ndaa chuman' Jerusalén ma'. ¹³ Gaa ne cataj Pabló:

—Taj che'é ta'vee soj ne quinano rá 'unj qui'yaj soj ma'. 'O se 'unj nihánj me se a'vej raj numíj nii manj ne ndaa ticaví' nii manj rej Jerusalén che'é se sí nata' che'é Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' mej chuguanj —taj Pabló rihaan nij so' a.

¹⁴ Ne taj se qui'yá' cuno so' se nana núj a ma'. Che'é dan ca'ne' rá núj, ne cataj núj:

—Qui'yaj Diose sij 'nij ra'a man ní' ndaa vaa me rá ma'an so' qui'yaj so' á —taj núj a.

¹⁵ Dan me se quisíj caran' núj chuman' Cesarea yo', gaa ne qui'yaj chuvii núj, ne cavii núj ca'anj núj ndaa chuman' Jerusalén a. ¹⁶ Ne chéé ta'aj nij sí tucu'yón se nana Jesucristó yanj chuman' Cesarea ga núj, ne táá yaan nij so' rihaan núj ca'anj núj ve' tucua' 'o' sí cu'naj Mnasón, caran' núj a. Ne sí cu'naj Mnasón

me se sij cavii yo'óo taj rihaan na ya'anj cu'naj Chipre me so', ne aj quisij que'ee yo' tucu'yón so' se nana Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cuchi' Pabló chuman' Jesusalén a.

17 Dan me se gaa cuchi' núj chuman' Jerusalén, ne guun niha' ndo'o rá nij tinúú ní' síi man Jerusalén nanao nij so' cuentó gá núj a. 18 Ne yo'óo güii me se ca'anj ni'yaj núj gá Pabló man síi cu'naj Santiagó ne catúj núj rque 'o ve' ne so', ne nari' chre' núj man nu' nij síi chij nicaj yu'unj man nij yuvií cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó gá Santiagó a. 19 Dan me se ve'é ca'mii sa' taran' núj, gaa ne cataj xna'anj Pabló rihaan nij síi chij nuu chre' gá Santiagó ndaa 'o 'o se vaa qui'yaj Diose gá nij síi yaníj gaa nata' Pabló se nana Diose rihaan nij síi yaníj yo' a. 20 Ne gaa cuno nij síi chij se nana Pabló, ne cataj nij so' se vaa sa' uxrá qui'yaj Diose gá nij síi yaníj a. Gaa ne cataj nij tuvi' Santiagó rihaan Pabló a:

—Aj ne'én so' se vaa que'ee mij tuvi' ní' sij israelitá amán rá ni'yaj man Jesucristó, tinuj. Ne nij so' ro', me síi yanj uxrá qui'yaj nu' ndaa vaa taj se tucuanj Moisés a. 21 Ne cuchi' nana ne rihaan nij so' se vaa tucu'yón so' man cunudanj nij yuvií israelitá yanj chiháán nij síi yaníj se vaa tanáj xcó nij so' se nana Moisés, ne cataj so' se vaa

ca'ne' rá nij so' gá suun uta' ta'nga' man ta'núí do', gá suun noco' se tucuanj Moisés do' a. 22 Me se no' xcúún ní' qui'yaj ní', rá so' gá. 'O se ya cunu chre' yuvií gaa xcaj cunudanj nij so' cuentá se vaa ca'ná' so' nihánj adonj.

23 "Che'é dan me rá núj qui'yáa so' ndaa vaa cataj núj rihaan so' á. Dan me se vaa ca'anj tinúú ní', ne aj cata' tu'va ma'an nij so' rihaan Diose che'é 'o rasuun qui'yaj nij so' rihaan Diose a. 24 Ne me rá núj nicaj tuvi' so' gá nij so', ne cunu guee so' rihaan Diose gá nij so', gaa ne naru'vee so' che'é xcuu nago' nij so' rihaan Diose, gaa ne ca'vee cacá caan nii raá nij so' ne quisij nu' se vaa cata' tu'va nij so' rihaan Diose á. Gaa ne xcaj nij tinúú ní' cuentá se vaa xa' nana cuno nij so' che'é so', tzaj ne ne ya vaa nana yo' ma'. Ne ma'an so' me síi noco' raan man se tucuanj Moisés a.

25 "Ne xa' nij síi yaníj amán rá ni'yaj man Jesucristó, tzaj ne aj ca'née núj yanj cartá rihaan nij so', ne cataj xna'anj núj rihaan nij so' se vaa taj che'é canoco' ma'an nij so' se tucuanj Moisés ma'. Maan se xcaj nij so' cuentá, ne se chá nij so' rasuun rqué yuvií rihaan ya'anj cacój yuvií ma'. Ne se chá nij so' ton ma'. Ne se chá nij so' nee xcuu tuguáj nii gaán chihá ma'. Ne snó'o do', chana do', se cotoj nij so' gá yo'óo yuvií sese ne nicá nij so' me yo' ma'. Danj

taj yanj ca'néé núj rihaan nij so' adonj —taj nij síi chij yo' rihaan Pabló a.

²⁶ Gaa ne nicaj tuvi' Pabló ga ca'anj nij snó'o yo', ne yo'ó güii me se cunuu guee so' ga nij so' rihaan Diose, ne catúj so' rá nuvií nocoo, ne nata' so' rihaan xrej me güii quisij cunu guee nij so' rihaan Diose ne ca'na' nicaj nij so' nij rasuun guee nago' 'o 'o nij so' rihaan Diose a.

Nana nihánj taj xna'anj daj guun gaa quita'aa nii man Pabló rá nuvií nocoo a

²⁷ Dan me se gaa nichrun' quisij chij nij güii nuu guee 'un' nij so' rihaan Diose, ne nij síi israelitá cavii estadó Asia ro', quene'en nij so' man Pabló rá nuvií nocoo, ne naxumaan cunudanj nij yuvií man rej yo', qui'yaj nij so', ne quita'aa nij so' man Pabló a. ²⁸ Ne caguáj nij síi cavii estadó Asia, cataj nij so':

—Cuno soj sij israelitá ca'mii núj, ne racúj soj man núj á. 'O se síi nihánj ro', me síi tucu'yón man nij yuvií yanj cunudanj chuman' se vaa nij vaa ní' sij israelitá do', se vaa nij vaa tucuáán nocoo ní' do', se vaa nij vaa nuvií nocoo nihánj do', taj so' a. Ne ndaa yuvií yanj catúj nuvií nocoo nihánj, ne quiri' rej guee nihánj, qui'yaj so' nanj á —taj nij so', ni'yaj nij so' man Pabló a.

²⁹ 'O se aj quene'en nij so' man síi cu'naj Trófimo síi yanj cavii chuman' Efeso se vaa vaj so' ga Pabló rque

chuman' Jerusalén, ne guun rá nij so' se vaa catúj síi cu'naj Trófimo yo' rá nuvií nocoo, qui'yaj Pabló a.

³⁰ Dan me se naxumaan cunudanj nij yuvií man chuman' Jerusalén yo', ne cunanj nij so' ndaa nuvií nocoo, gaa ne quita'aa nij yuvií man Pabló, ne nucuaj rij nij so' man so' xe', ne nu' naráán nii nij ta'yaa rihaan nuvií nocoo yo' a. ³¹ Dan me se guun rá nij yuvií ticavi' nij yuvií man Pabló, ne cuchi' nana rihaan síi 'nij ra'a man cunudanj nij tanuu romanó man chuman' Jerusalén se vaa ca'maan ndo'o rá nij síi man chuman' Jerusalén ne naxumaan ndo'o sayuun a.

³² Ne nicaj so' tanuu nicaj so' síi 'nij ra'a 'o cientó tanuu, ne cunanj so' ndaa rej man nij yuvií yo' a. Ne gaa quene'en nij yuvií se vaa ca'na' síi uun chij rihaan cunudanj nij tanuu do', se vaa ca'na' nij tanuu do', gaa ne ca'ne' rá nij so' ga suun o' man Pabló a. ³³ Gaa ne cuchi' síi 'nij ra'a man nij tanuu yo' rihaan Pabló, ne quita'aa so' man Pabló, ne ca'ne' so' suun se vaa numíj nij tanuu vij aga' ne' man Pabló, ne xná'anj so' man nij yuvií me síi me Pabló ne daj qui'yaj so' a.

³⁴ Ne ino vaa nana caguáj 'o 'o nij yuvií a. Dan me se ne ca'vee xcaj so' cuentá daj me che'é me ca'maan rá nij yuvií ma'. 'O se caguáj ndo'o nij yuvií, ne ne ca'vee cuno so' se nana nij yuvií ma'. Che'é

dan ca'ne' so' suun rihaan nij tanuu se vaa ca'anj nıcaj nij tanuu man Pabló rá cuar-teé man nij tanuu a. ³⁵ Ne gaa cuchi' nij tanuu cuarteé, gaa ne che'é se man ndo'o nij yuvıı a'maan rá ni'yaj man Pabló, gaa ne ndaa ata xta' ma'an nij tanuu man Pabló, che'é se guun ndo'o rá nij yu-vıı quirıı nij so' man Pabló go' nij so' man so' a.

³⁶ 'Q se canoco' raan nij yu-vıı man nij tanuu, ne caguáj nij yuvıı, cataj nij yuvıı:

—Ticavı' soj man so' cuaj ei —taj nij yuvıı, caguáj nij yu-vıı, ni'yaj nij yuvıı man Pabló a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa guun che'e Pabló nacaj so' man so' rihaan nij sıı israelıtá a

³⁷ Dan me se daj doj catuu Pabló cuarteé man nij tanuu, qui'yaj nij tanuu, gaa ne cataj Pabló rihaan sıı 'nij ra'a man cunudanj nij tanuu a:

—Ne ca'vee ca'mıj 'o nana rihaan so' na' —taj so', xna'anj so' man sıı 'nij ra'a man nij tanuu a.

Ne so' cataj:

—Ne'én so' ca'mıı so' xna'anj griego na'. ³⁸ Ne nuveé so' me sıı cavıı rej cu'naj Egiptó sıı me rá cunı' ga gobiernó ne ca'anj nicaj ca'anj mıj nij sıı me rá ticavı' man yuvıı ndaa rej tacaan asıj rque doj na' —taj sıı 'nij ra'a man nij tanuu, xna'anj so' man Pabló a.

³⁹ Gaa ne cataj Pabló rihaan so' a:

—'Unj ro', me 'o sıı israelıtá cavıı chuman' Tarso chu-man' naj estadó Cilicia, ne chuman' vaa suun ndo'o me chihánj á. Rqueé 'unj rihaan so', ne ca'vej rá so' ca'mıj doj ga nij yuvıı á —taj Pabló rihaan sıı 'nij ra'a man nij tanuu a.

⁴⁰ Dan me se ca'vej rá so', ne che'é dan canıcun' Pabló rej xta' rej atúj niı cuarteé, ne tucunó ra'a so', che'é rej cunıı dınj tu'va nij yuvıı a.

Dan me se cunıı dınj tu'va nij yuvıı, gaa ne guun che'e Pabló ca'mıı so' xna'anj hebreo rihaan nij yuvıı, ne cataj so':

22

1 —Cunı soj ca'mıj, tinuj, ta'nıj. Ne nana xrej soj se vaa ca'mıı nacaj 'unj manj —taj Pabló rihaan nij sıı israelıtá a.

² Dan me se xcaj nij yu-vıı israelıtá cuentá se vaa ca'mıı Pabló xna'anj hebreo, ne che'é dan ndaa dınj ma'an man nij so' a. Gaa ne cataj uın Pabló a:

³ —Dan me se ya sıı israelıtá mé 'unj, ne ca'ngaa 'unj chuman' Tarso chuman' naj estadó Cilicia a. Tzaj ne cachıj 'unj chuman' Jerusalén nihánj, ne narı' 'unj noco' 'unj nu' se tucuanj xıı ní', qui'yaj maestró Gamaliel a. Ne cuano nihánj me se sıj yanj qui'yaj nu' ndaa vaa me rá Dıose mé 'unj ase vaa 'yaj ma'an soj güıı cuan' adınj.

⁴ Ne qui'yaj ndo'oj sayuun man nij yuvıı noco' se tucuanj Jesucristó yo', ne guun ndo'o raj cavı' nij so' a. Dan

me se snó'o do', chana do', numíj, ne canú' 'unj man nij so' taga', ⁵ ne xrej atá suun nocoo doj do', nij sí uun chij rihaan ní' do', me sí cataj se vaa ya vaa nana nihánj nana natá' 'unj rihaan soj adonj. 'O se ma'an nij so' rqué yanj cartá rihaan 'unj nayaá tuvi' ní' sí man chuman' Damasco, gaa ne ca'anj 'unj chuman' Damasco, ne guun rá 'unj cunumíj 'unj man nij yuvií noco' man Jesucristó yanj chuman' Damasco, che'é rej ca'na' nij so' chuman' Jerusalén nihánj ne quiran' nij so' sayuun, qui'yáj adonj.

⁶ "Dan me se vaj 'unj chrej, ne caxuj me ta' asuun, ne nichrún' 'unj chuman' Damasco, gaa ne taj ni'yón cuchuguun nu' xta' nu' anicaj rej nicun' 'unj a. ⁷ Gaa ne quinij 'unj rihaan yo'óo, ne cunó 'unj se vaa ca'mii 'o so' rihanj, ne cataj so': "Saulo, Saulo, me che'é 'yáa so' sayuun manj, ga", taj sí ca'mii rihanj, xná'anj so' manj a. ⁸ Gaa ne: "Me sí mé so', Señor", cataj 'unj rihaan so', xná'anj 'unj man so' a. Gaa ne cataj so': "'Unj ro', me Jesús sí cavii chuman' Nazaret, ne sí 'yaj ndo'o so' sayuun man mej adonj", taj so' rihanj a. ⁹ Gaa ne dan me se nij sí vaj ga 'unj ro', ya quene'en nij so' ya'an chuguun rej nicun' 'unj, tzaj ne ne cunó nij so' nana ca'mii Jesús rihanj a ma'. ¹⁰ Gaa ne cataj 'unj rihaan so' a: "Daj

qui'yáa 'unj, rá so' ga", taj 'unj, xná'anj 'unj man so' a. Gaa ne sí 'nij ra'a man ní' ro', cataj: "Naxumaan so', ne ca'anj so' chuman' Damasco, gaa ne asa' cuchí' so' yo', ne cataj xna'anj nii rihaan so' che'é nu' se vaa no xcúun so' qui'yáa so' á", taj sí 'nij ra'a man ní' rihanj a. ¹¹ Dan me se che'é se nucuaj ndo'o chuguun ya'an yo' ro', che'é dan ne ca'vee curuvi' rlij rihanj, ne che'é dan nij sí chéé gaj ro', quita'aa nij so' ra'aj, racuíj nij so' manj, ne ca'anj 'unj catúj 'unj chuman' Damasco a.

¹² "Dan me se chuman' Damasco ro', yáan 'o sí cu'naj Ananías, ne sí ve'é noco' man Diose me so', ne sí qui'yaj nu' se tucuanj Moisés me so', ne cunudanj nij yuvií israelitá yanj chuman' Damasco taj se vaa sij sa' me so' a. ¹³ Dan me se ca'na' so' rihanj ne canicun' so' x'núj, ne cataj so': "Nachuguun rihaan so', gaa ne ni'yaj so', tinuj Saulo", taj so' rihanj a. Ne maan orá dan nachuguun rihanj, ne quene'enj man so' a. ¹⁴ Gaa ne cataj sí cu'naj Ananías: "Diose sí noco' xii ní' gaa naá ro', narii so' mán so' che'é rej xcaj so' cuentá daj me rá so' qui'yaj so' che'é yuvií, ne guun rá so' quene'én so' man Jesucristó sí sa' inanj ne cunó so' nana ca'mii so' rihaan so' á. ¹⁵ Gaa ne guún so' sí ne'en che'é so', ne dan me se ca'anj so', ne nata' so' rihaan nu' nij yuvií che'é se vaa quene'én so' do',

che'é nij nana cunó so' do' a. ¹⁶ Ne nihánj me se se guun raan so' doj a ma'. Maan se naxumaan so', ne cata' ne so', ne cachinj ni'yáá so' rihaan Jesucristó che'é rej tinaruvii Diose nu' cacun' xráá so' á", taj sí cu'naj Ananías yo' rihanj a.

¹⁷ "Dan me se nanicaj 'unj ca'ná' 'unj chuman' Jerusalén nihánj, ne gaa cachín ni'yáá 'unj rihaan Diose, ne naquiyaa 'o rasuun rihaan 'unj, ¹⁸ ne dan me se quene'én 'unj man Jesucristó, ne cataj so' rihanj a: "Yoó so' cuaj, curihanj so' rque chuman' Jerusalén nihánj á. 'O se se cuno nij sí man chuman' Jerusalén nana nata' so' rihaan nij so' che'é 'unj ma'", taj so' rihanj a. ¹⁹ Gaa ne cataj 'unj rihaan so' a: "Tzaj ne aj ne'en nij so' se vaa 'unj me sí catúj daj a nij ve' tucu'yón nij so' se tucuanj Moisés, ne quita'aa 'unj nij sí cuchumán rá ni'yaj mán so', ne canú' 'unj man nij so' taga' ne gó' 'unj quartá xráá nij so', Señor. ²⁰ Ne aj ne'en nij so' se vaa gaa cavi' sí cu'naj Esteban sí nata' rihaan yuvij che'é so', ne 'unj me sí 'o vaa rá ga' nij sí ticavi' man so', ne dan me se cutumej sagan' nij so' gaa go' nij so' yahij man Esteban adonj. Che'é dan cuno nij so' se nanaj nanj á", taj 'unj rihaan Jesucristó a. ²¹ Gaa ne cataj so': "Ca'anj so' á. 'O se 'unj ca'nej mán so' ca'anj so' gan' rihaan nij sí yanij a", taj so' rihanj a —taj

Pabló rihaan nij sí israelitá yo' se xna'anj nij so' a.

²² Dan me se ndaa dan ca'mii Pabló nana yo', ne nanó xrej nij sí israelitá se nana so' a. Tzaj ne gaa canicaj so' ca'mii so' che'é nij sí yanij, gaa ne canicaj uun nij so', nucuaj caguáj nij so', cataj nij so':

—Cavi' sí nihánj á. Ne nó xcúun sí nihánj gaa i'na' so' rihaan chumij nihánj a ma' —taj nij so', caguáj nij so' a.

²³ Dan me se caguáj ndo'o nij so', ne quirii nij so' roto nij so', ne taman' ndo'o nij so' yo'óó tachruu xta' che'é se ca'maan ndo'o rá nij so' a. ²⁴ Gaa ne ca'ne' sí uun chij suun rihaan nij tanuu se vaa ca'anj nicaj nij so' man Pabló rá cuarteé ne nij so', gaa ne go' nij so' quartá xráá Pabló, che'é rej cataj xna'anj so' me che'é caguáj nij yuvij danj ni'yaj nij so' man Pabló a. ²⁵ Dan me se nicaj nij tanuu nuj xcaan, numij nij tanuu man Pabló, ne gaa qui'yaj nij so' danj, gaa ne ca'mii Pabló rihaan 'o sí nicun' rej nicun' so', ne tanuu uun chij rihaan 'o cientó tanuu me so', ne dan me se cataj Pabló rihaan so' a:

—Nó xcúun soj go' soj quartá xráá 'o sí guun chihanj Romá gaa ataa ca'ne' nii cacun' che'é so' axe —taj so' rihaan tanuu yo' a. '

²⁶ Gaa cuno tanuu yo' nana ca'mii Pabló rihaan so', ne ca'anj so' cataj xna'anj so' rihaan sí uun chij rihaan cunudanj nij tanuu, ne cataj so':

—Ya me rá so' go' ní' cuartá xráá so' na'. 'O se sij romanó me snó'o nihánj ei —taj so' rihaan tuvi' tanuu so' tanuu uun chij rihaan cunudanj nij tanuu a.

²⁷ Gaa ne cuchí' tanuu uun chij yo' rihaan Pabló, ne xná'anj so' man Pabló, cataj so':

—Cataj so' 'o nana rihanj á. Ya ya sij romanó mé so' na' —taj so', xná'anj so' man Pabló a.

—Vej adonj —taj Pabló rihaan so' a.

²⁸ Gaa ne cataj tanuu uun chij yo' rihaan Pabló a:

—'Unj nihánj, tzaj ne nocoo ndo'o sa'anj gó' 'unj che'é rej ca'vee guún 'unj 'o síí romanó nanj á —taj so' rihaan Pabló a.

Gaa ne cataj Pabló:

—Tzaj ne 'unj ro', me síí romanó asij ca'ngaa 'unj adonj —taj so' rihaan tanuu uun chij yo' a.

²⁹ Nu' ca'mii so' danj, ne nu' ca'anj yanij nij tanuu guun rá go' cuartá xráá Pabló a. Ne ma'an tanuu uun chij rihaan nij so' cuchu'vi', che'é se xcaj so' cuentá se vaa sij romanó me Pabló ne aj numij so' man Pabló a.

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'mii Pabló gaa canicun' so' rihaan juntá qui'yaj nij síí uun chij rihaan nij yuvií israelitá a

³⁰ Ne ranga' yo'ó güii me se tanuu uun chij rihaan cunudanj nij tanuu ro', guun ya rá so' xcaj so' cuentá me che'é guun rá nij síí israelitá cutaj' nij so' cacun' xráá Pabló a. Che'é dan ca'ne' so' suun

se vaa nache nij tanuu man Pabló, ne ca'ne' so' suun se vaa cunu chre' nij xrej atá suun nocoo doj do', nu' nij síí uun chij rihaan nij yuvií israelitá do', qui'yaj nij so' juntá a. Gaa ne catúj Pabló rej man nij so', qui'yaj so', ne canicun' Pabló tanuu rihaan nij so' a.

23

¹ Dan me se ni'yaj uxrá Pabló man taran' nij síí uun chij yo', ne cataj so':

—Cunó nij soj ca'mij, tinuj. Nu' cavii nu' ca'na' ro', inanj sa' uxrá 'yáá 'unj rihaan Diose, raj a. Taj cacun' tumej ma' —taj Pabló rihaan nij so' a.

² Gaa ne xrej atá suun nocoo doj síí cu'naj Ananías ro', ca'ne' so' suun rihaan nij síí nicun' rej x'núú Pabló se vaa coxro nij so' tu'va Pabló, gaa ne danj qui'yaj nij so' a.

³ Gaa ne cataj Pabló rihaan síí cu'naj Ananías yo' a:

—Vaa güii coxro Diose tu'vá so' á. 'O se síí nucui' rá mé so' á. 'O se táá so' naqui'yaj cuú so' che'ej sese qui'yáá 'unj cacun' rihaan se tucuanj Moisés, rá so' a. Tzaj ne nihánj me se tananj ca'né' so' suun se vaa coxro nii tu'vaj, ne se tucuanj Moisés taj se vaa ne nó xcuún so' a 'o xco' qui'yáá so' danj ma' —taj Pabló rihaan síí cu'naj Ananías a.

⁴ Gaa ne nij síí nicun' rej x'núú Pabló ro', cataj nij so' rihaan Pabló a:

—Ne nó xcuún so' caxrij yuvaá so' man síí cune' Diose

guun xrej atā suun nocoo doj ma' —taj nij so' rihaan Pabló a.

⁵ Gaa ne cataj Pabló:

—Ne quene'én 'un̄j se vaa xrej atā suun nocoo doj me sí tu'va danj, man tinuj. 'O se danj Diose taj se vaa se ca'mii chi'ji ní' n̄'yaj ní' sí uun chij rihaan nij tuvi' ní' a ma' —taj Pabló rihaan nij so' a.

⁶ Dan me se xcaj Pabló cuentá se vaa ta'aj nij sí uun chij yo' me sí saduceo ne yo'ó ta'aj nij so' me sí fariseo, ne che'é dan caguáj so', cataj so' rihaan cunudan̄j nij so' a:

—Sí fariseo mej, ne ta'níi sí fariseo mej, tinuj. Ne nihánj me se cuta' ni cacun' xraj che'é se 'un̄j me sí amán rá se vaa cunuu i'na' uún nij sí cavi' vaa güii, tinuj —taj Pabló rihaan cunudan̄j nij so' a.

⁷ Dan me se gaa ca'mii Pabló danj, ne ca'maan rá nij sí fariseo do', nij sí saduceo do', ni'yaj nij so' tuvi' nij so', ne xra' ta'aj nij so' a. ⁸'O se nij sí saduceo ro', taj se vaa se ca'vee cunuu i'na' uún nij sí cavi' ma'. Ne se mozó Diose do', nimán yuvīj do', taj vaj ma', taj nij sí saduceo yo' a. Tzaj ne nij sí fariseo ro', taj se vaa ya ya cunuu i'na' uún nij sí cavi' vaa güii, ne vaa se mozó Diose, ne vaa nimán yuvīj, taj nij so' a.

⁹ Dan me se caguáj ndo'o cunudan̄j nij sí uun chij yo', ne canicun' ta'aj nij sí fariseo atā suun naqui'yaj cuu se tucañj Moisés rihaan yuvīj, ne

ca'mii canó tuvi' nij so' ga nij sí saduceo, cataj nij so':

—Nuvi' cacun' tumé sí nihánj, rá núj ma'. 'O se ca'vee se aj ca'mii 'o nimán rihaan so' ca'vee se aj ca'mii 'o se mozó Diose rihaan so' ca'vee nanj á —taj nij so', ca'mii nacaj nij so' man Pabló a.

¹⁰ Gaa ne ca'maan uxrá rá cunudan̄j nij so', ne che'é dan cuchu'vi' tanuu uun chij doj se vaa cutun' nij so' man Pabló, ne che'é dan ca'ne' so' suun rihaan nij tanuu se vaa ca'an̄j nij tanuu quita'aa nij tanuu man Pabló ne quir̄ji nij tanuu man Pabló sca'núj nij sí uun chij rihaan nij yuvīj israelitá yo' ne ca'an̄j n̄icaj nij tanuu man Pabló rá cuarteé man nij tanuu a.

¹¹ Ti'nuu yo'ó güii me se curuvi' ma'an Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' rihaan Pabló, ne cataj so' rihaan Pabló a:

—Gaa nucuaj nimán so' á. 'O se ase vaa 'o xraan taj xna'an̄j so' rihaan nij sí man chuman' Jerusalén nihánj che'é 'un̄j ro', danj gaa cataj xna'an̄j so' rihaan nij sí man chuman' Romá uún che'é 'un̄j adon̄j —taj sí 'nij ra'a man ní' rihaan Pabló a.

Nana nihánj taj xna'an̄j se vaa guun rá nij sí israelitá ticavi' nij so' man Pabló a

¹² Dan me se yo'ó güii cunuu chre' nij sí israelitá che'é rej qui'yaj nij so' sayuun man Pabló, ne cataj nij so' rihaan Diose a:

—Sese cha núj do', sese co'o núj na do', gaa ataa cavi'

Pabló qui'yaj núj, ne ca'vee qui'yáá so' sayuun man núj á —taj nij so' rihaan Diose a.

13 Ne vij chihaa táa doj nij so' me nij síi guun 'o rá qui'yaj danj man Pabló a.

14 Gaa ne nij síi me rá ticavi' man Pabló ro', cuchí' nij so' rihaan nij xrej atá suun nocoo doj do', rihaan nij síi uun chij do', ne cataj nij so' a:

—Aj cata' tu'va núj rihaan Diose se vaa ca'vej rá núj qui'yaj Diose sayuun man núj sese chá núj me ma'an rasuun gaa ataa cavi' Pabló qui'yaj núj a. 15 Che'é dan soj gá yo'ó nij síi uun chij ro', cataj xna'anj soj rihaan tanuu uun chij doj se vaa me rá soj ca'na' uun Pabló rihaan soj che'é se me rá soj xcaj sa' soj doj cuentá che'é Pabló, cataj soj rihaan tanuu yo' a. Tzaj ne cumán núj rá chrej, caráán núj chrej man Pabló, ne se gaa i'na' Pabló cuchí' Pabló rihaan soj, qui'yaj núj a man adonj —taj nij so' rihaan xrej atá suun nocoo doj do', rihaan tuvi' nij so' síi uun chij do' a.

16 Tzaj ne cuno xticun' Pabló se vaa ca'mii nij so' che'é rej caráán nij so' chrej man Pabló, ne che'é dan ca'anj so' catúj so' rá cuarteé, gaa ne nu' tacuachén so' nana rihaan Pabló a. 17 Gaa ne canacúun Pabló ca'na' yo'ó nij tanuu uun chij rihaan 'o cientó tanuu rihaan so', ne cataj so' rihaan tanuu yo' a:

—Catuu síi tachruu nihánj nata' so' rihaan tanuu uun chij doj, qui'yáá so' á. 'O se

vaa nana me rá so' nata' so' rihaan tanuu uun chij doj a —taj Pabló rihaan tanuu yo' a.

18 Che'é dan nicaj tanuu yo' man xticun' Pabló, ca'anj so' rihaan tanuu uun chij rihaan cunudanj nij tanuu, ne cataj so' rihaan tanuu a:

—Síi cu'naj Pabló síi 'nij taga' ro', canacúun so' manj cuchij rihaan so', ne cachín ni'yaj so' rihanj se vaa ca'na' síi tachruu nihánj rihaan so' qui'yaj a. 'O se vaa nana me rá síi tachruu nihánj nata' so' rihaan so', taj Pabló a —taj tanuu yo' rihaan tanuu uun chij doj a.

19 Dan me se coro' tanuu uun chij yo' ra'a xticun' Pabló, gaa ne ca'anj yaníj roj so', gaa ne xná'anj tanuu yo' man so', cataj so':

—Me nana nata' so' rihanj, rá so' gá —taj so' rihaan síi tachruu yo' a.

20 Gaa ne so' cataj:

—Nij síi israelitá ro', cuyaan guun rá nij so' se vaa cachinj ni'yaj nij so' rihaan so' se vaa a'yuj ca'anj nicaj so' man Pabló rej cunu chre' nij síi uun chij rihaan nij so' a. 'O se cataj nij so' se vaa me rá nij so' xcaj nij so' cuentá sa' doj che'é Pabló a.

21 Tzaj ne se cuchumán rá so' se nana nij so' ma'. 'O se vaa vij chihaa tuvi' nij so' táa doj caráán chrej man Pabló, ne aj cata' tu'va nij so' rihaan Diose se vaa se chá nij so' do', se co'o nij so' na do', gaa ataa cavi' Pabló qui'yaj nij so', ne sese se cavi' Pabló qui'yaj nij

so', ne ca'vee qui'yaj Diöse sayuun man nij so', taj nij so' nanj á. Ne cuano nihánj me se me ndo'o rá nij so' se vaa cata' tu'vá so' se vaa ya ca'anj nıcaj so' man Pabló rihaan nij síi uun chij yo' adonj —taj xticun' Pabló rihaan tanuu uun chij doj a.

22 Ne tanuu yo' ro', na'néé so' chrej man síi tachruu yo', ne ca'ne' so' suun rihaan síi tachruu se vaa se cataj xna'anj so' rihaan a 'o yuvi se vaa aj nata' so' nana vaa danj rihaan tanuu yo' ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'néé tanuu uun chij doj man Pabló rihaan síi nicaj suun gobernador cu'naj Félix a

23 Dan me se canacúun tanuu uun chij yo' man vıj nij tanuu uun chij rihaan 'o cientó tanuu, ne cataj so' rihaan roj so' a:

—Nıcaj roj soj vıj cientó tanuu chéé tacoj do', va'nıj chihaa chi' tanuu taj xraá cuayó do', vıj cientó tanuu nicaj chruun lanzá do', ne cuman chruun soj cavıi soj aga' uun ni corá, ca'anj soj chuman' Cesarea á. 24 Ne quirıi soj 'o cuayó quitaj síi cu'naj Pabló, gaa ne cuchı' Pabló rihaan síi nicaj suun gobernador cu'naj Félix, qui'yaj soj, ne dan me se quinanıi so' rihaan nij síi israelitá a —taj tanuu uun chij doj cuno roj so' a.

25 Gaa ne qui'yaj so' 'o yanj cartá, ne ase vaa nana nihánj ro', danj vaa nana cachrón so' rihaan yanj cartá yo' a:

26 “Uñj sij cu'naj Claudio Lisias ro', 'yáá uñj yanj cartá nihánj ca'nej 'uñj rihaan so' sij nicaj suun gobernador cu'naj Félix sij sa' ndo'o a. Ve'é cayáán so' á. 27 Xa' síi ca'nej 'uñj rihaan so' nihánj, tzaj ne quita'aa nij síi israelitá man so', ne guun rá nij so' ticavı' nij so' man so' a. Gaa xcaj 'uñj cuentá, ne nacaj nıj ga' nij tanuu man so', che'é se xcaj 'uñj cuentá se vaa sij romanó me so' a. 28 Dan me se guun rá 'uñj xcaj 'uñj cuentá me che'é me guun rá nij síi israelitá cutá' nij so' cacun' xraá so', ne che'é dan ca'anj nicaj 'uñj man so' rihaan nij síi uun chij rihaan nij so' a. 29 Ne xcaj 'uñj cuentá se vaa inanj che'é tucúaán nocó' ma'an nij so' me cuta' nij so' cacun' xraá so' a. Tzaj ne taj vaj cacun' chi'ıi tumé so' ma'. Taj che'é cavı' so' do', taj che'é qui'nıj so' taga' do' ma'. 30 Tzaj ne cataj xna'anj nii rihanj se vaa guun rá ta'aj nij síi israelitá ticavı' nij so' man so', ne che'é dan ca'nej 'uñj man so' rihaan so', ne cataj 'uñj rihaan nij síi me rá cutá' cacun' xraá so' se vaa cuchı' nij so' rihaan so' ne ca'mıi nij so' ga' so' a”, taj nana cachrón tanuu uun chij doj rihaan yanj cartá ca'néé so' rihaan síi nicaj suun gobernador cu'naj Félix a.

31 Dan me se qui'yaj nij tanuu ndaa vaa cataj xna'anj so' rihaan nij so', ne rej ni ca'anj nicaj nij so' man Pabló ndaa chuman' cu'naj

Antípatris a. ³² Gaa ne yo'ó güii me se cavii nij tanuu taj xráá cuayó, ca'anj nij so' gā Pabló, ne yo'ó nij tanuu ro', canicaj nij so' chuman' Jerusalén ndaa cuarteé a. ³³ Dan me se gaa catúj nij tanuu taj xráá cuayó gā Pabló chuman' Cesarea, ne nago' nij so' yanj cartá yo' ra'a sí nicaj suun gobernador, ne tacuachén nij so' man Pabló rihaan so' uún a. ³⁴ Gaa quisíj nayaa so' yanj cartá, ne xná'anj so' me estadó cavii Pabló, ne cataj xna'anj nii rihaan so' se vaa cavii Pabló estadó Cilicia a. ³⁵ Gaa ne cataj so' rihaan Pabló a:

—Naqui'yaj cuú 'unj che'e so' asa' ca'na' nij sí cuta' cacun' xráá so' á —taj so' rihaan Pabló a.

Gaa ne ca'ne' so' suun rihaan nij tanuu se vaa ca'anj nīcāj nij tanuu man Pabló rá tucúa suun nocoo cune' sí cu'naj Herodes ne tumé nij tanuu man so' a.

24

Nana nihánj taj xna'anj che'é cacun' cuta' nii xráá Pabló a

¹ Dan me se cachén 'unj' güii, gaa ne nanij xrej atā suun nocoo doj cu'naj Ananías ndaa chuman' Cesarea, ne ca'anj ta'aj nij sí uun chij rihaan nij yuvií israelitá do', 'o sí a'mii natáj cu'naj Tértulo do', gā so', ne cuta' nij so' cacun' xráá Pabló rihaan sí nicaj suun gobernador a. ² Dan me se gaa canacúún nii ca'na' sí cu'naj Pabló, ne ca'na' Pabló, ne guun che'e sí

cu'naj Tértulo cuta' so' cacun' xráá Pabló rihaan sí cu'naj Félix, cataj so':

—Che'é se so' me síí acāj ndo'o cuentá ro', che'é dan dínj mán núj sij israelitá, ne naxcāj ndo'o chiháán núj, ³ ne cunudanj núj me síí taj se vaa inānj sa' uxrá qui'yáá so', Félix sij sa' ndo'o a. Ne: “'O guun ni'yaj ndo'o ní”, taj taran' núj rihaan so' me rej ma'an vaj núj a. ⁴ Tzaj ne taj che'é guun rmii so' doj qui'yáj ma'. Ne che'é dan rqueé 'unj rihaan so' se vaa veé danj gaa inaj nimán so', ne cunó so' doj tzin' se nana núj nanj adonj.

⁵ ”Dan me se xcāj núj cuentá se vaa xa' síí nihánj, tzaj ne ase vaa yuvee xij man naa vaa so', ne so' me síí 'yaj se vaa ino vaa rá cunudanj nij síí israelitá yanj rihaan chumii nihánj ne xra' ta'aj nij so', ne so' me síí uun chij rihaan nij síí nocoo 'o tucúaán ne se tucuanj síí cavii chuman' Nazaret a. ⁶ Ne ndaa guun rá so' qui'yaj chí'ii so' man nuvií nocoo, ne che'é dan quita'aa núj man so', ne guun rá núj ca'ne' núj cacun' che'é so' ndaa vaa a'mii tucúaán nocoo' ma'an núj a. ⁷ Tzaj ne síí cu'naj Lisias tanuu uun chij rihaan taran' nij tanuu man chuman' Jerusalén ro', ca'néj yuvaā so' man síí nihánj ra'a núj, ⁸ ne cataj xna'anj so' rihaan nij síí me rá cuta' cacun' xráá Pabló se vaa ca'na' nij so' rihaan so' nihánj a. Ne dan me se ma'an so' me síí guun nucuaj naqui'yaj cuu

che'é nū' rasuun nihánj, ne xcaj ma'án so' cuentá che'é cacun' cuta' núj xráá Pabló nanj adonj —taj sí cu'naj Tértulo cuno sí cu'naj Félix a.

⁹ Gaa ne yo'ó nij yuvij israelitá ro', caraa ndo'o nij so' cacun' xráá Pabló, ne cataj nij so' se vaa ya vaa se nana sí cu'naj Tértulo yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é nana ca'mii ma'an Pabló rihaan sí nicaj suun gobernador cu'naj Félix yo' a

¹⁰ Gaa ne guun ra'a sí nicaj suun gobernador cataj so' se vaa ca'vee ca'mii Pabló, ne che'é dan cataj Pabló a:

—Ne'én 'unj se vaa quisij que'ee yo' guún so' sí a'ne' cacun' che'é nij sí man chiháán núj, ne che'é dan uun niha' raj ca'mii nacaj 'unj che'é ma'anj rihaan so' á. ¹¹ Ne guun nucuaj ma'án so' xcaj so' cuentá se vaa ataa quisij chuvij güii asij cavii 'unj chuman' Jerusalén caraa guee 'unj rihaan Diose a. ¹² Ne rá nuví nocoo do', rá nij ve' tucu'yón núj sij israelitá se tucuaj Moisés do', rque chuman' do', ne cano tuví 'unj ga yuvij ma'. Ne a doj ne ca'maan rá nij yuvij qui'yáá 'unj ma'. ¹³ Ne se ca'vee tijaan nij sí nihánj se vaa vaa che'é cuta' nij so' cacun' xráj ma'.

¹⁴ "Tzaj ne cataj yá 'unj rihaan so' se vaa xa' tucuáán tucu'náj nij sí nihánj tucuáán ne ro', danj 'yáá 'unj aráj guee 'unj rihaan Diose sij nocoo' nij xii 'unj a. 'O se amán raj nū'

nana no rihaan yanj no se tucuaj Moisés do', se nana nij sí nata' se nana Diose gaa naá do' a. ¹⁵ Ne nucuaj rá 'unj man Diose ndaa vaa 'yaj ma'an nij sí nihánj se vaa vaa güii cunuu i'na' uún nij sí sa' cavi' do', nij sí chi'ij cavi' do' a. ¹⁶ Che'é dan nū' se vaa 'yáj, tzaj ne ve'é inanj 'yáj che'é rej se guun quitaj cacun' xráj rihaan Diose do', rihaan yuvij do' ma'.

¹⁷ "Dan me se cachén que'ee yo', gaa ne guun rá 'unj rque 'unj caridad rihaan tuví 'unj sí nique ne rque 'unj rasuun guee rihaan Diose, ne che'é dan ca'anj 'unj ndaa chuman' Jerusalén a. ¹⁸ Ne gaa qui'yáá 'unj danj, ne nari' doj sí israelitá cavii estadó Asia mán 'unj rá nuví nocoo, ne aj cunuu sa' 'unj rihaan Diose daj vaa taj se tucuaj núj a. Tzaj ne taj vaj yuvij vaj ga 'unj, ne taj vaj sayuun chi'ij qui'yáá 'unj gaa nari' nij so' manj ma'. ¹⁹ Ne xa' nij so', tzaj ne sese vaa cacun' tumé 'unj rá nij so', ne no xcúún nij so' ca'na' ma'an nij so' canicun' nij so' nihánj rihaan so' á. ²⁰ Ne sese taj, ne no xcúún ma'an nij sí nihánj cataj xna'anj nij so' rihaan so' me cacun' tumé 'unj nari' nij so' gaa canicun' 'unj rihaan juntá qui'yaj nij sí atá suun rihaan núj á. ²¹ 'O se vaa orún' nana caguáj 'unj gaa canicun' 'unj rihaan nij sí uun chij rihaan nij yuvij israelitá yo', ne dan me se cataj 'unj danj: "Maan che'é se 'unj me sí

amán rá se vaa vaa güii cunuu i'na' uún nij sí cavi' qui'yaj Diose ro', che'é dan naqui'yaj cuu nij soj che'ej cuan' a", cataj 'unj rihaan nij so' a —taj Pabló rihaan sí nicaj suun gobernador cu'naj Félix a.

²² Ese sí cu'naj Félix ro', me sí quene'en sa' daj vaa se tucuñj ní' sij nocó' man Jesucristó, gaa ne cataj so' se vaa guun raan doj, gaa ne ca'ne' so' cacun' che'é Pabló a. Che'é dan cataj so':

—Asa' ca'na' tanuu uun chij cu'naj Lisias nihánj, ne naqui'yaj cuú 'unj che'é nij soj á —taj sí cu'naj Félix a.

²³ Ne ca'ne' sí cu'naj Félix suun rihaan tanuu uun chij rihaan 'o cientó tanuu se vaa cutumé tanuu man Pabló, tzaj ne ca'vee cachee uun Pabló doj, ne ca'vee ca'na' nij tuvi' Pabló raçuíj nij so' doj man Pabló, qui'yaj tanuu, taj sí cu'naj Félix yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa yo'o 'nij Pabló taga', qui'yaj sí cu'naj Félix a

²⁴ Dan me se cachén doj güii, gaa ne ca'na' sí cu'naj Félix ga nica so' chana israelita cu'naj Drusila, ne canacúun so' se vaa ca'na' Pabló rihaan so', ne cuno so' nana ca'mii Pabló rihaan so' che'é tucúán nocó' ní' sij amán rá ni'yaj man Jesucristó a. ²⁵ Dan me se cataj xna'anj Pabló rihaan sí cu'naj Félix se vaa no xcúun ní' cunuu sa' ní' rihaan Diose ne no xcúun ní' cutumé ní' man ma'an ní' se vaa ve'é inanj qui'yaj ní' a. Ne ca'mii so' che'é güii ca'ne'

Diose cacun' che'é yuvij a. Gaa ne cuchu'vi' ndo'o sí cu'naj Félix, ne cataj so':

—Cuanó nihánj me se ca'anj so' yaj, tzaj ne asa' vaa i'núj rihanj, ne canacunj uún 'unj mán so' á —taj so' rihaan Pabló a.

²⁶ Danj cataj Félix che'é se me rá so' caráán Pabló sa'anj rihaan ma'an so' che'é rej quirii so' taga' man Pabló, rá so' a. Che'é dan que'ee güii canacúun so' man Pabló ca'na' Pabló rihaan so', ne ca'mii so' ga Pabló a.

²⁷ Dan me se quisíj vij ya yo' 'nij Pabló taga', gaa ne x'nej suun ra'a sí cu'naj Félix, ne catúj sí cu'naj Porcio Festo a. Ne guun rá sí cu'naj Félix qui'yaj so' se luj che'é nij yuvij israelitá, ne che'é dan tanáj so' man Pabló taga' a.

25

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj Pabló se vaa guun rá so' naqui'yaj cuu sí nicaj suun emperador che'é so' a

¹ Quisíj va'núj güii yáán sí cu'naj Festo sí nicaj suun gobernador, gaa ne curihanj so' chuman' Cesarea cavii so' ndaa chuman' Jerusalén a. ² Gaa ne nij xrej atá suun nocoo doj do', nij sí raá doj rihaan nij yuvij israelitá do', cuta' nij so' cacun' xráá Pabló rihaan sí cu'naj Festo a. Gaa ne nucuaj ³ cachín ni'yaj nij sí israelitá rihaan sí cu'naj Festo se vaa ca'ne' so' suun se vaa ca'na' Pabló ndaa chuman' Jerusalén a. 'O se guun rá nij so' caráán nij so' chrej

ne ticavi' nij so' man Pabló a. ⁴ Che'é dan cataj sí cu'naj Festo se vaa tumé nij tanuu man Pabló chuman' Cesarea a. 'Q se rque doj güii nucu' so' chuman' Cesarea, taj so' a. ⁵ Gaa ne cataj uún sí cu'naj Festo rihaan nij sí israelitá a:

—Che'é dan sese nij tuvi' soj sí guun nucuaj ca'anj ndaa chuman' Cesarea ga 'unj ro', ca'anj nij so', ne sese vaa se chi'ii qui'yaj sí cu'naj Pabló, ne cuta' nij so' cacun' xraá Pabló á —taj sí cu'naj Festo rihaan nij so' a.

⁶ Dan me se guun raan sí cu'naj Festo 'o tunj güii chuman' Jerusalén ta' asuun, gaa ne nanii so' ndaa chuman' Cesarea, gaa ne yo'ó güii me se ca'anj quitaj so' chruun xlá sa' rej naqui'yaj cuu so' che'é yuvi, gaa ne ca'ne' so' suun rihaan nij tanuu se vaa ca'na' Pabló rihaan so' qui'yaj nij tanuu a. ⁷ Gaa ne gaa ca'na' Pabló rihaan so', ne man nij sí israelitá nanij ndaa chuman' Jerusalén, ne canicun' nij so' nu' anicaj rej x'nuj Pabló, ne caraa ndo'o nij so' cacun' nocoo xraá Pabló, tzaj ne ne ca'vee tihaañ nij so' se vaa ya ya qui'yaj so' cacun' yo' ma'. ⁸ Gaa ne canicaj Pabló, ca'mii nacaj so' che'é ma'an so', cataj so':

—Taj cacun' qui'yáa 'unj rihaan se tucuñ nij sí israelitá do', rihaan nuví nocoo do', rihaan sí nicaj suun emperador cu'naj César do' a ma' —taj Pabló rihaan sí cu'naj Festo yo' a.

⁹ Dan me se guun rá sí cu'naj Festo qui'yaj so' se luj che'é nij yuvi israelitá, ne che'é dan cataj so' rihaan Pabló a:

—Ne me rá so' ca'anj so' ndaa chuman' Jerusalén ne ndaa ti'yaj ca'ne' 'unj cacun' che'é so' che'é nij rasuun nihánj na' —taj so', xná'anj so' man Pabló a.

¹⁰ Gaa ne cataj Pabló rihaan so' a:

—Nihánj me nicún' 'unj rihaan so', sij cune' sí nicaj suun emperador cu'naj César se vaa ca'ne' so' cacun' che'é yuvi á. Ne che'é dan no xcuún so' ca'ne' so' cacun' che'é 'unj nanj adonj. Ne qui'yáa 'unj cacun' rihaan a 'ó nij sí israelitá ma'. Ne aj ne'én so' se vaa ya vaa nana nihánj nana a'mii 'unj rihaan so' chuguñj. ¹¹ Dan me se sese vaa cacun' qui'yáa 'unj ne sese vaa che'é ticavi' nii mán 'unj, ne a'vej 'unj cavi' 'unj á. Tzaj ne sese cacun' rmi' inanj me se nana nij sí nihánj, ne taj a 'ó sí no xcuún taquachén mán 'unj rihaan nij so' ma'. Cuanó nihánj me se achín ni'yáa 'unj rihaan sí nicaj suun emperador cu'naj César se vaa ma'an so' ca'ne' cacun' che'é 'unj adonj —taj Pabló rihaan sí cu'naj Festo a.

¹² Dan me se nuchruj rañ sí cu'naj Festo ga nij sí narqué chrej man so' daj qui'yaj nij so', gaa ne cataj so' rihaan Pabló a:

—Aj cachín ni'yáa so' rihaan sí cu'naj César se vaa ma'an so' ca'ne' cacun' che'é

so' á. Che'é dan ca'anj so' rihaan so' adonj —taj so' rihaan Pabló a.

Nana nihánj taj xna'anj daj guun gaa ca'na' Pabló rihaan sí nicaj suun rey cu'naj Agripa do', rihaan ra'vij so' chana cu'naj Berenice do' a

¹³ Dan me se cachén doj güii, gaa ne sí nicaj suun rey cu'naj Agripa do', chana cu'naj Berenice do', ca'na' chuman' Cesarea, ca'na' ni'yaj roj so' sí nicaj suun gobernador cu'naj Festo a. ¹⁴ Ne guun raan roj so' que'ee güii chuman' Cesarea a. Che'é dan cataj xna'anj sí cu'naj Festo rihaan sí nicaj suun rey yo' che'é Pabló a. Dan me se cataj so':

—Dan me se sí quináj taga' nihánj qui'yaj sí cu'naj Félix me yo' o so', ¹⁵ ne gaa nuu 'unj chuman' Jerusalén, ne nij xrej ata suun nocoo doj do', nij sí uun hij rihaan nij yuvi israelitá do', cataj xna'anj nij so' rihaan 'unj che'é so', ne guun rá nij so' se vaa nari' 'unj cacun' xráa so' ne qui'yáa 'unj sayuun man so' a. ¹⁶ Gaa ne cataj xna'anj 'unj rihaan nij so' se vaa nuveé se tucuanj núj sijn romanó me tacuachén uun ni' man 'o so' ticavi' nii man so' ma'. Tananj asino yaan quene'en sí ata' cacun' man nij sí cuta' cacun' xráa so', gaa ne ca'mii nacaj so' che'é ma'an so', cataj 'unj rihaan nij so' a.

¹⁷ "Dan me se ca'na' nij so' chuman' Cesarea nihánj, ne ne guun raan 'unj ma'.

Tzaj ne yo' o güii me se quitáa 'unj chruun xlá sa' rej a'ne' 'unj cacun' che'é yuvi, gaa ne ca'ne' 'unj suun rihaan nij tanuu se vaa ca'na' sí 'nij taga' yo' rihaan 'unj qui'yaj nij so' a. ¹⁸ Ne gaa ca'na' so', ne nij sí guun rá cuta' cacun' xráa so' ro', canicun' nij so' ne cuta' ndo'o nij so' cacun' xráa so', tzaj ne nuveé cacun' chi'ii me cacun' cuta' nij so' xráa so', rá 'unj ma'. ¹⁹ 'O se ino doj vaa rá nij so' ga sí 'nij taga' yo', ni'yaj nij so' tucuaán noco' ma'an nij so' do', 'o sí cavi' cu'naj Jesús do' a. 'O se vaa i'na' sí cu'naj Jesús, cataj sí 'nij taga' cu'naj Pabló yo' a.

²⁰ "Dan me se ne quene'en 'unj daj naqui'yaj cuj che'é rasuun vaa danj ma'. Che'é dan xná'anj 'unj man sí cu'naj Pabló yo' sese guun rá so' ca'anj so' chuman' Jerusalén, ne ca'vee ca'ne' 'unj cacun' che'é so' che'é nij rasuun yo', taj 'unj rihaan so' a. ²¹ Tzaj ne cachín ni'yaj Pabló se vaa yo' o qui'nij so' taga' nihánj ndaa se ca'vee naqui'yaj cuu sí nicaj suun emperador che'é so' a. Che'é dan ca'ne' 'unj suun rihaan nij tanuu se vaa yo' o cutumé nij so' man Pabló taga' ndaa se ca'nej 'unj man so' rihaan sí cu'naj César yo' a —taj sí cu'naj Festo rihaan sí cu'naj Agripa a.

²² Gaa ne cataj sí cu'naj Agripa rihaan sí cu'naj Festo a:

—Me rá 'unj cunó ma'an 'unj ca'mii snó'o yo' á —taj so' rihaan sí cu'naj Festo a.

—A'yuj me se cunó so' ca'mii so' adonj —taj sí cu'naj Festo rihaan sí cu'naj Agripa a.

23 Ne yo'ó güii me se ve'é ndo'o qui'yaj nij yuviĩ gaa ca'na' sí nicaj suun rey cu'naj Agripa do', chana cu'naj Berenice do', ne catúj roj so' rá ve' 'yaj nii juntá a. Ne ca'na' tanuu uun chij rihaan 'o mǐj tanuu ca'na' nij sí raá man chuman' Cesarea yo' ca'na' ga roj so' a. Gaa ne ca'ne' sí cu'naj Festo suun rihaan nij tanuu se vaa ca'na' Pabló rihaan nij so' qui'yaj nij tanuu a. 24 Ne gaa catúj Pabló, ne cataj sí cu'naj Festo rihaan sí cu'naj Agripa a:

—Cunó so', sij nicaj suun rey Agripa. Cuno soj sij cunuu chre' ga núj nihánj á. Nihánj me se ni'yaj nij soj man sí nihánj á. 'O se rque chuman' Jerusalén do', ndaa ma'an chuman' nihánj do', ca'na' ndo'o nij yuviĩ israelitá rihanj ne caguáj nij so' cataj nij so' se vaa ne nó xcúún so' gaa i'na' so' doj a ma'. 25 Tzaj ne xcaj 'unj cuentá se vaa taj se chi'ii qui'yaj so', ne taj che'é ticavi' nii man so' qui'yáa 'unj ma'. Tzaj ne ma'an so' cachíin ni'yaj rihaan sí nicaj suun emperador se vaa ca'ne' ma'an emperador cacun' che'é so', ne che'é dan guun raj se vaa ca'nej 'unj man so' rihaan sí nicaj suun emperador adonj. 26 Tzaj ne ne cavii raá 'unj me nana cachron 'unj rihaan yanj

ca'nej 'unj rihaan sí nicaj suun emperador yo' che'é cacun' tumé sí nihánj ma'. Che'é dan ca'na' so' rihaan so' sij nicaj suun rey Agripa do', rihaan yo'ó nij soj do', che'é rej naqui'yaj cuu nij soj che'é so' ne cataj xna'anj nij soj rihaan 'unj me nana cachron 'unj rihaan yanj che'é so' a. 27 'O se snúú rma'an 'unj, sese ca'nej 'unj man 'o sí 'nij taga' rihaan sí nicaj suun emperador, sese nuvi' nana cataj xna'anj 'unj rihaan so' che'é cacun' tumé sí 'nij taga' yo', rá 'unj a —taj sí cu'naj Festo rihaan yo'ó nij so' a.

26

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'mii Pabló rihaan sí nicaj suun rey cu'naj Agripa a

1 Gaa ne cataj sí cu'naj Agripa rihaan Pabló a:

—Ca'vee ca'mii so' che'é so' á —taj so' rihaan Pabló a.

Gaa ne ticun' ra'a Pabló, ne ca'mii nacaj so' che'é ma'an so', cataj so':

2 —Aj cavii sa' uxrá 'unj nihánj, che'é se vaa i'núj rihanj ca'mii nacaj 'unj manj rihaan so' cuan', sij nicaj suun rey cu'naj Agripa. Ne nihánj me se ca'mij che'é nu' cacun' cuta' yo'ó nij sí israelitá xráj a. 3 'O se ne'én 'unj se vaa so' me sí nicaj cuentá che'é nu' se tucuanj ní' sij israelitá, ne ne'én so' daj vaa nu' nana noco' ní' a. Che'é dan achíin ni'yáa 'unj rihaan so' se vaa qui'yáa so'

se ndo'o, ne gaa inaj nimán so', ne cunó so' nana a'mij á.

4 "Dan me se gaa sí tachruu mé 'unj, ne cayáan 'unj chuman' Jerusalén ga yo'ó nij sí israelitá, ne aj ne'en cunudanj nij sí israelitá se vaa qui'yáj gaa mej sí tachruu a. 5 Ne sese guun rá nij so', ne guun nucuaj nij so' cataj xna'anj ma'an nij so' se vaa sij fariseo mé 'unj asino yaan, ne qui'yáa 'unj nu' ndaa vaa 'yaj nij sí fariseo, ne nij sí fariseo ro', me sí nica doj noco' se tucuanj ní nanj á. 6 Ne nihánj me se cuta' nij sí israelitá cacun' xráj, ne nicún' 'unj nihánj rihaan so', che'é se guun ya raj se vaa qui'yaj Diose nu' ndaa vaa cata' tu'va so' rihaan xij ní gaa naá a. 7 Ne nuviij nigan' yo'ó na'vij cunu' chuvij nij x'ne' nij sí israelitá rihaan Diose, che'é se guun ya rá ma'an nij so' se vaa qui'yaj Diose nu' danj che'é nij so' a. Ne che'é rasuun yo' rasuun qui'yaj Diose che'é ní' ro', che'é dan cuta' nij so' cacun' xráj, nanj rey Agripa. 8 Ne me che'é ne amán rá soj se vaa ca'vee cunu i'na' uun nij sí cavi' qui'yaj Diose ga.

9 "Dan me se 'unj nihánj me se gaa rque me se guun ya ya rá 'unj qui'yaj ndo'o 'unj sayuun man nij sí noco' man Jesucristó sí cavii chuman' Nazaret a. 10 Ne danj qui'yáa 'unj rque chuman' Jerusalén nanj á. 'O se 'unj me sí canu' man que'ee nij sí sa' noco' man Diose taga',

ne rque nij xrej atá suun nocoo doj se nucuaj rihanj se vaa qui'yáj danj a. Ne gaa ca'ne' núj cacun' che'é nij so' se vaa cavi' nij so', ne ndaa 'unj me sí cataj se vaa no xcuun nij so' cavi' nij so' adonj. 11 Ne guun que'ee ndo'o ca'anj 'unj cunudanj nij ve' tucu'yón ní' sij israelitá se tucuanj Moisés, ne qui'yáa 'unj sayuun man nij sí noco' man Jesús, ne ndaa rqueé 'unj man nij so' ca'mii chí'ii nij so' che'é Jesucristó, ne che'é se ca'maan ndo'o rá 'unj ni'yaj 'unj man nij so', ne ndaa canocó' 'unj man nij so' ndaa yo'ó chuman' naj gan' che'é rej qui'yáa 'unj doj sayuun man nij so' adonj.

12 "Dan me se gaa qui'yáj danj, ne 'o güii me se ca'anj 'unj chuman' Damasco, ne aj rque nij xrej atá suun nocoo doj rej nucuaj, ne ca'neé nij so' mán 'unj ca'anj 'unj qui'yáa 'unj sayuun man nij sí noco' man Jesucristó yanj chuman' Damasco yo' a. 13 Cunó so' nana ca'mij rihaan so' nihánj, nanj rey. 'O se caxuj me yo', ne vaj 'unj chrej, ne rej xtá' ro', cuchuguun 'o ya'an nu' anicaj rej nicun' 'unj ga nij sí vaj chrej ga 'unj, ne nucuaj doj ya'an yo' rihaan naán güii á. 14 Dan me se quiniij taran' núj rihaan yo'óo, ne cunó 'unj ca'mii yo'ó so' rihaan 'unj, ne xna'ánj hebreo ca'mii so', cataj so': "Me che'é 'yáa so' sayuun manj, ga Saulo'. 'O se me rá so' qui'yáa so' sayuun

manj, tzaj ne man ma'án so' 'yáá so' sayuun ase 'yaj scúj o' tacanj rihaan chruun sihaa nicaj síi 'yaj suun ga yuntá nanj á", taj síi ca'mii rihanj a. ¹⁵ Gaa ne taj 'unj: "Me síi mé so', Señor!", taj 'unj, xná'anj 'unj man so' a.

"Gaa ne cataj síi 'nij ra'a man ní: "Unj ro', me Jesús, ne sji 'yáá so' sayuun man mej adonj. ¹⁶ Tzaj ne naxagaa so', canicun' cayá so' á. 'Q se nihánj me se curuvi' 'unj rihaan so' che'é se narii 'unj mán so' qui'yaj suun so' rihanj ne nata' so' rihaan yuvi che'é nij rasuun nari' so' cuano do', che'é rej quene'én so' manj do', che'é nij rasuun nari' so' asa' curuvi' uún 'unj rihaan so' rej rihaan doj do' a. ¹⁷ Dan me se tinanii 'unj mán so' rihaan nij síi man chiháán so' yuvi israelitá do', rihaan nij síi yanj do', ne yaj ca'nej 'unj mán so' rihaan nij so', ¹⁸ che'é rej naxra' rihaan nij so' ne xcaj nij so' cuentá qui'yáá so', gaa ne tanáj xco nij so' rej rmi' rej uun chij síi chree rihaan nij so', ne canicaj nij so' rihaan Diose rej ranga' rej guun nucuaj nij so' xcaj nij so' cuentá a. Gaa ne ca'vee quinavij nu' cacun' tumé nij so', ne ca'vee cavii sa' nij so' ga nij síi cunuu sa' nimán rihaan Diose, sese cuchuman rá nij so' ni'yaj nij so' mán 'unj, qui'yáá so' á", taj síi 'nij ra'a man ní rihanj a.

¹⁹ Ne xcaj so' cuentá, sji nicaj suun rey Agripa. 'Q se ne guun nichraj nimanj

ma'. Tananj qui'yáá 'unj nu' ndaa vaa cataj Jesucristó rihanj gaa curuvi' so' rihanj rej xta' a. ²⁰ Asino yaan natá' 'unj chuman' Damasco do', chuman' Jerusalén do', nu' estadó Judea do', gaa ne natá' 'unj ndaa rej man nij síi yanj uún a. Natá' 'unj rihaan cunudanj nij yuvi se vaa canicaj nimán nij yuvi canoco' nij so' Diose, ne ve'é qui'yaj nij so' ndaa vaa 'yaj síi canicaj ya nimán nanj adonj. ²¹ Che'é dan quita'aa nij yuvi israelitá mán 'unj rá nuvi nocoo, ne guun rá nij so' ticavi' nij so' manj a.

²² Che'é dan nicun' 'unj rihaan nij soj cuano, ne ta'aj soj me síi yanj uun ne ta'aj soj me síi raa atá suun, tzaj ne Diose me síi racuuj manj ndaa cuano nihánj, ne che'é dan natá' 'unj se nana Diose rihaan nij soj a. Tzaj ne ne ino vaa nana natá' 'unj rihaan nij soj cuano ga se nana nij síi nata' se nana Diose gaa naá do', se nana ma'an síi cu'naj Moisés do', gaa cataj xna'anj nij so' daj guun rej rihaan nij so' ma'. ²³ Dan me se ma'an nij so' cataj se vaa síi ca'nej Diose tinanii man yuvi rihaan sayuun me se quiran' so' sayuun, ne guun so' síi cunuu i'na' uún asino yaan rihaan yo'ó nij síi cavi', ne nata' so' nana ya rihaan nij yuvi israelitá do', rihaan nij yuvi yanj do' a —taj Pabló rihaan síi cu'naj Agripa yo' a.

²⁴ Dan me se gaa ca'mii so' danj rihaan síi cu'naj Agripa,

ne caguáj sí cu'naj Festo, cataj so':

—Snúú so', Pablo. Che'é se tucu'yón ndo'o so' yanj ro', che'é dan guun snuj raá so' nanj á —taj so' rihaan Pabló a.

²⁵ Gaa ne cataj Pabló rihaan sí cu'naj Festo yo' a:

—Ne snuj 'unj, man Festo sij uun chíj. Tananj ya vaa nana natá 'unj, ne nana ve'é vaa no xcúún ní' cunó ní' me nij nana yo' a. ²⁶ 'O se sij nicaj suun rey me sí nihánj, ne so' me sí ne'en daj vaa nu' rasuun natá 'unj rihaan nij soj cuano á. Ne ne chu'ví' 'unj natá 'unj nu' nana nihánj rihaan so' ma'. 'O se aj xcaj sí cu'naj Agripa nihánj cuentá che'é nu' rasuun nihánj, rá 'unj á. 'O se nuveé rasuun 'nij yuve me rasuun nihánj a man adonj —taj Pabló rihaan sí cu'naj Festo a.

²⁷ Ne cataj so' rihaan sí cu'naj Agripa a:

—Ne cataj so' 'o nana rihanj, Agripa. Amán rá so' daj taj se nana nij sí nata' se nana Diose gaa naá na'. Aj ne'én 'unj se vaa amán rá so' nanj adonj —taj Pabló rihaan sí cu'naj Agripa yo' a.

²⁸ Gaa ne cataj Agripa rihaan so' a:

—Ca'mii so' doj rihanj, gaa ne cuaj guún 'unj sí noco' man Jesucristó, rá so' na' —taj Agripa rihaan Pabló a.

²⁹ Gaa ne cataj Pabló rihaan so' a:

—Achín n'yáá 'unj rihaan Diose se vaa, ca'vee se doj nana ca'mij, ca'vee se noco'

ndo'o ca'mij, tzaj ne nuveé curuún so' cuchuman rá se nanaj ma'. Tananj me rá 'unj cuchuman rá cunudanj soj sij uno nana a'mij cuano, ne ase vaa 'unj ro', danj gaa soj uún nanj adonj. Tzaj ne se cunumij soj ga aga' ne' nihánj, rá 'unj ma' —taj Pabló rihaan nij so' a.

³⁰ Gaa ne canicun' caya sí nicaj suun rey do', sí nicaj suun gobernador do', chana cu'naj Berenice do', yo'ó nij sí yanj ga nij so' do', ³¹ ne curihanj nij so', ne cataj nij so' rihaan tuvi' nij so' se vaa taj vaj cacun' qui'yaj Pabló, ne ne nó xcúún so' cavj' so' do', qui'nij so' taga' do' ma'.

³² Gaa ne cataj sí cu'naj Agripa rihaan sí cu'naj Festo a:

—Sese ne cachinj ni'yaj sí nihánj se vaa ca'ne' César cacun' che'é so', ne ca'vee curihanj so' taga' asuun saj á —taj sí cu'naj Agripa rihaan sí cu'naj Festo a.

27

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'neé sí cu'naj Festo man Pabló ca'anj Pabló chuman' Romá a

¹ Dan me se guun ya rá sí cu'naj Festo se vaa ca'anj núj ndaa yo'óo noco' Italia rej ne sí nicaj suun emperador cu'naj César a. Gaa ne tacuachén so' man Pabló do', man yo'óo doj sí 'nij taga' do', rihaan 'o tanuu uun chíj rihaan 'o cientó tanuu, ne Julio

cu'naj tanuu yo', ne síi nuu rihaan ma'an síi nicaj suun emperador me so' a. ² Dan me se cavii núj ga tinú' Aristarco síi cavii chuman' Tesalónica chuman' naj estadó Macedonia rque 'o rihoo chéé rihaan na a. Ne xa' rihoo yo', tzaj ne rihoo cavii chuman' Adramitio me yo', ne ca'anj yo' ndaa nij chuman' naj tu'va na ya'anj estadó Asia a. ³ Ne yo'ó güii me se cuchí' núj chuman' cu'naj Sidón, ne ve'é inanj qui'yaj síi cu'naj Julio ga Pabló, ne ca'vej rá so' ca'anj Pabló rihaan nij tuvi' Pabló síi yanj chuman' Sidón yo', che'é rej taj ya'anj nij so' man Pabló a.

⁴ Gaa ne cavii uún núj rque rihoo, ne ca'anj uún rihoo, ne cachén núj rej sur rej nichrun' yo'óo taj rihaan na ya'anj cu'naj Chipre a. 'O se go' ndo'o nana rej rihaan rihoo yo' a. ⁵ Gaa ne cachén uún núj rihaan na ya'anj, ne cachén núj tu'va estadó Cilicia do', estadó Panfilia do', ne cuchí' núj ndaa chuman' Mira chuman' naj estadó Lisia a. ⁶ Ne chuman' yo' ro', nari' tanuu yo' 'o rihoo cavii chuman' Alejandría, ne rihoo ca'anj ndaa Italia me yo' a. Che'é dan cavii núj rque rihoo yo' qui'yaj tanuu yo' a. ⁷ Dan me se nanaj ndo'o cachéé rihoo yo' rque que'ee güii, ne che'é dan sayuun ndo'o vaa cuchí' núj rihaan chuman' Gnido a. Ne ne ca'vee ca'anj núj a doj, qui'yaj nana ma'. Che'é dan cachén núj nichrun' yo'óo taj rihaan

na ya'anj cu'naj Creta, ne nichrun' rej cu'naj Salmón rej naj yo'óo Creta cachén núj a. ⁸ Ne sayuun uxrá vaa cachén núj rej yo', ne cuchí' núj ndaa 'o rej cu'naj Buenos Puertos, ne nichrun' naj chuman' yo' ga chuman' cu'naj Lasea a.

⁹ Dan me se aj cachén ndo'o güii, qui'yaj rihoo yo', ne aj cachén güii toco' nij yuvii israelitá x'naa man ma'an nij so' che'é se aráj guee nij so' rihaan Diose, ne nichrun' quisij dió avii nana yuvaa rihaan na ya'anj a. Che'é dan cuchu'vi' núj se vaa quiran' núj sij man rque rihoo yo' sayuun a. Che'é dan narqué Pabló chrej rihaan nij síi man rque rihoo yo', ¹⁰ ne cataj so' rihaan nij so' a:

—Ne'én 'unj se vaa xa' rihoo nihánj, tzaj ne sese yo' o ca'anj rihoo nihánj, ne quiran' ndo'o nij rasuun man rque rihoo nihánj do', ma'an rihoo nihánj do', sayuun, ne quirí' ndo'o nij yo', qui'yaj nana yuvaa, ne ndaa cavi' ma'an ní' adonj —taj Pabló rihaan nij so' a.

¹¹ Tzaj ne tanuu uun chij rihaan 'o cientó tanuu yo' ro', ne cuchuman rá so' se nana Pabló ma'. Tananj cuchumán rá so' se nana síi tuguáj rihoo do', síi si'yaj rihoo do' a. ¹² Dan me se rej cu'naj Buenos Puertos yo' ro', nuveé rej sa' quinaj rihoo nu' dió avii nana yuvaa me rej yo' a. Che'é dan nocoo doj ta'aj nij síi man rque rihoo cataj se vaa guun rá nij so' curihanj

rihoo rej yo', ne guun rá nij so' se vaa cuchí' rihoo chuman' Fenice ne guun raan rihoo chuman' yo' nu' dió avii nana yuva a. Ne chuman' Fenice ro', me chuman' naj yo'ó cu'naj Creta, ne caráan quij rihaan nana yuva rej chuman' Fenice, rá nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é sayuun quiran' nij so' rihaan na ya'anj, qui'yaj nana yuva a

13 Dan me se cavii 'o nana catun' rej rque tu'va na ya'anj, ne guun rá nij so' se vaa guun nucuaj nij so' qui'yaj nij so' ndaa vaa guun rá nij so' a. Che'é dan guun che'e rihoo ca'anj rihoo, ne nichrun' yo'ó cu'naj Creta vaj nij so' qui'yaj nana a. 14 Dan me se doj orá vaj rihoo, gaa ne taj ni'yón cavii 'o nana yuva rej xraj rihaan na ya'anj, ne go' uxrá nana yuva rihaan rihoo, ne nana cu'naj Euroclidón me yo' xna'ánj griego a. 15 Ne ne guun nucuaj rihoo ca'anj rihoo rej rihaan rihoo ne qui'yaj canaán rihoo rihaan nana yuva ma'. Che'é dan ca'ne' rá núj, ne canicaj rihoo ne vaj rma'an rihoo, qui'yaj nana yo' a. 16 Ne cachén núj nichrun' yo'o yo'óo nii taj rihaan na ya'anj, ne yo'óo cu'naj Clauda me yo' a. Ne sayuun uxrá guun nucuaj núj naxcaj núj rihoo cunii noco' rej xcó rihoo xij ne naqui'yaj raan núj man rihoo cunii yo' rque rihoo xij yo' a. 17 Ne gaa quisíj naxcaj núj man

rihoo cunii yo', ne numíj nij so' ne' naqui'yaj raan nij so' man rihoo xij yo' a. Dan me se cuchu'vi' ndo'o nij so' se vaa cano rihoo rihaan yo'óo chruu naj rque na ya'anj rej cu'naj Sirte ne quirí' nu' rihoo yo' a. Che'é dan nacué nij so' mantá o' nana rihaan, che'é rej se ca'anj yoo rihoo ma'. Ne me rej ma'an go' nana ro', ca'anj rihoo uún adonj.

18 Ne yo'ó güii me se che'é se go' uxrá nana rihaan núj, ne che'é dan quirí'íj nij so' nij rasuun man rque rihoo rque na ya'anj, 19 ne güii va'núj me se ma'an nij so' ra'a nij so' ri'íj nij so' nij rasuun rásuun ma'an yuvii tuguáj rihoo rque na ya'anj, che'é rej cunuu yoo rihoo ne nij so' a. 20 Ne güii do', yati' do', ne curuvi' ni'yaj núj que'ee güii a ma'. Ne yo'o go' nana yuva rihaan núj, ne che'é dan guun ya rá núj se vaa daj chihaa míj se ca'vee quinaniíj núj rihaan sayuun yo' a ma'. 21 Dan me se a 'ó nij síi man rque rihoo ne cha nij so', ne che'é dan canicun' Pabló sca'núj nij so', ne cataj so':

—Ve'é doj sese cuno nij soj se nanaj, tinuj. 'O se sese ne cavii ní' yo'óo cu'naj Creta, ne ne quiran' ní' sayuun nihánj, ne ne ca'anj ni'ya cunudanj nij rasuun asuun saj ma'. 22 Ne nihánj me se cuno soj chrej nago' 'unj man soj, ne naqui'yaj niha' soj nimán soj á. 'O se a 'ó tuvi' nij soj se cavi' ma'. Maan orún'

rihoo nihánj ca'anj ni'ya a. ²³ 'Q se 'unj me síi nocō' man Diose, ne 'yaj suun 'unj che'é so', ne nií cua'aa ro', canicun' yo'ō se mozó Diose rihanj, ²⁴ ne cataj so': "Se cuchu'ví' so', man Pablo. 'Q se no xcúún so' canicún' so' rihaan síi cu'naj César, ne nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan so' se vaa aj guun rá Diose se vaa caráán Diose rihaan sayuun che'é so' ga cunudanj nij síi nuu rque rihoo nihánj adonj", taj se mozó Diose rihanj a. ²⁵ Che'é dan naqui'yaj niha' soj nimán soj, tinuj. 'Q se 'unj me síi amán ya rá ni'yaj Diose se vaa qui'yaj Diose nu' ndaa vaa cataj xna'anj se mozó Diose rihanj adonj. ²⁶ Tzaj ne 'o se cataj se mozó Diose rihanj se vaa ya quirí' rihoo nihánj tu'va 'o yo'óo taj rihaan na ya'anj adonj —taj Pabló rihaan yo'óo nij so' a.

²⁷ Dan me se quisíj xca'anj güii vaj núj rihaan na ya'anj cu'naj Adria, qui'yaj nana a. Ne rej yan' ro', guun rá nij síi tuguáj rihoo se vaa daj doj cuchí' núj rihaan 'o yo'óo a. ²⁸ Che'é dan xcaj ta'nga' nij so' me daj metró cunuú nuú na, ne xcaj nij so' cuentá se vaa icō xnu' yaan metró nuú na rej yo' a. Gaa ne na'vij nij so' 'o orá nii, ne xcaj ta'nga' uún nij so', ne xcaj nij so' cuentá se vaa icō chij guee metró cunuú nuú na a. ²⁹ Che'é dan cuchu'ví' nij so' se vaa canō rihoo yo' rihaan yuvej naj rque na ya'anj ne

cachran' rihoo a. Che'é dan ca'anj nij so' rej xcō rihoo, ne tananij nij so' ca'anj aga' ganchó rque na ya'anj, che'é rej nucu'lu' aga' yo' rque nij yuvej naj rque na ya'anj, ne canicun' rihoo yo' a. Ne guun ndo'o rá nij so' se vaa cuaj cuaj quisíj güii ne guun nu-cuaj nij so' quene'en nij so' me rej vaj nij so' a. ³⁰ Gaa ne nij síi tuguáj rihoo ro', guun rá nij so' cunanj ma'an inanj nij so', ne quinanii nij so' rihaan sayuun quiran' tuvi' nij so' qui'yaj rihoo yo', rá nij so' a. Che'é dan tu'va rma'an nij so' cataj nij so' se vaa ca'anj nij so' tananij nij so' doj aga' ganchó rque na ya'anj rej tacúún rihoo, ne ca'anj tananij nij so' rihoo cunii yo' rihaan na ya'anj catuu nij so' a. ³¹ Tzaj ne ca'mii Pabló rihaan tanuu uun chij rihaan 'o cientó tanuu do', rihaan yo'óo nij tanuu do', cataj so':

—Sese se quináj nij síi nihánj rque rihoo nihánj, ne se ca'vee quinanii ma'an soj rihaan sayuun a ma' —taj Pabló rihaan nij so' a.

³² Gaa ne ca'anj nij tanuu, ca'ne' nij tanuu ne' numij rihoo cunii yo', ne quinij ma'an rihoo cunii yo' rihaan na ya'anj, ca'anj ni'ya ma'an yo' a.

³³ Ne nichrun' rá ranga', ne nago' Pabló chrej man yo'óo nij so' se vaa cha nij so' doj se chá a. Ne cataj so':

—Cuan' me síj 'o xnu' güii quinano' ndo'o rá nij soj, ne a doj ne cha soj se chá ma'.

³⁴ Che'é dan narque 'unj chrej man nij soj cuano se vaa cha soj á. Gaa ne guun nucuaj soj quinanii soj rihaan sayuun nanj á. 'O se a 'ó yuvé raa a 'ó nij soj se ca'anj ni'ya a ma' —taj so' rihaan yo'ó nij so' a.

³⁵ Sij ca'mii so' danj, gaa ne nicaj so' rachruún, ne nago' so' graciá rihaan Diose che'é rachruún ni'yaj cunudanj nij so', gaa ne cuxra' ta'aj so' rachruún, ne guun che'e so' chá so' a. ³⁶ Gaa ne guun niha' rá cunudanj nij so', ne ndaa ma'an nij so' chá uún a. ³⁷ Ne cunudanj núj sij vaj rque rihoo yo' ro', me vij cientó táa va'núj chihaa xnu' yaan ya yuvij a. ³⁸ Ne gaa quisij caraa rque nij so', ne quiri'lj nij so' nu' 'núú trigó rihaan na ya'anj, che'é rej gaa yoo doj rihoo a.

³⁹ Dan me se quisij güii, ne quene'en núj yo'óó, tzaj ne ne cunu yaan núj yo'óó yo' a ma'. Tzaj ne quene'en nij so' 'o rej atúj yaníj doj tzin' na ya'anj, ne naj yo'óó chruu tu'va na ya'anj rej yo' a. Ne guun rá nij so' ca'anj rihoo rej yo' sese ca'vee ca'anj rihoo a. ⁴⁰ Che'é dan ca'ne' nij so' ne' nocó' nij aga' ganchó, ne quináj nij aga' ganchó rque na ya'anj, qui'yaj nij so' a. Ne nache nij so' ne' numji chruun tuguáj rihoo, ne naxumaan mantá rej tacúún rihoo, qui'yaj nij so', ne guun rá nij so' go' nana rihaan mantá ne ca'anj rihoo rej naj yo'óó chruu yo', rá nij so' a. ⁴¹ Tzaj ne ca'anj rihoo canó rihoo

xráa 'o tacaan yo'óó chruu naj rque na, ne raan canó tacúún rihoo yo'óó chruu, ne ne ca'vee curihanj yo' a ma'. Ne nucuaj ndo'o go' na rej xco rihoo, ne daj doj quiri' rej xco rihoo, qui'yaj na yo' a. ⁴² Ne guun rá nij tanuu ticavi' nij so' man nij síi 'nij taga' tumé nij so', che'é rej se ca'vee go' nij so' xtáj rihaan na ne cunanj nij so' rihaan nij tanuu a. ⁴³ Tzaj ne tanuu uun chij rihaan 'o cientó tanuu ro', ne ca'vej rá so' cavi' Pabló ma'. Che'é dan caráan so' chrej se qui'yaj yo'óó nij tanuu danj ma'. Ne ca'ne' so' suun se vaa nij síi ne'en go' xtáj rihaan na ro', güej asino nij so' rihaan na go' nij so' xtáj rihaan na ca'anj nij so' rihaan yo'óó a. ⁴⁴ Ne yo'óó nij so' ro', cano nij so' rcuchra' do', chruun cavii rihoo yo' gaa cachran' rihoo do', ne ca'anj nij so' rihaan yo'óó yo', taj so' a. Ne danj qui'yaj nij so', ne cuchi' cunudanj nij so' rihaan yo'óó, ne quinanii cunudanj nij so' a.

28

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj Pabló yo'óó cu'naj Malta a

¹ Dan me se gaa cuchi' sa' núj yo'óó taj rihaan na ya'anj yo', ne xcaj núj cuentá se vaa yo'óó cu'naj Malta me yo' a. ² Ne nij síi chihanj yo'óó yo' ro', ve'é uxrá qui'yaj nij so' ga núj a. 'O se nicaj tuvi' ndo'o nij so' ga núj, ne che'é se caman' maan ne acoj tiha', ne che'é dan naran' nij

so' ya'an cunu guun núj a.
 3 Gaa ne naran' Pabló 'o nánj rca', ne cuta' so' rihaan ya'an a. Ne che'é se ya'aan ndo'o ya'an, ne che'é dan curihanj 'o xcuáa yuvaá rque rca' yo', ne canó xo' ra'a Pabló a. 4 Ne gaa quene'en nij síj man rej yo' se vaa noco' xcuáa ra'a Pabló, ne cataj nij so' rihaan tuvi' nij so' a:

—Ya ya sij ticavi' yuvi me síj nihánj nanj á. 'O se nda' se quinanií so' rihaan na ya'anj, tzaj ne che'é se tumé so' cacun', ne che'é dan ne no xcuún so' gaa i'na' so' ma' —taj nij so' rihaan tuvi' nij so' a.

5 Tzaj ne nacunan' Pabló ra'a so', ne quini xcuáa rihaan ya'an, ne ne qui'yaj chi'ij xcuáa a doj man Pabló a ma'. 6 Tzaj ne nij síj man yo'óo yo' ro', guun rá nij so' se vaa caraa cu'maan ra'a so', ase taj ni'yón cavi' so' ne naxru' so' rihaan yo'óo, tzaj ne gaa guun raan na'vij nij so' quiran' so' danj, ne gaa quene'en nij so' se vaa ne quiran' so' a doj se chi'ij, ne noná nij so' se nana nij so', ne cataj nij so' se vaa 'o ya'anj me Pabló a.

7 Dan me se nichrun' rej yo' me se naj to'óo síj uun chij doj rihaan yo'óo taj rihaan na ya'anj yo', ne Publio cu'naj so' a. Ne nicaj tuvi' so' ga núj, ne va'núj güii ve'é taj ya'anj so' man núj a. 8 Dan me se naca ndo'o rej Publio yo', ne naj so' rihaan yuvéé, ne ran' ndo'o so' chi'ij ton a. Gaa ne catúj Pabló rej naj so',

ne cachíin ni'yaj Pabló rihaan Diose che'é so', gaa ne cuta' Pabló ra'a Pabló xraá so', ne dan me se nahuun sa' so', qui'yaj Pabló a. 9 Gaa quisij qui'yaj Pabló danj, ne yo'óo nij síj anó chi'ij yanj yo'óo yo' ro', ca'na' nij so' uún rihaan Pabló, ne nahuun sa' nij so', qui'yaj Pabló a. 10 Gaa ne caráj cochroj uxrá nij so' rihaan núj, ne gaa curihanj núj yo'óo yo', ne rque nij so' rihaan núj cunudanj nij rasuun cachiin man núj a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cuchi' Pabló chuman' Romá a

11 Dan me se cachén va'núj yavii, gaa ne cavii núj rque yo'óo rihoo chéé rihaan na ca'anj núj a. Ne xa' rihoo yo', tzaj ne rihoo quináj sa' tu'va yo'óo taj rihaan na ya'anj yo' nu' nij yavii avii nana yuvaá me yo', ne rihoo cavii chuman' Alejandría me yo', ne no se tinanga' roj ya'anj cuaté cu'naj Cástor ga Pólux rihaan rihoo yo' a. 12 Dan me se cuchi' núj chuman' cu'naj Siracusa, ne va'núj güii caran' núj chuman' yo' a. 13 Gaa ne cavii uún rihoo chuman' Siracusa, ne cachén rihoo nichrun' tu'va na ya'anj, ne cuchi' rihoo ndaa chuman' Regio a. Gaa ne cachén 'o güii, gaa ne cavii 'o nana rej rque rihaan na ya'anj, ne ca'anj rihoo, ne rque vij güii cuchi' núj ndaa chuman' cu'naj Puteoli a. 14 Ne chuman' Puteoli ro', nari' núj doj tinúú ní', ne cachíin ni'yaj nij so' rihaan

núj se vaa caran' núj chij güii ga nij so' a. Ne gaa quisij chij nij güii, ne nayón núj chrej, ne ca'anj núj chrej vaj ndaa chuman' Romá a. ¹⁵ Ne cuchi' nana che'é núj rihaan nij tinúú ní' sí yanj chuman' Romá, ne ca'na' nij so' nari' tuvi' nij so' ga núj chuman' cu'naj Foro de Apio do', chuman' cu'naj Tres Tabernas do' a. Ne gaa quene'en Pabló man nij so', ne nago' so' graciá rihaan Díose, ne nari' nucuj nimán so' a.

¹⁶ Ne gaa quisij catúj núj chuman' Romá, ne tacuachén tanuu uun chij rihaan 'o cientó tanuu man nij sí 'nij taga' rihaan yo'ó tanuu uun chij doj, ne ca'vej rá nij sí nicaj suun caran' Pabló rá 'o ve' ne cayáán orún' so' ga tanuu tumé man so' a.

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'mii Pabló ga nij sí uun chij rihaan nij yuvií israelitá yanj chuman' Romá a

¹⁷ Dan me se cachén va'núj güii, gaa ne canacúún Pabló man nij sí uun chij rihaan nij yuvií israelitá yanj chuman' Romá se vaa cunuu chre' nij so' ga so' a. Ne gaa quisij cunuu chre' nij so', ne cataj so' rihaan nij so' a:

—Xa' 'unj nihánj, tzaj ne taj vaj cacun' qui'yáá 'unj rihaan tuvi' ní' sij israelitá do', rihaan se tucuanj xii ní' do' man tinuj. Tzaj ne tuvi' ní' sí yanj chuman' Jerusalén ro', numíj nij so' manj ne tacuachén nij so' manj rihaan nij sí romanó adonj. ¹⁸ Ne nij

sí romanó ro', taj se vaa taj che'é caví' 'unj rá nij so' gaa naqui'yaj cuu nij so' che'ej ma'. Ne guun rá nij so' quirii nij so' taga' manj a. ¹⁹ Tzaj ne cuta' ndo'o nij sí israelitá yo' cacun' xráj, ne che'é dan nó xcúnj cachinj ni'yáj rihaan sí cu'naj César se vaa ca'ne' so' cacun' che'ej a. Tzaj ne taj a 'ó cacun' cuta' 'unj xráá soj sij man chiháán 'unj ma'. ²⁰ Che'é dan canacúún 'unj man nij soj ca'na' soj, che'é se guun rá 'unj quene'éen 'unj man soj do', ca'mii 'unj ga soj do' a. 'O se che'é sí ca'vee qui'yaj cavii sa' ní' sij israelitá me se numíí 'unj 'yaj aga' ne' nihánj adonj —taj Pabló rihaan yo'ó nij sí israelitá yo' a.

²¹ Gaa ne cataj nij so' rihaan Pabló a:

—Xa' nij tuvi' ní' sí yanj estadó Judea, tzaj ne taj yanj cartá ca'née nij so' rihaan núj nayaá núj ma'. Ne a 'ó tinúú ní' ne ca'na' rihaan núj nata' nana chi'ii che'é so' rihaan núj ma'. ²² Ne vaa che'é cataj ma'án so' rihaan núj daj uun rá so', rá núj a. 'O se tucúáán ino noco' nij tuvi' nij soj me se ne'en núj se vaa me rej ma'an a'mii chi'ii yuvií che'é tucúáán yo' nanj á —taj nij so' rihaan Pabló a.

²³ Dan me se cachrón nij so' güii ca'na' uún nij so' ve' yanj Pabló, ne güii yo' me se ca'na' que'ee tuvi' nij so' a. Gaa ne nata' Pabló rihaan nij so' che'é suun uun chij Díose nimán yuvií do', rihaan chumii nihánj vaa güii do' a. Ne nayaá so' se tucuanj sí cu'naj

Moisés do', nana cachrón nij síí nata' se nana Diose rihaan yanj gaa naá do', ne cataj xna'anj so' me che'é no xcuún nij so' cuchuman rá nij so' cunō nij so' se nana Jesucristó a. Dan me se asij na'yaan guun che'e so' ca'mii so' rihaan nij so', ne ndaa ca'anj güii navij ca'mii so' a. ²⁴ Ne ta'aj nij so' ro', cuchumán rá se nana so', ne yo'ó ta'aj nij so' ne cuchuman rá nana yo' ma'. ²⁵ Ne ne guun cyaan rá cunudanj nij so' a ma'. Ne guun che'e nij so' ca'anj nij so' a. Tzaj ne gaa ataa ca'anj nij so', ne ca'mii Pabló orún' nana rihaan nij so', cataj so':

—Cunaj uxrá vaa nana nihánj nana rqué Nimán Diose rihaan xii ní' gaa ca'mii síí cu'naj Isaías síí nata' se nana Diose gaa naá rihaan nij so' a. ²⁶ Nana ca'mii Isaías rihaan nij so' me nana ca'mii ma'an Diose rihaan so' a: “Cuchi' so' rihaan nij so' ne cataj xna'anj so' rihaan nij so' se vaa catuū uxrá nana xréé nij so', tzaj ne se xcaj nij so' cuentá ma'. Ne ni'yaj uxrá nij so', tzaj ne se quene'en nij so' ma'. ²⁷ 'O se caráan ma'an nij yuviij nihánj rihaan nij so' che'é rej na'vej rá nij so' quene'en ma'an nij so', ne caráan nij so' xréé nij so', che'é rej na'vej rá nij so' cunō nij so' uún a. Ne ne atúj nana nimán nij so', 'yaj nij so', che'é yan na'vej rá nij so' xcaj nij so' cuentá ne canicaj nimán nij so' ma'. 'O se na'vej rá nij so' nahūun sa' nimán nij so'

qui'yáá 'unj a man adonj”, me se nana Diose ca'mii síí cu'naj Isaías gaa naá a. ²⁸ Che'é dan xcaj soj cuentá se vaa aj ca'anj nana nihánj rihaan nij síí yaníj, ne nij so' me síí cuchuman rá se vaa tinanii Diose man nij so' rihaan chrej chi'ij uun chij nimán nij so' a. 'O se nij so' me síí cunō ya nana nihánj nanj á —taj Pabló rihaan nij síí uun chij rihaan nij yuviij israelitá yanj chuman' Romá yo' a.

²⁹ Sij ca'mii so' danj, gaa ne cavii nij yuviij israelitá yo' ca'anj nij so', ne ca'mii canó tuvi' ma'an nij so' ga tuvi' nij so' a.

³⁰ Dan me se vij ya yo' cayáan Pabló chuman' Romá yo', ne ma'an so' go' tu'vee ve' ne so' a. Ne ve'é ca'mii so' ga cunudanj nij síí ca'na' ni'yaj man so' a. ³¹ Ne ca'mii natáj so' che'é suun uun chij Diose nimán yuviij do', rihaan chumiij nihánj vaa güii do', ne tucuyón so' se nana Jesucristó sij 'nij ra'a man ní', ne a doj ne chuchu'vi' so', ne ne caráan nii chrej rihaan so' qui'yaj so' danj a ma'.

**Nihánj me 'o yanj
cartá qui'yaj síi
cu'naj Pablo
ca'néé so' rihaan
nij yuvii noco'
man Diose yanj
chuman' cu'naj
Romá a**

1 'Uñj me síi cu'naj Pablo, ne 'yaj sunj rihaan Jesucristó a. Dan me se canacúún Jesucristó mán 'uñj guún 'uñj apóstol che'é rej nata' 'uñj se-nana Diose nana sa' rihaan yuvii, ² ne dan me se gaa naá cataj Diose rihaan nij síi nata' se-nana Diose gaa naá, ne vaa güii tinanii ya Diose man yuvii rihaan sayuun, ne cuno nij síi nata' se-nana Diose, ne cachrón nij so' nana ca'mii Diose rihaan yanj cu'naj danj Diose nanj adonj.

³⁻⁴ Dan me se cataj xna'anj Diose che'é Jesucristó sij 'nij ra'a man ní', ne dan me se ta'níi Diose me Jesucristó, ne sij noco' xna'anj tuvi' ga síi cu'naj David síi cane gaa naá me so', ne dan me se ase vaa nee man síi cu'naj David ro', danj vaa nee man so' uún, tzaj ne cavi' so', gaa ne cunuu i'na' uún so', ne che'é dan me ne'en ní' se vaa ya ta'nij Diose me so' ne síi sa' nimán me uún so' a.

⁵ Inanj che'é Jesucristó me qui'yaj Diose se luj che'ej se vaa cune' Diose manj ca'anj

'uñj rihaan nij yuvii yanj a. Dan me se ne ca'anj 'uñj rihaan nij yuvii israelitá ma'. Tzaj ne ca'anj 'uñj rihaan nij yuvii yanj, ne dan me se me rá Diose cataj xna'anj 'uñj se-nana Diose rihaan nij yuvii yanj yo', che'é rej cuchuman rá nij so' nana sa' yo', gaa ne cuno nij so' rihaan Diose adonj. ⁶ Ne yuvii yanj me ta'aj nij soj uún, ne canacúún Jesucristó man ma'an soj sij yanj canoco' soj man so' adonj.

⁷ Dan me se 'yáa 'uñj yanj nihánj ca'nej 'uñj rihaan nij soj sij yanj chuman' Romá sij 'ee ndo'o rá Diose man, ne dan me se canacúún Diose man soj guun soj síi gaa sa' nimán, ne me raj qui'yaj Rej ní' Diose qui'yaj Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' qui'yaj se luj che'é soj, ne me raj gaa xej nimán soj, qui'yaj uún roj so' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa me ndo'o rá síi cu'naj Pablo cuchí' so' chuman' Romá a

⁸ Cuno yuvii man nu' cachra' rihaan chumii se vaa amán rá nij soj ni'yaj soj Diose, ne che'é dan me nagó' 'uñj graciá rihaan Diose, ne racuij Jesucristó mán 'uñj nago' 'uñj graciá rihaan Diose che'é cunudanj soj ei.

⁹ Dan me se 'yaj suun 'uñj rihaan Diose, ne natá' 'uñj nana sa' se-nana ta'níi Diose síi cu'naj Jesucristó, ne che'é dan ne'en Diose se vaa ya ya niganj achín ni'yaj rihaan

Diose che'é soj ei. ¹⁰ Ne gaa achín nì'yáj rihaan Diose, ne achín nì'yáj che'é soj, ne dan me se achín nì'yáj rihaan Diose se vaa ca'vej so' cuchij chiháán soj vaa güii, ¹¹ ne me raj quene'enj man soj, ne me raj narquej chrej nucujaj man soj, che'é rej quinari' nucujaj nimán soj a. ¹² Dan me se nucujaj ndo'o rá cunudanj ní' man tuvi' ní', ne che'é dan me asa' nari' tuvi' ní', ne narque ní' chrej nucujaj man tuvi' ní' á. ¹³ Ne me raj quene'en soj se vaa guun que'ee güii cachronj cuchij chiháán soj, tinuj, nocoj. Tzaj ne ne ca'vee cuchij, che'é se vaa ndo'o suun rihanj, tzaj ne ase vaa nata' 'unj rihaan yo'ó nij yuviij yanij ro', danj gaa guee nata' 'unj rihaan soj a. Ndaa síj, gaa ne cunuu rijj doj tuvi' ní', qui'yaj ní' adonj. ¹⁴ Dan me se che'é se no xcúún 'unj nata' 'unj rihaan cunudanj nij yuviij yanij ro', che'é dan nata' 'unj rihaan soj, ne dan me se rihaan nij síi man chuman' nocoo do', rihaan nij síi yanj quij do', rihaan nij síi avii raá do', rihaan nij síi ne nicaj cuentá do', rihaan cunudanj nij so' nata' 'unj a. ¹⁵ Che'é dan niha' ndo'o raj cuchij chuman' Romá ca'mij nataj 'unj se-nana Diose nana sa' rihaan soj uún adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa vaa ndo'o yu'vee nó se-nana Diose nana sa' a

¹⁶ Taj a doj chrej na'aj nó rihanj ca'mij se-nana Diose nana sa' ma'. 'Q se nana

nucujaj uxrá me se-nana Diose, ne dan me se ca'mii Diose se-nana Diose cunoo yuviij, ne cuchuman rá nij yuviij cunoo nij yuviij nana, ne tinanii Diose man nij yuviij rihaan sayuun, ne dan me se asino yaan me rá Diose tinanii Diose man nij yuviij israelitá rihaan sayuun, ne me rá uún Diose tinanii Diose man nij yuviij yanij rihaan sayuun uún adonj. ¹⁷ Dan me se cataj se-nana Diose rihaan ní' se vaa ca'vee cunuu sa' nimán ní' rihaan Diose, qui'yaj Diose, gaa ne amán rá ní' ni'yaj ní' Diose, ne che'é dan cunuu sa' nimán ní' rihaan Diose a. Ndaa síj, gaa ne cuchuman doj rá ní' ni'yaj ní' man Diose a. Veé 'o cuyaan vaa nana nihánj ga nana no rihaan danj Diose, taj yo' se vaa: "Maan che'é se amán rá ní' ni'yaj ní' man Diose, che'é dan cunuu sa' nimán ní', ne gaa i'na' ní' rihaan Diose nu' cavii nu' ca'anj adonj", taj danj Diose a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é cacun' qui'yaj yuviij a

¹⁸⁻¹⁹ Aj cataj xna'anj Diose síi nicun' xtá' rihaan ní' se vaa a'maan rá Diose ni'yaj Diose cunudanj se chi'ij 'yaj nij yuviij, ne me rá Diose xcaj nij yuviij cuentá se vaa síi uun chij sa' me so', ne che'é dan qui'yaj Diose daj a rasuun man rihaan chumij nihánj ni'yaj yuviij a. Aj ne'en yuviij rasuun, ne xcaj nij yuviij cuentá se vaa síi uun chij sa' ndo'o me Diose, tzaj ne inanj

cacun' 'yaj nij yuvij, ne che'é dan taj se 'ya' cunō nij yuvij nana ya a ma'. Che'é dan me a'maan rá Diose ni'yaj Diose man nij yuvij a. ²⁰ Dan me se gaa qui'yaj Diose chumij, ne curuvi' nu' rasuun qui'yaj Diose ni'yaj yuvij, ne nuvi' ma'an Diose ni'yaj yuvij, tzaj ne ne'en yuvij nij rasuun qui'yaj Diose, ne xcaj nij yuvij cuentá se vaa sí uun chij ndo'o me Diose, ne dan me se xcaj nij yuvij cuentá se vaa ya orún' so' me Diose, ne xcaj nij yuvij cuentá se vaa gaa nucuaj ndo'o Diose nu' cavii nu' ca'anj, rá Diose a. Che'é dan sese cataj nij yuvij se vaa ne ne'en nij yuvij daj vaa Diose, ne sí ne me nij yuvij nanj adonj. 'O se aj quene'en nij yuvij nu' rasuun qui'yaj Diose adonj.

²¹ Dan me se aj quene'en nij yuvij daj vaa Diose, tzaj ne ne cataj nij yuvij se vaa sa' vaa Diose ma'. Ne nago' nij yuvij graciá rihaan Diose ma'. Me rá nij yuvij cavii raá ma'an nij so' daj vaa Diose, tzaj ne se guun nucuaj nij so' qui'yaj nij so' danj ma'. Che'é dan inanj raá ma'an nij so' vaj nij so', ne ne ca'vee xcaj nij so' cuentá a ma'. ²² Sí cuu raá me nij so', taj ma'an nij so', tzaj ne ca'mii ne nij so', ne tananj nahuun nij so' sí ni'yon doj a. ²³ Diose me sí ve'é ndo'o vaa, ne daj chihaa míj ne avi' so', ne che'é dan nō xcúun yuvij canoco' yuvij man so' adonj. Tzaj ne na'vej rá nij yuvij canoco' nij yuvij Diose ya ma'. Maan se

yuvij do', xtâj do', xcuu do', xcuáá do', tinanga' nij yuvij, ne yo'ó rasuun 'anj ni'ya uun rihaan yo'óó nihánj tinanga' nij so', ne taj nij so' se vaa ya'anj me tinanga' nij so', taj nij so' nanj adonj.

²⁴ Che'é dan ca'ne' rá Diose ga nij so' qui'yaj nij so' me se nij me rá ma'an nij so' qui'yaj nij so', ne inanj se nij ndo'o qui'yaj nij so' nanj adonj. Dan me se qui'yaj ndo'o nij so' cacun' man ma'an nij so', ne inanj se nij qui'yaj nij so' ga tuvi' nij so', ²⁵ ne se-nana Diose nana ya ne ca'vej nij so' cunō nij so' a ma'. Maan se nana ne cuno nij so' nanj adonj. Ne na'víj nij so' rihaan nij rasuun qui'yaj Diose, tzaj ne rihaan ma'an Diose ne na'vij nij so' ma'. Ne Diose me sí guun chij uxrá rihaan cunudanj rasuun nu' cavii nu' ca'anj adonj. Veé danj gaa ya ei.

²⁶ Che'é dan ca'ne' rá Diose ga nij yuvij qui'yaj ma'an nij yuvij se nij, ne nij chana me se ne ca'vej rá nij chana cotoj nij no' ga nica nij no' a ma'. 'O se naqui'yaj nij ta'aj nij chana chii man nij chana, ne otoj nij no' ga tuvi' chana ma'an nij no' nanj adonj. ²⁷ Ne adi' se 'yaj nij chana ga tuvi' chana nij no' ro', danj qui'yaj guee nij snó'o uún ga tuvi' snó'o so' uún nanj adonj. Dan me se síj cotoj nij snó'o ga nica nij so', ne guun rá nij so' cotoj nij so' ga tuvi' snó'o nij so', ne nij ndo'o qui'yaj nij snó'o, ne quiran' nij so' sayuun che'é se nij qui'yaj nij so' adonj.

28 Ne ca'vej rá nij yuvii quene'en nij yuvii daj vaa Diose a ma'. Che'é dan ca'ne' rá Diose ga nij yuvii, ne navij raa nij yuvii snúú nanj á. Ndaa síj, gaa ne inanj se nij 'yaj nij yuvii, ne dan me se 'yaj nij so' inanj se na'vej rá Diose qui'yaj nij so' nanj adonj. 29 Quij vaa nimán nij yuvii a. Inanj me rá nij yuvii guun nij yuvii sí ru'vee doj, ne uun xcoj ruvaa rá nij yuvii ni'yaj nij so' tuvi' nij so' a. Ticavi' nij yuvii tuvi' nij yuvii, gaa ne anicaj nij yuvii unu' nij so' a. Nano' ndo'o nij yuvii daj qui'yaj nij yuvii, qui'yaj chi'ii nij yuvii man tuvi' nij yuvii a. Nanó nij so' cuentó ne che'é tuvi' nij so', 30 ne nij a'mii nij so' che'é tuvi' nij so' a. Na'vej uxrá rá nij so' ne'en nij so' Diose a ma'. Inanj nana xcoj ruvaa a'mii nij so' ga tuvi' nij so' a. Sí sa' uxrá me nij so', rá nij so', ne che'é dan guun chij nij so', rá nij so' a. Niganj yaj a'yuj nuchruj raa nij so' daj gaa qui'yaj nij so', qui'yaj chi'ii nij so' man tuvi' nij so' a. Ne uno nij so' a'mii rej nij so' a'mii nii nij so' a'mii a ma'. 31 Sí ni'yon me nij so', ne a 'ó tuvi' nij so' ne nucuaj rá ni'yaj man nij so' a ma'. Ne 'ee rá nij so' tuvi' nij so' ma'. 32 Ne'en nij so' se vaa quiran' nij so' sayuun, qui'yaj Diose, tzaj ne ne acaj nij so' cuentá ni'yaj nij so' nana a'mii Diose a ma'. Maan se inanj cacun' 'yaj nij so', ne ndaa niha' rá nij so' ni'yaj nij so' man yo'ó yuvii 'yaj cacun' adonj.

2

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj Diose asa' ca'ne' Diose cacun' che'é 'o 'o yuvii a

1 Me che'é taj so' se vaa orún' tuvi' so' tumé cacun' ga. 'O se 'o cyaan vaa cacun' 'yaj ma'án so' ga cacun' 'yaj tuvi' so', ne sese cuta' so' cacun' xráa tuvi' so', ne cuta' uún nii cacun' xráa ma'án so' adonj. 2 Ya uxrá Diose me sí ca'ne' cacun' che'é cunudanj sí 'yaj danj adonj. Dan me se inanj nana ya ca'mii Diose güi ca'ne' so' cacun' che'é yuvii, ne nu' sí chi'ii ro', quiran' ndo'o nij so' sayuun, qui'yaj Diose ei. 3 Dan me se utá' so' cacun' xráa tuvi' so', ne 'o cyaan vaa cacun' 'yaj ma'án so' uún a. Asa' ca'vee quinani' so' rihaan sayuun asa' ca'ne' Diose cacun' che'é cunudanj yuvii, rá so' ga. 4 Me che'é ne guun ya rá so' se vaa me rá Diose qui'yaj sa' Diose che'é so' ga. Ne me rá uún Diose caraa x'naa Diose che'é so' adonj. Na'vej rá Diose qui'yaj Diose sayuun mán so' ma'. Ne ne'éen so' ase Diose me sí 'ee rá ni'yaj mán so' a. Ne me rá Diose canicaj nimán so' canocó' so' man so' adonj. 5 Tzaj ne veé dan me se na'vej uxrá rá so' tanáj so' chrej noco' so', ne na'vej rá so' canicaj nimán so' canocó' so' man Diose ma'. Ne vaa güi ca'ne' Diose cacun' che'é yuvii, ne ca'mii ya Diose, ne caxrii yuvaa Diose man cunudanj nij sí tumé cacun', ne dan me se caxrii yuvaa

Diose man ma'án so' uún adonj. Ma'án so' qui'yaj caxrii yuvaa Diose man so' nanj á. ⁶ Dan me se ca'ne' Diose cacun' che'é 'o 'o yuvii, ne sese sa' qui'yaj yo'o so', ne sa' qui'yaj Diose ga so', ne sese yo'o so' qui'yaj cacun', ne ca'anj so' rihaan ya'an, qui'yaj Diose a. Danj gaa qui'yaj Diose adonj.

⁷ Dan me se ta'aj yuvii racuíj man tuvi' nij so', ne inanj 'yaj nij so' se sa' che'é tuvi' nij so', che'é rej cataj Diose se vaa sa' qui'yaj nij so' a. Me rá nij so' cayáán nij so' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj, ne ya uxrá danj gaa qui'yaj Diose á. Cayáán nij so' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj, qui'yaj Diose adonj. ⁸ Xcoj ruvaa ndo'o rá yo'ó ta'aj yuvii, ne ne uno nij so' nana ya ma'. Maan se tucuaán chi'ii inanj noco' nij so', ne che'é dan caxrii yuvaa Diose man nij so' a. ⁹ Qui'yaj Diose sayuun man cunudanj nij síi qui'yaj se nij, ne quiran' ndo'o nij so' sayuun, qui'yaj Diose, ne asino ca'ne' Diose cacun' che'é nij síi israelitá, gaa ne guun che'e so' ca'ne' so' cacun' che'é nij yuvii yaníj a.

¹⁰ Tzaj ne sa' uxrá qui'yaj Diose ga nij yuvii qui'yaj se sa', ne Diose me síi cataj se vaa sa' qui'yaj nij so', ne gaa xej nimán nij so', ne se kuchu'vi' nij so', qui'yaj Diose ma'. Danj qui'yaj uún Diose che'é nij yuvii israelitá qui'yaj se sa', gaa ne danj qui'yaj uún so' che'é nij yuvii

yaníj a. ¹¹ Veé 'o cuyaan vaa cunudanj ní' rihaan Diose, ne 'o cuyaan qui'yaj Diose che'é 'o 'o ní', ne dan me se ase vaa qui'yaj ní' gaa cayáán ní' rihaan chumií nihánj ro', danj gaa guee qui'yaj Diose ga ní' adonj.

¹² Yuvii noco' se-tucuanj Moisés me nij yuvii israelitá, ne che'é dan, sese ne 'yaj nij yuvii israelitá nu' se-tucuanj Moisés, ne qui'yaj Diose sayuun man nij so' a. Ne noco' nij yuvii yaníj se-tucuanj Moisés, tzaj ne ne'en ma'an nij so' daj me rá Diose qui'yaj nij so', ne che'é dan quiran' nij so' sayuun sese se ca'vej rá nij so' qui'yaj nij so' ndaa vaa taj Diose adonj. ¹³ Ca'vee se ne'en uxrá ní' daj vaa se-tucuanj Moisés, tzaj ne sese se qui'yaj ní' ndaa vaa taj tucuaán yo', ne se cunuu sa' nimán ní' rihaan Diose ma'. Tzaj ne sese qui'yaj ní' ndaa vaa taj tucuaán yo', ne ya cunuu sa' nimán ní' rihaan Diose adonj. ¹⁴ Nda' se ne ne'en nij yuvii yaníj se-tucuanj Moisés, tzaj ne avii inanj raa ma'an nij so' qui'yaj ma'an nij so' ndaa vaa me rá Diose qui'yaj yuvii adonj. Ne'en ní' se vaa 'yaj ma'an nij so' se vaa me rá Diose qui'yaj nij so', ne xcaj ní' cuentá se vaa nicaj nij so' tucuaán me rá Diose canoco' yuvii, ¹⁵ ne che'é se vaa 'yaj nij so' ro', che'é dan ne'en ní' se vaa ne'en ma'an nij so' daj me rá Diose qui'yaj yuvii, ne dan me se sese 'yaj nij so' se nij, ne ne'en ma'an nij so' se

vaa na'vej Diose qui'yaj nij so' danj a. Ne nuchruj raa nij tuvij' nij so' me tucuáan sa' qui'yaj nij so', ne che'é dan ne'en ní' se vaa ya ne'en nij so' daj me rá Diose qui'yaj nij so' adonj. ¹⁶ Ne danj gaa ca'ne' Diose cacun' che'é nij so' güii ca'ne' Diose cacun' che'é nimán yuvij á. Danj a'mii se-nana Jesucristó nana sa' a'mij rihaan yuvij ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ne noco' sa' nij yuvij israelitá se-tucuaj Mojés ma'

¹⁷ Tzaj ne ya yuvij israelitá mé so', rá so' á. Nucuj rá so' se vaa cavij sa' so', qui'yaj se-tucuaj Mojés, ne ne'én so' Diose, rá so' á. ¹⁸ Ne'én so' daj me rá Diose qui'yáa so', ne tucu'yón so' se-tucuaj Mojés, ne inanj sa' 'yáa so', rá ma'án so' á. ¹⁹ Ne'en ma'án so' tijaán so' chrej man nij yuvij aráan rihaan, rá so' á. ²⁰ Ne'én so' tucu'yón so' man nij yuvij ni'yón do', man nij xni do', rá so' á. Che'é se tucu'yón so' se-tucuaj Mojés, ne che'é dan ne'én so' nu' nana ya, rá so' á. ²¹ Sese ne'én so' tucu'yón so' man yo'ó yuvij ro', me che'é na'vej rá so' tucu'yón so' man ma'án so' ga. A'mii natáj so' rihaan yuvij se vaa se qui'yaj ituu yuvij ma'. Tzaj ne ma'án so' me sí ituu, ne me che'é 'yaj ituu so' ga. ²² Se cotoj yuvij ga nica' tuvi' yuvij, taj so', tzaj ne me che'é otoj so' ga nica' tuvi' so' ga. Nij ndo'o vaa ya'anj acój yuvij, rá so', tzaj ne me che'é 'yaj ituu so'

sa'anj nuu tacóo nij ya'anj yo' ga. ²³ Sa' uxrá 'yáa so' unó so' nu' se-tucuaj Mojés, taj so', tzaj ne veé dan me se 'yaj ndo'o so' cacun' na'vej rá Diose qui'yáa so', ne che'é dan a'nga' nacoo yuvij ni'yaj nij yuvij Diose, 'yáa so' adonj. ²⁴ O se aj qui'yaj soj ndaa vaa taj nana no rihaan danj Diose adonj. Nanj taj danj Diose, ne: "Ma'an soj sij israelitá 'yaj a'mii yuvij yanj nana nij che'é Diose á". Nihánj me nana ca'mii Diose che'é ma'an soj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa me rá Diose canoco' nimán yuvij man Diose a

²⁵ Cuta' nii ta'nga' man nee mán so' asanj. Cunaj vaa yo', sese ya unó so' nana ca'mii Diose, tzaj ne sese ne unó so' se-nana Diose, ne taj se gún' man ta'nga' yo' ma'. ²⁶ Ne xa' sí yanj, tzaj ne sese 'yaj so' se vaa me rá Diose qui'yaj yuvij, ne ase vaa sí taj ta'nga' man ro', danj vaa guee so' rihaan Diose adonj. ²⁷ Dan me se ne'én so' sij israelitá nu' se-tucuaj Mojés, ne cuta' nii ta'nga' mán so', tzaj ne sese se cunó so' rihaan Diose, ne cuta' nii cacun' xráa so', cataj nii se vaa sa' doj 'yaj sí yanj ase 'yáa so' á. Nda' se taj ta'nga' táa man sí yanj, tzaj ne 'yaj so' ndaa vaa me rá Diose qui'yaj so' a, cataj nii a.

²⁸ Tzaj ne ca'vee se qui'yaj yo'o so' nu' se-tucuaj nij yuvij israelitá, tzaj ne nuveé sij israelitá ve'é noco' man Diose me so', qui'yaj tucuáan

yo', n̄iyaj Diose ma'. Ca'vee se cuta' nii ta'nga' nee man yo'o so', tzaj ne se ca'vee guun so' sí sa' uno rihaan Diose, qui'yaj ta'nga' yo' ma'.²⁹ Ca'vee se nu' nana no rihaan yanj noco' yo'o so', tzaj ne nuveé s̄ij israelitá ve'é noco' man Diose me so', qui'yaj yanj yo', n̄iyaj Diose ma'. Tzaj ne me ma'an sí noco' ya man Diose ne nahuun sa' nimán, ne ase vaa yo'o yuvij israelitá ro', danj gaa so' rihaan Diose, ne ca'vee se ca'mii yuvij nana chi'ij che'é so', tzaj ne ne rihuun rá so' ma'. 'O se ma'an Diose cataj se vaa sa' uxrá qui'yaj so' adonj.

3

Nana nihánj taj xna'anj se vaa sa' uxrá qui'yaj Diose che'é nij yuvij israelitá a

¹ A me se ca'vee doj qui'yaj canaán ní' s̄ij israelitá, rá so' ga. Ne a me rasuun quirij' ní' qui'yaj yan ata' ní' ta'nga' ga. ² 'O se vaa se uun ya ní' s̄ij israelitá ei. Dan me se asino cataj xna'anj Diose nu' se-nana Diose rihaan xii ní' gaa naá, ne nu-cuaj rá Diose man ní' se vaa cutumé sa' ní' se-nana so', ne se quini'yón ní' man yo', rá Diose a. ³⁻⁴ Ta'aj tuvi' ní' ne cuchuman rá n̄iyaj se-nana Diose ma'. Tzaj ne taj se 'yaj ma'. A 'ó güii se quini'yón Diose nana ca'mii so' rihaan ní' s̄ij israelitá ma'. Nucuj rá ní' man so' se vaa qui'yaj so' cunudanj se vaa cata' tu'va so', ne dan me se ca'vee se

nana ne a'mii nu' yuvij, tzaj ne ya vaa cunudanj nana ca'mii Diose adonj. Danj Diose taj se vaa sese cunō yuvij nana a'mii Diose, ne xcaj yuvij cuentá se vaa ya a'mii so', ne sese nana' nij yuvij cacun' xráá Diose, ne a 'ó cacun' se nari' yuvij xráá Diose ma'. Danj a'mii danj Diose che'é ma'an Diose nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa sa' uxrá 'yaj Diose axrij yuvaá Diose man yuvij tumé cacun'a

⁵ Vaa ta'aj nij yuvij cataj: “Me che'é yuvaá Diose man ní' gaa 'yaj ní' cacun' ga. Nese tananj sa' 'yaj ní', gaa ne ca'vee xcaj nii cuentá, gaa ne quene'en nii se vaa ní' ro', me sí chi'ij ne orún' raa Diose ro', me sí sa', cataj nii a”. Danj cataj ta'aj nij yuvij, ⁶ tzaj ne ne chihan' uxrá tu'va nij so' danj a ma'. 'O se sa' uxrá vaa 'yaj Diose axrij yuvaá Diose man yuvij tumé cacun', ne dan me se no xcúun Diose ca'ne' Diose cacun' che'é cunudanj yuvij, ne che'é dan no xcúun so' qui'yaj so' sayuun man yuvij qui'yaj cacun' adonj. ⁷ Ne vaa ta'aj nij yuvij cataj uún a: “Sese a'mii ne 'unj, ne sa' 'yáj, gaa ne doj xcaj nii cuentá se vaa Diose me sí a'mii nana ya a. Sa' uxrá vaa Diose, cataj nii a. Yuvij ro', me sí a'mii ne, ne orún' Diose me sí a'mii nana ya, cataj nii a. Che'é dan me taj che'é cuta' Diose cacun' xráj ma'”. Danj a'mii uún ta'aj nij yuvij, ⁸ ne taj uún nij so', ne: “Sa' doj qui'yaj ndo'o ní'

cacun', gaa ne cavii sa' Diose doj, qui'yaj ní' á", taj uún nij yuvii a. Ne a'mii nij so' nana nij che'é núj, ne taj nij so' se vaa 'o cyaan vaa nana a'mii núj ga nana a'mii nij so', taj nij so', a'mii ne nij so' a. Ve'é uxrá qui'yaj Diose, sese qui'yaj Diose sayuun man nij síi ne yo' nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cunudanj yuvii tumé cacun' a

⁹ Me nana ca'mii ní' che'é ní' sij israelitá ga. Sa' doj vaa ní' rihaan nij yuvii yanij na'. Taj ma'. Maan se aj cataj 'unj se vaa 'o cyaan vaa se quij qui'yaj ní' sij israelitá ga se quij qui'yaj nij yuvii yanij, ne cunudanj ní' tumé cacun' a. ¹⁰ Ase vaa nana taj 'unj ro', danj vaa nana no rihaan danj Diose a. Taj yo': "Taj yan vaj a yo'ó yuvii sa' ma'. ¹¹ A 'ó yuvii ne ne'en daj vaa Diose ma'. A 'ó yuvii ne tucu'yón daj vaa Diose ma'. ¹² Tanáj cunudanj yuvii se-tucuanj Diose, ne taj se gún' man nij yuvii a ma'. A 'ó yuvii ne 'yaj se sa' ma'. ¹³ Ase vaa ri'yuj ne man xnangá naj rihaan santó ro', danj vaa ri'yuj nana a'mii nij síi tumé cacun' yo' adonj. 'O se nana tiha' yu'unj a'mii nij so', ne dan me se ase vaa na xnaj man tu'va xcuáá ro', danj vaa nana tu'va nij so', ne 'yaj chi'ii nij so' man nimán yuvii adonj. ¹⁴ Dan me se inanaj a'mii chree nij so' che'é tuvi' nij so' a. ¹⁵ Chée ndaa unánj nij so' ga tacóo nij so', che'é rej ticavi' nij so' tuvi' nij

so' a. ¹⁶ Doj a rá' vaj nij so' 'yaj nij so' sayuun a. ¹⁷ Doj a rá' vaj nij so', ne unu' nij so' ga tuvi' nij so' a. Ne a 'ó tucuáán sa' ne ne'en nij so' nıcaj nij so' ma'. ¹⁸ Ne chu'vi' nij so' qui'yaj Diose sayuun man nij so' ma'". Danj vaa taj danj Diose che'é cunudanj yuvii nanj adonj.

¹⁹ Dan me se yuvii noco' se-tucuanj Moisés me ní' sij israelitá, ne dan me se ne'en ní' se vaa nu' nana yo' nana no rihaan danj Diose ro', taj xna'anj rihaan ní' daj vaa ma'an ní' a. Ndaa sįj, gaa ne guun na'aj ní' ga yo'ó nij yuvii man rihaan chumii nihánj, ne quene'en cunudanj ní' se vaa vaa che'é qui'yaj Diose sayuun man ní' nanj adonj. ²⁰ 'O se taj a yo'ó yuvii ne quisij qui'yaj nu' ndaa vaa taj se-tucuanj Moisés, ne che'é dan taj se 'yá' cunuu sa' a doj yuvii rihaan Diose qui'yaj tucuáán yo' a ma'. Maan se nari' yuvii se-tucuanj Moisés, ne xcay yuvii cuentá se vaa ya ya sij tumé cacun' me ma'an nij yuvii rihaan Diose ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cunudanj yuvii cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó ro', cunuu sa' nij so' rihaan Diose a

²¹ Ne yaj me se tihaan Diose rihaan yuvii daj qui'yaj so' ne tinavij so' cacun' che'é yuvii a. Dan me se se cunuu sa' yuvii qui'yaj inanaj nana ca'mii Diose rihaan síi cu'naj Moisés ma'. 'O se cataj danj Diose cataj nij síi nata'

se-nānā Dioṣe gaa naá cataj se vaa ²² cuchuman rá yuvij ni'yaj yuvij Jesucristó, gaa ne tinavij Dioṣe cacun' che'é nij yuvij, ne cunu sa' nij yuvij rihaan Dioṣe a. Taj a 'ó yuvij ino vaa rihaan Dioṣe ma'. ²³ 'O se cunudanj yuvij tumé cacun' nanj adonj. Ne quisij uxrá nij yuvij cunu sa' inanj nij yuvij ndaa vaa Dioṣe a ma'. ²⁴ 'O se maan che'é rej cunu 'ee rá Dioṣe man cunudanj yuvij ne qui'yaj ma'an Dioṣe se luj che'é nij yuvij me ca'vee tinavij Dioṣe cacun' che'é nij yuvij adonj. Dan me se ca'neé Dioṣe man Jesucristó rihaan chumij, che'é rej ca'nee so' cacun' xráá nij sí amán rá ni'yaj man so', ²⁵ ne dan me se ca'neé Dioṣe man Jesucristó nayon Jesucristó rihaan yuvij tumé cacun', ne cuchuman rá nij sí tumé cacun' se vaa cavi' Jesucristó che'é nij so', ne quinanjij nij so' rihaan sayuun nanj adonj. Dan me se ne'en ní' se vaa tinavij Dioṣe cacun' che'é yuvij, ne xcaj ní' cuentá se vaa vaa nicá rá Dioṣe gaa tinavij Dioṣe cacun' che'é nij yuvij cane gaa naá a. Yuvij cane gaa naá ro', ne quiran' nij so' sayuun che'é cacun' tumé nij so' ma'. ²⁶ Maan se caráj x'naa Dioṣe, ne na'vij Dioṣe ndaa se cavi' Jesucristó, gaa ne quinavij cacun' che'é nij sí cane gaa naá sí amán rá ni'yaj man Dioṣe a. Ne xcaj uún ní' cuentá se vaa vaa nicá rá Dioṣe gaa a'ne'

so' cacun' che'é yuvij yanj rihaan chumij cuano a. Dan me se nicá vaa rá Dioṣe, ne uun nucuaj Dioṣe tinavij so' cacun' tumé cunudanj ní' sij amán rá ni'yaj man Jesucristó, gaa ne guun ní' sí sa' rihaan Dioṣe adonj.

²⁷ Se-tucuanj Moisés me se taj se 'yaj tucuaán yo' che'é cacun' tumé yuvij ma'. Dan me se nuveé che'e suun sa' qui'yaj suun ní' me navij cacun' xráá ní' ma'. Maan se che'é se amán rá ní' ne'en ní' Jesucristó, che'é dan navij cacun' tumé ní' adonj. Che'é dan se guun cataj ní' maan che'é se cuno ní' nu' nana cataj xna'anj Dioṣe rihaan Moisés, che'é dan guun ní' sí sa' ma'. Se ca'mii ní' danj ma'. Maan se inanj che'é Jesucristó me quinanjij ní' rihaan sayuun nanj adonj. ²⁸ Dan me se cuchuman rá yuvij ni'yaj yuvij man Jesucristó, ne quinavij cacun' xráá yuvij yo' a. Taj se 'yaj ase ca'vee daj a se luj qui'yaj nij yuvij ma'. Maan se inanj che'é Jesucristó navij cacun' xráá yuvij nanj adonj. Dan me nana guun ya rá ní' cuno ní' adonj. ²⁹ Ne nuveé se-Dioṣe inanj ní' sij israelitá me Dioṣe ma'. 'O se se-Dioṣe taran' nij yuvij man rihaan chumij me Dioṣe nanj adonj. ³⁰ Orún' Dioṣe nicun', ne sese cuchuman rá nij yuvij israelitá ni'yaj nij yuvij Dioṣe, ne cataj Dioṣe se vaa sa' qui'yaj nij so', ne sese cuchuman rá yuvij yanj ni'yaj nij so' Dioṣe, ne cataj uún Dioṣe se vaa sa' qui'yaj

nij so' uún nanj adonj.

³¹ Dan me se aj cataj núj se vaa taj se gún' man nana cataj xna'anj Diose gaa naá, rá soj na'. Daj chihaa míj se guun danj rá soj ma'. Vaa se gún' man yo' ei. Vaa che'é ndo'o cuchruj Moisés tucuaán ca'mii Diose che'é ní' ei. Inanj danj a'mii núj nanj adonj.

4

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj sí cu'naj Abraham, ne cunuu sa' so' rihaan Diose a

¹ Sí cu'naj Abraham me se xii ní' sij israelitá me so' gaa naá, ne ne'en ní' se vaa nuveé che'e se vaa qui'yaj ma'an so' me cavii sa' so' ma'. ² 'O se ne nó xcúún Abraham cataj Abraham se vaa maan che'é se sa' qui'yaj so', che'é dan guun niha' rá Diose ni'yaj Diose man so' ma'. Taj che'é ca'mii so' danj ma'. Ne'en Diose se vaa ne ya vaa nana yo' ma'. ³ Maan se ma'an danj Diose taj: "Cuchumán rá sí cu'naj Abraham ni'yaj so' Diose, ne che'é dan cataj Diose se vaa sij sa' me Abraham a. Danj ca'mii Diose che'é so' a". Inanj danj a'mii danj Diose nanj adonj.

⁴ Dan me se sese yo'o mozó 'yaj suun rihaan 'o ru'vee, ne naru'vee ru'vee rihaan mozó yo', ne no xcúún mozó yo' qui'yaj canaán so' tu'vee so' a. ⁵ Tzaj ne ino qui'yaj Diose ga Abraham, ne dan me se ne qui'yaj suun Abraham rihaan Diose ma'. Ne nó xcúún Diose naru'vee Diose rihaan

Abraham ma'. Maan che'é se xcaj Abraham cuentá se vaa ca'vee tinavij Diose cacun' tumé yuvij ro', che'é dan cuchumán rá Abraham ni'yaj so' Diose, ne che'é dan cataj Diose se vaa sij sa' me so', ne danj qui'yaj uun Diose se luj che'é so' nanj adonj.

⁶ 'O cyaan vaa nana a'mij nihánj ga nana ca'mii sí cu'naj David gaa naá gaa cataj xna'anj David se vaa niha' rá yuvij tinavij ma'an Diose cacun' xráa, yuvij ne nó xcúún qui'yaj suun rihaan Diose a. Cataj sí cu'naj David a: ⁷ "Cavii sa' sí x'néj cacun' xráa qui'yaj Diose á. Nu' se nij qui'yaj so' ro', navij cuano á. ⁸ Cavii sa' so', ne ne'en so' se vaa a doj cacun' se cuta' uún Diose xráa so' daj chihaa míj ma'".

⁹ Ne orún' nij yuvij israelitá yuvij ata' ta'nga' man me avii sa' rihaan Diose, rá soj na'. Ndaa nij yuvij yanij yuvij nuvi' ta'nga' ata' man avii sa' uún rihaan Diose, rá soj xa'. Cunudanj yuvij me ca'vee cavij sa' rihaan Diose ei. 'O se aj ne'en ní' se vaa taj danj Diose: "Cuchumán rá sí cu'naj Abraham ni'yaj so' Diose, ne che'é dan cataj Diose se vaa sij sa' me so' a". Danj taj danj Diose a.

¹⁰ Dan me se cataj Diose se vaa navij cacun' tumé sí cu'naj Abraham yo', che'é se cuchumán rá so' ni'yaj so' Diose, ne daj sij me Abraham gaa ca'mii Diose danj, rá soj ga. Sij cata' ta'nga' man me so', rá soj na'. Taj ma'. 'O

se danj ca'mii Diose gaa ataa cata' ta'nga' man so' nanj adonj. ¹¹ Cachén xca'anj yo' ca'mii Diose danj che'é so', gaa ne cuta' ma'an so' ta'nga' man so', ne tihaan so' rihaan nij yuvij man rihaan chumij se vaa aj tinavij ya Diose cacun' xráá so', ne dan me se guun so' xii cunudanj nij yuvij nuu sa' rihaan Diose yuvij ne ata' ta'nga' man, ne ase vaa qui'yaj sí cu'naj Abraham ro', danj 'yaj uún nij so' a. Dan me se cuchumán rá sí cu'naj Abraham ni'yaj so' Diose gaa ataa cata' ta'nga' man so', ne danj 'yaj uún nij sí yaníj a. ¹² Ne xii nij yuvij ata' ta'nga' man me uún so', sese ya noco' nij so' tucuáán noco' ma'an so', ne dan me se cuchuman rá nij so' ni'yaj nij so' Diose, ne tuvi' sí cu'naj Abraham guun nij so' a. Dan me se xii ní' me sí cu'naj Abraham, sese qui'yaj ní' ndaa vaa qui'yaj so' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cuchumán rá sí cu'naj Abraham cuno so' nana ca'mii Diose rihaan so' a

¹³ Dan me se ne'en ní' se vaa cata' tu'va Diose rihaan sí cu'naj Abraham se vaa vaa güii, ne nıcaj yu'unj ma'an Abraham do', nıcaj yu'unj nij ta'nıı ta'nij si'no Abraham do', man cunudanj chumij, ne dan me se ya ya guun yo' to'oo' nij so', cataj Diose rihaan sí cu'naj Abraham, ne nuveé che'e se canoco' Abraham nu' se-tucuanj Moisés me ca'mii Diose danj rihaan Abraham ma'. 'O se

aj cuchumán rá so' cuno so' nana ca'mii Diose rihaan so', ne che'é dan cunuu sa' so' rihaan Diose, ne che'é dan me cataj xna'anj Diose rihaan so' se vaa ya ya nıcaj yu'unj so' man cunudanj chumij yo' adonj. ¹⁴ 'O se sese inanj nij sí guun nucuaj qui'yaj nu' se-tucuanj Moisés me nij sí nıcaj yu'unj chumij, ne taj che'é cuchuman rá ní' nana cata' tu'va Diose rihaan Abraham a ma'. ¹⁵ 'O se xa' se-tucuanj Moisés, tzaj ne taj a yo'ó sí uun nucuaj qui'yaj nu' tucuáán yo', ne che'é dan axrıj yuvaa uun Diose rihaan yuvij, 'yaj tucuáán yo' adonj. (Tzaj ne sese nuvi' tucuáán vaa danj noco' yuvij, ne taj cacun' tumé nij yuvij che'é tucuáán yo' ma'.)

¹⁶ Che'é dan cunudanj ní' sijn amán rá ni'yaj man Diose ro', me nij sí nıcaj yu'unj man chumij, ne veé dan me se luj qui'yaj Diose che'é ní' me yo', gaa ne ca'vee quisij ya nu' nana cata' tu'va Diose che'é taran' ní' a. Dan me se nuveé inanj nij sí guun nucuaj qui'yaj nu' se-tucuanj Moisés me nij sí cavij sa' danj ma'. Tananj cavij sa' taran' ní' sijn amán rá ni'yaj man Diose, ndaa vaa qui'yaj Abraham adonj. 'O se xii taran' ní' me so' adonj. ¹⁷ 'O se danj Diose taj se vaa cune' Diose man so' guun so' xii yuvij man que'ee ndo'o chuman' a. Danj taj danj Diose che'é so', ne dan me se xii ní' me so' rihaan Diose á. 'O se cuchumán rá so' ni'yaj so'

Diose, ne Diose ro', me síi 'yaj nuu i'na' uún nij síi cavi', ne Diose me síi a'mii che'é rasuun ataa curuvi' rihaan chumii nihánj, ne taj so' se vaa aj nicun' nij rasuun nanj adonj.

¹⁸ Ne nucuaj rá síi cu'naj Abraham man Diose se vaa gaa ta'níi so', qui'yaj Diose, tzaj ne ne quene'en so' daj me qui'yaj Diose ne gaa ta'níi so' ma'. Maan se cuchumán rá so' cunō so' nana ca'mii Diose rihaan so', gaa ne guun so' xii yuvii man que'ee ndo'o chuman' adonj. 'O se aj cataj Diose rihaan so' se vaa gaa ndo'o ta'níi ta'nij si'no so', ne veé danj qui'yaj guee Diose ga so' adonj. ¹⁹ Dan me se quisíj so' 'o cientó yo', ne taj vaj ta'níi so', tzaj ne ne quiríj rá so' che'é rej chii nga me so' ne chana ituun me nica so' chana cu'naj Sara ma'. 'O se yo'o cuchumán rá so' ne'en so' Diose nanj adonj. ²⁰ Ne ca'vej rá so' cataj so' se vaa se ca'vee qui'yaj Diose ndaa vaa cataj Diose rihaan so' ma'. Tananj cuchumán ndo'o doj rá so' ni'yaj so' Diose, gaa ne nari' nucuaj doj man so' a. Cataj so' se vaa sa' uxrá vaa Diose, ²¹ ne guun ya rá so' se vaa guun nucuaj Diose qui'yaj Diose cunudanj se vaa cataj Diose a.

²² Che'é dan me cataj Diose: "Sij sa' me Abraham a". Danj ca'mii Diose che'é so', ²³ tzaj ne nuveé che'e orún' síi cu'naj Abraham a'mii nana yo' nana no rihaan danj Diose ma'. ²⁴ 'O se che'é

ma'an ní' no nana yo' rihaan danj Diose uún, che'é rej sij amán rá ni'yaj man Diose me ní' uún, ne dan me se aj cataj Diose se vaa sij sa' me ma'an ní' uún adonj. Veé dan me se amán rá ní' se vaa cunuu i'na' uún Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' qui'yaj Diose a. ²⁵ Dan me se ca'vej rá Diose cavi' Jesucristó che'é cacun' qui'yaj ní', ne cunuu i'na' uún so', qui'yaj Diose, che'é yan me rá Diose cunuu sa' ní' rihaan ma'an Diose adonj.

5

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cavi' sa' uxrá ní' che'é se cunuu sa' nimán ní' rihaan Diose a

¹ Dan me se amán rá ní' quene'en ní' Diose, ne che'é dan navij cacun' tumé ní', ne cunuu sa' nimán ní' rihaan Diose, ne che'é dan me ne chu'vi' ní' yaj, ne vaa díj nimán ní' che'é Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' adonj. Ne yuvaa Diose man ní' ma'. ² Dan me se amán rá ní' ni'yaj ní' man Jesucristó, ne che'é dan cavii sa' uxrá ní', qui'yaj Diose, ne yaj ro', vaa che'é guun niha' ndo'o rá ní' cataj xna'anj ní' rihaan yo'ó yuvii se vaa vaa güii ca'anj ní' cayáán ní' rej sa' ndo'o rej yanj ma'an Diose adonj. ³ Ne vaa che'é guun niha' rá ní' che'é sayuun ran' ní', ne dan me se ne'en ní' se vaa che'é sayuun ran' ní' me se nari' nucuaj doj nimán ní', ⁴ ne che'é dan uun niha' rá Diose ni'yaj Diose man ní', ne che'é

dan uun ya rá ní' se vaa vaa güii cayáán ní' ga so' a. ⁵ Che'é dan se guun na'aj ní' ma'. 'O se rqué Diose Nimán Diose man ní', ne Nimán Diose taj xna'anj rihaan ní' se vaa 'ee rá Diose man ní' adonj.

⁶ 'O se Jesucristó me se gaa ne guun nucaj ma'an ní' sij man rihaan chumiij nihánj qui'yaj sa' ní' do', gaa nuveé sij noco' man Diose me ní' do', ne cavi' Jesucristó che'é ma'an ní', gaa güii cachrón ma'an Diose cavi' so' ei. ⁷ Dan me se taj vaj yuviij ca'vej rá nayon rihaan tuvi' cavi' ma'. Ca'vee se síi ne tumé cacun' me tuvi' yuviij, tzaj ne se ca'vej rá yuviij cavi' yuviij che'é so' ma'. Ca'vee se ndaa síi sa' uxrá nimán me tuvi' yuviij, tzaj ne doj yuviij quisij rá cavi' che'é tuvi' nanj adonj. ⁸ Tzaj ne ino vaa Diose ga yuviij ei. Dan me se nda' se tumé ní' cacun', tzaj ne cavi' Jesucristó che'é ní', ne nayón so' rihaan ní', qui'yaj Diose, ne veé dan me se tihaan Diose rihaan ní' se vaa 'ee ndo'o rá Diose man ní' adonj.

⁹ Dan me se aj cunuu sa' ní' rihaan Diose cuano, che'é se cavi' Jesucristó, ne che'é dan ne'en ní' se vaa a 'ó güii se caxríj yuvaá Diose man ní' che'é cacun' tumé ní' ma'. 'O se tinanii Jesucristó man ní' rihaan sayuun qui'yaj Diose man ní' a. ¹⁰ Dan me se asino yaan yuvaá Diose man cunudanj yuviij che'é cacun' tumé nij yuviij, tzaj ne ca'néé Diose ta'níi Diose cavi' so' che'é yuviij, ne guun tuvi' ní'

ga Diose, qui'yaj so' a. Ne cunuu i'na' uún Jesucristó, ne che'é dan ne'en ní' se vaa ya quinanii ní' rihaan sayuun asa' ca'ne' Diose cacun' che'é cunudanj yuviij man rihaan chumiij nihánj ei. ¹¹ Ne uun niha' rá ní' cataj xna'anj ní' rihaan tuvi' ní' che'é se vaa qui'yaj Diose che'é ní', ne danj 'yaj ní' che'é Jesucristó sij 'njij ra'a man ní' ei. 'O se so' me síi qui'yaj guun tuvi' ní' ga Diose adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa qui'yaj canaán Jesucristó rihaan cacun' xna'anj rihaan chumiij nihánj a

¹² Dan me se orún' snó'o cu'naj Adán me síi guun yaan qui'yaj cacun' asino yaan, ne dan me se xii cunudanj nij yuviij man rihaan chumiij me so', ne qui'yaj so' cacun', ne tanáj so' cacun' rihaan cunudanj nij yuviij man rihaan chumiij, ne che'é dan ase vaa tumé Adán cacun' ro', danj vaa tumé cunudanj nij yuviij cacun' rihaan Diose a. 'O se che'é cacun' qui'yaj Adán me se ya guun che'e yuviij qui'yaj yuviij cacun', gaa ne guun che'e nij yuviij cavi' nimán nij yuviij, ne che'é dan nu' 'na' avi' nimán cunudanj nij yuviij man rihaan chumiij nihánj cuano adonj. ¹³ Dan me se asij ataa ca'mii Diose tucuaán cuchruj Moisés ro', asij danj me qui'yaj yuviij cacun', tzaj ne taj vaj se-tucuanj Moisés cunó nij yuviij ma'. Che'é dan ne qui'yaj nij yuviij cacun' rihaan se-tucuanj

Moisés ma'. ¹⁴ 'O se cavi' nimán síí cu'naj Adán cavi' nimán cunudanj tuvi' so' cavi' nimán, ne ndaa yuvii ne qui'yaj cacun' ndaa vaa qui'yaj síí cu'naj Adán ro', ndaa nimán nij so' cavi' gaa ataa quinaj se-tucuanj Moisés ne gaa cuchruj Diose se-tucuanj Moisés uún a.

Dan me se ase vaa quiran' cunudanj nij yuvii man rihaan chumii sayuun, qui'yaj orún' síí cu'naj Adán ro', danj vaa cavii sa' que'ee nij yuvii man rihaan chumii, qui'yaj orún' Jesucristó uún a. ¹⁵ Dan me se ne'en ní' se vaa orún' síí cu'naj Adán qui'yaj cacun' rihaan Diose, ne quisj cacun' yo' tiri' yo' man nimán cunudanj nij yuvii man rihaan chumii cuano, ne che'é dan nu' 'na' avi' nimán nij yuvii nanj adonj. Tzaj ne doj a nucuaj Diose rihaan Adán ei. Che'é dan guun ya rá ní' se vaa doj a guun nucuaj Diose racuíj Diose man me ma'an yuvii, ne doj a ca'vee cavii sa' nij yuvii che'é se luj qui'yaj Jesucristó che'é nij so' nanj adonj. ¹⁶ Dan me se gaa qui'yaj orún' síí cu'naj Adán cacun', ne quitáa cacun' xráa nij yuvii, tzaj ne ino uxrá vaa se luj qui'yaj Jesucristó che'é ní', ne dan me se gaa quisj qui'yaj ndo'o ní' cacun' ne cavi' so' che'é ní', ne dan me se güej cacun' xráa ní', qui'yaj so' adonj. ¹⁷ 'O se ne'en ní' se vaa gaa qui'yaj orún' síí cu'naj Adán cacun' yo', ne quiran' cunudanj nij yuvii man rihaan chumii

sayuun se vaa nu' 'na' avi' nimán cunudanj nij yuvii a. Che'é dan ní' sij cunuu sa' rihaan Diose che'é se luj qui'yaj orún' Jesucristó che'é ní' me se doj a ne'en ní' se vaa gaa i'na' nimán ní' ne guun chij ní' rihaan chumii nihánj che'é so' adonj.

¹⁸ Dan me se che'é orún' cacun' qui'yaj Adán me táa cacun' xráa cunudanj nij yuvii man rihaan chumii, tzaj ne orún' suun sa' ndo'o qui'yaj suun Jesucristó, ne che'é dan ca'vee güej cacun' xráa cunudanj nij yuvii, qui'yaj so', ne ca'vee yo'o gaa i'na' nimán nij yuvii a. ¹⁹ Dan me se síí cu'naj Adán ro', orún' so' ne ca'vej rá cuno rihaan Diose, ne che'é dan que'ee ndo'o yuvii tumé cacun', tzaj ne cuno orún' síí cu'naj Jesucristó rihaan Diose, ne che'é dan cunuu sa' que'ee yuvii rihaan Diose adonj.

²⁰ Dan me se cataj xna'anj Diose daj gaa se-tucuanj Moisés rihaan Moisés gaa naá, tzaj ne quene'en Diose se vaa síí se cuno rihaan Diose me yuvii ne tananj guun que'ee doj cacun' qui'yaj yuvii che'é se-tucuanj Moisés a. Dan me se quisj cataj xna'anj Diose daj gaa se-tucuanj Moisés rihaan so', gaa ne doj a guun rá yuvii qui'yaj yuvii se chi'ii á. Tzaj ne gaa xna'anj doj cacun' tumé yuvii, ne Diose me síí quirii nimán qui'yaj doj se luj che'é nij yuvii, ne dan me se tinavij Diose cacun' tumé nij

yuvij, gaa ne qui'yaj canaán se luj yo' rihaan cacun' yo' a. ²¹ Dan me se asino guun chij ndo'o cacun' rihaan nimán yuvij, gaa ne guun che'e yuvij cavi' nimán yuvij che'é cacun', ne quiran' nij yuvij sayuun nu' cavii nu' ca'anj a. Tzaj ne qui'yaj ndo'o Diose se luj che'é nij yuvij, che'é rej qui'yaj canaán se luj yo' rihaan cacun', ne guun chij ndo'o se luj yo' rihaan nimán nij yuvij, ne che'é dan nuu sa' nimán nij yuvij rihaan Diose, ne cayáán nij yuvij ga Diose nu' cavii nu' ca'anj a. Danj qui'yaj Diose che'é ní' gaa cavi' Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' rihaan rcutze adonj.

6

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ní' sij amán rá ni'yaj man Jesucristó me se se ca'vee canoco' ní' chrej chi'ij yaj ma'

¹ Daj qui'yaj ní', rá soj ga. 'O qui'yaj ní' cacun', ne qui'yaj Diose doj se luj che'é ní', rá soj na'. ² Taj ma'. Se guun qui'yaj ní' danj ma'. 'O se aj tanáj ní' chrej chi'ij á. Asa' ca'vee canoco' uún ní' chrej chi'ij, rá soj ga. ³ 'O se aj ne'en ya soj se vaa gaa cata' ne ní' che'é Jesucristó, ne ase vaa cavi' so' rihaan chumij nihánj ro', danj cavi' ní' rihaan tucuaán chi'ij, ne se ca'vee canoco' ní' tucuaán chi'ij cuano a ma'. ⁴ Dan me se ase vaa quiran' Jesucristó gaa cachin' nii man so' rque yo'óo ro', danj quiran' ní' gaa cata' ne ní', ne dan me se gaa cachin' nii man

so' rque yo'óo, ne va'nuj güii ne cachee so' rihaan yo'óo ma'. Ne ase vaa ne cachee so' rihaan yo'óo ro', danj gaa ní' cuano che'é se cata' ne ní', ne se cachée ní' chrej chi'ij cuano ma'. Gaa ne ase vaa cunuu i'na' uún Jesucristó gaa cavi' so', qui'yaj Diose ro', danj gaa cunuu naca nimán ní', ne ve'é uxrá qui'yaj ní' cayáán ní' ga tuvi' ní', qui'yaj Diose ei. 'O se sí sa' nucuaj me Diose ei. ⁵ Dan me se sese ya ya tanáj ní' chrej chi'ij che'é so' ro', ne ya ya cunuu sa' nimán ní' che'é so' adonj.

⁶ Ne'en ní' se vaa vaa chi'ij nimán ní' gaa ataa cavi' Jesucristó che'é ní', tzaj ne cavi' so' rihaan rcutze che'é ní', ne ve'é dan me se navij se chi'ij man nimán ní', qui'yaj so' gaa cavi' so', ne taj che'é qui'yaj ní' se chi'ij ne guun ní' se-mozó cacun' yaj a ma'. ⁷ 'O se ase vaa na'vee qui'yaj xngá cacun' ro', danj vaa ní', ne se ca'vee canoco' ní' chrej chi'ij yaj a ma'. ⁸ Dan me se cavi' Jesucristó, ne canoco' ní' man so', ne dan me se cavi' se chi'ij man nimán ní' ei. Ne cunuu i'na' uún so', ne che'é dan amán rá ní' se vaa ca'vee cayáán sa' nimán ní' ga so' nanj adonj. ⁹ Dan me se ne'en ní' se vaa cunuu i'na' uún Jesucristó, ne daj chihaa mój se ca'vee cavi' uún so' a man adonj. ¹⁰ 'O se sí cavi' ro', daj chihaa mój se ca'vee qui'yaj so' cacun', ne sí cunuu i'na' uún me se che'é orún' Diose ne so' ei.

11 Ne che'é dan cataj ma'an soj se vaa aj cavi' se chi'ii man nimán nij soj, ne se qui'yaj uún nij soj cacun' a ma'. 'O se canoco' nij soj man Jesucristó, ne daj se 'yaj guee so', yanj so' che'é rej qui'yaj suun so' rihaan Diose ro', danj qui'yaj ní' uún a.

12-13 Che'é dan se ca'vej rá soj guun chij cacun' rihaan nee man soj ma'. Ne'en soj se vaa vaa güii cavi' nee man soj, ne che'é dan se guun ca'vej rá soj qui'yaj nee man soj náa guun se nij ma'. Dan me se ase vaa síi cavi' vaa soj gaa rque, tzaj ne racu'j Diose man soj, ne che'é dan ase vaa síi cunuu i'na' uún vaa soj, ne che'é dan nu' nee man soj qui'yaj suun che'é Diose, qui'yaj soj, ne inanj suun sa' qui'yaj suun soj che'é Diose á. 14 Se guun chij cacun' rihaan soj yaj a ma'. 'O se ne'en soj se vaa se cuta' Diose cacun' xraá soj sese se canoco' soj nu' se-tucuanj Moisés ma'. Tzaj ne me rá Diose qui'yaj Diose se luj che'é soj, ne quinavj cacun' tumé soj, ne cavi' sa' soj, qui'yaj ma'an Diose, ne che'é dan taj che'é guun chij cacun' rihaan soj a man adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa qui'yaj suun ní' rihaan inanj Diose a

15 Ta'aj yuvij cataj: "Sese danj vaa, ne sese se cuta' Diose cacun' xraá ní' che'é se-tucuanj Moisés, ne sese qui'yaj Diose se luj che'é ní', ne ca'vee qui'yaj ndo'o ní' cacun' nanj á". Danj

cataj ta'aj yuvij, tzaj ne qui' ndo'o vaa nana yo' nana tu'va nij yuvij ei. 16 Ne acanj soj cuentá se vaa sese chrej chi'ii canoco' soj, ne guun soj se-mozó cacun' a. Danj inanj guun chij cacun' rihaan soj, ne inanj uun cacun' qui'yaj soj, qui'yaj cacun', gaa ne quirij' nimán soj, qui'yaj cacun' tumé soj a. Tzaj ne sese cunq soj rihaan Diose, ne cunuú soj rihaan Diose, ne cunu sa' nimán soj rihaan Diose nanj ei. 17 Gaa rque me se se-mozó cacun' me soj, tzaj ne guun rá ma'an soj cunq soj nana tucu'yón nuj rihaan soj che'é Diose, ne che'é dan nagó' 'unj gracia rihaan Diose adonj. 18 Dan me se quinanii soj rihaan cacun', ne inanj se sa' uun rá Diose 'yaj soj a. 19 (Dan me se nana nica' achrón 'unj rihaan yanj nihánj nayaa soj a. Ne'én 'unj se vaa se guun nucuaj soj cunq soj nana nachran' ma'.) Dan me se gaa rque me se ca'vej rá soj qui'yaj nee man soj se chi'ii, ne qui'yaj soj inanj cacun' rihaan Diose, gaa ne guun niha' rá soj qui'yaj soj doj cacun' uún a. Tzaj ne cuano nihánj me se ca'vej soj qui'yaj soj inanj se sa' ndaa vaa uun rá Diose, gaa ne guun soj síi sa' nimán rihaan Diose á.

20 Dan me se gaa se-mozó cacun' me soj, ne guun rá soj se vaa ne nó xcúun soj qui'yaj soj se sa' ma'. 21 Che'é dan me cavii sa' soj gaa canoco' soj chrej chi'ii, rá soj na'. Taj ma'. Maan se uun na'aj soj cuano

che'é cacun' aj qui'yaj soj gaa rque, ne che'é cacun' yo' me se quirí' nimán soj, ne ca'anj soj rihaan ya'an nu' cavii nu' ca'anj adonj. ²² Tzaj ne yaj ro', aj quinanii soj rihaan cacun', ne nuveé se-mozó cacun' me soj, tananj rihaan Diose nuú soj, ne che'é suun sa' 'yaj suun soj rihaan Diose ro', che'é dan cunu sa' nimán soj, gaa ne cayáan soj ga Diose nu' cavii nu' ca'anj ei. ²³ Dan me se che'é cacun' 'yaj yuvii me se yo'o guun yanij nimán nij yuvii rihaan Diose nu' cavii nu' ca'anj, tzaj ne qui'yaj ma'an Diose se luj che'é ní' sij 'nij ra'a Jesucristó man se vaa ca'vee cayáan ní' ga so' nu' cavii nu' ca'anj adonj.

7

Nana nihánj taj xna'anj se vaa quisíj canoco' ní' se-tucuanj Moisés, ne cuano nihánj ca'nej nimán ní' qui'yaj suun ní' che'é Diose a

¹ Dan me se aj ne'en nij soj daj vaa se-tucuanj Moisés, tinuj, nocoj. Che'é dan ne'en soj se vaa ne nó xcúún nij síi cavi' canoco' nij so' tucuaán yo' ma'. ² Ne dan me se sese vaa nica chana, ne cane no' ga nica no', taj nana cataj xna'anj Diose rihaan Moisés gaa naá yo' a. Tzaj ne sese cavi' nica chana, ne ca'vee ca'anj no' xcaj no' yo'ó snó'o a. ³ Tzaj ne sese yanj nica chana ne xcaj chana yo'ó snó'o, ne tumé ndo'o no' cacun', tzaj ne sese cavi' nica chana, ne ca'vee xcaj chana

yo'ó snó'o, ne nuveé cacun' me yo' gaa ma'.

⁴ Ne ase vaa chana cavi' nica ro', danj vaa ma'an ní', tinuj, nocoj. 'O se che'é se cavi' Jesucristó ro', che'é dan quisíj canoco' ní' se-tucuanj Moisés nanj á. Ne cunu i'na' uún Jesucristó, ne canoco' ní' man so', ne che'é dan guun nucuaj ní' qui'yaj suun ní' suun sa' che'é Diose a. ⁵ Asij rque me se qui'yaj suun ndo'o ní' che'é se-tucuanj Moisés, ne guun ndo'o rá ní' cunó ní' rihaan Diose, tzaj ne ne guun nucuaj ní' cunó ní' ma'. Maan se tananj a guun doj rá ní' qui'yaj ní' cacun', gaa ne doj a vaa cacun' qui'yaj nee man ní', ne che'é dan vaa güii cavi' nu' nimán ní' ei. ⁶ Dan me se gaa naá canoco' uxrá ní' tucuaán yo' tucuaán no rihaan yanj, ne no xcúún ní' canoco' ní' tucuaán yo', rá ní' gaa rque, tzaj ne yaj nihánj me se taj che'é canoco' ní' tucuaán yo' a ma'. 'O se aj cunu sa' nimán ní', ne a'neé nimán ma'an ní' qui'yaj suun ní' che'é Diose cuano adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa che'é se-tucuanj Moisés xcaj ní' cuentá se vaa tumé ní' cacun', tzaj ne taj se 'ya' cunu sa' nimán ní' rihaan Diose qui'yaj tucuaán yo' ma'

⁷ Guun rá ní' se vaa tucuanj chi'ij me se-tucuanj Moisés na'. Taj a doj ma'. 'O se se-tucuanj Moisés yo' qui'yaj don ca'vee xcaj 'unj cuentá me se uun cacun' a. Dan me se gaa naá cataj Diose

se vaa na'vej rá Diose guun rá ní si'yaj tuvi' ní, ne veé dan me se xcaj 'un̄j cuentá se vaa tanañj a guun ndo'o raj si'yaj tuvij gaa quene'én 'un̄j tucuáán yo', ne dan̄j inañj vaa nimanj nan̄j á. ⁸ Veé dan me se xcaj 'un̄j cuentá daj vaa se-tucuañj Moisés, gaa ne guun che'ej guun ndo'o raj qui'yáj cacun' uún a. Sese nuvi' tucuáán canoco' ní ne ne uun rá ní qui'yáj ní cacun' asuun sañ ma'. ⁹ Ne asij ataa narij' 'un̄j se-tucuañj Moisés, ne guun raj se vaa sa' qui'yáj, tzaj ne narij se-tucuañj Moisés, gaa ne guun che'ej guun raj qui'yáj cacun' se vaa na'vej rá Diose, ¹⁰ ndaa síj, gaa ne quiri' nu' nimanj nan̄j adon̄j. Sese cun̄o yuviñ nu' se-tucuañj Moisés, ne ve'é uxrá cayáán nij yuviñ, ne che'é dan vaa tucuáán yo', tzaj ne 'un̄j nihánj me se daj doj se quiri' nu' nimanj, qui'yaj tucuáán yo' adon̄j. ¹¹ Dan me se gaa narij se-tucuañj Moisés, ne guun raj canocoj nu' tucuáán yo', ne cavij sa' 'un̄j, qui'yáj tucuáán yo', raj a. Tzaj ne tanañj a guun chi'ij ndo'o raj doj, qui'yaj cacun' 'nij nimanj, ne tiha' yu'unj cacun' yo' manj, ne che'é dan doj a qui'yáj cacun', ne quiri' nu' nimanj a adon̄j.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa na'vee canoco' ní se-tucuañj Moisés, che'é se uun chij cacun' rihaan nee man ní a

¹² Dan me se guee uxrá se-tucuañj Moisés nan̄j á. 'O gaa nica nimán ní', sese cun̄o ní man yo' ei. Ne cunaj uxrá vaa yo' ei. ¹³ 'Un̄j me se quiri' nimanj qui'yaj se-tucuañj Moisés tucuáán sa', rá nij soj na'. Taj ma'. Maan se che'é cacun' qui'yáá 'un̄j me quiri' nimanj nan̄j á. Gaa cunoj se-tucuañj Moisés, ne guun che'ej qui'yáj cacun', ne que'ee ndo'o cacun' qui'yáj, gaa ne xcaj 'un̄j cuentá se vaa man ndo'o cacun' nimanj a.

¹⁴ Ne'en ní se vaa nana ca'mii Nimán Diose me se-tucuañj Moisés, tzaj ne yuviñ uun mej, ne inañj cacun' ne'enj qui'yáj a. ¹⁵ Ne ne'enj daj me che'é me 'yáá 'un̄j dan̄j ma'. Dan me se me raj qui'yáj se sa', tzaj ne inañj cacun' 'yáj, ne se chi'ii na'vej raj qui'yáj, tzaj ne inañj se chi'ii 'yáj nan̄j adon̄j. ¹⁶ Chi'ii vaa cacun' qui'yáj, raj, ne dan me se ne'én 'un̄j se vaa sa' vaa se-tucuañj Moisés a. ¹⁷ Dan me se ne qui'yaj ma'anj cacun' ma'. Tzaj ne uun chij ndo'o cacun' rque nee manj, ne che'é dan nee manj qui'yaj cacun' a.

¹⁸⁻¹⁹ Ne'enj se vaa taj se 'yá' qui'yaj nee manj se sa' ma'. Dan me se me raj qui'yáj se sa', tzaj ne na'vee qui'yaj nee manj se sa' ma'. Ne se chi'ii na'vej raj qui'yáj, tzaj ne dan me se inañj se chi'ii 'yáj, 'yaj nee manj adon̄j. ²⁰ Che'é dan me taj 'un̄j se vaa ne 'yaj ma'anj se chi'ii ma'. 'O se uun chij ndo'o cacun' rque

neē manj, ne che'é dan inanj
 neē manj 'yaj se chi'ii yo' a.
²¹ Me raj qui'yáj se sa' uun rá
 Diose, tzaj ne na'vee qui'yáj
 danj ma'. 'O se tanañj inanj
 'na' cacun' rihanj a.

²² Ne'enj se vaa sa' vaa
 se-tucuañj Moisés, ²³ tzaj ne
 me ndo'o rá neē manj qui'yaj
 yo' cacun', ne na'vej neē manj
 cunō yo' rihaan Diose ma'.
 Inanj tucuaán chi'ii me rá nee
 manj canoco' yo' adonj. Dan
 me se na'vej raj qui'yáj ca-
 cun', tzaj ne neē manj inanj
 me rá se vaa qui'yáj cacun' a.

²⁴ Dan me se ni'quej, raj
 nanj ei. Inanj cacun' 'yaj nee
 manj, ne che'é dan quirí' nu'
 nimanj, ne vaa güii ca'anj
 'unj rihaan ya'an, qui'yaj
 neē manj asuun nanj adonj.
²⁵ Ne me síi tinanii manj
 rihaan neē manj, rá soj ga.
 'O se guun ni'yaj ndo'o ní'
 rihaan Diose se vaa tinanii
 Jesucristó s'ij 'nij ra'a man
 ní' manj rihaan sayuun yo'
 adonj.

Dan me se xa' ma'anj,
 tzaj ne noco' uxrá ma'anj
 se-tucuañj Diose, tzaj ne xa'
 neē manj, tzaj ne inanj se
 chi'ii 'yaj neē manj a.

8

*Nana nihánj taj xna'anj
 se vaa xcax ní' cuentá che'é
 inanj Nimán Diose, ne cavii sa'
 nimán ní' a*

¹ Yaj me se daj chihaa m'ij
 se cuta' Diose cacun' xraá
 ní' s'ij noco' man Jesucristó
 ma'. ² 'O se 'unj nihánj
 me se che'é se canocó' 'unj

man Jesucristó, ne che'é dan
 Nimán Diose me síi guun
 chij rihaan nimanj, gaa ne
 dan me se cunuu sa' nimanj,
 ne che'é dan quinanii 'unj
 rihaan cacun', ne se cavi'
 nu' nimanj qui'yaj cacun'
 a man adonj. ³ Ne guun
 nucuaj neē man ní' canoco'
 neē man ní' nu' se-tucuañj
 Moisés, ne che'é dan se guun
 nucuaj ní' quinanii ma'an ní'
 rihaan cacun' tumé ní' ma'.
 Tzaj ne Diose me síi tinanii
 man ní' rihaan cacun' yo',
 ne ca'née Diose ma'an ta'níi
 Diose rihaan chumii, ne ase
 vaa neē man ní' ro', danj
 vaa neē man so' uún a. Xa'
 neē man ní', tzaj ne tumé ní'
 cacun', qui'yaj neē man ní',
 ne che'é dan ca'na' so', ne
 cayáan so' ga ní', ne cavi' so'
 che'é ní' a. Tzaj ne taj cacun'
 tumé ma'an so', ne che'é dan
 taj che'é qui'yaj ní' cacun'
 yaj ma'. ⁴ Cuanō yaj me se
 taj che'é qui'yaj ní' inanj se
 vaa me rá nee man ní' qui'yaj
 ní' ma'. Inanj rihaan orún'
 Nimán Diose cunō ní', ne
 qui'yaj ma'an ní' ndaa vaa
 me rá Diose qui'yaj ní' a. Dan
 me se Nimán Diose 'yaj uno
 ma'an ní' se-tucuañj Moisés
 adonj.

⁵ Dan me se ta'aj yuvii
 xcax cuentá inanj che'é neē
 man nij so', tzaj ne inō doj
 vaa yuvii noco' man Nimán
 Diose, ne dan me se che'é
 inanj se vaa me rá Nimán
 Diose xcax nij so' cuentá
 adonj. ⁶ Sese inanj che'é neē
 man ní' xcax ní' cuentá, ne
 cavi' nu' nimán ní' a. Tzaj ne

sese che'é Nimán Diose xcaj ní' cuentá, ne cavii sa' ní', ne ca'vee cayáan ní' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj, ne gaa xej nimán ní', qui'yaj Nimán Diose adonj. ⁷ Sese inanj che'é nee man ma'an ní' xcaj ní' cuentá, ne taj ri'yunj ní' man Diose vaa gaa adonj. Se guun nucuaj ma'an ní' cunō ní' se-tucuanj Diose vaa gaa ma'. ⁸ Ne aran' rá Diose ni'yaj Diose man nij yuvii acaj cuentá che'é nee man ma'an nij yuvii a man adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa sese yanj Nimán Diose ga ní', ne sa' doj gaa ní' a

⁹ Tzaj ne inō doj vaa nij soj sese ya yanj Nimán Diose ga soj á. Che'é dan ne 'yaj soj ndaa vaa me rá nee man soj qui'yaj soj ma'. Tzaj ne inanj rihaan Nimán Diose uno soj, ne dan me se sese nuvi' Nimán Jesucristó yáan ga yo'ō so', ne nuveé sji 'nij ra'a Jesucristó man me so' ma'. ¹⁰ Ne'en soj se vaa cavi' nee man ní' che'é cacun' qui'yaj nee man ní', tzaj ne sese yanj Jesucristó ga ní', ne 'ō vaa sa' ní' rihaan Diose, ne che'é dan 'ō vaa i'na' nimán ní' adonj. ¹¹ Ne ne'en soj se vaa cunuu i'na' uún Jesucristó gaa cavi' so', qui'yaj Diose, ne ma'an Nimán Diose nuú nimán soj, ne che'é dan cunuu naca nee man soj asa' cavi' soj, qui'yaj uún Diose a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa yuvii uno a'mii Nimán Diose me ta'nii Diose a

¹² Che'é dan ne nó xcuún ní' qui'yaj ní' ndaa vaa me rá nee man ní' ma'. Se racuj ní' man nee man ní', man tinuj, man nocoj. ¹³ 'Q se sese aráya'anj ndo'o soj man nee man soj, ne ca'anj yanj soj rihaan Diose, qui'yaj ma'an soj adonj. Tzaj ne sese cunō soj nana a'mii Nimán Diose, ne se ca'vej rá soj qui'yaj nee man soj cacun', gaa ne yo'ō gaa i'na' nimán soj adonj. ¹⁴ 'Q se yuvii uno a'mii Nimán Diose me ta'nii Diose ei. ¹⁵ Ne'en soj se vaa chu'vi' mozó ne'en so' se-ru'vee so', tzaj ne na'vej rá Diose qui'yaj soj danj rihaan Diose ma'. Se chuchu'vi' nimán soj ne'en soj Diose ma'. 'Q se nicaj yu'unj Diose man soj, ne guun ta'nij Diose man soj, ne che'é dan me gaa niha' rá soj cataj soj: "Ataj" rihaan Diose á. ¹⁶ Dan me se yo'ō a'mii Nimán Diose ga nimán ní', ne taj Nimán Diose se vaa ta'nii Diose me ní' a. ¹⁷ Che'é dan vaa güii rque ndo'o Diose se sa' rihaan ní' ga Jesucristó, ne 'ō cuyaan gaa se sa' rihaan Jesucristó ga ní' a. Veé dan me che'é se ran' ní' sayuun ndaa vaa quiran' Jesucristó ro', che'é dan cavii sa' ní' ga so', ne guun chij ní' ga so' vaa güii adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa vaa güii, ne ve'é ndo'o gaa cunudanj chumii, qui'yaj Diose che'é ní' a

¹⁸ Veé dan me se ran' xa' ní' sayuun cuano, tzaj ne vaa güii, ne doj a cavii sa' ní' rihaan sayuun ran' ní' cuano adonj. 'Q se ataa cataj xna'anj

Diose rihaan ní' che'é nu' se sa' nīcaj ní', tzaj ne asa' rqué Diose nu' se sa' rihaan ní', ne quini'yon ní' nu' sayuun quiran' ní' ei. Danj vaa raj nanj adonj. ¹⁹ Na'vij uxrá cunudanj nij rasuun man rihaan chumij nihánj quisij güii tihään Diose man nij ta'níi Diose rihaan chumij, gaa ne quene'en chumij daj gaa nij so' a. ²⁰ Cuanō ro', taj yu'vee nó nij rasuun man rihaan chumij ma'. Gaa qui'yaj Diose chumij, ne vaa sa' cunudanj nij rasuun yo', tzaj ne quiri' nij rasuun che'é cacun' qui'yaj yuvij, ne ca'vej rá Diose quiri' nu' nij rasuun yo', tzaj ne ne'en Diose ²¹ se vaa vaa güii cunu sa' cunudanj nij rasuun yo' rihaan chumij, ne asa' quisij güii yo', ne taj rasuun quiri' taj rasuun cuchruu ma'. 'O se ve'é ndo'o gaa nu' nij rasuun yo' ei. Dan me se ase vaa ma'an nij ta'níi Diose ro', danj gaa uún nij rasuun uún, ne ve'é ndo'o gaa nij yo' adonj.

²² Dan me se ne'en ní' se vaa ran' uxrá nu' rasuun man rihaan chumij sayuun cuano, ne me uxrá rá yo' cunu naca uún yo', ne na'vij yo' quisij güii cunu sa' yo' adonj. ²³ Vaj a doj, ne ráchej ma'an ní' uún, ne na'vij ní' cunu naca ma'an ní' uún a. Dan me se yanj Nimán Diose ga ní', ne sa' uxrá vaa Nimán Diose, ne che'é dan ne'en ní' se vaa rqué Diose se sa' doj rihaan ní', ne ne'en ní' se vaa vaa güii, ne quene'en yuvij se

vaa guun ta'nij Diose man ma'an ní', ne cunu sa' nu' nee man ní' a. ²⁴ Dan me se tinanii Diose man ní' rihaan chrej chi'ii uun chij nimán ní', ne che'é dan guun ya rá ní' se vaa cavii sa' ní', tzaj ne ataa quene'en ní' nu' se vaa qui'yaj Diose che'é ní', ne che'é dan nucuaj ndo'o rá ní' man Diose se vaa ya ya qui'yaj so' che'é ní' a. ²⁵ Ne ne'en ní' daj qui'yaj Diose che'é ní' ma'. Maan se nucuaj rá ní' man Diose, ne che'é dan se gaa ra'yanj nimán ní' ma'. Maan se gaa nanaj nimán ní', ne na'vij ní' ndaa se cavii sa' ní' qui'yaj Diose adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa racuíj ndo'o Diose man ní' a

²⁶ Sese ne ne'en ní' qui'yaj ní' nu' se vaa no xcúun ní' qui'yaj ní', ne Nimán Diose racuíj man ní', ne guun nucuaj ní' a. Ne ne'en ní' daj ca'mii ní' gaa achíin ni'yaj ní' rihaan Diose ma'. Che'é dan achíin ni'yaj Nimán Diose che'é ní', ne taj xna'anj Nimán Diose rihaan Diose nana me rá ma'an ní' ca'mii ní' a. ²⁷ Dan me se Nimán Diose ne'en daj me rá ní' cataj xna'anj ní' rihaan Diose, ne uno Diose a'mii Nimán Diose che'é ní' ei. Ne'en Nimán Diose me se achiin man ní', ne achíin ni'yaj Nimán Diose rihaan Diose se vaa rqué Diose se vaa achiin man ní' a. Dan me se ne'en Diose se vaa inanj se vaa a'vej rá Diose nīcaj ní' achíin ni'yaj Nimán Diose, ne danj 'yaj

Nimán Dioso che'é cunudanj ní sij cunuu sa' nimán rihaan Dioso adonj.

²⁸ Dan me se ne'en ní' se vaa racuíj ndo'o Dioso man ní' sij aráj cochroj rihaan Dioso ei. 'O se canacúún Dioso man ní' cayáán ní' ga Dioso nu' cavii nu' ca'anj, ne che'é dan me avii sa' nu' suun 'yaj suun ní' ga Dioso adonj. ²⁹ Gaa naá me se quene'en Dioso se vaa canoco' ní' man so' vaa güii, gaa ne yo'o guun rá Dioso se vaa naquiyaj sa' Dioso nimán ní', ne ase vaa ta'núí Dioso síí cu'naj Jesucristó ro', danj gaa ní' uún, ne vaa güii cumán ndo'o tinúú Jesucristó do', ra'vij Jesucristó do', ne so' guun síí chava' rihaan cunudanj ní' a. ³⁰ Gaa ne canacúún Dioso man ní', gaa ne cunuu sa' ní' rihaan Dioso, quiyaj Dioso, gaa ne ya guun chij ní' ga Dioso, quiyaj ma'an Dioso adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa daj chihaa mij se guun tanáj Dioso man ní' ma'

³¹ Dan me se Dioso me tuvi' ní', ne che'é dan taj síí quisij quiyaj sayuun man ní' ma'. ³² 'O se ne cuchu'vi' Dioso rque Dioso ma'an ta'núí Dioso cavi' che'é ní', ne che'é dan guun ya rá ní' se vaa rque Dioso nu' se sa' rihaan ní', ne cavii sa' ní' adonj. ³³ Ní' sij narii Dioso man me se se guun cuta' yuvii cacun' xráá ní' rihaan Dioso ma'. 'O se ma'an Dioso cataj se vaa cunuu sa' ní' rihaan so' a. ³⁴ Taj yuvii cuta' cacun' xráá

ní' sij narii Dioso man ma'. 'O se cavi' Jesucristó che'é ní', ne cunuu i'na' uún Jesucristó, ne cuano nicun' so' x'núú Dioso, ne ma'an so' me síí achíín ni'yaj rihaan Dioso che'é ní' adonj.

³⁵ A 'ó güii se guun yanij Jesucristó rihaan ní', quiyaj nij yuvii ma'. Yo'o 'ee rá Jesucristó man ní' ei. Ca'vee se quiran' ní' sayuun do', ca'vee se quinano ndo'o rá ní' do', ca'vee se quitaj ri'yunj yuvii man ní' do', ca'vee se quina'aan rque ní' do', ca'vee se quinavij sa'anj rihaan ní' do', ca'vee se cavi' ní' do', tzaj ne daj chihaa mij se guun yanij Jesucristó rihaan ní' ma'. ³⁶ No nana rihaan danj Dioso se vaa che'é se noco' ní' man Dioso, che'é dan me rá yuvii ticavi' yuvii man ní' daj a orá, ne ase vaa ticavi' nii man matzinj ro', danj me rá nii ticavi' nii man ní', taj danj Dioso a. ³⁷ Tzaj ne ca'vee se daj a sayuun ran' ní', tzaj ne taj se 'yaj ma'. 'O se Jesucristó me síí 'ee rá man ní', ne che'é dan quiyaj canaán uxrá ní' rihaan sayuun adonj.

³⁸⁻³⁹ 'O se guun ya raj se vaa a 'ó rasuun se ca'vee quiyaj guun yanij Dioso rihaan ní' ma'. Ca'vee se gaa i'na' ní' do', ca'vee se cavi' ní' do', tzaj ne yo'o 'ee rá Dioso man ní' a. Ca'vee se ma'an nij se-mozó Dioso me rá quiyaj guun yanij Dioso rihaan ní', tzaj ne se ca'vee quiyaj canaán nij so' ma'. Ca'vee se daj a sayuun quiran' ní', tzaj ne se tanáj Dioso man ní' ma'.

Se guun yaníj Diose rihaan ní' qui'yaj yuvii do', qui'yaj síi chree do', qui'yaj nana chree do', qui'yaj naj guun rasuun do' ma'. Se guun nucuaj nij so' qui'yaj nij so' danj ma'. Taj a 'ó rasuun man xta' taj a 'ó rasuun man rej rque yo'óo qui'yaj ca'vee guun yaníj Diose rihaan ní' ma'. A 'ó rasuun qui'yaj Diose se ca'vee qui'yaj danj ma'. Yo'o 'ee rá Diose man ní', ne che'é dan ca'née so' man Jesucristó rihaan ní', ne 'nij ra'a Jesucristó man ní', ne 'ee rá so' man ní' adonj.

9

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nanó ndo'o rá síi cu'naj Pablo che'é tuvi' so' nij yuvii israelitá a

¹ Noco' nu' ní' man Jesucristó, ne se ca'mii ne 'unj rihaan nij soj ma'. 'O se yanj Nimán Diose ga 'unj, ne ma'an Nimán Diose cataj rihanj se vaa nana ya ca'mij á. ²⁻³ Dan me se inanjan nanó ndo'o raj che'é nij tuvij nij yuvii israelitá, ne me raj nayonj rihaan nij so', ne ndaa ca'née nimanj quinaj ma'anj rihaan sayuun, qui'yaj Diose, ne yo'o nacaj Diose man nij so' rihaan sayuun quiran' nij so', ne ca'née nimanj tanáj Jesucristó manj, ne nacaj Jesucristó man nij so' a. ⁴ Dan me se yuvii israelitá me nij so', ne guun ta'nij Diose man nij so', rá Diose á. Quene'en nij so' se vaa chuguun ndo'o Diose gaa canicun' ma'an Diose ga nij so' gaa naá, ne

cataj xna'anj Diose rihaan nij so' daj qui'yaj Diose che'é nij so', ne cataj xna'anj Diose rihaan nij so' daj qui'yaj ma'an nij so' a. Tucu'yón Diose man nij so' daj qui'yaj nij so' gaa na'vij nij so' rihaan Diose, ne cataj Diose rihaan nij so' se vaa ya ca'nej Diose 'o síi tinanii man nij so' rihaan sayuun a. ⁵ Xii nij yuvii israelitá me nij síi man gaa naá síi cu'naj Abraham do', síi cu'naj Isaac do', síi cu'naj Jacob do' a. Yo'o tuvi' nij so' me Jesucristó síi ca'née Diose tinanii man yuvii rihaan sayuun, ne Jesucristó me se Diose me so', ne uun chij so' rihaan cunudanj a. Ve'é ca'mii ní' che'é so' nu' cavii nu' ca'anj ei. Ve'é danj gaa ya ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa inanjan nij yuvii israelitá narii Diose me ya ya yuvii israelitá rihaan Diose a

⁶ Dan me se gaa naá cataj Diose se vaa ya canoco' nij yuvii israelitá man so' nu' cavii nu' ca'anj, ne me che'é ne noco' nij yuvii israelitá man Diose cuano, rá soj ga. 'O se quisij ya ndaa vaa ca'mii Diose, tzaj ne ne narii ya Diose man cunudanj nij yuvii israelitá ma'. Nuveé ya ya yuvii israelitá me cunudanj nij so' rihaan Diose ma'. ⁷ Abraham síi cayáan gaa naá ro', doj ta'níi ta'nij si'no so' guun ta'níi Diose, ne dan me se cataj danj Diose se vaa orún' nij ta'níi ta'nij si'no síi cu'naj Isaac me ya ya

ta'níi ta'nij si'no síi cu'naj Abraham rihaan Diose á. Danj ca'mii Diose rihaan síi cu'naj Abraham gaa naá a. ⁸ Dan me se cataj Diose se vaa se guun ta'nij Diose man cunudanj nij ta'níi ta'nij si'no síi cu'naj Abraham ma'. Maan se ta'aj nij so' narii Diose, ne inanj che'é nij síi narii Diose ca'mii Diose, gaa cata' tu'va Diose se vaa ya canoco' nij so' man so' a. ⁹ Dan me se gaa ataa ca'ngaa síi cu'naj Isaac síi narii Diose man, ne ca'mii Diose che'é so', cataj Diose se vaa nasij 'o yo', gaa ne ca'na' uún Diose rihaan Abraham, ne ya gaa 'o ta'nij sno'o chana cu'naj Sara a. Ne sno'o cunii yo' ro', me Isaac a. Danj cataj Diose rihaan Abraham a.

¹⁰ Ne vaa chana cu'naj Rebeca uún, ne cotoj no' ga orún' nica no' síi cu'naj Isaac, ne nari' no' ndaa ne'ej cuaté nuu rque no' a. ¹¹⁻¹² Gaa ataa ca'ngaa ne'ej, ne cataj xna'anj Diose rihaan no' se vaa qui'yaj suun ne'ej taj yaan ca'ngaa rihaan ne'ej noco' xco, cataj Diose a. 'O se ataa ca'ngaa ne'ej, ne taj a 'ó roj so' qui'yaj sa' do', qui'yaj chí'ij do' ma'. Taj se sa' qui'yaj síi guun chij rihaan tinúu, ne taj cacun' tumé síi qui'yaj suun che'é tinúu ma'. Maan se inanj danj qui'yaj Diose narii Diose man yo' o so' guun chij so' rihaan tinúu so', che'é rej aj guun rá Diose daj gaa suun cata 'o 'o so' rihaan Diose nanj ei. ¹³ Dan me se taj danj Diose se vaa cunuu 'ee

rá Diose ne'en Diose man nij tuvi' síi cu'naj Jacob síi noco' xco, tzaj ne quiri' nij tuvi' síi cu'naj Esaú rihaan Diose, taj danj Diose adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'vee narii Diose naj guun yuvii a

¹⁴ Dan me se nij qui'yaj Diose rihaan síi cu'naj Esaú, rá soj na'. Taj a doj ma'. ¹⁵ 'O se gaa naá ca'mii Diose rihaan síi cu'naj Moisés, cataj Diose a:

—No xcuún 'unj gaa 'ee rá 'unj ne'én 'unj naj guun yuvii a. —Danj ca'mii Diose rihaan Moisés gaa naá a.

¹⁶ Dan me se ca'vee se daj a me rá yuvii, ca'vee se daj a qui'yaj yuvii, tzaj ne se ca'vee qui'yaj nij yuvii se vaa me rá ma'an nij yuvii ma'. Orún' Diose me síi cataj me síi cunuu 'ee rá so' man adonj.

¹⁷ Ne rihaan danj Diose nó nana ca'mii Diose rihaan síi cu'naj Faraón gaa cataj Diose:

—Guún so' síi nicaj suun, qui'yáj, gaa ne quene'en yuvii daj quirán' so', qui'yáj, ne xcaj nij yuvii cuentá se vaa Diose síi nucuaj mej a. —Nanj cataj Diose rihaan síi cu'naj Faraón gaa naá a.

¹⁸ Dan me se ne'en ní' se vaa sese me rá Diose cunuu 'ee rá Diose man 'o so', ne cunuu 'ee rá Diose man so', ne sese me rá Diose guun nichraj rá 'o so', ne guun nichraj rá so', qui'yaj uún Diose a.

19 Vaa yuvij cataj: “Che'é dan, me che'é uta' Diose cacun' xráa yuvij ga. 'O se inanj se me rá Diose qui'yaj ní' 'yaj ní' á”. Danj cataj ta'aj yuvij a. 20 Tzaj ne ne nó xcúún ní' cataj ní' se vaa ne nó xcúún Diose qui'yaj so' ndaa vaa 'yaj so' ma'. 'O se Diose me síi qui'yaj man ní', ne ne nó xcúún ní' cachinj na'anj ní' man Diose me che'é cavii nij ta'aj ní' ma'. 21 Dan me se síi 'yaj xruj me se doj yo'óo niqúi gaa rihaan so', gaa ne ca'vee qui'yaj so' xruj a. Doj yo'óo niqúi nıcaj so' qui'yaj so' xruj ve'é ndo'o vaa, gaa ne doj yo'óo niqúi nıcaj so' qui'yaj so' xruj nij doj a. Ca'vee qui'yaj so' daj me rá ma'an so' á. 22 Ne ase vaa 'yaj síi 'yaj xruj ro', danj vaa 'yaj Diose, ne dan me se quiri' ndo'o ta'aj yuvij qui'yaj Diose, ne vaa güii ca'anj nij so' rihaan ya'an a. Uun yuvaa Diose man nij so' che'é cacun' 'yaj nij so', ne me rá Diose caxrii yuvaa Diose man nij so', ne me rá Diose tıhaan Diose se vaa nucuaj ndo'o Diose, tzaj ne aráj x'naa uxrá Diose ni'yaj Diose man nij yuvij, 23 che'é rej guun rá Diose tıhaan Diose rihaan nij yuvij nu' ndaa vaa qui'yaj so' che'é yo'óo nij yuvij, ne yo'óo nij so' me se aj guun rá Diose se vaa guun chij nij so' ga so', ne che'é dan cunu 'ee rá so' man nij so', gaa ne xcaj cunudanj nij yuvij cuentá se vaa síi uun chij sa' ndo'o me Diose ei. 24 Ma'an ní' me nij

yuvij guun chij ga Diose, ne dan me se ta'aj ní' me yuvij israelitá, ne yo'óo ta'aj ní' me yuvij yanıj, tzaj ne canacúún Diose man 'o 'o ní' guun chij ní' ga so' adonj.

25 Ase vaa nana a'mij nihanj ro', danj vaa nana ca'mii Diose gaa naá nana cachrón síi cu'naj Oseas rihaan yanj a. Dan me se cataj Diose a:

—Yuvij ne noco' manj me se ne 'ee raj man nij so' ma'. Tzaj ne vaa güii guun nij so' tuvij, ne vaa güii cunu 'ee raj man nij so' adonj. 26 Dan me se maan rej nicun' 'unj gaa cataj 'unj se vaa nuveé tuvı' 'unj me nij yuvij ro', maan dan canicún' 'unj cataj 'unj se vaa ta'nij ma'anj me nij so' a. 'O se Diose vaa i'na' mej adonj. —Danj ca'mii Diose gaa naá a.

27 Ne nucuaj ca'mii síi cu'naj Isaías gaa naá che'é nij yuvij israelitá a. Cataj so':

—Ca'vee se guun que'ee uxrá nij síi israelitá, ne ndaa ase uun rá' ne'én' yo'óo chruu naj tu'va na ya'anj guun rá' que'ne'én' man nij tuvı' nij so', tzaj ne taj que'ee nij so' cavii sa' ma'. 'O se doj tuvı' nij so' cavii sa' nanj adonj. 28 Orá le'ej nii qui'yaj suun Diose nu' suun vaa rihaan so' ca'ne' so' cacun' che'é nu' yuvij man rihaan chumii adonj. —Danj ca'mii síi cu'naj Isaías a. 29 Veé dan ca'mii uún síi cu'naj Isaías che'é nij yuvij israelitá, ne cataj uún so'— Guun nucuaj

ndo'o Diose guun chij Diose á. Ne ní' me se avi' ní' che'é cacun' tumé ní', tzaj ne t̄inanii Diose man doj tuvi' ní' sij israelitá rihaan sayuun a. Sese taj tuvi' ní' quinanii rihaan sayuun, ne cavi' cunudan̄j nij yuvī man chiháán ní', ne quinavīj chiháán ní', ne ase vaa navij chuman' Sodoma do', ase vaa navij chuman' Gomorra do', danj gaa quinavīj chiháán ní' nan̄j adonj. —Veé danj ca'mii síi cu'naj Isaías che'é nij yuvī israelitá gaa naá a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ne cunuu sa' nij yuvī israelitá rihaan Diose, che'é se ne cuchuman rá nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó a

³⁰ Xcaj ní' cuentá daj qui'yaj nij yuvī israelitá do', daj qui'yaj nij yuvī yaníj do', rihaan Diose á. Dan me se nuveé yuvī israelitá me nij yuvī yaníj, ne ne guun rá nij so' qui'yaj suun nij so' yan cunuu sa' ma'an nij so' rihaan Diose, tzaj ne ta'aj nij so' me síi amán rá ni'yaj man Diose, ne che'é dan 'o cunuu sa' nij so' rihaan Diose ei. ³¹ Ino qui'yaj que'ee nij yuvī israelitá a. Dan me se qui'yaj suun uxrá nij so' nano' nij so' chrej cunuu sa' ma'an nij so' rihaan Diose, tzaj ne ne nari' nij so' chrej sa' ma'. ³² Dan me se ne nari' nij so', che'é se ne cuchuman rá nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó ma'. Ne guun ya rá nij so' se vaa racuíj Diose man nij so' cunuu sa' nij so'

rihaan Diose ma'. Maan se cunuu sa' ma'an nij so', rá nij so', ne qui'yaj suun uxrá nij so' che'é rej ca'vee cunuu sa' ma'an nij so', rá nij so' a. Ne ca'vej rá nij so' cuchuman rá nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó, ne dan me se ase vaa 'o yuvej aráán chrej ro', danj vaa Jesucristó rihaan nij so', ne ase vaa uun na'aj yuvī naxru' rihaan yuvej ro', danj vaa guun na'aj nij yuvī israelitá che'é se ne ca'vej rá nij so' cuchuman rá nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó adonj.

³³ 'O cuyaan vaa nana a'mij ga nana a'mii danj Diose che'é Jesucristó, ne dan me se gaa naá cataj Diose a:

—Ni'yaj so' ei. Aj cuné' 'unj yo'o yuvī chuman' cu'naj Jerusalén, ne ase vaa 'o yuvej vaa so', nucuaj ndo'o so' a. Naxru' yuvī, qui'yaj yuvej yo', ne guun na'aj nij yuvī quene'en nij yuvī man so', tzaj ne sese cuchuman rá yo'o so' quene'en so' man síi cuné' 'unj, ne se guun na'aj so' ma'. Tananj cavī sa' so' adonj. —Dan me nana ca'mii Diose che'é Jesucristó a.

10

¹ Dan me se achíin ni'yaj ndo'oj rihaan Diose che'é nij tuví' 'unj nij yuvī israelitá, tinuj, nocoj. 'Ee rá 'unj man nij so', ne che'é dan me ndo'o raj quinanii nij so' rihaan sayuun a. ² Dan me se sa' qui'yaj nij so' gaa guun ndo'o rá nij so' cunuu sa' nij so' rihaan Diose, tzaj ne ne ne'en

nij so' daj qui'yaj nij so' ne ca'vee cunu sa' nij so' rihaan Diose ma'. ³ Ne xcaj nij so' cuentá che'é se vaa aj qui'yaj Diose che'é nij so', ne ne xcaj nij so' cuentá se vaa ca'vee cunu sa' nij so' rihaan Diose, qui'yaj ma'an Diose ma'. Maan se nana ma'an nij so' chrej cunu sa' ma'an nij so' rihaan Diose, ne che'é dan ataa qui'yaj nij so' ndaa vaa me rá Diose qui'yaj nij so', ne che'é dan ataa cunu sa' nij so' adonj. ⁴ Gaa naá, ne canoco' yuvii se-tucuanj Moisés, ne veé dan me se cunu sa' nij so' rihaan Diose, rá nij so', tzaj ne yaj nihánj me se aj quisij se-tucuanj Moisés, qui'yaj Jesucristó, ne 'o se yo'o aman rá ní' ni'yaj ní' man Jesucristó, gaa ne cunu sa' ní' rihaan Diose nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa quinani cunudanj nij yuvii cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó rihaan sayuun a

⁵ Gaa naá cachrón sí' cu'naj Moisés nana rihaan yanj, ca'mii so' che'é se-tucuanj ma'an so', ne cataj so' se vaa sese guun nucuaj yuvii cunoyuvii nu' tucuaán cuchruj ma'an so', ne cayáan nij yuvii rihaan Diose nu' cavii nu' ca'anj a. Danj ca'mii Moisés gaa naá a. ⁶ Tzaj ne cuano nihánj me se aj xcaj ní' cuentá se vaa nuu sa' ní' rihaan Diose che'é yan cuchumán rá ní' cuno ní' nana ca'mii so', ne che'é dan yo'o a'mii ní' ga sí' cu'naj Moisés gaa naá, taj

ní' se vaa taj che'é cavii yuvii rej xta' do', nana' nij yuvii man sí' tinanii man nij so' rihaan sayuun, ⁷ ne taj che'é ca'anj yuvii rej rque yo'óo do', nana' nij yuvii man so' rej man nimán ma'. Danj taj ní' ga sí' cu'naj Moisés a.

⁸ Ne cataj uún sí' cu'naj Moisés se vaa nana achiin mán so' ro', nuveé nana ca'na' rej gan' me nana yo' ma'. Tananj ndaa tu'va ma'an so' do', ndaa nimán ma'an so' do', nuu nana yo' nanj adonj, taj Moisés, ne nana yo' me nana a'mii yuvii taj yuvii se vaa amán rá yuvii ni'yaj yuvii man Jesucristó, ndaa vaa a'mii natáj núj rihaan yuvii ei. ⁹ 'O se sese ca'mii yá so' cataj so' rihaan tuví' so' se vaa Jesucristó 'nij ra'a mán so', ne sese guun ya rá so' se vaa cunu i'na' uún Jesucristó, qui'yaj Diose, gaa cavi' so', ne quinani so' rihaan sayuun a. ¹⁰ 'O se nimán ní' me se yo' me cuchuman rá ní' ne'en ní' Jesucristó, ne ca'vee cunu sa' ní' rihaan Diose, ne tu'va ní' me se yo' me ca'mii ya ní' cataj ní' se vaa noco' ní' man Jesucristó, ne ca'vee quinani ní' rihaan sayuun adonj.

¹¹ Dan me se taj uún danj Diose se vaa xa' sí' amán rá ni'yaj man Jesucristó, tzaj ne se guun na'aj so' ma'. Ya cavii sa' so' adonj. Danj taj danj Diose a. ¹² 'O se 'o cyaan vaa cunudanj yuvii rihaan Jesucristó, ne dan me se yuvii israelitá do', yuvii yanj do', 'o cyaan vaa

nij so' rihaan Jesucristó, tzaj ne 'nij ra'a Jesucristó man cunudanj nij so', ne uun nucauj uxrá Jesucristó racuj so' man cunudanj yuvij achíin ni'yaj rihaan so' a. ¹³ Dan me se taj uún danj Diose a: “Yuvij achíin ni'yaj rihaan síi 'nij ra'a man ní' ro', quinaniij cunudanj nij so' rihaan sayuun, ne cavij sa' nij so' adonj”. Danj taj danj Diose a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa achíin ca'mii natáj nii che'é Jesucristó rihaan yuvij ataa cunō nana che'é so' a

¹⁴ Tzaj ne taj che'é cachinj ni'yaj yuvij rihaan Jesucristó, sese ataa cuchuman rá nij yuvij ni'yaj nij yuvij man so', sese ataa cunō nij yuvij se-nana so' ma'. Ne se ca'vee cunō nij yuvij, sese taj síi a'mii natáj rihaan nij yuvij ma'. ¹⁵ Ne se cuchí' síi a'mii natáj rihaan yuvij, sese se ca'neé nii man so' ma'. Dan me se a'mii uún danj Diose, taj yo': “Ve'é ndo'o 'yaj síi ca'anj ca'mii natáj nana sa' ei”. Danj taj danj Diose a.

¹⁶ Tzaj ne vaa yuvij na'vej rá cunō nana sa' ma'. Inanj danj ca'mii síi cu'naj Isaias gaa cachíin ni'yaj so' rihaan Diose, ne cataj so':

—Ataj síi chij. Doj yuvij amán rá cunō nana ca'mii núj a —taj so' rihaan Diose a.

¹⁷ Tzaj ne veé dan me se asino a'mii natáj nii rihaan

yuvij che'é Jesucristó, gaa ne uno nij yuvij, ne xcaj nij yuvij cuentá che'é se vaa taj xna'anj Diose rihaan nij yuvij, gaa ne chumán rá nij yuvij ni'yaj nij yuvij man Diose nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa na'vej rá nij yuvij israelitá cunō nij so' se-nana Jesucristó nana sa' ma'

¹⁸ Tzaj ne cataj ta'aj yuvij se vaa ataa cuchí' nana sa' rihaan nij yuvij israelitá a. Danj ca'mii ta'aj nij so', tzaj ne aj cuchí' nana sa' rihaan nij yuvij israelitá ei. Dan me se taj danj Diose se vaa aj quene'en cunudanj nij yuvij man rihaan chumii se-nana Diose nana sa' a. Danj a'mii danj Diose á.

¹⁹ Tzaj ne yo'ó ta'aj yuvij cataj se vaa ne ne'en ya nij yuvij israelitá se vaa tinaniij Diose man cunudanj nij yuvij man rihaan chumii rihaan sayuun ma'. Danj cataj uún nij yuvij yo', tzaj ne taj ma'. Maan se aj ne'en nij yuvij israelitá ei. 'Q se gaa naá cachrón síi cu'naj Moisés nana ca'mii Diose rihaan nij yuvij israelitá rihaan yanj, gaa cataj Diose se vaa vaa güii xcaj nij yuvij israelitá cuentá se vaa cavii sa' nij yuvij yanj, qui'yaj Diose, ne che'é dan guun xcoj ruvaa rá nij yuvij israelitá quene'en nij so' nij yuvij yanj yo' a. 'Q se nuveé yuvij acaj cuentá me yuvij yanj, ne che'é dan guun xcoj ruvaa rá nij yuvij israelitá che'é se vaa cavii sa' nij yuvij

yaníj qui'yaj Diose ei. Danj ca'mii Diose gaa naá a.

²⁰ Ne 'o cyaan vaa nana nihánj gā nana cachrón uún síí cu'naj Isaías rihaan yanj gaa naá, ne dan me se quisíj rá so' cataj so' se vaa nij yuvií yaníj me se ne nano' nij so' man Diose, tzaj ne nari' nij yuvií yaníj man Diose, ne ndá' se ne guun rá nij so' quene'en nij so' me rej vaj Diose, tzaj ne curuvi' Diose rihaan nij so' a. Danj taj síí cu'naj Isaías gaa naá a.

²¹ Tzaj ne ino vaa nana ca'mii Diose rihaan nij yuvií israelitá gaa naá, taj síí cu'naj Isaías a. Dan me se cataj Diose rihaan nij yuvií israelitá se vaa 'o me rá Diose nacaj Diose man nij yuvií israelitá, tzaj ne ne ca'vej rá nij so' cunō nij so' rihaan Diose ma'. Inanj tucuáá nij so' rihaan Diose nanj á. Danj taj Diose, ne cachrón síí cu'naj Isaías rihaan yanj a.

11

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cunuu 'ee rá Diose ni'yaj Diose ta'aj nij yuvií israelitá a

¹ Che'é se tucuáá nij yuvií israelitá rihaan Diose, che'é dan quiri'lj yaníj Diose man nij so', rá soj na'. Taj ma'. 'O se ma'anj me síí israelitá uún ei. Ne dan me se xíí 'unj me síí cu'naj Abraham gaa naá, ne xíí 'unj me síí cu'naj Benjamín uún ei. ² Ne quiri'lj yaníj Diose man nij yuvií israelitá ma'. 'O se

gaa ataa qui'yaj Diose chu-mii, ne 'o quene'en Diose se vaa canoco' nij so' man Diose a.

Ne'en nij soj daj taj danj Diose che'é síí cu'naj Elías gaa naá a. Dan me se cuta' Elías cacun' xráá nij yuvií israelitá, ³ ne cataj so':

—Ataj síí chij. Ticavi' nij yuvií israelitá man nij síí nata' se-nana so' rihaan yuvií che'é so' á. Tiri' nij so' rej quina'víj yuvií rihaan so' á. Taj orunj quináj nanj á. Ne me rá nij so' ticavi' nij so' mán 'unj uún adonj. —Danj ca'mii síí cu'naj Elías rihaan Diose a.

⁴ Gaa ne ca'mii uún Diose rihaan so', cataj Diose:

—Taj ma'. Ne taj oruún so' ma'. Tzaj ne vaa 'o cunu' chij míj yuvií israelitá noco' manj, ne a 'ó nij so' ne na'vij rihaan ya'anj cu'naj Baal ya'anj ne vaa i'na' ma'. —Danj ca'mii Diose rihaan síí cu'naj Elías a.

⁵ Ne veé danj vaa uún nij yuvií israelitá síí man cuano, ne cunuu 'ee rá Diose man nij yuvií israelitá, ne narii Diose man doj tuvi' nij so' ei. ⁶ Inanj danj qui'yaj ma'an Diose che'é ta'aj nij yuvií israelitá, tzaj ne nuveé che'e se sa' qui'yaj ma'an nij so' me narii Diose man nij so' ma'. Sese che'e se sa' qui'yaj nij so' narii Diose man nij so', ne taj che'é cataj ní' se vaa cunuu 'ee rá uun Diose man nij so' ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa vaa güii cunuu sa' uún nij yuvií israelitá rihaan Diose a

⁷ Cuanō ro', cunudanj nij yuvij israelitá me rá cunu sa' rihaan Diose, tzaj ne ne guun nucuaj cunudanj nij so' cunu sa' ma'an nij so' ma'. Tzaj ne nari Diose man ta'aj nij so', ne cunu sa' ta'aj nij so' rihaan Diose, ne quináj uun yo'ó ta'aj nij yuvij israelitá yo' a. Ne xa' nij sí quináj me se ne guun nucuaj nij so' daj chihaa mij xcaj nij so' cuentá che'é Diose ma'. ⁸ Dan me se nanj taj uún danj Diose, taj yo': "Ne ca'vee xcaj nij so' cuentá, qui'yaj Diose ma'. 'Q se ase vaa sí tuchrij do', ase vaa sí so'o do', danj vaa nij so', ne danj vaa nij so' ndaa cuano nanj adonj". Danj ca'mii danj Diose che'é nij yuvij israelitá a. ⁹ 'Q cuyaan vaa nana nihánj ga nana ca'mii sí cu'naj David gaa naá uún, ne cataj so' se vaa ase ran' xcuu ata' ra'nga' ro', danj quiran' nij yuvij israelitá a. Dan me se cavii sa' uxrá nij so' rihaan chumii nihánj, tzaj ne taj ni'yón quiran' nij so' sayuun, ne quiran' nij so' sayuun che'é nu' sayuun qui'yaj nij so' a. ¹⁰ Se guun nucuaj nij so' xcaj nij so' cuentá, maan se quinano ndo'o rá nij so' che'é sayuun quiran' nij so' a. Danj ca'mii sí cu'naj David che'é se vaa quiran' nij yuvij israelitá, ne ya danj quiran' guee nij so' nanj adonj.

¹¹ Dan me se ne cuchuman rá nij yuvij israelitá nana ca'mii Diose, gaa ne quirir' nij so' rihaan Diose, ne veé

danj gaa nij so' nu' cavii nu' ca'anj, rá nij soj na'. Taj ma'. 'Q se che'é se vaa qui'yaj nij yuvij israelitá, che'é dan vaa ya'núj rihaan nij yuvij yanj quinanii nij so' rihaan sayuun, gaa ne guun xcoj ruvaa rá nij yuvij israelitá quene'en nij so' nij yuvij yanj a. ¹² Gaa ne canicaj rá nij yuvij israelitá, ne canoco' nij so' Diose adonj. Dan me se che'é se quirir' nij so' rihaan Diose, ne che'é dan cavii sa' cunudanj nij yuvij man rihaan chumii, ne ndaa nij yuvij yanj cavii sa', tzaj ne asa' nuu sa' nij yuvij israelitá rihaan Diose, ne doj a cavii sa' uún cunudanj nij yuvij man rihaan chumii adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa se guun ca'mii xta' nij yuvij yanj rihaan nij yuvij israelitá ma'

¹³ Cuanō ro', ca'mij rihaan nij soj sij yanj, ne aj cune' Jesucristó man 'unj guún 'unj apóstol nata' se-nana so' rihaan nij soj sij yanj adonj. Ne aj guun que'ee ndo'o ca'mij rihaan nij yuvij israelitá che'é suun ca'ne' Jesucristó rihanj, ne dan me se aj guun que'ee ndo'o cataj xna'anj 'unj rihaan nij so' se vaa a'mii natáj 'unj se-nana Diose rihaan nij soj sij yanj a. ¹⁴ 'Q se me raj guun xcoj rá nij so' ni'yaj nij so' man soj sij yanj, gaa ne canoco' ta'aj nij so' nana noco' soj, gaa ne quinanii nij so' rihaan sayuun, raj a. ¹⁵ Gaa quirir'ij yanj Diose man nij yuvij

israelitá, ne cunuu rcua'aan yo'ó nij yuvii man rihaan chumii ga Diose, ne che'é dan asa' nacaj uún Diose man nij yuvii israelitá, ne cavi sa' uxrá ma'an nij yuvii israelitá uún a. Dan me se ase vaa sí cavi' vaa nij so' cuano ei. Na'vee quinanii nij so' rihaan sayuun, tzaj ne asa' nacaj uún Diose man nij so', ne ase vaa sí na'núj ro', danj gaa nij so', cavi sa' uxrá nij so' ei. ¹⁶ Ya nacaj uún Diose man nij yuvii israelitá nanj á. 'O se ne'en ní' se vaa sese go' nii ta'aj tan' rihaan Diose, ne cunuu guee ya stan' nii rihaan Diose, ne sese sa' vaa yáa chruun rihaan Diose, ne sa' vaa cunu' chruun yo' rihaan Diose ei. Che'é dan ne'en ní' se vaa sese cunuu sa' ta'aj nij yuvii israelitá rihaan Diose, ne gaa sa' cunudanj nij yuvii israelitá rihaan Diose adonj.

¹⁷ Ne'en soj se vaa ne cuchuman rá ta'aj nij yuvii israelitá ni'yaj nij so' Diose ma'. Che'é dan, ase vaa 'yaj nii man ta'aj nij ra'a chruun olivó ne rii chruj ro', danj vaa qui'yaj Diose man nij so', ne quiril'ij yanij Diose man nij sí ne cuchuman rá yo', gaa ne nacaj Diose man soj sij yanij, ne dan me se ase vaa ra'a chruun olivó nicun' rco' quij vaa soj, tzaj ne nacaj Diose man soj, caxrij Diose man soj tacóo chruun olivó sa', ne guun soj 'o chruun sa' vaa, ne vaa i'na' soj, 'yaj yáa chruun yo' nanj ei. ¹⁸ Tzaj ne se guun cataj soj se vaa sa' doj vaa

soj rihaan ra'a chruun ca'anj yanij qui'yaj Diose ma'. Dan me se sese vaa se uun uxrá ma'an soj rá soj, ne me ma'an rá soj nanj ei. Dan me se xcaj soj cuentá se vaa taj se uun soj rihaan yáa chruun yo' mei. 'O se ma'an yáa chruun yo' 'yaj don 'vee vaa i'na' soj sij uun ra'a chruun chuguanj. Xa' soj, tzaj ne maan chruun le'ej nata' nayón uun me soj nanj ei. ¹⁹ Xraj, ne cataj yo' o tuvi' soj: "Tzaj ne quiril'ij yanij Diose man yo'ó nij ra'a chruun yo' che'é rej ca'vee caxrii so' man 'unj tacóo chruun yo' ei", rá yo' o tuvi' soj a. ²⁰ Tzaj ne maan che'é se nuvee sij amán rá ni'yaj Diose me ta'aj nij yuvii israelitá yo' me quiril'ij yanij Diose man nij so', ne maan che'é se amán rá soj ni'yaj soj Diose me nicun' soj rihaan Diose cuano chuguanj. Tzaj ne se guun cataj soj se vaa vaa se uun ndo'o soj ma'. 'O se cuchu'vi' nimán soj ei.

²¹ Dan me se nda' se chruun cavii man raá chruun ya me nij sí israelitá, tzaj ne ne caraa x'naa Diose man nij so', ne quiril'ij yanij Diose man ma'an ya nij so', ne che'é dan táa a soj, ne se cuchu'vi' Diose quiril'ij yanij Diose man soj sij ra'a chruun cavii quij a mei. ²² Dan me se xcaj soj cuentá, ne nda' se yuvaa ya Diose ne ne'en Diose qui'yaj Diose sayuun man nij yuvii 'yaj se nij rihaan Diose, tzaj ne cunuu 'ee rá Diose man soj, ne ve'é ndo'o qui'yaj Diose rihaan soj ei. Ne ve'é qui'yaj

Diose rihaan soj nu' cavii nu' ca'anj, sese se ca'anj yanij soj rihaan DiOSE ei. Sese ca'anj yanij soj, ne quirij yanij DiOSE man soj nanj adonj. ²³ Ne 'o rasuun uun me se nij yuvij quirij yanij DiOSE me se sese ca'ne' ra' nij so' ga suun ne aman ra' ni'yaj man DiOSE, ne ca'vee caxrij uun DiOSE man nij so' tacoo chruun sa' yo' uun ei. 'O se guun nucuaj DiOSE qui'yaj DiOSE danj ei. ²⁴ Tananj soj, ne chruun le'ej cavii ra' chruun olivo man rco' me soj, tzaj ne ca'vee ca'na' soj naxij soj tacoo chruun sa', ne ta'a a' nij sii israelita, ne man ra'a chruun sa' me nij so', ne taj sayuun ca'vee ca'na' uun nij so' nano uun so' tacoo chruun sa' cavii nij so' a ma'.

Nana nihanj taj xna'anj se vaa me ra' DiOSE gaa 'ee ra' DiOSE man cunudanj yuvij a

²⁵ Dan me se me raj xcaj soj cuenta che'e nana cataj xna'anj DiOSE rihaan ni', tinuj, nocoj. Sij cuno soj nana nihanj, gaa ne se guun ca'mij xta' soj ma'. Cuanõ nihanj me se na'vee xcaj nij yuvij israelita cuenta che'e se vaa qui'yaj DiOSE che'e nij so' ma'. Che'e dan vaa ya'nuj catuu soj sij yanij canoco' soj man DiOSE adonj. Ne xa' nij sii yanij nari DiOSE, tzaj ne vaa guii canoco' cunudanj nij so' man DiOSE, gaa ne cuchuman ra' nij yuvij israelita ni'yaj nij so' man DiOSE, ²⁶ gaa ne tinanii DiOSE man cunudanj nij yuvij israelita rihaan

sayuun ei. Danj a'mii danj DiOSE ei. Dan me se taj yo': "Chuman' Jerusalen cavii 'o sii tinanii man yuvij, ne tinavij so' se chi'ii man niman nij yuvij israelita a. ²⁷ Danj qui'yaj ya' 'unj che'e nij so' guii tinavij 'unj cacun' che'e nij so' adonj". Dan me nana ca'mii DiOSE, nana no rihaan danj DiOSE a. ²⁸ Dan me se ne guun ya' ra' nij yuvij israelita se-nana DiOSE nana sa' ma'. Che'e dan guun yanij nij so' rihaan DiOSE, ne vaa ya'nuj rihaan DiOSE catuu soj sij yanij a. Tzaj ne asij naa nari DiOSE man xii nij yuvij israelita, ne che'e dan yo'õ 'ee ra' DiOSE man nij so' ndaa cuano adonj. ²⁹ Daj chihaa mij se natuna DiOSE se-nana DiOSE ma'. Se ca'vee ca'nee uun DiOSE se vaa go' DiOSE rihaan yuvij ma'. 'O se gaa naa nari DiOSE man nij yuvij israelita canoco' nij so' man so', ne se ca'vee cataj uun DiOSE se vaa se ca'vej ra' so' nacaj so' man nij so' ma'.

³⁰ Dan me se asino yaan ne cuno nij soj sij yanij rihaan DiOSE ma'. Tzaj ne ne cuchuman ra' que'ee nij yuvij israelita ni'yaj nij so' man DiOSE, ne che'e dan cunuu 'ee ra' DiOSE man soj a. ³¹ Ve'e dan me se cunuu 'ee ra' DiOSE man soj cuano, tzaj ne ne uno nij yuvij israelita rihaan DiOSE ma'. Inanj danj vaa nij so' cuano, qui'yaj DiOSE, gaa ne vaa guii cunuu 'ee ra' uun DiOSE man nij so' adonj. ³² Dan me se 'o cyaan vaa nij yuvij israelita ga' nij

yuvij yaníj, qui'yaj Diose, ne cunudanj nij yuvij na'vej rá cunō rihaan Diose, ne che'é dan vaa ya'núj rihaan Diose cunuū 'ee rá Diose man cunudanj nij yuvij, ne raçuíj uun Diose man cunudanj nij yuvij yo' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa sa' uxrá vaa Diose adonj

³³ Inanj sa' uxrá avii raā Diose nanj á. Sa' uxrá ne'en so', ne se guun nucuaj yuvij naqui'yaj çuū yuvij nu' se vaa 'yaj Diose ma'. Veé danj ca'mii 'o síí nata' se-nana Diose gaa naá, cataj so':
³⁴ "Taj vaj yuvij quisij narj' nana avii raā Diose ma'. Me yuvij ca'vee nago' nana çuū man Diose, rá soj ga. ³⁵ Me rasuun ca'vee rque yuvij man Diose, rá soj ga. 'O se ne achiin si'yaj yuvij man Diose ma'. Ne 'yaj xcúún Diose rihaan yuvij ma'". Danj taj síí nata' se-nana Diose gaa naá yo' a. ³⁶ Dan me se ma'an Diose qui'yaj cunudanj rasuun, ne che'é ma'an Diose mán rasuun rihaan chumij, ne se rásuun Diose me cunudanj rasuun a. Ve'é uxrá ca'mii ní' che'é Diose nu' cavii nu' ca'anj adonj. Veé danj gaa ya ei.

12

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ve'é qui'yaj suun ní'rihaan Diose a

¹ Nuu 'ee ndo'o rá Diose man ní', tinuj, nocoj. Che'é dan cataj xna'anj 'unj rihaan soj nihánj cuano se vaa

qui'yaj suun soj rihaan Diose yaj gaa vaa i'na' soj á. Inanj suun sa' che'é Diose qui'yaj suun soj, gaa ne guun niha' rá Diose, qui'yaj soj ei. Ne'en soj se vaa nō xcúún soj qui'yaj soj danj ei. ² Se cataj soj se vaa sa' ndo'o vaa tucuáán noco' cunudanj nij yuvij man chiháán soj ma'. Tzaj ne ca'vej rá soj cunuū sa' nimán soj qui'yaj Diose, ne xcaj naca soj cuentá daj qui'yaj soj gaa yáán soj rihaan chumij nihánj, gaa ne nari' soj daj me rá Diose qui'yaj soj, ne xcaj soj cuentá me se me se sa' ni'yaj Diose á. Dan me se xcaj soj cuentá daj qui'yaj soj ne guun niha' rá Diose, ne xcaj soj cuentá me suun sa' qui'yaj suun soj ne cavii sa' soj doj nu' cavii nu' ca'anj adonj.

³ Dan me se qui'yaj Diose se luj rihanj, ca'ne' Diose suun rihanj tucu'yonj man nij soj, ne che'é dan cataj xna'anj 'unj rihaan 'o 'o soj daj qui'yaj soj qui'yaj suun soj rihaan Diose á. Dan me se ino gaa suun qui'yaj suun 'o 'o soj rihaan Diose, ne che'é dan xcaj 'o 'o soj cuentá me suun qui'yaj suun 'o 'o soj, ne raçuíj Diose man soj se vaa guun ya rá 'o 'o soj, ne a me suun guun nucuaj 'o 'o soj qui'yaj suun soj suun rque Diose man soj a. Tzaj ne se nanó rá soj, ne se guun rá soj cata soj suun nocoj doj ma'. Maan se xcaj soj cuentá, ne cataj soj se vaa sa' vaa suun vaa rihaan soj ei.

⁴ 'O se aj ne'en ní' se vaa vaa ndo'o nee man ní', ne dan me se vaa ra'a ní' vaa tacóo

ní' vaa, ne vaa que'ee doj nee man ní', ne ino vaa suun 'yaj suun ra'a ní' do', tacóo ní' do', xréé ní' do', tu'va ní' do', ne ino doj vaa suun 'yaj suun yo'o yo'o nee man ní' a. ⁵ Dan me se aj canoco' cunudanj ní' man Jesucristó, ne che'é dan ase vaa nu' nee man 'o yuvi ro', danj vaa nu' ní', ne ino vaa suun vaa rihaan 'o 'o ní', tzaj ne racuj tuvi' ní', ⁶ gaa ne guun nucuaj 'o 'o ní' qui'yaj suun 'o 'o ní' suun vaa rihaan 'o 'o ní' a. Danj 'yaj Diose che'é 'o 'o ní', tzaj ne ino vaa suun ne'en 'o 'o ní' qui'yaj suun ní', qui'yaj Diose a. Che'é dan sese vaa suun rihaan yo'o ní' ca'mij natáj ní' rihaan yuvij che'é Diose, ne sese uun ya rá ní' se vaa ya vaa nana nari' ní', ne ca'mij natáj ní' á. ⁷ Sese ca'ne' Diose suun rihaan yo'ó ní' suun racuj ní' man yuvi, ne danj qui'yaj ní' qui'yaj suun ní' che'é tuvi' ní' uún á. Sese vaa suun rihaan yo'ó ní' suun tucuyón ní' se-nana Diose, ne danj qui'yaj uún ní', tucuyón ní' se-nana Diose á. ⁸ Sese vaa suun rihaan yo'ó ní' nago' ní' chrej nucuaj, ne danj qui'yaj ní' á. Sese vaa suun rihaan yo'ó ní' go' ní' rasuun rihaan nij sí' nique, ne guun niha' rá ní' qui'yaj ní' danj á. Sese vaa suun rihaan yo'ó ní' guun chij ní' rihaan tuvi' ní', ne qui'yaj suun uxrá ní' nijaj yu'unj ní' man tuvi' ní' á. Sese vaa suun rihaan ní' cunu 'ee rá ní' tuvi' ní' do', racuj ní' tuvi' ní' do', ne gaa niha' rá ní' qui'yaj ní' danj á.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj ní' rihaan tuvi' ní' a

⁹ Se cataj soj se vaa 'ee rá soj man tinúu soj, sese ne ya 'ee rá soj tinúu soj ma'. Se tu'va rma'an soj danj ma'. Tzaj ne ya gaa 'ee rá soj tinúu soj, ne se ca'vej rá soj qui'yaj soj se chi'ij ma'. Tzaj ne inan se sa' qui'yaj soj á. ¹⁰ Gaa 'ee ndo'o rá soj man tinúu soj sí' noco' man Jesucristó, ne guun niha' rá soj caraa cochroj soj rihaan tinúu soj á. ¹¹ Se gaa rmij soj ma'. Tzaj ne gaa niha' rá soj qui'yaj suun soj che'é sí' nij ra'a man ní' ei. ¹² Ne'en soj se vaa vaa güi cavij sa' ndo'o soj, qui'yaj Diose, ne che'é dan gaa niha' rá soj á. Ca'nej nucuaj soj nimán soj quirán' soj sayuun me rá yuvij qui'yaj yuvij man soj, ne se ca'ne' rá soj ga suun achín ni'yaj rihaan Diose ma'. ¹³ Sese vaa se achiin rihaan tinúu soj sí' sa' noco' man Diose ro', ne racuj soj si'yaj soj rihaan nij so' a. Ne ve'é qui'yaj soj ca'vej soj carán' yuvij tucua' soj do', cha yuvij chraa ga soj do' á.

¹⁴ Xa' sí' 'yaj sayuun man soj, tzaj ne ve'é qui'yaj soj rihaan nij so', ne se ca'mi chree soj che'é nij so' ma'. Tzaj ne cachinj ni'yaj soj rihaan Diose se vaa cavij sa' nij so' qui'yaj Diose a. ¹⁵ Guun niha' rá soj ga nij yuvij niha' rá, ne ta'vee soj ga sí' ta'vee, ¹⁶ ne ve'é qui'yaj soj rihaan tinúu soj nij sí' amán rá ni'yaj man Jesucristó a. Se guun rá soj cata ma'an soj suun sa' doj

ma'. Maan se nano' soj man nij yuvii uun taj suun ata, ne canicun' soj ga nij so' a. Se cataj soj se vaa sij avii ndo'o raa me soj ma'.

¹⁷ Sese qui'yaj yuvii se chi'ii man soj, ne se guun ra soj qui'yaj soj se chi'ii man nij yuvii ma'. Tananj ve'é qui'yaj soj rihaan cunudanj yuvii, ne inanj se sa' qui'yaj soj ni'yaj cunudanj yuvii á. ¹⁸ Ve'é cuman soj ga cunudanj yuvii, sese ca'vej ra nij yuvii, ne se cunu' ma'an soj ga yuvii ma'. ¹⁹ Se qui'yaj soj sayuun man yuvii 'yaj sayuun man soj ma'. Maan se ca'ne' ra soj, ne Diose me sí naru'vee rihaan nij yuvii qui'yaj sayuun, ne vaa güi caxrii yuva Diose man nij so' a. Danj me raj qui'yaj nij soj, tinuj, nocoj. 'Q se danj Diose taj se vaa no xcúun Diose naru'vee ma'an Diose, ne vaa güi naru'vee Diose che'é sayuun nanj á. Danj taj danj Diose a. ²⁰ Tzaj ne ino qui'yaj soj rihaan yuvii taj ri'yunj man ní' cuano, taj danj Diose a. Nihánj me nana a'mii danj Diose a: "Sese na'aan rque sí taj ri'yunj man soj, ne go' soj chraa cha so' á. Sese nacoq so' na, ne go' soj na co'o so' á. Danj qui'yaj soj, ne guun na'aj sí taj ri'yunj man soj, ne quinano ra so' che'é sayuun qui'yaj so' ei". Danj taj danj Diose a. ²¹ Se guun qui'yaj canaan chi'ii rihaan soj ma'. Se guun guun ma'an soj sí noco' chrej chi'ii ma'. Maan se inanj se sa' qui'yaj soj rihaan sí chi'ii, ga ne qui'yaj

canaan soj rihaan sí chi'ii, ne canoco' so' chrej sa' nicaj soj adonj.

13

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cunq ní'rihaan nij sí nicaj suun a

¹ Cuno cunudanj nij soj rihaan nij sí nicaj suun man tucua suun chiháan soj ei. 'Q se sese nuveé Diose ra, ne se guun nucuaj nij so' quirii ta'nga' nij so' ma'. Diose me sí cune' man nij sí nicaj suun adonj. ² Che'é dan cunq soj rihaan nij sí nicaj suun, ese danj me ra Diose qui'yaj soj, ne sese tucuaá soj rihaan nij sí nicaj suun, ne cuta' Diose cacun' xraa soj adonj. ³ Yuvii ne 'yaj sayuun ro', taj che'é cuchu'vi' nij so' rihaan nij sí nicaj suun ma'. Maan se inanj sí 'yaj sayuun cuchu'vi' rihaan nij so', ne che'é dan sese na'vej ra soj cuchu'vi' soj rihaan nij sí nicaj suun, ne ve'é qui'yaj soj, ne ve'é ca'mii nij sí nicaj suun che'é soj adonj. ⁴ Dan me se 'yaj suun nij sí nicaj suun rihaan ma'an Diose, ne vaa suun rihaan nij sí nicaj suun racuíj nij so' man soj, ne cavii sa' soj ei. Tzaj ne sese qui'yaj soj cacun', ne cuchu'vi' soj rihaan nij so' á. 'Q se ne ata rma'an nij so' suun ma'. 'Yaj suun nij so' che'é Diose, ne racuíj nij so' man Diose axríj yuva Diose man nij sí 'yaj cacun' adonj. ⁵ Che'é dan cunq soj rihaan nij sí nicaj suun, ne cuchu'vi' soj qui'yaj nij so' sayuun man

soj sese qui'yaj soj cacun', ne xcaj soj cuentá se vaa me rá Diose qui'yaj soj á. ⁶ 'O se o' soj sa'anj ata' rihaan nij síí nicaj suun, ne ne'en soj se vaa 'yaj suun nij so' rihaan Diose, ⁷ ne dan me se no xcuún soj naru'vee soj sa'anj ata' ei. Caraa cochroj soj rihaan nij síí nicaj suun, ne ve'é ca'mij soj rihaan nij so' ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa gaa 'ee rá ní' tuvi' ní' a

⁸ Se gaa xcuún rihaan nij soj ga tuvi' soj ma'. Tzaj ne vaa 'o xcuún rihaan soj ga tuvi' soj adonj. Nihánj ro', me xcuún vaa rihaan soj ga tuvi' soj adonj. No xcuún soj gaa 'ee rá soj tuvi' soj, ne sese ya 'ee rá soj tuvi' soj, ne ase vaa síí qui'yaj nu' ndaa vaa taj se-tucuanj Moisés ro', danj gaa soj uún adonj. ⁹ Dan me se aj ne'en soj nu' nana cataj xna'anj Diose rihaan Moisés gaa naá, ne dan me se na'vej rá Diose cotoj yuvij ga nica tuvi' yuvij, ne na'vej rá Diose ticavi' yuvij man tuvi' yuvij, ne na'vej rá Diose qui'yaj ituu yuvij, ne na'vej rá Diose guun rá yuvij ni'yaj yuvij si'yaj tuvi' yuvij man adonj. Nihánj me nana cataj xna'anj Diose gaa naá, ne vaa uxrá doj nana cataj xna'anj uún Diose, tzaj ne vaa orún' nana achiin uxrá qui'yaj ní' cuano, ne nana yo' taj: "A se 'ee rá so' man ma'an so' ro', danj gaa 'ee rá so' man tuví' so' á". Nihánj me nana achiin uxrá cunó ní', ne sese cunó ní' ne qui'yaj ní' ndaa vaa taj

nana nihánj, ne sij 'yaj nu' nana cataj xna'anj Diose rihaan Moisés gaa naá me ní' ei. ¹⁰ Sese 'ee rá soj tuvi' soj, ne se qui'yaj chi'ij soj man tuvi' soj, ne che'é dan sese 'ee rá soj tuvi' soj, ne sij uno nu' nana cataj xna'anj Diose rihaan Moisés gaa naá me ma'an soj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ase vaa qui'yaj Jesucristó ro', danj gaa qui'yaj ní' uún a

¹¹ Danj qui'yaj nij soj, gaa 'ee rá nij soj tuvi' soj ei. 'O se ne'en soj daj vaa chumij nihánj cuano nanj á. Xcaj soj cuentá á. Dan me se asij naca cuchumán rá ní' ni'yaj ní' man Jesucristó, ne nichrun' güii cavij sa' ní' cayáán ní' ga Diose, rá ní', tzaj ne cuano nihánj me se ya nichrun' güii cavij sa' ní' cayáán ní' ga Diose ei. ¹² Dan me se ase vaa chumij gaa vaa rmi' ro', danj vaa cunudanj nij yuvij man rihaan chumij nihánj cuano, ne vaa rmi' rihaan nij so', ne ne ne'en nij so' a doj ma'. Tzaj ne daj doj quisij güii ca'na' Jesucristó, ne che'é dan ca'ne' rá ní' ga cacun', ne se qui'yaj ní' ndaa vaa 'yaj yuvij chéé rej nij ma'. 'O se adi' se chuguun rej ranga' ro', danj gaa chuguun nimán ní', qui'yaj ní', ne yo'o gaa nucuaj ní' qui'yaj suun ní' che'é Diose á. ¹³ Che'é se chuguun nimán ní', che'é dan inanj ve'é qui'yaj ní', ne se cachéé ní' cha'anj snúú rma'an, se guun xnó ní', ne se qui'yaj ní' cacun' ga chana,

ne se cunu' ní, ne se guun xcoj ruvaa rá ní ne'en ní tuvi' ní a. ¹⁴ Se guun rá ní qui'yaj ní ndaa vaa me rá nee man ní ma'. Se ca'vej rá ní qui'yaj ní cacun' ma'. Tzaj ne tucu'yón ní ndaa vaa qui'yaj Jesucristó, ne ase vaa qui'yaj so' ro', danj gaa qui'yaj uún ní nanj adonj.

14

Nana nihánj taj xna'anj se vaa se cuta' ní cacun' xraá tinúú ní sít chá naj guun rasuun, ne se nachri' ní ni'yaj ní man tinúú ní sít na'vej rá cha rasuun a

¹⁻² Ta'aj yuvij guun ya rá se vaa a'vej rá Diose cha yuvij naj guun rasuun, tzaj ne yo'ó ta'aj yuvij ro', chu'vi' nij so' cha nij so' nee a. Na'vej rá Diose cha nij so' nee, rá nij so', ne che'é dan inanj cuêj chá nij so' a. Dan me se se nachri' nij soj ni'yaj nij soj man nij yuvij na'vej rá cha naj guun rasuun ma'. Sese danj vaa rá nij so', ne se ca'mii cunu' nij soj ga nij so' ma'. ³ Se guun nachri' sít chá naj guun rasuun ni'yaj so' man sít chá inanj cuêj ma'. Se cuta' sít chá inanj cuêj cacun' xraá sít chá naj guun rasuun ma'. 'O se quene'en so' se vaa 'nij ra'a Diose man sít chá naj guun rasuun do' nanj adonj. ⁴ Xa' sít chá naj guun rasuun, tzaj ne ne 'yaj suun so' rihaan sít chá inanj cuêj ma'. 'O se rihaan Jesucristó 'yaj suun so', ne che'é dan ne nó xcúún sít chá inanj cuêj cuta' so' cacun'

xraá so' ma'. Tzaj ne ma'an Jesucristó ca'ne' cacun' che'é so', ase cavi sa' so' ní, ase quiran' so' sayuun ní, ne dan me se ne ne'en ní ma'. Dan me se nucuaj Jesucristó sij 'nij ra'a man ní tucu'yón so' man sít chá naj guun rasuun daj qui'yaj so', ne cavi sa' so', qui'yaj Jesucristó adonj.

⁵ Dan me se ta'aj yuvij taj se vaa guee ta'aj güii, ne yo'ó ta'aj yuvij taj se vaa 'o' cuyaan vaa nij güii, ne taj güii guee rihaan yo'ó ta'aj nij so' a. Ino vaa rá 'o' 'o' ta'aj nij yuvij, ne che'é dan me xcaj yo'ó yo'ó nij soj cuentá daj vaa rá yo'ó yo'ó soj, ne guun ya rá yo'ó yo'ó soj daj vaa rá soj ei. ⁶ Xa' sít taj se vaa vaa güii guee, tzaj ne danj vaa rá so' che'é sít 'nij ra'a man ní, ne danj nanj sít chá naj guun rasuun, ne danj 'yaj so' che'é sít 'nij ra'a man ní uún a. Danj 'yaj yo'ó yo'ó nij so', ne nago' nij so' graciá rihaan Diose a. Ne xa' sít na'vej rá cha naj guun rasuun, tzaj ne veé danj vaa rá so' che'é sít 'nij ra'a man ní uún, ne dan me se nago' so' graciá rihaan Diose uún a. ⁷ 'O se nuveé che'e orún' ní vaa i'na' 'o' 'o' ní ma'. Nuveé che'e orún' ní cavi' 'o' 'o' ní ma'. ⁸ 'O se sese vaa i'na' ní, ne vaa i'na' ní qui'yaj suun ní rihaan sít 'nij ra'a man ní, ne ca'vee se cavi' ní, tzaj ne yo'ó qui'nij ra'a so' man ní nanj adonj. ⁹ Dan me se me rá Jesucristó nica'j yu'unj so' man yuvij vaa i'na' do', man yuvij cavi' do', ne che'é dan cavi' so', ne che'é dan cunuu

i'na' uún so' a.

¹⁰ Dan me se taj che'é cuta' ní' cacun' xraá tinúú ní', ne taj che'é nachri' ní' ni'yaj ní' man tinúú ní' ma'. 'O se canicun' cunudanj ní' rihaan Diose vaa güii, ne ca'ne' ma'an Diose cacun' che'é ní' nanj adonj. ¹¹ Dan me se danj Diose taj se vaa ya ya canicun' ruj cunudanj yuvi rihaan Diose vaa güii, ne ve'é ndo'o ca'mii cunudanj yuvi che'é Diose a. Danj a'mii danj Diose a. ¹² Dan me se vaa güii nata' 'o 'o ní' rihaan Diose che'é se vaa qui'yaj ní' gaa cayáan ní' rihaan chumii nihánj nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa se ca'vej rá ní' quiran' tinúú ní' cacun' che'é se vaa 'yaj ní' a

¹³ Che'é dan quisij cataj ní' se vaa tumé tinúú ní' cacun' á. Tzaj ne cataj ya nij soj se vaa se qui'yaj tinúú soj cacun', qui'yaj ma'an soj a. ¹⁴ Gaa canocó' 'unj Jesucristó sij 'nij ra'a man ní', ne guun ya raj se vaa a 'ó rasuun ne yu'va' quita'a' ma'. Tzaj ne sese vaa yo'o so' uun rá se vaa cacun' cha' 'o rasuun, ne ya uxrá cacun' cha' so' a. ¹⁵ Sese yu'va' cha' yo'o rasuun rá tinúú so', ne sese cha' so' maan, ne guun rá so' cha' so' uún, ne dan me se cha' so' maan, gaa ne quiran' so' cacun', qui'yaá so' á. Sese danj qui'yaá so', ne nuveé sij 'ee rá man tinúú mé so' gaa a ma'. Se ca'vej rá so' quiran' tinúú so' cacun' che'é se chá so' ma'. 'O se ne'en so' se vaa

cavi' Jesucristó che'é ma'an tinúú so' adonj. ¹⁶ Ne se guun qui'yaj soj ca'mii yuvi nana nij che'é tucuáan sa' noco' soj ma'.

¹⁷ 'O se nicaj yu'unj Diose man ní', ne che'é dan se nanó rá ní' che'é se cha' ní' do', che'é se co'o ní' do' ma'. Tzaj ne xcaj ní' cuentá che'é tinúú ní' á. 'O se che'é rej uun chij Diose, tzaj ne nuveé che'e se chá ní' do', nuveé che'e se co'o ní' do', me yo' ma'. Maan se che'é rej cunu sa' nimán ní' ne che'é rej guun niha' rá ní' ne che'é rej gaa xej nimán ní' qui'yaj Nimán Diose me yo' a. ¹⁸ Dan me se sese xcaj ní' cuentá che'é tinúú ní', ne ya sij noco' man Jesucristó me ní', ne guun niha' rá Diose ne'en Diose man ní', ne cataj yuvi ne amán rá ni'yaj man Jesucristó se vaa ve'é 'yaj ní' a.

¹⁹ Che'é dan danj inanj qui'yaj ní', gaa ne gaa dínj cumán ní', ne racuij ní' tinúú ní', gaa ne sa' doj cumán ní', ne sa' doj canoco' ní' man Jesucristó adonj. ²⁰ Dan me se qui'yaj suun Diose nimán tinúú so', ne che'é dan se ca'vej rá so' quiri' rá tinúú so' che'é se chá ma'. Ne'en ní' se vaa sa' vaa daja rasuun qui'yaj Diose cha' yuvi do', co'o yuvi do', tzaj ne sese yu'va' cha' 'o rasuun rá yo'o so', ne cacun' cha' so' man yo' adonj. ²¹ Sese yu'va' cha' 'o rasuun rá tinúú so', ne se chá so' maan, ne cunaj qui'yaá so' á. Sese yu'va' co'o' 'o na rá tinúú so', ne se co'o so' maan,

ne cunaj qui'yáá so' á. Tadó so' se quirán' tinúú so' cacun' che'é se vaa qui'yáá so' á.

²² Sese guun rá so' se vaa a'vej rá Diose chá so' naj guun rasuun, ne inanj danj gaa rá ma'án so' rihaan Diose á. Se natá' so' danj rihaan yuvii ma'. Guun niha' rá so' rihaan Diose sese ne'éen so' se vaa sa' vaa rá so', ne'éen so' me se a'vej rá Diose qui'yáá so' nanj á. ²³ Tzaj ne sese ne ne'en yo'ó so' sese ca'vej Diose chá so' 'o rasuun ni', sese se ca'vej Diose chá so' ni', ne se chá so' ma'. Sese chá so', ne tumé so' cacun' rihaan Diose che'é se ne guun ya rá so' se vaa a'vej Diose chá so', maan se chá ma'an so', ne che'é dan tumé so' cacun' adonj. Veé danj inanj vaa nu' se vaa qui'yaj ní' ei. Sese ne guun ya rá ní' se vaa a'vej rá Diose qui'yaj ní' 'o rasuun, ne se qui'yaj ní' danj ma'. Sese qui'yaj ní' danj, ne tumé ní' cacun' rihaan Diose nanj adonj.

15

Nana nihánj taj xna'anj se vaa no xcúún ní' racúj ní' tinúú ní' a

¹ Xa' ní' sij amán rá se vaa a'vej rá Diose chá ní' naj guun rasuun, tzaj ne no xcúún ní' racúj ní' man nij yuvii na'vee cuchuman rá se vaa a'vej rá Diose chá nij so' naj guun rasuun a. Ne racúj ní' man yuvii na'vee cuchuman rá se vaa 'o cyaan vaa nu' güii rihaan Diose á. Se qui'yaj ní' se inanj me rá ní' qui'yaj ní' ma'.

² Tzaj ne racúj 'o 'o ní' tinúú

ní', ne guun niha' rá tinúú ní', ne sa' doj gaa tinúú ní', ne sa' doj quene'en tinúú ní' canoco' tinúú ní' Diose a. ³ 'O se ne qui'yaj Jesucristó se me rá ma'an Jesucristó qui'yaj so' ma'. 'O se danj Diose taj se vaa nana nij ca'mii yuvii che'é Diose ro', ca'mii uún yuvii che'é Jesucristó, ne ca'vej rá Jesucristó ca'mii nij yuvii nana nij che'é ma'an so' a. Danj a'mii danj Diose che'é ma'an Jesucristó a. ⁴ Gaa naá me se cachrón nii nana rihaan danj Diose yan quinari' ma'an ní' daj qui'yaj ní' gaa ne guun nucuaj ní' qui'yaj canaán ní' rihaan sayuun ne quinari' nucuaj nimán ní' gaa ne ca'vee guun ya rá ní' se vaa vaa güii cavii sa' ní' a. ⁵ Dan me se Diose me síi 'yaj uun nucuaj nimán ní', ne síi noco' man Jesucristó me nij soj, ne che'é dan me raj yo'ó cyaan gaa rá taran' nij soj, qui'yaj Diose a. ⁶ Gaa ne 'o cyaan ca'mii nij soj che'é Diose, ne ve'é ca'mii nij soj che'é Diose Rej Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj che'é se vaa qui'yaj Jesucristó che'é nij yuvii israelitá do', che'é nij yuvii yanj do' a

⁷ Che'é dan ve'é ca'mii soj ga tinúú soj gaa 'na' tinúú soj rihaan soj á. Danj qui'yaj Jesucristó, ve'é ca'mii so' ga ní' ei. Che'é dan danj qui'yaj guee ní', ve'é ca'mii ní' ga tinúú ní', ne ve'é ca'mii tinúú ní' che'é Diose á. ⁸ Dan me se cataj xna'anj 'unj rihaan nij

soj che'é suun qui'yaj suun Jesucristó che'é nij yuvij israelitá, ne gaa naá me se cataj xna'anj Diose rihaan xij nij yuvij israelitá daj qui'yaj Diose che'é nij so', ne quisij ya nu' nana yo', qui'yaj Jesucristó a. ⁹ Ne gaa ca'na' Jesucristó, ne ve'é ca'mii nij yuvij yanij che'é Diose, qui'yaj so' a. 'O se che'é se vaa qui'yaj Jesucristó, che'é dan xcaj nij yuvij yanij cuentá se vaa cunuu 'ee rá Diose ne'en Diose man nij so' ga nij yuvij israelitá, ne che'é dan ve'é ca'mii nij yuvij yanij che'é Diose a. Danj a'mii danj Diose a.

Taj xna'anj danj Diose nana ca'mii sí cu'naj David rihaan Diose gaa naá, gaa cataj so':

—Che'é dan ve'é ca'mij rihaan nij yuvij yanij che'é so', ne cachraj chra' rihaan so' a. —Danj ca'mii sí cu'naj David gaa naá a.

¹⁰ Ne taj uún danj Diose se vaa guun niha' rá nij yuvij yanij ga nij yuvij israelitá a. ¹¹ Ne taj uún danj Diose se vaa ve'é ca'mij cunudanj nij yuvij yanij che'é Diose a. ¹² Ne cataj uún sí cu'naj Isaías gaa naá se vaa cumán yo'o ta'ní ta'nij si'no sí cu'naj Isaí rej sí cu'naj David gaa naá, ne ca'na' so', ne guun chij so' rihaan nij yuvij yanij a. Gaa ne gaa nucuaj rá nij yuvij yanij man so' se vaa tinanii so' man nij so' rihaan sayuun a. Danj taj sí cu'naj Isaías che'é Jesucristó a. ¹³ Dan me se nucuaj rá ní ne'en ní Diose, ne

ne'en ní se vaa vaa güi cavij sa' ní, qui'yaj Diose á. Dan me se amán rá nij soj ni'yaj soj Diose, ne che'é dan me raj guun niha' ndo'o rá soj, ne gaa xej nimán soj, qui'yaj Diose, gaa ne guun ya doj rá soj se vaa cavij sa' soj vaa güi, qui'yaj Nimán Diose adonj.

Nana nihánj taj xna'anj che'é suun qui'yaj suun Pablo rihaan Diose a

¹⁴ Veé dan me se guun ya raj se vaa sí sa' me ma'an soj, tinuj, nocoj. Xcaj ndo'o soj cuentá, ne ne'en soj nago' soj chrej sa' man tinúú soj ei. ¹⁵⁻¹⁶ Tzaj ne ca'ne' ndo'oj suun rihaan soj gaa qui'yaj yanj cartá nihánj nanj á. 'O se ne'en soj se vaa sa' uxrá qui'yaj Diose che'ej, ne ase vaa 'yaj suun xrej rihaan Diose ro', danj vaa 'yaj suun ma'anj rihaan Jesucristó, ne dan me se 'yaj sunj tucu'yonj se-nana Diose nana sa' man soj sij yanij, ne vaa güi nacaj Diose man soj, ne che'é dan tucu'yonj man soj, ne me raj ca'vej Diose nacaj Diose man soj, ne me raj cunuu sa' nimán soj rihaan Diose ei. Dan me se gaa sa' soj, qui'yaj Nimán Diose, ne che'é dan ca'ne' ndo'oj suun rihaan soj, ne nu' nana nihánj cachronj rihaan yanj cartá nihánj a. ¹⁷ Dan me se racuj ndo'o Jesucristó manj, ne che'é dan niha' raj che'é nu' se vaa 'yaj rihaan Diose ei.

¹⁸ Dan me se se ca'mij che'é se vaa aj qui'yaj yo'ó yuvij ma'. 'O se ne nó xcúnj

qui'yáj danj ma'. Maan se cataj xna'anj 'unj che'é inanj se vaa qui'yaj Jesucristó gaa racuíj so' manj se vaa guun nućuáj cataj xna'anj 'unj rihaan soj sij yaníj che'é ma'an so', ne che'é dan cuno soj sij yaníj se-nana Diose, ne dan me se Jesucristó me síi racuíj manj narij nu' nana nihánj ca'mij rihaan soj, ne veé so' racuíj manj 'yaj sunj nu' suun 'yaj sunj nanj adonj. ¹⁹ Dan me se suun sa' nocoo 'yáj, 'yaj Jesucristó, ne Nimán Diose racuíj manj ca'mij se-nana Diose, 'yaj uún Jesucristó, gaa ne xcaj yuvij yanj nu' anicaj chuman' Jerusalén cuentá che'é se-nana Jesucristó nana sa', ne ndaa yuvij yanj yo'ó chuman' gan' doj ndaa estadó cu'naj Ilírico do', xcaj cuentá che'é se-nana Jesucristó nana sa', ne dan me se cuno nij so' nana, qui'yáj a. ²⁰ 'O se inanj me raj cataj xna'anj 'unj che'é Jesucristó rihaan yuvij ataa quene'en nana che'é so', ne se tucu'yonj man yuvij aj nari' nana che'é so' ma'. ²¹ Veé danj a'mii uún danj Diose, taj yo': "Yuvij ataa quene'en se-nana so' ro', xcaj nij so' cuentá a". Danj taj danj Diose nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'anj Pablo chuman' Jerusalén, ne ca'anj uún so' chuman' Romá a

²² Che'é dan ne ca'vee cuchij rihaan nij soj a. Quisij que'ee güii cachronj se vaa

cuchij rihaan nij soj, tzaj ne ne ca'vee cuchij rihaan soj ma'. ²³ Tzaj ne cuano nihánj me se navij suun rihanj chuman' nihánj, ne guun que'ee guun raj cuchij rihaan nij soj, ²⁴ ne che'é dan me quene'en 'unj man soj gaa ca'anj 'unj rej cu'naj España, raj a. Me rá 'unj carán' 'unj chiháán soj doj güii, ne niha' raj cayánj ga soj, ne nano ní' cuentó, gaa ne ca'anj ta'aj soj gaj rej cu'naj España, raj a.

²⁵ Dan me se ca'anj 'unj chuman' Jerusalén cuano, ne qui'yaj sunj rihaan nij síi amán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' yo' adonj. ²⁶ 'O se nij síi amán rá ni'yaj man Jesucristó yanj estadó cu'naj Macedonia do', estadó cu'naj Acaya do', me se me ndo'o rá nij so' rque nij so' doj sa'anj rihaan nij síi nique amán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Jerusalén ei. ²⁷ Danj me rá ma'an nij so' qui'yaj nij so', ne cataj xna'anj ma'an nij so' rihanj se vaa me ndo'o rá nij so' racuíj nij so' man nij síi nique yanj chuman' Jerusalén yo' adonj. 'O se yuvij israelitá me nij síi man Jerusalén, ne nij yuvij israelitá qui'yaj nari' yuvij yaníj se-nana Diose, ne che'é dan cunuu sa' nimán nij yuvij yaníj, taj nij síi yaníj man roj estadó yo' adonj. Che'é dan no xcúún nij yuvij yaníj racuíj nij so' man nij yuvij amán rá ni'yaj man Jesucristó man Jerusalén, rá nij so' a. 'O se sa'anj achiin man nij

16

so', ne che'é dan rque nij yuvij yanij doj sa'anj man nij so' adonj. ²⁸ Che'é dan vaa suun rihanj tacuachenj sa'anj rihaan nij sí amán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Jerusalén, ne dan me se nagoj sa'anj rihaan nij so', ne x'nuu rihanj, ne asa' ca'anj 'unj yo'óo nocoo cu'naj España ne vaj 'unj chrej, ne carán' 'unj chiháán soj a. ²⁹ 'O se ne'enj se vaa me rá Jesucristó cuchij rihaan soj, ne racuíj so' manj cuchij chiháán soj ei.

³⁰ Dan me se che'é se canoco' nu' ní' man sí cu'naj Jesucristó sij 'nij ra'a man ní', che'é dan 'ee rá ní' tinúú ní', 'yaj Nimán Diose, ne che'é dan cataj xna'anj 'unj rihaan nij soj se vaa racuíj soj manj cachinj ni'yaj ní' rihaan Diose che'ej á. ³¹ Cachinj ni'yaj soj se vaa quinanj rihaan nij sí israelitá yanj estadó Judea sí ne amán rá ni'yaj man Jesucristó a. Cachinj ni'yaj nij soj se vaa ve'é naca'j nij sí man chuman' Jerusalén sa'anj ra'aj nagoj man nij so' a. Dan me se me raj gaa nica' nimán nij so', ne ca'vej rá nij so' naca'j nij so' sa'anj rque nij yuvij yanij a. ³² Gaa ne guun niha' uxrá raj asa' cuchij chiháán soj, ne cuchí' yá 'unj chiháán soj, sese ca'vej Diose, gaa ne cunu cu'ij rá taran' ní' ei. ³³ 'O se me raj gaa xej nimán soj, qui'yaj Diose adonj. Veé danj gaa ya ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ve'é cumán nij sí amán rá ni'yaj man Jesucristó nij sí yanj chuman' Romá, rá Pablo a

¹ Cuchí' chana cu'naj Febe rihaan nij soj, ne dan me se ra'vij ní' ní' noco' man Jesucristó me no', ne 'yaj suun ndo'o no' rihaan nij yuvij amán rá ni'yaj man Jesucristó nij sí yanj chuman' cu'naj Cencrea a. ² Sij noco' man Diose me soj, ne che'é dan ve'é ca'mij soj ga no' á. 'O se racuíj no' man que'ee yuvij, ne racuíj no' man ma'anj, ne che'é dan sese vaa se cachijn man no', ne racuíj soj man no' ei.

³ Cataj soj rihaan chana cu'naj Priscila do', rihaan sí cu'naj Aquila do', se vaa ve'é cayáán roj so', raj á. 'O se qui'yaj suun roj so' gaj che'é Jesucristó a. ⁴ Dan me se ca'née nimán roj so' cavi' roj so' che'ej, ne che'é dan nagó' 'unj graciá rihaan roj so', ne nago' núj ga nij sí yanij graciá rihaan roj so' a. ⁵ Cataj uún soj rihaan nij yuvij noco' man Jesucristó yuvij nuu chre' tucua' roj so' se vaa ve'é cumán nij so', raj á. Ne danj cataj uún soj rihaan sí cu'naj Epeneto á. 'O se 'ee raj man so', ne so' me sí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó asino yaan rihaan cunudanj nij yuvij man estadó cu'naj Asia a.

⁶ Ne cataj soj rihaan chana cu'naj Mariá se vaa ve'é cayáán no' á. 'O se que'ee

ndo'o qui'yaj suun no' che'é soj a. ⁷ Ne cataj soj rihaan sí cu'naj Andrónico do', rihaan sí cu'naj Junias do', se vaa ve'é cayáan roj so', raj á. 'O se yuvij israelitá me roj so' gaj, ne qui'nij roj so' taga' gaj uún a. Nij apóstol cune' Jesucristó man nata' se-nana so' rihaan yuvij ro', ne'en man roj so', ne gaa asij ataa cuchuman raj ni'yaj 'unj man Jesucristó, ne cuchumán rá roj so' ni'yaj roj so' man Jesucristó a. ⁸ Ne cataj soj rihaan sí cu'naj Amplias se vaa ve'é cayáan so', raj á. 'O se noco' núj man Jesucristó, ne che'é dan 'ee raj man so' a. ⁹ Ne cataj soj rihaan sí cu'naj Urbano se vaa ve'é cayáan so' á. 'Yaj suun so' gaj che'é Jesucristó a. Ne cataj uún soj rihaan sí cu'naj Estaquis se vaa ve'é cayáan so', raj, che'é rej 'ee raj man so' a.

¹⁰ Ne cataj soj rihaan sí cu'naj Apeles se vaa ve'é cayáan so', raj á. Ne'en ní se vaa sí noco' raan man Jesucristó me so' a. Cataj soj rihaan nij tuvi' sí cu'naj Aristóbulo se vaa ve'é cumán nij so', raj á. ¹¹ Ne cataj soj rihaan sí cu'naj Herodión se vaa ve'é cayáan so' á. 'O se sí israelitá me so' gaj a. Ne cataj soj rihaan nij sí noco' man Jesucristó nij tuvi' sí cu'naj Narciso se vaa ve'é cumán nij so', raj á. ¹² Ne cataj soj rihaan chana cu'naj Trifena do', rihaan chana cu'naj Trifosa do', se vaa ve'é cayáan roj no', raj á. 'O se

'yaj suun ndo'o roj chana yo' che'é sí 'nij ra'a man ní a. Ne cataj soj rihaan chana cu'naj Pérsida se vaa ve'é cayáan no', raj á. 'Ee rá ní man no', ne que'ee ndo'o qui'yaj suun no' che'é sí 'nij ra'a man ní a. ¹³ Ne cataj soj rihaan sí cu'naj Rufo se vaa ve'é cayáan so', raj, che'é se sa' uxrá noco' so' man sí 'nij ra'a man ní a. Cataj uún soj rihaan nii so' se vaa ve'é cayáan no', raj á. 'O se ase vaa ve'é 'yaj chana rihaan ta'ní chana ro', danj 'yaj no' rihanj a.

¹⁴ Ne cataj soj rihaan sí cu'naj Asíncrito do', rihaan sí cu'naj Flegonte do', rihaan sí cu'naj Hermas do', rihaan sí cu'naj Patrobas do', rihaan sí cu'naj Hermes do', rihaan cunudanj yo'ó nij tinúú ní sí yanj ga nij so' do', se vaa ve'é cumán nij so' á. ¹⁵ Cataj soj rihaan sí cu'naj Filólogo do', rihaan chana cu'naj Julia do', rihaan sí cu'naj Nereo do', rihaan ra'vij so' do', rihaan sí cu'naj Olimpás do', rihaan cunudanj yo'ó nij sí sa' noco' man Diosé yanj ga nij so' do', se vaa ve'é cumán cunudanj nij so', raj á. ¹⁶ Gaa nari' tuvi' nij soj, ne ve'é ndo'o ca'mij soj ga tinúú soj á. Danj qui'yaj nij soj, tihaaan nij soj se vaa 'ee rá nij soj tinúú soj ei. Ne cunudanj nij sí amán rá ni'yaj man Jesucristó yanj nu' rihaan chumij me se ve'é cumán nij soj, rá nij so' nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se

vaa guun yaníj ní' rihaan nij síi qui'yaj quixra' ta'aj ní' ga tinúú ní' a

¹⁷ Chrej nucuaꝓ me narqueꝓ rihaan soꝓ nihánj, tinuꝓ, nocoꝓ. Dan me se vaa yuvii me rá cunuꝓ' soꝓ ga tinúú soꝓ che'é nanaꝓ aj nari' soꝓ, ne guun na'aj soꝓ che'é se-nanaꝓ Dioꝓ, qui'yaj nij so', ne che'é dan guun yaníj soꝓ rihaan yuvii 'yaj danꝓ á. ¹⁸ Ne 'yaj suun nij so' rihaan Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' ma'. Maꝓn se 'yaj suun nij so' che'é ma'an nij so' adonꝓ. 'O se ve'é ndo'o vaa nanaꝓ a'mii nij so' che'é yuvii, ne danꝓ 'yaj nij so', tiha' yu'unꝓ nij so' man yuvii, ne ndaa yuvii ne tumé cacun' tiha' yu'unꝓ nij so' man ei. ¹⁹ Dan me se aj cuno cunudanꝓ yuvii se vaa sa' uxrá cuno soꝓ se-nanaꝓ Dioꝓ, ne che'é dan guun niha' raj che'é soꝓ, ne me raj xcaꝓ soꝓ cuentá, ne qui'yaj soꝓ se sa' ni'yaj Dioꝓ a. Tzaj ne na'veꝓ raj nari' soꝓ qui'yaj soꝓ tucuáán chi'ij mei. ²⁰ Dan me se vaa xej nimán ní', 'yaj Dioꝓ á. Ra'yanꝓ qui'yaj canaán soꝓ rihaan síi cu'naj Satanás, qui'yaj Dioꝓ, ne me raj qui'yaj Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' se luꝓ che'é soꝓ nanꝓ adonꝓ.

Nanaꝓ nihánj taj xna'anꝓ se vaa ve'é cumán nij síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanꝓ chuman' Romá, rá nij tuvi' Pabló a

²¹ Dan me se ve'é cumán nij soꝓ, rá síi cu'naj Timoteo síi 'yaj suun gaj a. Ne síi cu'naj

Lucio do', síi cu'naj Jasón do', síi cu'naj Sosípater do', nu' nij so' me síi taj se vaa ve'é cumán soꝓ, rá nij so' a. Yuvii israelitá me nij so' gaj a. ²² Síi cu'naj Tercio mej, ne 'unꝓ me síi achrón se-nanaꝓ síi cu'naj Pabló rihaan yanꝓ nihánj, ne ve'é cumán nij soꝓ, raj a. ²³ Ne me rá síi cu'naj Gayo se vaa ve'é cumán nij soꝓ, ne ve' tucuá so' yáán 'unꝓ, ne nuu chre' cunudanꝓ nij síi amán rá ni'yaj man Jesucristó ve' tucuá so' a. Ne ve'é cumán soꝓ, taj síi cu'naj Erasto, ne síi ata sa'anꝓ rihaan chuman' nihánj me so' a. Ne ve'é cumán soꝓ, rá tinúú ní' síi cu'naj Cuarto a. ²⁴ Dan me se me raj qui'yaj Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' se luꝓ che'é cunudanꝓ nij soꝓ a. Ve'é danꝓ gaa ya ei.

Nanaꝓ nihánj taj xna'anꝓ se vaa sa' uxrá vaa Dioꝓ a

²⁵ Guun nucuaꝓ Dioꝓ raꝓcuꝓ Dioꝓ man soꝓ nari' soꝓ nu' nanaꝓ sa' ca'mij rihaan soꝓ a. Nanaꝓ sa' che'é Jesucristó me nanaꝓ yo' a. Dan me se gaa naá me se ne ca'vee xcaꝓ yuvii cuentá che'é se-nanaꝓ Dioꝓ ma'. Tzaj ne yaj ro', ne tihaꝓ Dioꝓ se-nanaꝓ Dioꝓ rihaan ní' a. ²⁶ Dan me se ca'ne' Dioꝓ suun rihaan nij síi nata' se-nanaꝓ Dioꝓ gaa naá, cachron nij so' se-nanaꝓ Dioꝓ rihaan yanꝓ, ne danꝓ qui'yaj nij so', ne xcaꝓ cunudanꝓ nij yuvii cuentá che'é se-nanaꝓ Dioꝓ, ne me rá Dioꝓ cuchuman rá nij yuvii se-nanaꝓ Dioꝓ, ne canoco' nij yuvii man Dioꝓ, ne Dioꝓ me

se daj chihaa míj se cavi' so'
ma'.

²⁷ Ne Diose me se oruun
Diose, ne raā orún' so' avii
cunudan̄j nanā cuu sa' a. Sa'
uxrá qui'yaj ta'níí so' Jesu-
cristó che'é ní', ne che'é dan
ve'é ca'mii ní' che'é Diose nu'
cavii nu' ca'an̄j a. Sa' uxrá
qui'yaj so' adon̄j. Yā yā dan̄j
guun adon̄j.

**Nihánj me 'o yanj
cartá qui'yaj síi
cu'naj Pabló
ca'néé so' rihaan
nij yuvii noco'
man Diose yanj
chuman' cu'naj
Corinto a**

1 'Unj ro', me síi cu'naj Pabló, ne me rá Diose cataj xna'anj 'unj rihaan yuvii che'é Jesucristó, ne che'é dan cune' Jesucristó mán 'unj guún 'unj apóstol nata' se-nana so' rihaan yuvii a. Ne vaa tinúú ní' síi cu'naj Sóstenes, ne ne so' gaj nihánj, 2 ne 'yaj núj yanj nihánj ca'nej núj rihaan nij soj sij amán rá ni'yaj man Diose yanj chuman' Corinto sij naqui'yaj guee nimán che'é Jesucristó a. Dan me se canacúun Diose man soj guun soj síi naqui'yaj guee nimán, ne veé ca'nej yanj nihánj cachee rihaan cunudanj yo'ó nij síi yanj me rej ma'an síi táa tu'va se-chuvii Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' a. Dan me se síi 'nij ra'a man nij so' ne síi 'nij ra'a man ma'an ya ní' me ya so' a. 3 Me rá núj qui'yaj Rej ní' Diose qui'yaj Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' qui'yaj ndo'o se luj che'é soj, ne me rá núj gaa xej nimán soj, qui'yaj roj so' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nago' síi cu'naj Pabló

graciá rihaan Diose che'é nij síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' cu'naj Corinto a

4 Niganj nagó' 'unj gradiá rihaan Diose che'é nij soj che'é se luj qui'yaj Diose che'é soj che'é se noco' soj man Jesucristó adonj. 5 'O se che'é Jesucristó ro', cavii sa' uxrá soj, qui'yaj Diose á. Dan me se uxrá xcaj soj cuentá, ne uxrá nari' soj nana sa', qui'yaj Diose, 6 ne danj qui'yaj soj che'é se sa' uxrá nari' soj se-nana Jesucristó nana tucu'yón 'unj man soj a. 7 Ne a 'ó se sa' rque Nimán Diose rihaan ní' ne achiin man soj a ma'. 'O se aj vaa nu' yo' rihaan soj, ne na'vij ndo'o soj ca'na' uún Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' rihaan chumii nihánj nanj adonj. 8 Ne so' me síi racuj ndo'o man soj, ne guun nucuaj soj canoco' raan soj man so' ndaa güii ca'ne' so' cacun' che'é yuvii, ne se tumé soj cacun', qui'yaj so' a ma'. 9 Vaa che'é gaa nucuaj rá ní' man Diose, ne Diose me síi canacúun man soj guun tuvii soj ga ta'núú so' Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nij qui'yaj nij síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Corinto, naqui'yaj nij so' que'ee x'ne' man nij so' a

10 Dan me se cunó soj ca'mij, tinuj, nocoj. Ne che'é se-chuvii ya Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' ro', me achiin ni'yaj yaj rihaan nij soj se

vaa yo'o cyaan gaa rá taran' soj do', yo'o cyaan ca'mii soj do', yo'o rcua'aan gaa soj do', raj chuguanj. ¹¹ Dan me se cataj xna'anj nij tuvi' sí cu'naj Cloé rihanj se vaa unu' soj ga tinúú soj ne uun vij ndo'o soj, nanj tinuj, nocoj. ¹² Dan me se ta'aj nij soj taj: "Unj me sí noco' se-nana sí cu'naj Pabló a". Yo'ó ta'aj nij soj taj: "Unj me sí noco' se-nana sí cu'naj Apolos a". Yo'ó ta'aj nij soj taj: "Unj me sí noco' se-nana sí cu'naj Pedró a". Yo'ó ta'aj nij soj taj: "Unj me sí noco' se-nana Jesucristó a". Dan me se danj vaa 'o 'o ta'aj soj a. ¹³ Ne me che'é 'yaj soj danj ga. 'O se nuvi' que'ee Jesucristó vaa ma'. Taj che'é gaa que'ee x'ne' soj ma'. Cavi' ma'an 'unj rihaan rcutze che'é soj na'. Cata' ne soj che'é ma'an 'unj na'. Taj ma'. Che'é dan, me che'é taj ta'aj soj se vaa sij noco' manj me ta'aj soj ga.

¹⁴⁻¹⁵ Dan me se ne cuta' ne 'unj man soj ma'. Maan se orún' sí cu'naj Crispo do', sí cu'naj Gayo do', cata' ne qui'yáj, ne che'é dan se ca'vee cataj soj se vaa che'ej cata' ne soj ma'. Danj gaa, ne guun niha' raj á. 'O se cata' ne soj che'é Jesucristó, cataj soj, ne ca'mii ya soj á. ¹⁶ Cuta' ne uún 'unj man nij tucua sí cu'naj Estéfanos, tzaj ne ne nuú sa' raj sese cuta' ne 'unj man yo'ó ta'aj yuvii a ma'. ¹⁷ 'O se nuvi' suun cuta' ne yuvii ataj ma'. 'O se ca'née xa' Jesucristó manj nataj se-nana

Diose nana sa' rihaan yuvii, tzaj ne na'vej rá so' cavii raá 'unj nana cuu nachran' ca'mii 'unj ma'. Maan se nana nica inanj ca'mii 'unj, gaa ne ca'vee xcaj yuvii cuentá se vaa nuveé nana avii raá yuvii me nana yo', maan ne se-nana Jesucristó ya me yo' adonj. Dan me se ya xcaj nij yuvii cuentá se vaa ya cavi' Jesucristó rihaan rcutze che'é nij so', ne ca'vee cuchuman rá nij yuvii cunó nij yuvii nana nica ca'mii 'unj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa che'é se ca'née Diöse man Jesucristó rihaan chumii nihánj, che'é dan ne'en ní' se vaa avii ndo'o raá Diöse a

¹⁸ Dan me se vaa yuvii cacaa nu' cavii nu' ca'anj, ne nata' nii nana se vaa cavi' Jesucristó rihaan rcutze uno nij yuvii yo', tzaj ne taj se 'ya' cuchuman rá nij yuvii ma'. Nana snúú rma'an me nana yo' rihaan nij so' nanj adonj. Tzaj ne ino vaa rá ní' sij cavii sa', ne ne'en ní' se vaa che'é nana yo' ro', guun nucuaj Diöse tinanii Diöse man ní' rihaan sayuun adonj. ¹⁹ Ne danj Diöse taj: "Nij sí avii ndo'o raá ro', guun nij so' sí ni'yon, qui'yáj, ne se guun nucuaj nij so' xcaj nij so' cuentá che'é nana sa', qui'yáj ma'", taj nana no rihaan danj Diöse á. ²⁰ Ne daj ran' nu' nij sí avii ndo'o raá man rihaan chumii nihánj cuano, rá soj ga. Yaj nihánj me se nana snúú rma'an avii raá nij so', qui'yaj

Diose nanj adonj. ²¹ 'O se nij sí man rihaan chumiñ nihánj ro', ne cavii raá nij so' daj vaa Diöse ma'. Tzaj ne sí çu raá me Diöse, ne ma'an Diöse caráán chrej rihaan nij so', gaa ne se gaa nanj xcaj nij so' cuentá che'é so' adonj. 'O se me rá Diöse cunõ nij yuvii nana a'mii natáj núj, ne sese cunõ nij yuvii, ne tinanii Diöse man nij yuvii rihaan sayuun, ne dan me se nda' se nana snúú rma'an me nana a'mii núj, rá ta'aj nij yuvii ro', tzaj ne orún' nana yo' me nana tinanii man yuvii rihaan sayuun nanj adonj.

²² Ne xa' nij yuvii israelitá, tzaj ne me uxrá rá nij so' qui'yaj Diöse suun sa' nocõo quene'en nij so', ne xa' nij yuvii yaníj, tzaj ne me rá nij so' cunõ nij so' nana çu á. ²³ Tzaj ne a'mii natáj núj nana se vaa cavi' Jesucristó rihaan rcutze che'é yuvii, ne na'aj nij yuvii israelitá cunõ nij so' nana yo', ne nij yuvii yaníj taj se vaa nana snúú rma'an me nana yo' uún adonj. ²⁴ Tzaj ne aj canacúún Diöse man ta'aj nij yuvii israelitá do', man ta'aj nij yuvii yaníj do', se vaa canocõ' nij so' man so', ne gaa uno nij so' nana a'mii natáj núj, ne uun ya rá nij so' se vaa sí ca'née Diöse tinanii man yuvii rihaan sayuun me Jesucristó, ne xcaj nij so' cuentá se vaa ya nucuañ ndo'o Diöse ne ya avii ndo'o raá Diöse, che'é se ca'née Diöse man Jesucristó rihaan chumiñ nihánj adonj. ²⁵ Dan me se nda' se nana snúú rma'an me nana

rqué Diöse, rá ta'aj nij yuvii, tzaj ne nuveé nana snúú rma'an me nana yo' ma'. 'O se avii doj raá Diöse rihaan nij yuvii nanj ei. Ne nda' se ninaj ndo'o Diöse, rá ta'aj nij yuvii, tzaj ne ne ninaj Diöse ma'. 'O se Diöse ro', me sí nucuañ ndo'o doj rihaan nij yuvii nucuañ ndo'o adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa che'é se sí ni'yõn me ní, che'é dan ne'en ní se vaa inañj che'é Jesucristó me cavii sa' ní a

²⁶ Dan me se xcaj nij soj cuentá daj qui'yaj Diöse gaa canacúún Diöse man ma'an soj, tinuj, nocoj. Doj vaa nij sí avii ndo'o raá 'nij sca'núj soj á. Doj vaa nij sí nucuañ 'nij sca'núj soj á. Doj vaa nij sí xna'anj 'nij sca'núj soj á. Nuveé yuvii sa' doj rihaan yo'ó yuvii me ma'an soj ma'. ²⁷ Maan se inañj sí ni'yõn narii Diöse, ne dan me se nacaj Diöse man nij sí ni'yõn, che'é rej me rá Diöse guun na'aj nij sí avii ndo'o raá nanj á. Ne sí uun narii Diöse, ne dan me se nacaj Diöse man nij so', che'é rej me rá Diöse guun na'aj nij sí vaa suun nanj adonj. ²⁸ Ne taj yu'vee nó nij sí narii Diöse man ma', taj nij yuvii man rihaan chumiñ nihánj, tzaj ne nacaj Diöse man nij so', ne qui'yaj canaán nij so' rihaan nij sí guun chij doj man rihaan chumiñ nihánj adonj. ²⁹ Dan me se asa' quisíj, gaa ne a'ó yuvii se quisíj rá ca'mii sa' che'é ma'an rihaan Diöse

se vaa sij sa' uxrá me ma'an a. ³⁰ Dan me se Diose me sí' 'yaj 'nij ra'a Jesucristó man soj, ne che'é orún' Jesucristó avii raá ní', qui'yaj Diose á. Che'é orún' Jesucristó cunuu sa' nimán ní' rihaan Diose á. Che'é Jesucristó me ní' sí' sa' rihaan Diose, qui'yaj Diose á. Che'é Jesucristó quinanii ní' rihaan sayuun, qui'yaj Diose á. ³¹ Che'é dan no xcuún ní' qui'yaj ní' ndaa vaa taj danj Diose á. Dan me se taj danj Diose: “Se ca'mii sa' ní' che'é ma'an ní' ma'. Inanj che'é ma'an Diose guun rá ní' ca'mii sa' ní' á”. Danj taj danj Diose adonj.

2

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ne ca'mii Pabló nana nachran' rihaan nij sí' man Corinto ma'. Maan se inanj cataj xna'anj so' se vaa cavi' Jesucristó rihaan rcutze che'é ní' a

¹ Ne'en nij soj se vaa gaa cuchí' 'unj chiháan soj, ne natá' 'unj se-nana Diose rihaan soj, ne ne guun rá 'unj ca'mii 'unj nana nachran' ndo'o rihaan soj, man tinuj, man nocoj. 'O se ne guun rá 'unj cataj soj se vaa avii ndo'o raá 'unj ma'. ² Tananj yo'o guun rá 'unj cataj xna'anj 'unj che'é orún' Jesucristó se vaa cavi' so' rihaan rcutze che'é soj a. ³ Dan me se gaa cuchí' 'unj rihaan soj, ne guun na'aj 'unj ca'mii 'unj, ne cuchu'vi' nimanj, ne quiri'ij ndo'o manj nanj á. ⁴ Ne xa' nana natá' 'unj rihaan nij

soj, tzaj ne nuveé nana cavii raá yuvii me nana yo' ma'. Tzaj ne cuno nij soj nana, ne guun ya rá soj se vaa Nimán Diose rqué nana yo' manj, ne guun ya rá soj se vaa ma'an Diose rqué se nucuaj manj ca'mij nana yo' rihaan soj adonj. ⁵ Che'é dan nuveé che'e se cavii ndo'o raá 'unj me cuchumán rá soj cuno soj nana yo' ma'. Tananj che'é se vaa rqué Diose se nucuaj man ní' me cuchumán rá soj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ino uxrá vaa nana avii raá nij sí' man rihaan chumii nihánj ga se-nana Diose nana sa' a

⁶ Dan me se nana cuu a'mii núj rihaan nij yuvii vaa chij rá, tzaj ne nuveé nana avii raá yuvii man rihaan chumii nihánj cuano me nana a'mii núj ma'. Ne a'mii núj nana avii raá nij sí' uun chij rihaan chumii nihánj ma'. 'O se ne'en núj se vaa nichrun' ca'nee Diose suun uun chij atá nij so' nanj adonj. ⁷ Tzaj ne a'mii núj se-nana Diose nana cuu adonj. Dan me se gaa ataa qui'yaj Diose chumii, ne yo'o guun rá Diose se vaa cuno yuvii nana cuu yo', ne cavii sa' yuvii, ne ve'é ndo'o gaa yuvii, tzaj ne nij sí' man gaa naá ro', ne quene'en nij so' nana yo' ma'. Ndaa yaj me tihaan naca Diose nana yo' rihaan yuvii nanj adonj. ⁸ Ne quene'en nij sí' uun chij man rihaan chumii nihánj se-nana Diose nana cuu ma'.

Dan me se Jesucristó me sí guun chij ndo'o rej xta', ne sese quene'en nij sí uun chij man rihaan chumiij nihánj se-nana Diose, ne ne cachron nij so' man Jesucristó rihaan rcutze asuun saj ma'.

9 Tzaj ne danj Diose taj se vaa a 'ó yuviij ne guun nucuaj xcaj cuentá che'é se vaa qui'yaj Diose che'é ní' sij aráj cochroj rihaan Diose a. Danj taj danj Diose á. 10 Tzaj ne tihaan Nimán Diose man núj che'é nij rasuun qui'yaj Diose che'é ní' sij aráj cochroj rihaan Diose, ne dan me se tihaan Nimán Diose rasuun yo' man núj, qui'yaj ma'an Diose á. Dan me se nuchruj raá Nimán Diose cunudanj rasuun, ne sa' uxrá nuchruj raá Nimán Diose daj vaa ma'an Diose adonj.

11 'O se a 'ó yuviij ne ne'en daj vaa rasuun 'nij yuve nimán yo'ó yuviij ma'. 'O se orún' nimán yuviij ne'en daj vaa nimán ma'an yuviij nanj adonj. Ne danj vaa Diose uún a. A 'ó ní' se ca'vee xcaj cuentá daj vaa Diose ma'. Maan se orún' Nimán Diose me sí ne'en daj vaa Diose nanj adonj. 12 Ne ino uxrá vaa nimán núj ga nimán nij yuviij man rihaan chumiij nihánj, ne xa' núj, tzaj ne nuu Nimán Diose nimán núj, ne che'é dan me xcaj núj cuentá daj vaa nij se sa' rqué Diose rihaan ní' adonj. 13 Dan me se gaa nata' núj rihaan yuviij che'é nij se sa' rqué Diose rihaan ní', ne ne a'mii núj nana avii raá yuviij

ma'. Maan se a'mii núj nana tucu'yón Nimán Diose man núj, ne tucu'yón núj nana yo' rihaan yuviij nuu Nimán Diose nimán adonj.

14 'O se na'vej rá yuviij man rihaan chumiij nihánj cunonij so' nana a'mii Nimán Diose ma'. 'O se snúu rma'an nana a'mii Nimán Diose, rá nij so', ne ne racuíj Nimán Diose man nij so' naqui'yaj cuu nij so' nana yo' a man adonj. Che'é dan taj se 'yá' cunonij so' ma'. 15 Xa' sí racuíj Nimán Diose man, tzaj ne ne'en so' naqui'yaj cuu so' cunudanj rasuun, tzaj ne se ca'vee naqui'yaj cuu yo'ó yuviij man so' ma'. Se guun nucuaj nij yuviij xcaj nij yuviij cuentá daj vaa rá so' ma'. 16 Dan me se danj Diose taj: "A 'ó yuviij ne ne'en daj vaa rá sí 'nij ra'a man ní' ma'. Se guun nucuaj yuviij nago' yuviij chrej man sí 'nij ra'a man ní' ma'". Danj taj danj Diose á. Ne ase vaa rá Jesucristó ro', danj vaa rá ma'an núj, ne che'é dan se guun nucuaj yuviij naqui'yaj cuu yuviij man núj a man adonj.

3

Nana nihánj taj xna'anj che'é suun qui'yaj suun Pabló rihaan Diose se vaa tucu'yón so' se-nana Diose rihaan nij sí man Corinto a

1 Dan me se ase vaa yuviij tihaj guun che'e canoco man Jesucristó ro', danj vaa nij soj gaa cuchí' 'unj rihaan soj,

tinuj, nocoj. 'Q se vaa ni'yon
 doj rá soj, ne ataa doj nari' soj
 cunō soj rihaan Nimán Diose,
 ne qui'yaj ndo'o soj se vaa
 me rá nee man soj qui'yaj soj,
 ne che'é dan ne ca'vee ca'mij
 nana hij rihaan soj a ma'.
 2 Ne guun nucuaj soj cunō soj
 nana hij a'mii Nimán Diose
 a ma'. Maan se inanj nana
 tucu'yón nii man xnii ca'mii
 'unj rihaan soj, ne veé danj
 vaa soj ndaa se cuano nihánj,
 ne ne guun nucuaj soj cunō
 soj nana hij a man adonj.
 3 Dan me se 'yaj ndo'o soj se
 vaa me rá inanj nee man soj
 qui'yaj soj, ne dan me se uun
 xcoj ruvaa ndo'o rá soj ni'yaj
 soj tinúú soj, ne che'é dan
 unu' soj ga tinúú soj, ne che'é
 dan me ne'en núj se vaa ne
 uno soj a'mii Nimán Diose a
 man chuguanj. Maan se ase
 vaa naj guun yuvi man ri-
 haan chumij nihánj ro', danj
 vaa soj adonj.

4 Dan me se taj yo'o tuvi'
 soj: "Sij noco' man síí cu'naj
 Pabló mej á". Ne yo'ó so' ro',
 taj: "Sij noco' man síí cu'naj
 Apolos mej á". Danj a'mii 'o 'o
 ta'aj soj, ne che'é dan ase vaa
 naj guun yuvi man rihaan
 chumij nihánj vaa soj, rá 'unj
 nanj á. 5 Daj sij me síí cu'naj
 Apolos, ne daj sij mej, rá soj
 ga. Maan se síí 'yaj suun un
 rihaan síí 'nij ra'a man ní' me
 núj, ne inō vaa suun atā 'o
 'o núj, qui'yaj so', ne che'é
 suun qui'yaj suun núj ro',
 che'é dan amán rá soj ni'yaj
 soj man síí 'nij ra'a man ní' a.
 6 Dan me se asino yaan cataj

xna'anj 'unj se-nana Diose
 rihaan soj, gaa ne cuchi' síí
 cu'naj Apolos uún rihaan soj,
 gaa ne sa' doj tucu'yón so'
 nu' se-nana Diose rihaan soj,
 tzaj ne ma'an Diose me síí
 qui'yaj canoco' sa' nimán soj
 man so', 7 ne che'é dan taj
 che'é canoco' soj manj do',
 man síí cu'naj Apolos do'
 ma'. Maan se nō xcúún soj
 canoco' soj man orún' Diose
 adonj. 8 Ne 'o cyaan vaa 'unj
 ga síí cu'naj Apolos, ne vaa
 güii naru'vee Diose rihaan
 núj che'é suun 'yaj suun núj,
 9 ne dan me se 'yaj suun núj
 che'é Diose, ne ca'ne' Diose
 suun rihaan núj tucu'yón núj
 se-nana Diose rihaan soj nanj
 adonj.

*Nana nihánj taj xna'anj se
 vaa nō xcúún 'o 'o síí me rá
 tucu'yón se-nana Diose tumé
 so' man ma'an so', gaa ne sa'
 tucu'yón so' a*

10 Dan me se ase vaa síí
 ve'é uchruj ta'nga' chihón
 cayáán ve' ro', vaa 'unj, ne
 ve'é cuchruj 'unj tucuáán
 canoco' soj, che'é yan ca'ne'
 Diose suun yo' rihanj, ne
 cuano ro', tucu'yón yo'ó so'
 nana rihaan soj a. Dan me
 se nō xcúún 'o 'o síí tucu'yón
 nana rihaan soj tumé so'
 man ma'an so', ne sa' gaa
 nana tucu'yón so' rihaan soj
 á. 11 Se guun cuchruj nii
 yo'ó tucuáán rihaan soj ma'.
 'Q se se-tucuanj Jesucristó
 me tucuáán cuchruj 'unj
 rihaan soj, ne ne nó xcúún
 nii cuchruj nii yo'ó tucuáán
 rihaan soj man adonj. 12 Ne

ve'é ndo'o tucu'yón ta'aj nij yuvij se-tucuanj Jesucristó rihaan soj, ne nana nij doj tucu'yón yo'ó ta'aj nij yuvij rihaan soj, ¹³ tzaj ne vaa güii quene'en ní' daj vaa nana tucu'yón 'o 'o so' rihaan soj, ne dan me se ca'na' uún Jesucristó rihaan chumij nihánj, ne xa' suun qui'yaj suun 'o 'o núj sij tucu'yón se-nana Diose, tzaj ne cachén suun yo' rque ya'an, qui'yaj Jesucristó, ne quene'en núj daj vaa nana tucu'yón 'o 'o núj nanj adonj.

¹⁴ Dan me se sese se cacaa nana tucu'yón yo'ó so', ne quene'en ní' se vaa ve'é tucu'yón so' se-nana Diose, ne naru'vee Diose rihaan so', ¹⁵ tzaj ne sese cacaa nu' nana tucu'yón so', ne quene'en ní' se vaa taj yu'vee nó nana tucu'yón so' rihaan yuvij, ne a 'ó xco' se naru'vee Diose rihaan so' nu' che'é suun qui'yaj suun so' a ma'. Dan me se quinanj ma'an so' rihaan sayuun, tzaj ne nana tucu'yón so' cacaa, ne orún' so' quinanj rihaan sayuun nanj adonj. ¹⁶⁻¹⁷ Ne ne'en soj se vaa sese tirj' yo'ó so' man ve' na'vij yuvij rihaan Diose ro', ne tirj' Diose man so' uún, ne ase vaa ve' na'vij yuvij rihaan Diose ro', ta'nga' danj vaa ma'an soj rihaan Diose, ne yanj Nimán Diose ga soj, ne che'é dan ne nó xcúun yuvij tucunu' yuvij man soj ma'. 'O se sese cunu' soj ga tinúú soj, ne quirj' soj, ne tirj' Diose man síi qui'yaj danj man soj, ne cacaa so' adonj.

¹⁸ Sese vaa yo'ó tuvi' soj avii ndo'o raá nana cuu chij nana uno yuvij man rihaan chumij nihánj cuano, ne dan me se ca'ne' rá so' ga rej a'mii danj nanj ei. Se guun tihá' yu'unj so' man ma'an so' ma'. Maan se xcaj so' cuentá ne naqui'yaj so' síi snúú rma'an man so', ga ne ca'vee quisij so' guun so' síi avii ndo'o raá doj chuguanj. Dan me se tananj a nari' so' nana ya, ne yá nu' cavij sa' so' doj nanj adonj. ¹⁹ Nana avii raá yuvij man rihaan chumij nihánj cuano ro', daj chihaa míj taj se uun nana yo' rihaan Diose ma'. 'O se danj Diose taj se vaa yuvij avii raá ro', me rá nij so' tihá' yu'unj nij so' tuvi' nij so', tzaj ne nicaj Diose nana avii raá nij so', ne tihá' yu'unj Diose man ma'an nij so' nanj adonj. Danj taj danj Diose ei. ²⁰ Ne taj uún danj Diose se vaa ne'en Diose se vaa taj yu'vee nó nana avii raá yuvij man rihaan chumij nihánj a ma'. Danj taj danj Diose a.

²¹ Che'é dan ne nó xcúun ní' ca'mij xta' ní' che'é nana avii raá yo'ó yuvij ma'. Se guun cataj ní' se vaa sa' doj avii raá yo'ó so', ne yo'ó so' nij 'yaj, cataj ní' ma'. Tzaj ne xcaj ní' cuentá daj a'mii 'o 'o nij so' á. 'O se nana a'mii yuvij do', nu' rasuun man rihaan chumij nihánj do', ca'vee cavij sa' doj ma'an soj qui'yaj me ma'an rasuun yo', ne vaa se uun nana a'mii nij snó'o do', rasuun man rihaan chumij nihánj do', rihaan soj ei.

²² Dan me se nana a'mij do', nana a'mii sí cu'naj Apolos do', nana a'mii sí cu'naj Pedro do', vaa se uun nana yo' rihaan soj, ne rasuun man rihaan chumiñ nihánj ro', vaa se uun yo' rihaan soj á. Ne sese vaa i'na' soj, ne caviñ sa' soj, che'é se vaa i'na' soj a. Sese caviñ soj, ne ca'vee caviñ sa' soj uún a. Ne sese ran' soj cuano nihánj do', sese quiran' soj rej rihaan ní do', ne nu' nij rasuun yo' me vaa se uun rihaan soj á. ²³ O se sí noco' man Jesucristó me soj, ne ta'nij Diose me Jesucristó uún a.

4

Nana nihánj taj xna'anj se vaa sí 'nij ra'a man ní me sí naqui'yaj cuu man ní vaa güii a

¹ Dan me se me rá núj xcaj cunudanj yuviñ cuentá se vaa sij 'yaj suun rihaan Jesucristó me núj, ne no xcúun núj nata' núj nana me rá Diose tijaan naca Diose man yuviñ nanj á. ² Dan me se no xcúun núj qui'yaj suun núj nu' suun ca'ne' Diose rihaan núj, ne se ca'vee ca'ne' rá núj ga suun yo' a ma'. ³ Tzaj ne ca'vee se naqui'yaj cuu soj manj do', ca'vee se naj guun cuese naqui'yaj cuu che'ej do', tzaj ne taj se 'yaj ma'. 'O se a ma'an 'unj ne naqui'yaj cuú 'unj daj 'yá ma'. ⁴ A 'ó cacun' ne tumé 'unj cuano, rá 'unj, tzaj ne dan me se ne ne'én 'unj daj vaa man ma'anj ma'. 'O se orún' sí 'nij ra'a man ní me sí no xcúun naqui'yaj

cuu che'ej nanj adonj. ⁵ Che'é dan se guun naqui'yaj cuu soj cacun' che'é yuviñ ma'. Maan se na'vij soj ca'na' uún sí 'nij ra'a man ní' rihaan chumiñ nihánj ei. Cuanó nihánj me se ne ne'én sa' ní daj vaa 'yaj 'o 'o yuviñ, tzaj ne asa' ca'na' sí 'nij ra'a man ní, ne tijaan so' rihaan ní daj vaa 'yaj 'o 'o yuviñ man rihaan chumiñ nihánj, ne sese sa' qui'yaj yo'o so', ne ma'an Diose cataj se vaa sa' qui'yaj so' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ne noco' sa' nij sí man Corinto nana tucu'yón Pabló man nij so' a

⁶ Dan me se aj cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa ma'an Jesucristó naqui'yaj cuu che'é núj ga sí cu'naj Apolos, ne me raj quene'én soj man núj, ne xcaj soj cuentá se vaa no xcúun soj cuño soj nana aj cataj xna'anj Diose rihaan ní nana no rihaan yanj á. Dan me se se cataj soj se vaa sa' doj vaa yo'o tuvi' núj rihaan yo'ó tuvi' núj ma'. ⁷ Sa' doj vaa so' rihaan yo'ó yuviñ, rá so' na'. Me sí cataj rihaan so' se vaa sa' doj vaa so' ga, man tinuj, man nocoj. Si'yáa so' ro', me se me sí rqué yo' rihaan so' ga. Ma'an so' qui'yaj na'. Ase Diose qui'yaj xa'. Sese rqué Diose nu' si'yáa so' rihaan so', ne taj che'é ca'mii xta' so' a doj ma'. ⁸ Ne xa' soj, tzaj ne a 'ó rasuun ne achiin man soj, rá soj, ne ru'vee me soj, rá soj, ne rii ta'nga' ndo'o soj, rá soj a. Ne xa' núj, tzaj ne a doj ne rii ta'nga' núj, rá soj a. Sese ya

rii ta'nga' soj, ne guun niha' uxrá raj, ne ndaa a núj quirii ta'nga' ga soj ei.

9 Ne xa' núj apóstol cune' Jesucristó man nata' se-nana so' rihaan cunudanj nij yuvi man rihaan chumii nihánj, tzaj ne ase vaa síi naj rma'an ro', danj vaa núj rihaan chumii nihánj, ne sij daj doj cavi' me núj, qui'yaj Diose, raj a. Che'é dan ni'yaj ndo'o nij síi man rihaan chumii nihánj ni'yaj ma'an nij se-mozó Diose ni'yaj ndo'o man núj, che'é se vaa síi yanj rma'an me núj a. ¹⁰ Dan me se ase vaa síi ni'yon vaa núj rihaan chumii nihánj, che'é Jesucristó, tzaj ne síi cuu raa me soj che'é Jesucristó, rá soj a. Ne síi nucuaj ndo'o me soj, rá soj, tzaj ne núj me se síi inaj me núj a. Ne ve'é ndo'o aráj cochroj yuvi rihaan soj, tzaj ne xa' ma'an núj, tzaj ne tananj a nachri' yuvi ni'yaj yuvi man núj a.

¹¹ Nu' ca'na' me se achiin se chá rihaan núj do', achiin se co'o núj do', achiin yatzíj quitaj xráa núj do' á. Tucuxru' ndo'o nii man núj, ne ne'en nii se vaa taj vaj to'óo núj a. ¹² Dan me se 'yaj suun ndo'o núj, gaa ne a'vee ri' núj se achiin man núj a. Nachri' nii ni'yaj nii man núj, tzaj ne a'mii núj nana luj rihaan nij síi nachri' ni'yaj man núj, ne 'yaj nii sayuun man núj, tzaj ne ne a'ne' rá núj ga suun vaa rihaan núj a man adonj. ¹³ Nana nij a'mii nii rihaan núj, tzaj ne nana sa' a'mii

núj ga nij síi a'mii nij che'é núj a. Ase vaa nacaj na'nu' nii rihaan cunudanj rasuun man rihaan chumii ro', danj vaa núj rihaan chumii nihánj nu' ca'na', ne veé danj vaa núj ndaa cuano nihánj nanj adonj.

¹⁴ Dan me se quisíj cachrón 'unj nana nihánj nayaa soj, ne nuveé che'e se me raj guun na'aj soj me cachronj nana nihánj ma'. 'O se ase vaa ta'núj vaa soj rihanj, tinuj, no-coj, ne che'é se 'ee raj man soj, che'é dan me raj narquej chrej sa' man soj ei. ¹⁵ Ca'vee se cuchí' chí' mój síi tucu'yón che'é Jesucristó rihaan soj, tzaj ne asinoj me síi cataj xna'anj se-nana Diose nana sa' rihaan soj á. Canoco' soj man Jesucristó ga 'unj, ne che'é dan ase vaa rej soj vaa 'unj, tinuj, nocoj. ¹⁶ Che'é dan me cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa ase vaa 'yáa 'unj ro', danj gaa qui'yaj guee soj uún a. ¹⁷ Che'é dan ca'nej 'unj man síi cu'naj Timoteo cuchí' so' rihaan soj, ne síi noco' man síi 'nij ra'a man ní' me so' ga 'unj, ne che'é dan ase vaa ta'núj vaa so' a. 'Ee raj man so', ne nucuaj raj man so' nanj adonj. Cataj xna'anj uún so' rihaan soj nu' tucuaán noco' 'unj che'é Jesucristó, ne 'o cuyaan vaa nana tucu'yón so' ga nana tucu'yón 'unj rihaan nij síi amán rá ni'yaj man Jesucristó man cunudanj nij chuman' rej vaj 'unj a.

¹⁸ Guun che'e ta'aj nij soj

ca'mii xta' ta'aj nij soj, ne xa' nij sí a'mii xta', tzaj ne se cuchí' ma'anj rihaan soj, rá nij so' a. ¹⁹ Tzaj ne ra'yanj ya cuchí' ma'anj rihaan soj, sese ca'vej sí 'nij ra'a man ní', gaa ne nuveé inanj che'é nana a'mii xta' nij so' xcaj 'unj cuentá ma'. 'O se xcaj 'unj cuentá sese ya quisij nij so' qui'yaj nij so' ndaa vaa taj nij so' adonj. ²⁰ 'O se se guun chij ní' ga Diose qui'yaj nana tu'va uun ní' ma'. 'O se guun chij ní' ga Diose, qui'yaj suun guun nucaj ní' qui'yaj suun ní' che'é Diose adonj. ²¹ Me se me rá soj qui'yaj ga soj asa' cuchí' 'unj rihaan soj ga. Me rá soj qui'yaj 'unj sayuun man soj na'. Ase me rá soj gaa 'ee rá 'unj man soj ne ve'é ca'mij ga soj xa'.

5

Nana nihánj taj xna'anj se vaa a'ne' Pabló suun rihaan nij sí man Corinto se vaa quirii yanj nij so' man 'o sí tumé cacun' 'nij sca'núj nij so' a

¹ Dan me se nata' nii rihanj se vaa 'nij 'o sí tumé ndo'o cacun' sca'núj nij soj, ne cacun' chí'ij ndo'o me yo', ne a nij sí ne noco' man Diose ne 'yaj danj ma'. Dan me se vaa yo'o sí otoj ga nica rej 'nij sca'núj soj, taj nii ei. ² Me che'é a'mii xta' soj ga. Me che'é ne nanó rá soj ga. Me che'é ne quirii yanj soj man sí tumé cacun' 'nij sca'núj soj ga. ³⁻⁴ Nuvi' ya xa' 'unj ne ga soj cuano, tzaj ne nuchruj raa ndo'oj che'é soj, ne nana nihánj ro', a'mii

'unj, ne ase uun rá soj gaa nej ga soj ro', danj guun rá soj cunō soj nana nihánj á. Che'é dan asa' cunuu chre' soj, ne xcaj soj cuentá che'é rej ya nicun' nimán 'unj sca'núj soj, qui'yaj Jesucristó sij 'nij ra'a man ní', ne che'é Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' taj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa ya tumé ndo'o snó'o yo' cacun', ⁵ ne taj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa tacuachén soj man sí tumé cacun' yo' rihaan sí chree cu'naj Satanás, gaa ne quiran' ndo'o nee man so' sayuun, qui'yaj sí chree, gaa ne sese xcaj sa' so' cuentá, ne gaa asa' ca'na' sí 'nij ra'a man ní' ca'ne' so' cacun' che'é yuvi, gaa ne quinani nimán so', qui'yaj sí 'nij ra'a man ní' a.

⁶ Ne chihan' uxrá vaa gaa a'mii xta' soj, man tinuj, man nocoj. Ne'en soj se vaa yo'óo cu'naj levadura 'yaj naraa nana rque rachrúun a. Doj tzin' yo'óo cu'naj levadura 'yaj naraa nana rque noco ndo'o cunj adonj. Ne ase vaa levadura rihaan cunj yo' ro', danj vaa orún' sí 'yaj cacun' rihaan soj, ne dan me se quirí' que'ee soj, qui'yaj orún' sí tumé cacun' 'nij sca'núj soj ei. ⁷ Che'é dan me, ne quirii yanj soj nu' se nij 'nij sca'núj soj, gaa ne ase vaa cunj naca sa' ro', danj gaa soj, ne se guun qui'nij se nij sca'núj soj a ma'. Xa' soj, tzaj ne ya vaa sa' soj, qui'yaj Jesucristó, ne dan me se aj cavi' so' che'é ní', ne ase vaa caráan matzinj rihaan sayuun che'é

nij yuvij israelitá gaa naá ro', danj vaa caráan Jesucristó rihaan nu' sayuun che'é ní', ne se quiran' ní' sayuun che'é cacun' tumé ní' a ma'.⁸ Che'é dan, ase vaa navij rá nij yuvij israelitá cha'anj pascuá cha'anj avi' matzinj che'é nij so' ro', danj gaa ve'é ndo'o qui'yaj ma'an ní' rihaan Diose cuano, che'é rej cavi' Jesucristó che'é ní' á. Dan me se yuvij israelitá ro', ri'ij nij so' nu' se cu'naj levadura man tucuá nij so' gaa navij rá nij so' cha'anj pascuá, ne 'o cyaan qui'yaj ní' ga nij so', quiri'ij ní' nu' se chi'ii man nimán ní', gaa ne se gaa chi'ii nimán ní' ei. Se qui'yaj ní' se nij qui'yaj ní' gaa rque ma'. Tananj ca'mij hij ní', ne inanj tucuáan ya qui'yaj ní' á.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa sese vaa 'o síi taj se vaa tinúu ní' me so', tzaj ne sese yaj ndo'o so' cacun', ne se chá ní' chraa ga so' a

⁹ Aj ca'née 'unj nana rihaan soj rihaan yo'ó yanj se vaa se cunuu chre' soj ga nij síi 'yaj cacun' ga chana adonj.¹⁰ Tzaj ne ne ca'mij 'unj che'é síi man rihaan chumij nihánj síi ne noco' man Jesucristó ma'. Dan me se nij so' me síi 'yaj ndo'o cacun' ga chana, ne uun xcoj ruvaa rá nij so' ne'en nij so' tuvi' nij so', ne 'yaj ituu nij so' si'yaj tuvi' nij so', ne na'vív nij so' rihaan ya'anj ne vaa i'na' uún a. Tzaj ne sese me rá soj guun yanj soj ga nij síi 'yaj cacun' man

rihaan chumij nihánj, ne me rej ca'anj soj ga. 'O se man nij so' rihaan nu' cachra' chumij nihánj, ne se ca'vee curihanj soj rihaan nij so' rihaan chumij nihánj ma'.¹¹ Maan se che'é soj cachron 'unj nana nihánj se vaa se guun cunuu chre' soj ga yo'o síi taj uun tinúu man soj, ne ne ya noco' so' man Jesucristó, ne 'nij so' sca'núj soj ei. Dan me se sese tinúu soj me so', taj yo'o so', tzaj ne sese 'yaj so' cacun' ga chana do', sese uun xcoj ruvaa rá so' do', sese na'vív so' rihaan ya'anj ne vaa i'na' do', sese nachri' so' ni'yaj so' tuvi' so' do', sese síi xno me so' do', sese síi ituu me so' do', ne se cunuu chre' soj ga so' do', a ne nó xcúun so' cataj tinuj soj man so' a mei. Ne a 'o chraa se chá soj ga so' a ma'.

¹²⁻¹³ Dan me se ne nó xcúun 'unj ca'ne' 'unj cacun' che'é nij síi ne noco' man Diose ma'. Ma'an Diose nó xcúun ca'ne' cacun' che'é nij so' adonj. Tzaj ne no xcúun soj ca'ne' soj cacun' che'é nij tinúu soj síi nuu chre' ga soj, ne danj Diose taj: "Quirij yanj soj man síi chi'ii 'nij sca'núj ma'an soj á". Danj taj danj Diose adonj.

6

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ne nó xcúun ní' ca'mij ní' che'é pleitó man sca'núj ní' rihaan nij cuese man chiháan ní' a. Ne se guun qui'yaj ní' cacun' man tinúu ní' ma'

¹ Gaa unu' soj ga tinúu soj, ne 'anj soj uchruj soj cacun'

rihaan cuese síi ne amán rá ni'yaj man Jesucristó ne ne 'anj soj rihaan yo'o tuvi' nij síi sa' noco' man Diose man chuguanj. Nij uxrá vaa 'yaj soj danj ei. ² Ne ne ne'en soj se vaa vaa güii, ne ca'ne' ní' sij sa' noco' man Diose cunudanj cacun' che'é cunudanj nij yu-vii man rihaan chumii nihánj a. Sese ca'ne' soj cacun' che'é cunudanj chumii vaa güii, gaa ne me che'é se guun nucuaj soj ca'ne' soj cacun' che'é cacun' le'ej nii cuano ga. ³ Ne ne'en soj se vaa vaa güii, ne ndaa che'é ya se-mozó Diose ca'ne' ní' cacun' vaa güii a. Che'é dan me ya guun nucuaj ya soj ca'ne' soj cacun' che'é daj a nij síi man rihaan chumii nihánj cuano ei. ⁴ Che'é dan, sese vaa cacun' sca'núj soj rihaan chumii nihánj, ne ca'anj cuchruj soj cacun' rihaan naj guun síi amán rá ni'yaj man Jesucristó ei. Me ma'an síi nica' doj rihaan cunudanj soj ro', guun nucuaj so' ca'ne' so' cacun' che'é tinúú soj ei. ⁵ Dan me se vaa che'é guun na'aj ya soj che'é se vaa 'yaj soj danj ei. Ne nuvi' a 'ó tinúú soj síi guun nucuaj naqui'yaj cuu man pleitó che'é tinúú soj síi man sca'núj soj a a. ⁶ Tzaj ne nuveé, maan se inanjanj unu' soj ga tinúú soj, maan ne ndaa 'anj soj uchruj soj cacun' 'yaj soj rihaan nij síi ne amán rá ni'yaj man Jesucristó, ne nij uxrá vaa 'yaj soj adonj.

⁷ Che'é yan unu' soj ga

tinúú soj me se aj tumé uxrá soj cacun' vaa nanj adonj. Aj quiri' nu' soj, ne sa' doj sese ca'ne' cachrij rá soj qui'yaj chi'ii tinúú soj man soj do', ca'ne' rá soj qui'yaj ituu cachrij tinúú soj man si'yaj soj do', nanj ei. ⁸ Tzaj ne na'vej rá soj qui'yaj soj danj, maan ne tananj a ma'an soj 'yaj chi'ii man tinúú soj do', 'yaj ituu soj si'yaj tinúú soj do', nanj chihá'. ⁹ Ne ne'en soj se vaa se cayáán nij síi chi'ii ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumii nihánj a'. Se guun tihá' yu'unj soj man ma'an soj ma'. 'O se síi chi'ii do', síi na'víj rihaan ya'anj ne vaa i'na' do', síi otoj ga nica tuvi' do', chii chana do', síi otoj ga chii chana do', ¹⁰ síi ituu do', síi uun xcoj ruvaa rá do', síi xnó do', síi nachri' ni'yaj tuvi' do', síi tihá' yu'unj man tuvi' do', se cayáán nij so' ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumii nihánj a ma'. ¹¹ Dan me se danj inanjanj qui'yaj ta'aj soj gaa rque, tzaj ne yaj me se x'néj cacun' taj xráá soj, ne cunuu sa' nimán soj, ne cunuu sa' soj rihaan Diose, qui'yaj Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' do', qui'yaj Nimán Diose síi noco' ní' man do', cuano ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ne nó xcúún ní' qui'yaj ní' cacun' ga chana ma'

¹² Dan me se taj ya uún nii, ne: "Síi vaa ya'núj rihaan mej a. Ca'vee qui'yáá 'unj naj guun rasuun me raj qui'yáá". Tzaj ne se cavii sa' 'unj,

qui'yaj naj guun rasuun me raj qui'yáj a ma'. Dan me se ya uxrá síí vaa ya'núj rihaan mej, tzaj ne se ca'vej raj guun chij a doj rasuun rihanj ma'.¹³ Dan me se taj ya uún nii, ne: "Vaa rque ní' a. Che'é dan chá ní' a. Inañj che'é rque ní' ro', vaa se chá yo' a. Ne che'é se chá yo' vaa rque ní' uún", taj uún nii a. Dan me se ya uxrá ei. Danj vaa roj yo' ei. Tzaj ne Diose qui'yaj navij roj yo' nanj chuguanj. Dan me se xa' nee man ní', tzaj ne nuveé se qui'yaj naj guun rasuun chi'ii ga chana me yo' ma'. Se cayáán ga síí 'nij ra'a man ní' me yo', ne rej ne so' me uún yo' chuguanj. ¹⁴ Dan me se nda' rá se vaa naqui'yaj i'na' Diose man síí 'nij ra'a man ní' gaa cavi' so' ro', danj guun nucua'j Diose cunu i'na' uún ma'an ní' qui'yaj uún so' nanj adonj.

¹⁵ Ne ne ne'en soj se vaa nee man nij soj me se ase vaa nee man Jesucristó ro', vaa nee man soj a. Dan me se ca'vee nicaj ní' nee man Jesucristó, ne cunu rcua'aan yo' ga chana niha' rá ga chii, qui'yaj ní' na'. Se ca'vee gaa danj qui'yaj ní' a ma'. ¹⁶ Dan me se ne ne'en soj se vaa síí otoj ga chana niha' rá ro', nuu 'o nee man so' ga chana yo' a. Dan me se ase vaa orún' yuvii vaa so' ga chana yo' nanj chuguanj. Danj Diose taj: "Ase vaa orún' yuvii ro', danj vaa roj so' a". Danj a'mii danj Diose ei. ¹⁷ Tzaj ne sese guun tuvi' ní' ga síí 'nij ra'a

man ní', ne 'o vaa nimán ní' ga so' adonj.

¹⁸ Tumé uxrá soj man soj, ne naxuun soj man soj rihaan nij chana niha' chana me rá cotoj ga soj ei. Se ca'vej uxrá rá soj qui'yaj soj danj ma'. Naj guun cacun' qui'yaj ma'an snó'o ro', nuveé cacun' qui'yaj so' man ma'an nee man so' me cacun' yo' ma'. Tzaj ne sese qui'yaj snó'o cacun' ga chana niha' rá, ne yo' me cacun' qui'yaj so' man ma'an nee man so' adonj.

¹⁹ Ne ne ne'en soj se vaa ase vaa nuvií sa' ndo'o vaa nee man soj, ne rej yanj Nimán Diose me yo' a. Dan me se Diose me síí rque nee man soj rihaan soj, ne nuveé si'yaj ma'an soj me nee man soj a man adonj. ²⁰ Dan me se vaa ndo'o yu'vee nó soj rihaan Diose, ne nocoo ndo'o naru'vee so' gaa quiránj so' man soj, ne che'é dan no xcuún soj qui'yaj suun nee man soj che'é Diose, ne ve'é ndo'o ca'mii yuvii che'é Diose, qui'yaj soj ei.

7

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj ní' sese vaa nicaj ní' do', sese taj vaj nicaj ní' do' a

¹ Ne cuano nihánj me cataj xna'anj 'unj rihaan soj che'é rasuun xna'anj soj manj a. Dan me se sa' vaa sese se xcaj tuvi' snó'o ga chana saj adonj. Sa' vaa sese quina'j uun so', cayáán ma'an so' adonj. ² Tzaj ne cuano nihánj me se 'yaj ndo'o yuvii cacun' ga chana, ne che'é dan ca'vee

a doj xcaj snó'o man nica so' nanj á. Dan me se no xcuún snó'o xcaj so' man chana, ne no xcuún chana xcaj no' man snó'o, ³ ne ve'é qui'yaj snó'o cotoj so' ga chana nica so', ne ve'é qui'yaj chana cotoj no' ga snó'o nica no' uún a. No xcuún roj so' cotoj roj so' ga tuvi' roj so' ei. ⁴ Dan me se chana ro', se quirii ta'nga' no' rihaan nee man ma'an no' ma'. 'O se nica no' quirii ta'nga' rihaan nee man no', ne vaa snó'o uún, ne se quirii ta'nga' so' rihaan nee man ma'an so' uún ma'. 'O se nica so' quirii ta'nga' rihaan nee man so' uún adonj.

⁵ Se guun cataj yo'lo so' se vaa na'vej rá so' cotoj so' ga nica so' ma'. Tzaj ne sese 'o cuyaän guun rá roj nica roj so' se vaa me rá roj so' guun yaníj roj so' rihaan tuvi' roj so' che'é yan yo'lo cachinj ni'yaj roj so' rihaan Diose doj güii, ne ca'vee qui'yaj roj so' danj ei. Dan me se ndaa quisíj cachín ni'yaj roj so' rihaan Diose, gaa ne cunu rcua'aän uún roj nica roj so', cotoj rcua'aän uún roj so' ei. Sese se cuno soj nana nihánj, ne caxrii sí chree chrej chi'ii rque soj, che'é se se guun nucuaj soj guun yaníj soj rihaan nica soj que'ee güii ma'.

⁶ Ne a'né' 'unj suun rihaan soj se vaa xcaj tuvi' soj, man tinuj, man nocej. Maän se ataj 'unj se vaa sese me rá soj xcaj tuvi' soj, ne ca'vee qui'yaj soj danj ei. ⁷ Dan me se sa' doj sese 'o cuyaän

gaa cunudanj yuvií ga 'unj, ne guun nucuaj cunudanj nij yuvií cayáän ma'an nij yuvií, rá 'unj, tzaj ne se guun nucuaj cunudanj yuvií qui'yaj nij so' danj a ma'. Dan me se ndaa ino vaa se nucuaj 'o 'o ní' 'yaj ní', 'yaj Diose, ne dan me se ino vaa se nucuaj yo'lo tinúú ní' qui'yaj so', ne ino doj vaa se nucuaj yo'lo tinúú ní' qui'yaj so' uún a.

⁸ Dan me se cataj xna'anj 'unj rihaan nij soj sij yaän do', rihaan soj chana yaän do', rihaan soj chana cavi' nica do', se vaa sa' vaa sese guun nucuaj soj cayáän ma'an soj, ne ase vaa uun ma'anj ro', danj gaa cane ma'an soj tzaj adonj. ⁹ Tzaj ne sese se guun nucuaj nij soj cayáän ma'an soj, ne táá a se xcaj tuvi' cachrij soj nanj ei. Che'é se acaa tiha' gaa me uun rá soj cotoj soj ga 'o chana, táá a se xcaj tuvi' cachrij soj nanj adonj.

¹⁰ Nihánj me cataj xna'anj 'unj rihaan soj sij vaa nica daj qui'yaj soj ga nica soj ei. Dan me se nuveé nana cavii raa ma'anj me nana nihánj ma'. 'O se nana cataj xna'anj sí 'nij ra'a man ní' rihaan ní' me nana nihánj adonj. Dan me se se cunánj chana rihaan nica no' ma'. ¹¹ Sese cunánj chana rihaan nica no', ne quinaj uun no', ne se xcaj no' yo'lo snó'o ma'. Maän se ca'vee canicaj uún no' nan' no' rihaan nica no', ne guun tuvi' uún no' ga nica no' ei. Ne snó'o uún me se se tanáj so' man nica so' ma'.

12 Vaa doj nana cataj xna'anj uún 'unj rihaan soj sij vaa nica, tzaj ne nuveé nana cataj xna'anj síi 'nij ra'a man ní' me nana nihánj, tzaj ne nana ya me nana nihánj, raj adonj. Dan me se sese vaa nica yo'o tinúú ní', ne nuveé chana amán rá ni'yaj man Jesucristó me no', tzaj ne taj che'é quiri'lij tinúú ní' man no', sese a'vej rá no' cane no' ga so' a. 13 Ne sese vaa chana ra'vij ní' chana amán rá ni'yaj man Jesucristó, ne nica no' ne amán rá ni'yaj man Jesucristó, tzaj ne cane no' ga so', ne taj che'é cunanj no' rihaan so', sese a'vej rá so' cane no' ga so' ma'. 14 Snó'o ne amán rá ni'yaj man Jesucristó ro', me rá Diose qui'yaj suun Diose nimán so' che'é nica so' chana ra'vij ní', ne chana ne amán rá ni'yaj man Jesucristó ro', me rá Diose qui'yaj suun Diose nimán no' che'é nica no' tinúú ní', ne che'é dan me cunu sa' ta'núí roj so' rihaan Diose, qui'yaj Diose vaa güii adonj. Sese se qui'yaj Diose danj, ne sij yo'o tumé cacun' me ta'núí soj rihaan Diose asuun tzaj adonj. Nihánj me se che'é se sij amán rá ni'yaj man Diose me ma'an soj, ne ya uxrá cunu sa' ta'núí soj rihaan Diose vaa nanj adonj.

15 Sese nica ní' ne amán rá ni'yaj man Jesucristó, ne me rá nica ní' ca'anj yaníj yo' rihaan ní', ne ca'ne cachrij rá ní' ca'anj nica ní' nanj ei. Gaa ya'núj rihaan ní' gaa nanj adonj. Sese ne

amán rá nica ní' ni'yaj nica ní' man Jesucristó, ne taj che'é qui'yaj ní' fuerzá man nica ní' cane nica ní' ga ní' a ma'. 'O se canacúún Diose man ní' che'é rej dínj cumán ní' adonj. 16 Asa' ne'én so' chana gaa xraj, ne ca'vee quinanii snó'o nica so' rihaan sayuun qui'yáá so' ga. Ne asa' ne'én so' snó'o quinanii chana nica so' rihaan sayuun qui'yaj uún so' ga.

17 Veé ndaa se vaa 'o 'o ní' gaa canacúún Diose man ní' ca'na' ní' xrej so' ro', veé danj gaa ní' nanj á. 'O se nihánj me chrej narqué 'unj man daj a nij síi noco' man Jesucristó man daj a chuman' a. 18 Sese Diose me síi canacúún man síi aj taj ta'nga' man canoco' so' man so', gaa ne taj se 'yaj mei. Veé danj gaa quitaj ta'nga' man nij so' nanj ei. Ne veé danj vaa nij síi nuvi' ta'nga' táá man uún gaa canacúún Diose man nij so' canoco' nij so' man Diose uún, ne taj che'é guun rá nij so' cano ta'nga' man nij so' ma'. Veé danj gaa cachrij nij so' nanj ei. 19 Dan me se ca'vee se taj ta'nga' man ní', ca'vee se nuvi' ta'nga' táá man ní', ca'vee se, tzaj ne taj se 'yaj ma'. Maan se inanj no xcuún ní' cunó ní' nu' nana cataj xna'anj Diose rihaan ní' nanj adonj. 20 Veé ase vaa ní' gaa canacúún Diose man ní' canoco' ní' man Diose ro', veé danj gaa cayáán ní' rej rihaan ní' nanj ei.

21-22 Dan me se sese mozó mé so' gaa canacúún Diose

mán so' canocó' so' man Diose, ne se nanó rá so' ma'. 'O se mozó sij canacúún Diose man canoco' man Diose ro', nuveé mozó uun me so', ni'yaj Diose ma'. 'O se vaa ya'núj rihaan so' canoco' so' man sí 'nij ra'a man ní nanj adonj. Ne sí ne uun mozó gaa canacúún Diose man so' me se no xcúún so' guun so' mozó nuu rihaan Jesucristó yaj adonj. Tzaj ne sese gaa ya'núj rihaan mozó guun yanj so' rihaan ru'vee rii ta'nga' rihaan so', ne vaa che'é guun yanj so' chuguanj. ²³ Sayuun ndo'o quiran' Diose gaa quiránj Diose man soj, ne che'é dan se ca'vej rá soj quirii ta'nga' rma'an yuvii rihaan soj a ma'. ²⁴ Dan me se ase vaa cayáán ní' gaa canacúún Diose man ní' canoco' ní' man Diose ro', veé danj gaa cayáán ní' rej rihaan ní' che'é Diose, tinuj, nocoj.

²⁵ Cataj xna'anj 'unj rihaan nij soj che'é rej xcaj tuvi' ní', tinuj, nocoj. Nuveé nana cataj xna'anj sí 'nij ra'a man ní' rihaan ní' me nana nihánj, tzaj ne cunuu 'ee rá sí 'nij ra'a man ní' manj, ne che'é dan me ca'ne' so' suun rihanj, ne che'é dan cataj xna'anj 'unj rihaan soj daj me raj, ne ca'vee guun nucuaj rá soj man nana nihánj nana cataj xna'anj 'unj rihaan soj a. ²⁶ Dan me se vaj ní' quiran' ndo'o ní' sayuun rihaan chumii nihánj, ne che'é dan me sa' a doj sese cayáán ma'an snó'o ndaa vaa

ne so' cuano, raj a.

²⁷ Dan me se sese vaa nica so', ne se nanó rá so' rej quirii'ij so' man nica so' ma'. Ne sese nuvi' nica so', ne se xcaj so' chana ma'. ²⁸ Tzaj ne sese xcaj so' 'o chana, ne nuveé cacun' me yo' mei. Ne sese xcaj chana yaan man 'o snó'o, ne nuveé cacun' me yo' uún mei. Tzaj ne nij sí vaa nica ro', me se quiran' nij so' sayuun rihaan chumii nihánj, ne me raj quinanii soj rihaan sayuun yo' ei.

²⁹ Dan me se me raj quene'en soj se vaa nichrun' quisij güii ca'na' uún Jesucristó rihaan chumii nihánj, ne che'é dan me se nicaj raan ní' man rasuun man rihaan chumii nihánj ma'. 'O se ra'yanj navij nu' rasuun man rihaan chumii nihánj nanj ei. Dan me se sí vaa nica ro', ase vaa sí yaan ro', danj gaa so' cayáán so' á. ³⁰ Ne sí nanó ndo'o rá ro', se ta'vee so' ma'. Ne sí niha' ndo'o rá ro', se ca'nga' so' ma'. Ne sí naránj natu'vej ro', ase vaa sí nuvi' rasuun rihaan danj gaa so', ne inan' qui'yaj suun so' che'é Jesucristó á. ³¹ Ne sí 'yaj suun ga chumii nihánj ro', ase vaa sí ne achiin chumii nihánj rihaan ro', danj gaa so' á. 'O se vaj navij chumii nihánj, ne ino uxrá gaa chumii nihánj vaa güii nanj ei.

³² Ne na'vej raj nano ndo'o rá nij soj ma'. Dan me se sí nuvi' nica vaa ro', inan' acaj so' cuentá daj qui'yaj so', ne guun niha' rá sí 'nij ra'a man

ní' nī'yaj sí' 'nij ra'a man ní' man so' a. ³³ Tzaj ne sí' vaa nica ro', me se acaj ndo'o so' cuentá che'é chumii nihánj daj qui'yaj so', gaa ne guun niha' rá nica so' nī'yaj no' man so', ³⁴ ne uun vij rá so' a. Ne ase vaa snó'o ro', danj vaa chana uún, ne chana yaan do', chana ne vaa nica do', inanj che'é sí' 'nij ra'a man ní' acaj no' cuentá, ne acaj ndo'o no' cuentá daj qui'yaj no' che'é rej inanj sa' uxrá gaa nee man no' do', nimán no' do', rihaan Diose a. Tzaj ne chana vaa nica ro', me se acaj ndo'o no' cuentá che'é chumii nihánj daj qui'yaj no', gaa ne guun niha' rá nica no' nī'yaj so' man no' a. ³⁵ Maan che'é se inanj me raj cavii sa' soj me a'mij nana nihánj rihaan soj ei. Nuveé che'e se me raj caránj chrej rihaan soj daj qui'yaj soj me a'mij nana nihánj rihaan soj ma'. Maan che'é se me raj ve'é inanj qui'yaj soj ne yo'o canoco' sa' soj man sí' 'nij ra'a man ní' ro', che'é dan ca'mij danj, ne na'vej raj guun vij rá soj a man adonj.

³⁶ Dan me se vaa ta'níi ta'aj soj chana yaan, ne sa' doj cane ma'an no' tucua soj, rá soj, tzaj ne sese chana yaan cachij me no' ne me ndo'o rá no' xcaj no' man snó'o, ne sese aj xcaj rej no' cuentá se vaa nanó rá no' 'yaj ma'an so', gaa ne ca'vee go' so' man no' rihaan snó'o, ne xcaj tuvi' roj so' ei. Dan me se sese se ca'vee quinaj uun no', rá rej no', ne no

xcúun rej no' rque so' man no' adonj. Nuveé cacun' me yo' ma'. Ca'vee xcaj tuvi' chana yaan ga 'o snó'o ei. ³⁷ Tzaj ne sese me ndo'o rá rej chana se vaa cane no' tucua so', ne cane no', ne sese taj che'é xcaj chana man snó'o, ne guun nucuaj rej no' qui'yaj so' ndaa vaa me rá ma'an so' qui'yaj so' a. Cane ta'nij chana so' tucua so', qui'yaj so', ne sa' uxrá vaa 'yaj so' sese danj 'yaj so' ei. ³⁸ Che'é dan me, sí' o' ta'nij chana rihaan snó'o ro', sa' 'yaj so', ne sí' na'vej rá go' ta'nij chana rihaan snó'o ro', me se sa' doj 'yaj so' adonj.

³⁹ No xcúun chana cayáan chana ga nica chana ndaa se cavi' so', tzaj ne sese cavi' nica chana, ne ca'vee xcaj chana man naj guun snó'o me rá ma'an no' xcaj no', tzaj ne no xcúun no' xcaj no' man sí' noco' man sí' 'nij ra'a man ní' a. ⁴⁰ Tzaj ne sese quinaj uun no', ne ve'é doj gaa cane ma'an no' ei. Danj inanj vaa rá 'unj, ne ase vaa yáan Nimán Diose ga soj ro', danj vaa ne Nimán Diose ga 'unj uún nanj ei.

8

Nana nihánj taj xna'anj se vaa se guun quiran' tinúu ní' sayuun, qui'yaj ní' ma'

¹ Ne cataj xna'anj 'unj rihaan soj che'é nee aj cuta' nii rihaan ya'anj cacój yuvij a. Ne'en ní' se vaa sí' acaj cuentá me cunudanj ní', ne nuveé se ya'anj tiha' me

ne'en ní', ne ca'mii xta' ní' ma'. 'O se nij ndo'o vaa sese danj qui'yaj ní' adonj. Tzaj ne sese 'ee rá ní' man tinúú ní', ne raquíj ní' man tinúú ní', gaa ne cavii sa' tinúú ní' doj á. ² Dan me se síi taj se vaa sa' uxrá ne'en ma'an so' ro', ataa doj nari' so' nana achiin man so' ei. ³ Tzaj ne sese ya aráj cochroj yo'o so' rihaan Diose, ne ya ne'en Diose man so' uún adonj.

⁴ Dan me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa ne nó xcúún ní' cha ní' nee cuta' nii rihaan ya'anj cacój yuvii a. Ne ya ne'en ní' se vaa taj se guun ya'anj cacój yuvii rihaan chumii nihánj ma'. Ne xa' Diose, tzaj ne oruun ya so' adonj. ⁵ Dan me se man ndo'o ya'anj noco' nij yuvii man rihaan chumii nihánj, ne tumé ya'anj yo' man nij yuvii, rá nij yuvii, ne ya'anj me yo', rá nij so', ne ta'aj ya'anj yo' rii ta'nga' rej xta', ne yo'ó ta'aj ya'anj yo' rii ta'nga' rihaan yo'ó, rá nij so' a. ⁶ Ne xa' ní', tzaj ne ne'en ní' se vaa oruun ya Diose á. Rej ní' Diose me so', ne orún' so' me síi qui'yaj cunudanj rasuun man rihaan chumii nihánj, ne inanj che'é ma'an so' vaa i'na' ní' a. Ne vaa orún' síi 'nij ra'a man ní', ne Jesucristó cu'naj so', ne che'é so' curuvi' nu' rasuun man rihaan chumii nihánj, ne che'é so' cunuu i'na' cunudanj ní' ya adonj.

⁷ Tzaj ne nuveé cunudanj tinúú ní' ne'en nana nihánj ma'. Tzaj ne 'o se vaa ta'aj nij so' canoco' man ya'anj cacój

yuvii gaa rque, ne ta'aj nij tinúú ní' me se ne nucuaj nimán nij so', ne gaa chá nij so' nee cuta' nii rihaan ya'anj me se uun vij rá nij so' ni'yaj nij so' man nee yo', che'é se nee cuta' nii rihaan ya'anj me yo', rá nij so' a. Cacun' me cha' man nee cuta' nii rihaan yo', rá nij so', ne che'é dan me sese cha' nij tinúú ní' síi vaa danj rá man nee yo', ne quirí' rá nij so' nanj adonj. Dan me se qui'yaj nij so' cacun' rihaan Diose, rá nij so', ne che'é dan me no xcúún ní' raquíj ní' man tinúú ní', ne se chá ní' nee yo', sese cacun' me yo' rihaan tinúú ní' mei. ⁸ Nuveé che'e se chá ní' me cavii sa' ní' doj rihaan Diose ma'. Dan me se ca'vee se se chá ní' man nee yo' do', tzaj ne se quina'aan tiha' rque ní' do' a ma'. Ne ca'vee se cha' ní' man nee yo', tzaj ne se nari' nucuaj tiha' ní' do', qui'yaj nee yo' nanj ma'. Nuveé nee yo' me 'yaj vaa i'na' ní' a man adonj.

⁹ Nda' se ca'vee cha' soj me ma'an rasuun, tzaj ne tadó soj se vaa maan che'é se chá quiran' tinúú soj cacun', qui'yaj soj á. ¹⁰ 'O se sese aj ne'en so' nu' rasuun nihánj, tzaj ne 'anj so' rej na'víj nii rihaan ya'anj cacój yuvii, ne ca'anj cayáan so' chá nee yo' ga' nij síi na'víj rihaan ya'anj yo', gaa ne ne'en tinúú so' síi ne nucuaj nimán, gaa ne dan me se ndaa a so' ndaa a ca'anj cayáan chá, gaa ne uun vij rá so' che'é se chá yo', gaa ne 'yaj so' cacun' rihaan síi 'nij ra'a

man nij ma'an soj nanj adonj. ¹¹ Dan me se quirí' rá so' che'é se vaa qui'yaj soj nanj adonj. Dan me se ma'an soj me se guun ya rá xa' soj cha soj, tzaj ne tinúú soj síí ne guun ya rá ro', me se quirí' so' gaa nanj adonj. Dan me se cavi' Jesucristó che'é tinúú soj, tzaj ne quirí' tinúú soj, qui'yaj ma'an soj, sese danj qui'yaj soj chuguanj. ¹² Dan me se qui'yaj soj cacun' rihaan tinúú soj, ne quirí' rá so', qui'yaj soj, ne yo' me cacun' cutumé soj rihaan Jesucristó sese danj qui'yaj soj adonj. ¹³ Che'é dan me sese quiran' tinúú 'unj sayuun che'é nee chá 'unj, ne daj chihaa míj se chá 'unj nee, gaa ne se gaa nanj quiran' tinúú 'unj sayuun, qui'yáá 'unj a ma'.

9

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nda' se no xcúún Pabló ca'nee so' rasuun rihaan nij síí uno nana a'mii natáj so', tzaj ne ne 'yaj so' danj ma'. Maan se inanj me rá so' cavii sa' nij so' rihaan Diose a

¹ Ne'en soj se vaa nuveé mozó uun mé 'unj ma'. Apóstol cune' Jesucristó man nata' se-nana so' rihaan cunudanj yuvii man rihaan chumii mej, ne quene'en yá 'unj man Jesucristó sij 'nij ra'a man ní', ne che'é suun qui'yaj suun 'unj canoco' ma'an nij soj man síí 'nij ra'a man ní' adonj. ² Dan me se vaa yuvii taj se vaa nuveé ya apóstol cune' Jesucristó man

mé 'unj, tzaj ne ya ne'en soj se vaa cune' Jesucristó man 'unj nata' 'unj se-nana so' rihaan soj, ne dan me se che'é se canoco' soj man síí 'nij ra'a man ní', che'é dan xcaj yuvii cuentá se vaa ya cune' Diose man 'unj nata' 'unj rihaan yuvii che'é so' adonj. ³ Ne gaa achíin na'anj nij yuvii manj sese ya ya cune' Diose manj, ne dan me se taj xna'anj 'unj rihaan nij yuvii se vaa ya ya canoco' nij soj man Jesucristó che'é nana nata' 'unj rihaan soj a.

⁴ Che'é dan no xcúún núj cha núj chraa á. No xcúún núj co'o núj á. ⁵ No xcúún núj xcaj núj man ra'vij núj níí noco' man Jesucristó, ca'anj no' me rej ma'an ca'anj núj á. Ne'en soj se vaa nij tinúú síí 'nij ra'a man ní' do', síí cu'naj Pedró do', yo'ó nij apóstol cune' Jesucristó man nata' se-nana so' rihaan yuvii do', vaa nica 'o 'o nij so' a. ⁶ No xcúún núj nicaj núj sa'anj rqué yuvii a. Me che'é vij ran' guee núj ga síí cu'naj Bernabé me síí 'yaj suun che'é rej quirí' núj sa'anj cha núj gaa chéé núj ga soj ga. Me che'é ne 'yaj núj ndaa vaa 'yaj yo'ó nij apóstol cune' Jesucristó man nata' rihaan yuvii che'é so', rá soj ga. ⁷ Tanuu ro', o' so' sa'anj che'é se vaa achiin rihaan ma'an so' na'. Taj, man tinuj, man nocoj. Maan se gobiernó rqué nu' se vaa achiin rihaan tanuu yo' ei. Ne síí 'yaj suun naa ro', me se inanj 'yaj suun rma'an so' náa. Taj,

man tinuj, man nocoj. Maan se me rá so' chá so' se achij man raá naá yo' ei. Ne sí tumé matzinj ro', cataj so' se vaa ne nó xcúún so' co'ō so' stoo matzinj na'. Taj, man tinuj, man nocoj. 'O se anuu so' too, ne co'ō so' ei. Ne danj vaa guee núj, raj, tinuj, nocoj. Vaa núj, ne no xcúún núj nıcaj núj se vaa me rá soj rque soj rihaan núj nanj adonj.

8 Nuveé nana avii raa yuvij me nana nihánj ma'. 'O cuyaan a'mii se-tucuanj Moisés ga nana nihánj, ne: 9 "Se numij so' tu'va scúj gaa 'yaj suun xo' gaa tuguáj che'é xo' 'núú trigó cunu sa' 'núú trigó ma'", taj se-tucuanj Moisés yo' a. Inanj che'é scúj nanó rá Diose, rá soj na'. 10 Ase che'é ma'an ya ní' a'mii nana nihánj xa'. Che'é ma'an ya ní' a'mii nana nihánj ei. Sí uxra' yo'óo ro', me se no xcúún so' gaa nucuaj rá so' se vaa ya quirı' so' ta'aj se achij rihaan yo'óo yo', vaa güii ei. Ne sí rii tan' ro', no xcúún so' gaa nucuaj rá so' se vaa quirı' ma'an so' ta'aj tan' rii so' man rque naa yo' chuguanj.

11 Ne ase vaa sí 'yaj suun yo'óo ro', danj vaa núj che'é soj, ne dan me se caxrij núj se-nana Diose nimán soj, ne cavij sa' nij soj nu' cavij nu' ca'anj, ne che'é dan, sese rque soj doj se chá man rihaan chumij nihánj rihaan núj, ne nuveé se ya'anj tiha' me yo' rihaan núj ma'. 12 Sese no xcúún yo'óo yuvij chá nij so' se vaa rque soj rihaan nij

so', ne táa a núj, ne doj a no xcúún núj chá núj se vaa rque soj rihaan núj, raj a. Tzaj ne ne achín núj se chá rihaan soj ma'. 'O se chu'vi' núj se vaa guun rá yuvij se vaa a'mii natáj núj se-nana Diose che'é sa'anj do', che'é se chá do', ne se cuchumán rá nij yuvij cunō nij yuvij se-nana Diose nana sa', rá núj, ne che'é dan na'vej rá núj nıcaj núj sa'anj che'é nana a'mii natáj núj ma'. 'O se a'vej rá núj quiran' núj me ma'an sayuun che'é se-nana Diose nanj adonj.

13 Ne'en soj se vaa nij sí 'yaj suun rihaan Diose rque nuví ro', chá nij so' ta'aj rasuun 'anj nıcaj yuvij rque nuví yo', ne nij sí racuj man yuvij rque rasuun rihaan Diose ro', chá ma'an nij so' ta'aj rasuun yo', ne dan me se no xcúún nij so' chá nij so' rasuun yo' adonj. 14 Ne xa' núj sij nata' se-nana Diose nana sa' rihaan yuvij, tzaj ne cataj xna'anj sí 'nij ra'a man ní' rihaan ní' se vaa no xcúún núj qui'yaj núj se vaa 'yaj nij sí 'yaj suun rá nuví yo', ne no xcúún núj chá núj se vaa rque yuvij rihaan núj che'é se-suun núj suun nata' se-nana Diose rihaan yuvij a. Danj taj sí 'nij ra'a man ní' adonj.

15 Tzaj ne a 'ó güii ne qui'yaj danj ma'. Nuveé che'e se me raj rque soj rasuun rihanj me cachronj nana nihánj ma'. 'O se nda' se cavij, tzaj ne se guun raj daj chihaa mij rque soj sa'anj manj

ma'. 'O se síi nucuaj nimán mej adonj. Sese cata'aa 'unj sa'anj, ne cataj yuvii se vaa tu'va rma'an 'unj taj 'unj se vaa se cata'aa 'unj sa'anj che'é se-suun 'unj suun a'mii natáj se-nana Diose nana sa', ne che'é dan daj chihaa míj se qui'yáj danj ma'. ¹⁶ Dan me se a'mii natáj 'unj se-nana Diose, tzaj ne se ca'mii xta' 'unj che'é suun yo' mei. Maan se suun ca'ne' Diose rihaan 'unj me suun yo', ne sese se ca'mii natáj 'unj se-nana Diose nana sa', gaa ne quirán' 'unj cacun' noco ndo'o gaa nanj adonj. ¹⁷ Sese guun niha' raj qui'yaj sunj suun ca'ne' Diose rihanj, ne naru'vee Diose rihanj, tzaj ne ca'vee se ne gaa niha' raj qui'yaj sunj che'é Diose, tzaj ne daj chihaa míj se ca'ne' raj ga suun a'mii natáj se-nana Diose ma'. Maan se yo'o qui'yaj sunj nanj ei. ¹⁸ Ne me se naru'vee Diose rihanj, rá soj ga. 'O se inanj ca'vej rá Diose rque un 'unj se-nana Diose rihaan yuvii, ne cunō un yuvii se-nana Diose nana sa' ca'mii natáj 'unj, ne se rque yuvii sa'anj rihanj ma'. No xcúnj cachinj sa'anj rihaan yuvii cuno nana sa', tzaj ne na'vej rá Diose qui'yáj danj ma'. Maan se cunō un nij yuvii, ne se luj rque Diose manj me nana yo' a. Se naru'vee yuvii rihanj ma'.

¹⁹ Nuveé mozó mej rihaan yuvii ma'. A 'ó yuvii se guun nucuaj quirii ta'nga' rihanj, tzaj ne naquiyaj yá 'unj mozó

manj rihaan cunudanj yuvii, che'é se me raj cunū rii ndo'o yuvii, ne cuman doj nij so' canoco' man Jesucristó adonj. ²⁰ Dan me se gaa vaa 'unj sca'núj nij yuvii israelitá, gaa ne naquiyaj manj ndaa vaa 'yaj ma'an nij so', gaa ne ca'vee canoco' nij so' se-tucuanj Jesucristó, che'é se me raj cunō nij so' se-nana Jesucristó ei. Ase vaa nij síi noco' uxrá se-tucuanj Moisés ro', danj vaa ma'anj gaa taj xna'anj 'unj rihaan nij so' che'é Jesucristó ei. Taj che'é canoco' ma'anj se-tucuanj Moisés, tzaj ne maan che'é rej me raj cunō nij so' se-nana Jesucristó me 'yáj danj nanj adonj. ²¹ Ase vaa nij síi ne noco' se-tucuanj Moisés ro', danj vaa 'unj gaa taj xna'anj 'unj rihaan nij so' che'é Jesucristó, che'é rej me raj cunō nij so' se-nana Jesucristó, ne dan me se ne 'yáa 'unj naj guun se vaa me raj qui'yáj ma'. 'O se unō 'unj rihaan Diose, ne unō 'unj cunudanj nana cataj xna'anj Jesucristó rihaan ní' adonj. ²² Ase vaa nij síi ne guun ya rá se vaa a'vej rá Diose cha nij so' naj guun rasuun ro', danj vaa ma'anj gaa tucu'yonj se-nana Diose rihaan nij so', che'é rej me raj raan doj canoco' nij so' man Jesucristó ei. Dan me se ase vaa 'o 'o nij yuvii ro', danj vaa naquiyáj man ma'anj gaa taj xna'anj 'unj rihaan 'o 'o nij so' che'é Jesucristó, gaa ne canoco' ta'aj 'o 'o nij yuvii

man Jesucristó, qui'yáj adonj.

23 Inan̄j danj 'yáá 'un̄j gā se-nānā Diose nana sa', gāa ne cavii sa' ma'an̄j, qui'yaj se-nānā Diose, raj a. 24 Ne'en soj se vaa nij sí unánj tico tuvi' ro', nucaj unánj cunudan̄j nij so', tzaj ne orún' tuvi' nij so' 'yaj canaán, ne dan me se ase vaa 'yaj suun ndo'o sí 'yaj canaán ro', danj gāa soj qui'yaj suun soj che'é Jesucristó, gāa ne qui'yaj canaán soj, ne cavii sa' soj ei. 25 Dan me se sí me rá qui'yaj canaán gāa tico nii ro', tumé uxrá so' man ma'an̄j so' daj qui'yaj so', ne se náj qui'yaj rma'an̄j so' ma'. 'O se me rá so' guun nucaj so' qui'yaj canaán so' 'o cachriin coj cunuû raā so', tzaj ne nuveé 'o cachriin coj gāa nu' cavii nu' ca'an̄j me yo' ma'. Maan se vaa güii canaco'o yo' nan̄j adonj. Tzaj ne ino vaa se rque Diose man ní' sese qui'yaj canaán ní', ne dan me se se rque Diose man ní' ro', yo'o gāa yo' nu' cavii nu' ca'an̄j, ne che'é dan cutumé uxrá ní' man ma'an̄j ní' ei.

26 Xa' sí unánj tico tuvi', tzaj ne ne'en so' me rej cuchí' so', ne ne 'anj so' naj guun chrej ma'. Ne danj 'yaj guee 'un̄j nan̄j á. Dan me se ne'en yaj me rej cuchí' 'un̄j, ne che'é dan inan̄j 'yaj sunj adonj. Ne sí tico tuvi' cuxru', tzaj ne ne o' so' rihaan nana un̄j ma'. 'O se ne'en so' daj qui'yaj so', ne qui'yaj canaán so', ne ase 'yaj so' ro', danj 'yáj adonj. Ne'enj daj qui'yáj, ne qui'yaj canan̄j

ní'yaj Diose, ne danj 'yaj guee 'un̄j nan̄j á. 27 Dan me se sí tico tuvi' cuxru' ro', me se o' so' man ma'an̄j so', che'é se me rá so' gāa sca' nee man so', gāa ne qui'yaj canaán so' man tuvi' so' a. Uxrá tumé so' man nee man ma'an̄j so', ne ase vaa tumé so' man ma'an̄j so' ro', danj vaa tumej man ma'an̄j a. Dan me se ca'mii natáj 'un̄j rihaan yo'ó yuvi se vaa canoco' nij so' man Jesucristó, ne na'vej raj cataj Jesucristó se vaa ne canoco' ya ma'an̄j man so' ma'.

10

Nana nihánj taj xna'an̄j se vaa tadó uxrá ní' se vaa se qui'yaj ní' cacun' rihaan Diose, ne se na'vúj ní' rihaan ya'an̄j cacó j yuvi a

1 Me raj xcāj nij soj cuentá che'é xii núj sij israelitá nij sí cumán gāa naá, gāa ne quene'en soj me che'é canoco' raan ní' man sí 'nij ra'a man ní', tinuj, nocoj. Xii núj sij israelitá nij sí cumán gāa naá ro', me se caráán ngaa rihaan güii xráá cunudan̄j nij so', qui'yaj Diose, ne cachén sa' nij so' tanuu na ya'an̄j, ne canó nij so' ndaa rej xco na ya'an̄j, qui'yaj Diose, 2 ne gāa cachén nij yuvi israelitá rej caráán ngaa rihaan güii xráá nij so' do', gāa cachén sa' nij so' ndaa rej xco na ya'an̄j do', ne yo' me cata' ne nij so' vaa, ne cunuu rcua'aan̄j nij so' gā sí cu'naj Moisés, ne canoco' cunudan̄j nij so' man Diose gā sí cu'naj Moisés ei. 3 Ne vaa

se rqué Jesucristó rihaan nij so' chá cunudanj nij so', ⁴ ne vaa na rqué Jesucristó rihaan nij so' co'o cunudanj nij so', ne rqué Jesucristó cunudanj rasuun cachiin man nee man nij so' do', man nimán nij so' do', nanj adonj. Dan me se cachéé Jesucristó ga nij so' me rej ma'an vaj nij so', ne ase vaa yujej quixra' cavii na co'o nij yuvij israelitá ro', danj vaa Jesucristó rihaan nimán nij so', rqué Jesucristó nu' se vaa cachiin man nimán nij so' adonj. ⁵ Tzaj ne ne guun niha' uxrá rá Diose ni'yaj Diose man que'ee nij so' ma'. Doj tzin' tuvi' nij so' me síi sa' rihaan Diose, ne che'é dan cavi' nu' yo'ó ta'aj nij so' rej tacaan, qui'yaj Diose ei.

⁶ Xcaj raa ní' daj qui'yaj nij yuvij israelitá gaa naá, ne xcaj ní' cuentá daj qui'yaj ní' yo' yaj á. Dan me se guun ndo'o rá nij yuvij israelitá qui'yaj nij so' se nij, gaa ne quiran' nij so' sayuun, ne che'é dan xcaj ní' cuentá se vaa ne nó xcuún ní' guun rá ní' qui'yaj ní' se nij ma'. ⁷ Dan me se quina'víj ta'aj nij so' rihaan ya'anj cacój yuvij, ne dan me se cayáan nij yuvij israelitá rej rihaan nij ya'anj yo', gaa ne chá nij so' chraa, gaa ne co'o nij so' na, gaa ne canicun' nij so', gaa ne quij tico tuvi' nij so' ga tuvi' nij so' rihaan ya'anj yo', taj danj Diose a. Gaa ne quiran' ndo'o nij so' sayuun, che'é yan qui'yaj nij so' danj a. Dan me se xcaj ní' cuentá se vaa

se quina'víj ní' rihaan ya'anj cacój yuvij ma'. ⁸ O se qui'yaj yo'ó ta'aj nij yuvij israelitá cacun' ga chana, ne dan me se cavi' icó va'núj míj tuvi' nij so' rque 'o güii yo', qui'yaj cacun' yo' a. Che'é dan xcaj ní' cuentá se vaa se qui'yaj ní' danj ma'. ⁹ Ne ne cuchu'ví' nij yuvij israelitá qui'yaj nij so' cacun' ma'. Maan se guun rá nij so' quene'en nij so' sese ya ya qui'yaj Diose sayuun man nij so' che'é cacun' tumé nij so' a. Doj a qui'yaj nij so' cacun', tzaj ne cavi' que'ee nij so', qui'yaj xcuáá, ne che'é dan xcaj ní' cuentá se vaa se qui'yaj ní' danj ma'. ¹⁰ Ne ca'mii ta'aj nij so' nana nij rihaan Diose, se vaa ne ve'é qui'yaj Diose rihaan nij so' a. Ne che'é dan cavi' yo'ó ta'aj nij so', qui'yaj se-mozó Diose síi ca'néé Diose rihaan nij so', ne che'é dan xcaj ní' cuentá se vaa se qui'yaj ní' danj ma'.

¹¹ Inanj danj quiran' nij yuvij israelitá nij síi cumán gaa naá, gaa ne cachrón nii nana nihánj che'é nij so' rihaan yanj, che'é yan xcaj ní' cuentá daj qui'yaj ní' yo' yaj a. Nichrun' quinavij chumij nihánj, ne che'é dan no xcuún ní' xcaj ní' cuentá daj qui'yaj ní' a. ¹² Sese sa' uxrá noco' ní' man Jesucristó rá ní', ne tumé uxrá ní' man ní' se gaa nanj ca'anj yanj ní' ne quiri' ní' a. ¹³ Xa' soj, tzaj ne ne cachén soj rihaan sayuun nocoo ndo'o ne guun nucaj soj quiran' soj ma'. Maan se inanj sayuun le'ej

nii 'vee guun nucuaj soj 'na' rihaan soj nanj adonj. Tzaj ne vaa che'é gaa nucuaj rá soj man Diose, gaa ne se gaa nanj ca'na' sayuun nocoo ndo'o rihaan soj ei. Tzaj ne asa' ca'na' sayuun nocoo ndo'o rihaan soj, ne gaa nucuaj rá soj man Diose, ne racuíj so' man soj daj gaa qui'yaj soj, gaa ne quinanii soj rihaan chrej chi'ij yo', gaa ne se gaa nanj qui'yaj soj cacun' chuguanj. Dan me se daj chihaa míj se guun nucuaj sayuun nocoo yo' qui'yaj canaán yo' rihaan soj ma'. 'O se Diose racuíj nanj adonj.

¹⁴ Che'é dan tumé uxrá soj man soj ei. Se quina'víj soj rihaan ya'anj cacój yuvij, man tinuj, man nocoj. ¹⁵ Síí aj acaj cuentá me soj, raj, ne che'é dan me nuchruj raa soj nana a'mij á. ¹⁶ Dan me se gaa nuu chre' ní', ne vaa yo'o tazá na vinó rihaan ní', ne nago' ní' graciá rihaan Diose che'é tazá se vaa che'é inanj orún' Diose gaa na vinó yo', ne ase vaa ton man Jesucristó ro', danj vaa na vinó yo' rihaan ní' a. Ne ne'en ní' se vaa cavi' Jesucristó che'é nu' nij tinuj ní' a. Gaa ne uxa' ta'aj ní' rachrúún, gaa ne chá taran' ní' doj rachrúún yo', ne ase vaa nee man Jesucristó ro', danj vaa rachrúún yo' rihaan ní' a. Ne ne'en ní' se vaa cavi' Jesucristó che'é nu' nij tinuj ní' a. ¹⁷ Dan me se orún' rachrúún vaa rihaan ní' chá cunudanj ní' a. Che'é dan me ase vaa orún' yuvij ro', danj vaa cunudanj nij tinuj

ní' a. ¹⁸ Ne xcaj soj cuentá se vaa ase vaa 'yaj ní' cuano ro', danj qui'yaj nij yuvij israelitá nij síí man gaa naá, chá cunudanj nij so' nee rqué nij so' rihaan Diose, ne che'é dan ase vaa orún' yuvij ro', danj vaa cunudanj nij so' rihaan Diose a.

¹⁹ Xcaj nij soj cuentá ni'yaj soj nana a'mij á. Yu'va' cha' nee uta' nii rihaan ya'anj cacój yuvij na'. Taj ma'. Ya ya'anj me nij ya'anj cacój yuvij na'. Taj ma'. ²⁰ Inanj me rá 'unj cataj 'unj se vaa nee uta' nii rihaan ya'anj cacój yuvij ro', nuveé Diose me síí rqué nii nee yo' rihaan ma'. Maan se rihaan nana chree rqué nii nee yo' nanj adonj. Ne na'vej raj guun tuvi' soj ga' nij nana chree ma'. ²¹ Sese co'o soj na vinó che'é síí 'nij ra'a man ní', ne se ca'vee canicaj soj co'o soj na vinó che'é nij nana chree ma'. Se guun co'o soj vij na yo' ma'. Sese cha' soj chraa rihaan síí 'nij ra'a man ní', ne se ca'vee canicaj soj cha' soj chraa rihaan nij nana chree ma'. ²² Sese danj qui'yaj ní', ne caxrii yuvaa síí 'nij ra'a man ní' man ní' nanj adonj. Che'é se sa' Diose, ne nano' ní' daj qui'yaj ní', gaa ne ca'maan rá Diose ni'yaj Diose man ní' na'. Taj ma'. Sese danj qui'yaj ní', ne se guun nucuaj ní' quinanii ní' rihaan so' a ma'.

²³ "Ca'vee qui'yaj naj guun se me raj á", taj ta'aj yuvij, ne ya' vaa nana a'mii nij so', tzaj ne se cavii sa' ní' a

doj, qui'yaj naj guun se 'yaj ní' ma'. Se cunuu sa' ní', qui'yaj naj guun se 'yaj ní' man chuguanj. ²⁴ Se guun nano' ní' se sa' gaa rihaan ma'an inanj ní' ma'. 'O se no xcuún ní' nano' ní' se sa' gaa rihaan yo'ó yuvii adonj. Danj qui'yaj ní', gaa ne cavii sa' doj ní' ei.

²⁵ Ca'vee cha soj naj guun nee ane' rihaan yu'vee, ne se nanó rá soj sese nee cuta' nii rihaan ya'anj cacóy yuvii me nee yo' mei. Maan se cha uun soj ei. ²⁶ Danj Diose taj se vaa nu' cachra' chumii do', cunudanj rasuun man rihaan chumii do', me si'yaj síi 'nij ra'a man ní' a. Danj taj danj Diose, ne taj che'é cuchu'vi' ní' cha ní' man si'yaj síi 'nij ra'a man ní' ma'.

²⁷ Sese nacúún yo'o síi ne amán rá ni'yaj man Jesucristó man soj cha soj chraa ga so', ne ca'vee ca'anj soj cha soj ga so', sese danj me rá soj, ne ca'vee cha soj naj guun rasuun rque so' cha soj ei. Se xcaj soj cuentá sese nee cuta' nii rihaan ya'anj cacóy yuvii me nee yo' ma'. Cha soj cuaj ei. ²⁸ Tzaj ne sese cataj xna'anj yo'o so' rihaan soj se vaa nee uta' nii rihaan ya'anj cacóy yuvii me nee chá soj, ne se chá soj man nee yo' a mei. 'O se síi cataj xna'anj rihaan soj ro', ne guun ya rá so' se vaa ca'vee cha soj nee yo', ne che'é dan me se guun cha soj a ma'. ²⁹⁻³⁰ Dan me se ne'en ma'an soj se vaa nuveé cacun' me cha soj nee

yo' ma'. Tzaj ne tinúú soj síi cataj xna'anj rihaan soj ro', cacun' me cha' nee yo', rá so', ne che'é dan me se táa a se cha soj nee yo' a man adonj. Ca'vee cha 'unj nee yo', raj, tzaj ne sese cha 'unj nee yo', gaa ne cuta' tinúú 'unj cacun' xraj, ne nda' se nago' 'unj graciá rihaan Diose che'é nee yo', tzaj ne cataj tinúú se vaa chi'ii vaa nimanj, ne na'vej uxrá raj ca'mii tinúú danj a ma'. Che'é dan me taj che'é chaj nee yo' ma'.

³¹ 'O se veé danj qui'yaj soj uún ei. Dan me se nu' se cha soj do', nu' se co'o soj do', naj guun se qui'yaj soj do', inanj che'é Diose qui'yaj soj cunudanj nij rasuun yo', gaa ne ve'é doj ca'mii yuvii che'é Diose, qui'yaj soj chuguanj. ³² Tananj uún, ne se quinanó rá nij yuvii israelitá do', nij yuvii yanij do', cunudanj nij síi noco' man Jesucristó do', qui'yaj soj ma'. ³³ Inanj danj 'yaj ma'anj, ne nu' se vaa me rá 'o 'o ta'aj yuvii qui'yáa 'unj ro', 'yáa 'unj, ne ne 'yáa 'unj inanj se me raj qui'yáj ma'. 'O se 'yáa 'unj ndaa vaa me rá nij yuvii nanj adonj. 'O se nanó' 'unj chrej cavii sa' cunudanj nij yuvii doj, gaa ne quinanii nij so' rihaan sayuun che'é se sa' yo' adonj. Inanj danj qui'yaj soj uún ei.

11

¹ Dan me se xcaj 'unj cuentá daj qui'yaj Jesucristó, ne inanj danj 'yáa 'unj, ne xcaj soj cuentá daj 'yáa 'unj, ne inanj danj qui'yaj soj uún ei.

*Nana nihánj taj xna'anj daj
qui'yaj ní' gaa na'v'j ní' rihaan
Diose a*

² A 'ó güii ne quini'yon nij soj manj, ne ve'é 'yaj soj nu' tucuáán tucu'yonj rihaan soj, ne che'é dan sa' uxrá qui'yaj soj á. ³ Me raj xcaj soj cuentá se vaa uun chij Jesucristó rihaan nu' snó'o, ne snó'o uun chij rihaan chana nica so', ne uun chij Diose rihaan Jesucristó a.

⁴ Dan me se gaa achíin ni'yaj snó'o rihaan Diose do', gaa nata' so' se-nana Diose cunō cunudanj nij sí amán rá ni'yaj man Jesucristó do', ne sese caráán so' raá so', ne nij ndo'o 'yaj so' rihaan ma'an so' do', rihaan Jesucristó do', vaa ei. ⁵ Ne chana me se gaa achíin ni'yaj no' rihaan Diose do', gaa nata' no' se-nana Diose cunō cunudanj nij sí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó do', ne sese se caráán no' raá no', ne nij 'yaj no' rihaan ma'an no' do', rihaan nica no' do', vaa ei. Ase vaa chana raá caan ro', vaa no', ⁶ sese se ca'vej rá no' caráán raá no' ei. Táa a se ca'vej cachrij rá no' cacá caan nii raá no', sese ne na'aj no' gaa danj raá no' ei. Sese na'aj no', ne caráán no' raá no' adonj.

⁷ Ne nó xcúún núj sno'o caráán núj raá núj ma'. 'Q se ase vaa Diose ro', danj vaa ma'an núj sno'o, ne che'é dan ni'yaj yuvij man snó'o ne xcaj yuvij cuentá se vaa ve'é ndo'o vaa Diose sí qui'yaj man snó'o adonj. Ne ni'yaj yuvij man chana ne xcaj yuvij

cuentá se vaa ve'é ndo'o vaa snó'o, che'é se cúu man snó'o ro', guun chana a. ⁸ Ne'en soj se vaa cúu man ma'an snó'o ro', cavii chana, ne nuveé cuj man chana cavii snó'o ma'. ⁹ Ne nuveé che'e chana me qui'yaj Diose man snó'o ma'. Che'e snó'o ro', me qui'yaj Diose man chana adonj. ¹⁰ Che'é dan no xcúún chana tijaan chana se vaa uun chij snó'o rihaan no', ne che'é dan caráán no' raá no', ne quene'en nij se-mozō Diose se vaa ve'é 'yaj no' ei.

¹¹ Tzaj ne ní' sji noco' man sí 'nij ra'a man ní' ro', se guun cataj ní' se vaa taj se uun snó'o rihaan chana, ne se guun cataj ní' se vaa taj se uun chana rihaan snó'o ma'. ¹² 'Q se che'e snó'o guun chana rihaan chumij nihánj, tzaj ne che'é chana me a'ngaa snó'o, ne Diose me sí qui'yaj man cunudanj ní' adonj. ¹³ Nuchruj raá ma'an soj daj qui'yaj soj á. Cunaj vaa cachinj ni'yaj chana rihaan Diose sese se caráán raá no', rá soj na'. Taj ma'. ¹⁴ Ne'en cunudanj yuvij se vaa sese gaa xcaan ndo'o yuvé raá snó'o, ne guun na'aj so', ¹⁵ tzaj ne sese xcaan yuvé raá chana, ne ve'é vaa no', rá yuvij a. Me rá Diose gaa xcaan yuvé raá chana, ne che'é dan me rqué Diose yuvé raá no', me rá Diose caráán yo' raá no' ei. ¹⁶ Sese vaa 'Q sí na'vej rá cunō nana nihánj, ne taj se qui'yaj ní' a ma'. 'Q se nuvi' yo'ó tucuáán canoco' ní' a ma'. 'Q se veé nihánj me

tucuáán noco' ní' do', tucuáán noco' taran' nij síí amán rá ní'yaj man Jesucristó man cunudanj chuman' do', nanj adonj.

17 Vaa yo'ó nana cataj xna'anj uún 'unj rihaan soj, tzaj ne se cataj 'unj se vaa ve'é 'yaj soj ma'. Maan se nij 'yaj soj gaa nuu chre' soj, ne se cavii sa' soj, qui'yaj se vaa 'yaj soj ma'. Maan se nij doj cavii soj adonj. 18 Asino yaan cataj xna'anj 'unj rihaan soj che'é se vaa ne cuyaán vaa rá taran' soj a man chuguanj. Dan me se ca'na' nana rihanj, ne cunoj se vaa gaa nuu chre' soj, ne uun yaníj ta'aj soj rihaan tuvi' soj, ne ino vaa rá ta'aj 'o 'o soj, ne xa' nana yo', tzaj ne nana ya ya me nana yo', raj nanj á. 19 'O se cunaj uxrá vaa cuxra' ta'aj soj man ma'an soj axeé. Ne yaj me se xcaj ní' cuentá ni'yaj ní' me tuvi' soj me síí noco' ya man Jesucristó raá adonj. 20 Dan me se gaa nuu chre' soj, navij rá soj chá xti'no soj che'é síí 'nij ra'a man ní', rá soj, tzaj ne ino uxrá 'yaj soj, ne nuveé che'e ya síí 'nij ra'a man ní' chá xti'no soj ga tinúú soj a ma'. 21 Maan se che'é ma'an soj chá xti'no 'o 'o soj, ne dan me se ta'aa 'o 'o soj chá ma'an soj, ne na'vej rá soj go' soj chraa chá tinúú soj ma'. Che'é dan na'aan rque yo'o ta'aj tinúú soj, 'yaj soj ei. Ne yo'ó ta'aj soj me se uun xnó soj ei. 22 Sese inanj me rá soj chá soj do', co'o soj do', ne me che'é ne quinán' soj tucua soj

chá soj do', co'o soj do' ga. Taj vaj tucua soj vaa, don 'yaj soj danj na'. Nachri' soj ni'yaj soj man tinúú soj síí noco' man Jesucristó, don 'yaj soj danj na'. Me che'é me rá soj guun na'aj nij tinúú soj nij síí niqúe ga. Daj cataj 'unj rihaan soj, rá soj ga. Ca'vee cataj 'unj se vaa sa' uxrá 'yaj soj axeé.

23 Dan me se cataj xna'anj síí 'nij ra'a man ní' rihanj daj qui'yaj ní' gaa chá xti'no ní' che'é so', ne aj cataj xna'anj 'unj nana yo' rihaan soj á. Dan me se gaa quisíj güii tacuachén síí cu'naj Judas man Jesucristó sñ 'nij ra'a man ní' rihaan nij síí taj ri'yunj man Jesucristó, gaa ne maan ti'nuu dan ro', nicaj síí 'nij ra'a man ní' rachrúún, 24 ne nago' so' graciá rihaan Diose che'é rachrúún yo', ne guun che'e so' cuxra' ta'aj so' man rachrúún yo', gaa ne dan me se cataj so':

—Nihánj me nee manj, ne inanj che'é soj vaa nihánj adonj. Chá soj man nihánj, gaa ne yo'o cunuú rá soj manj á —taj Jesucristó rihaan nij síí noco' man so' a.

25 Gaa ne quisíj chá xti'no nij so', gaa ne nicaj Jesucristó 'o copá nuu na vinó, gaa ne cataj uún so':

—Na vinó nihánj ro', me ton manj, ne che'é ton manj ro', rque naca Diose 'o nana rihaan soj daj qui'yaj Diose ga soj, ne me ma'an güii co'o soj na nihánj, ne na'nuj rá soj manj á —taj Jesucristó rihaan nij síí noco' man so' a.

26 Dan me se me ma'an güii chá soj rachrúun yo' do', me ma'an güii co'q nij soj na vinó yo' do', ne tihaañ soj rihaan taran' nij yuviñ man rihaan chumiñ se vaa cavi' Jesucristó che'é soj, ne inañ danj qui'yaj soj ndaa se quisij güii ca'na' uún Jesucristó rihaan chumiñ nihánj a.

27 Che'é dan me sese nij 'yaj yo'q tinúú ní' gaa chá so' rachrúun do', gaa 'o so' na vinó do', che'é sí 'nij ra'a man ní', ne tumé so' cacun', che'é yan 'yaj so' danj adonj. Tumé so' cacun' rihaan nee man sí 'nij ra'a man ní' do', rihaan ton man sí 'nij ra'a man ní' do', nanj adonj. 28 Che'é dan xcaj 'o 'o nij soj cuentá daj qui'yaj 'o 'o soj, gaa ne ve'é chá soj rachrúun do', ve'é co'q soj na vinó do' á. 29 Sese ne acaj soj cuentá sese nee man sí 'nij ra'a man ní' me se chá soj, ne quiran' soj sayuun, ne sese ne acaj soj cuentá sese ton man sí 'nij ra'a man ní' me se 'o soj, ne quiran' soj sayuun ei. 30 Dan me se maan che'é se nij 'yaj soj rihaan sí 'nij ra'a man ní' ro', che'é dan aj ran' que'ee soj sayuun chuguanj. Dan me se ta'aj soj anó chi'ii man, ne yo'ó ta'aj soj yo'q inaj, ne yo'ó ta'aj soj aj cavi' nanj ei.

31 Sese naqui'yaj cuu ní' che'é ma'an ní' daj vaa ní', gaa ne se qui'yaj sí 'nij ra'a man ní' sayuun ma'. 32 Tzaj maan che'é se nij 'yaj ní', rá sí 'nij ra'a man ní', ne che'é dan 'yaj so' sayuun man

ní', che'é rej quinari' ní' daj qui'yaj ní' caviñ sa' ní' adonj. Sese nari' sa' ní' chrej sa', gaa ne se quiran' ní' sayuun qui'yaj Diose, asa' qui'yaj so' sayuun man cunudanj yuviñ man rihaan chumiñ nihánj, gaa güii qui'yaj Diose sayuun man nij so' ma'.

33 Che'é dan, gaa nuu chre' soj chá soj, gaa ne na'vij soj ca'na' cunudanj tinúú soj, tinuj, nocoj. 34 Sese na'aan ndo'o rque yo'q tuvi' soj ta' asuun, ne chá so' chraa tu-cuá so', gaa ne se quiran' soj sayuun che'é se vaa 'yaj soj gaa nuu chre' soj ei. Ne yo'ó nana xna'anj soj manj ro', cataj xna'anj 'unj nana yo' rihaan soj asa' cuchij chiháan soj ei.

12

Nana nihánj taj xna'anj che'é suun sa' nicaj ní' 'yaj Nimán Diose a

1 Me raj xcaj soj cuentá che'é suun sa' nicaj ní' 'yaj Nimán Diose, tinuj, nocoj. 2 Ne'en soj se vaa gaa ataa canoco' soj man Diose, ne 'anj yanij soj rihaan Diose, ne chéé soj rihaan ya'anj acóy yuviñ, qui'yaj nii, ne náá qui'yaj rma'an nii man soj, tihá yu'unj nii man soj ei. Ne nij ya'anj yo' me se ne uno nij yo' nana a'mii soj a man adonj. 3 Che'é dan xa' ní' sij noco' man Jesucristó nihánj me se ino 'yaj ní', ne che'é dan cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa nda' se cataj yo'q so' se vaa quij ndo'o vaa Jesucristó,

tzaj ne nuveé nana rque Nimán Diose rihaan so' me nana a'mii so' a ma'. Tzaj ne sese cataj yo'ó so' se vaa 'nij ra'a Jesucristó man ní', ne nana yo' me nana rque Nimán Diose rihaan so', don a'vee a'mii so' danj adonj. Che'é se racuíj Nimán Diose man ní', che'é dan guun nucuaj ní' ca'mii ní' danj ei.

4 Dan me se ino vaa 'o 'o suun sa' rque Nimán Diose man ní' nicaj 'o 'o ní' chuguanj. Tzaj ne orún' Nimán Diose me sí rque man 'o 'o suun sa' yo' ei. 5 Ne ino vaa 'o 'o suun 'yaj suun 'o 'o ní' rihaan tinúú ní' ei. Tzaj ne veé orún' sí 'nij ra'a man ní' me 'yaj nu' rasuun yo' ei. 6 Ne ino vaa suun 'yaj suun Diose nimán 'o 'o ní', tzaj ne veé orún' Diose 'yaj nu' daj a rasuun sa' yo' ei. Ne Diose me sí 'yaj suun nimán 'o 'o ní', ne inanj ma'an so' 'yaj don a'vee qui'yaj suun ní' ei.

7 Dan me se vaa suun sa' nicaj 'o 'o ní', 'yaj Nimán Diose, ne che'é dan ne'en ní' se vaa yanj Nimán Diose ga ní', ne che'é suun sa' nicaj ní' ro', cavii sa' doj nu' nij tinuj ní', qui'yaj ní' adonj. 8 Dan me se yo'ó tinúú ní' a'mii nana cuu, 'yaj Nimán Diose, ne avii ndo'o raaj yo'ó tinúú ní', 'yaj uún ma'an Nimán Diose, 9 ne yo'ó tinúú ní' me sí nucuaj ndo'o rá man Diose se vaa racuíj ndo'o Diose man ní', ne inanj danj vaa rá so', 'yaj uún ma'an Nimán Diose, ne uun nucuaj yo'ó tinúú ní' tinahuun so'

man sí ran', 'yaj uún ma'an Nimán Diose, tzaj ne veé orún' Nimán Diose 'yaj nanj adonj. 10 Yo'ó tinúú ní' me sí uun nucuaj 'yaj suun sa' noco, ne yo'ó tinúú ní' uun nucuaj nata' nana rque Diose rihaan, ne yo'ó tinúú ní' me sí uun nucuaj xaj cuentá daj vaa nana a'mii 'o 'o ní', ne so' ro', me sí ne'en sese se-nana Nimán Diose a'mii ní' ní', ase se-nana sí chree a'mii ní' a. Dan me se ne'en so' nu' nana a. Ne vaa yo'ó tinúú ní' a'mii xna'ánj naca xna'ánj ne ne'en a ma'an nij so' ma'. Ne yo'ó tinúú ní' ro', me sí nata' daj ca'mii tinúú ní' sí a'mii xna'ánj naca yo' a.

11 Ne ma'an Nimán Diose me sí 'yaj uun nucuaj 'o 'o tinúú ní' qui'yaj suun tinúú ní' suun sa' nicaj so', ne orún' Nimán Diose me sí 'yaj suun nimán 'o 'o ní' nanj adonj. Ne'en Nimán Diose daj vaa 'o 'o ní', ne rque so' rihaan 'o 'o ní' se vaa me rá so' rque so' man ní', ne dan me se ndaa ino vaa se rque so' rihaan 'o 'o ní' a.

12 Ne'en nij soj se vaa vaa orún' nee man ní', tzaj ne man que'ee rej 'yaj suun man ní' adonj. Man ra'a ní' do', man tacóo ní' do', man xrée ní' do', man rlij rihaan ní' do' a. Dan me se que'ee nee 'yaj suun man ní', tzaj ne orún' ní', ne ase vaa nee man orún' yuvi ro', danj vaa taran' ní' sij noco' man Jesucristó adonj. Dan me se 'o yuvi me ní' nanj ei. 13 Dan me se canoco' cunudanj ní' man

Jesucristó, ne cayáán Nimán Diose ga 'o 'o ní', ne che'é dan cata' ne ní', gaa ne cunuu rcua'aan taran' ní', ne che'é dan ase vaa nee man orún' yuvij ro', vaa taran' ní' cuano nanj chuguanj. Ino vaa ta'aj 'o 'o ní', ne veé dan me se ta'aj ní' me yuvij israelitá do', ta'aj ní' me yuvij yanij do', ta'aj ní' me mozó do', ta'aj ní' ne uun mozó me do', tzaj ne ase vaa nee man orún' yuvij ro', vaa taran' ní' cuano, ne yanj ndo'o Nimán Diose ga cunudanj ní' cuano ei.

14 Ne'en soj se vaa ne 'o cuyaan vaa cunudanj nee man yo'o yuvij ma'. Maan se ino vaa 'o 'o rej 'yaj suun man yuvij adonj. 15 Dan me se ca'vee se guun rá tacóo ní' se vaa, che'é se na'vee qui'yaj suun yo' se-suun ra'a ní' ro', che'é dan naxuun yo' man ma'an yo' rihaan ní' cataj yo', tzaj ne se guun nucuaj yo' qui'yaj yo' danj ma'. 'O se nee man ma'an ní' me tacóo ní' nanj adonj. 16 Ne ca'vee se guun rá xrée ní' se vaa, che'é se na'vee qui'yaj suun yo' se-suun rlij rihaan ní', ne che'é dan naxuun yo' man ma'an yo' rihaan ní', tzaj ne se guun nucuaj yo' qui'yaj yo' danj ma'. 'O se nee man ma'an ní' me xrée ní' nanj adonj. 17 Ne vaa se uun nu' nee man ní' rihaan ní', ne sese inanj rlij rihaan ní' me nu' nee man ní', ne asa' ca'vee cunó ní', rá soj ga. Ne sese inanj xrée ní' me nu' nee man ní', ne asa' ca'vee naxuun ní' nana, rá soj ga.

18 Diose me síi qui'yaj nu' nee man ní', ne Diose ro', me síi rqué suun rihaan 'o 'o nee man ní' daj qui'yaj nij yo' ei. 19 Sese cyaan gaa cunudanj nee man ní', ne nuveé yuvij me ní' ma'. 20 Dan me se nda' se ino vaa 'o 'o nee man ní', tzaj ne ve'é vaa nu' nee man ní' ei. 21 Ne nó xcúún rlij rihaan ní' cataj yo' rihaan ra'a ní': "Taj se uún so' rihanj ma'". Se guun tu'va yo' danj ma'. Ne ne nó xcúún raá ní' cataj yo' rihaan tacóo ní': "Taj se uún so' rihanj ma'". Se guun tu'va yo' danj ma'.

22 'O se nee man ní' nee ninaj doj ro', doj a achiin nee yo' man ní', 23 ne nee man ní' nee nij doj ro', ve'é a doj niqee sa' yo', 'yaj ní', ne na'vej rá ní' quene'en yuvij man nee yo', ne che'é dan aráán ní' yatzij man nee yo' a. 24 Tzaj ne nee man ní' nee ve'é doj ro', taj se qui'yá' caráán ní' yatzij man nee yo' ma'. Ne ve'é ndo'o vaa rcua'aan nu' nee man ní', qui'yaj Diose, ne ve'é doj qui'yaj so' che'é nee man ní' nee cunii doj, 25 che'é rej na'vej rá so' gaa yanij nee yo' man ní' a. Maan se ve'é cutumé 'o nee man ní' man tuvi' nee man ní', rá Diose, 26 ne sese quiran' chi'ij doj nee man ní', ne nana rá nu' nee man ní', ne danj inanj uún, ne sese ve'é cavij sa' doj nee man ní', ne guun niha' rá nu' nee man ní' uún a.

27 Yaj me se aj canoco' taran' soj man Jesucristó, ne che'é dan ase vaa nee

man Jesucristó vaa cunudañj soj, ne ase vaa doj nee man Jesucristó vaa 'o 'o nij soj á. ²⁸ Ne Diose ro', me sí cune' man 'o 'o soj qui'yaj suun soj che'é cunudañj nij sí noco' man Jesucristó, ne ino vaa suun ca'ne' Diose rihaan 'o 'o soj, ne dan me se asino cune' Diose man núj sij apóstol nata' se-nana so' rihaan cunudañj nij yuvij man rihaan chumij, gaa ne cune' uún Diose man nij sí nata' nana rque Diose rihaan nij so' a. Gaa ne cune' uún Diose man nij sí tucu'yón se-nana Diose rihaan yuvij, gaa ne cune' uún Diose man nij sí 'yaj suun sa' noco a. Gaa ne cune' uún Diose man nij sí uun nucuaj tinahuun man yuvij ran', ne cune' uún Diose man nij sí racuj man yuvij quiran' sayuun a. Ne cune' Diose man nij sí uun chij rihaan nij sí noco' man Jesucristó, ne cune' Diose man nij sí ne'en ca'mij xna'ánj naca a.

²⁹ Tzaj ne nuveé apóstol nata' se-nana Jesucristó rihaan cunudañj yuvij man rihaan chumij me taran' soj ma'. Nuveé sij nata' nana rque Diose rihaan nij so' me cunudañj soj ma'. Nuveé sij tucu'yón se-nana Diose rihaan tinúú ní' me cunudañj soj ma'. Ne uun nucuaj cunudañj ní' qui'yaj suun ní' suun sa' noco ma'. ³⁰ Ne uun nucuaj taran' soj tinahuun taran' soj man yuvij ran' ma'. Ne a'mii cunudañj soj xna'ánj naca ma'. Ne uun nucuaj

taran' soj cataj xna'anj soj me taj nana a'mii tinúú ní' gaa a'mii tinúú ní' xna'ánj naca ma'. ³¹ 'O se nano' soj daj qui'yaj soj, gaa ne ca'ne' Diose suun rihaan soj qui'yaj suun soj nij suun sa' doj á. Sese danj qui'yaj soj, ne cavij sa' taran' soj chuguanj. Tzaj ne me rá 'unj cataj 'unj yo'ó nana rihaan soj, ne me ya raj nari' soj yo'ó tucuáán sa' inanj ei.

13

Nana nihanj taj xna'anj se vaa no xcúún ní' cunuú 'ee rá ní' man yuvij a

¹ Dan me se ca'vee se ca'mij xna'ánj a'mii yuvij do', ca'vee se ca'mij xna'ánj a'mii se-mozó Diose do', tzaj ne sese ne 'ee raj tuvij, ne se guun niha' rá yuvij cunó yuvij nana ca'mij ma'. Maan se tu'va rma'anj, cataj nij yuvij, ne ase uun gaa agüin aga' do', ase uun gaa anó aga' do', ta'nga' danj vaa se-nanaj, cataj yuvij nanj á. ² Ca'vee se ve'é ndo'o natá' 'unj nana rque Diose manj do', ca'vee se ne'enj nu' nana tihaan Diose rihaan yuvij do', ca'vee se sa' uxrá avii raj do', ca'vee se amán uxrá raj ni'yaj 'unj man Diose do', ca'vee se guun nucuaj natunaj rej nicun' 'o quij xcaan che'é se amán uxrá raj ni'yaj 'unj man Diose do', tzaj ne sese ne 'ee raj tuvij, ne taj se uún 'unj gaa a ma'. ³ Ca'vee se rque uun 'unj cunudañj si'yaj rihaan nij sí nique do', ca'vee se rque 'unj

ndāa nee man ma'an̄j do', tzaj nē sese ne 'ee raj man nij s̄i nique, ne se cavii sa' 'unj daj chihaā m̄ij ma'.

⁴ Ne ra'yanj rá s̄i 'ee rá man tuvi' qui'yaj so' sayuun man tuvi' so' ma'. Tzaj nē vaa inaj nimán so', nē 'ee rá so' man tuvi' so', nē inanj ve'é 'yaj so' rihaan tuvi' so' á. Ne uun xcoj ruvaā rá s̄i 'ee rá man tuvi' ni'yaj so' tuvi' so' ma'. Ne a'mii xta' so' ma'. 'O se nica' vaa nimán so' a. ⁵ S̄i 'ee rá man tuvi' ro', inanj ve'é 'yaj so' rihaan tuvi' so', nē ne aráya'an̄j so' inanj ma'an̄j so' ma'. 'O se aráya'an̄j so' tuvi' so' a. Ne ra'yanj rá so' caxrii yuvaā so' ma'. Ne nūu rá so' sayuun qui'yaj yuvii man so' gaa rque ma'. ⁶ Nuveé sij niha' rá ne'en man yuvii 'yaj cacun' me so' ma'. Tzaj nē niha' rá so' ne'en so' se vaa uno yuvii nanā ya a. ⁷ Uun nucuaj so' ran' so' naj guun sayuun, nē ne tanáj ma'an̄j so' man tinúu so' ma'. 'O se yo'o amán rá so' uno so' cunudanj nanā sa', nē yo'o ne'en so' se vaa inanj sa' uxrá cavii ní' vaa güii, nē inanj danj vaa rá s̄i 'ee rá man tuvi' adonj.

⁸ Xa' suun 'ee rá tuvi', tzaj nē yo'o gaa yo' nu' cavii nu' ca'an̄j ei. Cuanõ nihánj me se man s̄i nata' nanā rque Diosē rihaan nij so', tzaj nē vaa güii ca'ne' rá nij so' ga suun yo' ei. Nē cuanõ nihánj me se man yuvii a'mii xna'ánj nacā xna'ánj ne ne'en ma'an̄j yuvii, tzaj nē vaa güii ca'ne' rá nij so' ga suun a'mii xna'ánj yo' a. Nē cuanõ nihánj me

se man s̄i avii ndo'o raa, 'yaj Nimán Diosē, tzaj nē vaa güii se go' nij so' doj nanā rihaan yuvii a ma'. ⁹ Dan me se nu' nanā sa' a'mii ní' do', nu' nanā cuu avii raa ní' 'yaj Diosē do', me se ta'aj guee nanā me yo' nanj adonj. Tzaj nē vaa güii quinañj yo' nanj adonj. ¹⁰ 'O se güii quinañ' ní' rihaan Diosē me se Diosē me s̄i qui'yaj yo'o quene'en ní' cunudanj nanā, nē se cachiin ā doj nanā ca'mii ní' a ma'.

¹¹ Gaa mej xnii me se a'mii xnii 'unj, nē daj se uun rá xnii, danj uun raj, nē daj se nuchruj raa xnii, danj nuchruj raa 'unj a. Tzaj nē yaj cachij 'unj, guún 'unj snó'o nocõ, nē tanáj xco 'unj nu' se vaa qui'yaj gaa mej xnii a. Dan me se ase vaa se 'yaj inanj xnii ro', danj vaa 'yaj ní' cuanõ, tzaj nē vaa güii tanáj xco ní' man nu' se vaa 'yaj ní' cuanõ á. ¹² Vaa se ne'en ní' cuanõ, rá ní', tzaj nē ne ne'en sa' ní' man yo' ma'. Dan me se ase vaa yuvii ni'yaj rihaan 'o se ni'yaj rihaan ro', danj vaa ní', nē sese ne naruvii rihaan se ni'yaj rihaan, nē se quene'en sa' yuvii rihaan yuvii ma'. Nē danj vaa ní' uún, nē man ndo'o rasuun ne ne'en sa' ní' ei. Tzaj nē vaa güii canicun' ní' rihaan ma'an̄j Diosē, nē sa' uxrá quene'en ní' man ma'an̄j so' a. Cuanõ nihánj me se ne ne'enj cunudanj, tzaj nē vaa güii, nē ase vaa ne'en Diosē manj ro', danj gaa quene'enj man cunudanj adonj. ¹³ Tzaj nē vaa va'nuj suun sa' nõ xcúun

ní' qui'yaj ní' cuano, ne dan me se guun nucuaj rá ní' man Diose, ne guun ya rá ní' se vaa ya cavii sa' ní', ne gaa 'ee rá ní' tuvi' ní' a. Yo' me va'nuj se no xcúún ní' qui'yaj ní', tzaj ne orún' suun gaa 'ee rá man tuvi' ro', yo' me suun noco doj rihaan cunudanj yo'ó suun ei.

14

Nana nihánj taj xna'anj che'é xna'ánj naca xna'ánj ne ne'en ma'an yuvii a

¹ Che'é dan yo'o gaa suun 'ee rá man tuvi' nimán soj ei. Tzaj ne nano' soj daj qui'yaj soj, ne nica' soj suun sa', qui'yaj Nimán Diose ei. Tzaj ne doj a guun rá soj nata' soj nana rqué Diose rihaan soj ei. 'O se sa' doj vaa suun yo' chuguanj. ² Dan me se xa' sí a'mii xna'ánj naca, tzaj ne ne a'mii so' rihaan yuvii ma'. Rihaan Diose a'mii so', ne taj sí uno nana a'mii so' ma'. 'O se racuj Nimán Diose man so' a'mii so' nana tihaan Diose rihaan ma'an so' adonj. ³ Tzaj ne sí nata' nana rqué Diose rihaan, tzaj ne rihaan yuvii a'mii so', ne sa' doj xcaj nij yuvii cuentá daj qui'yaj nij yuvii canoco' nij yuvii man Diose, ne nari' nucuaj nimán nij yuvii, qui'yaj so', ne se nanó rá nij yuvii ma'. 'O se guun niha' doj rá nij so' adonj. ⁴ Dan me se sí a'mii xna'ánj naca ro', orún' ma'an so' noco' sa' doj man Diose, 'yaj so', tzaj ne sí nata' nana rqué Diose rihaan me se sa' doj

noco' cunudanj nij sí amán rá ni'yaj man Jesucristó man Diose, 'yaj so' adonj. ⁵ Me raj ca'mii taran' soj xna'ánj naca, tzaj ne sa' doj nata' soj nana rqué Diose rihaan soj ei. Dan me se sa' doj 'yaj sí nata' se-nana Diose rihaan sí a'mii xna'ánj naca, tzaj ne sese guun nucuaj sí a'mii xna'ánj naca cataj xna'anj so' rihaan nij yuvii me taj nana a'mii so' gaa uun che'e so' a'mii so' xna'ánj naca, ne sa' doj qui'yaj so', ne cavii sa' doj nij sí amán rá ni'yaj man Jesucristó, qui'yaj so', sese danj qui'yaj so' adonj.

⁶ Cuno soj ca'mij, tinuj, no-coj, ne dan me se sese cuchí' 'unj rihaan soj, ne cuno soj sese inanj xna'ánj naca ca'mij rihaan soj, rá soj na'. Taj ma'. Me nana nari' soj, sese danj qui'yaj ga. Tzaj ne sese tihaán 'unj yo'o nana naca nana ca'mii Diose rihanj rihaan soj, ne cuno soj doj, ne sese cavii ndo'o raá 'unj do', sese nata' 'unj nana rqué Diose manj do', sese tucuyonj rihaan soj do', ne cuno sa' soj doj ei. ⁷ Dan me se ne'en soj daj vaa ya'ánj, ne ne vaa i'na' ya'ánj, tzaj ne vaa che'é agüiin sca' yo', ne sese ne tica'mii sca' nii man ya'aá nuu rihaan ya'ánj yo' gaa anicaj 'o 'o chra', gaa ne asa' ca'vee xcaj yuvii cuentá me chra' me achraá nii rihaan ya'ánj yo' ga. ⁸ Sese ne tunacaj nii se-nana chruun a'yánj yo' gaa a'yánj nii, gaa ne asa' ca'vee xcaj nij tanuu cuentá

se vaa ca'anj nij so' cunū' nij so' ga. ⁹ Ne ase vaa ya'ánj do', chruun a'yánj do', ta'nga' danj vaa nij soj uún, ne sese ca'mii soj xna'ánj naca, ne sese se gaa nica nana ca'mii soj, ne asa' ca'vee cunō yuvii me taj soj ga. 'O se se ca'mii soj rihaan yuvii a ma'. Maan rihaan nana uun ca'mii soj, raj a.

¹⁰ Dan me se man uxrá xna'ánj a'mii yuvii rihaan chumii nihánj, raj, ne vaa yuvii uno cunudanj nij xna'ánj yo', ¹¹ tzaj ne sese ca'mii yo'o so' xna'ánj a'mii ma'an so' rihanj, ne sese se cunōj nana ca'mii so', gaa ne sij 'na' yo'ó chuman' guun so' rihanj, ne tananj 'unj, ne guún 'unj sij 'na' yo'ó chuman' rihaan so' a.

¹² Che'é dan me xcay soj cuentá daj qui'yaj ma'an soj uún, ne dan me se guun rá soj nīcaj soj suun sa', qui'yaj Nimán Diose, tzaj ne nano' soj daj qui'yaj soj, ne ca'vee nīcaj soj suun sa' doj suun racuj man cunudanj yo'ó nij sí amán rá ni'yaj man Jesucristó, qui'yaj Nimán Diose a. 'O se cavii sa' soj doj, sese danj qui'yaj soj adonj.

¹³ Che'é dan me sese vaa yo'o tinúú soj sí a'mii xna'ánj naca, ne nō xcúún so' cachinj ni'yaj so' rihaan Diose se vaa guun nucaj so' cataj xna'anj so' me taj nana ca'mii so' rihaan nij yuvii cunō nana yo' adonj. ¹⁴ Tzaj ne sese ca'mii 'unj xna'ánj naca cachinj ni'yáá 'unj rihaan Diose, ne inanj maan nimán

'unj me cachinj ni'yaj rihaan Diose, ne cúú yavej, tzaj ne se cachín ni'yaj yo' rihaan Diose a ma'. ¹⁵ 'O se me se nō xcúún 'unj qui'yáj ga. 'O se nō xcúún 'unj asino yaan cachinj ni'yáj rihaan Diose ga nimanj, gaa ne cachinj ni'yaj cúú yavej uún rihaan Diose, ne asino yaan cachraa 'unj chra' rihaan Diose ga nimanj, gaa ne nu' cúú yavej cachraa chra' uún rihaan Diose adonj.

¹⁶ Danj qui'yaj soj che'é se asa' nuu chre' soj cachinj ni'yaj soj rihaan Diose, ne 'na' nij sí ataa nari' sa' se-nana Diose a. Ne sese inanj nimán so' cachinj ni'yáá so' rihaan Diose do', sese inanj nimán so' nago' so' graciá rihaan Diose do', sese inanj nimán so' cataj se vaa sa' vaa Diose do', ne asa' ca'vee cunō sí 'na' naca nana ca'mii so' ga. Asa' ca'vee cataj so' se vaa ya uxrá vaa nana ca'mii so' ga. ¹⁷ Ca'vee se ve'é uxrá gaa nana cachinj ni'yáá so' rihaan Diose, tzaj ne yo'ó so' ro', se ca'vee guun niha' rá so', qui'yáá so' ma'.

¹⁸ Nagó' 'unj graciá rihaan Diose che'é se xcaan vaa xna'ánj naca a'mij rihaan taran' nij soj, che'é se 'unj me sí ne'en doj xna'ánj naca rihaan taran' soj a. ¹⁹ Tzaj ne gaa nuu chre' 'unj ga nij tinúú ní' nij sí amán rá ni'yaj man Jesucristó, ne nō xcúnj ca'mij nana avii cúú yavej rihaan nij so', ne dan me se ca'vee se chi' mij nana xna'ánj naca ca'mij, tzaj ne se cavii sa' doj

tinúj, qui'yaj nana yo' a ma'. Tzaj ne sese ca'mij nuj se 'un' guee nana cavii cúu yavej rihaan tinúú ní', tzaj ne cavii sa' nij so' doj, qui'yaj nana yo', che'é se nana uno nij so' me yo' ei.

²⁰ Gaa sca' raá nij soj, tinuj, nocoj. Se gaa raá soj ase vaa raá 'o xnii ma'. Dan me se ase vaa ne'ej ataa nari' qui'yaj cacun' ro', danj gaa soj, tzaj ne gaa sca' raá soj ei. ²¹ Dan me se vaa nana no rihaan danj Diose taj se vaa: "Ca'nej 'unj yuvii man gan' cuchí' rihaan nij yuvii israelitá, ne yo'ó xna'ánj quinata' nij so' rihaan nij yuvii israelitá, tzaj ne se cuno nij yuvii israelitá nana ca'mij rihaan nij so' ma'." Danj cataj Diose rihaan nij yuvii israelitá gaa naá a. ²² Dan me se xcaj ní' cuentá se vaa nuveé che'e ma'an ní' sij amán rá ni'yaj man Jesucristó vaa xna'ánj naca xna'ánj ne ne'en a 'ó yuvii yo' ma'. 'Q se che'é nij síí ne amán rá ni'yaj man Jesucristó vaa xna'ánj naca yo', ne dan me se cuno nij so' xna'ánj naca, gaa ne xcaj nij so' cuentá se vaa nuveé sij noco' man Diose me ma'an nij so' a. Ne se-nana Diose nana nata' nii ro', nuveé che'e nij síí ne amán rá ni'yaj man Jesucristó vaa nana yo' ma'. 'Q se che'é ní' sij amán rá ni'yaj man Jesucristó vaa nana yo' adonj.

²³ Dan me se sese inanj xna'ánj naca ca'mij taran' soj gaa nuu chre' soj, ne catuu nij síí ataa nari' sa' tucuaán

noco' ní' catuu síí ne amán rá ni'yaj man Jesucristó catuu rá ve' ga nij soj, ne daj cataj nij so', rá soj ga. Se cuno nij so' xna'ánj ca'mii soj a ma'. Che'é dan: "Snúú rma'an nij soj", cataj nij so' nanj adonj. ²⁴ Tzaj ne sese nata' taran' soj nana rqué Diose rihaan soj, ne catuu nij síí ataa nari' tucuaán noco' ní' catuu nij síí ne amán rá ni'yaj man Jesucristó catuu rá ve', gaa ne xcaj nij so' cuentá che'é cacun' tumé nij so', qui'yaj taran' soj, ne quinanó rá nij so' che'é cacun' tumé nij so', qui'yaj taran' soj chuguanj. ²⁵ Cuno nij so' nana ca'mij taran' soj, gaa ne xcaj nij so' cuentá che'é nu' se chilí' man nimán nij so', ne ca'anj canicun' ruj nij so', gaa ne na'vij nij so' rihaan Diose, ne cataj ya nij so' se vaa ya Diose ne ga soj ei.

²⁶ Che'é dan nihánj me cataj xna'anj 'unj rihaan soj daj qui'yaj soj, tinuj, nocoj. Gaa nuu chre' soj, ne ino gaa se qui'yaj 'o 'o soj ei. Yo'ó tinúú soj cachraa 'o chra', ne tucu'yón yo'ó tinúú soj se-nana Diose rihaan soj, ne nata' yo'ó tinúú soj nana rqué Diose rihaan so', ne ca'mij yo'ó tinúú soj xna'ánj naca, ne cataj xna'anj yo'ó tinúú soj me taj nana ca'mii tinúú soj síí ca'mii xna'ánj naca, ne inanj danj qui'yaj soj, racuj taran' soj man tinúú soj, gaa ne ve'é doj canoco' sa' soj man Jesucristó a.

²⁷ Sese vaa vij va'nuj soj me rá ca'mij xna'ánj naca,

ne ca'vee ca'mii nij so', tzaj ne sese que'ee soj doj me rá ca'mii, gaa ne se ca'vee ma'. 'O se dínj tu'va ta'aj soj, gaa ne canicun' yo'ó tuvi' soj nata' so' me nana me ca'mii nij sí ca'mii xna'ánj naca yo' á. ²⁸ Tzaj ne sese taj vaj a 'o soj guun nucuaj nata' che'é nana ca'mii nij sí ca'mii xna'ánj naca, ne táa a se se ca'mii nij so' xna'ánj naca rihaan yuvi a ma'. Maan se dínj gaa tu'va nij so' gaa nuu chre' soj á. Inanj rihaan ma'an nij so' do', rihaan Diose do', ca'mii nij so' xna'ánj naca yo' á.

²⁹ Dan me se veé danj qui'yaj guee soj asa' nata' soj se-nana Diose uún a. Nata' vij va'núj tinúú soj, sí rqué Diose se-nana so' rihaan, ne nuchruj raa yo'ó tinúú soj nana nata' nij so', sese ya ya se-nana Nimán Diose me nana nata' nij so' a. ³⁰ Sese nata' yo'o so', ne sese guun rá yo'ó so' nata' so' yo'ó nana rqué Diose rihaan ma'an so', ne ca'ne' rá sí nicun' a'mii yo' ca'mii yo'ó tinúú so' á. ³¹ Veé dan me se gaa ya'núj rihaan taran' soj, ne ndaa yo'o yo'o soj nata' nana rqué Diose rihaan soj, ne nari' cunudanj soj nana achiin man soj, gaa ne nari' nucuaj nimán taran' soj a. ³² Sese uun nucuaj nij sí nata' nana rqué Diose rihaan nij so' quirii ta'nga' nij so' rihaan nimán ma'an nij so', ne uun nucuaj nij so' ca'ne' rá nij so' ga nana a'mii nij so' adonj.

³³⁻³⁴ Dan me se xa' Diose,

tzaj ne nuveé sij tinachej rasuun me Diose ma'. 'O se Diose ro', me sí 'yaj nica vaa nu' rasuun adonj.

Dínj gaa tu'va chana gaa nuu chre' nij soj sij amán rá ni'yaj man Jesucristó á. Ne nó xcúún chana ca'mii chana ma'. Maan se danj nana xrej no' á. Inanj danj taj se-tucuanj Moisés, ne inanj danj vaa tucuáán noco' cunudanj ní' sij sa' noco' man Diose man daj a chuman' a. ³⁵ Sese vaa 'o nana me rá chana nari' no', ne xna'anj no' man snó'o nica no' ve' tucuá no', ne cataj xna'anj so' rihaan no' a. Tzaj ne nij vaa sese canicun' chana ca'mii no' rihaan cunudanj nij sí amán rá ni'yaj man Jesucristó gaa nuu chre' nij so' adonj.

³⁶ Nuveé nana cavii raa nij soj me se-nana Diose ma'. Nuveé inanj soj me sí cuchi' se-nana Diose rihaan ma'. Che'é dan me xcaj soj cuentá daj vaa tucuáán noco' núj sij amán rá ni'yaj man Jesucristó á. ³⁷ Sese guun rá yo'o so' se vaa ne'en so' nata' so' nana rqué Diose rihaan so' do', sese guun rá so' se vaa yanj Nimán Diose ga ma'an so' do', ne xcaj so' cuentá se vaa nana nihánj nana cachrón 'unj che'é soj ro', nana cataj xna'anj ma'an sí 'nij ra'a man ní' rihaan ní' me nana nihánj a. ³⁸ Sese vaa yo'o sí taj se vaa nuveé nana cataj xna'anj sí 'nij ra'a man ní' me nana nihánj, ne se cuchumán rá ní' se vaa sij nata' se-nana Diose me

ma'an so' ma'. ³⁹ Che'é dan me nana' uxrá soj daj qui'yaj soj, ne guun nucuaj soj nata' soj nana rque Diose rihaan soj, tinuj. Ne se cataj soj se vaa se ca'vee ca'mii yuvii xna'anj naca mei. ⁴⁰ Tzaj ne ve'é inanj qui'yaj soj nu' se vaa 'yaj soj, ne chij inanj qui'yaj soj nu' se-suun Diose ei.

15

Nana nihanj taj xna'anj se vaa cunuu i'na' ya uun Jesucristo gaa cavi' so', ne danj gaa cunuu i'na' ya ma'an ni' uun a

¹ Yaj me se me raj na'nuj rá soj nana cataj xna'anj 'unj rihaan soj, tinuj, nocoj. Dan me se nana sa' aj nata' 'unj rihaan soj asij rque me nana nihanj, ne cuno soj nana nihanj, ne raan noco' soj man nana nihanj a. ² Dan me se che'e nana nihanj nana nata' 'unj rihaan soj me quinanii soj rihaan sayuun, sese yo'o raan canoco' soj nana nihanj ei. Tzaj ne sese tu'va rma'an soj do', sese ne ya noco' soj nana sa' nihanj do', ne se cavi sa' soj ma'. Maan se quiran' soj sayuun nanj adonj.

³ 'O se asino yaan nataj nana sa' nari' 'unj rihaan soj, ne nana cataj xna'anj nii rhanj me nana nihanj, se vaa cavi' Jesucristo che'é cacun' tumé ni', ndaa vaa taj danj Diose a. ⁴ Dan me se cachin' nii man so' rque yo'oo, gaa ne dan me se cachén va'nuj güii, ne cunuu i'na' uun so', ne dan me se ase vaa tu'va guee

danj Diose vaa quiran' so' a. ⁵ Dan me se curuvi' so' ni'yaj sí cu'naj Pedró, ne gaa doj, gaa ne curuvi' uun so' ni'yaj nu' chuvij nij apóstol cune' so' man nata' se-nana so' a.

⁶ Cachén doj güii, gaa ne curuvi' uun so' rihaan 'un' cientó táa doj tinúú ní' sí noco' man so' a. Dan me se ta'aj nij so' cavi', tzaj ne yo'ó ta'aj nij so' vaa i'na' cuano ga ní' a. ⁷ Gaa ne cachén doj, gaa ne curuvi' uun Jesucristo ni'yaj sí cu'naj Santiagó, ne veé dan, gaa ne curuvi' uun so' ni'yaj cunudanj nij apóstol cune' so' man nata' se-nana so' a. ⁸ Veé dan, gaa ne curuvi' uun so' ni'yaj ma'anj a. Sí noco' xcó taran' nij sí quene'en man so' mej, ne ase vaa 'o ne'ej ni'ya' vaa 'unj rihaan nij so' nanj ei. 'O se ne nó xcúun 'unj guun 'unj apóstol rihaan nij so' a ma'.

⁹ 'O se gaa ataa canocoj man Jesucristo, ne qui'yaj ndo'oj sayuun man nij sí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristo, ne che'é dan yaj mej sí noco' rihaan cunudanj nij apóstol cune' Jesucristo man nata' se-nana so' a. Che'é dan nuveé sji no xcúun nata' rihaan yuvii che'é so' mej, raj a ma'. ¹⁰ Tzaj ne sa' uxrá qui'yaj Diose che'ej, ne racuíj ma'an Diose manj, ne che'é dan mej apóstol cuano adonj. Nuveé se qui'yaj rma'an Diose danj manj ma'. 'O se 'unj nihanj ro', me sí 'yaj suun doj rihaan cunudanj nij apóstol cune' Jesucristo man, tzaj ne nuveé ma'anj

'yaj suun ma'. 'Q se che'é se racuĭj Diose manj ro', che'é dan 'yáj danj, ne ma'an Diose 'yaj danj adonj. ¹¹ Ne a'mii natáj 'unĭj a'mii natáj yo'ó nij apóstol cune' Jesucristó man a'mii natáj se-nana Diose nana sa', ne che'é se ca'mii natáj cunudanĭj núj rihaan soj, che'é dan cuchumán rá soj cuno soj nana sa' yo' ei.

¹² Dan me se ne'en soj se vaa a'mii natáj núj se vaa cunuu i'na' uún Jesucristó gaa cavi' so', ne che'é dan me che'é taj ta'aj yuviĭ 'nij sca'núj soj se vaa se ca'vee cunuu i'na' uún nij sí cavi' ga. ¹³ Sese ya se ca'vee cunuu i'na' uún nij sí cavi', gaa ne me che'é cunuu i'na' uún Jesucristó, rá soj ga. ¹⁴ Sese ya ne cunuu i'na' uún Jesucristó, gaa ne tu'va rma'an núj gaa a'mii natáj núj aj na'. Amán rma'an rá soj ni'yaj soj nana ne a'mii núj gaa aj na'. ¹⁵ Aj cataj xna'anĭj núj rihaan soj se vaa cunuu i'na' uún Jesucristó, qui'yaj Diose, tzaj ne sese se ca'vee cunuu i'na' uún nij sí cavi', gaa ne ne cunuu i'na' uún Jesucristó vaa gaa na'. Sí ne me núj, ne ca'mii ne núj che'é ma'an Diose vaa gaa aj na'. ¹⁶ 'Q se sese se ca'vee cunuu i'na' uún nij sí cavi', gaa ne ne cunuu i'na' uún Jesucristó vaa gaa a ma'. ¹⁷ Ne sese ya ne cunuu i'na' uún Jesucristó, ne nana amán rá soj yo' ro', nana tiha' yu'unĭj me yo' vaa gaa asanj. Ne quiran' ma'an soj sayuun che'é nu' cacun' tumé soj,

¹⁸ ne nij sí cavi' sí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó me se cuchumán rma'an rá nij so', ne ca'anĭj nij so' rihaan ya'an vaa gaa nanĭj asanj. ¹⁹ Ne ní' sij guun ya rá se vaa caviĭ sa' ní' qui'yaj Jesucristó me se doj a quij quiran' ní' rihaan daj a nij yuviĭ man rihaan chumiĭ nihánĭj vaa gaa asanj. Dan me se che'é se nana tiha' yu'unĭj noco' ní', gaa ne doj a quij quiran' ní' vaa gaa ei.

²⁰ Tzaj ne, taj ma'. 'Q se ya uxrá cunuu i'na' uún Jesucristó gaa cavi' so' adonj. Che'é se cunuu i'na' uún so' ro', che'é dan ne'en ya ní' se vaa cunuu i'na' uún nij sí cavi' cuchumán rá ni'yaj man so' adonj. ²¹ Dan me se che'é se orún' snó'o me qui'yaj cavi' cunudanĭj yuviĭ man rihaan chumiĭ ro', che'é dan orún' snó'o me qui'yaj cunuu i'na' uún yuviĭ adonj. ²² Dan me se che'é se vaa qui'yaj orún' sí cu'naj Adán ne cavi' taran' yuviĭ ro', veé danĭj qui'yaj Jesucristó, ne che'é orún' so' ro', me cunuu i'na' uún cunudanĭj yuviĭ noco' man so' adonj.

²³ Tzaj ne ndaa 'o 'o orá quisij 'o 'o rasuun adonj. Dan me se Jesucristó me sí cunuu i'na' asino yaan rihaan cunudanĭj yuviĭ, gaa ne güii ca'na' uún so' rihaan chumiĭ nihánĭj ro', me se asino nij sí cuchumán rá ni'yaj man so' cunuu i'na' uún ei. Dan me se quisíj cunuu i'na' taran' nij sí noco' man so', ²⁴ gaa ne quinaviĭ nu' chumiĭ nihánĭj a. Dan me se asino yaan ca'nee Jesucristó nu' suun

ata' taran' nij yuvij do', taran' nij ya'anj uun chij rihaan chumij nihánj do', gaa ne nago' Jesucristó nu' chumij nihánj rihaan Rej ní' Diose, gaa ne ma'an Diose guun chij rihaan chumij nihánj adonj. ²⁵ 'O se no xcúún Jesucristó guun chij Jesucristó rihaan chumij nihánj ndaa se qui'yaj canaán ya ya so' rihaan taran' nij sí taj ri'yunj man so' adonj. ²⁶ 'O se sí taj ri'yunj man Jesucristó me se 'yaj avi' yuvij, ne dan me se yo'o qui'yaj canaán Jesucristó rihaan se 'yaj avi' yuvij, gaa ne quisij quinavij cunudanj nij sí taj ri'yunj man Jesucristó ei.

²⁷ Danj Diose taj se vaa qui'yaj canaán Jesucristó rihaan cunudanj rasuun, qui'yaj Diose a. Danj a'mii danj Diose, tzaj ne se guun chij Jesucristó rihaan ma'an Diose ma'. 'O se Diose me sí qui'yaj guun chij so' rihaan cunudanj yo'o nij rasuun adonj. ²⁸ Asa' guun chij Jesucristó rihaan nu' rasuun qui'yaj Diose, ne guun chij Diose rihaan ma'an Jesucristó, ne dan me se qui'yaj canaán Jesucristó rihaan cunudanj rasuun, qui'yaj Diose, gaa ne guun chij Diose rihaan ma'an so', gaa ne Diose me sí guun chij ndo'o rihaan cunudanj rasuun adonj.

²⁹ Sese se cunuu i'na' sí cavi', gaa ne me che'é ata' ne nii che'é 'o xngá, rá soj ga. Sese se cunuu i'na' ya uún nij

sí cavi', gaa ne ata' ne rma'an nii che'é sí cavi' a. Tzaj ne 'o se ya uxrá cunuu i'na' uún nij sí cavi', rá nii ei. ³⁰ Me che'é niganj vaj núj rihaan sayuun che'é se-nana Diose, rá soj ga. ³¹ Ya inanj danj vaj núj rihaan sayuun, tinuj, nocoj. Ne'en soj se vaa niha' ndo'o rá núj che'é suun 'yaj suun núj sca'núj soj che'é sí 'nij ra'a man ní', ne dan me se ya taj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa maan na'vij núj 'o 'o güii cavi' núj che'é se-nana Diose ei. ³² Quiran' ndo'oj sayuun chuman' Efeso, ne dan me se ase vaa sayuun ran' sí unu' ga xcuu yuvaa ro', ta'nga' danj vaa sayuun quiranj, ne me che'é qui'yaj danj, rá soj, sese yuun che'é cavij ga. 'O se qui'yaj suun uun 'unj vaa gaa nanj ei. Sese ya uxrá se cunuu i'na' uún nij sí cavi', gaa ne doj a ve'é sese canoco' ní' nana a'mii yuvij man rihaan chumij nihánj chuguanj. Dan me se yuvij man rihaan chumij nihánj taj: "Daj doj quisij güii cavi' ní' á. Che'é dan cha ní' chraa do', co'o ní' tzi' do', yaj gaa vaa i'na' ní' á", taj nij yuvij man rihaan chumij nihánj yuvij ne guun ya rá se vaa cunuu i'na' uún ní' a. Tzaj ne ne 'yaj núj danj ma'. 'O se ne'en ya núj se vaa cunuu i'na' ya uún nij sí cavi' adonj.

³³ Ca'ne' rá soj ga suun tiha' yu'unj man ma'an ei. Nda' se sa' vaa nimán soj, tzaj ne sese cachee soj ga sí chi'ii, ne nuu chi'ii nimán soj, qui'yaj

nij so' ei. ³⁴ Nə xcuún soj xcaj naca soj cuentá, ne ca'ne' rá soj gá suun 'yaj cacun' ei. 'O se ta'aj soj me síi ne ne'en uxrá daj vaa Diose, raj a ma'. 'O se vaa che'é guun na'aj soj chuguanj.

Nana nihánj taj xna'anj daj quiran' ní' güii cunu u'na' uún ní' a

³⁵ Tzaj ne vaa yuvij cataj: "Asa' ca'vee cunu i'na' uún nij síi cavi' gá. Daj gaa nee man nij so' asa' cunu i'na' uún nij so' gá", taj nij yuvij, xna'anj nij yuvij a. ³⁶ Tzaj ne síi ni'yon mé so', sese danj a'mii so' chuguanj. Ne'én so' daj ran' 'núu unô so' ei. Asino yaan uchruu 'núu yo' rque yo'óó, gaa ne xtun' ma'an 'núu yo', gaa ne xra' naa le'ej man 'núu yo' a. Sese se cuchruu 'núu yo' rque yo'óó, ne daj chihaa mij se xra' naa ma'. 'O se ase vaa ran' 'núu gaa unô nii man yo' rque yo'óó ro', danj gaa quiran' ní' adonj.

³⁷ Ne sese cunô so' yo'o caân 'núu trigó do', naj guun caân do', rque yo'óó, ne nu-veé ma'an coj me se caxrij so' rque yo'óó ma'. Maan se caân me yo', tzaj ne síj xra' yo', gaa ne nahuun yo' coj adonj. ³⁸ Tzaj ne ino vaa coj xra' man 'o 'o caân, ne ase vaa me rá Diose gaa 'o 'o coj ro', ta'nga' danj vaa 'o 'o coj xra', 'yaj Diose adonj. ³⁹ Ne ne 'o cuyaan vaa nu' nee ma'. 'O se ca'vee se nee man yuvij do', ca'vee se nee man xcuu do', ca'vee se nee

man xtâj do', ca'vee se nee man xcuaj do', tzaj ne ino vaa a'ngaa 'o 'o nij nee yo' adonj. ⁴⁰ Ne man rasuun rej xta', ne man rasuun rihaan yo'óó, ne ino doj vaa rasuun man rej xta' gá rasuun man rihaan yo'óó nihánj, tzaj ne ve'é uxrá vaa cunudanj nij rasuun yo' ei. ⁴¹ Dan me se ve'é vaa güii do', ve'é vaa yavii do', ve'é vaa yati' do', tzaj ne ino vaa ruvi' 'o 'o nij rasuun yo' gaa ni'ya' man nij yo', ne veé danj ino vaa 'o 'o nij yati' uún chuguanj.

⁴² Dan me se ase vaa ino vaa 'o 'o nij rasuun yo' ro', vaa 'o 'o ní' uún chuguanj. Ne nee man ní' asa' quisij cunu i'na' uún ní' me se ino gaa nee yo' gá nee man ní' cuano chuguanj. Ne nee man ní' cuano, tzaj ne daj doj cavi' yo', ne vaa güii cavi' ní', gaa ne cachin' nii man nee man ní' rque yo'óó, gaa ne cunu ino yo' ei. Tzaj ne asa' cunu i'na' uún ní', gaa ne daj chihaa mij se cavi' uún nee man ní' a ma'. ⁴³ Xa' nee man ní' cuano, tzaj ne nij vaa yo', tzaj ne asa' cunu i'na' uún ní', ne inanj ve'é ndo'o gaa nee man ní' asa' cunu i'na' uún ní' ei. Tzaj ne cuano me se taj se 'yá' guun nucuaj yo' ma'. Tzaj ne asa' cunu i'na' uún ní', ne gaa nucuaj ndo'o nee man ní' adonj. ⁴⁴ Nee man uun rihaan chumij nihánj cuano me ní', tzaj ne asa' cunu i'na' uún ní', ne nee yo'o canoco' sa' man Diose guun nee man ní' adonj. Dan me se sese

ne'en ní' se vaa ya vaa nee man ní' cuano, ne veé danj ya uxrá gaa yo'ó nee sa' man ní', qui'yaj Diose ei. Ne nee yo' me yo'ó canoco' sa' man Diose chuguanj.

45 Ne danj Diose taj se vaa snó'o qui'yaj Diose asino yaan me sí' cu'naj Adán, ne gaa tihaj qui'yaj Diose man so' me se ca'neé Diose nana vaa i'na' rque nee man so' a, taj danj Diose a. Dan me se ase vaa sí' cu'naj Adán ro', danj vaa sí' cu'naj Jesucristó, tzaj ne ino doj vaa Jesucristó, ne dan me se gaa cunuu i'na' uún Jesucristó, ne cunuu ino un' nee man so', ne dan me se 'vee vaa i'na' ndaa ma'an ní', 'yaj so' a. Ne che'é dan cunuu i'na' uún taran' ní' chuguanj.

46 Tzaj ne asino yaan vaa nee man ní' gaa man ní' rihaan chumij nihánj, gaa ne vaa güii, gaa ne ma'an ní' nıcaj nee sa' doj yo' a. 47 Xa' snó'o qui'yaj Diose asino yaan, tzaj ne yo'óo un guun so' a. Dan me se nicaj Diose yo'óo man rihaan chumij nihánj, qui'yaj Diose man so', tzaj ne xa' yo'ó snó'o, tzaj ne Jesucristó me so', ne so' me sí' cavii rej xta' ca'na' rihaan ní' adonj.

48 Ne ase vaa sí' cu'naj Adán sí' guun yo'óo ro', ta'nga' danj vaa cunudanj yuvij man rihaan chumij nihánj, tzaj ne ase vaa Jesucristó sí' cavii rej xta' ro', ta'nga' danj vaa cunudanj yuvij yanj rej xta' nanj á. 49 Gaa man ní' rihaan chumij nihánj me se ase vaa Adán sí' guun yo'óo ro', danj

vaa ma'an ní', tzaj ne vaa güii, ne ase vaa Jesucristó sí' cavii rej xta' ro', ta'nga' danj gaa ní' adonj.

50 Cuanó nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan nij soj se vaa se guun nucuaj nee man ní' do', ton man ní' do', cúu man ní' do', cayáan yo' ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumij nihánj, man tinuj, man nocoj. 'O se se guun cuman rasuun cuchruu ga rasuun ne uchruu mei.

51 Tzaj ne cataj xna'anj 'unj rihaan nij soj yo'ó nana yuve tihaan naca Diose rihanj, se vaa se cavi' taran' ní' ma'. 'O se vaa güii, ne rque orún' orá le'ej nii yuun che'e cunuu ino taran' ní', 52 ne dan me se daj se uun rá' gaa nanij doj yuvé scu'lu' rihan' ro', danj guun un doj rá' asa' quisij orá cunuu ino ní' nanj adonj. Dan me se güii quinavij chumij nihánj me se nu' ca'yanj se-mozó Diose chruun a'yánj, ne cunuu ino taran' ní' nanj adonj. 'O se asa' ca'yánj so' chruun a'yánj, ne cunuu i'na' nu' nij sí' cavi', tzaj ne ino gaa nij so', ne se cavi' uún nij so' daj chihaa mij gaa a ma'. Dan me se quisij cunuu i'na' nij sí' cavi', gaa ne cunuu ino taran' ní' sij gaa i'na' rihaan chumij nihánj adonj.

53 Sese ase vaa ní' cuano nihánj ro', danj gaa ní' ca'anj ní' rihaan Diose, rá ní', gaa ne se ca'vee daj chihaa mij ma'. 'O se vaa che'é asino cunuu sa' nee man ní', gaa ne ca'vee quinán' ní' rihaan Diose adonj. Dan me se che'é

16

se nichrun' cavi' nee man ní', che'é dan vaa che'é cunuu sa' yo', ne daj chihaa mǐj se cavi' yo' gaa a ma'. ⁵⁴ Dan me se asa' nanó nee se cavi' uún xraá ní', gaa ne daj chihaa mǐj se cavi' nee man ní' a ma'. 'Q se güii dan ro', quisij ya nu' nana nihánj nana no rihaan danj Diose nana taj: "Sa' uxrá qui'yaj canaán ní', ne daj chihaa mǐj se cavi' ní' a ma'. 'Q se quisij ní' qui'yaj canaán ní' rihaan ta'naj 'yaj avi' yuvij adonj. ⁵⁵ Me rej vaj ta'naj 'yaj avi' yuvij ga. Me rej vaj se nucuaj so' ga. Yaj me se se nanó rá ní' se vaa quiran' uún ní' sayuun ma'. 'Q se daj chihaa mǐj se cavi' ní' ma'. 'Q qui'yaj canaán ya ní' adonj", taj danj Diose, ne quisij ya nu' nana yo' adonj. ⁵⁶ Se nucuaj ta'naj 'yaj avi' ní' ro', me cacun' tumé ní' adonj. Ne che'é se-tucuanj Moisés qui'yaj ní' cacun', ⁵⁷ tzaj ne tinavij Jesucristó sǐj 'nij ra'a man ní' cacun' tumé ní', ne dan me se ya qui'yaj canaán ní', qui'yaj Diose, ne che'é dan no xcuún ní' nago' ní' graciá rihaan Diose ei.

⁵⁸ Ne'en soj se vaa 'ee raj man soj, tinuj, nocoj. Che'é se vaa cataj 'unj rihaan soj ro', che'é dan raan canoco' soj man Jesucristó á. Se ca'ne' rá soj ma'. 'Q se niganj qui'yaj suun ndo'o soj che'é sí' 'nij ra'a man ní' á. Ne'en soj se vaa suun 'yaj suun soj che'é sí' 'nij ra'a man ní' ro', nu-veé suun snúú rma'an me yo' ma'. 'Q se cavij sa' soj che'é se noco' sa' soj man so' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj che'é sa'anj naqui'yaj chre' nij sí' man chuman' cu'naj Corinto rque nij so' man nij sí' nique man chuman' cu'naj Jerusalén a

¹ Cataj xna'anj 'unj rihaan nij soj che'é sa'anj naqui'yaj chre' soj rque soj man nij sí' nique sí' sa' noco' man Diose á. Dan me se qui'yaj soj ndaa se vaa cataj xna'anj 'unj rihaan nij sí' amán rá ni'yaj man Jesucristó yanj estadó Galacia, ² ne rque 'o 'o cotungó ro', ca'nej sa' soj doj sa'anj tucua' soj che'é nij sí' nique á. Sese noco' doj qui'yaj canaán yo'o soj, ne noco' doj ca'nej sa' soj, ne sese doj doj qui'yaj canaán yo'ó soj, ne doj doj ca'nej sa' soj á. Ve'é cutumé soj sa'anj yo' ndaa se cuchí' 'unj chiháán soj á. 'Q se na'vej raj naqui'yaj chre' soj sa'anj ndaa güii cuchí' 'unj ma'. 'Q se güii yo' aj naqui'yaj chre' soj sa'anj, raj ei. ³ Asa' cuchí' 'unj rihaan soj, ne go' soj sa'anj naqui'yaj chre' soj man tinúú soj sí' me rá soj nıcaj sa'anj yo' a. Ne tinúú soj sí' nıcaj sa'anj yo' ro', ca'anj nıcaj nij so' sa'anj yo' ndaa chuman' Jerusalén a. Ne me raj nıcaj nij so' yanj cartá ca'anj nij so', ne yanj cartá yo' ro', cataj xna'anj yo' rihaan nij sí' man Jerusalén se vaa vaj sa'anj yo' rihaan nij so', 'yaj nij tinúú ní' a. ⁴ Sese vaa che'é ca'anj ma'anj chuman'

Jerusalén, ne nı́caj tuvi' núj ca'anj núj a.

Nana nihánj taj xna'anj me güii cuchı' Pabló chuman' cu'naj Corinto a

⁵ Cachen 'unj estadó Macedonia, gaa ne cuchı' 'unj chiháán soj a. Se guun raan 'unj estadó Macedonia ma'. ⁶ 'O se xraj, ne carán' 'unj chiháán soj que'ee güii, tzaj ne ne ne'enj sese canej ga soj nu' yavii ayuu yu've' man adonj. 'O se veé maan chiháán soj me raj cavii 'unj ca'anj 'unj adonj. ⁷ Na'vej raj cachén ra'yanj uún 'unj chiháán soj ma'. 'O se me raj guun raan 'unj que'ee güii, sese ca'vej síi 'nij ra'a man ní danj gaa adonj. ⁸ Tzaj ne me raj cunuú 'unj chuman' Efeso nihánj ndaa se cachén ya cha'anj Pentecostés adonj. ⁹ 'O se vaa ndo'o rej rihanj qui'yaj sunj se-suun Diose, tzaj ne 'o se man ndo'o síi taj ri'yunj man ní chuman' yo' ei.

Nana nihánj taj xna'anj che'é nij tinúú Pabló síi canoco' man Jesucristó a

¹⁰ Tzaj ne sese cuchı' síi cu'naj Timoteo rihaan soj, ne ve'é ca'mii soj ga so', gaa ne guun niha' rá so' ga soj ei. 'O se 'yaj suun so' che'é síi 'nij ra'a man ní, ne ase vaa 'yaj sunj ro', ta'nga' danj vaa 'yaj suun ma'an so' che'é síi 'nij ra'a man ní' adonj. ¹¹ Se nachri' soj ni'yaj soj man so' ma'. Maan se dínj cumán soj ga so', ne ve'é racuíj soj man so' yan ca'na' uún so' rihanj

nihánj á. Na'vij uxraj ca'na' uún so' ga yo'ó nij tinúú ní' adonj.

¹² Ne tinúú ní' síi cu'naj Apolos me se cataj xna'anj ndo'ojrihaan so' se vaa cuchı' so' ga yo'ó nij tinúú ní' rihaan soj, tzaj ne ne ca'vej so' cuchı' so' cuano mei. Tzaj ne ndaa güii quix'núj rihaan so' asuun, gaa ne cuchı' so' rihaan soj a.

¹³ Tumé soj man soj á. Raan canoco' soj man Jesucristó á. Gaa nucuaj nimán soj, ne 'o ca'nej nimán soj qui'yaj suun soj á. ¹⁴ Ne gaa 'yaj suun soj nu' suun vaa rihaan soj, ne uxrá gaa 'ee rá soj man tinúú soj á.

¹⁵⁻¹⁶ Ne'en nij soj man nij tucua tinúú ní' síi cu'naj Estéfanos se vaa nij so' me síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó asino yaan rihaan cunudanj nij yuvii man estadó Acaya a. Ne ca'neé nimán ma'an nij so' qui'yaj suun nij so' racuíj nij so' man nij síi sa' noco' man Diose á. Cuanó nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa ve'é cunó soj rihaan cunudanj yuvii 'yaj suun ndaa vaa 'yaj suun nij so', tinuj, nocoj. Ne cunó uún soj rihaan cunudanj nij síi a'neé ndo'o nimán qui'yaj suun ga nij so' ei. ¹⁷ Guun niha' ndo'o raj se vaa ca'na' ma'an síi cu'naj Estéfanos do', síi cu'naj Fortunato do', síi cu'naj Acaico do', ei. Dan me se guun niha' uxrá raj gaa ca'na' va'núj nij síi nihánj rej

nej, ne gaa quene'enj man
 nij so', ne ndaa ma'an ya soj
 quene'enj nda' rá se 'yaa raj
 nanj ei. 'O se nayón nij so'
 rihaan soj ei. ¹⁸ Dan me se
 nuu cuij nimanj, qui'yaj nij
 so', ne dan me se nuu cuij
 nimán ma'an soj, qui'yaj uún
 nij so' a. 'O se nij yuvij vaa
 danj me se no xcuún ya soj
 caraa cochroj soj rihaan nij
 so' nanj adonj.

'ee rá yuvij nuu nimanj 'yaj
 Jesucristó me se a'néj rihaan
 soj cunuú nimán soj ei.

*Nana nihánj taj xna'anj
 che'é saludó a'née nij sí amán
 rá ni'yaj man Jesucristó a'née
 ma'an Pabló a'née a*

¹⁹ Cunudanj nij sí amán
 rá ni'yaj man Jesucristó man
 estadó Asia a'née saludó ri-
 haan soj, ga sí cu'naj Aquila
 do', chana cu'naj Priscila do',
 taran' nij sí amán rá nuu
 chre' tucua roj so' do', a'née
 ndo'o saludó rihaan soj a.
²⁰ Dan me se cunudanj nij
 tinúú ní' a'née saludó rihaan
 nij soj ei. Gaa nari' tuvi' soj,
 ne ve'é ndo'o ca'mij soj ga
 tinúú soj, ne go' soj 'o xto guee
 rihaan tinúú soj asa' nari'
 tuvi' soj ei.

²¹ A'née ma'anj saludó do'
 rihaan soj uún ei. Nihánj me
 nana cachrón ma'anj ra'aj ya
 rihaan yanj nihánj adonj.

²² Sese vaa yo'o tuvi' soj ne
 amán rá ni'yaj man sí 'nij
 ra'a man ní', ne quene'en soj
 se vaa ya quiran' sí vaa danj
 sayuun nanj chuguanj. Ya
 ca'na' uún sí 'nij ra'a man ní'
 ei.

²³ Me rá 'unj qui'yaj ndo'o
 Jesucristó sij 'nij ra'a man ní'
 se luj che'é soj ei. ²⁴ Ne se sa'

**Nihánj me síj vij
yanj cartá qui'yaj
síi cu'naj Pabló
ca'néé so' rihaan
nij yuvij noco'
man Diose yanj
chuman' cu'naj
Corinto a**

1 'Unj me síi cu'naj Pabló sij apóstol cune' Jesucristó man nata' se-nana so' rihaan yuvij, ndaa vaa me rá ma'an Diose qui'yaj a. Yanj tinú' Timoteo gaj, ne 'yaj núj yanj nihánj ca'nej núj rihaan soj sij noco' man Diose yanj chuman' cu'naj Corinto, ne ca'nej núj yanj nihánj rihaan cunudanj yo'ó nij soj sij sa' noco' man Diose yanj nu' estadó cu'naj Acaya uún a. 2 Dan me se me rá núj qui'yaj ndo'o Rej ní' Diose do', Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' do', se luj che'é nij soj, ne me rá núj gaa xej nimán soj qui'yaj roj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa quiran' ndo'o nij tuvij' Pabló sayuun, tzaj ne tinanii Diose man nij so' rihaan sayuun yo' a

3 Ve'é ndo'o vaa Diose ei. Se-Diose Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' me Diose, ne Rej Jesucristó me uún Diose chuguanj. Ne so' me síi 'ee ndo'o rá man yuvij, ne so' me síi racuíj ndo'o nana sa' nimán yuvij chuguanj.

4 Ca'vee se me ma'an sayuun ran' núj, tzaj ne Diose ro', me síi narqué ndo'o chrej nucuaj man núj, ne che'é dan guun nucuaj núj nago' núj chrej nucuaj man tinúú núj güii quiran' tinúú núj sayuun uún chuguanj. Che'é dan asa' ran' tinúú núj sayuun, ne ca'vee nago' núj chrej nucuaj man tinúú núj chrej narqué ma'an Diose man núj nago' núj man tinúú núj chuguanj. 5 Dan me se nda' rá se vaa quiran' uxrá Jesucristó sayuun ro', danj vaa 'na' uxrá sayuun xráá núj, ne che'é dan cunuu 'ee uxrá rá Jesucristó man núj che'é sayuun ran' núj ei. Che'é dan nari' nucuaj rá núj che'é Jesucristó, 'yaj Diose a. 6 'Q se sese ran' núj sayuun, ne che'é yan nari' nucuaj nimán soj do', che'é yan nanij soj rihaan cacun' tumé soj do', me ran' núj sayuun adonj. Dan me se sese Diose rqué se nucuaj nuu nimán núj, ne veé danj gaa guee cunuú se nucuaj nimán soj asa' quiran' soj sayuun se vaa ran' núj adonj. 7 Dan me se yo'o guun ya rá núj ni'yaj núj man soj che'é se vaa ran' soj ei. 'Q se nda' rá se vaa 'na' sayuun xráá soj ro', veé danj vaa a'néé Diose se nucuaj nimán soj uún chuguanj. Ase vaa ran' núj sayuun ro', danj vaa ran' guee soj sayuun, ne ase vaa nari' nucuaj rá núj 'yaj Diose ro', danj vaa nari' nucuaj rá soj 'yaj uún Diose a.

8 Me rá núj na'núj rá soj se vaa quiran' núj sayuun

estadó Asia, tinuj, nocoj. Ne me rá núj quene'en soj se vaa uxrá quiran' ya núj sayuun, ne daj doj se cavi' ya núj ei. ⁹ Dan me se 'o sayuun nocoo ya ya me yo', ne nuveé sayuun guun nucuaj yá' me sayuun yo' a ma'. 'O se ne gaa ya ya rá núj gaa i'na' núj a ma'. 'O se ca'néé nimán núj quinaj nimán núj rej yo' nanj adonj. Nda' rá se vaa síí nata' se-cacun' cavi' ro', danj vaa guun rá núj nanj adonj. Tzaj ne 'o se cunaj uxrá quiran' núj danj, gaa ne yuun che'e, gaa ne se gaa nucuaj rá núj man ma'an núj ma'. 'O se vaa che'é gaa nucuaj ya rá núj man Diose síí naqui'yaj i'na' man yuvii cavi' nanj adonj. ¹⁰ Dan me se daj doj se cavi' núj, tzaj ne Diose me síí tinanii man núj rihaan sayuun yo', ne so' me síí tinanii man núj rihaan sayuun quiran' núj rej rihaan, ne nucuaj rá núj man so', ne ya ya tinanii so' man núj rihaan sayuun, ¹¹ che'é se racuíj ndo'o soj man núj achín ni'yaj soj rihaan Diose che'é núj ei. Dan me se cuno Diose se vaa achín ni'yaj que'ee yuvii rihaan so' che'é núj, ne qui'yaj so' se luj che'é núj tinanii so' man núj rihaan sayuun ei. Ne nago' que'ee ní' graciá rihaan Diose che'é se vaa tinanii so' man núj rihaan sayuun ei.

Nana nihánj taj xna'anj me che'é ne cuchi' Pabló chuman' cu'naj Corinto a

¹² Ne'en núj se vaa quinanii núj rihaan sayuun, ne niha' ndo'o rá núj, che'é se ne'en núj se vaa nuvi' cacun' tumé núj a. 'O se ve'é qui'yaj núj ga soj gaa chéé núj rihaan chumii nihánj, ne ne tiha' yu'unj núj man soj ma'. Maan se cuno núj rihaan Diose, ne ca'mii chij núj rihaan soj, ne ne qui'yaj núj inanj se vaa cavii raá ma'an núj ma'. 'O se ma'an Diose racuíj man núj, ne qui'yaj núj inanj se vaa me rá Diose qui'yaj núj nanj adonj. ¹³⁻¹⁴ Dan me se taj vaj nana nachran' cachrón núj nayaá soj ma'. Inanj nana guun nucuaj soj nayaá soj do', inanj nana guun nucuaj soj cuno soj do', me nana cachrón núj nayaá soj nanj adonj. Cuanó ro', aj nari' soj ta'aj nana cataj xna'anj núj rihaan soj, ne me rá núj nari' guee soj nu' nana yo' ei. Danj me rá núj, che'é yan guun niha' rá núj che'é soj güii ca'na' uún Jesucristó sji 'nij ra'a man ní' rihaan chumii nihánj, ne veé danj guun niha' rá soj che'é núj uún ei.

¹⁵ Che'é se guun ya raj se vaa cavii sa' taran' ní' vaa güii, che'é dan guun raj ca'anj 'unj chiháán soj, gaa ne quisij vij ca'anj ni'yaj 'unj man soj, che'é se me raj guun niha' rá soj doj, raj a. ¹⁶ Dan me se gaa vaj 'unj ca'anj 'unj estadó Macedonia, ne guun raj caranj chiháán soj gaa cachén 'unj chrej ca'anj 'unj estadó yo' ei. Dan me se guun raj caranj chiháán soj rej ca'anj

'un̄j ne rej 'na' niquej uún ei. Danj guun raj qui'yáj che'é se guun raj racuíj soj manj ca'an̄j 'un̄j estadó Judea ei. Tzaj ne ne caranj chiháán soj gaa ca'naj nihánj a mei.

17 Me che'é me ne carán' 'un̄j chiháán soj, rá soj gā. Guun vij rá 'un̄j gaa cataj 'un̄j se vaa guun rá 'un̄j carán' 'un̄j chiháán soj, rá soj na'. Gaa nuchruj raā 'un̄j daj qui'yáj, ne naj guun nana avii raá 'un̄j ca'mii 'un̄j, rá soj na'. 'O cyaan vaa nana ya ga nana ne rihanj, rá soj na'.
18 Taj ma'. 'O se Diose me testigó se vaa ya uxrá vaa nu' nana a'mii núj rihaan soj ei. Xa' núj, tzaj ne ne a'mii rma'an núj nana rihaan soj ma'.
19 'O se a'mii natáj ma'anj gā sí cu'naj Silvano do', sí cu'naj Timoteo do', rihaan soj che'é ta'ní Diose sí cu'naj Jesucristó, ne ne tinachej núj nana ne gā nana ya gaa a'mii natáj núj rihaan soj ma'. Tananj inanj nana ya me nana a'mii núj rihaan soj, che'é se quene'en núj se vaa ya uxrá vaa nu' se-nana Jesucristó nana sa' chuguanj.
20 Cunudan̄j nij nana cata' tu'va Diose che'é ní' ro', ni'yaj ní' man Jesucristó ne xcaj ní' cuentá se vaa ya vaa nu' nana yo' chuguanj. Ne che'é se sij noco' man Jesucristó me ní', che'é dan taj ní' "Veé danj gaa ya ei", taj ní' rihaan Diose, ne sa' doj xcaj yuvií cuentá se vaa ve'é ndo'o 'yaj Diose á.
21 Diose me sí racuíj man núj noco' sa' núj man Jesucristó

gā soj, ne so' me sí cune' man núj qui'yaj suun núj rihaan so' a. 22 Ne so' me sí cataj se vaa ya ya ta'nij so' me ní', ne ca'neé so' Nimán so' cayáán nimán ní', ne che'é dan guun ya rá ní' se vaa ya rque so' se sa' man ní', vaa güii adonj.

23 Tzaj ne sese ne cuchij rej man soj, ne me raj quene'en Diose nimanj, se vaa ya vaa nana a'mij rihaan soj cuano nihánj, ne che'é se ne ca'vej ya raj qui'yáj sayuun man soj, che'é dan ne cuchij chuman' Corinto adonj. 24 'O se ne me rá núj quirii ta'nga' núj rihaan soj daj qui'yaj soj canoco' soj man Jesucristó ma'. 'O se sí 'yaj suun gā soj yan cavii sa' soj ne guun niha' rá soj me núj, ne aj nari' sa' soj canoco' ma'an soj man Jesucristó nanj adonj.

2

1 Maan che'é se guun raj yo'o gaa niha' nimán soj ro', che'é dan ne cuchij rej man soj nanj adonj. 2 Sese nana rá soj qui'yáj, gaa ne me sí qui'yaj guun niha' raj ga. 'O se soj me sí naqui'yaj niha' nimanj adonj. Tzaj ne sese nuvi' soj, gaa ne a me sí qui'yaj danj gā. 3 'O se che'é dan qui'yáj yanj cartá yo', ndaa vaa me rá ma'anj, che'é se ne ca'vej raj cuchij ne quinano raj qui'yaj soj ei. Tzaj ne 'o se no xcúun soj guun niha' raj qui'yaj soj, ne ndaa ma'an soj do', guun niha' rá gaa chuguanj. 4 Tzaj ne gaa qui'yáj yanj cartá

yo' me se nuu quitzii ndo'o raj, ne nanó ndo'o raj, ne ndaa ta'vee ma'anj, qui'yaj suun nanó rá chuguanj. Tzaj ne nuveé che'e se me raj quinano rá soj me qui'yáj yanj cartá yo' ma'. 'O se me raj quene'en soj se vaa 'ee uxrá raj man soj nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ve'é na'mii sa' uún nij síi man Corinto ga tinúú nij so' síi tanáj cacun' tumé so' a

⁵ Tzaj ne sese vaa yo'o síi 'yaj nanó raj doj, ne nuveé inanj ma'anj nanó rá 'yaj so', cataj ní' vaa ma'. 'O se ndaa ma'an soj do', nanó rá, cataj ní' vaa, che'é se na'vej rá ní' cutá' ní' doj vaa nanj adonj. ⁶ Ne sayuun cuta' soj xráá síi qui'yaj cacun' yo' me se veé dan ca'vee, ne ca'nee soj sayuun xráá so' nanj ei. Taj che'é qui'yaj soj doj sayuun man so' a ma'. ⁷ Maan se caraa x'naa soj rihaan so', ne veé dan quisij qui'yaj soj sayuun man so', tadó soj se nanó ndo'o rá so', qui'yaj soj, ne quiri' nimán so', qui'yaj soj ei. ⁸ Che'é dan cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa me raj ve'é qui'yaj soj, gaa ne guun ya rá so' se vaa ya ya 'ee rá soj man so' ei. ⁹ Gaa qui'yáj yanj cartá ca'néj rihaan soj gaa rque, ne ca'né' 'unj suun rihaan soj se vaa qui'yaj soj sayuun man síi qui'yaj cacun' yo', che'é rej me rá 'unj xcaj 'unj cuentá daj sij me soj, ne me raj quene'enj sese sij uno nu' nana a'mij rihaan me soj a. ¹⁰ Sese ca'vej rá

soj caraa x'naa soj che'é so', ne veé danj qui'yáj, ne caraa x'naj che'é so', che'é rej me raj cavii sa' doj soj, ne ne'enj se vaa tumé Jesucristó man ní' ei. ¹¹ Danj qui'yaj ní', gaa ne se gaa nanj qui'yaj canaán síi cu'naj Satanás man ní' ei. 'O se aj ne'en ní' daj me rá so' qui'yaj so' ga ní' ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cavii Pabló chuman' cu'naj Troas, ne ca'anj so' estadó cu'naj Macedonia a

¹² Dan me se ca'anj 'unj chuman' cu'naj Troas ca'mii natáj 'unj se-nana Jesucristó nana sa', ne dan me se vaa ndo'o rej ca'mii natáj 'unj nana sa', qui'yaj síi 'nij ra'a man ní', ¹³ tzaj ne ne nari' 'unj man tinúú ní' síi cu'naj Titó, ne nanó ndo'o raj, ne che'é dan tanáj 'unj man nij tinúú ní' síi ne chuman' Troas yo', ne cavii 'unj ca'ná' 'unj estadó Macedonia nihánj nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj che'é nana a'mii natáj nij tuvi' Pabló rihaan nij yuvi' a

¹⁴ Tzaj ne nago' ní' graciá rihaan Diose, che'é se Diose me síi 'yaj se vaa 'yaj canaán uxrá núj rihaan síi chree che'é Jesucristó a. Ne Diose me síi 'yaj uno yuvi' man rihaan nu' cachra' chumii nana sa' a'mii núj che'é Jesucristó, ne yo'o cha'nuu nana sa' yo' rihaan nu' cachra' chumii, nda' rá se vaa avii se gun' daj man yâj gaa naxra' yo' ro', danj vaa cha'nuu se-nana Diose chuguanj. ¹⁵ Dan me se nda'

rá se vaa yachruu squíi gun' daj, ne achén yo' sca'núj nij síi quinani rihaan sayuun, ne achén yo' sca'núj nij síi ca'anj rihaan ya'an, danj vaa núj gaa nata' núj se-nana Jesucristó rihaan yuvi che'é Diose ei. ¹⁶ Ne xa' nij síi ca'anj rihaan ya'an, tzaj ne nda' rá se vaa gun' squíi rihaan nij yuvi cavi' ro', danj vaa se-nana Diose rihaan nij so' ei. Tzaj ne xa' nij síi quinani rihaan sayuun me se nda' rá se uun rá' gaa sa' uxrá gun' squíi ro', danj uun rá' nij so' gaa uno nij so' se-nana Diose ei. Tzaj ne a me síi uun nucuaj 'yaj danj, rá soj ga. ¹⁷ 'O se núj me se ne 'yaj núj ndaa vaa 'yaj ta'aj nij síi a'mii natáj se-nana Diose a ma'. 'O se ta'aj nij so' me se me inanj nij síi me rá qui'yaj canaan sa'anj che'é se-nana Diose, ne xa' núj, tzaj ne inanj nana ya me rá núj ca'mii núj, ne na'vej rá núj ca'nee núj sa'anj che'é se-nana Diose rihaan yuvi ma'. 'O se Diose me síi ca'ne' suun rihaan núj ca'mii natáj núj, ne tumé Diose man núj daj ca'mii núj, ne síi nocó' man Jesucristó me núj adonj.

3

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ase vaa 'o yanj cartá qui'yaj Jesucristó vaa nij síi amán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Corinto ga nu' ní' a

¹ Dan me se gaa a'mii núj nana nihánj me se uun che'e uún núj a'mii núj che'é ma'an

núj, rá soj na'. Taj mei. Dan me se ase vaa yanj cartá vaa nu' ní' sij amán rá ni'yaj man Jesucristó ei. Dan me se nuveé che'e nucui' rá núj a'mii núj danj ma'. 'O se veé danj vaa ya ei. Nda' se me rá soj tijaan núj yanj cartá a'mii sa' che'é núj chiha'. Nda' se me rá soj cachinj núj yanj cartá a'mii sa' che'é núj rihaan soj chiha'. 'O se taj ma'. Ne vaa danj mei. 'O se aj ne'en soj man núj á. Ne taj che'é qui'yaj soj yanj cartá cataj xna'anj rihaan yo'ó yuvi daj sij me núj ma'. ² 'O se ase vaa yanj cartá a'mii che'é núj vaa ma'an soj adonj. Dan me se aj ne'en cunudanj yuvi daj vaa nimán núj se vaa 'ee rá núj man soj, ne che'é dan xcaj nij yuvi cuentá se vaa sij sa' me núj ei. ³ Dan me se ne'en ya ya ní' adi' se vaa yanj cartá qui'yaj ma'an Jesucristó vaa soj chuguanj. Tzaj ne nuveé yanj cartá qui'yaj nii ga tintá me yo' ma'. Nuveé letrá cachrón nii rihaan yahij me yo' ma'. 'O se letrá cachrón ya ma'an Jesucristó ndaa nimán soj me nana yo' adonj. Ne yo' me qui'yaj Nimán Diose, ne che'é Nimán Diose me nuú nana yo' ndaa rque nimán soj ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa guun nucuaj nij tuvi' Pabló ca'mii natáj nij so', qui'yaj ma'an Diose a

⁴ Yo'o nucuaj rá núj man Diose che'é Jesucristó se vaa ya racuj Diose man núj ei. ⁵ Dan me se ne nó

xcúún núj cataj núj se vaa guun nucuaj núj qui'yaj suun núj che'é Diose ma'. 'O se ma'an Diose me síí 'yaj uun nucuaj núj qui'yaj suun núj adonj. ⁶ Ne Diose me síí qui'yaj guun nucuaj núj cataj xna'anj núj che'é tucuáán naca cuchruj Diose che'é yuvij adonj. Ne xa' tucuáán naca yo', tzaj ne nuveé inanj tucuáán no rihaan yanj daj vaa no xcúún ní' canoco' ní' me tucuáán naca yo' ma'. 'O se se guun nucuaj ní' canoco' ní' tucuáán no rihaan yanj ma'. Xa' tucuáán no rihaan yanj, tzaj ne cavi' nimán ní', qui'yaj tucuáán vaa danj ei. Dan me se xa' tucuáán naca cuchruj Diose che'é ní', tzaj ne tananj a cunuu i'na' nimán ní' qui'yaj Nimán Diose che'é tucuáán naca yo' nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ve'é ndo'o vaa nana a'mii natáj nij tuvi' Pabló nana a'mii che'é Nimán Diose a

⁷ Nana cataj xna'anj Diose rihaan Moisés gaa naá ro', cachrón Diose nana yo' rihaan yahij caxra', ne cataj so' se vaa síí se cuno nu' nana yo' ro', yuun che'e cavi' so', taj so' a. Dan me se gaa tucuachén Moisés tucuáán yo' rihaan nij yuvij, ne chuguun uxrá rihaan so', ne ndaa do' do' quina'áj ya'an rihaan Moisés, tzaj ne ne guun nucuaj nij yuvij israelitá ni'yaj nij so' rihaan Moisés ma'. ⁸ Táa a suun vaa rihaan núj suun nata' se-tucuanj Nimán Diose chuguanj. ⁹ 'O se nanj

se-tucuanj Moisés, tzaj ne sa' uxrá ca'mii nii ni'yaj nii se-suun Moisés suun nata' che'é tucuáán 'yaj 'na' cacun' xráá yuvij, ne táa a se-suun núj, ne sa' doj 'yaj núj nata' núj tucuáán 'yaj nuu sa' yuvij rihaan Diose ei. ¹⁰ Dan me se gaa naá ro', ve'é ndo'o chuguun rihaan Moisés, rá nij yuvij israelitá, tzaj ne yaj ro', me se ne ve'é vaa nana nga yo' rihaan ní' a ma'. Ne tucuáán naca cuchruj Diose che'é ní' ro', yo' ve'é vaa rihaan ní' yaj adonj. 'O se ve'é doj vaa tucuáán cuchruj Diose cuano rihaan nana ca'mii Diose gaa naá nanj adonj. ¹¹ 'O se doj orá chuguun rihaan Moisés, qui'yaj nana ca'mii Diose rihaan so' gaa naá, tzaj ne sa' doj vaa nana ca'mii Diose cuno ní' yaj, ne ve'é uxrá doj cumán ní' nu' cavii nu' ca'anj, qui'yaj nana naca yo' adonj.

¹² Che'é se guun ya rá núj se vaa gaa i'na' núj nu' cavii nu' ca'anj, che'é dan niha' rá núj, ne ne na'aj núj a ma'. ¹³ Ne 'yaj núj ndaa vaa qui'yaj Moisés gaa naá ma'. Dan me se caráán so' yatzij rihaan so', che'é yan ne ca'vej rá so' ni'yaj nij yuvij israelitá rihaan so' daj guun quitijinj chuguun rihaan so' a. ¹⁴ Dan me se ne quene'en nij so' daj vaa canicun' se chuguun rihaan Moisés ma'. 'O se ne guun nucuaj nij so' xcay nij so' cuentá a man adonj. Ne inanj danj vaa uún nij yuvij israelitá ndaa cuano nihánj, ne aráán rihaan nij so'

gaa nayaa nij so' nana ca'mii Diose gaa naá, ne taj se 'ya' xcaj nij so' cuentá che'é nana yo' a man adonj. Inanj nij sí noco' man Jesucristó me sí uun nucuaj xcaj cuentá che'é nana yo' nanj ei. ¹⁵ Tzaj ne veé danj vaa ndaa cuano, ne ne guun nucuaj nij yuvij israelita xcaj sa' nij so' cuentá gaa nayaa nij so' se-tucuaj Moisés ma'. Veé danj aráan rihaan nij so' nanj á. ¹⁶ Ne gaa canicaj ní noco' ní' man sí 'nij ra'a man ní', gaa ne x'néj yatzíj aráan rihaan ní', ne a'vee ruvi' sa' rihaan ní' ni'yaj ní' ei. ¹⁷ (Dan me se daj vaa ese Nimán Diose me sí 'nij ra'a man ní', ne dan me se rej yanj Nimán Diose me se vaa ya'núj rej yo' ei.) ¹⁸ Ne taj se aráan rihaan taran' ní' ma'. 'Q se uun nucuaj ní' ne'en ní' man sí 'nij ra'a man ní', se vaa ve'é uxrá vaa so', ne ase vaa so' ro', danj gaa uún ma'an ní', che'é se ni'yaj ní' man so' ei. Dan me se do' do' naqui'yaj sa' sí 'nij ra'a man ní' nimán ní', ne dan me se ne so' nimán ní', ne ase vaa ma'an so' ro', danj gaa taran' ní' uún adonj.

4

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nda' se ran' ndo'o nij tuvi' Pabló sayuun, tzaj ne uun nucuaj nij so' a'mii natáj nij so' se-nana Diose, qui'yaj Diose a

¹ Dan me se cunuu 'ee rá Diose man núj, ne ca'ne' so' suun rihaan núj ca'mii natáj núj, ne che'é dan ne ri' rá núj ca'mii natáj núj se-nana

Diose ma'. ² Tananj a 'o tanáj xco núj nu' nij rasuun na'aj chi'ii 'yaj yuve nii ei. Se cuchu'vi' núj quene'en yuvij me 'yaj núj ma'. Se ca'mii núj nana tiha' yu'unj ma'. Se ca'mii ne núj che'é se-nana Diose ma'. Inanj nana ya ca'mii núj cunó cunudanj yuvij, ne xcaj ma'an nij yuvij cuentá se vaa ya vaa nana a'mii núj, ne Diose me sí cunó nu' nana ca'mii núj nanj ei. ³ Tzaj ne sese nana yuve me nu' nana a'mii natáj núj, rá ta'aj nij yuvij, ne inanj nij sí chi'ii ca'anj rihaan sayuun me nij sí uun danj rá nanj ei. ⁴ Ne xa' nij so', tzaj ne ne amán rá nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó ma'. 'Q se caráan xrée nij so', qui'yaj sí chree sí noco' nij so' man, ne ne guun nucuaj nij so' xcaj nij so' cuentá che'é se-nana Jesucristó ma'. Ne ne'en nij so' se vaa sa' ndo'o vaa Jesucristó ma'. Ne xa' Jesucristó, tzaj ne ase vaa ma'an Diose vaa so' ni'yaj ní' man so' adonj.

⁵ Xa' núj, tzaj ne ne a'mii natáj núj che'é ma'an núj ma'. Inanj che'é Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' a'mii natáj núj, ne taj núj se vaa che'é se noco' ní' man so', che'é dan sij 'yaj suun rihaan soj me núj ei. ⁶ 'Q se Diose me sí cataj se vaa chuguun rihaan chumij, ne danj ca'mii Diose gaa naá uxrá gaa vaa rmi' rihaan chumij nihánj, gaa ne chuguun rihaan chumij nihánj, ne yaj me se chuguun nimán núj, qui'yaj uún Diose á. Che'é

dan me guun nucuaj núj cataj xna'anj núj rihaan yuvij se vaa sa' uxrá vaa Diose, ne sese cunō nij yuvij se-nana Jesucristó, ne xcaj nij so' cuentá se vaa sa' uxrá qui'yaj Diose adonj.

⁷ Dan me se nuu nu' rasuun sa' yo' nimán núj, tzaj ne ase vaa 'o xruj yo'óo niqui uun vaa núj, ne che'é dan ne'en ya ní' se vaa nu' se sa' nucuaj yo' 'na' 'yaj Diose ei. Ne nuveé ma'an núj 'yaj veé 'na' se sa' yo' ma'. Diose me síi rqué se nucuaj man núj che'é rej ca'vee nata' núj se-nana so' adonj. ⁸ Dan me se me rej ma'an vaj núj me se 'yaj nii sayuun man núj, tzaj ne rqué Diose rej quinanj núj rihaan sayuun yo' a. Chu'vi' nimán núj, tzaj ne ne ri' nimán núj ma'. ⁹ Noco' uxrá yuvij man núj che'é yan me rá nij so' go' nij so' man núj, tzaj ne ne tanáj Diose man núj ma'. 'Yaj ya nii sayuun man núj, tzaj ne ne avi' núj a ma'. ¹⁰ Niganj ne'en ya núj se vaa ase guun rá nii gaa ticavi' nii man Jesucristó ro', cunudanj me rá nii ticavi' nii man núj adonj. Che'é se ne cavj' núj, gaa ne caráya'anj uxrá nij yuvij adonj. Ne xcaj nij yuvij cuentá se vaa vaa i'na' núj che'é se 'nij Jesucristó nimán núj ne tumé so' man núj adonj. ¹¹ Dan me se vaa i'na' núj rihaan chumij nihánj, tzaj ne niganj ne'en núj se vaa ca'vee cavj' núj che'é se noco' núj man Jesucristó, ne ne'en yuvij se vaa ca'vee cavj' núj,

tzaj ne xcaj nij yuvij cuentá se vaa vaa i'na' núj che'é se 'nij Jesucristó nimán núj ne racuj ndo'o so' man núj adonj. ¹² Dan me se núj me se sij daj doj cavj' me núj, tzaj ne soj ro', tananj a yo'o gaa i'na' nimán nij soj á.

¹³ No nana ca'mii 'o síi cane gaa naá rihaan danj Diose se vaa cataj so':

—Cuchumán raj ni'yaj 'unj man Diose, ne che'é dan ca'mij che'é so' a —taj yo'o síi cane gaa naá yo' a.

Ne ase vaa cuchumán rá síi cane gaa naá yo' ro', danj vaa amán rá núj, ne che'é dan a'mii núj che'é Diose, ¹⁴ che'é se ne'en núj se vaa Diose me síi qui'yaj cunuu i'na' uún Jesucristó sij 'nij ra'a man ní', ne che'é dan cunuu i'na' uún ma'an núj ga Jesucristó, qui'yaj uún Diose, gaa ne canicun' núj rihaan Jesucristó, qui'yaj uún Diose, ne danj qui'yaj uún Diose che'é soj uún adonj. ¹⁵ 'O se inanj che'é soj ran' núj nu' se vaa ran' núj, tzaj ne che'é se me rá núj nicaj que'ee soj se luj qui'yaj Diose, gaa ne guun rij doj ní' sij nago' gracia rihaan Diose, ne guun rij doj ní' sij ve'é a'mii che'é Diose adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nata' ndo'o nij tuvij' Pabló se-nana Diose, che'é se ne'en nij so' se vaa naru'vee Jesucristó rihaan nij so' a

¹⁶ Che'é dan se ca'ne' rá núj ma'. Dan me se núj me se daj doj cavj' nee man núj, tzaj ne daj a güii tananj a

nahuun sca' doj nimán núj nanj ei. ¹⁷ Cuanō yaj me se vaa doj sayuun ran' núj, tzaj ne ra'yanj cachēn nu' sayuun yo', ne che'é sayuun ro', ve'é uxrá cavii núj nu' cavii nu' ca'anj ei. ¹⁸ Che'é dan ne xcaj núj cuentá che'é nij rasuun ruvi' ni'yaj yuvii ma'. 'O se rasuun ruvi' ni'yaj yuvii ro', vaa güii quinavij nu' rasuun yo', ne che'é dan inanj che'é nij rasuun ne ruvi' ni'yaj yuvii cuano xcaj núj cuentá, che'é se rasuun cumān nu' cavii nu' ca'anj me rasuun yo' adonj.

5

¹ Dan me se ne'en núj se vaa ase vaa 'o ve' mantá uta' uun nii 'o orá le'ej nii ne doj orá a'něj nii mantá ro', vaa nee man núj, ne yanj nee man núj gaa vaa i'na' núj rihaan chumii nihánj, tzaj ne ne'en núj se vaa ca'vee navij nee man núj vaa güii, ne asa' navij yo', gaa ne rque Diose yo'ó nee naca cunuû núj, ne daj chihaa mij se quinavij nee naca yo' a ma'. Tananj a cayáán núj rej xta' nu' cavii nu' ca'anj adonj. ² 'O se aráj chej núj, che'é se me uxrá rá núj cunuû núj nee naca yo', nee qui'yaj Diose rej xta' che'é núj a. ³ Ne nee naca yo' me caráán xráá núj, gaa ne se gaa nanj gaa canj núj ei.

⁴ Dan me se nuû núj nee nga nihánj cuano, ne che'é dan nanó rá núj, ne aráj chej núj, che'é se na'vej rá núj cavi' núj a man adonj. Dan me se na'vej rá núj tanáj núj

nee nuu núj cuano, tzaj ne me ndo'o rá núj cunuû núj nee naca yo', ne veé dan me se nee man núj nee daj doj cavi' nihánj ro', cunu naca uún yo', ne gaa i'na' yo' nu' cavii nu' ca'anj ei. ⁵ Ne Diose me síi 'yaj suun nimán núj yan ca'vee cunu naca nee man núj vaa güii, ne rque so' Nimán so' man núj, ne che'é dan guun ya rá núj se vaa cunu naca ya núj adonj. ⁶ Che'é dan niganj vaa nu-cuaj nimán núj, ne dan me se ne'en núj se vaa gaa vaa nee man núj nihánj cuano ro', ne taj vaj núj ne rej xta' ga síi 'nij ra'a man ní' ma'. ⁷ 'O se ataa quita'aa núj se vaa rque Diose rihaan núj, tzaj ne amán rá núj ni'yaj núj man Diose se vaa ya vaa nana cataj xna'anj so' rihaan núj, ne che'é dan uno núj rihaan so' nanj adonj. ⁸ Dan me se nari' nucuj nimán núj, ne uun rá núj se vaa cunaj uxrá gaa tanáj núj nee man núj, ne ca'anj núj cayáán núj ga síi 'nij ra'a man ní', ne sa' doj cavii núj asa' qui'yaj núj danj adonj.

⁹ Che'é dan me ndo'o rá núj guun niha' rá síi 'nij ra'a man ní' ni'yaj so' man núj á. Ca'vee se cayáán núj rihaan chumii nihánj, ca'vee se cayáán núj rej xta', tzaj ne me rá núj guun niha' rá síi 'nij ra'a man ní' ni'yaj so' man núj nanj adonj. ¹⁰ Ne'en núj se vaa vaa güii no xcúun taran' ní' canicun' taran' ní' rihaan Jesucristó, ne naquiyaj cuu

so' che'é ní a. Gaa ne naru'vee Jesucristó rihaan ní che'é se vaa qui'yaj ní gaa vaa i'na' ní rihaan chumii nihánj, ne sese sa' qui'yaj ní, ne se sa' naru'vee Jesucristó rihaan ní, ne sese nij qui'yaj ní, ne se nij quinicaj ní nanj adonj.

11 Chu'vi' núj che'é se ne'en núj se vaa qui'yaj sí 'nij ra'a man ní sayuun man nij sí tumé cacun', ne che'é dan nago' núj chrej nucuaj man yuvii canoco' nij yuvii man so', ne aj ne'en Diose daj vaa nimán núj a. Ne guun ya rá 'unj se vaa xcaj ma'an nij soj cuentá daj vaa nimán núj nanj adonj. 12 Nuveé che'e se me rá núj ca'mii núj nana sa' che'é ma'an núj me a'mii 'unj danj ma'. Maan se me rá núj guun nucuaj soj ca'mii naca' soj ni'yaj soj man núj nanj adonj. 'O se nij sí taj ri'yun' man núj me se inanj xcaj nij so' cuentá daj ruvi' yuvii ni'yaj nij so', tzaj ne ne acaj nij so' cuentá daj vaa nimán yuvii ma'. 13 Ca'vee se snúú rma'an núj rá nij so', tzaj ne inanj che'é se noco' núj Diose me 'yaj núj ndaa vaa 'yaj núj, ne ca'vee se nuvi' nana niha' nimán núj rá nij so', tzaj ne inanj che'é se me rá núj racu'j núj man soj me 'yaj núj ndaa vaa 'yaj núj adonj.

14 'O se ne'en núj se vaa 'ee rá Jesucristó man cunudan'j yuvii, ne che'é dan 'o me rá núj cataj xna'an'j núj rihaan yuvii che'é so' a. 'O se guun ya rá núj se vaa orún' Jesucristó

me sí cavi' che'é cunudan'j yuvii, ne che'é dan ase vaa sí cavi' ro', danj vaa cunudan'j nij yuvii noco' man so' ni'yaj nij so' chrej chi'ii a. 15 Ne che'é se cunuu sa' nimán nij yuvii ro', che'é dan se guun rá nij yuvii se vaa vaa i'na' nij yuvii rihaan chumii nihánj che'é yan qui'yaj suun nij yuvii che'é ma'an nij yuvii ma'. 'O se gaa i'na' nij so' che'é yan canoco' nij so' man Jesucristó, ne Jesucristó me se so' me sí cavi' che'é nij so', ne cunuu i'na' uún so' che'é yan cavii sa' nij yuvii do'j nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'an'j se vaa a'mii natáj nij tuvi' Pabló se vaa ca'vej rá yuvii tinanii Diose man nij yuvii rihaan sayuun a

16 Che'é dan me ca'ne' rá núj ga suun acaj cuentá ndaa vaa ruvi' yuvii ni'yaj tuvi' yuvii á. Asij rque me se nanj yuvii me Jesucristó rá núj, ne inanj xcaj núj cuentá ndaa vaa ruvi' so', tzaj ne yaj me se ne 'yaj núj danj a ma'. 17 Ne che'é se cunuu sa' nimán núj, che'é dan ne'en núj se vaa me ma'an yuvii amán rá ni'yaj man Jesucristó ro', cunuu sa' nimán so', qui'yaj Diose á. Ne sí amán rá ro', se guun rá uún so' qui'yaj so' ndaa vaa qui'yaj so' gaa rque ma'. 'O se sí acaj naca' cuentá me so' adonj.

18 Ne xa' nu' nihánj, tzaj ne Diose me sí 'yaj nu' nihánj che'é yuvii, ne so' me sí qui'yaj cunuu rcua'aan ní ga

ma'an so' che'é se vaa qui'yaj Jesucristó, ne ca'ne' ma'an Diose suun rihaan núj cataj xna'anj núj rihaan yuvij se vaa ca'vee cunu rcua'aan nij yuvij ga Diose adonj. ¹⁹ Dan me se ma'an Diose ca'neé man Jesucristó rihaan chumij nihánj, ne che'é se vaa qui'yaj Jesucristó ro', che'é dan ca'vee cunu rcua'aan yuvij ga Diose, qui'yaj Diose, ne tirij' Diose cuentá cacun' vaa rihaan nij yuvij a. Ne Jesucristó me síi rqué nana nihánj man núj cataj xna'anj núj nana nihánj rihaan yuvij, qui'yaj uún Diose ei.

²⁰ Dan me se a'mii núj se-nana Jesucristó rihaan yuvij, ne ma'an Diose rqué se-nana Diose rihaan núj ca'mii núj che'é ma'an Diose, ne che'é dan achín ni'yaj ndo'o núj rihaan nij yuvij, ne a'mii núj nana nihánj rihaan nij yuvij a: “Cunu rcua'aan nij soj ga Diose ei. ²¹ A 'ó cacun' ne tumé Jesucristó ma'. Tzaj ne naraa Diose nu' cacun' tumé ní xráa ma'an Jesucristó, ne quiran' Jesucristó sayuun che'é cacun' yo', ne che'é dan ca'vee cunu sa' ya ní rihaan Diose che'é se sij nocó' man Jesucristó me ní' adonj.” Yo' me nana a'mii natáj núj rihaan yuvij nanj adonj.

6

¹ Dan me se 'yaj suun núj suun ca'ne' Diose rihaan núj, ne che'é dan taj xna'anj núj rihaan soj se vaa se quirij' yanij soj se luj qui'yaj Diose

che'é soj ma'. ² 'Q se nana nihánj me nana ca'mii Diose á:

—Maan güii cunó 'unj cachín ni'yaj soj rihanj, ne güii dan me racuj' 'unj man soj cavij sa' soj a—cataj Diose ga naá a.

Ne xcaj soj cuentá se vaa cuano nihánj me güii cunuu 'ee rá Diose man soj, ne cuano nihánj me güii ca'vee cavij sa' soj chuguanj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa tumé ndo'o nij tuvij' Pabló man ma'an nij so' daj 'yaj nij so' che'é yan cunó yuvij nana a'mii nij so' a

³ Ne tumé uxrá núj man núj che'é chrej sa', che'é se na'vej rá núj guun yanij soj rihaan chrej sa' a. Ne na'vej rá núj cataj soj se vaa nij vaa suun 'yaj suun núj rihaan Diose uún a. ⁴⁻⁵ 'Q se me rá núj ni'yaj soj man núj ne cataj soj se vaa ya ya sij 'yaj suun rihaan Diose me núj, ne che'é dan a'vee se daj a ran' núj sayuun, tzaj ne vaa inaj nimán núj nanj adonj. Dan me se ran' núj sayuun, ne achiin rasuun man núj, ne chu'vi' nimán núj, ne o' nii cuxru' xráa núj, ne axrij' nii taga' man núj, ne nuu chre' nii caxrij' yuvaa nii man núj, ne 'yaj suun ndo'o núj che'é se qui'yaj canaán núj cha núj, ne vaa güii narii ndo'o núj nej, ne vaa güii, ne ne vaa ya'núj rihaan núj cha núj, tzaj ne vaa inaj nimán núj, ne ne a'ne' rá núj a ma'. ⁶ Ne a'neé nimán núj qui'yaj suun núj rihaan Diose, ne núj

ro', ne uun yuvaa núj man tuvi' núj ma'. Tananj ve'é 'yaj núj rihaan tuvi' núj, ne noco' núj Nimán Diose, ne ya ya 'ee rá núj man tuvi' núj adonj. ⁷ Nana ya a'mii núj, ne rque Diose se nucuaj man núj, ne cunuu sa' nimán núj rihaan Diose, ne che'é dan a'vee unu' núj ga sí chree, ne tumé núj man núj se vaa se qui'yaj sí chree chi'ii man núj a. ⁸ Vaa yuvii a'mii sa' che'é núj, ne vaa yuvii a'mii nij che'é núj, ne vaa yuvii taj se vaa sí ne me núj, tzaj ne nana ya a'mii núj ei. ⁹ Ne nuvi' se uun núj, taj uún nii, tzaj ne sij ne'en uxrá yuvii man me núj a. Ne taj uún nii se vaa daj doj caví' núj, tzaj ne ne'en soj se vaa vaa nucuaj núj a. Ne ma'an Diose 'yaj sayuun man núj che'é rej nari' núj cunó núj doj rihaan Diose, tzaj ne ne avi' núj, 'yaj Diose ma'. ¹⁰ Ne nanó rá núj che'é sayuun, tzaj ne niha' rá núj rihaan Diose uún a. Ne sí nique me núj, tzaj ne avii sa' doj que'ee yuvii, 'yaj núj a. Ne taj si'yaj núj, tzaj ne cunudanj chumii nihánj me si'yaj núj a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa me rá Pabló cunuu 'ee rá nij sí man Corinto ni'yaj nij so' man nij tuvi' Pabló a

¹¹ Dan me se nihánj me cataj xna'anj 'unj rihaan soj sij man chuman' Corinto daj vaa nimán núj a. Dan me se ne'en soj se vaa 'ee ndo'o rá núj man soj á. ¹² Nuveé che'e se vaa qui'yaj núj me nanó rá soj ma'. Maan che'é se

ne nucuaj rá soj man núj ro', che'é dan nanó rá soj adonj. ¹³ Daj se uun rá nii ne'en nii ta'núí nii ro', danj vaa uun raj ne'enj man soj, ne che'é dan cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa, ase vaa qui'yaj núj che'é soj ro', danj qui'yaj uún soj che'é núj, ne ga nucuaj rá soj man núj á.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa no xcuún ní tanáj ní chrej chi'ii, ne cunuu sa' nimán ní rihaan Diose a

¹⁴ Se guun guun tuvi' soj ga nij sí ne amán rá ni'yaj man Jesucristó ma'. Se guun qui'yaj soj ndaa vaa 'yaj nij so' ma'. Asa' ca'vee cyaan ga rej ranga' ga rej rmi', rá soj ga. Che'é dan, asa' ca'vee guun tuvi' sí me rá qui'yaj sa' ga sí me rá qui'yaj cacun', rá soj ga. ¹⁵ Asa' ca'vee cyaan ga rá Jesucristó ga sí chree, rá soj ga. Ne ca'vee cyaan ga rá sí amán rá ni'yaj man Diose ga sí na'vej rá cuchuman rá, rá soj na'. Taj ma'. ¹⁶ Ne xa' ní sij noco' man Diose, tzaj ne asa' ca'vee cunuu chre' ní ga ya'anj cacój yuvii, rá soj ga. Xa' ya'anj cacój yuvii, tzaj ne ne vaa i'na' yo' ma'. Ne xa' Diose, tzaj ne sí vaa i'na' me so', ne ne so' nimán ní ei. 'O cyaan vaa nana nihánj ga nana ca'mii Diose ga naá ga cataj Diose:

—Cayáan 'unj ga nij so', ne cachee 'unj ga nij so', ne guún 'unj Diose noco' nij so', ne guun nij so' yuvii tumé 'unj

man a —taj Diose gaa naá che'é ní' sĭj noco' man so' a.

17 Ne cataj uún Diose rihaan ní' sĭj noco' man so':

—Che'é dan guun yanĭj soj rihaan nij síi chi'ĭi yo', ne a 'ó se chi'ĭi se qui'yaj soj, gaa ne nacaj 'unĭj man soj, 18 ne guun Rej soj manĭj, ne guun soj ta'nĭj a. Veé danĭj sĭj nana cataj xna'anĭj 'unĭj sĭj 'nĭj ra'a man soj rihaan soj, ne sĭj guun nucuaj qui'yaj nu' nana nihánĭj mej adonĭj —taj uún Diose rihaan ní' a.

7

1 Dan me se nu' nana nihánĭj nana ca'mii ya Diose gaa naá ro', ca'mii Diose nana yo' rihaan ní', tinuĭj, nocoĭj. Che'é dan quirĭi yanĭj ní' man cunudanĭj se chi'ĭi qui'yaj ní' asĭj rque do', man cunudanĭj se chi'ĭi man nimán ní' do', ne gaa cuĭj nimán ní' á. Ne naqui'yaj sa' inanj ní' nimán ní', che'é se uxrá aráj cochroĭj ní' rihaan Diose á.

Nana nihánĭj taj xna'anĭj se vaa guun niha' rá Pabló cuno so' nana se vaa cuno nij síi man Corinto se-nana Pabló a

2 Me rá núj ve'é ca'mĭi soj gaa núj á. 'O se a 'ó soj ne qui'yaj chi'ĭi núj man ma'. A 'ó soj ne tiha' yu'unĭj núj man ma'.

3 Dan me se nuveé che'e se me rá 'unĭj cuta' 'unĭj cacun' xraá soj me a'mĭj danĭj ma'. 'O se aj cataj xna'anĭj 'unĭj rihaan soj se vaa 'ee uxrá rá núj man soj, ne ca'vee se gaa i'na' ní' do', ca'vee se cavĭ' ní' do', tzaj ne yo'o gaa 'ee rá núj man soj

nanĭj adonĭj. 4 Inanj nucuaj ndo'o rá 'unĭj ni'yaj 'unĭj man soj se vaa ve'é qui'yaj soj, ne niha' ndo'o rá 'unĭj ni'yaj 'unĭj man soj, ne nda' se sayuun ran' núj, tzaj ne uun niha' ndo'o raj adonĭj.

5 Dan me se ca'anĭj núj estadó Macedonia, tzaj ne taj se 'yá' cane sa' núj a ma'. 'O se qui'yaj ndo'o nii sayuun man núj, ne vaa yuviĭ ca'mii cunu' ga núj, ne cuchu'vi' ndo'o núj a. 6 Tzaj ne Diose me síi racuĭj ndo'o man nij síi ni'yanĭj nimán, ne dan me se racuĭj ndo'o Diose man núj se vaa ca'na' tinú' Titó rihaan núj, qui'yaj Diose, ne cunuu cuĭj rá núj, qui'yaj so' a. 7 Ne veé uún so' me síi cataj xna'anĭj rihaan núj se vaa guun niha' rá so' quene'en so' man soj, ne cataj xna'anĭj so' se vaa me ndo'o rá soj quene'en soj man núj do', se vaa nanó rá soj che'é síi qui'yaj cacun' 'nĭj sca'núj soj do', se vaa niha' rá soj ca'mĭi sa' soj che'é núj do', ne che'é dan doĭj a guun niha' raj adonĭj.

8 Dan me se nda' se quinanó rá soj, qui'yaj yanĭj cartá ca'néj, tzaj ne cunaj qui'yáj, raj ei. 'O se quinanó rá soj che'é se cataj xna'anĭj 'unĭj che'é cacun' tumé soj, tzaj ne ne'én 'unĭj cuano se vaa ya quinanó rá soj doĭj güi, qui'yaj yanĭj cartá yo' chuguanĭj. Dan me se ne guun niha' raj gaa cachronĭj nana nucuaj yo' rihaan soj ma'. 9 Tzaj ne yaj me se guun niha' raj, ne nuveé che'e

inanj se quinano rá soj me guun niha' raj ma'. Che'é se tanáj soj cacun' tumé soj, ne canicaj nimán soj ro', che'é dan guun niha' raj adonj. 'O se quinano rá soj, ne canicaj nimán soj ndaa vaa me rá Diose qui'yaj soj, ne che'é dan ne quiran' soj sayuun, qui'yaj núj a ma'. Tananj a cavii sa' soj doj, qui'yaj núj adonj. ¹⁰ 'O se sese quinano rá ní' ndaa vaa me rá Diose qui'yaj ní', ne canicaj nimán ní', ne cavii sa' ní', ne guun rá ní' se vaa sa' qui'yaj Diose che'é ní' adonj. Tzaj ne sese quinano rá ní' ndaa vaa nanó rá nij síi man rihaan chumii nihánj, ne quirí' nu' nimán ní' nu' cavii nu' ca'anj nanj adonj. ¹¹ 'O se xcaj soj cuentá se vaa ve'é ndo'o qui'yaj soj, che'é se quinano rá soj che'é cacun' qui'yaj soj, qui'yaj Diose á. 'O se cunaj ca'mii soj che'é nana ca'mii núj do', ne niha' rá soj ni'yaj soj cacun' tumé yuvií 'nij sca'núj soj do', caráj cochroj ndo'o soj ni'yaj soj Diose do', guun rá soj quene'en soj man núj do', guun niha' rá soj qui'yaj soj sayuun man síi qui'yaj cacun' do' a. Nu' nihánj qui'yaj soj, tihaan soj se vaa nuveé sij tumé cacun' me ma'an soj ma'. 'O se síi sa' me soj nanj ei.

¹² Nuveé che'e síi tumé cacun' me qui'yáá 'unj yanj cartá yo' ma'. Nuveé che'e síi qui'yaj so' cacun' rihaan me qui'yáá 'unj yanj cartá yo' ma'. 'O se qui'yáá 'unj yanj cartá yo' che'é se guun rá 'unj

xcaj ma'an soj cuentá se vaa niha' rá ma'an soj cunō soj nana ca'mii núj rihaan soj, che'é se noco' nu' ní' man Diose adonj. ¹³ Ne che'é se vaa qui'yaj soj ro', che'é dan guun niha' rá núj nanj adonj.

Ne dan me se guun niha' rá núj che'é se cunuu cuij rá síi cu'naj Titó ne guun niha' rá so', qui'yaj soj a. ¹⁴ Dan me se ca'mii 'unj nana sa' rihaan síi cu'naj Titó che'é soj, ne quisíj ya nu' nana ca'mii 'unj rihaan so' che'é soj vaa ei. Dan me se ya vaa nu' nana a'mii núj rihaan soj, ne ya vaa nana ca'mii núj rihaan Titó, ne che'é dan taj a yo'ó chrej na'aj nó rihaan 'unj ma'. ¹⁵ Ne nuu rá síi cu'naj Titó se vaa uxrá ve'é cuno soj nana cataj xna'anj so' rihaan soj, ne uxrá caráj cochroj soj rihaan so' asij cuchi' so' rihaan soj, ne cuchu'vi' soj caxrii yuvaa so' man soj a. Che'é dan uxrá doj 'ee rá so' man soj chuguanj. ¹⁶ Guun niha' rá 'unj, che'é se ca'vee gaā nu-cuaj yá yá 'unj man soj adonj.

8

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj nij síi man Corinto, ne quiríi nij so' sa'anj rihaan nij síi man Jerusalén a

¹ Ne cataj xna'anj núj rihaan soj che'é se luj qui'yaj Diose che'é nij síi sa' noco' man Diose man estadó Macedonia, tinuj, nocoj. ² Dan me se quiran' uxrá nij so' sayuun, tzaj ne guun niha' uxrá rá nij so', ne nda' se síi

niquē ndo'o me nij so', tzaj ne guun niha' rá nij so' quirii nij so' sa'anj rihaan tinúú nij so' sí niquē a. Nda' rá se 'yaj sí ru'vee 'yaj nij so' nanj adonj.

³ Dan me se cavii raā ma'an nij so' rquē nij so' nu' se vaa guun nucujaj nij so' rquē nij so' ei. Nuveé sij quirii sa'anj me nij so' vaa, tzaj ne quirii nij so' nocō sa'anj adonj.

⁴ Ne cachín ni'yaj uxrá nij so' rihaan núj se vaa qui'yaj núj se ndo'o ca'vej núj qui'yaj nij so' ndaa vaa qui'yaj yo'ó tinúú ní' sí quirii sa'anj rihaan yo'ó nij sí sa' nocō' man Diose, ⁵ ne doj a qui'yaj nij so' rihaan se vaa me rá núj qui'yaj nij so' nanj chuguanj. Dan me se asino yaan guun rá nij so' qui'yaj nij so' nu' se vaa me rá sí 'nij ra'a man ní' qui'yaj nij so', gaa ne guun rá uún nij so' qui'yaj nij so' nu' se vaa me rá núj qui'yaj nij so', ne dan me se sa' uxrá cuno nij so' rihaan Diose nanj adonj.

⁶ Che'é dan cataj xna'anj núj rihaan sí cu'naj Titó se vaa cuchí' so' rihaan soj sij ne chuman' Corinto, ne cataj so' se vaa ase vaa qui'yaj nij sí man estadó Macedonia ro', danj gaa ca'vee qui'yaj ma'an nij soj uún, gaa ne quisij quirii taran' soj sa'anj rihaan nij sí niquē yo' ei. ⁷ Dan me se 'yaj suun ndo'o nij soj nu' suun sa' adonj. Tzaj ne soj me se veé danj sí nucujaj ndo'o rá man Jesucristó me soj do', sí a'mii sa' me soj do', sí avii raā me soj do', sí niha' rá qui'yaj

suun me soj do', sí ee rá man núj me soj do' ei. Che'é dan guun soj sí rii ndo'o sa'anj rihaan tinúú á.

⁸ Se ca'né' 'unj suun rihaan soj daj qui'yaj soj ma'. Maan se me rá 'unj xcaj 'unj cuentá sese ya ya 'ee rá soj tinúú soj ndaa vaa 'ee rá nij sí man Macedonia tinúú nij so' a. ⁹ O se aj ne'en soj se vaa qui'yaj ndo'o Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' se luj che'é ní' á. Dan me se ru'vee ndo'o so' gaa cayáan so' rej xta', tzaj ne naquiyaj niquē so' man so' ne ca'na' so' rihaan chumij nihánj che'é ní', gaa ne che'é se danj qui'yaj so' ro', che'é dan cavii sa' doj ní' nanj adonj.

¹⁰ Maan se cataj xna'anj 'unj se vaa me raj qui'yaj soj á. Ne'en soj se vaa yo' cachén qui'yaj suun ndo'o soj, ne guun che'e soj racuíj soj man nij sí niquē, ne che'é dan cavii sa' soj doj, sese ¹¹ tinavij soj suun guun che'e soj ei. Dan me se ase vaa ya ya guun niha' rá soj racuíj soj asij tacóo gaa guun che'e soj ro', veé danj guun rá soj tinavij soj nu' suun yo', ne racuíj soj sa'anj guun nucujaj soj man nij sí niquē ei. ¹² Sese ya ya rii nimán soj rquē soj sa'anj yo', ne guun niha' rá Diose nacaj Diose sa'anj guun nucujaj soj rquē soj a. Se cataj Diose rquē soj doj sa'anj, sese se guun nucujaj soj qui'yaj soj danj ma'. ¹³ Nuveé che'e se me rá núj cunū niquē soj ne cunū ru'vee yo'ó yuvii me a'mii núj danj ma'. 'O se me

rá núj cyaan gaa nu' nij tinuj ní' adonj. ¹⁴ Maan se cuano nihánj ro', vaa ndo'o sa'anj rihaan soj, ne nique ndo'o yo'ó tinúú ní', ne che'é dan no xcuún soj racuíj soj man nij so' ei. Ne xraj, ne cachiin sa'anj rihaan soj, ne sese vaa sa'anj rihaan yo'ó tinúú ní', ne racuíj nij so' man soj, gaa ne cyaan gaa nij tinuj ní' a. ¹⁵ Ne ase vaa nana nihánj ro', danj vaa nana no rihaan danj Diose che'é nij yuvii israelitá, taj yo': "Ne quinaj se chá rihaan sí vaa ndo'o se chá rihaan ma'. Tananj uún, ne ne cachiin se chá rihaan sí vaa doj se chá rihaan ma'", taj nana yo' a.

¹⁶ Nago' uxrá núj graciá rihaan Diose, che'é se ase vaa me ndo'o rá núj racuíj núj man soj ro', danj vaa guun ndo'o rá sí cu'naj Titó racuíj so' man soj, qui'yaj Diose chuguanj. ¹⁷ Dan me se cuno so' nana cataj xna'anj núj rihaan so' se vaa ca'anj so' chiháán soj, tzaj ne guun niha' rá ma'an so' racuíj so' man soj, ne che'é dan quirii nimán so' ca'anj so', ne dan me se ca'anj so' chiháán soj a.

¹⁸ Ne cuchí' yo'ó tinúú ní' ga sí cu'naj Titó, ne yo'ó so' ro', me sí a'mii natáj ndo'o se-nana Diose nana sa', ne che'é dan ve'é a'mii taran' nij sí amán rá ni'yaj man Jesucristó ni'yaj nij so' man so' ei. ¹⁹ Ne ca'ne' taran' nij sí amán rá ni'yaj man Jesucristó suun rihaan so' ca'anj so' ga núj racuíj so' man núj taquachén núj sa'anj yo' rihaan nij sí

nique yo', gaa ne uxrá ve'é ca'mii yuvii che'é sí 'nij ra'a man ní', ne guun niha' doj rá ma'an núj qui'yaj suun núj suun yo' chuguanj. ²⁰ Tzaj ne na'vej rá núj cataj yuvii se vaa caxrij yuve núj ta'aj sa'anj ma'. ²¹ 'O se nuchruj raa núj daj qui'yaj núj ne guun niha' rá sí 'nij ra'a man ní' ni'yaj so' man núj, ne guun niha' rá yuvii uún ni'yaj nij yuvii man núj adonj.

²² Ne ca'nej uún núj man yo'ó tinúú ní' ga roj so' á. Guun que'ee uxrá quene'en núj se vaa sij ya ya me rá qui'yaj suun me so', ne yaj ro', guun ya rá so' se vaa ya ya racuíj soj man nij sí nique, ne che'é dan niha' doj rá so' qui'yaj suun so' che'é soj nanj adonj. ²³ Dan me se xa' tinú' Titó, tzaj ne sí 'yaj suun ga 'unj me so', 'yaj suun so' che'é ma'an soj, ne yavij roj tinúú ní' ro', sí cune' nij sí amán rá ni'yaj man Jesucristó cutumé sa'anj yo' me roj so', ne ve'é ca'mii yuvii che'é Jesucristó, qui'yaj roj so' nanj adonj. ²⁴ Che'é dan gaa 'ee rá soj man nij so', ne ve'é ndo'o qui'yaj soj ga nij so', gaa ne quisij ya 'unj nana ve'é ca'mii núj che'é soj rihaan nij so', ne quene'en taran' nij sí amán rá ni'yaj man Jesucristó daj qui'yaj soj ei.

9

¹ Taj che'é cataj xna'anj 'unj rihaan soj che'é sa'anj quirii soj rihaan nij sí sa' noco' man Diose ma'. ² 'O se aj

ne'én 'un̄j se vaa guun niḥa' rá soj quir̄i soj sa'an̄j rihaan nij so', ne ve'é ca'mii 'un̄j rihaan nij tinúú ní' sí man estadó Macedonia che'é soj, cataj 'un̄j: “Yo' cachén ro', guun che'e nij sí man estadó Acaya quir̄i soj sa'an̄j rihaan nij sí sa' noco' man Diose adon̄j”, taj 'un̄j che'é soj, gaa ne guun niḥa' doj rá que'ee nij so' quir̄i ma'an̄j soj sa'an̄j a.

³ Tzaj ne ca'nej 'un̄j nij tinúú ní' cuch̄i' nij so' rihaan soj, ne raçuíj nij so' man soj qui'yaj soj nu' se vaa cataj xna'an̄j 'un̄j che'é soj rihaan nij sí man estadó Macedonia a. Me rá 'un̄j raçuíj nij so' man soj naqui'yaj chre' soj sa'an̄j yo', gaa ne quisij ya nu' nana ca'mii núj che'é soj, raj a. ⁴ 'O se sese cuch̄i' ta'aj nij sí man estadó Macedonia chiháan soj ga núj, ne sese xcaj nij so' cuentá se vaa taj vaj sa'an̄j nuu chre' qui'yaj soj, ne guun na'aj uxrá núj ei. Ne guun na'aj doj ma'an̄j soj che'é nana ca'mii núj se vaa guun ya rá núj se vaa quir̄i soj sa'an̄j adon̄j.

⁵ Che'é dan guun rá núj se vaa ca'nej núj man nij tinúú ní' cuch̄i' nij so' rihaan soj chuguanj. Dan me se asino yaan̄ cuch̄i' nij tinúú ní' rihaan soj, ne raçuíj nij so' man soj naqui'yaj chre' soj sa'an̄j yo', ne asa' cuch̄i' núj, gaa ne aj cunuu chre' sa'an̄j yo' a. 'O se dan̄j qui'yaj soj, gaa ne se gaa nan̄j guun rá nij sí man Macedonia se vaa na'vej rá

soj qui'yaj soj se vaa cataj soj a. 'O se quene'en nij so' se vaa ya me rá soj qui'yaj suun soj nu' suun yo' ei.

⁶ Dan me se ne'en soj se vaa sí unô doj tzin' 'núú ro', doj tan' quir̄i so', ne sí unô noco' uxrá 'núú ro', noco' uxrá tan' quir̄i so', ne ase vaa ran' sí unô 'núú ro', dan̄j quir̄an' soj che'é sa'an̄j rque soj vaa adon̄j. ⁷ Xcaj yo'o yo'o soj cuentá me daj sa'an̄j rque yo'o soj, ne se quinanó rá soj che'é sa'an̄j rque soj mei. Se cataj soj se vaa maan̄ che'é se no xcúún soj rque soj sa'an̄j, che'é dan rque soj ma'. 'O se sí niḥa' rá quir̄i sa'an̄j rihaan tinúú ro', 'ee rá Diose man so' adon̄j. Che'é dan inanj sa'an̄j rii nimán soj ro', go' soj á. ⁸ Ne guun nucuaj Diose rque ndo'o Diose nu' se sa' man soj, ne ca'vee se me ma'an̄ sayuun quir̄an' soj, tzaj ne niganj n̄icaj soj nu' se cach̄iin man soj, ne guun nucuaj soj qui'yaj soj nu' suun sa' ca'ne' Diose rihaan soj chuguanj. ⁹ Ase vaa nana niḥanj vaa nana no rihaan dan̄j Diose, taj yo': “Sí niḥa' rá raçuíj man nij sí nique ro', daj chihaa mij se quini'yón Diose se sa' qui'yaj so' a ma'”, taj dan̄j Diose a. ¹⁰ Dan me se Diose me sí rque 'núú rihaan sí unô naa, ne Diose me sí rque se chá rihaan sí na'aan rque, ne cav̄i sa' uxrá nij tinúú ní' che'é se sa' qui'yaj soj, qui'yaj uún Diose ei. ¹¹ Ne me a' se sa' n̄icaj soj, gaa ne guun niḥa' doj rá soj raçuíj soj

man tinúú ní', ne nago' tinúú ní' graciá rihaan Diose che'é se vaa rque soj sa'anj man núj tacuachén núj rihaan nij so' ei.

¹² Ne xa' suun qui'yaj suun ní' che'é tinúú ní', tzaj ne nuveé inanj suun qui'yaj suun ní' yan caraa rque nij sí sa' noco' man Diose me yo' ma'. 'Q se suun qui'yaj suun ní' yan nago' ndo'o yuvií graciá rihaan Diose me suun yo' adonj. ¹³ Ne quene'en nij yuvií se vaa ya uno soj se-nana Jesucristó nana sa' noco' ní', ne quene'en nij yuvií se vaa niha' rá soj rque soj si'yaj soj man nij sí sa' yanj chuman' Jerusalén do', man taran' nij tinúú ní' do', ne che'é dan guun ya rá nij so' se vaa ya ya sij noco' man Diose me soj, ne ve'é uxrá ca'mii nij so' che'é Diose a. ¹⁴ Ne cunu 'ee rá ma'an nij tinúú ní' man chuman' Jerusalén man soj, ne cachinj ni'yaj nij so' rihaan Diose che'é soj, che'é yan uxrá racuj Diose man soj qui'yaj suun soj che'é nij so' nanj ei. ¹⁵ Nago' uxrá ní' graciá rihaan Diose che'é se ve'é uxrá qui'yaj Diose che'é ní', ne daj chihaa mój se guun nucuaj ní' cataj ní' nu' se vaa qui'yaj Diose che'é ní' a ma'.

10

Nana nihánj taj xna'anj se vaa no xcúun nij sí man Corinto cunó nij so' rihaan Pabló, ne se cunó nij so' rihaan nij sí tiha' yu'unj a

¹ Xa' 'unj sij cu'naj Pabló, tzaj ne me rá 'unj gaa 'unj ndaa rá se vaa ma'an Jesucristó adonj. Dan me se na'vej rá 'unj caxrii yuvaa 'unj man soj ma'. Maan se ve'é inanj ca'mij ga soj, raj a. Ne'en soj se vaa vaa yuvií 'nij sca'núj soj taj se vaa ve'é uxrá a'mii 'unj rihaan soj gaa nicún' 'unj rihaan soj, tzaj ne axrj yuvaa 'unj man soj gaa nicun' yanj 'unj a. Danj tu'va nij yuvií yo', tzaj ne cuano nihánj me cataj xna'anj 'unj rihaan soj ² se vaa qui'yaj soj se ndo'o, ne se qui'yaj tuchi' soj cuman soj, ne asa' cuchí' 'unj, gaa ne se caxrj yuvaa 'unj man soj man ruguanj. Ya quisij rá 'unj caxrii yuvaa 'unj man nij sí taj se vaa inanj 'yaj núj se vaa me rá nee man núj qui'yaj núj nanj á. Tzaj ne taj che'é caxrii yuvaa 'unj man ma'an soj, sese ve'é qui'yaj soj ma'.

³ Dan me se vaa i'na' nee man núj cuano, tzaj ne ne unu' ma'an nee man núj ga sí chree ma'. ⁴ Xa' se nucuaj núj, tzaj ne nuveé se nucuaj man rihaan chumii nihánj me yo' ma'. 'Q se se nucuaj rque ma'an ya Diose man núj me yo' adonj. Che'é dan guun nucuaj núj qui'yaj canaan núj rihaan cunudanj nij sí me rá cunu' ga Diose, ne dan me se tirí' núj nana tiha' yu'unj nana avii raá yuvií, ⁵ ne tirí' núj nu' nana aráan chrej rihaan yuvií cunó nij yuvií se-nana Diose, gaa ne guun rá nij yuvií cunó nij yu-

vij rihaan Jesucristó, qui'yaj núj a. ⁶ Ne asa' cuno ma'an soj rihaan Diose, ne guun nucaj núj qui'yaj núj sayuun man cunudanj nij tuvi' soj sí na'vej rá cunō rihaan Diose ei.

⁷ Dan me se ni'yaj sa' soj man núj, ne xcaj soj cuentá daj vaa núj, ne sese vaa yo'ō tuvi' soj me rá se vaa ya ya noco' so' man Jesucristó, ne xcaj so' cuentá se vaa ase vaa noco' so' man Jesucristó ro', ta'nga' danj vaa noco' ma'an núj uún man Jesucristó nanj adonj. ⁸ Dan me se ne'en soj se vaa ca'ne' sí 'nij ra'a man ní' suun rihanj, ne veé dan me se na'vej rá so' tirí 'unj man soj ma'. 'Q se me rá so' cavij sa' soj doj qui'yaj nanj adonj. Ne ca'vee se ve'é ca'mij che'é suun atá 'unj, tzaj ne se guun na'aj 'unj daj chihaa mij ma'. 'Q se ma'an ya sí 'nij ra'a man ní' ca'ne' suun rihanj se vaa ya nō xcúnj ca'nej suun rihaan soj se vaa naqui'yaj sa' soj doj nimán soj adonj.

⁹ Dan me se na'vej uxrá rá 'unj guun rá soj se vaa maan che'é se me rá 'unj tuchu'ví' 'unj man soj me a'neé 'unj nij yanj cartá rihaan soj a mei. ¹⁰ 'Q se ne'en soj se vaa cataj ta'aj nij sí 'nij sca'núj soj se vaa nda' se nana nucuaj achrón 'unj rihaan yanj cartá, tzaj ne gaa nicún' 'unj rihaan soj, ne ne guun nucuáa 'unj ca'mij sca' 'unj rihaan soj, taj nij so' a. Maan se taj yu'vee nó nana a'mii 'unj rihaan soj

gaa nicún' 'unj rihaan soj, taj nij so' a. ¹¹ Tzaj ne xcaj nij sí a'mii danj cuentá se vaa ase vaa nana achrón núj rihaan yanj cartá gaa nuvi' núj yáán ga soj ro', ta'nga' danj gaa suun qui'yaj suun núj asa' cuchi' núj rihaan soj adonj.

¹² Dan me se xa' nij sí a'mii danj, tzaj ne taj nij so' se vaa sa' uxrá vaa ma'an nij so', ne che'é dan se quisij rá núj cataj núj se vaa 'yaj nij so' ndaa vaa 'yaj ma'an núj a. 'Q se ne'en núj se vaa nuveé sij acaj cuentá me nij so' ma'. 'Q se ma'an nij so' taj se vaa cunudanj yuvij 'yaj tucuáán noco' nij so' ro', me sí sa', ne taj uún nij so' se vaa ma'an nij so' me sí sa' doj rihaan yo'ó nij yuvij noco' tucuáán noco' ma'an nij so', ne inanj danj tu'va nij so', ¹³ tzaj ne daj chihaa mij se ca'mii xta' núj ndaa vaa tu'va nij so' danj ma'. Maan se inanj che'é suun ca'ne' ma'an Diose rihaan ma'an núj me ca'mij núj a. Ne Diose me sí ca'ne' suun rihaan núj nata' núj se-nana Diose ndaa rihaan ma'an soj nanj adonj.

¹⁴ Dan me se ne 'anj núj qui'yaj suun núj rej na'vej rá Diose ca'anj núj ma'. 'Q se me rá Diose cuchi' núj rihaan soj cataj xna'anj núj se-nana Jesucristó nana sa' rihaan soj, ne danj qui'yaj núj, ne asino núj me sí cataj xna'anj se-nana Jesucristó rihaan soj nanj adonj. ¹⁵ Dan me se se ca'mii xta' núj che'é se vaa qui'yaj yo'ó yuvij ma'. Se

cataj núj se vaa ma'an núj me síi qui'yaj se vaa qui'yaj suun yo'ó yuvij ma'. Ne nó xcúún núj qui'yaj núj danj ma'. Maan se na'vij ndo'o núj se vaa cuchuman doj rá soj ni'yaj soj man Diose, gaa ne uxrá doj qui'yaj suun núj sca'núj soj, ndaa vaa me rá Diose qui'yaj núj, ¹⁶ gaa ne ndaa guun nucuaj núj cataj xna'anj núj se-nana Diose nana sa' rihaan nij yuvij man yo'ó chuman' gan' doj uún a. Tzaj ne taj che'é cataj núj se vaa ma'an núj me síi qui'yaj se vaa qui'yaj suun yo'ó so' a ma'.

¹⁷ 'O se síi me rá ca'mij sa' che'é ma'an ro', no xcúún so' cataj so' se vaa sa' qui'yaj so' canoco' so' man síi 'nij ra'a man ní' ei. ¹⁸ 'O se sese cataj yo'ó so' se vaa ma'an so' qui'yaj sa', ne taj se 'yaj ma'. Tzaj ne sese cataj síi 'nij ra'a man ní' se vaa sa' qui'yaj so', ne ya ya sa' qui'yaj so' chuguanj.

11

¹ Me rá 'unj ca'vej rá soj ca'mii snuj 'unj doj rihaan soj ei. 'O se danj vaa ma'an, tzaj ne 'o se caraa x'naa soj doj chuguanj. Dan me se yo'ó danj qui'yaj soj nanj á. ² Dan me se ase vaa me ndo'o rá Diose cutumé Diose man soj ro', danj vaa me rá 'unj cutumé 'unj man soj ei. 'O se ase vaa yo'ó chana yaan taj cacun' tumé ro', danj vaa cunudanj nij soj rihaan 'unj, ne cataj 'unj rihaan Jesucristó se vaa ya

nacaj so' man soj canoco' soj man orún' so', taj 'unj rihaan so' ei. ³ Tzaj ne chu'ví' 'unj se vaa ase vaa tiha' yu'unj xcuáá man chana cu'naj Eva gaa naá ro', danj gaa tiha' yu'unj síi chree man soj, ne se guun nucuaj soj xcaj sa' soj cuentá, gaa ne tanáj xco soj man nana sa' nari' soj gaa canoco' soj man Jesucristó, raj nanj adonj. ⁴ 'O se ca'vee se ca'na' me ma'an yo'ó so' rihaan soj, ne ca'vee se nata' so' yo'ó nana rihaan soj che'é Jesucristó, ne ca'vee se ino doj gaa se-nana so' ga se-nana núj, tzaj ne nuveé sij rihuun rá me soj a ma'. Ase ra'yanj tanáj xco soj Nimán Diose canoco' soj yo'ó nana xee. ⁵ Taj che'é tiha' yu'unj nij síi ca'na' man soj ma'. 'O se sij sa' ndo'o me nij so', rá soj, ne apóstol cune' Jesucristó man me nij so', rá soj, tzaj ne nuveé sij sa' doj me nij so' rihaan 'unj, rá 'unj a ma'. ⁶ Nda' se ataa nari' sa' 'unj ca'mii natáj 'unj rihaan soj, tzaj ne aj ne'en soj se vaa sij avii raaj mej, ne nu' se vaa qui'yaj núj ve'é qui'yaj núj, quene'en cunudanj soj nanj adonj.

⁷ Ne'en soj se vaa ne ca'nee 'unj sa'anj man soj gaa ca'mii natáj 'unj se-nana Diose nana sa' rihaan soj ma'. Ne dan me se nuu niqué 'unj doj, tzaj ne cavii sa' soj doj adonj. Che'é dan nij qui'yáá 'unj, rá soj na'. Cacun' me se vaa qui'yáj, rá soj na'. ⁸ Ne nicaj 'unj sa'anj rqué nij síi amán rá

ni'yaj man Jesucristó síi man yo'ó chuman', ne cutún' 'un̄j sa'an̄j yo' yan guun nu'cuáá 'un̄j qui'yaj suun 'un̄j che'é soj nan̄j adon̄j. ⁹ Ne gaa cayáán 'un̄j ga soj, ne gaa cachiin rasuun mán 'un̄j, ne a 'ó rasuun ne cachin̄j 'un̄j man soj a ma'. Maan se nij tinúú ní' nij síi ca'na' estadó Macedonia ro', rqué nij so' nu' se vaa cachiin manj, ne dan me se ne caraa chruú 'un̄j a doj rihaan soj a ma'. Dan me se veé dan̄j qui'yáj rej rihaan, ne se caráj chruj rihaan soj, raj man adon̄j.

¹⁰ Che'é se yan̄j Jesucristó ga 'un̄j, che'é dan ne'en soj se vaa ya vaa nana a'mii 'un̄j rihaan soj, ne cataj xna'an̄j 'un̄j rihaan soj cuano se vaa se guun daj chihaa mij cataj yuvij man estadó man soj se vaa quita'aj se-sa'an̄j soj ma'. ¹¹ Me che'é tu'vaj dan̄j, rá soj ga. Dan̄j tu'vaj che'é se ne 'ee raj man soj, rá soj na'. Taj ma'. 'O se Diose me síi ne'en se vaa ya ya 'ee rá 'un̄j man soj ei.

¹² Tzaj ne ne'en soj se vaa me rá yo'ó nij so' cataj nij so' se vaa 'o cuyaan vaa se 'yaj núj ga se 'yaj nij so', ne che'é dan ase vaa 'yáá 'un̄j cuano ro', ta'nga' dan̄j qui'yáá 'un̄j xraj, ne se ca'néj 'un̄j sa'an̄j man soj ma'. Ne se ca'vee cataj nij so' se vaa 'o cuyaan 'yaj nij so' ga núj a ma'. ¹³ Dan me se taj nij so' se vaa me nij so' apóstol cune' Jesucristó man nata' se-nana so', tzaj ne a'mii ne

nij so', ne dan me se 'yaj suun nij so' rihaan soj, tzaj ne tiha' yu'un̄j nij so' man soj nan̄j adon̄j. Ne ase vaa apóstol cune' Jesucristó man ro', dan̄j vaa nij so' rihaan soj a. ¹⁴ Tzaj ne taj se 'yaj sese cuchumán rá soj ni'yaj soj man nij so' ma'. 'O se ma'an síi chree cu'naj Satanás naqui'yaj ino man, ne naqui'yaj síi chree yo' man yo' yo' se-mozó Diose chuguun ndo'o, ne tiha' yu'un̄j so' man soj nan̄j adon̄j. ¹⁵ Ne ase vaa 'yaj síi chree ro', dan̄j 'yaj uún nij so' a. Che'é dan, nuveé se ya'an̄j tiha' me yo', sese ne'en nij síi 'yaj suun che'é síi cu'naj Satanás qui'yaj nij so' dan̄j a ma'. Ca'vee natuna nij so' man ma'an̄j nij so' guun nij so' síi 'yaj suun che'é rej cunu sa' nimán yuvij ei. Tzaj ne che'é se 'yaj ndo'o nij so' sayuun ro', che'é dan uxrá quiran' nij so' sayuun nu' cavii nu' ca'an̄j adon̄j.

¹⁶ Dan me se cataj xna'an̄j uún 'un̄j rihaan soj se vaa se guun cataj soj se vaa sij snúú mé 'un̄j ma'. Ca'vee se sij snúú ya ya mé 'un̄j rá soj, tzaj ne ve'é nacaj soj manj, ne ve'é cun̄o soj nana ca'mij, ne ca'mii xta' 'un̄j doj che'é ma'an̄j ndaa ase vaa 'yaj yo'ó nij so' ei. ¹⁷ (Nuveé nana rqué síi 'nij ra'a man ní' rihaan 'un̄j me nana nihánj nana ca'mii 'un̄j rihaan soj cuano ma'. Tanan̄j che'é se snúú rma'an̄j, don ca'mii 'un̄j nana nihánj rihaan soj nan̄j ei.) ¹⁸ Dan me se che'é se que'ee

yuvij a'mii xtá' che'é se vaa qui'yaj ma'an nij so' ro', che'é dan ca'mii xtá' ma'an 'unj doj rihaan soj gaa ei. ¹⁹ 'O se ne'én 'unj se vaa sí avii ndo'o raá me soj, rá ma'an soj, ne che'é dan ne ne'en soj se vaa sij snúú me nij sí ca'na' rihaan soj, ne che'é dan niha' rá soj ve'é cunō soj rihaan nij so' a. ²⁰ Ne nda' se rii ta'nga' ndo'o nij so' rihaan soj do', nda' se a'néj nij so' nu' si'yaj soj do', nda' se tiha' yu'unj nij so' man soj do', nda' se sa' doj vaa nij so' rihaan soj rá nij so' do', nda' se ase vaa sí oxro xruu soj vaa nij so' do', tzaj ne ve'é uno soj rihaan nij so' á. ²¹ Che'é dan guun na'aj núj doj tzin' rihaan soj, che'é se ne guun nucuaj núj qui'yaj núj se nij yo' rihaan soj a mei. 'O se che'é se ne quisij rá núj qui'yaj quij núj ro', che'é dan sa' doj vaa yo'ó nij so', rá soj asanj.

Ne nda' se nana snuj me nana nihánj, tzaj ne ase vaa quisíj rá nij so' ca'mii xtá' nij so' ro', danj gaa quisij rá ma'anj ca'mii xtá' ma'anj rihaan soj ei. ²² Dan me se yuvij israelitá me nij so', taj nij so' na'. 'O se veé danj sij israelitá me ma'anj uún nanj á. Noco' xna'anj tuví' nij so' ga sí cu'naj Abraham sí cane gaa naá, taj nij so' na'. 'O se veé danj sij noco' xna'anj tuví' ga so' mej uún nanj ei. ²³ 'Yaj suun nij so' che'é Jesucristó, taj nij so' na'. 'O se veé danj qui'yaj suun gaa 'unj do', nanj á. 'O se nihánj me

nana snuj cataj 'unj rihaan soj se vaa 'unj me sí 'yaj suun doj che'é Jesucristó rihaan nij so' nanj ei. Dan me se 'unj nihánj ro', me sí qui'nij doj taga' che'é Jesucristó rihaan nij so' do', uxrá go' nii cuartá xráá 'unj che'é Jesucristó do', que'ee güii daj doj se cavi' 'unj che'é Jesucristó do', ²⁴ quisíj 'un' ya quita'aa nij sí uun chij rihaan nij yuvij israelitá manj, ne icō xnu' ca'anj ya go' nij so' cuartá xráj a. ²⁵ Va'núj go' nii chruun xráj a. Ne yuun go' nii yahij manj a. Quisíj va'núj quiri' rihoo vaj 'unj rihaan na ya'anj, ne ca'anj cunuū rihoo yo' rque na ya'anj, ne 'o güii 'o yan' quitáá 'unj rihaan na ya'anj cunuū ndo'o ya a. ²⁶ Dan me se aj cachéé ndo'oj nu' nij chrej, ne vaa ndo'o sayuun quirán' 'unj rihaan chráá do', che'é sí ituū do', che'é nij sí israelitá ne noco' man Jesucristó do', che'é nij sí yaníj do', che'é yuvij yanj chuman' do', che'é nij yuvij yanj quij do', che'é na ya'anj do', che'é sí tiha' yu'unj manj se vaa tinúj me nij so' do' á.

²⁷ Dan me se aj sūn ndo'o quirán' 'unj rihaan nij sayuun, ne que'ee yan' ne ca'vee cotoj, ne ta'aj güii me se quina'aan ndo'o rquej, ne yo'ó ta'aj güii canacoō ndo'oj na, ne quisíj que'ee ndo'o ne quirij chraa chaj, ne ta'aj güii me se go' ndo'o ya nuvij xráj, ne yo'ó ta'aj güii me se ne quirí' yá 'unj yatzi' caráán xráá 'unj uún, ne dan me se

vaa cañj yá 'un̄j nda' rasuun nan̄j á. ²⁸ Tzaj ne se ca'mii 'un̄j che'é yo'ó sayuun quirán' 'un̄j a ma'. Maan se nihánj nanó rá 'un̄j che'é cunudañj nij síí amán rá ni'yaj man Jesucristó man 'o 'o chuman' a. ²⁹ Sese ne nucuaj nimán yo'o tinúú ní', ne ase vaa ran' nimán so' ro', danj ran' nimanj, ne sese qui'yaj yo'o tinúú ní' cacun', ne uun na'aj uxrá ma'anj adonj.

³⁰ Dan me se, sese me rá soj ca'mii xta' 'un̄j, tzaj ne inanj cataj xna'anj yaj se vaa ne guun nucuaj ma'anj qui'yaj suun ma'anj a ma'. ³¹ Diose Rej Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' ro', ne'en se vaa a'mii yá 'un̄j, ne ve'é uxrá ca'mii ní' che'é so' nu' cavii nu' ca'anj nan̄j ei. ³² Gaa ca'anj 'un̄j chuman' cu'naj Damasco ro', ne síí nicaj suun 'yaj suun che'é rey cu'naj Aretas ro', caráán so' rej atúj yuvii chuman', che'é yan guun rá so' quita'aa so' manj, ³³ tzaj ne na'núj nij tuví' 'un̄j yo'o ta'yaa nii taj chraan nicun' nu' anicaj tu'va chuman' yo', ne ca'née nij so' rá 'o scaa manj, ne tinanij nij so' rej xe' manj, ne dan me se curihanj 'un̄j chuman' yo', ne quinanii 'un̄j rihaan síí nicaj suun yo' ei.

12

¹ Dan me se taj a doj se quirí' ní' che'é yan ca'mii sa' ní' che'é ma'an ní', tzaj ne nihánj me ca'mii 'un̄j che'é doj rasuun curuvi' rihanj ei. Ne cataj xna'anj 'un̄j che'é se

vaa tihaan síí 'nij ra'a man ní' rihanj a. ² Dan me se ne'enj man 'o síí amán ndo'o rá ni'yaj man síí 'nij ra'a man ní' ei. Ne quisíj xca'anj yo' nicaj Diose man so', ca'anj so' rej xta', qui'yaj Diose, ne ndaa va'nuj xta' cavii so' ca'anj so' ei. Dan me se ma'anj me yo' ei. Tzaj ne ne ne'enj sese inanj nimanj cavii ni', ase nu' nee manj cavii ca'anj ni', ne ne'en uxraj ma'. Qrún' Diose me síí ne'en daj vaa 'un̄j gaa cavii 'un̄j ca'anj 'un̄j a. ³⁻⁴ Ne ne'én 'un̄j se vaa cavii 'un̄j ndaa rej sa' ndo'o yanj ma'an Diose, qui'yaj Diose, ne cunó 'un̄j nana sa' ndo'o nana ne nó xcúun yuvii ca'mii yuvii a. Tzaj ne ne ne'enj sese inanj nimanj cavii ca'anj ni', ase nu' nee manj cavii ca'anj ni', ne ne'en yaj a mei. Qrún' Diose me síí ne'en daj vaa 'un̄j gaa cavii 'un̄j ca'anj 'un̄j ei.

⁵ Dan me se ve'é ca'mij che'é se vaa quiranj nda' rasuun, tzaj ne se ca'mij che'é se vaa qui'yaj danj ma'. Maan se inanj cataj xna'anj 'un̄j se vaa nuveé 'o síí sca' mej ma'. ⁶ Dan me se ca'vee se ve'é ca'mij che'é ma'anj, tzaj ne se ca'mii snuj 'un̄j ma'. 'O se nana ya ca'mij á. Dan me se me rá 'un̄j xcaj yuvii cuentá che'é inanj daj vaa 'yáá 'un̄j ni'yaj nij so' do', che'é inanj nana a'mii 'un̄j uno nij so' do', gaa ne ca'vee xcaj sa' nij yuvii cuentá daj sij mé 'un̄j á. Tzaj ne taj che'é cataj xna'anj 'un̄j yo'ó nana rihaan nij yuvii a mei. Che'é dan se cataj

xna'anj 'unj ⁷ che'é cunudanj
nij nana tihaañ naca Diose
rihanj a mei.

Dan me se ne ca'vej rá
Diose ca'mii xta' 'unj ma'.
Che'é dan ca'vej Diose qui'yaj
sí chree cu'naj Satanás
sayuun man nee manj, che'é
rej se guun rá 'unj se vaa sij
sa' ndo'o mej a. ⁸ Ne quisij
va'núj ya cachín ni'yáá 'unj
rihaan sí 'nij ra'a man ní'
se vaa ca'nee so' sayuun yo'
rihanj a. ⁹ Tzaj ne 'o se cataj
so' rihanj a:

—Ma'anj raçuíj mán so', ne
cavii sa' so' á. Che'é dan se
ca'néj 'unj sayuun yo' rihaan
so' ma'. 'O se che'é se vaa
ninaj nee mán so' ro', che'é
dan guun nucaá 'unj raçuíj
'unj mán so' qui'yaj suun so'
adonj—taj sí 'nij ra'a man ní'
rihanj a.

Che'é dan guun niha' rá
'unj cataj xna'anj 'unj se vaa
ninaj 'unj, ne guun nucaj
Jesucristó raçuíj so' manj
qui'yaj sunj a. ¹⁰ Dan me se
che'é se ninaj 'unj do', che'é
se uun na'aj 'unj do', che'é
se rán' 'unj sayuun do', che'é
se 'yaj ndo'o nii sayuun manj
do', che'é nu' se rán' 'unj che'é
Jesucristó do', che'é dan guun
niha' ndo'o raj chuguanj.
'O se che'é se sí ninaj mej
ro', che'é dan guun nucaj
qui'yaj sunj nanj adonj.

¹¹ Dan me se nda' rá se
tu'va 'o sí snúu tu'vaj, tzaj ne
ma'anj soj qui'yaj don tu'vaj
danj ca'mii snuj 'unj doj ei. 'O
se ma'anj soj me sí no xcúun
cataj se vaa sa' 'yáj ei. Nda'

se taj yu'vee nó 'unj, tzaj ne
nuveé sij sa' doj me yo'ó nij
so' rihanj ma'. Dan me se sij
sa' uxrá me nij so', ne ma'an
nij apóstol cune' ya ma'an Je-
sucristó me nij so', rá soj,
tzaj ne nuveé sij sa' doj me
nij so' rihanj ma'. ¹² 'O se
'unj me se suun sa' nocoo ya
qui'yáj ni'yaj soj, ne suun sa'
nocoo 'yaj nij apóstol cune'
Jesucristó man me suun sa'
qui'yáj ni'yaj soj, ne dan me
se naqui'yaj naj ndo'o 'unj ni-
manj, ne ne ca'ne' raj ga suun
'yaj suun sa' nocoo yo' ma'.
¹³ 'O se caraa x'naa soj doj
rihanj sese nij ca'mij rá soj
ei. Xa' 'unj, tzaj ne a doj ne
naqui'yaj yaníj 'unj man soj
ma'. 'O se orún' rasuun me
naqui'yaj yaníj 'unj adonj. Ne
ca'vej ya raj naqui'yaj chrúj
rihaan soj ma'. Tzaj ne sese
nij qui'yáj ne cachinj 'unj
sa'anj rihaan soj, rá soj, ne
caraa x'naa soj ei.

¹⁴ Dan me se aj qui'yaj
chuvii uún 'unj cuchí' 'unj
rihaan soj, gaa ne quisij
va'núj cuchí' 'unj rihaan soj,
ne asa' cuchí' 'unj rej man
soj, ne se ca'néj 'unj rasuun
man soj ma'. Maan se me raj
cuno sa' ma'an soj rihanj ei.
Dan me se ase vaa ta'níj vaa
soj rihanj, ne ne nó xcúun
xnii caraa sa' xnii rasuun
che'é rej xnii ma'. 'O se maan
rej xnii no xcúun caraa sa'
rasuun che'é ta'níí so' adonj.
¹⁵ Guun niha' rá 'unj cutun'
'unj sa'anj che'é nimán soj,
ne ndaa nimán yá 'unj me raj
qui'yaj sunj che'é nimán soj

chuguanj. Dan me se che'é se 'eē raj man soj, ne doj a rá soj chiha'. Me che'é 'yaj soj danj ga. ¹⁶ Dan me se ne ca'nee 'unj rasuun man soj ma'. Tzaj ne vaa yuvii cataj se vaa tiha' yu'unj uxrá 'unj man soj, ¹⁷ ne cataj nij yuvii se vaa ca'née 'unj yo'ó so' cuchí' so' rihaan soj, ne racuj yo'ó so' manj tiha' yu'unj núj man soj, ne ca'néj núj rasuun rihaan soj, cataj nij yuvii adonj. ¹⁸ Dan me se ya cataj xna'anj 'unj rihaan síi cu'naj Titó se vaa cuchí' so' rihaan soj, ne ca'née 'unj yo'ó tinúú ní' ca'anj ga so' á. Tiha' yu'unj síi cu'naj Titó man soj na'. Taj ma'. 'Q se veé orún' Nimán Diose noco' núj ga síi cu'naj Titó, ne cyaan qui'yaj síi cu'naj Titó ga 'unj nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa me rá Pabló tanáj nij síi man Corinto chrej chi'ii, ne se canó xcúún Pabló qui'yaj so' sayuun man nij síi tumé cacun' a

¹⁹ Dan me se che'é se chu'vi' ndo'o núj se vaa cuta' soj cacun' xráá núj me se ca'mii ndo'o núj nu' nana nihánj, rá soj na'. Taj ma'. 'Q se ne'en Diose daj a'mii núj, ne che'é se sij noco' man Jesucristó me núj, ne ca'mii núj nu' nana nihánj che'é se 'eē rá núj man soj, ne me rá núj narí' sa' soj canoco' soj man Diose, tinuj, nocoj. ²⁰ 'Q se chu'ví' 'unj doj tzin' se vaa cuchí' 'unj chiháán soj ne quene'enj se vaa ne 'yaj soj ndaa vaa no xcúún soj qui'yaj soj, ne cataj

soj se vaa ne 'yáá 'unj ndaa vaa me rá soj qui'yáá 'unj a. Chu'ví' 'unj se vaa quene'éen 'unj se vaa guun yuvaa soj rihaan tinúú soj do', se vaa guun xcoj ruvaa rá soj ni'yaj soj tinúú soj do', se vaa caxrii yuvaa soj man tinúú soj do', se vaa cuxra' ta'aj soj man ma'an soj ne guun rá soj cunú' soj do', se vaa nano soj cuentó ne che'é tinúú soj do', se vaa ca'mii xta' soj do', se vaa gaá sayuun sca'núj soj do' chuguanj. ²¹ Dan me se chu'vi' uún 'unj se vaa asa' cuchí' 'unj rihaan soj, ne guun na'aj ndo'o 'unj qui'yaj Diose che'é soj, ne quinano ndo'o rá 'unj che'é que'eē nij tinúú ní' nij síi tumé cacun', che'é se na'vej rá nij so' tanáj nij so' cacun' ne cunu sa' nimán nij so' a. 'Q se yo'ó cutumé nij so' cacun' se vaa nij ndo'o 'yaj nij so' do', se vaa 'yaj nij so' cacun' ga yo'ó chana do', nanj ei.

13

¹ Dan me se cuchí' uún 'unj, ne quisij va'nuj cuchí' 'unj rihaan soj, ne sese vaa yo'ó tinúú soj síi tumé cacun', ne sese canicun' vij síi quene'en do', sese canicun' va'nuj síi quene'en do', ne quirí' so' sayuun nanj á. ² Gaa quisij vij cuchí' 'unj rihaan soj, ne cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa sese cuchí' uún 'unj rihaan soj, ne se caráj x'naj quene'enj man síi qui'yaj cacun' ma'. Ne cuano nihánj me se nuví' 'unj ne rej man soj, tzaj ne cataj xna'anj

uún 'un̄j rihaan soj se vaa ya ya qui'yáá 'un̄j sayuun man cunudañj nij síí tumé cacun' yo' ei. ³ 'Q se ca'vee don ma'an soj me rá quene'en sese ya ya Jesucristó me síí rque nana a'mii 'un̄j rihaan soj ei. Xa' Jesucristó, tzaj ne nuveé sij ninaj me so' rihaan soj ma'. 'Q se sij guun nucuaj ndo'o tumé man soj me Jesucristó ei. ⁴ Dan me se ca'vej rá Jesucristó guun nucuaj doj yuvii rihaan so', ne cachrón nii man so' rihaan rcutze, tzaj ne guun nucuaj so' cunuu i'na' uún so', qui'yaj Diose, ne che'é se noco' núj man Jesucristó ro', che'é dan ase vaa síí ninaj vaa ma'an núj rihaan chumii nihánj, tzaj ne Diose ro', me síí rque se nucuaj man núj, gaa ne guun nucuaj núj ga Jesucristó qui'yaj suun núj ga nij soj nanj adonj.

⁵ Xcaj ma'an soj cuentá sese ya ya noco' soj se-tucuañj Jesucristó ei. Ne'en soj se vaa yanj Jesucristó ga soj na'. Ase ne ne'en soj xa'. Ya ne Jesucristó ga soj, sese nuveé sij tiha' yu'unj me soj chuguañj. ⁶ 'Q se amán ya raj, ne me raj quene'en soj se vaa nuveé sij tiha' yu'unj me núj man chuguañj. ⁷ 'Q se achíín ni'yaj núj rihaan Diose se vaa a 'ó se chí'ii se qui'yaj soj mei. Nuveé che'e se me rá núj cataj yuvii se vaa sa' qui'yaj núj me achíín ni'yaj núj danj ma'. 'Q se che'é se me rá núj qui'yaj sa' inañj soj, che'é dan achíín ni'yaj núj danj rihaan Diose

ei. Ca'vee se cataj yuvii se vaa síí tiha' yu'unj me ma'an núj, tzaj ne yo'o qui'yaj sa' soj ei. ⁸ 'Q se se guun nucuaj núj tiha' yu'unj núj man Diose daj vaa nimán 'o 'o ní' ma'. Maan se inañj a tanañj rquee núj ca'mii núj nana ya che'é 'o 'o ní' a. ⁹ Ne ca'vee se nuveé sij nucuaj me núj, tzaj ne uun niha' rá núj che'é se sij nucuaj me soj, ne achíín ni'yaj núj rihaan Diose se vaa rque Diose nu' se vaa achiin man soj, gaa ne qui'yaj suun soj che'é so' a. ¹⁰ Che'é dan cuano nihánj me se cachrón 'un̄j nana nihánj rihaan yanj cartá nayaa soj a. Dan me se nda' se nuví' 'un̄j yáán ga soj cuano, tzaj ne cachrón 'un̄j nana nihánj, gaa ne güii cuchí' 'un̄j rihaan soj me se se gaa suun rihanj qui'yaj ndo'oj sayuun man soj a. Dan me se ca'ne' síí 'nij ra'a man ní' suun rihanj cutumej man soj, ne dan me se na'vej rá so' quirí' soj qui'yáj ma'. 'Q se me rá so' racuíj 'un̄j man soj yan canoco' sa' soj man so' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa a'neé nij tuvi' Pabló saludó rihaan nij síí man Corinto a

¹¹ Ne vaa doj nana me raj cataj xna'anj 'un̄j rihaan soj, tinuj, nocoj. Dan me se gaa niha' nimán soj ei. Racuíj soj nana sa' man tinúú soj yan guun nucuaj soj canoco' soj man Diose á. Se guun cano tuvi' soj ga tuvi' soj ma'. 'Q se cuyaan gaa nimán soj ga tuvi' soj ei. Ne cayáán Diose ga soj

ei. 'Q se Diose me síi 'yaj nuu
 'eē rá ní' tinúú ní', ne vaa xej
 nimán ní', 'yaj Diose a. ¹² Ne
 gaa nari' tuvi' soj ga tinúú
 soj, ne uxrá ve'é ca'mii soj ga
 tinúú soj ei. Danj me rá Diose
 qui'yaj soj chuguanj. ¹³ Ve'é
 cayáán nij soj, rá cunudanj
 nij síi sa' rihaan Diose ei.
¹⁴ Dan me se me rá núj qui'yaj
 ndo'o Jesucristó sij 'nij ra'a
 man ní' se luj che'é cunudanj
 soj, ne me rá núj gaa 'eē
 rá Diose ni'yaj Diose man
 cunudanj soj, ne me rá núj
 ve'é ca'mii cunudanj soj ga
 tinúú soj qui'yaj Nimán Diose
 nanj adonj.

**Nihánj me 'o yanj
cartá qui'yaj síi
cu'naj Pabló
ca'néé so' rihaan
nij yuvii noco'
man Diose yanj
estadó cu'naj
Galacia a**

¹ Síi cu'naj Pabló mej, ne dan me se gaa cavi' Jesucristó, ne cunuu i'na' uún so', qui'yaj Diose, ne Jesucristó do', Rej ní' Diose do', me roj síi cune' mán 'unj guún 'unj apóstol nata' se-nana Jesucristó rihaan cunudanj nij yuvii man rihaan chumii a. Nuveé inanj yuvii me síi cune' mán 'unj ma'. Ma'an ya Diose cune' mán 'unj adonj. ² Dan me se taran' nij tinúú ní' síi ne ga 'unj ro', 'yaj yanj cartá nihánj ga 'unj, ne ca'nej núj yanj nihánj rihaan nij soj sij amán rá ni'yaj man Jesucristó sij yanj nij chuman' naj rihaan estadó Galacia a. ³ Dan me se me rá núj qui'yaj Rej ní' Diose qui'yaj Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' qui'yaj ndo'o se luj che'é nij soj, ne me rá núj gaa xej nimán soj qui'yaj roj so' adonj. ⁴ Dan me se chi'ii vaa nimán yuvii man rihaan chumii nihánj cuano, ne me rá Rej ní' Diose quinanii ní' rihaan sayuun quiran' nij yuvii man rihaan chumii nihánj, ne che'é dan ca'vej

Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' cavi' ya ma'an so' che'é cacun' tumé ní' adonj. ⁵ Sa' uxrá vaa 'yaj Diose, cataj ní' nu' cavií nu' ca'anj a. Veé danj gaa ya ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa se canoco' ní' yo'ó nana ma'. Maan se inanj se-nana Jesucristó canoco' ní' a

⁶ Ne ne'en uxraj me che'é me rá nij soj tanáj ra'yanj soj man Diose ne canoco' soj yo'ó nana ma'. Ne'en soj se vaa qui'yaj ndo'o Jesucristó se luj che'é soj, ne che'é dan canacúún ma'an Diose man soj canoco' soj man so', ne me che'é me rá soj tanáj soj man Diose ga. ⁷ Nuveé se vaa yo'ó se-tucuanj Diose ma'. Maan se vaa nij síi me rá naqui'yaj ino se-tucuanj Jesucristó chuguanj. Tzaj ne inanj se-nana Diose nana cataj xna'anj núj rihaan soj che'é Jesucristó me nana sa' adonj. ⁸ Che'é dan se ca'vej rá soj nata' yuvii yo'ó nana naca rihaan soj mei. 'O se inanj nana nata' núj rihaan soj asij rque ro', cuchuman rá soj ei. Dan me se ca'vee se ndaa ma'an núj do', ca'vee se ndaa 'o se-mozó Diose nanij rej xta' do', nata' yo'ó nana naca rihaan soj, tzaj ne yo'ó guun ya rá soj se vaa quiran' ndo'o síi a'mii yo'ó nana yo' sayuun qui'yaj Diose á. 'O se taj síi no xcúún natuna se-nana Diose ma'. ⁹ Dan me se aj cataj xna'anj núj rihaan soj, ne cuano nihánj me cataj xna'anj uún 'unj rihaan soj,

se vaa sese ino gaa nana nata' yo'o so' rihaan soj ga nana canoco' soj asij rque, ne guun ya rá soj se vaa quiran' uxrá sí nata' yo'ó nana yo' sayuun, qui'yaj Diose ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa inanj me rá sí cu'naj Pabló gaa niha' rá Diose ni'yaj Diose man so' a

¹⁰ Me rá 'unj gaa niha' rá yuvij ni'yaj yuvij mán 'unj, rá soj na'. Taj mei. 'O se inanj me rá 'unj gaa niha' rá Diose ni'yaj Diose manj ei. Dan me se gaa rque me se inanj me rá 'unj gaa niha' rá yuvij ni'yaj yuvij manj, tzaj ne yaj ro', me taj ma'. Sese inanj guun rá 'unj gaa niha' rá yuvij ni'yaj yuvij mán 'unj, ne nuveé sij 'yaj suun che'é Jesucristó mé 'unj a man chuguanj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nana a'mii natáj Pabló ro', orún' Jesucristó me sí tucu'yón nana yo' man so' a

¹¹ Me rá 'unj xcaj nij soj cuentá se vaa se-nana Diose nana sa' a'mii natáj 'unj ro', nuveé nana cavii raq yuvij me nana yo' ma'. ¹² Ne nuveé yuvij nata' nana yo' rihanj ma'. Ne taj sí tucu'yón nana yo' manj ma'. Tzaj ne ma'an ya Jesucristó me sí qui'yaj xcaj 'unj cuentá che'é nana sa' yo' adonj.

¹³ Aj ne'en soj daj vaa raj asij rque doj adonj. Dan me se gaa canocó' 'unj tucuáán noco' nij yuvij israelitá, ne dan me se qui'yaj ndo'o 'unj sayuun man taran' nij sí cuchumán rá ni'yaj

man Diose, ne qui'yaj suun uxrá 'unj che'é se me rá 'unj tiri' 'unj man nij so' a. ¹⁴ Ne tucuáán noco' nij yuvij israelitá ro', 'unj me sí noco' sa' doj tucuáán yo' rihaan que'ee nij tuví 'unj sí israelitá vaa cyaan ga 'unj ei. Ne 'unj ro', me sí a'néé sa' doj nu' se-tucuanj xií 'unj sij israelitá adonj.

¹⁵ Tzaj ne asij ataa ca'ngaa 'unj, ne guun rá Diose se vaa qui'yaj sunj che'é so' ei. Dan me se qui'yaj ndo'o Diose se luj che'ej se vaa canacúún so' manj qui'yaj sunj che'é so', ¹⁶ ne tihaan so' ta'níí so' Jesucristó rihanj, che'é se me rá so' ca'anj 'unj nata' 'unj se-nana so' nana sa' rihaan nij yuvij yanj nanj adonj. Tzaj ne 'unj me se a doj ne ca'anj 'unj xna'anj 'unj man yuvij daj qui'yaj canocoj man Diose ma'. ¹⁷ Dan me se vaa nij sí yanj chuman' Jerusalén, ne apóstol cune' Jesucristó nata' se-nana so' rihaan yuvij me nij so', ne dan me se asij ataa cune' Jesucristó mán 'unj ro', cune' Jesucristó man nij so', tzaj ne ne cuchí' 'unj rihaan nij so' xna'anj 'unj man nij so' daj qui'yaj ma'. Maan se ra'yanj ca'anj 'unj cuaj estadó Arabia, ne canicaj 'unj ca'naj chuman' Damasco adonj.

¹⁸ Quisíj va'núj ya yo' no-coj man Jesucristó ta' asuun, gaa ne ca'anj 'unj chuman' Jerusalén, gaa ne cunuu yaan 'unj man sí cu'naj Pedró a. Dan me se nanó 'unj cuentó

ga so', ne cayáan 'un̄j tucua so' rque xnu' güii a. ¹⁹ Ne dan me se gaa canej ga so' me se quene'enj man síi cu'naj Santiagó tinúú síi 'nij ra'a man ní' uún a. Tzaj ne orún' so' quene'enj nanj á. Ne ne quene'én 'un̄j man yo'ó nij apóstol ma'. ²⁰ Ne'en ya Diose se vaa ya vaa nana nihánj nana cachrón 'un̄j rihaan yanj nihánj adonj. Nuveé nana ne me nana nihánj ma'.

²¹ Dan me se curihanj 'un̄j chuman' Jerusalén, ne cachéé 'un̄j nu' chuman' naj estadó Siria do', nu' chuman' naj estadó Cilicia do', ²² tzaj ne nij síi man estadó Judea síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó ro', me se ne quene'enj nij so' mán 'un̄j ma'.

²³ Maan se cuno nij so' cuentó cataj xna'anj tuvi' nij so' che'é 'un̄j se vaa síi chi'ii ndo'o mé 'un̄j, tzaj ne yaj nihánj cuano me se sij a'mii natáj se-nana Diose mé 'un̄j cuano, taj nij so', caráya'anj nij so' a. "Síi qui'yaj ndo'o sayuun man ní' gaa rque me se cuano nihánj nata' ma'an so' nana sa' nana noco' ní' nana me rá so' tirí' so' gaa rque chuguanj", taj tuvi' nij so' a. ²⁴ Dan me se caráya'anj ndo'o nij so', ne cataj nij so' se vaa sa' uxrá qui'yaj Diose se vaa quene'enj nij so' manj a.

2

¹ Dan me se cachén xca'anj yo' gaa curihanj 'un̄j chuman' Jerusalén, gaa ne canicaj uún 'un̄j ca'anj 'un̄j

chuman' Jerusalén ga síi cu'naj Bernabé, ne dan me se nicaj núj man síi cu'naj Titó ca'anj núj rej yo' a. ² Dan me se ca'anj 'un̄j chuman' Jerusalén, che'é se cataj xna'anj Diose rihaan 'un̄j se vaa me rá Diose ca'anj 'un̄j chuman' Jerusalén, ne cataj xna'anj 'un̄j rihaan nij tinúú ní' síi israelitá daj vaa nana sa' nana ca'mii natáj 'un̄j rihaan nij soj sij yanj a. Tzaj ne quirii yanj 'un̄j man nij síi uun chij doj rihaan nij so', ne natá' 'un̄j rihaan ma'an inanj nij so' che'é nana a'mii natáj 'un̄j rihaan nij soj a. Dan me se me rá 'un̄j xcaj sa' nij síi uun chij yo' cuentá daj vaa se-nanaj, gaa ne se gaa nanj tirí' nij so' nu' suun qui'yaj suun 'un̄j che'é Jesucristó a.

³ Ne nicun' síi cu'naj Titó ga 'un̄j, ne nda' se nuveé sij israelitá me so', tzaj ne ne qui'yaj nij síi man Jerusalén fuerzá man so' cata' ta'nga' man so' ma'. ⁴ Tzaj ne doj nij síi tiha' yu'unj, ne dan me se taj nij so' se vaa tinúú ní' me nij so', tzaj ne nuveé tinuj ní' me nij so' ma'. 'O se tu'va rma'anj nij so' nanj adonj. Dan me se catúj yuve nij so' rej nuu chre' núj, ne me rá nij so' quene'enj yuve nij so' daj qui'yaj núj a. Tzaj ne xa' ní' sij canoco' man Jesucristó, tzaj ne daj chihaa mǐj ne nó xcúún ní' canoco' ní' nu' se-tucuanj Moisés a ma'. Che'é dan guun rá nij so' xcaj nij so' cuentá daj 'yaj ní', gaa ne tihaan uún nij so' man ní'

canoco' ní' nana nocó' nij so', rá a nij so' a. ⁵ Tzaj ne núj me se a 'ó xco' nii ne cunq núj rihaan nij so' a ma'. 'Ó se guun rá núj se vaa ve'é ya quinaj nu' se-nana Diose nana ya rihaan soj, rá núj adonj. ⁶ Dan me se ase vaa sí uun chij vaa ta'aj nij sí man Jerusalén, rá nii, tzaj ne taj vaj sí sa' doj rihaan tuvi', rá 'unj a ma'. Maan se 'o cyaan vaa cunudanj yuvi rihaan Diose nanj adonj. Dan me se nij sí uun chij yo' ro', ne cataj xna'anj nij so' a doj nana rihaan 'unj ma'. Maan se cunaj vaa nana ca'mii natáj 'unj, taj nij so' a.

⁷⁻⁸ Dan me se Diose me sí qui'yaj guun nucuaj sí cu'naj Pedró nata' so' se-nana Diose nana sa' rihaan nij yuvi israelitá, ne danj qui'yaj guee Diose ga 'unj uún, ne dan me se guun nucuáa 'unj nata' 'unj se-nana Diose nana sa' rihaan nij yuvi yaníj, qui'yaj Diose, ne che'é dan me xcaj nij sí uun chij man Jerusalén cuentá se vaa ne cachin doj nana man 'unj a. Maan se ase vaa ata sí cu'naj Pedró suun nata' rihaan nij yuvi israelitá, qui'yaj Diose ro', danj vaa ata 'unj suun nata' rihaan nij yuvi yaníj, qui'yaj uún Diose a. ⁹ Ne quene'en sí cu'naj Santiagó do', sí cu'naj Pedró do', sí cu'naj Juan do', se vaa qui'yaj ndo'o Diose se luj che'é 'unj do', che'é sí cu'naj Bernabé do', se vaa guun nucuáa 'unj nata' 'unj se-nana Diose nana sa' rihaan yuvi, qui'yaj Diose, ne

guun ya nu' rá nij so' se vaa Diose me sí ca'ne' suun rihaan núj ei. Dan me se sí uun chij rihaan nij sí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó man Jerusalén me nij so', tzaj ne guun ya rá nij so' se vaa tuvi' ma'an nij so' me núj, ne 'o cyaan vaa suun vaa rihaan núj ga suun vaa rihaan nij so', rá nij so' a. Dan me se ne nata' nij so' se-nana Diose nana sa' rihaan nij yuvi israelitá, ne tananj núj uún, ne nata' núj rihaan nij sí yaníj, cataj nij so' uún a. ¹⁰ Tzaj ne orún' ya rasuun me cachín ni'yaj ndo'o nij so' rihaan núj se vaa asino nij sí nique me racuíj núj, taj nij so' a. Tzaj ne tumé ndo'o núj man nij sí nique, ne asino yo' me 'yaj núj chéé núj ei.

Nana nihánj taj xna'anj che'é nana cataj xna'anj Pabló rihaan sí cu'naj Pedró, se vaa inanj che'é Jesucristó cunuu sa' ní' rihaan Diose a

¹¹ Cachén doj güii, ga ne cuchi' sí cu'naj Pedró chuman' cu'naj Antioquía a. Tzaj ne qui'yaj so' doj se nij, ne tumé so' cacun' che'é se nij qui'yaj so', rá 'unj, ne che'é dan ca'mii rihaan yaj ga so' rihaan cunudanj yuvi, ne cataj 'unj se vaa tumé so' cacun' che'é se vaa qui'yaj so' a. ¹² Dan me se ga ca'na' so' chuman' Antioquía, ne xcaj so' cuentá se vaa ca'vee cha so' chraa ga nij yuvi yaníj, ne danj qui'yaj so', ne chá so' chraa ga nij so' chuguanj. Tzaj ne ga namán nij sí

ca'na' suun qui'yaj síi cu'naj Santiagó chuman' nihánj, gaa ne cuchu'vi' Pedró ca'mii nij síi man Jerusalén síi taj se vaa no xcuún cunudanj nij snó'o noco' man Diose cata' ta'nga' man nij so' a. Dan me se chu'vi' Pedró se vaa xcaj nij so' cuentá se vaa chá so' chraa ga nij yuvii yaníj, ne cataj nij so' se vaa ne nó xcuún so' qui'yaj so' danj, rá so', ne che'é dan me ca'ne' rá so' ga rej chá chraa ga nij yuvii yaníj, ne naxuun yaníj so' man so' rihaan nij yuvii yaníj nanj adonj. ¹³ Quene'en ma'an so' se vaa ca'vee cha so' chraa ga nij yuvii yaníj, tzaj ne nuveé sij 'o vaa rá ga nana a'mii me so' a ma'. Ne ase vaa qui'yaj so' ro', ta'nga' danj qui'yaj uún taran' nij yuvii israelitá, ne ndaa síi cu'naj Bernabé qui'yaj cacun' ga nij so' se vaa ca'ne' rá so' ga rej chá chraa ga nij yuvii yaníj nanj adonj.

¹⁴ Dan me se xcaj 'unj cuentá se vaa ne raan noco' nij so' se-nana Diose nana ya ma'. Dan me se ca'mii yá 'unj rihaan Pedró, ne cuno taran' nij so', ne cataj 'unj:

—Síi israelitá mé so', tzaj ne ne nocó' so' tucuáán noco' nij yuvii israelitá ma'. Maan se ase vaa 'yaj nij yuvii yaníj ro', danj vaa 'yáá so' chuguanj. Me che'é qui'yáá so' fuerzá man nij yuvii yaníj canoco' nij yuvii yaníj tucuáán noco' nij yuvii israelitá ga. ¹⁵ Dan me se yuvii israelitá me ní' á. Nuveé yuvii yaníj yuvii 'yaj ndo'o cacun'

me ní' ma'. ¹⁶ Tzaj ne ne'en ní' se vaa nda' se ve'é noco' yo'o so' se-tucuanj Moisés, tzaj ne se cunuu sa' ma'an so' rihaan Diose ma'. 'O se cunuu sa' ya so' rihaan Diose sese cuchuman rá so' ni'yaj so' man Jesucristó adonj. Dan me se cuchumán rá ma'an ní' ni'yaj ní' Jesucristó, yan cunuu sa' ní' rihaan Diose, tzaj ne se cunuu sa' ní', qui'yaj se-tucuanj Moisés ma'. Inanj danj taj danj Diose á. A 'ó yuvii se cunuu sa' rihaan Diose qui'yaj se-tucuanj Moisés ma', taj uún danj Diose adonj. ¹⁷ 'O se ní' me se canoco' ní' man Jesucristó, gaa ne ca'vee x'nee cacun' xráá ní' qui'yaj so', rá ní', tzaj ne 'o se veé danj 'yaj ní' cacun' ta' rasuun chihá'. Me che'é 'yaj ní' danj ga. 'O se Cristó me síi ca'ne' suun qui'yaj ní' cacun', rá so' na'. Taj ma'. —Nu' nana nihánj me nana ca'mii 'unj rihaan síi cu'naj Pedró adonj.

¹⁸ Dan me se ma'an 'unj me síi tiri' chrej canoco' se-tucuanj Moisés, ne veé dan, gaa ne sese guun che'e uún 'unj naquiyaj sa' uún 'unj man chrej yo', ne dan me se ma'an inanj yá 'unj me síi tumé cacun' gaa nanj adonj. ¹⁹ Asij rque me se canoco' 'unj tucuáán yo', tzaj ne quiri' rá 'unj, qui'yaj tucuáán yo', ne yaj me se ase vaa cavi' Jesucristó rihaan rcutze ro', danj vaa cavi' 'unj rihaan tucuáán yo' chuguanj. Ne yaj me se inanj che'é Diose gaa i'na' 'unj ei. ²⁰ Che'é se amán

rá 'un̄j ni'yaj 'un̄j Jesucristó ro', maan̄ che'é dan vaa i'na' 'un̄j ei. Yaj me se nuvé 'un̄j me síi yan̄j cuano ma'. 'O se Jesucristó me síi yan̄j niman̄j, ne che'é dan vaa i'na' 'un̄j cuano ei. Che'é se amán rá 'un̄j ni'yaj 'un̄j man ta'níi Diose ro', che'é dan in̄anj nocó' 'un̄j man so' gaa chéé 'un̄j rihaan chumij̄ nihánj adon̄j. Ne dan me se maan̄ che'é se cunuu 'ee uxrá rá so' mán 'un̄j ro', che'é dan ca'ne' guee rá so' cavi' so' rihaan rcutz̄e che'é 'un̄j nan̄j adon̄j. ²¹ Ne na'vej rá 'un̄j tan̄áj yan̄j 'un̄j se luj̄ qui'yaj Diose che'é 'un̄j ma'. 'O se vaa che'é ya qui'yaj Diose se luj̄ adon̄j. Dan me se sese ca'vee ya navij̄ cacun' che'é qui'yaj se-tucuan̄j Moisés, gaa ne cavi' uun̄ ma'an̄ Jesucristó vaa gaa aj na'. Taj ma'. 'O se ne cavi' uun̄ so' mei.

3

Nanā nihánj taj xna'an̄j se vaa in̄anj che'é se amán rá ní' ni'yaj ní' man Jesucristó, che'é dan yan̄j Nimán Diose ga ní' a

¹ Síi nij snúú rma'an̄ ya me soj sij̄ man̄ estadó Galacia nan̄j chuguan̄j. Me che'é guun rá soj tan̄áj soj tucuaán̄ sa' ga. Vaa síi qui'yaj chree man soj na'. Nuveé se sa' uxrá nata' nii rihaan soj se vaa cavi' Jesucristó rihaan rcutz̄e che'é soj á. ² 'O se me rá 'un̄j xna'an̄j 'un̄j 'o nanā man soj chuguan̄j. Che'é se canoco' nij soj se-tucuan̄j Moisés me yaán̄ Nimán Diose

ga soj na'. Ase che'é se amán rá soj cuno soj se-nanā Jesucristó me yaán̄ Nimán Diose ga soj xa'. ³ 'O se síi nij snúú rma'an̄ ya me soj nan̄j chuguan̄j. Gaa guun che'e soj canoco' soj man Jesucristó, ne guun nucuaj̄ rá soj man Nimán Diose se vaa racuíj̄ Nimán Diose man soj, tzaj̄ ne yaj me se nucuaj̄ rá soj man ma'an̄ soj se vaa cunuu sa' soj qui'yaj ma'an̄ soj nan̄j ason̄. ⁴ Nu' se sa' qui'yaj Diose che'é soj gaa canoco' naca soj man Jesucristó ro', taj yu'vee nó yo', qui'yaj soj a a' man ason̄. Ya ya aj na'. Ne cuchuman̄ ya raj se vaa qui'yaj soj a mei. ⁵ Gaa rqué Diose Nimán so' rihaan soj qui'yaj ndo'o soj rasuun̄ sa', gaa ne me che'é qui'yaj Diose dan̄j, rá soj ga. Che'e se canoco' soj se-tucuan̄j Moisés me qui'yaj Diose dan̄j na'. Taj mei. Dan me se che'é se amán rá soj ni'yaj soj man Jesucristó me qui'yaj Diose dan̄j chuguan̄j.

⁶ Dan me se ase vaa qui'yaj síi cu'naj̄ Abraham síi cayáan̄ gaa naá ro', in̄anj dan̄j qui'yaj soj ei. Dan me se síi cu'naj̄ Abraham ro', me se cuchumán rá so' ni'yaj so' Diose, ne che'é dan cataj̄ Diose se vaa sij̄ sa' me Abraham, ne cunuu sa' so' rihaan Diose á. In̄anj dan̄j a'mii dan̄j Diose adon̄j.

⁷ Che'é dan xcaj̄ soj cuentá se vaa ní' sij̄ amán rá ni'yaj man Diose me se ase vaa síi cu'naj̄ Abraham ro', ta'nga' dan̄j vaa ma'an̄ ní' chuguan̄j.

⁸ Dan me se gaa naá ne'en

Diose se vaa cuchuman rá nij yuvií yaníj ni'yaj nij so' man Diöse, ne ne'en Diöse se vaa cunu sa' nij so' rihaan Diöse, qui'yaj ma'an Diöse, ne che'é dan me nata' Diöse se-nana Diöse nana sa' rihaan Abraham, cataj Diöse:

—Che'é se vaa qui'yáa so' ro', che'é dan me qui'yáa 'unj se luj che'é taran' nij yuvií yaníj adonj —taj Diöse rihaan sí cu'naj Abraham asij taj vaj a 'ó yuvií ne'en se-nana Diöse nana sa', ne nu' nana yo' nana ca'mii Diöse rihaan sí cu'naj Abraham ro', canó nana yo' rihaan danj Diöse a.

⁹ Dan me se cuchumán rá Abraham ni'yaj so' Diöse, ne qui'yaj Diöse se luj che'é so', ne ase vaa qui'yaj Diöse che'é sí cu'naj Abraham ro', danj qui'yaj uún Diöse che'é taran' nij sí cuchuman rá ni'yaj man so', ne qui'yaj uún Diöse se luj che'é nij so' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa se ca'vee cunu sa' ní' rihaan Diöse, qui'yaj se-tucuanj Moisés a ma'

¹⁰ Tzaj ne a'mii uún danj Diöse che'é yuvií nucaj rá man se-tucuanj Moisés, taj yo': “Sese se qui'yaj yo'ó so' cunudanj nij nana no' rihaan danj Diöse nana cataj xna'anj Moisés ro', ne so' me sí cachran' xna'anj ni'yaj rihaan Diöse á”, taj danj Diöse, ne a 'ó yuvií se guun nucaj qui'yaj nu' se-tucuanj Moisés a ma'. Che'é dan me taran' nij yuvií nucaj rá man se-tucuanj Moisés ro', quiran' nij so' sayuun, qui'yaj Diöse

adonj. ¹¹ Tzaj ne: “Sí amán rá ni'yaj man Diöse ro', me se cunu sa' so' rihaan Diöse, ne cayáan so' ga Diöse nu' cavií nu' ca'anj a”, taj uún danj Diöse, ne che'é dan me ne'en ní' se vaa inanj nij yuvií amán rá ni'yaj man Diöse me yuvií cunu sa' rihaan Diöse á. Se cunu sa' nij yuvií nucaj rá man se-tucuanj Moisés ma'. ¹² Dan me se xa' se-tucuanj Moisés, tzaj ne ne che'e yan cuchuman rá' me nani' rihaan sayuun ma'. Maan che'é yan qui'yá' nu' rasuun taj tucuaán yo' me nani' rihaan sayuun, taj se-tucuanj Moisés nanj adonj.

¹³ Dan me se gaa naá me se ne guun nucaj ní' qui'yaj ní' nu' se-tucuanj Moisés ma'. Che'é dan me sij cachran' xna'anj ni'yaj me ya ní' gaa rque, tzaj ne cavi' Jesucristó rihaan rcutze che'é ní', ne guun so' sí cachran' xna'anj ni'yaj che'é ní', ne che'é dan se quiran' ma'an ní' sayuun daj chihaa míj a man chuguanj. “Sí aj noco' rihaan rcutze me sí cachran' xna'anj ni'yaj rihaan Diöse”, taj danj Diöse á. Dan me se guun Jesucristó 'o sí cata se-cacun' cunudanj ní' nago' so' nu' nij cacun' yo' rihaan rcutze, ne cuano nihánj me se sí vaa uun xráa me ní' cuano ei. ¹⁴ Ndaa síj, gaa ne se luj cata' tu'va Diöse rihaan sí cu'naj Abraham ro', ca'na' se luj yo' ndaa rihaan nij yuvií yaníj, che'é se vaa qui'yaj Jesucristó a. Dan me se gaa naá, ne cata' tu'va Diöse

se vaa catuṽ Nimán Diose nimán ní', ne cuchumán rá ní' ni'yaj ní' man Diose, ne che'é dan catúj ya Nimán Diose nimán taran' ní' cuano ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cata' tu'va Diose rihaan sí' cu'naj Abraham cataj Diose se vaa rque ndo'o Diose se sa' rihaan nij ta'nú' ta'nij si'no Abraham a

¹⁵ Ne ca'mii 'unj che'é ndaa vaa 'yaj nij sí' man rihaan yo'óo nihánj, tinuj, nocoj. Sese vaa vij roj so' numíj nana, ne asa' quisíj numíj roj so' nana, gaa ne naxcaj roj so' 'o yanj a'mii che'é ndaa vaa qui'yaj roj so', gaa ne dan me se ndaa vaa taj yanj naxcaj roj so' ro', 'yaj roj so' a. Se guun ca'ne' rá roj so' ma'. ¹⁶ Ne dan me se ta'nga' danj qui'yaj guee Diose ga sí' cu'naj Abraham, ne dan me se cunumíj roj so' nana ndaa vaa qui'yaj Diose ga sí' cu'naj Abraham a. Dan me se cataj Diose se vaa cavii sa' so' do', cavii sa' ta'nú' ta'nij si'no so' do' a. (Dan me se danj a'mii danj Diose, tzaj ne ne cataj Diose se vaa cavii sa' que'ee ta'nú' ta'nij si'no sí' cu'naj Abraham ma'. 'O se che'é orún' ta'nú' ta'nij si'no sí' cu'naj Abraham ca'mii danj Diose adonj. Ne sí' cu'naj Jesucristó me sí' cavii sa' nanj adonj.)

¹⁷ Ne inanj nihánj me nana me rá 'unj cataj xna'anj 'unj rihaan soj ei. Dan me se Diose cataj rihaan sí' cu'naj Abraham daj qui'yaj Diose che'é Abraham do', che'é

ta'nú' ta'nij si'no Abraham do', ne cachén yo'ó ca'anj cientó táa yo'ó ico chi' yo', gaa ne rque Diose se-tucuanj Moisés, tzaj ne ne quirí' nana cata' tu'va Diose qui'yaj Diose che'é sí' cu'naj Abraham qui'yaj se-tucuanj Moisés ma'. 'O se ya qui'yaj so' ndaa vaa cataj so' adonj. ¹⁸ Dan me se sese che'e se-tucuanj Moisés me rque Diose rasuun sa', gaa ne nuveé che'e yan cata' tu'va so' rque so' rasuun sa' asij naá me yo' gaa a ma'. Maan se ca'mii unj so' vaa gaa nanj adonj. Tzaj ne sese inanj nij sí' noco' se-tucuanj Moisés me sí' nıcaj nij rasuun sa' yo', gaa ne taj yu'vee nó nana cata' tu'va Diose rihaan Abraham gaa naá vaa gaa a ma'. Tzaj ne ne vaa danj a ma'. 'O se che'é nana ca'mii Diose rihaan Abraham me nıcaj ní' nij rasuun sa' ei. Dan me se quirí' unj ní' nu' nij rasuun sa' yo', qui'yaj Abraham chuguanj. Ne a doj sa'anj ne cıru'vee ní' che'é nu' rasuun sa' yo' a ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa rque Diose se-tucuanj Moisés che'é yan xcaj yuvii cuentá se vaa sí' tumé ndo'o cacun' me yuvii a

¹⁹ Dan me se sese danj vaa, gaa ne me che'é rque Diose se-tucuanj Moisés, rá soj ga. Rque Diose tucuaán yo' rihaan Moisés che'é cacun' tumé yuvii, ne me rá Diose canoco' yuvii tucuaán yo' ndaa se ca'na' ta'nú' ta'nij si'no Abraham sí' cu'naj Jesucristó rihaan chumii

nihánj, gaa ne so' ro', me sí rque nu' nij rasuun sa' rihaan yuvij, ndaa vaa cataj Diose rihaan sí cu'naj Abraham gaa naá ei. Dan me se guun rá Diose se vaa gaa ca'na' Jesucristó, ne ca'ne' rá yuvij ga se-tucuanj Moisés yo' adonj. Tzaj ne se-mozó Diose me nij sí cataj xna'anj tucuáán yo' rihaan sí cu'naj Moisés, gaa ne cataj xna'anj so' tucuáán yo' rihaan nij yuvij a. Dan me se cataj xna'anj Moisés rihaan nij yuvij, ²⁰ tzaj ne gaa ca'mii Diose rihaan sí cu'naj Abraham, ne ma'an ya so' ca'mii adonj. Taj vaj sí ca'mii che'é Diose ma'. Taj vaj sí cataj xna'anj rihaan Diose daj me rá sí cu'naj Abraham ma'. Maan se ma'an ya so' me sí ca'mii ga sí cu'naj Abraham, ese orún' ya so' me Diose nanj adonj.

²¹ Tzaj ne taj ri'yunj se-tucuanj Moisés man nana cata' tu'va Diose rihaan Abraham gaa naá, rá soj na'. Daj chihaa mij ne vaa danj ma'. Tzaj ne sese guun nucuaj yuvij qui'yaj yuvij 'o tucuáán rque Diose, ne ya cunuu sa' yuvij rihaan Diose, qui'yaj tucuáán yo' ei. Tzaj ne se guun nucuaj yuvij qui'yaj yuvij tucuáán vaa danj ma'. ²² Che'é dan me taj danj Diose se vaa cunudanj yuvij tumé ndo'o cacun' nanj adonj. Inanj danj vaa tumé taran' yuvij cacun', taj danj Diose, ne che'é dan me nana cata' tu'va Diose rihaan sí cu'naj Abraham ro', quisij ya nu'

nana yo' che'é taran' ní' sij amán rá ni'yaj man Jesucristó adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa gaa ca'na' Jesucristó, ne taj che'é canoco' ní' se-tucuanj Moisés a man adonj

²³ Tzaj ne gaa ataa doj quisij güii cuchuman rá ní' ni'yaj ní' man Jesucristó, ne inanj se-tucuanj Moisés canoco' ní', ne ase vaa 'o sí tumé man ní' ro', danj vaa se-tucuanj Moisés rihaan ní' gaa rque ei. Inanj se-tucuanj Moisés vaa rihaan ní' canoco' ní' ndaa se ca'na' güii tihaan Diose rihaan ní' se vaa cuchuman rá ní' ni'yaj ní' man Jesucristó a. ²⁴ Dan me se ase vaa sí tumé man xnii daj qui'yaj xnii ro', ta'nga' danj vaa se-tucuanj Moisés rihaan ní' gaa rque, cutumé yo' man ní' ndaa se ca'na' Jesucristó ei. Ndaa síj, gaa ne no xcuún ní' cuchuman rá ní' ni'yaj ní' man so', ne ca'vee cunuu sa' ní' rihaan Diose adonj. ²⁵ Cuanó ro', nihánj me se aj cuchumán rá ní' ni'yaj ní' man Jesucristó, ne che'é dan me taj che'é tumé se-tucuanj Moisés man ní' a ma'.

²⁶ Che'é se amán rá nij soj ni'yaj soj man Jesucristó ro', che'é dan ta'níí Diose me taran' soj cuano nanj adonj. ²⁷ Dan me se che'é se cata' ne soj che'é Jesucristó ro', che'é dan me ase vaa Jesucristó ro', ta'nga' danj vaa soj cuano nanj ei. ²⁸ Ne se cataj soj se vaa ta'aj soj me yuvij israelitá ne yo'ó ta'aj soj me yuvij

yaníj ma'. Ne se cataj soj se vaa ta'aj soj me mozó ne yo'ó ta'aj soj, nuveé sij uun mozó me yo'ó ta'aj soj, cataj soj ma'. Ne se cataj soj se vaa ta'aj soj me snó'o ne yo'ó ta'aj soj me chana ma'. 'O se tananj ase vaa orún' yuvií vaa taran' soj, ne 'o cyaan vaa taran' soj che'é se noco' soj man Jesucristó nanj ei. ²⁹ Che'é se sij noco' man Jesucristó me soj ro', che'é dan ma'an ya ta'níí ta'nij si'no síí cu'naj Abraham me soj rihaan Diose, ndaa vaa cataj Diose rihaan síí cu'naj Abraham se vaa rque so' rasuun sa' rihaan taran' nij ta'níí ta'nij si'no síí cu'naj Abraham adonj.

4

¹ Ne ne'en soj daj vaa xnii, se vaa vaa güii, ne guun si'yaj xnii nu' rasuun man tucua rej xnii ei. Tzaj ne gaa xnii me so', ne ase vaa mozó ro', danj vaa so' tucua rej so' gaa yaán rej so' ei. ² Dan me se vaa yuvií tumé man xnii daj qui'yaj xnii, ne inanj danj vaa tumé nii man xnii ndaa se cachij ya xnii, gaa ne vaa güii ca'vej rá rej xnii quita'aa xnii rasuun man tucua xnii ei. ³ Ne ase vaa xnii ataa cachij ro', ta'nga' danj vaa ma'an ní' gaa rque, ne inanj ne'en ní' canoco' ní' man nij ya'anj uun chij rihaan chumií nihánj a.

⁴ Tzaj ne quisíj güii me rá Diose rque Diose nu' se sa' rihaan ní', ne che'é dan ca'néé Diose ta'níí so'

ca'na' ta'níí so' rihaan chumií nihánj, ne cuchruj 'o chana man ta'níí Diose, ne síí noco' se-tucuanj Moisés me nu' nij tuvi' so' gaa cayáán so' rihaan chumií nihánj adonj. ⁵ Dan me se me rá Jesucristó racuíj so' man taran' ní' sij noco' tucuaán noco' yuvií man rihaan chumií nihánj, se vaa ca'vee tanáj ní' tucuaán noco' yuvií man rihaan chumií, ne nicaíj ní' nu' se sa' me rá Diose rque Diose rihaan ta'níí Diose ei. Ne danj me rá Jesucristó qui'yaj so' che'é ní' chuguanj. ⁶ Cuanó nihánj me se ta'níí Diose me nij soj ei. Che'é dan ca'néé Diose man Nimán ta'níí so' nimán ní', ne che'é dan me: "Ataj chij. Rej núj mé so' á", taj ní', aguáj ní', 'yaj Nimán ta'níí so' ei. ⁷ Che'é dan me nuveé mozó me soj rihaan Diose cuano nihánj ma'. Ase vaa mozó vaa soj gaa rque, tzaj ne xa' yaj, nahuun soj ta'níí Diose, ne vaa güii nacaj soj nu' se sa' rque Diose rihaan nij ta'níí so' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ne nó xcúún ní' qui'yaj ní' tucuaán noco' yuvií man rihaan chumií nihánj cuano mei

⁸ Gaa rque me se ne ne'en ya soj daj vaa Diose ma'. Che'é dan me qui'yaj suun soj rihaan ya'anj uun chij rihaan rasuun man rihaan chumií nihánj, tzaj ne nuveé ya'anj ya me nij ya'anj qui'yaj suun soj rihaan ma'. ⁹ Tzaj ne cuano nihánj me se ne'en nij soj man ma'an ya Diose

ei. Tzaj ne sa' doj cataj 'un̄j se vaa ne'en Diose man nij soj chuguan̄j. Sese aj ne'en soj man ma'an̄ ya Diose, gaa ne me che'é canicaj uún soj canoco' soj man nij ya'an̄j uun chij rihaan rasuun man rihaan chumii nihánj ga. Ne'en soj se vaa se guun nucuaj nij so' racuíj nij so' man soj ma'. Taj yu'vee a 'ó xco' nó ma'an̄ nij so' ma'. Me che'é me rá uún soj qui'yaj suun soj rihaan nij so' ga. ¹⁰ Ne navij rá soj güii guee do', navij rá soj cha'an̄j che'é 'o 'o yavii do', vaa dió guee rihaan soj do', vaa yo' guee rihaan soj do' ga. Me che'é 'yaj soj dan̄j ga. ¹¹ Nanó ndo'o rá 'un̄j se vaa 'yaj soj, ne nanó rá 'un̄j se vaa quirí' rma'an̄ nu' suun qui'yaj suun 'un̄j tucu'yón 'un̄j se-nana Diose nana sa' man nij soj nan̄j chuguan̄j.

Nana nihánj taj xna'an̄j se vaa nanó rá Pabló che'é se tanáj nij síi man Galacia nana tucu'yón so' man nij so' a

¹² Ase vaa 'un̄j ro', dan̄j gaa guee soj, ése ndaa adi' se vaa soj ro', dan̄j vaa guee 'un̄j, tinuj, nocoj. Che'é dan me daj se 'yaj guej cuano ro', dan̄j qui'yaj guee soj ei. Nu-veé che'e se qui'yaj chi'ii soj manj ma'. Tananj a, ne inanj ve'é qui'yaj soj gaa cayáan 'un̄j ga soj ei. ¹³ Aj ne'en soj se vaa che'é se canó chi'ii manj, che'é dan natá' 'un̄j se-nana Diose nana sa' rihaan soj gaa asino yaan ei. ¹⁴ Ne gaa quirán' 'un̄j rihaan soj me se ne nachri' soj ni'yaj

soj manj ma'. Tananj a, ne caraya'an̄j ndo'o soj ni'yaj soj manj, ne ndaa adi' ve'é 'yaj nii ga 'o se-mozó Diose ro', dan̄j qui'yaj soj, gaa ne ve'é ndo'o ca'mii soj gaj ei. Ne ase vaa ma'an̄ ya Jesucristó ro', ta'nga' dan̄j vaa 'un̄j, rá soj, ¹⁵ ne che'é dan me guun niha' uxrá rá nij soj ne ve'é uxrá cuno soj nana ca'mij, ne cunuu 'ee uxrá rá soj manj nan̄j adon̄j. Dan me se cataj yá' ta' asuun, ne sese guun nucuaj nij soj quirii soj rlij rihaan soj cunuú yo' rihan̄j, ne ca'vej rá soj qui'yaj soj dan̄j, nda' rasuun nan̄j chuguan̄j. Tzaj ne yaj me se me che'é ne niha' rá soj gaa uno soj nana a'mij cuano ga. ¹⁶ Maan che'é se ca'mij nana ya ya rihaan soj, che'é dan mej síi taj ri'yun̄j man soj, rá soj nan̄j na'. Taj ma'.

¹⁷ Dan me se araya'an̄j uxrá yo'ó nij so' man soj, tzaj ne ne cunaj daj chihaa mij 'yaj nij so' ma'. Maan se me rá nij so' tanáj xco soj nana noco' ní' sij amán rá ni'yaj man Jesucristó, ne inanj ma'an̄ nij so' canoco' soj, rá nij so' nan̄j adon̄j. ¹⁸ Sese ve'é 'yaj yuviij ga soj, ne cunaj uxrá sese caraya'an̄j nij yuviij man soj, rá 'un̄j á. Tzaj ne yo'o dan̄j qui'yaj nij so', sese ya me sa' rá nij so' ni'yaj nij so' man nij soj ei. Tzaj ne taj ma'. Me che'é gaa yáan 'un̄j ga soj, gaa ne uun che'e nij so' 'yaj nij so' se sa' ga soj ga. Nu-veé se sa' 'yaj nij so' ga soj man chuguan̄j. ¹⁹ Dan me se

ase vaa ta'níi 'un̄j ne'ej ro', dan̄j vaa nij soj, tinuj, no-coj. Cuan̄o nihán̄j me se uun che'e uún 'un̄j nanó ndo'o raj che'é soj ndaa vaa nanó raj gaa rque, ne me rá 'un̄j se vaa nari' sa' ya soj se-nana Diose nana sa' ya ei. Dan me se ase vaa nanó rá chana nichrun' cuchruj ne'ej che'é se ne ne'en no' sese ca'ngaa sa' ta'níi no' ro', dan̄j vaa nanó rá 'un̄j che'é soj cuano chuguan̄j. Ne veé inan̄j dan̄j nanó ndo'o rá uún 'un̄j che'é nij soj ndaa nari' ya ya soj ndaa vaa qui'yaj ma'an̄ ya Jesucristó nan̄j ei. ²⁰ 'Q se 'vee, ne ndaa cuano cayáán yá 'un̄j ga soj, gaa ne ca'mii ma'an̄ yá 'un̄j ga soj, raj ei. Tzaj ne ne ne'en yaj dan̄j nano raj che'é soj a mei.

Nana nihán̄j taj xna'an̄j se vaa sese noco' ní' se-tucuan̄j Moisés, ne mozó me ní', ne ne nó xcuún ní' qui'yaj ní' dan̄j a ma'

²¹ Me rá 'un̄j cataj ya soj 'o nana rihan̄j ei. Me rá nij soj canoco' soj se-tucuan̄j Moisés, tzaj ne ne'en soj dan̄j taj nana cachrón Moisés rihaan yan̄j yo' na'. ²² Dan me se cachrón Moisés nana nihán̄j rihaan yan̄j, se vaa vaa vij ta'níi síi cu'naj Abraham sno'o cunii, ne yo'o ta'níi so' me ne'ej cuchruj mozó chana nuu rihaan so', ne yo'ó ta'níi so' me ne'ej cuchruj ma'an̄ nica so' a. Xa' nica so', tzaj ne nuveé mozó me chana nica so' ma'. Nica ya so' me yo' adon̄j. ²³ Dan me se ne'ej

cuchruj mozó chana ro', me se ase vaa a'ngaa naj guun ne'ej ro', dan̄j vaa ca'ngaa so' a. Tzaj ne xa' ne'ej cuchruj ma'an̄ nica Abraham, tzaj ne aj cata' tu'va Diose dan̄j qui'yaj Diose che'é so' asij gaa ataa ca'ngaa so' a.

²⁴⁻²⁵ Ne ase vaa cuentó che'é roj chana cuchruj ne'ej ro', dan̄j vaa yo'ó nana tucuyón ní', rá 'un̄j, ne ase vaa roj chana ro', dan̄j vaa vij nana cataj xna'an̄j Diose rihaan yuvii a. Dan me se yo'o chana me se-mozó Abraham, ne Agar cu'naj se-chuvii no', ne ase vaa mozó chana cu'naj Agar ro', ta'nga' dan̄j vaa nana cataj xna'an̄j Diose rihaan síi cu'naj Moisés gaa ca'mii Diose ga Moisés xraá quij xcaan cu'naj Sinaí a. Se-tucuan̄j Moisés me nana yo', ne ase vaa mozó ro', dan̄j vaa yuvii noco' nana yo' a. Nicun' quij xcaan cu'naj Sinaí rej cu'naj Arabia, tzaj ne ase vaa chana cu'naj Agar ro', ta'nga' dan̄j vaa nij yuvii man chuman' Jerusalén cuano a. Dan me se taran' nij yuvii man chuman' Jerusalén me yuvii israelitá yuvii noco' se-tucuan̄j Moisés, ne ase vaa mozó ro', dan̄j vaa taran' nij so' nan̄j ei. ²⁶ Tzaj ne síi man yo'ó chuman' Jerusalén chuman' naj rej xta' me ní', ne nuveé mozó me ní' ma'. 'Q se aj guun nii ní' man chuman' Jerusalén naj rej xta' adon̄j.

²⁷ Nihán̄j me nana no rihaan dan̄j Diose a: "Gaa niha' nimán so', chana itupun á.

Ataa cuchruj so' ne'ej, tzaj ne gaa niha' uxrá nimán so' á. 'O ruún so' cuano, tzaj ne vaa güii, ne doj a gaa ta'níi so' rihaan ta'níi chana otoj ga snó'o adonj". Inanj danj a'mii danj Diose che'é nica Abraham chana cuchruj man síi cu'naj Isaac a.

28 Ne ase vaa ta'níi no' síi cu'naj Isaac ro', ta'nga' danj vaa nij soj, tinuj, nocoj. Soj me ne'ej se vaa cataj ya Diose ca'ngaa ya ei. Ne ase vaa cavii sa' síi cu'naj Isaac ro', danj cavii sa' soj uún ei. 29 Ne'en nij soj se vaa xnii ca'ngaa ma'an ta'níi yo'ó chana ro', me se taj ri'yunj ndo'o so' man ne'ej tucua ya ve' chuguanj. Dan me se ta'nga' danj ran' guee ní' cuano nihánj, ne dan me se 'yaj ndo'o nij yuvii noco' ma'an se-tucuanj Moisés sayuun man ní' sij cunuu sa' nimán che'é Nimán Diose chuguanj.

30 Tzaj ne xcax ní' cuentá me taj danj Diose ei. Dan me se taj yo' se vaa: "Quirij so' man roj ta'nij mozó chana ca'anj yanij roj ta'nij no' á. 'O se orún' ta'níi nica so' níi ne uun mozó me síi guun síi si'yaj nu' si'yáa so' vaa güii ei. Ne xa' ta'níi chana uun mozó, tzaj ne daj chihaa míj ne nó xcúún ta'níi mozó chana yo' quirij' yo' ta'aj si'yáa so' ma'". Dan me se danj vaa nana ca'mii Diose rihaan Abraham nana no rihaan danj Diose a. 31 Dan me se nuveé ta'nij mozó chana me ní', man tinuj, man nocoj. Nuveé

yuvii 'yaj suun ndo'o canoco' se-tucuanj Moisés me ní' ma'. Maan se ase vaa ta'níi chana ne uun mozó ro', danj vaa ní', ne a 'ó tucuaán ne nó xcúún ní' canoco' ní' a ma'.

5

1 Maan se aj ca'néj Jesucristó nu' suun taj xráa ní', ne che'é dan vaa ya'núj rihaan ní' canoco' ní' man Diose cuano ei. Che'é dan me ca'nej nucuj soj nimán soj, ne se ca'vej uún soj qui'yaj suun soj suun uun mozó a ma'. Se guun rá soj canoco' soj nu' se-tucuanj Moisés a ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa taj che'é cuta' nii ta'nga' man nee man ní' ma'

2 Xcaj nij soj cuentá se vaa nihánj me nana taj xna'anj ma'an 'unj sij cu'naj Pabló rihaan soj ei. Dan me se sese cuta' nii ta'nga' man soj, ne taj yu'vee nó Jesucristó rihaan soj vaa gaa a ma'.

3 Nihánj me cataj xna'anj uún 'unj rihaan soj se vaa taran' nij snó'o a'vej rá cuta' nii ta'nga' man ro', no xcúún nij so' canoco' nij so' nu' se-tucuanj Moisés adonj.

4 Ta'aj nij soj me rá canoco' se-tucuanj Moisés, ne cunuu sa' nij so' rihaan Diose, rá nij so', tzaj ne nuveé sij noco' man Jesucristó me síi 'yaj danj ma'. 'O se síi tanáj xco se luj qui'yaj Diose che'é ní' me nij so' adonj. 5 Xa' ní', tzaj ne nuu Nimán Diose nimán ní', ne amán rá ní' ni'yaj ní' man Jesucristó, ne che'é dan me guun ya rá ní' se vaa vaa güii

cunuu sa' ní' rihaan Diose, ne yo'ò na'vij ní' ndaa se quisij ya güii yo' adonj. ⁶ Xa' ní' sij noco' man Jesucristó me se taj se 'yaj sese quitaj ta'nga' man ní', taj se 'yaj sese se quitáa ta'nga' man ní', taj se 'yaj ma'. 'O se amán rá ní' ni'yaj ní' man Jesucristó, ne che'é dan cunuu 'ee rá ní' ni'yaj ní' man tinúú ní', ne che'é roj yo' me caviij sa' ní' adonj.

⁷ Gaa rque me se aj sa' uxrá noco' soj man Diose tzaj niha'. Me síí caráán chrej rihaan soj se cuchumán rá soj cunò soj nana ya yaj ga. ⁸ Xa' nana uno soj cuano, tzaj ne nuveé Diose me síí ca'mii nana yo' rihaan soj ma'. Dan me se xa' Diose, tzaj ne yo'ò canacúún so' man soj canoco' soj man orún' ya so' adonj. ⁹ Ne'en nij soj se vaa yo'óó cu'naj levadura se 'yaj namij rque rachrúún, me se doj tzin' yo' araa nii rque cunj, tzaj ne namij rque cunudanj cunj, 'yaj yo', ne ase vaa yo'óó cu'naj levadura ro', ta'nga' danj vaa nana ne uno soj adonj. Dan me se doj tzin' nana ne uno soj, tzaj ne ca'anj ni'ya que'ee nij soj, qui'yaj nana ne yo' ei.

¹⁰ Dan me se 'unj me se yo'ò amán raj ni'yaj 'unj man síí 'nij ra'a man ní' se vaa yo'ò cyaan gaa rá soj ga 'unj chuguanj. Ne síí a'mii yo'ò nana ro', tzaj ne 'yaj chruj so' rihaan soj se vaa se canoco' sa' soj man Diose chuguanj. Che'é yan 'yaj so' danj ro',

che'é dan quiran' so' sayuun, qui'yaj Diose nanj adonj. Me ma'an sij me so', tzaj ne ya quiran' so' sayuun, qui'yaj Diose ei.

¹¹ A'mii natáj ma'an 'unj rihaan yuvij se vaa cuta' nii ta'nga' man yuvij, rá soj na'. Taj, man tinuj, man nocoj. Sese danj vaa nana a'mii natáj 'unj, ne ne guun na'aj yuvij cunò yuvij nana se vaa cavi' Jesucristó rihaan rcutze asuun saj ma'. Tzaj ne guun na'aj nij yuvij ei. Ne maan che'é dan 'yaj ndo'o nij yuvij sayuun manj adonj. ¹² Dan me se vaa che'é cataj ní' se vaa nij síí 'yaj sayuun man soj ro', 'o se veé, ne vaa che'é ca'ne' nij so' nu' nee man ma'an nij so' vaa tzaj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ve'é qui'yaj ní' nu' se vaa me rá Nimán Diose qui'yaj ní' á

¹³ Dan me se canacúún Diose man nij soj guun niha' nimán soj canoco' soj man so', tinuj, nocoj. Tzaj ne se guun rá soj se vaa ca'vee qui'yaj soj náa guun se me rá nee man ma'an soj qui'yaj soj ma'. Tananj cunuu 'ee rá soj tinúú soj, ne yo'ò qui'yaj suun soj che'é tinúú soj ei. ¹⁴ Dan me se 'o cyaan ya vaa nu' se-tucuanj Moisés ga orún' nana nihánj chuguanj: “Adi' se 'ee rá so' man ma'an so' ro', ta'nga' danj gaa 'ee rá so' man yo'ó yuvij á”. Ne nihánj me nana no xcuún ní' cunò ní', ne sese danj qui'yaj ní', ne síí 'yaj nu' se-tucuanj Moisés me ya ní' adonj. A 'ó nana

se cachiin cunō uún ní', sese danj qui'yaj ní' a ma'. ¹⁵ Tzaj ne sese cunū' soj do', sese guun xcoj ruvaa rá soj ni'yaj soj tuvi' soj do', sese qui'yaj soj sayuun man tuvi' soj do', ne dan me se tadó uxrá soj ei. 'O se sese danj uun rá soj, ne quirí' cunudanj tuvi' soj, qui'yaj soj nanj chuguanj.

¹⁶ Ne cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa yo'o cunō soj a'mii Nimán Diose gaa chéé soj rihaan chumii nihánj, ne sese inanj danj qui'yaj soj, ne daj chihaa míj se guun qui'yaj soj se vaa me rá nee man ma'an soj qui'yaj soj ma'. ¹⁷ Dan me se inō uxrá vaa se me rá nee man ní' qui'yaj yo' gā se me rá Nimán Diose qui'yaj yo' ei. Dan me se inō me rá 'o 'o roj yo' ei. Sese me rá ní' cunō ní' rihaan Nimán Diose, ne aráan nee man ní' chrej rihaan ní' cunō ní' rihaan Diose chuguanj. Ne sese me rá ní' qui'yaj ní' se nij me rá nee man ní' qui'yaj yo', ne aráan Nimán Diose chrej rihaan ní' se qui'yaj ní' danj ma'. Ne unu' Nimán Diose gā nee man ní', ne ca'vee se me rá ní' qui'yaj ní' ndaa vaa me rá ma'an ní' qui'yaj ní', tzaj ne se guun nucaj ní' qui'yaj ní' danj a man adonj. ¹⁸ Tzaj ne sese nocō' soj man Nimán Diose, ne taj che'é canocō' soj se-tucuanj Moisés a mei.

¹⁹ Dan me se aj ne'en soj daj vaa rasuun me rá nee man ma'an soj qui'yaj yo' ei. Me rá yo' qui'yaj yo' cacun' gā yo'ó chana do', me rá yo'

qui'yaj yo' se nij ndo'o do', me rá yo' qui'yaj yo' se na'aj ndo'o do', ²⁰ quina'vij soj rihaan ya'anj acój yuvii do', me rá uún yo' ca'mii soj gā sí chruun nano' so' chrej che'é soj do', uun xcoj ruvaa rá soj ni'yaj soj tinúú soj do', unu' soj gā tinúú soj do', axríj yuvaa soj man tinúú soj do', inanj me rá 'o 'o soj cavii sa' uún soj do', uxrá' ta'aj nij soj man nij soj do', ²¹ uun xcoj ruvaa rá soj ni'yaj soj tinúú soj do', achráá ndo'o soj chra' xno gā tuvi' soj do', ne dan me se que'ee doj tuvi' cacun' nihánj 'yaj uún soj, 'yaj nee man ma'an soj nanj adonj. Aj cataj xna'anj 'unj rihaan soj, ne cuano nihánj me se cataj xna'anj uún 'unj rihaan soj se vaa yuvii 'yaj danj ro', daj chihaa míj se cayáan nij so' gā Diose asa' guun chij Diose rihaan chumii nihánj a ma'.

²² Tzaj ne sese inanj rihaan Nimán Diose cunō ní', ne cunū 'ee rá ní' tuvi' ní' do', guun niha' rá ní' do', gaa xej nimán ní' do', gaa inaj nimán ní' do', ve'é qui'yaj ní' rihaan yuvii do', yo'o cuchuman rá ní' do', ²³ sí ni'yanj a'mii guun ní' do', ve'é cutumé ní' man ní' daj qui'yaj ma'an ní' do', qui'yaj Nimán Diose ei. Inanj danj gaa ní' sese ve'é cunō ní' rihaan Nimán Diose nanj adonj. Yo' me sese qui'yaj ní' ndaa vaa taj nana nihánj, ne taj cacun' quitaj xráá ní' qui'yaj nana nihánj a ma'. ²⁴ Dan me se ní' sij aj canocō'

man Jesucristó ro', me se aj ticavi' Jesucristó man nu' se chi'ii man nimán ní', gaa cavi' so' rihaan rcutze, ne dan me se quisij qui'yaj nee man ní' cacun', ne daj chihaa míj se qui'yaj uún ní' se chi'ii me rá nee man ní' qui'yaj yo' a ma'.
 25 Dan me se che'é se cunu sa' nimán ní', qui'yaj Nimán Diose, che'é dan yo'o cunó ní' nu' se vaa cataj xna'anj Nimán Diose rihaan ní' ei.
 26 Se ca'mii xta' ní' a 'ó xco' a ma'. Se ca'mii ra'yunj ní' rihaan tinúú ní' a ma'. Se guun xcoj ruvaa rá ní' ni'yaj ní' tinúú ní' a ma'.

6

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ve'é racuíj ní' man tinúú ní' a

1 Sese ya xcaj nij soj cuentá se vaa qui'yaj 'o tinúú soj cacun', ne soj sij ve'é noco' Nimán Diose ro', nago' soj chrej man síi tumé cacun' daj qui'yaj so' rej rihaan so', tinuj, nocoj. Tzaj ne nica' gaa nimán soj, ne ve'é ca'mii soj nana sa' ga síi tumé cacun' ei. Dan me se tadó soj ga ma'an soj gaa nago' soj chrej ei. Sese se tadó soj, ne ma'an soj do' ca'anj chrej chi'ii nanj chuguanj.
 2 Dan me se ca'vee se me ma'an sayuun ran' tinúú soj, tzaj ne racuíj soj man so' ei. Sese danj qui'yaj soj, ne síi qui'yaj nu' tucuaán cuchruj Jesucristó che'é ní' me soj gaa nanj chuguanj. 3 Ne sese vaa síi guun rá se vaa síi sa' me ma'an so', ne síi ne ne'en uxrá

me so', ne síi tiha' yu'unj man ma'an me so' nanj ei. 4 Tzaj ne naqui'yaj cuu 'o 'o ní' daj 'yaj ma'an ní', ne sese ve'é 'yaj ní', ne guun niha' rá ní' che'é se vaa ve'é 'yaj ma'an ní' ei. Tzaj ne ne nó xcúún ní' naqui'yaj cuu ní' daj 'yaj tinúú ní' ma'. Se cataj ní' se vaa sa' doj 'yaj ní' rihaan tinúú ní' ma'.
 5 Maan se ino vaa suun ata 'o 'o ní', ne no xcúún 'o 'o ní' cata ní' suun vaa rihaan ma'an ní' nanj adonj.

6 Dan me se síi tucu'yón se-nana Diose ro', me se no xcúún so' cuxra' ta'aj so' nu' se sa' rihaan síi tihaan se-nana Diose nana sa' rihaan so' a.

7 Tzaj ne se tiha' yu'unj soj man ma'an soj ma'. Se ca'vee tiha' soj man Diose ma'. Dan me se sese 'yaj yo'o so' sayuun rihaan chumii nihánj, ne gaa ndo'o sayuun quitaj xraá so', 8 ne sese qui'yaj yo'o so' inanj se vaa me rá nee man ma'an so' qui'yaj so', ne nee man so' qui'yaj quirí' nu' so' nanj adonj. Sese qui'yaj yo'o so' inanj se vaa me rá Nimán Diose qui'yaj so', ne Nimán Diose qui'yaj gaa i'na' so' cayáán so' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj adonj. 9 Se guun rmii ní' qui'yaj sa' ní' ma'. Sese se quirí' rá ní', ne quisij güii cachrón Diose, ne sa' uxrá doj cavii ní', qui'yaj Diose ei. 10 Dan me se yaj vaa ya'núj rihaan ní' ro', qui'yaj suun ndo'o ní' che'é se sa' cuano ei. Che'é dan ve'é uxrá qui'yaj suun ní', racuíj ní' man cunudanj yuvii ei. Tzaj

ne doj a guun rá ní' raçuíj ní' man nij tinúú ní' nij sí amán rá ni'yaj man Jesucristó adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa guun niha' rá Pabló inanj che'é se cavi' Jesucristó rihaan rcutze che'é ní' a

¹¹ Ni'yaj soj ei. Xij ndo'o vaa letrá cachrón ra'aj ma'anj che'é nij soj chuguanj. ¹² Nij sí me rá ve'é ca'mii yuvii che'é ro', ma'an nij so' me sí me rá cata' ta'nga' man soj nanj adonj. Danj 'yaj nij so' che'é se na'vej rá nij so' qui'yaj yuvii sayuun man nij so' che'é se noco' nij so' man Jesucristó sí cavi' rihaan rcutze nanj chuguanj. Maan che'é dan a'mii nij so' danj rihaan soj nanj adonj. ¹³ Dan me se ata' ta'nga' man nij so', tzaj ne ne noco' sa' ma'an nij so' se-tucuanj Moisés ma'. Tzaj ne inanj me rá nij so' cata' ta'nga' man soj, gaa ne ca'mii xta' nij so' cataj nij so' se vaa cata' ta'nga' man soj qui'yaj ma'an ya nij so', che'é se qui'yaj nij so' fuerzá man soj, cataj nij so' a. ¹⁴ Ne xa' 'unj, tzaj ne daj chihaa míj se ca'mii xta' 'unj ma'. 'O se guun niha' rá 'unj inanj che'é se cavi' Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' rihaan rcutze che'é ní', ne xa' chumii nihánj, tzaj ne ase vaa se cavi' ro', danj vaa chumii nihánj rihaan 'unj, ne taj yu'vee nó chumii nihánj rihaan 'unj, ne yo'o tanáj 'unj man se vaa 'yaj nij yuvii man rihaan chumii nihánj nanj

adonj. ¹⁵ Taj se 'yaj sese taj ta'nga' man ní' do', taj se 'yaj sese nuvi' ta'nga' táa man ní' do' ma'. Núj naqui'yaj naca Diose man ní', ne cavi' sa' ya ní' nanj adonj. ¹⁶ Me rá 'unj gaa xej nimán taran' soj sij noco' tucuáan nihánj, ne gaa 'ee rá Diose man soj ei. Ya yuvii israelitá me soj rihaan Diose nanj chuguanj.

¹⁷ Dan me se aj quiran' ndo'o nee mán 'unj sayuun che'é se 'yaj suun 'unj che'é Jesucristó natá' 'unj rihaan yuvii che'é so', ne che'é dan na'vej rá 'unj qui'yaj soj doj sayuun mán 'unj a ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa me rá Pabló qui'yaj Jesucristó se luj che'é nij sí man Galacia a

¹⁸ Me rá 'unj qui'yaj ndo'o Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' se luj che'é nimán nij soj, tinuj, nocoj. Ya uxrá ei. Veé danj gaa ya ei.

**Nihánj me 'o yanj
cartá qui'yaj síi
cu'naj Pabló
ca'néé so' rihaan
nij yuvii noco'
man Diose yanj
chuman' cu'naj
Efeso a**

1 Síi cu'naj Pabló mej, ne cune' Jesucristó mán 'unj guún 'unj apóstol nata' se-nānā so' rihaan nij yuvii, che'é se danj me rá Diose qui'yaj a. 'Yáá 'unj yanj cartá nihánj ca'nej 'unj rihaan nij soj sij sa' rihaan Diose yanj chuman' cu'naj Efeso sij amán rá ni'yaj man Jesucristó a. 2 Me rá 'unj qui'yaj ndo'o Rej ní' Diose do', qui'yaj Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' do', se luj che'é nij soj, ne me rá 'unj gaā xej nimán nij soj, qui'yaj roj so' a.

Nanā nihánj taj xna'anj che'é nu' se luj qui'yaj ndo'o Diose che'é nij yuvii israelitá do', che'é ní' sij yanj do' a

3 Inanj sa' uxrá vaa Diose Rej Jesucristó sij 'nij ra'a man ní', ne ve'é ndo'o qui'yaj so' che'é ní', ne rqué ndo'o so' se sa' man ní', ne se sa' cavii rej xta' cavii ma'an ya Nimán Diose me rqué Diose man ní', che'é se síi noco' man Jesucristó me ní' a. 4 Ne dan me se che'é se sij noco' man Jesucristó me ní', che'é dan me asij ataa qui'yaj Diose chumii

nihánj me narii so' man ní' guun ní' síi sa' rihaan ma'an so', ne se tumé ní' cacun', rá so' a ma'. Ne dan me se cunuu 'ee rá so' man ní', 5 ne cune' so' man ní' canoco' ní' man Jesucristó ne guun ta'nij ma'an so' man ní', ndaa vaa quirii nimán ma'an so' qui'yaj so' che'é ní', 6 gaā ne che'é dan ve'é ca'mii ní' ni'yaj ní' man Diose, ne cataj ní' se vaa ve'é ndo'o qui'yaj so' se luj che'é ní', che'é se noco' ní' man Jesucristó síi 'ee rá so' man adonj.

7 Ne che'é se cavi' Jesucristó che'é ní' ro', che'é dan navij cacun' xráá ní', che'é se sa' uxrá vaa rá Diose ni'yaj Diose man ní', 8 ne Diose ro', me síi qui'yaj ndo'o se luj che'é ní' se vaa rqué ndo'o so' nanā cuu man ní', ne xcaj ndo'o ní' cuentá, qui'yaj so' adonj. 9 'O se so' me síi qui'yaj xcaj ní' cuentá che'é nanā nacā nanā a'mii che'é daj me rá ma'an so' qui'yaj so' che'é ní' sij noco' man Jesucristó, 10 asa' quisij güii ca'na' uún Jesucristó rihaan chumii nihánj a. Dan me se güii yo' me se guun chij Jesucristó rihaan cunudanj rasuun, qui'yaj Diose, ne guun chij Jesucristó rihaan taran' nij rasuun man rej xta' do', rihaan cunudanj nij rasuun man rihaan chumii nihánj do' a.

11-12 Ne che'é Jesucristó me se narii Diose man núj sij israelitá sij amán rá ni'yaj man Jesucristó, ne dan me se narii so' man núj che'é se aj cune'

so' man núj guun núj nij síi gaa nucaj rá gaa asino yaan man Jesucristó, che'é rej ve'é nata' núj se vaa sa' uxrá vaa Diose a. Dan me se inanj danj guun rá Diose qui'yaj so', ne so' me síi avii ndo'o raaj daj qui'yaj, ne so' me síi 'yaj nu' ndaa vaa avii raaj so' qui'yaj so' adonj.

13 Ne vaa nij soj sij yanij uún, ne cuno soj nana ya se vaa ca'vee cavi sa' uxrá ní' qui'yaj Jesucristó, ne cuchumán rá soj ni'yaj soj man Jesucristó, ne che'é Jesucristó me se ca'na' Nimán Diose catúj Nimán Diose nimán soj, ne Nimán Diose me se ca'na' rihaan ní' sij nocó' man Diose, ndaa vaa cata' tu'va Diose gaa naá, ne che'é se nuu Nimán Diose nimán ní' ro', che'é dan ne'en ya ní' se vaa me ní' ta'nii Diose 14 ne ya rque ndo'o Diose se sa' man ní' vaa güii nanj adonj. Dan me se rque Diose Nimán Diose rihaan ní', cataj Diose se vaa ya nacaj Diose man ní' vaa güii, ne quinanj ní' rihaan sayuun, che'é rej ve'é nata' taran' ní' se vaa sa' uxrá vaa Diose a.

Nana nihanj taj xna'anj se vaa achín ni'yaj Pabló rihaan Diose se vaa xcaj sa' doj nij síi man Efeso cuentá che'é Jesucristó qui'yaj Diose a

15 Dan me se cunó 'unj nana se vaa amán rá nij soj ni'yaj nij soj man Jesucristó sij 'nij ra'a man ní', ne cunó 'unj nana se vaa 'ee rá soj man taran' nij síi sa' nocó'

man Diose, ne che'é se vaa qui'yaj Diose che'é ní' sij nocó' man Jesucristó ro', che'é dan 16 yo'o nagó' 'unj graciá rihaan Diose che'é soj gaa achín ni'yáa 'unj che'é soj rihaan Diose adonj. 17 Dan me se Diose me síi ca'née man Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' ca'na' so' rihaan chumij, ne Rej ní' nicun' xta' me uún Diose, ne síi uun chij sa' uxrá me so', ne che'é dan achín ni'yáa 'unj rihaan Diose se vaa rque ndo'o so' nana cuu sa' nimán soj, ne achín ni'yáa 'unj se vaa guun nucaj soj nari' soj nu' nana naca tihaan so' man ní', gaa ne sa' doj xcaj ma'an soj cuentá che'é so' ei.

18 Dan me se xcaj soj cuentá sa' doj, ne quene'en soj me che'é nacúun Diose man soj, ne quene'en soj nu' se vaa qui'yaj Diose che'é soj, ne guun rá soj se vaa vaa che'é ndo'o canoco' soj man Jesucristó adonj. Quene'en soj se vaa sa' uxrá vaa se qui'yaj Diose che'é taran' ní' sij sa' nocó' man so', 19 ne quene'en soj se vaa guun nucaj ndo'o Diose racuij Diose man ní' sij amán rá ni'yaj man so' a. Nucaj ndo'o Diose adonj.

20 Che'é se nucaj Diose ro', che'é dan cunuu i'na' ya uún Jesucristó, qui'yaj Diose gaa cavi' Jesucristó, ne guun chij uxrá Jesucristó rej xta' rej x'nuj Diose, qui'yaj uún Diose adonj. 21 Veé dan, ne uun chij ya Jesucristó rihaan taran' nij yuvi do', rihaan taran' nij ya'anj rii

ta'nga' rihaan chumij nihánj do', tzaj ne ne doj cuano me uun chij so' ma'. 'O se guun chij so' nu' cavii nu' ca'anj nanj adonj. ²² Ne uun chij Jesucristó rihaan cunudanj rasuun qui'yaj Diose, ne dan me se Diose me sí qui'yaj rii ta'nga' Jesucristó rihaan cunudanj rasuun che'é ní' sij amán rá ni'yaj man so' adonj. ²³ Ne ase vaa nee man Jesucristó ro', danj vaa ní', uno ní' rihaan so', ne dan me se so' me sí 'nij ra'a man cunudanj rasuun man rihaan nu' cachra' chumij, ne so' me sí rque nu' se vaa achiin man nu' nij rasuun man rihaan chumij nihánj adonj.

2

Nana nihánj taj xna'anj daj vaa cavii sa' ní' sijyanj, qui'yaj Diose, ne sí cunuu sa' nimán rihaan Diose me ní' cuano, che'é se luj qui'yaj uun Diose che'é ní' a

¹ Gaa rque me se ma'an nij soj me sí tumé ndo'o cacun', ne che'é dan quiri' nu' nimán nij soj, ne taj se qui'yá' ca'vee quinaniij soj rihaan sayuun a ma'. ² Dan me se qui'yaj soj ndaa vaa 'yaj yuvij man rihaan chumij nihánj, ne qui'yaj soj nu' rasuun chi'ij rasuun niha' rá sí chree sí rii ta'nga' rihaan chumij nihánj cuano sí chéé uun chij rque nana, ne so' me sí rii ta'nga' rihaan nimán nij yuvij na'vej rá cunó rihaan Diose a. ³ Ne ase vaa 'yaj nij yuvij vaa danj ro', danj

qui'yaj guee taran' ní' gaa rque, ne qui'yaj ní' cacun' ga nij so', ne qui'yaj ní' inanj se me rá nee man ní' qui'yaj ní' a. Inanj se cavii raá ma'an ní' qui'yaj ní', ne yuvij ca'maan rá Diose ni'yaj Diose man me ní' gaa rque, ne ase vaa nij yuvij chéé rihaan chumij nihánj cuano ro', ta'nga' danj vaa ní' gaa rque ei.

⁴ Tzaj ne cunuu 'ee ndo'o rá Diose man ní', ⁵ ne quene'en Diose se vaa aj quiri' nu' nimán ní' che'é cacun' tumé ní', ne che'é dan, ase vaa cunuu i'na' uún Jesucristó, qui'yaj Diose ro', ta'nga' danj vaa uún ní' cunuu sa' nimán ní', qui'yaj Diose, ne che'é dan ca'vee cayáán ní' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj nanj adonj. (Dan me se maan che'é se luj qui'yaj Diose che'é soj me se ca'vee quinaniij soj rihaan chrej chi'ij uun chij nimán soj ne cavii sa' soj ei.) ⁶ Ne ase vaa cavii Jesucristó cayáán so' rej xta', qui'yaj Diose ro', danj qui'yaj uún Diose che'é ní', che'é se sij noco' man Jesucristó me ní', ne vaa güii cavii ní' cayáán ní' ga so' rej xta' ei. ⁷ Ndaa síj, gaa ne nu' cavii nu' ca'anj quene'en nij yuvij se vaa qui'yaj ndo'o Diose se luj che'é ní', ne dan me se quene'en nij yuvij se vaa cunuu 'ee ndo'o rá Diose man ní' che'é se sí noco' man Jesucristó me ní' nanj adonj.

⁸ Dan me se xcaj nij soj cuentá se vaa inanj che'é se luj qui'yaj Diose che'é soj me quinaniij soj rihaan chrej

chi'ji uun chij nimán soj ne cavii sa' soj á. Dan me se maan che'é se amán rá soj ni'yaj soj man so' me cavii sa' soj ei. Nuveé ma'an soj me síi 'yaj a'vee avii sa' soj ma'. Maan se Diose racuíj man soj don a'vee avii sa' soj nanj adonj. ⁹ Nuveé che'e rasuun sa' qui'yaj soj me cavii sa' soj ma'. 'Q se na'vej Diose ca'mij xta' yuvij cataj yuvij se vaa ma'an nij yuvij me síi qui'yaj cavii sa' nij yuvij ma'. ¹⁰ 'Q se Diose me síi qui'yaj man ní', ne qui'yaj Diose man ní' che'é rej canoco' ní' man Jesucristó ne ve'é qui'yaj suun ní' suun sa', rá Diose, ne che'é ma'an Diose me a'vee qui'yaj suun ní' suun sa' yo' nanj adonj.

¹¹ Dan me se ne'en soj se vaa nuveé yuvij israelitá me soj ma'. 'Q se yuvij yanij me soj, ne dan me se cataj núj sij israelitá se vaa nij vaa nee man soj adonj. Tzaj ne cuta' núj ta'nga' man nee man ma'an núj, ne che'é dan me síi atá ta'nga' me núj, taj yuvij ni'yaj yuvij man núj adonj. Yo'o xcaj soj cuentá ¹² se vaa gaa rque ro', nuveé sij noco' man Jesucristó me nij soj ma'. 'Q se sij yanij rihaan núj sij israelitá me soj gaa naá nanj adonj. Dan me se nuveé sij no xcúún a' ó xco' canoco' man Diose me soj gaa rque ma'. Maan se sij 'yaj rma'an rihaan chumij me soj nanj adonj. Dan me se ya cata' tu'va Diose che'é núj sij israelitá se vaa cavii sa' núj, tzaj ne taj nana cata' tu'va

Diose che'é nij soj gaa rque ma'. Dan me se aj quene'en nij soj se vaa se cavii sa' nij soj do', se racuíj Diose man nij soj do', gaa man adonj. Maan se cheé uun nij soj rihaan chumij gaa rque nanj adonj. ¹³ Tzaj ne yaj me se nda' se ne quene'en uxrá soj man Diose, tzaj ne ca'na' Jesucristó cavi' Jesucristó che'é soj, ne guun che'e soj canoco' soj man Diose, qui'yaj Jesucristó, ne guun che'e Jesucristó naqui'yaj chre' so' man nij soj che'é ton cayanj man so' rihaan rcutze nanj adonj.

¹⁴ Ne Jesucristó ro', me síi naqui'yaj dínj man núj sij israelitá ga soj sij yanij, gaa ne orún' ya chuman' me taran' ní' cuano, qui'yaj so' a. 'Q se tiri' so' chingá ca'ne' tanuu man ní' ga tuvi' ní', gaa cavi' ma'an so' rihaan rcutze, ¹⁵ ne dan me se chingá yo' ro', me se-tucuanj Moisés, ne yo'o tinavij Jesucristó tucuaán yo' nanj adonj. Che'é dan me 'o cyaan vaa taran' ní' cuano, ne cunuu 'ee rá ní' man tuvi' ní', qui'yaj Jesucristó, ne yo'o cunuu naca nimán ní', qui'yaj Jesucristó, ne dínj vaa nimán taran' ní', qui'yaj ya so' adonj. ¹⁶ Che'é se cavi' Jesucristó rihaan rcutze ro', che'é dan orún' ya chuman' me ní' cuano, ne yo'o qui'yaj canaán Jesucristó man nu' se a'maan rá man nimán taran' ní', ne dan me se cunuu rcua'aan taran' ní' ga Diose, qui'yaj Jesucristó a.

¹⁷ Dan me se ca'na' Jesucristó, ne nata' so' rihaan nu'

soj sij yaníj do', rihaan núj sij israelitá sij nicaj se-tucuañj Diose do', se vaa díñj cumañ taran' ní' rihaan Diose á. ¹⁸Q se che'é Jesucristó me se nuñ Nimán Diose nimán taran' ní', ne che'é dan vaa ya'núj rihaan taran' ní' cachinj ni'yaj ma'an ní' rihaan Rej ní' Diose adonj.

¹⁹ Che'é dan nuveé sij man yo'ó chuman' me soj a ma'. 'Q se sij ne'en man Diose me nij soj cuano nanj adonj. Nuveé sij noco' yo'ó tucuaán me soj ma'. Maan se ma'an soj me sí cunuu sa' nimán, ne noco' nu' taran' ní' man Diose yaj adonj. ²⁰ Xa' tucuaán noco' taran' ní' cuano ro', ase vaa 'o ve' sa' 'yaj nii xráá yuvej sa' inanj ro', danj vaa ní', ne nij yuvej sa' yo' ro', me núj sij apóstol cune' Jesucristó do', nij sí nata' se-nana Diose gaa naá do', ne yuvej sa' doj rihaan taran' nij yuvej naj tacóo ve' yo', tzaj ne ma'an ya Jesucristó me yo' vaa nanj chuguanj. ²¹ Dan me se yo'ó chre' gaa ní' sij noco' man Jesucristó, gaa ne yo'ó cyaan naxcaj nuví ei. Ne nuví yo' ro', me nu' ní' sij noco' man sí 'nij ra'a man ní' nanj adonj. ²² Ne ma'an nij soj ro', me se che'é se noco' soj man sí 'nij ra'a man ní', che'é dan cunuu rcua'aan soj ga yo'ó nij sí guun nuví, ne nihánj me se ma'an ya Nimán Diose yaán sca'núj taran' ní' ei.

3

Nana nihánj taj xna'anj se

vaa ca'ne' Diose suun rihaan Pabló natq' so' se-nana Diose nana sa' rihaan ní' sij yaníj a

¹ Ne'en nij soj se vaa 'nij 'unj taga' che'é se nocó' 'unj man Jesucristó, ne 'yaj suun 'unj a'mii natáj 'unj rihaan nij soj sij yaníj che'é so', ² ne aj ne'en soj se vaa atá 'unj suun qui'yaj Diose che'é soj sij yaníj nanj adonj. Dan me se qui'yaj ndo'o Diose se luj che'é 'unj, ne ca'ne' so' suun rihanj qui'yaj sunj che'é soj ei. ³ Dan me se tihaan naca Diose rihanj daj me rá Diose qui'yaj Diose che'é nij yuviñ man rihaan chumiñ nihánj, ne aj cachrón 'unj doj nana che'é se vaa tihaan Diose manj rihaan yanj cartá ca'née 'unj rihaan soj gaa rque adonj. ⁴ Nayaá soj yanj cartá yo', ne xcaj soj cuentá che'é nu' nana narí' 'unj nana che'é nu' se vaa qui'yaj Jesucristó che'é yuviñ ei. ⁵ Gaa rque ro', ne cataj xna'anj Diose nana yo' rihaan yuviñ ma'. Tzaj ne ndaa yaj ro', me tihaan Nimán Diose nana yo' rihaan núj sij apóstol sij sa' cune' Jesucristó man nata' se-nana so' rihaan yuviñ, ne tihaan so' nana yo' rihaan yo'ó nij sí nata' se-nana Diose rihaan yuviñ a. ⁶ Dan me se tihaan so' nana se vaa cuño nij soj sij yaníj se-nana Diose nana sa', ne cunuu sa' soj ga núj sij israelitá adonj. Ne nana cata' tu'va Diose che'é nij sí canoco' man Jesucristó ro', quisíj ya nu' nana yo' che'é nij

soj sij yanj ga nuj sij israelita nanj chuguanj.

⁷ Ne vaa ndo'o suun rihanj nata' 'unj nana sa' yo', ne yo' me se luj qui'yaj Diose che'ej adonj. Nda' se ne no xcúun 'unj quirj' 'unj se luj nihánj, tzaj ne ma'an ya Diose me sí rque se luj nihánj manj nanj ei. So' me sí nucuaj ndo'o, ne guun nucuaj qui'yaj sunj, qui'yaj Diose nanj chuguanj.

⁸ Nda' se sí nica' doj rihaan taran' nij sí sa' noco' man Diose mej, tzaj ne qui'yaj Diose se luj yo' rihanj, ne ca'ne' so' suun rihanj nataj nana sa' rihaan nij soj sij yanj se vaa sa' uxrá vaa se qui'yaj Jesucristó che'é ní' adonj. ⁹ Ne me rá Diose cataj xna'anj 'unj rihaan yuvij nu' se vaa qui'yaj so' che'é nij yuvij a. Dan me se Diose me sí qui'yaj nu' rasuun, ne aj ne'en so' daj qui'yaj so' che'é yuvij, tzaj ne ne cataj xna'anj so' rihaan yuvij nu' cavii nu' ca'na' ma'. ¹⁰ Tzaj ne nij ya'anj man rej xta' ro', me rá Diose xcaj nij so' cuentá cuano se vaa inanj nana cuu sa' ndo'o avii raá Diose, ne quene'en nij so' man taran' ní' sij noco' man Jesucristó, ne xcaj nij so' cuentá se vaa avii ndo'o raá Diose adonj. ¹¹ Dan me se guun rá Diose nu' cavii nu' ca'na' se vaa qui'yaj so' danj tió man ní', ne guun rá so' se vaa ca'nej so' man Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' rihaan chumij nihánj a. ¹² Ne che'é se amán rá ní' ni'yaj ní' Jesucristó ro', che'é

dan ca'vee cachinj ni'yaj ma'an ní' rihaan Diose, ne taj che'é cuchu'vi' ní' ca'mij ní' ga Diose ma'.

¹³ Che'é dan cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa se cuchu'vi' nimán soj quene'en soj sayuun quirán' 'unj che'é soj ma'. Maan se tananj a cavii sa' soj doj che'é sayuun rán' 'unj nihánj nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa achín ni'yaj Pabló rihaan Diose se vaa sa' doj xcaj nij sí man Efeso cuentá se vaa 'ee ndo'o rá Jesucristó man ní' a

¹⁴ Che'é se cavii sa' ndo'o nij soj ga nuj, che'é dan canicun' ruj 'unj, ne achín ni'yáá 'unj rihaan Rej ní' Diose che'é soj adonj. ¹⁵ Dan me se Diose me Rej nu' taran' nij x'ne' nij sí man rej xta' do', Rej nu' taran' nij x'ne' ní' sij man rihaan chumij nihánj do', ¹⁶ ne achín ni'yáj rihaan so' che'é soj se vaa nari' nucuaj nimán soj qui'yaj Nimán Diose adonj. ¹⁷ Ne achín ni'yáj se vaa cuchuman doj rá soj quene'en soj man Jesucristó, ne yo'o natuu Jesucristó nimán soj qui'yaj Diose, gaa ne yo'o cunuu 'ee rá soj man taran' tinúú soj adonj. ¹⁸⁻¹⁹ Ndaa síj, gaa ne nari' nucuaj ndo'o nimán soj, ne guun nucuaj soj xcaj sa' soj cuentá se vaa 'ee uxrá rá Jesucristó man ní', ne quene'en taran' ní' sij cunuu sa' nimán rihaan Diose se vaa 'ee uxrá rá Jesucristó man ní' adonj. Taj a 'ó sí guun nucuaj ma'an quene'en se vaa 'ee

uxrá rá Jesucristó man ní' ma'. Tzaj ne guun nucuaj ní' xcaj ní' cuentá se vaa 'ee uxrá rá Jesucristó man ní', qui'yaj Diose, ne qui'yaj ndo'o Diose se luj che'é ní', ne dan me se cunu sa' inanj ní', ndaa vaa ma'an Diose adonj.

²⁰ Dan me se yaj me se sí sa' uxrá me Diose, ne uun nucuaj so' rque so' nu' rasuun achín ní' gaa rihaan ní' a. Tzaj ne ne rque so' maan inanj nij rasuun achín ni'yaj ní' gaa rihaan ní' ma'. 'O se rque so' nu' rasuun achín ní' rihaan so', ne rque so' yo'ó doj a rasuun rihaan ní' ei. ²¹ Che'é dan cataj ní' sij nocó' man Jesucristó se vaa inanj sa' uxrá vaa Diose, ne yo'ó danj ca'mii ní' ga ta'nii ní' nu' cavii nu' ca'anj che'é Jesucristó a. Veé danj gaa ya ei.

4

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ve'é qui'yaj ní' rihaan tinúú ní', che'é se ase vaa nee man yo'ó yuvii ro', danj vaa taran' nij tinuj ní' a

¹ Ne'en nij soj se vaa 'nij 'unj taga' che'é se nocó' 'unj man sí 'nij ra'a man ní', ne cataj xna'anj 'unj rihaan nij soj se vaa ve'é qui'yaj ma'an soj rihaan Diose á. Diose me sí canacúun man soj canoco' soj man so', ne che'é dan ve'é canoco' soj man so' gaa chéé soj rihaan chumii nihánj á. ² Ne guun nij soj sí ni'yanj a'mii, ne ve'é qui'yaj soj ga tinúú soj, ne se guun yuvaá soj man tinúú soj ma'.

Maan se inanj cunu 'ee rá soj man tinúú soj, ne gaa inaj nimán soj ga tinúú soj á. ³ Ne se cunu' soj ga tuvi' soj, ne se quitáá ri'yunj soj tuvi' soj ma'. Maan se dínj cumán soj ga tinúú soj á. Ve'é cunō taran' soj rihaan Nimán Diose, ne ase vaa nimán orún' yuvii ro', danj gaa nimán soj ga tinúú soj á. ⁴ Dan me se orún' ya yuvii me ní' vaa, ne orún' ya nimán ní' vaa, ne dan me se orún' ya Nimán Diose me nuú nimán ya ní', ne guun ya rá taran' ní' se vaa canacúun Diose man taran' ní', ne 'o cuyaan cavii sa' taran' ní', qui'yaj Diose adonj. ⁵ Oruun sí 'nij ra'a man ní', ne oruun nana sa' amán rá ní', ne sij cata' ne che'é Jesucristó me taran' ní', ⁶ ne orún' Rej taran' ní' Diose uún a. Nicaj yu'unj so' man taran' ní', ne 'yaj suun so' nimán taran' ní', ne yanj so' ga taran' ní' nanj adonj.

⁷ Tzaj ne ndaa 'o 'o ní' rque Jesucristó 'o 'o suun sa' rihaan a. Dan me se yo' me rsuun sa' rque Jesucristó, ndaa vaa me rá so' rque so' man ní' ei. Ne qui'yaj ndo'o Diose se luj rihaan 'o 'o ní' se vaa guun nucuaj 'o 'o ní' qui'yaj suun ní' suun ca'ne' Jesucristó rihaan ní' a. ⁸ 'O cuyaan vaa nana nihánj ga nana no rihaan danj Diose, ne dan me se nana no rihaan danj Diose taj se vaa qui'yaj canaán Jesucristó rihaan nij sí taj ri'yunj man so', gaa ne ca'anj nicaj so' man nij so' rej xta', gaa ne rque so' se sa' ri-

haan nij yuvij a. Danj taj danj Diose a. ⁹ (Ne nana yo' taj se vaa cavii so' xta', ne ne'en ní' se vaa asino yaan nanij so' rej man nij sí' cavi' rque yo'óo a. ¹⁰ Ne orún' so' me sí' nanij rej man nij sí' cavi', ne orún' so' me sí' cavii rej xta' uún adonj. Dan me se xta' doj cavii so' rihaan daj a rasuun, gaa ne guun so' sí' nicaj yu'unj man daj a rasuun adonj.)

¹¹ Ne ma'an so' me sí' cune' man ta'aj ní' guun ta'aj ní' apóstol nata' se-nana so' rihaan cunudanj nij yuvij man rihaan chumij, ne yo'ó ta'aj ní' me sí' cune' so' nata' nana tihaan naca Diose rihaan so', ne yo'ó ta'aj ní' me sí' cune' so' nata' se-nana Diose nana sa' rihaan nij sí' ataa cuchuman rá ni'yaj man so', ne yo'ó ta'aj ní' me sí' nicaj yu'unj man nij sí' amán rá ni'yaj man so', qui'yaj so', ne yo'ó ta'aj ní' me sí' ticha'nuu se-nana Diose rihaan nu' tinúú ní', qui'yaj so', ne dan me se ndaa ino vaa 'o' 'o' suun sa' nicaj 'o' 'o' ní', qui'yaj Jesucristó a. ¹² Dan me se danj qui'yaj Jesucristó, che'é se me rá Jesucristó guun nucuaj ní' sij cunuu sa' rihaan Diose qui'yaj suun ní' racuj ní' man tinúú ní', gaa ne ve'é doj cumán taran' ní' sij noco' man Jesucristó, ne sa' doj qui'yaj suun ní' rihaan so' nanj adonj. ¹³ Ne sa' doj cuchuman rá ní' quene'en ní' ta'níí Diose, ne sa' doj quene'en ní' daj vaa so', ne ve'é cunuu rcua'aan taran' ní' adonj. Chij inanj gaa rá

ní', gaa ne daj se sa' ndo'o vaa Jesucristó ro', danj gaa sa' taran' ní' nanj adonj.

¹⁴ Tzaj ne cuano ro', me se ase vaa xnii vaa ní', ne vaa yuvij tiha' yu'unj ndo'o man ní', ne dan me se nuchruj raa ndo'o nij yuvij daj qui'yaj nij so', ne tiha' yu'unj nij so' man ní', ne tucu'yón ndo'o nij sí' tiha' yu'unj nana naca man ní', ne amán rá ní' uno ní' náá guun nana tiha' yu'unj yo', 'yaj nij so' a. Tzaj ne asa' quisij cunuu chij rá ní', ne se cuno ní' nana tiha' yu'unj yo' a ma'. ¹⁵ Maan inanj nana ya ca'mij ní' rihaan tinúú ní', che'é se 'ee rá ní' man tinúú ní', gaa ne sa' doj quene'en ní' canoco' ní' man Jesucristó, nu' se vaa qui'yaj ní' adonj. Dan me se ase vaa rii ta'nga' cúu yave yuvij rihaan nu' nee man yuvij ro', danj vaa rii ta'nga' Jesucristó rihaan ní' adonj. ¹⁶ Ne maan che'é so' ro', me ase vaa oro' tuvi' nu' cúu man yo'o yuvij ro', danj vaa noco' tuvi' ní' ga tinúú ní', ne narqué Jesucristó se nucuaj achiin rihaan nu' nij tinuj ní', ne che'é dan ve'é doj cumán taran' ní', ne ve'é doj cunuu 'ee rá ní' tinúú ní' adonj.

Nana nihanj taj xna'anj se vaa ca'ne' rá ní' ga suun 'yaj ndaa vaa 'yaj nij sí' ne amán rá ni'yaj man Jesucristó, ne ve'é qui'yaj ní' ga tinúú ní' do', ga sí' 'nij ra'a man ní' do' ei

¹⁷ Che'é dan me cataj xna'anj yá 'unj 'o' nana rihaan soj, che'é se noco' ní' man

síi 'nij ra'a man ní' ei. Dan me se quisíj qui'yaj soj se vaa 'yaj yo'ó nij síi yaníj nij síi ne amán rá ni'yaj man Jesucristó nanj ei. Nij síi yaníj yo' me se noco' nij so' nana snúú rma'an nana avii raá ma'an nij so', ¹⁸ ne ne uun nucuaj nij so' xcaj sa' nij so' cuentá a ma'. Se cavii sa' nimán nij so', qui'yaj Diose ma'. Maan se quiran' nij so' sayuun che'é se síi ni'yon me nij so' ne nichraj ndo'o rá nij so' adonj. ¹⁹ Ne rihuun rá nij so' che'é cacun' 'yaj nij so' ma'. Tananj yo'o noco' nij so' tucuaán chí'ii, ne 'yaj ndo'o nij so' cacun' se vaa me rá nee man nij so' qui'yaj nij so', ne niha' ndo'o rá nij so' qui'yaj nij so' cacun' yo' a. Ne a'ne' rá nij so' ga suun 'yaj cacun' a ma'.

²⁰ Tzaj ne ino uxrá vaa nana nari' soj asij guun che'e soj canoco' soj man Jesucristó ei. ²¹ Ya uxrá cuno nij soj se-nana Jesucristó, ne nari' nij soj nana ya adonj. ²² Nana nari' nij soj taj se vaa no xcúún soj tanáj soj chrej chí'ii chrej canoco' soj asino yaan a. Dan me se inanj se me rá nee man soj qui'yaj soj asino yaan, ne che'é dan tiha' yu'unj síi chree man soj, ne veé danj vaj soj, ne ca'anj soj rihaan ya'an nanj á. ²³ Tzaj ne cuano nihánj no xcúún soj ca'vej soj cunu sa' nimán soj, ne xcaj naca soj cuentá ei. ²⁴ Ne ca'vej soj guun soj yuvii naca qui'yaj Diose á. Dan me se Diose me síi qui'yaj cunu nica ya nimán soj, ne cunu

sa' ya nimán soj, qui'yaj so' adonj.

²⁵ Che'é dan ca'ne' rá soj ga nana ne, ne inanj nana ya ca'mii soj rihaan tinúú soj, che'é se ase vaa nee man ma'an soj ro', vaa nee man taran' nij tinuj ní' a. ²⁶ Nda' se a'maan ndo'o rá soj, tzaj ne se qui'yaj soj cacun' ma'. Ne ra'yanj na'maan rá uún soj cuaj ei. Se ca'vej rá soj yo'o gaa yuvaa nimán soj cunu' güii ma'. ²⁷ Se gaa ya'núj rihaan síi chree caxrii síi chree chrej chí'ii rque soj, qui'yaj soj mei. ²⁸ Sese vaa síi ituu 'nij sca'núj soj, ne ca'ne' rá nij so' ga suun 'yaj ituu rasuun ei. Maan se ve'é qui'yaj suun ma'an nij so' suun sa', gaa ne sese achiin rasuun rihaan tinúú so', ne guun nucuaj so' rque ma'an so' rasuun rihaan tinúú so' ei. ²⁹ Se ca'vej soj ca'mii soj nana quij ma'. Maan se inanj guun rá soj ve'é ca'mii soj, ne nana sa' nana achiin man tinúú soj ro', yo' me nago' soj rihaan tinúú soj á. Ne cavii sa' doj taran' nij síi cuno nana ca'mii soj, sese sa' ca'mii soj ei.

³⁰ Ne se guun quinano rá Nimán Diose, qui'yaj soj ma'. Che'é se yanj Nimán Diose ga soj ro', che'é dan ne'en ya soj se vaa cavii sa' soj asa' quisíj güii tinanii Diose man ní' rihaan sayuun adonj. Che'é se Nimán Diose yáan nimán soj ro', che'é dan me ne'en Diose se vaa ta'nij ya Diose me soj adonj. ³¹ Ca'ne' rá soj ga suun nachri' ni'yaj tinúú á. Ca'ne'

rá soj gā suun axrīj yuvāa man tinúú á. Ca'ne' rá soj ga suun a'maan rá á. Se caguá'j soj doj rihaan tinúú soj ma'. Se ca'mii soj doj nana nij che'é tinúú soj ma'. Quiri'ij soj cunudanj chrej chi'ii yo' á. ³² Dan me se ve'é qui'yaj soj rihaan tinúú soj á. Gaa 'ee rá soj ni'yaj soj tinúú soj á. Ne'en soj se vaa caráj x'naa Diose che'é cacun' tumé ní', che'é se cavi' Jesucristó che'é ní' a. Che'é dan no xcúún ya soj caraā x'naa soj ni'yaj soj tinúú soj adonj.

5

¹ Ne'en nij soj se vaa ta'nij Diose me soj cuano, ne 'ee uxrá rá Diose man soj, ne che'é dan ase vaa 'yaj ma'an Diose ro', danj gaa qui'yaj uún ma'an soj ei. ² Gaa 'ee rá soj man tinúú soj gaa chéé soj rihaan chumii nihánj á. Inanj danj qui'yaj Jesucristó, cunuu 'ee rá so' man ní', ne ca'vej so' cavi' so' che'é ní', ne ase vaa se luj nago' yuvii rihaan Diose ro', ta'nga' danj vaa Jesucristó che'é ní' nanj chuguanj.

³ Se qui'yaj soj cacun' ga chana ma'. A 'ó se chi'ii se qui'yaj soj ma'. Ne se guun niha' rá soj quirij' ndo'o soj rasuun ma'. Síi sa' noco' man Diose me soj, ne daj chihaa mίj se qui'yaj soj a doj cacun' vaa danj mei. ⁴ Ne se ca'mii soj nana chi'ii do', nana nij do' ma'. Se ca'mii soj nana snúú rma'an ma'. 'O se taj che'é ca'mii soj nana vaa danj mei. Maan se no xcúún

soj nago' inanj soj graciá rihaan Diose ei. ⁵ Dan me se síi 'yaj cacun' ga chana ro', quiran' so' sayuun, ne síi niha' rá quirij' ndo'o rasuun ro', quiran' so' sayuun adonj. 'O se ase vaa síi na'vij rihaan ya'anj cacój yuvii ro', danj vaa uún síi niha' rá quirij' ndo'o rasuun ei. Xcaj ya soj cuentá se vaa a 'ó síi 'yaj cacun' yo' se cayáan ga Diose asa' quisij güii guun chij Jesucristó do', guun chij Diose do', rihaan chumii nihánj a ma'.

⁶ Se ca'vej rá soj ca'mii yuvii nana ne rihaan soj ne tiha' yu'unj nij yuvii man soj ma'. Se qui'yaj soj se chi'ii me rá nij yuvii qui'yaj soj ma'. Maan se yo' me se 'yaj nij síi na'vej rá cunō rihaan Diose, ne che'é dan axrīj yuvāa Diose man nij so' adonj. ⁷ Che'é dan naxuun yanij soj man soj rihaan nij síi 'yaj danj ei. ⁸ Asij rque ro', ase vaa nij síi chéé rej rmi' ro', danj vaa ma'an soj, ne nuvi' cuentá nicaj soj ma'. Tzaj ne yaj ro', canoco' soj man síi 'nij ra'a man ní', ne che'é dan ase vaa síi chéé rej ranga' ro', danj vaa soj, nicaj ndo'o soj cuentá, ne che'é dan ve'é qui'yaj soj gaa chéé soj rihaan chumii nihánj ei. ⁹ Síi chéé rej ranga' ro', sa' 'yaj so', ne nica vaa rá so', ne nana ya inanj a'mii so' adonj. ¹⁰ Dan me se nuchruj raā soj daj qui'yaj soj, ne guun niha' rá síi 'nij ra'a man ní' quene'en so' man soj adonj.

¹¹ Tzaj ne se guun guun

tuvj' soj gā nij sít ch'i'ij ne acaj
 cuentá ne qui'yaj soj se ch'i'ij
 gā nij so' ma'. 'O se xā' se vaa
 'yaj nij so', tzaj ne taj se guun
 yo' rihaan nij so' a ma'. 'O
 se tananj a guun rá soj tihān
 soj man nij sít 'yaj danj se vaa
 ne sa' vaa se 'yaj nij so' a.
 12 'O se xā' se vaa 'yaj yuve
 nij so', tzaj ne ndaa uun na'aj
 yá' ca'mi' che'é se vaa 'yaj
 yuve nij so' chuguanj. 13 Tzaj
 ne sese tihān ní' rihaan nij
 yuvi' daj vaa nu' rasuun 'yaj
 yuve nij so', gaa ne quene'en
 nij so' daj vaa yo', ne xcaj ya
 nij so' cuentá se vaa nij vaa
 qui'yaj nij so' ei. 14 'O se ya'an
 chuguun me se ya ruvi' nu'
 nij rasuun, 'yaj ya'an adonj.
 Che'é dan taj nana nihánj:
 "Narij soj nej, sij otoj sca'núj
 nij xngá, ne naxagaa soj,
 canicun' caya soj, ne Cristó
 me sít quichuguun rihaan soj
 a", taj nana yo' a.

15 Che'é dan tumé uxrá nij
 soj daj vaa 'yaj soj gaa chéé
 soj rihaan chumi' nihánj ei.
 Se qui'yaj soj se vaa 'yaj nij sít
 ne ne'en ma'. Tananj qui'yaj
 soj ndaa vaa 'yaj sít cuu raa
 á. 16 Ne se ca'ne' uun rá soj
 cachēn ndo'o orá rihaan soj
 ma'. 'O se uun ndo'o cacun'
 cuano nihánj, ne che'é dan no
 xcúún soj qui'yaj suun ndo'o
 soj yaj gaa vaa ya'núj rihaan
 soj chuguanj. 17 Ne se guun
 soj sít ni'yōn ma'. Tananj
 xcaj soj cuentá daj me rá sít
 'nij ra'a man ní' qui'yaj soj
 ei. 18 Ne se guun xno soj
 ma'. Che'é se uun xno yu-
 vij ro', che'é dan 'yaj ndo'o

nij yuvi' cacun' ch'i'ij ndo'o
 adonj. Tzaj ne yo'o cunuú
 Nimán Diose nimán soj ei.
 19 Ase vaa nana achraá soj
 rihaan Diose ro', danj gaa
 nana ca'mi' soj rihaan tinúú
 soj á. Ne cachraa nimán soj
 chra' rihaan sít 'nij ra'a man
 ní' á. 20 Ne niganj nago'
 soj gracia rihaan Diose che'é
 cunudanj rasuun, che'é se sít
 noco' man ta'níi Diose Jesu-
 cristó sij 'nij ra'a man ní'
 me soj á. 21 Ne ve'é qui'yaj
 cunudanj soj ndaa vaa me rá
 tuvi' soj, ne yo'o cunuú rá soj
 se vaa Jesucristó me sít ca'ne'
 cacun' che'é ní' vaa güii a.

*Nana nihánj taj xna'anj daj
 qui'yaj 'o 'o ní' rihaan tuvi' ní' a*

22 Dan me se ve'é qui'yaj nij
 chana ndaa vaa me rá nica
 no' á. Dan me se daj se uun
 rá ní' ni'yaj ní' man sít 'nij
 ra'a man ní' ro', danj guun rá
 chana ni'yaj chana nica no'
 á. 23 Dan me se Jesucristó
 me sít qui'yaj cavii sa' ní' sij
 noco' man so' rihaan sayuun,
 ne guun chij so' rihaan ní',
 ne che'é dan daj se uun rá
 ní' ni'yaj ní' man so' ro', danj
 inanj guun rá chana ni'yaj
 no' man nica no' a. 24 Ne ase
 vaa uno taran' ní' sij noco'
 man Jesucristó rihaan Jesu-
 cristó ro', ta'nga' danj qui'yaj
 nij chana cunō no' nu' nana
 sa' a'mii nica no' rihaan no' á.

25 Ne nij snó'o ro', me se
 gaa 'ee uxrá rá nij so' man
 nica nij so' uún á. Dan me se
 ase vaa 'ee rá Jesucristó man
 taran' ní' sij noco' man so'
 ro', danj gaa 'ee rá nij snó'o

man nicā nij so' uún adonj. Ne'en soj se vaa ca'neé nimán Jesucristó cavi' so' che'é ní' sij noco' man so', ²⁶ che'é se me rá so' cata' ne ní' ne naruvii nimán ní' ne x'nee cacun' taj xráá ní' ne cunō ní' se-nana Diose ne cunu sa' ní' rihaan Diose, rá Jesucristó a. Danj me rá Jesucristó qui'yaj so' che'é taran' ní' sij noco' man so' adonj. ²⁷ Ndaa sīj, gaa ne vaa güii, ne cachron so' man ní' sij noco' man so' rihaan ma'an so', ne ve'é uxrá gaa taran' ní' ni'yaj so', ne a 'ó cacun' do', a 'ó se nij do', se quitáá xráá ní' a ma'. Maan se ase vaa vaa sa' Diose ro', danj gaa sa' taran' ní' adonj.

²⁸ Dan me se ase vaa 'yaj Jesucristó che'é ní' sij noco' man so' ro', danj qui'yaj uún nij snó'o che'é nicā snó'o, ne ase vaa aráya'anj snó'o man nee man ma'an so' ro', danj gaa caraya'anj so' man nicā so' uún á. Dan me se ase vaa nee man ma'an ní' ro', danj vaa chanā nicā ní' rihaan ní', ne che'é dan me se sese aráya'anj snó'o man nicā snó'o, ne sí' aráya'anj man ma'an me uún so' nanj chuguanj. ²⁹ Ne a 'ó yuvij se qui'yaj chi'ii man nee man ma'an ma'. Tananj sese na'aaan rque ní', ne ri' ní' se chā ní', ne aráya'anj uxrá ní' man nee man ní' nanj adonj. Dan me se ase vaa 'yaj Jesucristó aráya'anj Jesucristó man taran' ní' sij noco' man so' ro', danj inanj 'yaj uún ní' aráya'anj uxrá ní' man nee man ní' ei. ³⁰ Dan me se

ase vaa nee man ma'an Jesucristó ro', danj vaa taran' ní' sij noco' man so' rihaan so' uún adonj. ³¹ Ne nihánj me nanā nō rihaan danj Diose a: “Che'é dan tanáj snó'o man rej so' do', man nii so' do', ne ve'é nacāj snó'o man chanā nicā so', ne ase vaa orún' yuvij ro', danj gaa roj so' a”, taj danj Diose a.

³² Nanā nocoō ndo'o me nanā nihánj nanā tihaan nacā Diose rihaan ní', ne a'mii nanā nihánj che'é Jesucristó do', che'é taran' ní' sij noco' man so' do', nanj adonj. ³³ Dan me se sese snó'o me soj, ne nō xcúún 'o 'o soj gaa 'ee rá soj man nicā soj, ne ase vaa aráya'anj soj man ma'an soj ro', danj gaa caraya'anj soj man nicā soj ei. Ne chanā ro', nō xcúún chanā caraa cochroj chanā rihaan nicā chanā uún ei.

6

¹ Ne nij xnii noco' man sí' 'nij ra'a man ní' ro', nō xcúún nij xnii ve'é cunō nij xnii rihaan rej xnii do', rihaan nii xnii do' ei. ² Nihánj me 'o nanā nocoō taj xna'anj danj Diose rihaan ní' a: “Ve'é caraa cochróo so' rihaan rée so' do', rihaan ní' so' do' á”, taj danj Diose rihaan ní', ne cata' tu'va Diose se vaa sese cunō ní' nanā nihánj, ne sa' uxrá qui'yaj Diose che'é ní', ne orún' nanā nihánj me nanā ca'mii Diose asino yaan rihaan nu' yo'ó nij tuvi' nanā nihánj adonj. ³ Dan me se cataj Diose se vaa sese danj

qui'yaj ní' ndaa nihánj, gaa ne cavii sa' ní', ne guun que'ee doj güii cane ní' rihaan chumii nihánj a. Danj qui'yaj Diose che'é ní', sese cunō ní' rihaan rej ní' dō', rihaan nii ní' dō' adōnj. ⁴ Ne sese rej xnii me soj, ne se ca'maan rá ta'níi soj qui'yaj soj ma'. Tananj ve'é tacuachij soj man ta'níi soj, ne dan me se tucu'yón soj suun man ta'níi soj, ne tucu'yón soj se-nana síi 'nij ra'a man ní' man ta'níi soj á.

⁵ Ne mozó ro', me se ve'é cunō so' rihaan se-ru'vee so', ne gaa ni'yanj nimán mozó, ne caraā cochroj uxrá mozó rihaan se-ru'vee mozó á. Ase vaa 'yaj mozó rihaan ma'an Jesucristó ro', danj qui'yaj uún mozó rihaan se-ru'vee mozó á. ⁶ Ne se qui'yaj mozó yo' se vaa 'yaj nij síi vaa quij nimán ma'. Dan me se nij síi vaa quij nimán ro', me rá nij so' gaa niha' rá se-ru'vee nij so' ni'yaj so' man nij so', tzaj ne inanj gaa ni'yaj ru'vee man nij so' 'yaj suun nij so', ne se guun qui'yaj soj danj ma'. Tananj 'o ca'nej nimán soj qui'yaj suun soj, ne guun rá soj se vaa se-mozó Jesucristó me soj, ne qui'yaj soj nu' se vaa me rá Diose qui'yaj soj á. ⁷ Guun niha' rá soj qui'yaj suun soj á. Se guun rá soj se vaa rihaan yuvii 'yaj suun soj mei. Tananj guun rá soj se vaa mozó 'yaj suun rihaan ma'an síi 'nij ra'a man ní' me soj á. ⁸ Xcaj soj cuentá se vaa sese qui'yaj suun sa' ní', ne taj se 'yaj sese ca'vee se mozó me ní' dō', ca'vee se nu-

veé mozó me ní' dō', taj se 'yaj mei. Dan me se ya naru'vee síi 'nij ra'a man ní' che'é suun 'yaj suun sa' ní' nanj adōnj.

⁹ Ne soj sij ru'vee ro', me se ve'é qui'yaj uún soj ga se-mozó soj ei. Ca'ne' rá soj ga suun axrij yuvaā man mozó, ne ca'ne' rá soj ga suun tuchu'vi' man mozó uún á. 'O se ne'en soj se vaa nicun' síi 'nij ra'a man soj dō', man se-mozó soj dō', rej xta', ne 'o cuyaān vaa taran' ní' rihaan so' adōnj.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj ní', ne ca'vee qui'yaj canaán ní' rihaan síi chree a

¹⁰ Taj vaj yo'ó nana cataj xna'anj 'unj rihaan soj, man tinuj, man nocoj. Yo'o gaa chre' soj ga síi 'nij ra'a man ní' ei. Ca'vej soj ca'nej síi 'nij ra'a man ní' se nucuaj nimán soj, ne daj se vaa se nucuaj nicaj ma'an so' ro', danj gaa se nucuaj nicaj ma'an soj, qui'yaj so' chuguanj. ¹¹ Dan me se nu' se nucuaj rque Diose man soj ro', ca'nej soj se nucuaj yo' nimán soj, ne guun nucuaj soj qui'yaj canaán soj rihaan síi chree gaa me rá síi chree tihá' yu'unj síi chree man soj ei. ¹² 'O se nuveé inanj yuvii man rihaan chumii nihánj me nij síi unu' ga soj mei. 'O se nij ya'anj rii ta'nga' rihaan chumii nihánj me nij síi unu' ga soj, ne ase vaa nimán vaa nij so', ne vaj nij so' rque nana vaj xta' ndo'o, ne chi'ii ndo'o vaa nij so', ne yuvii man rihaan chumii nihánj cuano, tzaj ne vaj ndo'o nij

so' rej rmi', ne che'é dan rii ta'nga' ndo'o nij ya'anj yo' rihaan nij so' adonj. ¹³ Che'é dan ca'nej soj nu' se nucuaj rque Diose man soj nimán soj, ne güii qui'yaj ndo'o sí chree sayuun rihaan chumií nihánj ro', ne guun nucuaj soj qui'yaj canaán soj rihaan sí chree ei. Ne asa' cunu' soj ga sí chree yo', ne sí gaa nucuaj doj rihaan sí chree guun soj adonj.

¹⁴ Dan me se nano' soj daj qui'yaj soj cunu' soj ga sí chree yo' á. Uxra canoco' soj nana ya, ne ase vaa nuj 'nij catuun tanuu ro', danj gaa nana yo' rihaan soj, ne guun nucuaj soj cunu' soj ga sí chree yo' ei. Ne ca'vej soj cunu sa' nimán soj rihaan Diose, ne ase vaa aga' aráan nu' rucuaa tanuu ro', danj gaa se caráan nimán soj, qui'yaj Diose, gaa ne se guun nucuaj sí chree qui'yaj chi'ii sí chree yo' nimán soj a mei. ¹⁵ Ne gaa listó soj, ne cavii soj ca'anj soj, nata' soj se-nana Diose nana sa' rihaan yuvii, ne cunó nij yuvii nana sa' yo', ne cavii sa' nij yuvii, ne ve'é cayáan nij yuvii ga Diose, qui'yaj nana sa' yo' ei. Ne ase vaa canuj 'nij tacóo tanuu ro', danj gaa nana sa' yo' rihaan soj a. Qui'yaj canaán soj rihaan sí chree qui'yaj nana sa' yo' adonj. ¹⁶ Ne niganj gaa nucuaj uxra rá soj man Jesucristó, gaa ne ase vaa tanuu noco' rcuchra' manj ra'a ro', danj gaa ma'an soj uún, ne sese go' sí chree

chruun taj tanj raá aco' ya'an man soj, ne guun nucuaj soj tina'áj soj ya'an yo' chuguanj. ¹⁷ Ne guun ya rá soj se vaa quinanií soj rihaan sayuun, qui'yaj Diose, ne ase vaa nave aga' nuu raá tanuu ro', danj gaa nana sa' cunuú raá soj, ne se guun nucuaj sí chree qui'yaj sí chree se chi'ii man soj, che'é se guun ya rá soj se vaa quinanií soj rihaan sayuun adonj. Ne canoco' uxra soj se-nana Diose nana sa' nana rque Nimán Diose rihaan ní', ne ase vaa neé espadá noco' ra'a tanuu ro', danj gaa se-nana Diose rihaan soj, ne guun nucuaj soj go' soj man sí chree, qui'yaj se-nana Diose yo' adonj.

¹⁸ Ne niganj cachinj ni'yaj uxra soj rihaan Diose, ne racuíj Nimán Diose man soj cachinj ni'yaj soj ei. Se ca'ne' rá soj ma'. Tananj a yo'o cachinj ni'yaj uxra soj che'é taran' ní' sij sa' noco' man Diose ei. ¹⁹ Ne cachinj ni'yaj soj che'é ma'an 'unj se vaa rque Diose nana cuu ca'mii 'unj rihaan yuvii, ne sca' tihaán 'unj nu' se-nana Diose nana sa' rihaan nij yuvii á. Dan me se nana tihaan naca Diose man ní' me nana sa' yo', ²⁰ ne nda' se numii 'unj aga' ne', tzaj ne 'unj me sí quiri' suun nata' nana sa' yo' rihaan yuvii, ne cachinj ni'yaj soj rihaan Diose se vaa se kuchu'ví' 'unj ca'mii 'unj nana sa' yo' rihaan yuvii, che'é se no xcuún yá 'unj ca'mii sca' yá 'unj nana sa' yo' rihaan yuvii adonj.

*Nana nihánj taj xna'anj
se vaa ca'née Pabló man síí
cu'naj Tíquico cuchì' so' rihaan
nij síí man Efeso a*

²¹ Catāj xna'anj tinúú ní' síí
cu'naj Tíquico rihaan soj nū'
se vaa quirán' 'un̄j a. 'Ee
ndo'o rá 'un̄j man so', ne ve'é
ndo'o 'yaj suun so' rihaan
'un̄j, che'é se síí nocō' man
síí 'nij ra'a man ní' me nūj
chuguan̄j. Ne a'ne' rá so' ga
suun 'yaj suun ma'. Tanānj
'o 'yaj suun so' che'é se-nānā
Diose nan̄j adon̄j. ²² Ne me
rá 'un̄j quene'en soj nū' se
vaa quiran' nūj, ne me rá 'un̄j
quinari' nucuāj nimán soj, ne
che'é dan ca'nej 'un̄j man so'
cuchì' so' rihaan soj ei.

*Nana nihánj taj xna'anj
se vaa me rá Pabló qui'yaj
ndo'o Diose se luj che'é nij
síí cuchumán rá ni'yaj man
Jesucristó yan̄j chuman' Efeso
a*

²³ Me rá 'un̄j gaā xej nimán
nij tinūj nij soj, ne gaā 'ee rá
soj tinúú soj, ne gaā nucuāj rá
soj man Diose, qui'yaj Rej ní'
Diose dō', qui'yaj Jesucristó
sij 'nij ra'a man ní' dō' adon̄j.
²⁴ Ne me rá 'un̄j qui'yaj ndo'o
Diose se luj che'é taran' nij
soj sij yo'o aráj cochroj rihaan
Jesucristó sij 'nij ra'a man ní'
nū' cavii nū' ca'anj a.

**Nihánj me 'o yanj
cartá qui'yaj síi
cu'naj Pabló
ca'néé so' rihaan
nij yuvii noco'
man Diose yanj
chuman' cu'naj
Filipos a**

¹ Síi cu'naj Pabló ga síi cu'naj Timoteo me rój, ne síi 'yaj suun rihaan Jesucristó me rój, ne nihánj me se 'yaj rój yanj cartá nihánj ca'nej rój rihaan cunudanj nij soj sij sa' rihaan Diose noco' man Jesucristó sij yanj chuman' cu'naj Filipos a. Me rá rój nayaá nij soj nayaá nij síi uun chij rihaan soj nayaá nij síi 'yaj suun che'é soj nayaá yanj cartá nihánj a.

² Dan me se me rá rój qui'yaj Rej ní' Diose qui'yaj Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' qui'yaj se luj che'é nij soj, ne me rá rój gaa xej nimán nij soj qui'yaj roj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa achíin ni'yaj ndo'o Pabló rihaan Diose che'é nij síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' cu'naj Filipos a

³ Gaa na'nuj rá 'unj man nij soj, ne nagó' 'unj gracia rihaan Diose che'é soj a.

⁴ Ne gaa achíin ni'yáj rihaan Diose, ne uun niha' ndo'o raj gaa achíin ni'yáj che'é taran'

soj rihaan Diose chuguanj. ⁵ Dan me se nagó' 'unj gracia rihaan Diose che'é se vaa gaa cuno soj se-nana Diose, ne yuun che'e racuíj soj manj cataj xna'anj cunudanj ní' se-nana Diose rihaan yuvij, ne veé danj 'yaj soj ndaa cuano ei. ⁶ Veé danj nagó' 'unj gracia rihaan Diose che'é soj che'é se guun ya raj se vaa ya uxrá guun che'e ya Diose qui'yaj suun ma'an Diose nimán soj, ne guun ya raj se vaa guun nucuaaj soj tinavij soj nu' suun ca'ne' Diose rihaan soj, qui'yaj uún Diose, ne asa' quisij güii ca'na' uún Jesucristó rihaan chumij nihánj ro', ne quisij guee nu' suun vaa rihaan soj adonj. ⁷ Ne vaa che'é ya ca'mij danj che'é taran' nij soj, ese ya no xcúun soj chuguanj. Dan me se ya caráya'anj uxrá soj manj, ne gaa 'nij 'unj taga' do', gaa ca'mii 'unj rihaan nij síi na'vej rá cuno se-nana Diose do', gaa vaj 'unj rihaan nij síi nicaj suun che'é yan a'ne' nij so' cacun' che'ej do', gaa tucu'yón 'unj se-nana Diose man yuvij do', ne racuíj ndo'o cunudanj nij soj manj, ne che'é dan me se soj sij 'yaj suun gaj me se me ndo'o ya raj quene'enj man soj ei. ⁸ Ne Diose me síi ne'en ya se vaa ase vaa 'ee rá Jesucristó man nij soj ro', veé danj 'ee guee rá ma'anj man cunudanj nij soj chuguanj.

⁹ Ne achíin ni'yáj rihaan Diose se vaa cunu 'ee doj rá soj tuvi' soj 'o 'o güii, ne sa'

doj xcaj soj cuentá daj vaa 'o 'o rasuun, ¹⁰ gaa ne inanj chrej sa' doj narij soj canoco' soj nanj adonj. Ndaa síj, gaa ne asa' ca'na' uún Jesucristó rihaan chumij nihánj, ne sa' inanj gaa nimán soj, ne taj cacun' cutumé soj a ma'. ¹¹ Dan me se ya guun soj yuvij cunuu sa' nimán, ese ya qui'yaj canaán soj nacaj ndo'o soj rihaan cacun', ne dan me se gaa güii ca'na' uún Jesucristó me se cataj nii se vaa sa' uxrá vaa Diose sí naqui'yaj sa' nimán soj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cuno ndo'o yuvij se-nana Diose nana sa' a

¹² Me rá 'unj xcaj nij soj cuentá se vaa cavij sa' doj se-nana Diose nana sa' che'é nu' sayuun quirán' 'unj, tinuj, nocoj. ¹³ Dan me se nij tanuu man tucua' suun do', cunudanj nij yuvij man nihánj do', ne'en nij so' se vaa 'nij 'unj taga' che'é se canocó' 'unj man Jesucristó, ¹⁴ ne yo'ó nij tinúú ní' sí noco' man sí 'nij ra'a man ní' ro', nari' nucua'j nimán que'ee ndo'o nij so', che'é se ne'en nij so' se vaa 'nij 'unj taga', ne ne chu'vi' nij so' ca'mij nij so' se-nana Diose rihaan yuvij cuano ma'.

¹⁵ Dan me se, ta'aj nij so' a'mii natáj se-nana Jesucristó che'é se uun xcoj ruvaa rá nij so' ni'yaj nij so' manj, tzaj ne yo'ó ta'aj nij so' a'mii natáj che'é se me inanj rá nij so' qui'yaj sa' nij so' adonj. ¹⁶ Nij sí sa' yo' ro', 'ee rá nij so'

manj, ne ne'en nij so' se vaa cune' Diose manj ca'mij rihaan nij yuvij na'vej rá cuno nana sa' yo' a. ¹⁷ Tzaj ne yo'ó nij so' ro', me se che'é se guun xcoj ruvaa rá nij so' ni'yaj nij so' manj, che'é dan a'mii natáj nij so' se-nana Jesucristó, tzaj ne ne a'mii chij nij so' ma'. Maan se danj 'yaj nij so' che'é se me rá nij so' nano doj rá 'unj che'é se 'nij 'unj taga' adonj. ¹⁸ Tzaj ne ca'vee se vaa nica nimán ta'aj nij so' do', ca'vee se ne vaa nica nimán ta'aj nij so' do', tzaj ne taj se 'yaj ma'. Maan se nata' cunudanj nij so' se-nana Jesucristó rihaan yuvij, ne che'é dan guun niha' raj adonj. Tzaj ne vaa güii, ne guun niha' doj rá yá 'unj nanj ei. ¹⁹ 'Q se ne'en 'unj se vaa cavij sa' 'unj doj vaa güii, che'é nu' se vaa rán' 'unj nihánj adonj. Dan me se guun ni'yaj ní' che'é se achín ni'yaj soj rihaan Diose che'é 'unj, ne guun ni'yaj ní' che'é se racu'ij ya Nimán Diose manj, ne che'é dan cavij sa' yá 'unj doj ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa vaa i'na' Pabló che'é Jesucristó a

²⁰ Dan me se daj chihaa mij se canó chrej na'aj rihanj, raj ma'. Ca'vee quitaj xta' rihanj ca'mij nana ya rihaan nij yuvij, ne dan me se guun ya raj se vaa se guun na'aj 'unj ma'. Dan me se asij rque ro', xcaj ndo'o yuvij cuentá se vaa sa' uxrá vaa Jesucristó, qui'yaj, ne ca'vee se gaa i'na'

'un̄j do', ca'vee se cavi' 'un̄j do', tzaj ne danj inanj qui'yaj cuano nihánj, rá 'un̄j, ne se cuchu'vi' 'un̄j daj chihaa m̄j, rá 'un̄j ma'. ²¹ Vaa i'na' 'un̄j che'é Jesucristó, ne sese cavi' 'un̄j che'é Jesucristó, ne cavii sa' 'un̄j doj, qui'yaj so' adonj. ²² Dan me se sese yo'o gaa i'na' 'un̄j rihaan chumii nihánj, ne gaa ya'núj rihanj qui'yaj sunj che'é Jesucristó, ne che'é dan ne ne'enj ase sa' doj cavi' 'un̄j ni', ase sa' doj canej ni', ne ne'enj daj qui'yaj a mei. ²³ 'O se sa' cuyaan vaa roj chrej chuguanj. Dan me se sese cavi' 'un̄j, ne quinán' 'un̄j rihaan Jesucristó, ne ve'é uxrá doj gaa uún nanj ei. ²⁴ Tzaj ne achiin doj cayánj quitihanj se-nana Diose rihaan soj, ²⁵ ne che'é dan ne'én 'un̄j se vaa se guun cavi' 'un̄j cuano ma'. Maan se quinaj 'un̄j ga soj doj, ne racuj 'un̄j man soj, ne sa' doj canoco' soj Diose, qui'yaj adonj. Ndaa síj, gaa ne guun niha' doj rá soj rihaan Diose adonj. ²⁶ Dan me se asa' curihanj 'un̄j taga', ne quene'en uún soj manj, ne che'é dan ve'é uxrá doj ca'mii soj che'é Jesucristó ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ve'é qui'yaj suun ní' che'é Jesucristó a

²⁷ Síi noco' se-nana Jesucristó nana sa' me nij soj, ne che'é dan cunō soj tucuáan yo', ne ve'é qui'yaj soj canē soj ga tinúú soj á. Ne sese cuchí' 'un̄j chiháan soj, ne quene'én 'un̄j se vaa cuyaan vaa rá cunudanj soj a. Dan

me se nda' se se cuchí' 'un̄j, tzaj ne nda' se nana uun cunōj se vaa cuyaan vaa rá cunudanj soj á. Dan me se cuyaan gaa rá soj, ne racuj soj tinúú soj, ne yo'o qui'yaj suun soj che'é nana sa' noco' ní' á. ²⁸ Ne daj chihaa m̄j se cuchu'vi' soj ni'yaj soj man nij síi taj ri'yunj man ní' ma'. Ne yo' me quene'en nij so' daj 'yaj soj, ne xcaj nij so' cuentá se vaa xa' ma'an nij so', tzaj ne cacaa nij so' vaa güii, ne xa' soj, tzaj ne cavii sa' soj a. Veé danj xcaj ya nij so' cuentá, qui'yaj Diose nanj adonj. ²⁹ Maan che'é Jesucristó qui'yaj ndo'o Diose se luj rihaan soj se vaa cuchumán rá soj ni'yaj soj man Jesucristó qui'yaj ma'an Diose adonj. Tzaj ne yo'ó se luj qui'yaj Diose me se ca'vej rá Diose quirán' soj sayuun che'é Jesucristó, ne doj a ve'é gaa sese quirán' soj sayuun che'é so' adonj. Ne yo' me yo'ó se luj qui'yaj uún Diose rihaan soj a. ³⁰ Dan me se cuyaan vaa sayuun ran' soj ga sayuun rán' 'un̄j nanj ei. Tzaj ne aj ne'en soj daj vaa canó tuvi' 'un̄j ga sayuun yo' adonj. Ne cuano nihánj me se aj cuchí' uún nana nihánj rihaan soj se vaa anó tuvi' uún 'un̄j ga sayuun nanj adonj.

2

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ase vaa rá Jesucristó ro', danj gaa rá ma'an ní' uún a

¹ Ya ya nari' nucuaj nimán ní', 'yaj Jesucristó, rá soj na'. Ya ya uun niha' nimán ní', 'yaj tinúú ní' sí 'eē rá man ní', rá soj na'. Ya ya ve'é mán nu' nij tinuj ní', 'yaj Nimán Diose, rá soj na'. Ya ya nuu 'eē rá ní' sij noco' man Jesucristó man tinúú ní' sí quiran' sayuun, rá soj na'. Dan me se nana nihánj ro', me ya uxrá vaa nanj adonj.

² Che'é dan qui'yaj soj ndaa vaa taj nana nihánj, gaa ne guun niha' uxrá raj, ne dan me se cyaan gaa nimán soj ga tinúú soj, ne cunu 'eē rá soj man tinúú soj, ne guun niha' uxrá raj adonj.

³ Se guun xcoj ruvaa rá soj ni'yaj soj tinúú soj ma'. Se guun rá soj se vaa cataj tinúú soj se vaa sa' uxrá vaa ma'an soj ma'. Tzaj ne gaa nica' nimán soj, cataj soj se vaa sa' doj vaa tinúú soj rihaan ma'an soj á.

⁴ Se caraya'anj soj man inanj ma'an soj ma'. Tzaj ne caraya'anj 'o 'o soj man tinúú soj á.

⁵ Ase vaa rá ma'an Jesucristó ro', danj gaa rá ma'an soj uún á.

⁶ Ne Jesucristó me se Diose ya me so', ne so' me sí no xcúún guun chij ndo'o, tzaj ne ne guun niha' ndo'o rá so' guun chij so' ma'.

⁷ Tananj a tanáj so' nu' suun uun chij yo', ne guun so' yuvij guun so' se-mozó yuvij guun so', ne ase vaa yuvij ro', danj vaa so' gaa ca'na' so' rihaan chumij nihánj adonj.

⁸ Dan me se cunu nica' nimán so', ne cuno so' ca'mii Diose, ne

ndaa ca'vej rá so' cachron nii man so' rihaan rcutze ya, ne veé danj me nó so' gaa cavi' so' nanj adonj.

⁹ Che'é dan guun chij ndo'o so' rej xta', qui'yaj Diose, ne guun so' sí guee doj rihaan cunudanj yuvij, qui'yaj uún Diose nanj adonj.

¹⁰ Che'é dan vaa güii, ne canicun' ruj cunudanj nij sí man xta' do', nij sí man rihaan chumij do', nij sí man rej rque yo'óo do', asa' cuno nij so' se-chuvij Jesucristó,

¹¹ ne cataj ya nij so' se vaa ma'an Jesucristó me sí 'nij ra'a man ní', ne quene'en nij so' se vaa sa' uxrá qui'yaj Rej ní' Diose adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa qui'yaj suun ní'yan cunu sa' nimán ní' a

¹² Che'é dan cunō soj ca'mij, tinuj, nocoj. Gaa cayáan 'unj ga soj, ne cuno soj nu' nana ca'mij, ne qui'yaj suun uxrá soj che'é rej quinavij nu' chrej chi'ii uun chij nimán soj, ne cunu sa' nimán soj a. Cuno nihánj me se nda' se nuví 'unj yáan ga soj, tzaj ne me rá 'unj doj cunō soj a. Ase 'yaj xnii gaa chu'vi' xnii ni'yaj xnii rej xnii ro', danj gaa qui'yaj soj cuchu'vi' soj ni'yaj soj Diose, ne doj a qui'yaj suun soj che'é rej quinavij nu' chrej chi'ii uun chij nimán soj, ne cunu sa' nimán soj rihaan Diose á.

¹³ Diose me sí 'yaj suun nimán soj yan guun rá soj cunō soj se-nana so', ne so' me sí qui'yaj guun nucuaj

soj qui'yaj soj nu' se vaa me rá so' qui'yaj soj adonj.

¹⁴ A 'ó güii se ca'mii tu'va yuve soj che'é tinúú soj ma'. Inanj ve'é qui'yaj suun soj ga tinúú soj á. ¹⁵ Ne guun soj sí sa', ne taj cacun' cutumé soj rihaan Diose mei. Ne nda' se chéé soj ga yuviij vaa quiij nimán man rihaan chumii nihánj cuano, tzaj ne ve'é cunō soj rihaan Diose, ne yo'ō ya guun ta'nij Diose man soj chuguanj. Dan me se ase vaa ve'é ndo'o vaa chuguan yati' rej xta' ro', danj ve'é uxrá quene'en yuviij man soj vaj soj rihaan chumii nihánj, ne ¹⁶ raan canoco' soj se-nana Diose nana 'yaj vaa i'na' nimán ní', gaa ne guun niha' raj ni'yaj 'unj man soj gaa güii ca'na' uún Jesucristó rihaan chumii nihánj, che'é se quene'en so' se vaa qui'yaj suun uxraj tucu'yonj man soj ne cavii sa' nu' suun qui'yaj sunj a.

¹⁷ Ne nda' se ndaa ayanj ma'an ton manj che'é sayuun rán' 'unj che'é se me ndo'o raj yo'ō cuchuman rá soj ni'yaj soj Diose, tzaj ne guun niha' ndo'o raj, ne tucuachenj doj se niha' nuu nimanj nimán soj ei. ¹⁸ Ne guun niha' rá soj uún, ne guun niha' rá 'unj che'é soj a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cuchí' sí cu'naj Timoteo do', sí cu'naj Epafrodito do', chuman' cu'naj Filipos a

¹⁹ Me rá 'unj ca'nej 'unj man sí cu'naj Timoteo cuchí' so' rihaan soj, sese ca'vej rá

Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' cuchí' so' a. Ne canicaj so' ca'na' so' rihanj, ne cataj xna'anj so' rihanj daj quiran' soj, gaa ne guun niha' raj a. ²⁰ Orún' so' me sí nanó ndo'o rá che'é soj daj ran' soj, ne taj vaj yo'ó sí sa' ase sa' orún' so' ma'. ²¹ Tzaj ne yo'ó nij so' ro', inanj che'é ma'an nij so' aráya'anj nij so', tzaj ne ne aráya'anj nij so' che'é Jesucristó ma'. ²² Tzaj ne aj ne'en soj se vaa sí sa' uxrá me sí cu'naj Timoteo, ne daj se 'yaj xnii 'yaj suun xnii ga rej xnii ro', danj vaa 'yaj Timoteo 'yaj suun so' che'é se-nana Diose gaj ei. ²³ Che'é dan xcaj 'unj cuentá daj quirán' 'unj rej rihaan, gaa ne nu' ca'nej 'unj man so' cuchí' so' rej yanj soj a. ²⁴ Ne nucuaj rá 'unj man sí 'nij ra'a man ní' se vaa ra'yanj cuchí' ma'anj rihaan soj adonj.

²⁵ Vaa che'é ndo'o ca'nej 'unj man tinúú ní' sí cu'naj Epafrodito cuchí' so' rihaan soj vaa nanj ei. So' me sí qui'yaj suun ndo'o gaj rej man sí taj ri'yunj man ní', ne ma'an nij soj me sí ca'néé man so' ca'na' so' rque so' se vaa achiin manj, ²⁶ ne me ndo'o rá so' quene'en uún so' man nij soj nanj adonj. Dan me se nanó rá so' se vaa cuno soj nana che'é so' se vaa canó chi'ij man so' adonj. ²⁷ Ya daj doj se cavi' so', tzaj ne cunuu 'ee rá Diose man so', ne cunuu 'ee rá Diose man 'unj do', ne ne cavi' so' ma'. 'O se sese cavi' sí cu'naj Epafrodito, ne nanó

ndo'o raj nanj ei. ²⁸ Che'é dan ra'yanj ca'nej 'unj man so' cuchí' so' rihaan soj, ne guun niha' rá soj quene'en soj man so', ne che'é dan se nanó rá 'unj che'é soj ma'. ²⁹ Che'é dan asa' cuchí' so', ne gaa niha' ndo'o rá soj ca'mii soj ga so' ei. Dan me se ya tinúú ní' sij noco' man sí' 'nij ra'a man ní' me so' ei. Caraa cochroj soj rihaan cunudanj nij yuvii 'yaj ndaa vaa 'yaj sí' cu'naj Epafrodito yo' ei. ³⁰ 'Q se daj doj se cavi' so' che'é suun qui'yaj suun so' che'é Jesucristó nanj adonj. Dan me se ca'neé nimán so' cavi' so' che'é se nayón so' rihaan soj racuíj so' manj nanj chuguanj.

3

Nana nihánj taj xna'anj se vaa sa' doj vaa Jesucristó rihaan cunudanj a

¹ Dan me se gaa niha' rá soj ni'yaj soj sí' 'nij ra'a man ní', tinuj, nocoj. Ne sayuun vaa cachrón uún 'unj nana nihánj nayaa soj ma'. Ne cavii sa' doj soj, sese cunó soj nana nihánj chuguanj. ² Dan me se tumé soj man soj sese cuchí' nij sí' chí'ii, nij sí' niha' rá ca'ne' nee man yuvii rej man soj á. 'Q se ase vaa chuvee ro', danj vaa nij so' adonj. ³ Ne xa' ní', tzaj ne ino 'yaj ní' ei. 'Q se sí' ya cunuu sa' rihaan Diose me ní', ne inanj Nimán Diose noco' ní' gaa 'yaj suun ní' rihaan Diose adonj. Ne nucuaj rá ní' man ma'an ní' se vaa cavii sa' ní' che'é se vaa

'yaj ma'an ní' ma'. Tananj niha' rá ní' nata' ní' se vaa Jesucristó me sí' 'yaj ca'vee cavii sa' ní' adonj.

⁴ Dan me se nij sí' chí'ii ro', sa' uxrá 'yaj ma'an nij so', rá nij so', ne che'é dan cavii sa' nij so' qui'yaj ma'an nij so', rá nij so', tzaj ne 'unj nihánj me se sa' doj qui'yaj ma'anj rihaan nij so' ei. ⁵ Dan me se ya sí' israelitá mej, ne gaa cachén tunj güii ca'ngaa 'unj, ne cuta' nii ta'nga' man nee manj a. Yo'o ta'nii ta'nij si'no sí' cu'naj Benjamín gaa naá mej, ne xii 'unj do', réj do', ma'anj do', me sí' a'mii xna'anj hebreo, ne sí' fariseo mej, ne canocó' 'unj se-tucuanj Moisés ga nij so' a. ⁶ Gaa rque doj, ne sí' nichraj nimán mej, ne qui'yaj uxraj sayuun man nij sí' noco' man Jesucristó, che'é se me raj guun niha' rá Diose ni'yaj Diose manj, ne ve'é uxrá canocó' 'unj nu' se-tucuanj Moisés, ne a 'ó nana yo' ne quinaj, qui'yaj ma'.

⁷ Ne sa' uxrá qui'yáj, raj gaa rque, tzaj ne yaj ro', quene'enj se-nana Jesucristó, ne nu' rasuun qui'yáj gaa naá ro', ase vaa sigui' ri'yuj vaa nu' rasuun qui'yáj gaa naá, raj nanj ei. ⁸ Dan me se che'é se me ndo'o raj xcaj sa' 'unj cuentá che'é Jesucristó sij 'nij ra'a manj ro', che'é dan nu' se vaa qui'yáj gaa rque ro', daj se me raj ne'enj sigui' ri'yuj ro', danj me raj ne'enj man yo' cuano, ne che'é se ni'ya uun me yo' rihanj ro', che'é

dan ca'vee canocó' 'un̄j man Jesucristó adon̄j. ⁹ Gaa ne vaa güii, ne cunūu sa' 'un̄j rihaan Diose, tzaj ne nuveé se-tucuan̄j Moisés me se qui'yaj cunūu sa' 'un̄j rihaan Diose ma'. Maan se che'é se amán rá 'un̄j ni'yaj 'un̄j Jesucristó ro', che'é dan me cunūu sa' 'un̄j qui'yaj ma'an Diose adon̄j. ¹⁰ Inan̄j me rá 'un̄j sa' doj xcaj 'un̄j cuentá che'é Jesucristó á. Dan me se nucuaj Diose, ne cunūu i'na' uún Jesucristó gaa cavi' so', qui'yaj Diose, ne che'é dan me ndo'o raj quene'enj daj qui'yaj Diose che'é 'un̄j a. Ne ase vaa quiran' Jesucristó sayuun ro', danj gaa quiran' ma'an 'un̄j sayuun ga so', raj, ne ase vaa ca'vej rá Jesucristó cavi' so' che'é ní' ro', danj gaa 'un̄j, raj, ne yo'o qui'yaj sunj che'é tinúú 'un̄j rihaan Diose adon̄j. ¹¹ Ndaa síj, gaa ne sese yo'o canocó' 'un̄j man so', ne ca'vee cunūu i'na' uún 'un̄j asa' cavi' 'un̄j, qui'yaj so' nan̄j adon̄j.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa qui'yaj suun uxrá ní', ne ca'anj ní' rej xta', qui'yaj Diose a

¹² Nuveé se aj quisíj 'un̄j cunūu sa' 'un̄j, taj 'un̄j ma'. Maan se ataa quisíj 'un̄j se vaa me rá Diose gunj, ne che'é dan me yo'o raan nocó' 'un̄j man Jesucristó, che'é rej me raj cunūu sa' 'un̄j, vaa güii a. Jesucristó me síi qui'yaj canocó' 'un̄j man so', che'é se me rá ma'an so' cunūu sa' 'un̄j adon̄j. ¹³ Un̄j me síi ne'en

se vaa ataa quisíj 'un̄j se me raj gunj, tinuj, nocoj. Che'é dan orún' suun vaa rihan̄j cuano nihánj me 'yaj tanáj xco 'un̄j nu' se vaa qui'yáj asij rque, ne guun niha' uxrá raj qui'yáj nu' se vaa qui'yáj rej rihan̄j, ¹⁴ ne 'yaj suun uxraj, ne ca'na' güii qui'yaj canan̄j qui'yaj Diose, ne cavii sa' 'un̄j, qui'yaj Diose, ne nacun̄j Diose manj cavii 'un̄j rej xta', che'é se 'un̄j me síi noco' man Jesucristó adon̄j. ¹⁵ Ne sese aj cuchumán sa' rá ní', ne inan̄j danj gaa rá taran' ní' á. Tzaj ne sese ino vaa rá nij soj, ne Diose me síi tihan̄j rihaan soj me ma'an nana cachiin rihaan soj a. ¹⁶ Tzaj ne tucuaán aj nari' ní' ro', raan canoco' ní' tucuaán yo' á.

¹⁷ Xcaj nij soj cuentá daj 'yaj ma'anj do', daj 'yaj nij síi noco' manj do', ne cyaan danj qui'yaj soj ga núj á. ¹⁸ Ino vaa rá que'ee yuvi, ne aj cataj xna'anj uxraj rihaan soj che'é nij so', ne nihánj me cataj xna'anj uún 'un̄j rihaan soj daj vaa nij so', tzaj ne 'o se ta'veé 'un̄j che'é nij so' nan̄j adon̄j. Dan me se cavi' Jesucristó che'é ní' rihaan rcutze, tzaj ne me rá nij so' tirí' nij so' se vaa qui'yaj Jesucristó che'é ní' adon̄j. ¹⁹ Vaa güii cacaa ndo'o nij so' ei. Inan̄j nee man nij so' aráya'an̄j nij so', tzaj ne Diose ne noco' nij so' ma'. Nij 'yaj nij so', tzaj ne ne na'aj nij so' ma'. Tzaj ne sa' uxrá 'yaj nij so', rá ma'an̄j nij so' chuguan̄j. Inan̄j che'é rasuun ruvi' ri-

haan chumiġ nihánġ xcaġ nij so' cuentá nanġ adonġ. ²⁰ Xa' ní', tzaj ne ino vaa ní', ne chiháán ní' me rej xtá', ne na'vij uxrá ní' cavii Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' rej xtá' ca'na' so' tinanii so' man ní' rihaan sayuun, ²¹ ne niċaj so' nee man ní', ne nda' se ninaj uxrá nee man ní' cuano, tzaj ne natuna so' man yo', ne ase vaa nee man so' nee sa' ndo'o ro', danġ inanj gaa nee man ní', qui'yaj so' adonġ. Dan me se che'é se me so' síi guun nucuaj qui'yaj canaan rihaan cunudanġ rasuun, ne che'é se quirii ta'nga' so' rihaan cunudanġ rasuun ro', che'é dan ne'en ní' se vaa guun nucuaj so' natuna so' man nee man ní' ei.

4

¹ Dan me se 'ee ndo'o raj man soġ, ne me uxrá raj ni'yaj 'unġ man soġ, tinuġ, nocoġ. Niha' ndo'o raj, qui'yaj soġ, ne vaa güii cataġ Diose se vaa sa' uxrá qui'yáj, tucu'yón 'unġ man soġ, ne che'é dan vaa che'é cunġ soġ nu' nana nihánġ, ne raan canoco' soġ man síi 'nij ra'a man ní', tinuġ, nocoġ.

Nana nihánġ taj xna'anġ se vaa nago' Pabló chrej sa' man nij síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanġ chuman' cu'naj Filipos a

² Achíin ni'yáá 'unġ rihaan chana cu'naj Evodia do', rihaan chana cu'naj Síntique do', se vaa yo'o cuyaan gaa rá roġ no', che'é se chana noco' man síi 'nij ra'a man ní' me

roġ no' á. ³ Vaa so', ne tuví' 'unġ síi sa' noco' raan man Diose mé so', ne síi 'yaj suun ga 'unġ me uún so', ne dan me se achíin ni'yáj rihaan so' racuíġ so' man roġ chana yo', tinuġ. Roġ chana nihánġ ga yo'ó síi cu'naj Clemente do', yo'ó nij tinúú 'unġ do', qui'yaj suun ndo'o nij so' racuíġ nij so' mán 'unġ ca'mii núġ se-nana Diose nana sa' rihaan yuvii, ne no se-chuvii nij so' rihaan yanġ taj rihaan Diose se vaa gaa i'na' nij so' rihaan Diose nu' cavii nu' ca'anġ ei.

⁴ Gaa niha' niganġ rá soġ ni'yaj soġ man síi 'nij ra'a man ní' á. Dan me se cataġ xna'anġ uún 'unġ rihaan soġ se vaa no xcúúin soġ gaa niha' niganġ rá soġ ei.

⁵ Inanj ni'yanġ ca'mii soġ rihaan cunudanġ yuvii man rihaan chumiġ nihánġ, ne xcaġ nij yuvii cuentá se vaa síi sa' me soġ á. Nichrun' ca'na' uún síi 'nij ra'a man ní' nanġ adonġ. ⁶ Se nanó rá soġ mei. Tzaj ne cachinġ ni'yaj soġ rihaan Diose, ne me ma'an rasuun achiin man soġ, ne cachinġ soġ rihaan Diose, ne nago' soġ graciá rihaan Diose ei. ⁷ Danġ qui'yaj soġ, gaa ne yo'o gaa dínġ nimán soġ, qui'yaj Diose, che'é se sij noco' man Jesucristó me soġ, ne dan me se guun nucuaj Diose qui'yaj canaan Diose rihaan cunudanġ nana cavii raġ yuvii nanġ adonġ.

⁸ Dan me se inanj che'é se ya do', che'é se sa' do',

che'é tucuáán sa' do', che'é se luj do', che'é se nica vaa nimán do', che'é se ni'yanj do', nuchruj raá soj, tinuj, no-coj. Dan me se sese ve'é vaa se 'yaj yo'o so' rá soj, ne xcaj soj cuentá, ne nuchruj raá soj daj 'yaj so' ei. ⁹ Nu' nana tucu'yón 'unj man soj do', nu' rasuun qui'yáá 'unj quene'en soj do', nu' nana ca'mii 'unj cuno soj do', danj qui'yaj uún soj á. Gaa ne cayáán ma'an Diose ga soj, ne Diose me sí naqui'yaj dínj nimán yuvii ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa sa' uxrá qui'yaj nij sí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Filipos racuíj nij so' man Pabló a

¹⁰ Guun niha' ndo'o raj rihaan sí 'nij ra'a man ní', che'é se yo'ó uun che'e soj caráya'anj soj manj ne rque soj nu' se vaa cachiin manj ei. 'Q se ne taj 'unj rihaan soj se vaa ne racuíj soj manj ma'. Maan se gaa rque me se ne gaa ya'núj rihaan soj racuíj soj manj man adonj. ¹¹ Nuveé che'e se vaa doj rasuun achiin manj me tu'vaj danj rihaan soj cuano ma'. Nda' se doj rasuun man rihanj, tzaj ne ne nanó rá 'unj ma'. 'Q se aj nari' 'unj naqui'yaj inaj 'unj nimanj, ne niha' inanj raj nanj adonj. ¹² Dan me se vaa güii achiin ndo'o rasuun manj, ne vaa güii vaa ndo'o rasuun rihanj, tzaj ne ca'vee se vaa raan rquej do', ca'vee se na'aan rquej do', ca'vee se vaa se achiin manj do', ca'vee se man ndo'o rasuun

rihanj do', tzaj ne taj se 'yaj ma'. Maan se daj a güii vaa inaj nimanj, ne vaa niha' raj, ne ne nanó raj ma'. ¹³ Che'é se rque ndo'o Jesucristó se nucuaj manj ro', che'é dan uun nucuáj 'yaj sunj nu' suun vaa rihanj adonj.

¹⁴ Tzaj ne cunaj uxrá qui'yaj soj racuíj soj manj gaa quirán' 'unj sayuun gaa rque chuguanj. ¹⁵ Ne'en ma'an soj se vaa gaa curihanj 'unj estadó Macedonia ne guun che'ej tucu'yonj se-nana Diose, ne nu' rque soj sa'anj manj cuaj nanj niha'. Taj vaj yo'ó yuvii cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó racuíj manj ma'. Maan se orún' soj me sí racuíj manj nanj niha'. ¹⁶ Ne gaa cayánj qui'yaj sunj chuman' Tesalónica, ne yavij nu' rque uún soj sa'anj cachiin manj rihanj a'. ¹⁷ Nuveé che'e se me raj rque uun soj doj sa'anj manj me tu'va uún 'unj danj nihánj cuano ma'. Maan se che'é se me raj naru'vee Diose doj se sa' rihaan soj, che'é dan tu'vaj danj adonj. ¹⁸ Dan me se nacaj 'unj cunudanj se vaa ca'neé soj rihanj, ne a 'ó rasuun ne achiin manj a ma'. Ne sa'anj ca'neé soj rihanj ga sí cu'naj Epafrodito me se narqué so' nu' sa'anj yo' rihanj, ne guun niha' rá Diose ne'en Diose se vaa rque soj sa'anj yo' manj, ne ase vaa xcuu sa' acaa rihaan chraan altar, ne daj ndo'o gun' yo' ro', danj vaa sa'anj yo' ni'yaj Diose adonj. ¹⁹ Dan me se 'unj

me sí noco' man Diose, ne sese vaa se achiin man soj, ne rque Diose nu' rasuun yo' rihaan soj che'é se me soj sí noco' man Jesucristó, ne xa' Diose, tzaj ne taj vaj rasuun achiin rihaan Diose ma'. 'Q se so' me sí uun chij rihaan cunudanj rasuun, ²⁰ ne ve'é uxrá uun chij Rej ní' Diose, cataj ní' nu' cavii nu' ca'anj adonj. Veé danj gaá ya ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ve'é cumán nij sí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' cu'naj Filipos, rá nij tují' Pabló a

²¹ Me raj cataj nij soj rihaan cunudanj nij sí sa' rihaan Diose sí noco' man Jesucristó se vaa ve'é cayáán nij so' raj, ne vaa nij tinúú ní' sí man gaj, ne ve'é cumán nij soj, rá nij so', ²² ne vaa nij sí sa' noco' man Diose man chuman' nihánj, ne ve'é cumán soj, rá daj a nij so' uún, ne vaa nij sí 'yaj suun tucúa sí nicaj suun emperador cu'naj César, ne ve'é cumán soj, rá nij so' uún adonj.

²³ Me raj qui'yaj ndo'o Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' se luj che'é soj ei.

**Nihánj me 'o yanj
cartá qui'yaj síi
cu'naj Pabló
ca'néé so' rihaan
nij yuvií noco'
man Diose yanj
chuman' cu'naj
Colosas a**

1 'Unj ro', me síi cu'naj Pabló, ne sij apóstol cune' Jesucristó man nata' se-nana so' rihaan yuvií mej ndaa vaa guun rá Diose, ne yanj tinú' Timoteo ga 'unj cuano a.

2 'Yaj rój yanj nihánj ca'nej rój rihaan nij soj sij sa' noco' man Diose yanj chuman' cu'naj Colosas a. Che'é se amán rá soj ni'yaj soj man Jesucristó ro', che'é dan nuu tinuj ní', ne nucuaj rá rój ne'en rój man soj cuano, tinuj, nocoj.

Me rá rój qui'yaj Rej ní' Diose se luj che'é soj, ne me rá rój gaa xej nimán soj, qui'yaj Diose uún ei.

Nana nihánj taj xna'anj che'é se vaa achíin ni'yaj Pabló rihaan Diose che'é nij síi cuchumán rá ni'yaj man Diose yanj chuman' Colosas a

3 Niganj achíin ni'yaj rój rihaan Diose Rej Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' che'é soj, ne nago' rój graciá rihaan Diose che'é soj, 4 che'é se ca'na' nana rihaan rój se vaa amán rá soj ni'yaj soj man Jesucristó ne 'ee rá soj ne'en

soj cunudanj yo'ó nij síi sa' noco' man Diose a. 5 Danj vaa rá soj cuano, che'é se cuno soj se-nana Jesucristó nana ya, ne guun ya rá soj se vaa man ndo'o se sa' rej xta' nacaj soj vaa güii ei. 6 Dan me se aj cuchí' nana sa' nihánj rihaan cunudanj nij yuvií man rihaan chumij, ne cuchumán rá que'ee nij yuvií cuno nij yuvií nana sa' yo', ne 'o cuyaan qui'yaj nij soj ga yo'ó nij síi cuno nana yo', ne dan me se gaa cuchí' nana nihánj rihaan soj, ne cuno soj, ne xcaj soj cuentá che'é se luj qui'yaj Diose che'é ní', ne cuchumán rá soj adonj. 7 Ne síi cu'naj Epafras me síi tucuyón nana yo' man soj, ne dan me se síi 'yaj suun ga núj me so', ne 'ee rá núj man so', ne yo'o 'yaj suun so' rihaan Jesucristó che'é soj adonj. 8 Ne cataj xna'anj so' rihaan núj se vaa 'ee uxrá rá soj man tinúú soj, qui'yaj Nimán Diose adonj.

9 Che'é dan gaa cuno núj nana cataj so' rihaan núj, ne niganj achíin ni'yaj núj rihaan Diose che'é soj se vaa rque Nimán Diose nana sa' cuu nimán soj, ne xcaj soj cuentá daj me rá Diose qui'yaj soj, 10 che'é rej qui'yaj soj nu' se vaa no xcúún ní' sij noco' man síi 'nij ra'a man ní' qui'yaj ní', ne guun niha' rá Diose ni'yaj Diose man soj ei. Ne cunudanj suun sa' qui'yaj suun ndo'o soj, gaa ne sa' doj xcaj soj cuentá daj vaa ma'an Diose ei. 11 Diose me síi uun

chij ndo'o, ne achíin ni'yaj núj se vaa ca'nej ndo'o Diose se nucuaj nimán soj, gaa ne ca'vee gaa raan rá soj rihaan sayuun qui'yaj yuvii man soj, ne gaa inaj nimán soj, ne gaa niha' rá soj, ¹² ne nago' soj graciá rihaan Diose Rej Jesucristó ei. Nu' dan me se vaa achíin ni'yáa 'unj rihaan Diose che'é soj, ne ne'en soj se vaa aj cunuu sa' ní' qui'yaj Diose, ne che'é dan me vaa güii quirí' ní' se sa' rque Diose man taran' nij sí sa' noco' man so', che'é se yuvii xcaj cuentá chéé rej rangá' me ní' chuguanj. ¹³ Asino yaan me se guun chij sí chree rihaan ní', ne inanj cacun' qui'yaj ní', ne ase vaa sí chéé rej rmi' ro', danj vaa ní', ne taj se qui'yá' xcaj ní' cuentá che'é Diose tzaj ma'. Tzaj ne yaj me se tinanii Diose man ní' rihaan sí chree, ne guun chij Jesucristó ta'núí Diose rihaan ní', qui'yaj Diose yaj ei. Dan me se 'ee ndo'o rá Diose man ta'núí so', ¹⁴ ne che'é ta'núí so' navij cacun' tumé ní', ne che'é dan se qui'yaj Diose sayuun man ní' a man adonj. Tananj tinanii Jesucristó man ní' rihaan sayuun adonj.

Nana nihánj taj xna'anj me sí me Jesucristó a

¹⁵ Ne ruvi' Diose ni'yaj yuvii ma'. Maan se quene'en ní' man Jesucristó, ne xcaj ní' cuentá daj vaa ma'an Diose adonj. Asij ataa qui'yaj Diose chumii, ne aj nicun' Jesucristó ga so' ei. ¹⁶ Dan me

se nicun' Jesucristó ga Diose gaa qui'yaj Diose se man xta' do', se man rihaan chumii do', nu' rasuun ruvi' ni'yaj yuvii do', nu' rasuun ne ruvi' ni'yaj yuvii do', nij ya'anj uun chij rihaan chumii nihánj do', cunudanj rasuun yo' me se qui'yaj Diose á. Dan me se ca'ne' Diose suun rihaan Jesucristó qui'yaj Jesucristó nu' rasuun, ne che'é dan qui'yaj Jesucristó nu' rasuun yo', ne inanj che'é Jesucristó vaa nu' rasuun yo', ne dan me se me rá Diose nicaj yu'unj Jesucristó man chumii nanj adonj. ¹⁷ Asij ataa curuvi' rasuun man rihaan chumii nihánj, ne nicun' Jesucristó, ne che'é orún' Jesucristó vaa cunudanj rasuun yo' cuano ei.

¹⁸ Ne so' me sí uun chij ndo'o rihaan ní' ei. Dan me se ase vaa rii ta'nga' cúu yave yuvii rihaan ma'an yuvii ro', danj vaa rii ta'nga' Jesucristó rihaan cunudanj ní' sij noco' man so' chuguanj. Asino so' me sí cunuu i'na' uún gaa cavi' so', ne danj inanj gaa cunuu i'na' uún ní', qui'yaj so', gaa ne guun so' sí sa' doj rihaan cunudanj ní' ei. ¹⁹ Ase vaa ma'an Diose ro', danj vaa Jesucristó, qui'yaj Diose, ne so' me sí nicaj cunudanj se sa' ei. ²⁰ Asino quirí' nu' chumii rihaan Diose che'é cacun' qui'yaj yuvii, tzaj ne cavi' Jesucristó rihaan rcutze che'é yuvii, qui'yaj Diose, ne ca'vee cunuu sa' yuvii do', nu' chumii do', rihaan Diose, ne guun niha' rá Diose ni'yaj

Diose nu' se man rihaan chumi do', nu' se man xta' do', nanj adonj. Yo' me se vaa qui'yaj DiOSE gaa ca'neé DiOSE man Jesucristó rihaan chumi nihánj nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cunuu rcua'aan ní' ga DiOSE, qui'yaj Jesucristó a

²¹ Gaa naá me se yuvi yanj me soj, ne yuvi taj ri'yunj man DiOSE me soj gaa naá ei. 'O se qui vaa rá soj, ne inan se chi'ii qui'yaj soj, ne síi taj ri'yunj man DiOSE guun soj gaa rque che'é se ne guun soj tuvi' DiOSE gaa rque ma'.

²² Tzaj ne guun Jesucristó yuvi, ne cavi' so', ne che'é dan cunuu rcua'aan soj ga DiOSE, qui'yaj so', ne vaa güii canicun' soj rihaan DiOSE, qui'yaj Jesucristó, ne sij sa' guun soj rihaan DiOSE, ne taj cacun' cutumé soj a ma'.

²³ Dan me se cavi sa' soj, sese yo'o canoco' soj se-tucuanj Jesucristó nanj adonj. Raan canoco' soj man so' ei. Aj cuno soj se-nana DiOSE nana sa', ne che'é dan guun ya rá soj se vaa cavi sa' soj, ne se guun cataj soj se vaa ne ya vaa nana sa' cuno soj ma'. 'O se nana ca'mii natáj nii rihaan cunudanj nij yuvi man rihaan chumi me nana sa' yo', ne 'unj nihánj me síi a'mii natáj se-nana DiOSE nana sa' yo' rihaan yuvi nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj che'é suun 'yaj suun Pabló che'é nij síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó a

²⁴ Aj quirán' 'unj sayuun che'é nij soj, ne nihánj me guun niha' raj che'é sayuun rán' 'unj á. Dan me se ase vaa sayuun quiran' Jesucristó che'é nij síi noco' man so' ro', danj vaa sayuun ran' ma'án 'unj che'é nij soj sij noco' man so' a. ²⁵ Síi 'yaj suun che'é nij soj sij noco' man Jesucristó mej, ne DiOSE me síi cune' mán 'unj nata' 'unj cunudanj se-nana DiOSE rihaan nij soj a. ²⁶ 'O vaa yuve se-nana DiOSE nana sa' gaa naá, tzaj ne ndaa yaj me tinaruvi' sa' DiOSE nu' se-nana DiOSE nana sa' rihaan ní' sij sa' noco' man so' yaj ei. ²⁷ Dan me se guun rá DiOSE xcax cunudanj ní' sij sa' noco' man so' cuentá che'é nana naca nihánj se vaa sa' uxrá qui'yaj DiOSE che'é soj sij yanj nanj adonj. Dan me se nuveé yuvi israelitá me nij soj ma'. Yuvi yanj me soj, tzaj ne yanj Jesucristó nimán soj, ne che'é dan guun ya rá ní' se vaa vaa güii cavi sa' uxrá soj ga DiOSE nanj adonj. ²⁸ Ne ma'an núj me síi nata' rihaan cunudanj yuvi che'é Jesucristó, ne nago' núj chrej nucuaj man nij yuvi se vaa canoco' nij yuvi man Jesucristó, ne tucu'yón núj nana sa' cuu rihaan cunudanj yuvi, che'é rej gaa asa' cachrón núj man nij so' rihaan DiOSE, ne sa' inan gaa nij so', che'é se sa' uxrá noco' nij so' man Jesucristó a. ²⁹ Che'é dan 'yaj suun uxraj tucu'yonj se-nana Jesucristó a. Ne danj 'yaj che'é se nucuaj

dō', nana sca' nuu nimanj
qui'yaj Jesucristó dō' ei.

2

¹ Me rá 'unj quene'en nij soj
se vaa 'yaj suun ndo'oj che'é
soj dō', che'é nij sí amán
rá ni'yaj man Jesucristó yanj
chuman' Laodicea dō', che'é
yo'ó nij yuvij amán rá yu-
vij ataa quene'en manj dō' a.
² 'O se rquee ndo'oj nari' nu-
cuaj nimán soj ne yo'ō cunuū
se sa' nimán soj cumān soj
gā tuvi' soj, ne yo'ō nari'
ndo'o soj ndaa guun ya ya
rá soj nana naca se vaa Jesu-
cristó me se veé ma'an so' me
nana naca yo' ei. ³ Dan me
se veé rihaan Jesucristó me
mán sa' cunudanj rasuun cuu
dō', rasuun sa' dō', nu' yo'ó
rasuun achiin quene'en yuvij
dō' ei.

*Nana nihánj taj xna'anj
se vaa se cuno ní' nana tiha'
yu'unj a. 'O se inanj Jesucristó
canoco' ní' a*

⁴ Nana nihánj me taj
xna'anj 'unj rihaan nij soj
che'é se na'vej rá 'unj tiha'
yu'unj yuvij man soj a. Dan
me se vaa yuvij me rá caxrij
nana chi'ij rque soj, tzaj ne
me rá 'unj caráán 'unj chrej
rihaan nij yuvij se vaa se
qui'yaj nij so' danj gā soj ma'.
⁵ Nda' se nuví' 'unj nicun'
ni'yaj soj, tzaj ne nicun'
nimán 'unj gā soj chuguanj.
'O se guun niha' uxrá ya raj
se vaa 'o sa' mán soj, ne yo'ō
Jesucristó nucaj rá soj, mán
soj ei. ⁶ Dan me se nda' rá se
guun rá soj gaa guun che'e

soj canoco' soj man Jesucristó
ro', danj guun rá soj yo'ō
canoco' chre' soj man so'
ei. ⁷ Dan me se yo'ō guun
xej soj rihaan so', ne yo'ō
canicun' raan soj rihaan so',
ne yo'ō cuno soj rihaan so',
ne tucu'yón uxrá soj tucuaán
tucu'yón núj man soj, ne yo'ō
so' cuchuman rá soj ni'yaj
soj, ne nago' uxrá soj gracia'
rihaan Diose á.

⁸ Tumé soj man soj se gaa
nanj tiha' yu'unj yuvij man
soj á. Me rá nij yuvij canoco'
soj se-tucuanj nij so', tzaj ne
nuvi' yu'vee nó se-tucuanj nij
so' rihaan tucuaán sa' noco'
ní' mei. Maan se nana tiha'
yu'unj me nana a'mii nij so',
ne se quinanii soj rihaan ca-
cun' tumé soj, qui'yaj nana
yo' a man adonj. Maan se
nana yo' ro', nana tucu'yón
nanj tuvi' nij yuvij rihaan nij
yuvij me nana yo', ne se-nana
nij ya'anj man rihaan chu-
mii nihánj me nana yo', tzaj
ne nuveé se-nana Jesucristó
me nana yo' ma'. ⁹ 'O se
ase vaa ma'an Diose ro', danj
vaa Jesucristó, tzaj ne vaa
nee man Jesucristó, ne che'é
dan ruvi' Jesucristó rihaan
ní', ne ne'en ní' Jesucristó, ne
xcaj ní' cuentá daj vaa ma'an
Diose uún chuguanj. ¹⁰ Ne
Jesucristó me sí guun chij ri-
haan nij ya'anj man rihaan
chumii nihánj, ne yanj Jesu-
cristó gā soj, ne che'é dan taj
se achiin man soj cuano mei.
¹¹ Tananj uún, ne maan che'é
se nuu rcua'aan soj gā Je-
sucristó ro', maan che'é dan
aj táa ta'nga' sa' inanj man

soj vaa ei. Nuveé ta'nga' taj nee man yuvij me ta'nga' yo' ma'. Ta'nga' 'yaj ca'vee tanáj soj nu' rasuun chi'ij me yo' adonj. 'O se che'é yan tanáj soj nu' rasuun chi'ij ro', che'é dan ase vaa táá ta'nga' man soj vaa ya ei. ¹² 'O se gaa cata' ne soj, ne ase vaa cachin' nii man Jesucristó rque yo'óó rque va'núj güii ne na'núj uún so' ro', danj vaa soj, che'é se cuchumán rá soj se vaa veé ya Diose sij nucuaj ndo'o qui'yaj ya cunuu i'na' ya uún Jesucristó ei.

¹³ Gaa naá gaa ataa quene'en soj sij yanij man Jesucristó, ne qui'yaj ndo'o soj cacun', ne taj ta'nga' cuta' nii man nee man soj ma'. Tzaj ne ca'néj uun Diose nu' cacun' taj xraá ní', ne ase vaa cunuu i'na' uún Jesucristó gaa cavi' so' ro', danj vaa soj, ne yo'o cunuu sa' nimán soj, qui'yaj Diose ei. ¹⁴ Ne dan me se tinavij so' nu' suun vaa rihaan ní' suun cunó ní' nu' se-tucuanj Moisés, ne xa' se-tucuanj Moisés yo', tzaj ne que'ee ndo'o nana ne guun nucuaj ní' qui'yaj ní' ndaa vaa taj tucuáán yo' a ma'. 'O se che'é se ne guun nucuaj ní' cunó ní' nu' tucuáán yo' ro', che'é dan cutumé ndo'o ní' cacun', qui'yaj yo' adonj. Tzaj ne gaa go' nii caquíí ra'a Jesucristó ne cachrón nii man so' rihaan rcutze, gaa ne Diose me sí tinavij man nu' suun vaa rihaan ní' cunó ní' nu' se-tucuanj Moisés yo' adonj. ¹⁵ Maan che'é rasuun sa' qui'yaj Jesucristó

ro', maan che'é dan qui'yaj canaán Diose rihaan taran' nij ya'anj man rihaan chumij nihánj, ne tihaan so' man nij so' se vaa daj chihaa mij se guun nucuaj nij ya'anj yo' guun chij nij yo' rihaan ní' ma'. Dan me se che'é se cavi' Jesucristó rihaan rcutze ro', che'é dan qui'yaj canaán Diose man cunudanj nij ya'anj man rihaan chumij nihánj, ne yo'o caxrij yuve Diose man nij ya'anj man nihánj vaa, ne guun na'aj ndo'o taran' nij ya'anj yo', qui'yaj Diose chuguanj.

¹⁶ Che'é dan se ca'vej rá soj cataj xna'anj yuvij rihaan soj daj qui'yaj soj ma'. Se guun cataj yuvij me rasuun se ca'vee cha soj do', me rasuun se ca'vee co'o soj do', me güii quinavij rá soj cha'anj do', daj qui'yaj soj güii naránj rá soj do' ma'. Se ca'vej soj cataj xna'anj yuvij daj qui'yaj soj mei. ¹⁷ Tucuáán tucu'yón nij yuvij rihaan soj ro', tucuáán yo' me se canoco' nij yuvij israelitá gaa naá, ne xcaj nij so' cuentá daj gaa qui'yaj ní' gaa cayáán ní' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj, qui'yaj tucuáán yo', tzaj ne yaj ro', che'é Jesucristó me se xcaj ní' cuentá sa' doj, se vaa ma'an so' canoco' ní' nu' cavii nu' ca'anj, ne taj che'é canoco' ní' yo'ó tucuáán cuano ma'. Tananj orún' so' canoco' ní' nanj adonj.

¹⁸ Se ca'vej soj quirij' soj qui'yaj nij sí taj se vaa nica' ndo'o a'mii nij so' mei. Ca'vee se cataj nij so' se vaa na'víj

nij so' rihaan se-mozó Diose do', ca'vee se nucui' ndo'o rá nij so' se vaa ne'en nij so' rasuun tihaan Diose rihaan nij so' taj nij so' do', tzaj ne tu'va rma'an nij so', ne maan rasuun avii raá ma'an nij so' me tu'va rma'an nij so' danj ei. ¹⁹ Dan me se taj cúu yave nij so' táa gaán chihá nij so' vaa, ese taj Jesucristó rihaan nij so' mei. Ne uno nij so' se-nana Jesucristó ma'. Ne Jesucristó me se ase vaa rii ta'nga' cúu yave ní' rihaan nee man ní' ro', danj vaa rii ta'nga' Jesucristó rihaan taran' ní' sij noco' man so', ne sa' doj noco' ní' man Diose, 'yaj Jesucristó, ne inanj danj me rá Diose qui'yaj ní' nanj adonj. Ne ase vaa vaa sca' nee man ní' 'yaj ya'aâ man ní' ro', danj vaa cuyaán rá taran' ní' sij noco' man Diose 'yaj Jesucristó adonj.

²⁰ Che'é se cavi' Jesucristó che'é nij soj ro', che'é dan ne nó xcúun soj daj chihaa mij cunō soj se-nana nij ya'anj man rihaan chumij nihánj a mei. Che'é dan, me che'é 'yaj ndo'o soj se vaa 'yaj nij yuvij man uun rihaan chumij nihánj ga. Dan me se me che'é niha' rá soj cunō soj nana se vaa ²¹ vaa rasuun se guun cha soj do', vaa rasuun se guun xcaj tu'va soj daj chá yo' do', vaa rasuun se guun canō ra'a soj do' ga. ²² Me che'é uno rma'an soj nana vaa danj ga. 'O se rasuun yo' me se cha yuvij man rasuun yo', ne quinavij nu' rasuun yo' vaa güii adonj. Ne xa' nana vaa

danj, tzaj ne nana avii raá uun yuvij me nana yo', ne niha' rá nij yuvij cataj nij yuvij nana vaa danj rihaan tuvi' nij yuvij nanj adonj. ²³ Ne avii raá yuvij uno nana yo', taj nii, ne sa' uxrá nari' nij so' chrej canoco' nij so' Diose, taj nii, ne síi ni'yanj a'mii me nij so', taj nii, tzaj ne ne ya ya sij noco' man Diose me nij so' ma'. Maan se che'é nana noco' nij so' ro', 'yaj ndo'o nij so' naj guun cacun' me rá nee man nij so' qui'yaj nij so' nanj adonj.

3

¹ Dan me se ase vaa cunuu i'na' uún Jesucristó ro', danj vaa cunuu sa' nimán soj, ne canoco' soj chrej sa', qui'yaj Jesucristó a. Che'é dan che'é inanj rasuun man rej xta' xcaj soj cuentá, ne cuano nihánj me se x'núú Diose rej nuva' Diose nicun' Jesucristó cuano ei. ² Dan me se xcaj soj cuentá che'é rasuun man rej xta', ne se nanó rá soj che'é rasuun man rihaan chumij nihánj mei. ³ Dan me se aj cavi' nee man soj rihaan chumij nihánj vaa, ne cuano nihánj me se táa nimán soj rej xta' rej yanj Diose, 'yaj Jesucristó ei. ⁴ Ne che'é dan ca'vee cayáan soj ga Diose nu' cavii nu' ca'anj, ne vaa güii ca'na' uún Jesucristó rihaan chumij nihánj, ne curuvi' soj ga so', ne ve'é ndo'o gaá cumān soj ga so' nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj che'é tucuáan nga ne che'é

tucúaán cuchruj Pabló che'é ní'a

⁵ Yaj me se se qui'yaj uún nij soj cacun' qui'yaj soj asij naá mei. Se qui'yaj soj se vaa 'yaj yuvij man rihaan chumii nihánj a ma'. 'O se sa' xcaj soj cuentá, ne orún' nica soj cotoj ga soj, ne se guun rá soj qui'yaj soj se nij a ma'. Se guun rá soj qui'yaj ituu soj si'yaj tuvi' soj ma'. Ase vaa yuvij na'víj rihaan naj guun ya'anj ro', danj vaa yuvij 'yaj ituu si'yaj tuvi' adonj. Nij vaa Diose, ne sa' doj vaa rasuun yo', rá nij so', ne ⁶ che'é cacun' yo' guun yuvaa uxrá Diose, ne qui'yaj ndo'o Diose sayuun man nij sí 'yaj cacun' yo' adonj. ⁷ 'O cuyaán vaa cacun' yo' ga cacun' qui'yaj ma'an soj asij naá, gaa canoco' soj tucúaán chilij ei.

⁸ Tzaj ne cuano nihánj me se se qui'yaj nij soj danj ma'. Se guun yuvaa soj ma'. Se guun rá soj qui'yaj soj chilij man yo'ó yuvij ma'. Se ca'mii soj nana nij che'é tuvi' soj ma'. Se nachri' soj ni'yaj soj tuvi' soj ma'. ⁹ Se ca'mii ne soj che'é tuvi' soj ma'. Yo' me se qui'yaj soj gaa ataa canoco' soj man Jesucristó, tzaj ne yaj me se cunuu sa' soj, ne se qui'yaj soj a doj danj a mei. ¹⁰ Cunuu sa' nimán soj, qui'yaj Diose, ne che'é dan sa' doj namán nana sa' cuu raa soj 'o 'o güii adonj. Ne'en soj se vaa Diose me sí qui'yaj man soj, ne ase vaa ma'an Diose ro', danj gaa uún soj ei. ¹¹ Yaj me se taj se 'yaj sese naj

guun yuvij me soj mei. Ca'vee se sij israelitá do', ca'vee se sij yanij do', ca'vee se sij taj ta'nga' man do', ca'vee se nuveé sij taj ta'nga' do', ca'vee se sij man yo'ó chuman' do', ca'vee se sij ru'vee do', ca'vee se sij nique do', ca'vee se sij chéé ma'an do', taj se 'yaj a doj mei. Orún' ya ya rasuun sa' me Jesucristó, ne orún' so' me nicun' rihaan daj a rasuun nanj ei.

¹² Dan me se narii Diose man soj canoco' soj man so', ne guun soj sí sa' noco' man Diose, ne 'ee rá Diose man soj, ne che'é dan cunuu 'ee rá soj tuvi' soj chuguanj. Dan me se gaa sa' nimán soj, ne ca'mii sa' soj, ne se guun yuvaa soj man tuvi' soj ma'. Maan se gaa inaj nimán soj ei. ¹³ Sese qui'yaj chilij tuvi' soj rihaan soj, ne caraa x'naa yo'o yo'o soj rihaan tuvi' soj ei. Danj qui'yaj sí 'nij ra'a man ní' che'é soj, caráj x'naa so' rihaan soj, ne che'é dan danj qui'yaj soj rihaan tuvi' soj ei. ¹⁴ Nu' yo' qui'yaj soj, ne vaa yo'ó se sa' doj qui'yaj uún soj, ne yo' me se gaa 'ee ya ya rá soj tuvi' soj, ne yo' me qui'yaj guun raan cumán soj ei. ¹⁵ Ne ca'vej soj gaa dínj nimán soj qui'yaj Jesucristó a. Che'é se me rá ma'an Diose gaa dínj nimán soj, che'é dan narii Diose man soj, ne naqui'yaj rcua'aan so' man nu' nij tinuj soj, ne che'é dan nago' soj graciá rihaan Diose ei. ¹⁶ Cuno uxrá soj se-nana Jesucristó, ne

cavii nana sa' cuu raaj soj, ne tucu'yón soj nana sa' rihaan tuvi' soj, ne nago' soj chrej sa' man tuvi' soj ei. Cachraa soj chra' rihaan Diose, ne nago' soj graciá rihaan Diose ei. ¹⁷ Yuvij noco' man Jesucristó me soj, ne che'é dan xcaj soj cuentá daj me rá Jesucristó qui'yaj soj do', daj me rá Jesucristó ca'mii soj do', daj qui'yaj soj canoco' soj man Jesucristó síi 'nij ra'a man ní' do', ne maan che'é Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' nago' soj graciá rihaan Rej ní' Diose ei.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj 'o 'o ní' rihaan tuvi' ní' a

¹⁸ Cataj xna'anj 'unj rihaan nij chana vaa nica, se vaa ve'é cunō nij no' rihaan nica nij no' á. Danj vaa nō xcúún nij no' qui'yaj nij no', ese chana noco' man síi 'nij ra'a man ní' me nij no' a.

¹⁹ Ne ve'é gaa 'ee rá nij snó'o man nica nij so' uún á. Se caxrj yuvaaj nij snó'o man nica nij so' ma'. Se qui'yaj quij snó'o man no' ma'.

²⁰ Ve'é cunō nij xnii nu' nana a'mii rej xnii nu' nana a'mii nii xnii uún á. Danj qui'yaj nij xnii noco' man síi 'nij ra'a man ní', ne guun niha' rá Diose ni'yaj Diose man xnii ve'é uno a.

²¹ Se ca'mii rej xnii nana chi'ij rihaan xnii, gaa ne se quirí' nimán xnii, qui'yaj rej xnii a.

²² Cunō sa' mozó rihaan se-ru'vee mozó á. Se naqui'yaj rmii mozó man mozó rihaan se-ru'vee mozó

ma'. Nda' se nuvi' se-ru'vee mozó, tzaj ne yo'o qui'yaj suun mozó á. Síi 'nij ra'a man ní' ro', tumé so' man mozó yo', ne che'é dan cuchu'vi' mozó ne ve'é qui'yaj suun so' a. ²³ Ne rihaan yuvij uun 'yaj suun mozó ma'. Tananj rihaan síi 'nij ra'a man ní' 'yaj suun so', ne che'é dan 'o ca'nej nimán so' qui'yaj suun uxrá so' nu' suun vaa rihaan so', ne se naqui'yaj rmii so' nimán so' ma'. ²⁴ Aj ne'en soj se vaa ma'an síi 'nij ra'a man ní' me síi qui'yaj cayáan soj rej sa' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj, ne che'é dan ve'é qui'yaj suun soj rihaan Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' á. ²⁵ Ne síi qui'yaj cacun' ro', inanj sayuun quiran' so', ne 'o cuyaan qui'yaj Diose ca'ne' Diose cacun' che'é mozó do', che'é ru'vee do', che'é taran' yuvij do', nanj adonj. Xa' Diose, tzaj ne taj vaj síi cunii do', taj vaj síi le'ej do', taj vaj síi uun chij do', rihaan Diose man adonj.

4

¹ Dan me se ve'é qui'yaj soj sij ru'vee rihaan se-mozó soj uún á. Se tiha' yu'unj soj sij ru'vee man se-mozó soj ma'. Xcaj soj sij ru'vee cuentá se vaa ase vaa mozó rihaan soj ro', danj vaa ma'an soj rihaan Diose uún ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cachinj ni'yaj nij síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó rihaan Diose che'é Pabló a

² Dan me se yo'ḡ cachinj ni'yaj uxrá soj rihaan Diose daj a güii ei. Se ca'ne' rá soj ga suun achín ni'yaj rihaan Diose mei. Ne tadó soj cumān soj, ne niganj nago' soj graciá rihaan Diose á. ³ Dan me se cachinj ni'yaj uún soj rihaan Diose che'é núj se vaa gaa ya'núj rihaan núj ca'mii núj se-nānā Jesucristó nana tihaan nacā Diose rihaan ní' á. Che'é nana yo' me 'nij 'unj taga' nihánj cuano ei. ⁴ Vaa suun rihaan 'unj tiháan 'unj se-nānā Jesucristó rihaan yuvi, ne che'é dan cachinj ni'yaj soj rihaan Diose se vaa ca'vee ca'mii natáj sca' 'unj rihaan nij so' ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nuchruj raa ní' daj ca'mii ní' rihaan nij síí ataa cuchumān rá ni'yaj man Jesucristó a

⁵ Asa' chéé soj ga nij síí ataa cuchumān rá ni'yaj man Jesucristó, ne sa' nuchruj raa soj daj ca'mii soj ga nij so', ne se quirí' uun tiempó qui'yaj soj ga nij so' mei. ⁶ Nu' cuentó nanó soj ga nij so' me se inanj cuentó ve'é do', inanj cuentó sa' aran' rá nij so' do', inanj cuentó a'mii danj Diose do', ca'mii soj, ne quene'en soj me nana ca'mii soj rihaan 'ḡ 'ḡ síí xná'anj man soj che'é tu-cuáan noco' soj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ve'é cumān nij síí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Colosas, rá nij tui' Pabló a

⁷ Tinúú ní' síí 'ee ndo'o rá ní' man síí sa' ndo'o 'yaj suun gaj che'é síí 'nij ra'a man ní' síí cu'naj Tíquico me síí ca'nej 'unj cuchí' nīcaj nana che'é núj rihaan soj ei. ⁸ Ne me rá 'unj cataj xna'anj so' rihaan soj daj quiran' núj, gaa ne guun ya rá soj, ne nari' nu-cuaj nimán soj ei. ⁹ Ne ca'nej 'unj man tinú' Onésimo cuchí' so' ga tinú' Tíquico yo', ne síí man chiháan soj me tinú' Onésimo, ne 'ee rá ní' man so', ne nucuaj rá 'unj man so', ne cataj xna'anj roj so' rihaan soj nu' se vaa quiran' núj rej nihánj ei.

¹⁰ Aj ne'en soj man síí cu'naj Aristarco uún a. Cuano nihánj me se 'nij so' taga' ga 'unj, ne me rá so' se vaa ve'é cumān soj a. Ne vaa síí cu'naj Marcos tinúú tachruu síí cu'naj Bernabé a. Veé danj ve'é cumān soj, rá so' uún a. Aj cuchí' nana rihaan soj che'é síí cu'naj Marcos, se vaa sese cuchí' so' chiháan soj, ne ve'é ca'mii soj ga so' á. ¹¹ Ne ne'en soj man síí cu'naj Jesús Justo uún a. So' ro', me rá se vaa ve'é cumān soj a. Síí cu'naj Aristarco do', síí cu'naj Marcos do', síí cu'naj Jesús do' a. 'Q se orún' va'nuj nij so' me yuvi israelitá 'yaj suun ga núj che'é yan guun chij Diose rihaan chumii nihánj, ne nari' nucuaj doj rá 'unj, qui'yaj nij so' ei.

¹² Ne ve'é cumān soj, rá síí cu'naj Epafras uún a. Síí cavii chiháan soj me so', ne 'yaj suun uxrá so' che'é Je-

sucristó, ne nu' güii achíin ni'yaj uxrá so' rihaan Diose che'é soj, ne me rá so' gaa chij rá soj, ne guun ya rá soj se vaa ne'en soj daj me rá Diose qui'yaj soj, ¹³ ne 'unj me sí ne'en ya se vaa qui'yaj suun uxrá so' che'é soj do', che'é nij yuvij amán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Laodicea do', che'é nij yuvij amán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Hierápolis do' a. ¹⁴ Doctor sí cu'naj Lucas sí 'ee ndo'o rá ní me se me rá uún so' se vaa ve'é cumān soj a. Ne tananj sí cu'naj Demas uún, ne me rá so' se vaa ve'é cumān soj a.

¹⁵ Cataj soj rihaan nij yuvij amán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Laodicea do', rihaan chana cu'naj Ninfas do', rihaan nij yuvij amán rá na'víj rihaan Diose tucúa no' do', se vaa ve'é cumān nij so', rá 'unj ei. ¹⁶ Asa' navij nayaa soj yanj cartá nihánj, ne ca'nej soj yanj nihánj ca'anj yo' rihaan nij yuvij amán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Laodicea, ne nayaā nij so' uún á. Ne ca'nej nij so' yanj ca'née 'unj rihaan nij so', nayaā soj uún a.

¹⁷ Ne cataj soj rihaan sí cu'naj Arquipo se vaa 'o ca'nej nimán so' qui'yaj suun so' nu' suun ca'ne' sí 'nij ra'a man ní rihaan so' á.

¹⁸ Ma'anj ra'aj sij cu'naj Pabló cachrón nana nihánj adonj. Se quini'yón soj se vaa 'nij 'unj taga' ma'. Me rá 'unj qui'yaj ndo'o Diose se luj che'é nij soj ei.

**Nihánj me 'o yanj
cartá qui'yaj síi
cu'naj Pabló
ca'néé so' rihaan
nij yuvií noco'
man Diose yanj
chuman' cu'naj
Tesalónica a**

1 Síi cu'naj Pabló do', síi cu'naj Silvano do', síi cu'naj Timoteo do', me núj, ne tu'va taran' núj avii 'yaj núj yanj nihánj ca'nej núj rihaan nij soj sij yanj chuman' cu'naj Tesalónica sij noco' man Rej ní' Diose do', man Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' do' a. Me rá núj qui'yaj ndo'o Diose se luj che'é soj, ne me rá núj gaa xej nimán soj, qui'yaj Diose a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nij síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' cu'naj Tesalónica ro', sa' uxrá noco' nij so' man Diose a

2 Niganj nago' núj gracia rihaan Diose che'é cunudanj soj, ne gaa achíin ni'yaj núj rihaan Rej ní' Diose, ne achíin ni'yaj ndo'o núj che'é taran' nij soj ei. Dan me se yo'o³ nuû rá núj se vaa qui'yaj suun ndo'o soj che'é se amán rá soj ni'yaj soj man Jesucristó, ne caran' rá soj ni'yaj soj man so', ne nuu rá núj se vaa ne'en soj se vaa cavii sa' soj qui'yaj Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' vaa güii, ne che'é dan yo'o

a'néé nimán soj qui'yaj suun soj che'é so' adonj. ⁴ Dan me se 'ee rá Diose man soj, tinuj, nocoj. Ne ne'en núj se vaa narii Diose man soj canoco' soj man so' adonj.

⁵ 'O se cuno soj nana sa' nana nata' núj rihaan soj, ne ne cuno rma'an soj nana yo' ma'. Dan me se gaa cuno soj nana yo', ne yuun che'e guun ya rá soj se vaa nana ya me yo', ne guun nucuaj ndo'o soj canoco' soj nu' nana yo' ei. 'O se Nimán Diose ne ga soj ei. 'O se gaa cane núj ga soj, ne quene'en soj daj qui'yaj núj che'é se me rá núj cavii sa' soj a. ⁶ Ne ase qui'yaj guee núj do', ase 'yaj guee síi 'nij ra'a man ní' do', danj qui'yaj guee soj chuguanj. Dan me se nda' se quiran' soj sayuun qui'yaj nij yuvií ne amán rá ni'yaj man Jesucristó, tzaj ne yo'o canoco' soj se-nana Diose, ne guun niha' rá soj, qui'yaj Nimán Diose adonj. ⁷ Ne cunudanj nij yuvií noco' man Diose man estadó Macedonia do', man estadó Acaya do', xcaj nij so' cuentá che'é se vaa qui'yaj soj, ne danj qui'yaj guee nij so' uún ei.

⁸ Dan me se aj cuno ndo'o yuvií se-nana síi 'nij ra'a man ní', qui'yaj soj, ne dan me se nuveé inanj nij yuvií man estadó Macedonia do', nij yuvií man estadó Acaya do', me yuvií cuno nana se vaa amán rá soj ni'yaj soj man Diose ma'. 'O se yuvií man rihaan nu' cachra' chumií me yuvií cuno nana yo' nanj adonj.

Che'é dan me taj che'é cataj xna'anj núj rihaan nij yuvi che'é se vaa qui'yaj soj ma'. ⁹ Ma'an nij yuvi taj xna'anj rihaan tuvi' nij so' se vaa ve'é uxrá ca'mii soj ga núj ga cayáan núj ga soj, ne taj xna'anj nij so' se vaa tanáj soj ya'anj canoco' soj ga rque, ne dan me se chruun cacój soj do', yahij cacój soj do', me nij ya'anj yo', ne yaj me se canicaj soj canoco' soj man Diose sí vaa i'na' ya ya, ¹⁰ ne na'vij soj ca'na' uún ma'an Jesucristó ta'ní Diose rej xta' a. Ne Jesucristó ro', me sí cunuu i'na' ya uún qui'yaj Diose ga cavi' so', ne tinanii Jesucristó man ní rihaan sayuun asa' quisj güii caxrii yuvaá Diose man nij sí tumé cacun' ne qui'yaj Diose sayuun man nij so' ei.

2

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ve'é tucuyón sí cu'naj Pabló se-nana Diose nana sa' rihaan nij sí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' cu'naj Tesalónica a

¹ Ne'en ma'an soj se vaa cavii sa' suun qui'yaj suun núj ga cayáan núj ga soj, tinuj, nocoj. ² Dan me se asino yaan quiran' núj sayuun chuman' Filipos, ne nachri' ndo'o nij sí man chuman' yo' ni'yaj nij so' man núj, tzaj ne che'é se sij noco' man Diose me núj, che'é dan nda' se sayuun ndo'o vaa nata' núj se-nana Diose nana sa' rihaan soj qui'yaj nij sí

man chiháan soj, tzaj ne ne cuchuvi' núj ma'. Tananj ca'née nimán núj nata' núj doj nana sa' rihaan soj a.

³ Vaa che'é a'mii natáj núj se-nana Diose rihaan soj, ne dan me se nuveé sij noco' tucuaán ne me núj ma'. Ne quij vaa nimán núj ma'. Nuveé sij tiha' yu'unj man yuvi me núj ma'. ⁴ O se guun nucuaj rá Diose man núj, ne ca'ne' so' suun rihaan núj nata' núj se-nana so' nana sa', ne danj 'yaj guee núj adonj. Ne uun rá núj se vaa cataj yuvi se vaa ve'é 'yaj núj ma'. Maan se me rá núj guun niha' rá Diose ni'yaj Diose man núj, ne che'é dan 'yaj suun núj che'é Diose, ne Diose me sí acaj cuentá che'é núj daj vaa nimán núj adonj. ⁵ Ne'en soj do', ne'en ma'an Diose do', se vaa ne ca'mii ya'anj ndo'o núj ga soj che'é rej ca'vee ca'nee núj sa'anj man soj ma'. ⁶ Ne guun rá núj cataj soj do', cataj yo'ó yuvi do', se vaa ve'é 'yaj núj ma'. Nda' se Jesucristó me sí cune' man núj guun núj apóstol nata' se-nana so', tzaj ne ne cachinj núj rasuun rihaan soj ma'.

⁷ Tananj ase 'yaj nij chana ga ta'ní chana ro', danj qui'yaj núj ga soj ga cayáan núj ga soj, ne ve'é inanj qui'yaj núj ga soj adonj. ⁸ Dan me se cunuu 'ee rá núj man soj, ne che'é dan nuveé inanj se-nana Diose me se vaa rque núj man soj ma'. Rque núj se-nana Diose man soj, ne yo'o ca'née nimán núj qui'yaj

suun núj che'é soj uún adonj.
 9 Dan me se ne'en soj se vaa nuvíi nigan' 'yaj suun núj, gaa ne ri' núj sa'anj, ne ránj ma'an núj se chá núj, ne ne ca'vej rá núj ca'nee núj se chá man soj, man tinuj, man nocoj. Danj inanj qui'yaj núj gaa ca'mii natáj núj se se-nana Dioso nana sa' rihaan soj adonj.

10 Quene'en ma'an soj do', quene'en Dioso do', se vaa sij nica nimán me núj rihaan soj sij amán rá ni'yaj man Dioso, ne dan me se qui'yaj núj inanj se me rá Dioso qui'yaj núj, ne ne qui'yaj núj cacun' a ma'.
 11 Ne'en soj se vaa ase vaa 'yaj snó'o ga ta'nii snó'o ro', danj vaa qui'yaj núj ga 'o 'o nij soj, ne dan me se guun nucuaj nimán soj, qui'yaj núj, ne nar-qué núj chrej nucuaj man soj
 12 se vaa qui'yaj soj se vaa no xcúún soj qui'yaj soj che'é se narii Dioso man soj cane soj ga Dioso güi guun chij Dioso rihaan chumij nihánj, ne ve'é ndo'o cumán soj ga Dioso a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nij síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó man chuman' Tesalónica ro', quiran' nij so' sayuun, qui'yaj nij síi ne amán rá ni'yaj man Jesucristó man chiháán nij so' a

13 Niganj nago' núj gracia rihaan Dioso che'é soj ei. Dan me se gaa cuno soj se-nana Dioso nana ca'mii natáj núj rihaan soj, ne ne cataj soj se vaa se-nana yuvii uun me nana yo' ma'. Ya cataj soj se vaa se-nana Dioso me nana nata' núj, ne veé ya

se-nana Dioso me yo' adonj. Ne nuu sa' nimán soj, 'yaj nana yo', che'é se cuchumán rá soj cuno soj nana yo' ei. 14 'O se ase vaa quiran' nij síi noco' man Dioso síi man estadó Judea ro', danj quiran' uún soj, che'é se sij noco' man Jesucristó me taran' soj, tinuj, nocoj. Dan me se quiran' nij síi man estadó Judea sayuun, qui'yaj nij yuvii israelitá síi man chiháán nij so', ne quiran' uún soj sayuun, qui'yaj nij síi man chiháán soj ei. 15 Ne xa' nij síi israelitá yo', tzaj ne nij so' me síi ticavi' man Jesucristó sij 'nij ra'a man ní do', man nij síi nata' se-nana Dioso gaa naá do', ne veé uún nij so' canoco' ndo'o man núj, guun rá nij so' go' nij so' man núj uún nanj adonj. Nij ndo'o 'yaj nij so' ni'yaj Dioso, ne taj ri'yunj nij so' man cunudanj yuvii uún adonj. 16 Dan me se me rá núj nata' núj se-nana Dioso rihaan soj sij yanij che'é yan quinanj soj rihaan sayuun, tzaj ne aráán ndo'o nij síi israelitá yo' chrej rihaan núj, ne guun nocoo uxrá cacun' quitaj xráá nij so' nu' cavii nu' ca'anj, ne che'é dan yo'o ca'maan rá Dioso ni'yaj Dioso man nij so', ne yuun che'e quiran' nij so' sayuun, qui'yaj Dioso ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa me ndo'o rá síi cu'naj Pabló quene'en so' man nij síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó man chuman' cu'naj Tesalónica a

17 Xa' yaj me se guun gan' ya núj doj rihaan chiháán soj doj güii nihánj, tzaj ne 'o nuû rá núj man soj, ne che'é dan me ndo'o rá núj quene'en yucuan' núj man soj, 18 ne che'é dan guun rá núj cuchij' núj rihaan soj, ne xa' 'unj sij cu'naj Pabló me se guun que'ee ndo'o me raj cuchij rej man soj, tzaj ne caráán Satanás chrej rihaan núj cuchij' núj rihaan soj ei. 19 Dan me se asa' ca'na' uún Jesucristó rihaan chumij nihánj ne guun niha' uxrá rá núj che'é soj, ne nata' núj rihaan Jesucristó se vaa ve'é canoco' soj man so' qui'yaj núj, ne cavii sa' núj rihaan so' che'é soj ei. Taj vaj yo'ó yuvij 'yaj danj a ma'. 'O se orún' ya soj me síi 'yaj danj ei. 20 'O se soj me síi qui'yaj cavii sa' núj, ne soj me síi qui'yaj guun niha' rá núj adonj.

3

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj síi cu'naj Timoteo rihaan Pabló se vaa sa' uxrá cuchumán rá nij síi man chuman' Tesalónica ni'yaj nij so' man Jesucristó a

1 Che'é dan ne ca'vej uxrá rá núj cane raan taran' núj chuman' nihánj a ma'. Che'é dan cavii raq núj se vaa vij ran' guee rój me síi quinaj chuman' Atenas nihánj, 2 ne dan me se ca'née núj man tinú' Timoteo cuchij' so' rej man soj a. Dan me se so' me síi 'yaj suun ndo'o rihaan Diose ga núj suun nata'

se-nana Jesucristó nana sa', ne me rá núj racuj so' man soj, narque so' chrej nucuj man soj, ne raan doj canoco' soj man Jesucristó, qui'yaj so', 3 ne a 'ó tuvi' soj se quirij' tucúán noco' soj che'é sayuun qui'yaj yuvij man soj, rá núj a ma'. 'O se ne'en soj se vaa no xcúún ní' quiran' ní' sayuun rihaan chumij nihánj, 4 ne ga cayáán núj ga soj, ne cataj ya núj rihaan soj se vaa xraj, ne quiran' ní' sayuun, ne ne'en soj se vaa ya quiran' ní' sayuun niha'. 5 Che'é se me uxrá rá 'unj quene'én 'unj daj quiran' soj, ne che'é dan ca'née 'unj man Timoteo cuchij' so' rej man soj, ne cataj xna'anj so' rihanj daj 'yaj soj noco' soj man Diose, raj a. Dan me se quinano rá 'unj sese aj caxrij síi chree chrej chi'ij rque soj do', sese quiri' nu' suun qui'yaj suun núj che'é soj do', raj a.

6 Dan me se canicaj uún Timoteo namán so' rihaan núj, ne cataj xna'anj so' se vaa ve'é uxrá amán rá soj ni'yaj soj man Jesucristó, ne 'ee rá soj tinúú soj, taj so', ne niganj ve'é nuû rá soj man núj, taj so', ne ase vaa me rá núj quene'én núj man soj ro', danj vaa rá soj me rá soj quene'én soj man núj, taj so', ne guun niha' ndo'o rá núj ga cuno núj se-nana so' adonj. 7 Dan me se quiran' ndo'o núj sayuun ga rque ga qui'yaj suun núj yan cuchuman rá soj ni'yaj soj Diose, tzaj ne cuano nihánj

me guun niha' uxrá rá núj che'é rej nata' Timoteo che'é soj rihaan núj, tinuj, nocoj. ⁸ Dan me se che'é se raan noco' soj man síi 'nij ra'a man ní', che'é dan vaa che'é gaa niha' rá núj qui'yaj suun núj rihaan chumiij nihánj adonj. ⁹ Dan me se guun niha' uxrá rá núj rihaan Diose che'é soj, ne che'é dan no xcuún núj nago' ndo'o núj gracia rihaan Diose che'é soj, ¹⁰ ne nuviij nigan' cachinj ni'yaj núj rihaan Diose se vaa ca'vej Diose quene'en núj man soj, ne sese ataa nari' soj nu' tucuáán noco' ní', ne me rá núj narque núj doj chrej sa' man soj, ne sa' doj canoco' soj Diose nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cunuú 'ee rá ní' man cunudanj yuviij a

¹¹ Me rá núj racuíj ma'an Rej ní' Diose racuíj Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' racuíj man núj cuchij' núj rihaan soj, ¹² ne ase vaa 'ee rá núj man soj ro', danj gaa cunuú 'ee ndo'o rá soj ni'yaj soj tinúú soj do', cunudanj yuviij do', qui'yaj síi 'nij ra'a man ní', rá núj a. ¹³ Ndaa síj, gaa ne yo'ó cunuú sa' nimán soj rihaan Rej ní' Diose gaa güii ca'na' uún Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' rihaan chumiij nihánj gaa cunudanj nij se-mozó so' síi guee, ne a 'ó cacun' se tumé soj vaa gaa man adonj.

4

Nana nihánj taj xna'anj daj

qui'yaj ní', ne ve'é cuman ní' ga nij tinúú ní' a

¹ Yaj me se che'é se sij aj noco' man síi 'nij ra'a man ní' me nu' ní' ro', che'é dan cuano nihánj me cataj xna'anj núj rihaan soj se vaa doj a canoco' soj nu' tucuáán noco' soj tucuáán cuchruj núj rihaan soj gaa cataj núj daj qui'yaj soj gaa man soj rihaan chumiij nihánj gaa ne gaa niha' rá Diose ni'yaj Diose man soj, tinuj, nocoj. ² 'O se aj ne'en soj se vaa vaa doj nana cataj xna'anj núj rihaan soj che'é Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' nanj á. ³ 'O se nihánj me se vaa me rá Diose qui'yaj soj, ne dan me se me rá Diose guun soj síi sa' rihaan so', ne na'vej rá Diose cotoj nij snó'o ga náa guun chana ma'. ⁴ Maan se ve'é qui'yaj 'o 'o snó'o, nano' so' orún' chana xcaj so', ne ve'é qui'yaj snó'o rihaan Diose, ne ve'é qui'yaj so' rihaan chana uún a. ⁵ Dan me se se guun canoco' soj tucuáán noco' nij yuviij ne ne'en man Diose ma'. Maan che'é se ve'é vaa chana rihaan nij so', ne uun rá nij so' xcaj nij so' man chana, tzaj ne ne acaj nij so' cuentá daj qui'yaj nij so' taj ya'anj nij so' man chana ma'. ⁶ Sese cunó soj nana nihánj, ne se guun soj síi tiha' yu'unj man tinúú ní' che'é chana ma'. 'O se aj cataj ya núj rihaan soj se vaa qui'yaj síi 'nij ra'a man ní' sayuun man yuviij tiha' yu'unj man tinúú nanj adonj. ⁷ Nuveé che'e se me rá Diose qui'yaj ní' cacun'

me canacúun Diose man ní' ma'. Canacúun Diose man ní', tzaj ne che'é rej cunu sa' nimán ní' rihaan Diose me canacúun Diose man ní' adonj. ⁸ Che'é dan xcaj soj cuentá se vaa síi ri'ij yanij man nana nihánj ro', nuveé se-nana yuvii me ri'ij yanij so' ma'. Se-nana Diose síi rque Nimán cunuú nimán ní' me nana ri'ij so' nanj adonj.

⁹ Dan me se taj che'e cachron 'unj nana rihaan yanj cartá nihánj cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa no xcúun soj gaa 'ee rá soj man tinúú soj ma'. 'O se ma'an Diose me síi tucuyón man soj se vaa qui'yaj soj danj adonj. ¹⁰ 'O se danj inanj 'yaj ya soj nuu 'ee rá soj man nu' nij tinúú ní' síi man estadó Macedonia, tzaj ne inanj me rá núj narque núj chrej man soj se vaa doj a cunu 'ee rá soj man tinúú ní', tinuj, nocoj. ¹¹ Ne gun rá soj gaa dínj cumán soj, ne se tiguíj soj man soj rihaan se-suun tinúú soj ma'. Maan se ndaa se-suun 'o 'o soj qui'yaj suun soj á. Danj inanj vaa chrej narqué núj rihaan soj asij rque á. ¹² Sese danj qui'yaj soj, ne nij síi ne amán rá ni'yaj man Jesucristó ro', cataj nij so' se vaa ve'é 'yaj soj ei. Ne se cachiin a doj rasuun man soj ma'. 'O se ma'an soj nanq' rej cavii rasuun achiin man soj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj daj quiran' ní' asa' quisíj güii

ca'na' uún Jesucristó rihaan chumii nihánj a

¹³ Me rá núj quene'en soj daj quiran' nij tinúú ní' nij síi noco' man Jesucristó nij síi cavi', tinuj, nocoj. Ne se quinano rá soj che'é tinúú ní' síi cavi' ma'. Dan me se nij síi ne amán rá ni'yaj man Diose ro', nanó ndo'o rá nij so' che'é tuvi' nij so' síi cavi' che'é se taj se qui'yá' cavii sa' tuvi' nij so', rá nij so' a. ¹⁴ Tzaj ne cuchumán ya rá ní' se vaa cavi' Jesucristó, ne cunu i'na' uún so', qui'yaj Diose, ne che'é dan ne'en ní' se vaa xa' nij tinúú ní' síi cavi', tzaj ne che'é se cavi' Jesucristó che'é nij so' ro', che'é dan cunu i'na' uún nij so', ne ca'na' uún nij so' ga so', qui'yaj Diose adonj.

¹⁵ Nihánj me nana cataj xna'anj ma'an síi 'nij ra'a man ní' rihaan núj, ne dan me se asa' quisíj güii ca'na' uún síi 'nij ra'a man ní' rihaan chumii nihánj, ne ní' sij gaa i'na' rihaan chumii nihánj ro', se quitáa yaan ní' rihaan nij síi cavi' ma'. ¹⁶ 'O se caguaj ma'an síi 'nij ra'a man ní' gaa cavii so' rej xta' nanij so' rihaan chumii nihánj, ne caguaj nij se-mozó Diose nij síi uun chij doj, ne ca'yanj se-mozó Diose xrúun Diose chruun a'yánj, gaa ne nij tinúú ní' nij síi canoco' man Jesucristó nij síi cavi' me se asino nij so' cunu i'na' a. ¹⁷ Ne sese gaa i'na' ní' cayáan ní' rihaan chumii nihánj, ne nacaj nij se-mozó Diose man

ní, ne cavii ní' rej xtá' raa ngaa ga nij sí' cunuu i'na' uún, ne nari' tuvi' ní' ga sí' 'nij ra'a man ní' rej xtá', gaa ne cayáan ní' ga sí' 'nij ra'a man ní' nu' cavii nu' ca'anj nanj adonj. ¹⁸ Nihánj me nana cataj xna'anj soj rihaan tinúú soj, ne nari' nucuaj nimán 'o 'o soj, qui'yaj nana nihánj ei.

5

Nana nihánj taj xna'anj se vaa xcaj ní' cuentá daj qui'yaj ní' ndaa se quisij güii ca'na' uún Jesucristó a

¹ Taj che'é cachron núj nana rihaan yanj cartá nihánj cataj xna'anj núj rihaan soj me güii ca'na' uún Jesucristó, man tinuj, man nocoj. ² 'O se aj ne'en ya soj se vaa ase vaa ne ne'en ní' me güii catuu sí' ituu qui'yaj ituu so' ro', danj vaa ne ne'en ní' me güii ca'na' uún sí' 'nij ra'a man ní' rihaan chumii nihánj a ma'. ³ Dan me se vaa güii cataj yuvii: "Yaj me se dínj vaa rihaan chumii, ne taj che'é kuchu'vi' ní' ma'", cataj nij yuvii a. 'O se güii yo' me taj ni'yón ase vaa ran' chana cuchruj ne'ej ro', danj gaa quiran' ndo'o nij yuvii sayuun, ne se quinanii nij so' ma'. 'O se yuun che'e cutuna nij so' nanj adonj.

⁴ Xa' soj, tzaj ne nuveé sij chéé rej rmi' ne acaj cuentá me soj, man tinuj, man nocoj. 'O se güii ca'na' uún Jesucristó me se taj che'é kuchu'vi' soj ndaa vaa chu'vi' nij sí' ne'en man sí' ituu ma'. ⁵ Ino vaa

soj rihaan nij sí' ne amán rá ni'yaj man Jesucristó ei. Dan me se xa' soj, tzaj ne sij chéé ranga' man naán güii me soj, ne sij acaj sa' cuentá me soj uún, ne nuveé sij chéé rej rmi' do', rej nii do', me soj ma'. 'O se sij chéé rej ranga' me soj ei. ⁶ Che'é dan se guun guun ní' sí' otoj nda' rá se vaa 'yaj ta'aj nii ma'. 'O se vaa che'é ni'yaj ranga' rlij rihaan ní' ei. Se canoco' ní' tucuaán noco' yo'ó nij yuvii mei. Tananj yo'o gaa yu've ní', ne se gaa xno ní' mei. ⁷ Dan me se nij sí' man rihaan chumii nihánj ro', sí' vaj rej rmi' me nij so', ne taj se 'yá' xcaj nij so' cuentá ma'. Che'é dan ase vaa 'o sí' otoj nu' do', ase vaa sí' xno do', vaa nij so', ne ne ne'en nij so' daj 'yaj nij so' a ma'. ⁸ Xa' ní', tzaj ne sij vaj rej ranga' me ní', ne acaj ní' cuentá daj qui'yaj ní' nanj á. Dan me se yo'o gaa nucuaj rá ní' man sí' 'nij ra'a man ní', ne gaa 'ee rá ní' man tinúú ní', ne ase vaa aráan rihaan nimán tanuu 'yaj aga' no rucuaa tanuu ro', danj gaa caráan rihaan nimán ní' a. Ne guun ya rá ní' se vaa ya cavii sa' ní', ne ase vaa avii sa' tanuu 'yaj aga' nuu raq tanuu ro', danj gaa cavii sa' ní' che'é se guun ya rá ní' se vaa cavii sa' ní' a.

⁹ Nuveé che'e se me rá Diose caxrii yuva Diose man ní' me cataj Diose se vaa canoco' ní' man so' ma'. 'O se cataj Diose danj che'é se me rá Diose quinanii ní' rihaan sayuun ne cavii sa' ní' che'é

Jesucristó sji 'nij ra'a man ní' adonj. ¹⁰ Ne Jesucristó me sí' cavi' che'é ní', ne che'é dan ca'vee se cavi' ní', ca'vee se gaa i'na' ní', tzaj ne cayáan rcua'aan cunudanj ní' ga so' adonj. ¹¹ Che'é dan ase vaa 'yaj soj cuano ro', danj inanj qui'yaj soj, raj a. Dan me se nago' soj nana sa' man tinúú soj, nari' nucuj nimán tinúú soj, ne racuj soj man tinúú soj yan sa' doj canoco' nij tinuj nij soj man Diose á.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nago' Pabló chrej man nu' nij sí' noco' Diose a

¹² Cuanó nihánj me cataj xna'anj núj rihaan soj se vaa caraá cochroj soj rihaan nij sí' uun chij rihaan soj, tinuj, nocoj. Dan me se nij so' ro', me sí' nicaj yu'unj man soj rihaan sí' 'nij ra'a man ní', ne narqué nij so' chrej sa' man soj, ¹³ ne 'yaj suun ndo'o nij so' che'é soj, ne che'é dan gaa 'ee rá soj man nij so', ne caraá cochroj soj rihaan nij so' á. Ne ve'é cumán soj ga tinúú soj á. ¹⁴ Ne cuano nihánj me cataj xna'anj núj rihaan soj se vaa nago' soj chrej nucuj man nij sí' rmij se vaa qui'yaj suun nij so', tinuj, nocoj. Sese vaa 'o sí' chu'vi' nimán, ne ca'mij soj nana sa' rihaan so', ne nari' nucuj nimán so', qui'yaj soj á. Racuj soj man nij yu-vij ninaj, ne gaa inaj nimán soj ni'yaj soj man cunudanj yuvij á. Se guun ca'maan ra'yanj rá soj ma'. ¹⁵ Tumé soj man soj se guun qui'yaj

chi'ij yo'o tuvi' soj man sí' 'yaj chi'ij man soj ma'. Maan se inanj suun sa' qui'yaj suun soj che'é tuvi' soj do', che'é cunudanj yuvij do' á.

¹⁶ Niganj gaa niha' rá soj, ¹⁷ ne se ca'ne' rá soj ga suun achín ni'yaj rihaan Diose mei. ¹⁸ Ne ca'vee se me ma'an sayuun quirán' soj, tzaj ne yo'o nago' soj graciá rihaan Diose á. Danj me rá Diose qui'yaj soj che'é se sji noco' man Jesucristó me soj adonj.

¹⁹ Se guun caráan soj chrej rihaan Nimán Diose tucu'yón Nimán Diose nana sa' man soj ma'. ²⁰ Se quiril'ij yanij soj man nana cataj xna'anj naca Nimán Diose rihaan soj ma'. ²¹ Tzaj ne xcaj soj cuentá daj vaa 'o 'o nana cunó soj, gaa ne quene'en soj sese ya nana ca'mii Nimán Diose me yo', ne sa' cunuú rá soj nu' nana sa' yo' á. ²² Ne a 'ó se nij se ca'vej rá soj qui'yaj soj ma'. ²³ Diose ro', me sí' naqui'yaj xej nimán ní', ne me rá núj cunuu sa' inanj nimán soj rihaan so', qui'yaj ma'an so', ne me rá núj tumé Diose man ma'an soj ndaa se quisij güii ca'na' uún Jesucristó sji 'nij ra'a man ní' rihaan chumij nihánj, ne dan me se me rá núj tumé Diose man nimán soj do', man nee man soj do', ne a 'ó cacun' se tumé soj a mei. ²⁴ Dan me se Diose me sí' nacúún man soj canoco' soj man so', ne vaa che'é gaa nucuj rá soj man so' se vaa tumé so' man soj adonj.

²⁵ Ne cachinj ni'yaj soj ri-

haan Dioso che'é núj, tinuj,
nocoj.

²⁶ Asa' nari' tuvi' soj ga
tinúú ní' síi noco' man Dioso,
ne ve'é ca'mii soj ga nij so', ne
go' soj 'o xto man nij so' ri-
haan Dioso ei. ²⁷ Maan che'é
se sí'nij ra'a man ní' rque
suun manj, che'é dan me no
xcúnj cataj xna'anj 'unj ri-
haan soj se vaa nayaaj soj yanj
cartá nihánj rihaan cunudanj
nij tinúú ní' síi noco' man
Dioso ei. ²⁸ Ne me rá núj
qui'yaj ndo'o Jesucristó sij
'nij ra'a man ní' se luj che'é
soj adonj.

Nihánj me sǐj vij yanj cartá qui'yaj síi cu'naj Pabló ca'néé so' rihaan nij yuvii noco' man Diose yanj chuman' cu'naj Tesalónica a

1 Síi cu'naj Pabló do', síi cu'naj Silvano do', síi cu'naj Timoteo do', me núj, ne 'yaj núj yanj cartá nihánj ca'nej núj rihaan nij soj sij yanj chuman' cu'naj Tesalónica sij noco' man Rej ní' Diose do', man Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' do' a. ² Me rá núj qui'yaj Rej ní' Diose do', qui'yaj Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' do', se luj che'é soj, ne me rá núj gaá xej nimán soj, qui'yaj roj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ve'é noco' nij síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chuman' Tesalónica man Diose a

³ Sa' uxrá doj canoco' nij soj man Diose, ne cunuu 'ee doj rá 'o 'o soj tinúú soj daj a güii, ne che'é dan no xcuún núj niganj nago' núj gracia rihaan Diose che'é soj, tinuj, nocoj. ⁴ Ne ma'an núj nata' rihaan nij yuvii noco' man Diose yanj que'ee chuman' se vaa ve'é 'yaj soj, ne dan me se taj núj se vaa 'yaj ndo'o nii sayuun man soj, tzaj ne yo'o amán rá soj ni'yaj soj man

Diose, ne 'o vaa sca' rá soj rihaan sayuun, ne yo'o noco' raan soj man Diose ei. Dan me se yo'o a'mii sca' ya ma'an núj che'é soj rihaan daj a nij síi noco' Diose yanj daj a chuman' se vaa uxrá táa ri'yunj nii man soj ne uxrá ran' soj sayuun, taj núj rihaan nij so' ei.

Nana nihánj taj xna'anj che'é güii qui'yaj Diose sayuun man nij yuvii 'yaj sayuun man nij síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó a

⁵ Che'é se vaa 'yaj soj, che'é dan ne'en ní' se vaa nica vaa nana cataj xna'anj Diose che'é soj a. Dan me se nuchruj raá Diose che'é soj, ne cataj xna'anj Diose se vaa ca'vee cayáan soj ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumii nihánj, ne che'é ma'an güii dan ran' soj sayuun nanj á. ⁶ Dan me se ne'en ní' se vaa nica vaa rá Diose qui'yaj Diose sayuun man nij yuvii qui'yaj sayuun man soj, ⁷ ne nica vaa rá Diose cataj xna'anj Diose se vaa navij güii ran' soj sayuun, ne naraan rá soj ga núj, ne veé danj naraan rá taran' ní' güii curuví' uún Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' do', curuví' nij se-mozó so' síi nucuaj ndo'o do', curuví' rej xta' rque 'o ya'an chuguun a. ⁸ Ne qui'yaj Jesucristó sayuun man nij yuvii ne ne'en man Diose do', man nij yuvii na'vej rá cunó se-nana Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' nana sa' do' a. ⁹ Dan me se

quiran' nij so' sayuun che'é cacun' qui'yaj nij so', ne dan me se rej yaníj cumān nij so', cacāa nij so' nu' cavii nu' ca'anj a. Se quene'en nij so' man síi 'nij ra'a man ní' do', se quene'en nij so' se vaa ve'é ndo'o vaa so' do', yan nucuaj ndo'o so' do' ma'. ¹⁰ 'O se güii ca'na' uún síi 'nij ra'a man ní' rihaan chumii nihánj me se cataj nij síi sa' noco' man so' se vaa ve'é ndo'o vaa so', ne sa' uxrá vaa nu' se vaa qui'yaj so' a. 'O se cuchumán ya rá soj cuno soj nana nata' núj rihaan soj ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa achíin ni'yaj Pabló rihaan Diose se vaa racuíj Diose man nij síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó a

¹¹ Che'é dan niganj achíin ni'yaj núj rihaan Diose che'é soj se vaa ca'vee quisij soj guun soj nu' ndaa vaa me rá Diose guun soj gaa canacúun Diose man soj canoco' soj man so' a. Ne achíin ni'yaj núj se vaa racuíj ndo'o Diose man soj qui'yaj suun soj nu' suun sa' me rá soj qui'yaj suun soj, che'é se sij amán rá ni'yaj man Jesucristó me soj a. ¹² Dan me se ndaa síj, gaa ne ca'vee cavii sa' doj Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' ni'yaj yuvii che'é se vaa qui'yaj ma'an soj, ne cavii sa' ma'an soj ni'yaj yuvii che'é se sij noco' man Jesucristó me soj a. Danj inanj me se luj me rá Diose síi noco' ní' man do', Jesucristó sij 'nij ra'a man

ní' do', qui'yaj roj so' che'é soj adonj.

2

Nana nihánj taj xna'anj che'é síi chíi ca'na' rihaan chumii a

¹ Dan me se aj ne'en soj se vaa ca'na' uún Jesucristó sij 'nij ra'a man ní', ne cunu chre' ní' ga so', tinuj, nocoj. Che'é dan cataj xna'anj núj rihaan soj cuano ² se vaa se guun vij ra'yanj rá soj ma'. Se caraya'anj soj nana cuno soj se vaa aj quisij güii ca'na' uún Jesucristó rihaan chumii ma'. Nuvee nana ya me nana yo' ma'. Ca'vee se nana ca'mii Nimán Diose me yo' taj nii, ca'vee se danj a'mii 'o síi a'mii natáj taj nii, ca'vee se nana cachrón núj rihaan 'o yanj cartá me yo' taj nii, tzaj ne taj se 'yaj ma'. 'O se ataa quisij güii ca'na' uún Jesucristó adonj. ³ Dan me se na'vej uxrá raj tihá' yu'unj nii a doj man soj a mei. Dan me se asino tucuaj yuvii rihaan Diose, ne ca'na' yo'o síi chíi rihaan chumii, ne síi se ca'vej rá cuno rihaan Diose guun so' a. Dan me se xa' so', tzaj ne sij aj cacāa guun so' vaa güii ei. ⁴ Dan me se quinachri' so' man cunudanj ya'anj, ne a 'ó rasuun se ca'vej rá so' na'vij yuvii rihaan ma'. Dan me se catuu ma'an so' nuví nocoo cayáan so' rej na'víj yuvii rihaan Diose, gaa ne ca'mii ne so' cataj so' se vaa ma'an so' me Diose á.

5 Sese na'nuj rá soj, ne nu' nana nihánj me nana cataj xna'anj 'unj rihaan soj asij rque doj gaa cayáán 'unj ga soj ei. 6 Ne aj ne'en soj me rasuun aráán chrej rihaan sí chi'ii yo', se vaa se ca'vee ca'na' so' cuano ma'. Dan me se caráán chrej rihaan so' ndaa se quisij güii cachrón Diose ca'na' so', gaa ne ca'na' so' adonj. 7 Cuano nihánj me se uun ndo'o cacun', tzaj ne ataa quene'en ní' daj gaa nu' cacun' qui'yaj sí chi'ii yo' ei. Ne xa' sí aráán chrej ca'na' sí chi'ii, tzaj ne vaa güii naxuun so' man ma'an so', 8 gaa ne ca'na' sí chi'ii yo' sí na'vej rá cunō rihaan Diose, gaa ne quene'en ní' daj guun ei. Tzaj ne asa' ca'na' Jesucristó sij 'nij ra'a man ní', ne ca'yanj uun so' man sí chi'ii yo', ne quirj' nu' so' adonj. 9 Sí chree sí cu'naj Satanás me sí qui'yaj ca'na' sí chi'ii yo', ne ma'an sí chree qui'yaj guun nucuaj sí chi'ii yo' qui'yaj ndo'o so' suun nocōo ni'yaj yuvij, che'é yan tihá' yu'unj so' man nij yuvij a. 10 Ne nu' se chi'ii ndo'o qui'yaj so', tihá' yu'unj so' man nij yuvij ca'anj cacaa nu' cavii nu' ca'anj a. Ne nij yuvij yo' me se nuveé yuvij aran' rá cunō nana ya nana qui'yaj quinanjij nij so' rihaan sayuun me nij so' ma'. 11 Che'é dan ma'an Diose qui'yaj cuchuman rá nij so' nana ne, ne canocō' nij so' chrej tihá' yu'unj, qui'yaj Diose adonj. 12 Danj inanj

qui'yaj Diose ga cunudanj nij yuvij ne cuchuman rá nana ya, ne inanj chrej chi'ii niha' rá nij so' canocō' nij so' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa narii Diose man ní' canocō' ní' man so' a

13 Tzaj ne nō xcúún núj niganj nago' núj graciá rihaan Diose che'é soj sij 'ee rá sí 'nij ra'a man ní' man, tinuj, nocoj. 'Q se narii Diose man soj cunū sa' soj qui'yaj Nimán Diose, ne cuchuman rá soj cunō soj nana ya, ne quitaj yaan soj rihaan yo'ó nij sí cavii sa' nu' cavii nu' ca'anj adonj. 14 Dan me se gaa nata' núj se-nana Diose nana sa' rihaan soj, ne canacúún Diose man soj se vaa cavii sa' soj ga so', ne che'é dan daj se ve'é ndo'o vaa Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' ro', danj gaa soj uún adonj. 15 Che'é dan canocō' raan soj tucuaán cuchruj núj rihaan soj gaa ca'mii núj ga soj do', gaa qui'yaj núj yanj cartá ca'neé núj rihaan soj do' ei. 16-17 Ne me rá núj quinari' nucuaj nimán soj, qui'yaj ma'an Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' do', Rej ní' Diose do' a. Ne Diose ro', me sí 'ee rá man ní', ne qui'yaj ndo'o so' se luj ga ní' se vaa naqui'yaj nucuaj so' nimán ní' nu' cavii nu' ca'anj, ne guun ya rá ní' se vaa cavii sa' ní', qui'yaj uún so' ei. Ne me rá núj guun nucuaj soj qui'yaj suun soj nu' suun sa', ne ca'mii soj nu' nana sa', qui'yaj Diose adonj.

3

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cachinj ni'yaj nij sí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó rihaan Diose che'é sí cu'naj Pabló a

¹ Dan me se vaa yo'ó nana me rá núj ca'nej núj rihaan soj, tinuj, nocoj. Ne me rá núj cachinj ni'yaj soj rihaan Diose se vaa xna'anj uxrá se-nana sí 'nij ra'a man ní', ne cavii sa' nana yo' rej cunó yo'ó yuvii nana yo', ndaa vaa cavii sa' nana yo' gaa cunó ma'an soj nana yo' a. ² Ne cachinj ni'yaj soj che'é núj se vaa quinanii núj rihaan nij sí chi'ii uún á. 'O se vaa yuvii ne amán rá ni'yaj man Jesucristó a man adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa vaa che'é gaa nucuaj rá ní man sí 'nij ra'a man ní' a

³ 'O se sí sa' ndo'o me sí 'nij ra'a man ní', ne vaa che'é ndo'o gaa nucuaj rá ní man so', ne so' me sí qui'yaj nari' nucuaj rá soj, ne tumé so' man soj se vaa se qui'yaj canaán sí chree rihaan soj adonj. ⁴ Ne nucuaj rá núj man sí 'nij ra'a man ní' se vaa yo'ó 'yaj ya soj nu' se vaa cataj núj rihaan soj, ne dan me se veé 'o danj ya qui'yaj soj ei.

⁵ Ne me rá núj se vaa racuj sí 'nij ra'a man ní man ma'an soj daj qui'yaj soj, caraá cochroj soj rihaan Diose, ne yo'ó canoco' soj man Diose ndaa vaa qui'yaj ma'an Jesucristó, ne se ca'ne' rá soj gaa suun 'yaj danj ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa se gaa rmii ní' ma'

⁶ Ne che'é se sij noco' man sí 'nij ra'a man ní' me nu' ní', ne che'é dan cataj xna'anj 'unj yo'ó nana rihaan soj, tinuj, nocoj. Dan me se guun yanij soj rihaan nu' nij tinúú ní' nij sí noco' chrej rmii na'vej rá qui'yaj suun ei. 'O se sij ne noco' tucuaán narqué núj rihaan me nij so' nanj adonj. ⁷ 'O se aj ne'en soj se vaa no xcuún soj qui'yaj soj ndaa vaa qui'yaj núj gaa cayáán núj ga soj, ne dan me se ne vaa rmii núj gaa cane núj ga soj ma'. ⁸ Ne ne chá un núj chraa rihaan soj ma'. 'O se nu' se chá núj naru'vee núj sa'anj rihaan soj adonj. Tzaj ne 'o se nuvii nigan' qui'yaj suun uxrá núj quirí' núj chá núj, ne ne qui'yaj suun soj che'é núj, qui'yaj núj ma'. ⁹ Dan me se sese guun rá núj cachinj núj se chá rihaan soj, ne cunó xcuún núj qui'yaj núj danj, tzaj ne ne ca'vej rá núj qui'yaj núj danj ma'. Maan se guun rá núj cuchruj núj tucuaán rihaan soj daj qui'yaj ma'an soj adonj. ¹⁰ 'O se gaa cayáán núj ga soj, ne tananj nata' núj nana nihánj rihaan soj ca'mii soj a: "sese vaa 'o sí na'vej rá qui'yaj suun, ne se chá so' chraa ma'", taj núj rihaan soj adonj.

¹¹ Aj cuchi' nana rihaan núj se vaa ta'aj sí rmii 'nij sca'núj soj, ne nij so' me se na'vej rá nij so' qui'yaj suun nij so', tzaj ne na'née rma'an nij so' nana

rihaan tuvi' nij so' a. ¹² Che'é Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' a'ne' núj suun cuano rihaan yuvi' 'yaj danj, se vaa dínj gaa tu'va nij so', ne qui'yaj suun nij so', ne inanj se chá qui'yaj canaán ma'an nij so' chá nij so' á.

¹³ Ne xa' ma'an soj, tzaj ne se ca'ne' rá soj qui'yaj suun soj suun sa', man tinuj, man nocoj. ¹⁴ Sese yo'o tuvi' soj na'vej rá cunō nana cachrón núj rihaan yanj nihánj, ne xcaj soj cuentá me síi na'vej rá cunō nana, ne se cayáán rcua'aan soj ga so' ma'. Ndaa síj, gaa ne guun na'aj so' a. ¹⁵ Tzaj ne se nachri' soj ni'yaj soj man síi rmij yo' ma'. Tananj ve'é qui'yaj soj, nago' soj chrej nucuaj man so' á. 'Q se tinúú soj me so' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ve'é cumān nij síi cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó yo', rá síi cu'naj Pabló a

¹⁶ Qrún' síi 'nij ra'a man ní' ne'en qui'yaj gaa xej nimán ní', ne me rá núj qui'yaj so' danj che'é soj nu' güii a. Ne ca'vee se me ma'an sayuun quirān' soj, tzaj ne dínj gaa nimán soj, qui'yaj so' á. Ne me rá núj cayáán síi 'nij ra'a man ní' ga taran' soj adonj.

¹⁷ Ma'anj sij cu'naj Pabló ra'aj achronj nana nihánj se vaa ve'é cumān soj raj a. Danj inanj 'yáá 'unj doj nana rihaan cunudanj nij yanj cartá a'née 'unj, ne nanj vaa letrá achronj a. ¹⁸ Me rá núj qui'yaj ndo'o Jesucristó sij 'nij ra'a

man ní' se luj che'é cunudanj soj adonj.

Nihánj me 'o yanj cartá qui'yaj síi cu'naj Pabló ca'néé so' rihaan síi cu'naj Timoteo a

¹ 'Unj nihánj me síi cu'naj Pabló síi uun apóstol síi nata' se-nanā Jesucristó rihaan yuvij a. Yo' me suun ca'ne' Diose dō', Jesucristó dō', rihanj, ne Diose me síi tinanii man ní' rihaan sayuun, ne guun ya rá ní' se vaa cavij sa' ní' qui'yaj Jesucristó adonj.

² Yáá 'unj yanj cartá nihánj ca'nej 'unj rihaan so' síj cu'naj Timoteo a. Dan me se tihaán 'unj se-nanā Diose rihaan so', ne cuchumán rá so' nanā yo', ne che'é dan ase vaa 'o ta'níj ro', danj vaa yá so' rihanj ei.

Me rá 'unj qui'yaj Rej ní' Diose qui'yaj Jesucristó síj 'nij ra'a man ní' qui'yaj ndo'o se luj che'é so', ne gaa 'ee rá roj so' mán so', ne gaa xej nimán so', qui'yaj roj so', raj a.

Nanā nihánj taj xna'anj che'é nij síi tucu'yón tucuáán ne a

³ Dan me se aj ne'én so' se vaa gaa ataa ca'anj 'unj estadó Macedonia, ne cataj xna'anj 'unj rihaan so' se vaa cané so' chuman' Efeso á. Dan me se me rá 'unj cataj xna'anj so' rihaan ta'aj nij síi man Efeso se vaa se tucu'yón nij so' tucuáán ne

rihaan nij tinúú ní' mei. ⁴ Dan me se cataj so' rihaan nij tinúú ní', ne a se cuta' xrej nij so' cuentó yo' ma'. 'O se cuentó man gaa naá dō', cuentó che'é daj vaa daj a xii nij so' man gaa naá dō', me yo' ei. 'O se a'mii unu' uxrá yuvij che'é nanā yo', tzaj ne ne racuj nanā yo' man ní' canoco' ní' man Diose ma'. 'O se me rá Diose gaa nucuaj rá ní' man ma'an Diose ei. ⁵ 'O se che'é suun a'né' 'unj rihaan so' me se a'né' 'unj suun yo' rihaan so' che'é rej gaa 'ee rá ní' tuvi' ní' ndaa nimán ya ya ní' ndaa vaa cuchumán ya rá ní' ni'yaj ní' man Jesucristó ei. ⁶ Dan me se vaa ta'aj nij yuvij, ne ta'aa nij so' yo'ó chrej a'mii nij so', ne dan me se ri' rma'an tiempó, 'yaj nij so', a'mii nij so' che'é yo'ó tucuáán ei. ⁷ 'O se me rá nij so' guun nij so' maestró tucu'yón se-tucuanj Moisés, tzaj ne na'vee ran' nij so' a ma'. A ma'an nij so' ne ne'en nanā tucu'yón nij so' a mei.

Nanā nihánj taj xna'anj se vaa inanj che'é nij síi 'yaj cacun' vaa se-tucuanj Moisés a

⁸ Ne'en ní' se vaa sa' vaa se-tucuanj Moisés, ne cataj Diose rihaan Moisés daj qui'yaj nij yuvij israelitá canoco' nij so' man Diose, tzaj ne xcay ní' cuentá me che'é me ca'mii Diose danj á. ⁹ Ne'en ní' se vaa xa' yuvij nica nimán, tzaj ne taj tucuáán achiin man yuvij nica nimán canoco' nij so' Diose ma'. 'O se ma'an Diose

uun chij nimán nij so' daj gaa qui'yaj nij so' nanj á. Maan se che'é nij yuvií 'yaj cacun' do', yuvií na'vej rá canoco' Diose do', yuvií a'mii nana nij che'é Diose do', yuvií ticavi' rej do', yuvií ticavi' nii do', ¹⁰ sí 'yaj cacun' ga yo'ó chana do', chii chana do', sí otoj ga chii chana do', yuvií tu'vej man tuvi' do', yuvií a'mii nana ne do', yuvií na'vej rá cunō nana ya do', me cuchruj Diose se-tucuanj Moisés adonj. ¹¹ Inanj danj a'mii se-nana Diose nana sa' che'é se-tucuanj Moisés, ne 'unj me sí cune' Diose nata' nana yo' rihaan yuvií se vaa ve'é uxrá yáan Diose, ne guun chij so' nu' cavii nu' ca'anj ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cunuu 'ee ndo'o rá Jesucristó man sí cu'naj Pabló, ne 'ee ndo'o rá Jesucristó man cunudanj ní' sij noco' man so' uún a

¹² Nagó' 'unj graciá rihaan Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' che'é se guun nu'cuáá 'unj qui'yaj suun 'unj, qui'yaj so' a. Dan me se nucuaj rá so' mán 'unj, ne cune' so' mán 'unj qui'yaj suun 'unj rihaan so' adonj. ¹³ Asino yaan me se nij uxrá ca'mii 'unj che'é Jesucristó, ne qui'yaj ndo'o 'unj sayuun man so', ne ca'mii xta' 'unj ni'yaj 'unj man so', tzaj ne quene'en Jesucristó se vaa che'é se ne quene'en yá 'unj daj vaa so' ro', che'é dan ne cuchuman rá 'unj ni'yaj 'unj man so' a. Tzaj ne cunuu

'ee rá Jesucristó manj, ne ne qui'yaj so' sayuun manj ma'.

¹⁴ Tanaanj sa' uxrá qui'yaj un Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' manj, se vaa cuchumán rá 'unj ni'yaj 'unj man so', ne cunuu 'ee raj tuvij, qui'yaj so' adonj. ¹⁵ Dan me se ya uxrá vaa nana nihánj, ne taran' ní' nō xcúún cunō nana nihánj se vaa me rá Jesucristó tinanii so' man nij yuvií rihaan chrej chi'ii uun chij nimán nij so', ne na'vej rá so' quiran' nij so' sayuun ma'. Che'é dan ca'na' so' rihaan chumií nihánj ei. Dan me se nocōo doj cacun' qui'yáá 'unj rihaan cacun' qui'yaj taran' yo'ó nij yuvií, ¹⁶ tzaj ne cunuu 'ee rá Jesucristó ni'yaj so' manj, che'é se guun rá Jesucristó se vaa xcaj yo'ó nij sí cuchuman rá ni'yaj man so' cuentá se vaa canoco' nij so' man Jesucristó, ne x'nee cacun' xráá nij so', ne ca'vee cayáan nij so' ga so' nu' cavii nu' ca'anj ei. ¹⁷ Nu' cavii nu' ca'anj cataj ní' se vaa sa' uxrá vaa Diose, ne so' me sí guun chij nu' cavii nu' ca'anj, ne daj chihaa mǐj se cavi' so' ma'. Ne ruvi' so' ni'yaj yuvií ma'. Taj vaj 'ó Diose ma'. Qrún' so' me Diose ya adonj. Veé danj gaa ya ei.

¹⁸⁻¹⁹ Timoteo. Ase vaa ta'nii ya ma'anj vaa yá so' ei. Dan me se a'ne' yá 'unj suun rihaan so' yo'ō ca'mii cunū sa' yá so' che'é chrej sa' ya nihánj ei. Daj chihaa mǐj se ca'ne' rá so' ma'. Tzaj ne yo'ō gaa nica nimán so', ne yo'ō gaa

nucuaꝓ rá so' cuchumaꝓ rá so', gaa ne quisij ya ndaa vaa ya ca'mii nij sí naruvi' Diose rihaan che'é so' ei. Dan me se vaa ta'aj nij sí quiri' rá, ne ne cuchumaꝓ ya rá nij so' ma'.²⁰ Dan me se vij tuvi' nij so' me roꝓ sí cu'naj Himeneo ga Alejandro sí ca'mii nij che'é Diose a. Dan me se nago' ya 'unꝓ man roꝓ so' ra'a Satanás, gaa ne ri' rá roꝓ so', gaa ne xcaꝓ roꝓ so' cuentá, ne yuún che'e me se se ca'mii nij roꝓ so' che'é Diose ma'.

2

Nana nihánꝓ taj xna'anꝓ se vaa cachinꝓ ni'yaj ní' rihaan Diose che'é cunudaꝓ yuvii a

¹ Nihánꝓ me se asino yaan a'né' 'unꝓ suun rihaan nij soꝓ se vaa cachinꝓ ni'yaj soꝓ rihaan Diose che'é cunudaꝓ yuvii, ne nago' soꝓ gracia rihaan Diose che'é cunudaꝓ nij yuvii, ² ne cachinꝓ ni'yaj soꝓ che'é cunudaꝓ nij sí nicaj suun, gaa ne gaa dínꝓ cayáán ní' rihaan chumii nihánꝓ, ne ve'é qui'yaj ní', canoco' ní' man Diose á. ³ Sa' uxrá vaa sese danꝓ qui'yaj ní' ni'yaj Diose, ne aj ne'en soꝓ se vaa Diose me sí 'yaj avii sa' ní' ei. ⁴ Me rá Diose racuꝓ Diose man cunudaꝓ yuvii, che'é rej cavii sa' cunudaꝓ yuvii, ne me rá Diose nari' cunudaꝓ yuvii nana ya ei.

⁵ 'O se oruun Diose, ne oruun 'o snó'o cataꝓ xna'anꝓ rihaan ní' daj vaa Diose, ne so' me sí racuꝓ man yuvii cunu sa' yuvii rihaan

Diose, ne yo'o snó'o cu'naj Jesucristó me sí qui'yaj danꝓ ei. ⁶ Ne Jesucristó me se ca'ne' rá so' cavi' so' che'é cunudaꝓ yuvii, ne nani' nij yuvii rihaan sayuun a. Dan me se cachrón Diose güii cavi' Jesucristó, ne güii dan cavi' Jesucristó, ne tihaan Jesucristó se vaa me uxrá rá Diose cavii sa' cunudaꝓ yuvii a. ⁷ Ne cune' Diose mán 'unꝓ guún 'unꝓ apóstol nata' rihaan yuvii se vaa me rá Diose cavii sa' nij yuvii, tzaj ne ne tucu'yón 'unꝓ man nij yuvii israelitá ma'. Maan se inañꝓ nij yuvii yanꝓ tucu'yón 'unꝓ daj qui'yaj nij so', se vaa cuchumaꝓ rá nij so' ni'yaj nij so' man Diose, ne cunó nij so' nana ya ca'mii Diose, taj 'unꝓ rihaan nij so' adonꝓ. Xa' nana nihánꝓ, tzaj ne nana ya uxrá me nana nihánꝓ, ne ne a'mii ne 'unꝓ ma'.

⁸ Dan me se gaa nuu chre' soꝓ sij amán rá ni'yaj man Jesucristó, ne me rá 'unꝓ cachinꝓ ni'yaj nij snó'o rihaan Diose, ne naxcaꝓ ra'a nij so' rej xta' cachinꝓ ni'yaj nij so' rihaan Diose, ne yo'o guun rá nij so' se vaa ve'é canoco' nij so' man Diose, ne se ca'maan rá nij so' do', se canó tuvi' nij so' do', se ca'mii cunu' nij so' do', 'o se sa' inañꝓ cachinꝓ ni'yaj nij so' nanꝓ adonꝓ.

Nana nihánꝓ taj xna'anꝓ daj qui'yaj chanaꝓ cuchumaꝓ rá ni'yaj man Jesucristó a

⁹ Ne xa' chanaꝓ, tzaj ne se guun rá chanaꝓ cunuú chanaꝓ yatzij sa' ndo'o vaa

ma'. Maan se ve'é qui'yaj chana caráan chana nee man chana, gaa ne cataj nii se vaa chana sa' me no' ei. Tzaj ne se caxrij chana que'ee quitzi' yuvé raá chana do', se toco' chana que'ee caquií xréé chana do', se ca'neé chana ticuu gaán chihá no' do' ma'. ¹⁰ Tzaj ne qui'yaj suun chana racuj chana man yuvij, ne quene'en nii se vaa ya vaa nana a'mii chana yo', se vaa noco' no' man Diose adonj. ¹¹ Ve'é cunō chana gaa tucuyón nii nana sa' man no' á. ¹² Se ca'vee tucuyón chana man snó'o ma'. Se guun guun chij chana rihaan snó'o ma'. Maan se dínj gaa tu'va chana adonj.

¹³ Dan me se gaa guun che'e chumij, ne asino qui'yaj Diose man snó'o cu'naj Adán, gaa ne qui'yaj Diose man chana cu'naj Eva adonj. ¹⁴ Ne tihá' yu'unj sí chree man sí cu'naj Adán ma'. Tzaj ne chana tiha' yu'unj so', ne qui'yaj no' cacun' rihaan Diose, qui'yaj sí chree adonj. Che'é dan se guun chij chana rihaan snó'o ma'. ¹⁵ Tzaj ne cavij sa' nij chana che'é se cunū se uun nij chana se vaa cuchruj chana ne'ej adonj. Danj gaa cavij sa' chana, sese cuchuman rá chana ni'yaj chana man Diose do', sese cunū 'ee rá chana tuvi' chana do', sese cunō chana se-nana Diose do', sese tumé chana man ma'an chana daj qui'yaj no' do' adonj.

3

Nana nihánj taj xna'anj daj gaa nij snó'o guun sí chij nicaj yu'unj man nij yuvij noco' man Diose a

¹ Ya vaa nana nihánj ei. Sese me rá yo'ō so' guun so' sí chij nicaj yu'unj man nij yuvij noco' man Diose, ne sa' vaa suun me rá so' cata so' ei. ²⁻³ Che'é dan inanj snó'o ne a'mii chree nii che'é guun sí chij nicaj yu'unj man nij yuvij noco' man Diose á. Orún' nica so' nicaj so', ne sí chij vaa rá guun so', ne sí a'mii nica inanj guun so', ne sí aráj cochroj do', sí aráj x'naa do', sí 'yaj se luj rihaan taran' yuvij do', sí yo'ō a'neé nimán racuj man yuvij do', sí aran' rá caran' yuvij tucua do', sí ne'en tihaan sa' man yuvij do', sí ne aran' rá gaa xno do', sí ne aran' rá cunū' ga yuvij do', sí se guun rá gaa que'ee uxrá si'yaj do', guun so' ei. ⁴ Maan se yan gaa so' me se inanj sí tumé sa' uxrá tucua guun chij do', yan ve'é uxrá cunō ta'ní so' rihaan so' do', se tucuaá nij xnii rihaan so' do' adonj. ⁵ O se sese ne ne'en so' guun chij so' rihaan tucua so', ne asa' ca'vee cutumé so' man cunudanj nij yuvij noco' man Diose ga. ⁶ Sese sí noco' naca se-tucuanj Diose me yo'ō so', ne se gaa nanj ca'mii so' ne quiran' so' sayuun ga sí chree se vaa cacaa so', qui'yaj Diose ei. ⁷ Tananj uún, ne chij gaa rá so' ga nij yuvij ne noco' man Jesucristó, gaa ne xcáj nij so'

cuentá se vaa ya chij a'mii sí nicaj yu'unj man nij sí noco' man Jesucristó, gaa ya rá nij so' a. 'O se danj qui'yaj sí me rá quinicaj yu'unj man nij sí noco' man Jesucristó, gaa ne se gaa nanj tiha' yu'unj sí chree man so' ei.

Nana nihánj taj xna'anj daj gaa nij snó'o do', nij chana do', guun diácono a

8 Ne veé danj gaa guee nij sí guun diácono uún, ne sí ni'yanj guun nij so' á. Se ca'mii nij so' nana tiha' yu'unj mei. Se gaa niha' rá nij so' co'q ndo'o nij so' na vinó mei. Se tiha' yu'unj nij so' man yuvi ca'nee uun nij so' sa'anj mei. ⁹ Canoco' raan nij so' nana tucu'yón Diose man ní' á. Se guun vij rá nij so' ma'. ¹⁰ 'O se asino xcaj nii cuentá ni'yaj nii man nij so' sese taj cacun' tumé nij so', gaa ne ca'vee guun nij so' diácono ei. ¹¹ Veé danj gaa guee nij chana me rá guun diácona, ne chij gaa rá nij no' do', chij ca'mii nij no' rihaan nij yuvi do', se gaa ne nij no' do', se guun xno nij no' do', yo'q ve'é qui'yaj nij no' daj a rasuun do' ei. ¹² Xa' nij sí guun diácono, tzaj ne orún' nica nij so' nicaj nij so' do', sa' cutumé nij so' man ta'nii nij so' do', sa' cutumé nij so' man nu' nij tucua nij so' do' ei. ¹³ Ne sese sa' 'yaj nij so' nu' suun vaa rihaan nij so', ne sí sa' me nij so', cataj nij yuvi noco' man Diose, ne se cuchu'vi' nij so' cataj xna'anj

nij so' daj qui'yaj ní' canoco' ní' man Jesucristó ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa sa' uxrá vaa nana cataj xna'anj Diose rihaan ní' nana canoco' ní' a

¹⁴ Dan me se cachrón 'unj nana nihánj rihaan yanj nihánj, ne ca'nej 'unj rihaan so' á. Tzaj ne me ndo'o rá 'unj cuchí' 'unj rihaan so' rque doj güii ei. ¹⁵ Tzaj ne asa' ne cuchí' ra'yanj 'unj, ne taj se 'yaj mei. Aj ne'én so' daj qui'yaj soj sij noco' man Diose gaa yáan soj ga tinúú soj ei. 'O se tucua Diose me ma'an cunudanj soj sij noco' man Diose sí vaa i'na' ya ei. Che'é ma'an soj me se acaj yuvi cuentá se vaa ya vaa se-nana Diose ne ma'an soj me sí nicaj nana ya ei. ¹⁶ Ne'en cunudanj ní' sij amán rá ni'yaj man Jesucristó se vaa sa' uxrá vaa nana cataj xna'anj Diose rihaan ní' nana canoco' ní', ne nihánj me nana yo' a: "Ca'na' Jesucristó a. Curuvi' so' ni'yaj yuvi a. Guun so' yuvi a. Ve'é ndo'o qui'yaj so', cataj Nimán Diose, ne quene'en rihaan nij se-mozó Diose daj qui'yaj so' a. Dan me se nata' nii che'é so' rihaan nij yuvi yanj yuvi ne noco' se-nana Diose, ne cuchumán rá ta'aj nij so' quene'en nij so' man so' a. Ne quinan' so' xta', qui'yaj Diose, ne ve'é ndo'o yáan so' rej xta' cuano adonj". Dan me nana noco' ní' a.

4

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cunō ta'aj yuviij se-nana nij síi ne, gaa ne quir'i'ij nij yuviij se-tucuanj Diose a

¹ Tzaj ne taj xna'anj Nimán Diose se vaa vaa güii, ne quir'i'ij ta'aj yuviij se-tucuanj Diose, ne canoco' nij so' yo'ó tucuaán, ne cunō nij so' nana tiha' yu'unj nana tucu'yón nij nana chree adonj. ² Dan me se cuchuman rá nij so' nana ca'mii síi taj a'mii sa' tu'va rma'an ei. Ne síi ne ndo'o me nij so' ei. Ne xa' nij síi ne yo', tzaj ne a'mii rma'an nij so', ne nimán nij so' me se nda' rá se vaa táa yaan cavi' i'na' ro', vaa táa yaan chi'ii nimán nij so' a. ³ Ne tucu'yón nij síi ne rihaan yuviij se vaa se ca'vee xcaj yuviij chana, ne cacun' me yo', taj nij so' a. Ne tucu'yón nij so' se vaa se ca'vee cha yuviij náa guun rasuun uún a. Tzaj ne 'o se nu' nij rasuun man rihaan yo'óo me se rasuun chá nago' graciá rihaan Diose me yo', rá Diose, don araa so' rasuun yo' rihaan yo'óo che'é nij síi mán raá nana ya ei. ⁴ Dan me se nu' rasuun qui'yaj Diose me se sa', ne ne nó xcúun ní nachri' ní ni'yaj ní man se vaa qui'yaj Diose che'é ní ma'. Maan se nicaj ní man yo', ne nago' ní graciá rihaan Diose che'é rasuun yo' cha ní ei. ⁵ Ne'en ní daj taj se-nana Diose, ne che'é dan ne'en ní se vaa sese cachinj ni'yaj ní asino yaan rihaan Diose, ne

Diose me síi naqui'yaj sa' yo' cha ní ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ve'é qui'yaj suun Timoteo suun ca'ne' Diose rihaan so' a

⁶ Sese tucu'yón so' nana nihánj rihaan yo'óo nij tinúú ní síi noco' man Jesucristó, ne síi ve'é 'yaj suun rihaan Jesucristó mé so', ne síi ve'é nari' nu' nana noco' ní mé so' chuguanj. 'O se tucu'yón nii nana sa' yo' rihaan so', ne cuchumán rá so', ne canocó' so' nana yo', ne che'é dan guun nucuáa so' tucu'yón so' nana yo' rihaan tinúú ní a. ⁷ Se cunó so' cuentó nata' yuviij cuentó ne ya a'mii che'é Diose ma'. 'O se nana snúú rma'an me nana yo' nanj á. Tzaj ne tucu'yón so' daj qui'yáa so', ne ve'é doj canocó' so' se-tucuanj Diose á. ⁸ Nda' se vaa yu'vee nó suun 'yaj suun nee man ní, tzaj ne vaa doj yu'vee nó nimán ní, canoco' nimán ní man Diose ei. Che'é suun 'yaj suun nimán ní me se cavii sa' ní gaa yáán ní rihaan chumii nihánj, ne ne'en ní se vaa cavii sa' ní cayáán ní ga Diose nu' cavii nu' ca'anj ei. ⁹ Ya vaa nana yo', ne vaa che'é cunō ní man yo' chuguanj. ¹⁰ Dan me se nucuaj rá ní man Diose síi vaa i'na' se vaa cavii sa' ní qui'yaj Diose, ne che'é dan 'yaj suun uxrá ní, ne ne chu'vi' ní ca'mii yuviij nana nij che'é ní a mei. Orún' Diose ca'vee cavii sa' cunudanj yuviij ei. Ne ya cavii sa' cunudanj nij yuviij amán rá ni'yaj man Diose

adonj. ¹¹ Tucu'yón so' nana yo' rihaan yuvii, ne ca'ne' so' suun rihaan nij yuvii se vaa canoco' nij yuvii nana yo' á.

¹² 'O se xnii mé so', ne ataa cachij so', tzaj ne taj se 'yaj yo' mei. Se guun cataj yuvii se vaa taj se uún so' mei. Maan se ve'é qui'yáá so' nu' tucuaán noco' ní', se vaa ve'é ca'mii so' do', ve'é qui'yáá so' do', gaa 'ee rá so' man tinúu so' do', gaa nucuaj rá so' man Diose do', cutumé so' mán so' se qui'yáá so' cacun' do', gaa ne xcaj nij síi noco' man Diose cuentá daj'yáá so', ne danj qui'yaj nij so' uún adonj. ¹³ Asa' guun raan 'o xco' le'ej nii cuchij, ne nayaa so' se-nana Diose cunō nij so', tucu'yón sa' so' man nij so', ne inan' danj gaa suun qui'yaj suun so' ndaa güii cuchii 'un'j rihaan so' ei. ¹⁴ Se quini'yón so' suun sa' ca'ne' Diose rihaan so' mei. 'O se che'é suun sa' yo' me tihaan Diose 'o nana che'é so' rihaan nij síi chij nicaj yu'unj man nij yuvii noco' man Diose, ne cuta' nij so' ra'a nij so' raá so' ei. ¹⁵ Dan me se yo' o ca'nej so' raá so' man nij rasuun yo', gaa ne quene'en cunudan'j nij yuvii se vaa vaj nari' so' qui'yaj suun so' se-suun Diose, ni'yaj nij yuvii ei. ¹⁶ Xcaj so' cuentá se vaa 'yáá so' do', se vaa tucu'yón so' do' á. Canocó' so' nu' nana nihánj, gaa ne cavii sa' ma'án so' cavii sa' nij yuvii uno nana a'mii so' cavii sa', qui'yáá so' a.

5

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'mii ní' rihaan 'o 'o yuvii noco' man Diose a

¹ Se caxrój yuvaa so' man nij chii nga ma'. Maan se ve'é ca'mii so' rihaan nij so' nago' so' chrej sa' man nij so' á. Daj se a'mii so' rihaan rée so' ro', danj ca'mii so' rihaan nij chii nga á. Ase a'mii so' rihaan tinúu so' ro', danj ca'mii so' rihaan nij síi tachruu uún a. ² Ase a'mii so' rihaan níi so' ro', danj ca'mii so' rihaan nij vichij uún a. Ase a'mii so' rihaan ra'vij so' ro', danj ca'mii so' rihaan nij chana tachruu á. Se ca'mii so' a doj nana chi'ii ga nij no' ma'.

Nana nihánj taj xna'anj che'é nij chana cavi' nicā a

³ Caraa cochróo so' rihaan nij chana cavi' nicā á. Go' so' rasuun achiin man nij no', sese nuvi' tuvi' chana racu'j man chana a. ⁴ Tzaj ne sese vaa ta'nii chana do', ta'nij si'no chana do', ne taj ya'anj nij so' man chana yo' á. Danj qui'yaj nij so', gaa ne quinari' nij so' suun ca'ne' Diose rihaan nij so' se vaa taj ya'anj nij so' man tuvi' nij so' á. 'O se danj gaa ya, gaa ne cunuũ rá nij so' se vaa asij xnii me nij so', ne taj ya'anj nii nij so' do', xcua'anj nij so' do', man ma'an nij so', ne ase vaa qui'yaj nii nij so' do', ase vaa qui'yaj xcua'anj nij so' do', man nij so' ro', danj qui'yaj ma'an nij so' man nii nij so' do', man xcua'anj nij so' do' ei. Yo' me, gaa ne guun niha'

rá Diose n̄iyaj Diose man nij so' a. ⁵ Sese ya chana nique me yo'ō no', ne gaa nucuaj rá no' n̄iyaj no' Diose á. Se-suun no' guun suun achín n̄iyaj rihaan Diose nuvi nigan' a. ⁶ Tzaj ne sese me inanj rá no' guun niha' rá no' rihaan chumij nihánj, ne nda' se vaa i'na' nee man no', tzaj ne nimán no' me se aj cavi' a. ⁷ Nago' so' nana nihánj rihaan nij sí amán rá ni'yaj man Diose, ne se cuta' yuvi a doj cacun' xraá nij so' mei. ⁸ Sese vaa yuvi na'vej rá taj ya'anj man tuvi' yuvi do', man nij tucua yuvi do', ne nuveé yuvi noco' se-tucuanj ní' sij noco' man Diose me nij so' ma'. Nij doj 'yaj yuvi yo' rihaan nij yuvi ne amán rá ni'yaj man Diose adonj.

⁹ Inanj se-chuvii nij chana vaj va'nuj chihaa yo' taj doj cachron so' rihaan yanj no se-chuvii nij chana cavi' nica á. Ne inanj se-chuvii chana nicaj raan man orún' nica cachron so' uún á. ¹⁰ Ne quene'en cunudanj nii man nij no' se vaa ve'é 'yaj suun nij no' che'é tuvi' nij no' do', se vaa ve'é tucua hij nij no' ta'níi nij no' do', se vaa rqué nij no' chraa chá yuvi ca'na' rej man gan' do', se vaa na'nu' nij no' tacóo nij yuvi noco' man Diose do', se vaa racuíj nij no' man nij sí quiran' sayuun do', ne nij no' me ca'vee cachron so' se-chuvii rihaan yanj no se-chuvii nij chana cavi' nica a.

¹¹ Tzaj ne se cachron so'

se-chuvii chana ta'aj rihaan yanj ma'. ¹⁰ Q se vaa güii guun niha' rá nij chana ta'aj yo' canoco' nij no' yo'ó chíi, ne quiri'ij nij no' suun ata nij no' che'é Jesucristó nanj adonj. ¹² Sese danj qui'yaj nij chana ta'aj, gaa ne cutumé nij no' cacun' che'é se tanáj nij no' suun 'yaj suun che'é Jesucristó a. ¹³ Tananj uún, ne ne yáán xej nij no' ve', ne chéé rma'an nij no' daj a ve', ne uun rmii nij no', ne achén uun tiempó, 'yaj nij no', ne nanó nij no' cuentó ne uún, ne tiguíj nij no' se-cuento nij no' rihaan se-cuento nij yo'ó yuvi, ne a'mii nij no' náa guun rasuun ne nó xcúún nij no' ca'mii nij no' a. ¹⁴ Maan che'é dan me rá 'unj xcaj nij chana ta'aj yo' yo'ó chíi, ne cuchruj nij no' ne'ej, ne cutumé nij no' ve' tucua nij no', ne danj gaa, gaa ne se ca'vee ca'mii nij sí taj ri'yunj man ní' nana chi'ii che'é ní' adonj. ¹⁵ Q se vaa ta'aj nij chana cavi' nica, ne aj quiri'ij ta'aj nij no' tucuaán noco' ní', ne canoco' nij no' man sí cu'naj Satanás nanj adonj. ¹⁶ Tzaj ne sese vaa chana noco' man Diose, ne sese vaa tuvi' nij no' chana cavi' nica 'nij sca'núj nij no', ne racuíj chana noco' man Diose man tuvi' no' chana cavi' nica á. Gaa ne se cachiin taj ya'anj cunudanj nij sí noco' man Diose man chana cavi' nica yo' a. Maan se taj ya'anj nij so' man nij chana quináj uun inanj ei.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj ní' man nij síi uun chij nicaj yu'unj man nij yuvii noco' man Diose a

17 Vij ya nuu che'e soj go' soj tu'vee nij síi uun chij nicaj yu'unj man nij síi noco' man Diose ei. Danj qui'yaj soj, ne caraa cochroj soj rihaan nij so' sese ya sij 'yaj suun uxrá a'mii natá se-nana Diose me nij so' do', sese ya tucu'yón nij so' nana rihaan yuvii do' ei. 18 Danj Diose taj, ne: "Se numíj so' tacúun scúj gaa 'yaj suun scúj utun' scúj 'núú trigó cunu sa' 'núú trigó ma'", taj yo' a. Ne taj uún yo': "Nacaj mozó sa'anj tu'vee so' sese 'yaj suun so' á". Danj taj danj Diose a. Ne che'é dan xcaj ní' cuentá se vaa no xcúun ní' naru'vee ní' rihaan nij síi 'yaj suun tucu'yón man ní' á. 19 Sese cuta' nii cacun' xráá 'o síi uun chij nicaj yu'unj man nij síi noco' man Diose, ne se cuchumán rá so' ma'. Tzaj ne sese vaa vij va'núj síi quene'en se vaa tumé so' cacun', ne cunó so' nana ca'mii nij so' á. 20 Sese vaa 'o síi uun chij qui'yaj ndo'o cacun', ne ca'ne' so' cacun' che'é so' quene'en cunudanj yo'ó nij síi uun chij, gaa ne kuchu'vi' nij so' qui'yaj ma'an nij so' cacun' uún a.

21 Nihánj me suun ca'né' 'unj rihaan so' ni'yaj Diose do', ni'yaj Jesucristó do', ni'yaj nij se-mozó Diose narii Diose man do' a. Dan me se ca'ne' so' cacun' che'é yuvii, ne 'o cyaan qui'yáá so' ga

'o 'o nij so' a. Taj se 'yaj sese sij sa' doj me yo' o so' rihaan so' ma'. Maan se ca'ne' yá so' cacun' me ma'an cacun' tumé 'o 'o nij so' a. 22 Se gaa ra'yanj rá so' cuta' ra'á so' raá me ma'an 'o so' che'é yan guun so' síi cata suun che'é Diose mei. 'O se sese sij tumé cacun' me so', ne taj che'é racuíj so' man so' guun chij so' ma'. Danj inanj qui'yáá so', gaa ne se gaa nanj cutumé so' se-cacun' so' a. Dan me se yo' o inanj se ca'vee catuu a yo'ó se chi'ii mei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa co'o síi cu'naj Timoteo doj tzin' na vinó a

23 Che'é se ran' ndo'o so', ne ve'ee rque so', ne se co'o so' inanj na uun ma'. Maan se co'o so' doj tzin' na vinó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa vaa güii, ne ya quene'en ní' me yuvii tumé cacun' do', me yuvii qui'yaj suun sa' do' a

24 Vaa yuvii tumé cacun', ne nda' se ataa quiran' nij so' sayuun, tzaj ne aj ne'en cunudanj yuvii man rihaan chumii se vaa tumé nij so' cacun' ei. Tzaj ne ino vaa yo'ó ta'aj nij yuvii tumé cacun' uún ei. Nda' se ne ne'en nii se vaa cacun' qui'yaj nij so', tzaj ne vaa güii quiran' nij so' sayuun che'é cacun' tumé nij so', ne quene'en nii man nij so', ne xcaj nii cuentá se vaa ya tumé nij so' cacun' adonj. 25 Veé danj vaa uún nij suun sa' 'yaj suun yo'ó ta'aj nij yuvii, ne canó yuvii ni'yaj man nij suun sa' adonj. Tzaj

ne sese vaa suun sa' ne ruvi' do', ne acaj yuvii cuentá do', ne taj se 'yaj mei. Maan se vaa güii, ne xcaj cunudanj yuvii man rihaan chumii cuentá se vaa sa' qui'yaj suun nij so' ei.

6

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ve'é qui'yaj suun mozó rihaan se-ru'vee mozó a

¹ Ne nij mozó me se ve'é caraá cochroj nij mozó rihaan se-ru'vee nij so' a. 'Q se yo' me qui'yaj nij so', gaa ne se gaa nanj ca'mii chi'ii yuvii che'é Diose do', che'é nana tucu'yón ní' do' a. ² Ne sese síi noco' man Diose me ru'vee, ne se guun cataj mozó: "Tinúú 'unj me se-ru'vee 'unj, ne taj che'é qui'yaj suun nucuáá 'unj rihaan so' ma'". Se guun ca'mii mozó danj ma'. Maan se ve'é qui'yaj suun so' rihaan se-ru'vee so', ne gaa 'ee rá so' se-ru'vee so' á. 'Q se ne'en mozó se vaa sij noco' man Diose me se-ru'vee mozó, ne guun niha' rá mozó se vaa cavii sa' 'o tinúú so' che'é suun 'yaj suun so' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nij síi tucu'yón yo'ó tucuáán ro', nij 'yaj nij so', ne inanj me rá nij so' qui'yaj canaán nij so' sa'anj a

Nana nihánj me chrej nucaj nago' so' man nij yuvii a. ³ Ino vaa ta'aj nij síi tucu'yón yo'ó tucuáán, ne ino vaa nana a'mii nij so' ga nana ya ca'mii Jesucristó sij 'nij ra'a man

ní' adonj. Nuveé se-tucuanj Diose me tucuáán tucu'yón nij so' ma'. ⁴ Síi sa' uxrá me nij so', rá nij so', tzaj ne síi tuchrii me nij so', ne ne ne'en uxrá nij so' a ma'. Niha' uxrá rá nij so' ca'mii cunu' nij so' che'é nana a'mii nij so', ne che'é dan uun xcoj ruvaa rá nij so' ni'yaj nij so' tuvi' so', ne unu' ndo'o nij so', ne a'mii nacoo nij so' che'é Diose, ne nij 'yaj nij so', uta' nij so' cacun' rmi' xráá tuvi' nij so' adonj. ⁵ Síi ni'yón me nij so', ne na'vee xcaj nij so' cuentá a ma'. Nana ya na'vee cunó nij so' mei. Maan se sese ve'é canoco' nij so' man Diose, ne qui'yaj canaán ndo'o nij so' sa'anj, rá nij so' adonj.

⁶ Dan me se ya uxrá danj vaa, ne sij quiri' uxrá ya se sa' me ní', tzaj ne yo'o gaa xej nimán ní' canoco' ní' Diose, gaa ne ca'vee guun ní' síi ru'vee rej xta' ei. ⁷ Dan me se xcaj ní' cuentá, ne gaa ca'ngaa ní' rihaan chumii nihánj, ne taj se nicaj ní' ca'na' ní' ma'. Ne taj rasuun nica' ní' ca'anj ní' asa' cavi' ní' uún mei. ⁸ Che'é dan me sese vaa se chá ní' do', sese vaa yatzij taj xráá ní' do', ne taj che'é guun rá ní' nica' ní' do' rasuun ma'. ⁹ Tzaj ne xa' nij yuvii me rá guun ru'vee me se achiin que'ee rasuun man nij so', rá nij so', ne ne uun nucuaj nij so' canoco' nij so' man Diose a mei. Ne ndaa uun rá nij so' qui'yaj nij so' cacun' che'é rej qui'yaj canaán nij so' rasuun gaa rihaan nij so', ne dan me se ran' ndo'o

nij so' sayuun, ne sĭj, gaa ne yuun che'e quiri' nij so' nanj ei. ¹⁰ Maan che'e se uun ndo'o ra yuviĭ ni'yaj yuviĭ sa'anj ro', che'e dan 'na' daj a sayuun ei. Man yuviĭ aran' ra sa'anj, ne che'e dan quiri'ĭj nij so' se-tucuanj Diose tucuaan canoco' nij so' asij rque doj, gaa ne quiran' ndo'o nij so' sayuun, ne quinanó ndo'o ra nij so' adonj.

Nana nihanj taj xna'anj se vaa ve'e cunó ní' nu' se-nana Diose a

¹¹ Tzaj ne so' sij noco' man Diose me se se guun ra so' qui'yaj canaan so' noco sa'anj ma'. Tananj gaa niha' ra so' qui'yaa so' se vaa me ra Diose qui'yaa so' á. Gaa nucuaj ra so' man Diose, ne cunu 'ee doj ra so' tui' so', ne caraa x'naa so', ne se caxrij yuvaa so' man tui' so' ma'. Ve'e inanj qui'yaa so' che'e nij so' á. ¹² Qui'yaj suun uxrá so' suun sca' sa' ca'ne' Diose rihaan ní' sij noco' man so', gaa ne cayaan so' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj a. Che'e dan cune' Diose man so' qui'yaj suun so', ne cataj ya so' se vaa ya qui'yaj suun so' che'e Diose gaa canoco' so' man so' ei. Dan me se danj ca'mii so' cuno que'ee tinuu ní', ne se ca'ne' ra so' ca'anj yanj so' rihaan chrej sa' rque Diose mei.

¹³ Ne'en so' se vaa Diose me sí qui'yaj vaa i'na' ní', ne ne'en so' daj qui'yaj sí cu'naj Jesucristó gaa canicun' so' rihaan sí nicaj suun sí

cu'naj Poncio Pilato, se vaa nata' ya so' che'e suun cata so' a. Ne cunó Diose cunó Jesucristó cunó chrej narque 'unj nihanj man so' á. ¹⁴ Dan me se cunó so' se-nana Diose, ne qui'yaa so' cunudanj yo' á. Se qui'yaa so' cacun' ma'. Danj qui'yaa so' ndaa güii ca'na' uun Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' rihaan chumii nihanj á. ¹⁵ 'O se Diose me sí qui'yaj ca'na' so' güii cachron ma'an Diose, ne xa' Diose, tzaj ne sa' uxrá vaa so', ne orun' so' uun nucuaj guun chij rihaan chumii nihanj, ne uun chij so' rihaan cunudanj nij sí nicaj suun vaa rihaan chumii nihanj adonj. ¹⁶ Orun' so' me sí uun nucuaj qui'yaj gaa i'na' ní' nu' cavii nu' ca'anj, ne yanj so' rej aco' ya'an chuguun rej na'vee quinichrun' yuviĭ ei. A 'ó yuviĭ ne quene'en man so', ne daj chihaa mij se ca'vee quene'en yuviĭ man so' ma'. Che'e dan caraa cochroj ní' rihaan so', ne so' me sí nucuaj ndo'o nu' cavii nu' ca'anj adonj. Ve'e danj gaa ya ei.

Nana nihanj taj xna'anj daj qui'yaj nij ru'vee a

¹⁷ Nago' so' chrej nucuaj man nij sí ru'vee yanj rihaan chumii nihanj cuano se vaa se guun cataj nij so' se vaa sij sa' uxrá me nij so' che'e se vaa sa'anj rihaan nij so' mei. Se gaa nucuaj ra nij so' man si'yaj nij so' mei. 'O se sese quiran' nij so' sayuun, ne se raculj si'yaj

nij so' man nij so' ma'. Che'é dan yo'o gaa nucuaj rá nij ru'vee man Diose, ne Diose me sí rque cunudanj se sa' rihaan ní, che'é rej guun niha' rá ní qui'yaj rasuun yo' a. ¹⁸ Maan se cataj xna'anj so' rihaan nij sí ru'vee se vaa suun sa' qui'yaj suun nij so', che'é rej guun ru'vee nij so' rihaan Diose, ne ve'é rque nij so' rasuun achiin man tinúú nij so' sí nique á. ¹⁹ Danj qui'yaj nij ru'vee che'é rej cataj Diose vaa güi se vaa ya cuno ru'vee yo' rihaan Diose, gaa ne cayáan ru'vee yo' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj, ne doj a gaa i'na' nij sí cayáan ga Diose rihaan nij sí man rihaan chumii nihánj cuano adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa se cuno ní yo'ó nana ma'

²⁰ Yo'o tumé so' se-suun Diose suun ca'ne' Diose rihaan so', tinuj. Se cunó so' yo'ó nana cuu tucu'yón nii, nana a'mii yuvii uun ma'. Nuveé se-nana Diose me yo' a ma'. 'Q se avii ndo'o raaj nij sí noco' yo'ó nana, rá nij so', tzaj ne ne ne'en uxrá nij so' a ma'. ²¹ Vaa yuvii noco' yo'ó nana yo', tzaj ne veé danj aj tanáj nij so' se-tucuaj Diose nanj adonj.

Me rá 'unj qui'yaj ndo'o Diose se luj che'é taran' soj adonj.

Nihánj me síj vij yanj cartá qui'yaj síi cu'naj Pabló ca'néé so' rihaan síi cu'naj Timoteo a

¹ 'Uñj nihánj me síi cu'naj Pabló, ne cune' Jesucristó mán 'uñj guún 'uñj apóstol nata' rihaan yuvij se vaa gaa i'na' ní nu' cavii nu' ca'anj qui'yaj Jesucristó, ne yo' me suun me rá Diose qui'yaj sunj adonj.

² 'Yáá 'uñj yanj nihánj ca'nej 'uñj rihaan so' sij cu'naj Timoteo a. 'Ee rá 'uñj mán so', tinuj. Ase vaa 'o ta'nú 'uñj, danj vaa so' rihanj á. Me rá 'uñj qui'yaj ndo'o Diose Rej ní do', Jesucristó sij 'nij ra'a man ní do', se luj che'é so', ne me rá 'uñj gaa 'ee rá roj so' mán so', ne gaa xej nimán so', qui'yaj roj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa guun niha' doj rá ní qui'yaj suun ní rihaan Diose a

³ Dan me se 'uñj nihánj me síi 'yaj suun rihaan Diose ndaa vaa qui'yaj nij xií 'uñj gaa naá, ne nuvi' cacun' tumej mei. Ne dan me se tananj nagó' 'uñj gracia rihaan Diose che'é so', ne yo'o nuú raj mán so', ne 'o achín nì'yáj che'é so' rihaan Diose nuvíi nigan' ei. ⁴ Ne na'nuj rá 'uñj se vaa ta'veé so' gaa tanáj 'uñj mán so', ne

che'é dan me ndo'o rá 'uñj quene'en uún 'uñj mán so', gaa ne cunuu cuij nimanj qui'yáá so', raj a. ⁵ Dan me se achín nì'yáá 'uñj che'é so' che'é se nuú rá 'uñj se vaa ne tihá' yu'uñj so' mei. Ya nocó' so' man Diose, ne dan me se tucuaán nicaj ní so' chana cu'naj Eunice ga Xcua'áán so' chana cu'naj Loida ro', nicaj ma'án so' uún, raj a. ⁶ Che'é dan cataj xna'anj 'uñj rihaan so' se vaa yuun che'e ca'nej so' nimán so' qui'yaj suun so', ndaa vaa rqué Diose se nucuaj mán so' qui'yaj suun so', gaa cutaj ra'aj raá so' á. ⁷ 'O se nuveé sij chu'vi' nimán me ní, qui'yaj Diose ma'. Tananj nari' nucuaj nimán ní, ne nuu 'ee rá ní tuvi' ní, ne tumé ní' man ní' me daj 'yaj ní', qui'yaj Diose adonj.

⁸ Che'é dan se guun na'aj so' nata' so' rihaan yuvij che'é síi 'nij ra'a man ní' mei. Ne se guun na'aj so' che'é se 'nij 'uñj taga' ma'. Se cuchu'ví' so' quirán' so' sayuun ma'. Raquíj so' manj ca'mij natáj ní se-nana Diose nana sa', ne Diose me síi qui'yaj guun nucuaj ní adonj. ⁹ Ne Diose me síi tinanii man ní' rihaan sayuun, ne canacúún so' man ní' canoco' ní' man so' ei. Nuveé che'e suun qui'yaj suun ma'an ní' me qui'yaj Diose danj ma'. Maan se danj guun rá ma'an so' qui'yaj so', ne guun rá so' qui'yaj uun so' se luj che'é ní' ei. Asij ataa qui'yaj so' chumii, ne qui'yaj so' se luj che'é ní' che'é se

sij noco' man Jesucristó me ní' a. ¹⁰ Ne yaj me se tihaan Diose rihaan ní' nu' se sa' nuu nimán so', se vaa ca'na' Jesucristó síi tinanii man ní' rihaan sayuun, qui'yaj Diose a. Yaj me se se ca'vee cavi' ní', qui'yaj Jesucristó yaj a mei. Tzaj ne yo'o gaa i'na' nimán ní' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj, qui'yaj so', ne danj taj se-nana Jesucristó nana sa' adonj.

¹¹ Ne 'unj nihánj me síi cune' Diose se vaa guún 'unj apóstol nata' nana yo' rihaan yuvii, ne tucu'yonj nana yo' man yuvii adonj. ¹² Maan che'é dan rán' 'unj sayuun nihánj cuano, tzaj ne ne na'aj 'unj a doj se vaa rán' 'unj mei. 'O se ne'én 'unj se vaa Diose me síi cuchumán raj ni'yaj 'unj man, ne guun ya raj se vaa uun nucuaj so' tumé so' manj qui'yaj sunj nu' suun ca'ne' so' rihanj, ne danj inanj qui'yaj so', racuij so' manj ndaa güii ca'na' uún Jesucristó adonj.

¹³ Dan me se aj cunó so' nij nana ya ca'mii 'unj rihaan so' á. Ne ase cunó so' ro', danj qui'yáá so', ne yo'o gaa nucuaj rá so' man Diose, ne gaa 'ee rá so' man tuví' so' che'é se sij noco' man Jesucristó mé so' á. ¹⁴ Ne Nimán Diose nuu nimán so' ro', racuij man so' se vaa yo'o qui'yaj suun so' suun sa' suun ca'ne' Diose rihaan so' qui'yáá so' á. Ne ve'é nıcaj so' tucuáán sa' nari' so' á.

¹⁵ Aj ne'én so' se vaa cunudanj nij síi cuchumán

rá ni'yaj man Jesucristó yanj estadó Asia ro', tanáj nij so' manj, ne canoco' nij so' yo'ó tucuáán a. Vij tuvi' nij so' me síi cu'naj Figelo do', síi cu'naj Hermógenes do' a. ¹⁶ Me rá 'unj gaa 'ee rá Diose man nij tucua síi cu'naj Onesíforo a. 'O se aj guun que'ee ndo'o racuij so' manj, ne ndaa nuu cuij nimán 'unj qui'yaj so', ne ne guun na'aj so' se vaa 'nij 'unj taga' ma'. ¹⁷ Tzaj ne gaa ca'na' so' chuman' Romá, ne cuaj nano' so' manj, ne nari' so' manj ei. ¹⁸ Me ndo'o raj gaa 'ee rá síi 'nij ra'a man ní' man so' se vaa se quiran' so' sayuun gaa güii ca'na' uún síi 'nij ra'a man ní' rihaan chumii nihánj a. Ne so' me síi ne'en doj rihanj se vaa qui'yaj suun ndo'o síi cu'naj Onesíforo che'é ní' sij noco' man Jesucristó gaa cane so' chuman' Efeso a.

2

Nana nihánj taj xna'anj se vaa se cunanj ní' rihaan sayuun a

¹ Ase vaa 'o ta'nıj, danj vaa so' rihanj, tinuj. Ne me rá 'unj ca'vej rá so' nari' nucuaj nimán so', qui'yaj Jesucristó síi 'yaj ndo'o se luj che'é ní' a. ² Dan me se man ndo'o síi cuno nana cataj xna'anj 'unj rihaan so', ne me rá 'unj tucu'yón so' nana yo' man doj nij snó'o luj nıcaj tuvi' ga so' guun nij so' síi gaa nucuaj nimán nata' rihaan yuvii guun nij so' uún a.

³ Seuchu'ví' so' quiran' so' sayuun che'é se sij noco' man

Jesucristó mé so' mei. Maan se ase vaa uno tanuu nana a'mii tanuu uun chij ro', danj gaa cunō ma'án so' se-nana Jesucristó á. ⁴ Dan me se vaa nij tanuu 'nij cuarteé, ne ne avii yanij nij so' 'yaj suun nij so' ma'. Maan se ve'é 'yaj suun nij so' inanj suun a'ne' nii rihaan nij so', che'é se me rá nij so' guun niha' rá tanuu uun chij ni'yaj so' man nij so' a. Ne ase 'yaj guee tanuu, danj qui'yáa so', ve'é qui'yaj suun so' rihaan orún' Jesucristó á. ⁵ Dan me se veé danj 'yaj nij sí tico canaán uún, ne nō xcúún nij so' cunō sa' nij so' nu' suun a'ne' nii rihaan nij so' qui'yaj nij so' adonj. Tzaj ne sese se cuno sa' nij so' suun a'ne' nii rihaan nij so' qui'yaj nij so', ne daj chihaa mij se qui'yaj canaán nij so' cachriin yaj cunuú raaj nij so' ma'. Che'é dan sese me rá so' qui'yaj canaán so' ni'yaj Jesucristó, ne ve'é cunó so' rihaan so' ei. ⁶ Ne veé danj vaa sí 'yaj suun ndo'o naa uún, ne gaa rii nii naa, ne so' me sí quirj' tan' asino yaan gaa cuxra' ta'aj nii tan' uún adonj. Ne ase vaa ran' sí 'yaj suun naa ro', danj quiran' ma'án so', ne cavii sa' uxrá so' sese yo'o qui'yaj suun so' che'é Diose ei. ⁷ Cunó so' nana nihánj, ne raçuuj Diose mán so' narj' so' cunudanj yo'ó nij nana chuguanj.

⁸ Se quini'yón so' man sí cu'naj Jesucristó a doj mei. Se quini'yón so' se vaa cunuu i'na' uún so' gaa cavi' so', ne se quini'yón so' se vaa noco'

xna'anj tuvi' so' ga sí cu'naj David sí cayáan gaa naá mei. Nihánj me nana sa' a'mii natáj 'unj á. ⁹ Che'é nana nihánj quirán' 'unj sayuun, ne ndaa 'nij 'unj taga', ne nda' rá se vaa ran' sí tumé cacun' chuguanj. 'O se taj se 'yaj mei. Xa' se-nana Diose, tzaj ne se ca'vee numij nii man yo' do', se ca'vee caxrij nii taga' man nana yo' do' mei. ¹⁰ Che'é dan ne chu'ví' 'unj quirán' 'unj me ma'an sayuun che'é nij sí narii Diose man ma'. 'O se danj gaa quirán' 'unj, gaa ne ca'vee cavii sa' nij so' ga 'unj che'é se vaa qui'yaj Jesucristó che'é ní', ne ve'é ndo'o gaa ní' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj a. ¹¹ Ya vaa nana nihánj ei. “Ne sese aj cavi' ní' ga so', ne gaa i'na' ní' ga so' uún a. ¹² Sese se cunanj ní' rihaan sayuun, ne guun chij ní' ga so' uún a. Sese cataj ní' se vaa nuveé sij noco' man so' me ní', ne cataj so' se vaa nuveé tuvi' so' me ní' uún a. ¹³ Nda' se ne sa' rá ní' ga so', tzaj ne so' me se sa' inanj so' ga ní' uún a. 'O se ne ne'en so' naqui'yaj ino' so' nana ca'mii so' rihaan ní' a man adonj”. Nana ya cunō ní' me nu' nana nihánj ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa se cuno ní' nana a'mii rma'an yuvii ma'

¹⁴ Dan me se cataj xna'anj so' rihaan nij sí noco' man Diose se vaa se quini'yón nij so' nana nihánj mei. Ne nago' so' chrej nucuaj man nij so' se vaa se canó tuvi' nij so' che'é nana tucu'yón nij so'

ma'. 'Q se taj che'é qui'yaj nij so' danj man adonj. Maan se síi quene'en che'é yan unu' nij so' ro', quiri' rá nij so' adonj. ¹⁵ Ca'nej nucuaj nimán so', gaa ne ca'vee cataj Diose se vaa síi ve'é qui'yaj suun rihaan so' mé so', ne se cunó rej na'aj rihaan so' che'é suun 'yaj suun so' mei. Tananj nata' nica so' se-nana Diose nana ya ei.

¹⁶ Se nanó xrej so' nana a'mii rma'an ta'aj yuvii ma'. A'mii a'mii unu' nij so', tzaj ne che'é nana a'mii nij so' ro', me se doj a 'yaj nij so' se vaa na'vej rá Diose qui'yaj nij so' adonj. ¹⁷ Ase vaa ran' yuvii nó luj yuvaa ro', danj quiran' nij síi cunó nana a'mii nij so', ne nij doj quiran' nij yuvii uno nana avii tu'va nij so' adonj. Vj tuvi' nij so' me síi cu'naj Himeneo do', síi cu'naj Fileto do' chuguanj. ¹⁸ Dan me se cataj roj so' se vaa aj quisij cunuu i'na' uún nij síi cavi', ne se cunuu i'na' uún doj yuvii, taj roj so' a. Danj tu'va roj so', tzaj ne ne ne'en uxrá roj so' a doj a ma'. Tzaj ne vaa ta'aj yuvii cuchumán rá nana ca'mii roj so', ne che'é dan ca'ne' rá nij yuvii ga suun nucuaj rá man Diose, qui'yaj roj so', ¹⁹ tzaj ne aj churuj sca' Diose tucuaán noco' ní', ne aj naj se-selló so', qui'yaj so' a. Ne nihánj me nana no rihaan se-selló so' a: "Ne'en síi 'nij ra'a man ní' man nij síi noco' man so' a". Ne yo'ó nana no rihaan se-selló so' taj: "Nu' nij síi

nata' se vaa sij noco' man síi 'nij ra'a man ní' me nij so' ro', no xcúun nij so' tanáj nij so' nu' chrej chi'ii á". Dan me roj nana noco' ní' adonj.

²⁰ Dan me se ve' tucua 'o ru'vee me se mán xruj tu'vee ndo'o do', man xruj aga' oró míi do', man xruj aga' platá catzii do' a. Tananj uún, ne vaa xruj nij doj do' uún a. Vaa se rii nii man chruun do', vaa se rii nii man yo'óo niquii do' a. Dan me se vaa se sa' doj, ne vaa uún se nij doj uún a. ²¹ Dan me se sese guun yanij so' ga nij yuvii tu'va rma'an yo', ne ase vaa xruj sa' doj ro', danj gaa ma'an so' rihaan nij so' a. Dan me se inanj suun sa' doj qui'yaj suun so' che'é Diose, ne guun nucuáa so' qui'yaj suun so' nu' suun sa' che'é Diose á.

²² Tzaj ne se ca'vej rá so' qui'yáa so' ndaa vaa me rá nij síi tachruu qui'yaj nij so' mei. Maan se guun rá so' qui'yáa so' se sa' ni'yaj Diose á. Gaa nucuaj rá so' man so' á. Gaa 'ee rá so' tuvi' so' á. Dínj cayáan so' ga yo'óo nij síi sa' nimán nij síi achíin ni'yaj rihaan síi 'nij ra'a man ní' á. ²³ Se ca'vej rá so' cano tuvi' so' ga yuvii che'é nana mei. Ne acaj nij síi 'yaj danj cuentá ma'. Sij ataa nari' sa' me nij so' nanj adonj. Ne che'é se vaa 'yaj nij so', che'é dan unu' ndo'o nij so' ga tuvi' nij so' ei.

²⁴ Ne nó xcúun síi 'yaj suun che'é síi 'nij ra'a man ní' cunu' so' danj ma'. Maan se ve'é qui'yaj so' che'é cunudanj yuvii, ne ve'é

tucu'yón so', ²⁵ ne tihaan so' chrej sa' man nij síí me rá cunú' gá so' uún a. 'O se xcaj so' cuentá se vaa ca'vee racuíj Diose man nij so', ne quinano rá nij so' che'é cacun' tumé nij so', ne quinarí' nij so' nana ya a. ²⁶ Gaa ne ca'vee xcaj nij so' cuentá, gaa ne quinaniij nij so' rihaan síí chree a. Ne síí chree me se so' me síí tiha' yu'unj man nij yuvij, ne quita'aa so' man nij so', ne cuano nihánj me se 'yaj so' ndaa vaa me rá ma'an so' qui'yaj so' man nij so' adonj.

3

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj nij síí chi'ii asa' nichrun' ca'na' uún Jesucristó a

¹ Ne'én so' se vaa asa' nichrun' ca'na' uún Jesucristó, ne guun ndo'o sayuun a. ² 'O se gaa 'ee uxrá rá nij yuvij man ma'an yuvij, ne guun ndo'o rá nij yuvij qui'yaj canaán nij so' sa'anj, ne cataj uxrá nij so' se vaa sij sa' ndo'o me ma'an nij so', ne nij ndo'o ca'mij nij so' che'é Diose uún a. Se cuno nij so' ca'mij rej nij so' do', nii nij so' do', uún ma'. Ca'mij nij so', ne se nago' nij so' graciá che'é rasuun, ne se guun rá nij so' canoco' nij so' man Diose mei. ³ Se gaa 'ee rá nij so' man tuvi' nij so', ne o ra'yunj tuvi' nij so', ne nano ndo'o nij so' cuentó ne che'é tuvi' nij so', ne se guun na'aj nij so' ni'yaj nij so' man nij so' mei. Ne se guun nucuaj nij so' ca'ne' rá nij so' ga suun chi'ii nicaj

nij so' mei. Inanj quij gaa nij so' ei. Ne inanj quinachri' nij so' ni'yaj nij so' rasuun sa' ei. ⁴ Ne inanj síí tiha' yu'unj tuvi' guun uún nij so' ei. Ne inanj ca'nej nimán nij so' qui'yaj nij so' chrej chi'ii ei. Ne yo'o ndaa raan rma'an cumán se nucui' rá nimán nij so', ne inanj nano' nij so' rasuun me rá ma'an nij so' a. Se nano' nij so' a doj man Diose a ma'. ⁵ Ase vaa yuvij noco' Diose ro', danj gaa nij so', tzaj ne daj chihaa mij se ca'vej rá nij so' naqui'yaj sa' Diose nimán nij so' ma'. Naxuun yanij so' mán so' rihaan nij síí vaa danj ei.

⁶ Atúj nij so' rá ve' tucua chana ne nicaj cuentá, ne tiha' yu'unj nij so' man nij chana ata daj a cacun' quij avii raá ma'an no' a. ⁷ Niganj tucu'yón nij chana yo' nu' nana sa', tzaj ne daj chihaa mij ne guun nucuaj nij no' xcaj nij no' cuentá che'é nana ya yo' a mei. ⁸ Ne xa' nij síí chi'ii yo', tzaj ne nda' rá se vaa quiran' 'o síí chruun cu'naj Janes ga síí chruun cu'naj Jambres gaa quitáa ri'yunj roj so' man síí cu'naj Moisés gaa naá ro', danj quiran' guee nij síí taj ri'yunj man inanj nana sa' ei. 'O se síí man inanj nana chi'ii raá me nij so' do', síí aj tanáj xcó man Diose do', me nij so' ei. ⁹ Tzaj ne se quisij nij so' xna'anj nana chi'ii yo' ndaa gan' ndo'o qui'yaj nij so' mei. 'O se cunudanj nij yuvij man rihaan chumiij xcaj cuentá se vaa sij nij snúu rma'an me

nij so', ne se cuchumán rá nij yuvií a doj ca'mií nij so' mei. 'O se nda' rá se vaa quirán' roj síí cu'naj Janes gaa síí cu'naj Jambres gaa ne cuchumán rá yuvií ca'mií roj so' ro', danj quirán' nij síí chi'ij yo' ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nda' se quirán' ní' sayuun, tzaj ne yo'o canoco' ní' se-nana Diose a

10 Ne xa' ma'án so', tzaj ne xcaj ndo'o so' cuentá che'é nana tucu'yón 'unj man yuvií do', che'é tucuáán noco' 'unj do', che'é se vaa guun raj qui'yaj rej rihaan ní' do' a. Ne'én so' se vaa nucuaj ndo'o raj man Diose do', se vaa nanaj rá 'unj caxrii yuvaa 'unj man yuvií do', se vaa 'ee raj man tinúj do', se vaa yo'o nucuaj rá 'unj rihaan sayuun do' ei. 11 Ne aj ne'én so' daj vaa sayuun qui'yaj nii manj, ne aj ne'én so' nu' se vaa quirán' 'unj chuman' Antioquia do', chuman' Iconio do', chuman' Listra do', uún chuguanj. Tzaj ne síí 'nij ra'a man ní' me síí tinanii manj rihaan nu' sayuun quirán' 'unj ei. 12 Dan me se cunudanj uún nij yuvií me rá canoco' man Diose yuvií amán rá ni'yaj man Jesucristó ro', quirán' sayuun uún che'é Jesucristó ei. 13 Tzaj ne xa' nij síí tiha' yu'unj, tzaj ne tananj a doj a doj a ca'anj nij so' tiha' yu'unj nij so' man nij yuvií do', tiha' yu'unj nij yuvií man nij ma'an nij so' do' ei.

14 Ne ma'án so', tzaj ne yo'o canoco' so' nana cuchumán

rá so' nana nari' so' á. 'O se aj ne'én so' me níí me roj chana tucu'yón nana yo' mán so' ei. 15 Ne aj ne'én so' se vaa asij ne'ej mé so', ne quene'én so' daj taj nij yanj guee, ne yanj yo' me se qui'yaj ca'vee xcaj ní' cuentá, ne che'é dan cuchumán rá so' ni'yaj so' man Jesucristó, ne cavii sa' so' nu' cavii nu' ca'anj yaj adonj. 16 'O se ma'an Diose qui'yaj cachrón nii nu' nana man rihaan yanj yo' adonj. Ne che'é dan vaa se guun ndo'o man nana yo' rihaan ní' adonj. 'O se vaa ndo'o rasuun nari' ní' uno ní' nana man rihaan yanj yo', ne taj xna'anj yo' rihaan ní' che'é cacun' tumé ní', ne axrij yuvaa yo' man ní' che'é cacun' 'yaj ní', ne tucu'yón yo' man ní' daj qui'yaj ní' ve'é qui'yaj ní' canoco' ní' man Diose, ne taj xna'anj yo' rihaan ní' daj gaa sa' nimán ní' uún a. 17 'O se ní' sij noco' man Diose me se danj gaa ya, gaa ne yo'o ca'vee cunuú nana sa' nimán ní', ne yo'o qui'yaj ní' daj a rasuun sa' ei.

4

Nana nihánj taj xna'anj se vaa se ca'ne' rá ní' ga suun a'mií natáj se-nana Diose rihaan yuvií ma'

1 Cuanó nihánj me se me rá 'unj cunó Diose cunó Jesucristó síí ca'na' uún guun chij rihaan chumii nihánj síí ca'ne' cacun' che'é síí vaa i'na' do', che'é síí cavi' do', se vaa ca'ne' yá 'unj suun rihaan so' 2 ca'anj so' nata' so'

nana sa' á. Taj se 'yaj sese vaa ya'núj rihaan so' do', se ne vaa ya'núj rihaan so' do', taj se 'yaj ma'. Maan se ca'mii natáj yá so' ei. Cataj xna'anj so' rihaan yuvii che'é cacun' tumé nij yuvii, ne cataj so' se vaa nij ndo'o 'yaj nij so', ne nago' so' chrej nucuaaj man nij so' qui'yaj nij so' inanj se sa' ei. Tzaj ne se gaa ra'yanj rá so' caxrii yuvaa so' man nij yuvii mei. Tananj yo'o gaa inaj nimán so', ne ve'é tucu'yón so' man nij so' ei. ³ 'O se vaa güii, ne se ca'vej rá nij yuvii cunō nij yuvii nana 'yaj ca'vee cunuū sa' nimán nij so' man chuguanj. Maan se guun rá nij so' cunō nij so' yo'ó nana naca, ne che'é dan nano' nij so' que'ee sí tucu'yón yo'ó nana me rá ma'an nij so' man nij so' a. ⁴ Ne ca'anj nij so' rej nuvi' nana ya cunō nij so', ne nanj cuentó ne cunō nij so' a. ⁵ Tzaj ne so' me se ca'nej sa' inanj so' tucuaán sa', ne gaa inaj nimán so' gaa rán' so' sayuun, ne yo'o nata' so' se-nana Diose rihaan nij sí ataa xcaj cuentá á. Dan me se qui'yaj suun so' nu' suun ca'ne' Diose rihaan so' á.

⁶ Xa' 'unj, tzaj ne nichrun' cavi' 'unj che'é Diose, ne quinaj chumii nihánj nanj ei. ⁷ 'Unj me se quisij qui'yaj suun uxrá yaj suun ca'ne' Diose rihanj, ne yo'o canocó' 'unj se-tucuanj Jesucristó, ⁸ ne cuano nihánj me se maan se na'vij uún 'unj quisij güii ca'na' uún sí 'nij ra'a man

ní rihaan chumii nihánj, ne rque so' 'o cachriin yâj cunuū raá 'unj, ne cataj so' se vaa nuvi' cacun' taj xráj a. Dan me se cuese nica nimán ya me Jesucristó, ne nuveé che'e orún' 'unj me qui'yaj so' danj ma'. Ne veé danj qui'yaj so' che'é cunudanj nij yuvii me ndo'o rá ca'na' uún so' rihaan chumii nihánj nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cuchí' Timoteo rihaan Pabló a

⁹ Ra'yanj ca'na' so' rej nuū 'unj nihánj ca'na' so' ni'yaj so' manj ei. ¹⁰ 'O se tanáj sí cu'naj Demas manj, che'é se caran' doj rá so' ni'yaj so' rasuun man rihaan chumii nihánj, ne ca'anj so' chuman' Tesalónica nanj ei. Sí cu'naj Crescente ca'anj estadó Galacia, ne sí cu'naj Titó ca'anj estadó Dalmacia ei. ¹¹ Daj orún' sí cu'naj Lucas nicun' ga' 'unj nihánj cuano nanj ei. Nicaaj so' man sí cu'naj Marcos ca'na' so' ei. 'O se vaa ndo'o suun qui'yaj suun 'unj, ne racuíj so' manj, raj a. ¹² Ne sí cu'naj Tíquico me se ca'nej 'unj man so' ca'anj so' chuman' Efeso ei. ¹³ Tanáj 'unj se-roto 'unj tucua' sí cu'naj Carpo sí ne chuman' Troas, ne nicaaj so' man yo' ca'na' so' doj ei. Dan me se nicaaj so' nij daán 'unj do', nij yanj nuj xcuu do', ca'na' so', che'é se ra'yanj ndo'o achiin yo' manj nihánj ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa qui'yaj ndo'o sí cu'naj Alejandro sayuun man Pabló a

¹⁴ Dan me se x̄a' síi cu'naj Alejandro síi 'yaj suun aga', tzaj ne qui'yaj ndo'o so' sayuun manj, ne narque síi 'nij ra'a man ní' sayuun man so' che'é sayuun qui'yaj so' manj, raj a. ¹⁵ 'Q se tadó so' ḡa so' se gaa nanj qui'yaj so' sayuun mán so' á. 'Q se na'vej uxrá rá so' cunō yuvij se-n̄ana ní' a ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa racuíj Jesucristó man Pabló gaa canicun' Pabló rihaan cuese a

¹⁶ Gaa ca'anj 'unj rihaan nij síi nicaj suun qui'yaj nii, ne nuvi' a 'ó tinúú ní' racuíj manj a ma'. Maan se tanáj cunudanj nij so' man orún' 'unj rihaan nij síi nicaj suun, tzaj ne na'vej raj caraa Diose cacun' xráá nij so' a mei. ¹⁷ 'Q se canicun' síi 'nij ra'a man ní' ḡa 'unj, ne so' me síi qui'yaj guun n̄ucuáá 'unj natá' 'unj n̄u' se-n̄ana Diose cuno cunudanj nij yuvij yaníj, ne tinanii so' manj rihaan sayuun nocōo, ¹⁸ ne so' me síi tinanii manj rihaan daj a se nij me rá nii qui'yaj nii manj, ne so' me síi qui'yaj cavij sa' 'unj cayáán 'unj ḡa so' asa' nanij so' rej x̄ta' ne guun chij so' rihaan chumij nihánj a. Ve'é inanj ca'mij ní' che'é so' n̄u' cavij n̄u' ca'anj á. Veé danj gaa ya ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ve'é cumān nij tuvij' Timoteo, rá nij tuvij' Pabló a

¹⁹ Me rá 'unj se vaa ve'é cumān chana cu'naj Prisca do', nicā no' síi cu'naj Aquila

do', nij tucua síi cu'naj Onesiforo do' ei. ²⁰ Quináj síi cu'naj Erasto chuman' Corinto, ne síi cu'naj Trófimo me se ran' so' a. Che'é dan tanáj 'unj man so' chuman' Mileto nanj ei. ²¹ Ra'yanj ca'na' so' nihánj yaj gaa ataa ca'na' yavii acoj ndo'o a. Ve'é cayáán so', rá síi cu'naj Eubulo do', síi cu'naj Pudente do', síi cu'naj Lino do', chana cu'naj Claudia do', taran' nij tinúú ní' do' ei. ²² Me rá 'unj cayáán síi 'nij ra'a man ní' ḡa nimán so', ne qui'yaj ndo'o Diose se luj che'é nij soj a.

Nihánj me 'o yanj cartá qui'yaj síi cu'naj Pabló ca'néé so' rihaan síi cu'naj Titó a

1 'Unj ro', me síi cu'naj Pabló, síi 'yaj suun che'é Diose, ne cune' Jesucristó mán 'unj guún 'unj apóstol ca'anj rihaan nij yuvií narii Diose man che'é rej nari' nij so' se-tucuanj Jesucristó, ne nari' nij so' se-nana Diose nana ya, ne ve'é uxrá canoco' nij so' man Diose, qui'yaj nana ya yo' a. ² Gaa ne guun ya rá nij yuvií se vaa cayáán nij yuvií ga Diose nu' cavii nu' ca'anj, ndaa vaa cata' tu'va Diose asij naá ndo'o, ne xa' Diose, tzaj ne ne a'mii ne Diose ma'. ³ Gaa ne gaa quisij güii cachrón Diose, ne tihaan Diose rihaan ní' se vaa ca'vee cayáán ní' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj a. Danj qui'yaj so' gaa ca'ne' so' suun rihanj se vaa ca'mii natáj 'unj se-nana so', ne xa' so', tzaj ne so' me síi tinanii man ní' rihaan sayuun adonj.

⁴ Dan me se qui'yáá 'unj yanj nihánj ca'nej 'unj rihaan so' sij cu'naj Titó a. Amán rá so' se-nana Jesucristó nana cataj xna'anj 'unj rihaan so', ne cuyaán vaa nana amán rá ní', ne che'é dan ase vaa 'o ta'nij ro', danj vaa so' rihanj, tinuj. Me rá 'unj qui'yaj

Rej ní' Diose do', qui'yaj Jesucristó síi tinanii man ní' rihaan sayuun do', se luj che'é so', ne gaa xej nimán so', qui'yaj roj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cune' síi cu'naj Titó doj síi guun chij nicaj yu'unj man nij síi amán rá ni'yaj man Jesucristó yanj estadó cu'naj Creta

⁵ Tanáj 'unj mán so' estadó Creta, che'é se vaa doj suun ataa tinavíi 'unj rej yo', ne me rá 'unj tinavíi so' suun yo' a. Dan me se me rá 'unj cune' so' doj síi guun chij nicaj yu'unj man nij síi amán rá ni'yaj man Jesucristó yanj 'o 'o chuman' yo' a. ⁶ Dan me se aj cataj xna'anj 'unj rihaan so' daj gaa nij síi uun chij cune' so' á. Inanj síi nuvi' cacun' tumé do', síi nicaj raan nica do', síi amán rá ta'níi ni'yaj man Jesucristó do', cune' so' á. Tzaj ne sese sij 'yaj cacun' ga chana do', sij tucuáá rihaan rej do', me ta'níi yo'o so', ne se cuné' so' man so' ma'. ⁷ Dan me se inanj síi nuvi' cacun' tumé guun síi uun chij, che'é se sij nicaj yu'unj man nij yuvií noco' man Diose me síi uun chij yo' adonj. 'O se se ca'mii xta' nij síi uun chij ma'. Se gaa ya'aan rá nij so' ma'. Se guun xnó nij so' ma'. Se go' nij so' tuvi' nij so' ma'. Se tiha' yu'unj nij so' tuvi' nij so' che'é yan ca'nee nij so' sa'anj man tuvi' nij so' ma'. ⁸ Maan se ve'é qui'yaj nij so' ca'vej nij so' cotoj yuvií 'na' yo'ó chuman' tucuá nij so', ne rque nij so' chraa cha

nij yuvij á. Gaa niha' rá nij so' ni'yaj nij so' man yuvij 'yaj se sa', ne xcaj nij so' cuentá daj 'yaj ma'an nij so' uún á. Inanj ve'é qui'yaj nij so' rihaan tuvi' nij so' do', rihaan Diose do' a. Se guun nij so' sí 'yaj canaán se chi'ij rihaan ma'.⁹ Raan canoco' nij so' se-nana Diose nana tucu'yón nuj rihaan nij sí noco' man Diose a. Danj qui'yaj nij so', gaa ne guun nucuaj nij so' nago' nij so' se-tucuanj Diose tucuáán sa' man yo'ó nij yuvij, ne guun nucuaj nij so' tihaan nij so' rihaan nij sí tucu'yón yo'ó tucuáán ei.

Nana nihanj taj xna'anj se vaa caráán sí cu'naj Titó chrej rihaan nij sí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó se vaa se canoco' nij so' yo'ó tucuáán a

¹⁰ Dan me se man ndo'o sí tucuáá do', sí tu'va rma'an do', sí tiha' yu'unj do', estadó Creta, ne sí chi'ij doj rihaan yo'ó nij so' me nij sí taj se vaa no xcuún nij snó'o noco' man Jesucristó cata' ta'nga' man nij so', taj nij sí chi'ij yo' a.¹¹ Vaa che'é ndo'o ca'ne' rá nij so' ga nana vaa danj qui'yáá so' ei. 'O se ri' ndo'o rá que'ee nij tucua yuvij, 'yaj nij so' gaa tucu'yón nij so' nana vaa danj nana ne nó xcuún nij so' tucu'yón nij so' nanj adonj. Ne inanj sa'anj quirij' uun nij so', rá nij so', don 'yaj chi'ij nij so' adonj.

¹² Dan me se yo'o tuvi' ma'an nij so' sí nata' se-nana ya'anj noco' nij so' ro', cataj so' se vaa xa' nij sí man Creta,

tzaj ne sí ne me nij so', ne xcuu chi'ij me nij so', ne inanj sí rmi me rá caraa rque uún me nij so', taj ma'an tuvi' nij so' ni'yaj so' man nij so' a.¹³ Ne dan me se ya uxrá cataj so' che'é nij tuvi' so' ei. Che'é dan sca' inanj cataj xna'anj so' che'é se-cacun' nij so' rihaan nij so', gaa ne ca'vee canicaj nij so' canoco' nij so' se-tucuanj ní' sij amán rá ni'yaj man Jesucristó, ne gaa sa' nij so' ei.¹⁴ Dan me se danj qui'yáá so', gaa ne se gaa nanj xcaj nij so' cuentá che'é nij cuentó uun nanó nij yuvij israelitá ei. Ne se cuno nij so' se vaa taj nij yuvij na'vej rá canoco' man Diose man rihaan chumij nihanj rihaan nij so' ma'. Sese xcaj nij so' cuentá a'mii yuvij uún, ne tanáj nij so' tucuáán ya nanj adonj.

¹⁵ Dan me se yuvij vaa sa' nimán, tzaj ne sa' vaa cunudanj rasuun rihaan nij so', ne xa' yuvij vaa chi'ij nimán, tzaj ne daj a rasuun ruvi' ni'yaj nij sí chi'ij sí na'vej rá cuchuman rá ni'yaj man Jesucristó ro', chi'ij vaa taran' rasuun rihaan nij so' nanj adonj.¹⁶ Ne ne'en nij so' man Diose, taj ma'an nij so', tzaj ne ni'yaj ní' se vaa 'yaj nij so', ne xcaj ní' cuentá se vaa ne ne'en uxrá nij so' man Diose a ma'. Tananj sí chi'ij me nij so', ne sí ne uno me nij so', ne taj vaj a doj suun sa' ne ne'en nij so' qui'yaj suun nij so' man adonj.

2

Nana nihánj taj xna'anj che'é tucuáán cuchruj sí cu'naj Titó che'é nij sí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó a

¹ Ne ma'án so' me se tucu'yón so' nu' nana sca' achiin man nij so' á. ² Cataj xna'anj so' rihaan nij chii nga se vaa se guun xno nij so' ma'. Gaa ni'yanj nij so' á. Xcaj nij so' cuentá daj qui'yaj nij so' á. Yo'ó cuchumán rá nij so' ni'yaj nij so' man Diose, ne gaa 'ee rá nij so' tuvi' nij so', ne daj chihaa míj se ca'ne' rá nij so' ga se-tucuanj Jesucristó che'é sayuun ma'. ³ Dan me se veé danj ve'é ndo'o qui'yaj nij chana chij uún, gaa ne ca'vee xcaj yuvií cuentá se vaa chana sa' noco' uxrá man Diose me nij no', guun rá nij yuvií a. Se quinano' nij chana chij cuentó ne che'é tuvi' nij no' ma'. Se gaa niha' rá nij no' co'ó ndo'o nij no' na vinó ma'. Tananj guun nij no' chana ve'é tucu'yón man tuvi', ⁴ gaa ne ca'vee nago' no' chrej sa' man nij chana ta'aj se vaa gaa 'ee rá nij chana ta'aj nica no' do', ta'nií no' do' a. ⁵ Ne ve'é cutumé nij chana ta'aj daj qui'yaj ma'an nij no' do', inanj nica no' cotoj ga no' do', ve'é cutumé nij no' ve' tucua' nij no' do' á. Ne chana sa' guun nij no', ne ve'é cunó nij no' rihaan nica nij no' á. Danj qui'yaj nij no', cataj chana chij rihaan nij no', gaa ne se gaa nanj ca'mii yuvií ne amán

rá ni'yaj man Jesucristó nana nij che'é se-nana Diose a.

⁶ Ne nago' so' chrej nucua'j man nij sí tachruu uún se vaa xcaj nij so' cuentá daj gaa qui'yaj nij so' á. ⁷ Ne ma'án so' ro', ve'é qui'yaj suun so' nu' suun sa', ne quene'en nij tinúu ní' daj 'yáá so', gaa ne cuya'an qui'yaj nij so' ga so' á. Inanj tucuáán sca' tucu'yón so' á. Ne guún so' 'o' sí ni'yanj a'mii a. ⁸ Inanj nana sa' ca'mii so' á. Gaa ne guun na'aj nij sí taj ri'yunj man ní' che'é se se ca'vee ca'mii nij so' nana nij che'é ní' a.

⁹ Ne cataj xna'anj so' rihaan nij mozó se vaa ve'é cunó nij mozó rihaan se-ru'vee mozó, ne qui'yaj suun nij mozó nu' suun ca'ne' nij ru'vee rihaan nij so' á. Ne qui'yaj mozó guun niha' rá se-ru'vee mozó ni'yaj so' man mozó yo' á. Se ca'mii cunu' mozó ga se-ru'vee mozó ma'. ¹⁰ Se qui'yaj ituu mozó si'yaj se-ru'vee mozó ma'. Tananj ve'é qui'yaj mozó, ne xcaj se-ru'vee mozó cuentá se vaa ca'vee gaa nucua'j rá ru'vee man mozó se vaa me ma'an rasuun qui'yaj mozó, gaa ne ve'é inanj ca'mii yuvií che'é tucuáán tucu'yón ní' tucuáán che'é Diose sí tinanii man ní' rihaan sayuun adonj.

¹¹ Dan me se aj xcaj ní' cuentá se vaa qui'yaj ndo'o Diose se luj che'é cunudanj yuvií, se vaa ca'vee quinanii cunudanj nij yuvií rihaan chrej chi'ii uun chij nimán nij yuvií, ¹² ne che'é dan xcaj ní' cuentá se vaa no' xcúun ní'

ca'ne' rá ní' gá rasuun na'vej
 rá Diose qui'yaj ní' a. Ne se
 qui'yaj ní' inanj se vaa me
 rá nee man ní' qui'yaj yo'
 ma'. 'O se xcaj ní' cuentá daj
 qui'yaj ní', ne tucuáán nica
 qui'yaj ní', ne qui'yaj ní' inanj
 se vaa me rá Diose qui'yaj ní'
 gaa yaj ne ní' rihaan chumij
 nihánj cuano á. ¹³ Ne na'vij
 ndo'o ní' ca'na' uún Jesucristó
 sí tinanii man ní' rihaan
 sayuun, ne dan me se guun
 niha' uxrá rá ní' che'é se guun
 ya rá ní' se vaa ca'na' uún so'
 a. Ne xa' so', tzaj ne quene'en
 ní' se vaa ve'é uxrá vaa so',
 ne Diose uun chij ndo'o me
 ya so' adonj. ¹⁴ Ne so' me
 sí ca'née nimán cavi' che'é
 ní', che'é rej ca'vee ca'ne'
 rá ní' gá me ma'an tucuáán
 chi'ii canoco' ní' gaa rque,
 ne ca'vee cunuu sa' ní', ne
 guun ní' yuvij noco' man
 orún' so', ne guun niha' ndo'o
 rá ní' qui'yaj suun ní' suun
 sa' adonj. ¹⁵ Nana nihánj me
 chrej sa' ya nago' so' rihaan
 nij tinúú ní', ne sca' ndo'o
 ca'mii so', ca'ne' so' suun
 rihaan nij so', gaa ne ca'ne' rá
 nij so' gá se chi'ii á. Ne danj
 qui'yáá so' do', danj ca'mii
 so' do', gaa ne daj chihaa míj
 se guun cataj yuvij se vaa taj
 yu'vee nó so' do', nana a'mii
 so' do' a.

3

*Nana nihánj taj xna'anj se
 vaa ve'é qui'yaj ní' rihaan yu-
 vij che'é se tinanii Diose man
 ní' rihaan sayuun a*

¹ Cataj uún so' rihaan nij
 yuvij se vaa caraa cochroj nij

yuvij rihaan nij sí nicaj suun,
 ne cunō nij yuvij rihaan nij
 so' á. Ca'vej nij yuvij qui'yaj
 suun nij yuvij suun a'ne' nij
 sí nicaj suun rihaan nij so',
 ne me ma'an suun sa' qui'yaj
 suun nij so' á. ² Se ca'mii
 chi'ii nij so' ni'yaj nij so' tuvi'
 nij so' ma'. Se cunu' nij so'
 gá tuvi' nij so' ma'. Maan
 se ve'é inanj qui'yaj nij so',
 ne nica' ndo'o ca'mii nij so'
 rihaan cunudanj yuvij a.

³ Dan me se asij rque, ne
 sí ni'yon rma'an me ma'an
 ní', ne ne cunō ní' rihaan
 tuvi' ní', ne canoco' ní' tu-
 cuáán tiha' yu'unj, ne qui'yaj
 ní' náá guun se vaa guun rá
 ní' qui'yaj ní' a. Dan me se
 quij me rá ní' ni'yaj ní' tuvi'
 ní', ne guun xcoj ruvaa rá ní'
 ni'yaj ní' tuvi' ní', ne quitáá
 ri'yunj tuvi' ní' ni'yaj nij so'
 man ní', ne nachri' ní' man
 tuvi' ní' a.

⁴ Tzaj ne gaa xcaj ní' cuentá
 che'é Diose sí tinanii man ní'
 rihaan sayuun, se vaa so' me
 sí me rá racuuj man ní', gaa
 ne dan me se quene'en ní' se
 vaa cunuu 'ee rá so' man ní'
 a. ⁵ Dan me se tinanii Diose
 man ní' rihaan chrej chi'ii
 uun chij nimán ní' ei. Nuveé
 che'e se sa' qui'yaj ma'an
 ní' me tinanii Diose man ní'
 rihaan sayuun ma'. Maan
 se cunuu 'ee rá ma'an Diose
 quene'en so' man ní', ne rque
 Diose Nimán Diose rihaan ní',
 don cunuu naca nimán ní' ne
 cunuu sa' nimán ní' adonj.
⁶ Dan me se maan che'é
 Jesucristó sí tinanii man ní'
 rihaan sayuun me qui'yaj

ndo'o Dioso se luj rihaan ní', ne ndaa ayuu rma'an se luj, qui'yaj so' ei. ⁷ Se luj qui'yaj so' me se tinavij so' cacun' xraá ní', ne cunuu sa' ní', qui'yaj so', ne maan che'é dan ca'anj ní' cayáan ní' ga so' nu' cavii nu' ca'anj ndaa vaa me rá ya ní' ei. ⁸ Ya uxrá vaa nu' nana nihánj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj che'é nij yuvii 'yaj unu' nij síi cuchumán rá ni'yaj man Dioso a

Ne me rá 'unj sca' ca'mii so' nu' nana nihánj rihaan nij yuvii amán rá ni'yaj man Dioso, che'é rej xcaj nij so' cuentá se vaa no xcuún nij so' qui'yaj suun nij so' suun sa' inanj á. Sese danj qui'yaj nij so', ne sij vaa sa' me nij so', ne cavii sa' doj yuvii, qui'yaj nij so' adonj. ⁹ Tzaj ne se canó tuvi' so' ga yuvii mei. Síi ni'yon me síi 'yaj danj chuguanj. Se nanó rá so' che'é xii so' ga naá daj sij me nij so' ma'. Se canó tuvi' so' che'é se-tucuanj Moisés mei. 'O se qui'yaj rma'an danj nanj ei. Taj cuentá ní' 'yá' danj ma'. ¹⁰ Sese vaa 'o síi 'yaj unu' ndo'o yuvii, ne cataj xna'anj so' rihaan so' se vaa ca'ne' rá so' ga suun 'yaj unu' yuvii a. Ndaa vij ca'mii so' rihaan so', ne sese se ca'vej rá so' cunó so', ne ca'anj yanj so' rihaan so' ei. ¹¹ 'O se xa' síi 'yaj unu' yuvii, tzaj ne aj tanáj so' tu-cuáan ya, ne tumé so' cacun' ei. Ne maan che'é cacun' ata so' 'yaj tananj yuun che'e ri' so' nanj ei.

Nana nihánj taj xna'anj che'é suun a'ne' síi cu'naj Pabló rihaan síi cu'naj Titó a

¹² Ca'nej 'unj man síi cu'naj Artemas cuchí' so' rihaan so', ne sese se ca'vee cuchí' so', ne ca'nej 'unj man síi cu'naj Tíquico a. Asa' cuchí' so' rihaan so', ne ra'yanj cuchí' so' chuman' Nicópolis, ga ne nari' tuvi' ní' ei. 'O se guun rá 'unj cayáan 'unj chuman' yo' yavii acoj ndo'o adonj. ¹³ Racuíj so' man síi cu'naj Zenas licenciado síi a'mii che'é yuvii rihaan cuese do', man síi cu'naj Apolos do', qui'yaj chuvii roj so' ca'anj roj so' ei. Taj se cachjin man roj so', qui'yáa so' ma'. 'O se me ma'an rasuun achiin man roj so', ne go' so' ei.

¹⁴ Ne me rá 'unj nari' yo'lo nij tinúu ní' qui'yaj suun ndo'o nij so' suun sa' che'é tuvi' nij so' síi achiin ya rasuun man uún chuguanj. Se taj, ne taj se gún' man nij so' ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ve'é cumán nij tuvi' Titó, rá nij tuvi' síi cu'naj Pabló a

¹⁵ Me rá cunudanj nij yuvii yanj ga 'unj cuano se vaa ve'é cayáan so' ei. Ne cataj so' rihaan nij síi 'ee rá man ní' nij síi noco' man Dioso se vaa ve'é cumán cunudanj nij so' ei. Me rá 'unj qui'yaj ndo'o Dioso se luj che'é cunudanj nij soj ndaa cayuu rma'an se luj qui'yaj Dioso ei.

Nihánj me 'o yanj cartá qui'yaj síi cu'naj Pabló ca'néé so' rihaan síi cu'naj Filemoó a

1 'Unj ro', me síi cu'naj Pabló síi 'nij taga' cuano che'é se nocó' 'unj man Jesucristó, ne nicun' tinúú ní' Timoteo ga 'unj cuano, ne dan me se 'yáá 'unj yanj nihánj ca'nej 'unj rihaan so' sij cu'naj Filemoó a. 'Ee rá 'unj mán so', ne tuvi' ní' síi 'yaj suun ga 'unj mé so',² ne veé danj vaa uún nu' nij síi nocó' man Diose nuu chre' tucua so' do', ra'vij ní' chana cu'naj Apia do', síi cu'naj Arquipo síi yo'o rquee che'é suun 'yaj suun ní' do', nu' rihaan nij so' 'yáá 'unj yanj nihánj ca'nej 'unj rihaan nij soj ei.

3 Me rá 'unj qui'yaj Rej ní' Diose qui'yaj Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' qui'yaj ndo'o se luj che'é nij soj, ne gaa xej nimán nij soj, qui'yaj roj so', raj ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nago' Pabló graciá rihaan Diose che'é síi cu'naj Filemoó che'é se canoco' sa' síi cu'naj Filemoó man Diose a

4 Daj a güii gaa tananj nanj achíin nì'yáá 'unj rihaan Diose, achíin nì'yáá 'unj che'é so', ne nagó' 'unj graciá rihaan Diose che'é so' ei.
5 Danj 'yáá 'unj, che'é se

ca'na' nana rihanj se vaa amán ndo'o rá so' nì'yaj so' man Jesucristó sij 'nij ra'a man ní', ne 'ee ndo'o rá so' man cunudanj nij síi sa' noco' man so' vaa cunó 'unj ei. ⁶ Dan me se che'é se aj canocó' so' se-tucuanj Jesucristó ga yo'ó nij tinúú ní', ne che'é dan achíin nì'yáá 'unj se vaa ca'vee xcaj yo'ó nij so' cuentá che'é nu' se sa' nicaj nij tinuj nij soj qui'yáá so', gaa ne ca'vee cavii sa' doj Jesucristó qui'yaj taran' nij soj a. ⁷ 'Q se guun niha' uxrá rá 'unj, ne nari' nucuj nimán 'unj, che'é se 'ee rá so' man tinúú so' ne nuu cuuj rá nij síi sa' noco' man Diose 'yáá so', tinuj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa me rá Pabló ve'é nacaj uún síi cu'naj Filemoó man síi cu'naj Onésimo a

8 Nda' se uun chij ndo'o 'unj ne ca'vee ca'ne' 'unj suun rihaan so' qui'yáá so' ndaa vaa suun qui'yáá so', tzaj ne taj ma'. ⁹ Maan se ve'é rquee 'unj mán so' qui'yáá so' ndaa vaa no xcúún so' qui'yáá so' ei. 'Unj sij cu'naj Pabló nihánj me se aj chii nga mej ne 'nij 'unj taga' cuano che'é se nocó' 'unj man Jesucristó ei. 'Q se ne'én 'unj se vaa 'o 'ee rá so' tinúú so', ne che'é dan cachinj nì'yáá 'unj doj rihaan so' ¹⁰ che'é síi cu'naj Onésimo a. Dan me se ase vaa 'o ta'nij ro', danj vaa so' rihanj cuano, che'é se gaa 'nij 'unj taga', ne cataj xna'anj 'unj rihaan so' che'é Jesucristó, ne guun

che'e so' canoco' so' man Jesucristó nanj adonj. ¹¹ Dan me se asij rque doj me se taj se gún' a doj man so' rihaan so' ma'. Tzaj ne cuano nihánj me se cunu sa' so', ne vaa se guun so' rihaan ní' cuano ei.

¹² Dan me se aj ca'née 'unj man so' cuchí' uún so' rihaan so', ne ne'én so' se vaa 'ee uxrá raj man so' adonj.

¹³ Ne guun rá 'unj nayon so' rihaan so' quinaj so' nihánj rej 'nij 'unj taga' nihánj che'é se-nana Jesucristó nana sa', ne qui'yaj suun so' rihaan 'unj nihánj che'é so', raj ei.

¹⁴ Tzaj ne ne ca'vej rá 'unj quinaj so' rej nihánj, che'é se ndaa tu'va ma'an yá so' cavii, gaa ne quinaj so', raj ei. 'O se ne guun raj qui'yáj fuerzá mán so' qui'yáá so' se ndo'o che'ej ma'. Maan se inanj se rii nimán ma'an so' qui'yáá so' se ndo'o yo' che'ej, raj ei.

¹⁵ Dan me se maan che'é rej ca'vee cayáan so' ga so' nu' cavii nu' ca'anj ro', che'é dan ca'anj yaníj so' doj rihaan so' doj güii ei. ¹⁶ Tzaj ne yaj me se se guun so' mozó uun rihaan so' nu' cavii nu' ca'anj yaj a ma'. Tananj a sa' doj gaa so' rihaan yo'o nij mozó rihaan so', ne 'o tinúú ní' sí' 'ee rá ní' man guun so' ei. 'O se 'ee uxrá raj man so', ne táá a so', ne doj a gaa 'ee rá ma'an so' man so' a ei. 'O se sij 'yaj suun rihaan so' me so' rihaan chumi nihánj, ne sij noco' man sí' 'nij ra'a man ní' me uún so', ne doj a gaa ya rá so' man so' ei.

¹⁷ Dan me se sese tinuj ya

ní', ne ve'é na'mii sa' so' ga so', ne daj se uun rá so' ne'én so' manj ro', danj guun rá so' quene'én so' man so' ei. ¹⁸ Ne sese qui'yaj chí'ii so' mán so' do', sese vaa xcúún qui'yaj so' rihaan so' do', ne ma'an 'unj naruvee rihaan so' se vaa qui'yaj xcúún so' ei. ¹⁹ Ma'anj ra'aj sij cu'naj Pabló cachronj nana nihánj se vaa naruvee 'unj cunudanj se vaa qui'yaj xcúún so' rihaan so' ei. Veé danj vaa xcúún rihaan so' do', tzaj ne taj che'é cataj xna'anj 'unj rihaan so' se vaa vaa xcúún rihaan ma'an so' se vaa quinanii so' rihaan sayuun nu' cavii nu' ca'anj, qui'yaj ma'anj gaa natá 'unj se-nana Jesucristó rihaan so' ma'. ²⁰ Dan me se me inanj rá 'unj qui'yáá so' se ndo'o che'ej, che'é se sij noco' man sí' 'nij ra'a man ní' me ní', tinuj. 'O se ndaa cunu cuj rá 'unj, qui'yáá so' che'é Jesucristó ei.

²¹ Dan me se gaa cachron 'unj nana nihánj, ne nucuaj rá 'unj mán so' se vaa qui'yáá so' nu' nihánj, ne ndaa doj a qui'yáá so' rihaan se vaa cataj xna'anj 'unj rihaan so' chuguanj. ²² Ne me rá 'unj naqui'yaj chuvii so' ve' cané 'unj doj ga so' á. 'O se guun ya raj se vaa che'é se cachín ni'yaj soj rihaan Diose che'ej ro', che'é dan racuíj Diose manj cuchij rihaan soj, raj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa me rá nij tuvi' Pabló se vaa

ve'é cayáán sí cu'naj Filemoó

^a ²³ Me rá sí cu'naj Epafras se vaa ve'é cayáán so' á. 'Nij so' taga' ga 'uj, che'é se sij noco' man Jesucristó me so' a.

²⁴ Ne sí cu'naj Marcos do', sí cu'naj Aristarco do', sí cu'naj Demas do', sí cu'naj Lucas do', me rá uún se vaa ve'é cayáán so' a. Taran' nij so' me sí 'yaj suun ga 'uj adonj.

²⁵ Me rá 'uj qui'yaj ndo'o Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' se luj che'é nimán nij soj adonj.

Nihánj me 'o yanj cartá qui'yaj yo'o so' ca'néé so' rihaan nij yuvij israelitá noco' man Diose a

*Nana nihánj taj xna'anj se
vaa sq' uxrá vaa ta'níi Diose síi
cu'naj Jesucristó a*

¹ Nata' uxrá Diose se-nana Diose rihaan nij síi nata' se-nana Diose gaa naá, ne nata' nij so' nana yo' rihaan xii ní' nij síi cumán gaa naá a. Dan me se do' do' cataj xna'anj Diose se-nana so' rihaan nij síi nata' yo', ne ino vaa qui'yaj Diose ga 'o 'o nij so', gaa cataj xna'anj Diose se-nana Diose rihaan 'o 'o nij so' a. ² Tzaj ne yaj gaa nichrun' ca'anj ni'ya chumij nihánj me se cataj xna'anj ma'an ya ta'níi Diose se-nana Diose rihaan ní', qui'yaj Diose, ne ta'níi Diose me se so' me síi cune' Diose man se vaa guun chij so' rihaan cunudanj rasuun vaa güii, ne so' me síi qui'yaj cunudanj chumij, qui'yaj Diose ei. ³ Ne ase vaa ma'an Diose ro', danj vaa so' chuguanj. Dan me se ni'yaj ní' man so', ne xcaj ní' cuentá se vaa ve'é ndo'o vaa Diose, ne xcaj ya ní' cuentá daj vaa ma'an Diose ei. Ne che'é se sij nucaj ndo'o me so' ro', che'é dan maan nana avii uun tu'va so', ne 'o mán chre' nu' rasuun, ne se quirí'

a 'ó rasuun qui'yaj so' ma'. Che'é dan tinavij so' cacun' tumé ní', gaa ne ca'anj cayáán so' rej xta' ndo'o rej x'nuj Diose, ne rej nuva' Diose yáán so' cuano ei. ⁴ Dan me se guun so' síi sa' doj rihaan nij se-mozó Diose, ne nocqo uxrá doj vaa suun atá so' rihaan suun atá taran' nij se-mozó Diose nanj chuguanj. ⁵ 'O se aj ne'en soj nana nihánj nana ca'mii Diose che'é ta'níi so' a:

—Ta'nij mé sq' á. Cuanó nihánj me se quene'en yuvij se vaa ta'nij mé sq', qui'yaj a. —Danj ca'mii Diose che'é ta'níi Diose, tzaj ne nuveé rihaan se-mozó Diose ca'mii Diose nana vaa danj ma'.

Ne nihánj me nana ca'mii Diose che'é ta'níi Diose, cataj Diose:

—Guún 'unj rej so', ne guun so' ta'nij a —cataj uún Diose che'é ta'níi Diose a. Tzaj ne ne ca'mii so' nana vaa danj che'é se-mozó so' ma'. Maan che'é ta'níi so' ca'mii so' nana yo' adonj.

⁶ Dan me se so' me síi guun síi chava' rihaan taran' ní' sij nocq' man Diose a. Ne danj Diose taj se vaa asa' ca'na' uún so' rej cumán taran' nij yuvij gaa i'na' rihaan chumij nihánj qui'yaj Diose, ne quina'vij taran' nij se-mozó Diose rihaan so', taj danj Diose a.

⁷ Ne a'mii uún danj Diose che'é nij se-mozó Diose, taj yo' se vaa nana uun do', nda' rá se vaa daa ya'an do', vaa se-mozó Diose, qui'yaj Diose a.

⁸ Tzaj ne vaa doj nana nó rihaan danj Diose nana a'mii rihaan ma'an ta'níi Diose, ne nana yo' taj: "Diose mé so', ne quirii ta'ngá' so' nu' cavii nu' ca'anj, ne nica gaa rá so' nica yu'unj so' man yuvii nu' cavii nu' ca'anj a. ⁹ Nihá' inanj rá so' canocó' so' chrej sa', tzaj ne nachri' uxrá so' chrej chi'ii ei. Che'é dan Diose síi uun hij rihaan so' ro', cune' so' mán so', se vaa cavii sa' so' doj rihaan nij tuví' so' a", taj danj Diose a.

¹⁰ Ne taj uún danj Diose: "Asij guun che'e chumii nihánj, ne so' me síi cune' man chumii nihánj, Señor. Ne ma'án so' ra'a yá so' qui'yáá so' nu' se man rej xta' adonj. ¹¹ Ne vaa güii, ne quinavij nu' nihánj, tzaj ne daj chihaa mjí se quinavíi so' ma'. Dan me se ase vaa yatzíj nga ro', danj gaa nu' chumii nihánj do', nu' rej xta' do' ei. ¹² Ne ase vaa yatzíj ro', danj gaa narumii so' man roj yo', ne guun ino roj yo', qui'yáá so' ei. Tzaj ne se cunuu ino ma'án so' ma'. 'O veé danj gaa so', ne daj chihaa mjí se caví' so' man chuguanj", taj uún danj Diose che'é ma'an ta'níi Diose a.

¹³ Ne ca'mii uún Diose rihaan ta'níi Diose, cataj so':

—Cayáan so' rej x'núu 'unj rej nuva' 'unj, ne qui'yaj canaán 'unj rihaan nij síi taj ri'yunj mán so', ne quirii ta'ngá' so' rihaan nij so' a —cataj Diose rihaan ta'níi Diose a. Tzaj ne a 'ó rihaan se-mozó so' ne ca'mii so' danj ma'.

¹⁴ Dan me se xa' nij se-mozó Diose, tzaj ne nana uun me nij so' a. 'Yaj suun nij so' rihaan Diose, ne ca'néé Diose man nij so' qui'yaj suun nij so' rihaan ní' sij cavii sa' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj ei. Ne sa' doj vaa ta'níi Diose rihaan nij se-mozó Diose nanj chuguanj.

2

Nana nihánj taj xna'anj se vaa no xcúun uxrá ní' cunó ní' se-nana Jesucristó a

¹ Che'é dan doj a nó xcúun ní' cunó sa' ní' nana aj nari' ní' ei. Sese se qui'yaj ní' danj, ne do' do' tanáj ní' chrej sa' yo', ne quinij ní' xrej Diose, ne ca'anj ni'ya ní' gaa nanj chuguanj. ² 'O se ya uxrá vaa se-nana Diose nana cataj xna'anj nij se-mozó Diose rihaan síi cu'naj Moisés gaa naá ei. Tzaj ne nij yuvii me se ne cunó nij so' nana yo' ma'. Tzaj ne nica ya qui'yaj Diose sayuun man 'o 'o nij yuvii ne cunó nana yo' chuguanj. ³ Che'é dan, asa' ca'vee quinanii ma'an ní' rihaan sayuun, sese se xcaj sa' ní' cuentá che'é chrej sa' chrej qui'yaj naca Diose quinanii ní' rihaan sayuun, rá soj ga. Dan me se asino ma'an síi 'nij ra'a man ní' me síi cuchruj chrej sa' yo', gaa ne nij síi cunó nana ca'mii so' ro', cataj xna'anj nij so' se-nana so' nana sa' yo' rihaan ní', ne nari' sa' ní' nana yo', qui'yaj nij so' ei. ⁴ Ne qui'yaj ndo'o ma'an Diose suun sa' nocoo

ni'yaj yuvij, ne rque ndo'o so' Nimán so' cunuû nimán yuvij adonj. Danj inanj guun rá Diose qui'yaj Diose, che'é se guun rá so' cunq ní' se-nana sí' n'ij ra'a man ní' yo' ei.

Nana nihánj taj xna'anj che'é nu' se vaa quiran' Jesucristó che'é ní' a

⁵ Dan me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj che'é güii guun chij Diose rihaan chumij nihánj a. Ne ne cune' Diose man nij se-mozó Diose se vaa quirij ta'nga' nij so' rihaan chumij nihánj ma'. ⁶ Maan se vaa nana no rihaan danj Diose nana ca'mii yo'o so' rihaan Diose, ne cataj so' se vaa: "Taj yu'vee nó a doj yuvij ma'. Me che'é nuû uxrá rá so' man yuvij ga. Taj yu'vee nó a 'ó ta'níi yuvij ma'. Me che'é nuu 'ee rá so' man nij so' ga. ⁷ Tzaj ne sij noco' doj tzin' me nij yuvij rihaan nij se-mozó so', qui'yáa so' chuguanj. Gaa ne ve'é uxrá cavij sa' nij yuvij, ne ve'é uxrá ca'mij nii che'é nij yuvij, qui'yáa so' asanj. ⁸ Ne quirij ta'nga' nij yuvij rihaan cunudanj rasuun, qui'yáa so' uún asanj", taj nana no rihaan danj Diose yo' a. Ne dan me se ya quirij ta'nga' nij yuvij rihaan cunudanj rasuun adonj. Tzaj ne ne'en ní' se vaa yaj me se ataa quirij ta'nga' nij yuvij rihaan cunudanj rasuun a. ⁹ Tzaj ne ni'yaj ní' man Jesucristó, ne nda' se ya ya sij noco' doj guun so' rihaan nij se-mozó Diose rque doj yo', tzaj ne yaj

me se aj guun chij ndo'o so', ne ve'é ndo'o a'mii nii che'é so', qui'yaj Diose a. Ne danj cavij sa' so', che'é se cavi' so' a. 'Q se sese ne cavij' so', ne ne ca'vee nayon so' rihaan cunudanj ní' a ma'. Tzaj ne yaj me se qui'yaj ndo'o Diose se luj che'é ní' se vaa nayón Jesucristó rihaan ní' nanj adonj.

¹⁰ Dan me se Diose me síi qui'yaj nu' rasuun che'é ma'an inanj so' chuguanj. Dan me se vaa güii, ne nucuj' ndo'o nij ta'níi Diose rihaan Diose rej xta', qui'yaj Diose, ne Jesucristó me síi narqué chrej sa' canoco' nij ta'níi Diose, ne quinanj nij so' rihaan sayuun, ne cavij sa' nij so' chuguanj. Che'é dan vaa che'é quiran' Jesucristó sayuun rihaan yo'óo nihánj qui'yaj Diose, ne maan che'é se quiran' Jesucristó sayuun ro', ne che'é dan me guun chij ndo'o so' ne ne achiin cavij sa' nu' so', qui'yaj Diose nanj ei. ¹¹ Dan me se ta'nij Diose me Jesucristó, ne ta'nij Diose me ní' yuvij cunu sa' rihaan Diose che'é Jesucristó, ne che'é dan ne guun na'aj Jesucristó cataj so' se vaa tinúu so' do', ra'vij so' do', me ní' ma'. ¹² Dan me se cataj so': "Nata' 'unj rihaan nij tinúj che'é so', ne ve'é cachraj chra' che'é so' asa' cunu chre' núj rihaan so' a", cataj so', ca'mii so' nana no rihaan danj Diose a. ¹³ Ne ca'mii uún so', cataj so': "Gaa nucuj raj ni'yaj 'unj man Diose adonj", taj so' a. Ne guun che'e uún so',

cataj so': "Nij'yaj soj manj ga nij ta'nú Diose sí rque Diose manj vij", taj uún Jesucristó a. Dan me se nu' nana nihánj me nana ca'mii Jesucristó che'é ní' sij tinúú Jesucristó do', ra'vij Jesucristó do', nana no rihaan danj Diose adonj.

¹⁴ Dan me se che'é se vaa nee vaa cúú vaa ton vaa man ní' sij ta'nii Diose ro', che'é dan ase vaa ma'an ní' ro', danj gaa guee Jesucristó, ne ca'na' so', ne cavi' so' a. Ne gaa cavi' so' me se qui'yaj canaán so' rihaan sí 'yaj avi' ní' a. Dan me se sí chree me sí 'yaj avi' ní', ne Jesucristó me sí ca'vee qui'yaj canaán che'é yan cavi' so' ei. ¹⁵ Ne guun nucuaj so' nacaj so' man ní' sij chée rihaan cacun', ne gaa rque me se ndaa chée chu'vi' cavi' rma'an ní' che'é se inanj cacun' qui'yaj ní' chuguanj. Tzaj ne che'é se vaa cavi' Jesucristó che'é ní', che'é dan güej sayuun yo' xráa ní' ne sí chée ma'an me ní' ei. ¹⁶ 'O se ne ca'na' Jesucristó tinanii so' man nij se-mozó Diose rihaan sayuun ma'. Maan se ca'na' so' tinanii so' man ní' ta'nij ta'nij si'no sí cu'naj Abraham sí cane gaa naá rihaan sayuun adonj. ¹⁷ Che'é dan me naqui'yaj so' man so', ne nda' rá se vaa guee nij tinúú ya so' ro', vaa so' adonj. Danj qui'yaj so' che'é rej ca'vee cunuu 'ee rá so' man ní', ne guun so' xrej atá suun nocoo doj rihaan Diose che'é ní', ne guun nucuaj rá ní' nij'yaj ní'

man so', ne tinavij so' cacun' tumé ní' sij nocoo' man Diose adonj. ¹⁸ 'O se che'é se quiran' ma'an ya so' sayuun se vaa guun rá sí chree caxrii sí chree chrej chi'ii rque so' ro', che'é dan guun nucuaj so' racuj so' man ní' asa' guun rá sí chree caxrii sí chree chrej chi'ii rque ma'an ní' adonj.

3

Nana nihánj taj xna'anj se vaa sa' doj vaa Jesucristó rihaan sí cu'naj Moisés sí cane gaa naá a

¹ Dan me se sij sa' me soj rihaan Diose, tinuj, nocooj. Ne nacúun Diose sí nicun' xta' man soj se vaa cavi' sa' soj ga so' adonj. Che'é dan xcaj soj cuentá che'é Jesucristó, ne sij ca'née Diose rihaan ní' me so', ne cataj xna'anj so' rihaan ní' nana ya che'é Diose, ne ase vaa xrej atá suun nocoo doj vaa uún so', tinavij ya so' cacun' tumé ní' rihaan Diose ei. Inanj danj vaa nana nocoo' ní' nanj ei. ² Ne ve'é 'yaj suun Jesucristó nu' suun ca'ne' Diose rihaan so', nda' rá se vaa ve'é qui'yaj suun sí cu'naj Moisés nu' suun ca'ne' Diose rihaan so' qui'yaj suun so' che'é nij yuvi' nocoo' man Diose adonj. ³ Dan me se xcaj sa' ní' cuentá che'é Jesucristó ei. 'O se sa' uxrá doj vaa so' rihaan sí cu'naj Moisés yo' nanj chuguanj. Dan me se ne'en soj se vaa doj yu'vee nó sí cune' ve' rihaan ma'an ve' yo' ei. Ne ase vaa sí cune'

ve' vaa Jesucristó, ne cavii sa' taran' ní' ga Diose, qui'yaj so', ne ase vaa ve' yo' vaa ní' do', vaa síi cu'naj Moisés do', nanj ei. ⁴ Dan me se vaa 'o ya mij síi 'yaj daj a nij ve' ei. Tzaj ne orún' Diose me síi qui'yaj daj a rasuun nanj ei. ⁵ Ne síi cu'naj Moisés me se ve'é ya qui'yaj suun so' nu' suun ca'ne' Diose rihaan so' adonj. Tzaj ne nanj mozó me so' rihaan nij yuvii narii Diose, ne cataj xna'anj so' rihaan nij yuvii che'é nij nana nata' Diose rihaan nij yuvii rej rihaan nij yuvii adonj. ⁶ Tzaj ne Jesucristó me se nuveé mozó me so' ma'. Tananj ta'níi síi tucua ya ve' me so' ei. Ne veé danj 'yaj suun so' nu' suun vaa rihaan so' rá ve', ne dan me se ma'an ya ní' me ve' yo', sese yo'o guun ya rá ní' se vaa cavii sa' ní', qui'yaj Diose, ne sese guun niha' rá ní' cataj xna'anj ní' rihaan tuvi' ní', ne sese se kuchu'vi' ní' canoco' ní' man Diose ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa se gaa nichraj nimán ní' ni'yaj ní' Diose a

⁷ Che'é dan cuno ní' nana nihánj nana ca'mii Nimán Diose á: “Cuan' ro', sese ya cuno soj nana ca'mii Diose, ⁸ ne se naqui'yaj nichraj soj nimán soj ndaa rá se vaa qui'yaj nij síi cumán gaa naá gaa cachéé nij so' rej tacaan a. Dan me se cunu' nij so' ga Diose, ne guun rá nij so' xcaj nij so' cuentá sese ya qui'yaj Diose sayuun man nij so' a. ⁹ Veé danj qui'yaj xii soj

nij síi cumán gaa naá rihaan Diose, ne quene'en nij so' nu' nij suun sa' nocoo qui'yaj suun 'unj che'é nij so' ¹⁰ vij chihaa ya yo' a. Che'é dan ca'maan raj ni'yaj 'unj man nij so', ne cataj 'unj se vaa ne ne'en uxrá nij so' a ma'. 'O se ne quene'en uxrá nij so' daj qui'yaj nij so' canoco' nij so' manj a ma'. ¹¹ Dan me se ca'maan raj, ne guun ya raj daj quiran' nij so', ne yo'o cataj 'unj se vaa daj chihaa mij se quinaránj ya rá nij so' ga 'unj a man chuguanj”, taj nana ca'mii Nimán Diose a.

¹² Dan me se cutumé uxrá soj man soj se gaa nanj gaa quij nimán yo'o tuvi' soj cataj so' se vaa taj vaj Diose, man tinuj, man nocoj. Dan me se se gaa nanj tanáj xco yo'o tuvi' soj man Diose síi vaa i'na' ya ma'. ¹³ Cuanó nihánj me se nago' soj chrej nucuaj man tinúú soj daj a güii gaa vaa ya'núj rihaan soj ei. Danj qui'yaj soj, se gaa nanj guun nichraj rá tinúú soj qui'yaj nana ne chi'ii a. ¹⁴ 'O se yaj me se guun ní' síi cavii sa' ga Jesucristó, ne cavii sa' ya ní' ga so' sese yo'o cuchuman rá ní' cuno ní' nana ya, ndaa vaa qui'yaj ní' gaa guun che'é ní' canoco' ní' man Jesucristó chuguanj.

¹⁵ Dan me se danj Diose taj: “Cuan' ro', sese ya cuno soj nana ca'mii Diose, ne se naqui'yaj nichraj soj nimán soj nda' rá se vaa qui'yaj nij síi cumán gaa naá a. Dan me se cunu' nij so' ga Diose a”, taj

danj Diose a. ¹⁶ Ne me síi ne ca'vej rá cunō se-nānā Diose, ne cunu' nij so' gā Diose, rá soj gā. Ne taran' nij síi cavii Egiptó gā síi cu'naj Moisés me nij so' chuguanj. Veé ya nij so' ei. ¹⁷ Ne me síi me ca'maan rá Diose ni'yaj Diose rque vij chihāā yā yo', rá soj gā. Ne sij ca'maan rá Diose ni'yaj Diose me nij síi qui'yaj cacun', ne cavi' nij so' rihaan yo'óo taçaan a. ¹⁸ Ne me rihaan nij síi cataj Diose se vaa daj chihāā mǐj se cachén nij so' naraan rá nij so' gā Diose, rá soj gā. Rihaan nij síi ne ca'vej rá cunō rihaan so' me yo' na'. Veé ya nij so' ei. ¹⁹ Ne ne'en ní' se vaa che'é se ne cuchuman rá nij so' ni'yaj nij so' man Diose ro', che'é dan ne guun nucuj nij so' quinarāan rá nij so' gā Diose chuguanj.

4

¹ Che'é dan cutumé uxrá ní' man ní' ei. Tadó ní' se gaa nanj caráán ní' xréé ní' rihaan nanā cataj xna'anj Diose rihaan ní' se vaa catuū ní' chrej ca'anj ní' naraan rá ní' gā Diose á. 'Q se adi' se vaa síi ne ruvi' rihaan ro', gāá ní', sese se cutumé ní' man ní' adonj. ² Ne ase vaa catúj se-nānā Diose xréé nij síi cumán gāá naá ro', danj vaa guee catúj se-nānā Diose xréé ma'an ní' cuano ei. Gāá cuno nij so' se-nānā Diose me se cuno uun nij so' nanā yo', ne taj se gún' nanā yo' rihaan nij so' a ma'. Dan me se nata' nii nanā yo' rihaan nij so',

tzaj ne ne cuchuman rá nij so' daj chihāā mǐj nanā yo' a man chuguanj. ³ 'Q se orún' ní' sij amán rá ni'yaj man Diose me nij síi ca'anj quinarāan rá gā Diose nanj ei. Inanj danj ca'mii Diose, cataj Diose: "Dan me se ca'maan raj, ne guun yā raj daj quirān' nij so', ne yo'ō cataj 'unj se vaa daj chihāā mǐj se quinaránj rá nij so' gā 'unj a mei", taj Diose a. Ne dan me se gāá naá gāá quisíj qui'yaj Diose chumii nihánj, ne navij suun rihaan Diose, ne ca'ne' rá Diose a. ⁴ Ne vaa nanā nō rihaan danj Diose nanā taj xna'anj che'é güii chij, ne taj nanā yo': "Ne güii chij quinaránj rá Diose che'é yan quisíj qui'yaj suun Diose nu' suun qui'yaj suun so' a", taj nanā yo' a. ⁵ Ne vaa nanā taj uún, ne: "Daj chihāā mǐj se quinaránj yā rá nij so' gā 'unj a man chuguanj", taj uún Diose a.

⁶ Dan me se ataa ta'aj nij yuviij catuū quinarāan rá gā Diose adonj. Tzaj ne xa' ní' sij síi aj cuno se-nānā Diose gāá naá ne ne ca'vej rá nij so' cunō nij so' me se daj chihāā mǐj se quinaránj rá nij so' gā Diose ma'. Dan me se yo' me quirān' nij so' che'é se ne ca'vej rá nij so' cunō nij so' nanā sa' adonj. ⁷ Che'é dan cachrón uún Diose yo'ó güii canoco' yuviij man so', ne cuano nihánj me güii cachrón Diose canoco' yuviij man so' ei. Ne ma'an síi cu'naj David ca'mii se-nānā Diose nanā yo' nanā aj cachrón 'unj ri-

haan yanj nihánj, cataj so': "Yaj ro', sese ya catúj se-nana Diose xréé soj, ne se naqui'yaj nichraj soj nimán soj ma'", taj sí cu'naj David yo' a.

⁸ Ne che'é se ne quinaaraan rá nij sí cumán gaa naá, qui'yaj sí cu'naj Josué ro', che'é dan me cachén ndo'o güii, gaa ne ca'mii sí cu'naj David che'é yo'ó güii canoco' yuvi man Diose, ne quinaaraan rá nij yuvi ga Diose adonj. ⁹ Dan me se ne'en ní' se vaa ya uxrá vaa güii quinaaraan rá ní' sij noco' man Diose adonj. ¹⁰ 'Q se nij sí naránj rá ga Diose me se aj quisíj qui'yaj suun nij so', ne navij suun rihaan nij so' ei. Ase vaa qui'yaj Diose gaa navij se-suun Diose rihaan Diose ro', danj 'yaj nij so' chuguanj. ¹¹ Che'é se nano' ní' daj qui'yaj ní' quinaaraan rá ní' ga Diose, gaa ne se guun tumé a'ó tuvi' ní' cacun' tumé nij sí cumán gaa naá ma'. Dan me se ve'é cunō taran' ní' rihaan Diose adonj.

¹² 'Q se vaa i'na' ya se-nana Diose adonj. Ne nucuaj uxrá yo', ne ase vaa yo'ó neé espadá sihaa nu' niha rihaan ro', vaa yo', tzaj ne nuveé inan'j cúú do', nee do', me se a'ne' yo' ma'. 'Q se a'ne' yo' ndaa nimán ya ní', ne che'é se-nana Diose yo' ro', uun nucuaj Diose xcaj Diose cuentá daj vaa nimán ya ní' chuguanj. ¹³ Ne nu' nij rasuun vaa yuve ro', ruvi' nu' nij yo' rihaan Diose chuguanj. 'Q se ranga' uxrá

rihaan Diose ei. Ne ruvi' nu' rasuun ni'yaj so', ne ya ruvi' sa' nu' rasuun ni'yaj Diose ei. Ne veé rihaan ma'an ya Diose ro', me ca'anj ní' nago' ní' cuentá adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ase vaa xrej ata suun noco' doj ro', danj vaa Jesucristó rihaan ní' a

¹⁴ Tzaj ne vaa 'o xrej sa' xrej ata suun noco' doj nicaj yu'unj man ní' adonj. Ne sij cavii xta' doj rihaan rej xta' me so', ne Jesucristó ta'ní Diose ya me uún so' nanj chuguanj. Che'é dan nicaj raan ní' tucuáan noco' ní' ei. ¹⁵ 'Q se nuveé xrej ne ne'en daj vaa sayuun ran' ní' me so' ma'. 'Q se aj ne'en so' daj vaa chrej chi'ii 'na' rihaan ní' adonj. Che'é dan cunuu 'ee rá so' man ní' gaa ninaj ní' rihaan sayuun adonj. Dan me se ase vaa ma'an ní' ro', vaa so', ne ase vaa sayuun 'na' rihaan ní' ro', danj vaa sayuun ca'na' rihaan so', tzaj ne ne qui'yaj so' a'ó xco' cacun' ma'. ¹⁶ Che'é se xrej me so' che'é ní' ro', che'é dan se chucu'vi' ní' a doj mei. Tananj quinichrun' ní' rihaan chrej sa', gaa ne ca'vee cunuu 'ee rá Diose man ní', ne asa' 'na' sayuun rihaan ní', ne ca'vee cata' tu'va ní' man so', ne nacaj so' man ní' rihaan sayuun chuguanj. Dan me se ya cunuu 'ee rá Diose man ní', ne sese vaa güii quiran' ní' sayuun, ne qui'yaj so' se luj che'é ní' adonj.

5

¹ 'O se xa' nij xrej atā suun nocoo doj xrej une' yuvij, tzaj ne atā nij so' suun se vaa račuj nij so' man yuvij me rá cunu sa' rihaan Diose ei. Dan me se račuj nij so' man nij yuvij rque yuvij xcuu cacaa rihaan Diose che'é cacun' tumé nij yuvij a. ² Danj 'yaj nij so', che'é se nanj yuvij me nij so', ne che'é dan ne uun nucuaj nij so' qui'yaj nij so' inanj se sa' a man adonj. Che'é dan ca'vee guun 'ee rá nij so' ni'yaj nij so' man nij sí ne ne'en do', man nij sí vaj chrej chi'ii do' a. Ne che'é cacun' tumé ma'an nij so' ro', ³ che'é dan ase vaa uta' nij so' xcuu cacaa rihaan Diose che'é cacun' tumé yuvij ro', inanj danj no xcuún nij so' cuta' nij so' xcuu cacaa rihaan Diose che'é cacun' tumé ma'an nij so' uún adonj.

⁴ Ne taj sí une' man ma'an cata suun nocoo yo' ma'. 'O se inanj sí nacúún Diose me sí cata suun nocoo adonj. Danj quiran' sí cu'naj Aarón sí cane gaa naá, ne nacúún Diose man so' cata so' suun nocoo yo' gaa naá ei. ⁵ Ne ase vaa quiran' sí cu'naj Aarón ro', danj quiran' Jesucristó chuguanj. Ne cune' so' man ma'an so' se vaa cavij sa' so' guun so' xrej atā suun nocoo doj ma'. 'O se Diose cune' man so', cataj Diose: "Ta'nij mé so' á. Cuanq nihánj me se quene'en yuvij se vaa ta'nij mé so', qui'yáj nanj á", taj nana no rihaan danj Diose nana ca'mii Diose

rihaan Jesucristó a. ⁶ Ne vaa yo'ó nana uún nana ca'mii Diose rihaan Jesucristó, ne nana yo' taj se vaa: "Xrej mé so' nu' cavii nu' ca'anj a. Dan me se ase vaa xrej cu'naj Melquisedec xrej cane gaa naá ro', danj vaa ma'an so' nanj á", taj doj nana no rihaan danj Diose nana ca'mii Diose rihaan Jesucristó a. ⁷ Dan me se gaa chéé Jesucristó rihaan chumij nihánj, ne cachín ni'yaj uxrá so' rihaan Diose se vaa tinanii Diose man so' se cavi' so', ne che'é dan ndaa ta'vee ma'an so', ne che'é se sij aráj cochroj ya rihaan Diose me so', che'é dan cuno ya Diose ca'mii so', ⁸ ne ta'nij ya Diose me so', tzaj ne taj se qui'yá' quinanii so' rihaan sayuun a ma'. Che'é sayuun quiran' so' ro', che'é dan tananj a nari' sa' so' cuno so' adonj. ⁹ Dan me se guun so' sí uno nu' se-nana rej, ne che'é dan guun so' sí tinanii man taran' ní' sij uno rihaan so' rihaan sayuun, ne dan me se cavij sa' ní' nu' cavii nu' ca'anj, qui'yaj so' ei. ¹⁰ Ne guun uún so' xrej atā suun nocoo doj, qui'yaj Diose, ne ase vaa xrej cu'naj Melquisedec vaa uún so' nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa no xcuún ní' xcax ní' cuentá sa' doj che'é se-nana Jesucristó a

¹¹ Vaa uxrá yo'ó nana me rá 'unj cataj xna'anj 'unj rihaan soj che'é sí cu'naj

Melquisedec yo', ne sayuun uxrá vaa cataj xna'anj 'unj nana yo' rihaan soj, che'é se nuveé sij niha' rá cunō ra'yanj me soj mei. ¹² Dan me se guun que'ee yo' noco' soj man Jesucristó, ne nō xcúun soj tucu'yón soj se-nana Jesucristó rihaan tuvi' soj, tzaj ne ne guun nucuaj soj qui'yaj soj danj man asan. ¹Q se achiin 'o sí tucu'yón asij tacóo se-nana Diose man soj, rá soj, ne che'é dan ase vaa ne'ej vaa soj, ne ne'ej me se ne ne'en ne'ej chá ne'ej se chá ma'. Tihaj utzii ne'ej nanj adonj. Ne ta'nga' danj vaa soj, ne tihaj ndaa tacóo se-nana Diose guun nucuaj soj cunō soj, rá soj nanj adonj. ¹³ Dan me se sí utzii too ro', ase vaa ne'ej uun vaa so', ne ataa nari' so' daj qui'yaj so' ne cunū sa' so' rihaan Diose ei. ¹⁴ Ne ase vaa sí nocōo sí chá nu' rasuun sca' ro', danj vaa sí acaj ndo'o cuentá, ne tucu'yón niganj so' nuchruj raá so' che'é rasuun, ne che'é dan ne'en so' nuchruj raá so' me se me se sa' do', me se me se nij do', ne xcaj so' cuentá che'é nu' rasuun yo' chuguanj.

6

¹ Che'é dan se guun rá ní tucu'yón uún ní nana aj nari' ní gaa guun che'e ní canoco' ní man Jesucristó mei. Tzaj ne yo'o tananj guun rá ní nari' ní nana chij doj nana cachjin rihaan ní canoco' sa' ní man Jesucristó ei. Dan me se aj nari' ní nana se vaa

canicaj nimán ní tanáj ní tucúán chi'ii canoco' ní asij rque á. Ne aj nari' ní nana se vaa cuchuman rá ní ni'yaj ní man Diose ei. ² Ne aj nari' ní nana se vaa cata' ne ní á. Ne aj nari' ní nana se vaa cuta' ní ra'a ní raá tinúú ní gaa nago' ní suun man tinúú ní á. Ne aj nari' ní nana se vaa cunū i'na' uún nij sí cavi' á. Ne aj nari' ní nana se vaa ca'ne' Diose cacun' che'é yuvi' daj quiran' yuvi' nu' cavii nu' ca'anj á. ³ Dan me se quisij tucu'yón ní nana nihánj, ne cachén ní tucu'yón ní nana nocōo doj, sese ca'vej rá Diose qui'yaj ní danj á.

⁴Q se sese aj xcaj ní cuentá che'é se-nana Diose do', sese aj nicaj ní nu' nij se sa' rque Diose rihaan ní do', sese aj cayáan Nimán Diose ga ní do', ⁵ sese aj nari' ní se vaa taj se-nana Diose che'é ní do', sese aj ne'en ní suun sa' qui'yaj suun Diose naqui'yaj sa' Diose chumij nihánj do', ⁶ gaa ne sese cunū inō nimán ní ne tanáj rma'an ní se-tucuanj Jesucristó, gaa ne daj chihaa mǐj se guun nucuaj ní canicaj uún nimán ní canoco' uún ní chrej sa' a man chuguanj. Maan se sí 'yaj danj ro', me rá so' cavi' uún ta'ní Diose rihaan rcutze che'é so', ne me rá so' ca'nga' nacōo yuvi' ni'yaj yuvi' man Jesucristó che'é so', rá so' adonj. Dan me se nu' yo' me rá ní quiran' uún Jesucristó, sese guun rá ní canicaj uún nimán ní canoco'

uún ní man so' adonj.

⁷ 'Q se ase vaa yo'óo vaa ní rihaan Diose, ne sese aman' uxrá maan rihaan yo'óo, ne sese sa' uxrá avii naa do', cuêj do', rihaan yo'óo yo' cha nij sí qui'yaj suun yo'óo yo', ne cavii sa' uxrá yo'óo yo', qui'yaj Diose ei. ⁸ Tzaj ne sese quixra' uxrá coj tanj uun do', tanj ya'aa uun do', rihaan yo'óo yo', ne quiran' uxrá yo'óo yo' sayuun, qui'yaj Diose, ne cacaa nu' yo'óo yo', qui'yaj Diose nanj ei.

⁹ 'Ee rá 'unj man soj, tinuj, nocoj. Ne nda' se nana nucaj ca'mii 'unj rihaan soj nihánj, tzaj ne guun ya rá 'unj se vaa sa' uxrá qui'yaj soj, ne ya cavii sa' soj, qui'yaj Diose ei. ¹⁰ 'Q se nuveé sij chi'ii me Diose ma'. Sij vaa nica rá me Diose, ne yo'o cunuû rá Diose taran' nij suun sa' qui'yaj suun soj gaa canoco' soj man so' ei. Ne yo'o cunuû rá Diose se vaa aran' uxrá rá soj cuno soj nana a'mii Diose nanj chuguanj. Dan me se qui'yaj suun uxrá soj racuíj soj man nij sí sa' noco' man Diose gaa rque, ne 'o danj qui'yaj ya soj ei. ¹¹ Tzaj ne me uxrá rá 'unj se vaa 'o yaan guun ya rá taran' nij tinuj soj se vaa cavii sa' ya uxrá soj qui'yaj Jesucristó, ne guun niha' rá soj canoco' raan soj man so' ndaa se quisij güii ca'na' uún so' ei. ¹² Ne se gaa rmii soj ma'. Maan se ve'é xcaj soj cuentá daj 'yaj nij sí chumán sa' rá ni'yaj man Diose, ne ase vaa 'yaj nij so' ro', danj qui'yaj uún soj, gaa

ne ca'vee chuguanj. Dan me se nij sí chumán sa' rá me se ne a'ne' rá nij so' ma'. 'Q se yo'o noco' nij so' man Jesucristó, gaa ne vaa güii nacaj nij so' nu' se sa' cataj xna'anj Diose se vaa rque Diose man ní sij noco' man Diose adonj.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj Diose gaa cataj xna'anj Diose rihaan sí cu'naj Abraham daj qui'yaj Diose che'é so' a

¹³ Dan me se quisij cataj xna'anj Diose rihaan sí cu'naj Abraham daj qui'yaj Diose che'é so', gaa ne guun rá Diose cuta' Diose raá yo'o sí sa' ndo'o, ne cuchuman rá sí cu'naj Abraham se vaa ya vaa nana cataj xna'anj Diose rihaan so' a. Tzaj ne ne nano' Diose yo'ó so' ma'. Maan se ma'an Diose cataj se vaa ya danj qui'yaj Diose adonj. ¹⁴ Dan me se cataj Diose rihaan sí cu'naj Abraham a:

—Ya uxrá cavii sa' so', qui'yaj, ne ya uxrá xna'anj ndo'o nij ta'ní ta'nij si'no so', qui'yaj nanj á —taj Diose rihaan sí cu'naj Abraham a.

¹⁵ Ne ya danj quiran' sí cu'naj Abraham, gaa inaj nimán so', yo'o noco' so' man Diose, ne cavii sa' uxrá ya so', ndaa vaa cataj xna'anj Diose rihaan so' nanj ei. ¹⁶ Dan me se tananj nij yuvii, ne sese guun rá yo'o so' cano tuvi' so' che'é 'o nana, ne cuta' so' raá 'o rasuun ca'mii so', gaa ne cuchuman rá tuvi' so', qui'yaj so' chuguanj. Tzaj ne inanj raá yo'o rasuun sa' doj rihaan ma'an yuvii uta'

yuvij adonj. ¹⁷ Ne gaa ca'mii Diose ga nij sí nacaj nu' se sa' rque so', ne guun rá so' cuchuman sa' doj rá nij so' che'é nana ca'mii so', ne che'é dan cuta' ma'an ya Diose raa yo'o rasuun, ca'mii Diose a. ¹⁸ Dan me se asino ca'mii ya Diose, gaa ne cuta' Diose raa ma'an so' a. Dan me se quisij vij nana ca'mii so', ne daj chihaa mij se natuna Diose se-nana so' ma'. 'O se ne uun nucuaj Diose a'mii Diose nana ne ma'. Che'é dan me ndo'o rá ní' racuj Diose man ní', ne che'é dan vaa che'é ndo'o cuchuman rá ní', ne guun ya rá ní' se vaa ya cavii sa' ní', ndaa vaa cataj xna'anj Diose rihaan ní' nanj adonj. ¹⁹ Ne sese yo'o guun ya rá ní', ne gaa sca' nimán ní', ne se chuhu'vi' nimán ní' ma'. 'O se ya uxrá vaa nana amán rá ní', ne che'é nana yo' ca'vee quinán' ní' rihaan ma'an Diose adonj. ²⁰ Dan me se aj taj yaan Jesucristó rihaan ní' quinán' so' rihaan Diose qui'yaj suun so' che'é ní', ne so' me sí guun xrej ata suun nocoo doj, ne ase vaa sí cu'naj Melquisedec gaa naá ro', danj gaa guee so' nu' cavii nu' ca'anj adonj.

7

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ase vaa xrej cu'naj Melquisedec vaa Jesucristó, ne xrej sa' uxrá me Jesucristó che'é ní' a

¹ Dan me se xa' xrej cu'naj Melquisedec, tzaj ne sí nicaj suun rey guun chij rihaan

chuman' cu'naj Salem me so', ne xrej me uún so' rihaan Diose sí nicun' xta' adonj. Gaa nanicaj sí cu'naj Abraham 'na' nique so' gaa quisij qui'yaj canaán so' man yo'ó nij sí nicaj suun rey sí cunu' ga so', ne dan me se ca'anj caran' sí cu'naj Melquisedec man so' chrej 'na' nique so', ne ve'é cataj sí cu'naj Melquisedec se vaa me rá so' qui'yaj Diose se luj che'é sí cu'naj Abraham yo' a. ² Gaa ne xa' nij rasuun qui'yaj canaán Abraham ro', rque so' 'o rasuun rihaan daj a chi' rasuun rihaan Melquisedec, ne diezmo cu'naj yo' a. Ne se-chuvii sí cu'naj Melquisedec taj se vaa sí nicaj suun rey sí 'yaj inanj se sa' me ma'an so' a. Ne sí nicaj suun rey ne chuman' Salem me uún so', ne nana Salem taj se vaa sí nicaj suun rey qui'yaj cumán dínj yuvij me so', taj nana yo' a. ³ Ne xa' so', tzaj ne taj rej so' taj nii so' taj tuvi' so' taj ma'. Ne taj güii ca'ngaa so', ne taj güii cavi' so' do' a ma'. Dan me se ase vaa ma'an ta'ní Diose vaa so', gaa guun so', ne xrej guun so' nu' cavii nu' ca'anj nanj adonj.

⁴ Dan me se xa' sí cu'naj Abraham, tzaj ne xii taran' ní' sij israelitá me so', ne rque so' diezmo rihaan sí cu'naj Melquisedec che'é nij rasuun qui'yaj canaán ma'an so' adonj. Che'é dan me xcaj soj cuentá daj sij me sí cu'naj Melquisedec yo', se vaa sij sa' uxrá me so' nanj ei. ⁵ Dan me se xa' nij ta'ní ta'nij si'no

sí cu'naj Leví, tzaj ne cune' Diose man nij so' guun nij so' xrej che'é nij yuvií israelitá ei. Ne a'néj nij so' diezmo man nij sí israelitá, ndaa vaa taj se-tucuanj Moisés yo' adonj. Ne ase vaa tinúú nij yuvií israelitá vaa nij so', che'é se ta'ní ta'nij si'no sí cu'naj Abraham me nij so' ga yo'ó nij yuvií israelitá adonj.

6 Tzaj ne nuveé tuvi' nij so' me sí cu'naj Melquisedec ma'. Tzaj ne so' me sí ca'néj diezmo man sí cu'naj Abraham chuguanj. Ne nda' se sij caví sa' qui'yaj ma'an Diose me sí cu'naj Abraham, tzaj ne cuno so' se-nana sí cu'naj Melquisedec se vaa qui'yaj Diose se luj che'é so' adonj.

7 Dan me se ne'en taran' ní se vaa sí a'mii nana sa' se vaa qui'yaj Diose se luj che'é tuvi' ro', so' me sí atá suun nocoo doj rihaan tuvi' so' sí uno nana sa' yo' adonj. Che'é dan me sij atá suun nocoo doj me sí cu'naj Melquisedec rihaan sí cu'naj Abraham adonj. 8 Ne xa' nij ta'ní ta'nij si'no sí cu'naj Leví, tzaj ne a'néj nij so' diezmo man yuvií, tzaj ne nanj yuvií me nij so', ne vaa güii caví' nij so' ei. Ne xa' sí cu'naj Melquisedec, tzaj ne danj Diose taj se vaa yo'q vaa i'na' so' nanj adonj. 9 Ne nda' se a'néj nij ta'ní ta'nij si'no Leví diezmo man yuvií, tzaj ne vaa che'é cataj ní' se vaa gaa rqué Abraham diezmo rihaan sí cu'naj Melquisedec, gaa ne rqué ma'an nij so' diezmo uún rihaan sí cu'naj

Melquisedec adonj. 10 'Q se nicaj Abraham semilla guun nij ta'ní ta'nij si'no Leví gaa nari' tuvi' so' ga sí cu'naj Melquisedec adonj.

11 Dan me se nij ta'ní ta'nij si'no sí cu'naj Leví ro', ta'ní ta'nij si'no sí cu'naj Aarón me nij so', ne tucu'yón nij so' se-tucuanj Moisés rihaan nij yuvií israelitá, tzaj ne ne quisij guun sa' inanj nij yuvií israelitá, qui'yaj nij so' ma'. 'Q se danj Diose taj se vaa ase vaa sí cu'naj Melquisedec ro', danj gaa yo'ó xrej cune' Diose, tzaj ne nuveé tuvi' sí cu'naj Aarón me xrej naca yo' a. 12 Ne che'é se nuu ino doj xrej, che'é dan nuu ino tucuaán tucu'yón xrej yo' rihaan nij yuvií, ne canoco' nij yuvií yo' yo'ó tucuaán yo' adonj. 13 Ne danj Diose taj se vaa xrej naca yo' ro', me tuvi' yo'ó x'ne' nij yuvií israelitá, ne taj tuvi' nij so' guun xrej rihaan Diose gaa rque ma'.

14 'Q se sí 'nij ra'a man ní' ro', so' me yo'q ta'ní ta'nij si'no sí cu'naj Judá, ne ne cataj Moisés se vaa guun ta'ní ta'nij si'no sí cu'naj Judá yo' 'q xrej canicun' rihaan Diose gaa rque ma'. 15 Dan me se ase vaa sí cu'naj Melquisedec vaa yo'ó xrej naca yo' adonj. Ne che'é dan ya uxrá ino doj vaa tucuaán nocoo ní', qui'yaj so' adonj. 16 Ne yo'ó xrej naca yo', tzaj ne nuveé che'e se-tucuanj yuvií uun me guun so' xrej ma'. 'Q se ase vaa ma'an yuvií vaa tucuaán nocoo' ma'an

yuvij, ne che'é dan vaa güii quinavij tucuáan noco' nij yuvij nanj chuguanj. Tzaj ne xa' xrej naca yo', tzaj ne guun nucuaj so' gaa i'na' so' nu' cavii nu' ca'anj, ne daj chihaa mij se navij xrej yo' man adonj. ¹⁷ 'O se danj Diose taj: "Xrej mé so' nu' cavii nu' ca'anj a. Dan me se ase vaa xrej cu'naj Melquisedec xrej cane gaa naá ro', danj vaa ma'án so' á", taj danj Diose a.

¹⁸ Dan me se taj se uun tucuáan nga yo' a ma'. Ne ne guun nucuaj yo' racuj yo' man yuvij a man chuguanj. Che'é dan quinavij tucuáan nga yo', qui'yaj Diose nanj adonj. ¹⁹ 'O se taj vaj a doj rasuun cunuu sa' qui'yaj se-tucuanj Moisés ma'. Dan me se navij tucuáan nga, ne yo'ó tucuáan sa' naca noco' ní' cuano, ne guun ya rá ní' se vaa cavii sa' ní', qui'yaj tucuáan naca yo' adonj. 'O se che'é tucuáan naca yo' qui'yaj ca'vee cuchí' ma'an ní' rihaan Diose adonj.

²⁰⁻²¹ Ne xa' nij ta'ní' ta'nij si'no sí' cu'naj Leví, tzaj ne taj raá a 'ó rasuun cuta' Diose gaa cune' Diose man nij so' a ma'. Tzaj ne xa' Jesucristó me se vaa se cuta' Diose raá gaa cune' Diose man so' adonj. Dan me se danj Diose taj: "Cuta' sí' 'nij ra'a man ní' raá ma'an so', ne daj chihaa mij se nanicaj se-nana so', qui'yaj so' ma'. Dan me se cataj so' se vaa xrej guún so' nu' cavii nu' ca'anj a", taj danj Diose a. Ne che'é se cuta' Diose

raá ma'an so' ro', ²² che'é dan ne'en ya ní' se vaa sa' doj vaa tucuáan noco' ní' sese sij noco' man Jesucristó me ní', ne sa' doj qui'yaj Diose che'é ní' adonj. ²³ Ne nij ta'ní' ta'nij si'no sí' cu'naj Leví ro', yuvij cavii vaa güii me nij so', ne che'é dan a 'ó nij so' se cayáan guun xrej nu' cavii nu' ca'anj ma'. Che'é dan aj cayáan que'ee nij so' a. ²⁴ Tzaj ne Jesucristó me se daj chihaa mij se cavi' so' ma'. Che'é dan orún' so' me xrej qui'yaj suun rihaan Diose che'é ní' nu' cavii nu' ca'anj adonj. Se gaa yo'ó xrej rihaan so' ma'. ²⁵ Dan me se yo'ó vaa i'na' so', ne cachinj ni'yaj so' rihaan Diose che'é ní' nu' cavii nu' ca'anj ei. Che'é dan nu' ní' sij cuchí' rihaan Diose che'é so' me se guun nucuaj so' tinanii so' man ní' rihaan sayuun nu' cavii nu' ca'anj adonj.

²⁶ Dan me se vaa che'é ndo'o guun so' xrej ata suun nocoo doj che'é ní' adonj. 'O se sí' guee ya me so', ne taj vaj a doj cacun' tumé so' ma'. 'O se sí' sa' inanj nimán me so', ne gan' uxrá yáan so' ga ní' sij tumé cacun' nanj adonj. Dan me se xta' doj yáan so' rihaan nu' rej xta' ei. ²⁷ Ne nij xrej ata suun nocoo doj man rihaan chumij nihánj ro', 'o 'o güii nó xcúun nij so' caxrii ya'an nij so' xcuu rihaan Diose che'é cacun' tumé ma'an nij so' asino yaan, gaa ne caxrii ya'an uún nij so' xcuu rihaan Diose che'é cacun' tumé nij yuvij nanj chuguanj. Tzaj

ne Jesucristó me se ne nó xcúún so' qui'yaj so' danj ma'. 'Q se xa' so', tzaj ne ca'néé nimán ma'an so' cavi' so' che'é cacun' tumé ní' nanj adonj. Taj che'é cavi' uún so' che'é ní' ma'. ²⁸ Ne se-tucuanj Moisés taj se vaa cune' yuvij man nanj yuvij cayáán nij yuvij xrej, ne che'é dan nanj sí tumé cacun' me nij xrej yo' nanj adonj. Tzaj ne quinavij tucuaán nga yo', gaa ne cuta' Diose raá ma'an Diose, ne cune' Diose man ta'ní Diose, ne sí sa' inanj me so' nu' cavi' nu' ca'anj nanj adonj.

8

Nana nihánj taj xna'anj se vaa sa' doj vaa se-tucuanj Jesucristó rihaan se-tucuanj Moisés a

¹ Dan me se nihánj me nana nocoo doj rihaan taran' nij nana cataj xna'anj 'unj rihaan soj nihánj, ne nana nihánj taj se vaa sa' inanj vaa Jesucristó sí guun xrej ata suun nocoo doj xrej 'yaj suun rihaan Diose che'é ní' ei. Ne rej xta' yáán so' rej nuva' Diose, ² ne 'yaj suun so' rihaan Diose rá ve' ne rej xta', ne nuveé 'o ve' cune' yuvij uun me ve' yo' ma'. 'Q se ve' cune' ma'an sí 'nij ra'a man ní' me ve' yo' adonj. ³ 'Q se nij xrej ata suun nocoo doj man rihaan chumij nihánj ro', no xcúún nij so' rque nij so' rasuun do', xcuu cacaa do', rihaan Diose adonj. Che'é dan me nij so' xrej ei. Che'é dan no xcúún Jesucristó rque uún so' yo'o

rasuun rihaan Diose ei. ⁴ Dan me se nuveé xrej man rihaan chumij nihánj me Jesucristó ma'. 'Q se sese sij man rihaan chumij nihánj me Jesucristó, ne taj che'é guun so' xrej ma'. Maan se rihaan chumij nihánj man xrej rque rasuun rihaan Diose ndaa vaa taj Moisés nanj ei. ⁵ Ne nij xrej man rihaan chumij nihánj ro', ne 'yaj suun nij so' ga ma'an nij rasuun man rej xta' ma'. Maan se ase vaa se tinanga' uun do', ase vaa se-cachun' nij rasuun man rej xta' do', vaa suun 'yaj suun nij so' nanj adonj. Che'é dan me asij ca'ne' Diose suun rihaan sí cu'naj Moisés cune' so' ve' mantá xij ve' na'vij nij yuvij israelitá rihaan Diose, ne nago' so' chrej rihaan Moisés daj qui'yaj so', cataj so':

—Xcaj so' cuentá se vaa ase vaa ve' tihaán 'unj rihaan so' raá quij ro', danj gaa guee ve' cune' so' á —taj Diose rihaan Moisés a.

⁶ Tzaj ne cuano ro', sa' doj vaa tucuaán noco' ní' gaa 'yaj suun ní' rihaan Diose a. 'Q se sa' uxrá doj vaa sí tucu'yón rihaan ní' daj qui'yaj ní' ne cavi' sa' ní' rihaan Diose, ne gaa cune' Diose man so', ne cataj xna'anj Diose rihaan ní' se vaa sa' doj qui'yaj Diose ga ní' rihaan nij sí cumán gaa naá a. ⁷ 'Q se sese inanj sa' uxrá vaa nana cataj xna'anj Diose rihaan Moisés, ne taj che'é cataj xna'anj Diose yo'ó nana che'é ní' ma'. Tzaj ne cataj Diose se vaa ca'mij

Diose yo'ó nana ei. ⁸ Dan me se cuta' Diose cacun' xraá nij síi man gaa naá, cataj Diose se vaa vaa yo'ó nana cachiin uún rihaan nij so', cataj Diose:

—Ni'yaj so' 'na' güii, —taj síi 'nij ra'a man ní'— ne cataj xna'anj naca 'unj rihaan nij ta'níi ta'nij si'no síi cu'naj Israel do', rihaan nij ta'níi ta'nij si'no síi cu'naj Judá do', daj qui'yaj nij so', ne cavii sa' nij so' rihanj á. ⁹ Ne ino doj gaa nana naca yo' ga nana cataj xna'anj 'unj rihaan xii nij so' sij cumán gaa naá, gaa quita'aa 'unj ra'a nij so', ne quirii 'unj man nij so' Egiptó a. Tzaj ne tanáj xco nij so' nana yo', gaa ne na'néj ra'a nij so' nanj adonj —taj síi 'nij ra'a man ní' a—.

¹⁰ Dan me se ino doj gaa nana naca yo' nana tucu'yonj rihaan nij ta'níi ta'nij si'no síi cu'naj Israel asa' quisij güii yo' adonj —taj síi 'nij ra'a man ní' a—. 'O se ca'nej 'unj se-nanaj nimán nij so', ne quene'en ma'an nij so' daj me rá 'unj qui'yaj nij so' adonj. Ne guún 'unj Diose canoco' nij so', ne guun nij so' yuvij cutumé 'unj adonj. ¹¹ Ne se tucu'yón nij so' rihaan tuvi' nij so' do', rihaan tinúú nij so' do', daj qui'yaj nij so' canoco' nij so' manj a ma'. Se cataj nij so': “Xcaj so' cuentá che'é Diose vij”, se cataj nij so' ma'. 'O se quene'en cunudanj nij so' manj nanj adonj. Dan me se quene'en síi cunij do', quene'en síi chij

doj do', manj nanj adonj. Quene'en cunudanj nij so' manj, ¹² che'é se cunuu 'ee raj man nij so', ne se qui'yaj sayuun man nij so' che'é cacun' tumé nij so' a ma'. Quinavij cacun' taj xraá nij so', qui'yaj nanj adonj —taj Diose a.

¹³ Veé danj ca'mii Diose che'é nana naca yo', ne che'é dan ne'en ní' se vaa guun nga nana cataj xna'anj so' rihaan síi cu'naj Moisés, ne che'é dan taj se uun se-nana Moisés yo' a ma'. Nichrun' navij nana nga yo' nanj adonj.

9

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ase vaa cunuu sa' nee man nij yuvij israelitá rihaan Diose qui'yaj ton man xcuu ro', danj vaa cunuu sa' nimán ní' rihaan Diose, qui'yaj ton man Jesu-cristó a

¹ Dan me se gaa ca'mii Diose rihaan Moisés asino yaan, ne cataj xna'anj Diose daj qui'yaj nij yuvij israelitá gaa na'vij nij so' rihaan Diose, ne cataj xna'anj Diose daj gaa ve' guee cune' nij yuvij israelitá rihaan chumij nihánj a. ² Dan me se cune' nij yuvij israelitá ve' ne rihaan tuvi' ve', ne rá ve' yo' ro', nuú aga' taj aga' ya'an do', chruun mesá cuta' nii rachrúun rihaan Diose do', ne ve' cu'naj rej guee me ve' yo' a. ³ Ne vaa yo' o yatzíj cortiná canoco' rej xco rej guee yo', ne rej xco yatzíj cortiná yo' ne yo'ó ve' cu'naj rej guee doj a. ⁴ Ne rá ve' rej guee doj yo' nicun'

aga' oró míí, ne aga' cacaa squíí rihaan Diose me aga' oró míí tu'vee ndo'o yo' a. Ne vaa se-chrunj Diose chrúún guee, ne chrúún qui'yaj síí cu'naj Moisés gaa ca'mii Diose se-nana Diose rihaan so' me yo' a. Ne nu' xráá chrúún yo' nó aga' oró míí a. Ne rque chrúún yo' ro', nu' xruj oró, ne rque xruj oró cunuú se chá cu'naj maná a. Ne x'núú xruj oró yo' ro', naj xruún síí cu'naj Aarón chruun vará, ne chruun xra' ma'an coj rihaan me yo', ne x'núú chruun vará yo' ro', naj yahij no se-nana Diose nana guun rá Diose cunq nij síí israelitá a. ⁵ Ne xráá chrúún guee yo' ro', táá vij aga', ne ase vaa se-mozó Diose ro', danj vaa curuvi' roj aga' yo', ne querubines cu'naj roj aga' yo' a. Dan me se táá roj aga' yo' che'é Diose, ne caráán xcóó roj yo' man chrúún guee yo', ne rej xráá chrúún guee yo' ro', me rej tinavij Diose cacun' che'é yuvij a. Tzaj ne se nataj doj che'é rasuun yo' cuano a mei.

⁶ Dan me se nu' nij rasuun yo' mán rque roj ve' yo' a. Ne daj a güii atúj nij xrej rá ve' rej guee yo', 'yaj suun nij xrej rihaan Diose che'é nij yuvij a. ⁷ Tzaj ne rque 'ó ve' rej guee doj yo' ro', orún' güii rque 'o yo' atúj xrej ata suun nocoo doj rá ve' yo' nanj adonj. Ne dan me se rej guee doj yo' me se inanj ton nicaj xrej atúj xrej rej yo' adonj. Ne ton yo' me se yo' me ton che'é cacun' tumé ma'an xrej

do', che'é cacun' qui'yaj nij yuvij gaa ne xcaj nij yuvij cuentá se vaa cacun' me se vaa qui'yaj nij so' do' adonj. ⁸ Inanj danj vaa tucuáán tihaan Nimán Diose a. Dan me se yo'o ne ve' cu'naj rej guee yo', ne che'é dan ne nó xcúún yuvij catuu yuvij rej guee doj yo' ma'. ⁹ Ne ase vaa rej guee ro', vaa yo' yaj adonj. Dan me se se cunuu sa' inanj yuvij rihaan Diose qui'yaj rej guee yo' ma'. Ne yo' yaj me se rqué yuvij rasuun do', xcuu cacaa do', rihaan Diose, tzaj ne taj se qui'yá' cunuu sa' inanj nimán yuvij rihaan Diose qui'yaj rasuun yo' a ma'. ¹⁰ Maan se ase vaa tucuáán nocoo yuvij che'é se chá yuvij do', che'é se 'o yuvij do', che'é daj 'yaj yuvij na'ya' yuvij do', vaa tucuáán che'é rasuun rque yuvij rihaan Diose nanj á. Dan me se tucuáán nocoo yuvij man yaj me tucuáán yo', ne taj xna'anj nana yo' rihaan yuvij daj qui'yaj yuvij ne cunuu sa' nee man yuvij rihaan Diose adonj. Tzaj ne asa' quisij nari' yuvij tucuáán naca' cuchruj Diose, gaa ne ino uxrá qui'yaj nij yuvij canoco' nij yuvij Diose ei.

¹¹ Dan me se guun Jesucristó xrej ata suun nocoo doj, ne cavii sa' uxrá ní', qui'yaj so', ne 'yaj suun so' yo'ó rej guee, tzaj ne nuveé ve' cune' yuvij rihaan chumii nihánj me yo'ó rej guee yo' ma'. ¹² Ne orún' uun catúj so' rá rej guee yo', ne yuun che'e navij cacun' tumé ní'

nu' cavii nu' ca'anj, qui'yaj so' nanj adonj. Tzaj ne nuveé nanj ton man tana do', ton man scúj le'ej do', me nicaj so' ma'. Maan se ton man ma'an ya so' nicaj so' gaa catúj so' rihaan Diose, ne qui'yaj canaán ya so' nanj adonj. ¹³ Dan me se sese ton man tana do', ton man scúj toró do', yaj man nij scúj vacá caca do', taman' xrej man nij yuvij, ne cunuu sa' nee man nij yuvij yo' rihaan Diose, ¹⁴ gaa ne táa a ton man Jesucristó, ne sa' doj vaa yo' rihaan nu' nij rasuun yo' nanj chuguanj. Dan me se taj a doj cacun' tumé Jesucristó ma'. 'O se cayáán Nimán Diose ga so', ne che'é dan rque so' man ma'an so' rihaan Diose chuguanj. Che'é dan me doj a cunuu sa' nimán ní', qui'yaj ton man Jesucristó, ne quinavij cacun' tumé ní' che'é se chi'ij qui'yaj ní' asij rque doj a. 'O se daj chihaa mój se cavii sa' ní', qui'yaj ma'an ní' ma'. Maan se cavi' uun ní', qui'yaj ma'an ní' nanj ei. Tananj uún, ne taj che'é qui'yaj ní' se vaa 'yaj ní' nu' 'na' mei. Maan se yaj ro', qui'yaj ní' nu' rasuun rej rihaan ní', ne canoco' inanj ní' man Diose síi vaa i'na' yaj ei.

¹⁵ Dan me se Jesucristó me se cavi' so' che'é rej quene'en so' se vaa ne guun nucuaj yuvij canoco' nij yuvij nu' tucuaán cataj xna'anj Diose asino yaan rihaan síi cu'naj Moisés chuguanj. Che'é dan Jesucristó me síi narqué tucuaán naca che'é ní', cataj

xna'anj so' nana naca rihaan ní' daj qui'yaj ní', cavii sa' ní' rihaan Diose a. Che'é dan ní' sij canacúún Diose man ro', nacaj ní' nu' se sa' cataj xna'anj Diose se vaa rque so' rihaan ní' nu' cavii nu' ca'anj ei. ¹⁶ Dan me se sese vaa si'yaj yo'o so' rasuun guun si'yaj yo'ó yuvij, ne asa' cavi' so', ne asino yaan cavi' so', gaa ne guun ya rá yuvij se vaa cavi' so', gaa ne ca'vee guun rasuun yo' si'yaj yo'ó yuvij yo' adonj. ¹⁷ 'O se asa' quisij cavi' yo'o so', gaa ne quisij ya nu' se-nana so' che'é si'yaj so' ei. Tzaj ne se guun quita'aa yuvij si'yaj yo'o so' sese ataa cavi' so' mei. ¹⁸ Che'é dan gaa cataj xna'anj Diose asino yaan rihaan síi cu'naj Moisés daj qui'yaj nij yuvij israelitá cavii sa' nij so' rihaan Diose, ne vaa xcuu cavi' che'é nana yo' nana cataj xna'anj Diose, ne dan me se che'é ton cayanj man xcuu yo' ro', che'é dan quisij ya nu' se-nana Diose che'é nij yuvij yo' adonj. ¹⁹ Dan me se gaa quisij cataj xna'anj síi cu'naj Moisés rihaan nij yuvij nu' nana me rá Diose cunó nij yuvij, gaa ne nicaj so' ton man scúj le'ej nicaj so' na nicaj so' cachij matzinj cachij maree nicaj so' coj cu'naj hisopo nicaj so', gaa ne taman' so' ton yo' rihaan yanj no se-nana Diose do', rihaan taran' nij yuvij do' adonj. ²⁰ Ne cataj xna'anj so' rihaan nij yuvij a:

—Che'é ton nihánj quisij

ya nu' nij nana cataj xna'anj Diose rihaan ní' daj qui'yaj ní' cavii sa' ní' rihaan Diose adonj —taj Moisés rihaan nij yuvii a.

²¹ Gaa ne taman' uún so' ton yo' rihaan ve' mantá guee do', rihaan nu' nij rasuun rásuun nij xrej gaa na'vjj nij xrej rihaan Diose do' a. ²² Dan me se inanj ton me se vaa achiin che'é rej nahuun sa' que'ee uxrá rasuun rihaan Diose, taj se-tucuanj Moisés a. Ne sese nuvi' ton, ne se caráj x'naa Diose ni'yaj Diose cacun' tumé yuvii ma'.

²³ Dan me se xa' nij rasuun taman' Moisés ton rihaan, tzaj ne ase vaa nij rasuun man rej xtá' rej nicun' Diose vaa nij rasuun yo', ne achiin ton che'é rej cunu sa' nij rasuun yo' rihaan Diose, ne che'é dan avi' xcuu, 'yaj Moisés chuguanj. Tzaj ne sa' uxrá doj vaa ma'an nij rasuun man rej xtá' rihaan nij rasuun man rihaan chumii nihánj, ne che'é dan achiin se sa' doj rihaan ton man xcuu yan cunu sa' nij rasuun man rej xtá' rej catuu ní' rihaan Diose ei. ²⁴ Dan me se ma'an Jesucristó me síi rqué ton man ma'an so', che'é rej cunu sa' nij rasuun man rej xtá' che'é ní' ei. 'Q se nuveé rej guee nuu rá ve' cune' ma'an yuvii me rej catúj Jesucristó ma'. 'Q se rej guee man rihaan chumii nihánj ro', ase vaa rej nicun' ma'an Diose rej xtá' vaa yo', tzaj ne nuveé

ya ya rej nicun' Diose me yo' ma'. Tzaj ne yaj me se catúj ma'an Jesucristó rej xtá' yo', ne cuano nicun' so' rihaan ma'an Diose, ne achín ni'yaj so' rihaan Diose che'é ní' adonj. ²⁵ Tzaj ne se qui'yaj so' ndaa vaa 'yaj nij xrej ata suun nocoo doj man rihaan chumii nihánj ma'. Nij xrej me se nicaj nij xrej ton man xcuu atúj nij xrej rá rej guee doj yo' daj a yo' adonj. Tzaj ne ne cachiiin niganj rque Jesucristó ton man ma'an so' rihaan Diose man adonj. ²⁶ 'Q se sese vaa che'é qui'yaj so' danj, ne no xcúún so' que'ee ndo'o quiran' so' sayuun asij gaa qui'yaj Diose chumii nihánj ndaa cuano adonj. Tzaj ne yaj ro', nichrun' quinavij chumii nihánj, ne ndaa yaj ca'na' Jesucristó rihaan chumii nihánj, ne orún' uun cavi' so' che'é ní', ne navij nu' cacun' tumé ní' nanj adonj.

²⁷ Dan me se ne'en ní' daj quiran' 'o 'o ní' sijn man rihaan chumii nihánj, ne dan me se ne'en ní' se vaa orún' uun cavi' 'o 'o ní', gaa ne canicun' ní' rihaan Diose, ne ca'ne' so' cacun' che'é ní' nanj adonj. ²⁸ Ne dan me se che'é se orún' uun cavi' Jesucristó, ne tinavij so' cacun' tumé que'ee yuvii ro', vaa güii ca'na' uún so' rihaan chumii nihánj ei. Tzaj ne nuveé che'e rej cavi' uún so' che'é cacun' tumé yuvii me ca'na' so' ma'. 'Q se ca'na' so', ne ní' sijn na'vjj ndo'o man so' ro', cavii sa' ní' rihaan Diose, qui'yaj so'

adonj.

10

1 'O se ase vaa nij se sa' quene'en ní' rej xraj vaa se-tucuanj Moisés, tzaj ne nuveé ma'an nij se sa' yo' me tucuaán yo' ma'. 'O se ticavi' nii man xcuu, ne rqué nii xcuu yo' rihaan Diose, ne inanjanj danj 'yaj nii 'o yo' 'o yo' nanjanj adonj. Dan me se taj güii yo'o cunuu sa' ya nij sí rqué rasuun yo' rihaan Diose ma'. 2 Dan me se x'nej cacun' xraá nij sí rqué xcuu rihaan Diose, tzaj ne quene'en uún nij so' se vaa vaa doj cacun' tumé uún nij so', ne che'é dan se ca'ne' rá nij so' ga suun rqué xcuu cavi' rihaan Diose a ma'. 3 Dan me se che'é xcuu cavi' rqué nij so' rihaan Diose ro', che'é dan 'o yo' 'o yo' me se ne quini'yon nij so' se vaa sij tumé ya cacun' me nij so' a man adonj. 4 'O se taj se qui'yá' quinavij cacun' tumé yuvij qui'yaj ton man scúj toró do', ton man tana do' a ma'. 5 Che'é dan ca'na' Jesucristó rihaan chumij nihánj, ne ca'mii so' rihaan Diose, cataj so':

—Taj se uun xcuu rque nij yuvij cavi' rihaan so' a ma'. Taj se uun nu' nij rasuun rque yuvij rihaan so' a ma'. Tzaj ne nee manj ro', vaa se uun rihaan so', ne che'é dan qui'yáá so' nee manj adonj. 6 Dan me se ne niha' rá so' ni'yaj so' xcuu acaa che'é cacun' ma'. 7 Dan me se cataj 'unj: “Veé 'unj nicun' rihaan so' na'. Rihaan daán so' yanj libró nó

nana a'mii che'é 'unj, se vaa qui'yáá 'unj nu' se vaa me rá so' qui'yáj, Ataj”, taj 'unj rihaan so' a —taj nana ca'mii Jesucristó rihaan Diose nana no' rihaan danj Diose a.

8 Dan me se cataj so' se vaa xcuu rqué yuvij rihaan Diose do', 'núú rqué yuvij rihaan Diose do', xcuu acaa do', xcuu avi' che'é cacun' do', ne achiin rihaan Diose ma'. Ne ne niha' rá Diose ni'yaj Diose rasuun yo' a man adonj. Ne nanjanj rasuun yo' me se rqué nij sí noco' se-tucuanj Moisés rihaan Diose nanjanj adonj.

9 Gaa ne cataj uún so' a:

—Veé 'unj nicun' rihaan so', na' qui'yáá 'unj nu' se vaa me rá so' qui'yáj á —taj uún so' a.

Veé dan me tinavij so' tucuaán nga yo', ne vaa tucuaán naca cuchruj so' canoco' ní' a. 10 Ne che'é se yuun che'é nago' Jesucristó man ma'an so' rihaan Diose ndaa vaa guun rá Diose qui'yaj so' ro', che'é dan aj cunuu sa' ní' rihaan Diose adonj.

11 Ne xa' taran' nij xrej, tzaj ne yo'o nicun' nij so' 'yaj suun nij so' rihaan Diose daj a güii, ne nanjanj xcuu do', 'núú do', rqué nij so' rihaan Diose, tzaj ne taj se qui'yá' x'nee cacun' xraá yuvij qui'yaj rasuun yo' ma'. 12 Tzaj ne Jesucristó me se orún' uun ca'vej so' cavi' so' che'é nij yuvij, ne yuun cavi' so' che'é nu' cacun' ata nij yuvij nanjanj adonj. Dan me se rqué ma'an so' man so' rihaan Diose che'é nu' cacun' tumé yuvij, gaa ne

ca'anj cayáán so' x'núú Diose rej nuva' Diose ei. ¹³ Ne cuano nihánj me se na'vij uun Jesucristó ndaa se qui'yaj canaán Diose rihaan taran' nij síí taj ri'yunj man Jesucristó, gaa ne quirii ta'nga' Jesucristó rihaan taran' nij so' adonj. ¹⁴ 'O se orún' uun nago' so' man ma'an so' rihaan Diose, ne che'é dan yo'o cunuu sa' nij síí sa' noco' man Diose nu' cavii nu' ca'anj ei. ¹⁵ Ne ma'an Nimán Diose taj xna'anj uún rihaan ní' daj quiran' ní' ei. Asino yaan cataj so':

¹⁶ —Dan me se ino doj gaa nana naca yo' nana tucu'yón 'unj rihaan nij so' asa' quisíj güii yo' adonj. 'O se ca'nej 'unj xrej 'unj nimán nij so', ne cachron 'unj letrá nana yo' cúú raa nij so' daj qui'yaj nij so', ne quene'en ma'an nij so' qui'yaj nij so' rasuun sa' adonj —taj síí 'nij ra'a man ní' a.

¹⁷ Gaa ne cataj uún so':

—Ne güej nu' cacun' tumé nij so' xráá nij so', qui'yáj á —taj uún Nimán Diose a.

¹⁸ Ne che'é se aj caráj x'naa Diose che'é cacun' tumé ní' ro', che'é dan ca'ne' rá ní' ga suun rqué rasuun rihaan Diose che'é cacun' nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa no xcúún ní' canoco' raan ní' man Diose a

¹⁹ Dan me se che'é se cayanj ton man Jesucristó ro', che'é dan taj che'é cuchu'vi' ní' catuu ní' rá rej guee xtá' a ma'. Dan me se taj che'é

cuchu'vi' ní' canicun' ní' rihaan ma'an Diose, man tinuj, man nocoj. ²⁰ 'O se cavi' nee man Jesucristó, ne inanj danj ca'núj so' chrej naca rihaan ní' catuu ní' rihaan Diose, ne gaa i'na' ní' rihaan Diose nanj adonj. ²¹ Ne xrej sa' uxrá me uún Jesucristó che'é ní' sji noco' man Diose nanj ei. ²² Che'é dan no xcúún ní' cuchí' ní' rihaan Diose, ne che'é se amán rá ní' ni'yaj ní' man Jesucristó, che'é dan guun ya uxrá rá ní' se vaa ca'vee canoco' sa' ní' man Diose, ne 'o cuyaan gaa rá taran' ní' ei. Dan me se 'o cuyaan gaa rá taran' ní', che'é yan quisíj nanó rá ní' che'é cacun' tumé ní', ne cunuu sa' ya nimán ní', qui'yaj ní', gaa canoco' ní' man Jesucristó nanj chuguanj. Ne cata' ne ní' rque na sa', ne cunuu sa' ya nee man ní' nanj adonj.

²³ Ne yo'o cuchuman rá ní' se vaa ya cavii sa' ní', ne se guun vij rá ní' daj chihaa míj mei. 'O se vaa che'é gaa nu-cuaj rá ní' man síí cataj se vaa sa' qui'yaj so' che'é ní' á. ²⁴ Ne xcaj ní' cuentá che'é tinúú ní' daj qui'yaj ní' ne sa' doj cunuu 'ee rá nij tinúú ní' man tuvi' so', ne doj a qui'yaj suun nij tinúú ní' suun sa' che'é Diose a. ²⁵ Ne se tanáj ní' tucuaán nuu chre' ní' ga tinúú ní' ma'. 'O se vaa yuvii ne noco' tucuaán yo', tzaj ne no xcúún soj nago' soj chrej nucaj man tinúú soj gaa nuu chre' soj ei. Ne yaj ro', me se doj a cunuu chre' soj, che'é yan ne'en soj se vaa nichrun'

quisij güii ca'na' uún Jesu-
cristó rihaan chumii nihánj
nanj adonj.

26 'Q se sese aj canoco' ní'
nana ya nana nari' ní', gaa ne
sese quirii nimán ní' qui'yaj
ní' cacun', ne taj vaj yo'ó se
vaa qui'yaj ní' gaa ne caraa
x'naa Diose uún che'é cacun'
tumé ní' a ma'. 27 Dan me se
nique ní', ne vaa güii ca'ne'
Diose cacun' che'é ní', ne gaa
yo'ó ya'an, ne guun niha'
uxrá rá ya'an yo' chá ya'an
yo' man nij síí taj ri'yunj man
Diose nanj adonj. 28 Xa' nij
síí noco' se-tucuanj Moisés,
tzaj ne sese 'yaj 'o tuvi' nij
so' cacun', ne sese vaa vj
va'núj síí quene'en se vaa
'yaj so' cacun', ne se cunuu
'ee rá nii man so' a ma'.
Maan se avi' so' cuaj, 'yaj
nii nanj á. 29 Ne nij uxrá
doj gaa sayuun quiran' síí
taj ri'yunj man ma'an ta'níí
Diose adonj. 'Q se ton man
Jesucristó ro', qui'yaj cunuu
sa' ní' rihaan Diose ne yo'ó
canoco' ní' chrej sa' cuchruj
Diose che'é ní' ei. Tzaj ne
taj yu'vee nó ton yo', rá nij
síí tanáj xco se-nana Jesu-
cristó a ma'. Ne quij a'mii
nij so' rihaan Nimán Diose síí
qui'yaj ndo'o se luj che'é ní'
ei. 30 'Q se aj ne'en ní' daj
ca'mii Diose, cataj Diose:

—'Unj me síí nq xcúún
qui'yaj sayuun man yuvií
tumé cacun' a. Ya naru'vee
'unj nu' che'é se vaa qui'yaj
nij so' rihaan chumii nanj á
—taj Diose a.

Ne taj uún Diose:

—'Unj sij 'nij ra'a man soj
ro', ca'nej cacun' che'é soj sij
noco' manj adonj —taj uún
Diose a.

31 Dan me se cuchu'vi'
ndo'o vaa me se vaa quiran'
nij síí tanáj ra'a Diose vaa
i'na' ya adonj.

32 Dan me se cunuú rá soj
daj qui'yaj soj gaa guun che'e
soj canoco' soj man Jesucristó
ei. Dan me se gaa guun
che'e soj canoco' soj man
Jesucristó, ne síí xcaj cuentá
me soj, ne guun nucuaj
soj quiran' soj sayuun, ne
yo'ó raan canoco' soj man
Jesucristó chuguanj. 33 Ne
quene'en yuvií daj sij me soj,
ne nachri' nij yuvií ni'yaj
nij yuvií man soj, ne qui'yaj
nij yuvií sayuun man soj, ne
guun tuvi' soj ga yo'ó nij síí
ran' sayuun yo' a. 34 'Q se
cunuu 'ee rá soj man tinúú
soj nij síí 'nij taga', ne guun
niha' rá soj ni'yaj soj se vaa
ca'néj yuvií si'yaj soj che'é se
sij noco' man Jesucristó me
soj a. 'Q se ne'en soj se vaa
sa' doj vaa si'yaj soj rasuun
nicaj soj rej xta', ne rasuun
yo' me se daj chihaa míj se
quinavij rasuun yo' a man
adonj. 35 Dan me se se gaa
cuchu'vi' soj canoco' soj man
Jesucristó, ne se ca'ne' rá soj
ma'. Ne 'o veé danj gaa rá soj
nu' cavii nu' ca'anj ei. Che'é
yan a'née nucuaj nimán soj
ro', vaa güii, ne noco'o ya vaa
rasuun quirí' soj ei. 36 'Q se
vaa che'é gaa inaj nimán soj,
ne yo'ó qui'yaj soj se vaa me
rá Diose qui'yaj soj, ne vaa

güii nacaj soj nu' se vaa cataj Diose nacaj soj chuguanj.

³⁷ Dan me se danj Diose taj se vaa nichrun' ca'na' sí ca'na', ne se guun raan so' ma'. ³⁸ Ne sí sa' rihaan Diose ro', maan che'é se amán rá so' ro', che'é dan yo'o çayáan so' ga Diose adonj. Tzaj ne sese canicaj so' rej xco so', ne se gaa niha' rá Diose quene'en Diose man so' a ma', taj danj Diose a.

³⁹ Tzaj ne nuveé sij anicaj rma'an rej xco me ní ma'. Che'é dan se quiri' ní ma'. 'O se sij nucuaj rá man Diose me ní', ne che'é dan quinanij nimán ní' rihaan sayuun adonj.

11

Nana nihánj taj xna'anj daj yaj sí amán rá ni'yaj man Diose a

¹ Vaa se ne ruvi' ni'yaj yuvi, tzaj ne guun ya rá ní' se vaa ya vaa nu' nij rasuun yo' ei. Tzaj ne orún' ní' sij amán rá ni'yaj man Diose me nij sí amán rá se vaa ya vaa nu' nij rasuun yo' chuguanj. ² Ne nij sí man gaa naá ro', amán rá nij so' ni'yaj nij so' Diose, ne che'é dan gaa naá cataj Diose se vaa sí sa' me nij so' ei.

³ Xa' ma'an ní', tzaj ne che'é se amán rá ní' ni'yaj ní' Diose ro', che'é dan xcaj ní' cuenta se vaa ca'mii Diose, gaa ne guun nu' nij chumi, qui'yaj so' adonj. Dan me se nicaj Diose rasuun ne ruvi', ne qui'yaj Diose nu' rasuun ruvi' ni'yaj ní' adonj.

⁴ Xa' sí cu'naj Abel, tzaj ne che'é se cuchumán rá so' ni'yaj so' Diose ro', che'é dan sa' doj vaa se rqué so' rihaan Diose, ne tinúú so' Caín me se nij doj vaa rasuun rqué so' man Diose adonj. Che'é dan cataj Diose se vaa sa' vaa nimán sí cu'naj Abel, ni'yaj Diose che'é nij rasuun rqué sí cu'naj Abel rihaan Diose a. Dan me se che'é se cuchumán rá so' ni'yaj so' Diose ro', che'é dan yaj taj xna'anj yuvi che'é so' daj qui'yaj so' gaa naá nanj adonj.

⁵ Xa' sí cu'naj Enoc, tzaj ne che'é se cuchumán ndo'o rá so' ni'yaj so' Diose ro', che'é dan vaa i'na' so' cavii so' ca'anj so' rej xta' rej yanj Diose, ne ne ca'vej rá Diose cavi' so' ma'. Dan me se nano' ndo'o nii man so', tzaj ne ne nari' nii man so' a ma'. Maan se naxcaj nu' Diose man so' ca'anj so' rej xta' nanj adonj. 'O se gaa ataa cavi' so' rej xta', ne cataj xna'anj Diose che'é so' se vaa guun niha' uxrá rá Diose ni'yaj Diose man so', che'é se sí sa' guun so' rihaan Diose ei. ⁶ Tzaj ne sí ne amán rá ni'yaj man Diose ro', daj chihaa mij se guun niha' rá Diose ni'yaj Diose man so' a ma'. 'O se sí me rá cuchí' rihaan Diose ro', no xcuún so' cuchuman rá so' se vaa ya vaa Diose, ne vaa che'é cuchuman rá so' se vaa naruvee ma'an Diose rihaan nij sí nano' ya man Diose ei.

⁷ Dan me se sí cu'naj Noé, tzaj ne che'é se cuchumán ndo'o rá so' ni'yaj so' Diose

ro', che'é dan, nda' se ataa quene'en so' daj gaa sayuun qui'yaj Diose man chumij nihánj, tzaj ne maan che'é se ve'é cuno so' nana cataj xna'anj Diose rihaan so', ne che'é dan qui'yaj so' rihoo xij chéé rihaan na, ne che'é dan me quinanii nij tuvì' nij so' rihaan sayuun yo' adonj. Ne maan che'é se cuchumán ya rá so' ni'yaj so' Diose, che'é dan cuta' so' cacun' ya xraá nij yuvij man rihaan chumij se vaa ne ca'vej rá nij yuvij cuno nij yuvij se-nana Diose, ne guun ma'an so' sí sa' ni'yaj Diose adonj.

8 Dan me se sí cu'naj Abraham uún me se che'é se cuchumán ndo'o rá so' ni'yaj so' Diose ro', che'é dan cuno so' rihaan Diose gaa canacúun Diose man so', ne cavii so' ca'anj so' rej rque Diose yo'óo guun to'oj so' vaa güii a. Dan me se a doj ne quene'en so' me rej cuchì' so', tzaj ne ne guun vij rá so' ma'. Maan se cavii so' ca'anj so' adonj. 9 Dan me se maan che'é se cuchumán rá so' ni'yaj so' Diose ro', che'é dan cavii so' chiháan so' ca'anj so' rej cataj xna'anj Diose se vaa guun to'oj so' ei. Ne gaa cuchì' so' yo'óo yo', ne to'oj yo'óo yuvij me yo'óo yo', tzaj ne ve'é danj quináj sí cu'naj Abraham yo', ne cuta' so' ve' mantá, ne yáan so' ga ta'níi so' sí cu'naj Isaac do', ta'nij si'no so' sí cu'naj Jacob do' a. Taran' nij so' me sí guun to'oj yo', cataj Diose rihaan sí cu'naj Abraham

a. 10 Danj qui'yaj sí cu'naj Abraham, cuno so' rihaan Diose, che'é se sij na'vij ndo'o cayáan yo'óo chuman' nocoo chuman' naj rej xtá' me so' a. Ne nuveé ve' mantá uun me chuman' yo' ma'. 'O se raan ndo'o vaa tacóo nu' ve' naj chuman' yo' ei. 'O se ma'an Diose cuchruj chuman' yo', ne ma'an Diose qui'yaj nu' chuman' yo' adonj.

11 Dan me se che'é se cuchumán rá sí cu'naj Abraham ni'yaj so' Diose ro', che'é dan nda' se chana ituun me nica so' chana cu'naj Sará, ne nda' se chii nga me ma'an so', tzaj ne guun nucuaj rá so' man Diose se vaa ca'ngaa ta'níi so', che'é se cuchumán rá so' se vaa Diose me sí qui'yaj nu' se vaa cataj xna'anj ma'an Diose rihaan so' adonj. 12 Dan me se nda' se daj doj cavì' sí chii nga yo', tzaj ne xna'anj ndo'o nij so', ne ase vaa que'ee ndo'o nij yati' man rej xtá' ro', danj vaa guun que'ee uxrá nij tuvì' nij so' nij sí israelitá yo', ne dan me se ase vaa naj yo'óo chruu tu'va na ya'anj ro', cunudanj vaa xna'anj nij so' nanj adonj.

13 Dan me se yo'óo cuchumán rá taran' nij sí man gaa naá ni'yaj nij so' Diose ndaa se cavi' taran' nij so' ei. Ne ne quirì' ma'an nij so' se vaa cataj xna'anj Diose se vaa rque Diose rihaan nij tuvì' nij so' ma'. Tzaj ne quene'en nij so' se vaa vaa güii qui'yaj Diose cunudanj yo', ne che'é dan guun niha' rá nij so' nanj adonj. Ne

cataj xna'anj nij so' se vaa nuveé chihanj nij so' me chumiġ nihánj ma'. Maan se vaj uun nij so' doj rihaan chumiġ nihánj, ne síi man yo'ó chumiġ me nij so', cataj ma'an nij so' nanj adonj. ¹⁴ Ne síi a'mii danj me se nata' nij so' se vaa nano' uxrá nij so' yo'ó chumiġ guun chihanj nij so' ei. ¹⁵ Ne sese guun rá nij so' se vaa sij chihanj chumiġ nihánj me nij so', ne gaa ya'núj rihaan nij so' nanicaj nij so' chiháan nij so' chuman' naj rihaan chumiġ nihánj, tzaj ne ne guun rá nij so' danj ma'. ¹⁶ 'O se guun ndo'o rá nij so' canē nij so' chuman' sa' doj chuman' naj rej xta' ei. Ne sese taj vaj chuman' sa' cayáan nij so' vaa güii, ne guun na'aj Diose gaa nanj ei. Tzaj ne taj che'é guun na'aj Diose ma'. 'O ya vaa chuman' noco cayáan nij so', qui'yaj Diose ei.

¹⁷ Ne che'é se cuchumán rá síi cu'naj Abraham ni'yaj so' Diose ro', che'é dan gaa guun rá Diose quene'en Diose sese raan ya noco' so' man Diose, ne ca'vej rá síi cu'naj Abraham ticavi' so' rihaan Diose man orún' ta'níi so' Isaac síi rqué ma'an Diose man so' a. Dan me se danj qui'yaj síi cu'naj Abraham yo', che'é se me ndo'o rá so' ni'yaj so' Diose a. Ne Isaac me síi rqué Diose guun ta'nij síi cu'naj Abraham, ndaa vaa cataj xna'anj Diose rihaan so' se vaa gaa ta'níi so' a. ¹⁸ Dan me se cataj xna'anj Diose

rihaan síi cu'naj Abraham se vaa cumān ndo'o ta'níi ta'nij si'no síi cu'naj Abraham qui'yaj síi cu'naj Isaac yo' a. ¹⁹ Ne nda' se guun ndo'o rá síi cu'naj Abraham ca'ngaa ta'níi ta'nij si'no so', tzaj ne ca'vej rá so' ticavi' so' man síi cu'naj Isaac rihaan Diose nanj chuguanj. 'O se guun rá so' se vaa guun nucuaj Diose cunū i'na' uún yuviġ qui'yaj Diose asa' cavi' yuviġ, rá so' a. Dan me se ya uxrá, ne daj doj se cavi' síi cu'naj Isaac, qui'yaj Abraham, tzaj ne caráan Diose rihaan so', ne tanáj uún Diose man síi cu'naj Isaac rihaan síi cu'naj Abraham a.

²⁰ Dan me se síi cu'naj Isaac me se che'é se cuchumán rá so' ni'yaj so' Diose ro', che'é dan cataj so' se vaa qui'yaj Diose se luj che'é roj ta'níi so' síi cu'naj Jacob ga síi cu'naj Esaú a. Ne cataj xna'anj so' daj gaa quirān' roj ta'níi so' rej rihaan roj so' a.

²¹ Dan me se síi cu'naj Jacob me se che'é se cuchumán rá so' ni'yaj so' Diose ro', che'é dan gaa nichrun' cavi' so', ne cataj so' se vaa qui'yaj Diose se luj che'é roj ta'níi síi cu'naj José, ne dan me se ru'maan so' se-garro'té so' rihaan yo'óo, ne quina'viġ ndo'o so' rihaan Diose a.

²² Ne dan me se síi cu'naj José me se che'é se cuchumán rá so' ni'yaj so' Diose, che'é dan gaa nichrun' cavi' so', ne nuchruj raā so' daj qui'yaj nij yuviġ israelitá ga cúu man so' asa' curihanj nij so' Egiptó

vaa güii, ne che'é dan cataj xna'anj so' se vaa asa' caviij nij síí israelitá rej Egiptó, ne quirij nij so' cúú man ma'an so' nicaj nij so' ca'anj nij so', cataj so' rihaan nij so' a.

²³ Dan me se Moisés me se che'é se cuchumán rá nij tuvi' síí cu'naj Moisés ni'yaj nij so' Diose ro', che'é dan va'núj ya yavii caxrj yuve nij so' man Moisés gaa ca'ngaa so' a. Danj qui'yaj nij so' che'é se quene'en nij so' se vaa ve'é ndo'o vaa ne'ej yo' a. Ne ne cuhu'vi' nij so' rihaan síí nicaj suun rey síí cataj xna'anj se vaa cavi' nu' ta'núí nij so' ne'ej sno'o cunii a ma'.

²⁴ Che'é se cuchumán rá ma'an síí cu'naj Moisés ni'yaj so' Diose ro', che'é dan gaa cachij so', ne ne ca'vej rá so' cataj yuvij se vaa ta'nij si'no síí nicaj suun rey cu'naj Faraón me so' ma'. ²⁵ 'O se ca'neé nimán so' quiran' so' sayuun ga nij yuvij noco' man Diose nanj adonj. 'O se sa' a doj vaa canocó' man Diose, rá so', ne nij vaa guun niha' rá' qui'yá' cacun' rihaan Diose yaj vaa i'na' rihaan chumij nihánj, rá so' a.

²⁶ Dan me se vaa yu'vee ndo'o nó sayuun quiran' so' che'é síí ca'nej Diose tinanii man yuvij man rihaan chumij nihánj rihaan sayuun, ne taj yu'vee nó taran' nij rasuun sa' man rej cu'naj Egiptó, rá so', ne ve'é a doj canocó' man Diose, rá Moisés a. 'O se aj navij nu' nuchruj raa so' che'é nu' rasuun sa' rque

Diose man so' ei. ²⁷ Che'é se cuchumán rá so', che'é dan tanáj so' Egiptó ca'anj so', ne ne cuhu'vi' so' daj qui'yaj síí nicaj suun rey man so' ma'. Nda' se ne ruvi' Diose ni'yaj yuvij, tzaj ne ase 'yaj síí ruvi' nicun' Diose rihaan ro', danj qui'yaj síí cu'naj Moisés, yo'o canoco' so' man Diose adonj. ²⁸ Che'é se cuchumán rá so' ni'yaj so' Diose, che'é dan cuchruj so' cha'anj cu'naj pascuá navij rá nij yuvij israelitá, ne cataj xna'anj so' rihaan nij yuvij israelitá se vaa caxrij nij so' ton matzinj tu'va ta'yaa rihaan tucuá nij so', gaa ne se gaa nanj cavi' ta'núí nij so' síí chava' qui'yaj se-mozó Diose síí 'yaj avi' ndo'o yuvij, taj Moisés rihaan nij so' a.

²⁹ Dan me se nij yuvij israelitá me se che'é se cuchumán rá nij so' ni'yaj nij so' Diose ro', che'é dan guun nucuaj nij so' cachén nij so' tanuu na ya'anj cu'naj Na Ya'anj Ve'ej a. Ne ca'ne' na ya'anj yo' man yo', ne quináj yo'óo naco inanj cachén nij so', qui'yaj Diose a. Tzaj ne gaa guun rá nij síí man Egiptó cachén nij so' rihaan yo'óo naco yo' me se caráan na xráá nij so', ne canó xráá nij so', qui'yaj na yo' a.

³⁰ Ne che'é se cuchumán rá nij yuvij israelitá ni'yaj nij so' Diose ro', che'é dan cachén chij ya güii gaa aman tucuachriin nij so' nu' anicaj chuman' cu'naj Jericó, ne canee nu' chingá nicun' nu' anicaj tu'va chuman'

yo', qui'yaj Diose, che'é yan cuchumán rá nij so' ni'yaj nij so' Diose a.

³¹ Dan me se che'é se cuchumán rá chana niha' rá ga chii chana cu'naj Rahab ni'yaj no' Diose ro', che'é dan ne cavi' no' ga yo'ó nij síi man chiháán no' síi ne ca'vej rá cunō rihaan Diose a. Maan se ve'é nacaj no' man roj síi israelitá síi me rá quene'en daj vaa nu' chiháán no', ne ne qui'yaj no' sayuun man roj so' a.

³² Ne me yo'ó nana cataj xna'anj 'unj rihaan nij soj, rá soj ga. 'Q se achén ndo'o orá, 'yáá 'unj, ne ataa cataj xna'anj 'unj che'é síi cu'naj Gedeón do', che'é síi cu'naj Barac do', che'é síi cu'naj Sansón do', che'é síi cu'naj Jefté do', che'é síi cu'naj David do', che'é síi cu'naj Samuel do', che'é yo'ó taran' nij síi nata' se-nana Diose gaa naá do', nanj chuguanj. ³³ Dan me se che'é se cuchumán rá nij so' ni'yaj nij so' Diose ro', che'é dan qui'yaj canaán nij so' rihaan síi nicaj suun rey do', ca'ne' sa' nij so' cacun' che'é yuvii do', quiri' nij so' se vaa cataj xna'anj Diose quirj' ya nij so' do', guun nucuaj nij so' caráán nij so' tu'va chuvaá do', ³⁴ tina'áj nij so' ya'an yuvaa se gaa nanj cacaa nij so' qui'yaj ya'an do', quinanii nij so' rihaan yuvii nicaj neé espadá me rá ticavi' man nij so' do', nari' nucuaj nij so' qui'yaj Diose gaa ninaj nij so' do',

guun nucuaj nij so' qui'yaj canaán nij so' rihaan síi man yo'ó chuman' síi cunu' ga nij so' do' ei. ³⁵ Ne vaa nij chana cuchumán rá ni'yaj man Diose se vaa ya cunuu i'na' uún tuvi' nij chana síi cavi', ne ya uxrá cunuu i'na' uún tuvi' nij chana yo' ei.

Ne yo'ó ta'aj nij síi cuchumán rá ni'yaj man Diose ro', quita'aa nii numij nii man nij so', ne go' uxrá nii man nij so' ndaa se cavi' nij so' ei. Dan me se cavi' nij so' che'é se ne ca'vej rá nij so' cataj nij so' se vaa nij vaa Diose a. 'Q se sa' doj cavi' nij so' che'é Diose, ne ve'é doj cunuu i'na' uún nij so' vaa güii qui'yaj Diose, rá nij so' a. ³⁶ Ne yo'ó ta'aj nij so' me se ca'nga' nacoo yuvii ni'yaj yuvii man yo'ó ta'aj nij so', ne go' yuvii cuartá xráá nij so', ne yo'ó ta'aj nij so' me se numij nii aga' ne' ra'a nij so', ne caxrij nii taga' man nij so' chuguanj. ³⁷ Yo'ó ta'aj nij so' cavi', qui'yaj yuvii gaa go' nij yuvii yahij man nij so' a. Ne ta'aj nij so' ro', ca'ne' aga' seraa a'ne' chruun man nij so' a. Go' yuvii neé espadá man ta'aj nij so' a. Ne dan me se taran' nij síi sa' yo' me se cachéé uun nij so' rej xraj rej rque rihaan chumii nihánj, ne taj vaj ve' sa' cayáán nij so' ma'. Ne inanj nuj matzinj do', nuj tana do', cunuú nij so' ei. Ne síi nique uxrá me nij so', ne síi cachiin ndo'o rasuun rihaan guun uún nij so', ne síi nij uxrá quiran'

guun uún nij so', qui'yaj yuvií ei. ³⁸ Dan me se sij sa' uxrá me nij so', ne ne nó xcuún nij yuvií man rihaan chumií nihánj cayáán nij so' ga nij yuvií nihánj a man adonj. Dan me se táá ri'yunj yuvií man nij so' rihaan chumií nihánj, ne dan me se unánj nij so' tucua' nij so', ne vaj nij so' rej tacaan do', rej qui do', atúj nij so' rque yu'uj taj yuvej do', rque yu'uj taj rque yo'óo do', 'yaj nij yuvií yo' nanj adonj.

³⁹ Ne dan me se nda' se guun niha' rá Diose ni'yaj Diose man cunudanj nij so' che'é se cuchumán rá nij so' ni'yaj nij so' Diose, tzaj ne ne quirí' nij so' nu' se vaa cataj xna'anj Diose se vaa qui'yaj Diose che'é nij síi noco' man so' ma'. ⁴⁰ 'O se aj ne'en Diose se vaa sa' doj gaa suun qui'yaj suun ní' che'é so', ne che'é dan ne ca'vej rá Diose cunu sa' inanj nij síi cumán gaa naá yo' rihaan Diose, gaa ataa cunu sa' ma'an ní' rihaan so' ma'. 'O se che'é ní' me guun raan qui'yaj Diose nu' se sa' che'é nij síi cumán gaa naá yo' adonj.

12

Nana nihánj taj xna'anj se vaa se ca'ne' rá ní' ga suun noco' man Diose á

¹ Dan me se sa' uxrá vaa nij síi man gaa naá, ne cuano nihánj me se man nij so' nu' anicaj rej x'nuj ní' ni'yaj nij so' man ní' daj 'yaj ma'an ní' adonj. Che'é dan ne daj qui'yaj ní', rá soj ga. Maan se

tanáj xco ní' nu' se vaa caráán chrej rihaan ní' qui'yaj suun ní', ne tanáj xco ní' nu' chrej chi'ii ei. 'O se sayuun ndo'o vaa tanáj xco ní' chrej chi'ii yo' adonj. Ne dan me se yo'o qui'yaj suun ní' nu' suun vaa rihaan ní' ei. Dan me se ase vaa síi unánj tico tuvi' ro', danj gaa ní', ne se ca'ne' rá ní' ca'anj ní' rej rihaan ní' ma'.

² Tzaj ne yo'o ni'yaj ní' rej nicun' Jesucristó, ne veé so' me síi cuchruj tucuaán amán rá ni'yaj man Diose ei. Dan me se cuchumán rá ma'an so' ni'yaj so' Diose, ne so' me síi quisíj qui'yaj ya nu' suun vaa rihaan so' che'é rej canoco' ní' man so' adonj. Dan me se guun rá Jesucristó se vaa cavií sa' yuvií qui'yaj so', ne quene'en so' se vaa guun niha' rá so' sese cavií sa' nij yuvií, ne che'é dan guun nucuaj so' cavi' so' rihaan rcutze, ne ne xcaj so' cuentá che'é rej ca'nga' nacoó yuvií ni'yaj yuvií man so' ma'. Ne xcaj ní' cuentá se vaa x'núú Diose rej nuva' Diose ro', ne so' cuano, uun chij so' ga Diose chuguanj. ³ Che'é dan me nuchruj raá soj se vaa ase vaa taj ri'yunj yuvií tumé cacun' man soj ro', danj táá ri'yunj yuvií tumé cacun' man uún so' chuguanj. Tzaj ne ne ca'ne' rá so' ma'. Tananj soj uún, ne nuchruj raá soj, ne se ninaj nimán soj mei.

⁴ Dan me se 'yaj ndo'o nij síi tumé cacun' sayuun man soj, tzaj ne aj ne'enj se vaa na'vej uxrá rá soj qui'yaj soj cacun'

ga nij so' ma'. Ne nda' se sayuun 'yaj nij so' man nij soj, tzaj ne ne cavi' nij soj, qui'yaj nij so' mei. ⁵ Ne aj ni'yón soj chrej nucuj nō rihaan danj Diose, nanj raj a. Dan me se ase vaa ta'ní Diose vaa soj, taj nana yo' chuguanj. Ne nihánj me se taj nana yo' ei: "Cunó so' ca'mij, ta'nij ne'ej. Se guun nachri' so' chrej sa' rqué sí 'nij ra'a man ní' mán so' ma'. Ne se quiri' rá so' asa' caxríj yuvaa sí 'nij ra'a man ní' mán so' che'é cacun' 'yáa so' mei. ⁶ 'Q se sí 'nij ra'a man ní' me se tucu'yón so' man taran' ní' sij 'ee rá so', ne uun yuvaa so' man taran' nij sí nacaj so' guun ta'nij so', sese qui'yaj nij so' cacun' adonj." Dan me se nu' nana yo' me a'mii danj Diose ei. ⁷ Dan me se sese guun nucuj soj gaa axríj yuvaa Diose man soj, ne cunaj ndo'o vaa yo' ei. Dan me se ase 'yaj nij sí man nihánj ga ta'ní so' ro', danj 'yaj Diose ga soj chuguanj. Ne me sij ta'nij me yo'o so' sese ne yuvaa rej so' man so' ne ne narqué rej so' chrej rihaan so' ga. Daj chihaa míj se cavii sa' sí vaa danj ma'. ⁸ 'Q se cunudanj yuvii yuvaa rej man sese qui'yaj nij so' cacun' ei. Tzaj ne sese ne yuvaa rej ní' Diose man soj, ne nuveé ta'nij Diose me soj gaa a ma'. Dan me se taj vaj rej soj gaa mei.

⁹ Dan me se vaa rej ní' sí ne rihaan chumii nihánj, ne caráj cochroj ní' rihaan nij so' gaa narqué nij so' chrej ri-

haan ní' daj qui'yaj ní' adonj. Che'é dan táa a doj sese cunó sa' ní' rihaan Diose chuguanj. 'Q se rej nimán ya ní' me Diose chuguanj. Dan me se yo'o gaa i'na' nimán ní', qui'yaj so' ei. ¹⁰ Dan me se gaa me ní' xnii ro', doj güii me yo', ne güii yo' me se tucu'yón rej ní' rihaan ní' daj qui'yaj ní' cavii sa' ní', ne narqué so' chrej man ní' adonj. Dan me se qui'yaj rej ní' ndaa vaa me rá ma'an so' ga ní' ei. Dan me se Diose me se sa' uxrá doj cavii sa' ní', qui'yaj xrej so' chrej sa' chuguanj. Dan me se ase vaa Diose, sa' inanj vaa so' ro', danj gaa sa' inanj ma'an ní', qui'yaj Diose ei. ¹¹ Tzaj ne ya uxrá, ne gaa tihaj narqué nii chrej man ní', ne sayuun uxrá vaa narj' ní' daj qui'yaj ní', ne ne niha' uxrá rá ní' ma'. 'Q se nanó rá ní', gaa sayuun vaa yo' adonj. Tzaj ne achén doj, ne nuu sa' nimán ní' 'yaj chrej sa' yo', ne nuu xej nimán ní', 'yaj yo' ei.

¹² Che'é dan ase 'yaj sí naqui'yaj nica ra'a do', tacóo do', danj qui'yaj soj, naqui'yaj nica soj nimán soj sese vaa vij nimán soj ei. ¹³ Ne ase 'yaj sí naqui'yaj sa' chrej cachee yuvii ro', danj qui'yaj soj, nuchruj raa soj daj qui'yaj nimán soj ei. Asa' quisij qui'yaj soj danj, gaa ne ca'vee se nuveé sij noco' sa' chrej sa' me soj, tzaj ne se tanáj nu' soj chrej sa' ma'. 'Q se cunuu sa' soj adonj.

¹⁴ Dan me se tirquee soj gaa dínj cayáan soj ga cunudanj

yuvij ei. Ne tırquee soj cunu sa' soj ndaa vaa ma'an Diose ei. 'Q se sese taj vaj se sa' yo', ne daj chihaa mij se quene'en ní' man sí' 'nij ra'a man ní' ma'. ¹⁵ Ne tumé soj man soj, gaa ne se gaa nanj tanáj yo'q tinúú soj se luj qui'yaj Diose che'é ní' ei. Dan me se se guun nachri' yo'q tinúú soj nij'yaj so' tinúú so' ma'. Tadó uxrá soj che'é se 'q sí' nachri' ni'yaj tinúú ro', qui'yaj quirí' rá que'ee tinúú soj ei. ¹⁶ Ne se guun cataj yo'q tinúú soj se vaa taj se uun se-nana Diose mei. 'Q se ase vaa sí' cu'naj Esaú sí' cane gaa naá vaa sí' a'mii danj chuguanj. Dan me se sí' chava' me sí' cu'naj Esaú, tzaj ne nu' rasuun sa' tanáj rej so' rihaan so' me se cutu'vej so' nu' rasuun sa' yo' rihaan tinúú so', che'é se guun rá so' rque tinúú so' doj se chá chá so' chuguanj. ¹⁷ Ne aj ne'en soj se vaa cachén doj, gaa ne guun rá uún sí' cu'naj Esaú cataj rej so' se vaa nacaj uún so' se sa' yo', tzaj ne quináj uun so' nanj ei. 'Q se taj se quí'yá' tucua'anj ni'ya so' nana ca'mii so' a ma'. Nda' se ndaa ta'vee ma'an so' che'é yan guun rá so' quirí' so' se sa' yo', tzaj ne ne quirí' so' daj chihaa mij a ma'.

¹⁸ Dan me se tumé uxrá soj man soj ei. 'Q se cavii sa' soj doj rihaan nij sí' israelitá vaa nanj chuguanj. Nij so' me se cuchi' nij so' tacóo quij xcaan rej rqué Diose se-nana Diose rihaan sí' cu'naj Moisés, ne quene'en nij so' caco' ya'an

raa quij quene'en nij so' rej rmí' ndo'o quene'en nij so' nana yuvaa quene'en nij so' do' ei. ¹⁹ Tananj uún, ne cuno nij so' chruun a'yánj cuno nij so' nana ca'mii ma'an Diose rihaan nij so' do' ei. Dan me se cuchu'vi' uxrá nij so', ne cachín ni'yaj nij so' rihaan Diose se vaa ne ca'vej rá nij so' ca'mii ma'an Diose se-nana Diose rihaan nij so' a. ²⁰ 'Q se nana sayuun ndo'o me nana cataj xna'anj Diose rihaan nij so', rá nij so', ne dan me se cataj Diose rihaan nij so' se vaa sese ndaa xcuu cachee xráa quij yo', ne go' nij so' yahij man xcuu yo' ndaa se caví' xcuu cuaj, taj Diose rihaan nij so' a. ²¹ Dan me se cuchu'vi' ndo'o nij yuvij ni'yaj nij yuvij quij yo', ne ndaa ma'an sí' cu'naj Moisés cataj se vaa cuchu'vi' uxrá so' ne ndaa quirí'ij ma'an man so', taj so' a.

²² Tzaj ne ino uxrá quiran' nij soj ga' nij so' nanj ei. Dan me se xa' soj, tzaj ne ca'vee cuchi' ma'an soj chuman' Jerusalén chuman' naj rej xta' nanj chuguanj. Ne chuman' Jerusalén naj rej xta' me se ase vaa chuman' Jerusalén naj raq quij cu'naj Sion rihaan chumij nihánj ro', vaa chuman' yo' ei. Ne ma'an Diose sí' vaa i'na' yáan chuman' Jerusalén naj rej xta' yo', ne yo' me rej man mij mij se-mozó Diose me rej yo', ne navij ndo'o rá nij se-mozó Diose cha'anj che'é Diose rej yo' adonj. ²³ Ne

dan me se cunuū chre' soj ga taran' nij ta'núí Diose, ne ase vaa síí chava' vaa cunudanj nij ta'núí Diose yo', ne ne nij so' ga ma'an ya Diose rej xta' yo', ne no se-chuvii nij so' rihaan yanj taj rej xta' yo' ei. Ne ca'vee cuchí' soj rihaan ma'an ya Diose síí a'ne' cacun' che'é cunudanj yuvii adonj. Ne ca'vee cuchí' soj rej ne nimán nij síí aj cunuū sa' inanj rihaan Diose ei. ²⁴ Ne ca'vee guun tuvi' soj ga Jesucristó, ne so' ro', me síí cuchruj tucuáán naca che'é ní' daj qui'yaj ní' canoco' ní' man Diose ei. Dan me se sa' a doj a'mii ton cayanj man Jesucristó vaa ton cayanj man síí cu'naj Abel qui'yaj tinúú so' síí cu'naj Caín nanj adonj.

²⁵ Sa' uxrá ni'yaj soj sese se nachri' soj ni'yaj soj man síí narqué chrej sa' man soj ei. Dan me se ma'an ya Diose me so', ne tadó uxrá soj ei. Dan me se tananj nij síí ne ca'vej rá cunō rihaan síí cataj xna'anj se-nana Diose rihaan nij so' rihaan yo'óó nihánj gaa naá me se ne quinanii nij so' mei. Táá a ní' sijn man cuano, ne a'mii síí nicun' rej xta' rihaan ní', ne sese nachri' ní' ni'yaj ní' xrej so' chrej sa', ne daj chihaa mǐj se quinanii ní' a ma'. ²⁶ Dan me se gaa ca'mii Diose gaa naá, ne quinaan ya yo'óó, ne cuano nihánj me se taj xna'anj so' se vaa quinaan uún yo'óó, qui'yaj so' chuguanj. Tzaj ne nuveé inanj yo'óó me se

quinaan ma'. 'O se yo'óó do', rej xta' do', quinaan, qui'yaj so' adonj. ²⁷ Ne che'é se quinaan nu' yo', che'é dan ne'en ní' se vaa quinavij nu' nij rasuun, qui'yaj Diose ei. Ne rasuun qui'yaj Diose ruvi' ni'yaj ní' cuano me se quinaan adonj. Ne nij rasuun ne ruvi' rihaan ní' me se se quinaan rasuun yo' ma'. 'O se gaa rasuun yo' nu' cavii nu' ca'anj adonj. ²⁸ Dan me se guun ní' sijn chihanj rej sa' ndo'o rej guun chij ní' ga Diose, ne daj chihaa mǐj se quinaan chuman' yo' a ma'. Che'é dan guun ni'yaj uxrá ní' rihaan Diose, ne che'é dan yo'o qui'yaj suun ní' rihaan Diose, ne guun niha' rá Diose, qui'yaj ní' ei. Ne caraā cochroj uxrá ní' rihaan Diose nanj á. ²⁹ 'O se ase vaa 'o ya'an vaa Diose síí noco' ní', ne cacaa nu' se chi'ii, qui'yaj so' adonj.

13

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj ní', ne ve'é canoco' ní' man Diose a

¹ Yo'o gaa 'ee rá soj man tinúú soj ei. ² Se tanáj xco soj suun a'mii sa' ga yuvii 'na' yo'óó chuman' ma'. 'O se cunuū rá soj ndaa vaa qui'yaj síí ca'mii sa' ga yuvii 'na' yo'óó chuman' asij rque ei. Ne ne quene'en nij so' se vaa se-mozó Diose me síí ca'mii ga nij so' ma'. 'O se ndaa sijn gaa ne quene'en nij so' adonj. ³ Se ni'yón soj tinúú soj síí 'nij taga' ma'. Dan me se guun

rá soj ndaa adi' se ma'an soj 'nij taga' ga tinúú soj a. Ne se ni'yón soj tinúú soj síi ran' sayuun 'yaj yuvi ma'. Dan me se guun rá soj ndaa adi' se ma'an soj 'yaj yuvi sayuun man a. ⁴ Ne ve'é uxrá sese xcaj soj 'o chana adonj. Nuveé se na'aj me yo' ma'. Ne nuveé cacun' me sese otoj soj ga nica ma'an soj ma'. Tzaj ne síi otoj ga yo'ó chana do', síi otoj ga nica tuvi' do', me se qui'yaj Diose sayuun man so' adonj. ⁵ Se guun soj síi 'ee rá ni'yaj sa'anj ma'. Maan se gaa xej nimán soj che'é doj rasuun man rihaan soj ei. 'O se ma'an Diose cataj xna'anj rihaan ní, ne:

—Daj chihaa míj se tanáj 'unj man soj ma' —taj Diose rihaan ní' a.

⁶ Che'é dan vaa che'é ca'mij ní' nana nihánj nana no rihaan danj Diose a: “Che'é se racuíj síi 'nij ra'a man ní' manj, che'é dan se cuchu'ví' 'unj ma'. 'O se nuveé se ya'anj tiha' me sayuun qui'yaj yuvi manj ma'”, cataj ní' a.

⁷ Nuchruj raa soj daj 'yaj nij síi uun chij rihaan soj, nij síi cataj xna'anj se-nana Diose rihaan soj á. Xcaj uxrá soj cuentá daj 'yaj nij so' gaa yanj nij so' rihaan chumij nihánj, ne xcaj uxrá soj cuentá daj gaa quiran' nij so' vaa güii a. Ne ase vaa nucuaaj uxrá rá nij so' ni'yaj nij so' Diose ro', danj gaa qui'yaj soj uún, ne gaa nucuaaj rá soj ni'yaj soj Diose ei.

⁸ Dan me se orún' Jesucristó me síi nicun' asij rque, ne veé

so' me síi nicun' cuano, ne veé so' me síi canicun' nu' cavii nu' ca'anj nanj adonj.

⁹ Se ca'vej soj tiha' yu'unj nii man soj ga yo'ó tucuáán naca mei. 'O se aj sa' uxrá vaa sese nari' nucuaaj nimán soj che'é se luj qui'yaj Jesucristó che'é ní' ei. Tzaj ne se nari' nucuaaj nimán soj qui'yaj se chá mei. 'O se se cavii sa' nij síi noco' tucuáán yo' tucuáán che'é se chá ma'. ¹⁰ Dan me se ase vaa síi nicun' mesá altar rihaan, ne man rasuun sa' rihaan 'yaj Diose ro', danj vaa ní' chuguanj. Ne orún' ní' me síi no xcúún chá rasuun taj rihaan mesá altar yo' ei. Ne nij síi 'yaj suun che'é tucuáán nga tucuáán noco' nii rá nuvií noco ro', ne nó xcúún nij so' chá nij so' nij rasuun sa' taj rihaan se-mesa ní' a ma'. ¹¹ Dan me se 'anj nicaj xrej ata suun noco doj ton man xcuu rá rej guee doj che'é nij yuvi, ne ton che'é cacun' tumé yuvi me ton yo' a. Ne nu' nee man scúj yo' me se rii nii man nee yo' rej tu'va chuman', ne axríj ya'an nii nu' nee yo' nanj adonj. ¹² Che'é dan danj qui'yaj guee Jesucristó cavi' so' tu'va chuman' rej atúj yuvi chuman', gaa ne cunuu sa' nij yuvi rihaan Diose che'é ton cayanj man ma'an so' nanj adonj.

¹³ Che'é dan me cuano nihánj me se no xcúún ní' curihanj ní' ne cuchí' ní' rihaan so' tu'va chuman' a. Dan me se ase qui'yaj so' ca'vej rá so' nachri' yuvi ni'yaj yuvi man so' ro', danj

qui'yaj ní' ca'vej rá ní' nachri' yuvij ní'yaj yuvij man ma'an ní' á. ¹⁴ 'Q se rihaan chumij nihánj ro', taj vaj chiháán ní' chuman' quinaj nu' cavii nu' ca'anj mei. 'Q se nano' ní' yo'ó chuman' canē ní' vaa güii ei. ¹⁵ Che'é se vaa qui'yaj Jesucristó ro', che'é dan yo'q cataj ní' rihaan Diose se vaa ve'é uxrá vaa qui'yaj Diose nanj adonj. Ne dan me se nuveé inanj rasuun man rihaan chumij nihánj me se vaa nago' ní' man Diose ma'. 'Q se nana sa' tu'va ní' me se vaa nago' ní' man so' ei. ¹⁶ Ne se tanaj soj suun sa' 'yaj soj, suun racuij soj man tinúú soj sí nique mei. 'Q se yo'ó se sa' nago' ní' man Diose me uún yo', ne uun niha' rá Diose ni'yaj Diose man sí 'yaj danj adonj.

¹⁷ Ve'é cunq soj rihaan nij sí uun chij rihaan soj á. 'Q se sí tumé man nimán soj me nij so', ne vaa güii xna'anj Diose man nij so' daj qui'yaj nij so' che'é soj adonj. Ne ve'é cunq soj, ne guun niha' rá nij so' cataj xna'anj nij so' che'é soj chuguanj. Ne se rnúj soj rihaan nij sí guun chij mei. 'Q se sese rnúj soj rihaan nij so', ne rnúj nij so' rihaan Diose che'é soj, ne se cavii sa' soj mei.

¹⁸ Cachinj ni'yaj soj rihaan Diose che'é núj á. 'Q se guun ya rá núj se vaa taj vaj cacun' tumé núj ma'. 'Q se inanj me rá núj qui'yaj sa' núj gaa yáán núj rihaan chumij nihánj ei. ¹⁹ Ne cuano nihánj me se uxrá

doj cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa cachinj ni'yaj soj se vaa ca'vej rá Diose ra'yanj cuchí' uún 'unj rihaan soj ei.

Nihánj me taj sí 'yaj yanj nihánj se vaa ve'é cayáán nij sí nayaq yanj nihánj rá so' a

²⁰ Dan me se Diose me sí 'yaj vaa xej nimán ní', ne so' me sí qui'yaj cunuu i'na' uún Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' gaa cavi' so' a. Ne Jesucristó me se ase vaa sí tumé matzinj vaa so', ne ase vaa daán so' matzinj vaa ní', ne tumé so' man ní' sij noco' man so', ne sí sa' uxrá me so', ne che'é ton man so' me nicaj ní' yo'ó tucuaán cuchruij so' che'é ní' se vaa canoco' ní' man Diose a. Ne me rá 'unj ²¹ guun nucuaj soj qui'yaj suun soj nu' suun sa', ne qui'yaj soj nu' se vaa me rá Diose qui'yaj soj, qui'yaj ma'an Diose chuguanj. Ne dan me se guun ní' se niha' rihaan Diose, qui'yaj ma'an Diose che'é Jesucristó ei. Ne ve'é ndo'o cayáán so' nu' cavii nu' ca'anj adonj. Veé danj gaa ya ei.

²² Cuanq nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa ve'é cunq soj nana nihánj, tinuj, nocoj. 'Q se chrej nucuaj narqué 'unj man soj me nana nihánj, ne doj vaa nana nihánj nana cachrón 'unj rihaan yanj cartá nihánj nayaq soj ei.

²³ Xcaj soj cuentá se vaa curihanj tinú' Timoteo taga',

nē sese ra'yānj ca'nā' so' ri-
hanj, nē cuchī' núj rihaan soj
ra'yānj ei.

²⁴Cataj soj rihaan taran' nij
sí uun chij rihaan soj do', ri-
haan taran' nij sí sa' rihaan
Diose do', se vaa ve'é cayáán
nij so' raj ei. Nij tinúú ní' nij
sí man rej cu'naj Italia ro',
ve'é cayáán nij soj, rá nij so'
chuguānj.

²⁵Me rá 'unj qui'yaj ndo'o
Diose se luj che'é taran' nij soj
nanj adonj. Amén.

Nihánj me 'o yanj cartá qui'yaj síi cu'naj Santiago ca'néé so' rihaan nij yuvii noco' man Diose a

¹ 'Unj ro', me síi cu'naj Santiago síi 'yaj suun rihaan Diose do', rihaan Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' do', ne 'yáá 'unj yanj nihánj ca'nej 'unj rihaan taran' soj sij noco' man Diose sij ca'anj cayáán que'ee chuman' naj rihaan chumii a. Dan me se ase vaa chuvij nij x'ne' yuvii israelitá yuvii noco' man Diose gaa naá ro', danj vaa guee soj rihaan Diose nanj ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa rque Diose nana cuu sa' rihaan ní' a

² Dan me se asa' ca'na' me ma'an sayuun rihaan soj, ne guun niha' rá soj, tinuj, no-coj. ³ 'O se ne'en soj se vaa asa' ca'na' sayuun rihaan soj che'é se me soj síi amán rá ni'yaj man Diose, ne tananj cunuu nucuaj doj nimán soj ei. ⁴ Maan se gaa nanaj uxrá nimán soj rihaan sayuun, gaa ne ca'vee cavii sa' nu' se-suun soj, ne síi cachij nu' nimán ya guun soj, ne se cachiin a doj se sa' man nimán soj a man adonj.

⁵ Sese yo'o tuvi' soj me rá nari' nana cuu sa', ne cachinj ni'yaj so' rihaan Diose, ne

rque Diose nana cuu sa' yo' man so' chuguanj. 'O se nu-veé sij nachri' man síi achíin ni'yaj me Diose ma'. Tananj niha' rá so' gaa achíin ní' rasuun man so', ne rque so' nu' se sa' man cunudanj yuvii ei. ⁶ Tzaj ne yo'o cuchuman ya rá síi achíin ni'yaj rihaan Diose ni'yaj so' man Diose, gaa ne ca'vee, ne se guun vij rá so' mei. Tzaj ne sese guun vij nimán 'o so', ne ase chéé nuú na ya'anj gaa o' nana rihaan na ya'anj ro', danj vaa nimán síi uun vij nimán, chéé nuú uxrá nimán so' uún, ⁷ ne taj che'é guun rá so' sese rque Diose rasuun man so' a ma'. ⁸ 'O se síi vij vaa nimán me se daj chihaa mij se ca'vee yo'o qui'yaj suun so' a doj suun sa' a ma'.

Nana nihánj taj xna'anj che'é ru'vee do', che'é síi nique do' a

⁹ Ne soj sij nique, tzaj ne gaa niha' rá soj che'é se sij cavii sa' rihaan Diose me soj ei. ¹⁰ Ne vaa nij soj sij ru'vee uún, ne gaa niha' rá soj che'é se nuu nica' nimán soj rihaan Diose á. 'O se ase vaa navij yucuan' yâj man tacaan ro', danj gaa quinavij nij ru'vee nucuaj rá ni'yaj sa'anj, vaa güii, nanj adonj. ¹¹ Dan me se gaa uun xta' güii, ne uun ya'aan naán, gaa ne naco coj, ne uun che'e yâj yo' ayuu yo' raá coj a. Núj ayuu yo', ne taj se gún' man yo' gaa ma'. Ne veé danj vaa guee nij ru'vee uún, ne yo'o nuú rá nij so' rej qui'yaj canaán nij so'

sa'anj, ne dan me se vaj cavj' so' ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nuveé sij 'yaj uun rá ní' qui'yaj ní' cacun' me Diose ma'

¹² Sí nucuaj nimán rihaan sayuun ro', so' me sí cavj sa', ne cataj Diose se vaa:

—Che'é se raan nocó' so' manj ro', che'é dan ca'vee cayáan so' gaj nū' cavii nū' ca'anj—cataj Diose, ndaa vaa cataj Diose se vaa ya qui'yaj Diose che'é nij sí aráj cochroj rihaan so' a.

¹³ Sese me rá ní' qui'yaj ní' cacun', ne se guun cataj ní' se vaa Diose me sí qui'yaj guun rá ní' qui'yaj ní' cacun' ma'. A 'ó xco' na'vej rá Diose qui'yaj Diose cacun' mei. Ne nuveé Diose me sí axrj chrej chi'ii rque a 'ó yu-vij a ma'. ¹⁴ 'Q se ma'an inanj ní' me rá qui'yaj se chi'ii che'é se ve'é vaa se chi'ii yo' rihaan ní' nanj adonj. ¹⁵ Tzaj ne sese qui'yaj ní' ndaa vaa me rá ma'an ní' qui'yaj ní', ne qui'yaj ní' cacun', ne asa' quisj qui'yaj ndo'o ní' cacun', gaa ne yuun che'e quirj' nū' nimán ní' vaa gaa nanj ei.

¹⁶ Se cuchumán rá soj nana ne, man tinuj, man nocoj. ¹⁷ Xcaj soj cuentá se vaa daj a se sa' vaa rihaan ní' ro', Diose me se rque nij yo', ne dan me se maan rej yanj ma'an ya sí 'yaj avii ya'an chuguun ro', maan dan 'na' nū' se sa' do', se luj do', se ni'yanj do' ei. Dan me se se ca'vee natuna se-nana so' nana sa' nana nica ya ya

mei. Dan me se 'o vaa rá so', ne na'vee cunu ino Diose a ma'. Yo'o sa' 'yaj so' ga ní' nanj adonj. ¹⁸ Guun rá so' guun ta'nij so' man ní', gaa ne cuno ní' se-nana so' nana ya, qui'yaj so', ne che'é dan asino ní', guun ta'nij so' man ní' gaa asino yaan, gaa ne vaa güii naqui'yaj sa' so' man cunudanj nij rasuun qui'yaj so' rihaan chumij nihánj a.

Nana nihánj taj xna'anj me sí noco' ya man Diose a

¹⁹ Se quini'yón soj nana nihánj, man tinuj, man nocoj. Gaa niha' rá taran' ní' nano xrej ní' se-nana Diose ei. Tzaj ne se gaa niha' rá ní' ca'mii ní' do', ca'maan rá ní' do' mei. ²⁰ 'Q se sese a'maan ndo'o rá ní', ne se ca'vee qui'yaj sa' ní' ndaa vaa me rá Diose qui'yaj ní' ma'. ²¹ Yuun che'e ca'ne' rá soj ga suun 'yaj se nij, ne gaa nica' nimán soj, ne cuno soj nana ca'neé Diose nimán soj, ne ca'vee quinanj nimán soj rihaan sayuun ei. ²² Se guun catu rma'an se-nana Diose xreé ní' ma'. Tzaj ne qui'yaj ní' ndaa vaa taj Diose ei. Sese se qui'yaj ní' danj, ne tihá' yu'unj ní' man ma'an ní' gaa nanj á. ²³ 'Q se sí atuj rma'an se-nana Diose xreé ro', ase vaa sí ni'yaj rihaan espejo ro', danj vaa so', ²⁴ ne sí ni'yaj rihaan espejo me se xcaj so' cuentá se vaa canó nacaj rihaan so', tzaj ne 'anj so', gaa ne yuun che'e ni'yón so' nacaj no rihaan so' a. ²⁵ Ne ase vaa espejo ro', danj vaa

tucuáán sa' cuchruj Diose rihaan ní', ne xcaj ní' cuentá daj me rá Diose qui'yaj ní', 'yaj tucuáán sa' yo', ne ne sayuun vaa uno ní' rihaan Diose, 'yaj tucuáán yo' ma'. Se guun ní' sí tucu'yón rma'an nana yo' ne ni'yón nana yo' ma'. Tzaj ne cavii ní' qui'yaj ní' ndaa vaa taj nana yo' ei. Ne sese se ca'ne' rá ní' ga nana yo', ne Diose me sí qui'yaj cavii sa' ní' adonj.

²⁶ Sij ve'é noco' man Diose me soj, rá soj na'. Sese nanó soj cuentó che'é tuvi' soj, ne nuveé sij noco' ya man Diose me soj ma'. Sij tiha' yu'unj man ma'an me soj nanj chuguanj. ²⁷ Cataj xna'anj 'unj rihaan soj me sí me sí noco' ya man Rej ní' Diose a. Sí racuíj man xnii nique do', sí racuíj man chana nique do', sí ne noco' man sí chi'ii man rihaan chumii nihánj do', so' me sí noco' ya man Diose adonj.

2

Nana nihánj taj xna'anj se vaa no xcúun ní' qui'yaj ní' se luj rihaan daj a yuvi a

¹ Amán rá soj ni'yaj soj man Jesucristó sí uun chij ndo'o rihaan ní', tinuj, nocoj. Che'é dan se guun cataj soj se vaa sa' doj vaa sí ru'vee rihaan sí nique ma'. ²⁻³ Xcaj soj cuentá, ne gaa nuu chre' soj cachraa soj rihaan Diose, ne sese atúj 'o sí ru'vee nuu yatzíj sa' rej man soj, ne 'nij ra'a so' se'ej tu'vee ndo'o, ne aráya'anj ndo'o soj man so',

ne taj soj se vaa quitaj so' chruun xlá sa' a. Ne sese atúj 'o sí nique nuu yatzíj tachrinj rej man soj, ne ne a'mii noco soj ga so' ma'. Ca'vee canicun' caya so' do', ca'vee cane so' rihaan yo'óó rej tajoj soj do', nanj ei. ⁴ Tzaj ne sese danj qui'yaj soj, ne sa' doj vaa ru'vee rihaan sí nique, rá soj, ne ase vaa cuese chi'ii nimán na'vej rá xcaj sa' cuentá che'é yuvi vaa soj nanj chuguanj.

⁵ Nana xrej soj nana ca'mij, tinuj, nocoj. Narii Diose man nij sí nique guun nij so' sí amán uxrá rá ni'yaj man so' ei. Nique nij so' rihaan yo'óó nihánj, tzaj ne aráj cochroj nij so' rihaan Diose, ne che'é dan cata' tu'va Diose se vaa ya cayáán nij so' ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumii nihánj adonj. ⁶ Tzaj ne nij soj me se nij ndo'o 'yaj soj rihaan nij sí nique chuguanj. Xcaj soj cuentá se vaa ru'vee me sí 'yaj sayuun man soj, ne 'anj soj rihaan cuese, 'yaj nij ru'vee a. ⁷ Ne nana nij a'mii nij ru'vee che'é Jesucristó sí cata' ne soj che'é a.

⁸ Dan me se vaa che'é qui'yaj ní' nana ca'mii sí cu'naj Moisés nana no rihaan danj Diose nana ya, ne dan me se taj nana yo': "Gaa 'ee rá ní' man tuvi' ní' ndaa rá se vaa 'ee rá ní' man ma'an ní'", taj nana yo', ne sese qui'yaj soj nana yo', ne cunaj 'yaj soj ei. ⁹ Tzaj ne sese narii soj yuvi ru'vee inanj, gaa ne tumé ndo'o soj cacun' che'é se ne 'yaj ya soj se-tucuanj Diose adonj. ¹⁰ Sese vaa 'o

sí 'yaj nu' se-tucuanj Diose, ne sese vaa orun' nana na'vej so' qui'yaj so', ne ase vaa sí ne uno daj chihaa míj rihaan Diose ro', vaa so' ei. ¹¹ 'Q se cataj Diose se vaa se cotoj ní' ga nica tuvi' ní', ne veé cataj uún Diose se vaa se ticavi' ní' tuvi' ní' a. Vaa sí ne otoj ga nica tuvi', tzaj ne ticavi' so' tuvi' so', gaa ne sí 'yaj danj ro', me se yuun che'e tiri' so' se-tucuanj Diose tucuaán noco' so' gaa nanj adonj. ¹² Che'é dan ve'é ca'mii soj, ne ve'é qui'yaj soj, ne cunuú rá soj se vaa vaa güii ca'ne' Diose cacun' che'é ní', ni'yaj Diose se-tucuanj Diose chuguanj. 'Q se ne sayuun vaa cunó ní' nana yo' ma'. ¹³ 'Q se asa' ca'ne' Diose cacun' che'é yuvij, ne se gaa 'ee rá Diose ni'yaj Diose man sí ne 'ee rá man tuvi' ma'. Tzaj ne se ni'yanj rá me se yo' me qui'yaj canaán rihaan sayuun adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cuchuman rá ní' ni'yaj ní' Diose, ne qui'yaj ní' se luj uún a

¹⁴ Cuno soj ca'mij, tinuj, no-coj. Sese taj ní' se vaa amán rá ní' ni'yaj ní' Diose, ne sese ne 'yaj ní' a doj se luj rihaan tuvi' ní', ne ca'vee quinanj ní' rihaan sayuun, rá soj na'. Taj ma'. Se ca'vee a doj man adonj. ¹⁵ Xcaj soj cuentá ei. Sese vaa tinúú ní' do', ra'vij ní' do', ne achiin se chá achiin yatzij cunuú so' do', ¹⁶ ne sese cataj ní' rihaan sí achiin rasuun man, ne: "Ca'anj sa' so', ne dínj gaa nimán so' ei.

Rque Diose yatzij quitaj xraá so' do', rque Diose se chá chá so' do' ei", cataj ní' rihaan sí achiin man, gaa ne sese se quirii ní' se vaa achiin man tuvi' ní', ne taj se guun se-nana ní' gaa a ma'. ¹⁷ Veé danj vaa ya, ne sese taj ní' se vaa sí amán rá ni'yaj man Diose me ní', ne sese taj se luj 'yaj ní', gaa ne nuveé sij amán ya rá me ní' gaa a mei.

¹⁸ Tzaj ne ta'aj nii cataj rihaan tuvi' se vaa so' me se sí amán rá ni'yaj man Diose mé so', ne 'unj nihánj me se sí 'yaj se sa' rihaan Diose mé 'unj, cataj nii chuguanj. Tzaj ne xcaj so' cuentá, ne asa' ca'vee xcaj yuvij cuentá se vaa sí amán rá ni'yaj man Diose mé so', sese nuvi' a 'ó se sa' 'yáá so' ga. Tzaj ne 'unj nihánj me se che'é se sa' 'yáá 'unj ro', che'é dan ne'en yuvij se vaa sí amán rá ni'yaj man Diose mé 'unj chuguanj. ¹⁹ Dan me se cunaj 'yáá so' se vaa amán rá so' se vaa oruun Diose, tzaj ne danj 'yaj guee nij nana chree uún, ne che'é dan chu'vi' nij so' ndaa ri'ij ma'an man nij so' che'é sayuun qui'yaj Diose man nij so' vaa güii a. ²⁰ Sí ni'yon mé so', sese uun rá so' se vaa taj che'é qui'yáá so' se luj, ne nihánj me se tiháan 'unj rihaan so' se vaa sese taj se luj 'yaj ní', ne amán rma'an rá ní' ni'yaj ní' Diose nanj chuguanj. ²¹ Dan me se xij ní' sí cu'naj Abraham me se ne'én so' se vaa ca'vej so' ticavi' so' ta'níi so' sí cu'naj

Isaac rihaan mesá altar go' so' man ta'ní so' rihaan Diose a. Ne che'é se vaa qui'yaj so' danj ro', che'é dan cunuu sa' so' rihaan Diose ei. ²² Xcaj so' cuentá se vaa che'é se cuchumán rá Abraham ni'yaj so' man Diose ro', che'é dan me guun rá so' qui'yaj so' se luj che'é Diose, ne che'é se qui'yaj so' danj ro', che'é dan ne'en ní se vaa cuchumán nu' rá so' ni'yaj so' man Diose chuguanj. ²³ Ne quisj ya nu' se-nana Diose nana nihánj a: “Cuchumán rá Abraham ni'yaj so' man Diose, ne che'é dan cataj Diose se vaa sij sa' me Abraham a”. Ne sí chéé ga Diose me uún Abraham, taj nii uún a.

²⁴ Xcaj soj cuentá se vaa che'é se luj 'yaj ní ro', che'é dan nuu sa' ní rihaan Diose, ne nuveé che'e se taj ní se vaa amán rá ní ni'yaj ní man Diose doj me nuu sa' ní rihaan Diose ma'. ²⁵ Dan me se Rahab chana niha' rá me se cunuu sa' no' rihaan Diose gaa qui'yaj no' se luj rihaan roj sí ca'néé Diose man ca'mij nana sa' rihaan no' a. Cunuu sa' no' rihaan Diose che'é se luj qui'yaj no', ne dan me se ve'é racuj no' man roj sí israelitá ca'anj suun chiháan no' caxrij yuve no' man roj so' rihaan nij sí guun rá ticavi' man roj so', gaa ne ca'néé no' man roj so' yo'ó chrej vaa dínj nan' roj so' tu-cuá roj so' a.

²⁶ Dan me se sese nuvi' nimán 'o so', ne nuveé sij vaa i'na' me so' ma'. Maan cúu cavi' uun me so', ne ase vaa

xnangá nuvi' nimán rque ro', danj vaa sí taj se vaa amán rá ni'yaj man Diose, ne nuvi' a doj se luj 'yaj so', ne taj se gún' man nana tu'va uun so' a man adonj.

3

Nana nihánj taj xna'anj se vaa 'yaj chi'ii ní man tuvi' ní, sese ne tumé ní nana avii tu'va ní a

¹ Tinuj. Nocoj. Se guun gaa que'ee sí narqué chrej man soj ma'. 'O se núj sij narqué chrej ro', ne'en soj se vaa doj a caraa Diose cacun' xráá núj sese se cuno núj rihaan Diose ei. ² 'O taran' ní avii nana chi'ii tu'va nanj adonj. Tzaj ne sese vaa 'o sí ne a'mii nana chi'ii, ne so' me sí ca'vee guun nucuaj guun chij rihaan nu' nee man so' chuguanj. ³ Xcaj soj cuentá ni'yaj soj man cuayó á. Nda' se xij vaa cuayó, tzaj ne anu' ní aga' le'ej nii tu'va xo', gaa ne cuno xo' rihaan ní ca'anj xo' me rej ma'an me rá ní chuguanj. ⁴ Ne xcaj soj cuentá ni'yaj soj man rihoo chéé rihaan na uún á. Xij vaa rihoo, ne nucuaj ndo'o o' nana rihaan rihoo, ne rcuchra' le'ej nii vaa rásuun nii tuguáj nii rihoo, tzaj ne ca'anj yo' me rej ma'an me rá nii ca'anj yo' uún ei.

⁵ Ne ta'nga' danj vaa guee daa ní uún, ne tzin' vaa daa ní, tzaj ne nucuaj uxrá daa ní nanj adonj. Dan me se ne'en soj se vaa orún' ya'an le'ej nii ro', ca'vee qui'yaj yo'

cacaā cunū' quij ei. ⁶ Ne ase vaa ya'an vaa nana a'mii daa ní', ne ase vaa nu' chi'ii man rihaan chumij nihánj ro', danj vaa nana a'mii daa ní', ne ndaa ri' nu' nee man ní', 'yaj daa ní' nanj adonj. Unu' ní' ga tuvi' ní', 'yaj daa ní', che'é se síi chree me síi 'yaj a'mii daa ní' nana chi'ii nanj á. ⁷ A'vee uun chij yuvi rihaan me ma'an xcuu, ne dan me se rihaan xcuu man quij do', rihaan xtâj do', rihaan xcuáá do', rihaan xcuaj do', uun chij yuvii, ⁸ tzaj ne taj se 'yá' guun chij a doj yuvi rihaan daa ma'an yuvii ma'. Avii ndo'o nana chi'ii tu'va ní', ne taj se 'yá' guun dínj tu'va ní', 'yaj daa ní' ía ma'. Ase vaa na xnaj taj tu'va xcuáá yuvaā ro', danj vaa nana chi'ii avii tu'va ní', 'yaj daa ní', ne 'yaj chi'ii yo' man tuvi' ní' chuguanj. ⁹ Dan me se tu'va ní' me avii nana luj a'mii ní' che'é Rej ní' Diose síi 'nij ra'a man ní', ne veé daa ní' a'mii nana chree che'é tuvi' ní' uún a. Ne dan me se ase vaa Diose ro', danj vaa nij tuvj' ní' gaa qui'yaj Diose man taran' ní' a. ¹⁰ Veé tu'va ní' avii nana luj ne veé tu'va ní' avii nana chree, 'yaj daa ní', ne nij uxrá vaa 'yaj ní' danj, nanj tinuj, nocoj. ¹¹ Se ca'vee cavii na chihan' ga na 'ne' rque orún' curuj na ma'. ¹² Taj rutzi' avii raā chruun rcoo ma'. Ne rcoo ne avii raā chruun rcue'é ma'. Ne danj nanj na uún, ne se ca'vee curihanj na chihan' rej nuu na 'ne', ne taj che'é cavii nana

chi'ii tu'va ní', sese rej nuu nana sa' me nimán ní' a man adonj.

Nana nihánj taj xna'anj me síi me síi nicaj tucuáán sa' cavii rihaan Diose a

¹³ Sese vaa ta'aj soj síi acaj cuentá ne avii ndo'o raā soj, rá soj, ne ve'é inanj qui'yaj soj sij vaa danj rá rihaan tuvi' soj, ne xcaj tuvi' soj cuentá se vaa che'é se avii raā soj ro', che'é dan síi ni'yanj nimán me soj, ne che'é dan me ve'é inanj 'yaj soj a. ¹⁴ Tzaj ne sese xcoj ruvaā rá soj, ne sese me inanj rá soj quirii ta'nga' soj rihaan tuvi' soj, gaa ne se guun ca'mii xtâ' soj cataj soj se vaa síi acaj cuentá avii raā me soj a ma'. 'O se nuveé sij acaj cuentá me síi 'yaj danj mei. ¹⁵ Sese sij xcoj ruvaā rá me soj, ne nuveé sij nicaj tucuáán sa' cavii rihaan Diose me soj a ma'. Inanj tucuáán cavii raā nij síi man rihaan yo'óo nihánj uun me tucuáán nicaj soj, ne danj inanj 'yaj yuvi che'é se nana chree uno nij yuvi nanj adonj. ¹⁶ Rej yanj síi xcoj ruvaā rá me se taj se qui'yá' gaa dínj ma'. Me a' se chi'ii 'yaj nij so' nanj á. ¹⁷ Tzaj ne síi nicaj tucuáán sa' cavii rihaan Diose me se yo'o vaa sa' nimán so', ne che'é dan 'o chij yáán so', ne ne unu' so' ga yuvi ma'. Yo'o luj a'mii so' ga tuvi' so', ne ne naqui'yaj so'o so' xréé so' gaa a'mii tuvi' so' ga so' ma'. 'Ee rá so' ni'yaj so' tuvi' so', ne inanj se sa' 'yaj so', ne yo'o cuyaān ve'é 'yaj so' rihaan

nụ' nij yuvij, ne 'yaj so' nư' ndaa vaa taj so' a. Ne nij sí 'yaj danj ro', me sí nicaj ya tucuáan sa' cavii rihaan Diose chuguanj. ¹⁸ Dan me se sí 'yaj dínj ne yuvij ga tuvi' yuvij ro', ma'an so' me sí ne dínj ga tuvi', ne che'é dan cunư sa' nij tuvi' so' rihaan Diose, qui'yaj so' nanj adonj.

4

Nana nihánj taj xna'anj se vaa se guun rá ní' cavii sa' ní' rihaan chumij nihánj a

¹ Me che'é unu' ndo'o nij soj ga tuvi' soj, rá soj ga. Nuveé che'e se me ndo'o rá soj cavii sa' soj rihaan chumij nihánj, ne che'é dan na'vee gaa xej nimán soj a a. Ne nuveé che'e dan unu' soj ga tuvi' soj a a. ² Me ndo'o rá soj gaa rasuun sa' rihaan soj, tzaj ne ne ca'vee quirij' soj rasuun yo' cumán yo' rihaan soj a a. Dan me se che'é dan unu' xcoj ruvaá ndo'o rá soj ni'yaj soj man sí vaa rasuun rihaan adonj. Tzaj ne soj me se taj se 'yá' quirij' soj, ne che'é dan unu' soj ga tuvi' soj ei. Tzaj ne nuvi' rasuun sa' rihaan soj, che'é se ne achín ni'yaj soj rihaan Diose adonj. ³ Ne nda' se achín ni'yaj soj rihaan Diose, tzaj ne ne rqué Diose nij rasuun yo' rihaan soj, che'é se chi'ii ndo'o vaa nimán soj gaa achín ni'yaj soj rihaan Diose ei. Dan me se me inanj rá soj cavii sa' ma'an inanj soj rihaan chumij nihánj qui'yaj nij rasuun yo' ei.

⁴ Ne ase vaa chana otoj ga yo'ó chii ro', danj vaa soj, ne ne noco' ya soj man Diose a ma'. Xcaj soj cuentá se vaa sí me rá cavii sa' rihaan chumij nihánj ro', so' me sí taj ri'yunj man Diose adonj. Ya uxrá ei. ⁵ Ne xcaj soj cuentá se vaa ne tu'va rma'an nana nihánj nana a'mii danj Diose a: “Diose qui'yaj nimán ní', ne me uxrá rá Diose canoco' nimán ní' man orún' so'”, taj danj Diose a. ⁶ Ne uxrá doj 'yaj Diose se luj che'é ní', ne che'é dan no nana nihánj rihaan danj Diose a: “Aráán Diose chrej rihaan nij sí xta' nimán se cavii sa' nij so', tzaj ne 'yaj Diose se luj che'é nij sí vaa nica' nimán”, taj danj Diose a.

⁷ Che'é dan cunư soj rihaan Diose á. Naqui'yaj so'o soj xréé soj rihaan sí chree, ne cunanj sí chree rihaan soj á. ⁸ Quinichrun' soj rihaan Diose, gaa ne quinichrun' Diose rihaan soj á. Nij sí tumé cacun' ro', tanáj nij so' se-tucuanj nij so' tucuáan chi'ii, ne nij sí unu' vij rá canoco' man Diose ro', naqui'yaj nica' nij so' nimán nij so' á. ⁹ Se gaa niha' rá soj ca'nga' soj mei. Vaa che'é quinano rá soj ta'vee soj che'é cacun' tumé soj ei. ¹⁰ Naqui'yaj nica' soj nimán soj rihaan sí 'nij ra'a man ní', gaa ne cavii sa' soj, qui'yaj so' chuguanj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa se ca'mii ní' nana nij che'é tuvi' ní' ma'

¹¹ Se guun nanō soj cuentó ne che'é tuvi' soj, man tinuj, man nocoj. Síí nanó cuentó ne do', síí araa cacun' xráá tuvi' do', so' me síí taj se vaa taj che'é cunō ní' cunudañj se-tucuañj Diose chuguañj. Ne síí a'mii danj ro', nuveé sij uno se-tucuañj Diose me so' ma'. Maan se síí naqui'yaj cuu se-tucuañj Diose me uun so' nanj ei. ¹² Dan me se orún' Diose ya me síí cuchruj se-tucuañj Diose, ne veé orún' Diose me síí ca'nej cacun' che'é ní' vaa güii, ne so' me síí guun nucuaj tinanii man ní' rihaan sayuun, ne veé so' me síí guun nucuaj ca'nej man ní' rihaan ya'an ei. Tzaj ne ní' me se yuvií uun me ní', ne taj che'é caraa ní' cacun' xráá tuvi' ní' ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ne ne'en ní' daj quirán' ní' a'yuj a

¹³ Ne vaa soj sij a'mii nana nihánj uún a: “Cuan' se, a'yuj se, ca'anj núj 'o chuman' cayáán núj 'o yo', ne quiraan núj rasuun natu'vee núj, ne qui'yaj canaán ndo'o núj sa'anj”, taj soj, ne nihánj me se cunō soj ca'mij á. ¹⁴ Nij soj me se ne ne'en uxrá soj daj quirán' soj a'yuj a ma'. 'Q se ase vaa ngaa ya'aan ro', danj vaa soj rihaan chumii nihánj, ne nanij ngaa ya'aan 'o orá le'ej nii, ne ra'yanj naxtun' uún ngaa ya'aan yo' nanj adonj. ¹⁵ Che'é dan nō xcúún soj cataj soj: “Sese me rá síí 'nij ra'a man ní', ne ca'vee gaa i'na' ní', ne ca'vee

qui'yaj suun ní' á”, cataj soj á. ¹⁶ Tzaj ne soj me se a'mii xta' ndo'o soj rihaan Diose, ne chi'ii ndo'o vaa nu' nana xta' a'mii soj adonj. ¹⁷ Tzaj ne sese ne'en ní' daj me rá Diose qui'yaj ní', ne ne 'yaj ní' ndaa vaa me rá Diose qui'yaj ní', gaa ne guun ní' síí tumé ndo'o cacun' nanj adonj.

5

Nana nihánj taj xna'anj se vaa quirán' ndo'o nij ru'vee sayuun a

¹ Ne soj sij ru'vee me se yaj me se quene'en soj ei. Ta'vee uxrá soj che'é sayuun quirán' soj vaa güii chuguañj. ² Ne rihaan Diose me se ase vaa se cuchruu vaa nu' si'yaj soj, ne ase vaa yatzíj navij chá xcuu vaa nu' sagan' soj, ³ ne ase vaa aga' navij qui'yaj tucunj yoo ro', danj vaa nu' se-sa'anj soj, ne tucunj yoo yo' ro', ni'yaj Diose, ne xcaj Diose cuentá se vaa síí yanu' me soj rihaan síí nique, ne che'é dan cacaa ma'an soj, qui'yaj tucunj yoo yo' adonj. Dan me se uxrá caraa sa' soj sa'anj rihaan chumii nihánj, tzaj ne nichrun' ca'anj ni'ya chumii nihánj nanj adonj. ⁴ Dan me se acaj ndo'o Diose cuentá se vaa ne naru'vee sa' soj tu'vee se-mozó soj síí rii xnaa soj a. Ne aguáj ndo'o nij mozó yo' rihaan Diose che'é se-sa'anj nij so' chuguañj. Ne catúj se-nana nij so' xréé Diose sij uun chij ndo'o rej xta' nanj ei. ⁵ Ne dan me se uun

niha' uxrá rá soj rihaan chumii nihánj, ne inanj rasuun sa' uxrá mán rihaan soj, ne ase vaa xcáá namij ro', danj vaa soj, ne ne acaj soj cuentá se vaa nichrun' ca'na' sayuun rihaan soj a ma'. ⁶ Tzaj ne dan me se cuta' ndo'o soj cacun' xráá nij síi sa', ne ndaa ticavi' soj man ta'aj tuvi' nij so', ne ca'ne' sa' guee rá nij so' cavi' tuvi' nij so', qui'yaj soj a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa gaa inaj nimán ní' cachinj ni'yaj ní' rihaan Diose a

⁷ Che'é dan gaa inaj nimán soj na'vij soj ndaa se quisij güii ca'na' uún síi 'nij ra'a man ní', tinuj, nocoj. Xcaj soj cuentá daj 'yaj síi unô naa ei. Naj vaa nimán so' na'vij so' maan che'é rej cachij sa' ve'é xnaa so', gaa ne quirij so' tan' adonj. ⁸ Danj qui'yaj guee soj, ne gaa inaj nimán soj, ne ca'nej nucuj soj nimán soj, che'é se nichrun' ca'na' síi 'nij ra'a man ní' ei. ⁹ Se ca'mii soj nana nij che'é tuvi' soj, ne se gaa nanj quitaj cacun' xráá ma'an soj, man tinuj, man nocoj. 'O se aj nicun' chruun síi ca'ne' cacun' che'é ní' rej ta'yaa ei. ¹⁰ Xcaj soj cuentá, ni'yaj soj nij síi nata' se-nana Diose gaa naá se vaa nucuj nimán nij so' rihaan sayuun, ne ase vaa qui'yaj nij so' ro', danj gaa qui'yaj soj ei. ¹¹ Ne uxrá cavii sa' nij síi nucuj nimán rihaan sayuun, rá ní', ni'yaj ní' man nij so', ne aj cuno soj se vaa nucuj nimán síi cu'naj Job rihaan sayuun gaa naá, ne aj ne'en soj se vaa

avii sa' nu' nij síi vaa danj, 'yaj síi 'nij ra'a man ní', che'é se 'ee uxrá rá so' ni'yaj so' man ní' chuguanj.

¹² Dan me se nana nihánj me nana nocoj doj rihaan nu' nij nana, tinuj, nocoj. Se cuta' soj raá Diose ca'mii soj mei. Se cataj soj chumanj yo'óo man soj, sese se ca'mii ya soj mei. Ne me ma'an yo'óo rasuun, ne se ca'mii soj danj che'é ma'. Sese ca'vee qui'yaj soj, rá soj, ne: "Ca'vee ei", cataj uun soj, ne sese se ca'vee qui'yaj soj, rá soj, ne: "Se ca'vee ma'", cataj uun soj, gaa ne se cuta' Diose cacun' xráá soj man chuguanj.

¹³ Sese vaa 'o tuvi' soj ran' sayuun, ne cachinj ni'yaj so' rihaan Diose á. Sese vaa 'o tuvi' soj niha' rá, ne cachraa so' chra' rihaan Diose á. ¹⁴ Sese vaa 'o tuvi' soj ran', ne nacunj so' man nij síi chij nicaj yu'unj man nij síi noco' man Jesucristó ca'na' nij so', ne cata' tu'va nij so' se-chuvii síi 'nij ra'a man ní', ne cutaa nij so' casté raá síi ran', ne cachinj ni'yaj nij síi chij yo' rihaan Diose che'é síi ran' a. ¹⁵ Sese ya amán rá nij síi achín ni'yaj rihaan Diose se vaa racuj Diose man síi ran', ne nahuun síi ran' yo', qui'yaj síi 'nij ra'a man ní', ne sese tumé síi ran' yo' cacun', ne quinavij cacun' xráá so' a. ¹⁶ Che'é dan ndaa 'o 'o ní' nata' ya rihaan tinúú ní' che'é cacun' tumé ní', ne ndaa 'o 'o ní' cachinj ni'yaj rihaan Diose che'é tuvi' ní', gaa ne nahuun ní', qui'yaj

Diose a. Sese vaa 'o síi vaa nica ya nimán achiín ni'yaj uxrá rihaan Diose, ne cunō ya Diose, ne qui'yaj Diose ndaa vaa cachíin ni'yaj so' ei. ¹⁷ Nanj yuvii me síi cu'naj Elías síi cayáan gaa naá, ne ase vaa ma'an ní' vaa so', tzaj ne cachíin ni'yaj so' rihaan Diose se vaa se caman', ne quisij ndaa va'nuy ya yo' táa yanée ne caman' qui'yaj so', qui'yaj Diose gaa cachíin ni'yaj so' rihaan Diose ei. ¹⁸ Ndaa síj, gaa ne cachíin ni'yaj uún so' maan rihaan Diose, gaa ne caman' uún, qui'yaj Diose, gaa ne cavii sa' naa a.

¹⁹ Cuno soj ca'mjj, tinuj, nocoj. Sese tanáj xco 'o tuvi' soj se-tucuanj Diose tucuaán ya, ne sese guun nucuaj yo'ó tuvi' soj qui'yaj canaán so' canicaj uún síi ca'anj yaníj yo' canoco' so' tucuaán sa', ²⁰ ne dan me se síi qui'yaj canaán yo' me se so' me síi tinanii man tuvi' rihaan sayuun adonj. Ne guun nucuaj so' tinanii so' man nimán tuvi' so' rihaan sayuun ei. Dan me se ca'néj nocōo ndo'o so' cacun' xráá tuvi' so' adonj.

Nihánj me 'o yanj cartá qui'yaj sít cu'naj Pedró ca'néé so' rihaan nij yuvij noco' man Diose a

1 'Uñj ro', me sít cu'naj Pedró, ne apóstol cune' Jesucristó ca'anj nata' rihaan yuvij che'é so' mej a. Ne qui'yáá 'uñj yanj nihánj ca'nej 'uñj rihaan soj sij narií Diose man canoco' man so' sij cha'nuu ca'anj estadó Ponto do', estadó Galacia do', estadó Capadocia do', estadó Asia do', estadó Bitinia do', che'é sayuun quiran' soj a. ² Asij naá quene'en Rej ní Diose se vaa canoco' soj man so', ne che'é dan quinarií so' man soj, gaa ne guun che'e soj canoco' soj man orún' Diose, qui'yaj Nimán Diose, che'é se me rá so' cunó soj rihaan so', ne me rá so' cunuú sa' nimán soj qui'yaj ton man Jesucristó ton cayanj man so' gaa cavi' so' che'é ní a.

Me rá 'uñj qui'yaj ndo'o Diose se luj che'é soj, ne gaa xej ndo'o nimán soj qui'yaj Diose a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa na'vij ní güii cayáán ní rihaan Diose a

³ Cunaj uxrá vaa Diose Rej Jesucristó sij 'nij ra'a man ní', cataj ní á. Dan me se cunuu 'ee uxrá rá so' ni'yaj so' man ní', ne che'é dan

naqui'yaj i'na' so' man Jesucristó, ne che'é se cunuu i'na' uún Jesucristó ro', che'é dan guun ta'nij Diose man ní', ne che'é se ta'nij Diose me ní', che'é dan guun niha' rá ní' ne na'vij ní' quisij güii cayáán ní' rihaan Diose nu' cavii nu' ca'anj ei. ⁴ Ne dan me se vaa se sa' nicaaj Diose rque Diose man soj asa' nucui' soj rihaan so', ne daj chihaa míj se quiri' se sa' yo', ne yo'o gaa sa' yo' nu' cavii nu' ca'anj nanj adonj. ⁵ Nucuj ndo'o Diose, ne che'é se amán rá soj ni'yaj soj man Jesucristó, che'é dan tumé Diose man soj, che'é rej ca'vee cavii sa' soj asa' quisij güii ca'anj ni'ya chumii nihánj ne quene'en ní' nu' se vaa qui'yaj so' che'é ní' ei.

⁶ Che'é dan guun niha' uxrá rá soj nanj á. Dan me se nda' se cuano nanó rá soj che'é sayuun 'na' rihaan soj doj güii nanj rihaan chumii nihánj cuano, tzaj ne aj guun niha' ndo'o rá soj, che'é se ne'en soj se vaa cavii sa' soj vaa güii, qui'yaj Diose chuguanj. ⁷ Dan me se ne'en soj se vaa aga' oró mí me se se man uun rihaan chumii nihánj me yo', ne vaa güii ca'anj ni'ya yo' ga chumii nihánj, tzaj ne axríj ya'an nii man aga' oró mí yo', che'é rej me rá nii xcaj nii cuentá sese aga' sa' me yo' ni', ase aga' nij me yo' a. Ne ase vaa ya'an rihaan aga' oró mí yo' ro', danj vaa sayuun rihaan soj, ne che'é sayuun ran' soj ro', che'é dan acaj ní' cuentá sese ya ya amán rá soj ni'yaj soj

man Dioso ni', ase 'yaj ma'an soj a. Tzaj ne sa' doj vaa soj rihaan aga' oró mii' yo', ne daj chihaa mij se ca'anj ni'ya soj, sese amán ya rá soj ni'yaj soj man Dioso mei. Dan me se uxrá cavii sa' Dioso, qui'yaj soj, ne uxrá ca'mii sa' yuvii che'é Dioso, asa' ca'na' uún Jesucristó rihaan chumii nihánj chuguanj.

⁸ Ne Jesucristó me se nda' se ne quene'en rihaan soj man so', tzaj ne amán rá soj ni'yaj soj man so', ne ne ne'en xa' rihaan soj man so' nihánj cuano, tzaj ne che'é se cuchumán ya rá soj ni'yaj soj man so' ro', che'é dan guun niha' uxrá rá soj che'é se aj ne'en soj se vaa cavii sa' uxrá soj adonj. ⁹ Ne che'é se amán rá soj ni'yaj soj man Dioso ro', che'é dan cavii sa' nimán soj rihaan so' ei.

¹⁰ Dan me se nij síi nata' se-nana Dioso gaa naá ro', nata' nij so' che'é se luj qui'yaj Dioso che'é soj, ne guun ndo'o rá nij so' xcaj nij so' cuentá daj gaa cavii sa' yuvii qui'yaj Dioso, ne naqui'yaj cuu nij so' cúu yave nij so' che'é nu' nij rasuun sa' chuguanj. ¹¹ Dan me se naqui'yaj cuu uxrá ya nij so' aman ca'na' síi ca'nej Dioso rihaan chumii a. 'O se nicaj yu'unj Nimán Jesucristó man nij so', ne ma'an Nimán Jesucristó cataj xna'anj rihaan nij so' daj quiran' ma'an Jesucristó asa' ca'na' so' do', che'é suun sa' cata so' asa' quisij quiran' so' sayuun do' a. ¹² Dan me se

cataj xna'anj Dioso rihaan nij so' se vaa nuveé ma'an nij so' me nij síi quene'en ca'na' síi ca'nej Dioso ma'. Tananj nu' nij soj me nij síi quene'en man síi ca'nej Dioso, asa' ca'na' so', taj Dioso rihaan nij síi nata' se-nana Dioso gaa naá yo' a. Ne nihánj me se nij síi nata' se-nana Dioso nana sa' yo' yaj ro', ca'neé Dioso Nimán Dioso rihaan nij so', ne aj nata' nij so' nu' se vaa qui'yaj Jesucristó síi ca'neé Dioso rihaan chumii nihánj cuno soj a. Ne ndaa nij se-mozó Dioso síi yanj xta' me rá quene'en daj gaa cavii sa' ní' qui'yaj Jesucristó ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nacúun Dioso man ní' guun ní' síi sa' inanj rihaan so' a

¹³ Che'é dan 'o ca'nej nimán soj qui'yaj soj ndaa vaa me rá Dioso ei. Gaa chij rá soj ga tuvi' soj, ne yo'o gaa nucuaj rá soj man Dioso se vaa qui'yaj ndo'o so' se luj che'é soj asa' ca'na' uún Jesucristó rihaan chumii nihánj ei. ¹⁴ Dan me se guun soj síi uno sa' rihaan Dioso ei. Gaa naá me se ne quene'en soj daj vaa Dioso, ne inanj guun rá soj qui'yaj soj se nij, tzaj ne yaj me se se guun qui'yaj uún soj danj mei. ¹⁵ Tananj che'é se síi sa' inanj me Dioso síi nacúun man soj canoco' soj, che'é dan ma'an soj ro', no xcuún guun síi sa' ei. ¹⁶ Che'é dan no nana nihánj rihaan danj Dioso a: "Síi sa' inanj mé 'unj, ne che'é dan guun soj

sí sa' inanj uún á”, taj Diose rihaan nij sí canoco' man so' gaa naá a.

17 Diose ro', me sí nica inanj a'ne' cacun' che'é 'o 'o ní' ndaa vaa 'yaj 'o 'o ní', ne che'é se: “Ataj chij”, taj soj rihaan Diose gaa achíin ni'yaj soj rihaan so' ro', che'é dan 'o caraa cochroj soj rihaan so' doj nij güii cayáán soj rihaan yo'óó nihánj á. 18 Aj ne'en soj daj qui'yaj Diose gaa tinanii so' man soj rihaan tucuaán nij rma'an canoco' nij xii soj sí cumán gaa naá, ne nuveé sa'anj me se go' Diose gaa tinanii so' man soj ma'. Sa'anj me se se navij uun me yo' ei. 19 Tzaj ne ca'neé Diose man Jesucristó cavi' ya so' cayanj ton man so' che'é ní', ne ase vaa avi' matzinj le'ej sa' inanj 'yaj nij sí israelitá che'é cacun' tumé nij so' ro', danj vaa cavi' Jesucristó che'é ní', ne so' me se vaa yu'vee ndo'o nó so' che'é se taj cacun' tumé so' man chuguanj. 20 Dan me se asij ataa qui'yaj Diose chumij, ne aj ne'en Diose se vaa cavi' Jesucristó che'é ní', ne cuano gaa nichrun' quinavij chumij nihánj me se curuvi' Jesucristó rihaan chumij nihánj che'é ma'an nij soj ei. 21 Ne che'é se vaa qui'yaj Jesucristó che'é soj ro', che'é dan amán rá soj ni'yaj soj man Diose sí naqui'yaj i'na' man Jesucristó, ne cune' Diose man so' se vaa guun chij so' a. Ne che'é se danj qui'yaj Diose ro', che'é dan amán rá soj ni'yaj soj man Diose, ne na'vij

soj quisij güii cavi' sa' ndo'o soj qui'yaj so' a.

22 Dan me se uno soj se-nana Diose nana ya, ne che'é dan cunuu sa' nimán soj, ne che'é dan no xcuún soj gaa 'ee rá soj man tuvi' soj adonj. Se cataj rma'an soj se vaa 'ee rá soj man tuvi' soj ma'. Ya gaa 'ee ndo'o rá soj man tuvi' soj ei. 23 'O se cunuu i'na' nimán soj, qui'yaj se-nana Diose, ne nuveé se cavi' me se-nana Diose ma'. Tananj ase vaa 'o rasuun vaa i'na' vaa se-nana Diose, ne daj chihaa míj se ca'anj ni'ya yo' mei. 24 Che'é dan nó nana nihánj rihaan danj Diose a: “Ase vaa coj chrin' man tacaan ro', danj vaa taran' ní', ne ase vaa yâj taj raaj coj ro', danj vaa suun sa' 'yaj ní' a. Daj se vaa naco coj ne navij yâj ayuu ro', danj vaa ní' navij ní' a. 25 Tzaj ne daj chihaa míj se navij se-nana sí 'nij ra'a man ní' ma'”. Danj taj nana no rihaan danj Diose, ne se-nana Diose yo' me nana sa' nata' núj rihaan soj adonj.

2

1 Che'é dan ca'ne' rá soj ga suun noco' tucuaán chi'ii ei. Se nachri' soj ni'yaj soj nu' tuvi' soj mei. Se tiha' yu'unj soj man tuvi' soj mei. 'O ndaa taj soj ro', veé danj qui'yaj guee soj ei. Se guun xcoj ruvaa rá soj ni'yaj soj tuvi' soj mei. Se nanó soj cuentó ne che'é tuvi' soj ma'. 2 Ase vaa me ndo'o rá leé no cutzii leé no too ro', danj guun ndo'o rá soj tucuyón soj se-nana Diose

nana ya, ne ase vaa racu'ij too man le'e no achij le'e no ro', danj gaa racu'ij se-nana Diose man soj cunu sca' niman soj chuguanj. Dan, gaa ne cavii sa' ndo'o soj, qui'yaj Diose ei. ³ O se aj ne'en soj se vaa ve'e ndo'o 'yaj si' 'nij ra'a man ni' che'e ni' adonj.

Nana nihanj taj xna'anj se vaa ase vaa yuvej sa' vaa Jesucristo a

⁴ Ca'na' soj rihaan Jesucristo ei. Ase vaa 'o yuvej xij sa' uchruj nii asino yaan tacoo ve' gaa nachraj nii ve' ro', danj vaa so', tzaj ne nij si' man rihaan chumii nihanj me se nachri' nij so' ni'yaj nij so' yuvej yo', tzaj ne si' sa' ndo'o narii Diose me so' nanj adonj. ⁵ Ne ase vaa nij yuvej le'ej nii nata' xraa yuvej xij ro', danj vaa taran' soj, sese canoco' raan soj man Jesucristo, ne ve'e cuman rcua'aan soj, qui'yaj Jesucristo, gaa ne cunu sa' niman soj, gaa ne ase vaa xrej ro', danj gaa soj rihaan Diose, ne ase vaa se sa' nago' nij xrej rihaan Diose ro', danj gaa se sa' qui'yaj soj che'e se me soj si' noco' man Jesucristo, gaa ne caran' ra' Diose se vaa 'yaj soj ei.

⁶ Che'e dan no nana nihanj rihaan danj Diose a: "Ni'yaj so' ei. Aj cune' 'unj yo'o yuvii chuman' Jerusalen naj rej cu'naj Sion, ne ase vaa 'o yuvej vaa so', nucuaj ndo'o so' chuguanj. Sij sa' ndo'o me so', ne quinari' 'unj man so',

ne ase vaa yuvej xij une' yuvii tacoo ve' ro', danj gaa so', ne sese cuchuman ra' yo'o so' quene'en so' man si' cune' 'unj, ne se guun na'aj so' ma'. Tananj cavii sa' ndo'o so' adonj". Danj cataj Diose, ca'mii so' che'e Jesucristo gaa naa a. ⁷ Vaa yu'vee ndo'o no Jesucristo rihaan soj sij aman ra' ni'yaj man so', tzaj ne xa' nij si' ne aman ra' ni'yaj man Jesucristo me se quisij ya ndaa vaa taj nana nihanj nana no rihaan danj Diose adonj: "Yuvej quiri'ij nij si' cune' ve' ro', guun yuvej sa' doj rihaan taran' nij yuvej naj tacoo ve' yo' nanj adonj", taj danj Diose a. ⁸ Ne: "Naxru' yuvii, qui'yaj yuvej yo', ne guun na'aj nij yuvii gaa quene'en nij yuvii man so'", taj yo'o nana no rihaan danj Diose a. Ne nij si' ne aman ra' ni'yaj man Jesucristo me se che'e se ne cunonj so' se-nana Diose ro', che'e dan naxru' nij so' ne quiri'ij so' a. Dan me se ca'nee ra'a Diose man nij so' quiran' nij so' danj nanj ei.

Nana nihanj taj xna'anj se vaa narii Diose man ni' sij noco' man Jesucristo a

⁹ Xa' soj, tzaj ne sij narii Diose me soj, ne xrej uun chij ya nuu rihaan Diose me soj, ne sij cunu sa' niman me soj, ne yuvii man chuman' noco sa' ndo'o ya uun chij Diose rihaan me soj, ne che'e se me ra' Diose nata' soj che'e se sa' qui'yaj so' ro', che'e dan narii so' man soj ei.

Dan me se sij noco' tucuáan rmi' me soj gaa naá, tzaj ne canacúun Diose man soj xcaj soj cuentá, ne cunaj uxrá vaa se-tucuanj Diose tucuáan noco' soj cuano ei. ¹⁰ Dan me se gaa naá me se nuveé yuvij 'nij ra'a Diose me soj, ne ne gaa 'ee rá Diose nij'yaj Diose man soj ma'. Tzaj ne yaj me se cunuu 'ee rá so' ni'yaj so' man soj, ne guun soj sí chéé ga ma'an Diose, ne 'nij ra'a Diose man soj ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa qui'yaj suun ní' rihaan Diose á

¹¹ Dan me se 'ee ndo'o raj man soj, ne qui'yaj soj se ndo'o uxrá, ne cunaj soj ei. Nuveé chihanj ní' me chumi man ní' cuano, man tinuj, man nocoj. Ase vaa 'o sí aran' me ma'an rej ro', danj vaa ní' rihaan chumi nihánj cuano ei. Che'é dan se guun qui'yaj soj rasuun chi'ij me rá nee man soj qui'yaj soj ma'. 'O se unu' se chi'ij yo' ga nimán ní' adonj. ¹² Ne ve'é inanj qui'yaj soj rej ne soj sca'núj nij sí chi'ij man rihaan chumi nihánj, gaa ne sese guun rá nij so' cuta' nij so' cacun' rmi' xráa soj se vaa nij 'yaj soj, gaa ne xcaj nij so' cuentá se vaa ve'é inanj 'yaj soj ei. Gaa ne güi cuchí' Diose rihaan nij so' me se cataj nij so' se vaa sa' uxrá vaa Diose chuguanj.

¹³ Che'é se sij noco' man sí 'nij ra'a man ní' me soj ro', che'é dan cunaj soj rihaan taran' nij sí nicaj suun ei.

Dan me se cunaj soj rihaan sí nicaj suun noco emperador, che'é se sij uun chij doj me so' ei. ¹⁴ Ne dan me se cunaj soj rihaan yo'ó nij sí nicaj suun gobernador noco' do' nij uún, che'é se sij a'ne' suun sí nicaj suun emperador rihaan me nij so', ne no xcuún nij so' qui'yaj nij so' sayuun man nij sí chi'ij do', ca'mij sa' nij so' che'é nij sí sa' do' chuguanj. ¹⁵ Ne me rá Diose qui'yaj ní' se sa', gaa ne cunuu dínj tu'va nij sí ne acaj cuentá sí tu'va rma'an nana nij che'é Jesucristó chuguanj. ¹⁶ Ne'en ní' se vaa sij chéé uun me ní', tzaj ne se guun cataj ní' se vaa che'é dan me ca'vee qui'yaj ní' me ma'an se chi'ij ma'. Tananj guun ní' sí 'yaj suun rihaan Diose ei. ¹⁷ Dan me se ve'é ca'mij soj ga daj a yuvij, ne gaa 'ee rá soj man nu' nij sí amán rá ni'yaj man Jesucristó, ne cunaj soj rihaan Diose, ne ve'é caraa cochroj soj rihaan sí nicaj suun emperador ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ase vaa ca'ne' sa' guee rá Jesucristó gaa quiran' so' sayuun ro', danj gaa qui'yaj ní' a

¹⁸ Ve'é cunaj soj rihaan se-ru'vee soj sij uun mozó á. Nuveé inanj rihaan nij ru'vee sa' ru'vee ni'yanj a'mii cunaj soj ma'. Veé danj cunaj uún soj rihaan nij ru'vee nij 'yaj do' uún nanj ei. ¹⁹ Ne sese quiran' ta'aj soj sayuun qui'yaj se-ru'vee ta'aj soj ru'vee chi'ij, che'é se maan se sij noco' man Diose me sí

ran' sayuun yo', ne sese a'ne' sa' guee rá síí ran' sayuun yo' ga suun tucuáa rihaan ru'vee, gaa ne cunaj uxrá 'yaj so' ni'yaj Diose adonj.

²⁰ Dan me se síí tumé ya cacun' ro', vaa che'é cayuun so', ne nda' se ca'vee ca'ne' guee rá so' ayuun so' do', ran' so' sayuun do', tzaj ne se cataj ní se vaa cunaj 'yaj so' ran' so' sayuun a ma'. Maan che'é cacun' tumé so' me ayuun so' nanj á. Tzaj ne síí inanj se sa' 'yaj me se sese ca'ne' sa' guee rá so' quiran' cachrij so' sayuun che'é Diose, ne cunaj uxrá qui'yaj so' nanj á. ¹Q se Diose ro', me síí naru'vee nu' sayuun quiran' so' che'é so' nanj adonj. ²¹ ¹Q se canacúun Diose man ní canoco' ní man so' ne quiran' ní sayuun adonj. Tananj Jesucristó, tzaj ne quiran' so' sayuun che'é ní, ne ca'ne' sa' guee rá so' gaa quiran' so' danj adonj. Dan me se ndaa rá se vaa ca'ne' rá Jesucristó gaa quiran' so' sayuun che'é ní ro', danj gaa guee ca'ne' rá ní quiran' ní sayuun, rá so' ei. ²² Ne Jesucristó me se a 'ó nana ne do', a 'ó cacun' do', ne nari' ní tu'va so' mei. ²³ Ca'mii chree yuvij che'é so', tzaj ne ne ca'mii chree so' che'é nij yuvij ma'. Quiran' so' sayuun, tzaj ne ne ca'mii so' nana quij ma'. Tananj guun rá so' se vaa Diose síí a'ne' nica cacun' che'é ní ro', so' me síí ca'ne' cacun' che'é so' vaa güii a. ²⁴ Cacun' tumé ní ro', nata' xráá Jesucristó gaa cavi' so' rihaan rcutze,

che'é rej ca'ne' rá ní ga suun 'yaj cacun' ne inanj tucuáan sa' canoco' ní a. Ne che'é se go' nii xráá so' ro', che'é dan nahuun sa' nimán soj a.

²⁵ Dan me se ase vaa matzinj cha'nuu rco' ro', vaa soj gaa naá, ne ne canoco' soj man Diose gaa naá, tzaj ne yaj ro', canicaj nimán soj, ne guun che'e soj canoco' soj man Jesucristó, ne ase vaa síí ve'é ndo'o tumé daán matzinj ro', danj vaa so' ga soj cuano, ne ve'é nica'j yu'unj so' man soj cuano ei. Dan me se so' me síí uun chij rihaan nimán soj cuano chuguanj.

3

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj yuvij ga nica yuvij a

¹ Ase vaa no xcúun mozó cunó mozó rihaan se-ru'vee mozó ro', danj vaa no xcúun soj chana cunó soj rihaan nica soj á. Gaa ne ca'vee se na'vej rá nica ta'aj soj cunó nij so' se-nana Diose, tzaj ne che'é se ve'é ndo'o 'yaj soj rihaan nica soj ro', che'é dan guun rá nica soj canoco' nij so' man Diose ga soj chuguanj. Dan me se ca'vee se se guun rá nica soj ca'mii natáj soj rihaan nij so', tzaj ne che'é se ve'é ndo'o 'yaj ma'an soj, che'é dan guun rá nica soj canoco' nij so' man Diose ei. ² Dan me se xcaj nij so' cuentá se vaa chana aráj cochroj rihaan nica me soj, ne nuveé chana niha' rá me soj a. ³ Se caráya'anj ndo'o soj chana che'é rej ni'quee sa' soj ma'. Se nanó rá soj che'é rej

daj gaa yuvé raaj soj do', che'é caquí canoco' xrée soj do', che'é ticuu cunuû chihá soj do', che'é yatzi tu'vee cunuû soj do' ma'. Se guun rá soj se vaa ve'é gaa soj qui'yaj rasuun danj ma'. ⁴ Dan me se xcaj soj cuentá che'é nimán ma'an soj che'é rej gaa sa' nimán soj á. 'O se ve'é gaa nimán soj, ne dínj gaa nimán soj, ne nimán soj me se daj chihaa míj se quiri' yo' ma'. Ne ve'é gaa soj, gaa ne caran' rá Diose ni'yaj Diose man soj adonj. ⁵ Danj qui'yaj nij chana canoco' man Diose cumán gaa naá, ne nucuj rá nij no' man Diose, ne ve'é cuno nij no' rihaan nica nij no', che'é rej ve'é gaa nij no' a. ⁶ Ne danj qui'yaj chana cu'naj Sará, ne ve'é cuno no' rihaan nica no' sí cu'naj Abraham, ne: "Sí chij", cataj no' ni'yaj no' man so' a. Dan me se sese sa' inanj qui'yaj soj, ne sese a 'o xco' se cuchu'vi' soj, gaa ne guun soj ta'nij si'no ní cu'naj Sará uún chuguanj.

⁷ Ne tananj soj sno'o uún, ne xcaj soj cuentá me se achiin man nica soj, ne ve'é cayáan soj ga no' ei. Xcaj soj cuentá se vaa nucuj soj doj rihaan no', ne che'é dan ve'é qui'yaj soj ga no' á. Ne xcaj soj cuentá se vaa 'o cyaan cayáan chana rihaan Diose nu' cavii nu' ca'anj a. Sese ve'é qui'yaj soj, ne se guun vij rá soj gaa achín ni'yaj soj rihaan Diose ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nda' se quiran' nij sí 'yaj

se sa' sayuun cuano, tzaj ne vaa güii cavii sa' uxrá nij so' a

⁸ Daj yo'ó nana cataj xna'anj 'unj rihaan soj, ne dan me se cyaan gaa nimán taran' soj ga tuvi' soj, ne dan me se ase 'ee rá soj tinúú a'ngaa soj ro', danj gaa 'ee rá soj man tuvi' soj yo'ó nij sí amán rá ni'yaj man Jesucristó á. Raquíj soj man nij sí ran' sayuun, ne gaa nica' nimán soj ei. ⁹ Ca'vee se qui'yaj chi'ii yuvii man soj, tzaj ne se qui'yaj chi'ii soj man nij yuvii ma'. Ca'vee se ca'mii chree yuvii che'é soj, tzaj ne se ca'mii chree soj che'é nij yuvii ma'. Tananj ve'é ca'mii soj ga nij yuvii ei. 'O se canacúun Diose man soj, che'é rej qui'yaj soj danj, gaa ne ca'vee ca'mii luj Diose che'é ma'an soj chuguanj. ¹⁰ 'O se nana nihánj nó rihaan danj Diose, taj yo' se vaa: "Sese me rá yo'o so' guun niha' rá so' cayáan so', ne sese me rá so' cavii sa' so', ne se ca'mii so' nana nij se ca'mii so' nana ne se ca'mii so' nana chree do' ma'. ¹¹ Naxuun so' man so' rihaan suun chi'ij, ne inanj se sa' qui'yaj so' á. Dan me se nano' ndo'o so' rej ca'vee cayáan dínj so' ga tuvi' so', ne yo'o canoco' so' man chrej dínj yo' a. ¹² 'O se ni'yaj ndo'o Diose daj ran' nij sí vaa sa', ne nanó xrej Diose nu' nana achín ni'yaj nij so' rihaan so', tzaj ne taj ri'yunj Diose ni'yaj Diose man nij sí 'yaj chi'ii a", taj nana no rihaan danj Diose a.

¹³ Ne se guun rá yuvii

qui'yaj chi'ii yuvii man soj, sese sij niha' rá qui'yaj sa' me soj ma'. ¹⁴ Tzaj ne ca'vee se quiran' soj sayuun che'é se sij vaa sa' inanj me soj, tzaj ne vaa che'é guun niha' rá soj chuguanj. 'O se vaa güii cavii sa' soj adonj. Che'é dan se nanó rá soj, ne se kuchu'vi' soj che'é se vaa qui'yaj yuvii man soj ma'. ¹⁵ Caraa cochroj soj ni'yaj soj man Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' ei. Xcaj soj cuentá daj gaa ca'mii soj ga me ma'an síi xná'anj man soj me che'é me guun rá soj se vaa cavii sa' soj qui'yaj Diose vaa güii a. ¹⁶ Ve'é nata' soj rihaan nij síi xná'anj man soj, ne se naqui'yaj xta' soj nimán soj asa' nata' soj se-nana Diose ma'. A 'ó xco' se qui'yaj soj cacun' ma'. Gaa ne nij síi nachri' ni'yaj man soj sij noco' man Jesucristó che'é se ve'é inanj 'yaj soj me se guun na'aj nij so' che'é nana quij tu'va ma'an nij so' adonj. ¹⁷ Ne sese ca'vej rá Diose ne sese quiran' ní' sayuun che'é se qui'yaj sa' ní', ne cunaj quiran' ní' sayuun ei. Tzaj ne sese maan che'é se qui'yaj ní' cacun' ne quiran' ní' sayuun, ne nij uxrá vaa quiran' ní' sayuun gaa ei.

¹⁸ Tzaj ne Jesucristó me se nda' se taj cacun' tumé so', tzaj ne gaa cachée so' rihaan chumii nihánj, ne quiran' ndo'o so' sayuun che'é cacun' tumé ní' sij tumé cacun', che'é rej ca'vee nucui' ní' rihaan Diose chuguanj. Dan me se cavi' maan nee man

Jesucristó, tzaj ne cunuu i'na' nimán so' adonj. ¹⁹ Gaa ne ca'anj so' ca'mii natáj so' rihaan nij nana chree 'nij taga' rmi' a. ²⁰ Ne nij nana chree me se ne ca'vej rá nij so' cunó nij so' rihaan Diose gaa naá gaa cayáán síi cu'naj Noé adonj. Dan me se Noé me se 'yaj so' rihoo ne a'mii natáj so' se-nana Diose se vaa caman' uxrá, tzaj ne ne cuchuman rá nij yuvii ma'. Tzaj ne caráj x'naa Diose che'é nij yuvii, ne na'vij ndo'o Diose canicaj nimán nij so', tzaj ne ne canicaj nimán nij so', ne canó xráá nij so' gaa ca'na' na ya'anj a. Ne daj yo'ó tunj guee yuvii catúj rque rihoo, ne quinanii nij so' rihaan na ya'anj, qui'yaj na yo' nanj adonj. ²¹ Ne veé na me se 'yaj nanii ní' rihaan sayuun yo' yaj ei. Na ata' ne ní' me yo' chuguanj. Nuveé che'e rej guun rá ní' güej nacaj xráá ní' cata' ne ní' ma'. Che'é rej cataj ní' rihaan Diose se vaa guun rá ní' se vaa navij chrej chi'ii uun chij nimán ní' ne inanj se sa' guun rá ní' qui'yaj ní' rej rihaan ní' me se che'é dan cata' ne ní' adonj. Ne inanj che'é se cunuu i'na' uún Jesucristó gaa cavi' so' ro', che'é dan ca'vee quinanii ní' sij cata' ne rihaan sayuun chuguanj. ²² Dan me se quisij cunuu i'na' uún Jesucristó, gaa ne quinán' so' rej xta', ne x'núú Diose rej nuva' Diose yáán so' cuano, ne uun chij so' rihaan cunudanj nij se-mozó Diose do', rihaan nu' nij nana uun chij rihaan nij

rasuun man rihaan chumii nihánj do', rihaan yo'ó nij sũ man rej xta' adonj.

4

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj ní'yaj che'é se nichrun' ca'na' uún Jesucristó rihaan chumii nihánj a

¹ Dan me se che'é se quiran' ndo'o Jesucristó sayuun gaa me so' yuvij ro', che'é dan no xcúún soj ca'nej nucuj soj nimán soj, gaa ne ca'vee guun nucuj soj rihaan sayuun quiran' soj ei. Ne'en soj se vaa sí quiran' nee sayuun che'é Diose me se daj chihaa míj se qui'yaj canaán cacun' rihaan so' ma'. ² Dan me se doj güii quinaj cayáán so' rihaan chumii nihánj me se se qui'yaj uún so' me ma'an se nij me rá nee man so' qui'yaj so' ma'. Tananj qui'yaj so' ndaa vaa me rá Diose qui'yaj so' ei. ³ Dan me se gaa naá me se ya qui'yaj ndo'o soj nu' nij rasuun nij ndaa vaa me rá nij sí yanij chuguanj. Dan me se cachée soj chrej chi'ii do', chrej a'mii ga chana niha' rá do', chrej uun xno do', chrej a'mii chree do', yo'ó nij chrej chi'ii do', 'yaj soj chuguanj. Ne na'víj soj rihaan ya'anj cacój yuvij ndaa vaa na'vej rá Diose qui'yaj soj ei. ⁴ Tzaj ne yaj me se ca'ne' rá soj ga suun chée ga nij sí chi'ii ne 'yaj ndo'o se nij ga nij so' chuguanj. Che'é dan yaj me se ma'anj rá nij so' ni'yaj nij so' man soj, ne a'mii chree nij so' che'é soj cuano ei.

⁵ Tzaj ne aj nicun' chruun Jesucristó ca'ne' so' cacun' che'é nij sí vaa i'na' do', che'é nij sí cavi' do', ne nij sí chi'ii yo' ro', no xcúún nij so' nata' nij so' rihaan Jesucristó che'é nu' nij se chi'ii qui'yaj nij so' ei. ⁶ Maan che'é dan me ca'mii natáj Jesucristó se-nana Diose nana sa' ndaa rihaan nij sí cavi', che'é rej nda' se quiran' nij so' sayuun ga yo'ó nij yuvij che'é cacun' qui'yaj nij so' rihaan chumii nihánj, tzaj ne ca'vee cayáán nimán nij so' rihaan Diose nu' cavii nu' ca'anj a.

⁷ Nichrun' un' ca'anj ni'ya chumii nanj ei. Che'é dan gaa chij inanj rá soj, ne yo'ó xcaj soj cuentá, gaa ne ca'vee cachinj ni'yaj soj rihaan Diose chuguanj. ⁸ Ne suun sa' nocoo doj qui'yaj soj me nihánj, ne gaa 'ee rá soj man tuvi' soj nij sí amán rá ni'yaj man Jesucristó, ne sese 'ee rá ní' tuvi' ní', gaa ne quinavij ndo'o nij cacun' tumé tuvi' ní', qui'yaj ní' adonj. ⁹ Ca'vej soj caran' tuvi' soj sí amán rá ni'yaj man Jesucristó ve' tucua' soj, ne go' soj se chá cha nij so', ne se guun cataj soj se vaa sayuun uxrá vaa 'yaj soj danj ma'. ¹⁰ Dan me se qui'yaj Diose se luj che'é 'o 'o ní', rqué Diose suun rihaan 'o 'o ní' qui'yaj suun ní' che'é tinúú ní', ne ino doj vaa suun 'yaj suun 'o 'o ní' che'é tinúú ní', ne che'é dan no xcúún soj racuíj soj man tinúú soj, ndaa vaa uun nucuj soj chuguanj. ¹¹ Sese ca'mii natáj

yo'ō tuvi' soj, ne yo'ō cunuū rá so' se vaa se-nana Diose me nij nana a'mii natáj so' á. Sese qui'yaj suun yo'ō tuvi' soj che'é soj, ne qui'yaj so' nu' ndaa vaa guun nucuaj so' qui'yaj so' qui'yaj Diose á. Gaa ne ca'vee ca'mij sa' yuvij che'é Diose ni'yaj nij yuvij man soj sij noco' man Jesucristó ei. Ne Diose me se nu' cavii nu' ca'anj ca'mij sa' ní' che'é so', ne guun chij ndo'o so' adonj. Veé danj gaa ya ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa se nanó rá ní' che'é sayuun ran' ní' a

¹² Se ca'anj rá soj che'é sayuun quiran' soj, man tinuj, man nocoj. Ya quiran' ndo'o soj sayuun, che'é rej ca'vee xcaj soj cuentá sese sij amán ya rá ni'yaj man Diose me soj chuguanj. Ne se guun rá soj se vaa orún' soj me sí ran' sayuun ma'. ¹³ Maan se guun niha' rá soj che'é se ase quiran' Jesucristó sayuun ro', danj vaa ran' guee soj ga so', gaa ne güii ca'na' uún so' guun chij so' rihaan chumij nihánj me se ca'vee guun niha' doj rá soj ei. ¹⁴ Sese nachri' yuvij ni'yaj yuvij man soj che'é se sij noco' man Jesucristó me soj, ne vaa che'é guun niha' rá soj adonj. 'O se yanj Nimán Diose ga soj, ne uun chij ndo'o Nimán Diose ei.

¹⁵ A 'ó soj se guun sí ticavi' yuvij do', sí ituu do', sí chi'ij do', sí tiguíj man do' ma'. Tadó soj ei. Vaa che'é quiran'

sí vaa danj sayuun ei. ¹⁶ Tzaj ne sese quiran' yo'ō tuvi' soj sayuun che'é se sij noco' man Jesucristó me so', ne taj che'é guun na'aj so' ma'. Tananj che'é se sij noco' man Jesucristó me so' ro', che'é dan cataj so' se vaa sa' vaa Diose a. ¹⁷ 'O se yaj me se aj guun che'e Diose ca'ne' Diose cacun' che'é ní' sij tucua Diose a. Che'é dan ne'en ní' se vaa nij doj quiran' nij sí na'vej rá cunō se-nana Diose nana sa' asa' ca'ne' Diose cacun' che'é nij so' chuguanj. ¹⁸ 'O se danj Diose taj: “Nanj sí noco' ndo'o man Diose, tzaj ne sayuun ndo'o quinanjij nij so' rihaan sayuun, ne táa a nij sí ne noco' man Diose do', táa a nij sí chi'ij do', ne ca'anj ya nij so' rihaan ya'an ei”. Danj taj nana no rihaan danj Diose a. ¹⁹ Che'é dan xa' soj sij ran' sayuun ndaa vaa me rá Diose quiran' soj, tzaj ne yo'ō inanj qui'yaj sa' soj, ne dan me se ca'vej rá soj nicaj yu'unj Diose man nimán soj á. 'O se Diose me sí qui'yaj man soj, ne vaa che'é gaa nucuaj rá soj man so' ei.

5

Nana nihánj taj xna'anj che'é chrej narqué Pedró rihaan nij sí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó a

¹ Rihaan soj sij chij nicaj yu'unj man nij sí noco' man Jesucristó man daj a chuman' ca'mij cuano a. 'O se sí chij mé 'unj ga soj, ne sí quene'en sayuun se vaa quiran' Jesucristó mé 'unj, ne dan me

se ve'é guun chij 'un̄j gā Je-
sucristó asa' ca'na' uún so'
rihaan chumij nihánj, raj a.
2 Ase vaa nicaj yu'unj yuvij
man matzinj ro', danj gāa
ve'é nicaj yu'unj soj man nij
sí noco' man Diose ndaa vaa
ca'ne' Diose suun rihaan soj
á. Se naqui'yaj 'ee soj man soj
rihaan suun yo' ma'. Maan
se ve'é qui'yaj suun soj che'é
Diose ei. Ne se guun inanj
rá soj qui'yaj canaán soj che'é
suun 'yaj soj ma'. Tananj gāa
niha' rá soj che'é ma'an suun
yo' ei. 3 Ne se guun niha' rá
soj quirij ta'nga' soj rihaan
nij sí noco' man Jesucristó
ma'. Inanj ve'é qui'yaj suun
soj gā nij so', ne quene'en
nij so' daj qui'yaj soj, gāa ne
xcaj nij so' cuentá daj qui'yaj
ma'an nij so' uún a. 4 Gāa
ne asa' curuvi' Jesucristó sí
nicaj yu'unj man taran' ní' sij
nicaj yu'unj man nij sí noco'
man Jesucristó me se ca'na'
'o cachriin corona sa' inanj
cunuû raá ní', qui'yaj so', ne
dan me se nu' cavii nu' ca'anj
ve'é ndo'o gāa ní', qui'yaj Je-
sucristó chuguanj.

5 Tananj soj sij tachruu, ne
cuno soj rihaan nij sí chij,
ne ve'é dan me taran' soj me
se naqui'yaj nica' soj nimán
soj rihaan tuvi' soj á. 'O se
nana nihánj nó rihaan danj
Diose, taj yo' se vaa: "Aráan
Diose chrej rihaan nij sí xta'
nimán se cavii sa' nij so', tzaj
ne 'yaj Diose se luj che'é nij
sí nica' nimán a", taj nana
yo' a. 6 Che'é dan me yo'o
naqui'yaj nica' soj nimán soj

rihaan Diose sí nucuaj ndo'o,
ne cuno soj rihaan so', gāa
ne vaa güii, ne cavii sa' soj,
qui'yaj so' adonj. 7 A'ó xco' se
nanó rá soj ma'. Diose ro', me
sí nanó ndo'o rá daj ran' soj,
ne che'é dan me 'o gāa nucuaj
rá soj man so' ei.

8 Gāa sca' rá soj, ne tumé
soj man soj daj qui'yaj soj ei.
'O se vaa sí taj ri'yunj ni'yaj
man soj, ne sí chree me so',
ne ase 'yaj chuvaá aguá chéé
nano' xcuu cha ro', danj 'yaj
sí chree, chéé so' nano' so'
man sí ca'vee tirij' so' man
chuguanj. 9 'O raan canoco'
soj man Diose, ne daj chihāa
mij se cuno soj rihaan sí
chree mei. Xcaj soj cuentá
se vaa ase vaa sayuun ran'
soj ro', danj vaa guee sayuun
ran' taran' nij sí noco' man
Jesucristó man rihaan chu-
mij nihánj chuguanj. 10 Dan
me se Diose ro', me sí 'yaj
daj a se luj che'é soj, ne so'
me sí canacúun man soj cavii
sa' uxrá soj gā so' nu' cavii
nu' ca'anj che'é Jesucristó, ne
asa' quisij quiran' soj sayuun
doj güii rihaan chumij nihánj,
gāa ne cune' sa' Diose man
soj, ne naqui'yaj sca' so' man
soj, ne gāa nucuaj inanj rá
soj, qui'yaj so' adonj. 11 Ne
guun chij ndo'o Diose nu'
cavii nu' ca'anj, ne daj a güii
ve'é cayáan so' nanj adonj.
Amén.

*Nana nihánj taj xna'anj se
vaa ve'é cayáan nij sí ca'anj
yanj cartá nihánj rihaan, rá nij
tuvij Pedró a*

¹² Veé danj síj natá' 'ujj
 doj nij nanā nō rihaan yanj
 nihánj, nē tinú' Silvano me síi
 cachrón se-nānāj rihaan yanj
 nihánj, nē dan me se tinúú
 ní' síi nucuaj rá ní' man me
 so', nē dan me se nanā nihánj
 me se narquej chrej nucuaj
 rihaan soj, nē cataj xna'anj
 'ujj rihaan soj se vaa tucuáán
 nocō' ní' ro', ma'an yā tu-
 cuáán yo' me rej 'yaj Diose se
 luj che'é ní' chuguanj. Raan
 canocō' soj tucuáán yo' ei.

¹³ Dan me se nij tinúú ní'
 síi man chuman' nihánj chu-
 man' cu'nāj Babilonia ro', me
 rá nij so' se vaa ve'é cumān
 soj a. Narii Diose man nij so'
 gā soj canocō' taran' nij soj
 man Diose, nē vaa tinú' Mar-
 cos, nē ase vaa 'ō ta'níj ro',
 vaa so' rihanj, nē ve'é cayáán
 soj, rá so' uún a.

¹⁴ Ve'é uxrá ca'mijj soj nanā
 luj gā tinúú soj síi amán rá
 ní'yaj man Jesucristó gāa
 nari' tuvi' soj á.

Nē me ndo'o rá 'ujj gāa xej
 nimán cunudanj soj sij nocō'
 man Jesucristó qui'yaj Diose
 nanj chuguanj.

Nihánj me síj vij yanj cartá qui'yaj sí cu'naj Pedró ca'néé so' rihaan nij yuvij noco' man Diose a

1 'Unj ro', me sí cu'naj Simón Pedró sí 'yaj suun rihaan Jesucristó, ne apóstol cune' so' nata' rihaan yuvij che'é so' mej, ne qui'yáá 'unj yanj nihánj ca'nej 'unj rihaan soj sij noco' man Jesucristó, ne dan me se cuyaan yu'vee nó soj ga núj rihaan Diose ei. Dan me se sí nicá nimán me Jesucristó, ne amán rá soj ga núj ni'yaj soj man Diose, qui'yaj Jesucristó, ne so' ro', me Diose sí noco' ní', ne so' me sí tinanii man ní' rihaan sayuun adonj.

2 Me rá 'unj xcaj ndo'o soj cuentá che'é Diose do', che'é Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' do', gaa ne ca'vee quirí' ndo'o soj se luj ne gaa xej nimán soj, qui'yaj roj so' ei.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj ní' ne canoco' raan ní' man Jesucristó a

3 Dan me se canacúun Diose man ní' cavij sa' uxrá ní' ne guun chij ní' ga ma'an so', ne Jesucristó me se ya'anj ndo'o rá so', ne so' me sí qui'yaj xcaj ní' cuentá che'é Diose, ne che'é dan ca'vee cayáan sa' ní' ga Diose, ne ve'é canoco' ní' man Diose, ne taj a doj rasuun cachjin man

ní', qui'yaj so' ma'. 4 Ne che'é dan cata' tu'va so' che'é nij se luj qui'yaj ndo'o so' che'é ní', che'é rej ca'vee quinani soj rihaan se chi'ii nuu nimán nij sí man rihaan chumij nihánj, ne ase vaa ma'an Diose ro', danj gaa soj ei.

5 Ne che'é dan soj sij amán rá ni'yaj man Jesucristó me se yo'o naqui'yaj cuu soj che'é se-tucuanj Diose, ne naqui'yaj sca' ndo'o soj nimán soj, ne asa' guun sca' nimán soj, gaa ne terquee soj xcaj soj cuentá sa' doj che'é se-nana Diose, 6 ne asa' quene'en sa' soj se-nana Diose, gaa ne terquee soj guun soj sí tumé sa' man ma'an daj qui'yaj ma'an, ne asa' quisij tumé sa' soj man ma'an soj, gaa ne terquee soj guun nucuaj nimán soj rihaan sayuun, ne asa' quisij guun nucuaj nimán soj rihaan sayuun, gaa ne terquee soj qui'yaj soj ndaa vaa me rá Diose qui'yaj soj, 7 ne asa' quisij nari' soj qui'yaj soj ndaa vaa me rá Diose, gaa ne terquee soj cunu ni'yanj nimán soj, ne asa' quisij cunu ni'yanj nimán soj, gaa ne terquee soj cunu 'ee rá soj ni'yaj soj tuvi' soj ei.

8 Dan me se sese doj a nari' soj qui'yaj soj nu' danj daj a güii, gaa ne se ca'vee guun soj sí ni'yón sí ne ne'en qui'yaj suun che'é Diose a ma'. Tananj sa' uxrá doj quene'en soj man Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' adonj.

⁹ Tzaj ne síi ataa nari' qui'yaj nu' ndaa vaa taj 'unj nihánj me se ase vaa síi ne ruvi' gan' ni'yaj vaa so', se vaa síi tuchrii vaa so', ne nichrun' yáj tacúun so' ruvi' ni'yaj so', ne taj se 'yá' xcáj so' cuentá che'é nij rasuun nocoo doj a man adonj. Ne dan me se quini'yón so' nu' cacun' naruvii xráá so' gaa rque nanj adonj.

¹⁰ Che'é dan me doj a tananj terquee ndo'o soj canoco' raan soj man Diose, tinuj, nocoj. Dan, gaa ne quene'en ya soj se vaa nacúun Diose man soj ne narii Diose man soj cavii sa' soj ga so', ne daj chihaa mij se quiri' soj rihaan Diose ma'. ¹¹ Gaa ne Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' síi tinanii man ní' rihaan sayuun ro', ve'é uxrá nucuí' sa' soj rej guun chij so' nu' cavii nu' ca'anj, qui'yaj so' chuguanj.

¹² Che'é dan nda' se aj ne'en soj nana nihánj, ne nda' se aj guun che'e soj canoco' soj se-nana Diose nana ya vaa rihaan soj, tzaj ne nano niganj 'unj nana nihánj rihaan soj se gaa nanj quini'yón soj ei. ¹³ Vaa che'é ndo'o nanoj nana nihánj rihaan soj yaj gaa vaa i'na' 'unj rihaan chumii nihánj, raj chuguanj. ¹⁴ 'Q se aj ne'enj se vaa nichrun' cavii 'unj, ndaa vaa cataj Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' rihanj, ¹⁵ ne che'é dan yo'o qui'yáj ndaa daj a ca'vee ma'an, gaa ne nda' se cavij, tzaj ne yo'o cunuú rá soj nana sa' nihánj

ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa quene'en nij tuvi' Pedró se vaa síi uun chij me Jesucristó a

¹⁶ 'Q se gaa cataj xna'anj núj rihaan soj se vaa ca'na' uún Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' rihaan chumii nihánj ne gaa nucuaj ndo'o so' asa' ca'na' so', ne nuveé cuentó avii raá ma'an núj me yo' ma'. Rihaan ma'an núj quene'en núj se vaa síi sa' uxrá me so' adonj. ¹⁷ Ya sij uun chij me so', cataj Diose, gaa ca'mii Diose nana nihánj rihaan so' a: "Ta'níi 'unj síi 'ee ndo'o raj man mé so', ne niha' ndo'o raj ni'yaj mán so' adonj", taj Diose rihaan so' adonj. ¹⁸ Xréé ma'an núj cuno núj nana nihánj nana cavii rej xta' gaa cumán núj xráá quij guee ga so' ei.

¹⁹ Che'é se quene'en núj ndaa vaa guun chij Jesucristó qui'yaj Diose, che'é dan doj a cuchumán rá núj nana cachrón nij síi nata' se-nana Diose gaa naá chuguanj. Ne sa' qui'yaj soj, sese xcáj ma'an soj cuentá che'é nana ca'mii nij so' ei. 'Q se ase vaa ya'an chuguun racuíj man nij síi yanj rej rmi' ro', danj vaa se-nana nij so', racuíj yo' man ní' gaa yáán ní' chumii nihánj adonj. Tzaj ne vaa güii quene'en soj man ma'an Jesucristó, ne se cachiin uún se-nana nij síi man gaa naá rihaan soj ma'. 'Q se ase vaa yati' xta'ngaa chuguun gaa rej nichrun' rá ranga' ro', danj gaa so', quene'en

nimán soj rej sa', qui'yaj so' a. ²⁰ Maan se asino yaan xcaj soj cuentá che'é se-nana nij sí nata' se-nana Diose gaa naá, ne nuveé raá ma'an nij so' cavii nana cachrón nij so' rihaan yanj ma'. ²¹ 'O se a 'ó yuvij qui'yaj ca'na' se-nana Diose rihaan chumij nihánj cunō yo'ó nij yuvij ma'. Maan se Nimán Diose me sí qui'yaj ca'mii nij yuvij nana cavii rihaan ma'an ya Diose adonj.

2

Nana nihánj taj xna'anj che'é nij sí nago' tucuáán ne a

¹ Tzaj ne cumán uxrá nij sí ne nata' se-nana Diose gaa naá rihaan nij sí israelitá, ne ndaa rá se vaa nij sí ne gaa naá ro', ta'nga' danj vaa nij sí ne cuchí' rihaan soj narque tucuáán ne rihaan soj adonj. Ne sese cuchuman rá soj, ne ca'anj soj rihaan ya'an ga nij so' a. Dan me se Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' ro', cavi' so' che'é rej ca'vee quinaniij nij so' rihaan sayuun, tzaj ne ma'an nij so' me se inanj nana ne a'mii nij so' che'é Jesucristó, ne che'é dan quiran' ra'yanj ya nij so' sayuun, qui'yaj Diose a. ² Tzaj ne canoco' que'ee nij sí amán rá ni'yaj man Jesucristó man nij sí ne yo', ne qui'yaj ndo'o nij so' nu' tucuáán chi'ii, ne che'é tucuáán chi'ii 'yaj nij so' ro', che'é dan ca'mii nij sí ne amán rá ni'yaj man Diose nana nij che'é se-tucuanj Diose tucuáán ya ei. ³ Guun

rá nij sí narque tucuáán ne yo' qui'yaj canaán ndo'o nij so' sa'anj, ne che'é dan nano' nij so' nana ne ca'mii nij so' rihaan nij soj, tzaj ne asij naá cataj Diose se vaa quiran' ndo'o nij so' sayuun vaa güii, ne ya uxrá quiran' nij so' sayuun ei.

⁴ Dan me se aj ne'en soj se vaa ne caraá x'naa Diose a rihaan ma'an nij se-mozó so' gaa qui'yaj nij so' cacun' a ma'. Ya ca'neé Diose man nij so' rej quiran' nij so' sayuun, ne numíj Diose aga' ne' man nij so', nago' Diose man nij so' rej rmi' quiran' nij so' sayuun, ne dan me se danj gaa cumán nij so' ndaa güii ca'ne' Diose cacun' che'é nij so' adonj. ⁵ Ne aj ne'en soj se vaa ne caraá x'naa Diose a rihaan nij sí cumán gaa naá ma'. Maan tunj guee nij tuvi' sí cu'naj Noé sí ca'mii natáj nana sa' rihaan yuvij se vaa ca'vee cunuu sa' nij yuvij rihaan Diose ro', inanj nij so' me nij sí quinaniij rihaan sayuun qui'yaj Diose, gaa ca'ne' rá Diose ca'na' na ya'anj, ne canó xráá nij sí chi'ii man rihaan chumij nihánj, che'é se ne cunō nij so' rihaan Diose adonj. ⁶ Tananj uún, ne ne'en soj se vaa yuun che'e cacaa nu' roj chuman' cu'naj Sodoma ga Gomorra, qui'yaj Diose uún, ne dan me se cataj Diose se vaa daj chihaa míj se cumán uún yuvij roj chuman' yo', ne danj qui'yaj Diose che'é se guun rá Diose xcaj ní' cuentá daj quiran' nu' nij sí na'vej rá

cunō rihaan Dioṣe a. ⁷ Tzaj ne tinanii Dioṣe man síi cu'naj Lot rihaan sayuun yo', che'é se síi nica nimán me síi cu'naj Lot yo', ne quirí' rá síi cu'naj Lot che'é se chí'ii qui'yaj nij síi tucuáa rihaan Dioṣe nij síi cumán roj chuman' yo' a. ⁸ Dan me se gaa cayáán síi nica nimán yo' chiháán nij so', ne daj a güii quene'en so' se chí'ii qui'yaj nij síi chí'ii yo', ne cuno so' nu' nana chí'ii ca'mii nij so' a. Veé dan, ne quirí' ndo'o rá so' a.

⁹ Tzaj ne síi 'nij ra'a man ní' me se nacaj so' man nij síi noco' man so', ne tinanii so' man nij so' rihaan sayuun, ne veé danj guun nucuaj so' tumé so' man nij síi chí'ii, ne yo'o quiran' nij síi chí'ii yo' sayuun ndaa se quisij güii ca'ne' so' cacun' che'é nij so' adonj. ¹⁰ Dan me se táa a qui'yaj so' man nij síi chéé se-tucuanj ma'an, ne 'yaj nij so' ndaa vaa me rá nee man ma'an nij so', ne nachri' nij so' ni'yaj nij so' man Jesu-cristó sij 'nij ra'a man ní', ne síi a'mii xta' ndo'o me nij so', ne a 'ó xco' ne na'aj nij so' a ma'. Ne ne chu'vi' nij so' ca'mii nij so' nana nij che'é nij ya'anj uun chij rihaan nij rasuun man rihaan chumii nihánj a ma'. ¹¹ Ne nanj sij nucuaj doj me nij se-mozó Dioṣe nij síi noco' sa' man so', tzaj ne ne quisij rá nij so' cuchí' nij so' rihaan síi 'nij ra'a man ní' ne cuta' nij so' cacun' xráa nij ya'anj yo' ma'.

¹² Tzaj ne ase vaa xcuu ne

acaj cuentá, ne ta'aa nii, ne ticavi' nii man ro', danj vaa nij síi narqué tucuáán ne yo' ei. Ne acaj nij so' cuentá daj vaa nij ya'anj, tzaj ne a'mii nij so' nana nij che'é nij ya'anj yo', ne che'é dan quiran' nij so' sayuun ndaa vaa quiran' ma'an nij ya'anj yo' vaa güii, qui'yaj Dioṣe, ¹³ ne dan me se naru'vee Dioṣe sayuun rihaan nij so' che'é sayuun qui'yaj nij so' man tuvi' nij so' adonj. Niha' rá nij so' qui'yaj nij so' se nij rej ranga', ne veé danj niha' ndo'o rá nij so' gaa chá nij so' chraa ga soj, ne che'é dan tiri' nij so' man soj gaa nuu chre' soj cha soj chraa adonj. ¹⁴ Inanj me rá nij síi narqué tucuáán ne ni'yaj nij so' man chana niha' rá, ne ne a'ne' rá nij so' ga suun 'yaj cacun' a ma'. Tiha' yu'unj nij so' man nij síi ne nicaj raan se-tucuanj Dioṣe, ne yo'o vaa nimán nij so' me rá nij so' quirí' ndo'o nij so' sa'anj ei. Ase vaa xnii maña ndo'o ro', danj vaa nij so', ne ya quiran' ndo'o nij so' sayuun vaa güii chuguanj.

¹⁵ Tanáj nij so' se-tucuanj Dioṣe tucuáán nica, ne canoco' nij so' tucuáán ne, ne ase vaa qui'yaj síi cu'naj Balaam ta'núí Beor gaa naá ro', danj qui'yaj nij so' ei. Ne síi cu'naj Balaam me se che'é se guun rá so' ni'yaj so' sa'anj, ne qui'yaj so' cacun', ¹⁶ tzaj ne ase vaa a'mii yuvii ro', danj ca'mii daán so' burró rihaan so', ne cuta' daán so' burró cacun' xráa so', ne dan

me se caráán daán so' burró chrej rihaan so' qui'yaj chi'ii rma'an so' rihaan Diose, qui'yaj Diose adonj.

¹⁷ Ne ase vaa curuj na utun' ro', danj vaa nij so', ne ase vaa ngaa achén rma'an 'yaj nana ne ne aman' maan 'yaj ro', danj vaa nij sí narqué tucuáán ne yo', ne guun na'aj ndo'o nij yuvi nucuaj rá man nij so' ei. Aj cataj Diose se vaa cune' Diose man nij so' rej rmi' ndo'o nu' cavii nu' ca'anj adonj.

¹⁸ Dan me se a'mii xta' ndo'o nij so' nana nij rma'an, ne uno nij sí cuchumán naca rá ni'yaj man Jesucristó, ne nda' se tihaj guun yanj nij so' rihaan nij sí ne acaj cuentá man rihaan chumi nihánj, tzaj ne nanicaj nij so', ne tanáj nij so' chrej sa', ne 'yaj uún nij so' se chi'ii ndaa vaa me rá ma'an nij so' qui'yaj nij so', ¹⁹ ne taj nij sí narqué tucuáán ne rihaan yuvi, ne: "Ca'vee qui'yaj soj me ma'an se me rá soj ei", taj nij sí narqué tucuáán ne rihaan nij sí cuchumán naca rá yo', tzaj ne ma'an nij so' ro', me mozó 'yaj suun che'é rej quirí' nu' nimán yuvi adonj. 'O se me ma'an rasuun 'yaj canaán rihaan ní' ro', yo' me rasuun 'yaj suun ní' rihaan, ne mozó me ní' rihaan yo' adonj. ²⁰ 'O se gaa rque me se xcaj nij so' cuentá che'é Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' sí tinanii man ní' rihaan chrej chi'ii uun chij nimán ní' do', rihaan cunudanj chrej chi'ii man rihaan chumi nihánj

do', tzaj ne yaj me se nanicaj nij so' qui'yaj uún nij so' chi'ii, ne ndaa qui'yaj canaán chrej chi'ii yo' rihaan nij so', ne dan me se asino yaan me se maan ta'nga' nij vaa nij so', tzaj ne yaj me se chi'ii doj vaa nij so' adonj. ²¹ Cavii sa' nij so' doj sese ne quene'en nij so' se-tucuanj Diose tucuáán nica se vaa yaj quene'en nij so' se-tucuanj Diose, gaa ne nanicaj uún nij so' tanáj nij so' tucuáán sa' nago' Diose man nij so' saj adonj. ²² Ase vaa 'yaj nij so' vaa nana ya nihánj a: "Uchráán chuvee, gaa ne anicaj uún xo' chá xo' se-cuchranj xo' a", ne vaa se-nana xcáá uún taj: "Quisij cane xcáá na sa', gaa ne anicaj uún xo' natúj xo' rá sigui' a", vaa yo'ó nana taj xna'anj daj 'yaj nij sí narqué tucuáán ne yo' a.

3

Nana nihánj taj xna'anj se vaa taj ni'yón ca'na' uún Jesucristó rihaan chumi nihánj a

¹ Nihánj me yanj vij ca'nej 'unj rihaan soj, tinuj, nocej. Rihaan roj yanj nihánj nanoj se-nana Diose rihaan soj che'é se me raj xcaj soj cuentá che'é rej sa' ei. 'O se sij me ya rá canoco' man Diose me soj, ² ne me raj ninuj rá soj nana ca'mii nij sí vaa sa' rihaan Diose sí nata' se-nana Diose gaa naá, ne me raj ninuj rá soj se-nana Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' sí tinanii man ní' rihaan sayuun nana narqué

núj sij apóstol cune' so' man rihaan soj a.

³ Tzaj ne vaa che'é ndo'o xcaj nij soj cuentá, ne ca'na' sí a'nga' nacoó ni'yaj man soj asa' nichrun' ca'na' uún Jesucristó rihaan chumií nihánj, ne náá guun se nij guun rá nij so' qui'yaj nij so' a. ⁴ Gaa ne cataj nij so' nana nihánj rihaan soj a: “Cataj nij sí nata' se-nana Diose ga naá rihaan xii ní' se vaa ca'na' uún Jesucristó rihaan chumií nihánj, tzaj ne ne ca'na' uún so' chiha'. Veé danj vaa cavi' xii ní', ne taj vaj so' ca'na' man asanj. Veé ase vaa chumií ga asino curuvi' chumií ro', veé danj vaa guee chumií ndaa cuano nanj asanj”, cataj nij so' ca'nga' nacoó nij so' rihaan soj a.

⁵ Dan me se danj cataj nij so' che'é se na'vej rá nij so' xcaj nij so' cuentá ndaa vaa curuvi' chumií gaa naá qui'yaj Diose ei. Tzaj ne ca'mii Diose, ne guun rej xta', ne curihanj yo'óo nacoó rque na ya'anj chuguanj. ⁶ Gaa ne gaa naá me se ca'anj ni'ya nij yuvií man rihaan chumií, qui'yaj maan do', na ya'anj do' ei. ⁷ Tzaj ne xta' ga yo'óo man ní' cuano me se ma'an Diose ca'mii, ne cataj Diose se vaa quinaj roj yo' ndaa se quisij güii ca'ne' Diose cacun' che'é nij sí chi'ii, gaa ne nu' che'e cacaa nij so' chuguanj. Ne güii yo' me se ca'nej Diose ya'an, ne cacaa nu' xta' ga yo'óo man ní' cuano, ne ca'anj ni'ya uún yo' adonj.

⁸ Se quini'yón soj nana nihánj, man tinuj, man nocoj. Ase vaa 'o mij yo' vaa orún' güii rihaan síi 'nij ra'a man ní', ne ase vaa orún' güii vaa 'o mij yo' rihaan so' ei. ⁹ Ta'aj nij yuvií me se guun raan ndo'o Diose qui'yaj Diose ndaa vaa cataj so' gaa naá, rá nij so', tzaj ne se guun raan Diose mei. Maan se inaj nimán Diose ni'yaj Diose man soj, ne na'vej rá Diose cavi' nimán a doj tuvi' soj mei. Tananj me rá so' canicaj nimán taran' soj ne tanáj xco soj tucuaán chi'ii chuguanj.

¹⁰ Tzaj ne taj ni'yón quisij güii ca'ne' Diose cacun' che'é yuvií ei. Dan me se cariin ndo'o ca'anj ni'ya xta', ne quinavij nu' nij se man rej xta' cacaa, ne ca'anj ni'ya yo'óo ga nu' se man rihaan yo'óo adonj. ¹¹ Che'é se ca'anj ni'ya chumií, che'é dan se guun nano rá soj che'é rasuun man rihaan chumií nihánj ma'. Tananj xcaj soj cuentá che'é rej daj qui'yaj soj canoco' raan soj man Diose ei. ¹² Na'vij soj quisij güii yo', ne ve'é canoco' soj man Diose che'é rej ra'yanj doj quisij güii yo' chuguanj. Ne güii yo' me se quinavij nu' xta' cacaa, ne nacune nu' nij rasuun man rej xta' yo' ei. ¹³ Tzaj ne aj cataj Diose se vaa ya gaa yo'óo yo'óo naca, ne gaa yo'óo rej xta' naca, ne inanj se sa' qui'yaj nij síi cumán rej yo' asa' quisij ei. Dan me se na'vij ndo'o ní' quisij güii yo' cuaj ei.

14 Che'é se na'vij ní' güii yo' ro', che'é dan terquee soj doj qui'yaj soj se sa' inanj rihaan Diose, ne se gaa nanj cutumé soj cacun' asa' ca'na' uún Jesucristó ei. Ne dínj gaa nimán soj, tinuj, nocoj.

15 Xcaj soj cuentá se vaa na'vij Diose nanj che'é se me rá so' quinaniij nij yuvij rihaan sayuun chuguanj. Veé danj taj uún nij nana cachrón tinú' Pabló rihaan yanj ca'née so' rihaan soj, ndaa vaa chrej cuu narqué Diose rihaan so' a. 16 Dan me se daj a nij yanj cartá qui'yaj Pabló ro', ca'mii so' che'é rasuun nihánj, ne vaa doj nana cuu sayuun cunó' nó rihaan yanj qui'yaj so', ne dan me se nij síí ne ne'en do', nij síí uun vij rá me se tinicaj nij so' se-nana Pabló, ne a'mii ne nij so' che'é Pabló, taj nij so' se vaa ino vaa tucuáán tucu'yón so' a. Ne danj 'yaj nij so' ga yo'ó nij nana no rihaan danj Diose uún, ne che'é dan quiran' ndo'o nij so' sayuun vaa güii adonj.

17 Aj cataj xna'anj 'unj rihaan soj che'é nij síí narqué tucuáán ne ca'na' rihaan soj vaa güii, tinuj, nocoj. Che'é dan tadó uxrá soj se gaa nanj canoco' soj tucuáán ne narque nij síí na'vej rá cunó rihaan Diose yo' ei. Sese canoco' soj se-nana nij so', ne guun vij rá soj, qui'yaj nij so' ei. 18 Che'é dan yo'ó guun rá soj ni'yaj soj se luj rqué Diose rihaan soj, ne yo'ó guun rá soj xcaj soj cuentá

sa' doj che'é Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' síí tinanii man ní' rihaan sayuun adonj. Vaa che'é ndo'o cataj ní' se vaa sij sa' ndo'o me so' ne sij sa' ndo'o guun so' nu' cavii nu' ca'anj adonj. Veé danj gaa ya ei.

**Nihánj me 'o yanj
cartá qui'yaj síi
cu'naj Juan
ca'néé so' rihaan
nij yuvii noco'
man Diose a**

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj síi cu'naj Juan che'é se vaa quene'en rihaan ma'an so' a

¹ Dan me se núj me se cataj xna'anj núj rihaan nij soj che'é 'o síi cane gaa naá asij guun che'e Diose qui'yaj Diose chumij, ne inanj se vaa cuno ma'an núj do', se vaa quene'en rihaan ma'an núj do', se vaa cuta' núj ra'a núj xraá do', che'é inanj rasuun vaa danj cataj xna'anj núj rihaan soj a. Dan me se cataj xna'anj núj che'é se-nana Diose, ne so' me síi qui'yaj cayáán ní' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj adonj. ² Dan me se so' me síi qui'yaj cayáán ní' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj, ne ca'na' so', ne quene'en núj man so', ne nihánj me se nata' núj rihaan nij soj che'é so' se vaa asino canicun' so' ga Diose rej yanj Diose gaa naá, gaa ne yaj me se ca'na' so' rej ne ní' a. ³ Dan me se nata' núj rihaan ma'an nij soj che'é se vaa quene'en núj do', che'é se vaa cuno núj do', che'é rej ca'vee cunu rcua'aan soj ga núj, ne dan me se cunu rcua'aan ní'

ga Rej ní' Diose, ga ta'níi so' Jesucristó a. ⁴ Ne achrón núj nana nihánj rihaan yanj nayaa soj, che'é rej ca'vee guun niha' uxrá rá taran' ní' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ase vaa ya'an chuguun ro', danj vaa Diose, ne ca'vee cunu sa' nimán ní' qui'yaj so' a

⁵ Ne nihánj ro', me nana cataj xna'anj Jesucristó cuno núj, ne nata' núj nana nihánj rihaan soj, ne dan me se ase vaa 'o ya'an chuguun vaa Diose, ne rej vaj Diose me se nuvi' rej rmi' rej vaj so' ma'. ⁶ Che'é dan sese cataj ní' se vaa sij chéé ga Diose me ní', ne sese chéé ní' rej rmi', gaa ne tu'va rma'an ní' vaa gaa nanj ei. Ne ne noco' ní' tucuáán ya yo' gaa a ma'. ⁷ Tzaj ne sese chéé ní' rej chuguun sa' rej vaj ma'an Diose, ne ve'é sa' mán taran' ní', ne quinavij nu' cacun' tumé ní', qui'yaj Jesucristó síi cavi' che'é ní', ne yo'o cunu sa' nimán ní' ei. ⁸ Dan me se sese cataj ní' se vaa a doj cacun' ne tumé ní', ne dan me se tiha' yu'unj ní' vaa gaa nanj adonj. Ne nuveé sij a'mii nana ya me ní' gaa a ma'. ⁹ Tzaj ne sese nata' ya ní' rihaan Diose che'é cacun' tumé ní', ne Diose me se vaa che'é gaa nucuaj rá ní' se vaa nica qui'yaj so' che'é ní', ne dan me se cataj so' se vaa navij cacun' tumé ní', ne tinavij so' nu' se chi'ii man nimán ní' adonj. ¹⁰ Dan me se sese cataj ní' se vaa a doj ne qui'yaj

ní' cacun', ne sij tu'va rma'an me ní', ne 'yaj ní' síi ne man ndaa ma'an Diose vaa gaa nanj chuguanj. Dan me se aj cataj ya Diose se vaa tumé ní' cacun' nanj ei. Ne sese ca'mii ní' danj, ne nuveé sij uno se-nana Diose me ní' gaa mei.

2

Nana nihánj taj xna'anj che'é nana no xcúún ní' cuno ní' a

¹ Ase vaa ta'níi 'unj ro', danj vaa soj, tinuj, nocoj. Ne achrón 'unj nu' nana nihánj rihaan yanj nihánj, che'é rej se qui'yaj soj cacun' mei.

Dan me se sese qui'yaj ní' cacun', ne vaa 'o síi nica nimán a'mii yu'unj che'é ní' rihaan Rej ní' Diose, ne Jesucristó me síi a'mii yu'unj che'é ní' ei. ² Ne so' me síi cavi' che'é rej ca'vee quinavij cacun' tumé ní' adonj. Tzaj ne nuveé che'e doj se-cacun' ní' me cavi' so' ma'. Cavi' so' che'é cacun' tumé cunudanj nij yuvii man rihaan chumii adonj.

³ Dan me se nihánj me rej ne'en ní' se vaa sij noco' man Jesucristó me ní' a. Dan me se sese 'yaj ní' ndaa vaa cataj xna'anj Jesucristó rihaan ní', ne sij noco' ya man so' me ní' adonj. ⁴ Tzaj ne sese taj yo'o so' se vaa sij noco' man Jesucristó me so' ne ne 'yaj so' ndaa vaa cataj xna'anj Jesucristó rihaan ní', ne síi ne me so', ne nuveé sij a'mii nana ya me so' mei. ⁵ Tzaj ne síi uno se-nana Jesucristó ro', so' me

síi ya ya aráj cochroj rihaan Diose chuguanj. Che'é dan, sese qui'yaj ní' danj, ne ca'vee guun ya rá ní' se vaa sij noco' man Jesucristó me ní' ei. ⁶ Ne síi taj se vaa yo'o noco' man Jesucristó ro', ase vaa qui'yaj Jesucristó ro', danj inanj nó xcúún so' qui'yaj ma'an so' uún adonj.

⁷ Dan me se 'ee raj man soj, tinuj, nocoj. Ne nihánj me se cachron 'unj 'o nana naca rihaan yanj nihánj cuno soj chuguanj. Tzaj ne nuveé nana naca me nana nihánj ma'. Veé nana cuno soj asij guun che'e soj canoco' soj man Jesucristó me nana nihánj nanj adonj. ⁸ Dan me se cachron uún 'unj nana naca nihánj cuno soj, ne ya ya nana naca tucu'yón Jesucristó me nana nihánj, ne cuno soj nana naca nihánj adonj. 'O se vaj navij rej rmi' rihaan chumii nihánj, ne Jesucristó ro', me ya'an chuguun, ne dan me se guun che'e se-nana so' cuchuguun se-nana so' rihaan chumii nihánj ei. ⁹ Ne xa' síi taj se vaa vaj so' rej chuguun ga se-nana Jesucristó ne nachri' so' ni'yaj so' man tinúú so', ne sij vaj guee rej rmi' me ya so' nanj chuguanj. ¹⁰ Ne síi 'ee rá man tinúú me se so' me síi chéé rej chuguun ga se-nana Jesucristó, ne se ca'vee quiri' so' ma'. ¹¹ Ne xa' síi nachri' man tinúú, tzaj ne so' me síi vaj rej rmi', ne 'o chéé guee so' rej rmi' nanj á. Ne ne'en so' me rej vaj so' a ma'. 'O se caráan rihaan so', qui'yaj

rej rmi' vaj so' nanj adonj. Na'vee a doj xcaj so' cuentá a ma'.

¹² Dan me se achrón 'unj nu' nana nihánj nayaá soj xni, ne 'o se che'é se noco' soj man Jesucristó ro', che'é dan quinavij cacun' tumé soj rihaan Diose ei.

¹³ Achrón 'unj nu' nana nihánj nayaá soj sij vaa ta'ní, ne 'o se aj ne'en soj man sí cayáan ga Diose gaa guun che'e Diose qui'yaj Diose chumij nihánj a.

Achrón 'unj nu' nana nihánj nayaá soj sij tachruu, ne 'o se aj qui'yaj canaán soj rihaan sí chree ei.

¹⁴ Achrón 'unj nu' nana nihánj nayaá soj xni, ne 'o se aj ne'en soj man Rej ní' Diose adonj.

Achrón 'unj nu' nana nihánj nayaá soj sij vaa ta'ní, ne 'o se aj ne'en soj man sí cayáan ga Diose gaa guun che'e Diose qui'yaj Diose chumij nihánj ei.

Achrón 'unj nu' nana nihánj nayaá soj sij tachruu, ne 'o nucuaj ndo'o nimán soj rihaan sayuun, ne yo'o uno soj se-nana Diose, ne aj qui'yaj canaán soj rihaan sí chree ei.

¹⁵ Se guun rá soj ni'yaj soj chumij nihánj do', nij rasuun man rihaan chumij nihánj do' mei. 'O se xa' sí me rá ni'yaj chumij nihánj, tzaj ne nuveé sij aráj cochroj rihaan Rej ní' Diose me so' man chuguanj. ¹⁶'O se rihaan chumij nihánj vaa ndo'o se me rá yuvij qui'yaj yuvij do', vaa

ndo'o se me rá yuvij ni'yaj yuvij do', vaa ndo'o rasuun 'yaj uun xta' nimán yuvij do', tzaj ne nuveé rasuun cavii rihaan Rej ní' Diose me nu' nij rasuun vaa danj ma'. 'O se nanj rasuun man rihaan chumij nihánj me nij rasuun yo' nanj adonj. ¹⁷ Ne vaj navij chumij nihánj ei. Ne vaj navij nu' se vaa me rá nij yuvij man rihaan chumij nihánj qui'yaj nij so' ei. Tzaj ne sí 'yaj ndaa vaa me rá Diose me se cayáan so' nu' cavii nu' ca'anj ga Diose chuguanj.

Nana nihánj taj xna'anj che'é sí tu'va rma'an se vaa sij tinanii man yuvij rihaan sayuun me so' a

¹⁸ Dan me se ase vaa ta'nij vaa soj, ne me raj cunō soj nana nihánj ei. 'O se nichrun' quinavij chumij nihánj, ne aj cuno soj nana se vaa ca'na' 'o sí quitaj yu'unj, ne cataj so' se vaa sij ca'née Diose tinanii man yuvij rihaan sayuun me so', ne nihánj me se aj ca'na' que'ee sí tu'va danj, ne che'é dan ne'en ya ní' se vaa ya nichrun' quinavij chumij nihánj ei. ¹⁹ Dan me se ase vaa tinúú ní' vaa nij so' asij rque, tzaj ne ca'anj yanij nij so' rihaan ní', ne nuveé ya ya tinuj ní' me nij so' a ma'. 'O se ca'anj yanij nij so' rihaan ní' che'é rej ca'vee xcaj ní' cuentá se vaa nuveé tinuj ní' me taran' nij so' a man adonj.

²⁰ Ne xa' soj, tzaj ne cune' Diose man soj, ne guun nucuaj soj xcaj soj cuentá, qui'yaj Diose, ne ne'en soj

cunudanj rasuun ei. ²¹ Nuveé che'e se ne ne'en soj nana ya me cachrón 'unj nana nihánj nayaá soj ma'. Tzaj ne achrón 'unj nana nihánj nayaá soj che'é se sij ne'en nij nana ya me soj, ne aj ne'en soj se vaa ino doj vaa nana ne ga nana ya nana noco' ní' adonj.

²² Ne síi ne me se so' me síi taj se vaa nuveé sij ca'née Diose tinanii man yuvij rihaan sayuun me Jesucristó chuguanj. Dan me se taj so' se vaa ma'an so' me Cristó ca'née Diose, taj so' chuguanj. Ne dan me se ne aráj cochroj so' rihaan Rej ní' Diose do', rihaan ta'níi Diose do' ma'. ²³ Dan me se xa' síi ne aráj cochroj rihaan ta'níi Diose, tzaj ne sij ne noco' man Rej ní' Diose me so' ei. Tzaj ne síi nata' ya se vaa ve'é noco' so' man ta'níi Diose ro', so' me síi noco' ya man Rej ní' Diose uún adonj.

²⁴ Ne xa' soj, tzaj ne yo'o cunō soj nana cunō soj gaa guun che'e soj canoco' soj man Jesucristó ei. Sese qui'yaj soj danj, ne sij noco' man ta'níi Diose do', man ma'an ya Rej ní' Diose do', me soj chuguanj. ²⁵ Ne nihánj me nana cata' tu'va ma'an Jesucristó rihaan ní', se vaa ca'vee cayáan ní' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj ya ei.

²⁶ Dan me se cachrón 'unj nu' nana nihánj nayaá soj che'é rej xcaj soj cuentá che'é nij síi me rá tihá' yu'unj man soj adonj. ²⁷ Ne xa' soj, tzaj ne che'é se cune' Diose man soj ro', che'é dan yo'o noco'

soj man Diose, ne taj che'é tucu'yón nii doj nana man soj a ma'. Tananj che'é se cune' Diose man soj, che'é dan aj nari' soj nana che'é nu' rasuun, ne inanj nana ya nari' soj ei. Nuveé nana ne me nana nari' soj, qui'yaj Diose ma'. Dan me se yo'o noco' soj man Diose, ndaa vaa tucu'yón ya so' man soj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ta'nij Diose me ní' a

²⁸ Dan me se ase vaa ta'nij vaa nij soj rihaanj, ne me rá 'unj se vaa yo'o canoco' raan soj man Jesucristó, che'é rej asa' ca'na' uún so' rihaan chumii nihánj, ne se guun na'aj soj a doj ma'. Tananj guun niha' rá soj ca'mii soj ga so' ei. ²⁹ Dan me se ne'en soj se vaa síi sa' inanj me Jesucristó, ne che'é dan ne'en soj se vaa nu' nij síi 'yaj sa' ro', taran' nij so' me síi cunuu sa' nimán qui'yaj so' adonj.

3

¹ Dan me se xcaj soj cuentá se vaa cunuu 'ee uxrá rá Rej ní' Diose ni'yaj so' man ní', ne ndaa ta'níi Diose guun ní', qui'yaj Diose chuguanj. Ne ta'nij Diose me xa' ní' adonj. Che'é dan ne ne'en nij síi man rihaan chumii nihánj man ní' daj sij me ní' man chuguanj. 'Q se tananj uún, ne ne ne'en nij so' man ma'an Diose uún a man adonj. ² Dan me se 'ee raj man nij soj, tinuj, nocoj, ne cuano nihánj me se ta'nij Diose me ní', ne ataa xcaj ní'

cuentá daj sij guun ní' qui'yaj Diose vaa güii ei. Maan se ne'en ní' se vaa asa' ca'na' so', ne ase vaa so' ro', danj gaa ma'an ní' uún adonj. 'O se quene'en ní' man so', ne xcaj ya ní' cuentá daj vaa xa' so' nanj adonj. ³ Ne nij síí nucaj rá man nana nihánj se vaa ya vaa nana nihánj me se ya cunu sa' nimán nij so' qui'yaj nij so', ne ase vaa sa' nimán Jesucristó ro', danj gaa sa' nimán nij so' uún adonj.

⁴ Dan me se nu' nij síí 'yaj cacun' ro', nij so' me nij síí na'vej rá cunō rihaan Diose, ⁵ ne ne'en nij soj se vaa ca'na' Jesucristó rihaan chumi nihánj, che'é rej ca'vee tinavij so' cacun' tumé yuvij, ne a doj cacun' taj tumé so' ma'. ⁶ Ne taran' nij síí yo'o noco' man so' ro', ne 'yaj nij so' cacun' ma'. Ne nij síí noco' tucuaán 'yaj cacun' ro', nuveé sij ne'en man Jesucristó me nij so' man adonj. ⁷ Dan me se ase vaa ta'nij vaa soj rihanj, tinuj, nocoj, ne se guun tiha' yu'unj a doj yuvij man soj man chuguanj. Síí 'yaj sa' ro', síí sa' me so', ne ase vaa ma'an Jesucristó vaa so' adonj. ⁸ Ne síí 'yaj cacun' me se síí noco' se-tucuanj síí chree me so' ei. 'O se asij guun che'e Diose qui'yaj Diose chumi nihánj, ne sij 'yaj inanj cacun' me síí chree nanj adonj. Ne ca'na' ta'níí Diose rihaan chumi nihánj, che'é rej ca'vee tirí' so' nu' se vaa 'yaj síí chree yo' ei. ⁹ Ne taran' nij

síí cunu sa' nimán qui'yaj Diose ro', ne 'yaj nij so' cacun' a ma'. 'O se Diose me síí qui'yaj cunu sa' nimán nij so', ne se ca'vee yo'o qui'yaj so' cacun', ése ma'an Diose qui'yaj ca'ngaa naca nij so' nanj adonj. ¹⁰ Ne nihánj me xcaj ní' cuentá n'yaj ní', gaa ne cunu yaan ní' ta'níí Diose do', ta'níí síí chree do' ei. Dan me se nij síí ne 'yaj se sa' ro', nuveé sij noco' man Diose me nij so' ma'. Dan me se nuveé sij 'ee rá man tinúú me nij so' a man adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nō xcúún ní' cunu 'ee rá ní' man tuvi' ní' a

¹¹ 'O se nana nihánj me nana cuno soj asij guun che'e soj canoco' soj man Diose, ne nana nihánj taj se vaa nō xcúún ní' cunu 'ee rá ní' man tuvi' ní' chuguanj. ¹² Dan me se se qui'yaj ní' ndaa vaa qui'yaj síí cu'naj Caín gaa naá ma'. 'O se sij noco' tucuaán chí'ij me so', ne ticavi' so' tinúú so' adonj. Ne me che'é qui'yaj so' danj, rá soj ga. 'O se nu' rasuun qui'yaj so' me se inanj chí'ij ndo'o qui'yaj ma'an so', ne tinúú so' me se sa' inanj vaa rasuun qui'yaj tinúú so', ne che'é dan guun xcoj ruvaa rá so' ni'yaj so' tinúú so' adonj.

¹³ Dan me se se ca'anj rá soj sese quitaj ri'yunj nij síí man rihaan chumi nihánj n'yaj nij so' man soj, man tinuj, man nocoj. ¹⁴ 'O se che'é se cunu 'ee rá ní' man tinúú ní' ro', che'é dan ne'en ní' se vaa aj tanáj xco ní' chrej chí'ij

chrej qui'yaj cavi' ní, ne aj cunuu sa' nimán ní, ne ca'vee cayáán ní' ga Diose ei. Ne síí ne 'ee rá man tuvi' me se adi' se vaa nij síí cavi' ro', vaa nij so' nanj adonj. ¹⁵ Dan me se xa' taran' nij síí nachri' ni'yaj man tinúú me se ase vaa síí ticavi' man tinúú ro', vaa nij so', ne ne'en soj se vaa daj chihaa mij se ca'vee gaa i'na' síí vaa danj rihaan Diose nu' cavii nu' ca'anj ma'. ¹⁶ Ne Jesucristó ro', me síí ca'vej rá cavi' che'é ní, ne che'é dan ne'en ní' se vaa 'ee rá so' man ní' adonj. Ne che'é dan no xcúún ní' ca'nej nimán ní' cavi' ní' che'é tinúú ní' chuguanj.

¹⁷ Dan me se sese vaa ndo'o rasuun man rihaan chumii nihánj nica'j yo'o so', ne nda' se ne'en so' se vaa achiin ndo'o rasuun man tinúú so' tzaj ne na'vej rá so' racuij so' man tinúú so', ne nuveé sij aráj cochroj rihaan Diose me so' a man adonj. ¹⁸ Dan me se ase vaa ta'nij vaa soj chuguanj. Dan me se se guun cataj uun ní' nana uun se vaa aráj cochroj ní' rihaan Diose chuguanj. Qui'yaj ya ya ní' se sa' ndaa vaa me rá Diose qui'yaj ní', ne ya ya sij aráj cochroj rihaan Diose me ní' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa taj che'é guun na'aj ní' ni'yaj ní' Diose ma'

¹⁹ Dan me se sese qui'yaj ní' danj, ne quene'en ní' se vaa sij noco' ya nana ya me ní', ne dan me se guun ya ya rá nimán ní' rihaan Diose

ei. ²⁰ 'O se nda' se ca'vee quinano rá ní' che'é cacun' tumé ní', tzaj ne sa' doj vaa Diose rihaan nimán ní', ne Diose me síí ne'en cunudanj adonj. ²¹ Dan me se 'ee raj man nij soj, tinuj, nocoj. Ne sese nuvi' cacun' tumé ní', ne se cuchu'vi' ní' ca'mii ní' ga Diose ma'. ²² Dan me se me ma'an rasuun cachinj ní' rihaan Diose, ne rque Diose cunudanj se vaa cachinj ni'yaj ní' rihaan so', che'é se sij uno se-nana so' me ní', ne uun niha' rá so' ni'yaj so' se sa' 'yaj ní' ei. ²³ Dan me se nihánj me se vaa me rá Diose qui'yaj ní' a. Me rá Diose cuchuman rá ní' ni'yaj ní' man ta'nii so' Jesucristó, ne me rá Diose cunuu 'ee rá ní' ni'yaj ní' man tuvi' ní' ndaa vaa ca'ne' Diose suun rihaan ní' a. ²⁴ Ne síí uno se-nana Diose ro', so' me síí yo'o noco' man Diose, ne yo'o ne Diose ga so' adonj. Ne nihánj me rej ne'en ní' se vaa yo'o ne Diose ga ní' ei. Che'é se xcaj ní' cuentá se vaa 'yaj suun Nimán Diose nimán ní', che'é dan ne'en ní' se vaa ne Diose ga ní' adonj.

4

Nana nihánj taj xna'anj me nana ca'vee cunó ní' a

¹ 'Ee raj man nij soj, tinuj, nocoj. Ne se guun cunó soj me ma'an nana ma'. Asino xcaj soj cuentá sese nana rque Nimán Diose me nana ca'mii yo'o so', ne sese Nimán Diose me síí rque nana yo', ne ca'vee cunó soj nana yo'

ei. 'O se aj ca'na' ndo'o sí ne, ne taj nij so' se vaa sij nata' se-nana Diose me nij so', tzaj ne tu'va rma'an nij so' nana ei. Dan me se danj tu'va nij so' rihaan nij sí man rihaan chumiij nihánj che'é se me rá nij so' cuchuman rá nij sí man rihaan chumiij nihánj chuguanj. ² Tzaj ne nihánj me se vaa qui'yaj soj, gaa ne ca'vee xcaj soj cuentá me nana me nana ca'mii Nimán Diose ei. Sese cataj yo'o so' se vaa Jesucristó me sí ca'née Diose tinanii man yuvij rihaan sayuun, ne guun Jesucristó yuvij ca'na' so', cataj yo'o so', ne nana yo' me se-nana Nimán Diose adonj. ³ Tzaj ne nu' nij sí taj se vaa nuveé sij ca'née Diose man me Jesucristó me se nuveé nana rqué Nimán Diose me yo' ma'. 'O se se-nana nij sí ne tu'va rma'an me yo', ne dan me se aj cuno soj se vaa ca'na' nij so', ne cataj nij so' se vaa sij ca'née Diose tinanii man yuvij rihaan sayuun me ma'an nij so' ei. Ne yaj nihánj me se aj man ndo'o nij so' rihaan chumiij nihánj yaj cuano chuguanj.

⁴ Tzaj ne yaj nihánj me se sí cunuu sa' nimán qui'yaj Diose me nij soj, tinuj, nocoj. Ne aj qui'yaj canaan soj rihaan nij sí ne cuano ei. 'O se nuu Nimán Diose nimán soj, ne nucuaj doj Nimán Diose rihaan sí chree vaj rihaan chumiij nihánj chuguanj. ⁵ Ne nij sí ne yo', tzaj ne sí man rihaan chumiij nihánj me nij so', ne che'é dan

inanj a'mii nij so' ndaa vaa nari' nij so' rihaan chumiij nihánj, ne uno nij sí man rihaan chumiij nihánj se-nana nij so' ei. ⁶ Tzaj ne sí cunuu sa' nimán qui'yaj Diose me ní', ne nij sí ne'en man Diose ro', uno nij so' se-nana ní' adonj. Ne xa' sí ne cunuu sa' nimán qui'yaj Diose, tzaj ne ne uno nij so' se-nana ní' a ma'. Che'é dan ne'en ní' me sí nuu Nimán Diose nimán, ne ne'en ní' me sí nuu nana tiha' yu'unj nimán chuguanj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa no xcúun ní' cunuu 'ee rá ní' man tuvi' ní', che'é se 'ee rá Diose man ní' a

⁷ 'Ee raj man nij soj, tinuj, nocoj. Ne no xcúun ní' cunuu 'ee rá ní' man tuvi' ní' adonj. 'O se Diose me sí rqué rej nucuaj rihaan ní' cunuu 'ee rá ní' man tuvi' ní' a. Che'é dan nu' sí 'ee rá man tuvi' me se sí cunuu sa' nimán qui'yaj Diose me nij so' adonj. Ne ne'en nij so' man Diose adonj. ⁸ Ne sí ne 'ee rá man tuvi' me se ataa xcaj nij so' cuentá che'é Diose ei. 'O se ataa xcaj nij so' cuentá se vaa Diose me sí 'ee inanj rá man ní' adonj. ⁹ Ne nihánj me cataj xna'anj 'unj rihaan soj me che'é ne'en ní' se vaa 'ee rá Diose man ní' a. Dan me se nda' se orún' ya ta'nii Diose, tzaj ne ca'née Diose man ta'nii ma'an ya Diose rihaan chumiij nihánj, che'é rej ca'vee gaa i'na' nimán ní' nu' cavii nu' ca'anj qui'yaj so' a. ¹⁰ Ne vaa che'é xcaj ní' cuentá se vaa ne caraa

cochroj ní' rihaan Diose asino yaan ma'. Tananj asino yaan me se cunuu 'ee rá Diose ni'yaj Diose man ní', gaa ne ca'née so' man ta'níi so' che'é rej caví' ta'níi so' ne tinavij ta'níi so' cacun' tumé ní' a. ¹¹ Ne che'é se cunuu 'ee rá Diose man ní' ro', che'é dan no xcuún ní' cunu 'ee rá ní' man tuvi' ní', tinuj, nocoj. ¹² A doj yuvij ne quene'en rihaan man Diose nu' cavii nu' ca'na' ma'. Tzaj ne sese gaa 'ee rá ní' man tuvi' ní', ne ya ne Diose ga ní', ne aj cunuu sa' nimán ní' ndaa vaa guun rá Diose gaa cunuu 'ee rá Diose man ní' a.

¹³ Dan me se che'é se rqué Diose Nimán Diose rihaan ní' ro', che'é dan ne'en ní' se vaa sij noco' man Diose me ní' ne yo'o ne so' nimán ní' a. ¹⁴ Ne aj ne'en núj se vaa ca'née Rej ní' Diose man ta'níi so' rihaan chumij nihánj che'é rej tinanii so' man nij síi man rihaan chumij nihánj rihaan sayuun, ne aj nata' núj nana yo' rihaan yuvij ei. ¹⁵ Ne síi taj rihaan tuvi' se vaa ta'níi Diose me Jesucristó ro', so' me síi 'o noco' man Diose, ne 'o ne Diose ga so' chuguanj. ¹⁶ Ne aj ne'en núj se vaa 'ee rá Diose man ní', ne amán rá núj se vaa 'ee rá so' man ní' ei.

Diose me síi 'ee rá man ní' ei. Ne sij 'o 'ee rá man tuvi' ro', so' me síi 'o noco' man Diose, ne 'o ne Diose ga so' ei. ¹⁷ Ne che'é dan sese 'ee rá ní' man tuvi' ní', ne asa' quisij güii ca'ne' Diose cacun' che'é yuvij, ne se cuchu'vi' ní' ma'. 'O se quene'en ní'

se vaa ase vaa qui'yaj Jesucristó gaa vaj so' rihaan chumij nihánj ro', danj qui'yaj ma'an ní' uún adonj. ¹⁸ Che'é dan síi ya ya 'ee rá man tuvi' ro', a doj ne chu'vi' so' ma'. Síi chu'vi' me síi uun rá se vaa qui'yaj Diose sayuun man so', ne nuveé sij ya ya 'ee rá man tuvi' me síi guun danj rá ma'. ¹⁹ Dan me se 'ee rá ní' man tuvi' ní' che'é se asino cunuu 'ee rá ma'an Diose man ní' a. ²⁰ Ne sese cataj yo'o so' se vaa aráj cochroj so' rihaan Diose, ne sese nachri' so' ni'yaj so' tinúu so', ne síi ne me so' ei. 'O se sese ruvi' ya tinúu so' ni'yaj so' tzaj ne ne 'ee rá so' man tinúu so', ne asa' ca'vee caraa cochroj so' rihaan Diose, sese ne ruvi' Diose ni'yaj so' ga. ²¹ Ne nihánj me nana cataj xna'anj Jesucristó rihaan ní', ne cataj so' se vaa síi aráj cochroj rihaan Diose ro', no xcuún so' gaa 'ee rá so' man tuvi' so' uún adonj, taj Jesucristó a.

5

¹ Cunudanj nij síi amán rá se vaa me Jesucristó síi ca'née Diose tinanii man yuvij rihaan sayuun ro', aj cunuu sa' nimán nij so', qui'yaj Diose chuguanj. Ne che'é dan sese aráj cochroj ní' rihaan Diose, ne no xcuún ní' gaa 'ee rá ní' man nij síi cunuu sa' nimán yo' ei. ² Ne sese aráj cochroj ní' rihaan Diose, ne sese uno ní' nana cataj xna'anj Diose rihaan ní', ne veé síi aráj cochroj rihaan ta'níi Diose me uún ní' adonj. ³ Ne sese

uno ní' nana cataj xna'anj Diose rihaan ní', ne sij aráj cochroj rihaan Diose me ní' chuguanj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa sese cuchuman rá ní' ni'yaj ní' man Jesucristó, ne qui'yaj canaán ní' rihaan se nij man rihaan chumij nihánj a

Ne ne sayuun vaa cunō ní' rihaan Diose ma'. ⁴ 'Q se cunudanj nij síi cunuu sa' nimán qui'yaj Diose ro', qui'yaj canaán nij so' rihaan se nij man rihaan chumij nihánj, ne che'é se amán rá ní' ni'yaj ní' man Jesucristó ro', che'é dan aj qui'yaj canaán ní' rihaan chumij nihánj nanj ei. ⁵ Dan me se síi amán rá se vaa Jesucristó me ta'níi Diose ro', so' me síi 'yaj canaán rihaan se nij man rihaan chumij nihánj adonj.

⁶ Nihánj me Jesucristó síi ca'na' cata' ne, ne 'o se ne ca'na' so' cata' ne uun so' ma'. Dan me se ca'na' so' cata' ne so', ne ca'na' so' cavi' so' che'é ní' uún adonj. 'Q se Nimán Diose me se taj xna'anj Nimán Diose rihaan ní', ne amán ya rá ní', ése ya uxrá a'mii Nimán Diose adonj. ⁷ 'Q se va'nuj nij rasuun taj xna'anj rihaan ní' che'é Jesucristó ei. ⁸ Dan me se Nimán Diose taj xna'anj rihaan ní' che'é Jesucristó, ne che'é se cata' ne Jesucristó, che'é dan xcaj ní' cuentá che'é so', ne che'é se cavi' Jesucristó, che'é dan xcaj ní' cuentá che'é so', ne cuyaán a'mii va'nuj nij rasuun yo' a. ⁹ Dan me se uno ní' nana

nata' tuvi' ní' síi man rihaan chumij nihánj rihaan ní', ne che'é dan vaa che'é cunō ní' nana nata' Diose rihaan ní' a. 'Q se sa' doj vaa Diose rihaan yuvij, ne nata' so' rihaan ní' che'é ta'níi so' a. ¹⁰ Dan me se síi amán rá ni'yaj man ta'níi Diose ro', so' me síi cunō se-nana Diose a. Tzaj ne síi na'vej rá cuchuman rá se-nana Diose ro', so' me síi uun rá se vaa síi ne me Diose a. 'Q se ne cuchuman rá so' nana nata' Diose rihaan so' che'é ta'níi Diose ma'. ¹¹ Ne nana nata' Diose rihaan ní' taj se vaa ca'vee cayáán ní' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj, qui'yaj Diose, che'é rej cavi' ta'níi Diose che'é ní' a. ¹² Síi nocō' man ta'níi Diose me síi cayáán ga Diose nu' cavii nu' ca'anj ya ei. Tzaj ne síi na'vej rá canocō' man so' taj ma'. Se cayáán so' ga Diose ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa xcaj ní' cuentá se vaa ca'vee cayáán ní' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj a

¹³ Dan me se aj cachronj nana nihánj nayaa nij soj, che'é rej quene'en soj se vaa cayáán soj ga Diose nu' cavii nu' ca'anj, che'é rej me soj síi amán rá ni'yaj man ta'níi Diose ei. ¹⁴ Ne cuano nihánj me se a doj ne chu'vi' ní' cachinj ni'yaj ní' 'o rasuun rihaan Diose a ma'. 'Q se aj ne'en ya ní' se vaa sese ca'vej rá so' nica'j ní' rasuun cachín ni'yaj ní' rihaan so', ne rque so' adonj. ¹⁵ Ne che'é se ne'en ní' se vaa cunō so' me ma'an nana cachinj ni'yaj ní' rihaan

so', che'é dan ne'en ní' se vaa qui'yaj so' ndaa vaa cachinj ni'yaj ní' rihaan so' ei.

Nana nihánj taj xna'anj che'é cacun' a

¹⁶ Dan me se sese ne'en ní' tinúú ní' 'yaj so' me ma'an cacun', ne cachinj ni'yaj ní' che'é so' rihaan Diose, ne Diose me síi caraá x'naa che'é cacun' qui'yaj so' adonj. Tzaj ne sese ne'en ní' man tinúú ní' 'yaj so' cacun' nocoo ndo'o cacun' qui'yaj cavi' nu' so' rihaan Diose, ne taj che'é cachinj ni'yaj ní' rihaan Diose che'é so' a ma'. Dan me se vaa cacun' uun, ne vaa cacun' nocoo ndo'o qui'yaj cavi' nu' ní' rihaan Diose adonj. Tzaj ne che'é cacun' nocoo yo' me se se cachín ni'yaj soj mei. ¹⁷ Dan me se me ma'an se nij 'yaj ní' me cacun' chuguanj. Tzaj ne se cavi' nu' ní' rihaan Diose qui'yaj me ma'an cacun' yo' ma'. 'Q se ca'vee tinavij Diose cacun' yo' ei.

¹⁸ Dan me se ne'en ní' se vaa nu' nij síi ca'ngaa nimán qui'yaj Diose ro', daj chihaa mij ne chée nij so' xrej síi chree ma'. 'Q se tumé ta'níi Diose man nij so', ne se ca'vee qui'yaj chi'ij síi chree man nij so' a. ¹⁹ Ne ne'en ní' se vaa síi noco' man Diose me ní' adonj. Tzaj ne cunudanj nij yuvij man rihaan chumij nihánj noco' man síi chree ei. ²⁰ Ne ne'en ní' se vaa aj ca'na' ta'níi Diose, ne qui'yaj suun so' che'é ní', che'é rej ca'vee xcaj ní' cuentá che'é Diose ya, ne ne'en ní' se vaa me ní' síi

noco' man ma'an ya ta'níi so' Jesucristó, ne Jesucristó ro', me ma'an ya Diose, ne so' me síi qui'yaj cayáán ní' ga Diose nu' cavi' nu' ca'anj adonj.

²¹ Ase vaa ta'níj vaa nij soj rihanj, tinuj, nocoj. Dan me se cataj 'unj rihaan soj, ne cutumé ndo'o soj man soj rihaan ya'anj acój yuvij man rihaan chumij nihánj ei. Ne se guun guun rá soj ni'yaj soj a 'ó rasuun vaa danj ma'.

Nihánj me sĭj vij yanj cartá qui'yaj sĭí cu'naj Juan ca'néé so' rihaan nij yuvĭi noco' man Diose a

¹ Sĭí chii ngá mej, ne achrón 'unĭj yanj nihánj nayaa taran' nij soĭ sĭj narii Diose man sĭj nuu chre' rej achĭín ni'yaj soĭ rihaan Diose a. Dan me se 'ee raj man soĭ, che'é rej sĭj noco' nana ya me taran' ní' a. Ne nuveé orún' 'unĭj me sĭí 'ee rá man soĭ ma'. 'O se taran' nij sĭí ne'en nana ya 'ee rá man soĭ adonĭj. ² 'Ee rá núj man soĭ che'é se nuu nana ya nimán ní', ne yo'ó cunuú nana ya yo' nimán ní' nu' cavii nu' ca'anĭj ruguanĭj. ³ Ne me rá 'unĭj qui'yaj Rej ní' Diose do', ta'níí so' Jesucristó do', se luj che'é nij soĭ, ne me rá 'unĭj cunuú 'ee rá roĭ so' ni'yaj roĭ so' man soĭ, ne me rá 'unĭj gaa xej nimán soĭ qui'yaj roĭ so', ne yo'ó canoco' soĭ nana ya ne gaa 'ee rá soĭ man tuvi' soĭ ei.

Nana nihánj taj xna'anĭj se vaa yo'ó qui'yaj ní' nana cataĭj xna'anĭj Diose rihaan ní', ne gaa 'ee rá ní' man tuvi' ní' a

⁴ Guun niha' uxrá raj, che'é se xcaĭj 'unĭj cuentá se vaa ta'aj nij soĭ me sĭí yo'ó noco' tucuaán ya, ndaa vaa cataĭj xna'anĭj Rej ní' Diose rihaan ní' chuguanĭj. ⁵ Ne nihánj

me se achĭín ni'yáá 'unĭj rihaan soĭ se vaa qui'yaj nij soĭ ndaa vaa cataĭj xna'anĭj Diose rihaan ní' a. Ne nuveé nana ca'na' naca rihaan ní' me nana nihánj ma'. Maan se nana cataĭj xna'anĭj Diose rihaan ní' asĭj guun che'e ní' canoco' ní' man so' me nana nihánj adonĭj. Ne nana nihánj taj se vaa cunuú 'ee rá ní' man tuvi' ní' a. ⁶ Sese gaa 'ee rá ní' man tuvi' ní', ne sĭí 'yaj ndaa vaa cataĭj xna'anĭj Diose rihaan ní' me ní' ei. Ne yo' me nana cataĭj xna'anĭj so' rihaan ní' asĭj guun che'e ní' canoco' ní' man so', ne me rá so' yo'ó qui'yaj ní' nana yo' adonĭj. ⁷ 'O se yaj me se curihanĭj ndo'o nij sĭí tiha' yu'unĭj rihaan chumiĭ nihánj, ne cataĭj nij so' se vaa nuveé sĭj guun yuviĭ me Jesucristó a. Che'é dan me nij so' sĭí tiha' yu'unĭj a'mii nana ne, ne taj nij so' se vaa ma'anĭj nij so' me sĭí ca'néé Diose tinanii man yuviĭ rihaan sayuun a. ⁸ Cutumé ndo'o soĭ man soĭ se gaa nanĭj ca'anĭj ni'ya nu' nij rasuun sa' qui'yaj canaán soĭ ma'. Tzaj ne yo'ó canoco' soĭ nana ya, gaa ne ve'é naru'vee Diose rihaan soĭ ei. ⁹ Ne me ma'an sĭí tanáj se-tucuanĭj Jesucristó ro', nuvi' Diose yáán ga so' ma'. Tzaj ne sĭí noco' raan se-tucuanĭj Jesucristó me se so' me sĭí yo'ó yáán roĭ ta'nĭj Diose ga so' adonĭj. ¹⁰ Ne sese ca'na' 'o sĭí a'mii yo'ó nana rej yanĭj soĭ, ne se ca'vej rá soĭ catuu so' rihaan soĭ, ne se ca'mii sa' soĭ ga so' ma'. ¹¹ 'O

se síi a'mii sa' ga so' me síi
 racu'j man so' qui'ya'j so' se
 chi'ii adonj.

*Nana nihánj taj xna'anj se
 vaa cuchi' Juan rej yanj nij so'
 a*

¹² Vaa ndo'o nana me rá
 'un'j cataj xna'anj 'un'j rihaan
 soj, tzaj ne na'vej rá 'un'j
 cachron 'un'j cunudan'j nij
 nana rihaan yanj nihánj,
 che'é se que'ee ndo'o nana
 me yo' ei. Tzaj ne cuchij
 rihaan soj, raj, gaa ne ca'vee
 ca'mij rihaan ma'an tuvi'
 ya ní', gaa ne guun niha'
 uxrá rá ní' gaa nari' tuvi' ní'
 chuguanj. ¹³ Ne nij síi narii
 Diose yanj chuman' nihánj
 ro', me rá taran' nij so' se vaa
 ve'é cayáán taran' soj ei.

Nihánj me síj va'nuj cartá qui'yaj síj cu'naj Juan, ne ca'née so' yanj nihánj rihaan síj cu'naj Gayo a

¹ Síj chii nga mej, ne achrón 'unj yanj nihánj nayaa so' sij cu'naj Gayo a. 'Ee raj mán so', che'é se sij noco' nana ya me ní' a. ² Dan me se me rá 'unj se vaa cavii sa' so' ne gaa nucaáa so' á. 'O se ya ya vaj avii sa' nimán so' nanj adonj. ³ 'O se guun niha' uxrá rá 'unj, che'é se ca'na' doj tinúú ní' rihanj nihánj, ne nata' nij so' rihanj se vaa yo'ó noco' so' tucuáan ya ei. ⁴ Ne taj vaj yo'ó rasuun ca'vee qui'yaj guun niha' raj a ma'. Maan se orún' nana cunó 'unj se vaa ve'é noco' nij soj sij guun ta'níi 'unj man tucuáan ya, ne che'é nana yo' ro', uun niha' uxrá raj nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ve'é racuíj síj cu'naj Gayo man nij síj chée nata' se-nana Jesucristó a

⁵ Dan me se 'ee raj mán so', ne ve'é 'yáa so' racuíj so' man nij tinúú ní' nij síj 'na' yo'ó chuman', ne che'é dan síj ve'é noco' man síj 'nij ra'a man ní' mé so', raj adonj. ⁶ Ne aj nata' nij so' rihaan nij síj amán rá yanj chuman'

nihánj se vaa cunuu 'ee rá so' man nij so' chuguanj. Ne cunaj uxrá sese yo'ó racuíj so' man nij so' gaa chée nij so' que'ee chuman' yo' ei. 'O se síj 'yaj suun rihaan ma'an Diose me nij so' adonj. ⁷ 'O se cavii nij so' nata' nij so' se-nana síj 'nij ra'a man ní', ne taj vaj a 'ó rasuun ne quirí' nij so' ra'a nij síj na'vej rá cunó se-nana Jesucristó a man chuguanj. ⁸ Che'é dan no xcúun ní' racuíj ní' man taran' nij síj chée che'é Diose, gaa ne guun ní' tuvi' nij so' síj nata' nana ya rihaan yuvi ei.

Nana nihánj taj xna'anj che'é 'o síj chí'ii nimán a

⁹ Dan me se qui'yaj 'o yanj cartá ca'née 'unj rihaan cunudanj nij síj amán rá ni'yaj man Jesucristó yanj chiháan so' a. Taj ne vaa yo'ó tuvi' nij so' síj cu'naj Diótrefes, ne so' me síj me rá guun chij rihaan nij so', ne na'vej rá so' cunó so' se-nanaj ma'. ¹⁰ Che'é dan, sese cuchí' uún 'unj rihaan so', ne cataj xna'anj 'unj rihaan so' che'é se nij 'yaj so' gaa tu'va so' nana nij che'é núj ei. Ne nuveé inanj nana nij a'mii so' ma'. Dan me se gaa uchi' nij tinúú ní' chiháan so', ne ne a'mii so' ga nij tinúú ní' ma'. Tananj uún, ne me ma'an síj me rá ca'mii ga nij tinúú ní', ne aráan so' chrej rihaan nij yuvi se gaa nanj ca'mii nij yuvi ga nij tinúú ní', ne ndaa rii so' xe' man nij yuvi chuguanj. Danj 'yaj síj cu'naj Diótrefes ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ve'é qui'yaj ní' a

¹¹ Dan me se 'eē rá 'un̄j mán so', tinuj. Ne se guun qui'yáá so' ndaa vaa 'yaj nij síi chi'ij ma'. Maan se qui'yáá so' ndaa vaa 'yaj nij síi vaa sa' á. 'O se síi 'yaj se sa' ro', me síi noco' man Diose adonj. Ne síi 'yaj se chi'ij ro', ne ne'en so' man Diose a ma'.

Nana nihánj taj xna'anj che'é síi cu'naj Demetrio a

¹² Cunudan̄j nij tinúú ní' taj xna'anj che'é síi cu'naj Demetrio se vaa síi vaa sa' me so', ne ya ya síi sa' me so' adonj. Yo' me nana taj xna'anj núj rihaan so', ne aj ne'éen so' se vaa nana ya me nij nana ataj xna'anj núj rihaan so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cuchi' Juan rejyanj Gayo a

¹³ Vaa ndo'o nana guun rá 'un̄j cataj xna'anj 'un̄j rihaan so', tzaj ne na'vej rá 'un̄j cachron 'un̄j nu' nana yo' rihaan yanj nihánj a man chuguanj. ¹⁴Tzaj ne cuchij rihaan so', gaa ne ca'vee ca'mii ní' me ma'an nana rihaan tuvi' ní' ei. ¹⁵Dínj gaa nimán so' á. Me rá nij tinúú ní' se vaa ve'é cayáán so' á. Cataj so' rihaan 'o 'o nij tinúú 'un̄j yanj chiháán so' se vaa ve'é cuman̄ nij so' raj a.

Nihánj me 'o yanj cartá qui'yaj síi cu'naj Judas ca'néé so' rihaan nij yuvij noco' man Diose a

¹ 'Unj ro', me síi cu'naj Judas síi 'yaj suun rihaan Jesucristó, ne tinúú Santiagó mej a. Cachronj nana nihánj rihaan yanj ca'nej 'unj rihaan soj sij canacúun Diose man canoco' man so' a. Dan me se 'ee rá Rej ní' Diose man soj, ne nicaj yu'unj Jesucristó man soj se gaa nanj tanáj soj se-nana Diose a.

² Me raj gaa 'ee ndo'o rá Diose man soj ne gaa xej nimán soj qui'yaj Diose ne gaa 'ee ndo'o rá soj tuvi' soj qui'yaj Diose a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é nij síi narqué tucuáán ne a

³ Dan me se guun ndo'o raj cachronj nana rihaan yanj ca'nej 'unj rihaan soj che'é daj gaa cavi sa' ndo'o taran' ní' vaa güii qui'yaj Diose, tinuj, nocoj. Tzaj ne yaj me se no xcúnj cachronj yo'ó nana rihaan yanj, ne cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa terquee ndo'o soj canoco' raan soj se-tucuanj Diose tucuáán tucuachén nij síi nata' se-nana Jesucristó rihaan soj sij cunuu sa' rihaan Diose a. ⁴ 'O se aj catúj yuve doj nij síi narqué

tucuáán ne sca'núj soj, ne asij naá ndo'o nó nana rihaan danj Diose che'é nij so' se vaa vaa güii quiran' nij so' sayuun, qui'yaj Diose adonj. Sij na'vej rá cunó rihaan Diose me nij so', ne aj nari' nij so' nana se vaa me rá Diose ca'nee Diose cacun' xráá nij so', ne che'é dan taj nij so' se vaa ca'vee qui'yaj nij so' me ma'an se nij ga nij chana niha' rá a. Dan me se orún' Jesucristó me síi 'nij ra'a man ní', tzaj ne taj che'é cunó nij so' rihaan Jesucristó, rá nij so' a.

⁵ Nda' se aj ne'en soj nu' nana no rihaan danj Diose, tzaj ne na'vej raj quini'yon soj nana yo', ne che'é dan noná uún 'unj nana nihánj xrée soj, ne dan me se síi 'nij ra'a man ní' ro', tinanii so' man taran' nij síi israelitá rihaan nij síi man Egiptó gaa naá, tzaj ne ta'aj nij so' ro', ne cuchuman rá ni'yaj man Diose, ne che'é dan cachén doj yo', gaa ne cavi' nij so', qui'yaj Diose a. ⁶ Ne aj ne'en soj se vaa ta'aj nij se-mozó Diose ro', ne ca'vej rá nij so' cataj nij so' suun ca'ne' Diose rihaan nij so', ne curihanj nij so' rej guun rá Diose cuman nij so', ne che'é dan numj nii man nij so', ne yo'o veé danj gaa numii nij so' cayáán nij so' rej rmi' ndaa se quisij güii guee güii ca'ne' Diose cacun' che'é nij so', ne daj chihaa míj se ca'vee quinanii nij so' ma'. ⁷ Dan me se quiran' nij so' ndaa vaa quiran' nij síi man roj chuman' cu'naj Sodoma

ga Gomorra ga yo'ó nij chuman' naj nichrun' a. Dan me se ase vaa se chi'ii qui'yaj ta'aj se-mozó Diose yo' ro', danj vaa se chi'ii qui'yaj nij sí man nij chuman' yo', ne ndaa guun rá nij so' cotoj nij so' ga chii chana do', ga xcuu do', ne che'é dan yuun che'e tucayuu Diose ya'an chiháán nij so', ne che'é dan me ca'vee xcaj ní' cuentá se vaa sese qui'yaj ní' se chi'ii, ne cacaa ní' rihaan ya'an nu' cavii nu' ca'anj, qui'yaj Diose adonj.

8 Nda' se ne'en nij sí narqué tucuáán ne rihaan soj daj vaa sayuun quiran' nij sí israelitá do', nij se-mozó Diose do', nij sí man Sodoma do', tzaj ne taj se qui'yá' xcaj nij so' cuentá ma'. 'O danj 'yaj nij so' se nij, ne ase vaa sí a'nu' vaa nij so', che'é se amán rma'an rá nij so' nana ne nanj ei. Ne che'é dan 'yaj ndo'o nij so' se chi'ii, ne tucuáá nij so' rihaan Diose, ne a'mii nij so' nana chi'ii che'é nij se-mozó Diose a. 9 Tzaj ne ndaa sí cu'naj Migueé sí 'nij ra'a man nu' nij se-mozó Diose ro', gaa naá gaa cavi' Moisés ne canó tuvi' Migueé ga sí chree che'é cúu man Moisés, ne ne quisij rá Migueé ca'mii so' nana nij rihaan sí chree ma'. Maan se cataj Migueé rihaan sí chree se vaa sí 'nij ra'a man ní' me sí caxrii yuvaá man sí chree, cataj Migueé a. 10 Tzaj ne ino 'yaj nij sí narqué tucuáán ne ga sí cu'naj Migueé yo', ne nda' se ne ne'en nij so' daj vaa

nij se-mozó Diose, tzaj ne ne chu'vi' nij so' ca'mii nij so' nana nij che'é nij se-mozó Diose ma'. Ne ase vaa xcuu ne acaj cuentá 'yaj náá guun se vaa me rá qui'yaj ro', danj vaa nij sí narqué tucuáán ne, ne che'é dan quirí' nij so' vaa güii adonj. 11 Niquee nij so' che'é sayuun quiran' nij so' nanj adonj. 'O se ase vaa qui'yaj sí cu'naj Caín gaa ticavi' so' man tinúu so' gaa naá ro', danj vaa 'yaj nij so', ne xcoj ruvaa rá nij so' ga tuvi' nij so' a. Ne ase vaa qui'yaj sí cu'naj Balaam gaa naá ro', danj vaa 'yaj nij so', ne me ndo'o rá nij so' qui'yaj canaán nij so' sa'anj, ne che'é dan tiha' yu'unj nij so' man tuvi' nij so' a. Ne ase vaa qui'yaj sí cu'naj Coré ro', danj vaa 'yaj nij so', ne dan me se tucuáá Coré rihaan Moisés, ne che'é dan chumanj yo'óo man nij tuvi' nij so', qui'yaj Diose a. Ne danj quiran' guee nij sí narqué tucuáán ne, quiran' uxrá nij so' sayuun vaa güii, qui'yaj Diose ei.

12 Gaa nuu chre' soj chá soj chraa, ne ne chu'vi' nij sí narqué tucuáán ne yo' qui'yaj nij so' se nij, ne che'é dan ase vaa luj chi'ii ro', danj vaa nij so' rihaan soj ei. Sí taj ya'anj man ma'an me nij sí narqué tucuáán ne yo', ne ne racuíj nij so' man tuvi' nij so' ma'. Ase vaa ngaa no rma'an xta' ne ne aman' 'yaj ro', vaa nij so', ne vaj nij so' rej rque do', rej xraj do' adonj. Ne ase vaa chruun nuvi' vaj chruj mán

raa gaa síj dió cumān chruj
 raā ro', vaa nij so', ne chruun
 nacōō me nij so', ne chruun
 quiriháj nii quiri'íj nii rihaan
 yo'óo me uún nij so' adōnj.
 Ase vaa ngaa gā chruun ro',
 danj vaa nij síi narqué tu-
 cuáán ne yo' ei. Asino yaan
 guun rá yuvii se vaa síi sa'
 me nij so', tzaj ne nuvi' suun
 sa' síj, 'yaj nij so' ma'.¹³ Ase
 vaa rii ndo'o na ya'anj yatan'
 chi'ii rej tu'va na ya'anj ro',
 danj vaa rii ndo'o nij so' se
 chi'ii 'yaj nij so' quene'en yu-
 vii, ne ase vaa yati' natuná
 rej chéé 'o 'o yavii ro', danj
 vaa uún nij so', ne taj che'é
 gaa nucuaj rá ní' man nij so'
 ma'. Vaa güii, ne ca'nej Diose
 man nij so' cayáán nij so' rej
 rmi' ndo'o nu' cavii nu' ca'anj
 nanj ei.

¹⁴ Síi cu'naj Enoc me se aj
 síj vatān' xii so' cachén, ne
 dan me se ta'núí ta'nij si'no
 síi cu'naj Adán me so', ne dan
 me se nata' so' che'é nij síi
 narqué tucuáán ne rihaan soj
 cuano, ne dan me se cataj
 síi cu'naj Enoc a: "Cuno soj
 ca'mij á. Vaa güii, ne ca'na' síi
 'nij ra'a man ní' gā que'ee mij
 nij se-mozó so' nij síi guee,
¹⁵ ne ca'ne' so' cacun' che'é
 cunudanj yuvii, ne cataj so' se
 vaa tumé nij síi ne noco' man
 Diose cacun' che'é nu' cacun'
 qui'yaj nij so' do', che'é nu'
 nana nij ca'mii nij so' che'é
 Diose do' a." Danj ca'mii Enoc
 che'é nij síi narqué tucuáán
 ne rihaan soj nihánj cuano a.
¹⁶ Nij so' me se taj se qui'yá'
 carān' rá nij so' ni'yaj nij so'

se vaa 'yaj Diose do', se vaa
 'yaj tuvi' nij so' do' ma'. Inanj
 'yaj nij so' se nij ndaa vaa me
 rá ma'an nij so', ne inanj danj
 'yaj nij so' nanj chuguanj. Síi
 xta' inanj a'mii me nij so',
 ne ve'é ndo'o a'mii nij so' gā
 ru'vee che'é se inanj me rá nij
 so' quiri' nij so' sa'anj man nij
 ru'vee adōnj.

*Nana nihánj taj xna'anj
 che'é tucuáán narqué Judas
 rihaan nij síi cuchumán ya rá
 ni'yaj man Jesucristó a*

¹⁷ Tzaj ne soj ro', yo'ō
 cunuū rá soj nana cataj
 xna'anj nij apóstol cune'
 Jesucristó sij 'nij ra'a man ní'
 man nata' rihaan yuvii che'é
 so', tinuj, nocoj. ¹⁸ Nihánj me
 nana ca'mii nij so' rihaan soj
 a: "Asa' nichrun' ca'anj ni'ya
 chumii, ne ca'na' síi ca'nga'
 nacōō ni'yaj man nij síi amán
 rá ni'yaj man Jesucristó, ne
 inanj qui'yaj nij so' se nij, ne
 guun rá nij so' cachee nij so'
 ndaa vaa me rá ma'an nij
 so', ne se canoco' nij so' man
 Diose a man adōnj". Danj vaa
 nana cataj nij apóstol che'é nij
 síi narqué tucuáán ne a.

¹⁹ Nij síi narqué tucuáán ne
 yo' ro', 'yaj uun yanij nij síi
 noco' man Jesucristó rihaan
 tuvi' nij so' ei. Inanj che'é
 nee man nij so' acaj nij so'
 cuentá, ne che'é yo'ó rasuun
 ne acaj nij so' cuentá a ma'.
 Ne ase vaa xcuu vaa nij so', ne
 nuvi' nimán nij so' nuu a ma'.
²⁰ Tzaj ne soj me se yo'ō raan
 canoco' soj se-tucuanj Diose
 tucuáán guee, tinuj, nocoj.
 Ne ca'vej rá soj raquíj Nimán

Diosē man soj cachin̄j ni'yaj soj rihaan Diosē ei. ²¹ Yo'o qui'yaj soj ndaa vaa me rá Diosē, gaa ne yo'o gaa 'ee rá Diosē man soj chuguan̄j. Na'vij soj güii cayáán ní' rihaan Diosē nu' cavii nu' ca'anj qui'yaj Jesucristó sij 'nij ra'a man ní', che'é se 'ee rá so' man ní' ei.

²² Xa' nij síi uun vij rá, tzaj ne naqui'yaj nica soj nimán nij so' canoco' nij so' Diosē ei. ²³ Nago' soj chrej nucuaj man yo'ó ta'aj nij síi tumé cacun' che'é rej quinanīj nij so' rihaan ya'an a. Ne gaa 'ee rá soj man nij síi aj cuno se-nanā nij síi narqué tucuáán ne ei. Tzaj ne cuchu'vi' soj se gaa nan̄j qui'yaj soj ndaa vaa 'yaj nij so', ne quinachri' soj ni'yaj soj se chi'ii 'yaj nij so' ei.

Nanā nihánj taj xna'anj se vaa sa' uxrá vaa Diosē daj a güii a

²⁴⁻²⁵ Sa' uxrá vaa orún' Diosē síi tinanii man ní' rihaan sayuun, ne guun nucuaj so' caráán so' rihaan ní' se qui'yaj ní' cacun' man chuguan̄j. Guun nucuaj so' tumé so' man ní' ndaa se quisij güii cayáán ní' rihaan so' rej guun chij so', ne gaa nica nimán ní' güii yo', qui'yaj so', ne guun niha' uxrá rá ní', qui'yaj so' adon̄j. Ne Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' me síi racuíj man ní', ne che'é dan cataj ní' se vaa sa' uxrá vaa Diosē nu' cavii nu' ca'na', ne sa' uxrá 'yaj so' yaj, ne sa' uxrá qui'yaj so' nu' cavii nu'

ca'anj, ne yo'o guun chij so' chuguan̄j. Veé dan̄j gaa ya ei.

Yanj nihánj taj xna'anj che'é nij rasuun tihaan naca Jesucristó rihaan sí cu'naj Juan a

1 Nihánj me nij rasuun tihaan naca Jesucristó rihaan nij sí 'yaj suun rihaan so', ndaa vaa cataj xna'anj ma'an Diose rihaan so', ne rasuun guun ra'yanj ya vaa güii me nij rasuun yo' ei. Ne Jesucristó ro', so' me sí ca'neé se-mozó rihaan sí cu'naj Juan sí nuu 'yaj suun rihaan so', ne dan me se xcaj sí cu'naj Juan cuentá che'é nu' nij rasuun nihánj, qui'yaj Jesucristó ei. ² Ne sí cu'naj Juan me sí ataj xna'anj nihánj rihaan nu' nij yuvij che'é nu' se-nana Diose ndaa vaa cataj xna'anj Jesucristó rihaan so', ne rasuun quene'en ma'an so' me nu' nij rasuun nihánj adonj. ³ Ne cavij sa' uxrá nij sí nayaá nana nihánj rihaan tuvi', ne tananj uún ne cavij sa' nij sí a'neé sa' nana nihánj, sese ya 'yaj nij so' ndaa vaa taj nana no rihaan yanj nihánj chuguanj. 'Q se daj doj quisij ya güii ca'na' nij rasuun yo' ei.

⁴⁻⁵ Dan me se 'unj sij cu'naj Juan me sí 'yaj yanj nihánj, ca'nej 'unj rihaan cunu' chij ya x'ne' nij soj sij man estado Asia sij amán rá ni'yaj man

Jesucristó a. Dan me se me rá 'unj qui'yaj ndo'o Diose qui'yaj ndo'o Nimán Diose qui'yaj ndo'o Jesucristó qui'yaj ndo'o se luj che'é nij soj, ne me rá 'unj gaa xej nimán soj, qui'yaj nij so' adonj. Ne Diose ro', me sí nicun' yaj, ne asij naá nicun' so', ne vaa güii ca'na' so' adonj. Ne Nimán Diose ro', vaa guee inanj, ne chij ya se nucuaj nicaj so', ne nicun' so' rihaan xrúun Diose chruun xlá rej rii ta'nga' Diose ei. Ne dan me se Jesucristó me sí nata' nana ya rihaan ní', ne so' me sí cunuu i'na' uún asino yaan rihaan cunudanj nij sí cavi' sí cunu i'na' uún vaa güii, ne uun chij so' rihaan cunudanj nij sí nicaj suun rey man rihaan chumij nihánj adonj.

Ne Jesucristó me sí 'ee rá man ní', ne aj tinanii so' man ní' rihaan cacun' tumé ní' gaa cavi' so' a. ⁶ Ne cune' so' man ní' guun ní' sí nicaj suun rey ne guun ní' xrej nuu rihaan Rej so' Diose a. Ne ve'é guun chij so' nu' cavij nu' ca'anj adonj. Veé danj gaa ya ei.

⁷ Dan me se ca'na' so' xráá ngaa, ne quene'en cunudanj nij yuvij man so', ne ndaa nij sí qui'yaj sayuun man so' quene'en man so', ne go' cunudanj nij yuvij man rihaan chumij cuxru' nimán nij so', che'é rej quinano ndo'o rá nij so' che'é cacun' tumé nij so' adonj. Veé danj gaa ya ei.

⁸ Ne Diose sí 'nij ra'a man ní' taj:

—'Uñj me se ase vaa letrá A ga letrá Z vaa 'uñj a. Dan me se veé 'uñj nicun' asij rque, ne veé 'uñj canicun' nu' cavii nu' ca'anj adonj. Dan me se veé 'uñj nicun' yaj, ne veé 'uñj nicun' asij naá, ne vaa güii cuchí' yá 'uñj rihaan soj a. Ne 'uñj me síi guun nucaj qui'yaj cunudanj a —taj Diose síi 'nij ra'a man ní' a.

Nana nihánj taj xna'anj daj vaa Jesucristó gaa curuvi' so' rihaan síi cu'naj Juan a

⁹ 'Uñj sij cu'naj Juan ro', tinúu soj mé 'uñj, ne síi ran' sayuun ga soj mé 'uñj, ne síi nucaj nimán rihaan sayuun mej ga soj, ne danj ran' ní' che'é se sij me rá guun chij Diose rihaan chumiñ nihánj me nu' ní' a. Dan me se yáan 'uñj yo'óo naj tanuu na ya'anj yo'óo cu'naj Patmos, ne yo' me rej ca'neé nii manj che'é se sij nata' se-nana Diose mej ne sij taj xna'anj nana che'é Jesucristó mej a. ¹⁰ Ne 'o güii na'víj ní' rihaan síi 'nij ra'a man ní' me se quene'en nimanj rasuun, ne dan me se rej xcoj ro', nucaj ndo'o ca'mii yo'o so' cunoj, ne daj se uun rá' gaa a'yánj nii chruun a'yánj ro', danj guun raj gaa cunoj se-nana so' adonj. ¹¹ Ne cataj so':

—'Uñj ro', me ya síi canicun' asij rque, ne veé 'uñj canicun' nu' cavii nu' ca'anj adonj —taj so' a. Dan me se cataj so'— Cachron so' nana che'é nu' nij rasuun quene'én so' rihaan yanj, ne ca'nej so' rihaan nij síi amán rá ni'yaj

manj yanj chij chuman' á. Dan me se rihaan nij síi man Efeso do', rihaan nij síi man Esmirna do', rihaan nij síi man Pérgamo do', rihaan nij síi man Tiatira do', rihaan nij síi man Sardis do', rihaan nij síi man Filadelfia do', rihaan nij síi man Laodicea do', ca'nej so' yanj yo' á —taj so' cunoj a.

¹² Gaa ne canicaj 'uñj ni'yaj 'uñj man síi ca'mii nana dan rihanj, ne quene'enj chij aga' oró mii aga' taj aga' ya'an a. ¹³ Ne tanuu nij aga' taj aga' ya'an ro', quene'enj 'o síi nicaj yu'anj man yuviñ, ne nuu so' yatzij xcaan, ne 'nij catuun so' merque caxra' anó ndaa rucuaa so' a. Ne merque aga' oró mii me yo' a. ¹⁴ Ne raa so' do', yuvé raa so' do', me se catzii ndo'o vaa yo' a. Dan me se ase vaa cachij xraá matzinj catzii do', ase vaa yu've' do', danj vaa raa so' a. Ne rlij rihaan so' ro', ase vaa ya'an vaa yo', chuguun yo' a. ¹⁵ Ne tacóo so' ro', ase vaa aga' bronce maree axrij ya'an nii man rque chruun hornó vaa tacóo so' a. Ne daj se uun rá' unó' cayuj vaj chraá xij ro', danj guun raj cunoj nana ca'mii so' a. ¹⁶ Ne ra'a so' rej nuva' so' ro', coró' so' chij yati', ne neê espadá sihaa nu' niha rihaan curihanj tu'va so', ne ase vaa nucaj ndo'o chuguun güii ro', danj vaa chuguun nu' so' ni'yaj 'uñj man so' a.

¹⁷ Dan me se gaa quene'én 'uñj man so', ne naxrú' 'uñj

ca'anj quínáá 'un̄j rihaan yo'óó tacóó so', ne ase vaa síí cavi' ro', danj vaa 'un̄j a. Dan me se cuta' so' ra'a so' rej nuva' so' xráj, ne cataj so':

—Se cuchu'ví' so' ma'. 'Un̄j ro', me síí táá yaan rihaan cunudan̄j, ne veé 'un̄j me síí noco' xco rihaan cunudan̄j adon̄j. ¹⁸ Ne síí vaa i'na' mej a. Dan me se cavi' 'un̄j, tzaj ne cuano nihánj me se vaa i'na' uún 'un̄j, ne dan me se yo'o gaa i'na' 'un̄j nu' cavii nu' ca'anj adon̄j. Ne 'un̄j ro', me síí no xcuún cataj me síí cavi' ne me síí ca'anj rej man̄ nij síí cavi' adon̄j.

¹⁹ "Che'é dan me cachron̄ so' nana rihaan yan̄j che'é nu' se vaa quene'én so' nihánj, ne dan me se cachron̄ so' che'é rasuun̄ man̄ cuano, ne cachron̄ so' che'é rasuun̄ ca'na' rej rihaan ní' a. ²⁰ Ne nihánj me se cataj xna'an̄j 'un̄j che'é chij̄ nij yati' taj ra'aj ne'én so' do', che'é chij̄ nij aga' oró mii' aga' taj aga' ya'an do' a. Dan me se chij̄ nij yati' do', nij aga' taj aga' ya'an do', ma'an̄ nij yuvii amán rá ni'yaj man̄ yan̄j chij̄ nij aman' me nij rasuun̄ yo' a —taj so' rihan̄j a.

2

Nana nihánj me nana ca'an̄j rihaan nij síí amán rá ni'yaj man̄ Jesucristó ne chuman' Efeso a

¹ Gaa ne cataj so' rihan̄j a:

—Nana nihánj me nana cachron̄ so' ca'nej so' rihaan nij síí amán rá ni'yaj man̄j

ne chuman' Efeso á: "Dan me se nihánj me nana ca'mii 'un̄j sij nicaj̄ chij̄ yati' ra'a rej nuva' ei. Ne sij vaj sca'núj chij̄ nij aga' oró mii' taj aga' ya'an mej ei. Dan me se cun̄o soj sij ne chuman' Efeso a. ² Aj ne'én 'un̄j daj̄ 'yaj soj se vaa 'yaj suun̄ uxrá soj ne nucuaj̄ ndo'o vaa nimán soj rihaan sayuun̄ adon̄j. Ne aj ne'enj se vaa na'vej uxrá rá soj ni'yaj soj man̄ nij síí chi'ii mei. Ne xa' nij síí tiha' yu'un̄j tu'va rma'an̄ se vaa sij cune' Jesucristó nata' rihaan yuvii che'é so' me nij so', tzaj ne aj nuchruj̄ raa soj che'é nij so', ne aj xcaj soj cuentá se vaa nuveé sij a'mii ya me nij so' a man̄ adon̄j. ³ Ne nucuaj̄ ndo'o vaa nimán soj rihaan sayuun̄ quiran' soj che'é rej sij noco' man̄j me soj, ne ne ca'ne' a doj rá soj a ma'. ⁴ Tzaj ne vaa 'o cacun' tumé soj rihan̄j se vaa asij̄ rquē doj me se caráj cochroj̄ ndo'o soj rihan̄j, tzaj ne yaj me se do' do' ca'ne' rá soj aráj cochroj̄ soj rihan̄j ei.

⁵ "Che'é dan nanuj̄ rá soj daj̄ qui'yaj soj gaa ataa ca'an̄j yan̄j soj rihan̄j, ne canicaj̄ nimán soj, ne guun̄ rá soj ndaa vaa guun̄ rá soj asino yaan̄ á. Sese se canicaj̄ nimán soj, ne cuchij̄' 'un̄j rihaan soj, ne ca'nee 'un̄j se-aga' soj aga' taj aga' ya'an rej nicun' yo' nan̄j adon̄j. ⁶ Tzaj ne nihánj me se sa' qui'yaj soj, se vaa na'vej uxrá rá soj ni'yaj soj se vaa 'yaj nij síí nicolaíta, ne veé danj vaa guee, ne na'vej rá ma'an̄j ni'yaj 'un̄j

se vaa 'yaj nij so' uún ma'.
 7 Dan me se sese taj yu'uj xréé soj, ne nō xcúún soj cunō soj nana nihánj nana taj xna'anj Nimán Diose rihaan nij sí amán rá ni'yaj manj ne 'o 'o chuman' a. Dan me se rihaan sí 'yaj canaán rihaan nu' sayuun me se rque 'unj chruj man raā chruun qui'yaj gaa i'na' yuvi nu' cavii nu' ca'anj ga Diose cha so', ne chruun yo' ro', nicun' rej sa' ndo'o rej rihaan ma'an Diose ei." Veé danj síj nana cachron so' ca'nej so' rihaan nij sí amán rá ni'yaj manj ne chuman' Efeso a—taj so' rihanj a.

Nana nihánj me nana ca'anj rihaan nij sí amán rá ni'yaj man Jesucristó ne chuman' Esmirna a

8 Gaa ne cataj uún so' rihanj a:

—Nana nihánj me nana cachron so' ca'nej so' rihaan nij sí amán rá ni'yaj manj ne chuman' Esmirna a: “Dan me se nihánj me nana ca'mii 'unj sij nicun' asij rque do', sij canicun' nu' cavii nu' ca'anj do', ne sij cavi' mej, tzaj ne cunuu i'na' ya uún 'unj ei.

9 Ne'én 'unj daj vaa sayuun ran' nij soj sij man chuman' Esmirna, ne ne'én 'unj se vaa nique ndo'o soj adonj. Tzaj ne rihaan Diose me se sí ru'vee me ya soj ei. Ne vaa nij sí tu'va rma'an taj se vaa yuvi israelitá me nij so', tzaj ne nuveé sij israelitá me ya nij so' ma'. Maan sij tucu'yón se-nana Satanás me nij so' nanj á. Ne ne'én 'unj se vaa

a'mii nij so' nana nij che'é soj ei.

10”Tzaj ne a doj se cuchu'vi' soj che'é sayuun quiran' soj ma'. Dan me se sí chree ro', me se caxrii so' taga' man ta'aj soj, che'é rej cuchu'vi' soj ne tanáj soj tucuáán sa' ei. Ne chi' güii quiran' soj sayuun danj chuguanj. Dan me se nda' se ticavi' nii man soj, tzaj ne yo'o canoco' soj manj, ne vaa güii rque 'unj 'o cachriin cunuû raā soj, che'é rej sij gaa i'na' nu' cavii nu' ca'anj ga Diose guun soj ei.

11 Dan me se sese taj yu'uj xréé soj, ne nō xcúún soj cunō soj nana nihánj nana taj xna'anj Nimán Diose rihaan nij sí amán rá ni'yaj manj ne 'o 'o chuman' a. Dan me se se quiran' sí qui'yaj canaán yo' sayuun asa' cavi' uún nij sí tumé cacun' a ma'." Veé danj síj nana cachron so' ca'nej so' rihaan nij sí amán rá ni'yaj manj ne chuman' Esmirna a—taj uún so' rihanj a.

Nana nihánj me nana ca'anj rihaan nij sí amán rá ni'yaj man Jesucristó ne chuman' Pérgamo a

12 Gaa ne cataj uún so' rihanj a:

—Nana nihánj me nana cachron so' ca'nej so' rihaan nij sí amán rá ni'yaj manj ne chuman' Pérgamo a: “Dan me se nihánj me nana ca'mii 'unj sij nicaj neê espadá sihaa nu' niha rihaan rihaan soj sij ne chuman' Pérgamo a. 13 Ne'én 'unj rej ne nij soj, se vaa uun chij ndo'o Satanás rej yo' ei.

Tzaj ne yo'o noco' soj manj, ne ne tanáj xco soj se-tucuanj 'unj ma'. Dan me se vaa sí cu'naj Antipas sí yo'o nata' rihaan yuvi che'é 'unj, ne nda' se ticavi' nii man so' rej ne soj rej ne ma'an Satanás, tzaj ne ne ca'ne' rá soj ga se-nanaj ma'. ¹⁴ Tzaj ne vaa doj cacun' tumé soj rihanj, se vaa maan sca'núj soj 'nij sí noco' se-nana sí cu'naj Balaam sí tucu'yón rihaan sí cu'naj Balac se vaa ca'nej so' tucuaán chi'ii nimán nij sí israelitá se vaa cha nij sí israelitá rasuun rque nii rihaan nij ya'anj cacój nij tuv' Balac ne qui'yaj nij so' cacun' ga chana, ne dan me se quirí' nij sí israelitá rihaan Diose, qui'yaj cacun' yo' ei. ¹⁵ Ne tananj uún, ne man ta'aj nij sí nicaj se-tucuanj nij sí nicolaíta sca'núj soj uún ei. Dan me se nachri' 'unj ni'yaj 'unj tucuaán yo' ei.

¹⁶ "Che'é dan canicaj nimán soj, tanáj soj chrej chi'ii yo' ei. Se taj, ne ra'yanj cuchí' 'unj rihaan soj, ne nicaj 'unj neé espadá nuu tu'vaj cunu' 'unj ga nij soj adonj. ¹⁷ Sese taj yu'uj xréé soj, ne no xcuún soj cunō soj nana nihánj nana taj xna'anj Nimán Diose rihaan nij sí amán rá ni'yaj manj ne 'o 'o chuman' a. Rihaan sí 'yaj canaán ro', rque 'unj se cu'naj maná se 'nij yuve cha so', ne caxrii 'unj 'o yahij catzii ston so', ne quino naca 'o se-chuvii yo'o so' nicaj sí qui'yaj canaán, ne dan me se

taj a 'ó sí ca'vee nayaá nana yo' a ma'. Maan se orún' sí nicaj yahij catzii yo' me sí quene'en me taj yo' nanj adonj." Veé danj síj nana cachron so' ca'nej so' rihaan nij sí amán rá ni'yaj manj ne chuman' Pérgamo a —taj so' rihanj a.

Nana nihánj me nana ca'anj rihaan nij sí amán rá ni'yaj man Jesucristó ne chuman' Tiatira a

¹⁸ Gaa ne cataj uún so' rihanj a:

—Gaa ne cachron so' nana nihánj ne ca'nej so' rihaan nij sí amán rá ni'yaj manj ne chuman' Tiatira a: "Dan me se nana nihánj me nana ca'mii 'unj ta'nij Diose cunō soj, ne 'unj ro', ase vaa ya'an vaa rliij rihanj, ne ase vaa aga' bronce maree vaa tacój a. ¹⁹ Ne'én 'unj daj 'yaj nij soj se vaa 'ee rá soj tinúú soj ne yo'o amán rá soj ni'yaj soj manj ne 'yaj suun soj che'é tinúú soj ne yo'o nucuaj vaa nimán soj rihaan sayuun a. Dan me se doj a 'yaj suun soj yaj adonj. Gaa guun che'e soj canoco' soj manj me se doj doj 'yaj suun soj nda' rá se 'yaj soj yaj ei. ²⁰ Tzaj ne vaa cacun' tumé soj rihanj se vaa a'vej rá soj cayáán chana cu'naj Jezabel ga soj a. Ne no' me níí taj se vaa chana nata' se-nana Diose me no', ne tucu'yón no' man yuvi, ne tiha' yu'unj no' man nij sí 'yaj suun rihaan ma'anj ei. Ndaa síj, gaa ne 'yaj nij so' cacun' ga chana ne chá nij so' rasuun

rque nii rihaan ya'anj cacó; nii uún adonj. ²¹ Ne ca'ne' raj cachén doj güii che'é rej guun raj se vaa canicaj nimán no' ne tanáj no' chrej chí'ij ne canoco' no' chrej sa' adonj. Tzaj ne na'vej rá no' canicaj rá no' ne tanáj no' se chí'ij 'yaj no' ma'. ²² Che'é dan nihánj me se quiri'ij 'unj man no' rihaan chruun camá, ne nij síi qui'yaj cacun' ga no' ro', quirán' uxrá nij so' sayuun, qui'yáj adonj. Danj quirán' nij so' sese se canicaj nimán nij so' ne se tanáj xcó nij so' se vaa 'yaj nij so' ga no' ei. ²³ Ne yo'ó cavi' ta'núí chana yo', qui'yáj, gaa ne quene'en cunudanj nij síi amán rá ni'yaj manj ne 'o 'o chuman' se vaa 'unj me síi acaj ndo'o cuentá daj vaa raaj yuvií do', daj vaa nimán yuvií do', ne naru'vee 'unj rihaan 'o 'o nij soj che'é se vaa 'yaj 'o 'o nij soj chuguanj.

²⁴ "Ne nihánj me se ca'mii 'unj rihaan yo'ó nij soj sij man chuman' Tiatira sij ne noco' tucuáán chí'ij yo' a. 'O se tucuáán sca' yuve ndo'o me tucuáán noco' yo'ó nij so', rá ma'an nij so', tzaj ne se-tucuanj Satanás me yo' rihaan soj, ne ne nari' soj tucuáán yo' a ma'. Dan me se taj che'é cutá' 'unj doj suun xráá soj a ma'. ²⁵ Maan se yo'ó noco' soj tucuáán nicaj soj ndaa se quisij güii cuchí' 'unj rihaan soj ei. ²⁶ Ne síi 'yaj canaán yo'ó 'yaj suun suun ca'ne' 'unj rihaan ndaa se cuchí' 'unj rihaan soj

ro', guun chij so' rihaan nij chuman' na'vej rá canoco' manj, qui'yáj adonj. ²⁷ Ne nicaj so' vará aga' hierró, ne tumé so' man nij so', ne dan me se ndaa rá se vaa 'yaj nii gaa uxra' nii xruj ro', danj gaa qui'yaj síi guun chij yo' chuguanj. ²⁸ Dan me se ase vaa guun chij ma'anj qui'yaj Réj Diose ro', danj gaa guun chij so', ne rque 'unj yati' xta'ngaa urihanj rej nichrun' rá ranga' rihaan so' adonj. ²⁹ Sese taj yu'uj xréé soj, ne no xcúún soj cunó soj nana nihánj nana taj xna'anj Nimán Diose rihaan nij síi amán rá ni'yaj manj ne 'o 'o chuman' a." Veé danj síj nana cachron so' ca'nej so' rihaan nij síi amán rá ni'yaj manj ne chuman' Tiatira a —taj so' rihanj a.

3

Nana nihánj me nana ca'anj rihaan nij síi amán rá ni'yaj man Jesucristó ne chuman' Sardis a

¹ Gaa ne cataj uún so' rihanj a:

—Nana nihánj me nana cachron so' ca'nej so' rihaan nij síi amán rá ni'yaj manj ne chuman' Sardis a: "Dan me se nihánj me nana ca'mii 'unj sij nicaj Nimán Diose do', chíj nij yati' do', rihaan soj sij man chuman' Sardis, ne Nimán Diose ro', vaa guee so', ne chíj ya se nucuaj nicaj so' a. Ne'én 'unj daj 'yaj nij soj, ne dan me se síi vaa i'na' ya nimán me soj, rá yuvií, tzaj ne ase vaa síi cavi' nimán vaa

soj rihanj nanj adonj. ² Dan me se narij soj nej rihaan soj ruguanj. Tumé soj man ma'an soj, ne ca'nej soj se nucuaj nimán tinúú soj nij sí daj doj cavi' nimán á. 'O se xcaj 'unj cuentá se vaa nu' se 'yaj soj, nuveé se aran' rá Diose me nij yo' ma'. Tadó soj ei.

³ "Che'é dan nanuj rá soj nana tucu'yón nii man soj do', nana cuno soj do', ne yo'o qui'yaj soj ndaa vaa taj nana yo', ne canicaj nimán soj canoco' soj chrej sa' ei. Sese se tumé soj man soj, ne ase vaa 'na' sí ituu ro', danj gaa cuchij rihaan nij soj, ne se quene'en uxrá soj me orá me cuchij rihaan soj man adonj. ⁴ Tzaj ne man ta'aj tuvi' soj sij man chuman' Sardis ne qui'yaj cacun' mei. Ne che'é dan ase vaa sí nu yatzí naruvii ro', danj vaa nij so' cuano rihanj chuguanj. Ne nij so' ro', vaa güi cunuú nij so' yatzí catzi, ne cachee nij so' gaj adonj. 'O se no xcúún nij so' qui'yaj nij so' danj adonj. ⁵ Dan me se cunudanj nij sí 'yaj canaán ro', vaa güi rque nii yatzí catzi cunuú so', ne daj chihaa míj se tirí 'unj se-chuvii so' no rihaan yanj no se-chuvii nij sí gaa i'na' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj ma'. Ne nata' 'unj rihaan Réj Diose, rihaan nij se-mozó so' do', se vaa me nij so' sí noco' manj adonj. ⁶ Sese taj yu'uj xréé soj, ne no xcúún soj cuno soj nana nihánj nana taj xna'anj Nimán Diose rihaan

nij sí amán rá ni'yaj manj ne 'o 'o chuman' a." Veé danj sij nana cachron so' ca'nej so' rihaan nij sí amán rá ni'yaj manj ne chuman' Sardis a —taj so' rihanj a.

Nana nihánj me nana ca'anj rihaan nij sí amán rá ni'yaj man Jesucristó ne chuman' Filadelfia a

⁷ Gaa ne cataj uún so' rihanj a:

—Nana nihánj me nana cachron so' ca'nej so' rihaan nij sí amán rá ni'yaj manj ne chuman' Filadelfia a: "Dan me se nihánj me nana ca'mii 'unj sij vaa sa' inanj sij ca'neé ya Diose rihaan chumii cuno soj a. Ne 'unj ro', me sí uun chij ndo'o ndaa vaa guun chij sí cu'naj David gaa naá adonj. Dan me se sese ca'núj 'unj ta'yaa, ne taj sí quisij naráán ta'yaa yo' ma'. Ne sese caráán 'unj ta'yaa, ne taj sí quisij ca'nuu uún ta'yaa yo' ma'. ⁸ Dan me se aj ne'én 'unj daj 'yaj nij soj a. Ne nihánj me se xcaj soj cuentá se vaa aj ca'núj 'unj ta'yaa rej rihaan soj, ne taj sí quisij naráán ta'yaa yo' ma'. Ne nij soj me se nda' se nuveé sij nucuaj ndo'o nimán me soj, tzaj ne yo'o 'yaj soj se-nanaj, ne ne cataj soj se vaa nuveé sij noco' manj me soj ma'. Yo'o taj soj se vaa sij noco' manj me soj adonj. ⁹ Ne vaa nij sí tu'va rma'an se vaa sij israelitá me nij so', tzaj ne nuveé sij israelitá ya me nij so' ma'. Maan se sí ne me nij so', ne

sí tucu'yón se-nanā Satanás me uún nij so' ei. Dan me se nagoj man nij so' rihaan soj, ne cuchí' nij so' rihaan soj, ne canicun' ruj nij so' rihaan soj, ne quene'en nij so' se vaa sij cunuu 'ee raj man me soj adonj. ¹⁰ Che'é se aj qui'yaj soj nu' se-nanaj nana taj se vaa no xcúún soj gaa nucuaj nimán soj rihaan sayuun ro', che'é dan tinanii 'unj man soj rihaan sayuun ca'na' rihaan nu' chumii nihánj vaa güii, asa' xcaj 'unj cuentá daj vaa nimán cunudanj nij yuvii man rihaan chumii adonj.

¹¹ ”Dan me se daj doj cuchij rihaan soj chuguanj. Nicaj raan soj tucuáán nicaj soj, gaa ne se ca'vee ca'nee nii cachriin cunuû raaj soj cachriin qui'yaj canaán soj rihaan soj ei. ¹² Ne sí qui'yaj canaán ro', me se ase vaa 'o chraan xcaan nicun' tacóó nuví nocoo rej na'víj yuvii rihaan Diose ro', danj gaa so' rihanj, qui'yáj, ne se curihanj uún so' rej né 'unj ma'. Ne rihaan so' ro', cachron 'unj va'nuj nana, ne dan me se cachron 'unj se-chuvii Diose sí noco' 'unj, ne cachron 'unj se-chuvii chuman' ne Diose noco' 'unj chuman' cu'naj chuman' Jerusalén chuman' naca nanij rihaan chumii nihánj, ne cachron 'unj se-chuvii ma'anj nana naca ya cachron 'unj rihaan so' adonj. ¹³ Sese taj yu'uj xréé soj, ne no xcúún soj cunoo soj nana nihánj nana taj xna'anj Nimán Diose rihaan

nij sí amán rá ni'yaj manj ne 'o 'o chuman' a.” Veé danj síj nana cachron so' ca'nej so' rihaan nij sí amán rá ni'yaj manj ne chuman' Filadelfia a —taj so' rihanj a.

Nana nihánj me nana ca'anj rihaan nij sí amán rá ni'yaj man Jesucristó ne chuman' Laodicea a

¹⁴ Gaa ne cataj uún so' rihanj:

—Nana nihánj me nana cachron so' ca'nej so' rihaan nij sí amán rá ni'yaj manj ne chuman' Laodicea a: “Dan me se nana nihánj me nana ca'mii 'unj sij qui'yaj nu' nana cataj xna'anj 'unj rihaan soj a. Dan me se 'unj me sí nata' ya se-nana Diose rihaan soj ndaa vaa me rá Diose qui'yáj, ne 'unj me sí qui'yaj nu' se man rihaan chumii nihánj ei. Ne qui'yáj nu' se vaa me rá Diose qui'yáj ei. ¹⁵ Dan me se ne'enj nu' se vaa 'yaj soj, ne nuveé se acoj ne nuveé se ya'aan me soj mei. Ca'vee doj a sese guun soj se acoj inanj ni', ase se ya'aan inanj ni' a. ¹⁶ Dan me se che'é se ase vaa na guun vaa soj ne nuveé se acoj nuveé se ya'aan nuveé me soj, ne che'é dan ne se uun soj rihanj ma'. Dan me se maan che'é se danj vaa soj ro', che'é dan ticamanj man soj rihaan yo'óo nanj adonj. ¹⁷ Dan me se taj soj se vaa ru'vee inanj soj, ne taj vaj a doj rasuun ne achiin rihaan soj, rá soj a. Tzaj ne ne ne'en soj sese ase vaa sí nique ndo'o vaa soj,

ne ase vaa sí achiin caridad rihaan vaa soj, ne ase vaa tuchrii vaa soj, ne ase vaa sí canj nuvi' sagan' ro', vaa nu' soj nanj adonj.

18 "Che'é dan narquej rej nucuaj man soj se vaa quiraan soj aga' oró mí rihanj aga' cachén ya'an ne cunuu sa' inanj, gaa ne ca'vee cunuu ru'vee ya ya soj rihanj ei. Ne quiraan soj yatzij catzij rihanj, ne ca'vee cunuú soj, ne se quene'en yuvij se vaa nuvi' sagan' soj ne se guun na'aj soj se vaa nuvi' sagan' soj ma'. Ne quiraan soj rmedió sa' rihanj, ne caxrij soj rlij rihaan soj, gaa ne ca'vee quene'en soj, ne xcaj sa' soj cuentá ei. 19 Dan me se 'unj ro', taj xna'anj 'unj rihaan nu' nij sí 'ee raj man daj qui'yaj nij so', ne qui'yaj sayuun man nij so' sese se cuno nij so' rihanj chuguanj. Che'é dan guun niha' rá soj cunō soj rihanj, ne canicaj nimán soj canoco' soj chrej sa' doj á. 20 Nihánj me se ase vaa 'o sí nicun' ta'yaa ne tica'mii ta'yaa ro', vaa 'unj a. Ne sese vaa yo'o so' cunō se-nanaj, ne sese ca'nuu so' ta'yaa, ne catuu 'unj rihaan so', ne chaj chraa ga so', ne so' cha chraa ga 'unj, ne ve'é qui'yaj núj ei. 21 Ne sí qui'yaj canaán ro', cayáan so' rihaan xrúun 'unj chruun xlá sa' ga 'unj, ne guun chij so' gaj, qui'yaj, ndaa vaa qui'yaj Réj Diose gaj ei. Dan me se gaa qui'yaj canaán ma'anj, ne cayáan 'unj rihaan xrúun Réj

Diose chruun xlá sa' ga so', ne guun chij 'unj ga so', qui'yaj so' chuguanj. 22 Sese taj yu'uj xréé soj, ne nō xcúun soj cunō soj nana nihánj nana taj xna'anj Nimán Diose rihaan nij sí amán rá ni'yaj manj ne 'o 'o nij chuman' adonj." Veé danj síj nana cachron so' ca'nej so' rihaan nij sí amán rá ni'yaj manj ne chuman' Laodicea a —taj so' rihanj a.

4

Nana nihánj taj xna'anj se vaa quene'en Juan ma'an chruun xlá sa' rej uun chij Diose a

1 Quisij ca'mii so' nu' nana dan, gaa ne quene'en 'unj 'o ta'yaa taj ya'núj rej xta' a. Gaa ne cunó 'unj ca'mii uún sí ca'mii asino yaan rihanj, ne se-nana so' ro', daj se uun rá'unó' a'yánj nii chruun a'yánj ro', danj guun raj gaa cunōj se-nana so' a. Ne cataj so' rihanj a:

—Cavij so' ca'na' so' nihánj, gaa ne tihanj rihaan so' nu' se vaa guun rej rihaan so' á —taj so' rihanj a.

2 Ne ra'yanj quene'en nimanj rasuun, ne quene'enj chruun xlá sa' ndo'o rej xta', ne vaa sí taj chruun xlá yo' sí uun chij ndo'o, 3 ne ase vaa yahij jaspe do', ase vaa yahij cornalina do', danj vaa so' curuvi' so' a. Ne ase vaa xcuáá cu'lúú ro', danj vaa nu' anicaj chruun xlá sa' yo', ve'é chuguun yo', ne ase vaa chuguun yahij esmeralda ro', danj vaa chuguun yo' a.

4 Ne nu' anicaj chruun xlá sa' yo' ro', nicun' yo'ó ico ca'anj chruun xlá sa', ne taj ico ca'anj sí uun chij rihaan nij chruun xlá sa' yo', ne nuu nij sí uun chij yatzij catzji, ne nuu raaj nij so' cachriin aga' oró múi a. ⁵ Ne rej nicun' chruun xlá nicun' tanuu tuvi' me se raan ndo'o, ne cariin ndo'o, ne caguáj ndo'o tu'vii a. Ne chij aga' chuguun táa ya'an ro', nicun' rihaan chruun xlá sa', ne chij aga' chuguun yo' ro', me Nimán Diose sí guee inanj sí nicaj chij ya se nucuaj a. ⁶ Ne rej rihaan chruun xlá sa' yo' ro', nuu 'o na ya'anj, tzaj ne nuveé na ya me yo' ma'. Maan scuraan inanj me yo', ne ase vaa yahij cristal danj vaa yo' a.

Ne nu' anicaj chruun xlá sa' yo' ne tanuu yo'ó nij chruun xlá me se nicun' ca'anj xcuu, ne nu' anicaj man nij xcuu mán rlij rihaan nij xo' a. ⁷ Ne yo'ó xcuu ro', ase vaa chuvaa vaa xo' a. Ne xcuu vij ro', ase vaa scúj le'ej vaa xo' a. Ne xcuu va'nuj ro', ase vaa rihaan snó'o vaa rihaan xo' a. Ne xcuu ca'anj ro', ase vaa xtaa vaj rej xta' vaa xo' a. ⁸ Ne vaa vatán' scachee 'o 'o nij xo' taj xráa nij xo', ne ase vaa scachee xtâj vaa scachee nij xo' yo' a. Ne nu' xráa xo' nu' rque xo' nu' mán rlij rihaan xo' adonj. Ne nuvii nigan' me se ne a'ne' rá nij xo' ga suun taj: "Sij guee ndo'o me Diose sí 'nij ra'a man ní' sí uun nucuaj 'yaj cunudanj a. Ne so' me sí nicun' yaj, ne

asij naá nicun' so', ne vaa güii cuchí' so' rihaan chumii a", taj ca'anj nij xcuu yo' a. ⁹ Ne gaa ca'mii sa' nij xcuu che'é Diose sí taj rihaan chruun xlá sa' yo' sí cayáan nu' cavii nu' ca'anj, ne gaa nago' nij xo' graciá rihaan so', ¹⁰ ne canicun' ruj ico ca'anj nij sí uun chij yo' rihaan sí taj rihaan chruun xlá sa' yo', ne quina'vij nij so' rihaan so', che'é rej me so' sí cayáan nu' cavii nu' ca'anj, ne tagüej nij so' cachriin nuu raaj nij so' rej rihaan chruun xlá sa' yo' a. Gaa ne cataj nij so':

¹¹ —No xcúún ndo'o so' Diose sij 'nij ra'a man núj ca'mii sa' núj che'é so' ne guun chij ndo'o so' á. 'O se so' me sí qui'yaj cunudanj rasuun, ne maan che'é se guun rá so' cumán nij rasuun yo' ro', che'é dan guun cunudanj nij rasuun, qui'yáa so' adonj —taj ico ca'anj nij sí uun chij yo' rihaan Diose a.

5

Nana nihánj taj xna'anj che'é yanj do', che'é matzinj le'ej no xcúún nuxra'yanj do' a

¹ Ne rej nuva' sí taj rihaan chruun xlá sa' yo' ro', quene'enj 'o yanj, ne no nana nu' rej rque yanj nu' rej xraj yanj nu' a. Ne no chij selló yánj tu'va yanj yo', ne aráan selló yo' nu' anicaj tu'va yanj yo' a. ² Gaa ne quene'én 'unij yo'ó se-mozó Diose sí nucuaj ndo'o, ne nucuaj ndo'o xná'anj so', cataj so', ne:

—Me síi nō xcúún ca'nee nij selló nō aráán tu'va yanj ne nuxra' so' yanj ga —taj so', xná'anj so' a.

³ Ne taj vaj a 'ó síi ne rej xta' do', síi ne rihaan chumii do', síi ne rej rque chumii do', guun nucuaj nuxra' yanj ne ni'yaj so' yanj yo' a ma'. ⁴ Che'é dan ta'vee uxraj che'é se ne nari' nii man a 'ó síi ni'yaj nimán nuxra' yanj yo' ni'yaj man yanj yo' a man adonj. ⁵ Gaa ne yo' o tuvi' nij síi uun chij cataj rihanj a:

—Se ta'vee so' ma'. Xcaj so' cuentá, ne aj qui'yaj canaán síi chuvaá ta'níi ta'nij si'nō síi cu'naj Judá síi cayáán gaa naá, ne yo' o ta'níi ta'nij si'nō David me uún so', ne che'é dan ca'vee ca'nee so' chij nij selló nō tu'va yanj ne nuxra' so' yanj yo' nanj adonj —taj so' rihanj a.

⁶ Gaa ne quene'én 'unj se vaa tanuu nij chruun xlá sa' do', tanuu ca'anj nij xcuu do', tanuu nij síi uun chij do', nicun' 'o matzinj le'ej, ne matzinj aj ticavi' nii man asij rque me yo' a. Ne chij cúu taj raá xo', ne chij nij rlij rihaan xo', ne nij rlij rihaan xo' ro', nij yo' me Nimán Diose síi guee inanj síi nicaj chij ya se nucuaj síi aj ca'neé Diose rihaan nu' chumii a. ⁷ Dan me se cuchi' xo' rihaan síi taj rihaan chruun xlá sa' yo', ne quita'aa xo' yanj oro' ra'a síi taj rihaan chruun xlá rej nuva' so' a. ⁸ Ne gaa quita'aa xo' yanj, ne canicun' ruj ca'anj nij xcuu do', ico

ca'anj nij síi uun chij do', rihaan matzinj le'ej yo' a. Ne nicaj 'o 'o nij so' ya'án sa' do', co'oo aga' oro' mii caraa squii xlá rque do', ne squii xlá yo' ro', me nij nana achíin ni'yaj nij síi sa' noco' man Diose rihaan ma'an Diose a. ⁹ Gaa ne achráa nij so' chra' naca rihaan matzinj le'ej, cataj nij so', ne:

—Nō xcúún so' nicaj so' yanj ne ca'nee so' selló yanj aráán nō tu'va yanj yo' á. 'O se ticavi' nii man so', ne dan me se nicaj so' ton man so' quiránj so' man 'o 'o nij yuvi man rihaan chumii nihánj, ne dan me se quiránj so' man nij yuvi a'mii nu' yo'ó xna'ánj, ne quiránj so' man nij yuvi man daj a chuman' man daj a yo'óo noco do', quiránj so' che'é Diose á. ¹⁰ Gaa ne guun chij Diose rihaan nij so', qui'yáa so', ne guun nij so' xrej nuu rihaan Diose, qui'yáa so', ne vaa güi guun chij nij so' rihaan chumii adonj —taj chra' achráa nij so' a.

¹¹ Gaa ne quene'en uún 'unj, ne cunó 'unj se-nana que'ee mii mii se-mozó Diose nicun' nu' anicaj chruun xlá sa' do', nij xcuu do', nij síi uun chij do' a. ¹² Ne nucuaj ndo'o ca'mii nij se-mozó Diose yo', cataj nij so' a:

—Nō xcúún ndo'o matzinj le'ej ticavi' nii man guun nucuaj ndo'o so' do', nicaj so' nu' rasuun sa' do', cavi ndo'o raá so' do', ca'mii sa' taran' ní che'é so' do', guun chij ndo'o so' do' adonj —taj nij se-mozó

Diose ni'yaj nij so' matzinj le'ej yo' a.

¹³ Gaa ne cunó 'unj se vaa ca'mii cunudanj nij rasuun qui'yaj Diose rasuun man rej xta' do', rasuun man rihaan chumij do', rasuun man rque chumij do', rasuun man rihaan na ya'anj do', rasuun man rque na ya'anj do' a. Ne cataj nij rasuun:

—Rihaan sí taj rihaan chruun xlá sa' do', rihaan matzinj le'ej do', ca'mii sa' taran' ní nu' cavii nu' ca'anj, ne guun chij roj so' nu' cavii nu' ca'anj ei —taj cunudanj nij rasuun a.

¹⁴ Gaa ne:

—Veé danj gaa ya ei —taj ca'anj nij xcuu yo' a.

Gaa ne canicun' ruj nij sí uun chij, ne na'víj nij so' rihaan Diose a.

6

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'néj matzinj le'ej chij nij selló yánj caráán tu'va yanj yo' a

¹ Gaa ne quene'én 'unj se vaa ca'néj matzinj le'ej yo' yo'o tuvi' nij chij selló caráán tu'va yanj libró yo', gaa ne cunoj ca'mii yo'o tuvi' ca'anj nij xcuu, ne ase uun rá' gaa aguáj tu'vii ro', danj guun raj gaa ca'mii xo' a. Ne:

—Cuvá' so' ni'yaj so' ei —taj xcuu yo' a.

² Gaa ne quene'én 'unj se vaa cavii 'o cuayó catzi, ne sí taj xráá cuayó yo' ro', nicaj so' curuvej, ne rqué nii cachriin cunuú raá so' man so', ne sij

'yaj canaán ndo'o me so', ne cavii so' qui'yaj canaán so' a.

³ Ne gaa ca'néj matzinj le'ej selló vij no tu'va yanj yo', ne cunó 'unj ca'mii xcuu vij a. Ne xcuu vij cataj:

—Cuvá' so' ni'yaj so' ei —taj xo' a.

⁴ Gaa ne cavii yo'o cuayó, ne cuayó maree me xo' a. Gaa ne ca'ne' nii suun rihaan sí taj xráá cuayó yo' se vaa quisij cayáán dínj yuvij rihaan chumij, qui'yaj so', ne ticavi' ndo'o yuvij tuvi' yuvij, qui'yaj so' a. Ne rqué nii 'o neé espadá xij rihaan so' a.

⁵ Gaa ne gaa ca'néj matzinj le'ej selló va'núj, gaa ne cunoj ca'mii xcuu va'núj a. Ne cataj xo':

—Cuvá' so' ni'yaj so' ei —taj xo' a.

Gaa ne quene'enj se vaa cavii cuayó maruú, ne sí taj xráá cuayó ro', 'nij ra'a so' aga' romaná aga' a'née ta'nga' nij rasuun a. ⁶ Gaa ne cunó 'unj nana cavii rej tanuú ca'anj nij xcuu, ne nana yo' cataj:

—Nu' sa'anj 'yaj canaán yuvij rque 'o güii ro', nu' yo' me quino vij kiló 'núú trigó do', vatan' kiló 'núú cebada do', qui'yáá so' á. Tzaj ne se tiri' so' casté chá do', na vinó do' ma' —taj nana yo' a.

⁷ Gaa ne gaa ca'néj matzinj le'ej yo' selló ca'anj no tu'va yanj me se cunó 'unj ca'mii xcuu ca'anj yo' a. Ne cataj xo':

—Cuvá' so' ni'yaj so' ei —taj xo' a.

⁸ Gaa ne quene'én 'unj, ne dan me se cavii cuayó daj,

ne sít taj xráá cuayó daj ro', ta'naj 'yaj avi' yuvií cu'naj so', ne rej xco so' ro', noco' rej ca'anj nij sít cavi' a. Gaa ne ca'ne' nii suun rihaan roj so' se vaa guun chij roj so' rihaan 'o ta'aj nij yuvií man rihaan chumií, ne nīcaj roj so' neē espadá nīcaj roj so' x'naa na'aan rque nīcaj roj so' chi'íi yuvaá nīcaj roj so' xcuu quij nīcaj roj so', ticavi' roj so' man nij yuvií yo' a.

⁹ Gaa ne gaa ca'ne'j matzinj le'ej selló 'un' no tu'va yanj yo', ne quene'én 'unj rej rque mesá altar, ne rque mesá altar me se naj nij nimán nij sít cavi' che'é se-nana Diose che'é yan nata' nij so' nana ya rihaan yuvií a. ¹⁰ Ne nucuaj ndo'o aguáj nij so', cataj nij so', ne:

—Ndaa me güii ca'ne' so' cacun' che'é nij sít man rihaan chumií, ne qui'yáá so' sayuun man nij so' che'é ton cayanj man núj qui'yaj nij so' ga. 'O se so' me sít vaa sa' inanj, ne sít uun chij ya rihaan núj mé so' á —taj nij nimán, aguáj nij so' a.

¹¹ Gaa ne rque nii yatzíj xcaan catzií rihaan 'o 'o nij so', gaa ne cataj xna'anj nii rihaan nij so' se vaa gaa inaj nimán nij so' doj ndaa se quisij cavi' nu' nij tinúú nij so' sít 'yaj suun ga nij so' sít cavi' ndaa vaa cavi' ma'an nij so' a.

¹² Gaa ne quene'én 'unj se vaa ca'ne'j matzinj le'ej yo' selló vatan' no tu'va yanj yo', gaa ne cachén ndo'o yuún, ne guun maruú rihaan güii, ne

nda' rá se vaa maruú yatzíj maruú ro', danj vaa güii a. Ne ase vaa ton ro', danj vaa rihaan yavii a. ¹³ Ne cayuu nij yati' man xtá' rihaan yo'óó, ne nda' rá se vaa ayuu chruj higó rihaan yo'óó gaa o' nana yuvaá raa chruun man chruj higó ne tinasqui' ndo'o nana raa chruun yo' ro', danj vaa ayuu yati' a. ¹⁴ Ne quixra' rej xtá', ne ase vaa yanj gaa nacué nii yanj ro', danj guun rej xtá' yo' a. Ne nasqui' nu' quij nu' yo'óó taj rihaan na ya'anj do' a. ¹⁵ Gaa ne dan me se nij sít nīcaj suun do', nij sít sa' do', nij sít uun chij rihaan tanuu do', nij sít ru'vee do', nij sít nucuaj do', nu' nij mozó do', nu' nij sít ne uun mozó do', catúj yuve nij so' rque yu'uj yuvej do', rque nij yuvej naj quij do' a. ¹⁶ Gaa ne cataj nij so' rihaan nij quij rihaan nij yuvej rihaan:

—Cayuu nij soj xráá núj, ne caxrií yuvej soj man núj, ne se gaa nanj quene'én sít taj rihaan chruun xlá sa' yo' man núj, ne se caxríj yuvaá matzinj le'ej yo' man núj ruguanj. ¹⁷ 'O se aj quisíj güii guee güii caxrií yuvaá roj so' man núj, ne se quisíj rá núj canicun' núj a ma' —taj nij so' rihaan quij do', rihaan yuvej do' a.

7

Nana nihánj taj xna'anj che'é nij sít israelitá cata' ta'nga' caan rihaan che'é Diose a

¹ Veé dan, gaa ne quene'én 'unj ca'anj se-mozó Diose

nicun' ca'anj nij scúj chumij nihánj, ne caráán nij so' chrej rihaan ca'anj nij nana avii rihaan chumij, se cavii nij nana rihaan yo'óo rihaan na ya'anj rihaan a doj chruun rihaan a. ² Ne ca'anj nij se-mozó Diose ro', aj ca'ne' Diose suun rihaan nij so' qui'yaj nij so' sayuun man yo'óo do', man na ya'anj do' a. Dan me se quene'én 'unj yo'ó se-mozó Diose cavii rej síj güii, ne nicaj so' selló no se-ta'nga' Diose a. Dan me se caguáj so' rihaan ca'anj nij se-mozó Diose, cataj so', ne:

³ —Se guun qui'yaj soj sayuun man yo'óo do', man na ya'anj do', man chruun do' ma'. Ca'ne' rá soj doj tzin', ne ndaa quisíj cuta' núj ta'nga' caan rihaan nij sí 'yaj suun che'é Diose, ne ca'vee ei —taj so', caguáj so' a.

⁴ Gaa ne cunó 'unj me daj nij so' cuta' nii ta'nga' caan rihaan, ne cientó táá yavij chihaa ca'anj mój yuvij me nij so', ne sij man 'o 'o x'ne' nij yuvij israelitá me uún nij so' a.

⁵ Dan me se chuvij mój nij so' me ta'ní ta'nij si'no sí cu'naj Judá a. Ne chuvij mój nij so' me ta'ní ta'nij si'no sí cu'naj Rubén a. Ne chuvij mój nij so' me ta'ní ta'nij si'no sí cu'naj Gad a. ⁶ Ne chuvij mój nij so' me ta'ní ta'nij si'no sí cu'naj Aser a. Ne chuvij mój nij so' me ta'ní ta'nij si'no sí cu'naj Neftalí a. Ne chuvij mój nij so' me ta'ní ta'nij si'no sí cu'naj Manasés a. ⁷ Ne chuvij mój nij so' me ta'ní

ta'nij si'no sí cu'naj Simeón a. Ne chuvij mój nij so' me ta'ní ta'nij si'no sí cu'naj Leví a. Ne chuvij mój nij so' me ta'ní ta'nij si'no sí cu'naj Isacar a. ⁸ Ne chuvij mój nij so' me ta'ní ta'nij si'no sí cu'naj Zabulón a. Ne chuvij mój nij so' me ta'ní ta'nij si'no sí cu'naj José a. Ne chuvij mój nij so' me ta'ní ta'nij si'no sí cu'naj Benjamín a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é nij sí man 'o 'o chuman' a

⁹ Veé dan, gaa ne quene'én 'unj que'ee ndo'o yuvij, ne taj vaj sí guun nucuaj qui'yaj contá man nij yuvij a man chuguanj. Ne sí man cunudanj chuman' naj rihaan chumij me nij so', ne sí man 'o 'o x'ne' yuvij me nij so', ne sí a'mii nu' xna'ánj a'mii yuvij me uún nij so', ne dan me se canicun' nij so' rihaan chruun xlá sa' yo' do', rihaan matzinj le'ej yo' do' a. Ne yatzíj xcaan catzii nuú nij so', ne oro' nij so' ra'a chruun yuun a. ¹⁰ Ne nucuaj ndo'o caguáj nij so', cataj nij so', ne:

—Diose sí noco' ní man sí taj rihaan chruun xlá sa' do', matzinj le'ej do', me roj sí tinanii man ní rihaan sayuun adonj —taj nij so' a.

¹¹ Gaa ne cunudanj nij se-mozó Diose ro', canicun' nij so' nu' anicaj xrúún Diose chruun xlá sa' do', nij sí uun chij do', ca'anj nij xcuu do', gaa ne canicun' ruj nij so' rihaan chruun xlá sa' yo', ne toco' nij so' rihaan nij so'

rihaan yo'óó, ne na'víj nij so' rihaan Diose a. ¹² Ne cataj nij so':

—Veé danj gaa ya ei. Ve'é inanj ca'míj ní' rihaan Diose sí noco' ní' man nu' cavii nu' ca'anj á. So' me sí avii ndo'o raa, ne nago' ní' graciá rihaan so', ne so' me sí nucuaj ndo'o nu' cavii nu' ca'anj adonj. Veé danj gaa ya ei —taj nij so' ni'yaj nij so' Diose a.

¹³ Gaa ne xná'anj yo'o tuij' nij sí uun chij manj, cataj so':

—Ne nij sí nuu yatzíj xcaan catzií ro', me sij me nij so', ne me rej cavii nij so', rá so' ga —taj so', xná'anj so' manj a.

¹⁴ Gaa ne cataj 'unj rihaan so' a:

—Ne ne'én 'unj me sí me nij so', man señor. Tzaj ne so' me sí ne'en, raj a —taj 'unj rihaan so' a.

Gaa ne cataj so' rihanj a:

—Nij sí nihánj ro', me nij sí cachén rihaan que'ee ndo'o sayuun, gaa guun sayuun noco' rihaan chumíj adonj. Ne cavi' matzinj le'ej che'é nij so', ne cayanj ton man matzinj le'ej che'é nij so', ne canoco' nij so' man matzinj le'ej, ne che'é dan naruvii sagan' nij so', ne cunuu catzií sagan' nij so', qui'yaj ton cayanj man matzinj le'ej adonj. ¹⁵ Che'é dan me nicun' nij so' rihaan xrúun Diose chruun xlá sa', ne nuvíj nigan' nicun' nij so' rá nuvíj noco' ne rej xta' 'yaj suun nij so' rihaan Diose, ne Diose sí taj rihaan chruun xlá sa' yo' ro', ma'an so'

cayáan ga nij so', ne caráan so' rihaan sayuun che'é nij so' a. ¹⁶ Ne daj chihaa míj se quina'aan uún rque nij so' do', se canaco' nij so' na do', se go' naán xráá nij so' do', se cunuú cachi' rá nij so' do', a ma'. ¹⁷ 'O se ma'an matzinj le'ej nicun' ma'an rej rihaan chruun xlá sa' yo' ro', cutumé man nij so', ne ca'anj nıcaj so' man nij so' rej xra' na sa', ne co'o nij so', gaa ne yo'o gaa i'na' nimán nij so', qui'yaj na yo' a. Ne ma'an Diose ro', me sí tinaco' na ayanj rihaan nij so' ei —taj sí uun chij yo' rihanj a.

8

Nana nihánj taj xna'anj che'é selló yánj chij do', che'é aga' nuu squíí do' a

¹ Gaa ne gaa ca'néj matzinj le'ej selló chij no' tu'va yanj yo', gaa ne yuun che'e cunuu dínj rej xta' 'o' yanej orá a. ² Gaa ne quene'én 'unj chij nij se-mozó Diose nij sí nicun' rihaan Diose, se vaa rque nii chij chruun a'yánj rihaan nij so' a. ³ Gaa ne ca'na' yo'ó se-mozó Diose uún, ne canicun' so' rihaan mesá altar aga' oró míj nicun' rihaan xrúun Diose chruun xlá sa' a. Ne noco' ra'a so' aga' acaa squíí, ne aga' oró míj me aga' yo' a. Gaa ne rque ndo'o nii squíí man so' che'é rej ricatze' so' squíí rihaan mesá altar che'é nij sí vaa sa' rihaan Diose gaa achín ni'yaj nij so' rihaan Diose a. ⁴ Gaa ne cavii yachruu squíí noco'

ra'a se-mozó Diose yo' rihaan ma'an Diose, gaa cachín ni'yaj nij so' rihaan Diose a. ⁵ Gaa ne dan me se ca'anj nicaj se-mozó Diose yo' aga' acaa squíi yo' rihaan mesá altar, gaa ne caraa ndo'o so' ru'vi' ya'an man rihaan mesá altar yo' rá aga', gaa ne tagüéj so' ya'an yo' rihaan chumiij a. Gaa ne caguáj tu'vii, ne cariin ndo'o, ne quiraan ndo'o, ne cachén ndo'o yuún, qui'yaj se-mozó Diose yo' gaa tagüéj yo' squíi rihaan chumiij a.

Nana nihánj taj xna'anj daj guun gaa ca'yánj nij se-mozó Diose chij nij chruun a'yánj a

⁶ Gaa ne chij nij se-mozó Diose nicaj chij nij chruun a'yánj ro', yuun che'e guun rá nij so' ca'yánj nij so' nij chruun a'yánj yo' a.

⁷ Gaa ne ca'yánj yo'o so' xruún so', gaa ne maan yahij do', ya'an do', nachej ga ton me se caman' yo' rihaan chumiij a. Gaa ne cacaa nu' 'o va'núj scuj yo'óo man rihaan chumiij, ne cacaa 'o va'núj scuj nij chruun nicun' rihaan chumiij, ne nu' coj chrin' ya'lij cacaa uún a.

⁸ Gaa ne ca'yánj se-mozó Diose mozó vij chruun a'yánj, gaa ne cayuu 'o ya'an xij rque na ya'anj a. Ne ase vaa quij xcaan vaa ya'an xij yo' a. Gaa ne 'o va'núj scuj na ya'anj yo' ro', cunuu ton a. ⁹ Ne cavi' 'o xcuu rihaan daj a va'núj xcuu man rque na ya'anj, ne quiri' 'o va'núj scuj nij rihoo chéé rihaan na ya'anj, qui'yaj ya'an yo' a.

¹⁰ Gaa ne ca'yánj se-mozó Diose mozó va'núj chruun a'yánj, gaa ne cavii 'o yati' xij ndo'o rej xta', ne yati' yo' ro', ya'an inanj me yo', ne chuguun yo', ne adi' chuguun aga' taj ya'an raa ro', danj chuguun yo' a. Ne quiniij yati' yo' rque 'o va'núj scuj nij chráa man rihaan chumiij do', rque nij na yu'uj man rihaan chumiij do' a. ¹¹ Ne se-chuvii yati' yo' ro', me "yati' e'", ne cunuu e' nu' na quiniij yati' yo' rque, gaa ne cavi' que'ee yuvij, qui'yaj na e' yo', che'é se cunuu e' na yo', qui'yaj yati' a.

¹² Gaa ne ca'yánj se-mozó Diose mozó ca'anj chruun a'yánj, gaa ne quiran' chi'ii 'o va'núj scuj rihaan güii do', 'o va'núj scuj rihaan yavii do', 'o va'núj scuj nij yati' do', ne dan me se yo'o cunuu rmi' 'o va'núj scuj nij yo', ne dan me se ne cuchuguun nij yo' 'o va'núj scuj rej ranga' do', ne ne cuchuguun nij yo' 'o va'núj scuj rej nij do', a ma'.

¹³ Gaa ne quene'én 'unj, ne cunó 'unj caguáj yo'o xtaa vaj tanuu rihaan risca' xta', ne dan me se cunó 'unj se vaa nucuaj ndo'o caguáj xtaa yo', taj xo', ne:

—Ai. Ai. Ai. Niquej nij síi ne rihaan chumiij che'é sayuun quiran' nij so' asa' quisij ca'yánj ya'núj nij se-mozó Diose síi nichrun' ca'yánj chruun a'yánj á —taj xtaa, caguáj xo' a.

9

¹ Gaa ne ca'yánj se-mozó

Diose mozó 'un' chruun a'yánj, gaa ne quene'én 'unj se vaa cavii yo' o yati' rej xtá' quiniy yo' rihaan yo'óo, gaa ne rqué nii raga' rihaan so' nuxra' so' tu'va yu'uj cunu ndo'o rej man nij nana chree a. ² Gaa ne nuxra' so' tu'va yu'uj cunu ndo'o, gaa ne curihanj ndo'o catze' tu'va yu'uj yo', ne ase vaa catze' avii chrúun hornó xij ro', danj vaa catze' cavii tu'va yu'uj yo' a. Gaa ne caráan rihaan güii, ne guun rmi' rihaan chumii, qui'yaj catze' yo' a. ³ Gaa ne curihanj ndo'o rquí rque catze' yo', ne ca'anj nij rquí rihaan nu' chumii, gaa ne guun nucuaj nij rquí yo' qui'yaj nij xo' ndaa vaa 'yaj nij xcuun, qui'yaj nii a. ⁴ Gaa ne cataj xna'anj nii rihaan nij xo' se vaa se qui'yaj sayuun nij xo' man coj chrin' do', man coj do', man cuêj do', man nij chruun do' a. Maan se qui'yaj nij xo' sayuun man inanj nij yuvii nuvi' se-ta'nga' Diöse cata' caan rihaan a. ⁵ Ne ne nó xcúun nij xo' ticavj' nij xo' man nij yuvii ma'. Maan se 'un' ya yavii qui'yaj ndo'o nij xo' sayuun man nij yuvii a. Ne a'ngaj ndo'o man yuvii rej xtáj nij xo' a. Ne ase vaa sayuun 'yaj xcuun gaa xtáj xcuun man yuvii vaa sayuun qui'yaj nij rquí man yuvii yo' a. ⁶ Ne güii vaj nij rquí yo' rihaan chumii me se guun ndo'o rá nij yuvii cavj' nij yuvii, tzaj ne se ca'vee cavj' nij yuvii a ma'.

⁷ Ne nij rquí me se ase vaa

cuayó taj sí ca'anj cunu' ro', danj vaa nij xo' curuvi' unj nij xo', ne ase vaa cachriin aga' oró mí ro', danj vaa se nuu raaj nij xo' a. Ne ase vaa rihaan yuvii ro', danj vaa rihaan nij xo' a. ⁸ Ne vaa yuvé raaj nij xo', ne ase vaa yuvé raaj chana vaa yuvé raaj nij xo', ne ase vaa cúu yan' chuvaaj vaa cúu yan' nij xo' a. ⁹ Ne caráan aga' hierró nu' rucuaaj nij xo' a. Ne daj se uun rá' gaa unó' que'ee cuchri' xuun cuayó 'anj rej cunu' nii ro', danj guun raj gaa cunoj cariin scachee nij xo' gaa chée nij xo' xtá' a. ¹⁰ Ne ase vaa tane' xcuun vaa tane' nij xo', ne guun nucuaj nij xo' xtáj nij xo' man yuvii, ne che'é dan guun nucuaj nij xo' qui'yaj nij xo' sayuun man yuvii 'un' ya yavii a. ¹¹ Ne se-mozó Diöse sí tumé yu'uj cunu' ro', uun chij so' rihaan nij rquí yo' a. Ne se-chuvii se-mozó Diöse yo' me Abaddón xna'ánj hebreo, ne Apolión cu'naj so' xna'ánj griego, ne nana yo' taj se vaa sij tiri' rasuun me so' a. ¹² Dan me se navij 'o tuvi' nij sayuun quiran' nij yuvii, ne ataa ca'na' yavij roj sayuun quiran' yuvii a.

¹³ Gaa ne dan me se ca'yánj se-mozó Diöse mozó vatan' chruun a'yánj, gaa ne cunoj nana ca'mii 'o so' rej tanuun nij xcúu mesá altar aga' oró mí nicun' rihaan Diöse a. ¹⁴ Gaa ne ca'mii so' rihaan se-mozó Diöse mozó nicaj chruun a'yánj vatan', cataj so':

—Naché so' man ca'anj nij se-mozó Diose síi numji tu'va chráá xij cu'naj Eufrates á —taj so' rihaan se-mozó Diose yo' a.

15 Gaa ne nache so' ca'anj nij se-mozó Diose síi cune' Diose cavii maan orá yo', maan güii yo', maan yavii yo', maan yo' ya yo', che'é rej ticavi' nij so' 'o yuvii rihaan daj a va'nuj yuvii man rihaan chumii nanj adonj.

16 Ne vij cientó mij mój síi taj xráá cuayó me nij síi nocó' man ca'anj nij se-mozó Diose yo', taj nii cunoj a.

17 Ne dan me se gaa naqui'yaa nu' rasuun nihánj rihaan 'unj, qui'yaj se-mozó Diose yo', ne quene'én 'unj man nij cuayó do', man nij síi taj xráá nij cuayó do', ne nij so' ro', me se nicaj nij so' aga' caráan rucuaa nij so', ne dan me se no se maree ndo'o, ne no se maree risca', ne no se míi, ndaa vaa chuguun yo'óo azufre acaa a. Ne ase vaa raá chuvaá vaa raá nij cuayó, ne curihanj ya'an curihanj catze' curihanj yo'óo azufre curihanj tu'va nij xo' a.

18 Ne che'é ya'an do', catze' do', yo'óo azufre do', curihanj tu'va nij cuayó ro', che'é dan cavi' 'o yuvii rihaan daj a va'nuj yuvii man rihaan chumii, qui'yaj nij xo' a.

19 'O se guun nucaj nij cuayó ticavi' nij xo' man yuvii che'é rasuun cavii tu'va nij xo' do', che'é tane' nij xo' do' a.

'O se ase vaa xcuáá vaa tane' nij xo', ne vaa raá xcuáá yo', ne chá nij xo' man yuvii,

quene'enj a.

20 Ne vaa yuvii quinanii rihaan nij cuayó yo', tzaj ne ne canicaj nimán nij so' tanáj xco nij so' chrej chi'ji ma'. Tananj yo'o na'víj nij so' rihaan nij nana chree do', rihaan ya'anj cacój yuvii do', ne ya'anj cacój nij yuvii me se aga' oró míi do', aga' platá catzii do', aga' cobre maree do', yahij do', chruun do', me uun nij yo' a. Ne dan me se nuvi' rihaan yo' ni'yaj yo' do', nuvi' xréé yo' cunó yo' do', a ma'. Ne chéé nij yo' do', a ma'.

21 Dan me se ne canicaj nimán nij yuvii ca'ne' rá nij yuvii ga suun ticavi' tuvi' do', ga suun a'mii ga síi chruun do', ga suun 'yaj cacun' ga chana do', ga suun 'yaj ituu si'yaj tuvi' do', a man adonj.

10

Nana nihánj taj xna'anj che'é yanj rqué se-mozó Diose cha síi cu'naj Juan a

1 Gaa ne quene'én 'unj yo'ó se-mozó Diose síi nucaj ndo'o cavii rej xta' ne nanij rihaan yo'óo, ne nu' anicaj man so' niquee so' ngaa, ne nda' rá se vaa nicun' xcuáá cu'lúu ro', danj vaa nicun' raá so', ne chuguun nu' anicaj raá so', ne chuguun rihaan so', ndaa vaa chuguun güii a. Ne ase vaa chraan acaa vaa tacóo so' a.

2 Ne nicaj so' 'o yanj cunii a. Ne cuta' so' 'o tacóo so' rej nuva' so' rihaan na ya'anj, ne cuta' so' yo'óo tacóo so' rej nichruun so' rihaan yo'óo a.

3 Ne nucaj

ndo'o caguáj so', nda' adi' se aguáj chuvaá aguáj so' a. Ne gaa caguáj so' me se chij ya caguáj tu'vii cunoj a. ⁴ Ne gaa quisíj chij caguáj tu'vii, gaa ne guun raj cachronj nana caguáj tu'vii rihaan yanj, tzaj ne cunoj nana cavii rej xta', ne nana cunoj taj:

—Ca'nej yuve so' nana caguáj tu'vii, ne se cachron so' nana yo' rihaan yanj ma' —taj nana cavii rej xta' cunoj a.

⁵ Gaa ne se-mozó Diose síi nicun' tacóo rihaan na ya'anj do', rihaan yo'óo do', me se naxcaj ra'a so' rej nuva' so' rej xta', ⁶ ne cuta' so' raá Diose síi cayáán nu' cavii nu' ca'anj síi qui'yaj rej xta' ga nu' se man rej xta', síi qui'yaj chumii ga nu' se man rihaan chumii, síi qui'yaj na ya'anj ga nu' se man rque na ya'anj, se vaa se ca'vee guun raan a doj a ma'. ⁷ Dan me se asa' quisíj güii ca'yanj se-mozó Diose mozó chij chruun a'yánj me se quisij nu' se vaa guun rá Diose qui'yaj so', ndaa vaa nata' so' rihaan nij síi nata' se-nana so' síi 'yaj suun che'é so' a, taj se-mozó Diose yo' a.

⁸ Gaa ne cavii doj nana rej xta', rej cavii nana cunoj asij rque doj, ne cataj nana yo':

—Cavii so' nicaj so' yanj nicaj se-mozó Diose síi taj tacóo rihaan na ya'anj do', rihaan yo'óo do' á —taj nana yo' rihanj a.

⁹ Gaa ne cavii 'unj rihaan se-mozó Diose yo', ne cataj 'unj rihaan so' se vaa rque

so' doj yanj cunii yo' rihanj a. Gaa ne cataj so' rihanj a:

—Veé yanj nihánj nicaj so', ne cha nu' so' man yo' a. Dan me se tu'vá so' ro', gaa tzi' ndo'o nda' adi' catzi' xtaan, tzaj ne rque so' me se guun e', qui'yaj yanj yo' adonj —taj se-mozó Diose yo' rihanj a.

¹⁰ Gaa ne dan me se nicaj 'unj yanj cunii rque se-mozó Diose yo' rihanj, ne chá nu' 'unj man yo', ne ase tzi' catzi' xtaan ro', danj vaa tzi' yo' tu'vaj a. Ne gaa quisíj chaj man yo', ne cunuu e' rquej, qui'yaj yo' a. ¹¹ Gaa ne cataj nii rihanj a:

—Vaa che'é ca'mii natáj uún so' che'é yuvii man que'ee chuman' man que'ee yo'óo nocoo do', che'é yuvii a'mii que'ee xna'ánj a'mii yuvii do', che'é que'ee síi nicaj suun rey do' ei —taj nii rihanj a.

11

Nana nihánj taj xna'anj che'é vij síi nata' rihaan yuvii che'é Diose a

¹ Gaa ne rque nii 'o rihaa ase vaa 'o vará a'née ta'nga' manj, ne cataj Diose rihanj a:

—Cavii so' ne xcaj ta'ngá' so' nuvíi nocoo rej ne Diose, ne xcaj ta'ngá' so' mesá al-tar, ne qui'yaj contá so' nij síi na'víj rihaan Diose do' á. ² Tzaj ne xa' rej rihaan nuvíi, tzaj ne se xcaj ta'ngá' so' man yo' ma'. 'O se ca'vee ca'na' nij síi yaníj rej yo', ne vij chihaa vij yavii yuun che'e ru'maan che'é nij so' nu' chuman' guee

yo' adonj. ³ Ne cune' 'unj man vij roj sí nata' rihaan yuvij che'é 'unj, ne 'o mój táa yavíj cientó ne táa ya'núj chihaa güii me se ca'mii natáj roj so' rihaan yuvij, ne cunuú roj so' yatzíj ya' a —taj Diose rihanj a.

⁴ Roj so' ro', me roj chruun man chruj olivó raá do', roj aga' taj aga' ya'an nicun' rihaan sí 'nij ra'a chumij nihánj do' a. ⁵ Ne sese guun rá yo'o so' qui'yaj chí'ij so' man roj so', ne avii ya'an tu'va roj so', ne acaa sí taj ri'yunj man roj so', qui'yaj ya'an avii tu'va roj so', ne yuun che'e cavi' sí 'na' guun rá qui'yaj chí'ij man roj so' a. ⁶ Ne guun nucuaj roj so' caráán roj so' rej xtá', che'é yan se caman' a doj maan nu' güii ca'mii natáj roj so' a. Ne guun nucuaj roj so' naqui'yaj roj so' ton man na a. Ne guun nucuaj roj so' qui'yaj chí'ij roj so' man chumij ndaa vaa me rá ma'an roj so' qui'yaj roj so' a.

⁷ Ne asa' quisíj ca'mii natáj roj so' se-nana roj so', gaa ne cavii xcuu yuvaá yu'uj cunuú ndo'o yo' a. Ne cunu' xo' ga roj so', ne qui'yaj canaán xo', ne ticavi' xo' man roj so' a. ⁸ Gaa ne cúu man roj so' ro', quinaj uun yo' rihaan callé rá chuman' nocoo a. Ne chuman' nocoo yo' me se sese ca'mii cachron ní', ne Sodoma do', Egiptó do', cu'naj chuman' yo' a. Ne yo' me rej cachrón nii rihaan rcutze man ma'an sí 'nij ra'a man roj sí nata' yo' asij rque doj a. ⁹ Ne cunudanj nij yu-

vij man daj a chuman' do', cunudanj nij yuvij a'mii nu' nij xna'ánj do', cunudanj nij yuvij man daj a yo'óo nocoo do', ni'yaj man roj sí cavi' va'núj güii táa yanée yo' a. Ne ne ca'vej rá nij yuvij yo' cachin' nii man roj so' rihaan yo'óo santó ma'. ¹⁰ Ne nu' nij sí man rihaan chumij me se guun niha' ndo'o rá nij so' che'é se cavi' roj sí nata' yo', ne ndaa narque nij yuvij rasuun rihaan tuvi' nij yuvij che'é se cavi' roj so' a. Dan me se gaa vaa i'na' roj so' me quiran' ndo'o nij yuvij sayuun, qui'yaj roj so' a.

¹¹ Ne gaa quisíj va'núj güii táa yanée yo', gaa ne catúj uún nana rque roj so', qui'yaj Diose, ne cunuú i'na' uún roj so', ne canicun' caya roj so', ne dan me se nu' nij yuvij quene'en man roj so' me se cuchu'vi' ndo'o nij so' a. ¹² Gaa ne cuno roj so' nana nucuaj sca' ndo'o cavii rej xtá', ne nana yo' cataj:

—Cavii roj soj ca'na' roj soj nihánj á —taj nana yo' cuno roj so' a.

Gaa ne catúj roj so' rque ngaa, cavii roj so' xtá', ne ca'anj roj so' a. Dan me se nij sí taj ri'yunj man roj so' me se quene'en nij so' se vaa cavii roj so' rej xtá' a.

¹³ Ne maan orá dan cachén ndo'o yuún, ne canee 'o ve' rihaan daj a chí' ve' ne chuman' yo', ne cavi' chij mój yuvij, qui'yaj yuún, ne cuchu'vi' ndo'o yo'óo nij yuvij, ne guun che'e nij so' ca'mii sa' nij so'

che'é Diose síi nicun' rej xtá' a. ¹⁴ Dan me se quisij vj sayuun yo', ne nichrun' quisij sayuun va'nuj a.

Nana nihánj taj xna'anj daj guun gaa ca'yánj se-mozó Diose mozó chij chruun a'yánj a

¹⁵ Gaa ne dan me se ca'yánj se-mozó Diose mozó chij chruun a'yánj, gaa ne ca'mii ndo'o nij síi man rej xtá', cataj nij so':

—Nihánj me yuun che'e guun chij síi 'nij ra'a man ní', ne guun chij síi ca'néé so' tinanii man yuvij rihaan sayuun, ne dan me se guun chij roj so' rihaan chumij, ne dan me se yo'o guun chij Diose nu' cavii nu' ca'anj nanj adonj —taj nij síi man rej xtá' a.

¹⁶ Ne ico ca'anj nij síi uun chij taj rihaan chruun xlá sa' rej rihaan Diose me se ca'anj canicun' ruj nij so' rihaan Diose, ne toco' nij nij so' rihaan nij so' rihaan yo'óo, ne quina'vúj nij so' rihaan Diose a. ¹⁷ Dan me se cataj nij so':

—Narque núj graciá rihaan so', Diose sij 'nij ra'a man núj á. So' me síi guun nucuaj qui'yaj cunudanj a. Ne síi nicun' yaj mé so', síi nicun' asij naá mé so' á. Dan me se guun ni'yaj ní' se vaa yaj me se guun nucuaj ndo'o so', qui'yáa so', ne guun chij so' rihaan chumij a. ¹⁸ Dan me se ca'maan rá nij síi man rihaan chumij ni'yaj nij so' man so', gaa ne ca'ná' so', ne caxrij yuvaa so' man nij so' a. Ne quisij güi ca'ne' so' cacun'

che'é nij síi cavi' ne naruvee so' rihaan nij síi 'yaj suun rihaan so' nij síi ca'mii natáj se-nana so' do', rihaan nij síi vaa sa' rihaan so' do', rihaan nij síi aráj cochroj rihaan so' do' a. Dan me se ca'vee se síi nique me nij so' ni', ca'vee se síi sa' atá suun me nij so' ni', tzaj ne naruvee so' rihaan nij so' a. Ne tiri' so' man nij síi tiri' chumij a —taj ico ca'anj nij síi uun chij rihaan Diose a.

¹⁹ Gaa ne naxra' ta'yaa rihaan nuvií nocoo rej ne Diose rej xtá', ne rá nuvií nocoo me se curuvi' se-chrunj Diose chrúun guee qui'yaj nii gaa ca'mii Diose se-nana Diose rihaan síi cu'naj Moisés gaa naá a. Gaa ne quiraan ndo'o, ne cariin ndo'o, ne canuu ndo'o, ne cavii ndo'o nana yuvaa, ne caguáj tu'vii, ne cachén yuún, ne caman' ndo'o maan yahij nanj adonj.

12

Nana nihánj taj xna'anj che'é chana do', che'é xcuáa tu'vii do', curuvi' rej xtá' a

¹ Gaa ne dan me se naqui'yaa 'o rasuun nocoo curuvi' rej xtá' rihaan 'unj, qui'yaj Diose, ne chana me yo', ne sagan' chana yo' ro', me güi, ne táa tacóo no' xráa yavii a. Ne nuu raá no' 'o cachriin no' chuj yati' a. ² Ne chana yo' ro', nuú rque, ne ve'ee uxrá rque no' che'é se me rá no' cuchruj no' ne'ej, ne che'é dan ta'vee ndo'o no' a. ³ Ne naqui'yaa uún yo'óo rasuun rej xtá' rihaan 'unj,

qui'yaj Diose, ne xcuáa tu'vii xij maree me yo' a. Ne vaa chij raá xo', ne chij' cúu táa raá xo', ne chij cachriin nuú raá xo' a. ⁴ Ne tane' xo' me se cuxuun yo' yo'o va'núj scuj nij yati' man rej xta', ne cayuu nij yati' rihaan yo'óó, qui'yaj xo' a. Ne canicun' xcuáa tu'vii yo' rihaan chana cuchruj ne'ej, che'é rej cha nu' xo' man ne'ej cuchruj chana yo' a. ⁵ Gaa ne cuchruj no' ne'ej sno'o, ne so' ro', me síi nicaj vará hierró ne cutumé man cunudanj nij yuvii man rihaan chumii a. Gaa ne ca'néj nii ta'nii chana yo', ne ca'anj nicaj nii man ne'ej rihaan Diose rej táa so' rihaan chruun xla sa' yo' uun chij so' a. ⁶ Gaa ne cunanj chana ndaa rej tacaan rej qui'yaj ma'an Diose cane no', che'é rej ca'vee cayáan no', ne ca'vee rque Diose se cha no' 'o mój táa yavíj cientó ne táa ya'núj chihaa güii a.

⁷ Gaa ne guun che'e nij síi man rej xta' cunu' nij so' a. Dan me se se-mozó Diose síi cu'naj Migueé ga yo'óo nij se-mozó Diose nuu rihaan so' me se cunu' ndo'o nij so' ga xcuáa tu'vii a. Ne tananj xcuáa tu'vii do', nij se-mozó ma'an xcuáa tu'vii do', cunu' ndo'o nij so' ga nij tuví' se-mozó Diose Migueé, ⁸ tzaj ne ne guun nucuaj nij so' qui'yaj canaán nij so' man Migueé a man adonj. Ne taj rej cumán nij so' rej xta', qui'yaj nij tuví' Migueé a man chuguanj. ⁹ Ne xcuáa tu'vii yo' ro', xcuáa cayáan asij naá

tempó me xo', ne síi chree do', Satanás do', cu'naj xo', ne síi tiha' yu'unj man cunudanj nij yuvii man rihaan chumii me uún xo' nanj adonj. Ne go' nii man xcuáa tu'vii xij yo' rihaan chumii ga nij se-mozó so' a. ¹⁰ Gaa ne cunó 'unj nana nucuaj ca'mii yo'o so' rej xta', ne cataj so':

—Nihánj me se guun che'e Diose tinanii Diose man yuvii rihaan sayuun, ne guun nucuaj ndo'o so', ne guun chij ndo'o so' adonj. Ne guun chij síi ca'néé so' tinanii man yuvii rihaan sayuun a. 'O se síi cuta' cacun' xraá tinúú ní nuvii nigan' rihaan Diose ro', quirii yaníj nii man so' nanj adonj. ¹¹ Ne qui'yaj canaán nij tinúú ní' man xcuáa tu'vii che'é ton cayanj man matzinj le'ej yo' che'é nij tinúú ní', ne che'é se nata' nij so' nana ya sa' rihaan yuvii ro', che'é dan qui'yaj canaán nij so' rihaan xcuáa tu'vii yo' nanj ei. Ne nij so' me se ne cuchu'vii' nij so' sese caví' nij so' che'é nana sa' nata' nij so' ma'. ¹² Che'é dan guun niha' rá nij soj rej xta' do', sij ne rej xta' do' ei. Tzaj ne nique ndo'o soj sij man rihaan chumii do', na ya'anj do', nanj adonj. 'O se quirí'íj nii man síi chree rihaan roj soj, ne che'é dan nuu yuvaa uxrá rá so' nanj chuguanj. 'O se ne'en síi chree se vaa nichrun' ca'na' sayuun quiran' so' nanj ei —taj nana ca'mii yo'o so' rej xta' a.

¹³ Gaa ne dan me se gaa ccaj xcuáa tu'vii yo' cuentá se

vaa quiri'íj nii man xo' rihaan chumií, gaa ne canoco' ndo'o xo' man chana_ñ cuchruj ne'ej yo' a. ¹⁴ Tzaj ne rque_ñ nii vj scachee xtaa xij man chana_ñ, che'é rej ca'vee cavii no' ca'anj no' rej tacaan rej ne no' qui'yaj Diose, ne yo' me rej rque Diose se cha no' va'nuj yo' táá yanéé, ne gan' ndo'o cunanj no' rihaan xcuáá tu'vii a. ¹⁵ Tzaj ne quirii ndo'o xcuáá yo' na tu'va xo' rej vaj chana_ñ, ne ase vaa chráá vaa na ca'néé xo' rej vaj chana_ñ, che'é rej guun rá xo' rnuu chana_ñ qui'yaj chráá yo', rá xo' a. ¹⁶ Gaa ne racuij yo'óo man chana_ñ, ne dan me se nuxra' yo'óo tu'va yo'óo, ne chumanj yo'óo nu' chráá quirii xcuáá tu'vii tu'va yo' a. ¹⁷ Gaa ne ca'maan ndo'o rá xcuáá tu'vii ni'yaj xo' man chana_ñ, gaa ne cavii xo' cunu' xo' ga yo'óo nij ta'núí no' síí uno rihaan Diose síí nata' se-nana Jesucristó rihaan yuvii a. Gaa ne canicun' xo' rihaan yo'óo chruu naj tu'va na ya'anj a.

13

Nana nihánj taj xna'anj che'é xcuu yuvaa cavii na ya'anja

¹ Gaa ne quene'én 'unj se vaa cavii 'o xcuu yuvaa rque na ya'anj, ne chij ya_ñ raa xo', ne chi' cúú raa chij cúú yave xo', ne táá chi' cachriin raa nij cúú taj raa xo' a. Ne quij ndo'o vaa se-chuvii xo' nó rihaan xo' a. ² Ne ase vaa sni'yó vaa xo', ne ase vaa tacóo xcuu osó vaa tacóo xo', ne ase vaa tu'va chuvaa

vaa tu'va xo' a. Ne xcuu yuvaa cavii rque na ya'anj ro', guun nucuaj ndo'o xo' guun chij xo', qui'yaj xcuáá tu'vii a. ³ Ne yo' o raa xo' ro', aj quiran' chi'ii ndaa se daj doj se cavi' xo', tzaj ne quinahuun sa' uún man xo' a. Ne caráya'anj nij yuvii man nu' rihaan chumií ni'yaj nij yuvii man xcuu yuvaa yo', ⁴ ne quina'vii nij yuvii rihaan xcuáá tu'vii yo', che'é se guun nucuaj xcuu yuvaa yo' guun chij yo', qui'yaj ma'an xcuáá tu'vii yo' a. Ne quina'vii uún nij yuvii rihaan xcuu yuvaa uún, cataj nij yuvii:

—Me 'ó síí ca'vee qui'yaj ndaa vaa 'yaj xcuu yuvaa nihánj ga. Taj vaj a doj síí guun nucuaj cunu' ga xo' ma' —taj nij yuvii ni'yaj nij yuvii man xcuu yuvaa yo' a.

⁵ Gaa ne ca'vej rá Diose guun nucuaj xo' ca'mii xta' ndo'o xo' ndaa rihaan ma'an Diose a. Ne ca'vej rá Diose guun chij xo' vj chihaa vj yavii a. ⁶ Gaa ne dan me se ca'mii ndo'o xo' nana chi'ii ni'yaj xo' man Diose do', ve' mantá rej ne Diose do', che'é nij síí ne rej xta' ga Diose do' a. ⁷ Ne ca'vej rá Diose cunu' xo' ga nij síí vaa sa' nimán rihaan Diose, ne dan me se qui'yaj canaan ya xo' man nij so' a. Ne ca'vej rá Diose guun chij xo' rihaan 'o 'o ta'aj yuvii do', rihaan nij yuvii man cunudanj chuman' naj rihaan chumií do', rihaan nij yuvii a'mii cunudanj nij xna'anj a'mii yuvii do', rihaan nij yuvii

man nu' nij yo'óo nocoo do' a. ⁸ Ne quina'v'ij cunudanj nij yuvij man rihaan chumij rihaan xo' a. Ne nij sí quina'v'ij rihaan xo' me se nuvi' se-chuvij nij so' no rihaan danj matzinj le'ej sí cavi' rihaan rcutze, ne che'é dan se gaa i'na' nij so' rihaan Diose nu' cavii nu' ca'anj ma'. Ne nij sí ne quina'v'ij rihaan xcuu yuvaa yo' me se aj no se-chuvij nij so' rihaan yanj yo' asij ataa qui'yaj Diose chumij nanj adonj.

⁹ Dan me se sese taj yu'uj xréé yo'o so', ne no xcuun so' cunoo so' nana nihánj adonj. ¹⁰ Dan me se sí 'yaj atúj yuvij taga' ro', vaa güii catuu ma'an so' uun nanj adonj. Ne sí o' neé espadá man tuvi' me se cavi' ya ma'an so', qui'yaj neé espadá nanj adonj. Nihánj me se xcaj ní' cuentá che'é nij sí vaa sa' rihaan Diose, se vaa yo'o Diose gaa nucuaj rá nij so', ne yo'o Diose cuchuman rá nij so' ni'yaj nij so', ne yo'o gaa nucuaj nimán nij so' rihaan sayuun ei.

Nana nihánj taj xna'anj che'é xcuu yuvaa cavii rque yo'óo a

¹¹ Gaa ne quene'én 'unj yo'ó xcuu yuvaa cavii rque yo'óo, ne táá vij cúu raá xo', ne ase vaa cúu taj raá matzinj le'ej ro', danj vaa cúu taj raá xo' a. Ne a'mii xo' ndaa vaa a'mii ma'an xcuáa tu'vij a. ¹² Ne dan me se ca'na' xo' rihaan xcuu yuvaa cavii rque na ya'anj, ne guun chij xo' rihaan yuvij ndaa vaa uun

chij ma'an xcuu cavii rque na ya'anj yo' a. Dan me se quina'v'ij nij yuvij man nu' rihaan chumij rihaan xcuu yuvaa cavii rque na ya'anj xcuu nahuun sa' gaa daj doj se cavi', qui'yaj xcuu yuvaa cavii rque yo'óo yo' a. ¹³ Ne qui'yaj suun ndo'o xo' suun nocoo quene'en nij yuvij, ne ndaa cavii ya'an rej xtá' ne quiniy ya'an rihaan yo'óo, qui'yaj xo' a. ¹⁴ Dan me se qui'yaj suun xo' suun nocoo rihaan xcuu yuvaa cavii rque na ya'anj yo', qui'yaj ma'an xo', ne che'é suun nocoo yo' me se tiha' yu'unj ndo'o xo' man nij sí man rihaan chumij, ne cataj xo' rihaan nij so' se vaa qui'yaj nij so' 'o se-tinanga' xcuu cavii rque na ya'anj yo' xcuu quiran' chi'ij qui'yaj neé espadá ne cunuu i'na' uun a. ¹⁵ Dan me se guun nucuaj xo' qui'yaj xo' nayón nana nimán se-tinanga' xcuu cavii rque na ya'anj yo', ne qui'yaj uun xo' ca'mii se-tinanga' yo', ne taran' nij sí na'vej rá na'vij rihaan se-tinanga' yo' ro', me se ticavi' xo' man taran' nij so' a. ¹⁶ Gaa ne qui'yaj xcuu cavii rque yo'óo yo' fuerzá man cunudanj yuvij se vaa cutá' nii ta'nga' ra'a nij yuvij rej nuva' nij yuvij, ne se taj, ne caan rihaan nij yuvij cata' ta'nga' a. Dan me se danj qui'yaj nii man nij sí atá suun do', man nij sí chéé ma'an do', man nij sí nique do', man nij sí ru'vee do', man nij mozó do', man nij sí ne uun mozó do' a.

17 Ne dan me se sese nuvi' ta'nga' yo' ra'a yo'o so' do', rihaan yo'o so' do', ne ne ca'vee quiraan so' rasuun do', cutu'vee so' rasuun do', qui'yaj se-tinanga' xcuu yo' a man adonj. Ne ta'nga' yo' ro', me se-chuvii xcuu cavii rque na ya'anj, ne dan me se número me yo' ei.

18 Ne nihánj me se cavii raa soj sij nayaā nana nihánj, ne sese cuu raa soj, ne nuchruj raa soj daj taj se-número xcuu yuvaā cavii rque na ya'anj yo' ei. 'O se número yo' ro', me se-chuvii yo'o snó'o nanj chuguanj. Ne vatan' cientó táa ya'núj chihāa vatan' me número yo' ei.

14

Nana nihánj taj xna'anj che'é cientó táa yavíj chihāa ca'anj mój nij sí vaa sa' rihaan Diose a

1 Gaa ne quene'én 'unj se vaa nicun' matzinj le'ej yo' raa quij cu'naj Sion, ne nicun' 'o cientó táa yavíj chihāa ca'anj mój nij so' ga so', ne no se-chuvii matzinj le'ej do', se-chuvii Rej matzinj le'ej do', caan rihaan nij so' a. 2 Gaa ne cunó 'unj se vaa ca'mii nana cavii rej xta', ne ase vaa uun ayuj vaj chráá xij do', ase uun aguáj ndo'o tu'vii do', danj vaa nana yo', ne ase vaa chra' achráá nii ya'ánj vaa nana yo' a. 3 Ne achráá nij so' chra' naca inanj rihaan sí taj chruun xlá sa' yo' do', rihaan ca'anj nij xcuu nicun' nu' anicaj chruun xlá sa' do',

rihaan nij sí uun chij do' a. Ne taj vaj a 'ó nij sí ca'vee nari' cachraā chra' yo' ma'. Maan se orún' cientó táa yavíj chihāa ca'anj mój nij sí vaa sa' yo' ro', me nij sí guun nucuaj nari' chra' yo' nanj adonj. Nij so' ro', me nij sí narii Diose rihaan chumii, ne nij so' me sí tinanii matzinj le'ej man rihaan sayuun gaa cavi' so' a. 4 Ne ne cunuu chi'ii nij so' rihaan Diose che'é chana ma'. 'O se sí vaa sa' inanj me taran' nij so' nanj adonj. Ne sí canoco' xcó matzinj le'ej me rej ma'an vaj xo' me uún nij so' a. Ne nij so' me nij sí táa yaan rihaan taran' yo'ó nij sí man rihaan chumii sí cunuu sa' rihaan Diose do', rihaan matzinj le'ej do', gaa cavi' matzinj le'ej yo' a. 5 Ne dan me se taj vaj a doj nana ne ne ca'mii nij so' ma'. 'O se sij vaa sa' inanj me nij so' nanj ei.

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'mii va'núj nij se-mozó Diose a

6 Gaa ne quene'én 'unj yo'ó se-mozó Diose vaj tanuu rihaan risca' xta', ne nicaj so' nana sa' nana che'é se vaa quiraan' yuvii nu' cavii nu' ca'anj nata' so' rihaan nij sí man cunudanj nij yo'óo nocoo man rihaan chumii do', rihaan nij sí man cunudanj nij chuman' do', rihaan nij sí a'mii cunudanj nij xna'ánj a'mii nij yuvii do', rihaan 'o 'o ta'aj nij yuvii man rihaan chumii do' a. 7 Gaa

ne dan me se nucuaj ndo'o ca'mii so', cataj so', ne:

—Caraa cochroj nij soj rihaan Diose, ne ve'é ca'mii soj che'é so' ei. 'O se aj quisij ora ca'ne' so' cacun' che'é yuvij nanj adonj. Dan me se na'vij soj rihaan so', che'é se so' me sí qui'yaj rej xta' do', yo'óo do', na ya'anj do', rej avii na do' a —taj se-mozó Diose yo' cunoj a.

⁸ Gaa ne canoco' yo'ó se-mozó Diose xcó tuvi' so', ne cataj so':

—Aj quiri' nu' chuman' nocoo chuman' cu'naj Babilonia, ne qui'yaj ndo'o nij sí man rihaan chumij cacun' chi'ii, qui'yaj chuman' yo', ne nihánj me se caxrij yuvaa Diose man nij so' che'é cacun' chi'ii qui'yaj nij so' chuguanj —taj yo'ó se-mozó Diose yo' a.

⁹ Gaa ne canoco' se-mozó Diose mozó va'nuj rej xcó roj tuvi' so', ne nucuaj ndo'o ca'mii so', cataj so', ne:

—Sese na'vij yo'q so' rihaan xcuu yuvaa yo' do', rihaan se-tinanga' xcuu yuvaa yo' do', ne sese ca'vej rá yo'q so' cata' ta'nga' caan rihaan so' do', ra'a so' do', ¹⁰ ne ya co'q so' na vinó sayuun nucuaj caraa Diose rque tazá, ne na vinó yo' ro', me sayuun qui'yaj Diose man so' asa' caxrij yuvaa Diose man so', ne dan me se cacaa so' rihaan ya'an do', rihaan yo'óo azufre acaa do', ni'yaj nij se-mozó Diose mozó vaa sa' do', ni'yaj matzinj le'ej do' a. ¹¹ Ne dan me se nu'

cavii nu' ca'anj cavii catze' rej quiran' nij so' sayuun, ne yo'q danj quiran' nij so' nuvii nigan' nanj adonj. Danj quiran' nij sí na'vij rihaan xcuu yuvaa yo' do', rihaan se-tinanga' xcuu yuvaa yo' do', sí ca'vej rá cata' ta'nga' se-chuvii xcuu yo' do' a —taj se-mozó Diose mozó va'nuj yo' a.

¹² Ne nihánj me rej xcaj ní cuentá che'é nij sí vaa sa' rihaan Diose, se vaa yo'q vaa nucuaj nimán nij so' rihaan sayuun ei. 'O se nij so' me sí yo'q uno nana taj xna'anj Diose, ne yo'q amán rá nij so' ni'yaj nij so' Jesucristó a.

¹³ Gaa ne cunó 'unj yo'ó nana cavii rej xta', ne nana yo' cataj rihanj a:

—Cachron so' nana nihánj rihaan yanj á. Cachron so' se vaa nij sí nocó' man sí 'nij ra'a man soj me se sese cavi' nij so' rej rihaan yaj, ne vaa che'é guun niha' rá nij so' ei. 'O se cavii sa' nij so' nanj á. Ne Nimán Diose taj se vaa ca'ne' rá nij so' ga suun 'yaj suun, ne naraan rá nij so' a. 'O se yuun che'e cavii sa' nij so' che'é suun sa' aj qui'yaj suun nij so' adonj, cachron so' á —taj nana cavii rej xta' yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é sayuun quiran' nij sí man rihaan chumij nihánj a

¹⁴ Gaa ne quene'én 'unj se vaa curuvi' 'o ngaa catzii rej xta', ne táá 'o sí nicaj yu'unj man yuvij xraá ngaa, ne nuu raa so' 'o cachriin

aga' oró míi, ne noco' ra'a so' 'o aga' seraa cuyuú a'ne' coj, ne sihaa uxrá seraa yo' a. ¹⁵ Gaa ne yo'ó se-mozó Diose curihanj rque nuvíi nocoo, ne nucuaj ndo'o caguáj so' rihaan síi taj xráa ngaa yo' a. Dan me se cataj so', ne:

—Tacuachén so' sagá' so' aga' sihaa tacóo nij rasuun man rihaan yo'óo, ne cutá so' se man rihaan yo'óo cuaj ei. 'O se quisíj orá cuta ní' se man rihaan yo'óo nanj adonj. 'O se aj cachij nu' se man rihaan yo'óo nanj á —taj se-mozó Diose rihaan síi taj xráa ngaa yo' a.

¹⁶ Gaa ne síi taj xráa ngaa yo' ro', me se tacuachén so' saga' so' tacóo nij rasuun man yo'óo, ne dan me se cuta so' nu' rasuun cachij man rihaan yo'óo yo' a.

¹⁷ Gaa ne curihanj yo'ó se-mozó Diose uún rque nuvíi nocoo ne rej xta', ne ma'an so' nicaj yo'ó aga' seraa cuyuú sihaa uún a. ¹⁸ Gaa ne curihanj yo'ó se-mozó Diose uún rej nicun' mesá altar, ne síi guun chij rihaan ya'an me so', ne nucuaj ndo'o caguáj so' rihaan síi nicaj yo'ó aga' sihaa yo' a. Dan me se cataj so', ne:

—Tacuachén so' sagá' so' aga' seraa sihaa tacóo nij rasuun man rihaan yo'óo, ne naqui'yaj chre' so' nij chruj uvá cachij rihaan yo'óo á. 'O se aj cané nu' nij chruj uvá nanj ei —taj so' rihaan tuvi' mzó so' a.

¹⁹ Gaa ne dan me se tacuachén se-mozó Diose yo'

saga' so' aga' seraa tacóo nij rasuun man rihaan yo'óo, gaa ne naqui'yaj chre' so' nij chruj uvá cachij man rihaan chumij, gaa ne caraa sa' so' nij chruj uvá yo' rque 'o xruj xij rej rii nii na man nij chruj uvá, ne dan me se rej yo' me rej quiran' uxrá nij chruj uvá yo' sayuun qui'yaj Diose vaa nanj adonj. ²⁰ Gaa ne dan me se rej tu'va chuman' quirii nii man chruj uvá, ne rej yo' me canuu nii man chruj uvá yo', ne curihanj ndo'o ton rque xruj xij yo', ne quisíj ton yo' ndaa tu'va nij cuayó yo' rej nuu rtá, ne va'núj cientó táa yo'ó ico kilómetro ya cunanj ton yo' rej gan' rihaan yo'óo a.

15

Nana nihánj taj xna'anj che'é chij se-mozó Diose nij síi nicaj sayuun a

¹ Gaa ne quene'én 'unj yo'ó rasuun curuvi' rej xta' qui'yaj Diose, ne se xij ndo'o me yo', ne rasuun caráya'anj yá' me yo' a. Dan me se quene'enj chij se-mozó Diose, ne chij sayuun ca'na' me nicaj nij se-mozó Diose yo' a. Ne asa' quisíj guun sayuun yo' rihaan chumij qui'yaj Diose, gaa ne ca'ne' rá Diose ga suun axríj yuvaa man chumij a.

² Gaa ne quene'én 'unj na ya'anj, ne ndaa raan ma'an rihaan na ya'anj yo', ne ase vaa raan vidrió ro', danj vaa raan yo', ne ase vaa ya'an vaa yo', ne nij síi qui'yaj canaán rihaan xcuu yuvaa yo' do', rihaan se-tinanga' xcuu yuvaa

yo' do', rihaan número uun se-chuvij xcuu yuvaa yo' do', nij so' me nij sí nicun' rihaan na ya'anj vidrió yo', ne nicaj nij so' ta'anj Diose nicun' nij so' yo' a. ³ Ne achraá nij so' chra' qui'yaj sí cu'naj Moisés sí qui'yaj suun che'é Diose gaa naá, ne xra' matzinj le'ej me chra' yo' a. Ne nihánj me nana cachraá nij so' a:

—Xij ndo'o ne ya'anj ndo'o vaa nu' suun qui'yaj suun so', Diose sij ne'en qui'yaj cunudanj sij 'nij ra'a man núj á. Tucuáán nica ne tucuáán ya me nu' tucuáán cuchruj so', ne sí nicaj suun rey uun chij rihaan cunudanj yuvij mé so' á. ⁴ Me sí se ca'vej rá caraa cochroj rihaan so', ga man Señor. Ve'é ca'mij cunudanj yuvij ni'yaj nij yuvij mán so' a. 'O se orún' so' me sí sa' inanj, ne ca'na' cunudanj nij yuvij man rihaan chumij, ne na'vij nij yuvij rihaan so' á. 'O se quene'en nij so' nu' nij suun nica qui'yaj suun so' adonj —me chra' cachraá nij sí qui'yaj canaán yo' a.

⁵ Gaa ne quene'én 'unj se vaa naxra' ta'yaa rihaan nuvií nocoo rej ne Diose rej xta' rej xcaj yuvij cuenta che'é so' a. ⁶ Gaa ne curihanj chij nij se-mozó Diose nij sí nicaj sayuun rque nuvií nocoo yo', ne nuu nij so' yatzi'j linó sa' inanj naruvii chuguun, ne 'nij catuun nij so' merque caxra' anó ndaa rucuaa nij so', ne merque aga' oró mii inanj me nij

merque yo' a. ⁷ Gaa ne yo'o tuvi' ca'anj nij xcuu ro', rque xo' chij co'oo aga' oró mii rihaan chij nij se-mozó Diose, ne sayuun qui'yaj Diose caxrii yuvaa Diose man nij sí man rihaan chumij ro', maan ndaa araa ma'an sayuun yo' rque nij co'oo a. Ne Diose, tzaj ne so' me sí gaa i'na' nu' cavii nu' ca'anj adonj. ⁸ Ne che'é se ve'é ndo'o 'yaj Diose ne che'é se nucuaj ndo'o Diose, che'é dan caraa catze' rá nuvií nocoo yo', ne taj vaj sí guun nucuaj catuu rque nuvií nocoo yo' ndaa se quisij chij nij sayuun nicaj chij nij se-mozó Diose tagüej nij so' rihaan chumij a.

16

Nana nihánj taj xna'anj che'é sayuun man rque co'oo nicaj chij nij se-mozó Diose a

¹ Gaa ne cunó 'unj se vaa nucuaj ca'mii 'o sí ne rá nuvií nocoo yo' rihaan chij nij se-mozó Diose, cataj so':

—Cavij nij soj, tucuyuu soj se man rque se-co'oo soj rihaan yo'óo, che'é rej caxrii yuvaa Diose man nij sí man rihaan yo'óo á —taj sí ne rá nuvií nocoo yo' a.

² Gaa ne guun yaan 'o se-mozó Diose, cavii so' ca'anj so', ne tucuyuu so' se nuu rque se-co'oo so' rihaan yo'óo a. Gaa ne dan me se canó ndo'o luj ri'yuj chi'ij man nij sí no se-ta'nga' xcuu yuvaa sí na'vij rihaan se-tinanga' so' a.

³ Gaa ne se-mozó Diose mozó vij, ne tucuayuu so' se man rque se-co'oo so' rihaan na ya'anj yo', ne ase vaa ton man xngá ro', danj vaa nu' na ya'anj yo' a. Gaa ne cunudanj nij xcuu do', xcuaj do', cavi' rque na ya'anj yo' a.

⁴ Gaa ne se-mozó Diose mozó va'núj, ne tucuayuu so' se man rque se-co'oo so' rihaan nij chráa do', rihaan nij rej avii na do' a. Gaa ne guun ton man nu' nij na yo' a.

⁵ Gaa ne cunó 'unj ca'mii se-mozó Diose síi tumé na, se vaa cataj so':

—Cunaj uxrá 'yáa so' sij nicun' yaj sij nicun' asij naá, ne sij sa' inanj mé so' á. 'Q se ma'an so' me síi cataj xna'anj se vaa guun nu' nij rasuun nihánj nanj adonj. ⁶ 'Q se nij síi man rihaan chumii ro', tucuayuu nij so' ton man nij síi sa' do', ton man nij síi nata' se-nana so' do', rihaan yo'óo, ne nihánj me se rqué so' ton rihaan nij so' co'o ma'an nij so' yaj adonj. Dan me se yaj me nayon ya cuentá ndaa vaa qui'yaj nij so' gaa naá ei —taj se-mozó Diose síi tumé na yo' a.

⁷ Gaa ne cunó 'unj se vaa ca'mii mesá altar, ne cataj yo':

—Veé danj vaa, Diose sij 'nij ra'a man núj sij guun nucaj qui'yaj cunudanj a. Nana ya ne nana nica me nu' nana cataj xna'anj so' gaa ca'né' so' cacun' che'é nij yuvii yo' —taj yo' uún a.

⁸ Gaa ne se-mozó Diose mozó ca'anj ro', me se

tucuayuu so' se man rque se-co'oo so' rihaan güii a. Gaa ne guun nucaj güii cacaa nij yuvii qui'yaj güii a. ⁹ Gaa ne cacaa ndo'o nij yuvii, gaa ne dan me se nda' se Diose me síi uun chij rihaan nu' nij sayuun yo', tzaj ne ca'mii chi'ii nij yuvii ni'yaj nij yuvii man Diose, ne ne canicaj nimán nij yuvii ca'mii sa' nij yuvii che'é Diose a ma'.

¹⁰ Gaa ne se-mozó Diose mozó 'un' ro', me se tucuayuu so' se man rque se-co'oo so' rihaan chruun xlá rej taj xcuu yuvaá a. Gaa ne yuun che'e cunuu rmi' nu' rej quirii ta'nga' xo' rihaan, ne dan me se que'ee ndo'o man nij síi guun chij xo' rihaan, ne ndaa chá ruj ma'an nij so' tu'va nij so' che'é yan a'ngaj man nij so' a. ¹¹ Gaa ne dan me se ca'mii chi'ii nij so' che'é Diose, che'é se que'ee ndo'o man nij so' ne canó luj chi'ii ri'yuj man nij so' a. Tzaj ne ne canicaj nimán nij so' tanáj nij so' se chi'ii qui'yaj nij so' a ma'.

¹² Gaa ne se-mozó Diose mozó vatan' ro', me se tucuayuu so' se man rque se-co'oo so' rihaan chráa xij cu'naj chráa Eufates, gaa ne canacoq nu' na man rque chráa yo', qui'yaj so' a. Ne dan me se guun chráa yo' chrej cachén nij síi nicaj suun rey cavii rej síj güii ca'na' nij so' a. ¹³ Gaa ne quene'én 'unj se vaa curihanj va'núj nana chi'ii tu'va xcuáa tu'vii do', tu'va xcuu yuvaá do', tu'va síi nata' nana ne do', ne ase

vaa riquij vaa va'nuj nij nana chi'ij yo' a. ¹⁴ 'O se nana chree me nij so', ne vaj nij so' 'yaj suun nij so' suun nocoo ne'en nij yuvij, ne dan me se cavii nij so' ca'anj nij so' rej ne nij sí nicaj suun rey uun chij rihaan nu' nij yuvij man rihaan chumij a. Gaa ne cunu chre' cunudanj nij sí nicaj suun rey, qui'yaj nij nana chree, che'é rej cunu' nij sí nicaj suun rey yo' ga Diose asa' quisij güii ca'ne' Diose cacun' che'é yuvij a. Ne Diose me sí guun nucuaj qui'yaj cunudanj ei.

¹⁵ Ne nihánj me se-nana sí 'nij ra'a man ní' a:

—Dan me se ase vaa 'na' yuve sí ituu ro', danj gaa cuchi' 'unj rihaan soj á. Ne cavii sa' sí ne otoj, ne ni'yaj ranga' nij so', ne tumé sa' nij so' sagan' nij so' yatzij catzij á. Dan me se se gaa canj nij so' cachee nij so', ne se cunó chrej na'aj rihaan nij so' ni'yaj yuvij man nij so' ma' —taj sí 'nij ra'a man ní' ni'yaj so' man nij sí ne tumé cacun' a.

¹⁶ Gaa ne dan me se cunu chre' nij sí nicaj suun rey yo' rej cu'naj Armagedón xna'anj hebreo, qui'yaj va'nuj nij nana chree yo' a. ¹⁷ Gaa ne se-mozó Diose mozó chij me se tucuayuu so' se man rque se-co'oo so' rihaan nana a. Gaa ne nucuaj ca'mii sí taj chruun xlá sa' nicun' rá nuví nocoo, cataj so', ne:

—Quisij guun yo' á —taj so' a.

¹⁸ Gaa ne quiraan, ne cariin ndo'o, ne caguaj ndo'o tu'vii,

ne cachén uxrá yuún yuvaa, ne nucuaj doj yuún yo' rihaan nu' nij yuún cachén rihaan chumij nihánj asij guun che'e yuvij cayáan yuvij rihaan chumij nihánj a. ¹⁹ Dan me se quixra' ta'aj chuman' xij nocoo yo', ne cunu va'nuj ta'aj chuman' xij yo', ne canee cunudanj yo'ó nij chuman' naj rihaan chumij, qui'yaj yuún a. Dan me se na'nuj rá Diose chuman' nocoo cu'naj Babilonia se vaa rque so' 'o aga' na vinó 'na' sayuun co'oo chuman' yo', ne na vinó yo' ro', me se vaa caxrij yuvaa Diose man chuman' yo' a. ²⁰ Gaa ne cunanj cunudanj nij yo'óo naj tanuu rihaan na ya'anj do', cayuu cunudanj nij quij xcaan do', ne ne curuvi' a 'o'óo nij quij a ma'. ²¹ Ne caman' ndo'o maan yahij xráá nij yuvij, ne vij chihaa chi' kiló me 'o' 'o' chraan yu've' yo' cayuu xráá nij yuvij a. Gaa ne guun che'e nij so' ca'mii chi'ij nij so' ni'yaj nij so' man Diose che'é maan yahij go' xráá nij so' qui'yaj Diose a. 'O se sayuun uxrá vaa sayuun quiran' nij so' nanj adonj.

17

Nana nihánj taj xna'anj che'é chana niha' rá ga chii a

¹ Gaa ne dan me se ca'na' yo'oo tuvi' chij nij se-mozó Diose nicaj chij nij co'oo, gaa ne cataj so' rihanj a:

—Cuvá' so' nihánj, ne tijaán 'unj rihaan so' daj gaa sayuun quiran' chana niha'

me so', ne taj vaj so' ne cuano ma'. Ne sí nicaj suun rey tunj me so', tzaj ne yo'o tuvi' yo'ó chij nij sí nicaj suun rey me uún so', ne cavii so', ne quirij nu' so' nanj adonj.

12 "Ne chi' nij cúu taj nij raa xcuu yuvaa ro', me chi' nij sí nicaj suun rey uún a. Dan me se ataa cayáan nij so' qui'yaj nij so' suun a. Tzaj ne asa' qui'yaj nij so' suun rey me se orún' orá nii guun nij so' sí nicaj suun rey ne guun chij nij so' ga ma'an xcuu yuvaa yo' ei. 13 Dan me se yo'o cuyaan gaa rá taran' nij so', ne nayon xcuu yuvaa rihaan nij so' guun chij ma'an xcuu yuvaa, qui'yaj ma'an nij so' adonj. 14 Gaa ne cunu' taran' nij so' ga matzinj le'ej, tzaj ne qui'yaj canaan nij tuvi' matzinj le'ej rihaan nij so' ei. 'O se matzinj le'ej ro', me sí 'nij ra'a man nu' sí uun chij, ne sí nicaj suun rey uun chij rihaan nu' sí nicaj suun rey me uún so' adonj. Ne nij tuvi' so' ro', me nij sí canacúun so' canoco' man so', ne dan me se aj narii so' man nij so', ne yo'o amán rá nij so' ni'yaj nij so' man so' ei —taj se-mozó Diose rihanj a.

15 Gaa ne cataj uún so':

—Nij na quene'én so' rej ne chana niha' rá ga chii ro', me que'ee yuvij do', yuvij man que'ee chuman' do', yuvij a'mii que'ee xna'ánj a'mii yuvij do' a. 16 Ne xcuu yuvaa yo' do', chi' nij cúu taj raa xcuu yuvaa do', nachri' ndo'o nij so' ni'yaj nij so' man chana

niha' rá ga chii yo' a. Ne quirij nu' no', qui'yaj nij so', ne cánj uun gaa no', qui'yaj nij so', ne cha' nij so' man no', ne cacaa nu' no', qui'yaj nij so' nanj ei. 17 'O se ma'an Diose caxrij chrej rque nij so' se vaa qui'yaj nij so' ndaa vaa me rá ma'an so' qui'yaj nij so', ne che'é dan yo'o vaa rá taran' nij so', ne nayon xcuu yuvaa rihaan nij so' guun chij xo', qui'yaj nij so', ne veé danj guun chij ya xo' ndaa se quisij ya nu' se-nana Diose ei. 18 Ne ma'an chana quene'én so' ro', no' me chuman' nocoo 'nij ra'a man nij sí nicaj suun rey uun chij rihaan chumij a —taj se-mozó Diose rihanj a.

18

Nana nihánj taj xna'anj se vaa canee nu' chuman' Babilonia a

1 Veé dan, gaa ne quene'én 'unj yo'ó se-mozó Diose cavii rej xta' nanij rihaan yo'óo, ne sí nucuaj ndo'o me so' a. Ve'é ndo'o curuvi' so', ne chuguun rihaan yo'óo, qui'yaj so' a. 2 Gaa ne nucuaj ndo'o caguáj so', cataj so', ne:

—Canee nu' chuman' nocoo cu'naj Babilonia, ne guun chihanj nana chree man yo', ne taga' nuu nij nana chi'ij do', yachruú do', me yo' yaj ei. 3 'O se chuman' yo' me se rqué ndo'o no' na vinó co'o cunudanj nij yuvij man rihaan chumij, ne na vinó yo' ro', me sayuun quiran' nij so' che'é cacun' chi'ij qui'yaj nij so' ga no' a.

Dan me se qui'yaj ndo'o nij sí nicaj suun rey cacun' ga no', ne nij sí naránj natu'vej ro', guun ru'vee ndo'o nij so' che'é rej ca'néj nu' nij so' nu' se sa' man chuman' yo' nanj adonj —taj se-mozó Diose yo' a.

⁴ Gaa ne cunó 'unj nana ca'mii yo'ó so' rej xta', ne dan me se cataj so':

—Curihanj soj sij nocó' manj chuman' yo' ei. Se guun qui'yaj soj cacun' ndaa vaa 'yaj nij sí man chuman' yo' mei. Curihanj soj do', se quiran' soj sayuun ndaa vaa quiran' nij so' ei. ⁵ 'O se aj ne'en Diose se vaa nocóo ndo'o cacun' taj xráá nij so', ne nihánj me se qui'yaj Diose sayuun man nij so' chuguanj. ⁶ Dan me se ase vaa qui'yaj chuman' yo' sayuun man yuvij ro', danj gaa qui'yaj guee soj sayuun man chuman' yo', ne vij naru'vee soj sayuun man chuman' yo' ei. Dan me se rque ma'an aga' tazá tinachej chuman' yo' na co'o yuvij ro', veé maan rque aga' tazá yo' ro', vij guun che'e soj caraa soj na co'o ma'an chuman' yo' á. ⁷ Dan me se ca'mii xta' ndo'o no', ne nano' ndo'o no' se sa' gaa rihaan no', ne che'é dan qui'yaj ndo'o soj sayuun ndaa ca'ngaj ma'an nimán no', qui'yaj soj, ne ndaa que'ee ndaa cúu man no', qui'yaj soj, gaa ne xri' ndo'o rá no' ei. Dan me se taj nimán no': “Ne amán raj daj chihaa míj mei. Ma'anj me chana reiná uun chij ya, ne

ne chu'vij ma'. Nuveé chana cavi' nica mej, ne se quirán' 'unj sayuun daj chihaa míj ma'”, taj no' a. ⁸ Ne che'é dan rque orún' güii me se ca'na' nu' nij sayuun quiran' no', ne dan me se cavi' ndo'o yuvij rque no' do', quinano ndo'o rá nij yuvij do', cachén ndo'o x'naa rque no' do', cacaa nu' no', qui'yaj ya'an do', nanj ei. 'O se nucuaj ndo'o Diose sí 'nij ra'a man soj sí ca'ne' cacun' che'é chuman' yo' nanj chuguanj —taj nana ca'mii sí ca'mii rej xta' a.

⁹ Dan me se ta'vee ndo'o nij sí nicaj suun rey uun chij rihaan chumij ni'yaj nij so' man chuman' yo' asa' quene'en nij so' se vaa avii ndo'o catze' rej acaa chuman' yo' a. 'O se nij so' me sí qui'yaj ndo'o cacun' chi'ij ga no', ne cutun' ndo'o nij so' se sa' ga no' a. ¹⁰ Ne dan me se gan' canicun' nij so' rej naj chuman' yo', che'é rej cuchu'vi' nij so' quene'en nij so' sayuun quiran' no' a. Ne cataj nij so':

—Ai. Ai. Ná'unj. Niqué so' chuman' nocóo chuman' nucuaj chuman' cu'naj Babilonia ei. 'O se rque orún' orá ca'na' sayuun rihaan so' che'é cacun' tumé so' a —cataj nij sí nicaj suun rey yo', ni'yaj nij so' man chuman' Babilonia yo' a.

¹¹ Ne nij sí naránj natu'vej rihaan chumij ro', ta'vee ndo'o nij so', ne quinano ndo'o rá nij so' ni'yaj nij so' chuman' yo' a. 'O se se ca'vee cane' a doj si'yaj nij

so' rasuun, ¹² aga' oró míí do', aga' platá catzii do', yahij chuguun tu'vee ndo'o do', rmii raan perlá do', yatzíj linó do', yatzíj sedá do', yatzíj tintá do', yatzíj maree do', nu' chruun gun' daj do', nu' rasuun rii nii man cúú marfil do', nu' rasuun rii nii man chruun sa' do', nu' rasuun rii nii man aga' bronce maree do', nu' rasuun rii nii man aga' hierró ndo'o do', nu' rasuun rii nii man yahij mármol do', ¹³ quíí canelá do', coj gun' daj do', na gun' daj do', squíí cu'naj mirra do', squíí xlá do', na vinó do', casté do', hariná do', 'núú trigó do', scúj do', matzinj do', cuayó do', cuchri' do', ndaa ma'an yuvij guun mozó do', se cane' daj chihaa míj uún rasuun yo', qui'yaj nij so' a ma'. ¹⁴ Ne nij síí naránj natu'vej ro', ca'mii nij so' rihaan chuman' yo', cataj nij so', ne:

—Ne nij chruj niha' ndo'o rá so' chá so' ro', navij nu' chruj yo', ne nu' se tu'vee ndo'o do', nu' se chuguun do', ca'anj ni'ya nij yo' rihaan so', ne daj chihaa míj se nari' uún so' man nij rasuun sa' vaa danj yaj a ma' —cataj nij síí naránj natu'vej rasuun a.

¹⁵ Ne nij so' ro', me nij síí cunuu ru'vee qui'yaj chuman' yo', ne gan' canicun' nij so' ga no', che'é se cuchu'vi' nij so' ni'yaj nij so' sayuun quiran' no' a. Dan me se ta'vee nij so', ne quinano ndo'o rá nij so', ¹⁶ ne cataj nij so':

—Ai. Ai. Nique ndo'o so' chuman' nocoo nanj á. Chuman' nuu yatzíj linó mé so', ne yatzíj tintá do', yatzíj maree do', nuu so', ne aga' oró míí do', yahij chuguun tu'vee ndo'o do', rmii raan perlá do', nó rihaan so', ¹⁷ tzaj ne rque orún' orá navij nu' nij yo' quiri' tananj —cataj nij síí naránj natu'vej yo' a.

Ne cunudanj nij síí tuguáj rihoo chéé rihaan na ya'anj do', nu' nij síí 'yaj suun rihaan rihoo chéé rihaan na ya'anj do', canicun' nij so' rej gan' a. ¹⁸ Dan me se gaa quene'en nij so' rej avii catze' yan acaa chuman', gaa ne caguaj nij so', cataj nij so':

—Me rej naj yo'ó chuman' nocoo doj rihaan chuman' nihánj, rá soj yaj onj —cataj nij so' a.

¹⁹ Dan me se caraa nij so' yo'óo tachruu raa nij so', ne ta'vee ndo'o nij so', ne quinano rá nij so', ne cataj uún nij so', ne:

—Ai. Ai. Nique so' chuman' nocoo nanj á. Dan me se guun ru'vee taran' núj sij si'yaj rihoo chéé rihaan na ya'anj, qui'yaj rasuun sa' tu'vee man rque so' tzaj man. Tzaj ne nihánj me se rque orún' orá navij nu' so' nanj asuun. ²⁰ Tzaj ne guun niha' rá nij soj sij ne rej xta' do', sij vaa sa' rihaan Diose do', sij ca'née Jesucristó nata' rihaan yuvij che'é so' do', sij nata' se-nana Diose do', ni'yaj soj chuman' yo' á. 'Q se qui'yaj Diose sayuun man

chuman' yo' che'é cacun' qui'yaj chuman' yo' rihaan soj ei —cataj uún nij sí tuguáj rihoo chéé rihaan na a.

²¹ Gaa ne yo'o se-mozó Diose sí nucuaj ndo'o ro', naxcaj so' yo'o yuvej xij, ne yuvej xij caxra' ndo'o me yo', ne quiri'ij so' man yo' rque na ya'anj, ne cataj so':

—Veé danj gaa quiran' guee so' chuman' nocoo cu'naj Babilonia ei. Dan me se quiri'ij nii mán so' rque na ya'anj, ne daj chihaa mǐj se nari' uún nii mán so' rque na ya'anj a ma'. ²² Ne daj chihaa mǐj se cuno nii chra' rque se-callé so' chuman' a ma'. Se cuno nii cachraa ya'ánj do', cachraa rihuu do', cachraa chruun a'yánj do', rqué so' a ma'. Ne se gaa sí qui'yaj me ma'an suun do', se gaa máquina vǎj nihaj do', se gaa a 'ó rasuun rqué so' a ma'. ²³ Ne se cuchuguun a 'ó aga' ya'an rej náa so' do', se nara'aa yuvij rej náa so' do', se cuno nii ca'mii cachraa yuvij do', rqué so' a ma'. 'Q se nij sí naránj natu'vej ne rqué so' ro', me se nij sí ru'vee doj rihaan cunudanj nij ru'vee man rihaan chumij me nij so' adonj. Ne nij rmedió chi'ij cane' rqué so' ro', me se tiha' yu'unj yo' man cunudanj nij yuvij man rihaan chumij chuguanj. ²⁴ Ne ma'an so' tumé cacun' se vaa cavi' nij sí nata' se-nana Diose cavi' nij sí vaa sa' rihaan Diose cavi' cunudanj nij sí ticavi' nii rihaan chumij adonj —taj se-mozó Diose yo', ca'mii so'

rihaan chuman' nocoo cu'naj Babilonia a.

19

¹ Veé dan, gaa ne cunó 'unj nana ca'mii nucuaj que'ee yuvij nicun' rej xta', ne cataj nij yuvij:

—Caraa guee ní rihaan Ya'anj ei. Diose sí nocoo ní man ro', so' me sí tinanii man ní rihaan sayuun, ne guun chij ndo'o so', ne sí nucuaj ndo'o me so' adonj. ² 'Q se nana ya nana nica inanj me nu' nana a'mii so' gaa a'ne' so' cacun' che'é yuvij adonj. 'Q se yaj me naru'vee Diose rihaan nij yuvij che'é nu' cacun' qui'yaj nij yuvij rihaan Diose a. Che'é dan qui'yaj so' sayuun man chuman' nocoo chuman' guun chana niha' rá ga chii, che'é se quiri' nu' chumij, qui'yaj no' do', che'é nu' nij sí nuu rihaan ma'an Diose sí cavi' qui'yaj chuman' nocoo yo' do' a —taj nij yuvij yo' a.

³ Gaa ne cataj uún nij sí ca'mii rej xta' yo':

—Caraa guee ní rihaan Ya'anj ei. Ne nu' cavii nu' ca'anj me se yo'o cavii catze' rej acaa chuman' yo' a —taj uún nij so' a.

⁴ Gaa ne canicun' ruj ico ca'anj nij sí uun chij do', ca'anj nij xcuu do', rihaan Diose sí taj rihaan chruun xlá sa' yo', ne na'vǐj nij so' rihaan so', cataj nij so':

—Veé danj gaa ya ei. Caraa guee ní rihaan Ya'anj ei —taj nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é cha'anj nara'aa matzinj le'ej yo' a

⁵ Gaa ne cunó 'unj doj nana cavii rej nicun' chruun xlá sa', ne cataj nana yo':

—Ca'mii sa' inanj soj rihaan Diose síi noco' ní' man á. Dan me se soj sij 'yaj suun rihaan so' sij aráj cochroj rihaan so' ro', ta'aj soj me síi nique, ne ta'aj soj me síi sa' atá suun, ne ca'mii sa' taran' soj che'é so' á —taj nana cavii rej nicun' chruun xlá sa' yo' a.

⁶ Gaa ne cunó 'unj doj nana ca'mii que'ee ndo'o yuvii, ne ase uun rá' unó' cayuj vaj chráa xij do', ase uun rá' unó' aguáj ndo'o tu'vii do', danj guun raj gaa cunoj se-nana nij so', ne cataj nij so':

—Caraa guee ní' rihaan Ya'anj ei. 'O se guun che'e Diose síi 'nij ra'a man ní' guun chij so' ei. Síi uun nucuaj qui'yaj cunudanj me so' adonj. ⁷ Dan me se guun niha' uxrá rá' ní', ne ca'mii sa' ní' che'é so' á. 'O se nihánj me se anuú cha'anj nara'aa matzinj le'ej, ne chana xcaj so' man ro', aj quisij qui'yaj chuvii no' man no' nara'aa no' ga so' ei. ⁸ Ne rqué nii yatzij linó sa' inanj cunuú no', ne ndaa too chuguun ma'an yatzij yo', ne naruvii sa' ndo'o yatzij yo' a. Ne yatzij yo' ro', me nu' se sa' qui'yaj nij síi vaa sa' rihaan Diose adonj —cataj nij yuvii yo' a.

⁹ Gaa ne cataj yo'o so' rihanj a:

—Cachron so' nana nihánj rihaan yanj á. Dan me se

vaa che'é gaa niha' rá' nij síi canacúun nii man cha xti'no cha'anj nara'aa matzinj le'ej yo', cachron so' á —taj so' rihanj, ne cataj uún so'— Nana nihánj me nana ya ca'mii ma'an Diose adonj —taj uún so' a.

¹⁰ Gaa ne canicun' ruj 'unj rihaan so' quina'vij 'unj rihaan so' a. Tzaj ne cataj uún so' rihanj a:

—Se qui'yáa so' danj ma'. 'O se 'unj ro', me síi 'yaj suun ga nij tinuj nij soj sij nata' se-nana Jesucristó rihaan yuvii a. Rihaan orún' Diose na'vij so' ei. 'O se nu' nana ca'mii nij síi nata' se-nana Diose ro', me nana rqué Nimán Diose rihaan nij so', ne se-nana Jesucristó me nana yo' adonj —taj so' rihanj a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é síi taj xraá cuayó catzii a

¹¹ Gaa ne quene'én 'unj se vaa naxra' rej xtá', gaa ne cavii 'o cuayó catzii, ne síi taj xraá cuayó yo' ro', me síi cu'naj síi sa' a'mii nana ya a. Ne síi no xcuún atá suun cu'naj uún so', ne a'ne' nica so' cacun' che'é yuvii, ne sa' uxrá unu' so' a. ¹² Ne ase vaa ya'an chuguun vaa rlij rihaan so', ne que'ee ndo'o cachriin nuú raá so' a. Ne nó se-chuvii so' xraá so', tzaj ne dan me se orún' so' me síi ne'en daj cu'naj so' a. ¹³ Ne nuu so' yatzij quixij ndo'o ton man, ne tucunáj nii se-nana Diose man so' a. ¹⁴ Ne canoco' nij tanuu man rej xtá' xcó so', ne táa nij so' xraá cuayó

catzji, ne nuu taran' nij so' yatzj linó sa' catzji naruvii sa' a. ¹⁵ Ne 'nij tu'va so' neê espadá sihaa, ne yo' me se vaa go' so' xráá nij yuvij man rihaan chumij, ne nicaj so' vará aga' hierró, ne tumé ma'an so' man nij yuvij a. Ne ma'an so' me sí ca'ne' cacun' che'é yuvij, ne quirij so' nu' cacun' atá yuvij, ne nda' rá se vaa ru'maan che'é nii chruj uvá ne rii nii nu' na uvá ro', veé danj gaa guee qui'yaj so', ne cavij nu' cacun' atá yuvij, qui'yaj so' a. Dan me se racuj so' man Diose sí uun nucuaj qui'yaj cunudanj axrij yuvaa Diose man nij sí tumé cacun' a. ¹⁶ Ne rihaan sagan' so' ne rihaan ta'maan so' do', nó se-chuvij so', ne sí 'nij ra'a man nu' nij sí uun chij, ne sí nicaj suun rey uun chij rihaan nu' nij sí nicaj suun rey me se-chuvij so' a.

¹⁷ Gaa ne quene'en 'unj se vaa nicun' 'o se-mozó Diose tanuu rihaan güii, ne nucuaj ndo'o caguáj so' rihaan cunudanj nij xtaa do', rihaan cunudanj yachruú do', cataj so', ne:

—Ca'na' cunudanj soj cunuu chre' soj, ne qui'yaj chuvij Diose cha xti'no soj ei. ¹⁸ Ne dan me se nee man sí nicaj suun rey do', nee man tanuu uun chij doj do', nee man sí nucuaj do', nee man cuayó do', nee man nij sí taj xráá cuayó do', nee man mozó do', nee man sí ne uun mozó do', nee man sí nique do', nee man sí sa' atá suun do', cha soj á —cataj se-mozó

Diose rihaan nij xo' a.

¹⁹ Gaa ne quene'en 'unj man xcuu yuvaa yo' ga nij sí nicaj suun rey uun chij rihaan chumij ga nij tanuu nuu rihaan nij so', ne dan me se aj nuu chre' nij so' cunu' nij so' ga sí taj xráá cuayó catzji do', ga nij tanuu nuu rihaan so' do' a. ²⁰ Tzaj ne quita'aa nii man xcuu yuvaa yo' do', man sí nata' nana ne sí qui'yaj suun nocoo rihaan xcuu yuvaa do' a. Ne suun nocoo qui'yaj so' me se veé danj tiha' yu'unj ndo'o so' man nij sí ca'ne' rá quino se-ta'nga' xcuu yuvaa yo' man do', sí quina'vij rihaan se-tinanga' xcuu yuvaa che'é suun nocoo quene'en nij so' do' a. Gaa ne dan me se quiri'ij nii man roj so' rque na ya'anj rej acaa ndo'o yo'óo azufré, ne veé danj vaa i'na' roj so' quiri'ij nii man roj so' rihaan na ya'anj yo' a. ²¹ Gaa ne neê espadá nuu tu'va sí taj xráá cuayó catzji yo' ro', me se cavi' yo'óo nij sí noco' xcó roj so', qui'yaj neê espadá yo' a. Dan me se chá nij xtaa do', chá nij yachruú do', man nee man nij sí cavi' yo' ndaa daj quisj caraa ma'an rque nij xo' a.

20

Nana nihanj taj xna'anj che'é mij nij yo' numii xcuáa tu'vij a

¹ Gaa ne quene'en 'unj yo'o se-mozó Diose cavij rej xta', ne nanij so' 'na' so', ne oro' so' aga' ne' ga raga' yavé 'nij

tu'va yu'uj cunuu rmi' ndo'o yo' a. ² Gaa ne quita'aa so' xcuáá tu'vii xcuáá cayáán gaa naá a. Ne xcuáá tu'vii yo' ro', me síi chree, ne Satanás cu'naj so' a. Gaa ne dan me se nicaj se-mozó Diose aga' ne' numíj se-mozó Diose man so' rque 'o mój ya yo' a. ³ Gaa ne quiril'ij se-mozó Diose man so' rque yu'uj cunuu rmi' ndo'o, ne caxrij so' raga', ne cachrón so' 'o ta'nga' selló ya tu'va yu'uj cunuu rmi' ndo'o yo', che'é rej yo'o qui'nij yuve xcuáá yo', gaa ne se gaa nanj tiha' yu'unj uún xcuáá tu'vii yo' doj man nij yuvii man rihaan chumii rque 'o mój ya yo' a. Dan me se gaa quisij mój nij yo' yo', gaa ne nache uún xcuáá tu'vii yo' doj tzin' a.

⁴ Gaa ne dan me se quene'én 'unj chruun xlá sa', ne vaa nij síi taj nij chruun xlá sa' yo' a. Dan me se ca'ne' Diose suun rihaan nij so' se vaa ca'ne' nij so' cacun' che'é nij yuvii a. Ne quene'én 'unj man yo'ó nij síi ne rej yo' a. Ne nij so' ro', me nij síi sa' cavi' che'é se-nana Jesucristó nana nata' nij so' do', che'é se-nana Diose do' a. Ne nij so' ro', ne na'vij nij so' rihaan xcuu yuvaa do', rihaan se-tinanga' xcuu yuvaa do' ma'. Ne ne ca'vej rá nij so' cata' se-ta'nga' xcuu yuvaa yo' caan rihaan nij so' do', ra'a nij so' do' ma'. 'O se cunuu i'na' uún nij so', ne 'o mój yo' cayáán nij so' ne guun chij nij so' ga Jesucristó a. ⁵ Ne xa' yo'ó nij síi cavi', tzaj ne ne cunuu i'na' uún nij so' ndaa

se quisij ya nu' mój yo' yo' a. Tzaj ne nij síi taj rihaan chruun xlá sa' yo' ro', nij so' me nij síi cunuu i'na' uún asino yaan rihaan cunudanj nij yuvii a. ⁶ Dan me se síi vaa sa' inanj me se síi cavii sa' ndo'o me nij so', che'é se síi cunuu i'na' uún asino yaan me nij so' ei. Se ca'vee daj chihaa mój cavi' uún nij so' a ma'. Tzaj ne guun nij so' xrej cayáán rihaan Diose do', rihaan Jesucristó do', ne guun chij nij so' ga Jesucristó nu' mój ya yo' yo' ei.

⁷ Gaa ne asa' quisij mój nij yo', gaa ne curihanj uún síi cu'naj Satanás taga' nuu so', ⁸ gaa ne cavii so' tiha' yu'unj so' man nij síi man rihaan nu' cachra' chumii adonj. Dan me se tiha' yu'unj so' man nij síi ne chuman' Gog do', man nij síi ne chuman' Magog do', gaa ne cunuu chre' taran' nij so', qui'yaj so', che'é rej cunu' nij so' a. Ne ase vaa que'ee ndo'o nij yo'óo chruu naj tu'va na ya'anj ro', danj gaa que'ee nij tuv'í' nij so' nanj ei. ⁹ Dan me se cavii nij so' rihaan taa, ne tu-cuachriin nij so' man rej ne nij tanuu sa' nij síi vaa sa' rihaan Diose do', man ma'an chuman' 'ee rá Diose man do' a. Gaa ne maan orá yo' cavii ndo'o ya'an rej xta' nanij yo' rihaan yo'óo, gaa ne cacaa nu' nij síi chi'ii yo', qui'yaj ya'an yo' nanj adonj. ¹⁰ Gaa ne dan me se síi chree síi tiha' yu'unj man nij so' ro', quiril'ij nii man so' rque na ya'anj rej acaa ndo'o yo'óo

azufre, ne yo' me rej nuu xcuu yuvaa do', sí nata' nana ne do' a. Gaa ne dan me se nuvi nigan' quiran' ndo'o nij so' sayuun nu' cavii nu' ca'anj nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj che'é chruun xlá xij catzii rej ca'ne' Diose cacun' che'é yuvii a

¹¹ Gaa ne dan me se quene'én 'unj 'o chruun xlá xij catzii, ne quene'én 'unj 'o sí taj chruun xlá yo', ne cuchu'vi' ndo'o nu' chumii do', nu' rej xta' do', ni'yaj roj yo' man so' a. Dan me se naxuun roj yo' man roj yo' rihaan sí taj chruun xlá, ne 'o se ne nari' roj yo' rej quinaj roj yo' a ma'. ¹² Gaa ne quene'én 'unj man nij sí cavi' uún a. Dan me se sí sa' atá suun do', sí nique do', sí noco do', sí cunii do', quene'én 'unj, ne nicun' nij so' rihaan sí taj chruun xlá xij catzii yo' a. Gaa ne nuxra' nii nij yanj libró a. Dan me se nuxra' nij so' man yo'ó yanj libró no se-chuvii nij sí gaa i'na' nu' cavii nu' ca'anj ga Diose a. Dan me se ca'ne' Diose cacun' che'é nij sí cavi' yo', ne ni'yaj so' nana no rihaan nij yanj libró yo' nana taj xna'anj ndaa vaa qui'yaj nij so' gaa vaa i'na' nij so' rihaan chumii a. ¹³ Dan me se narqué na ya'anj nu' nij sí cavi' rque na ya'anj, ne me rej ma'an naj nij sí cavi' yo' nurihanj nij so' canicun' nij so' rihaan sí taj chruun xlá xij catzii yo' a. Dan me se ni'yaj Diose rihaan yanj libró,

ne ca'ne' Diose cacun' che'é 'o 'o nij so' ndaa vaa qui'yaj 'o 'o nij so' a. ¹⁴ Dan me se ma'an ta'naj 'yaj avi' yuvii do', nu' rej naj nimán nij sí cavi' do', quiri'lj Diose man nij yo' rihaan ya'an cacaa nij yo' a. Ne rihaan ya'an yo' ro', me rej yo'o cavi' ya uún nii nu' cavii nu' ca'anj a. ¹⁵ Ne xa' taran' nij sí nuvi' se-chuvii rihaan yanj no se-chuvii nij sí gaa i'na' nu' cavii nu' ca'anj, tzaj ne quiri'lj nii man nij so' rihaan ya'an, ne yo'o cacaa nij so' ei.

21

Nana nihánj taj xna'anj che'é rej xta' naca do', che'é yo'óo naca do' a

¹ Dan me se cachén nu' rasuun nga, gaa ne quene'én 'unj rej xta' naca do', yo'óo naca do' a. 'O se aj navij nu' rej xta' nga do', yo'óo nga do', ne na ya'anj me se nuvi' yo' naj a ma'. ² 'O se 'unj sij cu'naj Juan me quene'en se vaa cavii chuman' guee chuman' Jerusalén naca rej xta' rej ne Diose, ne nanij yo', ne ase uun rá' ni'ya' chana nara'aa ro', danj guun raj ni'yaj 'unj man chuman' yo' a. ³ Gaa ne dan me se cunó 'unj nana ca'mii sí taj chruun xlá sa', cataj so', ne:

—Ni'yaj soj ei. Nihánj me rej cayáán Diose ga yuvii a. Dan me se cayáán so' ga nij yuvii, ne taj ya'anj so' man nij yuvii, ne dan me se cayáán rcua'aan Diose ga nij so', ne Diose sí noco' nij so' man me

so' nanj adonj. ⁴ Ne ma'an Diose ro', na've nu' na ayanj rihaan nij so', ne se cavi' uún nij so' a ma'. Ne se nanó rá nij so' do', se ta'vee nij so' a doj do', se quiran' nij so' a doj sayuun do', a ma'. 'O se aj cachén nu' rasuun nga yo' nanj adonj —taj sí taj rihaan chruun xlá sa' yo' a.

⁵ Gaa ne cataj uún so':

—Ni'yaj soj ei. Nihánj me se qui'yaj naca uún 'unj man cunudanj nij rasuun nanj ei —taj so', gaa ne cataj uún so'— Cachron so' nana nihánj rihaan yanj á. 'O se nana ya me nana nihánj, ne vaa che'é gaa nucuaj rá soj manj se vaa qui'yaj nu' rasuun nihánj ei —taj so' a. ⁶ Gaa ne cataj uún so' rihanj— Aj quisij qui'yáa 'unj nu' rasuun nanj á. Ne ase vaa letrá A do', ase vaa letrá Z do', vaa 'unj, ne dan me se sij nicun' asij rque mej, ne veé 'unj canicun' nu' cavii nu' ca'anj nanj adonj. Ne rihaan sí nacoó na me se rque 'unj na co'ó so', ne gaa i'na' so' nu' cavii nu' ca'anj, qui'yaj na yo' ei. Ne dan me se co'ó uun so' na, ne se ca'néj 'unj a doj sa'anj man so' a ma'. ⁷ Ne sí 'yaj canaán ro', me se guun so' sí nicaj cunudanj rasuun si'yáa 'unj, ne 'unj ro', me se guun Diose taj ya'anj man nij so', ne nij so' ro', guun ta'nj ne'ej adonj. ⁸ Tzaj ne xa' nij sí cunanj rihaan sayuun do', nij sí ne noco' raan manj do', nij sí 'yaj se chi'ij do', nij sí ticavi' tuvi' do', nij sí 'yaj chi'ij ga chana

do', nij sí chruun do', nij sí na'vij rihaan ya'anj acój yuvij do', taran' nij sí ne do', me se vaa rej cacaa nij so' rihaan ya'an, ne rej acaa ndo'o yo'óo azufre me yo' ei. Yo' me rej cavi' uún nij so' nu' cavii nu' ca'anj nanj chuguanj —taj sí taj rihaan chruun xlá sa' yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é chuman' Jerusalén naca
a

⁹ Gaa ne ca'na' yo'ó tuvi' chij nij se-mozó Diose sí nicaj chij nij co'oo araa ndaa ayanj ma'an chij nij sayuun a. Gaa ne cataj so' rihanj a:

—Cuva' so' nihánj, ne tiháan 'unj chana xcaj matz-inj le'ej man rihaan so' á —taj so' rihanj a.

¹⁰ Gaa ne dan me se ca'anj nicaj so' nimanj raá quij xcaan, gaa ne tihaan so' chuman' guee cu'naj Jerusalén rihanj, ne cavii chuman' yo' rej xta' rej ne Diose, ne nanij yo' rihaan yo'óo a. ¹¹ Ne chuman' yo' ro', me se ma'an ta'an Diose me 'yaj chuguun cunudanj chuman' yo' nanj adonj. Ne chuguun yo' ndaa vaa chuguun yahij chuguun tu'vee ndo'o a. Dan me se ase vaa yahij jaspe vaa yo', chuguun ndo'o yo' a. ¹² Dan me se nicun' 'o chingá chraan xij xcaan nu' anicaj tu'va chuman' yo', ne taj chuvij ta'yaa tu'va chingá yo', ne nicun' se-mozó Diose tu'va 'o 'o ta'yaa yo' a. Ne nó se-chuvii chuvij nij x'ne' nij yuvij israelitá rihaan chuvij nij ta'yaa yo'

a. ¹³ Dan me se rej sĭj gũii rihaan chingá chraan ro', táá va'núj nij ta'yaa, ne rej norte rihaan chingá ro', táá ya'núj nij ta'yaa, ne rej sur rihaan chingá chraan ro', táá ya'núj nij ta'yaa, ne rej ata' gũii rihaan chingá chraan ro', táá ya'núj nij ta'yaa yo' a. ¹⁴ Ne vaa chuvij yuvej xij naj tacóo che'é chingá chraan yo', ne rihaan chuvij nij yuvej yo' ro', nó se-chuvii chuvij nij apóstol cune' matzinj le'ej man nata' se-nana so' rihaan yuvij a.

¹⁵ Ne se-mozó Diose sí ca'mii ga 'unj ro', nicaj so' 'o vará aga' oró míi, che'é rej xcaj ta'nga' so' chuman' do', nij ta'yaa do', nu' chingá do' a. ¹⁶ Ne dan me se cyaan vaa rej xcaan ga rej caxra' man chuman' yo' a. Gaa ne xcaj ta'nga' so' chuman' yo', ne vij míj táá yavij cientó kilómetro vaa chuman' yo' rej xcaan do', rej caxra' do', rej xta' uún do' a. Dan me se cyaan vaa rej xcaan do', rej caxra' do', rej xta' do', man chuman' yo' a. ¹⁷ Gaa ne dan me se xcaj ta'nga' so' rej xcaan xta' chingá yo', ne va'núj chihaa ca'anj metró taj doj vaa chraan chingá yo' xta' a. Dan me se ase vaa xcaj ta'nga' yuvij rasuun ro', danj vaa xcaj ta'nga' se-mozó Diose yo' nu' chingá yo' a. ¹⁸ Ne inanj yahij jaspe me nu' chraan yo', ne inanj aga' oró míi sa' me nu' chuman' yo', ne ase vaa vidrió ro', danj vaa nu' aga' oró míi sa' yo'

a. ¹⁹ Ne canó me a' yahij chuguun tu'vee ndo'o ro', nó rihaan tacóo chuman' yo' a. Dan me se yo'o yuvej xij naj tacóo chraan ro', me yahij jaspe, ne yo'ó yuvej ro', me yahij zafiro, ne yo'ó yuvej ro', me yahij ágata, ne yo'ó yuvej ro', me yahij esmeralda a. ²⁰ Ne yo'ó yuvej ro' me yahij ónice, ne yo'ó yuvej ro', me yahij cornalina, ne yo'ó yuvej ro', me yahij crisólito, ne yo'ó yuvej ro', me yahij berilo, ne yo'ó yuvej ro', me yahij topacio, ne yo'ó yuvej ro', me yahij crisopraso, ne yo'ó yuvej ro', me yahij jacinto, ne yo'ó yuvej ro', me yahij amatista a. Ne nu' nij yahij yo' ro', nó rihaan 'o 'o nij yuvej xij naj tacóo chingá chuman' yo' a. ²¹ Ne chuvij nij ta'yaa taj rej atúj yuvij rque chuman' ro', me rmii perlá nanj a. Dan me se orún' rmii perlá yo' me 'o 'o nij ta'yaa a. Ne inanj aga' oró míi sa' me nu' nij callé taj rque chuman' yo', ne ase vaa raan vidrió ro', vaa nu' aga' oró míi yo' a.

²² Ne nuvi' nuvií nocoo quene'én 'unj rque chuman' yo' ma'. 'O se ma'an Diose sí 'nij ra'a man ní' síi uun nucuj qui'yaj cunudanj ga ma'an matzinj le'ej me roj síi guun nuvií rque chuman' yo' nanj adonj. ²³ Ne ne achiin gũii do', yavii do', chuguun rihaan chuman' yo' a ma'. 'O se ma'an Diose chuguun rihaan chuman' yo', ne ma'an matzinj le'ej yo'

guun aga' chuguun rque nu' chuman' yo' nanj chuguanj. ²⁴ Ne cunudanj nij yuvij man rihaan chumij, curuvi' ni'yaj nij so' cachee nij so', qui'yaj ma'an chuman' yo' a. Ne nij sif nicaj suun rey ro', me se nicaj nij so' nu' si'yaj nij so' rasuun sa', 'na' nij so' rque chuman' yo' a. ²⁵ 'Q se inanj rej ranga' gaa yo', ne daj chihaa mij se caraan nii ta'yaa taj tu'va chuman' yo' ma'. 'Q se taj vaj rej nij chuman' yo' ma'. ²⁶ Ne nu' rasuun sa' nicaj cunudanj nij yuvij man rihaan chumij me se ca'anj nicaj nii nu' rasuun sa' yo' rque chuman' yo' a. ²⁷ Tzaj ne taj vaj a doj se chi'ij catuu rque chuman' yo' ma'. 'Q se sif 'yaj se chi'ij do', sif a'mii ne do', se catuj nij so' daj chihaa mij rque chuman' yo' a man adonj. Tzaj ne orun' nij sif no se-chuvij rihaan danj matzinj le'ej yanj libró no se-chuvij nij sif gaa i'na' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj ro', orun' nij so' me nij sif catuu rque chuman' yo' nanj adonj.

22

¹ Gaa ne tihaan se-mozó Diose yo' 'o chraa rihanj, ne chraa nuu na 'yaj vaa i'na' yuvij ga Diose nu' cavii nu' ca'anj me chraa yo' a. Ne ndaa chuguun raan ma'an chraa yo' a. Ne chraa yo' ro', me avii tacóo chruun xla sa' xruun Diose do', xruun matzinj le'ej do' a. ² Ne tanuu calle nocoo taj rque chuman' yo' nicun' chruun 'yaj vaa i'na' yuvij ga Diose nu' cavii nu'

ca'anj a. Dan me se nu' niha tu'va chraa yo' nicun' chruun yo' a. Ne vaa chuvij chruj rii chruun yo', ne dan me se ino vaa chruj rii chruun yo' 'o 'o yavii, ne dan me se cunu' yo' man chruj raá chruun yo' a. Ne coj man ra'a chruun yo' ro', 'yaj nahuun sa' cunudanj nij yuvij man rihaan chumij a. ³ Ne taj vaj a doj rasuun chree man yo' a ma'. Ne chruun xla sa' xruun Diose do', xruun matzinj le'ej do', nicun' chuman' yo', ne yo' me rej man nij sif 'yaj suun rihaan so' a. ⁴ Ne rihaan ya quene'en nij so' rihaan ma'an ya Diose, ne quino se-chuvij Diose caan rihaan nij so', ⁵ ne taj vaj rej nij quene'en nij so' rej yo' a ma'. Ne se cachiin aga' chuguun do', naan guii do', rihaan nij so' a ma'. 'Q se ma'an Diose sif 'nij ra'a man ni' chuguun rihaan nij so', ne dan me se guun chij nij so' nu' cavii nu' ca'anj ga Diose nanj chuguanj.

Nana nihanj taj xna'anj se vaa nichrun' ca'na' uun Jesucristó a

⁶ Gaa ne cataj uun se-mozó Diose yo' rihanj a:

—Vaa che'e gaa nucuaj ra so' man nana ya nihanj ei. Ne Diose sif 'nij ra'a man ni' sif uun chij nimán nij sif nata' se-nana so' ro', ca'neé so' man se-mozó so' rihaan nij sif 'yaj suun rihaan so', che'e rej tihaan se-mozó so' rihaan nij so' rasuun nichrun' guun adonj —taj se-mozó Diose yo' rihanj a.

⁷ Dan me se:

—Nichrun' cuchij rihaan soj ei —taj Jesucristó rihaan ní' a.

Dan me se cavii sa' sí uno nu' nana no rihaan yanj nihánj nana taj xna'anj daj guun rej rihaan ní' a. ⁸ 'Unj sij cu'naj Juan ro', me síi cuno nu' nana nihánj, ne 'unj me síi quene'en nu' rasuun nihánj a. Dan me se gaa quisij cunó 'unj do', quene'én 'unj do', gaa ne canicun' ruj 'unj na'vij 'unj rihaan se-mozó Diose síi tihaan nu' rasuun nihánj rihanj a. ⁹ Tzaj ne cataj so' rihanj a:

—Se qui'yáa so' danj ma'. 'Q se síi 'yaj suun rihaan Diose ga so' do', ga taran' nij tinúu so' nij síi nata' se-nana Diose síi 'yaj nu' nana no rihaan yanj nihánj do', mej nanj adonj. Rihaan orún' Diose na'vij so' á —taj so' rihanj a. ¹⁰ 'Q se cataj uún so'— Se caráan yuve so' se-nana Diose nana taj xna'anj daj guun rej rihaan ní' nu' nana no rihaan yanj nihánj ma'. 'Q se nichrun' quisij güii guun nu' nij rasuun nihánj nanj adonj. ¹¹ Che'é dan nij síi 'yaj cacun' ro', yo'o qui'yaj nij so' cacun', ne síi chí'ii nimán ro', yo'o gaa chí'ii nimán so' á. Ne síi vaa nicá nimán, tzaj ne yo'o naqui'yaj sa' so' nimán so', ne síi vaa sa' rihaan Diose ro', yo'o gaa sa' so' rihaan Diose á —taj se-mozó Diose yo' a.

¹² Dan me se Jesucristó taj:

—Nichrun' cuchij rihaan soj ei. Ne nicaj 'unj se

naru'vee 'unj rihaan soj chuguanj. Dan me se naru'vej rihaan 'o 'o soj ndaa vaa rasuun qui'yaj 'o 'o soj adonj. ¹³ Dan me se ase vaa letrá A do', ase vaa letrá Z do', vaa 'unj a. Dan me se 'unj ro', me síi taj yaan rihaan cunudanj, ne veé 'unj me síi noco' xcó cunudanj a. Ne veé 'unj me síi nicun' asij gaa guun chumij, ne veé 'unj ro', me síi canicun' nu' cavii nu' ca'anj a.

¹⁴ "Cavii sa' uxrá nij síi na'nu' sagan' ne navij cacun' ata so' a. 'Q se cuno xcúún nij so' cha nij so' chruj man raa chruun 'yaj gaa i'na' yuviij ga Diose nu' cavii nu' ca'anj, ne catuu nij so' ta'yaa taj tu'va chuman' yo' a. ¹⁵ Tzaj ne xa' nij síi 'yaj ndaa vaa 'yaj chuvee, tzaj ne xe' ro', quinaj nij so' do', nij síi chruun do', nij síi 'yaj se chí'ii ga chana do', nij síi ticavi' man tuvi' do', nij síi na'vij rihaan ya'anj cacój yuviij do', nij síi niha' rá ca'mii nana ne do' a.

¹⁶ "'Q se 'unj Jesucristó ro', me se ca'née 'unj se-mozó 'unj cuchí' so' rihaan nij soj nata' so' nana nihánj rihaan soj, che'é rej ca'anj soj cataj xna'anj soj nana nihánj rihaan cunudanj nij síi amán rá ni'yaj manj ne 'o 'o chuman' adonj. 'Unj ro', me ta'nii ta'nij si'nó síi cu'naj David, ne noco' xna'anj tuvi' so' gaj ei. Ne ase vaa yati' xta'ngaa avii nichrun' rá ranga' ro', vaa 'unj rihaan chumij adonj —taj Jesucristó a.

17 Ne dan me se Nimán Diose dō', chana guun nica Jesucristó dō', taj roj so': "Cuvā' so' ei", taj roj so' a. Ne sís uno nana nihánj ro', cataj so': "Cuvā' so' á", cataj so' rihaan tuvi' so' a.

Ne sís nacoō na ro', ca'na' so', ne co'ō so' na 'yaj vaa i'na' yuvij ga Diose nu' cavii nu' ca'anj, sese me rá so' a. Se naru'vee so' a 'ó cha'aa che'é na yo' ma'. 'Ō se co'ō uun so' na yo' nanj adonj.

18 Dan me se 'unj ro', me sís nata' nu' nana nō rihaan yanj nihánj rihaan nij soj, ne nana taj xna'anj daj guun rej rihaan ní' me nana nihánj chuguanj. Ne sese nutā' yo'ō so' doj yo'ó nana uún rihaan yanj nihánj, ne quirān' so' nu' sayuun taj xna'anj yanj nihánj, qui'yaj Diose adonj.

19 Ne sese tirī' yo'ō so' ta'aj nij

nana nō rihaan yanj nihánj nana taj xna'anj daj guun rej rihaan ní', gaa ne daj chihaa mij se chá so' chruj man raa chruun 'yaj gaa i'na' yuvij ga Diose nu' cavii nu' ca'anj ndaa vaa taj xna'anj yanj nihánj, qui'yaj Diose ma'. Ne se cayáan so' chuman' guee, ndaa vaa taj xna'anj yanj nihánj, qui'yaj Diose ma'.

20 Dan me se Jesucristó sís nata' ya nana nihánj me se taj so', ne:

—Ra'yanj cuchij rihaan soj ei —taj so' rihaan ní' a.

“Veé danj gaa ya ei. Cuvā' so' Jesucristó, cuvā' so' sij 'nij ra'a man núj á”, taj ní' rihaan Jesucristó adonj.

21 Dan me se me rá 'unj qui'yaj ndo'ō Jesucristó sij 'nij ra'a man ní' se luj che'é nij soj nanj ei. Veé danj gaa ya ei.